SOCIÉTÉ ASIATIQUE

COLLECTION D'OUVRAGES ORIENTAUX

SECONDE SÉRIE

महावस्तु अवदानं

LE MAHÂVASTU

TEXTE SANSCRIT

PUBLIÉ POUR LA PREMIÈRE FOIS

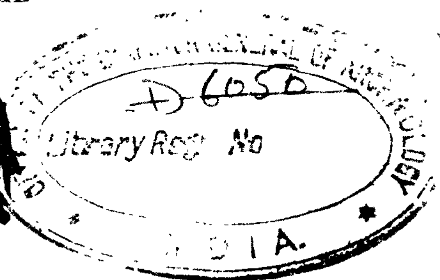
ET

ACCOMPAGNÉ D'INTRODUCTIONS ET D'UN COMMENTAIRE

PAR É. SENART

TOME DEUXIÈME

PARIS

IMPRIMÉ PAR AUTORISATION DU GARDE DES SCEAUX

À L'IMPRIMERIE NATIONALE

M DCCC XC

PRÉFACE.

J'ai suivi dans la préparation de ce second volume les règles que j'ai exposées dans la préface du premier. Je n'ai rien de particulier à ajouter[1].

Je tiens du moins à remercier M. le docteur F. Hartmann du concours si obligeant qu'il m'a prêté en reportant les variantes de ma copie originale sur le manuscrit destiné à l'impression. C'est une besogne pénible et fastidieuse dont il s'est acquitté avec un soin qui commande ma gratitude.

Quoique soulagé ainsi d'un rude labeur, je crains que mes mauvais yeux ne m'aient pas servi dans la correction des épreuves avec une sûreté invariable. Je réclame quelque indulgence pour les fautes d'impression que j'ai pu laisser passer. Si fort qu'un philologue doive toujours regretter les moindres inexactitudes, j'ai la confiance qu'elles ne portent, en tout cas, que sur des détails sans gravité.

Le retard qu'a subi la publication de ce volume mériterait davantage des explications et des excuses. Mais, à vrai dire, ce serait pour moi une récompense précieuse si j'osais penser que

[1] On me permettra seulement de consigner ici une observation que j'ai omise dans la préface du volume précédent. Elle se rapporte à la lettre छ. Il n'existe dans nos mss. qu'un seul cas où une différence soit faite entre छ et च्छ; l'orthographe च्छ est, en dehors de cette exception unique, seule usitée. Je me suis, dans le texte, conformé en général à l'usage classique. Mais je tiens à signaler le fait pour mettre le lecteur en garde contre certaines inconséquences qui auraient pu se glisser, à cet égard, dans la transcription des variantes.

ce retard eût été regretté par mes confrères en indianisme. Plusieurs circonstances y ont contribué et je n'en suis pas entièrement responsable.

Je ferai de mon mieux pour que le troisième volume vienne plus promptement compléter une publication à laquelle je remercie une fois de plus la Société asiatique d'avoir accordé son libéral patronage.

INTRODUCTION.

Les quatre examens (*vilokita*) auxquels se livre le Bodhisattva avant de descendre sur la terre : examen du temps, du lieu, du dvîpa et de la famille où il convient qu'il naisse (p. 1, l. 1).

Les Bodhisattvas naissent soit dans une famille de kshattriyas, soit dans une famille de brâhmanes, suivant que, à l'époque donnée, les uns ou les autres ont la prépondérance (— 1, 5). Les quatre-vingts qualités propres à la famille dans laquelle naît un Bodhisattva (— 2, 6). Le Bodhisattva procède au « grand arrangement » (*mahâsamvidhâna*) en vertu duquel des milliers de devas descendent sur la terre pour renaître dans diverses familles, devenir ses contemporains dans sa dernière carrière, et par leur conversion favoriser sa mission et son apostolat (— 2, 17). Le Bodhisattva, après avoir reconnu que Çuddhodana est le père qu'il lui faut, cherche une mère convenablement douée et qui ne soit plus destinée à vivre que dix mois et sept jours (— 2, 20). La mère d'un Bodhisattva ne doit pas survivre plus de sept jours à la naissance de son fils. Pourquoi? C'est qu'il ne convient pas que, après lui avoir donné la vie, elle se livre jamais plus au plaisir (— 3, 16). Le Bodhisattva reconnaît que la première reine de Çuddhodana est bien la mère qu'il lui faut (— 3, 20).

Récit en vers. Le Bodhisattva, découvrant les qualités de Mâyâ, annonce aux devas que c'est d'elle qu'il va naître. Louanges des devas qui déclarent qu'ils l'accompagneront parmi les hommes et annoncent sa glorieuse mission (— 4, 19).

Mâyâ va déclarer à Çuddhodana son désir de passer la nuit seule sur la terrasse du palais Dhritarâshtra, que le roi fait aussitôt orner

pour la circonstance (— 5, 18). Le soir venu, la reine annonce au roi le vœu qu'elle fait de respecter les onze préceptes[1], puis, entourée de ses femmes, elle se rend au palais et s'étend sur la couche qui lui a été préparée (— 6, 19). Apercevant la reine, les devas et les filles des devas s'assemblent autour d'elle sur le haut du palais; ils font pleuvoir des fleurs et chantent sa beauté en prédisant sa maternité glorieuse (— 7, 18). Tous les génies font la garde autour de Mâyâ et le Bodhisattva s'apprête à descendre du ciel. C'est alors que la reine voit en songe un jeune éléphant blanc à six défenses entrer dans son sein (— 8, 18). C'est la nuit de la pleine lune en conjonction avec le nakshatra Pushya que naît le futur Buddha. Les qualités de sa mère (— 9, 6). Le Bodhisattva émet un jet de lumière qui étonne les devas et il proclame que le temps est arrivé de « renverser sous les coups de la sagesse la forteresse de la vieillesse et de la mort » (— 9, 19). Le Bodhisattva entre en pleine conscience dans le sein de sa mère. Strophes en son honneur (— 10, 8).

Sextuple tremblement de terre qui se produit à ce moment (— 10, 17). Tous les dieux et tous les génies s'empressent de venir veiller autour du nouveau-né; c'est le fruit des bonnes œuvres accumulées par lui (— 11, 17).

Au matin la reine raconte son rêve au roi, qui apprend des astrologues que le fils qui doit lui naître sera ou un roi Cakravartin ou un Buddha parfaitement accompli (— 12, 14). Mahâbrahmâ énumère quelques songes qui annoncent des naissances extraordinaires; la reine interrogée déclare que c'est un Cakravartin qu'elle porte dans son sein; mais les dieux prononcent le nom de Buddha et Mahâbrahmâ annonce la naissance d'un Buddha futur (— 14, 11).

[1] Les diverses énumérations de *çîlas* sont très variées. Burnouf s'en est occupé dans le 11° appendice du *Lotus*. Ici nous avons : 1° Ahiṁsâ; 2° Charité; 3° Renoncement au vol; 4° aux liqueurs fermentées; 5° au mensonge (?); 6° au langage haineux (अखिल्त est, par une confusion amusante, employé comme antithèse de सखिल्त, quoique ce mot soit, en réalité, un dérivé de सखि); 7° à la calomnie; 8° au langage grossier; 9° à l'envie; 10° à toute violence à l'égard des êtres; 11° aux fausses doctrines.

Privilèges personnels, miracles, visites et hommages divins que la présence du Buddha et sa puissance (*tejas*) assurent à la reine (— 16, 19). Le Bodhisattva est assis, les jambes croisées, dans le côté droit de sa mère, sans être atteint par aucune impureté, et sa mère le voit, illuminant son sein comme s'il était d'or (— 16, 20). Les dieux viennent nuit et jour adorer le Bodhisattva qui les salue de la main, sans blesser sa mère; aucune conversation profane. Des milliers d'Apsaras entourent la mère du Buddha dans la veille et dans le sommeil. Développement partiel en vers (— 18, 6).

La mère d'un Buddha futur ne lui donne le jour que le dixième mois accompli (— 18, 8).

Préparatifs faits par l'ordre du roi et miracles accomplis par les devas pour orner le Lumbinîvana en vue de la visite de la reine (— 19, 14). Mâyâ arrive au jardin et saisit d'une main la branche d'un plaksha; les Apsaras, les quatre Lokapâlas et tous les devas viennent se mettre à ses ordres (— 20, 8). Le Bodhisattva apparaît sans le déchirer par le côté droit de sa mère, qui reste debout. «Les Tathâgatas apparaissent sous une forme spirituelle; c'est pourquoi le flanc de leur mère n'est point blessé et pourquoi elle ne souffre pas» (— 20, 17).

Le Bodhisattva en naissant fait sept pas et pousse un éclat de rire. Pourquoi? (— 22, 7.) Répétition partielle des miracles de la naissance; les deux fontaines d'eau froide et d'eau chaude qui apparaissent pour baigner le Bodhisattva (— 23, 7). Tronc d'açvattha qui, à la naissance du Buddha, surgit au centre des mondes. Devas et Apsaras accourent en récitant des strophes (— 24, 8). Récit des miracles continué dans le même mètre : parasol au ciel, éventail, les deux fontaines, pluie de fleurs et musique céleste (— 25, 10). Naissances qui accompagnent celle du Bodhisattva (— 25, 14).

Çuddhodana ordonne le retour de la reine. Le Bodhisattva revient sur un palanquin fabriqué par Viçvakarman, porté par les quatre Lokapâlas et escorté par Indra et Brahmâ (— 26, 2).

Le prince est conduit au temple de la déesse Abhayâ qui, loin d'ac-

cepter ses hommages, se prosterne devant lui. La prospérité de tous, produite par sa naissance, lui vaut le nom de Sarvârthasiddha (— 26, 15).

Le prince étant revenu au palais, Çuddhodana voudrait avoir son horoscope. De peur d'erreur, huit mille dieux, se donnant pour des astrologues habiles, se présentent pour parler au roi qui les accueille avec empressement. Ils demandent à voir l'enfant et signalent au roi les trente-deux signes qui le caractérisent comme Mahàpurusha (— 30, 6).

Asiṭa est un ṛishi du Dakshiṇâpatha, fils d'un bràhmane d'Ujjayinî et établi dans le Vindhya avec Nàlaka et cinq cents autres disciples. Frappé des miracles qui se produisent, et en reconnaissant la cause, il arrive à travers les airs à Kapilavastu (— 31, 15). Mis en présence de l'enfant que les naimittikas (tireurs d'horoscope) ont déclaré devoir être un Cakravartin, il découvre leur erreur et pleure à la pensée que, quant à lui, destiné à mourir bientôt, il n'entendra pas la loi. Puis il rassure le roi sur la cause de ses larmes, lui annonçant que son fils sera un Buddha (— 33, 6).

Répétition en vers (— 43, 5).

Des quatre motifs sur lesquels Asita fonde sa prédiction, explication qui se rattache immédiatement à la fin du récit en prose, p. 33, l. 6 (— 43, 8). Les quatre-vingts signes secondaires (*anuvyañjana*) des Buddhas[1]. L'énumération est terminée par trois strophes d'intention édifiante (— 45, 3).

Le Bodhisattva, s'étant rendu au «jardin», voit un serpent et une grenouille soulevés par une charrue et pris par un des enfants du palais. Cette vue émeut sa pitié et éveille sa résolution d'arriver à l'extinction de l'existence (— 45, 12). Assis sous un djambou, il atteint au premier dhyàna, et quoique le soleil ait tourné, l'ombre ne cesse

[1] Cette énumération, qui ne se lie au récit par aucun essai de transition, est visiblement une addition secondaire destinée à donner satisfaction aux lecteurs que pourrait choquer l'absence, dans le texte, de toute mention des signes secondaires, à côté des *lakshaṇas*.

pas de le protéger. Cinq ṛishis qui vont à travers les airs de l'Himâlaya au Vindhya se sentent soudain arrêtés en passant au-dessus de lui. Les devas leur expliquent que leurs pouvoirs magiques sont rompus par la présence du Bodhisattva, dont ils annoncent et glorifient la mission (— 47, 2). A l'heure du repas, on cherche le prince qu'on retrouve sous son arbre; témoin du miracle, Çuddhodana, frappé d'admiration, se prosterne devant son fils (— 47, 19). En voyant le goût du prince pour la méditation, Çuddhodana se prend à redouter que la prédiction d'Asita ne se réalise; pour le retenir au palais, il veut l'entourer d'un nombreux harem. Il fait convoquer au «jardin» toutes les filles des Çâkyas pour que Siddhârtha leur distribue des bijoux. Parmi elles, Yaçodharâ, fille de Mahânâma, s'avance vers le prince d'un air plein de pudeur (— 48, 8). Ce n'est pas la première fois; même chose lui est déjà arrivée dans une circonstance antérieure.

Mañjarîjâtaka. — Un brâhmane du gotra Kauçika, originaire de Bénarès, menait jadis la vie de ṛishi dans l'Himâlaya. Malgré ses austérités, il n'était point porté à l'aumône. Un de ses parents, renaissant parmi les Gandharvas sous le nom de Pañcaçikha, s'en aperçoit et demande à Çakra, le roi des devas, son concours pour le convertir (— 49, 9). Le Gandharva (?[1]), Candra, Sûrya, Mâtali, le cocher de Çakra et Çakra lui-même se rendent tour à tour à l'ermitage vers l'heure du repas demandant au ṛishi l'aumône d'une partie de sa nourriture; repoussés par lui, ils peignent tour à tour devant lui les mérites de la charité et les châtiments de l'avarice. Le Kauçika, éclairé enfin, promet de changer de conduite : «Je ne voudrais pas boire, fût-ce l'amṛita, sans en avoir donné auparavant une part» (— 53, 16). Les filles d'Indra vont du mont Gandhamâdana présenter leurs hommages au ṛishi en lui offrant une branche des arbres divins. Il la refuse et l'attribue «à la plus digne», et, comme elles le prient de la désigner, il

[1] Il semble qu'il apparaisse transformé en chien, ce qui est bien extraordinaire. Mais notre texte a deux lacunes qui obscurcissent la suite du récit, précisément aux deux passages où intervient l'ex-parent devenu Gandharva, p. 49, l. 12, et p. 52, l. 17.

les renvoie à Indra qui les renvoie au ṛishi (— 55, 5). Màtali, le cocher d'Indra, est dépêché près de lui, porteur d'ambroisie. Le ṛishi ne veut pas accepter; il proteste que l'ambroisie même tournerait à sa perte s'il ne commençait par en faire l'aumône (— 56, 10). Les quatre filles d'Indra sont à leur tour envoyées vers lui avec l'amṛita. Tour à tour il demande à Çrî, à Çraddhâ, à Âçâ de se nommer; elles lui disent leur nom et lui demandent la faveur de l'amṛita; il refuse en raison de leurs œuvres funestes (de la prospérité qui fait dédaigner la vertu: de la confiance qui, mal placée, détruit la vertu; de l'espérance qui trompe tant d'efforts) (— 59, 13). Il donne finalement l'ambroisie à Hrî (la Pudeur) qui, elle, n'osait même pas la demander, et lui fait les honneurs de son ermitage (— 61, 12). La déesse retourne auprès des dieux pour leur annoncer sa victoire. Màtali est expédié près du ṛishi pour en connaître les motifs; le ṛishi les lui explique dans quelques strophes dont le texte est fort altéré. Un distique finit l'histoire en annonçant que, grâce à ses bonnes œuvres, le ṛishi, après sa mort, monta au ciel (— 63, 17). Déjà, dans cette circonstance, Yaçodharâ, qui était alors Hrî, s'est approchée «avec modestie» (— 64, 6).

Une question des bhikshus qui est ici transposée (cf. p. 64, l. 8, note) indique au moins quelle conclusion recevait l'histoire ici tronquée de la distribution des bijoux: «Comment se fait-il que Yaçodharâ n'ait pu être satisfaite par tous les présents que lui a faits le Bodhisattva?» Le Buddha répond que ce n'était pas la première circonstance où pareille chose arrivait (— 64, 13).

Godhâjâtaka. — Le roi Suprabha, de Bénarès, avait exilé son fils Sutejas dont il enviait et redoutait la popularité. Le prince et la princesse vivaient donc dans la forêt, quand un jour, en l'absence du prince, un chat apporta une *godhâ* (sorte de lézard?) qu'il venait de tuer. A son retour, le prince apprend à sa femme que l'animal est comestible, et il le fait cuire; puis, profitant de l'absence de la princesse, il le mange tout entier, et quand elle revient, il l'assure contre toute vraisemblance que la bête s'est sauvée. D'où mécontentement de la princesse

(—66, 2). Le roi Suprabha étant mort sur ces entrefaites, Sutejas devient roi; mais, quoi qu'il fasse, il ne réussit pas à satisfaire la reine; toujours elle garde au cœur sa rancune pour la godhâ qu'il n'a pas voulu partager avec elle (—67, 7). Déjà, dans cette occasion, Yaçodharâ, qui alors était la femme de Sutejas, n'a pu être satisfaite (—67, 13).

Ce n'était pas, dans le jardin, au moment de la distribution des bijoux, la première fois que le Bodhisattva faisait à Yaçodharâ de riches présents.

Hârapradânajâtaka. — Jadis, étant roi de Bénarès, il donna à la première reine, alors Yaçodharâ, en témoignage de son amour un collier précieux orné d'une pierre merveilleuse où se voyaient les quatre dvîpas et le mont Meru (—68, 18).

Quand le Bodhisattva eut quitté le palais et sa famille, son cousin Devadatta demanda à Yaçodharâ de devenir sa femme. Elle refusa. Ce n'était pas la première fois qu'elle donnait au Bodhisattva ce témoignage de préférence et de fidélité (—69, 10).

Vyâghrîjâtaka. — Un jour les animaux à quatre pieds, s'étant réunis pour choisir un roi, décidèrent qu'ils reconnaîtraient pour chef celui qui, le septième jour, arriverait le premier à l'Himâlaya. Ce fut la tigresse qui arriva première. Désireux d'avoir un mâle pour chef, les animaux la mirent en demeure de choisir un époux qu'ils reconnaîtraient pour roi. Malgré les autres sollicitations, ce fut le lion qu'elle choisit (—70, 11). — Rédaction en vers (—72, 3). La tigresse était alors Yaçodharâ; le Bodhisattva le lion (—72, 14).

Yaçodharâ arrivant la dernière, après que tous les bijoux étaient distribués, le prince lui donna son propre collier auquel il ajouta encore un précieux anneau (—73, 2).

Instruit des marques de préférence données à Yaçodharâ par le prince, Çuddhodana la demanda pour lui en mariage à son père Mahânâma; celui-ci refusa par la raison que le prince n'avait pas reçu l'éducation virile qui convenait. Çuddhodana était désolé de cet affront;

son fils, ayant appris la cause de sa peine, le persuada de faire publier un défi : le prince se mesurerait dans sept jours avec tous les concurrents, dans tous les arts et tous les exercices (— 74, 7).

Au jour dit une grande foule accourt. Le Bodhisattva donne d'abord la mesure de sa force en jetant par dessus les sept murailles d'enceinte un éléphant gigantesque que Devadatta avait tué, mais sans pouvoir en débarrasser la porte de la ville, et que Sundarananda n'en avait pu écarter que de quelques pas (— 75, 16). Le roi et tous les Çâkyas étant présents, le Bodhisattva montra sa force dans tous les exercices et en particulier dans le tir à l'arc, étant parvenu seul à bander l'arc de son grand-père Siṁhahanu (— 76, 16).

Histoire de Dharmapâla. — Sous le règne de Brahmadatta à Bénarès, le purohita Brahmâyus ayant un fils le donna pour l'instruire à un savant brâhmane établi dans l'Himâlaya. Près de l'ermitage était un étang hanté par un Râkshasa féroce contre lequel le maître avait mis l'enfant en garde. Il était aussi habité par un Nâga avec le fils duquel le jeune novice entretenait d'affectueuses et pieuses relations. Un jour qu'il était descendu dans la demeure souterraine de son ami, vint à passer un jeune novice de sa taille et de son air qui, s'étant baigné, fut à demi dévoré par le Râkshasa. Le brâhmane, en trouvant ces tristes restes, ne douta pas qu'ils ne fussent ceux de son élève de Bénarès; il lui rendit les derniers honneurs et porta les cendres à son père; mais celui-ci refusa de croire à ce malheur; sa famille était une famille vertueuse où il était sans exemple que l'on mourût si prématurément. En effet, au retour, le brâhmane retrouva l'enfant plein de santé l'attendant dans l'ermitage (— 81, 16).

Dans cette circonstance le Bodhisattva, alors Brahmâyus, «connut» que son fils n'était pas mort; de même, cette fois, il «connut[1] la poigne des Çâkyas dont la tradition s'était perdue» (— 82, 2).

[1] C'est-à-dire, je pense, il «retrouva». Il est difficile d'imaginer entre deux histoires une liaison plus maladroite. Je ne vois pourtant pas qu'on puisse entendre l'explication autrement.

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva lançait une flèche très loin.

Histoire de la flèche merveilleuse. — Étant jadis roi de Bénarès, il lança de Takshaçilâ, où il s'était provisoirement retiré, une flèche qui alla briser le tabouret d'un roi ennemi qui assiégeait dans Bénarès le frère qu'il y avait laissé en charge du pouvoir. Le roi éleva un sanctuaire en l'honneur de cette flèche, l'adora et leva le siège (— 83, 11).

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva conquérait Yaçodharâ par son adresse.

Histoire d'Amarâ, la fille du forgeron. — Mahaushadha, fils d'un villageois de Yavakacchaka, rencontra Amarâ, la fille d'un forgeron d'un village voisin, et s'en éprit. Renseigné par elle, en une série d'énigmes, sur son nom, sa famille, etc., il la demanda en mariage à ses parents qui déclarèrent qu'ils ne la donneraient qu'à un forgeron (— 87, 10). Mahaushadha était un habile homme; il fit sept aiguilles combinées de telle sorte qu'elles entraient les unes dans les autres, et que toutes réunies en formaient une huitième; puis il vint annoncer sa marchandise dans le village d'Amarâ (alors Yaçodharâ) dont le père charmé de son chef-d'œuvre lui accorda aussitôt la main (— 89, 10).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquit Yaçodharâ par son courage (89, 15).

Histoire de la belle Çrî. — Un marchand, accomplissant un sacrifice dans une ville maritime, réclama le concours d'un certain brâhmane ou d'un de ses élèves. L'un d'eux eut le courage de s'offrir pour traverser l'océan et aller gagner la récompense promise, à laquelle le brâhmane ajoutait la promesse de la main de sa fille Çrî. Il revenait à Vàravâli, quand en descendant de bateau il laissa tomber à la mer la bourse qui contenait la rétribution de sa peine. Il se mit aussitôt en devoir d'épuiser, s'il le fallait, l'océan pour retrouver son trésor

(— 91, 3). — Version en vers : le Bodhisattva étant étudiant brâhmanique avait perdu une pierre précieuse dans l'océan. Il menaça l'océan de le mettre à sec; voyant qu'il ne se laissait décourager ni par les difficultés de l'entreprise ni par ses représentations, la déesse de la mer lui rendit sa pierre précieuse (— 94, 3). A cette époque, Yaçodharà était Çrî, la fille du brâhmane, et le Bodhisattva, son élève (— 94, 13).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquit Yaçodharà au prix d'un grand labeur (— 94, 18).

Histoire de la Kinnarî. — Un roi Sucandrima de Siṁhapura avait entrepris de faire un sacrifice de tous les êtres. Toutes les victimes étaient déjà réunies quand les ṛishis lui firent remarquer qu'il y manquait une Kinnarî. Le plus habile des chasseurs fut aussitôt dépêché pour en capturer une; il partit pour l'Himâlaya (— 96, 14). Arrivé dans un ermitage, il entendit des chants harmonieux; il sut que c'était la voix des Kinnarîs, et innocemment, le ṛishi lui apprit qu'elles se réunissaient au nord de l'ermitage et qu'on ne pouvait se saisir d'une Kinnarî que grâce à un *satyavâkya* (affirmation véridique d'un secret propre à l'intéressé). Il s'approcha sans être vu et fit prisonnière la Kinnarî Manoharà, en lui déclarant qu'elle était la fille de Druma, le roi des Kinnaras; il l'amena à Sucandrima qui, voyant tout prêt, invita au sacrifice son voisin et ami le roi Subâhu de Hastinâpura (— 98,7). Son fils, le prince Sudhanu, se rend à Siṁhapura, où à première vue il éprouve pour la Kinnarî une passion partagée. Il détourne Sucandrima de l'exécution qu'il médite, et le détermine à relâcher toutes les victimes désignées en lui prêchant les dix préceptes (*daçaçîlaṁ*) dont l'*ahiṁsâ*, le respect de la vie (— 99, 18); puis il retourne à Hastinâpura avec Manoharà (— 100, 7).

Là, uniquement occupé de son amour, il néglige tous ses devoirs, malgré les objurgations de son père qui finalement le fait enfermer et chasse Manoharà. Celle-ci, après avoir renvoyé la foule qui lui fait cortège, se dirige au nord vers la capitale de son père. Rencontrant sur

les bords de la Çatadru les chasseurs Utpalaka et Mâlaka, elle leur donne son anneau à remettre comme signe de reconnaissance à son époux Sudhanu quand il va s'empresser à sa poursuite (— 103, 2).

En effet, malgré les caresses du roi et les séductions du harem, le prince ne songe qu'à se mettre en route avec son suivant Vasantaka (— 104, 2). Vers : Sudhanu se met en route pour l'Himâlaya : il rencontre les deux chasseurs qui lui rendent le message de Manoharâ, et, ne pouvant le décider à retourner, se déterminent à le suivre (— 105, 17). La prose reprend. Les compagnons suivent Manoharâ à la trace dans la montagne (— 106, 13). Ils arrivent à l'ermitage de Kâçyapa qui reçoit le prince avec bonté, et qui, n'ayant pas réussi par ses représentations à le détourner de son projet, le fait transporter avec ses compagnons par un singe dévoué à son service jusqu'au haut du Kailâsa, en vue de Niratî, la ville du roi des Kinnaras, à l'aspect charmant et aux sons mélodieux (— 109, 11). Arrêtés dans un jardin près de la ville, ils trouvent des préparatifs de fête en l'honneur du retour de l'absente. Sudhanu laisse tomber l'anneau dans des vases que l'on emporte pour le bain de Manoharâ. Celle-ci, en voyant l'anneau, reconnaît que le prince est arrivé ; elle l'annonce à son père qui, instruit de sa fidélité envers Manoharâ, l'accueille comme son fils, au milieu des plus grands honneurs (— 111, 15). Cependant, au bout de bien des années, Sudhanu désire revoir ses parents. Les Yakshas appelés Yambhakas l'emportent en un moment avec Manoharâ et ses compagnons à Hastinâpura où il se réveille au matin. Sa présence est aussitôt signalée ; son retour comble de joie le roi Subâhu, et il reprend avec la Kinnarî possession du palais (— 113, 15). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva, qui était alors Sudhanu, a conquis non sans peine Yaçodharâ qui était alors Manoharâ la Kinnarî (— 115, 4)[1].

[1] Le récit qui commence ici est présenté comme un morceau spécial, précédé d'un *nidâna* particulier : Bhagavat étant à Çrâvastî, etc. La suite fera voir suffisamment que la narration ne suit point une marche normale et continue, mais qu'elle est coupée de morceaux mal assortis, déplacés ou faisant double emploi.

Énumération de toutes les douceurs et de tous les plaisirs que Çuddhodana assurait à son fils dans les trois palais qu'il lui avait fait construire (— 117, 14). Malgré tout le Bodhisattva reconnut que la vie monastique seule était pure et parfaite, et sous cette impression il renonça, malgré les larmes des siens, à la perspective de devenir Cakravartin (— 117, 20). Quittant le palais, il se rendit d'abord à Vaiçâlî. Là il s'engage dans la confrérie d'Ârâḍa Kâlâma. Mais, jugeant sa doctrine insuffisante, il se retire à Râjagṛiha (— 119, 7). Il s'y joint aux disciples de Udraka Râmaputra; sa doctrine lui paraissant également inefficace, il se retire à Gayâ (— 120, 18).

Sur le mont Gayâçîrsha lui apparaissent les trois Analogies (*Upamâ*) (— 123, 10). Il prend en conséquence la résolution d'arracher son corps et son esprit au désir, comme étant le moyen d'arriver à la connaissance, à la vue de la loi surhumaine (— 123, 15).

Il se rend alors à Uruvilvâ, le village du Senâpati, sur la Nairañjanâ (— 123, 21). Là, dans un suprême effort, il tourmente et comprime son corps et son esprit de telle sorte que la sueur lui coule de tous les membres et se dégage en vapeur (— 124, 9). Il se livre à plusieurs reprises au dhyâna appelé *âsphânaka* (— 125, 7). Il se réduit à une si faible quantité d'aliments qu'il devient d'une maigreur affreuse, et que tout l'éclat de sa personne disparaît (— 129, 3). Il finit par se refuser toute nourriture (— 130, 6). Il reconnaît enfin que les austérités ne sont pas la voie qui mène à la connaissance, et il se demande si la vraie voie n'est pas celle qu'il a prise quand, avant de quitter le monde, il a atteint, à l'ombre du djambou, le premier *dhyâna.* Mais pour s'y engager il faut se nourrir et reprendre vigueur. Les devas s'offrent à lui introduire de la force sans qu'il ait besoin de manger. Il repousse cette hypocrisie et prend une nourriture fortifiante (— 131, 9).

Ayant retrouvé son énergie, ayant reçu le riz de Sujâtâ, il va se baigner dans la Nairañjanâ, et s'assied au pied de l'arbre de bodhi, sur la touffe de kuça. Il atteint successivement les quatre degrés de l'extase (*dhyâna*), la vue divine qui lui découvre tous les êtres et toutes

les existences antérieures; enfin, dans la dernière veille de la nuit, à l'aurore, il obtient la connaissance parfaite : il est Buddha (— 133, 13)[1].

Songes de Çuddhodana, de la tante du Bodhisattva et de Yaçodharâ, que les Lokapâlas, les chefs des devas et Brahmâ interprètent comme annonçant la mission du Bodhisattva (— 136, 12). Le Bodhisattva voit aussi cinq songes. Il les expose et les explique à ses bhikshus, à Çrâvastî, après qu'il a atteint l'illumination parfaite (— 139, 22).

Le Bodhisattva, réfléchissant que la perfection n'était pas possible dans le palais, prit la résolution de se vouer à la vie religieuse[2]. Il fait part de sa résolution au roi qui le supplie de lui épargner ce chagrin. Cinq cents Çâkyas joignent leurs instances (— 141, 3). Le Bodhisattva consentira à demeurer si le roi peut lui garantir, ou quatre choses : l'exemption de la vieillesse, de la maladie, de la mort et de l'adversité; ou trois : des plaisirs divins, un bonheur continu, un bonheur durable; ou deux : l'extinction de l'orgueil et de l'égoïsme, ou même une seule : la pleine maîtrise de son âme débarrassée des cinq nîvaraṇas, et comme naturellement Çuddhodana est impuissant à lui donner aucune de ces satisfactions, il se promet de les rechercher par la voie qu'il s'est tracée (— 144, 5). Çuddhodana, voyant les dispositions de son fils, cherche à l'en détourner par les plaisirs du harem. Mais le Bodhisattva continue sa méditation et ne voit que l'impermanence des choses humaines. Inquiet de son air triste, Çuddhodana lui en demande la cause (— 145, 14). Le prince expose à son père son sentiment de la fragilité des choses et de la misère de la vie périssable; toutes les excitations des sens sont impuissantes à le détourner de cette obsession, et le roi ne voit d'autre salut que s'il parvient

[1] La formule : «Ainsi parla Bhagavat, les bhikshus se réjouirent des paroles de Bhagavat» indique ici la fin du morceau commencé p. 115, l. 5.

[2] Le récit reprend ici, et dans des termes presque identiques, au point où il était p. 117, l. 15. Les parties intermédiaires se révèlent ainsi comme des additions secondaires.

à lui faire concevoir quelque vive passion pour une des filles des Çâkyas en les faisant défiler devant lui (— 149, 22)[1].

Récit des quatre promenades au cours desquelles le Bodhisattva rencontre successivement un vieillard, un infirme, un mort et un religieux, dont la vue le confirme de plus en plus dans ses dispositions (— 157, 8). Mṛigî, la mère d'Ânanda, apercevant le Bodhisattva et l'admirant, se récrie sur le bonheur (*nirvṛiti*) des parents qui ont un tel fils. L'expression, saisie par le prince, achève de tourner ses pensées vers le *nirvâṇa*, et il n'a ni un regard ni une parole pour son admiratrice (— 157, 18).

Cependant Çuddhodana le fait enfermer par une porte énorme et le fait sévèrement garder. Mais les devas rappellent à Siddhârtha que le moment est venu de quitter le palais, que, sinon, l'heure a sonné où il va entrer en possession des sept ratnas du Cakravartin (et que sa mission sera dès lors manquée) (— 159, 2).

Râhula descend à minuit du ciel des Tushitas dans le sein de sa mère. Le Bodhisattva éveillé voit autour de lui les femmes du harem endormies dans des poses abandonnées, et ce spectacle éveille en lui l'idée d'un cimetière (— 159, 11). Il se lève et se fait amener par Chandaka, malgré ses représentations, son cheval Kaṇṭhaka. Ni les cris de Chandaka, ni les hennissements de Kaṇṭhaka ne réveillent le palais (— 160, 10).

Les devas entourent le Bodhisattva et le couvrent de fleurs. Les quatre Lokapâlas soutiennent les pieds de Kaṇṭhaka, le Yaksha Supratishṭhita ouvre la porte qui devait emprisonner le Bodhisattva et en étouffe le bruit (— 161, 4).

Le Bodhisattva sort (*abhinishkramaṇa*) de la maison pour aller à la recherche de la voie qui délivre de la naissance, de la mort, de toutes les souffrances (— 162, 4). Miracles qui accompagnent le départ du Bodhisattva, lequel s'éloigne en faisant vœu de ne rentrer à aucun

[1] Cette conclusion semble annoncer quelque épisode analogue à celui de la distribution des bijoux, peut-être celui-là même; mais la suite n'apporte aucun incident de ce genre. C'est une des nombreuses incohérences si apparentes dans tout ce contexte.

prix avant d'avoir atteint «l'autre rive de la vieillesse et de la mort» (— 164, 16). Le Bodhisattva est accompagné par les devas jusqu'à la ville d'Anomiya, à douze yojanas au sud de Kapilavastu, non loin de l'ermitage de Kâçyapa; il renvoie Chandaka, le chargeant de saluer son père, sa mère nourricière et tous ses parents, et ne se laisse toucher ni par ses représentations, ni par la douleur de Kaṇṭhaka qui lui lèche les pieds. Il coupe sa mèche de cheveux qui ne convient pas à sa nouvelle profession et qui est emportée et adorée par les devas (— 166, 2). — Court aperçu en vers présenté comme introduction à un récit de l'Abhinishkramaṇa (— 166, 10).

En donnant ses instructions à Chandaka, le Bodhisattva ne le charge d'aucun message pour Yaçodharâ. Ce n'est pas la première fois qu'il agit de la sorte (— 166, 18).

Histoire de Çyâmâ. — Il y avait à Takshaçilâ un marchand du nom de Vajrasena. Il se rendait un jour à Bénarès avec un convoi de chevaux, quand sa caravane fut surprise et pillée par des brigands. S'étant échappé en se dérobant derrière un cadavre, il entra dans Bénarès par une conduite d'eau et se réfugia dans une maison abandonnée. Un vol ayant été commis cette nuit-là même au palais, les hommes de police en fouillant la ville le découvrirent endormi, encore couvert de sang, et, malgré ses protestations d'innocence, il fut considéré comme l'auteur du vol et condamné par le roi à être empalé (— 168, 8). On le menait au supplice quand une riche courtisane nommée Çyâmâ l'aperçut et se prit pour lui d'une violente passion. Elle envoya aussitôt une de ses servantes promettre aux bourreaux une grosse somme s'ils le délivraient et exécutaient à sa place l'homme qui se présenterait. Elle vivait depuis dix ans avec le fils unique d'un marchand qui avait acheté sa possession pour douze années. Marquant une vive pitié pour le condamné et feignant de vouloir lui porter quelque nourriture, elle amena son amant à insister pour le faire lui-même; saisi par les exécuteurs, il fut mis à mort tandis qu'une servante envoyée derrière lui ramenait en secret le vrai condamné rendu à la liberté (— 170, 10).

IMPRIMERIE NATIONALE

Recueilli et fêté, il apprit bientôt quel avait été le sort de celui dont il occupait la place, et, redoutant pour lui-même une fin semblable, il songea à y échapper. Il décida la courtisane à le mener dans un parc voisin de la ville, et profita de leurs jeux dans l'étang et de leur solitude pour l'étrangler et fuir sans être vu (— 172, 9). Cependant Çyâmâ n'était pas morte; ses servantes la rappelèrent à la vie et la ramenèrent chez elle (— 172, 17). Se procurant aussitôt un cadavre, Çyâmâ l'enveloppa d'un linceul et donna le spectacle d'une grande douleur. Elle fit avertir le marchand que son fils était mort, et non seulement elle eut l'adresse, en prétextant des instructions suprêmes, de l'empêcher de revoir les traits de son prétendu fils, mais elle le toucha tellement par le déploiement de son chagrin qu'il la recueillit chez lui et la traita comme sa propre enfant (— 175, 2). A quelque temps de là il vint à Bénarès des acteurs que, à leur langage, Çyâmâ reconnut pour originaires de Takshaçilâ; elle les chargea pour Vajrasena d'un distique lui apprenant à mots couverts que celle qu'il avait cru étrangler était toujours vivante. Mais quoique informé que Çyâmâ vivait et qu'elle n'aimait point d'autre homme, le marchand n'en persista pas moins dans sa prudence (et ne lui renvoya aucun message) (— 176, 14). C'est Yaçodharâ qui était alors Çyâmâ, et le Bodhisattva le marchand de chevaux (— 177, 2).

Ce ne fut pas la seule circonstance où Yaçodharâ sauva le Bodhisattva de la mort (— 177, 8).

Histoire du Nâga Campaka. — Il y eut jadis à Bénarès un roi des Nâgas appelé Campaka, plein de vertu, qui, les jours d'uposatha, se livrait au jeûne sur le bord des grandes routes. Il fut un jour pris ainsi par un charmeur et ne songea pas un instant à se prévaloir de ses forces surnaturelles. A ce moment tous les arbres et toutes les fleurs en se fanant dans son palais annoncèrent le malheur dont il était menacé. Aussitôt sa première reine vint réclamer la protection du roi Ugrasena. Le charmeur fut bientôt retrouvé et dédommagé par des présents du roi pour la liberté rendue à Campaka (— 179, 16). Le

Nâga invita le roi Ugrasena qui, rassuré par ses protestations, finit par y consentir, à visiter son merveilleux palais. Les épouses du Nâga lui offrirent de riches présents, et le Nâga reconnaissant sauva plus tard le palais du roi d'un incendie qui allait le dévorer (—181, 2). — Version partielle en vers, qui commence par la requête de la Nâginî venant demander au roi la délivrance du Nâga (—188, 8). Formule finale des jâtakas versifiés (—188, 19). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva avait été sauvé par Yaçodharâ qui était alors sa première reine (—188, 21).

Chandaka revient avec Kaṇṭhaka à Kapilavastu où il s'acquitte de son message et fait de ce qui s'est passé un récit[1] qui plonge tout le palais dans la douleur (—189, 16). Kaṇṭhaka refuse toute nourriture et verse des larmes abondantes; malgré tous les soins et toutes les caresses, il se laisse mourir de faim et renaît deva dans le ciel des Trâyastriṁças (—190, 15). Plus tard Maudgalyâyana, faisant une tournée parmi les dieux, rencontra le deva Kaṇṭhaka (—190, 18). Admirant[2] le palais splendide où il vivait et toutes les merveilles dont il était environné, il lui demanda par quelles vertus il avait mérité de si grands avantages (—193, 10). Le deva lui répondit qu'il n'était autre que Kaṇṭhaka et que c'était pour avoir été le serviteur docile du Bodhisattva qu'il avait obtenu rang parmi les dieux (—195, 2).

Dans la forêt, les dieux font apparaître au Bodhisattva un chasseur avec lequel il échange contre des haillons rouges ses vêtements princiers (—195, 11).

Le Bodhisattva se rend à l'ermitage du ṛishi Vasishṭha, qu'il frappe d'admiration; les élèves s'empressent de lui rendre les devoirs de l'hospitalité (—195, 16). Version plus développée en vers; questionné

[1] Dans ce résumé, Chandaka signale l'échange par lequel le prince a troqué les vêtements royaux contre les vêtements jaunes d'un chasseur. L'épisode est bien connu, mais il manque dans le récit qui précède, et n'est placé ici qu'un peu plus bas, après le retour de Chandaka (p. 195).

[2] Après deux lignes de prose, Maudgalyâyana prend la parole en vers, et l'épisode se continue jusqu'à la fin sous la forme métrique.

par le ṛishi, le Bodhisattva lui annonce qu'il quitte le monde en quête de la délivrance. Le ṛishi l'assure que, sous une telle inspiration et avec les signes dont il est revêtu, il n'est rien à quoi il ne puisse prétendre (— 197, 21).

Le Bodhisattva se rend à Vaiçâlî, près d'Ârâḍa Kâlâma; mais, jugeant que sa doctrine n'est pas efficace, il pousse jusqu'à Râjagṛiha (— 198, 2). Le récit se poursuit alors en vers. Le Bodhisattva est, à Râjagṛiha, aperçu par Çreṇiya, le roi de Magadha, qui, saisi d'admiration, va le visiter sur le Pâṇḍava où il s'est arrêté; apprenant ses projets, le roi lui demande, quand il sera entré en possession de la sagesse, de revenir la lui annoncer; ce que le Bodhisattva lui promet (— 200, 8).

Trois lignes de prose nous apprennent que le Bodhisattva, s'étant rendu auprès de Udraka Râmaputra et n'ayant pas trouvé que son enseignement mène à la délivrance, se rend à Gayâ. Là, sur le mont Gayâçîrsha, lui apparaissent les trois Upamâs. Il se rend alors à Uruvilvâ pour mendier sa nourriture. Kâçyapa Pûraṇa est de son côté venu à Uruvilvâ pour mendier (— 200, 15).

Le récit reprend en vers. Il commence par une strophe d'introduction : « Écartant toute disposition mauvaise, écoutez tous avec attention comment l'illustre Bodhisattva s'engagea dans la voie parcourue avant lui par les Jinas antérieurs. Après avoir essayé sans en être satisfait de la discipline religieuse d'Ârâḍa et d'Udraka, il se dirigea au sud vers les lieux parcourus par les Jinas d'autrefois. » Le Bodhisattva se rend à Uruvilvâ; Sujâtâ, la fille d'un villageois, est saisie, en le voyant, de la plus tendre admiration et lui adresse des louanges et des protestations enthousiastes (— 202, 7). Description des merveilles de la forêt où entre le Bodhisattva (— 204, 3). C'est là que le Bodhisattva, dans son désir de sauver les créatures, se livre à la pénitence; puis, reconnaissant que cette voie est fausse et refusant l'intervention dissimulée des devas, il reprend de la nourriture et de la force (— 205, 2). Sujâtâ, qui a été sa mère dans cinq cents naissances antérieures, vient à lui, le suppliant de prendre le riz qu'elle lui a pré-

paré[1]. Le Bodhisattva accepte et prédit à Sujâtâ qu'elle sera un Pratyekabuddha (— 206, 18).

Le Bodhisattva quitte le village du Senâpati à Uruvilvâ, son vase plein d'une nourriture délicate, tandis que Kâçyapa Pûraṇa se retire les mains vides (— 207, 9).

Après le départ du Bodhisattva, Çuddhodana avait dépêché des messagers qui lui avaient apporté de jour en jour de ses nouvelles. Quand ils le virent dans la méditation *âsphânaka,* ne respirant plus, émacié au dernier point, ils le crurent mort et annoncèrent sa fin à Çuddhodana; mais le roi refusa d'y croire, la naissance du prince et toutes les merveilles de sa jeunesse annonçant une autre destinée. Il renvoya les messagers qui furent tout surpris de retrouver le Bodhisattva vivant et sorti de l'extase (— 209, 3). Ce n'était pas la première fois que Çuddhodana refusait ainsi, malgré les apparences, d'admettre que son fils fût mort (— 209, 8).

Histoire de Çyâmaka. — Un brâhmane de Bénarès, ayant vécu quarante-huit ans dans la continence, se maria et engendra un fils. Ce devoir rempli, il se retira avec sa femme dans l'Himâlaya, près de l'ermitage du ṛishi Gautama, pour vivre l'un et l'autre dans les austérités. Là leur naquit un fils qu'ils appelèrent Çyâmaka (— 210, 13). L'enfant grandit dans la familiarité des animaux de la forêt; peu à peu il se mit à servir ses parents, en vaquant aux soins matériels de l'ermitage, et, quand ils furent vieux et aveugles, il fut tout leur soutien et se concilia par sa vertu l'admiration et la sympathie de tous les êtres (— 212, 13). Il était un jour allé puiser de l'eau au torrent quand le roi Peliyaksha lancé à la poursuite d'une gazelle, trompé par le bruit, tira une flèche empoisonnée qui le frappa au cœur. Les animaux de la forêt s'enfuirent pleins d'effroi, tandis qu'il tombait en gémissant. Le roi reconnut avec désolation son erreur, chercha à

[1] Il y a, dans cette partie du récit, des incohérences qu'il suffit d'avoir signalées dans les notes.

adoucir le jeune ermite et, comme celui-ci se lamentait sur le sort de ses parents, lui promit de tout abandonner pour venir les servir. Çyâmaka, après avoir chargé le roi d'aller faire connaître sa mort à ses parents et lui avoir recommandé de ne pas oublier sa promesse, rendit l'âme (—215, 4).

Le roi se mit en route vers l'ermitage. Aussitôt tous les génies, tous les animaux de la forêt vinrent entourer le corps de Çyâmaka. Le bruit de leurs pleurs, joint à de tristes pressentiments, avait déjà mis en crainte les vieux ascètes quand Peliyaksha arriva près d'eux et, accueillant par des larmes leurs questions obligeantes sur lui et sur son royaume, leur raconta le malheur qui était advenu et comment il venait se mettre à leur service. Ils se firent conduire par lui auprès de leur fils mort (—218, 7). La mère se désolait tout en couvrant le corps de caresses; le père l'assura qu'ils pouvaient par un *satyavacana* rappeler leur fils à la vie. Ce qui fut fait aussitôt par la formule : «S'il est vrai, ô mon fils, que tu aies toujours eu l'âme pleine de charité pour tous les êtres, que ce poison soit détruit! S'il est vrai que tu n'aies jamais pris de nourriture sans en avoir auparavant donné à tes parents, que ce poison soit détruit!» Le jeune ṛishi sembla aussitôt s'éveiller et se releva (—219, 3). Déjà, dans cette circonstance, Çuddhodana, qui était alors le père de Çyâmaka, refusa de croire à la mort de son fils (—219, 16). Version métrique, ouverte par quelques vers d'introduction générale et d'une forme personnelle :

«Je dirai les vies antérieures du vertueux Bhagavat, le maître transcendant du monde, dont la gloire est infinie dans le monde. Il n'est possible à personne de dominer toutes les existences antérieures du Bodhisattva dans le monde, parmi les Devas, les Gandharvas et les hommes; le sage aux dix forces domine tout. Tout ce que peut embrasser la mémoire des Tathâgatas exerçant dans leurs existences successives la charité et la pitié à l'égard du monde, toutes ces bonnes œuvres de Bhagavat accumulant des mérites pendant des centaines de milliers de kalpas, je vais les exposer. Donnez-moi une attention respectueuse.»

Suit l'histoire de Çyâmaka où je remarque ici seulement que le roi de Bénarès n'est pas désigné par le nom de Peliyaksha (—231, 5).

Le Bodhisattva se livre à Uruvilvâ aux plus rudes austérités jusqu'à demeurer dix-huit mois sans prendre aucune nourriture (—231, 10). Description en vers de ses pénitences et de l'état où elles le réduisent (—232, 20). En apprenant les austérités du Bodhisattva, Yaçodharâ croit devoir les imiter en se condamnant à toutes sortes de privations (—233, 9). Après la sambodhi, Chandaka et Kâlodâyin furent envoyés près du Buddha par Çuddhodana pour réclamer sa visite, avec l'ordre de faire tout ce qu'il leur commanderait. Le Buddha leur conféra l'*upasampadâ* en leur procurant miraculeusement tous les accessoires nécessaires. Udâyin ayant alors raconté au Buddha les austérités par lesquelles Yaçodharâ avait cherché à imiter les siennes, le Buddha l'assura que ce n'était pas la première fois que Yaçodharâ lui marquait ainsi son attachement (—234, 14).

Histoire de Çiriprabha, le roi des gazelles. — Il y eut une fois un daim du nom de Çiriprabha qui tomba dans les filets tendus par le chasseur Nîlaka. Tout le troupeau s'enfuit, excepté la femelle de Çiriprabha qui chercha d'abord à l'encourager, l'assurant de sa fidélité inviolable, puis, le chasseur étant survenu, alla au-devant de lui en l'invitant à la tuer avant de toucher à son époux. Le chasseur, touché d'une vertu qu'on ne trouverait point parmi les hommes, non seulement ne tua pas lá gazelle, mais rendit la liberté à Çiriprabha (—237, 4). Le récit se termine par la formule finale des jâtakas en vers (—237, 15).

Tandis que le Bodhisattva pratiquait l'austérité à Uruvilvâ, Mâra, s'approchant de lui, vint l'engager à y renoncer pour devenir un Cakravartin et offrir les grands sacrifices qui lui assureraient les plaisirs du ciel. Le Bodhisattva lui répondit qu'il n'avait nul besoin d'accumuler des mérites (—238, 4). Histoire versifiée de cette tentation de Namuci. Le Bodhisattva répond à Mâra qu'il n'a pas besoin d'accumuler des mérites, que sa résolution est prise et que rien ne saurait

y faire obstacle. Au pied de l'arbre de Bodhi il mettra en fuite toute l'armée de Mâra, composée des désirs, de la négligence, de la faim et de la soif, etc. Il la mettra en pièces et, malgré Mâra, il atteindra cet état où le malheur n'a plus de prise. Mâra s'éloigne plein de désespoir (—240, 17).

Quand le Bodhisattva, en haine de l'hypocrisie et du mensonge, eut «refusé cette proposition des dieux»[1] et pris de la nourriture, les cinq (premiers) çramaṇas s'éloignèrent de lui en disant qu'il avait rompu son vœu et que c'était un relâché (—241, 3).

Pendant les six ans de pénitence du Bodhisattva, Mâra ne cessa de s'attacher à ses pas pour trouver l'occasion de s'emparer de lui, mais sans succès. Ce n'était pas la première fois (—241, 12).

Histoire de l'oiseau. — Jadis à Bénarès un oiseau fut pris par un oiseleur qui vendait les oiseaux après les avoir engraissés. L'oiseau, comprenant le danger, se laissa maigrir de façon qu'aucun acheteur ne voulût de lui, et, passant pour malade, il conquit peu à peu la confiance de l'oiseleur et la facilité d'aller et venir librement. Tout doucement alors il recommença à prendre un peu de nourriture et dès qu'il en eut la force, il s'échappa et retourna à la forêt (—243, 12). A cette époque Mâra était l'oiseleur et le Bodhisattva l'oiseau avisé (—243, 19).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva sut, par son adresse, échapper à Mâra (—244, 4).

Histoire de la tortue. — Un jour un jardinier de Bénarès, ayant cueilli des fleurs sur le bord de la Paripâtrikâ, aperçut une tortue sortie de l'eau et la prit pour la manger; mais celle-ci fit remarquer au jardinier que s'il la mettait avec les fleurs elle les salirait, qu'il

[1] Il est clair que cette entrée en matière se rapporte à un état du texte tout différent, où cette remarque suivait immédiatement cette proposition des dieux à laquelle il a été précédemment fait allusion. Nulle part d'ailleurs il n'a été question jusqu'ici des cinq çramaṇas dits भद्रवर्गीय. Cf. *Lal. Vist.*, p. 308, l. 11 et suiv.

fallait la bien laver auparavant, et profitant du moment elle prit la fuite, sans se laisser séduire aux belles promesses de son ennemi (— 245, 8). Le jardinier était alors Mâra et le Bodhisattva la tortue (— 245, 15).

Une autre fois encore le Bodhisattva échappa à Mâra (— 246, 2).

Histoire du singe. — Un singe vivait dans une forêt située sur le bord de l'océan. Il lia connaissance avec un dauphin (*çiçumâra*) qui s'approchait du rivage et auquel il jetait quelques-uns de ces fruits d'udumbara dont il aimait à se nourrir. Inquiète des absences de son époux, la çiçumârî, en apprenant la cause et voulant les faire cesser, fit la malade, déclara qu'elle ne pouvait guérir que si elle avait le cœur d'un singe à dévorer, et décida le dauphin, malgré ses scrupules, à lui sacrifier son ami en lui indiquant le moyen de se saisir de lui (— 248, 7). Le dauphin fit donc croire au singe que, sur l'autre rive de l'océan, il y avait des forêts pleines de fruits délicieux où il lui proposa de le transporter. Mais à peine le vit-il installé sur son dos qu'il jeta à l'eau son ami et lui révéla la vérité. Sans se déconcerter, le singe lui annonça qu'il avait laissé son cœur sur l'udumbara auquel il était si attaché. Le dauphin eut la sottise de le croire et de le ramener au rivage pour y prendre son cœur; le singe une fois en sûreté se mit à railler le dauphin de sa folie. Mâra était alors le dauphin et le Bodhisattva le singe (— 250, 12).

Une autre fois encore Mâra poursuivit longtemps en vain le Bodhisattva (— 250, 19).

Histoire de l'oiseau. — Jadis, dans le pays de Bénarès, il y avait un oiseau avisé qui conduisait une nombreuse troupe d'oiseaux et la faisait prospérer grâce à sa prudence. Un oiseleur voulut les prendre et tendit des filets en appâtant avec des graines de toute sorte. Les oiseaux voulaient y voler; mais leur chef leur fit comprendre que de pareilles graines ne poussaient pas dans la forêt et qu'il y avait là quelque ruse dont il fallait se défier. Malgré sa persévérance, malgré ses efforts,

l'oiseleur fatigué, exposé à la chaleur et au froid, ne pouvait réussir. Il inventa un autre stratagème et chercha à s'approcher des oiseaux en s'entourant de branchages; cette fois encore le prudent oiseau mit ses compagnons en garde contre cet arbre qui marchait; il n'avait jamais vu marcher les arbres de la forêt. L'oiseleur en fut pour sa peine. Mâra était alors l'oiseleur et le Bodhisattva le chef des oiseaux (— 255, 5).

«Les bhikshus dirent à Bhagavat : Bhagavat a donné sa chair et son sang pour une strophe édifiante. Bhagavat répondit : Ce n'est pas la seule circonstance où j'aie donné ma chair et mon sang pour obtenir une strophe édifiante[1].»

Histoire de Surûpa, le roi des antilopes. — Jadis vivait dans l'Himâlaya Surûpa, le chef d'un troupeau d'antilopes qui, grâce à ses vertus, vivait heureux et à l'abri du danger. Un jour, pour l'éprouver, Çakra se déguisa en chasseur et lui offrit de lui dire une strophe s'il voulait lui abandonner son corps. A quoi Surûpa consentit joyeusement. Çakra satisfait disparut après lui avoir déclaré que : «la poussière des pieds des gens de bien vaut mieux qu'une montagne d'or, l'une chasse la peine, l'autre l'accroît»[2] (— 256, 11). Court résumé en vers (— 256, 18). Le Bodhisattva était alors Surûpa (— 257, 4).

Avalokitasûtra[3] (— 293, 15). — «Voici ce que j'ai entendu : Une

[1] Cette transition et le récit qu'elle amène sont complètement en l'air, n'ayant aucun point d'attache dans ce qui précède.

[2] Le petit résumé en vers contient seul la «gâthâ» annoncée. Ici, nous n'en avons qu'une sorte de glose. Il s'est fait une confusion entre la version en prose et la rédaction versifiée; la seconde se trouve ici fort réduite, tandis que la première a perdu la strophe même qui est le point capital du récit.

[3] Les deux Avalokitasûtras qui suivent jusqu'à la page 397, l. 7, amenés ici sans doute par l'affinité du sujet, interrompent en réalité la trame du récit. On peut se demander si la dénomination महावस्तुस्य परिवारं donnée au second (397, 7) ne le caractérise pas expressément comme une addition, une interpolation. On sait que le nom de *parivâra* désigne le dernier livre du vinaya singhalais, qui en forme comme la table des matières, et Childers traduisait le mot par «appendice».

fois Bhagavat se trouvait sur le mont Gṛidhrakûṭa avec cinq cents bhikshus. » Vers la fin de la nuit les devas Nanda, etc., vinrent lui demander de prêcher aux bhikshus l'Avalokitavyâkaraṇa. Assurés de l'assentiment du Buddha, ils se retirèrent (— 258, 3). Le jour venu Bhagavat fit part de l'incident aux bhikshus et, à leur requête, il commença à leur communiquer l'Avalokitavyâkaraṇa, ainsi que l'avaient fait les Buddhas antérieurs (— 259, 6).

Quand le Bodhisattva considère de ce bord l'autre rive et que se produisent les conditions qui accompagnent cet examen (*abhivilokanâ*), les devas conçoivent les dix-huit *âmodanîyas dharmas* (causes ou conditions de joie); leur énumération (— 260, 4). Cependant, tant que les Bodhisattvas ne sont pas en possession de la force absolue du corps, de la parole et de l'esprit et de toutes les qualités, ils ne s'approchent pas du lieu, ils ne s'assoient pas dans le lieu où ils doivent acquérir l'illumination parfaite (— 261, 7). C'est quand ils sont en possession de la puissance absolue du corps, de la parole et de l'esprit, quand ils ont toutes les qualités, qu'ils se rendent dans ce lieu, qu'ils abattent le grand Yaksha, qu'ils triomphent de sa grande armée, etc. (— 262, 8).

Les seize privilèges du lieu où le Bodhisattva a atteint la bodhi (— 263, 14).

Après avoir reçu le riz de Sujâtâ, le Bodhisattva se baigne dans la Nairañjanâ, mange et considère la conduite à tenir (— 264, 2). Il se dirige vers l'arbre de bodhi et, en chemin, obtient de Svastika une poignée d'herbe. Mâra, après un moment d'absence, est témoin de sa marche triomphale vers l'arbre, accompagnée d'oiseaux divers, de vases et de jeunes vierges. Le Bodhisattva prend conscience qu'il va atteindre la bodhi (— 265, 6).

Le Nâgarâja Kâla le voit en marche et lui annonce que, comme Krakucchanda et les autres Buddhas d'autrefois, il va obtenir la sagesse parfaite (— 265, 17). Strophes de Kâla en l'honneur du Bodhisattva (— 267, 15).

Le Bodhisattva, ayant exécuté vers l'arbre la marche triomphale, étend la poignée d'herbe, fait trois fois le tour de l'arbre en souve-

nir des Buddhas antérieurs, s'assied les jambes croisées, concentre sa pensée et se tient droit le visage tourné vers l'est (— 268, 5). Une fois assis le Bodhisattva conçoit cinq impressions : de sécurité, de bonheur, de vertu, d'utilité, la pensée de son illumination prochaine (— 268, 9).

Mâra, plein d'angoisse, « chante le grand chant » et « agite la grande écharpe » sans parvenir à attirer l'attention du Bodhisattva (— 268, 11); en proie à un profond chagrin il pousse les dix grands rires (— 269, 19). Le Bodhisattva, sans effroi, sans trouble, sans frémissement, tonne contre Mâra les quatorze menaces (— 270, 19).

Les bhikshus[1] demandèrent un jour à Bhagavat d'où venaient toutes ces bénédictions dont était comblée la maison du maître de maison Jyotishka (— 271, 3). Bhagavat leur répondit par l'histoire suivante :

Histoire d'Anaṅgana. — Jadis il y eut un roi du nom de Bandhuma dont le fils Vipaçyin obtint la bodhi. Le roi lui envoya des messagers pour réclamer sa visite, qu'il promit. Un riche marchand de Bandhumatî, apprenant la chose, prit les devants et invita le premier le Buddha et ses moines à prendre pendant trois mois leur nourriture chez lui. L'acquiescement du Docteur contrista le roi qui obtint finalement de recevoir le Buddha concurremment avec le marchand, lui un jour, le marchand l'autre.

Mais chaque fois le marchand, par la splendeur de sa réception, dépassait ce que le roi avait fait la veille. Il ne restait plus qu'un jour d'hospitalité à chacun. Le roi fit préparer dans le parc Munihata une fête merveilleuse, pour chaque bhikshu un siège valant cent mille pièces, quatre serviteurs avec des chasse-mouches, d'un côté des servantes préparant des parfums sans prix et par derrière des éléphants chargés d'ornements d'or et de parasols blancs. Interdiction de vendre ou acheter aucun bois, pour mieux paralyser les efforts possibles d'Ana-

[1] Rien n'explique ni ne justifie la question ni l'introduction à cette place de l'histoire d'Anaṅgana.

ṅgana. Mais, grâce aux vertus du marchand, Çakra lui-même vint créer de toutes pièces un jardin plus splendide encore et préparer une réception plus brillante; le roi en demeura stupéfait; il ne put même obtenir d'un paysan pour cinq cents karshâpaṇas un vase de lait que le villageois préféra offrir lui-même au Buddha. Quand le Buddha eut pris son repas, Anaṅgana, en récompense de ses libéralités, émit le vœu d'obtenir des ressources merveilleuses pour en faire profiter un Buddha, de le connaître et d'être affranchi de toute souillure. C'est Jyotishka qui était alors Anaṅgana (— 276, 15)[1].

Mâra le mauvais pousse les «seize grands gémissements» (— 278, 20). Le Bodhisattva conçoit «les trente-deux orgueils de l'Ârya» (*âryamâna*) (— 280, 13). Le Bodhisattva manifeste le «quintuple sourire de l'Ârya», fondé sur la volonté, sur la force, sur la pensée, sur la méditation, sur la sagesse (— 280, 18). Le Bodhisattva lance les «quatre grands regards de lion de l'Ârya», le regard sans trouble, sans peur, sans terreur, sans effroi (— 281, 5). Le Bodhisattva bâille les «quatre grands bâillements de lion de l'Ârya», sans crainte, sans trouble, sans frayeur, effrayant pour Mâra et son armée (— 281, 11). Le Bodhisattva tousse les «quatre grandes toux de lion», sans crainte, sans trouble, sans frayeur, sans effroi (— 281, 18).

Mâra le méchant réunit sa grande armée et se présente devant le Bodhisattva en proférant des cris et des menaces épouvantables; mais le Bodhisattva étend la main droite, touche sa tête, puis son siège, puis la terre qui résonne profondément, et aussitôt toute l'armée de Mâra se disperse, tombe à terre, s'évanouit. Mâra désolé, tout en traçant sur le sol des lignes avec une flèche, se prend à penser : Gautama le çramaṇa va détruire mon empire (— 283, 4).

Le Bodhisattva atteint les quatre degrés du dhyâna (— 283, 12).

Dans la première veille de la nuit le Bodhisattva applique son esprit à la contemplation des connaissances révélées par l'œil divin, pur,

[1] On verra par les notes que, quoique rédigé en prose, le texte de ce conte est particulièrement déformé soit par des lacunes, soit par des incorrections qui en plus d'un endroit rendent fort incertaine l'interprétation du détail.

surhumain qui lui découvre toutes les existences dans leur variété et dans leurs causes (— 284, 5). Dans la veille du milieu de la nuit il applique son esprit au souvenir de ses existences passées (— 284, 14). Dans la dernière veille, au lever du soleil, il atteint l'illumination parfaite, la vue des quatre vérités, des douze causes connexes et de leur destruction (— 285, 21). *Udâna* du Buddha affirmant son triomphe (— 286, 11).

Honneurs rendus au Buddha pendant sept jours par les dieux (— 287, 3). Les devas Çuddhâvâsas rendent hommage au Buddha et adressent à Mâra les quatre-vingts rugissements (*abhigarjita*) (— 293, 14).

Second Avalokitasûtra (— 297, 7). — «Voici ce que j'ai entendu : Un jour Bhagavat était à Vaiçâlî dans le jardin d'Âmrapâlî avec une grande réunion de bhikshus, avec une grande troupe de bodhisattvas.» Le bhikshu Viçuddhamati demande à Bhagavat d'exposer pour le bien du monde ce qu'il a vu étant sous l'arbre de bodhi (— 294, 7). Répétition de la question en vers (— 294, 16). Louanges adressées au Buddha par Viçuddhamati (en prose — 296, 3; en vers — 296, 11; en prose — 297, 8). Le Buddha loue Viçuddhamati de sa question et des sentiments qui l'inspirent (— 298, 5).

Récit (vers) de la naissance du Buddha (— 299, 5). A vingt-neuf ans il entre dans la vie religieuse; son arrivée sur la Nairañjanà, et offrande de Sujàtâ, la villageoise, fille du Senàpati, qui forme le vœu de devenir un Buddha. Elle adore le Saint, rappelle les Buddhas antérieurs qu'elle a de même honorés le jour de la bodhi, émet le vœu de voir ainsi tous les Buddhas du kalpa, et se souvient de ses existences antérieures (— 300, 13).

Le Bodhisattva (prose) s'arrête un instant sur le bord de la Nairañjanâ; description des tremblements de terre et des autres miracles qui se produisent alors (— 302, 5). Il traverse la Nairañjanâ, tandis que des parasols merveilleux apparaissent au ciel, et que des Nâgas innombrables viennent l'adorer (— 302, 13). Kâla, le roi des Nâgas,

sort de son palais pour le saluer et lui adresse des stances[1] (— 302, 16).

Le Bodhisattva (récit en vers) s'approche de l'arbre de bodhi au milieu des prodiges, des adorations des devas, des hommages de la divinité de l'arbre (— 304, 4). Attiré par le bruit, le Nâga Kâla sort de sa demeure et aperçoit le Bodhisattva. Il le salue et détaille les signes physiques qui annoncent sa mission (— 307, 7). Il lui prédit sa grandeur, et le Bodhisattva s'approche de l'arbre plein de joie (— 308, 3). Ici le récit reprend (toujours en vers) au point où il était p. 304, l. 5 : Kâla, averti par le bruit, sort de son palais, adore le Bodhisattva et lui déclare que tous les prodiges qui se manifestent annoncent qu'il va devenir Buddha (— 309, 4).

Le Bodhisattva en allant vers l'arbre trouve le bodhimaṇḍa, le trône de bodhi, merveilleusement orné; les dieux se pressent pour lui rendre hommage; suivant leurs dispositions intérieures, ils voient l'arbre sous les aspects les plus divers : les uns le voient en or, d'autres en argent, d'autres en lapis, et ainsi de suite (— 311, 7). Suivant leurs mérites, les ornements qui chargent l'arbre de bodhi et ses dimensions apparaissent aux dieux plus ou moins brillants et plus ou moins gigantesques. Quant aux êtres qui ont des inclinations grossières, ils voient le Bodhisattva simplement assis sur une poignée d'herbe et ils se disent : Le Bodhisattva va atteindre la bodhi assis sur une poignée d'herbe (— 313, 11).

Le Bodhisattva s'approche du pied de l'arbre et il en fait trois fois le tour avec respect, en souvenir des Buddhas antérieurs, puis il s'assied les jambes repliées, le corps droit et l'esprit concentré. Son visage resplendit au point d'éclipser tout autre éclat dans l'univers, et tous les dieux le contemplent (— 314, 13). Il déclare qu'il n'atteindra pas la bodhi avant d'avoir vaincu Mâra et son armée, de peur de diminuer sa victoire et l'admiration des êtres s'il ne triomphait qu'après la bodhi.

[1] La phrase semble annoncer des stances; peut-être sont-elles fondues dans le récit versifié qui suit.

Mâra amène son armée; il ne peut même pas soutenir le regard du Bodhisattva qui tient cependant à le vaincre parce que les merveilles de la victoire sont de nature à diriger vers la sagesse beaucoup des êtres qui composent son armée. Il prononce alors cette stance..... (—315, 14).

Mais, au lieu de la stance annoncée, nous passons à un récit en vers. Quand le Bodhisattva fut établi au pied de l'arbre, une grande splendeur remplit tout l'espace; Mâra s'inquiète à tous les signes qui lui apparaissent. Il le voit sous l'arbre entouré des devas qui viennent l'adorer et chargent l'arbre d'ornements (—319, 12). Plein d'épouvante, il rassemble son armée et se présente devant le Bodhisattva; mais, sentant son impuissance, il lui rend hommage et lui adresse des louanges; il l'engage à devenir un roi Cakravartin, à posséder ses ratnas et à jouir de ses privilèges (—323, 13[1]). Le Bodhisattva lui répond que ses sept joyaux sont les sept bodhyaṅgas, qu'il est détaché de tous les désirs, et il termine un discours qui est un véritable sermon en déclarant que le jour même il atteindra la bodhi (—327, 16).

Sârthavâha, un des fils de Mâra, cherche à changer les dispositions de son père; il lui représente que tous les miracles qui se sont manifestés indiquent que le Bodhisattva est invincible, qu'il faut s'incliner devant lui (—330, 4). Repoussé par Mâra (—330, 12), il insiste sur les malheurs qui ne peuvent manquer d'atteindre celui qui s'attaquera au Bodhisattva (—333, 20). Un autre fils de Mâra, Janîsuta, cherche à lui faire comprendre la portée de sa conduite, et affirme la grandeur irrésistible du Bodhisattva auquel il offre des présents (—337, 4). Un autre encore, Vidyutpratishṭha, apporte au Sage des vêtements précieux, et chante ses louanges (—338, 9).

Mâra furieux lance son armée et commence la lutte contre le Bodhisattva en le sommant, sous les plus terribles menaces, de s'éloigner

[1] Les vv. 322, 8-323, 1, où Mâra fait voir au Bodhisattva ses filles qui l'entourent, lui apportent des parfums et jouent de divers instruments, coupent mal à propos l'exhortation de Mâra; c'est sans doute un souvenir transposé de la tentation essayée par les filles de Mâra après la défaite de leur père.

de l'arbre de bodhi (— 340, 9). Le Saint lui répond en affirmant le pouvoir qu'il tient de ses mérites et de son détachement (— 341, 23). Il touche la terre de sa main droite; elle rend un son qui frappe d'épouvante l'armée de Mâra qui se disperse, tombe, s'évanouit. Pendant sept jours Màra et les siens demeurent paralysés, défigurés, aux pieds du Bodhisattva; le Saint resplendit comme mille soleils, reçoit les hommages des dieux et est environné de prodiges (— 345, 4).

Il entre en possession des quatre vérités et de l'évolution des douze causes. Un grand bruit se fait alors dans l'univers et tous les êtres sont remplis de joie (— 346, 14). Les dieux Çuddhâvâsas viennent lui chanter des louanges (— 348, 14).

Pendant sept jours après la bodhi (prose), le Tathâgata demeure assis immobile, et tous les dieux accourent pour le célébrer. A ce moment Bhagavat prononce cette stance . . . . . (— 349, 4)[1].

Au lieu de la strophe annoncée, une description en vers détaille les prodiges qui pendant sept jours suivent l'acquisition de la bodhi, et comment tous les êtres ont les yeux uniquement tournés vers le Buddha (— 353, 13). A cette description sont immédiatement rattachées des stances qui exaltent le bonheur de ceux qui «entendent le sûtra excellent», qui pratiquent la loi du Buddha, qui honorent les Buddhas (— 356, 18).

Les quatre conditions par lesquelles le Bodhisattva obtient la connaissance parfaite[2] (— 357, 2).

[1] Les cas analogues étant assez fréquents (cf. encore p. 357, l. 4), on pourrait se demander si la locution एताये वेलाये se rapporte bien à la circonstance qui vient d'être mentionnée, si ce ne serait pas une formule générale sans signification précise, exactement analogue à la formule initiale des péricopes évangéliques *in illo tempore*, et par laquelle on aurait pris l'habitude d'introduire *ex abrupto* des récits mis dans la bouche du Buddha. Il n'y aurait pas une bien grande difficulté à admettre que इमां गाथां représentât le pluriel, et non le singulier. Mais nous avons ici tant d'exemples d'incohérences qui ne pourraient être atténuées par cet expédient (cf. par exemple p. 302, l. 16) qu'il ne me parait pas se recommander.

[2] L'énumération est incomplète et douteuse; la première condition étant अच्छिद्र शीलस्कन्ध («un trésor de vertu sans défaut») fait penser au vers 20 de la page 353.

A ce moment Bhagavat prononça cette stance[1] (— 357, 4). Suit en vers un éloge de la vertu (*çîla*) qui est la vraie richesse, et une énumération de tous les avantages qu'elle assure (— 361, 3). C'est par la pratique de la vertu que le Buddha a mérité tous les privilèges de l'intelligence parfaite (— 362, 2).

Telle est la pureté du Tathâgata que tout hommage qui lui est rendu produit un mérite infini qui aboutit nécessairement au nirvâṇa par l'un des trois véhicules, *yâna* (— 362, 15).

A ce moment Bhagavat prononça cette stance[2]. Suit une énumération versifiée des avantages que l'on obtient en faisant le pradakshiṇa autour d'un stûpa (— 364, 23), en y apportant des fleurs (— 366, 3), en adorant un Buddha (— 368, 1); mérites infinis de celui qui se met en route pour la bodhi (— 369, 1); châtiments de ceux qui agissent mal à l'égard d'un bodhisattva (— 370, 11); avantages de ceux qui protègent et favorisent les «fils du Buddha» (— 370, 19); mérites éminents de celui qui soutient le dharma quand il est attaqué et compromis (— 373, 5). Nouveaux éloges et nouvelles promesses à ceux qui rendent les plus simples honneurs aux caityas (— 378, 20); mérites et récompenses de qui apporte seulement une lampe à un stûpa (— 381, 2), de qui y apporte un drapeau ou un parasol (— 382, 19), de celui qui y fait de la musique (— 384, 9), de celui qui orne un stûpa (— 386, 7), ou le nettoie (— 387, 20), ou y apporte des parfums (— 389, 6), qui l'orne de joyaux (— 391, 2), qui y suspend des ornements en filet (— 392, 20), qui en enlève des fleurs fanées (— 394, 2), qui y attache une fleur (— 395, 7), qui salue un stûpa (— 396, 24). Une dernière strophe termine inopinément la série par un *vyâkaraṇa*, la promesse de la bodhi à l'interlocuteur du Buddha. Rien, dans la manière dont Viçuddhamati a été présenté au début, ne semblait appeler cette conclusion.

Le Sûtra se termine en prose par une formule connue et consacrée

[1] Ou peut-être, à la rigueur, «ces stances»; cf. ci-dessus.

[2] Même observation qu'à la note précédente.

(— 397, 8) : «Ainsi parla Bhagavat, Viçuddhamati le bhikshu et l'univers entier se réjouirent des paroles de Bhagavat» (—397, 6).

Au moment où le Bodhisattva s'approche de la Nairañjanâ, le serpent Kàla, averti par les sons qui font tressaillir la terre, se rend compte de l'apparition prochaine d'un Buddha. Il sort de son palais et salue le Docteur; d'après tous les prodiges dont il est témoin, comme il l'a été sous des buddhas antérieurs, le Nâga annonce au Docteur que le jour même il va atteindre la bodhi (—398, 16).

Les lignes 398, 17-399, 6, sont un fragment (auquel s'en rattachent deux autres, 402, 22-403, 3, et moins directement 403, 20-404, 14) d'un récit versifié qui représente le Bodhisattva, au sortir de la Nairañjanâ, se dirigeant vers l'arbre de bodhi, se préparant un siège avec l'herbe qu'il reçoit de Svastika et s'asseyant au pied de l'arbre; puis assurant Kâla qu'il va atteindre à la bodhi suprême, qu'il ne saurait plus revenir en arrière, et qu'au lever du jour il détruira toutes les racines de l'existence[1].

Le Bodhisattva se met en marche pour la conquête de l'Amṛita, épithètes laudatives de cette marche (399, 7-399, 15); cortège d'oiseaux et de jeunes filles qui l'accompagne (— 400, 9). Kâla le voit et l'encourage à suivre cette voie qui le mène à la bodhi comme elle y a mené les Buddhas, ses prédécesseurs. Il lui adresse des stances (— 400, 20).

Nouveau récit en vers. Kâla apercevant l'illustre Çàkya lui déclare que toute sa manière d'être, tous les précédents, tous les présages annoncent que ce jour-là même il deviendra Buddha (— 402, 21)[2].

Kàla adresse de nouvelles louanges et de nouvelles prédictions au Bodhisattva quand il s'est assis sur le trône de l'intelligence, et le Bodhisattva l'approuve (403, 4-403, 19).

[1] C'est probablement la suite partielle de la même version du récit qui reparaît dans les vers de la p. 412, l. 18 et suiv., p. 416, l. 8 et suiv.

[2] A part les deux premières stances, ces vers, par l'allure même de la phrase, comme par le mètre et leur signification générale, se rattachent étroitement aux stances de la p. 398 avec lesquelles ils formaient certainement à l'origine un tout continu.

Une fois assis, le Bodhisattva conçoit cinq pensées : du passé, de la félicité, du bonheur, de l'impossible, de sa prochaine illumination (404, 17-404, 19).

A ce moment Mâra s'approche du Buddha dans l'espace en le saluant. Suit un dialogue versifié entre Mâra et le Bodhisattva qu'il invite à jouir de la vie et à offrir des sacrifices pour s'assurer le svarga, mais le Saint lui répond avec mépris en attestant, à la joie des dieux, son prochain triomphe (—406, 11).

Suit une autre version équivalente de ce dialogue : Mâra s'annonce comme le maître des êtres, celui qui les délivre des liens de la mort. Le Bodhisattva raille sa prétendue souveraineté, montrant à quel abaissement et à quelle faiblesse mène l'amour, et l'avertit qu'au lever du soleil il deviendra Buddha (—407, 17). Mâra le menace de sa puissante armée, que le Bodhisattva met au défi d'agiter un seul poil de son corps (—408, 6).

Mâra rentre dans son palais et déclare à ses suivants qu'il faut à tout prix éloigner de l'arbre sous lequel il va conquérir la bodhi le Bodhisattva qui menace d'arracher les hommes à son empire. Un de ses fils, Janîsuta, en prose, puis en vers, cherche à le détourner d'une entreprise si insensée et si vaine, qui tournera à leur confusion. Le ministre Kâla lui répond en l'accusant de folie (—410, 2).

Description de l'armée monstrueuse, aux formes hybrides, aux armes fantastiques que Mâra mène à l'assaut du Bodhisattva, sans réussir à agiter un seul poil de son corps (—411, 7). Nouvelle description en vers (—412, 4).

Le Bodhisattva touche la terre de la main; au son harmonieux qu'elle rend, toute l'armée de Mâra tombe inerte (—412, 17). Suit une description versifiée de la défaite de l'armée de Mâra et de la joie des dieux qui célèbrent par des chants, des pluies de fleurs et une musique céleste, la victoire du Saint (—414, 2).

Un deva se rend dans le monde des dieux et raconte (en vers) au milieu de quels prodiges le Bodhisattva s'est approché du trône, sa victoire sur l'armée de Mâra, et comment après avoir, dans la première

veille de la nuit, acquis la pureté de la vue, dans la seconde, acquis le souvenir de ses existences passées, il est, au lever du jour, entré en possession complète de la condition de Buddha (— 415, 17).

C'est en effet à la dernière veille de la nuit, à l'heure du lever du soleil, que le Bodhisattva obtint l'intelligence parfaite. Les dieux vinrent lui rendre hommage et reçurent de lui l'assurance qu'il était en possession de la doctrine qui met un terme au mal (— 416, 7).

Description en vers des hommages rendus par les dieux qui proclament que le Docteur a acquis la connaissance de la doctrine de l'enchaînement des causes (— 417, 5).

« Mâra le Méchant crée des êtres qui attaquent le trône du Bodhisattva. Au lever du soleil, tous sont dispersés[1] » (— 417, 7). A ce moment Bhagavat proclame dans une stance que, quand la vérité apparaît au Bodhisattva (appelé ici « le Brâhmane »), l'armée de Mâra est dispersée et le ciel inondé de la lumière du soleil (— 417, 12).

Bhagavat, dès qu'il a atteint la bodhi, prononce des stances où il exalte la puissance invincible des bonnes œuvres accumulées qui lui ont assuré la possession du nirvâṇa (— 418, 3).

Discours du Buddha. Il assimile sa méditation finale à la conquête du monde[2]. Le monde est attaché à l'existence; l'existence est la source du mal. C'est par la destruction de l'attachement à l'existence qu'est détruit tout retour à l'existence. « Mâra est vaincu, les ennemis sont vaincus, je suis débarrassé de tout lien avec l'existence » (— 418, 15).

Il suffit à Bhagavat de tousser pour rompre toute l'armée de Mâra. Un jour Bhagavat était à Râjagṛiha, orné de tous les privilèges qui appartiennent à la dignité du Buddha; les bhikshus, entendant ce récit, s'étonnèrent d'une si grande merveille. Bhagavat les assura que

[1] Cette ligne et la strophe qui suit sont absolument inutiles et rompent, comme il arrive si souvent dans tout ce passage, la suite du récit. Comme résumé de la formule mythique qui est à l'arrière-plan de la légende, elles sont expressives et curieuses.

[2] Ce लोकविजितं est en quelque sorte le दिग्विजय du Buddha-Cakravartin.

ce n'était pas la première fois qu'il lui arrivait de disperser, rien qu'en toussant, Mâra et son armée (— 420, 5).

Histoire de Kuça. — Jadis régnait à Bénarès un roi Subandhu, riche et puissant (— 421, 1). Un jour se mit à pousser spontanément, dans sa chambre à coucher, une canne à sucre (*ikshu*) belle et faite à miracle. Surpris de ce prodige, le roi apprit des brâhmanes consultés qu'il avait tout lieu de se réjouir, que de cette canne sortirait un prince doué de toutes les vertus et de tous les avantages (— 421, 16). La plante se développa, et un matin, à l'aurore, tandis que le roi reposait près de la reine Surucirâ, sortit d'une tige plus belle que toutes les autres un jeune prince que la reine recueillit (— 422, 8). Les cérémonies de la naissance furent célébrées avec le plus grand éclat et, sur l'avis des brâhmanes, l'enfant reçut, à cause de son origine, le nom d'Ikshvâku; il grandit et se développa au milieu des soins les plus attentifs et reçut l'éducation la plus complète (— 424, 4); puis, quand, au bout de quatre-vingt-quatre mille ans, Subandhu mourut, comme il est dans la destinée de tous les êtres, Ikshvâku lui succéda (— 424, 12).

Cependant, dans toute sa prospérité, Ikshvâku était troublé par un chagrin : il n'avait pas d'enfant. Désireux d'assurer la perpétuité de sa race, il demanda avis à son purohita; sur son conseil, il donna licence aux milliers de femmes du palais, à la seule exception de la principale reine Alindâ (et elles s'empressèrent d'user de la permission), d'aller librement au dehors trois fois par quinzaine, en quête des amours qui leur plairaient (— 425, 8). Un membre de la famille de Subandhu, revenu à l'existence parmi les dieux, occupait le trône d'Indra; voyant ce qui se passait, il prit l'aspect d'un brâhmane vieux, cassé, accablé d'infirmités répugnantes, et se présentant au palais déclara au roi que, connaissant sa libéralité, il venait lui demander une femme. Envoyé dans les appartements intérieurs, il arrêta son choix sur Alindâ, au désespoir profond de la reine (— 426, 18). Malgré les protestations de la reine, malgré ses propres efforts pour le faire renoncer à cette prétention, le roi dut, lié par sa promesse, céder à l'insistance

du brâhmane qui emmena Alindâ au milieu des quolibets de toutes les autres femmes (— 429, 15). Il l'entraîna dans une hutte misérable où il passa la nuit, l'astreignant aux soins les plus humiliants et réclamant en vain de la reine un amour contre lequel tout en elle se soulevait. Quel ne fut pas son regret au matin quand le dieu se révéla à elle dans tout son éclat! Sur sa requête, il lui laissa une drogue qui, délayée dans l'eau, devait lui assurer un fils qui serait fort et brave, mais qui, en punition des répugnances de sa mère, serait affligé d'une extrême laideur (— 431, 2).

Alindâ rentra au palais fraîche et riante; Subandhu, averti par elle de ce qui s'était passé, irrité de la perspective d'avoir un fils disgracié, fit distribuer aux quatre cent quatre-vingt-dix-neuf autres femmes la drogue qu'elle rapportait. Mais Alindâ humecta d'une goutte d'eau la pierre sur laquelle elle avait été pilée et en prit, elle aussi, sa part du bout d'un brin de *kuça*. En sorte que les cinq cents reines devinrent toutes enceintes (— 432, 12).

Le temps de leur délivrance venu, le roi fut informé de la naissance des cinq cents enfants, tous beaux et charmants sauf le fils d'Alindâ, laid, défiguré par des membres gros et difformes. Il apprit par quel artifice la reine avait contrevenu à son désir; mécontent, il n'accorda à son fils aucun des soins qu'il assurait à tous les autres. Tous reçurent des noms où le mot *kuça* entrait en composition; le fils d'Alindâ reçut le nom de Kuça tout court (— 433, 19). Privé de soins et d'éducation, Kuça sut aussi bien s'amuser des jouets de ses frères que se distinguer dans toutes les connaissances (— 434, 17).

Le roi se persuade à son grand regret par plusieurs épreuves que le fils disgracié de la nature est destiné à lui succéder : une fois, entre cinq cents gâteaux, Kuça tombe sur le seul de grande taille qui ait été mêlé au tas; une autre fois, il est le premier à prendre son repas après l'avoir déposé à terre (— 435, 18). Désireux de tenter une dernière chance, le roi cache en divers endroits des trésors et meurt en recommandant aux ministres de ne donner la couronne qu'à celui de ses fils qui saura les découvrir sur certaines désignations énigmatiques (— 436,

15). Kuça pénètre toutes les énigmes et déterre tous les trésors (— 439, 11). Sorti à son avantage d'une dernière épreuve, grâce au détour habile par lequel il remplit plus vite que ses frères la condition posée d'être le premier à s'asseoir sur le trône après avoir adoré tous les dieux, Kuça est proclamé roi (— 440, 3).

Il demande à sa mère Alindâ de lui trouver une femme et déclare qu'il ne l'acceptera que douée de tous les charmes (— 440, 21). Les brâhmanes et autres envoyés, dépêchés dans les seize royaumes à la recherche d'une fiancée, la découvrent dans la personne de Sudarçanâ, la fille du roi de Kanyakubja, Mahendra, dont ils s'assurent le consentement (— 442, 6). Ils rapportent la nouvelle et, tandis qu'ils sont renvoyés avec mission de ramener la princesse, Alindâ fait préparer aux amours du roi un asile obscur où la future reine ne puisse s'apercevoir de la laideur de son époux (— 443, 11). La fiancée arrive en brillant appareil, à la grande joie d'Alindâ (— 444, 8); Kuça ne la reçoit que dans l'obscurité; comme Sudarçanâ s'en étonne, elle est obligée de se contenter des explications de sa belle-mère, qui lui déclare qu'ils deviendraient fous s'ils pouvaient se voir l'un l'autre beaux comme ils sont; d'ailleurs elle a promis aux dieux que, suivant une règle de la famille, ils ne se verraient que douze ans après que Sudarçanâ aurait donné un héritier au roi (— 445, 18). Sur le désir répété de Sudarçanâ de voir le roi, Alindâ imagine une audience solennelle de la cour, en ayant soin de substituer à Kuça, dans le rôle royal, le plus beau de ses frères, Kuçadruma, tandis que lui remplit à ses côtés l'emploi de porte-étendard. La reine est charmée de celui qu'elle croit son époux, mais marque au roi et à sa mère toute l'horreur que lui inspire le porte-étendard dont elle réclame en vain l'éloignement (— 448, 8). Kuça désirant à son tour voir Sudarçanâ, sa mère arrange une promenade du harem aux jardins. Kuça, déguisé, se tient sur les marches d'un étang et, au moment où Sudarçanâ vient cueillir un lotus, il la saisit et l'embrasse à sa grande épouvante, tandis que les femmes ne reparaissent qu'après s'être pour un temps discrètement écartées. Le soir, la reine raconte à son époux comment elle a failli

être dévorée par un horrible râkshasa, tout semblable au porte-étendard, et se promet de ne plus retourner aux étangs (— 451, 2). Même aventure au jardin des Manguiers où la reine prend Kuça pour un piçâca (— 453, 8). Puis, comme Sudarçanâ souhaite d'aller voir les écuries des éléphants, une autre fois les écuries des chevaux, une autre encore les remises où sont rangés les chars, à chaque visite elle rencontre un cornac, un palefrenier, un gardien qui n'est autre que Kuça déguisé qui, au moment où elle sort, souille ses vêtements en lui jetant des ordures, sans que, naturellement, elle puisse jamais obtenir justice de ces outrages (— 457, 6).

Un jour le feu prend aux écuries des éléphants; en vain chacun s'empresse, quand le roi, rentrant en hâte de sa promenade, en un tour de main arrache tout ce qui est en flammes, détache les éléphants, les sauve jusqu'au dernier et éteint l'incendie. Aux exclamations admiratives des femmes du palais accourues en grande terreur, et surtout d'une bossue qui se distingue par son enthousiasme intéressé, Sudarçanâ reconnaît enfin la vérité sur son époux. Désolée, elle veut se faire mourir; mais à sa requête, Alindâ, voyant que c'est le seul moyen de sauver ses jours, lui donne loisir de reprendre le chemin de Kanyakubja (— 459, 18).

Accompagnée de la bossue, elle retourne près de ses parents. Kuça ne peut supporter la séparation. Il entend la rejoindre; malgré les efforts de sa mère, il s'éloigne après avoir remis le gouvernement aux mains de son frère Kuçadruma (— 461, 12). Il gagne sa vie en route de diverses façons, entre autres en jouant de la vîṇâ et en chantant, comme dans ce village où, profitant d'une fête, il a fait une recette abondante, et où il effraye sa vieille hôtesse par sa voracité (— 462, 19).

Arrivé à Kanyakubja, il prend successivement du travail chez un fleuriste, chez un potier, chez un charpentier, chez un blanchisseur, chez un teinturier, chez un fabricant de vases en métal, chez un orfèvre, chez un joaillier, chez un tabletier, chez un fabricant d'objets machinés, chez un fabricant d'objets en jonc; partout il se montre

également habile; les objets qui sortent de ses mains sont supérieurs à tous les autres; portés au palais, ils attirent d'abord l'admiration de tous et le choix de Sudarçanâ; mais celle-ci y découvre bien vite la signature qu'y a mise Kuça, et aussitôt elle les repousse pour en prendre d'autres, sans jamais expliquer un apparent caprice qui surprend tous les témoins (— 478, 4).

Kuça finit par être employé dans les cuisines du roi dont son habileté lui concilie la faveur et qui lui donne libre entrée dans le palais (— 479, 12). Il y devient le jouet des femmes qui se font porter par lui. Sudarçanâ est partagée entre l'irritation et la peur; elle continue d'accueillir son époux avec la même rudesse (— 480, 14). A toutes ses rebuffades, Kuça répond par sa résolution inébranlable de la posséder et de ne partir qu'avec elle (— 485, 2).

A ce moment sept rois voisins de Mahendraka, apprenant la fuite et le retour de Sudarçanâ, vinrent demander sa main, et, sur le refus de son père, l'assiégèrent étroitement. Sudarçanâ s'épouvanta des menaces du roi exaspéré par les dangers qu'attirait sur lui la conduite de sa fille; elle résolut de chercher un appui auprès de Kuça (— 486, 12). Elle cherchait à se le concilier par de douces paroles quand survint sa mère, à qui elle dut révéler que cet être disgracié n'était autre que le puissant roi Kuça son époux (— 488, 11). La reine s'empresse de faire connaître cette heureuse révélation à Mahendraka qui, effrayé d'abord des suites que pourrait avoir son manque involontaire d'égards pour son gendre, est bientôt rassuré par lui et l'entoure des plus grands honneurs (— 489, 11).

Après avoir fait soigneusement boucher les oreilles de la population entière, bêtes et gens, Kuça suivi d'une armée sort au-devant des assiégeants. Il fait retentir son cri de guerre; et aussitôt l'ennemi se disperse épouvanté; les sept rois se rendent prisonniers. Sur son conseil, pour s'en faire des alliés, Mahendraka leur donne à chacun en mariage une de ses nombreuses filles, et les renvoie satisfaits chacun dans ses possessions (— 490, 21). Kuça, lui aussi, malgré les efforts par lesquels Mahendraka essaye de le retenir, repart pour Bénarès

accompagné de Sudarçanâ à qui son père conseille de l'entourer de tendresse et de soins (— 491, 15).

S'étant arrêté dans un parc voisin de Bénarès où se trouvait un étang, Kuça en s'y baignant aperçut son image; désolé de sa laideur, il s'apprêtait à se tuer quand Indra, le roi des dieux, vint lui apporter un joyau divin; placé sur la tête du prince, il avait le privilège de le faire apparaître avec tous les agréments d'une beauté sans rivale; couvert, il lui laissait reprendre son premier aspect (— 492, 18). Après avoir éprouvé sur ses gardes, puis sur sa femme l'efficacité de son talisman, Kuça se remit en route (— 494, 9). Il rentra au palais où il se fit reconnaître par ses ministres, son armée, les princes ses frères et enfin par sa mère. Depuis lors, vainqueur de ses ennemis et de ses rivaux, il gouverna son royaume et vécut dans la prospérité, au milieu de tous les plaisirs (— 496, 4).

A cette époque Kuça n'était autre que le Bodhisattva, et Sudarçanâ Yaçodharâ. Le premier des sept rois réunis autour de Kanyakubja était Mâra en personne. Dès cette époque il avait suffi d'un cri du Bodhisattva pour le réduire et pour disperser son armée (— 496, 18).

महावस्तु अवदानं

अथ बोधिसत्वो तुषितभवनातो च्यवनकालसमये चत्वारि महाविलोकितानि विलोकेति । तद्यथा कालविलोकितं । देशविलोकितं । द्वीपविलोकितं । कुलविलोकितं ॥ द्वीहि कुलेहि बोधिसत्वा जायन्ति । क्षत्रियकुले वा ब्राह्मणकुले वा । यदा क्षत्रियाक्रान्ता पृथिवी भवति तदा क्षत्रियकुले जायन्ति । यदा ब्राह्मणाक्रान्ता पृथिवी भवति तदा ब्राह्मणकुले जायन्ति ॥ यस्मिं च भिक्षवः कुले बोधिसत्वा जायन्ति तं कुलं षष्टीहि अङ्गेहि समन्वागतं भवति । कतमेहि षष्टीहि । अभिज्ञातं च भवति । अक्षुद्रावचरं च जातिसम्पन्नं च गोत्रसंपन्नश्च पुरुषयुगसम्पन्नश्च अभिज्ञातपूर्वपुरुषयुगसंपन्नं च बहुस्त्रीकं च बहुपुरुषं च अलोलं च अनूनं च अनीचं च अदीनं च प्रज्ञावन्तश्च शीलवन्तं च अमात्यप्रेक्षितं च तं कुलं भोगां भुंजति दृढमित्रं च तं कुलं भवति । कृतज्ञं च विधिज्ञं च अच्छन्दगामि च तं कुलं भवति । अदोषगामि च अमोहगामि च अभयगामि च अनव[106a]द्यभीरु च स्थूलभिक्षं च पुरुषकारमतिं च दृढविक्रमं च वरविक्रमं च श्रेष्ठविक्रमं च चेतियपूजकं च देवतापूजकं च पूर्वमित्रपूजकं च क्रियाधिमुक्तं च त्यागाधिमुक्तं च आत्मपूर्वापरं च तं कुलं भवति । अभिघोषघुष्टं च अभिदेवादिघोषघुष्टं च कुलज्येष्ठं

1. C °bhavanâgâ cyava° BC °maye khecari ma° B °hâvilokâni° BC °kenti | . — 2[1]. B °kâlavilovilokitam̃ | . — 3[1]. C °kule bo° BC °satvo jâ°. — 3[2]. BC °ṇakule vâ yadâ°. — 4[1]. C °dâ ksheyaâkrâ° BC °vati | ta°. — 4[2]. B °hmaṇakrântâ°. — 5. C °kshavo kule jâya° B °satvo jâyanti | tam̃ ku° BC °shashṭhîhi° C °samatvâgatam̃°.

6[1]. BC °shashṭhîhi abhi°. — 7. BC akshudrâm̃va° C °trasam̃pannam̃ ca pu ° yugasam̃pannam̃ ca abhijñâtapûrvapurushayugasam̃pannam̃ ca bahustrî° BC °lam̃ ca anuccam̃(C °nunam̃) ca anî° C °jñâvantam̃ ca çî° BC çîlavanta amâtyapre° C °preshitam̃ kulam̃° B °preshitam̃ ca kulam̃°. — 10. BC °ndagâmi ca tam̃°.

11. BC °shagâmi ca amohagâmi ca abhayagâmi ca atudya(C °abhavya)bhîru ca sthûlabhiksham̃° C °shakâmaratim̃ ca dṛi° BC °dṛidha(C °ḍha)vikramam̃ ca balavikram̃(C °kramam̃) ca çreshṭivikramam̃ cetiyam̃pûja(C °ji)kam̃ ca de° kriyârthayuktam̃° B °tam̃ kule bha°. — 14. C °devâbhighosha° B °vâdighoghosha° B °ghushṭam̃ ça kulaçre° BC °çreshṭam̃ ca kulam̃° C °prâptâm̃ ca mahe° BC °hâparivâram̃ ca âçrama° C °çramaparam̃ ca anu ° vâram̃ abhe° C °jyeshṭopacârakam̃° C °dhânyam̃ ca prabhûtadhanadhanadhânyam̃ ca prabhûtakoshṭhakoshṭâgâ° B °çakoshṭâgâram̃ ca | prabhûtaka° C °paurûsheyam̃° C °dharsham̃ ca tam̃° BC °vati | pare ° kehi paramitrehi | .

IMPRIMERIE NATIONALE

च कुलश्रेष्ठं च कुलं कुलप्रवरं च कुलवशिप्राप्तं च महेशाख्यं च महापरिवारं च अश्रमपरिवारं च अनुरक्तपरिवारं च अभेद्यपरिवारं च मातृज्ञं च पितृज्ञं च श्रामण्यं च ब्राह्मण्यं च कुलज्येष्ठापचायकं च प्रभूतधनधान्यञ्च प्रभूतकोशकोष्ठागारं च प्रभूतहस्त्यश्वाजैडकं च प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेयं च अप्रधर्ष्यं च तं कुलं भवति परेहि प्रत्यर्थिकेहि प्रत्यमित्रेहि । यस्मिं कुले बोधिसत्वा जायन्ति तं कुलं इमेहि षष्टीहि अङ्गेहि समन्वागतं भवति ॥ ये ते सत्वा कुलसम्पन्ना भवन्ति एवंरूपा सत्वा महाकरुणां प्रतिलभन्ति । बोधिसत्वो महासंविधानं करोति च्यवनकालस्मिं तुषितभवनातो । देवसहस्रियो चातुर्महाराजिकानुपादाय सर्वे कामावचरा तुषितभवने संनिपतिता बोधिसत्वस्य च्यवनकाले ॥ बिम्बिसारप्रभृतिका उक्ता । त्वं राजगृहे उपपद्यहि । त्वयि विनीते महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यतीति । एवं सहसोन्नतो अभयो सार्थवाहो तथान्ये पि गृहपतिमहाशाला: ब्राह्मणमहाशाला: ॥ उदयनो वत्सराजा वुच्यति । कौशाम्ब्यां उपपद्याहि । त्वयि विनीते महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यति । घोषिलो गृहपति: तथान्ये पि क्षत्रियमहाशाला: गृहपतिमहाशाला: । एताये विधीये देवपुत्रसहस्राणि येन भगवतो संसारे सन्सरन्तस्य सहचरितं जम्बूद्वीपे षोडशहि महाजनपदेहि उपपद्यन्ति क्षत्रियमहाशालकुलेहि ब्राह्मणमहाशालकुलेहि गृहपतिमहाशालकुलेहि । निःसंदिग्धं तुष्मेहि विनीतेहि महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यतीति ॥ बोधिसत्वो अवलोकेति कहिं उपपद्यामि । अयं राजा शुद्धोदनो मम योग्यो पिता ॥ मातरं गवेषति या प्रासादिका च भवेय कुलीना च शुचिगात्रा च मन्दरागा च अल्पायुष्का च यस्या सप्तरात्रा दश मासा आयुप्रमाणतो अवशिष्टा भवेन्सु: ॥

5. BC °satvo jâyanti | tam̃° C °tam̃ kule sha° BC °shashthîhi a°.

6. C °lasam̃pannâ° BC °vanti | e°. — 7. C °hâsannidhâ° B °sam̃vividhâ° BC °karonti | cya° C °kâlesmim̃° BC °nato de°. — 8. BC °hasrâyo câ° B °hârâjakân u° C °kâm upâ ° ne sannipati° BC °titâ | bo° kâle bimbi°. — 9. C °sâropra° BC °uktâ tvam̃°. — 10[1]. C °padyanti | . — 10[2]. BC °vinîtena ma° C °kâyena vina° B °kâyo ninayam âgami° BC °gamishyâmîti || .

11. BC °patihmahâ ° hâçâlâh uda°. — 12[1]. BC °cyati kau°. — 12[2]. C °upapadyati tva°. — 13[1]. C °kâye vina° B °vinayam âgami° C °mârga gamishyâmîti (?). — 13[2]. C ghoshilâ gri° BC °pi kshetri° C °triyaçâlâh mahâçâlâh brâhmanamahâçâlâh etâ°. — 14. C °re sansaram̃tasya° BC °carite jambû° C °daçehi° BC °dehi ksha(C kshe)triya° BC °lehi nihsam̃°.

16. BC °gdham̃ tusphehi mahâ° C °kâye vina° B °vinayam âgami° C °mishyâtîti | . — 17. C °kahim upapa° BC °padyemi | . — 18[1]. BC °pitâ mâta°. — 18[2]. BC °ram̃ gaveshanto yâ ° linâ ca çucitâ(C °nâ) ca çucigâ° C °çucigâ ca mandarogâ ca a° B °manderâgâ ca a° C °yasya sapta° B °yasyâ sapta° BC °bhavetsuh sarve°.

सर्वेषां बोधिसत्वानां जनेत्वा पुरुषोत्तमं ।
चरमे सप्तमे दिवसे माता जहति जीवितं ॥
अत्र किं कारणं भवति यदि सर्वज्ञमातरः ।
जनेत्वा पुरुषश्रेष्ठं शीघ्रं जहन्ति जीवितं ॥
वसन्तो तुषिते काये बोधिसत्वो इमां स्मृतिं ।
लभते शुभकर्मेण परीक्षन्तो जनेत्रियो ॥
यस्येह परिशेषं स्या नारीयो जीवितं भवेत् ।
दिवसानि सप्त मासा च दश तस्या उरमोतरे ॥
[106b] किं कारणं अयुक्तं हि अस्माद्विधमनुत्तरं ।
धारेत्वा उत्तरे काले मैथुनं प्रतिसेवितुं ॥
अथापि प्रतिसेवेयु कामा सुगतमातरि ।
न पिता देवसंघानां भिन्नवृत्तो ति तद्भवेत् ॥
भगवां च नाम कामानां दोषं सततं भाषति ।
अथ च लोकनाथस्य माता कामां निषेवति ॥
ये च नृपतिवेश्मेषु भोन्ति रत्नकरण्डकाः ।
रतनं पुरुषश्रेष्ठा भाजनं बोधिमातरो ॥

अल्पायुष्कां भुवि समन्वेषन्तो बोधिसत्वो अद्राक्षीत्कपिलवस्तुस्मिं शुद्धोदनस्य अग्रमहिषीं प्रासादिकां च कुलीनां च शुचिगात्रां च मन्दरागां च अल्पायुष्कां । सप्तरात्रा चास्या दश मासा आयुष्प्रमाणतो अवशिष्टा ॥ बोधिसत्वस्यैतदभवत् ॥ एषा मे माता योग्या ॥

पश्यति विलोकयन्तो लोकं शुद्धोदनस्य ओरोधे ।

1. BC °ttamam̃ cara°. — 2. C °ti jivitam̃ | B °vitam̃ atra°. — 3. BC °taraḥ ja°. — 4. BC °çreshṭam̃ çi°. — 5. C °tushito kâye° BC °smṛitim̃ la°.

6. C labhyate çubhakarmmam̃ ca pa° B °çubham̃ karma pa° C °kshante janetriyaḥ | B °netrîya yasye°. — 7. BC °syân nârîyo°. — 8. C °mâsâni daça° BC °tasya u° C °m ataram̃ | kim̃°.

12. BC °vṛitte ti° C °tad bhavân | . — 13. C °nâm̃ satatam̃ dosha bhâ°. — 15. BC °pativam̃çeshu°.

16. BC ratanam̃ (C ratna) tishṭhate tatra bhâ(C bhâm̃)janam̃ bodhi(B °dhisatva)mâtaro || bhavanti ratnâ purushaçreshṭhâ bhavanti alpâ°. — 17. B °yushkam̃ || bhuvi || sa° C °yusha bhuviḥ | samaveshanto° B °kshîn kapi° C °mahîbim̃ pra° BC °sâdikânâm̃ ca kulî° yushkâm̃ sasa°. — 18. BC °trâ câsya da° C °ça mâ âyushpramânato° C °çishṭo bo° B °shṭâ bo°. — 20. BC esho me° BC °yogyâ pa°.

21. BC °orodho nârim̃°.

नारीं अमरवधुनिभां विद्युल्लतानिभां विय मायां ॥
सो तां निशाम्य जननीं आमन्त्रयते मरूणां च्यविष्यामि ।
अन्तिममुपेत्य वासं गर्भे मरुमानुषसुखार्थं ॥
तं अवच देवसंघः कृतांजलिपुटो वराभरणधारी ।
ऋध्यतु उत्तमपुङ्गल तव प्रणिधि अहीनगुणरूप ॥
वयमपि लोकहिता बहु मनोरमां ओशिरित्वा कामरतिं ।
पूजार्थं तव अनिन्दित मनुष्यलोके वसिष्यामः ॥
ते विपुलरुचिरवर्णं मन्दारवपुष्पवर्षमाकाशे ।
प्रमुंचिन्सु उदग्रचित्ता स्तवंता मधुराहि वाचाहि ॥
यममरवसना प्रशमनमनोरमां शोकदुःखविमिश्रान् ।
ईक्षसि न च निषेवसि कामां इदमद्भुतं तुह्यं ॥
यं पि अभिभूय मरुगणं जम्बूनदपर्वतोपमप्रकाशो ।
उद्योतयसि दश दिशो सुरर्षभ इदं पि आश्चर्यं ॥
अभिभवसि देवसंघा समहेश्वरदानवां समारगणां ।
तारागणां खगचरां अमितमति इदं पि आश्चर्यं ॥
किंचापि विप्रयोगं त्वया न इच्छाम भूतसंघगुरु ।
अपि च अरविन्दनयन भविष्यसि गतिर्नरमरूणां ॥
अथ च्यवनकालसमये विशुद्धशतपत्रपद्मनयनस्य ।
आनन्दिता मरुगणा घोषन्ति दिशाहि सर्वाहि ॥
एषा च वर्तति कथा तुषितपुरे सा च अप्रतिरूपा माया ।
शुद्धोदनस्य महिषी राजानमुपेत्य इदमाह ॥

1. B °ravandhunibhâm̃ vidulla° BC °llatâm̃ nibhâm̃° BC °yâm̃ so tâm̃°. — 2. BC °nîm̃ | â° B °maruna cavi° C °marumanujâna cavi° BC °shyâmi a°. — 3. BC abhisamupetya vâsagarbham antam̃ marumanu(C °ntam̃ manu)jâna sukhârtham̃ | . — 4. BC °sam̃ghâḥ | kṛi° puṭâdharo nidhyatu°. — 5. B °mapum̃gala° C °mapum̃gava taka pra° rûpâ vaya°.

6. C °m ayi lo° BC °hitâya bahu° BC °mâm̃ okiri°. — 7. C °manushyâloke° C °shyâma | tam̃ vipu°. — 8. B tâ vipu° BC °ruciramaṇâ mandârapushpa°çe pra°. — 9. BC °mum̃citsuḥ | uda° B °stavantâ ma° C °stavatâ ma°. — 10. BC yam̃ amaravasanaprathamata(C °to)mano° B °miçrârikshasi | na ca° C °miçrâm ichasi | na ca°.

11. B °dbhutan tuhyam̃ pi abhi° C °tubhyam̃ yam̃ api abhi°. — 12. C °marûgaṇa jam̃buna° B °gaṇa jambuna° BC °parvatam âkâçe | . — 13. BC °sunarshabha°. — 15. BC °ṇâm̃ vanacarâm̃ a° C °amṛitam api i°.

17. BC api câ ara° C °nayanâ bha° BC °maruṇâm̃ | . — 18. BC °patranayanasya | â°. — 19. C °marûgaṇâ° nti sarvâhi diçâhi | . — 20. C eshâm̃ ca° BC °rûpâ çuddho°.

21. BC °mahîshî° B °râjanam° idam̃ âha ‖ .

सा हरिणवत्सनयना विशुद्धगन्धर्ववधुनिभा श्यामा ।
सहितं इदं सुमधुरं शुद्धोदनमब्रवीत्माया ॥
आभरणस्तम्भितभुजा प्रवरवसनधारिणी सखीहि सह ।
त्वया विना शाक्यनन्दन रजनीमिमां क्षपयितुं छन्दो ॥
धृतराष्ट्रस्य नरवर प्रासादवरस्य उत्तमां भूमीं ।
शयनप्रवरं आरुहि यत्र कुमुदवसनसंनिभं विमलं ॥
तेन वचनेन तुष्टो देविये शुद्धोदनो मनापेन ।
आमन्त्रयति नरवरो परिवारमुदग्रसंकल्पो ॥
प्रतिवेदयन्तु मि लघुं धृतराष्ट्रं प्रवरकुसुमसं[107ª]छन्नं ।
मुक्तकुसुमाभिकीर्णं करोथ दिवि देवभवनं वा ॥
ओसक्तपट्टदामं धृतराष्ट्रं च शोभतां चपलमेव ।
वरहेमजालच्छन्नं सुमेरुवरशृंगसंकाशं ॥
चतुरङ्गिनी च सेना सशूलनाराचतोमरविचित्रा ।
परिपालयतां चपलं धृतराष्ट्रं मनोज्ञसंघातं ॥
ओसृष्टा येवाज्ञा नरपतिना सज्जं एव च सर्वं ।
कृत्वा तत्र सकुशलं राजानमुपेत्य इदमाहुः ॥
वर्षसहस्रमनूनं प्रजा परिपालयतु भो महिपालो ।
सज्जं ति विमानवरं शोभति तव हर्षसंजननं ॥
अथ सा अमरवधूनिभा माया उत्थाय आसनवरातो ।

1. BC °harivatsa° B °vadhûnibhâ || çyâma sahi° C °vadhûnibhâḥ syâmâ mahitam̃°. — 2. BC °tam̃ imam̃ sûryyadhûram̃ çu°. — 3. B °ṇastabhita° C °sakhihi | saha tva° B °hi | sahâ tva°. — 4. B °vinâ sâkiyana° C °çâkiyana° BC °rajanim i° C °mâm̃ kshepayatum̃° B °kshapayatum̃ chanto | . — 5. BC °vara prasâ° B °rasya sastritâm̃ mâm̃ bhûmîm̃ | C °rasya sam̃striṭâ mâm̃ bhûmim̃ | .

6. BC çayanavaram ârubi° C °sanam̃ sam̃° BC °sam̃vibhavimalam̃ | . — 7. C tena ca vaca° BC °deviye çu ° nâpe | . — 8. BC °varo ghanavaram udagracitto sam̃kalpo prati°. — 9. BC °mi ragh(?)um̃° B °shṭram̃ kusuma° C °sumam̃ sam̃°. — 10. BC °vâ oça-kta°.

11. BC oçakta ° mam̃ | dhṛi° B °râshṭro ca so° C °shṭo ca so° BC °so tatra caparam eva(C °vam̃) va°. — 12. C vadarahemajâlam̃sam̃cha° B °jâlasam̃cha° BC °channo su°. — 13. BC varaçrim̃gakâço catu(C °kâça chatu)rago (C °radgo) vira senâ sajjano(C °no vara)rocato ° citro pari°. — 14. C °pârayitum̃ caparam̃ dhṛi° B °layatum̃ capa° BC °râshṭra mano ° ghât || osṛi°. — 15. BC °shṭâye ca âjña° B °âjña napatinâ° BC °sajjam eva°.

16. B °kuçalâm̃ râ° C °kuçalâm̃ najâna°. — 17. BC °hasram̃ annapânam̃ yâdâ(C °nna-pâdâ) pâlentu | te mahîpâ° B °pâlajjanti vi° C °pâla rakshanti | vi°. — 18. C °çobhanti ha° BC °sam̃jânanam̃ | . — 19. BC atha vâ a ° râto a°.

अब्रवीत्महीपतिसुतं आदित्ये अस्तमितमात्रे ॥
एषा समादियामि प्राणेष्वविहिंसं ब्रह्मचर्यं च
विरमामि चाप्यदिन्नाद्मद्याद्‌निबद्धवचनाच्च ॥
अखिलवचनाच्च नरवर विरमामि तथैवं पैशुन्याच्च ।
परुषवचनाच्च नरपति विरमामि अयं मम छन्दो ॥
परकामेषु च ईर्ष्या नो संज्ञानेर्ष्यं नाप्यभिद्रोहं ।
भूतेषु उपजनेष्यं विपरीतमतिं च विवर्जहामि ॥
एकादशप्रकारं शीलं सेवाम्यहं पृथिविपाल ।
रजनीमिमां अनूनां एवं मम जायते छन्दो ॥
मा सुद खु भूमिपाल कामवितर्को मा मयि प्रतिकांचि ।
प्रेषय मा ति अपुण्यं भवेया मयि ब्रह्मचारिणिये ॥
सर्वं तव संकल्पां परिपूरेमीति पार्थिवो अवच ।
अभिरम भवनवरगता अहं च राज्यं च तव वश्यं ॥
सा स्त्रीसहस्रसमग्रा अनन्तरं गृह्य तं विमानवरं ।
अभिरुहिय अभिनिषीदे मनापपरिपूर्णसंकल्पा ॥
सा कंचिदेव कालं तस्मिं हिमकुमुदपुण्डरीकनिभे ।
शयने प्रशमदमरता तूष्णींभावेन क्षेपयति ॥
सा दानि दक्षिणेन पार्श्वेन परिव्वासि शरीरवरं ।
कुसुमलता व द्रुमवरं शयनं परिवेक्षियाशयिता ॥
अथ तां निशाम्य शयनोपगतां देवीं दिव्यप्रमदारूपनिमां ।
तुषितालया च्यविय देवगणा प्रासादमूर्ध्नि प्रतिष्ठिहिन्सु ॥

1. BC °sutam̃ | â° C °ditya a° BC °tre eshâ°. — 2. BC °ṇeshvahim̃° C °him̃sa brahmacaryyam̃ vira° B °caryam̃ | . — 3. BC °mâmi ca adinnamadyâ° B °bandhava° C °bandhanavaca°. — 4. BC °vara kiramâmi | tathaiva(C °vam̃) paiçûnyât paru°. — 5. BC °mâmi | ayam̃ chando mama para°.

6. B °ca irshyâm̃ sam̃jâneryâm̃ | nâ° C °ca irshyâ sam̃jânaryyam̃ | nâ° BC °ham̃ bhû°. — 7. BC °upaneshyam̃(C °nershyam̃) viparîmâ(C °rima)ntam̃ ca | ekâda°. — 8. B °lam̃ sam̃dhâryaham̃° C °lam̃ sam̃dhâryyam aham̃° BC °thivipâla ra°. — 9. B rajaṇim i° nâm̃ | e°. — 10. M mâkuda sa bhû° B °sudha khu° BC °tarkâ mayi pritikim̃çit(M °cin) pre°.

11. BM °ti | a° M °ṇya bha° câriṇiye sa° B °ṇiye sa°. — 12. M sarvate ta° rthiva avaca a°. — 13. BM °vanagatâ° BM °ca bhava tathyam̃ | (M °tha |). — 14. BM °hasram ananta° hyantam̃° varam a°. — 15. BM °ruhya abhinivi(M °ci)kshe pari° kalpe | .

17. M °praṇama° BM °damalatâ tûshṇîhhâ° kshapa°. — 18. BM °dâni da° na pratyasi ça°. — 19. BM °mavale(M °le ca) ça° lliya ça°. — 20. BM °tâm̃ devâ divi pramadarû°.

21. BM °laya cya° B °mûrddhnî pra° hitsu | M °mûrddhnâ pratishṭhihinsuḥ te°.

ते मूर्धना अभिनता सर्वे हृष्टा कृतांजलिपुटा अमरा ।
वन्दन्ति तां विपुलपुण्यधरां मायां जिनस्य जननीं शयने ॥
अथ कौतूहलपरं संजनिया बहुदेवकन्या शुचिमाल्यधरा ।
जिनमातुरुपगता द्रष्टुमना प्रासादमूर्ध्नि प्रतिष्ठिहिन्सु ॥
उपसंक्रमित्व शयनोपगतां मायां निशाम्य वरविद्युनिभां ।
प्रीतिसुखं विपुलं संजनिया अथ संप्रवर्षि दिविजं कुसुमं ॥
मानुष्यकं पि किल एदृशकं रूपं सुजातमिदमाश्चर्यं ।
कश्चित्कालं स्थिहियन्तरतो नायं समा मरवधूहि भवे ॥
लीलां निशामयथ हे सखिका प्रमदायिमस्य यथ श्रोपयिकां ।
शयने विरोचति मनः हरति विभ्राजते कनकरीतिरिव ॥
अयन्तु धरेष्यति महापुरुषं अत्यन्तदानदमशीलरतं ।
सर्वाश्रवान्तकरणं विरजं किं हायते तव नरेन्द्रवधू ॥
चापोदरे करत[107 b]लप्रमिते वररोमराजिविचित्रे रुचिरे ।
इह सो भविष्यति अनन्तमतिः सततं वसिष्य यशुमेन शुचिः ॥
बहुदीर्घरात्रनिचितं कुशलं प्रमदायिमस्य विपुलं परमं ।
या तं धरेष्यति अनन्तगुणं चिररात्रसन्निचितपुण्यबलं ॥
अनुरूपा त्वं प्रमदा प्रवरा माता स चैव पुरुषप्रवरो ।
पुत्रो प्रहीनवनथो विरजो किं हायते तव नरेन्द्रवधू ॥
अथ राक्षसा विविधरूपधरा आणत्ता दिवि परितो चपलं ।
तिष्ठन्तु भो प्रवरशस्त्रधरा सर्वदिशां कुरुथ असंवरणां ॥

1. BM °mûrddhnâ a° B °jalimputâ ayarâ va° M °rve krishya kri° tâ aparâ va°. — 2. BM °tâm | vi°. — 3. BM °samjânitâ ba° M °râjî°. — 4. B °damuttami pra° M °shthihansuh | . — 5. BM °mitvâ ça° gatam(M °tâm) | yâmâm ni° bhâm prî°.

6. BM °pula samjaniyâ(M °yo) | a° BM °va(M °ha)rshe divijâ ku° BM °suma mâ° — 7. M manu° edriçam° B °rûpam | su° BM °ryyam kam°. — 8. BM °lam sthapiya antarato tâyam° B °dhûbhi bhave ni° M °maruvahubhi bhave gi°. — 9. B nilâ niçâ° M girânî ni° BM °tha | he sakhika pramadâyinasya yathâ° kâyi(M °di) kam ça°. — 10. B M °ti | ma° M °nakamari° BM °rîti ca | .

11. M °dharishyati | ma° lavantam | B °çîlanatam | . — 12. M °vadhuh | . — 13. B châtodare° M châtore° pranite° B °râjini | jite rucire i° M °jinî | jineru°. — 14. B °ti | ana° M °shyatiti | a° B °bhena açucih ba°. — 15. B °niritam° M °niritakamku° B °parama yâ° M °la marama yâ°.

16. BM °tam care(M °n)shyati | a° M °nyavaram | . — 17. B anujâyâ tvam va pra° M anuyânâma tvam ca pra° BM °rushavarâ | . — 18. M °navarâtho vi° B °yate narendra° M °ndrabandhuh. — 19. BM °dharâ ânantu deva pratirâjabalam | ti° (M °javarantu ti°). — 20. BM °dharâm sarvam di° ranâm te°.

तेषामनन्तरं द्विजिह्वगणा आरचहेतु दिशतासु स्थिता ।
वातं पि येष चलितं श्रुणिय क्रोधा समुत्पतन्ति अमिसमा ॥
तेषामनन्तरगता थपिता यचा प्रदीप्तशिखरा विकृता ।
ये दुष्टचित्त विनिवारयथा मा च वधं कुरुथ कस्य चापि ॥
तेषामनन्तरस्थिता बहवो गन्धर्वसंघ शुभरूपधरा ।
आरचहेतु शुभचापधरा च्यवनचणे विमलबुद्धिमतो ॥
चत्वारि लोकपतिनो पि स्थिता गगने स्वकपारिवारेण सह ।
अद्य च्यविष्यति किल भगवां लोकस्य अर्थसुखवृद्धिकरो ॥
चिदशेहि सार्धं चिदशप्रवरो स्थित अन्तरीचे वरचक्रधरो ।
अचिरा च्यविष्यति च्युतिं चरिमां आकांचमाणो सुखमप्रतिमं ॥
मायाय मूलि बहुदेवगणा कृत्वा दशांगुलं नताभिमुखा ।
समुदीरयन्ति मधुरं वचनं उल्लोकयन्ति तुषितेषु जिनं ॥
व्यवदानसन्निचितपुण्यबला समयो ति अन्तिममुपेहि भवं ।
सज्जा ताव भवति ते जननी अनुकंप दानि दुःखितां जनतां ॥
एषो च्यवामि इति मुंचि गिरां शुभं वचनं उदीरयि . . . . ।
अथ सुपिनं जननी जिनस्य तस्मिं चणे पश्यति वरविपाकफलं ॥
हिमरजतनिभो मे षड्विषाणो सुचरणचारुभुजो सुरक्तशीर्षो ।
उदरमुपगतो गजप्रधानो ललितगतिः अनवद्यगात्रसन्धिः ॥

न खलु बोधिसत्वा कालपचे मातु कुचिं ओक्रामन्ति ॥ अथ खलु पूर्णायां पूर्णमास्यां पुष्यनचत्रयोगयुक्तायां रात्र्यां बोधिसत्वा मातुः कुचिमवक्रामन्ति ॥ उ-

1. B °ntara dvi° M °shâm anta dvi° BM °gaṇaṁ | â ° su | sthitâ vâ°. — 2. M °caritaṁ° B °dhât samu° M °dhât samunpatanti ° mâ te°. — 3. BM °ntaratâ tha° M °pitâ yayakshâ° BM °çirajâ(M °çijâ) vikṛitâ ye | du°. — 4. BM °raya mâla(M °ra) va° B °kasya va(?)te° M °kasya vi hata te°. — 5. BM °gha surûpa°.

6. BM °to ca°. — 7. M °gagane sva° BM °svayaṁ pari ° ha a°. — 8. BM °kasya sukhavṛiddha karo tri° (M °rotha tri°). — 9. B °kshacara varavakra° M °sthitântarikshe varavajadharo | . — 10. BM °kshamânâ(M °ṇâ) su ° timâṁ | .

11. M mâyâye mû ° gaṇâṁ kri° BM °gula nabhimukhâ udi°. — 12. BM udira ° yanta (M °ntu) tu°. — 13. BM cyavana sannici ° bala (M °ca) sa° M °upeti bha°. — 14. BM sajjâ bhavatu ja ° kampa(M °pâ)ya dâ ° janitâṁ | . — 15. BM esho yâcâmi i ° râṁ vacanaṁ udîraya(M °ye) | a°.

16. M atha khalu sâmpare jana° B °pine ja° M °ti caripâ° B °phalaṁ hi°. — 17. B °me vadvi° BM °rsho u°. — 18. B °gati ana°. — 19[1]. M atha khalu bo° BM °satvo kâ° M °kârapaksha mâ° BM °kukshi o°. — 19[2]. M °pûrṇṇamâyâṁ pû° BM °nakshatre yo ° satva mâtuḥ mava (M °turava°). — 20. B °mâyâni bodhisatvo sana ° abhilakshi° M °abhilakshi°

पोषधिकायां प्रमदोत्तमायां सनन्दितायां अविलम्बितायां अक्षुद्रावचरायां प्रासादिकायां शुचिगात्रायां मन्दरागायां जातिसंपन्नायां कुलसंपन्नायां रूपसम्पन्नायां वर्णसम्पन्नायां नामसम्पन्नायां आरोहसम्पन्नायां परिणाहसम्पन्नायां व्यक्तायां अग्रयौवनमण्डप्राप्तायां विश्रुतायां पण्डितायां स्मृतायां संप्रजानायां प्रदक्षिणचित्तायां सर्वाकारसम्पन्नायां सर्वाकारपरिपूर्णायां प्रमदोत्तमायां बोधिसत्वा मातुः कुक्षिमवक्रामन्ति ॥ बोधिसत्वेन प्रभा ओसृष्टा याये प्रभाये सर्वं बुद्धक्षेत्रं अवभासितं । देवपुत्रो देवपुत्रं [108a] पृच्छति ॥

किं कारणं सुरवरेण प्रभा प्रमुक्ता
चन्द्रांशुशीतलतरा कनकावदाता ।
येनासुरेश्वरगणा मनुजेश्वराश्च
प्रह्लादिता च नरका ज्वलनाग्निकल्पाः ॥

सो दानि आह ॥

ये तत्रतत्र जनतां प्रतिपालयन्ति
संसारपंजरगतां मदनाभिभूतां ।
तेषां विमोक्षकरणेन महायशेन
आमन्त्रणार्थमनघेन प्रभा प्रमुक्ता ॥

बोधिसत्व आह ॥

मुञ्चथ अमरा पुराणि न किल प्रामोद्यस्य अयं कालो ।
जरामरणपुरं भेत्तुं कालो ज्ञानप्रहारेण ॥

बोधिसत्वो स्मृतो संप्रजानो प्रदक्षिणचित्तो मातुः कुक्षिं ओक्रान्तो ॥

इति स नदिय सिंहनादं नरसिंहो च्यवनकालसमयस्मिं ।
अन्तरहितो क्षणेन नरेन्द्रभवने समुपपद्यि ॥

C °rohasampannâ ° ṇâhasampannâyâm vyaktasampannâyâm agra ° ptâyâm vinîtâyâm viçru° BC °prajâtâyâm° C °kârasampannâ° BC °satvo mâtuḥ°.

6. BC °osṛishṭâ sarvam(C °rva) bu° C °buddhetram°. — 8. C °muktâḥ camndrâm ° kâvaḥdâtâ | . — 10. BC yenasure°.

13. BC ye tatra jana° C °nti mamsâra° BC °gatâ mada° C °bhûtâḥ te° B °tâm te°. — 15. BC °ṇena âmantraṇârtham(B °rthamm) anarghena° B °bhâ prayuktâ || C °muktâḥ | .

18. BC °amarapurâṇi ni kila pramodasya abhûyam kâlo | . — 20. B bodhi smṛi° C °satva smṛi° B °nto iti° C °nto iti°.

21. B iti nadiya° C iti | yadi na sim ° mayesmim a° B °smim a°. — 22. C antaragato | ksha° B °samupadyi yo so°.

यो सो तुषितं कायं ओभासेति शुभेन वर्णेन ।
देवपुराच्यवमानो तं अनतिवरं जिनं वन्दे ॥
सब्रह्मकं च लोकं सश्रमणब्राह्मणीं प्रजां सर्वां ।
वर्णेनोभासयति अनतिवरो लोकप्रद्योतो ॥
आश्चर्यमद्भुतमिदं पश्यथ यावत्महर्द्धिकः शास्ता ।
स्मृतिमां सुसंप्रजानो मातुः कुक्षिस्मिं ओक्रान्तो ॥
यावच्च नरप्रवरो उत्तमलक्षणसमङ्गि अस्थासि ।
माताये कुक्षिस्मिं स्मृतिमतिमां संप्रजानो च ॥

समनन्तरोक्रान्ते च बोधिसत्वे इयं महापृथिवी अतीव षड्विकारं कम्पे संकम्पे प्रकम्पे संहर्षणीयं च कम्पयति मोदनीयं च प्रह्लादितं च निर्वर्णनीयं च उल्लोकनीयं च आसेचनकं च अप्रतिकूलं च प्रामोदिकं च प्रसादनीयं च निरुद्वेगं च निरुत्रस्तं च । कम्पमाना च पुनर्न कंचित्सत्वं व्यापादयति यमिदं चलं वा स्थावरं वा ॥

ततो अयं सागरमेरुमण्डला
प्रकम्पिता षड्विधमासि मेदिनी ।
कृता लोका विमला मनोरमा
महान्धकारापनुदस्य तेजसा ॥

यावत्तका नागराजानो नागाधिपतयो रक्षावरणगुप्तये औत्सुक्यं समापद्येन्सु ।
चतुरो पि लोकपाला रक्षामकरेन्सु लोकनाथस्य ।
मा कोची अहितैषी नमुचिबलनुदं विहिंसेया ॥

1. BC °tushitakâyam̃° BC °rṇṇena de°. — 2. C °c cyaviyamâno tam abhivaram̃° B °mâno | tam̃ anabhicaram̃ ji° BC °nde sabra°. — 3. C °çravaṇabrâhmaṇîm̃ saprajâm̃° BC °rvâm̃ va°. — 4. BC °bhâsayanti anabhicaro lokasya pradyoto | . — 5. C °çcaryyâm adbhûtam̃m idam̃° BC °tha yâca maha ° stâ smṛi°.

6. BC °timâm̃ sam̃pra°. — 7. BC °naravarottamapravara ° lakshaṇa ° samaṅgî (C °mam̃gi) asthâsi mâ°. — 8. BC mâtuḥ ku° B °smṛitimâm̃ sam̃° C °smṛitimâ samprajânâm̃ ca sa° B °no ca sa°. — 9. B °ntarakrânte° C °ntara okrânte bodhisatvo iyam̃° C °kâram̃ kampe pra ° ṇiyam̃ ca kam̃payati sam̃moda ° hlâdaṇîyam̃ ca vivarṇṇa° B °tam̃ ca vivarṇṇaṇiyam̃ ca | ullokanîyam̃ ca ase° C °kanîyam̃ ca amecanîyam̃ ca apratikûlam̃ ca prâsâdikam̃ ca prasâdikam̃ ca nirudvegam̃ ca nirustratâ ca ka° B °gam̃ ca nirutrastâ ca ka°.

12. B °r na kim̃cit sa° C °r na kaçcit sa° BC °yati || yam idam̃ valam̃ vâ sthâva(C °sthâmava)lam̃ vâ | . — 14. C tataḥ ayam̃° C °medinî kri° B °nî kṛi°.

16. BC °kâramanuda°. — 18. BC °ttakâ nagarâ° B °padyatsu | C °dyetsuḥ | . — 19. BC catvâro pi° BC °karetsuḥ lo° sya mâ°. — 20. BC mâ kvacid ahiteshî nanu balanudam̃ viham̃seyâm̃(C °yâ) | .

शक्रोपि देवानामिन्द्रो सुयामो पि देवपुत्रो संतुषितो पि देवपुत्रो सुनिर्मितो पि देवपुत्रो वशवर्ती पि देवपुत्रो महाब्रह्मा पि शुद्धावासा पि देवा बोधिसत्वस्य मातुः कुक्षिगतस्य रक्षावरणगुप्तये औत्सुक्यं समापद्येन्सुः ॥

ततो कोटिसहस्राणि देवानां कपिलाह्वयं ।
उपगतानि तुष्टानि आरक्षं वरबुद्धिनो ॥
देवनगरं इव कपिलपुरमुत्तमं कृतमनुविशन्तेहि ।
मनोमयविक्रमगतेहि अमरगणेहि अभिविरोचति ॥
मायां परिवारेत्वा महेश्वरगणानां किल सहस्राणि ।
आशु विगतमलमखिला आकाशगता अभिनिषण्णाः ॥
तेषां दानिं पृष्ठतो इन्द्रसहस्राणि विमलशिखराणि ।
सुबहूनि बहुगुणस्य आरक्षार्थं निषण्णानि ॥
तेषां दानिं पृष्ठतो देवेन्द्राणां सहस्रनयुतानि ।
कामावचरा देवा निषण्णा गगने निरालम्बे ॥
देवगणानां पृष्ठतो असुरा असुराणां च द्विजि[108 b]ह्मगणाः ।
यक्षाश्च विकृतरूपाः राक्षससंघाश्च संनिषण्णाः ॥
एतायि विधियि गगनममरशतसहस्रसंकुलं श्रीमद् ।
अत्यन्तसुपरिशुद्धं कुशलमुपचितं हि वरदेन ॥
सो यं महानुभावो स्मृतिमां तुषितभवना च्यवित्वान ।
पाण्डरवराहकनिभो भवित्व गजरूपि षड्दन्तो ॥
वीरशयने शयन्तिये पोषधिकायें विशुद्धवसनाये ।
स्मृतसंप्रजानकुशलो मातुः कुक्षिस्मिं ओक्रान्तो ॥

1. B °vartti pi de° C °varttâpi de° C °brahmapi devaputro çu° C °pi devaputro bo° BC °dyetsuḥ tato°. — 4. BC °hvayaṁ upa°.

6. BC devanagaram iva manoramaṁ kapilapu(C °lava)ram uttamaṁ kritaṁ | anuvasanti mano°. — 7. B °krame ama° C °krama amarâga° BC °ṇehi viro°. — 8. B °gaṇâna ki° C °gaṇân kıla° BC °srâṇi âçu°. — 9. B °çagatam abhi° C °çagatâm abhi° B °sharṇṇaḥ | C °sharṇṇo | . — 10. BC teshâṁ pariprishṭato° B °çisharâṇi su°.

11. BC subahu(C °hû)m iva guṇa° kshârthe nisharṇṇâni | . — 12. C °nayutoni kâmâ° B °tâni kâ°. — 13. B °sharṇṇâ ga° C °sharṇṇâni | teshâṁ dâni prishṭhato gagaṇe ni° BC °nilâlaṁbe (B |). — 14. BC °shṭhato asurâṇâṁ ca°. — 15. C °yakshâ ca vi° sasaṁghâ sannisha° BC °sharṇṇâḥ | .

16. BC °vidhi(B °dhi)ye ama°hasraṁ kulaṁ çrîmad atya°. — 18. C °vanâc cyavi° B °tvâna pâ°. — 19. C pâṇḍulava° B pâṇḍalava° BC °rûpashaḍdanto | . — 20. BC °ne çeyantikâye uposha° nâye smṛi°.

21. B smṛitisaṁ° C smṛitiṁ saṁ° B °nakulo mâ° BC °okrâmati | sâ°.

सा च रजनीप्रभाते आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
राजवर पाण्डरो मे गजराजो कुक्षिमोक्रान्तो ॥
तं च श्रुणित्वान राजा वैपंचनिकां समागतां अवच ।
सुपिनस्मिं अस्य सर्वं भणाथ भूतं फलविपाकं ॥
ते तत्र चावचिंसू नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
द्वात्रिंशलक्षणधरो कुक्षिं देवीये ओक्रान्तो ॥
हृष्टो भवाहि नरवर यस्य तव कुलस्मिं प्रत्युत्पन्नो ।
पृथिवीधर वीरगर्भो अनोपमसत्वो महासत्वो ॥
यथ मय पौराणानामाचार्याणां स्वयं समुपाहृतं ।
द्वे स्य गतयो अनन्या भवन्ति नरवीरशार्दूल ॥
यदि आसिष्यति अगारे महिपति होति सरतनो महर्द्धिको ।
नित्यानुबद्धविजयो राजशतसहस्रपरिवारो ॥
अथ खलु प्रव्रजिष्यति चातुर्द्वीपां महीं विजहियान ।
होहिति अनन्यनेयो बुद्धो नेता नरमरूणां ॥
[सुपिनं पि शाकियानी आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
श्वेतो गजनाथो मे कुक्षिं भेत्त्वान ओक्रान्तो ॥
एतं श्रुणित्व राजा वैपंचनिकां समागतां अवच ।
सुपिनस्मिं अस्य सर्वं भणाथ भूतं फलविपाकं ॥
ते तत्र चावचिंसू नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
द्वात्रिंशलक्षणधरो कुक्षिं देवीये ओक्रान्तो ॥
यदि पुनरगारमध्ये वसति पृथिवीं अभिजेष्यते सर्वां ।

1. BC °prabhâsâ â° rtunâ ma° B °pasyâ(?) | râ°. — 2. C °pâṇḍuro° BC °ro ma gajarâja kukshim̃ okrâ°. — 3. BC elam̃(C °vam̃) ca çruṇibhûtam̃ râjâ° B °jâ vipam̃catikâm̃° C °jâ visham̃catitâ samâ°. — 4. C °sarva bhaṇâ°. — 5. BC °tra avacim̃su nai° B °ttikam̃ pṛi° C °ttikam̃ pṛichati sva° BC °jñâ dvâ°.

6. BC °çallakshaṇa °nto hṛi°. — 7. C °vara sya tava kulesmim̃° BC °smim̃ pṛithi°. — 8. B °dhara viragato ano° C °dhara vîraçayanopagato ano° BC °satvo ya°. — 9. BC yathâ mayâ paurâṇâm̃nâm âcâ° C °svarya samu° BC °pâhitam̃ dve°. — 10. BC °vanti | na° C °rdûlo cadi°.

11. BC yadi(C cadi a)dhyâvasishyati mahîpati ho(C hohi)ti saptaratna(B °ratanâ) maharddhiko ni°. — 12. BC °râjâçata°. — 13. BC °shyati | câ° mahî vi° na ho°. — 14. C hohîti anam̃nyane° B °ti anyane° BC °ddho ne(C me)yo naramaruṇâm̃ | . — 15. C °kiyânyapi âkhyâ° B °kiyânî pi âkhyâ°.

16. BC °gajânâtho kukshim̃ bhetvâna°. — 17. BC tam̃ çruṇitu nu(C na) râjâ °gatâm avoca(C °cat) | . — 19. BC °tra avacim̃su nai° B °mittam̃ pṛi° C °mittikam̃ pṛi° BC °jñâ dvâ°. — 20. BC °çallaksha° devîm̃ ca okrâ°.

21. BC °madhyâ vasa° C °thivî bheshyate° B °thivîm̃ jeshya° C °sarvân | .

शूरां पुत्रसहस्रं लभेत एतादृशां वीरां ॥
अथ रतनअनन्ताकरं पूर्णां महीमुज्झियान प्रव्रजति ।
बुद्धो होहिति लोके सर्वज्ञो सर्वदर्शावी ॥]

महाब्रह्मा आह ॥

स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयति स्त्रीरतनं सुभागं
भर्तास्य भोति नृपो चक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
चन्द्रं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा नरदेवगर्भं
सो भवति राजा बलचक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा वरलक्षितांगं
सो भवति राजा बलचक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
श्वेतं गजं कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा गजसत्त्वसारं
सो भवति बुद्धो बोधितार्थधर्मो ॥

देवी पृच्छीयति ॥ किं धरेसि ॥ सा आह ॥ चक्रवर्तिन्ति ॥

1. C çûrân putra° B çûram̃ putra° B °labhati etâ° C °labhyati etâ° BC °driçam̃ vîram̃ ‖. — 2. BC °nantaram̃ tatra pûrṇṇam̃ mahim̃ u°. — 3. C °hohiti lo°. — 4. BC mahâ-brâhmaṇa(C °ṇo) âha ‖. — 5. BC °dâ addaçi(C °rçi) sû° shṭam̃ pra°.

7. C °strîratnâm̃ su° B °ratanâm̃ subhâgâm̃ | bha° BC °nṛipa cakra° C °varttiḥ |. — 9. B °re yâ addarçi° BC °shṭam̃ pra°.

11. C °sâ nasara deva° B °bham̃ | so° C °râjâ naradevagarbham̃ so bhavati râjâ baracakra°. — 13. BC °shṭam̃ pra°. — 15. BC °sûyati sâ° BC °baracakravartti (C °rtti |) svapnântare yâ pramadâ ada(B adda)rçi sûryam̃(C °ryyam̃) nabhâ kukshim anupravishṭa(C °shṭo) prasûyate sâ varalakshaṇâgam̃ | so bhavati râjâ bala(C °ra)cakravartti (C °rttiḥ) ‖.

17. B °addarçi BC °shṭam̃ pra°. — 19. B °sâ ga(?)ja° BC °satvasâram̃° C °târthâdha° BC °dharmâ ‖.

21[1]. BC devîm̃ prichîyati kim̃°. — 21[2]. C °varttinti ku° B °nti ku°.

कुक्षिं प्रभासयन्तं कनकवपुं प्रवरलक्षणसमंगिं ।
धारेमि चक्रवर्तिं वरपुरुषं राजशार्दूलं ॥

देवा [108 bis a] नभे भगवतो घोषमुदीरयेन्सुः । बुद्धो भविष्यति न राजा चक्रवर्ती ॥ महाब्रह्मा गाथां भाषति ॥

गजं रत्नश्रेष्ठं मदनबलवेगापनयनं
प्रदीपं लोकस्य तमतिमिरमोहापनयनं ।
गुणानां कोषं त्वं अपरिमितरत्नाकरधरं
धरेसि राजर्षिं अप्रतिहतचक्रं समरुचिं ॥

देवी आह ॥

यथा मम न रागदोषा प्रसहन्ति नरेन्द्रगर्भमुपलभ्य ।
निःसंशयं भविष्यति समरुचि यथ निश्चरति वाचा ॥

बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते मातु सुखं गच्छति पि तिष्ठति पि सुखं निषीदति पि शय्यां कल्पयति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनः मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमातुः काये शस्त्रं न क्रामति । न विषं नाग्नि न अशनी प्रसहति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुन मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमातरं देवकन्या दिव्येहि उच्छादनपरिमर्दनपरिभेषेहि परिजागरन्ति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमाता दिव्यवस्त्रसंवृतशरीरा भवति दिव्याभरणधारिणी बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनः मातुः कुक्षिगते माता लाभिनी भवति दिव्यानां गन्धानां दिव्यानां माल्यानां दिव्यानां विलेपनानां दिव्यानामोजानां बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्महामौद्गल्यायन

1. BC °sayanto ka° C °puṁtravara° BC °samaṅgi dhâ(B °dha)°. — 2. BC dhâ(C dha)remi | ca° B °vartti va° C °vartti va° BC °laṁ de°. — 3[1]. BC devàna(C °nâṁ) bhaga° B °vatâ gho° BC °yetsuḥ bu°. — 3[2]. BC °shyati râ° C °varttiḥ |. — 4. BC °brahmâṁ gâ° C °gâthâ bhâ°. — 5. BC gajo ratnaçreshṭhaṁ(C °shṭaṁ) sadanavadanavegâ ° naṁ | pradîpo lo ° mirasahâyanayano gu°.

7. B °nâṁ kâçyadhvaṁ | (?) apa° C °nâṁ kâçâpyaṁ | apa° BC °raṁ | dhareti râjarshi apra°. — 10. B °dosho pra° C °dosha pra° BC °prahasanti na ° bhya niḥ°.

11. B °ti çamaru° BC °yathâ ni°. — 12. B °satvo kha° C °dati gayyâṁ ka°. — 13. B C bodhisatvo(C °tvaḥ) mâtuḥ khalu punaḥ(C °nar) bodhisatvo mâtuḥ kaye°. — 14. BC °nâgniṁ na a(B °â)çaniṁ pra° C °prahasati bo ° syaivaṁ te°. — 15. BC °satvo kha° C °punar mâtuḥ° B °devakaṁnyâ° C °ucchodana° B °çekehi°.

17. C bodhisatvo khalu punaḥ mâtur kukshi° BC °gate | bo° C °satvomâtâ divyavastrâsaṁprâvṛita° BC °çarîro bha° C °syaivaṁ te°. — 18. C °punar mâtu kukshi° B °vati | di ° lyâ divyâ ° panâṁm ojânâṁm ojânâṁ bo° C °vyânâm âjânâṁ bo°.

20. BC °mauṅgalyâna° C °gate mâtuḥ° B °satvâmâtâ khalu punaḥ ye yesya abhya° C °punan ye yasya abhya° BC °vâro sese a° C °manyati bo°.

मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमातुः खलु पुनः यो अस्या अभ्यन्तरपरिवारो सो से अतीव श्रोतव्यं श्रद्धातव्यं मन्यन्ति बोधिसत्वस्यैव तेजेन । किंकरणीयकप्रतिसंयुक्तेहि निमन्त्रेन्ति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमातरं बोधिसत्वो पश्यति ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमातुर्न कोचिदुपरिमेन गच्छति अन्तसो पक्षी पि । अव्याबाधा भवति अल्पातंका । समाये विपाकनीयग्रहणीये समन्वागता । नात्यतिशीताये नात्यतिउष्णाये ऋतुपरिणामाये बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमाता लाभिनी भवति प्रणीतानां खादनीयभोजनीयानां अग्ररसानां उत्तमरसानां अधिगतरसानां प्रत्यग्ररसानां बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्वमाता विगतरागा भवति अखण्डमच्छिद्रमशबलमकल्माषं परिशुद्धं परिपूर्णं ब्रह्मचर्यं चरति । मनसापि ताये प्रमदोत्तमाये रागो न उत्पद्यति सर्वपुरुषेहि अन्तमसतो राज्ञापि शुद्धोदनेन बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुन मातुः कुक्षिगते बोधिसत्व[108 bis b]माता पंच शिक्षापदानि समादाय वर्तति तानि च सपूर्वसमादिन्नानि भवन्ति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते यावन्ता नागराजानो नागाधिपतयो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा ते सर्वे निवेशनमुपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि प्रकिरन्ति अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि केशरचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि कुसुमानि प्रकिरन्ति । समाप्ताये च नं अर्चनाये अर्चयन्ति परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयेन्सुः ॥ ते दिव्यानि चन्दनचूर्णानि च प्रकिरित्वा दिव्यानि अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि च केशरचूर्णानि दिव्यानि च तमालचूर्णानि प्रकिरन्ति ॥ दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाप्ताये च नं

2. BC kiṁkiṇîyaka° C °mantremi bo°. — 3. BC °punaḥ mâtur kukshi° C °raṁ bodhisatvaṁ pa°. — 4. C bodhisatvo khalu punaḥ mâtur kukshi° B °te bodhisatvo mâtu° BC °tur na kvacid upariṁ upa ° chati | antaso makshî°. — 5. BC °taṁkâ ye vipâ°.

6¹. BC °ye vipâcanîye grahaṇîye sa° B °samatvâgatâ | . — 6². BC nâbhyâti(C °nti)çitâye nâbhyâni(C °ti)ushṇâ°. — 7. B °vati pra° BC °satvaisyaiva°. — 9. C bodhisatva khalu punaḥ mârtur kukshi ° pûrṇṇa bra° BC °carati mana°.

11. C °râgam utpa° B °râgaṁ utpadyati | sa° C °antamaçato râjño pi çu°. — 12. C °punar mâtuḥ° B °tâni ca pûrva° C tâni ca samâdi°. — 14. BC °yâvattâṁ nâga° C °garâno nâgâ° B °tayo | aṇḍarâ vâ° C °dukâ vâ sarve° C °tvâ divyehi caṁnacûrṇṇehi divyehi tamâ° BC °tracûrṇṇâni prakila(C °ca)nti a° C °gurûcûrṇṇâni prakicanti divyâni kusu° B °keçalacû ° kilanti di ° kilanti | .

18. B °paripûrâye ca naṁ° C °rṇṇâye ca nâye arvayetsuḥ te° B °ye arcayetsuḥ te°. — 19. C °ni ca agurûcû° B °gurucûrṇṇâni divyâni keçalacûrṇṇâni divyâni tamâ° C °keçalacûrṇṇâni prakiranti divyâni ca tamâlapatracûrṇṇâni prakiranti | .

21. C °sumâṇi prakiri praki° B °mâptaye ca naṁ arcanâye arcayetvâ paripûrâye ca naṁ

अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्वमातरं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्सुः बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्वे पुनर्मातुः कुक्षिगते यावन्तो सुवर्णराजानो सुवर्णाधिपतयो एवं चतुर्महाराजकायिका देवास्त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरतिनो परनिर्मितवसवर्तिनो ब्रह्मकायिका देवा ते सर्वे निवेशनं उपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि प्रकिरित्वा दिव्यानि अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति । दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाप्ताये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा परिशुद्धाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्वमातरं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्सुः बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥

बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो न चातिनीचं तिष्ठति न चातिउच्चं तिष्ठति न चावकुब्जको न ओत्तानको न वामेन पार्श्वेन तिष्ठति न उत्कुटुको ॥ अथ खलु दक्षिणे पार्श्वे पर्यंकमाभुञ्जित्वा तिष्ठति ॥ बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो न पित्तेन न श्लेष्मेण वा न रुधिरेण वा अन्येन वा केनचिदशुचिना उपलिप्तो ऽविशुद्धो तिष्ठति ॥ अथ खलु उच्छादितस्नापितविशदगात्रो बोधिसत्वो मातुः कुक्षिस्मिं तिष्ठति ॥ बोधिसत्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो मातरं पश्यति बोधिसत्वमातापि नं कुक्षिगतं बोधिसत्वं पश्यति विग्रहमिव जातरूपस्य दृष्ट्वा च भोति आत्तमना [कुक्षिं ओभासेन्तं विग्रहमिव जातरूपस्य] ।

यथ वैडूर्यस्य मणि स्फाटिकसमुद्गे कटिउत्संगस्मिं ।
निहितो स्या एवमेव बोधिसत्वं पश्यति माता ।
कुक्षिं ओभासेन्तं विग्रहं इव जातरूपस्य ॥

arcanâye arcayetvâ bo° C °ptâye ca nam̃ arcanâyetvâ paripûrṇṇâye ca nam̃ arcanâyetvâ bo° shkṛitya pra° BC °metsuḥ bo°.

2. C °satvo punaḥ mâtur kukshi° B °devâs traya° C °rmâṇacatino pa° C °sarvam̃ nive° ritvâ divyâdi agurucandanâni prâki° B °rucûrṇṇâni prâkiranti di°.

6. C °cûrṇṇâ mukta° B °ptâya vayam̃ arcanâ° BC °nâye arcayetsuḥ paripû° B °pûrâye ca nam̃ arcayetsuḥ pariçu° C °rṇṇâyer ca nam̃ arca° rcayetsuḥ pariçu° BC °nâye arcayetva bo° krametsuḥ bo°. — 10. C °satve kha° BC °punaḥ mâtur kukshigato na câtivîcim̃(C °tirim̃ci) tishṭhati na câvakubjam̃ | (C °kukshim̃) na o°.

11. C °bhujitvâ°. — 12. C °satve khalu punaḥ mâtuḥ° C °gato na çleshmeṇa ca na rûdhire° B °shmeṇa câ na° BC °cinâ anopalipto viçu°. — 14. BC °pitavishadagâ° C °satva mâ°. — 15. BC °satvo | kha° C °punaḥ mâtuḥ° B °pasya | dṛi° C °pasya | yathâ vai° B °manâ kukshim̃ obhâsantam̃ vigraham iva jâtarûpasya | yathâ vai°.

18. BC yathâ vai° B °vaidûrya° BC °mudgâkaṭisamam̃ga(C °ge)smim̃ ni°. — 19. BC nihite | asyâ sarvam eva(C °vam̃) bo° B °mâtuḥ ku° C °mâtur kukshi o°. — 20. B kukshi obhâsetum̃ vigra°.

बोधिसत्वं देवसंघाः सुखरात्रिं सुखदिवसं पृच्छका आगच्छन्ति प्रीतमनसो तां च देवसंघां तथा पृच्छमानां बोधिसत्वो प्रत्यभिनन्दति दक्षिणं करमुत्क्षिप्य मा[108 ter a]तरं च न बाधति ॥ बोधिसत्वं मातुः कुक्षिगतं देवा नागा यक्षा मारुता राक्षसा पिशाचा न जहन्ति दिवा च रात्रौ च न चात्र आसंगकथा कथीयति कामोपसंहिता वा अन्या वा असत्या कथा। नान्यत्र बोधिसत्ववर्णमेव भाषन्ति रूपतः सत्त्वतः तेजतः वर्णतः यशतः कुशलमूलातो ॥ बोधिसत्वस्य मातुः कुक्षिगतस्य प्रतिपूजा नोपरमति। दिव्यानि तूर्याणि दिव्यानि अगुरुधूपानि दिव्यं पुष्पवर्षं दिव्यं चूर्णवर्षं ॥ अप्सरसहस्राणि च उपगायन्ति उपनृत्यन्ति ॥ बोधिसत्वमातां देवकन्यासहस्रेहि सार्धं अभ्याभवति हास्यं च कथा च। प्रसुप्तां च बोधिसत्वमातरं देवकन्या मन्दारवदामेन चपला परिवीजेन्ति बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ अयं च पुनः त्रिसाहस्रमहासाहस्रायां लोकधातूयं अनुत्तरा गर्भावक्रान्तिपारमिता ॥

अन्यं च दानि पश्यथ आश्चर्यं तस्य देवपर्षाये।
ताव विपुलाये या कथा अभूत्परमहर्षसंजननी ॥
न पि कामकथा तेषां न पि अप्सरसां कथा न गीतकथा।
न पि वाद्यकथा तेषां न पि भक्ष्यकथा न पानकथा ॥
नाभरणकथा तेषां न पि वस्त्रकथा प्रवर्तति काचित्।
यानोद्यानकथा वा मनसापि न जायते तेषां ॥
साधू पुण्यबलवतो द्युति . . . . . सा सदेवकं लोकं।
अभिभवति नायकस्य विकसति एषा कथा तत्र ॥

1. BC °sam̃ pṛicheká â° C °sam̃ghân ta°. — 3. C °satvo mâ° BC° râtrau vara câtra anyam̃ ca kathâm̃ kathiyati(C °nti) | kâ° B °nyâ vâ anyo vâ asa° C °nyâ vâ anye vâ satyâ°. — 5. BC °satvo varṇṇam e° C °m evam̃ bhâ° B °shanti | rû° BC °satvataḥ° C °tejanaḥ varṇṇa ° çalamulataḥ bo°.

6. C °satva mâ° BC °tipûrṇṇâ nopa° C °nopamara° BC °ramati di°. — 7. C °agurûdhû° B °pâni divyapu° BC °shpavarsham̃ divyam̃ pushpavarsham̃ divyam̃ cû ° rsham̃ a°. — 8[1]. BC °tyanti bo°. — 8[2]. B °satvo mâ° BC °mâtâ deva° C °devakam̃nyâsahasrâṇi sârddha hâsyam̃° B °sârddham̃ hâsyam̃° BC °ca kathâm̃ pra°. — 9. B °nyâ mandena ca dâmena capanâ pari° C °ndâravena ca dâmene capano pari°. — 10. B ayam̃ na pu° C °naḥ trim̃sâhasram̃ mahâ ° srâyâm̃ anutta° B °srâṇâm̃ anutta° C °krânto pâramim̃ gatâ | a°.

12. BC anyâ ca tâni° BC °rshaye tâ°. — 13. C tâvad vipulâye yâvat ka° BC °abhût || para ° rshamanujanani nâ°. — 14. BC nâpi kâ ° shâm̃ nâpi a° C °psaram̃sâm̃° BC °takathâ nâpi°. — 15. BC nâpi vâdyakathâ | teshâm̃ nâpi bhakshakathâ na phalakathâ na yânakathâ nâ°.

16. BC °ṇakathâ | teshâm̃ nâpi vastra° B °varttakâcit yânâdyâna°. — 17. BC °shâm̃ sâ°. — 18. BC sâdhu pu ° lavatâm̃ câtra sâ sadevake loke abhi°. — 19. C °sati | teshâm̃ kathâm̃ ta° BC °tatra sâ°.

IMPRIMERIE NATIONALE

साधुं गर्भोक्रमणं कर्मण अनुरूपं पारमिगतस्य ।
इति विकसति बहुविधा कथा परिषामध्ये एतस्मिं ॥
साधूति निरामिषेहि संज्ञापदेहि चपेन्ति तत्कालं ।
वरबुद्धिनो अयं अपि कथा विकसति परिषामध्ये ॥
एवं बहुप्रकारां कथां कथयन्ता रमन्ति देवगणाः ।
रूपं वर्णं तेजं वरं च वीरचर्यं कथयन्ता ॥

सर्वेषां बोधिसत्वानां माता प्रतिपूर्णे दशमे मासे प्रजायति ॥ सुभूतिना शाक्येन प्रेषितं राज्ञो । आगच्छतु देवी इह प्रजायिष्यति ॥ राजा प्रतिबोधयति ॥ आगमिष्यति सालभंजकं च करिष्यति ॥

लुम्बिनिवनं सुचपलं अपगततृणखाण्डपत्रसंखारं ।
वरसुरभिकुसुमनिकरं करोथ गन्धोदकसुगन्धं ॥
लुम्बिनिवने च वाता तमालपत्रगन्धवासितशरीरा ।
वायन्तु अमृतगन्धां मदजनना च पलायन्तु ॥
अगरुवरधूपगन्धा समोनमन्तु नभतो जलधरा तं ।
लुम्बिनिवनं छादेतुं वरचूर्णरसाकुलं क्षिप्तं ॥
एकैकं चंक्रमवरं दुकूलपट्टोर्णाकोशिकारेहि ।
कल्पयथ कल्पवृक्षां यथ दिवि देवप्रधानस्य ॥

देवा च देवकन्या च गन्धमाल्यं गृह्य लुंबिनीवनमागच्छन्ति ॥

1. BC sâdhu garbhokramaṇaṃ̃(C °ṇa) anurûpo pàrami(C °miṃ̃)gate karmaṇam anurûpapàrami(C °miṃ̃)gatasya i°. — 2. BC °paripûrṇṇaṃ̃ etasmiṃ̃ sâ°. — 3. B sâdhu nirâmipesti saṃ̃jñotpâdehi° C sâdhu nilâmiyesti sajñotpâdehi kshayenti° BC °laṃ̃ vara°. — 4. BC °ddhino ‖ ayam aparâ kathâ° BC °dhye e°. — 5. BC °kâraṃ̃ kathâ kathya(C °thaya)ntâṃ̃ ra° ṇâḥ rû°.

6. C °varṇṇa tejaṃ̃ valâṃ̃ ca vi° B °ca vira° BC °caryaṃ̃(C °ryyaṃ̃) kathâ sarve°. — 7[1]. B °mâto pratipû° C °tâ paripû° BC °pûrṇṇada°. — 7[2]. BC °jño â°. — 8[1]. BC °gachatu | de°. — 10. BC luṃ̃binîva° C °vanasuca° BC °caparaṃ̃ apa° B °trasaṃ̃kara vara° C °trasaṃ̃kara vaṃ̃lasura°.

11. BC °mavikaraṃ̃° BC °tha | gandho° B °ndhaṃ̃ lu°. — 12. BC lumbi(C luṃ̃bi)niva ° patrâṃ̃(C °traṃ̃) gavâsitaçarîro vâ°. — 13. B vâyetsu | a° C vâyetsuḥ amṛitarandhâ madamadaṃ̃ janânâṃ̃ ca palâyatuṃ̃ | a° B °gandhâ madamadajanânâṃ̃ ca palayetuṃ̃ | a°. — 14. BC °pagandha samo(C °ma)rasaṃ̃tu na ° dharâ tâṃ̃ | . — 15. BC lumbi(C luṃ̃bi)niva °rṇṇarasakulaṃ̃ | kshipraṃ̃ e°

16. B °lapatrollakoçi° C °lapatrollasaṃ̃ kauçikâ° BC °rehi ka°. — 17. BC kalpayama kalpavṛikshâ | yathâ divi pradhânasya devâ°. — 18. BC °kanyâ gandha°.

स्फटिकमणिकुण्डलधरा विगलितवसना प्रलम्बमणिहारा ।
आदाय गन्धमाल्यं गगनपथगता प्रडीयन्ति ॥
मन्दारवान भरिता काचित् शंगेरियो गृहीत्वान ।
हरिचन्दनस्य काचित्काचि पुनः कल्प[108 $^{ter\,b}$]दुष्याणां ॥
स्थलजजलजं च माल्यं गृहीत्वा अप्सरा मुदितचित्ताः ।
रतना आभरणानि च जम्बुद्वीपे अभिमुखीयो ॥
चतुराशीतिमनूना छत्रसहस्राणि देवकन्यायो ।
कनकरतनामयानि आदाय नभे प्रडीयन्ति ॥
कूटागारसमेहि च स्फटिकमणिमुसागल्लेहि चित्रेहि ।
भरितमपि अन्तरीचं दुष्यशतसमुच्छ्रितपताकं ॥
गजश्वसनसन्निकाशा शारदमेघा खगपथे विरोचन्ति ।
वरसुरभिकुसुमगन्धा कमलोत्पलचम्पकविमिश्राः ॥
भुजगपतिनो प्रमुदिता मेघेहि सुगन्धतोयभरितेहि ।
अभ्योकिरन्ति नगरं अन्यानि च अमृतशतानि ॥
अवगाह्य तं वनवरं माया सखिसंवृता जिनजनेत्री ।
विचरति चित्तरथे देवि अमरवधू यथ रतिविधिज्ञा ॥
सा क्रीडार्थमुपगता पिलक्षशाखां भुजाय अवलम्ब्य ।
प्रविजृम्भिता सलीला तस्य यशवतो जननकाले ॥
अथ वा नवति सहस्रा मरुकन्या आशुरेव सन्निपतिता ।
मायां कृतांजलिपुटा इदमवच प्रसन्नसंकल्पा ॥

1. BC sphâṭi ° ṇḍalavarâ(C °râṇi) niga ° labdhamaṇihârâ â°. — 2. BC °pathe gatâ pralîyanti | . — 3. BC °ravân abhiratâ kâci çaṁ(C °cit saṁ)geri ° tvâna ha°. — 4. C °kâcit kaṁcit punaḥ° B °t kâcit punaḥ° C °lpayadushyâ° BC °nâṁ stha°. — 5. B °jaṁ va mâ°.

6. C ratnâbhara° B °nâ bhara° C °ca jaṁbudvîpe° BC °khîyo catu°. — 7. BC caturaçî ° nûnaṁ chatra° C °vakaṁnyâ vo kana° B °nyâ vo kana°. — 8. C °ratnâmayâ° B °ya naṁbhe° BC °pralîyanti kû(B °ku)ṭâgâ°. — 9. B °ca sphâṭika° C °lvehi va citre° BC °trehi bha°. — 10. C °m ashi antarîkshe du° BC °tâkaṁ ga°.

11. BC gajâçvasanasandhikâ° C °kâçâ sârada° BC °maghâ ca kha° C °rocayaṁti vara° B °nti vara°. — 12. B °rasulabhi° BC °sumasugandhâ°. — 13. BC °tino vipramu ° tehi abhyo°. — 14. B °kilanti | na° C °garam anyâ° B °tâni ava°. — 15. BC avagṛihyata va(C °ta vava)canaṁ varaṁ ° khisaṁghato jina ° trî vi°.

16. BC °ttarathe viya a ° yathâ rati ° jñâ sâ°. — 17. C °ḍârthaṁm upa° BC °lakshaṇaçâkhâ bhujâ° C °lambâ pra° B °mbya pra°. — 18. C prabhijumbhi° B pravidṛimbhi° BC °mbhitaçalilâ ° to janena kâlaṁ | . — 19. B °vatibhiḥ saha° C °vatibhi saha° BC °marukaṁnyâ° B °âçuneva sa° C °âçunaivaṁ sa ° titâh mâ° B °tâ mâ°. — 20. B °puṭe i° C °puto idam avocan pra ° kalpo | .

अद्य जराव्याधिमथनं जनयिष्यसि अमरगर्भसुकुमारं ।
देवी दिवि भुवि महितं हितं हितकरं नरमरूणां ॥
मा खलु जनय विषादं परिकर्म वयं तवं करिष्यामः ।
यं कर्तव्यमुदीरय दृश्यतु कृतमेव तत्सर्वं ॥
अथ चतुरि लोकपाला सपरिवारा आशुरेव सन्निपतिता ।
दिव्यप्रवेणिहस्ता देविमुपगता प्रदक्षिणतो ॥
सर्वे पि देवसंघा मायां परिचारयित्व आकाशे ।
स्थिता माल्यगन्धहस्ता स्वपरिवारेणोपशोभन्ति ॥

न खलु पुनर्बोधिसत्वमाता बोधिसत्वं जनेति शयाना निषस्सिका वा यथान्याः स्त्रियो ॥ अथ खलु बोधिसत्वमाता स्थितिका एव बोधिसत्वं संजनेति ॥ बोधिसत्वो स्मृतो संप्रजानो मातरमबाधयमानो दक्षिणपार्श्वेन प्रादुर्भवति ॥

दक्षिणेन हि पार्श्वेन जायन्ते पुरुषोत्तमाः ।
सर्वे पुरुषशार्दूला भवन्त्यत्रविहारिणः ॥
किं तत्र भिद्यते पार्श्वं वेदना च न जायते ।
तस्या जिनजनेत्रीये जनेत्वा पुरुषोत्तमं ॥
मनोमयेन रूपेण प्रादुर्भोन्ति तथागता ।
एवं न भिद्यते पार्श्वं वेदना न च जायति ॥

बोधिसत्वो गर्भावासपरिश्रान्तो सप्त पदानि क्रमति ॥

जातमात्रो च विक्रमे सप्त विक्रमते भुवि ।
दिशां च प्रविलोकेति महाहासं च ऊहति ॥

1. BC °shyasi | a ° rbhakusumâ de°. — 2. BC °bhuvi ma(C sa)hitam̃ hitakaram̃°. — 3. BC mâ jana ° yam̃ tava(C °ca) kari°. — 4. B kam̃pam̃(?) karttavya° C kam̃ yam̃ karttavya° BC °çyatum̃ kri° C °tam evam̃ tat sam̃rva | a°. — 5. BC atha khalu catu° C °pâlo saparivâro âçu° BC °âçu evam̃ sannipatitâ di°.

6. BC °hastâ vayam upa° C °kshiṇâto sa° B °ṇato sa°. — 7. C °parivâra° BC °rayitvâ | âkâçe sthi°. — 8. C °lyagam̃ndha° BC °hastâ pari° C °vâreno yaço bhavam̃ti | na°. — 9. C °punaḥ bodhisatvomâ° BC °janeti(C °tvi) nisha°. — 10[1]. C °sthitiko evam̃ bodhisatva sam̃°. — 10[2]. C °kshiṇena pâçvona.

12. C pârçvena° B °nti narotta° C °nti ca narotta°. — 13. C °rdûlo bha° BC °travihâri° C °riṇo kim̃ tam̃ na bhi°. — 14. BC °dyate pârçvo(C °rçve) tasyâ janajanetrîye | naraçreshṭam̃ vedanâ ca na jâyati(C °nti narottamam̃) na ca tam̃ bhidyate pârçvam̃°. — 15. BC tasyâ janajane°.

16. C °yena prâdu° BC °nti tapogatâ | . — 18. C °padâ nishkramati | . — 19. C °bhuviḥ | .

अत्र किं कारणं उक्तं यं सप्त क्रमते क्रमात् ।
न च अष्ट न च षष्टि अत्र आगमनं शृणु ॥
गर्भावासपरिश्रान्तो सर्वलोकहितो मुनिः ।
पश्चिमो गर्भावासो यं अथ वेगेन प्रक्रमि ॥
तं तु सप्तपदे न्यस्ते देवसंघाभिलीयत ।
सहसा लोकपालेभ्यो अंकेन धारिये मुनिः ॥
अथ वर्षो समुत्पद्ये दि[108 quat. a]व्यकुसुमशीकरो ।
मन्दारवरजाकीर्णो दिव्यचन्दनसंकुलो ॥
दीर्घकालमुदग्रास्च सुरमुख्याग्रधूपनं ।
प्रमुंचिषु विभूषार्थं तस्य उत्तमबुद्धिनो ॥
यदर्थं च विलोकेति दिशां अप्रतिपुद्गलो ।
तत्रापि आगमं वक्ष्ये उपदेशं मनोरमं ॥
न सो विद्यते सत्वानां देवेषु मनुजेषु वा ।
यस्यैवं संभवो भवति गर्भोक्रमणमेव च ॥
खद्योतकनकनिर्भासं पार्श्वं जिनजनेत्रिये ।
जायते यदा सर्वज्ञः जायते चरमे भवे ॥
जातमात्रस्य तच्चित्तं आसि प्रवरवादिनो ।
अस्ति कश्चित्समबुद्धि मे इदं तर्कं निवर्तितुं ॥
केचित्संसारचारेण अर्तीयन्ति यथा अहं ।
इत्यर्थं पुरुषादित्यः दिशां सर्वां निरीक्षति ॥
अथ दिशां विलोकेन्तो हृष्यति वदतां वरः ।

1. C °kâraṇam uktam̃° BC °te kramâm̃ | . — 2. BC °shashṭhi a° B °âgamam̃ çruti | ga° C °nam̃ çuti | ga°. — 3. C °muni | . — 4. B °yam̃ || atha° C °yam̃ arthavege° BC °mi tam̃°. — 5. BC tam̃ saptapadam̃ nya° BC °liyathâ | sa°.

6. B °pâlobhyo° C °pâlâbhyâm̃ aṅgena dhâ° BC °dhâraye bhuvi(C °viḥ) || a°. — 7. BC atha harsha samu° C °samudye(?)hi di° B °tpadyehı di° BC °divyâkusu° B °masikaro | C °masîtalo | . — 8. C °vajâkîrṇṇo° BC °kule | di°. — 9. B °kâla udagrâ°. — 10. BC tena mum̃ci vibhû°.

11. C °rtham̃ ca vibhûshârtham̃ diçâ° BC °çâm agrapatam̃galo | . — 13. BC °so bhidyate° C °jeshu ca | . — 14. BC °garbhakrama°. — 15. BC khadyotake kanakanirbhâso pârçvam̃ tu (C °rçvan tu) jina° B °netrî | ye jâya° C °netriyo ye ca jâya°.

16. BC jâyate sarva(B sava)jñaḥ° B °caramam̃ te bhave | C °carama bhavet | jâ°. — 17. C °âsîn pravara°. — 18. BC °buddhino idam̃ vacana(C °na ni)varttitum̃ ke°. — 19. B °sâracâro na arttiyanti || ya° C °yanti narottamaḥ | yathâ° BC °yathâ âba || i°. — 20. B C °tyartha pu° C °sarvân niri°.

21. C °diçâ vilo° BC °çyatâm̃ va° B °varatâm̃ varo | de°.

देवकोटिसहस्राणि तस्मिं हासं प्रमुञ्चति ॥
जातमात्रस्य मे चाहुः देवता मारकायिकाः ।
चातुर्द्वीपो महाकोशो चक्रवर्ती भविष्यसि ॥
अथास्य हासो संभवति न मे सत्वा विजानथ ।
सर्वज्ञो सर्वदर्शावी भविष्यं पुरुषोत्तमः ॥
एवमेतं प्रशंसन्ति विपाकमुपदेशकाः ।
तथा हि नरसिंहानां शासनं सुप्रकाशितं ॥
यं तिष्ठन्ती जनये वीरं संकुसुमितेहि शालेहि ।
शरीरमवलम्ब्यमाना तं अनतिवरं जिनं वन्दे ॥
संप्रतिजातो सुगतो समेहि पादेहि धरणिमवतिष्ठे ।
सप्त च पदानि अगमा सर्वां च दिशां विलोकेति ॥
तं चास्य चंक्रमन्तं अन्वागमि वीजनं च छत्रं च ।
मा वरविदुनो काये दंशा मशका च निपतेन्सुः ॥
संप्रतिजाते सुगते देवा प्रथमं जिनं प्रतिगृह्णे ।
पश्चाच्चैनं मनुष्या अनतिवरं अङ्के धारेन्सुः ॥
प्रत्यग्रहेन्सु देवा सुगतं द्वात्रिंशलक्षणसमंगिं ।

2. *Toute la partie qui suit, jusque 26, 14, se trouve écrite deux fois dans* B *et* A. *Nous notons la répétition dans* B *par la marque «b»*. — *b* °me bâhuḥ° *b* °kâyikâ | C °kâyikâ | yathâ hi narasiṁ°, *etc.* (l. 7) B °yikâḥ câ°. — 3. C câtudvîpe mahâ° B °rdvîpe mahâ° B*b*C °shyasi | atha diçâṁ vilokento(C °kyanto) driçyatâṁ(*b* °te) vada(B °vara)tâṁ varaḥ | devakoṭi(B °ṭi)sahasrâṇi(C °ṇi deva kanyâsatâni ca)(*b* °ṇi tasmiṁ hâsye pramuñcati) | athâ(C °tha)sya°. — 4. *b* °na se satvâ°. — 5. *b* °ttamaṁ | .

6. C °prasaṁçanti° *b* °çaṁsati vi° B*b*C °vipâkaṁ ca upa° *b* °çakâ | C °çakâḥ | taṁ câsya°, *etc.* (l. 12). — 7. B*b*C yathâ hi° C °çâsane suprakâçaye | yaṁ ti°. — 8. *b* yan tishṭha° B*b* °shthanti yâmaye dhî . . . (*b* °dhîmaṁ) saṁku° C °shṭhati mâ maye dhîraṁ saṁkusumatehi mâlehi ca | sada° B*b* °lehi sada°. — 9. C sadaliṁ alambyamâ° B*b* sadaliṁ avalaṁbyamânâ ana° C °mânâ vande ana ° jinaṁ | saṁpra° *b* °jina vande | . — 10. B*b*C °jâte su gate sa° C °samayehi ca pâdapehi ca | dharaṇîm avatishṭhemaḥ sapta° *b* °dharaṇîm ava° B*b* °shṭhe sapta°.

11. B*b*C °pta padâ° *b* °dâni | aga° C °ni asaṁgamâḥ || sarvâṁ diçâṁ vilokyanti driçyatâṁ purushottama | câtudvîpe mahâ°, *etc.* (l. 3) B*b* °diçâ vilo°. — 12. C °sya cakrama° B*b*C °ntaṁ anvagâmi° C °mi nijanaṁ° B*b*C °traṁ ca mâ°. — 13. BC mâravara° *b* °varabuddhino kâye° BC °viduro ca maye(C °mame) daṁ° B °çâ sasakâ ca ni° C °çâ sanatâ ca ni° *b* °masakâ sani° BC °tetsuḥ | *b* °tetsuḥ saṁ°. — 14. *b* °jâta suga ° thama saṁjinaṁ. — 15. B*b* °çcâccenaṁ° BC °shyâti ana° C °ticaraṁ aṁge dhâ° B*b* °aṅkena dhâ° B °yetsu pra° *b* °yetsuḥ pra° C °yetsuḥ | .

16. B °hetsu de° *b*C °hetsuḥ de° B*b*C° triṁçallakshaṇadharaṁ(*b* °ra) sa° C °samanvâgi pa°.

पश्चाच्चैनं मनुष्या अनतिवरं अंके धारेन्सुः ॥
निर्वायेन्सु प्रदीपा मानुषका ओभासितभूल्लोकं ।
संप्रतिजाते सुगते उल्काधारे नरमरूणां ॥
संप्रतिजाते सुगते ज्ञाती उदकार्थिका विधावेन्सुः ।
अथ पुरतो उदुपाना पूरा मुखतो विष्यन्देन्सुः ॥
दुवे वारिधारा उद्गमि एका शीतस्य एका उष्णस्य ।
यत्र स्नपयेन्सु सुगतं विग्रहं इव जातरूपस्य ॥

संप्रतिजाते खलु पुनः सुगते बोधिसत्वमाता अक्षता चैव अभूषि अव्रणा च बोधिसत्वस्यैव तेजेन । बोधिसत्वमातुः कुक्षि प्रतिपूर्णा एव अभूषि अनोनद्धा च ॥ संप्रतिजाते खलु पुनर्बोधिसत्वे चतुर्णां द्वीपकोटिशतानां मध्ये पृथिवीमण्डप्रधाना अश्वत्थयष्टि प्रादुर्भवेत् । अन्तरद्वीपे चन्दनवनं प्रादुर्भवेत् । बोधिसत्वस्य उपभोगपरिभोगमागच्छे बोधिसत्वस्यैव तेजेन ॥ तत्र देवपुत्रसहस्राणि अप्सरसहस्राणि गन्धमाल्यमादाय आगच्छन्ति बोधिसत्वस्य पूजार्थं ॥ देवपुत्रो देवपुत्रं पृच्छति ॥ कहिं गमिष्यसि ॥ सो आह ॥

एषा प्रसूष्यति नरेन्द्रवधूत्तमं तं
वत्सं विबुद्धवरपुष्करगौरगर्भं ।
यो प्राप्स्यते धरणिमण्डगतोत्तमार्थं
मारं निहत्य सबलं तमुपेमि वीरं ॥

1. B*b* °çcàccenaṁ° *b* °nati aṁkena dhâ° C °raṁ añge dhâ° B*b*C °yetsuḥ ni°. — 2. B °yetsu pra° *b*C °yetsuḥ pra° B*b*C °dîpo mânusho(B °numo *b* °nusham o)bhâsino abhûlloke | saṁ°. — 3. C °ulkâṁ dhâràṁ nara° B*b* °dhâràn naramaruṇâṁ | *b* °ṇâṁ saṁ°. — 4. B*b*C °jñâti uda° *b* °dakorthikâ vi° B*b*C °dhâyetsuḥ | . — 5. B*b*C °pânaṁ pû(C pu)raṁ mukhato kari(*b* °vi)shyante du°.

6. B °ridharâ udgametsu || e° *b* °dgametsuḥ | e° C °dgatetsuḥ ekârçitasya° B*b*C °shṇasya jàtau snâpaye°. — 7. B*b*C °yetsuḥ | su ° graham iva°. — 8. C °jàte sugatasya kha° B*b*C °punar bodhisatvo mâtâ° C °caivam abhû° BC °shi | avra° C °vratâ ca bo°. — 9. C °kshi paripûrṇṇâ evaṁ câbhû° *b* °kshirvrate(?)mûrṇṇo evaṁ ca abhû°. — 10. *b* °punaḥ bodhisatva catu° BC °satvo catu° C °turṇṇâ dvi° *b*C °koṭiça° BC °vimante pra° *b* °vimaṁte pradhâne açvatthayashṭhiḥ prâ° BC °çvatthaḥ ya ashṭi prâ° C °vet | bo°.

11[1]. B anantara°. — 13. *b* devaputrâ devaputraṁ°. — 14[2]. BC sà àha || . — 15. B esho pra° *b*C eshâṁ pra° B*b* °prasoshya° C °praçroshya° B*b*C °dhûtta(*b* °tte)mavatsaṁ° C °ragabhaṁ yo prâ° B*b* °rbhaṁ yo prâ°.

17. B*b*C °psyate jagati bodhimaṇḍa° C °ttamârtha | màraṁ ni° B °rthaṁ | màraṁ° B*b* °hatyaṁ sa° *b* °sabaraṁ tam upeçvi vi° BC °pesi vi° B*b*C °viraṁ a°.

अम्रक्षिता गर्भमलेन गात्रा
जातं जले पंकजमुत्तमं वा ।
वपुष्मन्तो बालरविप्रकाशो
सब्रह्मकानमरानभिभो[108 quat. b]ति ॥
ततो जातमात्रो कुले शाकियानां
अतिक्रम्य धीरो पदानीह सप्त ।
समोलोकयित्वा दिशा अहसासि
अयं दानिमेको भवो पश्चिमो त्ति ॥
नभे तु छत्रमेव विभ्राजमानं
मणिमुक्तिश्रेष्ठं पराभाविभ्राजं ।
विधूतदामेन मन्दारवानां
बहु देवपुत्रा नभे धारयेन्सुः ॥
सबालार्कशंखप्रतीकाशवर्णं
वरं हेमछत्रं नभे धारयेन्सुः ।
ततो वीजनीयो विसृष्टा भ्रमेन्सुः
करेण ग्रहेत्वा जिनं वीजयेन्सुः ॥
ततः पुष्पगन्धा सुखोष्णा प्रभूता
लघुप्रेमणीया हिता मानुषाणां ।
शिवा नन्दनीया तुषारानुबद्धा
दुवे वारिधारा नभे उद्गमेन्सु ॥
ततो मेरुशृंगादनेकप्रकारा
प्रमुक्तोत्तरीया समन्तोर्मिजाता ।

1. *b* amrajito ga° BC °kshito ga° B*b*C °na gâtro jâ ° mam̃ vâ (*b* °vâ |) ca°. — 3. B*b*C capu° *b* °pushpato bâ° BC °pushpato valaratiprakâ° C °bhibho | . — 5. *b* tataḥ jâta° BC °mya dharopa dâ° C °dâni iha° B*b*C °pta avaloka°.

7. C °çân ûhâsasi | a° B*b* °hasari | a° C °dâni eko° B*b*C °bhava paççimonti na°. — 9. B*b*C °tram eva vi° B*b* °vibhâja° BC °jamâmâne | ma° *b* °mâne | ma ° ktikaçreshṭam̃ pa° B*b*C °paramam̃ vibhâjam̃ vidhû°.

11. B*b*C vidhûtena dâ ° mandara° *b* °ravâṇâm̃ ba° B*b*C °bahu devaputrâ(C °tro)n adhârayetsuḥ(B °tsu) bâlâ°. — 13. B °lârkam̃(?) çam̃khapraditakâ° C °pradîptakâça° B*b* °rṇṇam̃ nayam̃ hemacitram̃° C °rṇṇam̃ neyam̃ hemam̃ vibhram̃ nabhe° BC °yetsuḥ ta°. — 15. B*b*C °metsuḥ kareṇa gṛihitvâ° *b*C °yetsuḥ | B °yetsuḥ ta°.

17. C tatâ pu° B*b*C °ṇyaskandho su° BC °khoshṇa pra° *b* °ṇâm̃ çivâ°. — 19. C çivà vandanîyâs tushâ° B °vâlidhârâ° B °metsu | *b* °metsuḥ | C °metsuḥ ta°.

21. B*b* °çṛim̃ganeka° C °çṛim̃ge aneka° B*b*C °ktottamanîyam̃ | sa ° jâtâ(C °to) bhṛi°.

भृशं विश्वगन्धाधिवासानुवाता
दृढां षड्विधानं महीं कंपयेन्सुः ॥
सुवर्णरूप्यमणीनां शुभाना
विमानेषु देवा सतूर्या विघुष्टा ।
सुजातेन जातं जिनं प्रेक्षमाणा
सचन्द्रार्कतारं नभं शोभयेन्सु ॥
अयं सो सदेवं सनागं सयक्षं
महोघं महर्षी जगं उत्तरित्वा ।
ततः क्षेममेकां दिशां प्राप्स्यतीति
प्रहृष्टा स्य देवा नभे व्याहरेन्सुः ॥

संप्रतिजाते बोधिसत्वे शाक्यानां पंच कुमारशतानि सुन्दरनन्दप्रमुखानि । पंच कन्याशतानि यशोधराप्रमुखानि । पंच दासकशतानि छन्दकप्रमुखानि । पंच अश्वशतानि कण्ठकप्रमुखानि । पंच हस्तिपोतशतानि चन्दनहस्तिपोतकप्रमुखानि । पंच निधिशतानि प्रादुर्भूतानि ॥ पंचहि राजशतेहि जयसंवृद्धये प्रेषिता ॥

राजा शुद्धोदनो आणापेति ॥ इतो एव देवीं निवर्तयथ ॥ केनचिद्बोधिसत्वो अभिवहिष्यतीति ॥ विश्वकर्मेण देवपुत्रेण रत्नामयी शिविका निर्मिता ॥ को इमां शिविकां वहिष्यतीति ॥ चत्वारो महाराजा उपस्थिता । वयं सत्त्वसारं वहि-

1. BbC °vâtâ | dṛi° BC °dṛidhâ sha° *b* °dṛiḍhâ sha° BbC °mahî kam̃pa(C kampa)yetsuḥ BC °yetsuḥ su°. — 3. C °rûpyasya maṇi° BbC °çukânâm̃ vimâ° B °sabhûryâ° Bb °ryâṇi ghushṭetsuḥ | C °ryâṇi vighushṭhetsuḥ | . — 5. BbC jâte° *b* °jinaprekshamâṇâm̃ saca° BC °kshamâṇâ | saca° *b*C °ndrârkkatâ° C °târâm̃ nabham̃ çobhatetsuḥ | *b* °yetsuḥ | B °yetsu a°.

7. C °so made° BbC °devâ sanâgâm̃ sayakshâm̃ samahoragâm̃(C °gâm̃ sa)maharshiṇâm̃ (*b* °ṇâ) ja° B °janam(?) uddhari° *b* °jagam uddhari° C °uddhari° BbC °ritvâ kshema°. — 9. BbC kshema° C °diçâ prâ° BbC °titi(*b* °ti |) sadṛishṭvâsyâ(C °sya) de(B °d de)vo na ° retsuḥ | .

11[1]. C °jâte sugate bodhisatvaçâkyâ° *b* °tâni jâtâni | sunda°. — 11[2]. BC pam̃ca hi kam̃nyâ° *b* pam̃ca hi ka°. — 12[1]. *b* °dâçiçatâ° C °dâsaçatâni° *b* °ni chandikâpra°. — 12[2]. *b* °kanthaka° BbC °khâni pam̃ca ha°. — 13. C °ndanahastipramu° *b* °ndanahastipotaçatâni pramu°. — 14[1]. BC °çatâni | pam̃° *b* °çatâni pam̃°. — 14[2]. BbC °cahi rijâtejâtehi sam̃vṛiddhaḥ(C °ddho) preshitâ râjâ°. — 15[1]. Bb °âṇayati | C °âṇayatti | . — 15[2]. BbC ito evam̃ devî(B °vi) niva° *b* °varttetha ke° BC °tha ke°. — 15[3]. BbC °abhi bhavishya°.

16[1]. *b* °ratanâmayi° *b* °rmitâm̃ imâm̃° BC °rmitâ imâm̃. — 17[1]. B °râjâm̃ upa° BbC °sthitâ va°. — 17[2]. BC °ram̃ vâhishyâ°.

ष्यामः । बोधिसत्वो च मायाय मातुः सार्धं शिविकासमारूढो । शक्रो देवानामिन्द्रो महाब्रह्मा च उत्सारणं करोन्ति ॥

राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आणत्ता । इत एव कुमारं शाक्यवर्धनं देवकुलं नेथ अभयाये देवीये पादवन्दनं ॥ तेहि अमात्येहि राज्ञो वचनेन कुमारो ततो एव शाक्यवर्धनो देवकुलं नीतो अभयाय देवीये पादवन्दे ॥ ते दानि अभयाये देवीये मूर्धेन पादा वन्दापयिष्यामो ति । येन चाभया देवी तेन कुमारस्य पादा प्रादुर्भूता । अभया देवी कुमारस्य मूर्धेन पादेषु प्रणता ॥

नरो चेतियेषु प्रविष्टो अकामो महालोकनाथो नरेन्द्राण शास्ता ।
यदा उत्तमांगेन वन्दापयेन्सुः ततो तस्य पादानि प्रादुर्भवेन्सु ॥
ततो देवता चाभया इत्यवोचत् न एषो नुरूपो ममं वन्दमामो ।
प्रणामं च एषो यदन्यस्य कुर्याद्दृढं सप्तधा अस्य मूर्धं स्फटेयाति ॥

जातमात्रे कुमारे र्थसिद्धी सुखी सर्वसत्वा अभू यावदवीचिं । प्रणामं च कुर्वी देवा अभया च तस्य देवी प्रहृष्टा प्रणामं करोति ॥ उत्थापनीया गाथा ॥

जाते जगप्रधाने सर्वे अर्था प्रदक्षिणा राज्ञो ।
तेन नरलम्बकस्य नामं सर्वार्थसिद्ध इति ॥

1[1]. BbC °mâyâ ca | mâtuḥ °rûḍhâḥ ça°. — 1[2]. C °utpâraṇâ ka° Bb °tsâraṇâ ka°. — 3[1]. b râjño çu° C °ṇattâḥ i° Bb °ṇattâ i°. — 3[2]. C ito evam̃ ku° BC °mâram̃ | çâkyavanam̃ de° tha | abha°. — 4. C °kumârasya mûrddhnena pâ° (l. 7) b °tataḥ evam̃ çâ° B °kyavaddhano° b °rddhanam̃ de° B °nîto | abha°. — 5. B °pâdâ vam̃danâtay(?)ishyâmeti ye° b °ndâmayi°.

6. Bb °rasya prâdurbhûto(b °tâ) | . — 7. b °mûrddhena pâ° BC °ṇatâ na°. — 8. C nara ceti° B °cetiyeshu prahṛitâ akâ° bC °prahṛishṭâ akâ° BbC °kâmo vandâyetsu(C °tsuḥ) lokanâtha nare° B °ndrânâm̃ nuçâ° b °ndrâṇâm̃ nuçâstâyam̃ | C °ndrâṇâm̃ çâ° BC °stâ mam̃°. — 9. BC mam̃catha utta° b yathottamâm̃° B °na vadâyetsuḥ ato'sya pâ° C °ndâmetsuḥ ato'sya pâ° b °ndâyetsuḥ || ato asya pâ° B °vetsu | bC °vetsuḥ | . — 10. BC °vatâ bhayâ itya(B °tye)vocat | esho° b °vocad esho° BbC °po mama pâdavandamâno pra°.

11. C °yandanya° b °kushâ(?) dṛidham̃ | sa° BC °ḍham̃ | sa° Bb °ptadhâsya mû° C °ptadhâryya mû° BbC °mûrddhnâ spha(b °sphû)teyâ iti sa jâta°. — 12[1]. C °re 'rtha° b °re rthesi° BbC °siddhiḥ su° BC °sukham̃ sarva° C °abhût yâvad acîvim̃ | . — 12[2]. BbC praṇâmam̃ ca kurvî(b °rvît |) abha° C °shṭâ prathamam̃ praṇâmam̃ karonti | B °shṭâ pranâm̃mam̃ karoti u° b °ronti || . — 13. BbC °nîye gâ° BC °thâ jâte ja°. — 14. B °dhâna sa jâtamâtrasya me bâ°... (*ici* B *reprend tout le passage depuis* p. 22, 2; *cf. ci-dessus.* A, *qui, lui aussi, a cette répétition, la rattache de la manière suivante :* jagapradhâna sa hṛishṭâ praçâm̃ karoti utthâpanîye gâthâ jâte jaga pradhânetsuḥ jâtamâtrasya me câhuḥ...) C °artha pra° ṇâ | râjñâ te° B °jño tena°. — 15. C °na nalaramba° B °ralam̃baka° BC °nâma sarvâ°.

राजकुलं कुमारस्मिं प्रविष्टे अवचत्पुरोहितं नृपतिः ।
लक्षणविधिगुणकुशलां विप्रां परियेषथ शीघ्रं ॥
तं विज्ञाय च देवा महेश्वरा नाम चित्तवसवर्त्ती ।
मा लक्षणा अकुशला विकल्पयिष्यन्ति द्विजसंघा ॥
विगतमदमानदर्पा अष्ट सहस्रा महेश्वरवराणां ।
देवनरगुरुं कृताञ्जली संप्रतिजातं उपगमेन्सुः ॥
ते राजकुलद्वारे शुचिवस्त्राम्बरस्थिता स्तिमितशब्दाः ।
प्रतिहाररक्षमब्रवीत् सुमधुरकरविंकरुतघोषाः ॥
शुद्धोदनं उपगम्य ब्रूवीहि इमे लक्षणगुणविधिज्ञा ।
तिष्ठन्ति अष्ट सहस्रा प्रविशेन्सुः यदि अनुमतन्ते ॥
साधूति प्रतिश्रुत्वा प्रतिहाररक्षो प्रविश्य राजकुलं ।
अब्रवीत्कृतांजलिपुटो प्रीतमनसो पृथिवीपालं ॥
अतुलवरदीप्तयशसा कारय राज्यं चिरं निहतशत्रु ।
द्वारे ते ऽमरसदृशा तिष्ठन्ति प्रवेष्टुमिच्छन्ति ॥
प्रतिपूर्णविमलनयना मधुरस्वर मत्तवारणविचारी ।
भवति मम तेषु शंका न ते मनुजा देवपुत्रास्ते ॥
परिचंक्रमतां तेषां धरणीरजो क्रमवरां न स्पृशति ।
न च सानं पश्यति पदं पृथिव्यां इदं अपि आश्चर्यं ॥
गम्भीरस्तिमितचेष्टा आर्याकारा प्रशान्तदृष्टि यथा ।
विपुलां जनेन्ति प्रीतिं जनस्य समुदीक्षमाणस्य ॥

1. BC râjakumâre pra° C °vishṭo ava° B °vaca puro°. — 2. C °ṇalipiguṇa ° prâṁ paryyesha° B °prâṁ paryesha°. — 3. C °varttiḥ | mâ°. — 4. BC °kshaṇa kuça° C °vikapayi° BC °dvijihvasiṁhâ | . — 5. BC °heçvarâṇâṁ | .

6. C °kritâṁjaliṁ saṁ° BC °metsuḥ | . — 7. B °dvâle çucivastrasvarasthi° C °vastratvarasthi° BC °bdâḥ prati°. — 8. C °hâralakshaṁ abravita susvarakaraviṁ° B °hâraralakshaṁ abravit sumarakaraviṁ° C °ghosho çu° B °shâḥ çu°. — 9. BC °danam upagamya kruhi i ° jñâ ti°. — 10. BC °nti | a ° hasraṁ praviçe(C °se)tsuḥ ya°.

11. C sâdhu pratiçru ° hâralaksho° B °kulaṁ a°. — 12. B °lipûto pri° BC °naso | pri ° pâla atu°. — 13. C °tulabala dipta° B °ptąca yaça° BC °kâraye râjyaṁ° C °jyaṁ viraṁ ni°. — 14. BC °te amara° C °shṭhati pra° B °m ichanti prati°. — 15. C paripûrṇṇaṁ vi° B °pûrṇṇâ vi° C °nayanaṁ madhu°.

16. C °teshu saṁkâ° B °devatrâste | . — 17. B paricakra° BC °kramanto teshâṁ dharaṇira ° spriçanti | . — 18. C na ca sâtaṁ paçyami padaṁ° B °sânaṁ paçyati yad edaṁ pri° BC °idaṁ pi âçcaryaṁ ga°. — 19. B °mitareshṭâ° C °shṭâ âçcaryyakârâ° B °yathâ vi°. — 20. B vipulaṁ janeti pri° C vipulâ janetrî prîti jana°.

अन्यं च दानि अद्भुतं शरीरच्छाया न दृश्यते तेषां ।
तेषां च सन्धिशब्दो चंक्रमतां न श्रुयते कश्चित् ॥
निःसंशयं उपगता पुत्रवरं नरवराधिप द्रष्टुं ।
अभिनन्दं अभिवादय पश्चाहि अयोनिजां देवां ॥
वरमाल्यगन्धहस्तां लीलाचेष्टां मनोरमशरीरां ।
दीप्यन्तां इव श्रियीये असंशयं प्रवरमरुतस्ते ॥
शुद्धोदनो निशाम्य वचनमिदं हर्षकम्पितशरीरो ।
अब्रवीत् भणाहि सुचपलं प्रविशन्तु निवेशन[110 b]मुदारं ॥
किंकारणं न एदृशा प्राकृतपुरुषाण भोन्ति आकाराः ।
न पि मानुषाण ईदृशी ऋद्धि भवति यादृशीं भणासि ॥
अथ सो प्रतिहाररक्षो उपगम्य महेश्वरां इदमवोचत् ।
प्रह्वो कृतांजलिपुटो प्रणम्य हृष्टो मुदितचित्तो ॥
अभिनन्दते नरपतिः प्रविशन्तु भवन्तो दिव्यपुरकल्पं ।
राजवृषभस्य वेश्मं नराधिपतिना अनुज्ञाताः ॥
एतं श्रुत्वा वचनं अष्टसहस्रं महेश्वरवराणां ।
प्रविशन्ति पार्थिवकुलं अनिहतकुलवंशमुख्यस्य ॥
शुद्धोदनो पि राजा महेश्वरां दूरतो निशामेत्वा ।
प्रत्युत्थितो सपरिवारो गौरवबलभावितशरीरो ॥
तां अवच राजवृषभो स्वागतमनुरागं भवि सर्वेषां ।
प्रीता स्म दर्शनेन प्रशमदमबलेन च भवतां ॥

1. B ayaṁ ca° C anyaṁ vadâmi adbhu ° rîraṁ chàyâ° BC °çyate | teshâṁ sandhi°. — 2. BC sandhi ° kramantâṁ na ° çcit niḥ saṁ°. — 3. C °saṁçashaṁ drupaga° B °dhipan drashṭuṁ abhi°. — 4. C °nande abhivâdayaṁ paçyâ° B °jâṁ dedevâṁ | . — 5. C °mâlyaṁgandha° B °rîrâṁ di° C °rîrâṁ dipya°.

6. C dipyantàm iva çayaṁ° B dìpyantâm iva° BC °çayaṁ vara° C °rutâṁ çuddho° B °rute | çuddho°. — 7. C °rshakaṁpita° BC °riro abra°. — 8. BC °t bhaṇa suca ° viçituṁ nive°. — 9. C °raṇaṁ sacet sadṛçâ B °ṇaṁ na ceddṛçâ prâ° C °shâṇa bhavanti â°. — 10. BC nâpi mâ° B °shâṇâm îdṛçî vidhî bhava° C °shâṇâṁ îdṛi vidhi bhava° BC °yâdṛçî bhaṇasi || a°.

11. C °hârelaksho u ° çvaram idam a°. — 12. BC °taṁjaliṁpuṭo ° citto abhi°. — 13. BC °pati pravi° B °viçante bhavatu devapura° C °viçanto bhavati devapurakalpa râja°. — 14. C °patino anu°. — 15. BC evaṁ çru ° canam ashṭa ° çvarâṇa(C °ṇâṁ) varâṇâṁ pra°.

16. BC °viçaṁti(C °çanti |) râjakulaṁ. — 17. B suddhoda° C °çâmyatvâ pra° B °metvâ pra°. — 19. B tam avaca° C taṁ avaca° BC °bhava sarveshâṁ pri°. — 20. C prîtâtmada ° çamadasabareṇa ca° B °çamadaçaba° BC °bhavantânâṁ | .

संविद्यन्ते इमानि अस्माकं आसनप्रधानानि ।
आस्तां ताव भवन्तो अस्माकमनुग्रहार्थाये ॥
अथ ते तेष्वासनेषु बहुरत्नविशुद्धचित्रपादेषु ।
विगतमदमानदर्पा निषीदि अनवद्यकर्मान्ताः ॥
ते कंचिदेव कालं आगमयित्वा नराधिपमवोचत् ।
शृण्वतु भवान्प्रयोजनं यं अस्माकमिह गमनाये ॥
सर्वमनवद्यगात्रो उत्पन्नो लोकसुन्दरो तुह्यं ।
पुत्रो किल मनुजपते लक्षणगुणपारमीप्राप्तो ॥
वयमपि लक्षणकुशलास्समर्था गुणदोषलक्षणं ज्ञातुं ।
यदि न गुरुत्वं भवतो पश्येम महापुरुषरूपं ॥
सो अवच हन्त पश्यथ सुव्यपदेशश्चेमं मम पुत्रं ।
मरुमनुजहर्षजननं लक्षणगुणपारमीप्राप्तं ॥
अथ स मृदुकाचलिन्दिकप्रवेणिये गुणधरं गृहेत्वान ।
अंकेन वादिपक्षं उपनामयति सुरवराणां ॥
आलोकयित्व दूरा महेश्वरा पराक्रमं दशबलस्य ।
मूर्धनि विगलितमकुटा निपतन्ति महीतले हृष्टाः ॥

ते दानि राजानमारोचेन्ति । लाभा ते महाराज सुलब्धा यस्य ते यं महापुरुषो कुले उत्पन्नो द्वात्रिंशतीहि महापुरुषलक्षणेहि समन्वागतो ॥ तद्यथा ॥

समा हेष्टा च दीर्घा च आयता उत्संगपंचमा ।

1. BC saṁvi(C savi)dyanti imâ ° smâkam âsane pra ° ni âstâṁ°. — 2. BC °tâvad bhavanto°. — 3. C atha te âsane° B atha te âpraviçaneshu ° tnavicitre viçu° BC °çuddhe citra°. — 4. BC °karmantâḥ te°. — 5. BC °d evaṁ kâlaṁ°.

6. BC çrinu vayaṁ prayojanaṁ asmâkam ihâgama°. — 7. B °tpannâ lo° C °tpannâḥ lo ° tubhyaṁ pu° B °tuhyaṁ(?) putro | kila°. — 8. B °pâlamiprâptâ | va° C °pâramiprâpte vaya°. — 9. C °çalâḥ samartho gu ° kshaṇa jñâ°. — 10. BC °guru bhava° C °to puṇyama mahâ ° paṁ so°.

11. BC °vaca paçya°. — 12. BC marumarujaha ° guṇaparimiprâ°. — 13. BC atha mridu° C °caliṁdikapraveçiya gu° B °praveṇya gu° BC °ṇadharo grahe° B °tvâna aṁke° C °tvâna aṅgena°. — 14. C aṅgena ° vâricandraṁ upaṇâma°. — 15. BC °yitvâ durâ° B °çvaro parâ° C °çvara varâ° BC °kramâṁ daça° C °çabarasya | .

16. B mûrddhnâni vi° C mûrddhni vi° BC °nipatanti | mahî ° shṭâḥ te dâ°. — 17[1]. B °jânaṁ saṁrâdhenti | C °jânaṁ saṁrâdhyanti | . — 17[2]. B °sya teshâṁ ma° C °sya te vayaṁ ma ° tpannaḥ dvâ° B °tpannaṁ dvâtriṁçatehi mahâpururakshaṇehi° C °samatvâgato || . — 18. BC °thâ samâ°. — 19. BC °âyato upasaṁkhapaṁ° C °camâḥ | .

एणि बृहत्प्रतिष्ठितो कोश न्यग्रोध ते दश ॥
मृदुजाला च प्रतिपूर्णा एका ऊर्ध्वाग्रपंचमाः ।
श्लक्ष्णच्छवि हंसान्तरा च उत्सदा च ते दश ॥
रसं सुवर्णसीहो च समा शुक्ला च पंचमा ।
समा प्रभूता ब्रह्मा च नीलगोपक्ष्म ते दश ।
ऊर्णा उष्णीषशीर्षं च नाथो द्वात्रिंशलक्षणो ॥

दक्षिणापथे अपरो ब्राह्मणकुमारो [111[a]] उज्जेनीयं ब्राह्मणमहाशालस्य पुत्रो श्यामो असितो वर्णेन पण्डितो निपुणो मेधावी । तेन गुरुकुलातो वेदा च मन्त्रा च शास्त्रा च अधीता ॥ सो दानि अधीतवेदाध्ययनो गृहातो निष्क्रम्य विन्ध्यपर्वतं गत्वा ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो मूलफलपत्रभक्षो रूक्षवृत्तिः ॥ तेन तहिं विन्ध्यपर्वते आश्रमं मापयित्वा वाहितकेन मार्गेण युज्यन्तेन घटन्तेन व्यायामन्तेन चत्वारि ध्यानानि निष्पादितानि पंचाभिज्ञा च साक्षात्कृता ॥ सो चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञो बहुश्रुतो वेदपारगो असितो ऋषि संमतेन अभिज्ञातो परिज्ञातो । असितो ऋषि दिवि परिघुष्टो अन्तरीक्षचरो महर्द्धिको च महानुभावो पंचमात्रेहि शिष्यशतेहि सार्धं नालकेन च तहिं आश्रमे प्रतिवसति ॥ सो तं बोधिसत्वस्य जातमात्रस्य पृथिवीचालं च दृष्ट्वा महान्तं च ओभासं दृष्ट्वा मनोज्ञानि च अमानुष्याणि च गीतवाद्यशब्दानि श्रुत्वा दिव्यानि पुष्पवर्षाणि पतन्तानि दृष्ट्वा देवकोटीसहस्राणि च अप्सरसहस्राणि च दिव्यमाल्यगन्धहस्तानि खगपथेन पूर्वामुखमभिपतन्तानि अन्यानि च अद्भुतशतानि दृष्ट्वा उद्धर्षितरोमसंजातो ॥ किमिदं अद्य जंबुद्वीपस्य । इयं अद्य कस्यानुभावेन पृथिवी च

1. BC eṇi (B eçi) vṛihapa(C °hava)tishṭhato° C °to kroçaṁ nya ° daçaḥ mṛi° B °daça mṛi°. — 2. C °dujôlî ca paripûrṇṇo ekâ urddhaṁ ca pañcamâḥ | B °jâlî ca pratipanno ekâ ûrddhaṁgapaṁ°. — 3. BC çlakshṇâyi(C °ci)tâ ca(C °va) haṁsako naddha te(C °ddha) daçarama(C °radama)savarṇṇa°. — 4. C °rṇṇasiṁho caṁdramâ çu° B °çukrâ ca paṁcamâ samâ°. — 5. BC °bhûtabra° C °hmâ va nî° BC °gopakshmato da° B °daçaḥ | .

6. BC ûrṇṇo u° B °ushṇishashṭiddau ca nâ° C °shayashṭidhâ(?) ca nâ° B °dvâtriçalakshaṇo da° C °çallakshaṇadhara da°. — 7. B °hmaṇo ku° C °tro syâmo a° BC °puno medhâvî te°. — 8. BC °kule(C °lî)to ve° B °çâstrato adhîto ‖ . — 9. C °dhyavanâ gṛi° B °gṛihato° B °rvate ga ° ksho uchavṛittiṁ | C °ksho uccavṛittiḥ | . — 10. C tena gatiṁ vi° C °çrama mâ° B °çrame mâ° C °ṇa pûjyante° C °paṁca cabhi ° sâkshikṛito | B °tkṛito | .

12. B °shi saṁmatena a° C °to astito ṛishi° B °rijñâto asi°. — 13. BC °divi righushṭa(B °shṭho) anta° C °rîkshe carâ ma°. — 15. BC °amanushyâ° C °koṭi saha° B °divyamâlya° C °khagathena pûrvâbhimukha° B °mukha abhipa° BC °arddharshi ° jâto kim i°.

19[1]. B kim idaṁ kim idam adya° C °dya jambudvî°. — 19[2]. B imaṁ adya° C ime ayaṁ kasyâ°.

कम्पति अद्भुतशतानि च प्रादुर्भूतानि ॥ सो दानि ऋषिः दिव्येन चक्षुषा सर्वजंबुद्वीपं प्रत्यवेक्षति कस्य इमं तेजानुभावं एवृशं मनोज्ञानि च गीतवादितशब्दा निश्चरन्ति दिव्यानि तूर्यशतानि श्रुयन्ति देवाश्च देवकन्याश्च दृश्यन्ति दिव्यानि च पुष्पवर्षाणि प्रवर्षन्ति चन्द्रादित्यसहस्राणि च दृश्यन्ति नरकसहस्रेषु नाग्निः प्रज्वलति । एकान्तसुखसमर्पिता च सत्वा संजाता ॥ सो तथा दिव्येन चक्षुषा अद्राक्षीत् ॥ पुरस्तिमेन कपिलवस्तुस्मिं नगरे राज्ञो शुद्धोदनस्य पुत्रो जातो कृतपुण्यो महेशाख्यो महानुभावो यस्य तेजानुभावेन जम्बुद्वीपे एवंरूपाणि अद्भुतशतानि प्रादुर्भूतानि । देशकालेन कुमारं द्रक्ष्यामि ॥ सो दानि कालं च समयं च ज्ञात्वा कुमारस्य दर्शनाय संबहुलेहि शिष्येहि संपरिवृतो वैहायसेन ऋद्धिये कपिलवस्तुमनुप्राप्तो राज्ञो शुद्धोदनस्य अन्तःपुरद्वारे ॥ अमात्या च प्रतिहारो च ऋ[111b]षिं दृष्ट्वा प्रत्युत्थिता । किमाज्ञापेति भगवां केनार्थं किमागमनप्रयोजनं ॥ ऋषि आह ॥ शुद्धोदनस्य प्रतिहारेथ असितो ऋषि दर्शनकामो ॥ प्रतिहारेण राज्ञो निवेदितं ॥ असितो ऋषि दर्शनकामः ॥ राजा शुद्धोदनो असितस्य ऋषिस्य आगमनं श्रुत्वा अभिज्ञातस्य विश्रुतस्य महाभागस्य प्रतिहाररक्षमाह ॥ प्रविशतु ऋषीति ॥ प्रतिहाररक्षेण निर्धाविय ऋषिस्य निवेदितं । प्रविशतु भवां ॥

ऋषि प्रविष्टो । राजा सान्तःपुरो ऋषिं दृष्ट्वा प्रत्युत्थितो ॥ अभिवादेम भगवन्तं निषीदतु भगवां ॥ ऋषि राज्ञो जयेन वर्धापयित्वा निषण्णो ॥ राजा पृच्छति ॥ किं भगवं आगमनप्रयोजनं ॥ ऋषि आह ॥ कुमारन्ते द्रष्टुकामो ॥ तस्मिंश्च काले कुमारो अन्यतरं शान्तसमाधिं समापन्नो ॥ तेषामेतदभवत् । प्रसुप्तो कुमारो ॥ ततो राजा ऋषिं आह ॥ भगवं आगमेहि मुहूर्तं कुमारो संप्रति ओसुप्तो ॥ ऋषि आह ॥ महाराज न कुमारो ओसोपति ॥ राजा कुमारस्य

1. C sarvaṁ jambudvîṁ pra° C °nubhâvante e° B °vaṁ | edṛi° C °tûryyaçabdâni çru° BC °vakaṁnyâçca ° nti devyâni° B °rshati candrâ° B °çyanti karaka° C °nâgninâḥ pra°. — 5[1]. BC °satvânâṁ saṁ°. — 5[2]. BC °kshusho adrâ°.

8[1]. BC °kshyâmaḥ | . — 8[2]. B °çishyahi saṁ° BC °vṛito | vai° C °sena hiriye ka° B °sena rihiye ka° B °râjâ çuddho° B °dvâre a°. — 10. C °mâtyo ca pra° BC °tthitâ ki°.

11[1]. B kim âjñepteti | bha° C °jñâpteti bhagavân kenâ° C °m âgate pra°. — 11[3]. BC °retha | a° BC °kâmo pra°. — 12[2]. C °nakâmo | râ° B °kâmaḥ râ°. — 13. B °hâreraksha°. — 14[1]. C °viçaṁti ṛishiti pra°. — 15. BC °ditaṁ pra° C °bhavân ṛishi pra° B °vâṁ ṛi°.

16[2]. BC °tthito a°. — 16[3]. B °vâdena bhagavâṁ nishi° C °shide bha°. — 17[1]. B °rddhâpitvâ nishaṇṇâ | C °nisharṇṇo râ°. — 18[1]. BC °bhagavân âgama° C °naprâyoja°. — 18[3]. C °kâmas tasmiṁ°. — 19[1]. C tasmiṁ ca kâ ° çântaṁ samâ° BC °panno te°. — 19[2]. C teshâm evaṁ eta°. — 19[3]. BC °mâro ta°. — 20[1]. BC °râjâ ṛishi â°. — 20[2]. BC bhagavâṁ â ° sampra osupto ṛi°.

21[2]. C °osâyati râ°. — 21[3]. B râjakumâ ° raṁ jâgratuṁ | C °raṁ jârgatuṁ | .

मूलं अक्षीनो पश्यति च कुमारं जायितं ॥ राजा ऋषिस्य विस्मितो । महाभागो ऋषिः ॥ राज्ञा आणत्तं । उपनामेथ कुमारं ऋषिस्य ॥ कुमारो सूक्ष्मायां अजिनप्रवेणियं गृह्य ऋषिस्य उपनामितो ॥ ऋषि कुमारस्य दूरतो एव कायेन महापुरुषलक्षणानि दृष्ट्वा अंजलिं मूर्धनि कृत्वा प्रत्युपस्थितो ॥ नमस्कृत्वा कुमारो ऋषिणा प्रतिगृहीतो ॥ ऋषिः कुमारस्य द्वात्रिंशत्महापुरुषलक्षणानि प्रत्यवेक्षति ॥

ऋषिस्य तत्र राजकुले कुमारस्य चक्रवर्तिशब्दं शृणोति । नैमित्तिकेहि कुमारो व्याकृतः राजा चक्रवर्ती भविष्यति ॥ ऋषिस्य भवति ॥ नायं चक्रवर्ती भविष्यति । बुद्धो अयं लोके भविष्यति ॥ ऋषिस्तानि लक्षणानि दृष्ट्वा न एदृशानि राज्ञो चक्रवर्तिस्य लक्षणानि बुद्धानामेदृशानि लक्षणानि भवन्ति । बुद्धो अयं लोके भविष्यति । अहं च नचिरेण कालेन कालक्रियां करिष्यामि । इदं च रत्नं न द्रक्ष्यामि । इमस्य धर्मं न श्रोष्यामि गणोत्तमं च न द्रक्ष्यामि ॥ ऋषि प्ररोदी अश्रूणि च प्रवर्तयति ॥ राजा शुद्धोदनो असितं ऋषिं रुदन्तं दृष्ट्वा सान्तःपुरो उद्विग्नो जातो ॥ किं भगवन्तं कुमारं दृष्ट्वा रोदसि । मा कुमारस्य कांचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ कुमारस्य जातमात्रस्य पृथिवी कम्पिता षड्विकारं ओभासः लोके प्रादुर्भूतः देवसहस्रेहि पूजितो दिव्यानि कुसुमवर्षाणि दिव्यानि च तूर्यसहस्राणि संप्रवादितानि शब्दा निश्चरेन्सुः ॥ कुमारे जातमात्रे कपिलवस्तुस्मिं पंच कुमारशतानि जातानि पंच कन्याशतानि पंच दास[112a]शतानि पंच दासीशतानि संजातानि पंच हस्तिपोतशतानि पंच अश्वशतानि पंच निधानशतानि प्रादुर्भूतानि पंचहि राजशतेहि जयवृद्धीये प्रेषितायो अन्यानि पि च आश्चर्याद्भुतानि । भगवां च कुमारं दृष्ट्वा रोदिति । एवं मे भगवं आख्याहि मा कुमारस्य कांचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ ऋषिराह ॥ महाराज

1[1]. C °smitaḥ ma° B °smito ma°. — 1[2]. BC °shiḥ râ°. — 2[1]. BC °ttam̃ upa°. — 2[3]. B C °sûkshmehi ajita(C °tra)praveçiyam̃°. — 3. BC °to evam̃ kâ° B °mûrddhnane kṛi° C °mûrddhne kṛi° BC °sthito na°. — 4. BC °mâram̃ ṛi° B °hîto ṛi°. — 5. C ṛishi kumâ° trim̃çanmahâ°.

6[1]. B °varttiçabdam̃°. — 6[2]. B nemitti° C °vyâkṛito râjâç cakra ° shyati buddho a°. — 7[1]. B °ti nâyam̃°. — 8[2]. C ṛishiḥ tâni° C °shṭvânaidṛiçâ° B °varttishya la° C °rttishya la °m edṛiçâni bhava°.

11[1]. B imam̃sya dha° C imam̃ ca dharma na çro°. — 11[2]. BC °açruṇi ca°. — 12. C °ntaḥpure u° B °jâto kim̃°. — 13[1]. C °gavan kumâ° B °dasi mâ° C °dasi ma°. — 13[2]. B mâ | ku° C ma ku° BC °sya kâcid vi°. — 13[3]. C kumâro jâtasya tasya pṛithivî kam̃pitâ ° obhâso loke prâdurbhâvaḥ deva ° ditâni gîtavâditaçabdâ° BC °çcaretsuḥ ku°.

16. C kumâro jâ ° kumârasatâni° BC °ca kam̃nyâçatâni pam̃ca dâ° C °hastiçatâni pota° B °tehi jâyevṛiddhiye bodhaye preshitâ vo anyân api ca â° C °tehi jâtâye vṛiddhibodhaye preshitâto anyân api ca â° BC °dbhutâni bha°. — 19[1]. C °gavâñ ca ku° BC °rodishi ‖. — 19[2]. B °gavâm̃ â° C °gavân âkhyâ° BC °rasya kim̃ci ° çyati ‖ — 20[2]. C °na kâñcid vi°.

कुमारस्य न कांचिद्विपत्तिं पश्यामि । एदृशानां महाराज महापुरुषाणां कदाचित्कहिंचिल्लोके प्रादुर्भावो भवति । अयं महापुरुषो प्रादुर्भूतः बुद्धो लोके भविष्यति । अहं च वृद्धो न द्रक्ष्यामि । धर्मं च देशयिष्यति औपसमिकं चार्यं च निर्वाणिकं च तं च न श्रोष्यामि । गणवरं चास्य न द्रक्ष्यामि बुद्धविकुर्वितानि न द्रक्ष्यामि । तदेतां महाराज आत्मनो महाविपत्तिं दृष्ट्वा रोदामि ॥ ऋषिः बोधिसत्वं चतुर्हि कारणेहि एकांशेन व्याकरित्वा बुद्धो यं लोके भविष्यतीति प्रक्रान्तो ॥

नीवरणानि विजहित्व एकाग्रेण मनसा मम शृणोथ ।
यथा असितो परिदेवे उत्पन्ने शाकियकुमारे ॥
असितो नाम महर्षिः अभूषि यो वसति विंध्यविषयस्मिं ।
नियतनिचयो महात्मा महाकपिलउत्तमांगरुहः ॥
आरण्यशास्त्रकुशलो लाभी पंचान सो अभिज्ञान ।
कैलासशिखरवासी धनपतिरिव गुह्यकाधिपति ॥
सो वसति काननमूर्ध्नि मूलफलमकृष्टं रुक्षां वृत्तिं ।
शिष्येण नालकेन सार्धं अन्येहि च बहूहि ॥
दशकुशलकर्मसेवी प्रशमदमरतो परे च ओवदति ।
देवगुणपारमिगतो ऋषिः परमशीलसंपन्नो ॥
ओभासो च सुविपुलो प्रीती लोकोत्तर असंमुह्यन्तो ।
सत्वा चैकान्तसुखी अभुन्सु पृथिवी च कम्पेसि ॥
सो तत्र संनिषण्णो पश्यति मन्दारवाणि कुसुमानि ।
धरणीतले पतितानि दिव्यानि च कल्पपुष्पाणि ॥

1. C °purushaṇâm̃°. — 2. C °durbhâvaḥ bu°. — 3[1]. C °kshyâma dha° B °kshyâmi dha°. — 3[2]. BC °shyati | au° B °câryâni nirvâ° C °câryyâ nirvâ° BC °shyâmi ga°. — 4. BC ganavaram̃° BC °buddhanikûrvitâ°. — 5[1]. C °tmano vipa°. — 5[2]. BC °ṇehi | ekâm̃° B °bhavishyam̃tânti pra°.

7. B nivara° BC °hitvâ e°. — 8. C asito ° tpanno çâkyam̃ kumâro asi° B °çâkyaku°. — 9. BC °nâma abhû° C °sati vindhyavi ° yasmim̃ ni° C °shayesmim̃ ni°. — 10. C nicayatayo ma° B niyatacayo ° pilavastu utta° C °ttamâṅgaruho â° B °ruhaḥ â°.

11. B °ṇyaçâstuku° BC °jñâna kai°. — 12. BC °lâçaçikharavâsi dhanapater iva°. — 13. B °kṛishṭa dram̃cha vṛi° C °kṛishṭe uccavṛi°. — 14. BC so çishye° B °rddham̃ am̃nyehi° BC °bahûni daça°. — 15. B °dame rato°.

16. BC °ṛishi para° C °çilosampanno o° B °nno obhâ°. — 17. C obhâse ca° B °so ca vipulo° BC °prîti lokottarâ a° C °asamuhya° BC °hyanto satvâ°. — 18. C °kânte sukhem abhutsuḥ pṛi° B °kânte sukha abhunsuḥ pṛi° C °vî ca kam̃pesu so ta°. — 19. BC °tatra nisharṇṇo pa° B °ravâni ku° BC °mâni dha°. — 20. BC °raṇitale° C °vyâni kalpa°.

पश्यति असितो च नभे आभरणशतानि विप्रकीर्णानि ।
सहसा प्रधाविताना गगनतले देवकन्यानां ॥
मधुरं च किंनरीणां शृणोति गीतस्वरं गिरिगुहासु ।
गिरिनदियो कूलवहां शमयति कुसुमाकुलजलोघां ॥
ओभासं पि च विपुलं समन्ततो पश्यति दशदिशासु ।
सहसा समुत्पतन्तं रवितरुणमरीचिसंकाशं ॥
एतानि च अन्यानि च बहूनि आश्चर्यकानि दृष्टान ।
उद्धर्षितरोमकूपो असितो चिन्तामनो आसि ॥
किन्तु खु मही प्रचलिता गगनतले दुन्दुभिनो च नदन्ति ।
ओभासितो च [112b] लोको प्रवर्षति च पुष्पवर्षाणि ॥
न विभान्ति चन्द्रसूर्या लवणजलो क्षुभ्यते असिततोयो ।
पद्मोत्तरीयपटला दृश्यन्ति कुसुमाकुलजलौघा ॥
सर्वे चिमे द्रुमवरा अकालकुसुमेहि .... छादिता ।
अद्य फलकुसुमभरिता सुरभी गन्धा प्रवायन्ति ॥
न च प्रज्वलते अग्निः निरयसहस्रेषु अद्य दिवसेन ।
न च वेदयन्ति दुःखं लोकान्तरिका विपद्यमाना ॥
न चापि क्षुधापिपासा यथा पुरे जायते शरीरस्मिं ।
हृदयं च मे प्रमुदितं किन्तु खलु भविष्यति अद्य ॥
अतिबलमुदीर्णहासा किं तु खलु पुरस्तिमे दिशाभागे ।
धावन्ति देवकन्या चन्दनचूर्णं ग्रहेत्वान ॥

1. BC paçyati ca asita nâmâ(C °ma â)bha° B °bharaṇâça° BC °tâni ca prakî°. — 2. C sahasâ pra° C °gagaṇatale B °gagane tale° BC °vakaṁnyânâṁ ma°. — 3. C °ca kinnarî° BC °tasvarânitiguhâsu girina°. — 4. B °nadîyo kula° C °nadikulava° BC °hâṁ gamyati | kusu ° łajâloghâṁ o°. — 5. BC °bhâsaṁ ca vi° C °pula sama° BC °çyati | da° B °çâsi saha°.

6. B °tpataṁti ravi°. — 7. BC °shṭvâ u°. — 8. BC urddhashitaro° C °to cittâmano°. — 9. BC kin (C kiṁ) tu khalu mahî° C °pracaritâ gagaṇatale dundubhi nandati o° B °ndubhi nandanti o°. — 10. C obhâsato ca loke ca varsha° B °ko ca varsha° BC °rshati pushpa°.

11. B navaṁ yatiṁ candrasûryo la° C naga patiṁ candrasûryyâ lava° BC °kshubhya asitatoyo ghotta° L °kshubhya asitota(*ou* te?) podyo°. — 12. BC ghottarî ° çyanti | ku° B °lajaloghâ sarve°. — 13. B °rve vise (?) dru° C sarve ca me drumavalâ akâraku°. — 14. BC °sumabhârabhari° C °rito surabhi gandhâ°. — 15. C °hasre dya diva° BC °vase na ca°.

16. C °duḥkhâṁ lo° BC °rikâ ca vinayamâna câpi kshu°. — 17. C °jâyate yerî° BC °rîresmiṁ hṛi°. — 18. BC °yaṁ ca se pra ° ntu khalu bhavi° C °ti | adya ati°. — 19. B atibale utîrṇṇa° C atibale udîrṇṇa ° diçobhâge | .

को नु खलु महानुभावो उत्पन्नो अद्य जंबुद्वीपस्मिं ।
कस्य यशेन यशवतो अयमेदृशको महाभावो ॥
तहिमेदृशं निमित्तं लोकस्मिं यस्य कस्यचिन्नोति ।
बुद्धानामुत्पादे एदृशका भोन्ति आकाराः ॥
पृथिवीय पतन्तानां शृणोति आकाशे अमरसंघानां ।
उत्पन्नो लोकनाथो बुद्धो होहिष्यति अनेयो ॥
सो दानि प्रमुदितमनो गगनतले श्रुणिय देवसंघानां ।
अद्य नरवीरगर्भो बुद्धो लोकस्मिं उत्पन्नो ॥
सो सर्वं जम्बुद्वीपं ओलोकयि दिव्यलोचनेहि ऋषि ।
अद्दस शाक्यान कुले जातो शुद्धोदनसुतो यं ॥
तस्यापि एवं दृष्ट्वा जातो दिशासु बोधिय कौलीनो ।
तत्रैष बुद्धशब्दो चरति द्रक्ष्यामि तं काले ॥
ते चापि कुठारिहस्ता कृष्णाजिनसुकृतउत्तरासंगा ।
वल्कलचीरांबरधरा आदाय फलोदकमागमि ॥
आकाशे निरालम्बे वायुपथे . . . . प्रक्रामि ऋषिः ।
ऋद्धिं संजनयित्वा क्षणेन आगमि कपिलवस्तुं ॥
हिमवतमूले अदर्शि नगरं रम्यं आदित्यबन्धुगुप्तं ।
दुर्धर्षं परशत्रुभिः तं च सुरमणीयं त्रिदशान इव ।
देवानां प्रविशे ऋषि पुरं शाकियदर्शनार्थाये ॥
सुसन्निभन्तं प्रविशे आपणपण्यक्रयप्रसक्तं पूर्णं ।

1. B kho nu kha° C °dvipesmim̃ ka° B °smim̃ ka°. — 2. C °sya yaçe yaçava° BC °mahânubhâvo ‖ . — 3. B tahim̃ edṛi°. — 4. B °tpâdo edṛi° C °tpâdâ edṛiçam̃kâ bho°. — 5. BC atha vî(B °vîthi)ya pata ° ghânâm̃ u°.

6. C °tparo lo° BC °ddho bodhishyati | aneyo so dâ°. — 7. C gagaṇatale ° sam̃ghâm̃nâm̃ | . — 8. BC °garbho(C °rbbho) durgo bu° C °buddhe lokesmim̃°. — 9. C °olokeyâ di° B °lokayâ di° BC °nehi ‖ ‖ ṛishi(C °shir) a°. — 10. BC adya sehi çâkyânâm̃ kule° B °suto | yan tasyâ° C °suto | yam̃ ta°.

11. BC °jâto pam̃casu bo° B °dhiya kulîno | C °dhiya kulâm̃no | . — 12. C °kshyâmi nam̃ kâ°. — 13. B °kṛishṇajina° C °kṛishṇâm̃jina° BC °sukṛitam̃ u° C °sam̃go valka° B °sam̃gâ valka°. — 14. C valkaravîrâmbaradha° B °lavîrâm̃° BC °lodakam̃ âgami | . — 15. BC °the prakrami ṛiddhim̃ sam̃°.

16. B °âgamo kapi°. — 17. C °mavantapâdamûle° B °vatapâdamûle addarçi° BC °ndhuguptam̃ gupta du(C °dû)rddha°. — 18. C dûrddharshapara° BC °daçânâ(C °na)m iva devâ°. — 19. B °viçe dṛiçi ṛishi puram̃ ṛishi sakadarça° C °viçe edṛiçi ṛishiḥ antaḥpuram̃ ṛishi sakadarça°. — 20. BC susam̃nibha° B °âpaṇyapaṇyakrayaprasaptam̃ hṛi° C °prasuptam̃ hṛi°.

हृष्टजनेहि प्रमुदितहयगजरथपत्तिसंघेहि ॥
सो मनसा उपगच्छन्तो द्वारे प्रविष्टो शुद्धान्ते .... ।
शुद्धोदनस्य निलयं निलयं यथा देवराजस्य ॥
प्रासादहर्मियं तं गवाक्षवरशरणपंजरविबुद्धं ।
गिरिकूटं इव गलितं पश्यति गगने विरोचेन्तं ॥
तस्मिं विमानमुख्ये कूटागाराणि रजतश्रीमाणि ।
शोभन्ति कर्णिकायो हुताशनहुतार्चिसंकाशा ॥
गर्भगृहाणि शुभानि च सन्ति विशदशंखहारकसंनिभा ।
विमलरविसंप्रकाशा द्योतन्ति कृता व च[113ª]न्द्राणि ॥
दृश्यन्ति तत्र उभा वेरुलियस्य सुकृतेहि फलकेहि ।
गृहसूचीकावलीहि विद्युघनप्रसेकवर्णानि ॥
पश्यन्ति तोरणानि कनकमया अग्निज्वालसदृशानि ।
विमलरविसंप्रकाशा द्योतन्ति कृता व चन्द्राणि ॥
क्वचित्क्वचित्कालमेघसदृशसमदा पि सृजन्ति विय तोयं ।
क्वचित् निश्रितार्कसदृशा सतारका निश्चरन्ति क्वचित् ॥
मार्जारपोतका पि च क्वचित्क्वचित्सहसावपतन्ति तहिं ।
त्रस्यन्ति च वर्हिणेहि क्वचित्क्वचित्संपतन्तेहि ॥
मधुरं च पंजरगता क्वचित्क्वचित्कोकिला निकूजन्ति ।
शुकसारिका क्वचित्क्वचिदाभरणनिदानविभ्रान्ता ॥

1. C hṛishṭamja°. — 2. C sa mana° BC °pagato dvâre° C °ddhânto çuddho° B °ddhânte çu°. — 3. BC °jasya prâ°. — 4. BC °daharmiye gavâ° C °pamjalavibu°. — 5. BC °kûṭam iva ga° C °ti gagaṇa vilokayantam ta° B °centam ta°.

6. C °namukhe kûtâgârâṇi rajanî çrîmân çobha° B °rajanaçrîmâni ço°. — 7. BC °nti | karṇṇi° C °rṇṇikoyo hutâsanahutârvisamkâçâ | . — 8. B °bhâni tasamti vishaçamkhabhârakamnibhâ nirmalara° C °bhâni tam santi vishasamkhabhâmakanibhâ nirmalara°. — 9. B C °kâçâ dyutiratha kṛitâ° C °vaçcandrâni dṛi° B °va camdrâṇi dṛi°. — 10. B °çyanti | tatra candrabhîverulitayasya° C °çyanti | tatraivam ubhâ velulitayasya° C °phaleshâm hi gṛi° B °phalakhîhi gṛi°.

11. B gṛihastûpikâva° C gṛihastûlikâva° BC °rṇṇâni pa°. — 12. C °mayâni a° B °gnijâla° C °jvâlâsa° B °çâni vi° C °çâni mala°. — 13. BC °laratisampra ° nti ca kṛitâ ca candrâṇi(C °ni) | . — 14. BC kva(B ka)cit kâlame ° çasamayâni sṛi ° yam kva°. — 15. B °nisṛitâmkasadṛi° C °nisṛitâbhasadṛi° B °ranti | mâ°.

16. B mâjânapâtakâ pi ca kacit saha° C °rjâlapo ° ca kvacit saha° BC °hasâ opatanti tahim sa°. — 17. BC santehi ca° C °ca vahirgaṇehi° BC °ṇehi ca kva° B °padantehi ma°. — 18. C °ram pamjalagatâḥ kvacit koki° B °tâ kvacit koki°. — 19. B °kasârakâm kvacit | âbha° C °kasâlikâm kvacit | âbha° BC °bhrântacittâ çu°.

शुद्धं दशसु विदिशासु चतुरस्रं निर्मितं सुआविद्धं ।
दुर्धर्षियं अरीभिः सूत्रग्रहस्य समुपचीर्णं ॥
बहुविधरत्नसंचयायं अनेकविचित्रसंघातभूमियां ।
सीहो निषद्यति विष्टं ग्रसति च उद्देन्तमादित्यं ॥
तं युग्ययानकविगतं चेटीविलासिकाहि च उपेतं ।
काषायकर्बुरवर्णं वर्षवरसमाकुलं प्रविशे ॥
प्रेष्यशतयानकलिलं आर्यजनसमाकुलं शुचिसुगन्धं ।
प्रविशे भवनदुवारं प्राप्तो जटिलो न्यसंरोधं ॥
ओसरणे च भरिता अद्दशि प्रमदा स्थितसंभ्रान्तेन ।
प्रगृहीतखड्गहस्ता अतिरिव प्रियदर्शनप्रलापा ॥
असितो चासौ व्यक्तो गम्भीरो सर्वशास्त्रसुविधिज्ञो ।
प्रतिहाररक्षमवोच निवेदये शाक्यराजस्य ॥
कालो स्मि विख्यातो भारद्वाजो हमस्मि गोत्रेण ।
जातो स्मि आर्य ति विषये सिखरे विन्ध्यस्मिं विहरामि ॥
साध्वार्य त्ति श्रुतधरो प्रतिश्रुणिय प्रापये महीपतिनो ।
तद्वचनं अनवशेषं श्रुत्वा च प्रवेशयित्वा च ॥
प्रतिभाणितो प्रविष्टो सिंहहनुस्य स्वर्गसदृशनिलयं ।
इन्द्र इव नन्दनं गतो संकीर्णं अप्सरगणेहि ॥

1. BC çuddha daça vidi° C °turasranirmi° BC °tam̃ suaviddham̃ du°. — 2. B durddhaparyam̃ arîbhiḥ | sûtre grahasasyam upacirṇṇam̃ bahu° C °aribhiḥ sutragrahasam̃pannasya upatirṇṇam̃ bahu°. — 3. BC bahuviddha° C °cayayam̃ aneka° B °cayam̃ aneka ° sam̃ghatabhûmyâm̃ si° C °sam̃ghaṭabhûmyâm̃ sim̃ha nisha°. — 4. B sîha nisha ° shṭam̃ grasati ca udetum âdityam̃ tam̃° C °shṭam̃ bhagrasati ca uddetum âditya tam̃ yu°. — 5. B °kaviga(?)-ta ceṭive° C °gata cetivailâ° BC °sikâyehi ca°.

6. BC °yakam̃budharam̃ varsha° B °rshavanasamâ° C °ıshavaram̃ sa° BC °viçe pre°. — 7. B preshyaṇata° C °naka salilam̃ âryyaja° B °ryyajinasa° C °lam̃ sucisugandha pra° B °ndham̃ pra°. — 8. C °çe bhuvana° B °duvânam̃ prâ° C °ṭilo 'nya° B °nyasarodham̃ osa°. — 9. BC osakaṇe ca bhaṇito a° L °bharitâ a° C °adarçi pra° B °pramado sthitâ sam̃° BC °sthitâḥ sam̃bhrâjantena | . — 10. C °khadgahastâ° BC °darçanâpalâpinî osi°.

11. BC ositâ ca vyaktâ gambhîrâ sa °jño prati°. — 12. BC °hârarakshe avo(C °vâ)ca ni° C °vedam̃ye çâkyarâjakâ° B °jasya kâ°. — 13. B kâlesmim̃ vi° C kâlosmim̃ vi ° radvojo ha° BC °m asmim̃ gotreṇa jâ°. — 14. B °smi âdhyâ ti vi° C °smi âdyâ ti vishaye çikha° B °khaye vindhya°. — 15. BC °dhvârya(C °ryya) nti çru° tadharâ pra° C °payet mahî° BC °tino ta°.

16. BC °d vacanam ana° BC °yitvâ ca prati°. — 17. C °tibhaṇito° B °bhânito° C °shṭo sihahanu° BC °nusya sutasadriço virajam̃ indra°. — 18. BC indram iva nandanagatam̃ | sani(C °tam̃ sam̃ni)kîrṇṇam apsara ° hi varddhâ°.

वर्धापये जयेन फलानि उपनामये असितनामो ।
प्रत्यग्रहेसि राजा स्वागतं भगवतो ति च अवोचत् ॥
अथ कनकमष्टपादं सुविचित्रकिलञ्जकं मणिविचित्रं ।
प्रज्ञप्तमासनवरं तत्र निषीदे अनुज्ञातो ॥
पर्यंकस्मिं निषण्णो पंचाभिज्ञो ऋषी महर्द्धीको ।
भक्तेन निमन्त्रेति स्वामं शुद्धोदनो राजा ॥
भक्तं कृतं प्रभूतं प्रतिश्रृणु तं अनामयन्तु ते भगवन् ।
इच्छाम ते कुमारं द्रष्टुं यदि ते अनुमतं स्यात ॥
स्वागतमनुरागतं ते सुप्तो तावत्प्रियदर्शि कुमारो ।
द्रक्ष्यसि त्वं प्रतिविबुद्धं विग्रहं इव जातरूपस्य ॥
प्रतिबुद्धं च कुमारं प्रवेणियं अष्टमंगलकृतायं ।
उपनामयि मातुस्मा घनविवरकृतं व आदित्यं ॥
दृष्ट्वान तं ऋषिवरो कुण्डलमिव पट्टकम्बलन्यस्तं ।
अभ्युत्थहित्व त्वरितं अंकेन प्रतीच्छति कुमारं ॥
अङ्केन गृह्य निशाम्य [113[b]] द्वात्रिंशल्लक्षणेषु उपागतं ।
तथा अनुव्यंजनेहि प्ररोदि आखण्डलसमानो ॥
तं अश्रुपूर्णनयनं राजा शुद्धोदनो इदमवोचत् ।
किं दानि ते कुमारं दृष्ट्वा दौर्मनस्यमुत्पन्नं ॥
यो तदहो जातमात्रो सप्त पदानुत्तरामुखो अगमि ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥

1. C °jayena saphalâ | upa° B °lâni | upa° C °sita ṛishi nâ° B °nâmo pra°. — 2. BC °hesi | râ° C °vatonti ca° B °cat | kiṁ dâni te kumâraṁ atha°. — 3. BC °shṭapâdâ suvicitravici(C °travicitra)kalantakâḥ maṇivicitro(C °tra) prajña°. — 4. BC °jñapta âsanava(B °nadha)râ tatra nishide anujñâ pa°. — 5. C paryyaṅkesmiṁ° BC °nisharṇṇo paṁ° B °ṛishi ma° C °ṛishiḥ maha° BC °ṛddhiko bha°.

6. BC °treti | svâyaṁ çu° BC °râjâ bhotu°. — 7. BC bhotu kritaṁ° C °ṇu anâ° BC °yantu bhagavân ichâ°. — 8. C °anugataṁ°. — 9. B °nugataṁ te suko tâva° C °râgatan te su° BC °darçano ku° C °kumâraṁ dra° B °mâro u.jasi tvaṁ. — 10. BC °graham iva jâ° sya pra°.

11. B °budhaṁ ca ku° BC °praveçiyaṁ°. — 12. C °mâtus tasmâd ghana° BC °taṁ ca âdityaṁ dṛi°. — 13. BC °shṭvâ ṛishivaraṁ kuṇḍa° C °patraṁ kambalaṁ nya° B °patrakaṁbala°. — 14. BC abhyusthahi° C °hitvaṁ tva ° prati kumâ°. — 15. B °grihya viçâ° C °triṁçalaksha° BC °upagataṁ | anuvyaṁ°.

16. BC anuvyaṁ° B °hi prârodi ashaṇḍarasamâno taṁ a° C °ṇḍarasamâ°. — 17. BC °nayano râ ° ddhadanam idam a°. — 18. C °daumana° BC °nasya utpa°. — 19. B so tadaho mâtamâtraṁ sapta° C °dahaṁ jotamâtre sapta padâ anutta° BC °ttaromu° B °kho gami taṁ°. — 20. BC taṁ(C tuṁ) bhuvaṁ brâ° C °hmaṇe dṛi° B °shṭvâ rodi°.

यस्मिं तदहो जाते छत्रं च वीजनीं च ग्रहेत्वान ।
अस्थान्सु अन्तरीचे दृष्ट्वा किं रोदिषि ब्रह्म ॥
यस्मिं तदहो जाते सर्वो ओभासितो अभूल्लोको ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते उदुपाना दुवे नभे उद्वच्छेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते देवा छत्रं नभस्मि धारेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते देवा मन्दारवाणि प्रकिरेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते अचेतना संप्रकम्पिता वसुधा ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते लवणजलो चोभितो असिततोयो ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते नभसि गता दुन्दुभियो वाद्यन्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शाक्यपुत्राणां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शाक्यकन्यानां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता मह्य दासानां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥

1. B °vijani gra° C °vijani grahe° BC °tvàna a°. — 2. C asthàtsuḥ anta° B asthànsuḥ anta° BC °kshe tam̃ dṛi °shi bràhme | . — 3. C °sarve obhà° B °bhàsato abhù loko tam̃° C °lloke tan°. — 4. B tam̃ | tu° C tan tu ° bràhmaṇam̃ dṛi°. — 5. BC °pànà udvahetsuḥ tam̃ (C °tsu tan)°.

6. BC tam̃ (C tan) tuvam̃ dṛi°. — 7. C yasmim̃ jàta de° BC °tram̃ nabhe dhàrayetsuḥ tam̃ tu°. — 8. C °hmaṇam̃ dṛi°. — 9. C °kiretsuḥ tam̃ tu° B °kiretsuḥ tuvam̃°. — 10. B tuvam̃° C °hmaṇam̃ dṛi°.

11. C °aceshṭanà° BC °nà kam̃pi ° dhà tam̃ tu°. — 12. C °hmaṇam̃ dṛi°. — 13. B °to açitatoyo tam̃ tu° C °sitatopà tam̃°. — 14. C tam̃ tuvo bràhmaṇam̃ dṛi°. — 15. C °nagasi° BC °gatàm̃ du ° nti tam̃ tu°.

16. C tam̃ tuvo bràhmaṇam̃ dṛi°. — 17. BC °tràṇàm̃ tam̃ tu°. — 18. C °hmaṇo dṛi°. — 19. BC °çàkyakam̃nyànàm̃ tam̃ tu° — 20. C °hmaṇam̃ dṛi°.

21. BC yasmin tada° C °çatànàm̃ mahyam̃ dà° B °sànàm̃ tam̃ tu°. — 22. C tan tuva bràhmaṇam̃ dṛi°.

यस्मिं तद्हो जाते पंच शता जाता मह्य दासीनां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तद्हो जाते मह्य तुरगाणां पंच शता जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तद्हो जाते पंच शता गजपोतानां जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तद्हो जाते पंच निधिशता मुखानि दर्शेन्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तद्हो जाते मण्डलिनो राजानो प्रणत मह्यं ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्य राजाचार्या ब्राह्मण संदर्शनाय उपयान्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यं पश्यित्वा मनुजा भवन्ति हृष्टा सुखी उदग्रा च ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रो[114a]दिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
व्यपनय ब्राह्मण शोकं भव मुदितमनो सुखं प्रतिलभाहि ।
एषो भविष्यति नृपो सप्तरतनवा पृथिविपालो ॥
एवं उक्ते अवची असितो सितसाह्वयं इदमवोचत् ।
अश्रूणि प्रमार्जन्तो ...... व्याकृतो ऋषिभिः ॥
आनन्दहुताशनवहुतरुणार्कनिभो न सो पुरुषसिंहो ।
होहिति नरपति राजा होहिति शास्ता अनभिभूतो ॥
एषो हि त्रीहि क्रमेहि त्रैधातुकं लंघिया अनवशेषं ।

1. BC yasmin tada° C °çatâ mahya dâ°. — 2. C °hmaṇaṁ dṛi°. — 3. C °jâte paṁca çatâ jâta mahyaṁ turagâṇâṁ taṁ tu° B °çatâ jâtâ taṁ tu°. — 4. C °vaṁ dṛishṭvâ brâhmaṇaṁ kiṁ ro°. — 5. B yasmin tada° BC °potâ jâtâ | .

6. BC °hmaṇaṁ dṛi°. — 7. C °jâtaṁ paṁca° BC °çatâni mu° C °darçayanti taṁ tu°. — 8. C °vaṁ dṛishṭvâ brâhmaṇaṁ kiṁ ro°. — 9. C yasmiṁ jâte tadaho maṇḍa ° ṇatâ mahyaṁ | , — 10. BC °hmaṇaṁ dṛi° B °m ichati || .

11. B °râjacaryâ brâ° BC °ṇa darça° C °upajâyanti taṁ tu° B °upajânti | . — 12. B °hmaṇo dṛi° C °hmaṇaṁ dṛi°. — 13. B °paçyiyâ ma° C °paçyitva ma° BC °bhavaṁ hṛishṭa sukhâ uda°. — 14. BC °hmaṇaṁ dṛi°. — 15. C vyupana ° hmaṇaṁ ço ° labhâmi bhavi° B °bhâhi bhavi°.

16. BC °shyati | nṛi° B °nṛipaṁ saptaratnaṁ pṛi° C °nṛipâ saptaratnavâ pṛi° BC °thivîpâlo || . — 17. B evam ukte° C evaṁmukte° BC °avaci asi° C °asito sito sitasâ°. — 18. BC açruṇi ° nto vyâ° B °bhiḥ nanda°. — 19. BC °ṇârkkanibhâ na so ° siṁho ho°. — 20. C hohiti na° B °pati na râjâ hohati çâ° C °jâ dehiti çâ°.

21. BC °ghiya anavaçeshaṁ çi°.

शिवममरं निरन्तरायं अधिगमिष्यति उत्तमं धर्मं ॥
जीर्णो अहं गतवयो दहरो च नरोत्तमो अचिरजातो ।
कालगतो भविष्यं अहं यद् बोधिं प्राप्स्यति कुमारो ॥
बुद्धो अयं भविष्यति सर्वज्ञो सर्वधर्मवशवर्ती ।
स्वाख्यातधर्मविनये अहं च जीर्णो ति रोदामि ॥
नापि मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मनुजो ।
बुद्धं तु अप्रतिसमं न द्रक्ष्यन्तेन रोदामि ॥
न खु मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मनुजः ।
धर्मं तु ओपसमिकं न श्रोष्यं तेन रोदामि ॥
न खु मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मर्त्यो ।
संघं गुणसागरमहं न द्रक्ष्यन्तेन रोदामि ॥
यो बुद्धो बोधयिष्यति प्रजामिमां भोगेहि चिरप्रसुप्तां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां रागबन्धनैर्बद्धां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहं तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां मोहबन्धनैर्बद्धां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां रागदोषमोहेषु ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो आत्मना अरोगो भूत्वा अन्यां अपि काहिति अरोगां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥

1. C °vam amararûpatarâyaḥ madhigamasitim utta° B °nirupatarà ° gamasitim utta°. — 2. BC °jâto kâla°. — 3. BC °gato haneshyam̃ ‖ atha bo° C °prâpya ku° BC °mâro ayam̃ buddho bha°. — 4. BC °shyati | sa° C °çavatti svâ° B °rtti svâ°. — 5. C °khyâta dhavina° BC °naye | aham̃°.

6. C °raṇam̃ bha° BC °bhayam̃ | kahin tu jâto na mriyate ° jo bu°. — 7. C buddhan tu a°. — 8. BC tam̃ khu ma ° kahin tu jâto na mriyate° C °manujo dha° B °jaḥ dha°. — 9. C dharma aupasami° B °rmam̃ opa° C °çroshyan tena ro°. — 10. BC °khu mahya ma ° kahin tu jâto na mriyate° B °marttyâ | C °marttyena sam̃°.

11. BC sam̃ghan tu sâga°. — 12. BC °mâm̃ bhagavati cira° B °suptâ so yam̃° C °suptoḥ so yam̃°. — 13. B °rbhûtâ | aha°. — 14. C °yishya prajâ ° ndhanai baddhâm̃ | . — 15. B °rbhûtaḥ aham̃ jîrṇṇo° C °ahan tu jîrṇṇo°.

16. C °yishyam̃ prajâ° BC °mohaprabandha° C °ndhanaiḥ baddhâm̃ | . — 17. C °aham̃ tu ji°. — 18. B °yishyâmi prajâ° C °yishyam̃ prajâ ° râgadveshamo°. — 19. C °aham̃ tu ji°. — 20. BC âtmanâ° B °anyampi kâ° C °anye pi kâ ° rogam̃ prâdu° B °rogam̃ | .

21. B °rbhûta aha° C °rbhûtaḥ aham̃ ji°.

यो आत्मना अशोको भूत्वा अन्यां अपि काहिति अशोकां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो आत्मना विशल्यो भूत्वा अन्यां अपि काहिति विशल्यां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
सुखिता इमे नरमरू काशिपुरे धर्मराजं द्रक्ष्यन्ति ।
चक्रं प्रवर्तयन्तं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
सुखिता इमे नरमरू द्रक्ष्यन्ते गणवरस्य मध्यगतं ।
अमृतं प्रतिभजमानं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
व्याधि जरा च मरणं अंतरायकरा बहु मनुष्याणां ।
आश्वास्ता उत्पन्नो अहं अनाश्वस्तो रोदामि ॥
तथा ऋषि आलपित्वा बहूनि करुणायन्तो वेपित्वा ।
अनुशंसि वाचाये नरव[114b]रदमकं तदा दृष्ट्वा ॥
प्राचीनदिशं अवोच इहागतो नरुत्तमं गवेषन्तो ।
न हि सुलभो उत्पादो बुद्धान अदान्तदमकानां ॥
सो दानि बोधिसत्वं बहुशो अभिप्रदक्षिणं चरित्वान ।
आमन्त्रये नरपतिं गच्छामि स्निग्धवतीं भवान्देतु ॥
बुद्धनिर्घोषं श्रुत्वा गच्छेसि विनायकोत्तमसकाशं ।
चरयेसि ब्रह्मचर्यं वचनपरिकरो च तस्य स्यात् ॥
साधु इति प्रतिश्रुत्वा असितस्य नारदो इदं वचनं ।

1. B °açoka bhûtvâ | aṁnyâhi pitikâhi açokâ so yam° C °tvâ anyâpi kâṁhiti açoko so yaṁ°. — 2. BC °rbhûto | a° C °ahaṁ tu ji°. — 3. B °çalyâṁ bhû° BC °anyâ pi kâṁhi(C °hi)ti viçalyâṁ so°. — 4. B so haṁ prâdurbhûtaḥ a° C °ahaṁ tu ji°. — 5. BC °imaṁ naramaruṁ kâ° B °dharmaṁ râjaṁ° BC °nti cakraṁ°.

6. BC °ntaṁ | aha° C °jirṇno rodâ°. — 7. BC °maru drakshya ° gataṁ a°. — 8. C °mṛitaṁ prîtabha° BC °mânaṁ | a° C °ahaṁ tu ji°. — 9. BC °yakaraṁ bahû amanu° B °nushyâm edṛi° C °nushyâ edṛi°. — 10. BC edṛiça(B °çaṁ)kaṁ âçvasto(B °çvanto) utpanno ahaṁ a ° sto ti rodâmi | .

11. BC ṛishi(C °shiḥ) alipitvâ bahuni karuṇâni(B °ṇâti) santi ve° C °vepayitvâ° BC °tvâ a°. — 12. BC anuçâsa vâcâya na° C °damaṁkaṁ ta ° shṭvâ prîtina° B °shṭvâ prâ°. — 13. BC °naram evaca ihâ(B °ha)gato naru(C naram u)ttamaṁ ° shanto na hi°. — 14. C °surabho u ° ddhânâṁm adâ° B °ddhânâm adâ° BC °dântamadakânâṁ | . — 15. *Cette strophe et la suivante se suivent en ordre inverse dans les mss.* — BC °tvâna â°.

16. BC °ntraya nara° B °châmi | snigdhavatîm bhavân detu sâ° C °châmi niçya(*ou* gdha)vatî bhavâna detu sâ° A °gdhapatiṁ bha°. — 17. BC gaccheçi vinâ ° ttamaṁ sakâçaṁ varayesi.°. — 18. C °tasyâsyât | . — 19. B sâdhviti pra° C sâdhvîti pra° BC °canaṁ pra°.

प्रव्रजिय गणज्येष्ठो अभूषि अरहा विधुतक्लेशो ॥
कात्यायनस्य सगोत्रं नामेन नारदं जिनस्य सुतं ।
वनेवासिनं .... वन्दथ परिनिर्वृतं स्थविरं ॥
तं निर्वृतं समशान्तं निरुपधिं सर्वोपधिक्षयविमुक्तं ।
सर्वप्रपञ्चातीतं वन्दथ परिनिर्वृतं स्थविरं ॥

चतुर्हि कारणेहि असितेन बोधिसत्वो एकांशेन व्याकृतो बुद्धो भविष्यतीति ॥ कतमेहि चतुर्हि ॥ लक्षणानां व्यक्ततायै सुविभक्ततताये गम्भीरतायै अखण्डश्रेष्ठतायै ॥ बुद्धानां भगवतामशीत्यनुव्यंजनानि आसि ॥ बुद्धानां भगवतां तुङ्गनखा ताम्रनखा स्निग्धनखा वृत्तांगुली च चित्रांगुली च अनुपूर्वचित्रांगुली च । निर्ग्रन्थिशिरा च गूढशिरा च गूढगुल्फा घनसन्धी च अविषमसमपादा च । बुद्धा भगवन्तो प्रतिपूर्णव्यंजना च समन्तप्रभा च मृदुगात्रा च विसदगात्रा च अदीनगात्रा च । अनुसन्धिगात्रा च । सुसंहतगात्रा च । सुविभक्तांगप्रत्यंगा च । निखिलादुष्टशरीरा च । व्यपगततिलकालकगात्रा च पुनर्बुद्धा भगवन्तो तूलमृदुपाणयश्च । गम्भीरपाणिलेखा अभग्नपाणिलेखा च अच्छिन्नपाणिलेखा च । अनुपूर्वपाणिलेखा च । बिम्बोष्ठा च । नाभ्यायतनवचना च । मृदुतनुकरक्तजिह्वा च । गजगर्जितस्तनितस्वरा च । सुस्वरवरगिरा मञ्जुघोषा च बुद्धा भगवन्तो । नागविक्रान्तगामी च । ऋषभविक्रान्तगामी च । सिंहविक्रान्तगामी च । अ-

1. C °vrajiganajyeshto a° B °bhûshi | a° C °araho vi° B °vidhûta° BC °kleço kâ°. — 2. BC kâtyâyanagotro nâmnâ nâla(C °ra)dam̃ ji°. — 3. BC vanenaivasi vanda(C °naivâsi candrâ)tha° C °rinivṛitam̃°. — 4. BC °ntam̃ niropadhim̃ upadhi° L °dhim̃ samopa°. — 5. C sarvam̃ prapam̃câtitam̃° BC °ndatha | pa°.

6. B °ekâçena°. — 7[2]. B °ratâyaiḥ a° shṭatâyair buddhâ°. — 8[1]. C °vatân açitya° BC °tyavyam̃ja° C °ni âsîd buddhâ° B °si buddhâ°. — 8[2]. BC °bhagavatâm̃(C °tâ) nugaṇâ(C °gatâ) vâcatâ asukhâ asnigdha° B °nakho varttam̃ vâguli ca ci° C °nakho ca vṛittam̃ vâm̃gulim̃ ca vinigranthaçilâ ca°. — 9. BC vinigranthaçirâ câ(C °çilâ ca) gûḍhasirâ(C °çilâ) ca gûḍhâm̃ oledhû(C °ladhu)nakasatvânâm̃ ca avi(B °abhi)prasasama(B °saya)pâ° C °pâdâ ca bhaga°. — 10. BC °pratirûpam̃ vyam̃ja(C vyañja)nâ° B °ntavaharo ca mṛi° C °ntabahavo ca mṛi°.

12[1]. BC anusantagâtrâ ca | . — 12[2]. BC susam̃ghata(C °ṭa)gâ°. — 12[3]. B °bhakshâm̃gapra° C °bhakshâpratyaṅga gâtrâ ca | ni°. — 12[4]. BC nikîlâ a° C °shṭagâtrâ ca vya°. — 13. BC °trâ ca | punar buddho bha° C °pânayaçca | . — 14[1]. B °gnapâṇileshâ ca achinnapâṇileshâ ca | C °nnapâṇilekhâ anupû°. — 15[1]. C bimbo ca nâbhyâ°. — 15[3]. BC °dutanaka(C °taruka)bahujihvâ ca | .

16[1]. C °nitasusvarâ ca su°. — 16[2]. C °girimañjughoshâçca buddho bha° B °girimañjughoshâ ca || bu ° nto nâ°. — 17[1]. C °krânto gâ°. — 17[2]. C °krânto gâ°. — 17[3]. C °krânto gâ°. — 17[4]. C °abhiprada°.

भिद्‌चिणगामी च । उत्सद्समा च समन्तप्रासादिका च । शुचिसमाचारा च । परमशुचिविशुद्धलोमा च । वितिमिरसमन्तप्रभा च । बुद्धा भगवन्तो ऋजुगात्रा च । मृदुगात्रा च अनुपूर्वगात्रा च । चापोद्रा चारूचाभमोद्रा च । गम्भीरनाभी च । अभमनाभी च । अच्छिन्ननाभी च । अभिद्‌चिणावर्तनाभी च । परिणतजानुमण्डला च । बुद्धा भगवन्तो वट्टितदाठा च । तीक्ष्णदाठा च । अ[115ᵃ]भग्नदाठा च । अच्छिन्नदाठा च । अविषमदाठा च । तुंगनासा च । नात्यायतनासा च । असितनयना च । असितसितकमलसदृशनयना च । बुद्धा भगवन्तो असितभ्रमू च स्निग्धलोमभ्रमू च । अपरीत्तकर्णा च । अविषमकर्णा च । व्यपगतकर्णदोषा च । अनुपहता अनुपक्लिष्टा शान्तेन्द्रिया च उत्तमश्रेष्ठसंमितमुखललाटा च बुद्धा भगवन्तो ॥ असितकेशा च । सहितकेशा च । चित्रकेशा च । विवृत्तकेशा च अभग्नकेशा च । अच्छिन्नकेशा च अपरुषकेशा च । स्निग्धकेशा च सुरभिकेशा च । वल्लितायकेशा सुशिरसो स्वस्तिकनन्द्यावतमुक्तिकश्रेष्ठसंनिकासा च बुद्धानां भगवन्तानां केशा ॥

एतानि बुद्धस्य अमेयबुद्धिनो
काये अशीतिं अनुव्यंजनानि ।
येहि स्य कायो सततं अलंकृतो
देवातिदेवस्य नरोत्तमस्य ॥
प्रशस्तानि यस्य दुवे त्रिंशतिं च
अशीतिं च काये अनुव्यंजनानि ।
समन्ता च व्यामप्रभा निश्चरेन्सु:

2[1]. C °ddharomâ ca vi°. — 2[3]. C buddho riju°. — 3[2]. BC châdo(C châto)radâ cârukshâ abhagnodaro ca | . — 3[3]. C gambhica abhida°. — 5[2]. C °nto varttitadâtâ ca ti° B °dâṭâ ca | . — 5[3]. B atîkshṇadâtâ ca | C °kshṇadâmtâ ca abha°.

6[1]. C abhayadantâ ca B °dâṭâ ca | . — 6[2]. C °nnadantâ ca B °dâtâ ca | . — 6[3]. C °madantâ ca B °dâṭâ ca | . — 6[4]. C °nâçâ ca. — 6[5]. BC nâyatyâyata° C °nâçâ ca. — 7[2]. BC arcitacitakama°. — 7[3]. C buddho bha ° sitatomû ca sahitabhrumû ca anilomabhruvaçca snigdhalomabhruva | aparî° B °mabhramû ca a°. — 8[1]. BC °parîtakarṇṇâ ca | . — 8[2]. B avishakarṇṇâ ca | . — 9[2]. C °hatâ anupakrishṭâ° BC °çreshṭam ami(C °mri)tamu°. — 10[2]. BC ahasitake°. — 10[3]. BC cita(C vivitra)keçâ°.

11[1]. BC vitarka(C °rkka)keçâ ca abha°. — 12[2]. BC vellitâ ° çâ saçira ° kanandâvarttânuttarîya çreshṭhasamni(C °shṭasanni)bhâsâ ca | bu°. — 14. B °sya aneyabu° C °sya anekabuddhi ° kâye kâye çîti vyamja° B °kâye çîtim anu°.

16. BC °ttamasya pra°. — 18. BC °trimçati ca a ° nâni sama°. — 20. BC °çcaretsuḥ | ka° C °tham noma vi° BC °vijñâ ji° C °pripride ça° B °sîde çata°.

कथं नाम विञ्जू जिने न प्रसीदे ॥

शतखुत्तो समादाय यं पुण्यं सर्वसत्त्वनां ।
तेनास्य लक्षणवरं काये एकं निवर्तये ॥

राजा शुद्धोदनो सान्तःपुरो सार्धं कुमारेण उद्यानभूमिं निर्धावितो ॥ बोधिसत्वो उद्यानभूमीये अनुचंक्रमन्तो कृषिग्राममनुप्राप्तो ॥ तत्र पश्यति हलानि वहन्तानि । तेहि हलेहि दीर्घको च मंडूको च उत्क्षिप्ता । मंडूको गृहीतो भोजनार्थं । सो पि दीर्घको कुमारेण क्षिप्तो ॥ तं च बोधिसत्वेन दृष्टं । दृष्ट्वा च बोधिसत्वस्य महान्तं संवेगमुत्पन्नं ॥

कामं शरीरं समं तप्यति जीवितं च
प्राप्स्यामि अद्य अमृतं भवविप्रमोक्षं ।
वीर्यं मया हि प्रतिसंहरितुं न शक्यं
वेलाय व सलिलवेगं यथार्णवस्य ॥

जम्बुच्छायायां बोधिसत्वो निषण्णो पूर्वाह्ने परिवृत्ते दिवसकरे छाया बोधिसत्वं न जहाति । सवितर्कं सविचारं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरति ॥ हिमवन्तपार्श्वतो पंच ऋषयो वैहायसेन विंध्यं गच्छन्ति । ते तत्र बोधिसत्वस्य न शक्नोन्ति उपरिगन्तुं ॥

वयमिह मणिवज्रकूटं गिरिं मेरुमभ्युद्गतं तिर्यगत्यर्थविस्तारिकं ।

2. C °dâya punyaṁ° BC °satvânâṁ B °nâṁ nâsya la°. — 3. BC °kâye niva° B °varttate ekaṁ ‖ C °rttaye | evaṁ çuddho°. — 4[1]. C °rddhaṁ umâre° C °rddhâvirddhâvito | B °vitâ | . — 4[2]. BC °kramante kṛi° C °grâma nuprâptaḥ ta°. — 5. C °çyati phalâni° B °ntâni tehi° C °ntâni phale°.

6[1]. C °rghako ca mandû ca u° B °maṁdû ca u° BC °kshipta dirghako maṁdû°. — 6[2]. BC °nârthe so pi°. — 7[1]. BC °pto taṁ ca°. — 7[2]. C °tvena drishṭvâ B °drishṭvaṁ dri°. — 7[3]. B °shṭvâ bo° BC °ntaṁ vega° nnaṁ kâmaṁ°. — 9. B °samantasyati ji° C °samantasya ji° BC °psyâmi | a° B °kshaṁ vi° C °kshaṁ viryya ma°.

11. C °maye hi pratisaṁhati | taṁ na ça° B °haritaṁ na ça° BC °çakya velâ iva sali°. — 13. B jaṁbuchâyâ° C jaṁbunadachâyâ° satva ni° BC °sharnno pû° C °rinirvritte di° tvaṁ ca ja°. — 14[1]. C °tarkka savicâ° BC °thama dhyâ° C °dhyânaṁ upasaṁ°. — 14[2]. BC °pârçve toyaṁ ca(C °va) ri° hâyena viṁdhyaṁ(C °vindhyaṁ) ga°. — 15. BC °çaknoti u° ntuṁ va°.

17. C vadâmiyaṁ anyakuṭi mirimeru° B vayam iva anyakuṭiṁ giriṁ meru° dgataṁ tenekaçotre sasthâvarâ jaṁgama i..ha kâra° C °dgataṁ tenaikaçrotasaṁsthâvarâ jaṁgam evaṁ saha°.

गज इव सहकारशाखाकुलां वृक्षवृन्दां प्रदारेत्व निर्धाविता नैकशः ॥
वयममरपुरे पि शक्ता गता देवगन्धर्ववेश्मानि चोर्ध्वं नभे निश्रिताः ।
वयमपि वनषण्डमासाद्य सीदाम भो क[115b]स्य लक्ष्मी निवर्तैति ऋद्धेर्बलं ॥

देवा गाथां भाषन्ति ॥

नृपतिपतिकुलोदितो शाक्यराजात्मजो बालसूर्यप्रकाशो विदू ।
रवितरुणप्रभातिरेकेहि वर्णप्रभैः लक्षणैर्लक्षितांगो वरैः ॥
अयमिह वनमाश्रितो ध्यानचिन्तापरः .... पार्थिवः ।
गुणशतसमकोटिसंवर्धितस्तस्य लक्ष्मी निवर्तैति ऋद्धेर्बलं ॥

सो हि तिमिरान्धकारे प्रादुर्भूतो प्रदीपकः ।
अयं तं प्राप्स्यते धर्मं यज्जगं श्वासयिष्यति ॥
लोके क्लेशाग्निसंतप्ते प्रादुर्भूतः महामुनिः ।
अयन्तं प्राप्स्यते धर्मं यज्जगं ह्लादयिष्यति ॥
शोकसागरकान्तारे यानश्रेष्ठमुपस्थितं ।
अयं तं प्राप्स्यते धर्मं यज्जगं तारयिष्यति ॥
महासन्सारकान्तारे विप्रनष्टं जगत्त्रयं ।
अयं मार्गवरं श्रेष्ठं देशयिष्यति चक्षुमान् ॥
संसारचारके बद्धा दीर्घरात्रमियं प्रजा ।
अयं बन्धनमोक्षं च धर्मराजा करिष्यति ॥

1. B jam̃gama i..ha kâra° C jam̃gam evam̃ saha° BC °khâkulam̃ vṛikshâm̃ vṛindâ(C °vṛim̃dâ) pradâ° B °pradâlokâ ni° C °pradârontâ nirddhâvayitvâ nai° B °rddhâvitvâ naikaçaḥ va°. — 2. C vayam̃m amapure° BC °pureshva çaktâ° BC °ndharvâveçmâ(B °rvaveçâ)ni niḥçritâḥ | . — 3. B °m api mam̃samâsâdya C °m api samâsâdya prasîdâ° BC °kasya cil lakshmî° C °varttani ṛiddhiba° BC °lam̃ de°. — 4. B deva gâ° C devam̃ gâ° BC °shati ‖. — 5. BC nṛipati yathâ kulo° C °jo bârasuryapra° BC °kâço vim̃(C vi)duravitaruṇaḥ ravitaruṇaprasupta(C °ṇavraçakta)r ekavarṇṇa°.

6. B °r lakshitâm̃ gauravaiḥ aya° C °kshitâṅgauravarṇṇo | aya°. — 7. BC °vanasha(C °kha)ṇḍam âsṛitya dhyâ° B °paraḥ pârthi° C °paramapârthi° BC °vaḥ guṇa°. — 8. B °çataḥ samakoṭisaṃvarddhi°. — 9. B so ha timi° C so ham̃ timi° BC °timilândha ° pradîpo yam̃ âyatam̃ prâ°. — 10. B °rmam̃ | ya° C °jjaga svâsayi°.

11. C °sam̃papte prâdubhûtaḥ°. — 12. C ayam̃ tam̃ prâ ° dharma yaj jatam̃ hlâ°. — 13. C °kântore yâ° BC °çreshṭam u°. — 14. BC ayam̃ prâ°. — 15. B °jagad ayam̃ | C jagatayam̃.

16. B ayam̃ ya mâ° C ayam̃ ca mâ° BC °çreshṭam̃ de°. — 17. C °câlake ba ° rgharâshṭramm iyam̃ pra° B °râtram iyam̃ pra°. — 18. B °ksham̃ dha°.

आक्रुष्टे शूरमिच्छन्ति मन्त्रेषु कुशलं सदा ।
सहायं अर्चयन्ते खु अन्नपानेन सुप्रियं ॥

राजा भक्तवेलायां कुमारं पृच्छति । कहिं कुमारो आहारं करिष्यति ॥ राज्ञो श्रुत्वा कंचुकीया च वर्षवरा च किराता च वामनका च समन्तेन प्रधाविता कुमारं मार्गन्ता ॥ कुमारो जम्बुच्छायायां ध्यायन्तो कंचुकीयेन दृष्टो परिवृत्ते दिवसकरे जम्बुच्छाया कुमारं न जहाति ॥ कंचुकीयो दृष्ट्वा विस्मितो महाभागो कुमारो यस्य अचेतना छाया न जहाति ॥ कंचुकीयेन राज्ञो शुद्धोदनस्य निवेदितं ॥

व्यावृत्ते तिमिरनुदस्य मण्डलस्मिं
ध्यामाभं शुभवरलक्षणाग्रधारिं ।
ध्यायन्तं गिरिमिव निश्चलं नरेन्द्र
सिद्धार्थं न जहति जम्बुच्छाया ॥

राजा कंचुकीयस्य श्रुत्वा येन कुमारस्तेनोपसंक्रमन्तो पश्यति जम्बुच्छायान्तां । राजा विस्मितो आह ॥

हुतासनो वा गिरिमूर्धनस्मिं
शशीव नक्षत्रगणावकीर्णो ।
ह्लादेति गात्राणि निरीक्ष्यमाणो
ध्यानस्थितो तैलप्रदीपकल्पो ॥

राजा आह ॥ महाभागो अयं यस्य अचेतनवन्ता पि तावा संनमन्ति ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन बोधिसत्वस्य जम्बुच्छायागतस्य पादा वन्दिता ॥

1. BC °shṭe sûra° C °nti yenteshu kuvalayam̃ sahaḥ arca° B °shu ku lavam̃ sahâ° L °çalam̃ sahâ°. — 2. B sahâryam̃ | a° BC °arcayante shu a°. — 3¹. BC °chati ka°. — 3³. B °kıyâ ca kukra ca varsha° BC °varâ ca virâ° B °râgâ ca vâ° samam̃tena pi dhâvi° BC °vito kumâ° C °rganto ku° B °ntâ ku°. — 5. BC °mâram̃ jambu° drishṭvâ pari° C °parinirvṛitte° C °châyâm̃ ku°.

7. BC °ditam̃ vyâha°. — 8. BC vyâharante(C °ntam̃) timi° B °raudayama° C °ra udayarkkamaṇḍalâsmim̃ dhâmâm̃ dhuvarala° B °dhyâmâm̃ bhavadhûvarala° BC °rim̃ dhyâ°. — 10. BC °ntam̃param iva bale(C °la) narendram̃ si° BC °jahâti jam̃buchâyâ | .

12. C râjâm̃ kam̃° BC °yântam̃ ||. — 14. B °sane vâ gi° BC °rddhanismim̃° B °kîrṇṇam̃ hlâ°.

16. C °gâtrâni nirî° BC °nirikshamâṇo° BC °tailadipakalpo ||. — 18². C °tâvâ sanama°. — 18³. C râjâ çu° BC °sya jam̃buchâ° C °châyâm̃ ga°.

राज्ञो शुद्धोदनस्य एतद्भूषि ॥ यथा कुमारस्य शान्तेषु ध्यानेषु चित्तं रमति सो खल्वेव असितस्य ऋषिस्य सत्यो व्याकरणो भविष्यति ॥ तेन राज्ञा कुमारस्य विस्तीर्णमन्तःपुरमुपस्थापितं यथा कुमारो गृहे अभिरमे[116a]य ॥ राज्ञा कन्यानामर्थाय विविधं नानाप्रकारं अशोकभाण्डं कारापितं । कपिलवस्तुस्मिं च नगरे घोषणा कारापिता । सर्वाहि कन्याहि राजकं उद्यानं निर्धावितव्यं सर्वार्थसिद्धो कुमारो कन्यानामाभरणानि विश्राणेष्यति ॥ तहिं उद्याने राजाणत्तीये कपिलवस्तुतो बहूनि कन्यासहस्राणि निर्धावितानि ॥ महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा नाम धीता महतीये समृद्धीये निर्धाविता ह्रियायन्ती कुमारमल्लीना ॥ यदा भगवानभिनिष्क्रान्तो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो तं भिक्षुहि श्रुतं ॥ भगवतो कुमारभूतस्य उद्यानवनगतस्य कन्यानामाभरणानि विश्राणेन्तस्य यशोधरा ह्रियायन्ती कुमारस्य अल्लीना ॥ भिक्षु भगवन्तं पृच्छति ॥ कथं भगवं यशोधरा भगवतो कुमारभूतस्य ह्रियायन्ती अल्लीना ॥ भगवानाह ॥ न हि भिक्षवः इदानीमेव यशोधरा मम ह्रियायन्ती अल्लीना । अन्यदापि एषा मम ह्रियायन्ती अल्लीना ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो ऽतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे ब्राह्मणो कौशिकसगोत्रो । सो कामेषु आदीनवं दृष्ट्वा अनुहिमवन्तं ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो ॥ तेन तहिं अनुहिमवन्ते गंगाकूले आश्रमं मापेत्वा पूर्वरात्रापररात्रं जागरिकायोगमनुयुक्तेन विहरन्तेन वाहितकेन मार्गेण चत्वारि ध्यानान्युत्पादितानि पंचाभिज्ञा सा-

1[1]. C râjâ çu ° nasyaitad a°. — 1[2]. B °cittam̃ namati | sâ kha° C °cittam̃ na ramati | sâ kha°. — 2. BC °pitam̃ | ya° B °mârâ gṛi ° ramaya | C °rameyâ kam̃nyâ°. — 3. C °prakâre aço° B °kabhaṇḍam̃ kâ°. — 4. BC °pitâ sa°. — 5. BC °rvâhi kam̃nyâhi° C °râjaçâkyam̃ u° BC °mâro kam̃nyâ° B °viçrâneshyati | .

6. C tahim udyâ° BC °stuno bahûni kam̃nyâsa°. — 7. B °tîya samṛi° C °vitâ hrîyâyam̃ti ku° B °yâyanti | ku ° llîna ya° C °llîno câ ya°. — 8. BC °n abhikrânto° C °k sam̃buddham abhisam̃buddhaḥ pra° B °vṛitto prava ° cakram̃ | tam̃° C °cakram̃ bhikshu° B °çrutam̃ bha°. — 10. C °kam̃nyâ° BC °çrâmanta° C °yâyanti ku° B °ntî | kumârasya sallînâ bhi°.

12[1]. C °tham̃ bhagavan yaçodharâm̃ bhaga ° sya hrîyâ° B °yâyanti allînâ || . — 13[1]. C °kshavo idânim̃m evam̃ yaço° B °dânîm̃m eva° BC °dharâ nâ mama° C °ma hrîyâ° B °yâyantrî a°. — 13[2]. C °ma hriyâ° B °yâyantrî a°. — 14[1]. C °âhatsuḥ | . — 14[2]. C °gavân | . — 14[3]. C °n âha || na bhikshavaḥ bhûta°.

16. BC °m adhvâne naga° C °ṇo kauṇḍinyasagrotro° BC °tro so kâ°. — 17[2]. C °him̃ amuhima ° çrama mâ° C °pûrvâparâtrapa° B °râtraparârâtram̃ | jâ ° yuktam̃ na vi° C °kenargeṇa ca ° pam̃cabhi ° tkṛito candra° B °tkṛitâ candra°.

चात्कृता । चन्द्रमसूर्यपरिमार्जको महर्द्धिको महानुभावो ऋषि संवृत्तो न च संविभागशीलो ॥ तस्य दानि ज्ञातिको कायस्य भेदाद्गन्धर्वकायिकेषु देवेषूपपन्नो पंचशिखो नाम गन्धर्वपुत्रो ॥ सो देवभूतो तं कौशिकं स्मरति । कहिं कौशिक आकाशे प्रवृत्तजीवो ति मृतो ति ॥ सो समन्वाहरति । पश्यति तं कौशिकं ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितं । अनुहिमवन्ते गंगाकूले स आश्रमे प्रतिवसति असंविभागशीलो ॥ तेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य आरोचितं ॥ यो मम मनुष्यभूतस्य ज्ञाति प्रियो मनापो सो ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो अनुहिमवन्ते गंगाकूले आश्रमपदे प्रतिवसति सो च असंविभागशीलो । तस्य अनुग्रहार्थाय उपसंक्रमेम संविभागस्मिं नियोजेम ॥

शक्रो दानि कौशिकस्य ऋषिस्य अनुग्रहार्थं आहारदेशकाले [116[b]] चन्द्रमसूर्येहि सार्धं मातलिना च संग्राहकेन पंचशिखेन च देवपुत्रेण ब्राह्मणवेशमभिनिर्मिणित्वा ...... कौशिकस्य ऋषिस्य आश्रमं आहारदेशकाले एकमेको उपसंक्रान्तो । स च सुनखो नानाप्रकाराणि उच्चावचानि वर्णानि उपदर्शेति ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
स्यामाकप्रस्थं नलमेषो दुविन्नं ॥

शुनख आह ॥

अल्पातो अल्पकं दद्यात् अनुमध्यातो मध्यिमं ।

1. C °mârjanto maha° BC °çilo tasya°. — 2. C °ko koyasya bhe ° rvakâyeshu de° B °pamĉâçisho nâ° C °pamĉâçishyo nâ° BC °tro so de°. — 3[1]. C °çika smara°. — 3[2]. B °kauçikam̃ â° C °çikam âkâçe pravishṭam̃ jiva° B °vṛittam̃ jiva°. — 4[1]. C °sama·tvâha° BC °rati pa°. — 4[2]. BC °jitam̃ anu°. — 5. B °kûle sâçra ° sati | a ° çilo tena° C °çilo tasya anugrahârtha tena°.

6[2]. C yo ma manushya° C °jitaḥ | anu° B °jito | anu° BC °sati | so ca° C °ca ahamvibhâ° BC °çilo tasya°. — 8. C °rthâya ṡam̃krâmo sam̃vibhâ ° yojemaḥ | . — 10. B °sûryehi ca sârddham̃ | mâ° C °mâtarinâ ca sam̃ ° ca çishyena ca de ° treṇa veçmabhini° BC °ṇitva kauçi° C °shisya âhâram̃ âçrâmam̃ deçam̃kâle e ° krântaḥ tasya ca suna°.

13. C tasya ca su ° ccâvaccâni va°. — 15. C nâham̃ kriyâmi nâpi me sa° B nâham̃ kriṇâmi nâpi vikriṇâmi° C °sti kiñcit paritarû°.

17. C paritarû °ima syamâka° BC °stham̃ nâlam e° C °m eko dubhinnam̃ ‖. — 19. C sunakho âha ‖. — 20. C °dadyâd anuma° B °dyât | a° C °dhyâto paççinam̃ | .

बङ्कातो बङ्कं दद्यात् अदानं नोपपद्यति ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

चन्द्रो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिको आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
स्यामाकप्रस्थं नलमेषो त्रयाणां ॥

चन्द्र आह ॥

वडिशं सो संगिलति दीर्घसूत्रं अयोमयं ।
यो अतिथिस्मिं आसीने अदत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

सूर्यो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे संनिधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
स्यामाकप्रस्थं नलमेषो चतुर्णां ॥

सूर्य आह ॥

मोघं तस्य कृतं भोति मोघं चापि समाहितं ।

1. BC °dyât âdânam vo(C °co)papadyati | . — 2. B °naitvarhaṁ kau° C °na tvahaṁ kau° BC °çika krumi bhuṁ° B °jâhi dadâ°. — 3. B °rgasampannâ e° C °kâṁça vi°. — 4[1]. C °krânto ekâçaṁ vindate suta | kau° B °nto kau°. — 4[2]. C kauçika âha ‖ . — 5. B nâhaṁ viçrâminâpi vi° C nâhaṁ vikrîṇâmi napi kriçâmi na câpi saṁnidhi a° B °câpi sanni ° cit parî°.

8. C °syâmâshaprasthaṁ° BC °sthaṁ nâlam e° B °ṇâṁ ca°. — 10. BC vadiçaṁ so gila(C °ra)ti° C °yaṁ ati° B °yaṁ yo ati°.

11. BC °smiṁ | â° B °âçînenânudatvâ° C °âsîd anenânudatvâ°. — 12. BC natvahaṁ kau° B °çika krubi bhuṁ° C °çika krumi bhuṁ°. — 13. BC °nno evaṁ saṁvin(C °viṁ)date su°. — 14[1]. C sûryo pi tu upasaṁpanno evaṁ saṁvidyate sukhaṁ ‖ B °nto kau°. — 15. BC °vikrinâmi na° B °me | saṁni° C °me sannidhi° BC °cit parî°.

17. BC °janaṁ | i° C °syâmâshapra° B °kapasthaṁ° BC °sthaṁ nâlam e ° rṇṇâṁ‖ 20. BC sohaṁ ta ° ti mohaṁ câ°.

योे अतिथिस्मिं आसीने अदत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

मातलि पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे संनिधि अस्ति किंचि ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
स्यामाकप्रस्थं नलमेषो पंचानां ॥

मातलि आह ॥

सत्यं तस्य हुतं भोति सत्यं चापि समाहितं ।
यो अतिथिस्मिं आसीने दत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

शक्रो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
स्यामाकप्रस्थं नलमेषो षणां ॥

शक्रो आह ॥

सरस्वतीं सो जुहोति चाहुतां गमये अपि ।

1. C yâ ati°. — 2. C natvaha kau° BC °çika krumi bhum̃°. — 3. C °rgasya sam̃panno ekâm̃ça vi°. — 4[1]. BC mâtari pi° B °krântau kau° C °krânto evam̃ samvim̃date sukham̃ | kau°. — 5. C °vikriṇâmi° C °me sannidhi asti kim̃cit | pa°.

7. C °ima syâmâshapra° BC °stham̃ nâlam e° C °sho pañcânâm̃ ‖ . — 9. C mâtari â°.
10. B satyam̃ satya hutam̃ bho° C satyam̃ satyam̃ hutam̃ bho°.

11. B °âçine da° C °âçine da°. — 12. BC natvaham̃° B °ka kruhi bhum̃° C °ka krumi bhum̃° BC °dâhi ca â°. — 13. C °rgasam̃panno eshâm̃çam̃ vi°. — 14. C °nto evam̃ savindate sukham̃ | kau°. — 15. BC na câpi san (C °sam̃)nidhi a°.

17. BC °janam̃ | i° C °syâmâshapra° BC °stham̃ nâlam eshâ(C °shâm̃) sharṇṇâm̃ ‖ . — 20. BC °svati so ju° B °juhâti câhadâm̃ gama° C °câhu âgama° L °câhutâm̃ sama° BCL °mayâm api | .

यो अतिथिस्मिं आसीने दत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रू[117 a]मि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

कौशिक आह ॥

उदारवर्णा इति ब्राह्मणा इमे
अयं च वो सुनखो किस्य हेतु ।
उच्चावचां वर्णनिमां निदर्शये
आख्याथ मे को नु भवे भवन्तो ॥

शक्र आह ॥

चन्द्रो च सूर्यो च इहागता ते
अयं च सो मातलि देवसारथिः ।
अहं च शक्रो त्रिदशान ईश्वरो
अयं च सो पंचशिखो . . . . . ति ॥
यस्यैष प्रतिगृह्णाति अन्नं च पानं च कौशिक ।
पाणिस्वरं कुम्भथूनं मृदंगानां स्वराणि च ।
सुप्तं न प्रतिबोधेन्ति प्रतिबुद्धो च नन्दति ॥

. . . .

तुवं नो ज्ञाती पुरिमासु जातिषु
त्वं कौशिका मत्सरिपापधर्मः ।
तुह्यानुकंपाय इहागता स्म
मा पापधर्मो निरयं व्रजेसि ॥
ये मत्सरी रोषकपापधर्मा

1. B ye tithi° C yâ tithismim̃ açine da° B °âçîne adatvâ°. — 2. BC natvaham̃ kauçika krumi bhum̃°. — 3. C °rgasya sam̃panno°. — 5. B °hmaṇa i ° kho kimasya hetuḥ | C °kho kima hetuḥ | .

7. B °ccâcavo varṇṇa° C °ccâvaco varṇṇa ° bhâm̃ darçaye na âkhyâ° B °rçaye nanu âkhâtamesho nu bha° C °ko anubha°. — 10. C °ihogatau ayam̃° B °hâgato ayam̃° C °mâtarî de°.

12. C °çânam îçva° B °çâna içva° BC °ro | ayam̃° C °yam̃ ca pam̃caçirshoti | yasyai° B °pam̃caçishoti || yasyai°. — 14. B °kauçikaḥ pâṇi° C °çika pâṇi°. — 15. B °mbhabhûyam̃ mṛi° C °mbhatûṇikam̃ mṛi° BC °dam̃gâham̃ varâṇi su°.

16. BC suptânâm̃ pra ° nti | pratibu°. — 18. BC °jñâti pu° B °purimosu jâtishu | tvam̃° BC °çiko matsa° B °tsarîyâpadharmaḥ tu° C °tsarirashakapâpadharmâ tu° — 20. B C °sma | mâ°.

22. B °dharmo pra° C °çravaṇâbrâ° BC °ṇânâm̃ pâ°.

प्रद्वेषका श्रमणब्राह्मणानां ।
पापानि कर्माणि समाचरित्वा
इतो च्युताः ते निरयं व्रजन्ति ॥
ये चेह दानानि ददन्ति पण्डिता
प्रसन्नचित्ताः श्रमणब्राह्मणेषु ।
पुण्यानि कृत्वा इह जीवलोके
इतो च्युतास्ते सुगतिं व्रजन्ति ॥

कौशिक आह ॥

एषो अद्यैवं करिष्यामि पुण्यं
दास्यामि दानं श्रमणब्राह्मणेषु ।
एतेहि दद्यादहमन्नपानं
नाहं अदत्त्वा अमृतं पि पास्ये ॥
एवं च मे ददतो सर्वकालं
भोगा च मे व सर्वा चिपिहन्ति ।
ततो अहं सुगतिं प्रव्रजिष्यं
प्रहाय कामानि तथाधिकानि ॥

नगोत्तमे गिरिवरगन्धमादने
मोदेन्ति देववराधिपात्मजा ।
उपागता ऋषिवर सर्वि पूजितुं
सुपुष्पितां द्रुमवरशाखां गृह्णिय ॥
शुचिं सुगन्धां चिदशेहि सत्कृतां
सुपुष्पितां अमरवरेहि सेवितां ।

2. C pâpâṇi dharmâṇi° B °rmâni sa° C °ito cuto te nilayaṁ° BC °janti yad iha dâ°. — 4. C °ni dadâti pa° C çravaṇabrâ° B °brâhmaṇabrâhma°.

6. C °ita cyu°. — 9. B °dyaiva karishye pu° C °rishya pu ° çravaṇabrâ°.

11. C °hi ete dânaṁ dadyâ nâhaṁ° L °hi ete dadayehi dânaṁ nâ° B °dyâd dânaṁ nâhaṁ° BC °adatvâ amṛi° C °pipâsâ | . — 13. C °bhogâya ca me° BC °me vâ sarvâ kshipi-(C °prî)hanti | L °me vâ sarva kshipihanti | . — 15. BC °ahaṁ pravrajishyâmi prahâ° C °dhikâmâni nago°.

17. BC °ragaṁdhamâ° B °dane | mo° C °modanti deva amarâdhi°. — 19. B upâgamâ ṛi° C °game ṛi ° sarvapû ° gṛihniya çu° B °gṛihniya çu°.

21. BC çuciṁ | sugandhâ trida ° tkṛitâ supushpilâ ama° B °sevitâ tâṁ° C °sevitâḥ tâṁ°.

शाखां ददेन्सुर्नम अस्तु मारिष
यथैव मो शक्र तथैव सो तुवं ॥
तां याचमानां अनुद्ब्रवि ब्राह्मण
इत्यश्रीषि कलहं उदीरये ।
न मह्यं पुष्पेहि इहार्थं विद्यति
या येव वो श्रेयतरा (गृह्णातु) ॥
तदियं त्वं एव समीक्ष ब्राह्मण
जानाहि मो मारिष या नु श्रेया ।
यस्यैव नो मारिष तां दयिष्यसि
सा एव नो श्रेयतरा भविष्यति ॥
अकार्यमेतं वचनं सुगात्रिका
स ब्राह्मणो क्रोधशब्दं वियाहरे ।
गत्वान भूताधिपतिं हि पृच्छथ
सो एव वो ज्ञास्यति या नु श्रेया ॥
तदापि तायो परमार्थदर्शिनो
उदारिका वर्णवरेण अर्थिका ।
गत्वान वोचन्त्रिदशाधिपस्य
जानाहि मो मारिष का नु श्रेया ॥
तान्दृष्ट्वा अ[117ᵇ]नात्तमना पुरंदरो
इत्यब्रवीत् आत्तमनो सर्वेषु ।
..... युष्मे सदृशा सुगात्रिका

1. B tâm̃ hi çâkhâm̃ dadet sarvam̃gamâsi mâ° C tâm̃ hi çâkhâm̃ dada sarvâdgamâsi mâ° C °thaivam̃ mo ça°. — 3. B tâm̃ pâcamâ° C °mânâm anu° BC °hmaṇa | i° C °bravîmi kalaham udi°. — 5. B °hyam̃ pujyam̃ pushpe° C °hyam̃ punyam̃ pushpe° BC °yâ yeca bodha çreyatarâ sopi ta°.

7. BC °yam̃ tvâm̃ eva° B °mîkshe brâ° C °hmaṇâ jâ° BC °nâhi mârsha jânu çreyâ ya°. — 9. C yasya evam̃ naḥ mârisha tvadadishyasi° B °syaiva ro mârisha tvam̃ dayi° BC °shyasi | sâ° C °evam̃ no çre°.

11. BC °triko brâhma° C °hmaṇam̃ krodhaça° BC °bdam̃ vyâkare tvâna°. — 13. C °patim̃ hi pṛi° B °patim̃ hi mṛicha° BC °tha | so eva(C °vam̃) vo jñâtisya(C °sye)ti yâ tu çreyatarâ pi tâ°. — 15. B °rika varṇṇabalena ° arthiko tâ gatvâ° C °varṇṇabalena ° arthiko âgatvâ°.

17. C °tvânaivam avo° BC °vocat | tri ° hi mâm̃ mârsha kâ°. — 19. C °purandaro° BC °vit | â ° rveshu yushme°.

21. B °dṛiço su° BC °sugâtreko rtheḥa pûrve ka° C °rayet | .

को येहपूर्वं कलहं उदीरये ॥
यो सर्वलोके चरति महामुनिः
नामेन सो नारदो सत्यविक्रमो ।
सो अब्रवीत्पर्वते गन्धमादने
गत्वान भूताधिपतिं हि पृच्छथ ॥
इतो सो उत्तरतो दिशायां
गंगाय कूले हिमवन्तपार्श्वे ।
सो कौशिको दुल्लभपानभोजनो
तस्य सुधां प्रेषयि देवसारथिः ॥
अग्निं जुहन्तस्य प्रतिष्ठतो मम
प्रभंकरो लोकतमोनुदो यथा ।
आदित्यलोकस्मिं तथैव ईर्यसि
का देवता किस्य इहागतो सि ॥
शंखोपमं श्वेतअतुल्यसन्निभं
मनोज्ञगन्धं प्रियरूपदर्शनं ।
न दृष्टपूर्वं मय चक्षुषेदृशं
का देवता किन्तु ददासिदं मम ॥
अहं महेन्द्रेण महर्षि प्रेषितो
सुधाहरिं त्वां त्वरितं उपागमि ।
जानाहि मां मातलिं देवसारथिं
भुंजाहिमां कांक्षिषु भोगमुत्तमं ॥
भुक्ता हिमां द्वादश . . . . हि पापका
क्षुधापिपासां अरतिं ज्वरं क्रमा ।

2. BC °niḥ mâmena ° kramo so a°. — 4. BC °vît ‖ parvate° C °rvate andha°.

6. C °uttarâto° C °gam̃gâkûle°. — 8. BC °jano | ta° C °rathi a° B °rathiḥ a°. — 10. B agnijuha° C agnihutam̃ tasya pratisthato° B °tishṭato°.

12. C °yathaivam̃ ishyasi kâ° B °smim̃ yatheva iryasi° C °vatâ kasya ihagatâ si | . — 14. BC °khopamâm̃ çeta° C °tamatulyasam̃nibhâ mangandhâm̃ pri° B °samnibhâm̃ manogyagandhâm̃ pri° BC °rçanâm̃ na dṛi°.

16. BC °pûrve ma° C °mayam̃ cakshuḥ edṛiçakâ de° BC °vate kin tu adâ° C °dâsidam̃°. — 18. C °ndreṇa mârsha preshitâḥ su° BC °sudhâtari mâm̃(C °mâ) tvari°. — 20. C °mâtari de° B °tali deva° C °hi mâ kâm̃° B °bhojam u° C °bhojanam uttam̃ | .

22. BC °dvâdaçehi pâ° C °pakam̃ kshu° B °pakât kshudhâ° BC °pipâçâm̃ ara ° kramâ kro°.

क्रोधोपनाहं च विवादपैशून्यं
शीतोष्णतन्द्रीतरसं च उत्तमं ॥
न मातले कल्पति मह्य भुंजितु
पूर्वे अदत्त्वा इति ब्रुवन् अनुत्तमं ।
न चापि एकस्य न मह्य वर्णितं
असंविभागो हि सुखं न विन्दति ॥
मित्रं ओपायिकं पारिपन्थिका
स्त्रीघातका ये पहरन्ति अर्थं ।
सर्वे पि ते मत्सरिने समा मता
प्राप्तं अदत्त्वा अमृतं पि नासे ॥
ता प्रेषिता देवराजेन आत्मजा
कन्या चतस्रो तपनीयसन्निभा ।
सुधां पि आदाय प्रतिग्रहार्हां
तं आश्रमं यत्र अभूषि कौशिकः ॥
दृष्ट्वा तु ताः अर्थदर्शी मतीमां
प्रभासयन्तीयो अनन्तराश्रिताः ।
स्थिता चतस्रो प्रमदा चतुर्दिशं
सो दानि कौशिक अध्यभाषिथ ॥
पुरिमां दिशन्तिष्ठसि देवते त्वं
अलंकृता तारवरा व ओषधी ।
पृच्छामि ते कांचनवेदिविग्रहे

1. B °vivâdupai° C °vivâdan paiçunya çi° B °nyaṁ çitoshṇatantrivarasaṁ° C °ndrivarasaṁ°. — 3. B na pàtale° C °mạtare kalpayati mahyaṁ bhuṁ° B °iti kruvan° C °iti dhruvaṁ nuttamaṁ càpi°. — 5. C °mahyaṁ va° BC °vallitaṁ | asaṁ° C °bhâgaṁ hi su° BC °ndati mi°.

7. B mitraṁ ohi pàrishaṁ ṛthikà strighà° C mitra oparipattikà strighâtakà° BC °kà ye svapanti arthaṁ (C °ṛtha) te sa°. — 9. B °matsarite paṁcame samanta prà° C °matsari paṁcame samatà prà° BC °prâptàṁ(C °ptà) àdatvà amṛitaṁ pi no ase | .

11. B tàṁ pre° C tàṁ devatà pre° B °tapanipasaṁnibhàṁ | C °nnibhàṁ | . — 13. BC sudhâpi à° C °grahântàṁ âçra° B °rhàṁ tàṁ à ° shi koçikâṁ || . — 15. B °shṭvântu tâḥ° C °shṭvântu tàm athadarço matimâṁ° B °rço patimàṁ pratibhàsayanti paṁcânaṁtare çritaḥ sthi° C °pratibhàsayati paṁcanaṁtare çito sthi°.

17. C sthitâḥ ca° BC °pramudà ° rdiçaṁ | so° C °çiko adhyabhâshito | B °shitha pu°. — 19. C °diçaṁ tishṭhasi devata tvaṁ° BC °tvaṁ | a° B °kṛito gâtravarâ ca auçarà pṛi° C °kṛito tàravelà ca osarà pṛi°.

21. C pṛichati te kàṁcanadevadi° B °he || à° C °khyàsi me tvaṁ° B °vatà çi°.

आख्याहि मे त्वं कतमासि देवता ॥
शिरी हमस्मि मनुजेषु संमता
अक्षुद्रसत्त्वा परिसेविनी सदा ।
सुखेषिणी तुह्य सकाशमागता
तं मां सुधाये वरप्रज्ञ भागय ॥
शीलेनुपेतं चरणेन बुद्धिये
उपेतसत्त्वं प्रगुणेन कर्मणा ।
त्वया उपेतो शिरिजातिमन्तिया
प्रेषेति दासं विय भोगवां सुखी ॥
अथो पि दासो अलसो अशिल्पको
सुदुर्गतो वापि नरो अरूपवां ।
त्वया उपेतो शिरिजातिमन्तिया
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
प्रभा[118a]सयन्ती यशसा यशस्विनी
मनोरमेशाह्वयनां दिशां प्रति ।
पृच्छामि त्वां कांचनवेदिविग्रहे
आचिक्ष मे त्वं कतमासि देवता ॥
श्रद्धाहमस्मि मनुजेषु सम्मता
अक्षुद्रसत्त्वा प्रतिसेविनी सदा ।
सुखेषिणी तुह्य सकाशमागता
तं मां सुधाये वरप्रज्ञ भागय ॥
भार्यापि मे खो सदृशा हि सत्कृता

2. BC °m asmiṁ ma° C °shu sammatâḥ a° B °tâ | a° C °satvo parise° B °satva parisatvaparise° BC °sadâ su°. — 4. BC °kâça âga° B °tâ | taṁ mâ su° C °taṁ sâ su° B °sudhâya vara ° gaya çi° C °gayah çi°.

6. C çicenu° B çilemupe° BC °petâṁ ca° B °buddhiḥ | ye u° C °ye | upete sa° BC °satvâ pra° C °rmaṇâḥ tva° B °ṇâ tva°. — 8. C tvayopetaṁ giriyântimântiyâṁ preshitâ saṁ viya° B °manti ‖ yâ preshati dâ° C °sukhiṁ | B °khî atho°. — 10. BC °çilpa | tâṁ sudugatâ vâpi° C °narâ anupavâṁ | B °naro rûpavâṁ tva°.

12. B °pete jâti° C °petaṁ yâtimanteya ta° BC °tad idaṁ susâdhu | ya° C °idaṁ tvâyâ°. — 14. B °sayanti yaça° C °sayanti yad idaṁ yaçasâ° BC °manomayâ sâhvayanâ diçâṁ°.

16. C °ciksha ma tvaṁ°. — 18. C çuddhâha° B çrarddhâha° BC °m asmiṁ ma° C °shu saṁmatâ | a° B °tâ | a° C °tivediya sa° BC °sadâ su°. — 20. BC °kâça âga° B °taṁ mâṁ sudhâya vara° C °taṁ sa suddhâya ca prajñâṁ varabhogaya | .

22. B °me sho sa° C °dṛiçâbhi satkṛi° BC °tkṛito kalyâ ° rmâya pa(B °pra)tivratâya | .

कल्याणधर्मा च पतिव्रता च ।
प्रहाय स्वकुलं धीतरा च
करोति श्रद्धां पुन कुम्भकारिये ॥
शीलं श्रुतं चापि अथापि संयमं
श्रद्धा सती यत्र . . . . एकदा ।
नैषा सावद्येन विघातदर्शना
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
सा मे व सन्तिके अपि च वद्यसे
विजाने मूढासि धूर्तानुवर्तिनी ।
न एदृशी अर्हति आसनोदकं
कुतो सुधां गच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
अहाति रात्री अरुणस्मिं उन्नते
सा तिष्ठसे तारवरा व ओषधी ।
पृच्छामि ते कांचनवेदिविग्रहे
आचिक्ष मे त्वं कतमासि देवता ॥
मृगीव भ्रान्ता सरभाय वर्जिता
निराकृता मन्दं ममं अवेक्षसे ।
का ते सहाया मृदुगात्रि लक्षते
न भायसे एकिका तुवं देवता ॥
न मे सहाया इह आगता कौशिक
. . . . . प्रवरास्मि देवता ।
आशा सुधाये इह आगतास्मि

2. BC °ya sukula dhîtarâya ka° BC °punaḥ ku° B °mbhakâ | çiye | . — 4. B °samcamam̃ | çra°.

6. C °darçinâ BC °tad idam̃ asâdhu yad itam̃ tva°. — 8. C tameva° B mane va° BC °api vâdyase vivarja(C °rjji)nâ madhurânuvarttanâ(C °no) | . — 10. B °edriçau arha° BC °daka kuto | sudhâga(C °ṅga)cha na°.

12. B °râḍi a° C °râtri aruṇesmim̃° BC °smim̃ ûhate sa ti° C °ravanâ ca osari | B °varâ ca oçarî(?) | . — 14. C °vedavi° B °ksha se tvam̃°.

16. C °ntâ sarvâm̃ pravrajitâ° B °saravâya va° C °kṛitâ vandâmi ave° B °manda mi ave°. — 18. B kânte sahâye mṛi° C kâm̃ te sahâyo mṛi° B °tri rakshita na bhâ° C °lakshati na bhâ° BC °kâ tu deva°. — 20. BC °çika masakka(C °satku°) sârapra° B °varasmi de° C °varasmim̃ de°.

22. C âsâ su° BC °dhâya iha° C °tâsmim̃ tam̃ sudhâ° B °jña bhâkaya (*corr. en* bhâgaya ?) | C °bhâgayâ | .

तस्मे सुधाये वरप्रज्ञ भागय ॥
आशाय क्षेत्राणि कृषन्ति कर्षका
सपुत्रदारा संघटन्ति एकतो ।
नं वर्षं हरति असनी च उत्थिता
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
आशाये एके मनुजा धनार्थिका
नावां समारुह्य तरन्ति (सागरं) ।
आलम्बने तत्र सीदन्ति अथापि च
दुःखं निगच्छन्ति विनष्टपुण्या: ॥
सा मे व सन्तिके अपि च वक्ष्से
विजाने मूढासि धूर्तानुवर्तिनी ।
न एदृशी अर्हति आसनोदकं
कुतो सुधां गच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
का दृष्टासि ..... पिनद्धमंजरी
सीहांगदा कांचिप्रमृष्टधारणी ।
कुशाग्ररक्ता सुपिनद्धकुण्डला
उशीरवर्णा प्रतिभाय शोभसि ॥
गते यथा प्रावृषि अत्र सारदे
असंकृता लोहितमालिनी .... ।
पृच्छामि त्वां कांचनवेदिविग्रहे
आचिक्ष मे त्वं कतमासि देवता ॥
हिरीयमस्मि मनुजान सम्मता
अक्षुद्रसत्त्वप्रतिसेविनी सदा ।

2. B °ya kshatrâ° BC °rshakâ | sa ° dârâ pi saṁ ° ekadâ nam°. — 4. BC nam esha harati | asa° BC °tvayâ na kṛi°.

6. B açâyise ke ma° C âsâyike ma° BC °taranti âlamba(C °bhya)°. — 8. C âlaṁbhyate ta° B °mbate ta ° nti | athâ° BC °pi ca evaṁ duḥkhaṁ° C °gachati vi° B °nti | vi° BC °shṭaprapuṇyâḥ(C °ṇyâ) sa me°. — 10. BC sa me va santi api° BC °vijânâmi mûḍho si dhû° B °varttini | .

12. BC na etâdṛiçani arha°. — 14. B kâ drashṭrâsu pi° C kâ na draṁshṭrâsu pi° C °ddhamaṁjalî siṁhaṁ° BC °gadâ(C °jâ)kâṁcupramṛi(C °sṛi)shṭa°.

16. C °ṇḍalâḥ udinavaprati° B °bhati | . — 18. BC kâle yathâ° C °tra çârade° B °mâlini | C °lini pṛichâ°. — 20. B °kâṁcavedi° C °vatâḥ hi°.

22. C °m asmiṁ ma ° na saṁmatâ° B °mmato a° BC °drasatva(B °tvo)parise°.

सुखेषिणी तुह्य सकाशमागता
न तु त्वां शक्नोमि महर्षि याचितुं ॥
कावर्णधातु इह स्त्री न विद्यति
जानामि धर्मेण सुगाचि लक्षसे ।
ते तां अयाचन्तिये प्रसवाम्यहं
सुधाम[118b]हं जीवितं तं ददामि ते ॥
त्वामेवहं कांचनवेदिविग्रहे
आमन्त्रयित्वान प्रवेक्षि आश्रमं ।
त्वामेवहं सर्वगुणेन पूजये
तव अदत्त्वा अमृतं पिं नो अलं ॥
तं आश्रमं पुष्पविचित्रसंस्तृतं
द्विजेहि घुष्टं रुचिरस्वरेहि ।
सा सुच्छवी तं च प्रविष्टा आश्रम
उदकुपेतं फलमूलशोभितं ॥
वृक्षाग्रणीनां बहवो सुपुष्पिता
साला पियाला पनसा च तिन्दुका ।
शोभांजना लोध्र ..... पाटला
सुपुष्पगन्धा मुचिलिन्दका च ॥
कुवला तमाला बहवो सुवेशनं
अश्वत्थन्यग्रोध तथैवुदुम्बरा ।
तिलका कदम्बा च तथैव चम्पका
प्रसातिका श्यामक तत्र तण्डुला ॥

1. C °kheshi tuhya° B °kâça âgatâ° C °gatâḥ na° BC °na tvam̃ çakno° C °knoti ma° yâvi° BC °tum̃ kâva°. — 3. BC °striya vidya° B °dya vidyati | jâ° C °lakshaṇe ta tvam̃ ajâcanti°. — 5. B te tvam̃ ayâcam̃ti pravasa mahyam̃ su° C tatvam̃ ajâcanti prasava mahyam̃ su° BC °mi te tvam e°.

7. B tvam eva° C tvam eham̃° BC °vekshya âçramam̃ tvam e°. — 9. BC tvam eva° BC °tvâ amṛito pi no°.

11. C tam âçra° B °ghuṭam̃ ru° rehi sâ°. — 13. C so su° B sâ suchâvî° BC °pravishṭa âçramam̃ | udakenupe° bhitam̃ vṛi°. — 15. C °kshâgramânâm̃ ca ba° B °kshâgrâṇâm̃ ca ba° BC °shpitâm̃ | sâ° C °sârâ piyaçâ pana° BC °ndukâ soham̃ja°.

17. C °janodhramṛiduyashṭhipâtalâ su° B °dhramaka pâṭalâ || su° BC °supaṇya° cilim̃dakena kovâlâ ta(C °vâ ta)molâ ba°. — 19. B kovâlâ tamolâ ba° C kovâ tamolâ ba° B °nuveṇanan || açva° C °çanan açva° grodhra tathai° BC °thaivâdumbaro tila°.

21. C tilako kaṇâdâya tathai° B °kadapyâya tathai° mpakâ | prasâdita syâmoka°.

तत्रापिनद्धप्रावृतो कुशामयो
सुपुण्यगन्धो अजिनोपसेवितो ।
आशीतकुर्वी हरते निषसो
निषीद् कल्याणसुखेन आसने ॥
तस्येतवाये कुषिचाय कौशिकः
जयेत्तमानये जटायन्तं धनेन ।
नेहि पात्रेहि सुधां स्वयं ददे
सा अध्यभांषि त्वरिता महामुनिं ॥
तं संप्रति गृह्याण प्रीतमानसा
इत्यब्रवी आत्तमना जटाधरं ।
कृता त्वया कौशिक मह्य पूजा
गच्छामि दानि त्रिदशान सेवितुं ॥
सा कौशिकेनानुमता बुतीमता
जिगीषमाणा त्रिदशां उपागमि ।
गत्वान सा अवच सहस्रदर्शनं
इयं सुधा वासव यो हि मे जयो ॥
सो तत्र यो प्रेषित एव मातलि
परिवृत्तो देवसभाय अग्रतो ।
हिरी सुधां केनभिलब्धे हेतुना
इत्यब्रवी त्वं पुनरेवमाह्वय ॥
तं सो वताराद्विनिवर्तयेद्रथं

1. BC tatrâninadha° C °mpakâḥ prâsâdita syâmoka ta° C °ṇḍulo ta° B °ṇḍulà ta° B °kusâmayo° C °noyasevi° BC °sevino | . — 3. B °kurvvi ha° B °sharṇṇo nashîda° C °sharṇṇo ni° BC °âsanaṁ | . — 5. C °vâyeshu pi câ ° çiko jaye temâna°.

7. C nehi yautrehi su° B °yaṁ daye (?) || so a° C °dadeyaṁ | sâ adhvabhâ° BC °tvaritàṁ ma°. — 9. BC °gṛihya pri° B °mânaso i° C mânasya ity abravît | âtta° BC °dharaṁ kṛi°.

11. BC kṛitvâ tvayâ° C °gachâmi dadâmîti | tridaçâyaṁ jayaṁ sevi so kau° B °dâmi ti tridaçâjaṁ yasevi || . — 13. B °kauçikinânu° C so kauçikino numa° BC °dyutimatâ(C °to) jayeshamâ° C °mânàs tridaçâm upâ°. — 15. C °na sâvaca ° vâsamayehi° B °vâsa ca yehi° BC °jaye | .

17. BC °tra preshitam eva mâtaliṁ pari° C °vṛito de° B °tto | devasahâya° C °ya amrato hi° B °grato hirî°. — 19. BC °kenâtila° C °labdha he° BC °hvayaṁ || .

21. C taṁ ca so vadânâd vini° B °so vadanâd vini ° thaṁ | jà ° daṁ samanta° BC °yasaṁnibhaṁ pra°.

जाम्बूनदं सन्तपनीयसन्निभं ।
प्रज्वाल्यमानं रविकरसंनिभं
अलंकृतं सुवर्णबिम्बविचित्रं ॥
गताश्च हस्तिकपिव्याघ्रद्वीपियो
मृगा च वैडूर्यमया उपागता ।
तं पुष्कला ज्योतीरसमया शुभा
मणीवैडूर्यमया च ईदृशा ॥
हेष्टा मनेसी उपरिं च कुप्सरं
सुवर्णचन्द्रा च रथे उपागता ।
तं यानश्रेष्ठं अभिरुह्य मातलि
दश दिशायो अभिनन्दयेत् महीं ॥
नगांश्च शैलांश्च वनस्पतीं च
ससागरां कम्पमानां वसुन्धरां ।
सो क्षिप्रमेव त्वरितं उपागमि
तमाश्रमं यत्र अभूषि कौशिको ॥
सो मातलि . . . .
दूतो अहं पृच्छति ते पुरंदरो ।
शिरीय श्रद्धाय च आशायापि च
हिरी श्रेया केन गुणेन मन्यसि ॥
. . . .
. . . शिरी मे प्रतिभाति मातलि ।
श्रद्धा अनित्या पुन देवसारथि

2. B °ravikâra° C °ravikâçasannibhaṁ° B °rṇṇavicitramaṇḍalaṁ | . — 4. C °hastika-vyâghra° BC °mṛigâta vai° C °gatâṁ | B °gatâ taṁ pu°.

6. BC °shkarâ jyotirasamayâ subhâ ma° C °shkarâ jyotirasâmayâ çubhâḥ ma° BC °mantravaiḍû ° yâ tva (C °tvam) îdṛiçâ he°. — 8. B °manesi u° C °pariṁ ca° B °kupseraṁ° BC °raṁ savarṇṇacandrâvarathe° C °gatâḥ | . — 10. BC °çreshṭam abhi° C °bhirûhya mâtarî da ° ndaye mahîṁ || .

12. B °spatîṁ sasâ° BC °garâṁ prathamâni ca va° C °vasuṁdharâṁ so° B °ndharâṁ so°. — 14. B °tvaritaṁ âçramaṁ° C °yabha abhû ° çikaḥ | B °çiko so°.

16. BC so mâtali(C °ri) dûto° B °dûto haṁ pṛi° C °ahaṁ ca pṛi° BC °purandaro çi°. — 18. C °rîya çuddhâ° BC °ddhâya âçâ° C °çâyam api ca° BC hiriçriyâṁge(C °yâṅge) na gu° C °guṇe ca manyase | .

21. C çirî me °mâtarî çra° B °tali çra°. — 22. C °ddhâ atityâ yana deva° B °punar deva° BC °sârathiḥ âsâṁ visaṁ° B °vâdidikasayantâṁ mama hirî° C °vâdidiçâṁ samantâ mama hiri°.

आशा विसंवादिकसंयता मम ॥
हिरी मनापा परिशुद्धकेवला
संग्रामशीर्षे न रता प्रवर्जिता ।
विपक्षमाना सुर[119ᵃ]भी उपद्रुता
हिरिर्निवारेति स्वचित्तमात्मनो ॥
हिरीह श्रेष्ठा मनुजेषु मातलि
दहरे कांक्षति महल्लिके च ।
प्रियं च भ्रातृव्यं करोति चण्डं
हिरिर्निवारेति स्वचित्तमात्मनो ॥
को ते इमां कौशिक दृष्टम् ....
उग्रो हि इन्द्रो अथवा सहांपति ।
इन्द्रो तव इन्द्रसगोत्र कांक्षति
तस्यैव भावसहव्रतानुज ॥
स कौशिकः तं जहियान उच्छ्रयं
शीलोपपेतो असधुर्यभूतो ।
पुण्यानि कृत्वा विपुलानि आश्रमे
कायस्य भेदात्स्वर्गेषु मोदति ॥

स्यात्खलु पुनः भिक्षवो युष्माकमेवं अन्यो सो तेन कालेन तेव समयेन नारदो नाम ऋषि अभूषि कौशिकसगोत्रो । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं

2. BC °manâpaṁ pa° BC °kevalaṁ saṁ° C °çîrshyeṇa rato pravrajitâḥ vi° B °çîrsheṇa rato pravrajitâ | .— 4. BC vipuṇyamâ° B °rabhi u° C °rabhir upadrutâḥ hiri nivâre° B °hirir nirvâre ° tmane hiri° C °tmano ko te imâṁ kauçika dṛishṭam ugrâhi indro athavâ sahâmyati indro tava indrasagotrikâ hirîr nivâreti svacittam âtmane hirîha çreshṭâ°.

6. C hirîha° BC °çreshṭâ ma° C °mâtarî dahareti kâṁ° B °mâtaliḥ da° BC °kâṁkshati ma° C °maharddhikâya pri° B °llikâya pri°. — 8. BC priya bhrâtari striya(C °yaṁ) karoti chandaṁ purushâ hi(C °di) durgatâ hi nivâ° B °ttam ânmanoḥ || . — 10. BC °kauçikaḥ dṛi° C °dṛishṭvam ugra hi° B °ugrâ hi ° thavâ mahânyati indro° C °sahâpati indro ° sagotri kâṁkshati | tasyaiva°.

12. C indro tavendro sagotri kâṁ° B °sagotri kâṁ° BC °bhâvâsahavratânuksha sa° (C °nuja ça)°. — 14. B °taṁ kâhiyaçam u° C °taṁ jâhiyasam uchayaṁ | çî° B °yaṁ | çîlâpa° BC °bhûto puṇyâ° B °petaṁ asadhṛijjubhû° C °petaṁ asadhûrjjabhû°.

16. BC °çrame | kâ° C °rgeshu vadati syâ°. — 18. C °puna bhikshavaḥ yu ° m eva sa syâd anyaḥ sa tena° B °m evam anya sa tena° C °abhûmi kauçikago° BC °tro na°. — 19¹. C °khalvevaṁ drashṭaṁ | . — 19². C °hetor ahaṁ° B °toh ahaṁ°. — 19³. C ahaṁ sa bhikshavo tena kâ ° yena nâlado nâma° C °çikasagrotro | .

सो भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन नारदो नाम ऋषिरभूषि कौशिकगोत्रो ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो एवमस्या अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य हिरी नाम धीता आसि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोर्भिक्षवो । एषा एव यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य हिरी नाम धीता अभूषि । तदापि एषा मम ह्रीयायन्ती अल्लीना । एतरहिं पि मम एषा ह्रीयायन्ती अल्लीना ॥

समाप्तं मंजरीजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः । कथं भगवं यशोधरा न शक्यति तोषयितुं ॥ भगवता कुमारभूतेन कन्यानामलंकारां पि विश्राणयन्तेन यशोधरायै शतसहस्रमूल्यं हारं दिन्नं । सा च आह । एत्तकमात्रं अर्हामि ॥ कुमारेण भूयो शतसहस्रमूल्यं अंगुलीयकं दिन्नं तथापि न सन्तुष्यति ॥ कथं यशोधरा अतृप्ता न शक्यति राधयितुं ॥ भगवानाह ॥ एषा भिक्षवो यशोधरा न इदानीमेव अतृप्ता अन्यदापि एषा अतृप्ता ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा सुप्रभो नाम राज्यं कारयेसि । तस्य कुमारो सुतेजो नाम कृतपुण्यो महेशाख्यो निवातो सुखसंस्पर्शो पूर्वालापी प्रियभाषी अमात्यानां भट्टबलाग्रस्य श्रेष्ठिस्य नैगमस्थानां सर्वस्य इष्टो बहुमतश्च ॥ राज्ञो उत्पन्नो । इमो सर्वजनकायो कुमारस्य गुणगृहीतो कदाचिदेते मम जीविताद्व्यपरोपयित्वा कुमारं राज्ये प्रतिष्ठापयेन्सुः । तेन रा[119 b]ज्ञा सो कुमारो विप्रवासितो ॥ सो दानि कुमारो भार्याय सार्धं अनु-

2. C °kshavaḥ evam asyâd anyâ° C °ndrasya hiri nâ°. — 3[1]. C °d evaṁ tad drashṭa° BC °vyaṁ tat ka°. — 3[2]. BC °kshavo e°. — 4. BC eshâm eva(C °vaṁ) yaço° C °ndrasya hiri°. — 5[1]. C °ma hriyayâyanti° B °yantri alli°. — 5[2]. BC etahiṁ pi° C °eshâṁ hriyâyanti alli° B °shâ hriyâyantrî allinâ ‖ .

7. C iti çrimahâvastuavadâne mañjalijâtakaṁ samâptaṁ ‖ . — 8[1]. C bhikshu bha° B bhikshûr bhaga° C °hatsuḥ ‖ B °nsuḥ ka°. — 8[2]. C °gavan yaço°. — 8[3]. C °tena kaṁnyânâ° B °nâma tvaṁ kâlâ pi vi° C °kârâṇi viçrâṇamante ° dharâya çata°. — 10[2]. C ettakâmâtraṁ arhâpi ku° B °rhâmi ku°. — 10[3]. B °dinna tathâ° C °na saṁtushyati | .

11. B °kyati rodhayituṁ ‖ C °kyati bodhayituṁ ‖ . — 12[2]. B esho bhi° C esho hi bhi° BC °dharâ idânîṁ(C °nî) atriptâ a(C ° ‖ a) nya° C °pi ca eshâ° B °esho a°. — 14. C °rvaṁ hi bhi ° titem a° BC °vârâṇasi kâ° C kârayasi | . — 15. C °sujâto nâma° C °vâto mukhasaṁ° BC °bhâshiṇo amâ° B °bhaṭavalâ° C °ṭṭavalâgrâsya çre° BC °ishṭo | ba ° taçca râ°.

17[1]. BC °nno i°. — 17[2]. C °mârasya sarvaguṇa° BC °d vyavaropa ° payetsuḥ | . — 18. C °râjño so°. — 19. B °rddhaṁ | anu° C °anyatasmiṁ° C °triṇakuṭṭi ca parṇṇakuṭṭiṁ kri° B °vasati | mû° C °kena pâyanto su ° râhamâtsâni° B °paribhujanto ‖ .

हिमवन्ते अन्यतरस्मिं वनखण्डे तृणकुटिं च पर्णकुटिं च कृत्वा प्रतिवसति मूलपत्रफलोदकेन यापेन्तो सुखोपपन्नानि च मृगवराहमान्सानि परिभुंजन्तो ॥ तस्य दानि आश्रमातो [निर्गतस्य] मार्जारेण वठरां गोधां मारेत्वा तस्य भार्याये अग्रतो निक्षिपित्वा गतं ॥ सा तां गोधां पाणिनापि च न स्पृशति ॥ कुमारो मूलपत्रफलानि आदाय आश्रमं गतो पश्यति च आश्रमे तां गोधां रौद्रां वठरां । सो तां राजधीतां पृच्छति कुतो इमा गोधा ॥ सा आह ॥ एषा मार्जारेण आनीता ॥ कुमारो आह ॥ किं दानि एषा गोधा सिद्धा ॥ सा नं आह ॥ गोमयो ति कृत्वा न सिद्धा ॥ कुमारो आह ॥ न एषा गोधा अभक्ष्या भक्ष्या एषा मनुष्याणां ॥ सा दानि गोधा तेन कुमारेण निर्छविकृत्वा पक्वा । पचित्वा द्रुमशाखायामोलंबिता ॥ सा चास्य भार्या घटमादाय उदकहारिं गता । गच्छामि अहं उदकमाहरिष्यामि । ततः आहारं करिष्यामि ॥

ताये तां गोधां पक्वां समानां दृष्ट्वा वर्णसंपन्नां च गन्धसंपन्नां च अलूहां च प्रत्यग्रां च अभिलाषमुत्पन्नं । कुमारस्यापि ताये भार्याये एतदभूषि । एषा राजधीता इमां गोधां असिद्धां हस्तेनापि न इच्छति स्पृशयितुं । यत्र च वेलां पक्वा ततः अभिनन्दति भोक्तुं । यदि एताय मम मूले प्रेमा भवे तदेषा गोधा मया फलहारगतेन सिद्धा भवेया । नास्या अतो गोधाये किंचित्संविभजिष्यं गोधां परिभुंजिष्यामि ॥ तेन सा गोधा ताये राजधीतरे उदकहारिं गताये खादिता राजधीता च उदकघटमादाय आगता ॥ सा दानि कुमारस्याह ॥ आर्यपुत्र कहिं सा गोधा ॥ कुमार आह ॥ पलायिता ॥ सा चिन्तेति । कथं पक्वा गोधा वृक्षशा-

2. BC °mâto mârjjâ° C °reṇa jaṭharâ go° B °vaṭharo go° BC °godhâ mâre° kshipetvâ gataḥ(C °to) ‖ . — 4[1]. C °nâpi na spṛi°. — 4[2]. C °gatâ paçyati ca âsamanto go° BC °drâm̃ japarâm̃ | . — 5. BC °imâm̃ godhâ ‖ .

6[1]. C sâ âha ‖ kim̃ dâni°. — 6[2]. B eshâm̃ mâ°. — 7[2]. BC °dâni teshâm̃ go° B °godhâm̃ siddhâ sâ nam̃°. — 7[3]. C sâ tam̃ âha ‖ . — 7[4]. BC gometi kṛi° C °siddhâḥ ‖ . — 8[2]. C °esho godhâ abha° kshyâ na mânushâṇâm̃ | . — 9[1]. BC °ṇa nicchavi(C °vi)kṛitvâ° C °paktâ paci° B °kvâ paci°. — 9[2]. BC °çâkhâyam olam̃vitâ | (C °tâḥ). — 10[1]. C °gatâḥ ga°. — 10[2]. C gachâmyaham̃° C °shyâmaḥ | .

11. C tato âhâ°. — 12. C °paktâm̃ samâ° gandhasam̃pannâ ca rûhâm̃° B °gandhasam̃pannâm̃ ca ruhâm̃° C °pratyagrâ(*ou* çrâ?)hâm̃ ca° BC °tpannam̃ ku°. — 13[2]. B °icchati | na spṛiçayitum̃ | . — 14. B °pakvâm̃ tataḥ° C °pakvâm̃ tam̃to abhi° B °bhoktum̃ yadi°. — 15. C °premnâ bhavet tad e° BC °premnâ bhaved etâm̃ go° B °godhâm̃ ma° veyâ nâ°.

16. B nâsya ato° C nâsya gato godhâye kicit sam̃° bhum̃jishyâ | . — 17. C °go tâye râjadhîtâye° C °khâdito | râ°. — 18[2]. C °kahim̃ sâ dho ‖ . — 19[2]. C °yito sâ° B °yitâ sâ°. — 19[4]. B °çâkhâyem â° C °çâkhâyam â°.

खाद्यामालम्मा पलायिता ति ॥ तस्या राजधीताये एतद्भूषि । नाहं कुमारस्य दृष्टा ॥ तस्या तं दौर्मनस्यं हृदयं प्रविष्टं ॥

सर्वसत्वा मरिष्यन्ति मरणान्तं हि जीवितं ।
यथाकर्म करिष्यन्ति पुण्यपापफलोपगा ॥
नरकं च पापकर्माणो कृतपुण्या च स्वर्गतिं ।
अपरे च मार्गं भावेत्वा निर्वास्यन्ति अनाश्रवाः ॥

सो दानि राजा सुप्रभो कालधर्मेण संयुक्तो । अमात्येहि सुतेजो कुमारो वनातो आनेत्वा राज्ये वाराणसीयं अभिषिक्तो ॥ [120a] राज्ञो सुतेजस्य देवीय मूले न किंचिदपरित्यक्तं । न किंचित्तत्र राज्ये रत्नसंमतं । सर्वं देवीये उपनामेति यानि वस्त्राणि उदाराणि आभरणानि हारार्धहाराणि तानि देवीय उपनामयति न च शक्नोति आराधयितुं । ताये च नं गोधा हृदयं गता ॥ तस्य राज्ञो सुतेजस्य भवति । अहं देवीये न सा किंचिद्गुणजाती यां न करोमि न सा किंचित्प्रियता यां न दर्शेमि न च शक्नोमि तोषयितुं ॥ सो तामाह ॥ देवि अहं तव न किंचिद्गुणजाती यां न करोमि न सा च प्रियता यां न दर्शेमि न च शक्नोमि तोषितुं न परिबुद्ध्यामि किमत्र अन्तरं । जल्पतु देवी ॥ सा दानि देवी तं सुतेजं राजानं गाथया वाध्यभाषति ॥

अद्यापि ते तं वनस्मिं अवबुद्ध्यामि क्षत्रिया
यस्य ते धनुहस्तस्य सानुबद्धकलापिनो ।
ओलम्बा द्रुमशाखायां पक्का गोधा पलायिता ॥

राजा आह ॥

नमे नमन्तस्य भजे भजन्तं

1[2]. BC °rasya na ishṭâ ta°. — 2. B tasya taṁ° C tasyaivaṁ daurmanasya hṛi°. — 3. B °shyanti paraçântaṁ hi jivitaṁ | C °ṇântaṁ jîvitaṁ | . — 4. C °shyati pu° BC °lopamâ | . — 5. C narakaṁ pâpa ° ṇyâçca sva°.

6. C °bhâvayitvâ° BC °tvâ parinirvâ°. — 7[1]. B °yukto amâ°. — 7[2]. BC °tyehi sujâto ku°. — 9[1]. BC °mataṁ sa°. — 9[2]. C sarva de ° devîye upa° BC °upamayati°.

11[2]. B yâye ca° C yâyer ca naṁ°. — 12. BC °jâti yaṁ na ka° C °romi mânasâ kiṁcin pri° BC °yatâyaṁ na° C °çaknoti tosha°. — 13[1]. BC so tam âha ‖ . — 13[2]. BC devi ahaṁ° BC °jâti yaṁ na ka° B °romi | rità ca priyatâmana darçe° C °romi iti tâṁ ca priyatâmanaṁ darçe° C °paribadhyâmi kiṁ atra anantaraṁ ja° B °ntaraṁ jalpa°. — 15[2]. B °gâthâya câdhyabhâ°.

17. BC adyâpi me taṁ° B °taṁ tavasmiṁ ca badhyasmi kshetriya yasya° C °taṁ vâsmiṁ ca badhyasmiṁ kshetriya ya ° stasyâ sânubaddhasya karâpito ola° B °ddhasya kalâpito ola°. — 19. C °dhâ parâyitâ ‖ .

21. BC name nametasya bha° B °je bhajaṁtaṁ kṛitânukâ | rîyasya ka° C °nukârîyasya kâreya°.

कृतानुकार्यस्य करेय अर्थं ।
असंभजन्तं च न संभजेय
नानर्थकामस्य करेय अर्थं ॥
त्यजे त्यजन्तं सततं न गच्छे
अपेतभावेन न संवसेया ।
द्विजो द्रुमं क्षीणफलं विदित्वा
अन्यं परीक्षेय महां हि लोको ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन सुतेजो नाम राजा अभूषि । न खल्वेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो तेन कालेन तेन समयेन वाराणसीयं सुतेजो नाम राजा अभूषि ॥ अन्या सा राज्ञो सुतेजस्य देवी अभूषि अग्रमहिषी । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा भिक्षवः यशोधरा राज्ञो सुतेजस्य देवी अग्रमहिषी अभूषि । तदापि एषा अतृप्ता न शक्यति तोषयितुं । एतरहिं पि एषा अतृप्ता न शक्यति तोषयितुं ॥

इति श्रीगोधाजातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः । भगवता कुमारभूतेन उद्याने कन्यानामाभरणानि वि-श्राणयन्तेन यशोधराये एव बहुकं दिन्नं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव मया यशोधराये बहुकं दिन्नं ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा राज्यं कारयति $[120^{b}]$ कृतपुण्यो महेशाख्यो संगृहीतपरिजनो दानसंविभागशीलो महाबलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं चाकी-

2. C tasam̃ bhajantasya na sam̃° BC °na sam̃bhajeyâmânartha°. — 4. B °ntam̃ sa tam̃ na ga° C °sam̃vatsareyâ | .

6. BC dvijâ dru° B °anya parikshe° C °anye parikshe° BC °loke ‖ . — 8. C °d anyaḥ so te° B °shi na° C °bhûshi | tadâpi na khalve dra°. — 9^{2}. BC °hetor aham̃°. — 9^{3}. C °ham̃ sa tena° C °vârâṇasyâm̃ su°. — 10. BC °bhûshi ‖ agra° C °mahîshi na° B °hishi na kha°.

11^{2}. BC °devi agra° C °mahîshi°. — 12. BC °toshâyitum̃ ‖ . — 14. C iti çrîmahâvastuavadâne godhâ°. — 15^{1}. BC bhikshu bha°. — 15^{2}. C °vatâ rabhûte ° ne kam̃nyânâ ° çrâmantena° BC °rîye sarvam̃ bahukam̃°.

16^{2}. B °idânîm̃ evam ayam̃ yaço° C °m evam̃ maye yaço°. — 17^{2}. BC bhikshu â° C °âhatsuḥ | . — 18. B °kshavaḥ bhû°. — 19. C °çâkhyo susam̃gri° BC °vâhano tasya°.

21. C °râjyam̃ sphîtam̃° B °bhiksham̃ ca câki° C °câkîrṇṇajanamanushyam̃ ca praçântajanamanushyam̃ ca praçâ° B °daṇḍabhramara suni° C °skaravyavahârasampannam̃ | .

णंजनमनुष्यं च सुखिबहुजनमनुष्यं च प्रशान्तदण्डडमरं सुनिगृहीततस्करं व्यवहारसंपन्नं ॥ तस्य दानि राज्ञो पञ्चशतमन्तःपुरं । तस्य या अग्रमहिषी सा सर्वस्यान्तःपुरस्यातीव प्रासादिका च दर्शनीया च पण्डिता च विधिज्ञा च सर्वकलासमन्वागता च ॥ सो राजा अभीक्ष्णं अन्तःपुरस्य वस्त्राणि च आभरणानि च विश्राणेति । तस्यापि राज्ञो शतसहस्रमूल्यो हारो आबद्धको तस्य च हारस्य मध्ये मणिरत्नं यत्र चत्वारि महाद्वीपा दृश्यन्ति जम्बुद्वीपो पूर्वविदेहो अपरगोदानीयो उत्तरकुरुः सुमेरुश्च पर्वतराजा । अनेकशतसहस्रमूल्यं तं मणिरत्नं तस्य महाहारस्य मध्ये ॥ तां देवीं पृच्छति आभरणानि विश्राणेन्तो ॥ देवि अतीव त्वं मे मनं हरसि । को च उपायो येन देवी मे मनं हरति ॥ सा दानि देवी तं राजानं गाथयाध्यभाषति ।

चेष्टालीलासमाचारा निमित्तस्य च ग्राहणं ।
कौतूहलेन चपलास्त्रिभिरारज्यन्ति पार्थिव ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं स भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन काशिराजस्याग्रमहिषी । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भगवती यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन काशिराजस्याग्रमहिषी अभूषि । तदापि एतस्या मया बहुं दिन्नं ॥

इति श्रीयशोधराये हारप्रदानजातकं समाप्तं ॥

यदा बोधिसत्वो अकामकानां मातापितॄणामश्रुकण्ठानां रुदन्मुखानां हस्तोत्तं

2[1]. BC °ḥpuraṁ tasya°. — 2[2]. C °gramahishyâ sâ sa ° syâtîvaṁ prâ° BC °nvâgatâ ca so râ°. — 4. C °vastrâṇi câbha°. — 5. C °mûlyo âro âba° BC °sya ca hâramadhye° C °çyanti jaṁbudvî ° godâvali utta° B °godâvari utta° C °kuru sume ° râjo a° B °râjâ ane°.

7. C °madhye râjâ tâṁ° B °madhye tâṁ°. — 8[1]. BC °pricchati | â° B °çrâṇanto de°. — 8[2]. BC devî ati° C °tvaṁ mama manaṁ°. — 9[1]. C °devî mama mana harati | . — 9[2]. B °gâthâyâdhya° C °gâthayâ bhâ°.

11. B ceshṭhâli° BC °ca gûhanâ | . — 12. B °lena ca harâs tri° C °lena ca râjâ strîbhi° BC °bhir ârâjyanti pârthi(C °pâthi)vaḥ || . — 13. B °kshavaḥ || yu° C °d anyo sa te°. — 14[1]. C °khalevaṁ dra°. — 14[2]. BC °hetor ahaṁ°. — 14[3]. C °kshavo tena kâ° BC °samayena kâçirâjasyâgra° C °mahishi abhûshi | na kha°.

16[3]. B °bhavati yaço° C °vati yaço ° râjasya 'gramahishî°. — 17. C °bahu dinnaṁ || . — 19. C iti çrimahâvastuavadâne yaço°. — 20. BC °kravarttîrâ° C °râd anagâriyaṁ pra° B °codhara de°.

च चक्रवर्तिराज्यमपहाय अलूहं च गृहवासमपहाय अगारादनगारिकां प्रव्रजितो तदा यशोधरा देवदत्तेनोच्यते ॥ मम भ्राता प्रव्रजितो आगच्छ मम अग्रमहिषी भविष्यसि ॥ सा दानि न इच्छति बोधिसत्वमेव अभिकांक्षति । सुन्दरनन्देनापि वुच्चति । मम भ्राता प्रव्रजितो आगच्छ मम अग्रमहिषी भविष्यसि । तस्यापि न इच्छति बोधिसत्वमेवाभिकांक्षति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तधर्मचक्रो तदाहिं ए[121a]तं भिक्षुभि श्रुतं । भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति । कथं भगवं यशोधरा सुन्दरनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थयन्ती न इच्छति भगवन्तमेव प्रार्थेति ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव यशोधराये सुन्दरनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थयमाना न इच्छति मम एवाभिकांक्षति । अन्यदापि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति मम एवाभिकांक्षति ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने हिमवन्तपादमूले सर्वेषां चतुष्पदानां समागमो अभूषि ॥ अस्माकं राजा नास्ति चतुष्पदानां राजा स्थपीयतु ॥ तहिं तेषामुत्पन्नं थपीयतु चतुष्पदानां राजा त्ति प्रवरं ॥ ते आहन्सुः । को दानि चतुष्पदानां राजा स्थपीष्यतीति ॥ तेषां दानि उत्पन्नं । यो अस्माकमितो सप्तमं दिवसं सर्वप्रथमं हिमवन्तं पर्वतराजं गमिष्यति सो चतुष्पदानां राजा भविष्यति ॥ ते एवं समयं कृत्वा ततो प्रदेशातो येन हिमवन्तो पर्वतराजा तेन प्रधाविता ॥ तेषां सर्वेषां पृष्ठतो कृत्वा व्याघ्री हिमवन्तं पर्वतराजानं अनुप्राप्ता ॥ व्याघ्री हिमवन्तं पर्वतराजानं गत्वा चतुष्पदानां प्रतिपालेति ॥ चतुष्पदा च सर्वे हिमवन्तं पर्वतराजमनुप्राप्ता । तत्र च तां व्याघ्रीं पश्यन्ति प्रतिपालेन्तीं ॥ ते दानि चतुष्पदा तां

3[1]. BC so dâni° B °cchati | bo° C °m evaṁ abhi°. — 3[2]. C °nâpi cucyati B °ccati mama°. — 4[1]. BC °mahishî°. — 4[2]. C °icchasi bo° m evaṁ âkâṁ° B °m evâkâṁ°. — 5. C °gavân pravṛi ° cakraḥ tadâhim etaṁ bhi° B °tadâhi etaṁ bhi ° taṁ bhi°.

6[1]. B bhikshu bha° C bhikshur bhaga ° cchati | . — 6[2]. C °gavan yaço ° ttena prâ° BC °rthayanti na i° C °m evaṁ prâ°. — 8. BC °idânîṁm e° C °m evaṁ yaço ° ttena prâ°. — 9. B °prâyanti° C °prâpayanti na i°.

11. C °pûrva bhikshavaḥ atî ° bhûmi | . — 12[1]. B asmâkaṁ râjâ nâsti catushpadânâṁ samâgamo abhûshi || asmâ° C °sthâpishantu ta° B °sthâpîyantu tahiṁ°. — 12[2]. BC °teshâṁm utpa° C °tpanaṁ thapîyantu tahiṁ teshâṁ utpannaṁ thapîyantu | catushpadânâṁ râjâ sthapishyatîti catu° B °piyantu catu° BC °râjânti pravaran te âha°. — 13[1]. C °âhatsuḥ ko dâ° B °nsuḥ ko dâ°. — 13[2]. C °sthâpayishyati | . — 14[1]. BC °nnaṁ yo°. — 14[2]. B °sarve pratha° C °sarvaṁ pratha ° tarâjânaṁ gami° BC °mishyati || so°. — 15. BC °himavantaṁ parva° C °dhâvitâḥ | B °dhâvitâ teshâṁ°.

16. BC °prishṭato kṛi ° jânaṁ anuprâpto(C °ptaḥ) vyâ°. — 17. C °tipâlayati | . — 18. C °catuḥpadâ° C °prâptaṁ | . — 19[1]. BC °paçyati pratipâlenti te dâ°. — 19[2]. B °shpadânâṁ tâṁ° C °shpadâṁ tâṁ° B °shṭvâ cettasaṁjâ° C °shṭvâ catussaṁjâ° B °rmanâ isti°.

व्याघ्रीं दृष्ट्वा आर्तसंजाता दुर्मना । इस्त्रिया स्म पराजिता न च कहिंचित् इस्त्रियो राजा सर्वत्र पुरुषा राजा । यथा अस्माकं न अलिकं भवेय पुरुषो च राजा भवेय ॥ तेहि सा व्याघ्री उक्ता ॥ भद्रे यं तुवं पतिमिच्छसि सो चतुष्पदानां राजा भविष्यतीति ॥ तां व्याघ्रीं ऋषभो अल्लीनो ॥ भद्रे मम पतिं वरेहि । अहं लोके मंगलभूतो मम गोमयेन देवकुलानि उपलिप्यन्ति देवकार्याणि च क्रियन्ति ॥ सा दाणि व्याघ्री आह ॥ नाहं तव पतिं इच्छेय त्वं फालेहि च शकटेहि च नित्यभग्नप्रलग्नो ॥ हस्तिनागो पि तां व्याघ्रीं उपसंक्रान्तो आह ॥ भद्रे अहं बलवांश्च संवृद्धकायो च संग्रामेहि च अपराजितो मम गृह्णाहि ॥ व्याघ्री आह ॥ न हि त्वं सिंहे गर्दमाणे न उच्चारप्रस्रावं मुंचमानो पलायसि ॥ सिंहो पि मृगराजो अल्लीनो ॥ भद्रे मम पतिं [121b] वरेहि मम सर्वे मृगसंघा त्रसन्ति ॥ व्याघ्री आह ॥ मृगराज मूर्ध्ने पि पतिता प्रतीच्छामि ॥

चतुष्पदानां सर्वेषां महा आसि समागमो ।
आराजकमिदमस्माकं को त्र राजा भविष्यति ॥
हिमवन्तं पर्वतराजं यो मो प्रथमो गमिष्यति ।
इतो सप्तमे दिवसे सो यं राजा भविष्यति ॥
सिंहा व्याघ्रा मृगा चैव हस्तिनो वृषभा वृका ।
न शक्नुवन्ति अन्वेतुं गता प्रथमा पर्वतं ॥
प्रासादिकं दर्शनीयं हिमवन्तं नगोत्तमं ।
गत्वान व्याघ्री प्रथमं प्रविचारेति चतुष्पदां ॥
गत्वा चतुष्पदा सर्वे व्याघ्रीं पश्यन्ति ते तहिं ।

1. C ishṭiyâsya | palâyitâ na ca kahiṁcid ishṭiyâ râjâ sa ° rusham asmâ° B °rusho râjâ purusham asmâ°. — 2. BC °alikaṁ bhaveyo | puru°. — 3^2. C °dre yan tuvaṁ istri icha° B °tuvaṁ maṁntri icchasi | so ca°. — 4^1. C °vyâghrim ṛisha° BC °llîno bha°. — 4^2. C °pati vare°. — 4^3. C aha loke maṅgala° B °maṁgalaṁ bhû ° uparishyanti° C °upalishyanti°. — 5. C so dâni°.

6. C °tvaṁ pharehi ca° B °tvaṁ phalehi° BC °bhagnaṁ pra° B °lagno hasti°. — 7^1. C °âha ca | . — 7^2. B bhadre ca ahaṁ° C °balaṁvâṁ ° ddhakâye ca saṁ ° parâhitoma° BC °gṛihnâhi ‖ . — 8^2. C °ne na uçrâvapraçrâvaṁ°. — 9. BC °llîno bha°.

11. R °mûrddhne pati praticchâmi catu° C °mûrddhnena patati praticchâmi | . — 12. C °âsi samâgato ârâ° B °game | . — 13. B °shyasi | . — 14. B °râjânaṁ yo° C °râjonaṁ yo me prathamaṁ ga° B °shyati | siṁha°. — 15. C °ptama diva°.

16. BC siṁha vyâ° B °vyâghro mṛi° BC °mṛigo vaihasti ° shabho vṛikâ na°. — 17. B na ca çakneti anyetuṁ ga° C na ca çaknoti | anyetud gatâ prathamaṁ pa° B °thama parva°. — 19. C °maṁ prativâleti | ca°. — 20. BC °vyâghrî pa ° hiṁ dṛi°.

दृष्ट्वा च अर्ह्दिता अभूषि इस्त्रिये स्म पराजिता ॥
न अस्ति स्त्रियो राजानो न च मो अलिकं भवेत् ।
यं व्याघ्री पतिमिच्छेय सो यं राजा भविष्यति ॥
मम गोमयेन कल्पानि देवकार्याणि क्रियन्ति ।
ऋषभो अवच तत्र मम भद्रे पतिं वरेत् ॥

व्याघ्री आह ॥

नित्युत्थितं सदा किलान्तं शकटेहि लांगलेहि च ।
नो तादृशं पतिमिच्छे मनुष्ये यदि भवेल्लोके ॥

हस्तिनागो आह ॥

अहमनुचरोपेतो संग्रामे अपराजितो ।
हस्तिनागो बली तत्र मम भद्रे पतिं वरेत् ॥

व्याघ्री आह ॥

सिंहस्मिं नदमानस्मिं तुवं भीतो पलायसि ।
छर्दगूथमेव सृजं नेच्छेयं तादृशं पतिं ॥

सिंहो आह ॥

अनुपूर्वसुजातस्कन्धो
सिंहो पर्वतगोचरो हमस्मि ।
मृगसंघा त्रसन्ति सर्वे
त्वं भद्रे मम भर्तारं वरेहि ॥

1. B drishtvâddhaditâ abhû° C drishtvâvadhyadita abhûshi | ishtiye parâyitâ nâsti° B °striye parâjitâ nâsti°. — 2. B nâsti striya râ° C nâsti striye râ° BC °na ca mâm̃ ali°. — 3. C °vyâghrim̃ pa° B °ghrî pratim iccheya so mam̃ râ° C °shyasi | . — 4. C °ryâni kriyanti | B °kriyanti risha°. — 5. B rishabhâ a° BC °vacati tatra° B °patim̃ caret || C °patim̃ careta | .

7. BC °tam̃ sandatilân(C °lâm̃)tam̃ çakatehi lam̃galehi ca no tâ°. — 8. BC °patir na icche° C °cchema manu° BC °nushyam̃ yadi° B °l loko ha°. — 10. B °m anyacarope° C °m anyacaro yato sam̃ ° râyito ha° B °jito ha°.

11. BC °nâgo baddhi || tatra° BC °patim̃ caret || . — 13. BC °yasi ccha°. — 14. B cchadamûrttam eva srijam̃ naccheva tâdri ° im̃ || C chandamûrttem evam̃ saja nechevam̃ tâdri°.

16. C °pûrvam̃ sujâtakaska° B °jâtavaska° C °gocare aha° BC °m asmim̃ mri°. — 18. C °trasam̃ti sa° BC °dre bharttâ mama va(B °ca)rehi || .

व्याघ्री आह ॥

सर्वाकारवरोपेतं गिरिं वा स्वयमागतं ।
एतादृशं पतिमिच्छे मूर्ध्नेनापि प्रतीच्छितं ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवं स्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सिंहो मृगराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन सिंहो मृगराजा अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन ऋषभो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः सुन्दरनन्दो तेन कालेन तेन समयेन ऋषभो अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन हस्तिनागो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो देवदत्तो तेन कालेन तेन समयेन हस्तिनागो अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन व्याघ्री अभूषि । एषा सा यशोधरा ॥ तदा[122a]पि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति मम एवाभिकांक्षति । एतरहिं पि एषा एतेहि प्रार्थियन्ती न इच्छति मम एवाभिकांक्षति ॥

इति श्रीयशोधराये व्याघ्रीभूताये जातकं समाप्तं ॥

बोधिसत्वस्य उद्याने कन्यानां रत्ना विश्राणयन्तस्य यशोधरा सर्वपश्चा आगता सर्वेहि अलंकारेहि विश्राणियन्तेहि ॥ [राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आणत्ता । कतमत्र कन्याये कुमारस्य चक्षु निपतन्ति ॥] कुमारस्य यशोधरां दृष्ट्वा ताये चक्षु निपतितं । यो कुमारस्य हारो आबद्धको महार्हो शतसहस्रमूल्यो सो हारो कुमारेण ओमुञ्चिय यशोधराये दिन्नो ॥ सार्धप्रहसन्ती आह ॥ इयमहं एत्तकं

2. C °girim̃ vâ sva°. — 3. BC °mûrddhnenâpi praticchitâ ‖. — 4. C °m evam asyâd a° samaye sim̃ho°. — 5¹ BC °shi nai°. — 5². C °hetor aham̃° B °toḥ aham̃°. — 5³. C °ham̃ sa bhi°.

6. B anyâ sâkâ tena ° bhûshi na°. — 7². C °hetor esha° B °toḥ e°. — 8. B °bhûshi na kha°. — 9². BC °hetor esha°. — 10¹. C °kshavaḥ de°. — 10². C °kshavo evam asyâd anyo sâ te° B °d anyaḥ sâ te°.

12¹. BC °dharâ tadâ°. — 12². BC °eshâ na prârthayanti(C °nti) na i° C °kshanti |. — 15. C çrîmahâvastuavadâne yaço°.

16. C °ne kam̃nyânâm̃ ratnâ viçrâṇantasya° B °sarve paççâ° BC °lam̃kâlehi C °viçrâmantehi BC °ntehi râ°. — 17¹. C râjño çu° B °danona amâtya â° C °mâtyâṇattâ | B °ttâ ka°. — 17². B °tra kam̃nyâye° C °cakshuṇi patanti | B °tanti ku°. — 18. B °shṭvâ cakshu nipatati tâyâ cakshu ni° C °shṭvâ cakshuṇi patitâyâ cakshu° BC °titâ yo ku°. — 19. BC °ddhakâ mahâ° B °mûlyam̃ so hâ° B °dinno sâ°. — 20¹. BC sârddham̃ prasahanti°. — 20². B imam aham̃° C imam̃ aham ekatvam̃ âṇaham iti ‖ B °kam̃ âṇabam iti ‖.

अरहामीति ॥ कुमारेण प्रहसन्तेन शतसहस्रमूल्या अंगुलिका अंगुलीतो ओमुंचियान दिन्ना ॥ एवं कुमारो रतनानि कन्यानां विश्राणेत्वा राजकुलं प्रविष्टो ॥ राजा अमात्यान्पृच्छति ॥ कतमायां कन्यायां कुमारस्य चक्षु निपतितं ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ सा महाराज महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा नाम धीता । तत्र कुमारस्य चक्षु निपतितं ॥ राज्ञा महानामस्य प्रेषितं । यशोधरां धीतां मम पुत्रस्य देहि सर्वार्थसिद्धस्य कुमारस्य ॥ महानामो संदिशति राज्ञो शुद्धोदनस्य ॥ न शक्यामि यशोधरां कुमारस्य दातुं । यत्कारणं कुमारो अन्तःपुरे संवृद्धो न कहिंचिदागतो शिल्पे वा इष्वस्त्रे वा हस्तिस्मिं वा धनुत्सरुस्मिं वा राजशास्त्रेषु वा न कहिंचित्कुमारो गतिंगतः ॥ राज्ञो शुद्धोदनस्य श्रुत्वा दौर्मनस्यं जातं । एवमेतं यथा महानामो जल्पति । न मया कुमारो कहिंचि शिल्पे शेषितो अतिप्रेम्णेन ॥ सो दानिं राजा दुर्मना गृहं प्रविष्टो । कुमारेण दृष्टो पिता ॥ कुमारो पितरं पृच्छति । किं तातो दुर्मना ॥ राजा आह । भवतु पुत्र किं तवैतेन ॥ कुमारो आह ॥ न हि तात अवश्यं आचिक्षितव्यं ॥ राज्ञा कुमारं गुरुकं प्रेक्ष्य तेन भूयो भूयः पृच्छमानेन आचिक्षितं ॥ एवं चैवं च महानामेन शाक्येन आचिक्षितो तव अर्थेन यशोधरां याचयमानेन । तव पुत्रो अन्तेपुरसंवृद्धो न कहिंचि शेषितो शिल्पे वा इष्वस्त्रज्ञाने वा हस्तिस्मिं वा रथस्मिं $[122^b]$ वा धनुस्मिं वा । नाहं तस्य धीतां द्वेहं ॥ कुमारो पि श्रुत्वा पितरमाह ॥ मा तातो उत्कण्ठतु । नगरजनपदे घोषणां कारापेहि कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यतीति । यो तत्र

1. B °prasahantena° C °mûlyâ am̃gulîkâ allinye omu°. — 2. BC °nâni kam̃nyâ° C °viçrâmaṇetvâ râjakuram̃ pra° B °shṭo râjâ°. — 3[1]. B °amâtya nirgacchati ‖ C °amâtyâ nirgacchati | . — 3[2]. C katamâyam̃ kanyâ°. — 3[3]. BC amâtya âha° C °hatsuḥ | . — 4. BC sa mahâ° BC °dhitâ tatra°. — 5[1]. B °nipatantitam̃ | . — 5[2]. C râjño ma° BC °shitâ yaço°.

6. B °râjñâ çu° C °râjño suddho° BC °nasya na ça°. — 7[1]. BC °çakyâni ya°. — 7[2]. C °ṇam̃ kuro a° BC °ḥpuram̃ samṛiddho° B °gato silpe° B °dhanuorusmim̃° C °dhanupi orusmim̃° B °t kumârasya gatim̃gataḥ râ° C °ro gatim̃gato | . — 9[1]. C râjâ çu° B °rmanasya jâtam̃ evam̃ e° C °jâtam̃ yathâ°. — 10. C °kahim̃vi çilpam̃ çishito° B °çilpam̃ çeshito | atipremnenâ so dâ°.

11[2]. C °dṛishṭvo pitâ ku° BC °pitâ kumâ°. — 11[3]. B °ram̃ pṛipṛicchati | . — 12[3]. C bhagavanta kutra kim̃ tavetena ‖ B bhavanta putra°. — 13[1]. B °çyam̃ âcakshi°. — 13[2]. BC râjño kumâra(C °re)smim̃ guruko pre(B °pra)shya tena°. — 14. B °âcikshipto | tava° B °yâciyamânena tava°. — 15. C °antaḥpure samṛiddho° B °pura samṛiddho° C °dhanushesmim̃ vâ° B °nusmim̃ vâ nâham̃°.

16. BC °dhitâ da°. — 17[2]. B °utkaṇṭhâtu | . — 17[3]. BC °ghoshaṇâ kâ° C °divase da.° dâsyâmîti yo°. — 18. B °kshito | so â° C °strajñâne vâ yu° B °balâhu(?)kke vâ ha° C °balâhu(?)kke vâ ha° B °dhanusmim̃ vâ dupavittarkeshu vâ | C °pavitarke vâ | A °pacittakeshu vâ | .

शिक्षितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे वा नियुद्धे वा छेदे वा भेदे वा जवे वा बलाकुक्षे वा हस्तिस्मिं वा अश्वस्मिं वा रथस्मिं वा धनुस्मिं वा थरुस्मिं वा उपवितर्केषु वा ॥ राजा शुद्धोदनो श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो ॥ तेन नगरे कपिलवस्तुस्मिं जनपदे घोषणा कारापिता यथा कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यतीति । यो तत्र शिक्षितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्वस्त्रज्ञाने । अन्येहि पि अधिष्ठानेहि दूता प्रेषिता । शुद्धोदनस्य सर्वार्थसिद्धो कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यति । यो तत्र शिक्षितो सो आगच्छतु ॥

तहिं कपिलवस्तुतो जनकायो निर्धावति जनपदेष्वपि जनो आगच्छति । अन्येहि पि अधिष्ठानेहि कौतूहलजात: आगच्छति । शाक्यकुमाराणां विभवं पश्यिष्याम: बलपराक्रमं च कुमारस्य सर्वार्थसिद्धस्य पश्यिष्याम: ॥ तहिं अनेकायो जनसहस्रियो समागतायो कुमारा कपिलवस्तुतो निर्धावन्ति च ॥ अपरो पि भ्रान्तो हस्तिनागो बहिर्नगरातो कपिलवस्तुं प्रविशति षष्टिहायनो परमेण स्थामेन च समन्वागतो । देवदत्तो च कपिलवस्तुतो तं दर्शनस्थानं निर्धावति हस्तिस्कन्धवरगतो । तस्य सो हस्तिनाग: भ्रान्तो अभिमुखो आपतितो । तेन कुपितेन देवदत्तेन सो हस्तिनागो षष्टिहायनो तलप्रहाराय एकाहत्यं कृत्वा तत्रैव नगरद्वारे निहतो । सो तं हस्तिनागं हत्वा निर्धावितो तं द्वारं ॥ तत्र महाजनकायस्य संपिण्डा सुन्दरनन्दो च कुमारो अनुप्राप्तो ॥ सो पृच्छति भो भणे किस्येदं नगरद्वारे जनसंपिण्डा ॥ जनो आह ॥ देवदत्तेन निर्धावन्तेन एषो हस्तिनागो एकाये त-

3[2]. C °kapilasmiṁ ja° B °ghoshanâ kârâpitâ yehi ku° C °pitâ | ye ku°. — 5. BC °cchatu | yadi çi° C °çilpajñâne yadi çilpajñâne yadi i°.

6[1]. C anyehiṁ pi adhisthânehi dû° B °shṭhâne dûtâ preshitâ çu°. — 6[2]. C °nasya putro sarvâ ° syatîti | . — 7. C °chatu yo vâ darçanakâmo âgachatu | . — 8[1]. BC *intercalent le passage suivant :* tahiṁ anekajanasâhasriyo sannipatitâyo(B °tâ | yo) kapilavastusmiṁ luṁbiniye ca tatra kumâro darçanaṁ dâsyati | ete daça kroçâṁ tatra sapta tâlâḥ sapta tâlâ kroçântareṇa nikhata (C °nisharṇṇâ) saptanâṁ tâ(C °stâ)lânâṁ purato bheri occhritâ (C °bheriṁ oḍḍitâḥ) (*cf.* p. suiv. l. 20) BC °vastuno janakâ° C °pade câpi jano°. — 8[2]. BC anyehi pi ashṭânehi kautûhalena jâ° C °jâtâ âga°. — 9. BC °vibhayaṁ paçyi(C °çi)shyâmaḥ bala-(B °ḥ | vara)parâ ° siddhasya parâkramaṁ paçyi°. — 10. C °nekayojanasaha° B °hasrâyo sa° C °gato kumâ° BC °vastuno ni° B °rddhâvati ca | .

11. C °nto ca hastinâgo varhir na° B °lavastu praviçati | sha° BC °shashṭhihâgato para° C °paramena ca sama° B °nvâgato de°. — 13. BC °vastuno taṁ da ° rddhâvati | ha° C °ndhavarato B °gato tasya°. — 14[1]. C tasya ca so hastinâgo bhrâ° BC °âpattito | . — 14[2]. C °prahârâye ekâhasto kṛi° B °ekâhatyo kṛi° C °tatreva na° BC °dvârehi hato so taṁ°.

16[1]. BC °dvâraṁ tatra°. — 16[2]. C °saṁpiṇḍo(?) su ° prâpto pṛi° B °prâpto so pṛi°. — 17. BC °cchati ho bhaṇe ki(B kiṁ)syedaṁ° C °piṇḍâya janâ â° B °ṇḍâ ja°. — 18[1]. C janâ âha | . — 18[2]. C °hârâye mahatâ te° B °hato tena°.

लप्रहाराये हतो । तेन हस्तिनागेन एवं नगर[123ª]द्वारमोरुद्धं न च तं देवदत्तो शक्नोति अतः नगरद्वारतो अपकर्षयितुं लंघयित्वा अतिक्रान्तो ॥ सो दानि हस्तिनागो सुन्दरनन्देन यानातो अवतरित्वा ततो द्वारतो सप्त पदां कड्ढितो । दृष्ट्वा महाजनकायेन हक्कारो मुक्तो । अहो कुमारस्य सुन्दरनन्दस्य उत्साहो ॥ सुन्दरनन्दो पि तं हस्तिनागं द्वारतो सप्त पदानि अपकर्षित्वा अतिक्रान्तो ॥ बोधिसत्वो महता समृद्धीये अनुप्राप्तः ॥ बोधिसत्वो पृच्छति । किस्य एष नगरद्वारे महां जनकायसमागमो ॥ ते आहन्सुः ॥ कुमार देवदत्तो च कपिलवस्तुतो निर्धावति भ्रान्तो च हस्तिनागो प्रविशति नगरद्वारं अभिमुखो देवदत्तस्य आपतितो । तेन रुषितेन सो हस्तिनागो एकाय तलप्रहाराये निहतो सो एषो हस्तिनागो नगरद्वारं ओरुन्धित्वा पतितो च । देवदत्तो न शक्नोति अतः नगरद्वारातो अपकर्षितुं लंघित्वा अतिक्रान्तो । सुन्दरनन्देन सप्त पदानि कड्ढितो । तदेष जनकायो संपिण्डाये कथं पि निर्धावति ॥ तेन कालेन तेन समयेन कपिलवस्तु सप्तहि प्राकारेहि परिक्षिप्तो अभूषि । बोधिसत्वेन यानातो अवतरित्वा मातापितृकेन बलेन तं हस्तिनागं अतो नगरातो तेषां सप्तानां प्राकाराणां परतरेण क्षिप्तो ॥ तं बोधिसत्वस्य उत्साहं दृष्ट्वा अनेकेहि देवमनुष्यसहस्रेहि हक्कारा मुक्ताः बोधिसत्वो पि निर्धावितो ॥ राजापि शुद्धोदनो शाक्यमण्डलपरिवृतो महानामो पि शाक्यो निर्धावितो ॥

तहिं कुमारेण सर्वार्थसिद्धेन दर्शनो दिन्नः सर्वशिल्पकर्मायतनानि कुमारेण संदर्शिता । सिद्धार्थकुमारस्य न कोचित्समसमो तथा युद्धे वा नियुद्धे वा न कोचित्कुमारस्य समसमो ॥ पश्चिमे निदर्शने बाणा विध्यन्ति ॥ एते दश क्रोशा तत्र सप्त तालाः । सप्त ताला क्रोशान्तरेण निखता सप्तानां तालानां पुरतो भेरी ओ-

1. B °çaknoti ataḥ° C °tvâ atyabhikrânto | . — 2. C °ritvâ tataḥ dvârâto sa° dâm̃ kaṭṭito B °dâm̃ kaṭito dṛi°. — 4¹. BC °janakâye hakkâ° B °mukkâro aho° C °muktaḥ aho°. — 4². BC °tsâho sunda°. — 5¹. C °sapta yadâni° B °dâni ayam̃karshi° C °tvâ atyabhikrânto | . — 5². C °samṛiddhiye anuprâpto || .

6². B kim̃sya e° C °janakâyo samâ°. — 7¹. C °âhatsuḥ || . — 7². C kumâro deva° BC °vastuno nirddhâ° B °nâgo ca pravi° BC °dvâre abhi° B °sya âyatito tena°. — 9. BC °shitena tam̃ hastinâgam ekâ° C °stinâgo nâga° C °orum̃dhitvâ° BC °tito ca de°. — 10. BC °çaknoti | ataḥ° C °lam̃gayitvâ atyabhikrânto | B °krânto sunda°.

11¹. B °nandattena sapta° C °nandas tena sapta° BC °ni kaṭṭito tad e°. — 11². C °sha janapadâni janakâ° B °kâyo sapiṇḍâ° BC °katham̃ vi ni°. — 13. C °yânâto atari° C °paratalena kshipto || . — 15. C bodhi° râ muktaḥ bo° BC °vito râjâ°.

16. B °rivṛitâ mahâ°. — 18. C °dinno | sarva° B °rçitâ si°. — 19. BC °sya na kvacit sa° C °niyuddhe° BC °ddhe vâ na kvacit ku° samo pa°. — 20¹. C pachime nidarçanam̃ vâṇâ° BC °dhyanti | tatra° (p. suiv. l. 1).

च्छ्रिता ॥ तत्र कोचित् एकतालस्कन्धं निस्ताडेति कोचि द्वे तालस्कन्धान्निस्ताडेति । देवदत्तस्य शरो द्वे तालस्कन्धा निस्ताडित्वा तृतीये तालस्कन्धे लग्नो । सुन्दरनन्दस्य शरो त्रयस्तालस्कन्धां निस्ताडेत्वा चतुर्थस्य तालस्कन्धस्य अन्तरभूम्यां निपतितो ॥ बोधिसत्वेन देवकुलातो पितामहस्य सिंहहनुष्य राज्ञो धनुस्तत्र आनापितं ॥ सो धनु तत्र रंगमध्ये निक्षिप्तो । यो शक्नोति एतं धनु पूरयितुं धारेतु ॥ [123^b] तं धनु हस्तातो जनकायेन जिज्ञासितो न च शक्नोति कोचित्पूरयितुं । शाक्यकुमारेहि पि सर्वेहि जिज्ञासितं न कोचिच्छक्नोति पूरयितुं । कोलियकुमारेहि पि जिज्ञासितं लिच्छविकुमारेहि पि जिज्ञासितं अन्येहि पि कुमारेहि जिज्ञासितं न कोचि शक्नोति पूरयितुं ॥ पश्चाद्बोधिसत्वेन गृहीतं । पितामहस्य गौरवेण तं धनुं बोधिसत्वेन गन्धमाल्येन पूजेत्वा पूरितं ॥ तस्य धनुष्य पूरियन्तस्य सर्वकपिलवस्तुं शब्देन विज्ञापितं देवमनुष्येहि च हक्कारं मुक्तं ॥ एवं सप्ततालं बोधिसत्वेनैकशरेण निस्ताडेत्वा सापि भेरी निस्ताडिता भेरीं निस्ताडेत्वा रसातलं प्रविष्टो ॥ देवमनुष्येहि हक्कारं मुक्तं । देवतानां सहस्रेहि च अन्तरीक्षातो दिव्यं कुसुमवर्षं ओसृष्टं ॥ कुमारस्य बलपराक्रमं बुद्धिबलं च दृष्ट्वा सर्वत्र गतिंगतो बलेन च ऋद्धीयेन च ज्ञानेन च सर्वशाक्यराष्ट्रं तथान्ये पि राजानो प्रीता संवृत्ताः । सुलब्धा लाभा शाक्यानां राज्ञो च शुद्धोदनस्य यस्य अयमेदृशो महापुरुषो उत्पन्नो ॥

यदा बोधिसत्वो अभिनिष्क्रान्तो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तप्रव-

1. B tatra kvacit eka° C tatra kvacid ẹkatâlaskandhaṁ nistâdeti | deva° B °ḍeti kvaci dve°. — 2[1]. C °dve tâlaskaṁdho ni° B °tvâ tîtṛiye tâ° C °tâlaskandhaṁ lagno | . — 2[2]. C sundacarandasya° B °çaros traya laskaṁdhâṁ nistâ° C °çaro tritâlaskaṁ nistâḍetvâ °patitaḥ bo° B °tito bodhi° — 4[1]. C °pitâmahasiṁhahanu° BC °râjño tatra° B °ânâyitaṁ° BC °taṁ sâ dha°. — 4[2]. BC sâ dhanu° C °tra laṁga nikshi° BC °pto yo ça°. — 5[1]. B °knoti | evaṁ dha° C °knoti ca evaṁ dha ° tuṁ sâretuṁ taṁ dha° B °tuṁ sâretu taṁ dhanu°. — 5[2]. C °dhanuṁ ha ° na vijñâpito na ca çaknoti pùrayituṁ kvacit | B °na vijnâsi° çaknoti kvacit pù°.

6. B °hi vijnâsi° C °hi vijñàpitaṁ na keciçça° B °na kvaciçça°. — 7. B °hi vijñâsi° C °sitaṁ lichavîkumâre pi ji° B °hi pi vijñâsitaṁ ‖ a° BC °anyepihi kumârehi vi(C °ji)jñâsitaṁ na koci ça(C °kecit ça)kno°. — 9[1]. BC °hitaṁ pitâ°. — 9[2]. B °lyena pùretvâ pujitaṁ tasya° C °lyena pùjayitvâ pûjitaṁ | . — 10. C °pûrayantasya sa °bdena jijñâsitaṁ de° BC °muktaṁ cai°.

11. BC caiva(C °vaṁ) saptatâlo bo° C °naikaṁçareṇa nistâḍetvâ sàpi bheri nistâḍitâ bheri nistâḍitâ | bherî nistâḍetvâ rasâ° B °ḍitâ | bherî nistâḍetvâ rasâtaraṁ pravishṭo deva°. — 13. B °vyaṁ suku° C °vyaṁ kusumavarsha osṛishṭaṁ | B °shṭaṁ ku°. — 14. C taṁ kumâ° B °sya varaparâ ° tra gatiṁgato° C °ddhìyena jñànena sarveçakya° BC °vṛittâḥ sula°. — 15. C °râjño çuddho° B °nasya | yasya a° C °ayaṁ sadṛi ° tpano yadâ° B °tpanno yadâ°.

17. C °ttapravaladharmacakras tadâ ‖ etaṁ°.

रधर्मचक्रो तदा एतं प्रकरणं भिक्षुभि श्रुतं ॥ भिक्षु भगवन्तमाहन्सुः । भगवता चिरप्रणष्टा शाकियमुष्टि ज्ञाता ॥ भगवानाह । न भिक्षवो एतरहिं येव मये चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टि ज्ञाता । अन्यदापि मये चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टि ज्ञाता ॥ भगवानाह ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे ब्रह्मदत्तो नाम राजा राज्यं कारयति । निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो सुनिगृहीतजनपदो दानसंविभागशीलो कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च आकीर्णजनमनुष्यं च ॥ तस्य राज्ञो पुरोहितो ब्रह्मायुः नाम त्रयाणां वेदानां पारगो सनिर्घण्ठकैटभानां इतिहासपंचमानां अक्षरपदव्याकरणे अनल्पको । सो यमाचार्यः कुशलो ब्राह्मणवेदेषु पि शास्त्रेषु दानसंविभागशीलो [124ª] दश कुशलकर्मपथां समादाय वर्तति ॥ तस्य पुत्रो धर्मपालो नाम माणवको ॥ तस्य ब्रह्मायुस्य भवति । समयो मम पुत्रस्य धर्मपालस्य वेदानि अधीयितुं न चैष युक्तो मम सकाशातो वेदानि अधीतुं । पितृविश्रम्भेणापि नाधीष्यति गुरुकुले नं दास्यामि ॥ अयमपि ब्राह्मणो वेदपारगो अनुहिमवन्ते आश्रमे पंच वटुकशतानि वेदां वाचेति । तेन सो धर्मपालो तस्य ब्राह्मणस्य अनुपरीत्तो वेदानध्यापेहीति ॥

तस्यापि दानि आश्रमस्य अविदूरे महानुदकह्रदो तत्र च उदकह्रदे उदकराक्षसो प्रतिवसति पुनर्पुनः जनं स्नपयन्तं मारेति ॥ सो धर्मपालो माणवको तहिं उदकह्रदे पुनर्पुनः स्नापयति ॥ तस्य ब्राह्मणस्य भवति ॥ अत्र उदकह्रदे उदकराक्षसो प्रतिवसति पुनःपुनर्मनुष्यां मारेति एषो च धर्मपालो पुरोहितपुत्रो तत्र उद-

1[1]. BC °m âhatsuḥ | . — 1[2]. C °pranashṭâ°. — 2[1]. C °etaram̃hi evam̃ maye ciraprana-shṭâ çâkyamunimushṭi° B °pranashṭâ° C °jñâtâḥ anya°. — 2[2]. C °cirapranashṭâ° C °jñâ-tâḥ ‖ . — 5. BC °de tahim̃ bra°.

6. BC °hataprartyarthi° B °koçâ mahâvâhano tasya°. — 7. B °shyam̃ ca tasya°. — 8. BC °râjñâ pu° C °hmâyur nâma° BC °rghanṭhakai ° vyâkaraṇa analpako sva°. — 10. BC svayam âcâ° C °câryo kuçalo brâṇave ° streshu pi dâna ° kuçalâm̃ karma° B °vartteti | .

11. BC °vako tasya°. — 12[1]. BC °vati sama°. — 12[2]. C °pâlo vedâni adhitum̃ na cai° B °pâla vedâni adhîyi ° çâto vaidâna a° BC °adhitum̃ | . — 13. B °visṛimbhe° C °vijṛi-mbhenâpi (?)° BC °pi adhîshyati gurukulâ nan dasyâmi(C °syâpi) aya°. — 14. C ayam âpi brâ° BC °go atra hima° B °dâm̃ vârenti | C °dâm̃ vâcyanti | . — 15. C °anupavitto vedâm̃ dhyâyeti | B °vedânâm̃ dhyâyehîti | .

17. BC °sya atidûre° B °mahârudakahrado tatra ° de udakârâksha° BC °kshasa pra° C °jano snapa°. — 18. C °snâpayi | B °yati tasya°. — 19[1]. C °vati sarpunar agra udakahra°. — 19[2]. B °sati | punaḥpu° C °sati | sa punaḥ manushyâ mâ° BC °reti ‖ esho° BC °tatra tatra u°.

कह्रदे स्नापयति । सचे दानि तत्र स्नायन्तो उदकराक्षसेन खज्जेय पुरोहितो अस्माकं अपरितुष्टो भवेय किं तुम्हेहि उदकह्रदातो न वारितो ॥ सो दानि तेन उपाध्यायेन धर्मपालको माणवको शब्दापितो उच्यति ॥ मा अत्र उदकह्रदे स्नायाहि अत्र उदकह्रदे राक्षसो दारुणो प्रतिवसति । मा तेन उदकराक्षसेन खज्जिष्यसि ॥ तत्र च उदकह्रदे महेशाख्यो नागो प्रतिवसति महापरिवारो तस्य च नागराज्ञो पुत्रो धर्मपालेन माणवकेन सार्धं प्रीणयति कथासमुल्लापेन रमति । तेन सो माणवको नागभवनान्तः तारितो ॥ तेन माणवकेन सार्धं सो नागकुमारो कथासमुल्लापेन रमति तत्र च नागभवने धर्मपालो माणवको दश कुशलां कर्मपथां देशयति ॥ अपरो च माणवको धर्मपालस्य समवयो सदृशो च ग्रामान्तरं तेन मार्गेण गच्छन्तो तहिं उदकह्रदे उदके स्नायते । सो तेन उदकराक्षसेन मारितो तहिं उदकह्रदे अर्धखादितको प्लवन्तो अपरेण माणवकेन दृष्टो ॥ तेन आश्रमं गत्वा उपाध्यायस्य आरोचितं धर्मपालो उदकराक्षसेन खादितो ति ॥ सो ब्राह्मणो सर्वेहि तेहि पंचहि वटुकशतेहि सार्धं तं उदकह्रदं गतो पश्यति च तं माणवकं उदकराक्षसेन अर्धखादितकं प्लवन्तं । तेहि तं दृष्ट्वा सर्वेहि रावो मु[124b]क्तो ॥ तेहि ततो उदकातो उत्क्षिपित्वा काष्ठानि समावर्तयित्वा ध्यायितो ॥ तानि अस्थीनि घटके कृत्वा सपरिवारो वाराणसीं गतो ब्रह्मायुस्य मूले । अश्रुकण्ठो रुदन्मुखो ब्रह्मायुष्य उपसंक्रमित्वा आह ॥ स धर्मपालो उदकराक्षसेन मारितो । इमानि अस्थीनि ॥ ब्रह्मायु ब्राह्मणं आह ॥ नास्ति एतन्ति धर्मपालो दहरो कुमारो नापि अस्माकं कुले दहरा मृतपूर्वा ॥ सो दानि ब्रह्मायुर्ब्राह्मणो तं धर्मपालस्य उपाध्यायं गाथाय अध्यभाषसि ॥

1. BC so dâni tatra° BC °jjeya | puro° C °hitaputro asmâ ° veya | kim̃ tudehi u° B °rito so°. — 2. B so dâni | tena° B °çabdâpica u° C °çabdâpiya u°. — 3. C °atra udakarâkshaso°. — 4. C pâdenodakarâ° B °kharjjishyasi | . — 5. C °hâpativâro° C °sârddha prîtayati | ka° B °rddham̃ priyati | ka°.

7^{1}. BC °gabhavanato tânito te(C °ni te)na mâ°. — 7^{2}. C °llâppena rapati ta° B °pena ramâm̃ tatra°. — 9. BC °dhamapâlasya° C °mavayam̃ sadṛi° B °grâmantaram̃° C °mântaran tena mârgena gacchanto ‖ ta° B °de udakâyo snâyante | . — 10. C °plavato apareṇa vâṇava° BC °shṭo te°.

11. C tenâçra° BC °sya aroci° C °sena khâditeti | . — 12. C °tehi ye âhi vaṭu° B °çatehi sarvam̃ tam̃ u° C °rdham̃ te udakahradam̃ gato daçyati° C °vakam̃ udakahradena khâyitam̃ plavantam̃ | B °takam̃ pravantam̃ | . — 14^{1}. B °kto tehi°. — 14^{2}. C tehim̃ ta° BC °kâto ukshipitvâ° B °kâshṭâni° B °dhyâyito tâni°. — 15. BC °asthini gha° C °ṇasim̃ gaṭo | bra° BC °mûle a°.

16. B açrûṇi kaṇṭhâ rudanmukhâ bra° C °hmâyuḥ upa°. — 17^{2}. C °asthini ‖ . — 18^{2}. BC °pâlo ramati daharo kumâ° C °le kvacid daharâ mṛitapûrvam̃ | . — 19. B °upâdhyayam̃°.

प्राणं न हिंसेय नदिन्नमादिये
पापं च कर्म मनसापि न चरेत् ।
सर्वं अनार्जं परिवर्जयामः
तस्मा हि अस्माइहरो न मृय्यति ॥
न च मो कदाचिदस्ति क्रोधो
न चापि क्रुध्याम वयं कदाचित् ।
क्रुद्धे पि नो चापि करोम कोपं
तस्मा हि अस्माइहरो न मृय्यति ॥
शृणोम धर्मं असतां सतां च
नो चापि धर्मं असतां रोचयाम ।
असतां हि त्वसतां रोचयामः
तस्मा हि अस्माइहरो न मृय्यति ॥
ददाम दाना बहुशो बहूनि
नो चापि नो अप्रियो याचमानो ।
दत्वा च दाना ननुतप्यमाना
तस्मा हि अस्माइहरो न मृय्यति ॥
ये ब्राह्मणा श्रवणशीलवन्तो
घोषेषिणो याचनका उपेन्ति ।
प्रियं मो तेषां श्रवणदर्शनं च
तस्मा हि अस्माइहरो न मृय्यति ॥
ये ब्राह्मणा श्रवणशीलवन्तो

1. C °himsaya mâdinnaḥ mâ pâpam° B °seya nâdinnam âdiyeya | pam̃ca karmakam̃ mana°. — 3. B °yâmah || tasmâ hi asmâkam̃ da° C °smâ hi asyâm̃ da° BC °mṛiyati | . — 5. C na ca to yadâ asti° B °mo yadâ asti° BC °dho na vâpi kru°.

7. B kruddho pi no câ° C °ddhe pi na câ° BC °karosi ko° B °koyam̃(?) ta° BC °asmâkam̃ daharo na mṛiyati || . — 9. B çriṇoma dharmam̃ asatâm̃ rocayâma asa° C °no câpi dharmam̃ asatâm̃ satâm ârayâma | .

11. C asatâm̃ hi tvâsatâm̃ ro° B asatibhitvâsatâm̃ rocayâmaḥ | ta° A asatibi tvâsatâm̃ roca° BC °asmâkam̃ daha° BC °mṛiyati || . — 13. BC °ma dânam̃ bahuço(B °so) bahû° B °no vâcino apriyo vacamâno | C °no câpi vâ câpi apri ° mânaḥ | . — 15. BC datvâ ca° B °dânânuta° C °dânâ upatapyamâtâ ta° BC °asmâkam̃ daharâ(C °ro) na mṛi° BC °mṛiyati || .

17. C °hmaṇo çra ° vanto gho° BC °ghoshashiṇo° C °upenti | yavâpi ma yâcanakâ u°. — 19. B priyam̃ so teshâm̃° B °asmâkam̃ daharo na mṛiyati | .

21. B °çramaṇaçi ° caranti tam anna°.

घोषेषिणो याचनका चरन्ति ।
तानन्नपानैरभितर्पयामः
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृय्यते ॥
ये चापि मो याचनका उपेन्ति
अन्धा अनाथा कृपणा अनायका: ।
तानन्नपानैरभितर्पयामः
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृय्यते ॥
वयं च भार्यां अनतिक्रमामो
भार्या पि अस्मान्न अतिक्रमाति ।
ततो वयं धर्मचर्यं चरामः
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृय्यति ॥
यो जायते सो भवते सुशीलो
सुसंयतो सुव्रतो ऋजुभूतः ।
अध्यापको भोति समाप्तपाद:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृय्यति ॥
माता पिता भगिनी भ्रातरो च
ये चापि ज्ञातयो अनन्यपक्षिका ।
चराम धर्मं परलोकहेतोः
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृय्यति ॥
माता पिता भगिनी भ्रातरो च
ये च कुलप्रेष्यकरा भवन्ति ।
चराम धर्मं परलोकदर्शी
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृय्यति ॥
धर्मो हि वै रक्षति धर्मचारिं

4. B ye câpi me yâ° C yavâpi ma yâca ° ṇâ va yâcakâḥ ‖ B °ṇâ ca nâyakâḥ tâm̃n anna°. 6. C tâm̃ annapânaḥ abhi ° smâkam̃ daharo na mṛiyati | B °mriyate ‖. — 8. C °ca bhâryâ anatidgameya bhâryâ pi asmân atikramâni |. — 10. C °yam̃ dhamacarehi loke tasmâ hi asmâkam̃ daha° BC °mṛiyati ‖.

12. C °vratato ṛijûbhûtaḥ |. — 14. C °ptashadaḥ ‖ asmâ hi asmân daha° B °ptapadaḥ asmâ hi° BC °mṛiyati ‖.

16. C °bhagini bhrâtare ca ye° BC °yo anyapakshikâm̃ |. — 18. C °dharmâm̃ pa ° hi asmân daha° B °hi tasmâd da° BC °mṛiyati ‖. — 20. C °bhagini bhrâ ° prekshakarâ°.

22. C °asmân daha° BC °mṛiyati ‖. — 24. B dharmâ bhi vai ra° C dharmâ hi vai ra° câri cha° B °rim̃ cchatram̃ mahantam̃ patha va°.

छत्रं महन्तं यथ वर्षकाले ।
एषो नुशंसो धर्मे सु[125ª]चीर्णे
न दुर्गतिं गच्छति धर्मचारी ॥
अधर्मचारी हि नरो प्रमत्तो
यां यां गतिं गच्छति अधर्मचारी ।
सो नं अधर्मो चरितो हनाति
सामं गृहीतो यथ कृष्णसर्पो ॥
न हि धर्मो अधर्मो च उभौ समविपाकिनौ ।
अधर्मो निरयं नेति धर्मो प्रापेति स्वर्गतिं ॥
धर्मो हि वै रक्षति धर्मचारिं
छत्रं महन्तं यथ वर्षकाले ।
धर्मेण गुप्तो मम धर्मपालो
अन्यस्य अस्थीनि सुखी कुमारो ॥

सो ब्राह्मणो सपरिवारो भोजयित्वा ब्रह्मायुना ब्राह्मणेन विसर्जितो सो च ब्राह्मणो आश्रमं गतो धर्मपालं च माणवकं तहिं आश्रमे पश्यति । ते दानि सर्वे विस्मिता सुष्टु पुरोहितेन ज्ञातं ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणः ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुस्य ब्राह्मणस्य धर्मपालो नाम पुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एष राहुलो तेन कालेन तेन समयेन ब्र-

2. BC °nusam̃ço dha° C °dhana me sukîrṇṇe° B °cîrṇṇa na du ° cchanti° C °cârim̃ | . — 4. C adharmacârim̃ naro pramatto yo yâm̃ gachati | adharmacârim̃ | .

6. BC se nam a ° nâti so mam̃ gṛi° C °sarpân | . — 8. B °adhamo ca u° C °pâkanau BC °nau a°. — 9. C °niraye neti dharmo popeti sva°. — 10. C °chatram̃ hi ma° B °yathâ va°.

12. B °sya asthini sakhâ kumâro so brâ° C °sthini sakhâ kumâro | . — 14. C °brahmâyur nâma brâ° B °vivarjito° C °visajjito | so ca° C °gataḥ dharmapâram̃ ca mâ° BC °ṇavakam̃ ca tahim̃° B °him̃ | â° C °çramam̃ pa° B °çyati te dâ°. — 15. B °sarvo vismito su° C °sarva vi ° shṭu purahitena°.

17². BC °kshavaḥ eva°. — 18¹. C °drashṭam̃ | B °drashṭhavyam̃ | . — 18². C tat vasya hetor aham̃°. — 19¹. C °brâhmaṇo abhûshi | . — 19². B khât khalu C °t khalu bhiksha° B °shmâkam̃m eva°.

21². C esho râ°.

ह्यायुष्म धर्मपालो नाम पुत्रो अभूषि । तदापि एषो मया ज्ञातो एतरहिं पि मया चिरप्रनष्टा शाकियमुष्टिः ज्ञाता ॥

इति श्रीधर्मपालस्य जातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तं आहन्सुः ॥ दूरं भगवतो इषु क्षिप्तं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवः एतरहिं एव मये दूरं इषु क्षिप्तं ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि हि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा राज्यं कारयति महाबलो महाकोशो महावाहनो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तस्य दानि विस्तीर्णं राज्यं यावत्तक्षशिलां समाज्ञापयति ॥ सो कनीयसं भ्रातरं राज्ये प्रतिष्ठापयित्वा वाराणस्या तक्षशिलायां आगतो ॥ सो दानि तक्षशिलायां वसति । अन्येन च राज्ञा वाराणसेयो चतुरङ्गेन बलकायेन वेष्टितो ॥ तस्य तेन भ्रातरेण वाराणसीतो तक्षशिलां दूतो प्रेषितो । आगच्छाहि इमो हं परचक्रेण उपरुद्धो ॥ तेन राज्ञा तक्षशिलायां स्थितेन दूतानां [125b] सकाशातो श्रुत्वा भूर्जस्मिं तस्य राज्ञो येन वाराणसेयो वेठितो नामं लिखित्वा तं भूर्जं काण्डे परिवेठित्वा सूत्रेण सुनद्धं कृत्वा वाराणसीं क्षिप्तं ॥ सो काण्डो तस्य राज्ञो पादमूले स्थित्वा पादफलकं खण्डखण्डीकृतं । सो राजा तस्य पुरुषस्य च विस्मितो । अहो उत्साहो च मुष्टिसंबन्धो च यत्र नाम वाराणस्यां स्थितेन काण्डं क्षिप्तं । इमं एवं दूरमागतो मम पादमूले फलके निपतितो इत्थं तेन अहं न हतो ॥ तेन राज्ञा ततः काण्डातो मुंचित्वा तं भूर्जं वाचितं तत्र च भूर्जे एवं लिखितं ॥

1. BC °rahiṁ mayâ(C °ye) cirapranashṭo çâkiyamushṭhiḥ jñâtâ ‖. — 3. C °çrîmahâvastuavadâne dharma°. — 4¹. C bhikshur bhaga° hatsuḥ | B °âhaṁnsuḥ ‖. — 4². C °vatâ ishu°. — 4³. C °kshavo eta ° evaṁ maye° BC °dûre ishu° B °ptaṁ anya°. — 5¹. B °gavân ‖.

6. C °dâpi bhikshavaḥ bhû°. — 7. C °dhvâne nagare° B °yati | mahâba ° çâkhyo tasya°. — 8. BC °çilâ samâ° C °yati ço kani°. — 9. C ço kanîya° B so kanîkasaṁ bhrâ° BC °ṇasyâṁ taksha° C °kshaçilâm âgato |.

11¹. B °ṇasîye catu° C °ṇasîṁ catu° shṭitâ |. — 11². BC °shito âga°. — 12. C âgachâmi | ime sharaca° B °hi ime me para°. — 13. B °bhûjjasmiṁ° BC °smim likhitvâ tasya râjño° BC °râṇasiye veṭhitâ tasya nâmaṁ likhitvâ° B °bhûjja kaṇṭho pari° C °bhûrjja kaṁtho parivedhitvâ sutreṇa çodhanaṁ kritvâ vârâṇâsi kshiptaṁ ‖. — 15. BC so kaṇṭho tasya°.

16¹. BC °smito aho°. — 16². B° mushṭhisaṁ°. — 17. B imam eva dû° BC °phalako ni° C °tenâhaṁ°. — 18. B °râjño tataḥ kaṇḍâto° B °bhûjjaṁ vâ° C °vâcitraṁ | tatra° B °bhûjje evaṁ°.

एषो ते तक्षशिलायां स्थितो पादफलखण्डणो ।
यदि सि न मरितुकामो ओसक्क मम राज्यतो ॥

सो दानि भूयस्या मात्रया भीतो त्रस्तो । अहं जानामि वाराणसीतो अयं शरो आगतो ति । तेनाहं विस्मयं प्राप्तो । अयं च तक्षशिलायां स्थितेन क्षिप्तो ॥ सो तत्रैव स्थाने देवशरस्य देवकुलं कृत्वा तं शरं देवकुले प्रतिष्ठापेत्वा पूजासत्कारं कृत्वा सो प्रक्रान्तो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि येन तक्षशिलायां स्थितेन वाराणसीं काण्डं क्षिप्तं । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । तदापि मया दूरं शरो क्षिप्तो एतरहिं पि मया शरो दूरं क्षिप्तो ॥

इति श्रीशरक्षेपणं जातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ कथं भगवता यशोधरा शिल्पेन लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानिं एव मया यशोधरा शिल्पेन लब्धा अन्यदापि मया यशोधरा शिल्पेन लब्धा ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं मिथिलाया अर्धयोजनं यवकच्छकं नाम ग्रामं । तस्य यवकच्छकस्य बाह्येन एकं कर्मारग्रामं ॥ तहिं कर्मारग्रामिकस्य धीता अमरा नाम प्रासादिका दर्शनीया च पण्डिता प्रतिभानसंपन्ना च ॥ यवकच्छकग्रामिकस्य महौषधो नाम पुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तेन चेत्रारण्यं अण्वन्तेन अमरा कर्मारदारिका दृष्टा भक्तमादाय गच्छन्ती ॥ तां

1. C °pâdamûle phalakhaṇḍâm̃ kshiptam̃ imam evam̃ dûram âgato | pâdamûlakhaṇḍâ desi | yadi° B °khaṇḍâm̃ demi ||. — 2. C °ritum̃ kâmaḥ | oçakta ma° B °osakta ma°. — 3¹. B °traya bhanto trasto aham̃°. — 3². C °jânâmo vârâṇasim̃to a ° gateti | . — 4¹. B tenaham̃ vi ° pto ayam̃° C °vismito prâptaḥ | . — 4². BC °sthitvâ tena kshipto so (C sâ)°. — 5. C °sâ tatraivam̃ sthâne takshaçilasya devaku° C °tkâram̃ kṛitvâ prakânto || .
7². C °syâd anyo sa te° B °bhûshi | yena° C °bhûshi | tadâpi mayâ° B °ptam̃ na kha°. — 10. C tadâpi mayâ dûram̃ çaro kshiptaḥ etaram̃him̃ pi maye çaram̃ dûre kshiptam̃ || .
12. C °çrîmahâvastuavadâne çarakshepaṇajâ°. — 13¹. C bhikshur bha ° hatsuḥ | B °nsuḥ ka°. — 14. C bhi° BC °nim̃ evam̃ ma° C °dâpi ma ° na labdhâḥ || .— 15¹. BC bhikshu â°.
16. BC °vaḥ bhû°. — 17. C °dhvâne timilâyâm arddha° B °lâyâm̃ arddha°. — 18¹. B °sya bâhyena kam̃ karmâ° C °hyena karmârakagrâ° BC °grâmam̃ ta°. — 18². C °rmârakagrâmi° BC °kasya amarâ° B °panthipratihârasampannâ°. — 19. BC °çâkhyo tena°. — 20. B tena kshatrâ° C °ṇyam̃ açvanto tena ° karmârakadârikâ dṛishṭvâ bha ° chati | .
21. BC °cchati bha°.

महौषधो पृच्छति ॥ भद्रे का नाम त्वं किन्ते नाम ॥ अमरा आह ॥ येनतथाग[126ª]तं नाम ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे केषां त्वं ॥ सा आह ॥ येहि ओषिणो तेषामहं ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे केन गच्छसि ॥ सा आह ॥ यच्छत्रं तन गच्छामि ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे कहिंगमि ॥ अमरा आह ॥ संश्रितायांतं तहिंगमि ॥ अथ खलु महौषधो अग्रपण्डितो अमरां कर्मारदारिकां गाथया अध्यभाषे ॥

अमरा नूनं ते नाम कर्मारस्यासि दारिका ।
चित्तेन भूतं प्रजानासि क्षेत्रं वो दक्षिणादिशि ॥

तस्या दानि दारिकाये च त्रयो व शीर्षो अक्षी च अंजिता वस्त्रा च शुद्धा क्षुद्राये च य्वागूये घटिका हस्ते ॥ अथ खलु महौषधो अग्रपण्डितो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये अध्यभाषे ॥

केन ते अंजितं शीर्षं केन अक्षी अंजिता च ते ।
वस्त्रा च केन ते शुद्धा य्वागु क्षुद्रा च केन ते ॥

अथ खलु अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथाये अध्यभाषे ॥

सुतैला . . . . . शीर्षं अभ्यंजनं च लासकं ।
वस्त्रअवस्त्रता शुद्धा य्वागू क्षुद्रा च नोदको ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया अध्यभाषति ॥

यदि तं नूनं ते तैलं अंजनं चापि लोलिका ।
वस्त्रा च उत्सविका ते अल्पे देवेन वर्षिता ॥

1². C °rân âha ‖ . — 1³. C °gatam̃ me nâmahau°. — 2¹. C °shadhar âha ‖ . — 2⁴. B yobi oshi°. — 3¹. B maushado°. — 3³. B sâ âha ya°. — 3⁴. C ye chatram̃°. — 4¹. B mahoshadho°. — 4². C °kahim̃ gamishyasi | . — 4⁴. B sam̃çritâyâm̃tan tahim̃ gamim̃ ‖ C sam̃çritâyântam̃ tahim̃ gamishyati ‖ . — 5. BC °karmâradâradârikâm̃°.

7. BC °karmârâvaçi dârike citte°. — 8. B °tam̃ prajâsi° BC °kshatro vâ dakshiṇe diçe (B °ço) | . — 9. B tasya dâni° C tasya dânikâye° BC °trayo ca çî° C °rsho akì ca° B °drâye va gvâgûye° C °yvâgûpe gha°. — 10. C °shadho 'gra°.

12. B kenâtra parvate çi° C kenâtra pam̃ca çîrshakena anyujitam̃ ca te B kena anyam̃ jitam̃ ca te | . — 13. B vastrâ ca ke te çu° C °kena tena çu° B °ddha yvâ(?)gu°. — 14. C °gâthayâ a°. — 15. BC sutailâta çî° B °rsham̃ | a° BC °abhyam̃jinam alâsanâm̃(C °nâm̃ |) va°.

16. B °avastratâm̃ çu° C °avastratâm̃ | çu° B °ddhâ yvâgû(?)° C °nodakâm̃ | . — 17. B C °vo madhaushadho° C °kamâradâ°. — 19. C yadîdam̃ nû° B °lam̃ añjânam̃ câ(?)° BC °loliko va°. — 20. C °vikâ anye deve° B °kâ alpa te de° BC °rshite | .

सा दानि कर्मारदारिका भक्तस्य रसकुण्डं पाण्डराये शाटिकाये ओछन्नं वर्षेण आदाय गच्छति ॥ अथ खलु महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये अध्यभाषति ॥

तुवं यमेतं हिमपाण्डरेण
छन्नं कुण्डं हरसि जीवनाये ।
पृच्छामि ते अमरे एतमर्थं
कस्य तं भक्तं हरसि मनोज्ञे ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथाये प्रत्यभाषे ॥

. . . .
. . . . भक्तं हरामि पादपे ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

पिता ते वर्षत्रिंशत्को नेलायको पितामहो ।
दशवर्षासि जातीये एवं धारेमि दारिके ॥

महौषधो आह ॥

यस्मिं प्रवुत्थे दुःखिता ते माता भवति दुर्मना ।
ते तं माता च मार्गते कहिं सो अमरे गतो ॥

अथ खलु भिक्षवः अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्रा[126b]ज्ञं गाथया प्रत्यभाषे ॥

यत्र मृताश्च श्वसन्ति दग्धो च पुन दह्यति ।
ज्ञातिभिर्वध्यते ज्ञातिस्तत्र मह्यं पिता गतो ॥

1. C °rasakundapâṇḍurâye° B °kuṇḍapâṇḍa° C °kâye ochaṁ varshe°. — 2. C °râṁ kamâradâ° B °karmadâ° C °gâthayâ adhyabhâshe | . — 4. BC yaṁ etaṁ hima ° ṇachannaṁ kutaṁ(C °to) harasi | jîvamâne pṛi°.

6. C °châmi amare jîvamartha kasya° B °re evam artha kasya°. — 8. C °amarâṁ karmârakadârikâṁ mahau° BC °gâthayâ pra°. — 9. BC saṁvatsariyo ca me° B °memi atha pariçaratkârako° C °memi | arthaṁ parisaraktârako° BC °ko pitâ(C °tâ |) mahî(C °ho) âkhyâsi tavetaṁ(C °daṁ) grâmika esho(C °shâ) bhaktaṁ°.

11. C °kamârakadârikâṁ°. — 12. BC °rshatṛi(C °tri)tako nelâyako pitânâ(C pinâ)maho da°. — 13. B darçavarshâti jâ° BC °dhârehi dâ°. — 15. BC asmiṁ prabhu(C °bhû)ste duḥ ° durmanâ ca | .

16. C te taṁ mânyate taṁ ca mârga° B °mâtâ te taṁ ca mârga° BC °rgate tushṭâ ka°. — 17. C °kshavo amarâṁ ka° B °karmadâri° C °rikâṁ mahau° BC °gâthâyâ°. — 19. C °mṛitoç ca° BC °ca santi dugdhâç(C °gdho)ca punar da° B °dahyanti | . — 20. C jñâtibhiḥ badhya° B °bhir badhya° C °jñâti tatra° C °ganto || .

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

कर्मारभस्त्राः श्वसन्ति अंगारं पुन दह्यति ।
लोहं लोहेन पीडेति कर्मारशालां पिता गतो ॥
मार्गं पृच्छिता आख्याहि क्षेमं अकुटिलं ऋजुं ।
अकण्टकं च नो भद्रे गंसामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु भिक्षवो कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषे ॥

येन सक्ताभिरंगा च द्विगुणपलाशा च पादपाः ।
येन अशेशि न तेन व्रजेसि न तेन अशेसि ॥

एषो मार्गो यवकच्छकस्य यदि पण्डितो सि जानाहि ॥ अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये प्रत्यभाषे ॥

यतो यवा कदाख्या च कोविदारा च फुल्लिता ।
वामं मार्गं ग्रहेत्वान गच्छामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषति ॥

गच्छ ब्राह्मण मार्गेण भक्तो तं भक्षयिष्यसि ।
पितृहि पुत्रा सिध्यन्ति तेषां मासेन भोक्ष्यसि ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

शुष्कं इन्धनं वेणूहि करीरं तत्र सिध्यति ।
तेषां मासेन भोक्ष्यामि एष गंसामि वो गृहं ॥

1. B °shado mahâ ° kâm̃ gâthâyâ°. — 2. B karmâratrastâçca santi° C °ravastrâ ca santi° BC °punar dahyati ‖. — 3. C °henâtti karmârasâram̃ pi° B °na piṭṭeti kamâlaçâlam̃° BC °gato mâ°. — 4. B mârga pṛi° BC °chitâkhyâhi° C °akuṭṭilam̃m ṛiju a° B °lam̃ a... |. — 5. C akam̃thakam̃° B akaṇṭhakam̃° BC °kam̃ ca na bha° B °gam̃sâpi ya° C °mi yakacha°.

6. BC °gâthâyâ°. — 7. BC °ca duguṇava(C °pa)lâ°. — 8. B yena açoçina ° asesi |. — 9[2]. C °karmârakadârikâm̃ gâthayâ pra° B °gâthâyâ pra°.

11. C yato yam̃ vâ kadâyâ ca ko° A °vâ kaṭhâyâ ca ko° B °vâ ka.âyâ ca kocidârâ° B °llitâ ca | C °llitâ câmam̃°. — 12. B yâmam̃ mârga gra° C °yavachakam̃ ‖. — 13. C °karmârakadâ°. — 14. C °hmaṇa bhakto°. — 15. B pitṛihi° C °siddhyanti B °nti | te° C °mânasena°.

16. C °shadhau mahâ ° rmârakadâ°. — 17. BC çushkendhinam̃ ve° B °veṇuhi kalimam̃ ta° C °veṇubhi kalilam̃ ta°. — 18. BC °mâse bho° B °kshyâmi | esha gam̃sami°.

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषति ॥

वस ब्राह्मण मो गृहे यज्ञो यमत्र भेष्यति ।
माता मे देवराजेन महायज्ञं यजिष्यति ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषति ॥

मातु ते देवराजस्य यं यजितं यजिष्यति ।
तं यज्ञमनुभेष्यामि एष गंसामि ते गृहं ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां मातापितॄणां सकाशातो भार्यार्थं याचयति ॥ ते अमराये मातापितरा आहंसु ॥ न वयं दारिकामकर्मारस्य ददाम ॥

महौषधो च भिक्षवो महाप्राज्ञो सर्वशिल्पेहि अभिज्ञो । तस्य भवति ॥ किं कर्माराणां सर्वचूर्णकर्म । सूचीयो । कर्मारो यो शक्नोति सूची पि कर्तुं सो आचरियो ॥ महौषधेन कोश[127a]प्रक्षिप्ता सूची कृता एकत्र कोशके सप्त सूचीयो प्रक्षिप्यन्ति । ते सर्वे अष्ट सूचीयो एका सूची भवन्ति । सापि एका अष्ट सूचीयो भवति ॥ महौषधो तां सूचीमादाय तं कर्मारग्रामं गतो विक्रिणितुं ॥ कर्मारग्रामिकस्य पथा गत्वा घोषेति ॥ सूची विक्रेया यस्य कार्यं स क्रिणातु ॥

निक्कट्टकच्छा सुकृता तीक्ष्णाग्रा वट्टयासिका ।
सूची कर्मारग्रामस्मिं विक्रीणामि विक्रीथ मे ॥

1. B °lu bhivo a° C °rikâm̃ mahau°. — 2. B °ṇa mâm̃ grahe° C °ṇa mârgehe yajño° B °jño tra yatra bhe°. — 3. B mâtâm̃ me de° C mâtâye de° hâjajnam̃ jaji° B °yayishyati ||. — 4. C °haudhadho° C °tyabhâshe |.

6. C mâtaran te de° B mâtun te de° C °sya ajâtitam̃ yajishyati | B °sya ajâyitam yayishyati |. — 7. C °yajñam̃m anu°. — 8. B °rtham̃ yâcayeti | C °rtham̃ yâcâyati |. — 9[1]. B °tarâ aham̃su na va° C °âhatsuḥ |. — 9[2]. BC °dârikânâm aka° C °dadâmaḥ ||.

11[1]. B °shadhasya bhi° C °shadhâ ca bhikshavaḥ mahâ° bhijñâ tasya° B °jño tasya°. — 11[3]. C °karmârakânâm̃ sarvam̃ cûrṇṇam̃ karmam̃ |. — 12[1]. BC suciyo ka°. — 12[2]. B karmârâ na ça° C karmâṇâm̃ na ça° pi katum̃ so âcariyo | B °rttum̃ sâ âcariyo |. — 13. B °dhena kâṇaprakshiptâ sû° C °prasapto sûcîkṛitâḥ | e° kshipenti |. — 14[1]. C °sarvam̃ a sûcî° B °ashtha sû° BC °bhavati |. — 14[2]. C so pi ekâ° B °eko a° BC °sûciyo (C °vo) ekâ sûcî bha°. — 15[1]. C °vikriṇitum̃ |. — 15[2]. C °sya samutthâ gatvâ° B °sya panthâ ga° sheti sû°.

16. C sûcî vikrame pâpasya kâ° B °ryam̃ sâ kri°. — 17. B nikkaṭakacchâ sakṛitâ° C nirkkakacchâ sakṛitâ° B °tâ maṭṭayâ° C °tâ varttayâsikâm̃ |. — 18. C sûci kamâcagrâ° B °rmâragâmasmim̃ C °kriṇâpi vikrî.

सा दारिका महौषधस्य शब्दं श्रुत्वा निर्धाविता । सा महौषधं गाथया अध्यभाषे ॥

अत्र शक्तीयो क्रियन्ति नाराचा अथ तोमरा ।
इहैव तानि क्रियन्ति सूचीयो वडिशानि च ॥
उन्मत्तको सि पुरुष अथवासि विचित्तको ।
यो त्वं कर्मारग्रामस्मिं सूची क्रिणितुमिच्छसि ॥

अथ खलु महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषि ॥

सूची कर्मारग्रामस्मिं विक्रेतव्या प्रजानता ।
आचार्या एव जानन्ति कर्म सुकरदुष्करं ॥
सचेत्ते भद्रे जानेया पिता सूची मया कृता ।
स्वयं व मे प्रवारेया प्रत्तं ते च पितु वरं ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका पितरं गाथया अध्यभाषति ॥

इमं तात निशामेहि शिल्पको यथ भाषति ।
कर्मारपुत्रो निपुणो कुशलो सूचिकारको ॥

अथ खलु भिक्षवो अमराये कर्मारधीताये पिता तां सूचिं दृष्ट्वा विस्मयमापन्नो ॥ सो तां धीतरमादाय महौषधं महाप्राज्ञं गाथाये अध्यभाषति ॥

न मे श्रुता वा दृष्टा वा सूची एतादृशा मया ।
तुष्टो स्मि एतेन कर्मेण इमां कन्यां ददामि ते ॥

1[1]. C °haushasya ça° BC °rddhâvitam̃ | . — 3. BC atha çaktî(C °kti)yo krîyanti nâràca ‖ (B °caya |) atha toma°. — 4. C °haivam̃ tâ° B °va krîyanti° C °cîyo catrisamâni ca unma°. — 5. B ntmattako° B °vicîtakâyo | tvam̃° C °vicitrakâyo | . — 6. C tvam̃ karmâragrâmamasmim̃ sûci ketum i° B °cî ketum i°.

7. C °prâjñaḥ a ° bhâshati sû°. — 8. C °prajâmatâ ‖ . — 9. B °evam̃ jâ ° rmam̃ sunatudushkaram̃ | C °rmam̃ sûnatudushkaram̃ | . — 10. C sacet tenaivam̃râ jâneya pitâm̃ sû° B °t te vadrâ jâ° B °kṛitvâ | .

11. B svayâ ca me° C tvayâ ca me° BC °pravâretvâ pam̃ca te ca° C °pitum̃ va°. — 12. C °marâm̃ ka ° rikâm̃ pi ° bhâshe ‖ . — 13. C iman tâta niçàmyatvâ çi°. — 15. C °dhitâyo shitam̃ | tam̃ sûcî dṛi° B °pitâ tam̃ sùcim̃°.

16. C °tâm̃ dhatara ° prâjña gâ°. — 17. BC °çrutam̃ vâ dṛishṭam̃ vâ sû° B °tâdṛiçam̃ mayâ | C °tâdṛiçî mayâ | . — 18. BC tushṭo smim̃ e° C °dâmi yam̃ | .

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवं अस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महौषधो महाप्राज्ञो । न खल्वेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन महौषधो नाम अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनः भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यस्स तेन कालेन तेन समयेन कर्मारग्रामिको अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः महानामशाक्यो तेन कालेन तेन समयेन सो कर्मारग्रामिको अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवर्युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन अमरा नाम कर्मारग्रामिकधीता अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन कर्मारधीता अभूषि ॥ तदापि एषा मया शिल्पेन लब्धा एतरहिं पि मया शिल्पेन लब्धा ॥

समाप्तं अमराये कर्मारधीताये जातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ [127b] वीर्येण भगवता यशोधरा लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव मया यशोधरा वीर्येण लब्धा अन्यदापि मया एषा वीर्येण लब्धा ॥ भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवः अतीतमध्वाने वारवालिनगरे ब्राह्मणः त्रयाणां वेदानां पारगो सनिघण्ठकैठभानां इतिहासपंचमानां अक्षरपदव्याकरणे कुशलो सो यं आचार्यो ब्राह्मणवेदेषु पंच माणवकशतानि वेदां मन्त्रां वाचयति ॥ तस्य दानि ब्राह्मणस्य शिरिर्नाम धीता प्रासादिका दर्शनीया परमाये शुभाये वर्णपुष्करताये समन्वा-

1^2. C °shmâkam̃ evam a° B °shmâkam̃m evam a° C °samayena amarâ karmâragrâmikâ abhûshi | tat ka° (l. 5, *jusqu'à* °yena sâ karmâ°, l. 6) B °jño na kha°. — 2^3. C °lena tena samahaushadho nâma mahâyojñoḥ bhûshi | . — 3. BC °shmâkam̃ eva° C °d anyaḥ so tena kâ ° yena amarâ karmâ° B °yena amarâ nâma karmâ° BC °grâmakadhitâ abhûshi na kha°. — 5^1. C °toḥ | eshâ sâ° (l. 8). — 5^2. C °kshavo mahâ ° yena sâ karmâragrâmikâ abhûshi | tat kasya hetoḥ | sa tena kâlena tena samayena mahau° (l. 2, *jusqu'à* tat kasya hetoḥ, l. 5).

6. B °d anyaḥ sa tena kâ ° shi na kha°. — 8^2. B eshâ so bhi° BC °bhûshi(C °shi |) na khalvetad evam̃ drashṭavyam̃ || . — 9. C tat kasya hetoḥ | tadâ ° shâ mayâ çilpena labdhâḥ eta°.

11. C iti çrîmahâvastuavadâne amarâye karmârakadhî ° kam̃ samâptam̃ || . — 12^1. C bhikshu bha ° hatsuḥ | . — 12^2. C °bdhâḥ | . — 13. C °evam̃ mayâ yaçodharâ vîryeṇa labdhâḥ || B °bdhâ bhi°. — 14^1. C bhikshu bha ° hatsuḥ | . — 15. C °kshavo bhû° B °kshavaḥ bhû°.

16. C °kshavo ati ° ne vâravârinagare brâhmaṇo tra° C °sanighaṇṭha ° çalo svayam̃ anavaro brâ° B °çalo svayam̃ abalo brâ°. — 18. C °çiri nâma° C °shkatâye samatvâgato | B shkaratâye sa°.

गता ॥ तस्येदानि ब्राह्मणस्य समुद्रपट्टने यज्ञं कारयन्तेन याज्येन तस्य उपाध्यायस्य प्रेषितं । स्वयं वागच्छे कंचिद्वा प्रेषेहि अर्थमात्रं ते दास्यामि ॥ सो तेषां पंचानां वटुकशतानामाह ॥ को वो च उत्सहति समुद्रपट्टनं गन्तुं अमुकस्य सार्थवाहस्य मूलं । यो गमिष्यति तस्य शिरिकां माणविकां दास्यामि ॥ तत्र माणवको पण्डितो च उत्थानवन्तो च वीरियवन्तो च । तस्य तहिं शिरिये अधिमात्रं प्रेमं । सो उत्सहितो उपाध्याय अहं गमिष्यामि ॥ सो तेन उपाध्यायेन लेखं दत्त्वा यानपात्रमरुहिय विसर्जितो ॥

सो अनुपूर्वेण समुद्रपट्टनं गतः । तेन तं लेखं तस्य सार्थवाहस्य उपनामितं ॥ तेन सार्थवाहेन तमुपाध्यायस्य लेखं वाचेत्वा रत्नानि च हिरण्यसुवर्णं दत्त्वा विसर्जितो ॥ सो ततो पि समुद्रपट्टनातो यत्र काले यानपात्रे वारवालिं प्रस्थितो सो तेन यानपात्रेण अनुपूर्वेण वारवालिं आगतो । सो दानि ततः यानपात्रातो प्रतिनावं आरुहिष्यतीति । संमर्दे च समाने सा पोटलिका समुद्रे पतिता ॥ तस्य माणवस्य भवति । इयं मया ईदृशेन यत्नेन समुद्रपट्टनातो आनेत्वा इह प्रतिनावं आरुहन्तेन समुद्रे पतिता ति । को अत्र उपायो भवेय येन एतं धनं लभेयं । नास्ति अन्यो उपायो नान्यत्र एतं समुद्रं उत्सिञ्चामि ॥ सो लोहवद्धकं तत्तकं आदाय समुद्रकूलमागतः । सो समुद्रकूले वद्धकं निक्षिपित्वा कच्छां बन्धति । समुद्रदेवता च ब्राह्मणवेषेण उपसंक्रमित्वा आहन्सुः ॥ किमिदं ॥ माणव आह ॥ उ-

1. C °drapattane yajñakâlam̃ tena yâjñena tasya u° B °ṭṭane yajñe tena yâ râjñena tasya u° BC °shitam̃ sva°. — 2[1]. B °kam̃vid vâ pre° C °d vâ pramehi° BC °mâtrâm̃ te°. — 3. BC °utsaheti sa° B °mudrepaṭṭa° C °drapattanam̃° BC °mûlam̃ yo ga°. — 4[1]. BC °shyati | ta° B °çivikâm̃° C °çirîkâm̃°. — 4[2]. C °ṇḍito catthânavanto ca tasya° B °nto ca ta°. — 5. C °çirîye a° B °adhimâtram̃ premam̃ so u° C °premnam̃.

6[1]. C sotsahito°. — 6[2]. C °tram ârûhîya vi°. — 8[1]. C °drapattanam̃ gato. — 8[2]. C tena kham̃ tasya°. — 9. C °hena upâ ° kham̃ vedhatvâ ra° B °kham̃ vâdhetvâ ra° C °ni va hira° BC °sarjjitam̃ | . — 10. BC °drapattanâto yatra kâlena yânapâtre vâravâlim̃(C °vârim̃) pra° C °so tena yânapatre vâravârim̃ prasthito | so tena yânapâtreṇa vâravârim âgato | .

11. C °tato yâ°. — 12[1]. B sanmade ca saramânîye so poṭṭalikâ° L sannaddhe ca çaramânîya sâmpoṭṭalikâ° C sam̃marde (?) ca çaramâniye sâ yottarikâ samu ° titâḥ B °titâ tasya°. — 12[2]. C °ṇavakasya bha°. — 13. BC imam̃ mayâ° BC °ruhante samu ° titâni | . — 14[1]. C ko aya upâyo bhavena yena° B °bhaveyam̃ | yena° BC °bheyam̃ nâ°. — 14[2]. B nâsti | a° C °tra evam̃ samudram̃ utsicâmi | B °usmicâmi | . — 15. C °havarddhakam̃ ta° gato samu° B °gataḥ so sa°.

16[1]. C °mudre ete vaddha° B °kule taddha°. — 16[2]. C °devatâm̃ ca brâ°. — 17[1]. BC °m idam̃(C °dam̃ |) brâ°. — 17[2]. BC brâhmaṇa âha | . — 17[3]. B unsicâmi° C unsivâni ma°.

त्सिचामि महोदधिं ॥ ब्राह्मण आह ॥ महोदको न शक्यति उत्सिंचितुं ॥ माणवो आह ॥

दीर्घा ब्रह्मा अहोरात्रा लोहवर्षं च तत्तकं ।
दक्षस्य अप्रमत्तस्य न श्रिरी भवति दुर्लभा ॥

शृणोथ वीर्यं पुरुषोत्तमस्य
ब[128ª]लं च स्थामं च पराक्रमं च ।
यं माणवो पि पुरिमासु जातिषु
एतस्य अर्थे अवतीर्णो सागरं ॥
तदा मणि तस्य प्रणष्टमासीत्
सो व बभाषे क्षपयिष्य सागरं ।
करोथ यत्नं यं मणिं लभेयं
मा अनपेक्षी दुःखिता भविष्यथ ॥
सुवर्णनागासुरयक्षराक्षसा
त्रस्ता अभू यानि समुद्रमध्ये ।
यथा च मेघानि समाकुलानि
निनादनिर्घोषं विनिश्चरन्ति ॥
अथ देवता उग्गमि सागरातो
संत्रस्ता व्यवलोकयति चतुर्दिशं ।
सा अद्दसासि माणवमुत्सहन्तं
उत्सिञ्चितुं क्षपयितुं च सागरं ॥
सा उत्तरित्वा पुरतो तमब्रवीत्
किं माणव मार्गसि सागरातो ।

1². BC mahâuda(C °du)ko na çikshisya(C °kshishyi) unsicitum̃ ‖ . — 3. BC °rghà brâhme a° C °râtro lo° B °taddhakam̃ da° C °tadvadam̃ da°. — 4. B dakshisya | apra° C dakshiṇâsya a ° ttasva na çi° B °vati | durlabhâ çri° C °dullabhâ°. — 5. C °viryya puru°.

7. C °mâṇavâdi pu° B °ṇavâpi purimâm̃su jâtishu | etasyârthe° C °tasyadarthe° BC °tîrṇṇa sâgaram̃ | . — 9. B etasya maṇi° C etasya praṇîtasya pra° BC °so vâ ca bhâshe ° sâgaram̃ | yâ°.

11. BC yâ(C pâ)nîyâmadhye karontu(C °nti) ya° C °yatnam̃ maṇi labheyam̃ âpekshi duḥ° B °maṇi labheyam̃ ma (*ou* mâ) | âpekshi°. — 13. C °bhû yâm̃ sa° BC °dhye meghâni°. — 15. C °kulâm̃ nirnâdhagho° B °çcaram̃ti | .

17. C °tâ udgami sâgarânto sam̃° B °yati ca catu°. — 19. B sâ uddasâsi mâ° C sâ ardaçâmi mâ° BC °ṇavam utsahi ksha° B °kshapitum̃ sâgaram̃ | .

21. BC so utta° C °va mârgemi sâ°.

आख्याहि अस्माकं वयं अपि अनु-
द्रास्याम मापद्य विहन्यमानः ॥
मणी मम देवते अत्र नष्टो
सो हं गवेषामि महासमुद्रे ।
आपं क्षपित्वान मणिं लभेयं
तस्यार्थमुत्सिंचि महासमुद्रं ॥
बहूनि बालानि चरन्ति लोके
अर्थे च धर्मेषु च विप्रमूढा ।
तुवं पि भो परमबुद्धि माणव
यं दुर्लभं लोकि तुवं गवेषसि ॥
अशीति पूगा चतुरो च वारिणो
निर्यांति यस्यापि न तेन ज्ञायति ।
हेष्टा च तोयस्य अनन्तपाणी
कथं तुवं उत्सहसे क्षपेतुं ॥
उपेन्ति यत्र बहवो स्रवन्तियो
वृष्टि अनन्ता प्रपतन्ति सागरो ।
आवासभूतो च महर्द्धिकानां
कथं तु उत्सर्यंति धर्मशास्त्रं ॥
यस्त्वं अकर्म कुरुषे दुर्बुद्धिः
सखिन्नगात्रो नचिरेण भेष्यसि ।
तडागमात्रं न प्रभोसि शोषितुं
न एव तुह्यं प्रतिरूपं माणवा ॥

1. B °smâka va° BC °vayam api° B °syâma nopadyahi vi° C °nyamâno | B °naḥ maṇi ma°. — 3. B maṇi mama de° C maṇi maya de° C °nashṭam̃ so ham̃ gaveshyâmi°. — 5. BC âpam̃ kshipitvâ° B °unsici ma° C °unsicim̃ ma°.

7. C °vâlâvi(? *ou* °ni) cara ° ke artha na dha ° mûḍho | B °loke ca dha ° mûḍhe | . — 9. B bhuvam̃° C tuvam̃ vi bho pa ° ṇavaḥ yam̃ dullabham̃ loka bhavam̃ gave° B °loki bhuvam̃ ga°.

11. B asîti pûga ca° C açiti pum̃gava catu° BC °ture ca vâ° C °ryâdhi pasyâ° B °ryâyi(*ou* °pi ?) ya° C °yati ha°. — 13. C hastauvatâryya ana° B heshṭova to ° pâni katham̃ bhuvam̃° C °tham̃ ca tvam̃ tam̃ u° B °kshapitum̃ | . — 15. C °vo çrava ° shṭi nantâ ca pra°.

17. BC °sabhûto(B °tâ) ma° C °katham̃ ca utsahati dha° B °dhamaçâstram̃ | . — 19. B °akarme ku° C °bheshyam̃ti | .

21. BC bâlâgramâtram̃° C °tram̃ na bhesi çodhitum̃° BC °rûpa mâ° C °ṇavaḥ | .

यं चोदयित्वा परिभाषि देवते
तत्रार्थं पश्यामि ते छिन्नसागरं ।
श्रोतं न खनेय न मूलमुद्धरेत्
न त्वन्तरं यस्य न पारमुत्तरेत् ॥
नाहं कुशीदो स्वमणिं त्यजेयं
धनं हरित्वाहं शमेयं वीर्यं ।
करोन्तु भूता वचनं ममेह
तथा भणेयं न तथा भणेयं ।
हुताशनं प्रज्वलितं न संनमे
सचन्द्रतारां परिवर्तये महीं ॥
[सा देवता तत्र विचिन्तयन्ति]
दातव्यं मे तं मणि माणवस्य
यथा न एषो क्षपये समुद्रं ।
एषो च गृह्याण मणिं प्रणीतं
गच्छे माणव सिद्धयानपात्रो ॥
सर्वत्र वीर्यवान्साधु कुशीदो दुःखं जीवति ।
सो यं वीर्यप्रभावेन धनमादाय गच्छति ॥
पूर्वेनिवासं भगवान्पूर्वेजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षुणमन्तिके ॥
ते स्कन्धा तानि धातूनि तानि आयतनानि च ।
आत्मानं च अधिकृत्य भगवान्तमर्थं व्याकरे ॥

1. B yan me coda° C yam̃ vâdayitvâ pa° B °vate etam artham̃ paçyise sâgaram̃ cchinnam̃ çro° C °vate evam̃ ca tatrârtha praviçe sâ sâgaram̃ | chinnam̃ ca çro°. — 3. C çrotam̃ ca na tam̃ tvam evam̃ yasyena mûrâ samuddhareya | na câtura yasya° B çrotam̃ na tam̃ khane° ddharet | na tvantare yasya° C °ttarenâham̃° B °ttaren nâham̃°. — 5. B °çîdo maṇim̃° C °çîdo ca sa maṇim̃° BC °jeyam̃ | dha° B °nam̃ hârayitvâham̃ ° C °ritvâ aham eva vîryyam̃ ka° B °ryam̃ ka°.

7. C °canam̃ samârakam̃ tam̃ pi bhaṇeyam̃ tathâ bhâshiṇeyam̃ hu° B °meha | tam̃ bhaṇeyam̃ na ta ° yam̃ tathâ hu°. — 9. C hutâsanam̃ pra° C °sam̃na(ra?)so saca° BC °ndratârâ pari° C °mahim̃. — 11. BC sâ devatâ tatra vicintayeti(C °yanti) dâta° C °tavyam etam̃ maṇi° C °thâ na caisho kshapaṇeya samudram̃ e°. — 14. C esho ca vrajya maṇino panîtam̃° B esho te brahme maṇî panîtam̃° C °gacha tva mâṇa° B °gachâmi hi tvam̃ mâṇava siddhayâtro.

16. B °vîryam̃ vâ sâ° C °vîryyam̃ vâ sâdhuḥ ku° BC °duḥkha ji°. — 17. BC yasya vîryyam̃ prabhâ°. — 18. BC °nivâsa bha° C °gavâna pûrve° B °smaram̃ | . — 20. B °tûni tâm̃ nyâyaratanâni ca || C °tûni tânyâniyatanâni ca | .

21. B âtmânâm̃ ca° C âtmânam adhikrityeva bha° BC °vân etam a° C °karet | .

अनवराग्रस्मिं संसारे य[128b]त्र मे उषितं पुरा ।
माणवको तदा आसि शिरि आसी यशोधरा ।
एतमर्थं विजानेत्वा एवं धारेथ जातकं ॥

एवमिमं अपरिमितं बहुदुःखं उच्चनीचचरितं पुराणं विगतज्वरो विगतभयो अशोको स्वजातकं भगवां भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥ भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुन भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन माणवको भवति यस्य तं महासमुद्रे धनं पतितं । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन माणवको अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन वारवालीनगरे ब्राह्मणस्य शिरि नाम सा माणवकधीता अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवः यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन वारवालिये नगरे ब्राह्मणस्य शिरि नाम धीता अभूषि । तदापि मया एषा वीर्येण लब्धा एतरहिं पि एषा मया वीर्येण लब्धा ॥

इति श्रीशिरिजातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ भगवता यशोधरा खेदेन लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव यशोधरा खेदेन लब्धा अन्यदापि एषा मया महता खेदेन महता श्रमेण महता वीर्येण लब्धा ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं हस्तिनापुरे राजा सुबाहुर्नाम राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो षष्टिनगरसहस्राणामी-

1. C anuvarâgra°. — 2. C mâṇavo ca tadà âsi çiràm àsi°. — 3. B °vijñânetvâ°. — 4. C evaṁ ca imaṁ° BC °huduḥkha u° B °uccanîcaritaṁ° C °taṁ pûrâṇaṁ | vigatajvaro° B °takaṁ | bha° C °gavân bhâsha° B °saṁghadhye || C °madhyeḥ || . — 5[2]. B °vati | yasya° C °vati | yasyetaṁ ma ° naṁ pratihataṁ | B °titaṁ na kha°.

7[2]. C °hetor ahaṁ°. — 7[3]. C °kshavas tena kâ ° ṇavo abhûshi | . — 8. BC °syâd anyaḥ sa tena kâ° C °vâravârinâmagarî brâ° C °çiri nâma sa mâṇa° B °nâma sa mâṇa°. — 10[1]. B °vyaṁ ta°. — 10[3]. C eshâ bhi ° ravârîye na ° sya çiri nâ°.

12. C tadàpi mayâ eshâ vîryyeṇa labdhâ | e°. — 14. C iti çrîmahâvastuavadâne çirîjâtakaṁ. — 15[1]. BC bhikshu bha° C °hatsuḥ | . — 15[4]. BC °nim evaṁ yaço° C °mayâ mahatâ pariçrameṇa° B °mayâ mahatà khedena mahàtâ çra ° ryeṇa te labdhâ || .

17[1]. B bhikshum âha° C bhikshu à° BC °nsuḥ a°. — 18[2]. C °kshavaḥ. — 19. C °kshavo 'titamadhvâne ha ° pure mahânagare râjâ° BC °yati | kṛi° B °shṭinâgasaha° C °shashṭina ° ṇâṁ içvaraḥ | .

श्वरो ॥ तस्य सुधनुर्नाम कुमारो एकपुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो रूपवान्कृतपुण्यो महेशाख्यो गुणवान्मातृज्ञो पितृज्ञो पित्रा सुबाहुना युवराज्ये प्रतिष्ठापितो ॥ सो अमात्येहि सार्धं तानि पैतृकानि नगरसहस्राणि परिपालेति ॥ राजा सुबाहुः राजकृत्यतो ओधृतभारो राजकुले उपरिप्रासादवरगतो निर्वृतो आसति । तस्य दानि राज्ञो सुबाहुस्य आसन्नराजा सुचन्द्रिमो नाम वयस्यो सन्निकृष्टो सिंहपुरे नगरे राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो ॥ तस्य दानि राज्ञो सुचन्द्रिमस्य [129a] महायज्ञो प्रत्युपस्थितो । सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि। तेन यत्तका विजितवासिनो लुब्धकाः तेषामाणत्ती दिन्ना। सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि । ये ते स्थलचराः प्राणा अपदा वा द्विपदा वा चतुर्पदा वा बहुपदा वा तानि सर्वाणि प्राणकजातीनि समानेथ ॥ निषादा पि उद्दिष्टाः । ये केचिज्जलचरा प्राणाः तेन उपस्थापेथ सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि ॥

मनसा देवानां वचसा पार्थिवानां ।
नचिरेणाढ्यानां कर्मणा दरिद्राणामिति ॥

राज्ञो वचनमात्रेण लुब्धकेहि च निषादेहि च जलचरा च स्थलचरा च प्राणकजातीयो समानीता महं च वाटं मापेत्वा तत्र तानि स्थलचराणि प्राणकजातीनि उपरुद्धानि । यानि पि जलचराणि तानि समानेत्वा पुष्करिणीयं ओरुद्धानि । किन्नरीवर्जितं सर्वप्राणकजातीयो समानीताः ॥

अथ खलु राज्ञो सुचन्द्रिमस्य यं कालं यज्ञवाटो सर्वोपकरणेहि सज्जीकृतो ततो शीर्षस्नातो आहतवस्त्रनिवस्तो उपरिप्रासादवरगतो गन्धपुष्पधूपेर्चनं कृत्वा चतुर्दिशमञ्जलिं प्रणामेत्वा येन भगवन्तः पुरस्तिमदक्षिणपश्चिमोत्तराये दिशाये

1. B °sya dhanur nâ° C °r nâma râjakumâro e° pitṛijño pitâ subâ° B °shṭhâpito so a°. — 2. C °kâni garasa° B °parivâleti | . — 3. C °tyatâm̃ odhṛi° BC °prâsâde vara°. — 4. C °âsane râjâ su° BC °yati | kṛi° vâhano tasya°.

7[2]. BC °jñam̃ yâjishyâmi tena°. — 8[1]. C °ttakâni vi° BC °bdhakâḥ | te° C °teshâm̃m â° BC °ṇantî dinnâ sarva°. — 8[2]. B °jishyati | . — 9. C °prâṇâm̃ a° B °prâṇa apadâ dvâ dvi° C °dvipadâ vâ bahu° B °tâni sârvajâtiprâṇa°. — 10. B nipâdâpi° C nishâdâni u° BC °shṭâḥ ye ke°.

11. BC °ṇâḥ tena upa° C °sthapetha | sa°. — 12. B °devânâm̃ ca sâ pâ° BC °rthivânâm̃ naci°. — 13. C °drâṇâm̃ iti | . — 14. C °bdhakehi ca ja° nîtâ mahâm̃ ca vâtam̃ âpetvâ° B °mahâcchavâṭam̃ mapetvâ° B °prâṇikajâ° C °jâtâni u°.

16. B jâni pi° C °ruddhani B °ddhâni ki°. — 17. C °sarvam̃ prâ°. — 18. B °râjñaḥ su° C °drima yam̃° BC °yajñavâte sa° C °kṛitaḥ || tato° B °kṛito || tato° C °çam am̃jalim̃ pra° vanto pu° BC °stime dakshiṇa° B °catudhyâna° C °câbhijño maharddhiko mahânubhâvo anta°.

ऋषयो चतुर्ध्यानलाभिनो पंचाभिज्ञा महर्द्धिका महानुभावा अन्तरीक्षचरास्तानहं यज्ञवाटे निमन्त्रयामि ॥ तत्र दानि ये ऋषयो चतुर्ध्यानलाभिनः पंचाभिज्ञा महर्द्धिका महानुभावा ते समन्वाहरित्वा वैहायसेन ऋद्ध्या यज्ञवाटं गताः ॥ सो दानिं राजा सुचन्द्रिमो तानृषीं यज्ञवाटे आगतां दृष्ट्वा प्रमुदितो प्रीतिसौमनस्यजातो पादाभिवन्दनं कृत्वा एतदुवाच ॥ प्रत्यवेक्षन्तु भगवन्तो यज्ञवाटं किं परिपूर्णं न वेति ॥ ते दानि ऋषयः प्रत्यवेक्षित्वा राजानं सुचन्द्रिममेतदुवाच ॥ महाराज सर्वो परिपूर्णो यज्ञवाटो एकेन अङ्गेन ऊनो ॥ राजा आह ॥ कतमेन अङ्गेन ऊनो ॥ ऋषयो आहु ॥ देव किन्नरीये ऊनो ॥ अथ खलु राजा सुचन्द्रिमो लुब्धकानाह ॥ तेषामृषीणां भगवतां यज्ञवाटे किन्नरीये अर्थो तं गच्छथ यत्नं करोथ यथा मम किन्नरीं आनेथ ॥ तहिं दानि यो तेषां लुब्धकसहस्राणां सर्वप्रधानो लुब्धको वीर्येण च बलेन च पौरुषेण च सो तेहि लुब्धकेहि सर्वगणेन उत्साहितो । त्वं प्रतिबलो किन्नरीं समर्थो आनयितुं ॥ स [129b] लुब्धको गणेन उत्साहितो समानो राज्ञा च सुचन्द्रिमेन धनुकलापमादाय अनुहिमवन्तं प्रविष्टः ॥

तहिं अन्यतरं हिमवन्ते पश्यति ऋषिस्य आश्रमं रमणीयं मूलपत्रफलोपेतं ॥ सो तं ऋषिमुपसंक्रान्तो ऋषिस्य पादवन्दनं कृत्वा स्थितः ऋषिणा एहि स्वागतवानिति आचष्टो स्वागतन्ते एतां शिविकां निषीदाहि ॥ ऋषिणा तस्य लुब्धकस्य सारायणीयं कृतं । यथा ऋषिधर्मो फलोदकमुपनामितं ॥ सो दानि फलानि परिभुंजिय पानीयं पिबित्वा तत्र आसति । तत्र च ऋषिस्य मूले अश्रुतपूर्वं च मधुरं गीतशब्दं शृणोति ॥ सो तं ऋषिं पृच्छति ॥ भगवं कस्य एतं एवं मनोज्ञं गीतशब्दं

2. C °lâbhino pam̃° B °bhijña maha ° bhâvâḥ || te° C °samatvâhari ° sena ṛidhyâya yajña° B °sena ridhyâ yajñavâṭam̃ gatoḥ | . — 3. C so dâni râ ° drimas tân ṛishim̃ yajñavâte âgatân dṛishṭvâ°. — 5. C °bhavanto yajñavâtam̃ kim̃° B °ṛṇṇam̃ na vedite | .

6. C °ṛishayo pra°. — 7[1]. C °sarvâm̃ pari° BC °vâto eke° C °ûno (?) || B °ûnmo || . — 8[1]. C °âhuḥ | . — 8[2]. B °nnarîyo û°. — 8[3]. C °khalu rârâ su° BC °drimo teshâ°. — 9. B °gavato yajñavâte kinnarîya arthâ tam̃° C °gavanto yajñavâte kinnarîya | artho° BC °rotha | yathâ mama kim̃narim̃(C °rî) â°. — 10. B °dâni ye te° C °hasrâṇi sarvepra° BC °ryeṇa bale° C °utsahito.

12[1]. B °lo kim̃narim̃ sa° C °lo kim̃narî sa° B °ânayatum̃ so lu°. — 12[2]. C °hitaḥ sa° B °samâṇo râ° C °drimeṇa dhanukarâpâm âdâ° B °karâpam âdâ° C °vishṭo. — 15[1]. B °ṇî-yam̃ | mû ° petam̃ so°. — 15[2]. B °pâdavam̃danam̃° C °taḥ | ṛishinâm̃ ehi° B °n iti ṛishiṇâ âca° C °n iti ṛishiṇâm̃ âçravâto svâgatante | eshâ çivikâ nishî° B °gatante viçikâ nishîdâhi ṛishi°.

17. C °yaṇîkam̃ kṛitam̃ | . — 18[1]. C °ṛishiṇâm̃ ṛishidharma pha° B °panâminâmitam̃ | . — 19. C °ṛishimûle a° BC °dhura gî°. — 20[2]. C bhagavan kasyaitam̃ evam̃° B °nojñapîtam̃ ça° C °nojña gî ° devakam̃nyânâm̃ || .

देवकन्यानां नागकन्यानां ॥ ऋषि आह ॥ न एतं देवकन्यानां गीतशब्दं न नागकन्यानां किन्नरीणां एतं गीतशब्दं ॥ सो दानि तमृषिं पृच्छति ॥ भगवन् इमं गीतशब्दं श्रूयते न च दृश्यन्ति । कहिं वा गायन्ति ॥ ऋषि आह ॥ इमस्य आश्रमस्य उत्तरे पार्श्वे महापद्मिनी तहिं सर्वार्तुकानि सर्वकालिकानि उत्पलकुमुदपद्मपुण्डरीकसौगन्धिकानि । तत्र कैलासातो पर्वतातो द्रुमस्य किन्नरराज्ञो मनोहरा नाम धीता बहूहि किन्नरेहि किन्नरीहि च परिवृता एतां पद्मिनीं क्रीडार्थमागच्छति ॥ सो पण्डितो लुब्धको तमृषिं उपायेन पृच्छति ॥ आह ॥ भगवं श्रुणीयति अस्ति केचित् मनुष्या किन्नरीहि सार्धं क्रीडन्ति परिचारेन्ति । कथन्ते मनुष्याणां किन्नरीयो वशगता भवन्ति ॥ ऋषि आह ॥ सत्यवाक्येन एता बध्यन्ति न शक्नोन्ति अन्तरहायितुं ॥ माधुर्येण च ऋषिणा असमन्वाहरित्वा ऋजुभावेन आचक्षितं न जानाति किन्नरीये एतस्य अर्थो ति ॥

सो दानि लुब्धको तस्य ऋषिस्य अभिवादनं कृत्वा तं पद्मसरं गतो यत्र सा द्रुमस्य किन्नरराज्ञो धीता क्रीडति ॥ ता दानि किन्नरीयो गीतकृत्ये प्रमत्ता जलदर्दरके च तं लुब्धकं न पश्यन्ति । सा च तत्र मनोहरा सर्वप्रधाना रूपेण च स्वरेण च । तेन लुब्धकेन श्रवणपथे स्थितेन सा मनोहरा सत्यवाक्येन बद्धा ॥

धीता त्वं किन्नरराजस्य द्रुमराज्ञो यशस्विनी ।
एतेन सत्यवाक्येन तिष्ठ बद्धासि किन्नरी ॥
यथा त्वं द्रुमराजस्य [130ᵃ] धीता द्रुमेण राज्ञा संवृद्धा ।
सत्यवचनेन भद्रे मनोहरे मा पदं गच्छ ॥

सा दानि मनोहरा तेन लुब्धकेन सत्यवाक्येन बद्धा न शक्नोति अन्तरहायितुं । ते अन्ये हि किन्नरा च किन्नरी च सर्वे समन्तरहिता ॥

1[2]. C °gîtaṁ çabdaṁ na nâgakaṁnyâ°. — 2[1]. B °m ṛishi pṛi°. — 2[2]. BC bhagavân imaṁ°. — 3[1]. B kahiṁ ca gâ°. — 3[3]. C iyaṁ asya âçra ° dminîṁ tahiṁ sarvârtukâni sarvâṇi kâlikâni utparaku° B °ṇḍalîkasau ° kâni tatra°. — 5. BC °kailâçâto° C °masya kiṁnara ° hûni kinnarehi kiṁnarî° B °hûhi kiṁnarehi kinnarî ° vṛito | etâṁ° C °vṛitâḥ | eshâṁ padminî krî°.

7[2]. B âha bha°. — 7[3]. C bhagavana çruṇiyati° B °ketit mânu° C °cit mânu° B °parivârenti | . — 8. C °mânushâṇâṁ° BC °vasagatâ°. — 9[2]. C °etâṁ bâdhyanti na çaknoti a° B °knoti | a°. — 10. C °asamatvâha ° na ârakshi° BC °jânati ki ° sya artheti || .

12. C °gataḥ | ya° B °gato | ya° C °nnarasya râ°. — 13. C °pramatto daladardalake° C °kaṁ tena paçyanti || ṛishi âha || sa° (l. 9) . r. . . . lubdhakaṁ paçyanti | lubdhako [illegible] sarvaṁ paçyati sâ ca tatra°. — 14. B °svareṇa ca tena°. — 15. B °çramaṇe pathe°.

16. C °drumarâjo yaçasvinah | B °svini | . — 18. BC °drumeṇa râjâ drumeṇa saṁ° B °vṛiddhâ satya°. — 19. C °gache | .

21. B °râ ca kiṁnarî° C °mantahitâ | B °hitâ |

सा दानि मनोहरा तेन लुब्धकेन सिंहपुरमानीता । तहिं यज्ञवाटं प्रवेशिता ॥ किन्नरीं दृष्ट्वा राजा सुचन्द्रिमो महां च जनकायो तस्य लुब्धकस्य प्रीतो संवृत्तो ॥ लुब्धकेन विपुलो आच्छादो लब्धो ॥ सा बद्धा पाशेहि आनीता सुचन्द्रिमस्य सिंहपुरं ब्राह्मणपुरं संवृत्तं यज्ञवाटं समभिनीता ॥ राज्ञा सुचन्द्रिमेण यज्ञस्य समुपकरणं सज्जेत्वा राज्ञो सुबाहुस्य हस्तिनापुरं दूतो प्रेषितो । सर्वभूतेहि महायज्ञं यजिष्यामि आगच्छ । इह अनुमोदाहि ॥ राज्ञा सुबाहुना पुत्रो सुधनुकुमारो विसर्जितो । गच्छ सिंहपुरं सुचन्द्रिमो राजा यज्ञं यजिष्यति तं अनुमोदाहि ॥

सुधनुकुमारो सिंहपुरमागतो अन्यानपि बहूनि राजान शतानि । सर्वेषां च सुधनुकुमारो सर्वप्रधानो रूपेणापि तेजेनापि परिवारेणापि गन्धेनापि ॥ सुधनुकुमारो तं यज्ञवाटं प्रविष्टः बहूहि राजान शतेहि परिवृतो ॥ तेन तत्र यज्ञवाटे तानि बहूनि प्राणिसहस्राणि दृष्टानि स्थलचरजलचराणि । सापि किन्नरी दृष्टा ॥ पश्यन्तस्य एव सुधनुस्य कुमारस्य किन्नरीये उदारं प्रेमं निपतितं किन्नरीये पि सुधनुस्य प्रेमं निपतितं ॥ यथोक्तं भगवता सूत्रपदे ॥

पूर्वे वा संनिवासेन प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।
सर्वातं जायते प्रेमं उत्पलं वा यथोदके ॥

एवन्तेषां परस्परं दर्शनमात्रेण प्रेमं संजातं ॥ सुधनुकुमारो राज्ञो सुचन्द्रिमस्य पृच्छति ॥ किस्य इमे एत्तका प्राणसहस्रियो यज्ञवाटे उपरुद्धायो ॥ सो राजा आह ॥ एतेहि यज्ञं यजिष्यामि एतेन च प्रभूतेन खादनीयभोजनीयेन ॥ कुमारो

1[1]. B so dâni ma ° purem â° C °puram̃ mahânagaram̃ ânîtâ | . — 1[2]. C °vâte pra°. — 2. C °nnarî dri° B °tasya ca lubdha°. — 3[1]. C °pulo châdo°. — 3[2]. C °raim̃ sam̃vriddham̃ yajñavâtam̃ sama° B °samabhinitâ | . — 4. B râjà su° C °drimena yajñasya sarvam upa° B °ranam̃ sahve(?)tvâ râ° BC °shito sarva°. — 5. B °yajñam̃ jayishyâmi°.

6[1]. C anumo° BC °dâhi râ°. — 6[2]. B °râjño subâhu putro° C °dhanakumâ ° sajjito B °rjjito gaccha°. — 8[1]. BC °tâni sarve°. — 8[2]. C °ro sarvepradhâ° B °dhânâ rû° BC °penâpi te° B °vârenâpi°. — 9. C °yajñam̃vâtam̃ pravishto ba° B °hûni râ° C °çatâni pa°. — 10. C °drishtvâni stha° B °shtâni | stha°.

11. BC so pi kinnarim̃ drishtvâ pa°. — 12. BC °evam̃ su° B °dhanasya° C °dhanukumâ° BC °rasya kinnariya udâram̃ premam̃ nipatitam̃ kinna(C °tam̃ | kim̃na)rîye pi sudhanasya (C °sya kumârasya) pre°. — 13. BC °pade pû°. — 14. B °rve vâsaninivâsena° C °rve vâsanivâsana pra° BC °tena ca sa°. — 15. B sarvam̃ tam̃ jâ° C sarvan tam̃ jâyante na ca pre°.

16[1]. C evam̃ teshâm̃°. — 16[2]. BC sudhanakumâ° B °râjñâ su ° cchati ki°. — 17[1]. B kisma íme° C °hasrâye yajña° BC °ddhâye ‖ . — 18[1]. BC °shyâmi | e° B °danîye bho° C °daniyena bho° BC °janîyena kumâ°.

पृच्छति ॥ एतस्य यज्ञस्य किं फलं किं गुणनिर्वृत्ति । केदृशमेतेन यज्ञगुणं निर्वर्तयिष्यति इमं एत्तकं प्राणवधं कृत्वा ॥ राजा आह ॥ एते यत्तका प्राणजाती अत्र यज्ञे हनिष्यन्ति सर्वे स्वर्गं गमिष्यन्ति । अहं च यत्तका एते प्राणा एत्थ य[130ᵇ]ज्ञे हनिष्यन्ति तत्तकां वारां स्वर्गे उपपद्यामि ॥ कुमारो आह ॥ महाराज न एवं एतं मिथ्यादृष्टि एषा अहिंसा परमं धर्मं ॥ प्राणातिपातो अधर्मो प्राणातिपातवेरमणो धर्मो । अदिन्नादानो अधर्मो अदत्तादानवेरमणो धर्मो । कामेषु मिथ्याचारो अधर्मो कामेषु मिथ्याचारवैरमणो धर्मो । सुरामैरेयमद्यपानं अधर्मो सुरामैरेयमद्यपानातो वैरमणो धर्मो । मृषावादो अधर्मो मृषावादातो वैरमणो धर्मो । पिशुनवाचा अधर्मो पिशुनवाचातो वैरमणो धर्मो । संभिन्नप्रलापो अधर्मो संभिन्नप्रलापातो वैरमणो धर्मो । अविद्या अधर्मो अविद्यातो वैरमणो धर्मो । व्यापादो अधर्मो व्यापादातो वैरमणो धर्मो । मिथ्यादृष्टि अधर्मो सम्यग्दृष्टि धर्मो ॥ दश कुशला कर्मपथा धर्मो ॥ दशहि महाराज अकुशलेहि कर्मपथेहि समन्वागताः सत्वा नरकेषूपपद्यन्ति ।॰ दशहि कुशलेहि कर्मपथेहि समन्वागताः सत्वा स्वर्गेषूपपद्यन्ति ॥ तदेवं महाराजेन न एष स्वर्गाणां पथो गृहीतो नरकेषु गमनाय एष पथो गृहीतो ॥ एवं सुधनुस्य कुमारस्य धर्मदेशनां श्रुत्वा राजा सुचन्द्रिमो ते च सर्वे राजानो सर्वो महाजनकायो प्रीतो । तेन राज्ञा सुचन्द्रिमेण सुधनुस्य कुमारस्य धर्मदेशनां श्रुत्वा ते सर्वे प्राणकजातीयो जलचरा च स्थलचरा च ओसृष्टा ॥

1¹. B ettasya ya ° guṇaṁ nivṛitti ‖ C °guṇaṁ kiṁ nivṛittiṁ | . — 1². C kena sadṛiçena tena ya° B kedṛiçenam ete° BC °ṇaṁ nivarttayishyati | i°. — 2². B °jâti atra° C °hanishya sarve° BC °rve sarga ga° C °mishyati | . — 3. B ahaṁ ca ettakâ° C ahaṁ ca ete ettakâ prâ° BC °ṇâ etthaṁ yajñe hanishyanti(C °shyati) | tatta° B °ttakâ vârâṁ sva°. — 4². B °râjâ na° C °shṭi emâ ahiṁ°. — 5. B °ṇo dharmo a°.

6¹. BC adinnadâno° C °ṇo dharmaḥ | B °rmo kâ°. — 6². BC kâmeshu mithyâ(C °thyâcâ)ro adharmo(C °rmaḥ |) vyâpâdâto | (C °to) vaira° C °dharmaḥ | mithyâdṛishṭi adharmo | mithyâdṛishṭivairamaṇo dharmaḥ | B °dharmo mithyadṛishṭi adharmo surâmaireyamadyapânâto vai°. — 7. C °adharmaḥ su° C °dharmaḥ | . — 8. C °adharmaḥ mṛi° C °dharmaḥ | . — 9¹. C °adharmaḥ pi° C °dharmaḥ | . — 9². C °adharmaḥ saṁ° BC °ramaṇo dha° C °dharmaḥ | . — 10. C °adharmaḥ a° BC °ramaṇo dha° C °dharmaḥ.

11¹. C °adharma vyâ° B °ṇo armo | C °dharmaḥ | . — 11². BC °adharmo(C °rmaḥ) saṁmyagdarshṭi dha° C °dharmaḥ | . — 12¹. BC daçâ ku° C °pathâ adharmaḥ daça kuçalâ karmapathâ dharmaḥ | B °dharmâ ‖ . — 12². B °tâḥ satvâṁ na°. — 13. B °pathe sa°. — 14. BC tad etaṁ ma° C °jena naisha svargâṇâṁ patha gṛi° patha gṛi° B °ṇâṁ pathâ gṛihî ° hito nalakeshu gamanâya esha patho gṛihîto ‖ . — 15. B °sudhanasya ku° nâṁ çrutvâ te sarve prâṇaka° C °no sarve mahâja°.

16. BC te ca râ° C °sudhanasya °B °sthalacarâ ca dharmaṁ o° C °sthalacarâ ca dharmo o°.

मनोहरा किन्नरी सुधनुस्य कुमारस्य अल्लीना । सर्वं च किन्नरभवनं मनसि न वर्तति सुधनुस्य प्रेमेन ॥ सुधनुस्यापि अन्या क्रीडारतीयो मनसि न वर्तन्ति मनोहराये प्रेमेन ॥ राज्ञापि सुचन्द्रिमेण यथा सुधनुना कुमारेण संदिष्टं तथा निर्गडं यज्ञं अनवद्यं ॥ अनेकानि श्रमणब्राह्मणकृपणवणीपकसहस्राणि अन्नपानेन सन्तर्पिताः आच्छादनेहि आच्छादिताः ॥ वृत्ते यज्ञे सुधनुकुमारो मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो महता परिवारेण महता समृद्धीये महता समुदयेन महता विभूषाये सिंहपुरातो हस्तिनापुरं गतो ॥

कुमारस्य हस्तिनापुरं प्रविशन्तस्य नगरं [131ª] हस्तिनापुरं अलंकृतं विततवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं सिक्तसंमृष्टं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भथूनिका ॥ एवं सुधनुकुमारो महता समृद्धीये महता समुदयेन मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो हस्तिनापुरं प्रविष्टो ॥ तेन कुमारेण सर्वा राजकन्या ओसृष्टा मनोहराये सार्धं क्रीडते व ॥ राज्ञो सुबाहुस्य षष्टीहि नगरसहस्रेहि कार्यसहस्राणि परिहायन्ति अनेकसहस्राणि निवर्तन्ति ॥ नैगमजानपदेहि राजा सुबाहु विज्ञप्तो । महाराज सुधनुकुमारो मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो अर्थार्थानि न समनुशासति राजकार्याणि परिहायन्ति षष्टीहि नगरसहस्रेहि अनेकसहस्राणि निवर्तन्ति ॥ राज्ञा सुबाहुना सुधनुकुमारो शब्दापितो ॥ पुत्र जानपदा ओरवन्ति । अर्थार्थानि न समनुशाससि यथापूर्वं मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो विहरसि विसर्जेहि पुत्र एतां किन्नरीं अनु-

1¹. C °râ kimnarî° BC °sudhanasya ku°. — 1². C °manasi varttati° B °vartlati | su° BC °dhanasya pre°. — 2. BC sudhanasyâ° C °krîḍyâramaṇîratiyo manasi varttanti° B °varttanti | mano°mena râjñâ°. — 3. C °drimena ya° BC °saṁdrishtaṁ | ta° C °thâ nigaḍaṁ°. — 4. B °brâhmakṛipaṇavaniyakasa° C °châditâ vṛi° B °ditaḥ vṛi°. — 5. BC °sudhano ku° C °ndhavalagato° BC °mṛiddhî(C °ddhi)ye mahatâ parivâreṇa mahâtâ samu° B °dayena mahâtâ vibhû° C °bhûshâyena siṁdapurâ ° raṁ gataḥ | .

8. B °sya hastipuraṁ pra° C °nagaraṁ hastinâpuram alaṁ° BC °oçaktapaṭṭâdâma° C °lâpasiktasaṁsṛishṭâ dhûpi ° lâpaṁ çiktam utsṛijya dhûpi° C °shu natanartta° B °tanarttavâ ṛi° BC °mbhatûṇi° B °ṇikâ evaṁ°. — 10. C °dhana kumâ ° rddhaṁ hastikandhavalagato° B °rddhaṁ hastikandham avagato ° pravishṭho | .

12. B °sarva râja° C °sarvâṁ râjakâṁ osṛi° C °sârddha krî° BC °ḍate na râjño°. — 13. B °shashṭihi° C °srehi kâyaṁ saha° BC °yanti(C °nti |) anye ca sahasrâṇi varttanti | L °yanti anena ca sahasrâṇi nivarttanti | . — 14¹. C anekamanujânapadanegamânegamajânapidehi | râjâ° B °hu vipto mahâ°. — 14². B °hârâjâ su° C °rîye pravṛitto | athâithana sama° B °arthâthâni na sama° BC °hâyanti | sha° B °shashṭihi na° C °nagasahasre° B °aneyasahasrâ niva° C °anekajanasahasrâ niva°.

16. C °dhanakumâ° BC °pito pu°. — 17¹. BC putro jâ°. — 17². B arthâthâni° C C athârthâni° B °çâsati | ya° BC °tto viharesi visa° C °sajjehi | putra etâṁ kinnarim anujâ° BC °nâhi taṁ ga°.

जानाहि तां गमनाये ॥ सो कुमारो मनोहराये तृष्णाजालेन बद्धको न तामनुजानाति । पितरे पुनःपुनरुच्चति । पुत्र विसर्जैहि एतां किन्नरीं अन्यानि ते राजकन्यानि यत्तकानि जल्पसि तत्तकानि आनयिष्यामि ॥ सो कुमारो पुनर्पुनः तेन पितुना उच्यन्तो न विसर्जयति ॥ अमात्या च पुनःपुनः राज्ञो सुबाहुस्य निवेदेन्ति ॥ महाराज सुधनुकुमारो मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो राजकार्याणि न करोति बहूनि राजकार्याणि परिहायन्ति ॥ राज्ञा च अमात्या आणत्ता उपरुन्धथ कुमारं ॥ सो अमात्येहि राजाणत्तीये उपरुद्धो ॥ उपरुद्धेन कुमारेण गृहं निःश्रेयं संवृत्तं सर्वा लक्ष्मी अन्तरहिता । मनोहरा स्वयं सुबाहुना अनुज्ञाता निरतिं किन्नरनगरं गमनाय । मनोहरे गच्छ अनुज्ञातासि येन सुखानि शीतलानि वनानि मातापितॄणां सकाशं ॥

सा दानि सर्वालंकारविभूषिता ततः प्रासादतो ओतरिता । ताये ओतरन्तीये बहूनि स्त्रीसहस्राणि सुधनुस्य रोदन्ति मनोहराये शोकेन । हस्तिनापुरे जनपदस्य अन्तरं नास्ति वामदक्षिणेन हस्तेन मनोहराये हस्तिनापुरातो निष्क्र[131b]-मन्तिये । वामदक्षिणातो अंजलिसहस्राणि प्रतीच्छमाना गन्धमाल्येन पूजियमाना स्त्रीसहस्रेहि बहुना च जनकायेन अनुगच्छियमाना सा दानि हस्तिनापुरातो निर्यात्वा जनकायस्य विसर्जनं कृत्वा उत्तरामुखं येन हिमवां पर्वतराजा तेन प्रणता उपगच्छति च उत्तरामुखं येन च हस्तिनापुरं तेन सुधनुं अवलोकेति ॥ तहिं च अनुहिमवन्ते शतद्रुनदीकूले दुवे लुब्धकपुत्रा मृगव्यां अण्वन्ति । एको लुब्धकपुत्रो

1. C °râye strijâlenabbarddhake | na te anujânati | B °lena varddhako na taṁ anujânâti pi°. — 2[1]. C °re pûnarpunar ucyati B °ccati putra°. — 2[2]. C °nnarim anyâ° B °lpasi | tatta°. — 3. C °rpunas tenâpi pi°. — 4. C °punarpunaḥ râ° BC °ḥ râjñâ su°. — 5. C °dhanakumâ °jakâryyâ pari° B °karonti bahuni râja° C °riharaṁti | râjâ°.

6. B râjño ca a° C râjâ ca a° B °rundha kumâraṁ ‖. — 7[1]. B °râjaṇattiye uruddho ‖ C °râjâ âṇattîye uparuṁdhathaḥ uparuṁdhena°. — 7[2]. C uparuṁdhena ku° haṁ niçreyaṁ saṁ° B °haṁ niçrayaṁ saṁ° C °sarvâṁ lakshmî°. — 8. C °harâ ayaṁ svayaṁ° C °nirati râma kinna° B °nirati kinnarenagaraṁ°. — 9. B °jñâtâṁsi ye° BC °lâni varâni mâ° B °pitṛinâṁ°.

11[1]. BC so dâni° C °bhûshitâḥ tato prâ° B °taḥ prasâ° BC °to ottaritvâ tâ(B °to)°. — 11[2]. B toshe ota° C °otaranti | bahû° B °bahuni strî° ṇi | sudhanasya ro° C °dhanasyântaḥpurasya ro° B °râye | sokena hasti°. — 12. B °nishkrasantiye vâ° C °manti |. — 14. C yena vâma° BC °aṁjaliṁ saha° B °ndhamûlena pû° BC °pûjayamâ° mânâ | sâ dâni° C °janakâyesya vi° tvâ uttaramukhena hima° puran tena sudhanaṁ kumâraṁ avalokenti | B °dhanaṁ avalokenti tahiṁ°.

17. C °nte satadru° B °nte sadrûpe kule duve° C °putro mṛi° B °yâṁ avati | C °aṇvati |. — 18. C °lako noma dvi° B °mâṇavako°.

उत्पलको नाम द्वितीयो लुब्धकपुत्रो मालको नाम ॥ तेहि दृष्टा मनोहरा किन्नरी दूरतो आगच्छन्ती सर्वालंकारविभूषिता अचुद्रानुलेपना अमिलानगन्धमाल्या पुनर्पुन: पृष्ठतोमुखी अवलोकयन्ती आगच्छन्ती ॥ तेहि सा किन्नरी प्रत्यभिज्ञाता ॥ ते कृतांजलिपुटा प्रनिपतिता पृच्छन्ति ।

गच्छन्ति अवलोकेसि अवलोकेन्ति गच्छसि ।
किं भद्रे अवलोकेसि कहिं वा त्वं गमिष्यसि ॥

मनोहरा आह ॥

उभयं अभिप्रार्थेमि .... किंपुरुषनगरं ।
सुधनुं चावलोकेमि निरतिं चाभिप्रार्थये ॥

ते दानि लुब्धकपुत्रा आहंसु: ॥

सुधनुस्य कुमारस्य कुरुपंचालेषु नारियो ।
ताहि सार्धं रममाणो न सो तुभ्यं स्मरिष्यति ॥

मनोहरा आह ॥

आनयिष्याम्यहं सुधनुं प्रेक्षितेन स्मितेन च ।
कोचिद्वृद्धो व मातंगो वशे एषो भविष्यति ॥

ताये तेषां लुब्धकपुत्राणां हस्ते शतसहस्रमूल्या च अंगुलिका दिन्ना तालीसमाला च । यदि मम पृष्ठतो सुधनुकुमारो आगच्छेय मम मार्गमाणो इमं अभिज्ञानं दास्यथ मम वचना अभिवादनं पृच्छेयाथ । वक्तव्यो । इतो एवं निवर्ताहि दुर्गमो

1. BC °dṛishṭvâ ma° B °ccbanti sarvâlam̃kàrabhûshitâ | adrânule° C °shitâḥ a° B °amilànugam̃dhâmâlyâ° C °punaḥ punaḥ pṛi ° khi acalokayanto âga°. — 3. C °jñâtaḥ B °jñâtâ te kṛi°. — 4. B °jalim̃pûtâ prani° C °praṇipatità pṛichanti ava° B °nti ga°. — 5. C avalokenti avaloke gachanti kim̃° B gacchanti avaloke avalokenti gacchati | .

8. C ubhayem abbiprâ° BC °rthemi(C °si) kim̃purusha°. — 9. BC sudhanam̃ câva° C °lokesi niratim̃ nâma nagara câbhiprârthayet | B °niratim̃ cabhiprârthayet ‖ . — 10. C °putra âhatsuḥ | .

11. B sudhanasya kumârapam̃câ° C sudhanasya kurûpam̃câreshu nâtiyo°. — 12. B so tâhi° C so tâni sârham̃ ramamâṇo tum̃hyam̃ smarashyanti | B °smaranti ‖ . — 14. C °shyâm aham̃ sudhanam̃ preshitenâsmim̃ tena ca kam̃cid vṛi° B °sudhanu prekshitena smim̃tena ca kam̃°. — 15. B kam̃cid voca mâtàm̃gâ vaçam esho bha° C °ddho ca mâtam̃go vasam esho bha°.

16. C °mûlyâṅgulikâ di° BC °dinnâḥ tâli° C °samârâ ca | . — 17. BC °sudhanakumàro° C °rgamâroBhasya imam̃° BC °jñâtam̃ dà° B °dàsya mama va° C °pṛicheyatha. — 18[1]. C uktayo ito°. — 18[2]. B °evam̃ vivarttâ° C °evam̃ vivattehi durgame paratehi tena manu° B °paratena manu°.

परतरेण मनुष्याणां । नियतो मे मनुष्याणां विनाभावः ॥ एवं लुब्धकपुत्राणां संदिशित्वा मनोहरा अस्पृशन्ती पादतलेहि उदकं शतद्रुनदीं तीर्णा ॥

राज्ञा सुबाहुना यं कालं जानाति गता मनोहरा इति ततो सुधनुकुमारो आनापितो उत्संगे उपविसापितो पितरे पि मातरे पि ॥ मा पुत्र किन्नरीमनुस्मराहि विस्तीर्णो ते अन्तःपुरो बहूनि कन्यासहस्राणि अपराणि ते आनापेष्यं । ताहि सार्धं क्रीडाहि रमाहि परिचारेहि किन्ते किन्नरीये त्वं मानुषो ॥ राजा कुमारं चाश्वासयति अमात्या च आणत्ता । कुमारस्य गृहं अलंकारापेथ ॥ [132a] अन्तःपुरस्य संदिष्टं । सुष्टु कुमारं अभिरमापेथ यथा कुमारो मनोहरां न समनुस्मरेय ॥ राज्ञो वचनमात्रेण कुमारस्य गृहं यथा दिव्यं विमानं तथा अलंकृतं सर्वसंज्ञितं ॥ सप्तसु द्वारशालासु सुचूर्णघटानि स्थापितानि अक्षतानि स्थापितानि यानि अन्यान्यपि लोकस्य मंगलसंमतानि सर्वाणि स्थापितानि ॥ ब्राह्मणसहस्त्रियो कुमारस्य द्वारे उपस्थापितानि तथान्यो पि जनकायो कुमारं प्रतिपालयन्तो ॥ कुमारो पि पितरा समाश्वासित्वा विसर्जितो । गच्छ गृहं उपसेवेहि स्त्राहि विलिम्पाहि आसक्तमाल्यभरणो क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि राजकार्याणि च समनुशासेहि ॥ एवं संदिशित्वा पितरे कुमारो सुधनु विसर्जितः ॥

सो दानि राजकुलातो निर्यात्वा सार्धं वसन्तकेन एकिना परिचारकेन भावानुरक्तेन हस्तिनापुरातो नगरातो निर्यात्वा येन हिमवन्तपर्वतराजा तेन प्रक्रान्तो मनोहराये अर्थाये ॥ कुमारस्य तानि पैतृकानि षष्टिनगरसहस्राणि स्फीतानि

1[1]. C niyavo ma tena manu ° bhàvo | B °to me mayàvinàbhàvaḥ evam̃°. — 1[2]. B °trà-nàm̃ sam̃° BC °drunaditìrṇṇàm̃ ràjñà°. — 3. B °hunàm̃ yam̃ kà ° rà iti ‖ tato° C °tataḥ su° B °ànàyito utsaṅge u° BC °tare pi mâ pu°. — 4. C °nnare pi anusmare pi ḥi vistìrṇṇo antaḥpure bahû° B °antapuro° BC °hùni kam̃nyà° C °râmi te aṇâpe° B °ràṇi te amàpe°. — 5. BC tehi sà° C °sàrddha kri° B °parivârehi kinnariye ‖ tvam̃° BC °mânu-shî râ°.

6. BC ràja kumâram̃ và(C °cà)svàsati a ° ṇattà ku°. — 7. B °lam̃kâràye antaḥ° C °lam̃kâpethà. — 8[1]. C °ḥpurasyàpi sam̃° BC °sam̃dṛishṭam̃ su°. — 8[2]. BC °petha | yathâ°. — 9. C °divyavimâ ° kṛitam̃ | antaḥpurikàpihi âtmanam̃ alam̃kṛitam̃ sarvasam̃ginam̃ B °jñinam̃ sapta°. — 10. B °dvàlaçàlà° C °çâlâsu sauvarṇṇaghaṭâni sthâpitâni yàni akhàtàni sthâpitàni anyàni lo° B °yâni anyàn api lo° C °kasya maṅgalasamatàni sarvà° B °galasa-matâni sarvâ ° tàni brâ°.

11. BC °pitàni ‖ tathâ° C °thànye pi janakâye ku ° tipârayanto B °nto ku°. — 13[1]. BC °ro pi pitaram̃ samâ° C °mâsvàsi visa° B °màsvàsitvà jisarjito ga°. — 13[2]. BC °ham̃ ‖ uvà-seve° C °ktamàlyàbharaṇo° C °ràjakàryàni ca sa° B °çasohi ‖ . — 15. B °sudhano visa° C °rjjito | .

16. C °parivârakena bhâ° C °himavàm̃ parva°. — 18. B °shashṭim̃ na° C °shashṭhî na ° stìrṇṇântaḥpu° B °stirṇṇam anta°.

सनिगमजनपदानि विस्तीर्णं च अन्तःपुरं मनसि न वर्तति । मनोहरामेव किन्नरीं शोचति समनुस्मरति ॥

राज्यं राजपरिदेववीक्षणकालेन तन्तदा सर्वं ।
अपविज्झियान प्रक्रमि अधौतमलिनं पटं गृह्य ॥
अनुरक्तभक्तिभावं चैकं परिचारकं ग्रहेत्वान ।
पर्वतराजाभिमुखो सो हिमवन्तमभिप्रसरेसि ॥
अचिरेण गतो सुधनू हिमवन्तं रम्यपर्वतनितम्बं ।
तत्राद्दशासि लुब्धकौ उप्पलकं मालकं चैव ॥
पश्यति च शतद्रुनदीं शुचिविमलस्फटिकविकाशां सततं ।
. . . .
शुभा सुशीतलतोया प्रस्यन्दमाना मृदुतरुणसुजाता ।
सा शाद्वला प्रलुलिता वहन्ति अक्षौहिन्यो शतद्रू ॥
सुधनू उवाच कांचिल्लुब्धका श्यामां अक्षुद्रानुलेपनां ।
नारीं अमिलानगन्धमाल्यां विक्रमन्तिं अपश्यथ ॥
अवोच लुब्धकपुत्रा यादृशीं त्वं पृच्छसि सा इतो चिरं ।
उत्तीर्य नदीं गता सा इमेन कालेन हिमवन्तं ॥
प्रव्याहृतं हि ताये सुधनुर्नामेन पृष्ठतो मह्यं ।

1. C °m evaṁ ki° B °nnarî ço°. — 3. B râjavidevavikshaṇena kâle° C râjaṁ videvavicakshuṇena kâlena taṁ tadâ° BC °sarvaṁ apa°. — 4. B °krami | adhau° C aparijmi(?)yâna prakrâmi | adhautamaliṁnaṁ pa° B °dhautamalinaṁ pa° hya anu°. — 5. BC °bhâvaṁ ca ekaṁ pa° C °parivârakaṁ gṛihitvâna B °tvâna parva°.

6. BC °kho hima°. — 7. C °ṇa gaṁto âbharaṇâni nânâpra° (p. 106, 5; *je remplace ici* C *par* M) B °sudhanu hi° M °dhanakumâraṁ hi° rvataṁ nitambaṁ B °mbaṁ tatrâ°. — 8. BM °ddarçâsi lubdhako u° M °utpalakaṁ mârakaṁ caivaṁ° B °ppalako salakaṁ cai° BM °caiva(M °vaṁ) sudha° (B *et* M *placent ici la strophe des lignes* 13-14). — 9. BM °çaradruṁ nadiṁ(M °diṁ) çuci° kâçâṁ viprasannâ satataṁ || çubha°.

11. BM çubhasu° toyâ syanda° B °mânâṁ mṛidu° BM °sujâtâ sâdva(M °du)lâ pra°. — 12. BM sâdva(M°du)lâ pra° B °lito vaha° M °lita vahati akshiṇyo ça° B °vahati akshoṇyo çatadrû devoca° (l. 15) M °çatadru nadiṁ devoca° (l. 15). — 13. B sudhanu dve lubdhakeputrân uyâca kecillu° M sudhanakumâro dve lubdhakaputrân uvâca | kaṁcillu° BM °bdhaka syâmâ akshidrâ(B °adrâ)nulepano(M °nâ) nâri âmi°. — 14. BM nâri âmi° M °lânagaṁdhamâlyâ abhikrama° B °mâlyâ vi° BM °manti apaçyatha | paçya°. — 15. M °putro yâdṛiçi tvaṁ° B °cchasi | so ito cira çatatirṇṇo nadiṁ | gatâ° M °sâ yito cira çatâtirṇṇe nadiṁ°.

16. BM °mavaṁtaṁ pra°. — 17. M pratyâhṛi° B °taṁ | hi° M °dhano kumâro nâmena pṛishṭato° B °hyaṁ yadi°.

यदि एष्यति लुब्धकपुत्रा दास्याथ इमं अभिज्ञानं ॥
इममङ्गुलीयकं मम इमां च तालीसगन्धिकां मालां ।
दास्याथ लुब्धकपुत्रा भर्ता मम स्वामिकस्वा[132b]मि ॥
अभिवादनं च लुब्धका मम वचना स्वामिकं भणेयाथ ।
प्रतिगच्छ हस्तिनापुरं नियतो नियमो विनाभावो ॥
प्रत्यग्रहेसि मालां आलम्बेसि मुद्रिकां प्रमोदन्तो ।
अपि मरणं अभ्युपेमि मनोहराये व समागमं ॥
ते तं भणन्ति लुब्धका सुधनं इतो एव त्वं निवर्तेहि ।
हस्तिनापुरस्मिं नगरे का तुह्यमभुक्त वर्तेया ॥
तं तस्य नैव हृदये नापि च तेषां शृणोति सो वचनं ।
गन्तुं येवाध्यवसितो शतद्रुं च महानदीं तीर्णो ॥
लुब्धका पि ते व्यवस्थिता राजामर्षो भवेया अस्माकं ।
यदि सुधनुमेवंरूपे अत्ययस्मिं परित्यजेयामः ॥
अवतीर्णा ते पि नदिं व्याघ्रगणसिंहवारणसंघोषां ।
मृगविहंगमानुयातां मनोरमां च चक्रवाकरुतां ॥
तान्तत्क्षणेन तीर्णा महानदीं हन्ससारसाभिरुतां ।
व्याडेहि किन्नरेहि च प्रपातजालां सुरमणीयां ॥

तत्र दानि कुमारो च वसन्तको च परिचारको उत्पलको च लुब्धकपुत्रो मालको च लुब्धकपुत्रो एवंकृताध्यवसाया मनोहराये पदेहि हिमवन्तं पर्वतराजं प्रविशन्ति ॥

1. B yadi esha lu° M yadi evam̃ lu ° trâ açvatha i° B °trâ danyathâ i ° nam̃ imam a°. — 2. B °ṅguleyakam̃° BM °mâlâm̃ dadyatha | lubdha°. — 3. M °bdhakoputro garttà mama° B °trà gartto mama°. — 4. B anivâdanam̃° BM °bdhakaputrà mama°. — 5. BM °ram̃ niryàto niyame vinà°.

6. M °làm̃ àlambya mu° B °mbeshu mu°. — 7. BM °raṇam̃ abhyu° B °pemi | ma° BM °ràya vâ samà° B °gaman te bhaṇa° M °gamam̃ tato nti bhaṇa°. — 8. BM te bhaṇanti | lubdhako su° B °dhanu ito° M °dhanakumàram̃ ito evam̃ tvam̃° BM °rttehi hasti°. — 9. BM °puresmim̃° B °tuhyarabhinnam̃ vartteyà tam̃ ta° M °tubyam abhinna vartteyà. — 10. BM °çṛinoti vacanam̃ ‖.

11. B °yevadhyàvasito° BM °sito sahasrà ca mahâ° B °nadi ti° M °tirṇṇah. — 12. BM °kâ pi vyava° B °vyavasità ràjà pathàm̃ bha° M °jà patham̃ bha° B °veyà | asmàkam̃ yadi°. — 13. M °sudhanakumàram evam̃rùpe tyayenasmim̃ pa° B °rùpe bhyavanasmim̃ pa°. — 14. BM °tirṇṇo pi te pi nadim̃(M °di) vyâ°. — 15. BM mṛgavigame so (M °sa) nuyàtâm̃°.

16. B tântakshaṇena° M °dim̃ ham̃sasàra°. — 17. B shvàde kinna° M vyàḍe kinna° BM °ca paripâta°. — 18. M °màro vasanta° BM °parivàrako | u° BM °mà(B sà)lako(M °lavako) ca lubdhakaputro sarvakṛityaca(M °va)sàyo mano° M °pravisanti | B °çanti mano°.

मनोहरापि नानावर्णानि वरकुसुमानि ओलम्बमानानि आबन्धमाना गच्छति ॥ ते दानि कुसुमानि पच्छा दृष्ट्वा अनुगच्छन्ति । इह विश्रमित्वा श्यामा इतो गता ॥ इह मुहूर्तमासि अयमस्या पुष्पनिकरं इह कृतानि शुभमालानि निर्माल्यकानि चास्या वरकुसुमकर्णपूरधारिणीये देशेदेशे पश्यन्ति जानन्ति इतो गता श्यामा एवन्ते गच्छन्ति । आभरणानि नानाप्रकाराणि पन्थे पतितानि पश्यन्ति वनशाखेषु लग्नानि पश्यन्ति अन्यानि च चिह्नानि पश्यन्ति ॥ यथायथा च हिमवन्तं अनुप्रविशन्ति तथातथा बहूनि रत्नरत्नानि पश्यन्ति ॥ सुवर्णशृंगानि पर्वतानि पश्यन्ति रूप्यशृंगानि पश्यन्ति लोहकाराणि पश्यन्ति ताम्रकाराणि पश्यन्ति आरकूटकाराणि पश्यन्ति यशदशृंगानि पश्यन्ति अंजनपर्वतानि पश्यन्ति मनशिलपर्वतानि पश्यन्ति । किन्नरमिथुनानि क्रीडन्तानि पश्यन्ति । अन्यानि बहूनि आश्चर्याद्भुतशतानि पश्यन्ति । देशेदेशे किन्नरीगीतशब्दानि शृण्वन्ति सिंहनादशब्दानि च शृण्वन्ति शार्दूलना[133a]दशब्दानि च शृण्वन्ति । अच्छभल्लनादानि च शृण्वन्ति । मृगरुतानि च नानावर्णानि शृण्वन्ति । यक्षराक्षसरुतानि च शृण्वन्ति । पिशाचकुम्भाण्डरुतानि शृण्वन्ति ॥ नानाप्रकाराणि च औषधीसहस्राणि पश्यन्ति विद्याधराणि च पश्यन्ति ॥

तेहि गच्छन्तेहि काश्यपस्य ऋषिस्य आश्रमं दृष्टं बहुमूलपत्रपुष्पफलोपेतं वृक्षसहस्रसंछन्नं पानीयसंपन्नं च ॥ ते दानि तहिं आश्रमे प्रविष्टाः पश्यन्ति च तत्र आश्रमे काश्यपं ऋषिं वृद्धं महाभागं सपरिवारं आसन्नं ॥ ते दानि ऋषिस्य अभि-

1. B °rṇṇâni ca raktakusu° BM °olam̃bamâ° M °âbaddhamânâni ga° B °âbandhamâni gacchanti | . — 2[1]. BM °pacche dṛi° B °nti iti viçra°. — 2[2]. M iti viçra° BM °tvâ syâma ito gato gatâḥ | (B °tâ) iha°. — 3. B °hùrtta dàni aya° M °hùrttakam̃ dàni aya ° ha kṛitâye çu° B °kṛitâya çubhamâlâni dâlpakâni câ° M °lanirdâlpakâni câ° BM °câsya vara° M °sumâkarṇṇa° BM °rṇṇapuradhâriṇî deçedeçe paçyati jâ° B °cchante | M °cchantam̃ | . — 5. M °ṇâni nâpra° BC °gnâni lagna(C °gnam̃) paçya° B °nti | anyâni vaçecim̃hnâni° C °nyâni va cim̃hnâni°.

6. C °vantaparvatam anupra°. — 7. C °çṛim̃gâni paçyanti loha° B °rvatâni paçyanti | rûpya °hakârâni paçyanti tâmra° BC °tâmrakârâṇi(C °kâlâni) paçyanti harakûṭâkâ(C °hârakùṭâgâ)râṇi paçyanti || ye gantum̃ çringâni° (L °nti veçatuṅgaçṛiṅgâni° C °nti | uttudgaçṛim̃gâni) paçyanti am̃ja(C °añja)naparvatâni paçyanti manaçaila(C °nti | manaçilâçṛim̃ga)-parvatâni paçyanti | . — 10[1]. B kim̃nara°. — 10[2]. B °bahû âçca°.

11. B °gîtaçabdâni çriṇânti sim̃hanâdaçabdâni ca çriṇânti çârdûlanâlaça° C °sim̃hanâdaçabdâni va çṛi° lanâdaçabdâni çṛi°. — 12[1]. C °bhallânâdâni°. — 13[2]. BC piçaçcaku°. — 14. B °dhârâṇi ca paçyanti ca tehi°.

16. B °pasya çirisya âçra° C °vṛikshasahasam̃cha° BC °pânîyasam̃pannam̃ ca te dâ°. — 17. BC °âçramam̃ pra° C °vishṭoḥ praviçanti ca | ta° B °shṭâḥ praviçyanti ca | ta° C °pam̃ nâma ṛishim̃° BC °âsantam̃ | . — 18. C °sthitâḥ | B °sthitâ ṛishisya°.

वादनं कृत्वा सपरिवारस्य अग्रतो स्थिता ॥ ऋषिस्य भवति ॥ महात्मना इमेन कुमारेण भवितव्यं कृतपुण्येन पुण्यवन्तेन यो एषो इमं आश्रमं प्रविष्टः । प्रदेशो न क्षेमेणानुप्राप्तो ॥ तेन कुमारो अभिनन्दितो ॥ स्वागतं कुमारस्य निषीदाहि । एतानि शिविकानि ॥ कुमारो निषण्णो सपरिवारो । ऋषिणा क्षुद्रमधुसदृशानि फलानि अल्लीपितानि पानीयं च ॥ यत्र वेलां कुमारेण फला परिभुक्तानि पानीयं च पीतं ततो नं सो ऋषि पृच्छति ॥ किं कुमारस्य सुखसंवृद्धस्य इमहिं आगमनप्रयोजनं ॥ कुमारो आह ॥ काचित्ते भगवं एवंरूपा नारी अतिक्रमन्ती दृष्टेति ॥ ऋषि आह ॥ आम दृष्टा अल्लीना सा इमं आश्रमं मम पादौ वन्दित्वा गिरिवरस्य अनुतटेहि गता । तत्कुमारो इतो एवं आश्रमातो निवर्ततु । दुष्करं कुमारेण कृतं इमं तावत्प्रदेशं गच्छन्तेन किं पुन अतो परतरेण गतेन अगमनं मनुष्याणां इतो एवं निवर्ताहि ॥ कुमारो आह ॥ न शक्यामि भगवन्निवर्तितुं । या तस्या मनोहराये गति सा मम येनैव मार्गेण गता तेनैवाहं गमिष्यामि ॥ ऋषि आह ॥ अन्या किन्नरीणां गतिः अन्या मनुष्याणां । पक्षी पि किन्नराणां गतिं न संभुणन्ति कुतो मनुष्या । पक्षी पि तं प्रदेशं कथं विगच्छन्ति । किन्नरा यत्र गच्छन्ति मोदमाना रतिविहारं समनुभोन्तो अगम्यन्तं कुमार मनुष्याणां पथेहि । इतो एवमाश्रमातो निवर्ताहि ॥ पिता ते षष्टीनां नगरसहस्राणां ईश्वरो [133b] ननु उदारेहि परिभोगेहि कुमारेण क्रीडितव्यं रमितव्यं अनुभवितव्यं एतं अगम्यं देशं न शक्यसि गन्तुं ॥ कुमारो आह ॥ भगवं मरणं वा सा वा पश्यितव्या ॥

1². B °puṇyona pu° C °ntena | ye eshâ imam âçramâm̃ prade° B °vishṭâḥ prade°. — 2. BC pradeçam̃ kshe° C °menânuprâptaḥ ‖ . — 3¹. BC °ndito svâ°. — 3². C °rasya anurâgam̃ kumârasya ni°. — 4¹. B etâni viçikâni ku°. — 4². B °sharṇṇo sa° C °sharṇṇâ sa° B °vâro ṛi°. — 4³. C °dramadhumadṛi° B °phallâni a° C °allishitâni°. — 5. C °velâ ku ° tam̃ | tato tam̃ so ṛishi kumâram̃ pṛicchati | B tato na so ṛi ° cchati kim̃ ku°.

6. B °imâhi â° C °imam̃hi â° BC °gamanam̃ pra°. — 7². C kâçcitte bhagavanaivam̃ rû° BC °rûpayâ nâ° C °nârìm ati°. — 8². C âtma dṛishṭvâ allinâ mâ i° B °dṛishṭhâ a° C °çramam̃ ma pâdâ vandi ° sya anunadâhi gatâḥ B °sya anadhâ(*ou* ṭâ ?)hi gatâ tat ku°. — 9². C °tâvan pradeçam̃° B °cchante | kim̃° C °cchantam̃ | kim̃ punar ato° BC °paratena gatena(B °na |) aga° C °itaḥ eva° B °evam̃ niva°.

11². C °gavam̃ niva°. — 11³. BC °tasya ma° B °gati | sâ° C °gatiḥ sâ mamayenaivam̃ mâ ° naivam aham̃°. — 12. C ṛishir âha ‖ . — 13¹. C anyâni ki° BC °tiḥ amanushyâṇâm̃ pa°. — 13². C pakshi pi ki ° ṇâm̃ gatiḥ na sam̃° BC °ṇanti | ku ° shyâ pakshì°. — 14¹. B °praveçam̃° C °dgachati ki°. — 14². BC °rativiraha samanubhonto âgamante(C °nto) ku ° shyâṇâm a(C °ṇâm̃ a)rthehi ito°.

16¹. C °evam̃ âçra°. — 16². C pitâs te sha° BC °shashṭhinâm̃° B °parigogehi ku ° ḍitaramitavyam̃ a° BC °nubhajita ° etam̃ âgamam̃ deçam̃ na çakyâmi gantum̃ ‖ . — 18². C bhagavan ma ° tavyo.

ऋषि महाभागो महामैत्रीविहारी कारुणिको । तस्य भवति ॥ से कुमारस्य अगम्यं देशं गच्छन्तस्य शरीरविनाशो भवेया ॥ सो ऋषि आह ॥ कुमार इमां रात्रिं इह आश्रमे वीतिनामेहि याव इह उद्देशे वानरा प्रतिवसन्ति । यो तेषां यूथपति सो मम अभिप्रसन्नो नित्यकालं मम पादवन्दो आगच्छति क्षुद्रमधुसदृशानि फलानि आदाय । तमहं वानरराजं अध्येषिष्यं । सो तव द्रुमस्य किन्नरराज्ञो निरतिं नाम किन्नरनगरं नेष्यति ॥ कुमारो ऋषिस्य वचनेन तहिं आश्रमे तां रात्रिं स्थितो रात्रिये च प्रभाताये कुमारो सिंहस्य व ओसरन्तस्य शब्दं शृणवति । कुमारो ऋषिकुमाराणां पृच्छति । कस्य एष ओसरणशब्दो ॥ ऋषिकुमारो आह ॥ एवं वानराधिपतिस्य ओसरन्तस्य शब्दो नित्यं एषो इह वेलाये क्षुद्रमधुसदृशानि फलानि आदाय तं ओसरन्तो द्रुमात् द्रुमं संक्रमन्तो अस्माकमुपाध्यायस्य पादवन्दो आगच्छति ॥ तदानि कौतूहलेव उत्थाय यतो तं वानरस्य ओसरन्तस्य शब्दं ततः निध्यायति । तेन सो वानरराजा दृष्टो द्रुमातो द्रुमं संक्रमन्तो आगच्छन्तो ॥ सो वानरराजा तं आश्रममागत्वा क्षुद्रमधुसदृशानि फलानि ऋषिस्य पुरतो निक्षिपित्वा निषण्णो ॥ ऋषि आह ॥ वानरराज करोहि मे व्यापारं ॥ वानरराजा आह ॥ भगवं करिष्यामि । आणपेहि ॥ ऋषि आह ॥ इमं कुमारं आत्मना चतुर्थं द्रुमस्य किन्नरराज्ञो निरतिं नाम किन्नरनगरं तहिं नेहि ॥ वानरो आह ॥ भगवन्नेमि ॥

सो दानि वानराधिपति ततो एव आश्रमातो आत्मना चतुर्थं कुमारं पृष्ठं आरोहयित्वा पर्वतानां शृङ्गतो शृङ्गं संक्रमन्तो द्रुमातो द्रुमं नचिरस्यैव द्रुमस्य किन्न-

1[1]. C °shi mâhâhâgo° B °ṇiko tasya°. — 1[3]. BC so kumâ°. — 2[2]. B °me vinâmehi | yâ° C virâ(*ou* nâ?)mehi | yâ° C °iha udeçe C °praviçanti. — 3. C °so mamâbhipra ° kâram̃ | mama° B °davanto âgacchati || kshu ° dâya tam a°. — 5[1]. C °rarâjâ adhye° B ° rarâja adhyashishyam̃ so tava°. — 5[2]. C °shyanti | .

6. C °sthitaḥ râtrim̃ ca pra° B °sthi râtrim̃ ca prabhâtâ ku° BC °mâro ca sim̃hasya ca osa° C °çrinoti | . — 8[1]. BC kasya esha te saraṇa(C °çaraça)çabdo || . — 9. C °nityatato nidhyâyati | esho° C °ranto drumâ drumam̃ sam̃° BC °manto | asmâ° C °davandanto âga°.

11. B °utthitâye tato tam̃ vâ° C °utthitâya tato tam̃ vâ° BC °çabdo tataḥ°. — 12[1]. BC tebi so° C °drishṭvo drumâ° B °cchanto so vâ°. — 12[2]. C °purataḥ nikshipitvâ pâdâ vanditvâ nisharṇno || B °sharṇno || . — 14[3]. BC °râjâ karo°. — 15[1]. C bhagavan kari°. — 15[4]. BC °tmanâ ca catu° C °sya kim̃nararâ ° ram̃ tarhim̃ neti | B °nehiḥ || .

17. C bhagavân nesi | . — 18. C °evam âçra ° turtho ca kumâram̃ prishṭham âruhyayitvâ° B °shṭham̃ ânayayitvâ° C °nâm̃ çringâto çrim̃gam̃° C °mâto drumanto na° B °mam̃ to naci° C °syaivam̃ drumasya kim̃nara° B °nnarararâjño° BC °kailâçasya° B °mûrddhnam anu° C °mûrdhnim anuprâptaḥ | B °pto paçya°.

रराज्ञो नगरं कैलासस्य पर्वतस्य मूर्ध्नि अनुप्राप्तो । पश्यति च कैलासस्य पर्वतस्य मूर्ध्नि द्रुमस्य किन्नरराज्ञो निरतिं नाम नगरं सर्वसौव[134a]र्णशुभकर्मनिर्मितं उद्यानसहस्रमण्डितं सर्वरत्नामयेहि पुष्करिणीतडागेहि मण्डितं सर्वरत्नामयेहि वैडूर्यफलकसोपानेहि सप्तरत्नवेदिकापरिक्षिप्तेहि उत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकसंछन्नेहि रतनामयेहि तटकेहि आयुक्तेहि नानारत्नविचित्राहि नावाहि प्लवन्तीहि वसन्तचित्राहि अन्यमन्येहि च नानाप्रकारेहि प्लवेहि प्लवन्तेहि । नानाप्रकारेहि पुष्पपत्रफलोपेतेहि द्रुमसहस्रेहि संछन्नं च अतिमुक्तकचम्पकवार्षिकमल्लिकासुमननवमालिकायूथिकोपशोभितं ॥ ते तहिंतहिं पश्यन्ति किन्नरमिथुनसहस्राणि क्रीडन्तानि । काचिज्जलदर्दरकानि वादेन्ति काचित् नानाप्रकाराणि वाद्यानि वादेन्ति मधुरेण च स्वरेण मनोहरां परिगायन्ति ॥ अभ्यन्तरनगरे च तूर्यशतशब्दानि शृणवन्ति मधुराणि च गीतशब्दानि शृणवन्ति ॥

अथ नु दानि तहिं किन्नरनगरस्य बाह्यतो उपवने स्थिता पश्यन्ति संबहुला किन्नरीयो प्रासादिका दर्शनीया अलंकृता आभूषिताः सौवर्णघटकहस्ता आगच्छन्ति तां पुष्करिणीं यत्र सुधनुः स्थितो उदकहारिं ॥ सुधनुरेता पृच्छति ॥ किं अत्र नगरे पर्वो यं । सो ईदृशो आमोदो ॥ ता दानि आहन्सुः ॥ न अद्य किंचित्पर्वो न उत्सवो । अपि द्रुमस्य किन्नरराज्ञो मनोहरा नाम धीता मानुषेहि नीता आसी सा बहुहि वर्षेहि आगता ताये आगताये द्रुमो च किन्नरराजो सर्व

1. C paçyanti ca kai° B °ti ca | kai° BC °lâçasya pa° C °mûrdhni dru° B °karmanivṛittam̃ | udyâna° C °hasrâṇi maṇḍitam̃° BC °ṇitaḍâgamaṇḍitam̃° B °vaiḍûyapha° C °phalaçâkhasopâṇehi sapta° C °utparapadu ° mayehi krandatehi ayukte° B °mayehi hya(*ou* jya?)-ntakehi ayukte° C °vicitrehi nâ° C °plavantohi savantaci° BC °citratâhi plavantehi anya ° ntehi nâ°.

6. C nânâprakâlehi plavantehi nânaprakâlehi plavantehi pu ° phale dru° BC °drumasâhasrehi sam̃channâ ca a° C °ktakapam̃cakavârshi° BC °mâlikayû° C °thikâ upaçobhito | tì ° bhitâ to tahim̃°. — 8. BC to tahim̃(B °tahim̃him̃) tahım̃ pa° B °çyanto ki° BC °ntâni kâ°. — 9. B °ladadarakâni° C °ladardelakâni° B °dyâni vâdyanti ma° C °dhyâni vâdayanti | madhureṇa sva° B °gâyanti abhya°. — 10. C °tûryyaçabdo çri° BC °ṇvanti | ma°.

12. C atha nûnam̃ dâni° BC °sthito paçyati sam̃(C °ti | sam̃)ba° B °riye prâ° BC °sâdiko darça° C °kritâ bhûshaṇabhûshitâḥ° B °kṛitâ abhû° C °ghaṭahastâ° BC °cchanti tâm̃ pushkaraṇi ya° C °dhanaḥ sthi° B °hârì su°. — 14[1]. BC °dhanunâtho(C °tha) pṛi°. — 14[2]. C bhadre kim̃ a ° re parto yam̃ | . — 15[1]. C so idriço âtmovo | B °do tâ°. — 15[2]. C tâm̃ dâ ° hatsuḥ | B °nsuḥ na°. — 15[3]. C na kim̃cid adya pa° BC °parto na utsavo api°.

16. C °druma ki° B °sya kim̃nara° C °mânushyehi nîtâ âsit sâ ba° B °rshehi âgato tâye âgatâ° C °rshehi âgato | tâye dru° B °dṛiçam̃ âmodaḥ ‖ .

च नगरं प्रीतं तत्रैष एदृशो आमोदः ॥ सुधनु पृच्छति ॥ कहिं उदकं इमं नीष्यति ॥ आहन्सु ॥ सा मनोहरा स्नापयिष्यति । तस्या मनुष्यगन्धमपनयिष्यति ॥ तेन कुमारेण अंगुलीयका पश्चिमे उदकघटे प्रक्षिप्ता यथा ताहि किन्नरीहि न दृष्टा ॥ मनोहरा स्नायति च अंगुलीयका स्नायन्तीये ततो घटकातो उत्संगे पतिता ॥ मनोहराये सा अंगुलीयका दृष्ट्वा परिज्ञाता । ताये एतद्भूषि । सुधनुकुमारः आगतो मम अर्थाय । सुकुमारो राजपुत्रो कथं सो इमामगम्यां दिशामागतो ॥ सा दानि त्वरितत्वरिता वस्त्राणि प्रावरित्वा अश्रुकण्ठा रुदन्मुखा मातापितॄणां प्रणिपतित्वा आह ॥ [134b] यो मम जम्बुद्वीपे भर्ता सो आगतो सुधनु नाम राजपुत्रो सुबाहुस्य राज्ञो एकपुत्रो ॥ द्रुमो किन्नरराजा न पत्तीयति । पुत्रि न शक्यं मानुषेहि इमां दिशामागन्तुं ॥ मनोहरा आह ॥ न हि तात व्यक्तमागतो ॥ द्रुमो किन्नरराजा पृच्छति ॥ किं त्वया स्वयं दृष्टो उताहो परतो श्रुतो ति ॥ सा आह ॥ न मे स्वयं दृष्टो नापि परतो श्रुतो अपि मे स्नापयन्तीये सुधनुस्य अंगुलीयका उत्संगे पतिता ॥

द्रुमेण किन्नरराज्ञा उदकहारीयो शब्दापितायो । ता दानि शब्दापिय पृच्छीयन्ति ॥ क्वचिद्वो उदकहारिं गताहि पुरुषो दृष्टो ॥ ता आहन्सुः ॥ महाराज दृष्टो किन्नरकुमारः प्रासादिको दर्शनीयो आत्मना चतुर्थो पुष्करिणीये कूले ॥ तस्य भवति ॥ सो एवमेषो कुमारो मनोहराये ति । कथं सो शक्यति इमां दिशामागन्तुं ॥ सो दानि तां धीतरं पृच्छति ॥ मनोहरे प्रविशतु सुधनु राजकुमारो इमं राजकुलं ॥ सा आह ॥ तात प्रविशतु ॥ सो इह मम प्रेमेन आगतो

1[1]. C sudhanakumâro pṛi°. — 2[1]. B ahansu sâ ma° C âhatsuḥ sâ°. — 2[3]. C tasya mâ° B °ndham ayenayishyati | C °ndham ayenalipyati | . — 3. B °aṁguliyakâ paçyime° C °lîyekâ paçyimaḥ u ° kshiptâḥ | ya° B °kshipto ya ° nnarina dṛi° BC °dṛishṭvâ ma°. — 4. B °aṁguliyakà snâyatiye | tato° C °lîye snâyatiye | tataḥ gha ° utsaṅge pa° BC °titâ ma°. — 5[1]. C °râye sâ aṅguli° C °jñâtâyaita° B °tâ tâye°. — 5[2]. B °shi su°. — 5[3]. C sudhanakumâro â° BC °rthâya su°.

6. B sudhanukumâ° B °m âgato sâ dâ°. — 7. B °tatvaritvâ va° C °ritaṁ va° BC °nmukhâṁ mâ°. — 8. C °dhana nâma râ ° sya râjñaḥ e°. — 9. B °rarâjà patipâttiyati | . — 10[1]. B putra na ça° C putraṁ na ça ° nushyehi°.

11[1]. B °cchati kiṁ°. — 11[2]. B kiṁ taye sva° C kin teye svayaṁ dṛishṭvâ u ° to çruteti ‖. — 12[2]. C tâta na me svayaṁ dṛishṭvà nâpi parate çru ° sya râjakumârasya âṅguliyakâ° B °aṁguleyikâ°. — 14[1]. C °riyo kinnarîyo ça° B °tâyo tâ dâ°. — 14[2]. B °yanti kva°. — 15[1]. BC kvacid vâ u° C °hâriṁ ga°. — 15[2]. C °âhaṁsuḥ | B °nsuḥ ma°. — 15[3]. C °nnarakulo prâ° BC °shkariṇî taṁ ku(C °kû)le ta°.

17[1]. C °evam eyo ku° B °yeti ka°. — 17[2]. BC °kyato imâṁ°. — 18[1]. C °tâṁ râjadhîtâraṁ pṛichanti B °tâṁ dhataraṁ pṛicchati ma°. — 18[2]. C °dhano râ°. — 19[1]. B so âha ‖ . — 19[2]. BC °tu so i°. — 19[3]. C °mama prasnena° BC °bahûni ca te ° tkâro taṁ ba°.

बङ्क च तेन मम निदानं पितृसकाशातो अप्रियो असत्कारो । तेन बन्धनवधदुःखो अनुभूतो न च तेन अहं कदाचित्परित्यक्ता । ततो सुधनु कुमारो पितरेण सुबाङ्कना बन्धनागारे बन्धित्वा अहं विसर्जिता । सो एष मुक्तो समानो मम पृष्ठतो आगतो ॥ द्रुमेण किन्नरराज्ञा अमात्या आणत्ता ॥ शीघ्रं नगरं अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च असुरका पुष्करिणी विततवितानं कारापेथ चित्रपुष्पपरिक्षिप्तं अवसक्तपट्टदामकलापं सिक्तसंमृष्टं मुक्तपुष्पावकीर्णं सर्वगन्धोदकसिक्तं । ये मम नगरे प्रधानपुरुषाः चतुरंगबलकायो सर्वे ते मम जामातुः प्रत्युद्गच्छन्तु छत्रध्वजपताकानि च आदाय ॥ अमात्येहि वचनमात्रेण सर्वं प्रतिजागृतं महता समृद्धीये प्रत्युद्गमनं कृतं ॥ मनोहरापि महारहेन अंशुकेन प्रावृता सर्वालंकारविभूषिता बहूहि किन्नरसहस्रेहि परिवृता तूर्यसहस्रेहि वाद्यमानेहि प्रत्युद्गता ॥ सा दानि सुधनुं दृष्ट्वा मूर्ध्नेन पादेहि पतिता मुखेन च केशेन च पादानि संपरिमार्जति ॥ एवं सुधनु महता विभूषाये महता समृद्धीये द्रुमस्य किन्नरराज्ञो नगरं प्रवेशि[135a]तो यावद्राजकुलं द्रुमेण च किन्नरराज्ञा अभिनन्दितो उत्सङ्गे निवेशितो आश्वासितो च ॥ एषो ते नगरो सर्वसौवर्णो उद्यानसहस्रमण्डितो अनन्तप्रकाशो इह मम धीतराये मनोहराये सह क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥

सुधनु दानि किन्नरनगरे बहूनि वर्षाणि प्रतिवसित्वा क्रीडित्वा रमित्वा प्रविचारेत्वा सर्वोद्यानेषु संवर्तनीयं अनुभवित्वा मनोहरामामन्त्रेसि ॥ मनोहरे जानसि त्वं यथा अहं मातापितॄणां एकपुत्रको प्रियो मनापो । अहं तव प्रेमेन अना-

1. BC °bandharo vadha° B °anuttaro na ca taṁ ahaṁ° C °na ca tam ahaṁ ka ° tyaktaḥ | . — 2. C tataḥ sudhanaku ° huno bandha° BC °nâgâraṁ ba° B °rjjitâ so°. — 3. BC °mukta samâ° C °mâno prishṭha°. — 4[1]. C °ṇattâḥ B °ṇattâ çi°. — 4[2]. C çrîghraṁ nagaram alaṁ° B °kârâyetha° C °tha | yâva ca râ ° tradushyapari° C °avaçakta° B °saktapaṭadâ° B °siktasaṁsṛiktaṁ mu° C °siktasaṁsṛishṭaṁ mu° B °ndhodakaṁ siktaṁ ye ma° C °ktaṁ yaṁ ma°.

6. BC ye (C yaṁ) mama° C °purushâç caturaṅgabalakâye sarve° B °catulaṁgavarakâyo sa ° dgacchantuṁ ccha°. — 8. C °vacanamâtyehi vacanamâtyena sa° BC °sarvapra° B °gṛihaṁ ma°. — 9. C °hara pi mahârasena aṁ° B °harâye pi mahârahena âṁçu° C °prâvṛitâḥ sa° C °bahudbhi ki ° dgato | . — 10. BC °sudhanaṁ dṛi° C °mûrdhnehi pâ° B °mûrddhne pâ° C °dâni saparimârjeti | .

11. C °dhanakumâro mahatâ vi ° râjñaḥ naga° BC °çito | yâ° C °yâvac ca râja° BC °drumena ca° C °râjño abhinandito usaṁge sarve vaçito âçvâ° B °tsaṁge sarvato â° BC °to ca esho°. — 14. C eshonte na° B °ro savasau° BC °noharâye sarva krîḍâ ° cârehi sudha°.

16. C sudhanaḥ dâ ° rshâṇi praviçitvâ krî° B °prativaçitvâ krî° C °rvo pradhâneshu saṁvarttanîyam anubhavetvâ manoharâm âmantrayasi | B °shu saṁvarttanîye a ° râyâm âmantresi mano° — 17. B °tvaṁ | ya ° yo manyaye haṁ ta° C °nâpo haṁ ta°. — 18. B °tava premyena a° C °premena anâ ° rvakâṇi ujhi° B °rvakâçi ujhitvâ âtma° C °tmanâṁ pari° B °gato iha me âgato iha me a° C °praviçantasya B °ntasya tato°.

पृच्छित्वा मातापितृणां सर्वकानि उज्झित्वा आत्मना परित्यागं कृत्वा इह आगतो इह मे अद्य बहूनि वर्षाणि प्रतिवसन्तस्य । ततो आमन्त्रेहि मातापितरं गमिष्यामि हस्तिनापुरं ॥ ताये मनोहराये मातापितृणां आरोचितं ॥ द्रुमेण किन्नरराज्ञा सुधनु पृच्छीयति ॥ कुमार गमिष्यसि मातापितृणां सकाशं ॥ कुमारो आह ॥ यदि तात अभिप्रेतं ततो गमिष्यामि ॥ द्रुमो आह ॥ विसर्जयिष्यामि इति ॥ यम्भका नाम यक्षा किन्नराणामाणत्तिकराः ॥ राज्ञा यम्भका यक्षा आणत्ता ॥ मम जामातारं सपरिवारं मनोहरासहितं येन हस्तिनापुरं नेथ प्रभूतं च रत्नरतनं ॥ तेहि सुधनु कुमारो सपरिवारो मनोहरा च किन्नरनगरातो शयनगता एवमुत्क्षिपित्वा प्रभूतं च रत्नरतनं हस्तिनापुरमानेत्वा राजक्ये उद्याने स्थपिता ॥ प्रभाताये रात्रीये कुमारो सुधनु विबुद्धो हस्तिनापुरे व भेरीघोषं शृणोति जनशब्दं च ॥ तस्य भवति ॥ कहिं अहं हस्तिनापुरं आनीतो ॥ इमं राजक्यं उद्यानं पश्यति । तानि रत्नमयानि पर्यंकानि यथा प्रज्ञप्तानि मनोहरां च तं त्रिवर्गं परिवारं प्रभूतं च रत्नं । कुमारो प्रीतो संवृत्तो यथाभिप्रेतं स्वकं नगरमागतो ॥

कुमारस्य हस्तिनापुरा गतस्य राज्ञा सुबाहुना मार्गणा कारिता महता उद्योगेन । यं कालं राजा कुमारस्य प्रवृत्तिं न उपलभति तस्य भवति । मृतो भविष्यति कुमारो मनोहरां मार्गन्तो ॥ तेन राज्ञा कुमारस्य सुधनुस्य मृतस्य कार्याणि कारितानि ॥ सर्वस्य अधिष्ठानस्य भवति । [135ᵇ] मृतो सुधनु ॥ तहिं दानि राजक्ये उद्याने अग्रद्वारेण उद्यानपाला निर्धाविता उद्याने पताकानुच्छ्राप-

2. BC °tremi mâ °shyâmi | ha °ram̃ tâ°. — 3^{1}. C °triṇâm âro°. — 3^{2}. C °ṇa kim̃nara° BC °râjño su° C °dhanu kumâro prichîyeti | B °yati kumâ°. — 4^{1}. B kumâre ga ° pitriṇâm̃ sakâçam̃ || . — 4^{2}. C yadi tota a°. — 5^{2}. C °shyâmîti.

6^{1}. C yam̃bhakâ° B yambhakâro nâ° BC °yaksho ki°. — 6^{2}. C °kâ nâma yaksho âṇatto B °ṇattâ mama°. — 7. BC °jâmâtâ saparivâro mano ° hitakâ yera hasti ° tha | pra° C °tnaratnam̃ B °nam̃ tehi°. — 8. BC tehi kumâro ca(C °roçca) su° C °dhana sapari ° nnaragarâto° B °evam ucchipitvâ° C °ca ratnam̃ hasti° B °ca ratnam̃ ratanam̃° C °puram ânîtvâ râjanye udyânam̃ sthâpitâḥ B râjavye udyânam̃ sthapitvâ pra°. — 9. BC °pure ca bheri° B °rîpâmam̃ çrim̃ṇoti° C °rîpâmam̃ çabdam̃ çri ° bdam̃ ca çriṇoti | .

11^{1}. BC °vati kahim̃°. — 11^{2}. B °ham̃ asti ° nîtâ | . — 11^{3}. B °râjanyam̃ u° C °râjanyam udyânâm̃ kumâro paçyati | . — 12. C °ratnâmayâni pa ° noharâye ca tam̃° B °harâ ca tam̃° C °bhûtam̃ ratnam̃° BC °tnam̃ kumâ°. — 14. BC °purâto tasya râjño subâhunâ mârgeṇâ ka° B °yena yam̃°. — 15^{1}. B yam̃ kâram̃ râ° C °râjñâ ku ° labhyati ta° B °bhaveti mri°. — 15^{2}. BC °shyati | ku ° nto tena°.

16. B °tâni sarva°. — 17^{1}. C °adhisthânasya° BC °vati mri°. — 17^{2}. C °dhana B °dhanu kahim̃ dâ°. — 17^{3}. B kahim̃ dâ° B °râjavye udyâne a° C °patâkâ uyamanti âga° B °cchrâyapâtonti âga° BC °çyati | tam̃° C °dhanu kumâram̃ mano ° varga pari ° shṭvâ va punar dhâva ° viçyaḥ mahâ° B °vishṭâ mahâ°.

यन्ति आगता च उद्यानं पश्यन्ति तं च सुधनुं मनोहरां च तं च त्रिवर्गं परिवारं रत्नमयानि च पर्यंकानि महान्तं च रत्नराशिं दृष्ट्वा च पुनः धावन्तो हस्तिनापुरं प्रविष्टा ॥ महाजनकायो पृच्छति क्षेमं । ते आहन्सुः । क्षेमं सुधनु कुमारो आगतो हि । सो एव प्रीतो भवति ॥ तेहि राजकुलं गत्वा उद्यानपालेहि राज्ञो सुबाहुस्य आरोचितं ॥ महाराज दिष्ट्या वृद्धि सुधनु कुमारो आगतो ॥ राजा श्रवणमात्रेण प्रीतो संवृत्तो सर्वञ्च राजकुलं । तेषां उद्यानपालानां विपुलो दायो दिन्नो ॥ राजा सुबाहु सामात्यपरिजनो देवी च सुधनुस्य माता सर्वं च अन्तःपुरं उद्यानं निर्धावितं कुमारं द्रष्टुं सर्वञ्च नगरं कुमारस्य सुधनुस्य आगमनशब्दं श्रुत्वा मनोहराये च । अन्तरो जनस्य नास्ति हस्तिनापुरातो राजकृत्यं उद्यानं निर्धावन्तस्य कुमारं द्रष्टुं मनोहरां च ॥ सुधनु मातापितरं दृष्ट्वा मूर्ध्नेन निपतितो मनोहरा च श्वश्रूश्वशुरं च दृष्ट्वा मूर्ध्नेन निपतिता ॥ कुमारो पितरेण सुबाहुना सार्धं सुवर्णालंकृतं हस्तिनागमारुहित्वा हेमजालसंछन्नं महता राजानुभावेन महता राजर्द्धीये महतीये वियूहाये महतीये विभूषाये हस्तिनापुरं प्रवेशितो ॥

एवं समेन्तु सत्वा सर्वेहि प्रियेहि अबोधिप्रहीणा ।
यथ तस्मिं समयस्मिं समागतः किन्नरिये सुधनुः ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुधनु नाम कुमारो अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन सुधनुर्नाम कुमारो अभूषि । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुबाहुर्नाम राजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो भिक्षवो राजा शुद्धोदनो तेन कालेन तेन समयेन सुबाहुर्नाम राजा अभूषि ॥

3[1]. C °ti | kshaman te âha° B °ksheman te âha°. — 3[2]. BC °nsuḥ kshe°. — 3[3]. C °sudhanakumâro âgato hi yo evaṁ çriṇoti sudhana âgatehi so e° B °hi so e°. — 4[1]. C so evaṁ prî° B °vati tehi°. — 4[2]. B °citaṁ mahâ°. — 5[1]. B °râja drishṭhâ vriddhi° C °râja drishṭvâ hi vriddhi sudhanakumâ° BC °gato râ°. — 5[2]. B râja çra° kulaṁ teshâṁ°.

6. C teshâm udyâ° B °pâlânâṁ vi°. — 7. C °devisya sudhanasya mâ° ḥpuram udyâ° BC °dhanasya° C °gamanaṁ çabdaṁ° BC °harâṁ ca anta°. — 9. C antaḥpuro ja° C °hâstinâpurato râ°. — 10. C sudhana mâ° harâçca çvasruçvasuraṁ dṛi° B °harâ ca svaçrûsvasuraṁ°.

11. C °ruhi hema° BC °cchannâṁ(C °nnâḥ) nagaraṁ câlaṁkṛitvâ mahatâ râjânu° ddhiye mahatâ(B °tâyc) viyû° B °purapraveçito ||. — 14. C evaṁ çâmyantu samanvâ sarve° BC °yehi bo° ṇâ ya°. — 15. C yathâ ta° B yathâ tasmiṁ kâle tasmiṁ sama° BC °samaye samâgataḥ(C °to) kiṁnarîye sudhanuḥ ||.

16[2]. C °lu bhiksha° dhanaṁ nâma ku° B °dhanuṁ nâma ku° B °shi na e°. — 17[1]. C naitad e°. — 17[3]. C °kshavas tena kâ° dhananâma ku°. — 18. C anyo so tena kâ°. — 19[1]. B °vyaṁ tat ka°. — 19[3]. B eshâ bhi°.

IMPRIMERIE NATIONALE

अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य माता अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भि[136a]क्षवो माया देवी तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य माता अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवं अस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य परिचारको वसन्तको नाम अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः छन्दको तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य परिचारको ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन उप्पलको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो राहुलो उप्पलको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन मालको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो आनन्दस्थविरो तेन कालेन तेन समयेन मालको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन काश्यपो नाम ऋषि अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः महाकाश्यपः स्थविरः तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते काश्यपगोत्रो ऋषि अभूषि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो कण्ठको अश्वराजा तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूषि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन कैलासमूर्ध्नि द्रुमो नाम किन्नरराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो महानामो शाक्यो तेन कालेन तेन समयेन द्रुमो किन्नरराजा अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहराये माता अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिक्षवः यशोधराये माता तेन कालेन तेन समयेन मनोहराये माता अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किन्नरी अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिक्षवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किन्नरी अभूषि । तदापि एषा मया खेदेन लब्धा ॥

1[1]. BC anyo so tena° B °bbûshi na e°. — 1[2]. C naitad e°. — 2[1]. C °heto | . — 2[2]. C eshâm̃ bhikshavaḥ mâ ° dhanasya°. — 3. C °shmâkam̃ evam̃m asyâ ° dhanasya parivârako° B °parivâroko° BC °abhûshi | tat kasya°. — 5[1]. C °hetor eshaḥ bhi°. — 5[2]. C °shaḥ bhikshavo chandakâ tena kâ ° dhanasya° BC °parivârako | .

6. C °lena samayena utpalako° B °shi nai°. — 7[3]. C °kshavaḥ râhulo utpalako°. — 8. C anyo sa tena kâ ° yena sârako nâ° B °yena sâlako nâma lubdhako putro abhûshi nai°. — 9[2]. C °hetor esha°. — 9[3]. C °yena sârako nâ° B °yena sâlako nâ°. — 10. C °çyapagotro ṛishi a°.

11[1]. B °vyam̃ tat ka°. — 11[3]. C °çyapo sthaviras tena°. — 13. B °bhûshi nai°. — 14[3]. C °râjo tena°. — 15. C °sas tena kâ° BC °kailâçamûrddhni dru° B °shi nai°.

17. B evam̃ bhi° C °samayena samayena dru°. — 18[1]. BC anyo so tena kâ° C °harâyena manoharâye mâ° BC °shi nai°. — 19[1]. C °hetor esho°. — 19[2]. BC esho bhi°.

21[1]. BC °vyam̃ tat ka°. — 21[3]. C esho bhi°.

विचित्रगम्भीरकथो बहुश्रुतो
किलेशघाती परवादिमर्दनो ।
स भिक्षु शोभेत स्वयंभुशासने
नभे व चन्द्रो परिपूर्ण[136b]मण्डलो ॥

इति श्रीकिन्नरीजातकं समाप्तं ॥

भगवान्सम्यक्संबुद्धो यदर्थं समुदागतो तदर्थं अभिसंभावयित्वा श्रावस्त्यां विहरति शास्ता देवानां मनुष्याणां च विस्तरेण निदानं कृत्वा भिक्षूनामन्त्रयति ॥ सुकुमारो हं भिक्षवो परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य पिता शाक्यो त्रयो प्रासादा कारयत् हेमन्तिकं ग्रैष्मिकं वार्षिकं मम येव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य भिक्षवः पिता शाक्यो तेहि प्रासादेहि कूटागाराणि कारयेत् उल्लिप्तावलिप्तानि वातास्पर्शार्गडानि पिहितवातायनानि धूपनधूपितानि ओसक्तपट्टदामकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि कूटागारेहि पर्यंका कारयेत् सुवर्णमयानि रूप्यमयानि रत्नमयानि षोडशगोणिकास्तृतां पत्तिकास्तरणां चित्रास्तरणां फलिकास्तरणां उभयतो बिम्बोपधानां लोहितकोपधानां अवदातप्रत्यास्तरणां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य

1. B °kathâ ba° C °kathâ çruto kileçayâti paravâdimarthano | B °vâdîma°. — 3. B °kshu sobhesha sva° C °çobhetha sva° B °maṇḍale || . — 5. C çrimahâvastuavadâne kinnarijâtaka sa°.

6. C °yadartha samu° tadartham abhisabhâ° B °bhisam̃vâdayitvâ° C °vânâm̃ ca ma° C °bhikshuṇâmantra° B °bhikshûṇâma°. — 8[1]. C °kshavaḥ pa° B °kshavo suku° C °mâras tasya°. — 8[2]. C °kshavo suku ° sya paramasukumârasya pi° B °prâsâdi kârayat || hamanti° C °prâsâda | kâmayet | hamanti° BC °rshikam̃ samaye ca kriḍâ° B °ḍârtham̃ atyartham̃ paricâraṇârtham̃ suku°. — 10[1]. C °paramasukumârasya me° B °paramasukumâro ta°. — 10[2]. C °kshavo su° B °paramasukumâro tasya me bhikshavaḥ pi° C °paramasukumârasya pitâ° BC °tehi prasâ° B °kâyayet || ulli° C °kârâpayet | ulli° BC °ulliptâ ca liptâni vâtâni vâtâspa° B °ḍâni piḍitâ vâtâpanetâni dhûpa° C °ḍâni piḍitavâtâyatanâni dhûpa° C °oçaktapaṭṭa° C °evam̃ kriḍârtha ratya°.

13. C °paramasukumâro ham̃ bhikshavaḥ paramasukumâro B °paramasukumâro tasya°. — 14. BC °ryam̃kam̃ kârayeti | suva(C sva)rṇṇa° C °ratnamayâni sho° B °pratyastaraṇâm̃ | mama° C °evam̃ kri ° tyartha pra°.

18[1]. C °kshavo pa° B °mâro ta°. — 18[2]. BC °tehi paryaṅkehi° C °vimânâni° B °payet | rajoro(?)kram̃ upaniyayâ ma° C °çuklam̃ upaniyate yâ ma ° ṇârtha | .

परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि पर्यंकेहि वितानानि कारापयेत् रजोशुक्रं उपनियमे मम क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधमनुलेपनमुपस्थापये सय्यथीदं अगुरुचन्दनं कालानुसारिं तमालपत्रं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवो परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधानि वस्त्राणि उपस्थापये । सय्यथीदं काशिकसूक्ष्माणि कम्बलसूक्ष्माणि मम क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकु[137ª]मारो । तस्य मे भिक्षवो सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधां मालां उपस्थापये । सय्यथीदं अतिमुक्तकचम्पकवार्षिकां वातुष्कारी इन्दीवरं दमनकं देवोपसंहितं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः पिता शाक्यो विविधं भोजनं उपस्थापये । शालिं विचित्रकालकं अनेकसूपरसव्यंजनं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो ममानन्तरेण भुक्ताविस्य चक्रवर्त्तियोग्यां मालामुपनामयेत् मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो पंच कामगुणां उपस्थापयेत् । सय्यथीदं नाट्यं गीतं वादितं तूर्यं स्त्रियो च मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधानि यानानि उपस्थापयेत् । सय्यथीदं हस्तियानानि अश्वयानानि नावायानानि शिविकायानानि मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकु-

2. B °masukumârasya tasya°. — 3. B °bhiksha su° C °payet sayya ° nam̃ kârânuçâlim̃ tamâ° B °kâlonusârim̃° C °evam̃ kri ° tyartha paricâraṇârtha | . — 5[1]. C °kshavaḥ pa° B °kumârasya tasya°. — 5[2]. C °kshavo su ° payet | .

6. C °thîda kauçikaçûkshmâ° BC °kshmâni ka° C °laçûkshmâ ° ḍârtha ra ° ṇârtha | . — 8[1]. C °paramasukumâras tasya° B °mâro tasya°. — 8[2]. C °kshavaḥ su° BC °vividham̃ mâlâm̃ (C °lyam̃) u° C °payet | . — 9. C sadyathi° B °muktikacampa° C °rshikacârukkârî i° B °kâm̃ vânushkâ° C °devoprasam̃° BC °evam̃ kri° C °ṇârtha | .

11[1]. BC °mâro tasya°. — 11[2]. C °bhojanam upasthâpayet | . — 12. C sadyathîdam̃ çâlim̃ vi ° kârakam̃ a ° vyañjana mama kri° B °evam̃ kri° C °ṇârtha ‖ B °ṇârtham̃ suku°. — 13[1]. BC °mâro tasya°. — 13[2]. B °çâkyo yam̃ca kâmagu° C °ntare bhu ° yogyam̃ mâlâm upaṇâmayet | ma ° ḍârtha ratyartha pa ° ṇârtha | . — 15. C °mâro tasya°.

16. B °kyo yam̃ca kâmaguṇâm upa° C °guṇâ am̃vasthâ°. — 17. C sadyathi ° didam̃ tû ° ḍârtha ratyartha pa ° ṇârtha | . — 18. BC °mâro tasya°. — 19. C °kshavo su°. — 20. B °açvajâni nâvâ° C °açvayânâni vâyânâni çi°.

21. BC °mâro tasya°.

मारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विचित्रा कुथां उपस्थापयेत् सिंहचर्मपरिवाराणां व्याघ्रचर्मपरिवाराणां द्वीपिचर्मपरिवाराणां पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नानां सनन्दिघोषाणां वैजयन्तिकानां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो निर्यान्तस्य छत्रं धारापयेत् मा कुमारस्य कायं आतपो रजो शुक्रो वा परिदहे मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य चतुर्दिशमुद्यानानि कारापयेत् मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि उ[137b]द्यानेहि चतुर्दिशं पुष्करिणीं कारापयेत् उत्पलपद्मनलिनीसौगन्धिकप्रच्छन्नां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि उद्यानेहि चतुर्दिशं प्रासादां कारापये उच्चां महन्तां प्रगृहीतां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥

सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य एतद्भूषि ॥ संबाधो पुनरयं गृहवासो अभ्यवकाशं प्रव्रज्या तु । न शक्यं अगारमध्यावसता एकान्तसंलिखितं एकान्तानवद्यं परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं यं नूनाहं अगारस्यानगारियं प्रव्रजेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः अकामकानां मातापितृणां अश्रुकण्ठानां रुदन्मुखानां अलूहं गृहवासं हस्तोक्तं चक्रवर्तिराज्यमपहाय अगारस्यानगारियं प्रव्रजितो पुनस्समानो येन वैशाली नगरी तदवसारि तदनुप्रा-

1. C °vicitrâm̃ ku ° payet | sayyathidam̃ sim̃hacarmmacarmapa° B °yet | sim̃° C °pâṇḍakambarapra ° ḍârtha pra ° ṇârtha | . — 4[1]. C °masukumârasya me bhi° B °mâro tasya°. — 4[2]. C °payet || sayyathidam̃ kumâra° B °yet || mâ ku° BC °kâye â° B °çuku vâ pa° BC °paridehe ma° C °ratyartha pra ° ṇârtha | .

6. B °sukumâras tasya°. — 7. C tasya bhikshavo su° BC °payet | ma° C °evam̃ krîḍârtha ratyartha pra ° ṇârtha | . — 8. B °masukumâras tasya°. — 9. C °kshavo su° B °kyo hi udyâ° C °shkaraṇîm̃ kârâpayet sadyathidam̃ utparamaralinisau° B °dumamanaḍinisau ° cchannâ ma° C °cchannâḥ ma ° tyartha pra ° ṇârtha | .

11. B °mâro tasya°. — 12. C °prâsâdam̃ kârâpayet | sayyathidam uccâm̃ mahantim̃ pragṛi° B °mahatâm̃ pra° C °tâm̃ mamaivam̃ kri°. — 15[1]. B °mâro tasya° C °mâro me ta°. — 15[2]. C me tasya bhi°.

16[1]. B sam̃bodho° C °vâso rajasâmâvâso abhya° BC °bhyavakâçâ pravrajyâtum̃ na ça°. — 16[2]. C °dhyâvasato | ekânta° BC °khitam̃ ekântanava(C °vam̃)dyam̃° B °brahmaccaritum̃° BC °pravrajyeyam̃ || . — 18. C °khânâm̃ alûham̃° B °gṛihadâsam̃° BC °hastokam̃ cakra° C °râjyam̃ apahâ° BC °s samâno(C °no |) evam̃ vai° B °vasârita tad anu° BC °prâpto (C °ptaḥ |) vaiçâlyâm̃ nagaryâm̃ || te°.

ज्ञप्तो ॥ तेन खलु पुनः समयेन वैशाल्यां महानगर्यां आराडो कालामो प्रतिवसति त्रयाणां श्रावकशतानां सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अर्चितो । सो जिनश्रावकाणां आशंकितव्यसहव्रतायै धर्मं देशयति । सो जिनश्रावकाणामेवमाह । पश्यथ पश्यथ प्रजहथ प्रजहथ ॥ ते पि तं श्रावका एवमाहन्सुः ॥ पश्यामः पश्यामः प्रजहामः प्रजहामः वयं चान्ये च ॥ तस्य मे भिक्षवो एतदभूषि ॥ यं नूनाहं आराडे ब्रह्मचर्यं चरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन आराडो कालामो तेनोपसंक्रमित्वा आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ इच्छेयमहं भगवतो आराडस्य ब्रह्मचर्यं चरितुं ॥ एवमुक्ते भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ चर भो गौतम तथारूपो अयं धर्मविनयो यत्र श्राद्धो कुलपुत्रो ब्रह्मचर्यं चरे चरं च पुनः आराधयेत्कुशलां धर्मां ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ मह्यं पि खलु अस्ति छन्दो अस्ति बलं अस्ति वीर्यं यं नूनाहं एतस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियायै । एको प्रमत्तो आतापी प्रहितात्मो व्यपकृष्टो विहरन्तो नचिरस्यैवं धर्मं अधिगमि सा[138a]क्षाकरि ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन आराडो कालामो तेनोपसंक्रमित्वा आराडं कालाम्मेतदवोचत् ॥ एत्तको यं भगवता आराडेन धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतः देशितो प्रज्ञप्तो ॥ एवमुक्ते भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ एवमेतं गौतम एत्तको यं मया धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतः देशितो प्रज्ञप्तः ॥ एवमुक्ते हं भिक्षवः आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ तेन हि भो आराड मयाप्ययं धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतो ॥ एवमुक्ते मे भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ तेन भो गौतम

1. C °lyâm̃ naga° BC °sati | tra° BC °mânito pû °rcito so ji°. — 2. BC °jinam̃ çrâvakâṇâm̃m âçam̃(C °sa)kitavyam̃ | saha°. — 3. BC °jinam̃çrâ° C °kânâm eva° B °kâṇâm̃ eva°. — 4[1]. B °çyatha prahajatha prahajatha || C °çyatha prahajadhva prahajatham̃ | . — 4[2]. C °çrâvakam âhatsuḥ | . — 4[3]. C paçyâma paçyâmaḥ pra °nye vam̃ | B °nye ca tasya°. — 5[1]. BC tasya bhi° C °kshavaḥ e°. — 5[2]. BC °ham̃ arâtre bra°.

6. C °tvâ ârâḍo kâlâmo eta°. — 7. C °ârâḍo bra° B °ârâtro bra°. — 8[1]. C °kshavo â°. — 8[2]. C vasa bho gauttamas tathâ° B °gauttama tathârupo° C °vinaye ya ° hmacaryya caret | punaḥ ârâgayet kuça° B °ârâgamet || kuçalâm̃ dharmam̃ tasya° C °dharmân tasya°. — 10[1]. C °kshavo e° B °shi ma°. — 10[2]. B °nûnâham̃ || eta° C °nûnâha | etasyaivam̃ dha° B °rma adhigato sya prâ° C °ptayet sâkshâ° B °kshâtkriyâyaiḥ eko° C °yâyair eko°.

11. BC °âtâpi prahi° C °hitâtmâ vya° BC °syaivam̃ na dharme(C °rma) adhi° C °dhigadhigami sâkshâtkari || . — 12. B °tvâ ârâdam̃ kâ°. — 14. BC °tâ arâḍena° C °dhamâdhiga ° tkṛito de°. — 15[1]. C evam̃m ukte bhikshavo ârâ° B °vaḥ arâḍo°. — 15[2]. B evam̃ me gau° C evam̃metam̃° BC °gauttama etta° B °dharmâdhigato° B °dhigamo sâ° C °tkṛito de ° jñapto | .

16. C evam̃m ukte bhiksha°. — 17. B °bho arâ° C °bho arâḍâ kâlâmâ yâppayam̃ dha°. — 18[1]. C evam̃m ukte bhi° B °vaḥ arâḍo° C °ârâḍam̃ kâlâmam etad a° B °mo me tad uvocat || . — 18[2]. C tena hi gauttama yam̃ aham̃ dharma jânâsi yam̃ bhagavâm̃ gauttamaḥ

यं धर्मं जानामि तं भवां गौतमः धर्मं जानाति यं भवां गौतमो धर्मं जानाति तमहं जानामि । तेन हि उभये एवं श्रावकसंघं परिहराव: ॥ इति तस्य मे भिक्षवः सो आराडो कालामो परमया पूजया पूजयेत्परमया च प्रशंसया प्रशंसे । एवं-दर्शनं च समानं समानार्थताये स्थापयेत् ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । नायं आराडस्य धर्मो निर्याति तत्करस्य सम्यग्दुःखक्षयाये । यन्नूनाहं उत्तरि पर्ये-षयेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो तथादर्शनायैव समानो येन राजगृहं नगरं तदवसारिं तदनुप्राप्तः तत्रैव विहरामि राजगृहे नगरे ॥ *

तेन खलु पुनस्समयेन उद्रको रामपुत्रो राजगृहे प्रतिवसति । सप्तानां श्रावक-शतानां सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो ॥ सो जिनश्रावकाणां नैवसंज्ञानासं-ज्ञायतनसहव्रताये धर्मं देशयति ॥ सो जिनश्रावकाणामेवमाह ॥ पश्यथ पश्यथ प्रजहथ प्रजहथ ॥ ते पि च श्रावका एवमाहन्सुः ॥ पश्याम पश्यामः प्रजहाम प्रज-हामः वयं चान्ये च ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । यं नूनाहं उद्रके रामपुत्रे ब्रह्मचर्यं चरे ॥ स खल्वहं भिक्षवो येन उद्रको रामपुत्रः तेनोपसंक्रमित्वा उद्रकं रामपुत्र-मेतदवोचत् ॥ इच्छेयमहं भो उद्रक भवतो ब्रह्मचर्यं चरेयं । स च मे भवां उ-द्रको अनुजानेया ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ तेन हि चर भो गौतम वस भो गौतम तथारूपो अयं धर्मविनयो यत्र श्राद्धो कुलपुत्रो

dharmaṁ jânâmi tam ahaṁ jânâmi ‖ B °bho gauttama yaṁ dha° taṁ bhavâṁ gauttamaḥ dhamaṁ jânâmi yaṁ bhavâṁ gauttamo dhamaṁ jânâti tam ahaṁ jânâmi ‖.

2[1]. C °ubhayo evaṁ imaṁ çrâ° haramaḥ |. — 2[2]. B iti me tasya bhi° C °kshavo so BC °so arâ° jâyâṁ pûja° B °ca prasaṁçayâ prasaṁçe ‖. — 3. BC °ca samânaṁ sa samâ-nârtha°yet tasya°. — 4[1]. C °kshavo e° B °shi nâ°. — 4[2]. B nâyam arâḍa° C °dharmaṁ ni° B °rmo nishyâti | tatka° BC °tkatarasya° C °sya saṁmya°. — 5. C °nnûnâṁhaṁ uttarìm âparyam âpadyeyaṁ | B °uttariḥ paryam âshadyeyaṁ ‖.

6. C °kshavas tathâdarçanâya samânâ evaṁ râja° B °nâyai sasamâro evaṁ râja° C °prâpto tatraivaṁ vi° — 8[1]. C °puna samayena uddako nâmapu° B °drako nâmapu° BC °tro prati°. — 8[2]. BC °jito so ji°. — 9. C °kânâṁ nai° B °naivasaṁjñânasajñâya° BC °ya-tena sahavra° B °dharma de°. — 10[1]. B °ha paçya°. — 10[2]. C paçyathaḥ paçyathaḥ pra-jahathaḥ prajahathas te pi°.

11[1]. C °vakaṁ evam âhaṁsuḥ |. — 11[2]. C paçyâmo pa° hâmo pra° BC °nye ca ta-sya°. — 12[1]. C °kshavam etad a° B °shi yaṁ nû°. — 12[2]. C °uddako nâmaputro bra° B °drako nâmaputro bra° C °hmacaryya careyaṁ | B °ryaṁ care sa kha°. — 13. C °kshavaḥ yena udako nâmaputrom ‖ tena hi cara bho° (l. 15) B °ko nâma° kaṁ nâma° (*et de même constamment dans les deux manuscrits*). — 14[1]. B °drako bhavato°. — 15[1]. B °ko nâma°. — 15[2]. B °cara bho gauttama vasa bho gauttama ta° C °cara bho gauttamas tathâ° vinayâ yatra° BC °çrâddhâ ku° C °hmacaryya careyaṁ | punaç ca ârâgayeyaṁ | kuça° B °ryaṁ caraṁ varaṁ ca punaḥ ârâgaye kuça° BC °dharmân tasya°.

ब्रह्मचर्यं चरे चरं च पुनः आराधये कुशलां धर्मान् ॥ [138[b]] तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ मह्यं पि खलु अस्ति छन्दो अस्ति बलं अस्ति वीर्यं । यं नूनाहं एतस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियायै एको अप्रमत्तो आतापी प्रहितात्मा व्यपकृष्टो विहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः तस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियायै एको प्रमत्तो आतापी प्रहितात्मा व्यपकृष्टो विहरन्तो नचिरस्यैव तं धर्मं अधिगमि साक्षीकरि ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन उद्रको रामपुत्र एतदवोचत् ॥ एत्तको यं भो उद्रकेन भवता रामेण धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतो देशितो प्रज्ञप्तो यमिदं नैवसंज्ञानासंज्ञायतनं ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ एत्तकमिदं भो गौतम भवता रामेण अधिगतो साक्षीकृतो प्रज्ञप्तो यमिहैव संज्ञानासंज्ञायतनं ॥ स खल्वहं भिक्षवः उद्रकं रामपुत्रमेतदवोचत् ॥ तेन हि उद्दक मयापि अयं धर्मो धिगतो साक्षात्कृतो ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्दको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ तेन हि गौतम यं सो भवां रामो धर्मं जानाति तं भवां गौतमो धर्मं जानाति । तेन हि भवां एव दानि गौतमो श्रावकसंघं परिहरतु ॥ इति स खलु मे भिक्षवो उद्रको रामपुत्रो परमया पूजया पूजयति परमया प्रशंसया प्रशंसे तथादर्शनं च समानमाचार्यस्थाने स्थापये ॥ तस्य मे भिक्षव एतदभूषि । न चायं तस्य रामस्य धर्मो निर्याति तत्करस्य सम्यग्दुःखक्षयाय । यन्नूनाहं उत्तरि पर्येष्टिमापद्येहं । स चाहं भिक्षवो तथादर्शनतो एवं व समानो येन गयानगरं तदवसारि । तदनुप्राप्तः तत्रैव विहरामि ॥

1. BC °shi mahyaṁ°. — 2[1]. C °vìryya | . — 2[2]. B °haṁ naitasyaiva° C °syaivaṁ dha° B °kshânkriyâyai° C °tkriyâyaiḥ eko° BC °tto atâpî° C °prahîtâtmâ°. — 4. C °tasyaivaṁ dha ° tâpi prahi° B °pi pratihatâtmâ° C °krishṭâ vi° BC °nacirasyai°' C °syaivaṁ dha ° kshîkṛito | B °sâkshî ‖ .

6[1]. C °uddako nâmaputro e° B °ko nâmaputram etad a°. — 6[2]. C °ko'yaṁ uddakena° B °udrako tena bha° C °dharmâdhiga° C °naivaṁsaṁjñânâ°. — 8[1]. C °kshavo uddako nâputro°. — 8[2]. C °gauttamena bhavatâ râmena adhi° B °gautamena bhagavatâ râmo dharmaṁ jânâti | tena hi bhavân° (l. 13) C °haiva sajñânâ°. — 10[1]. C °udakaṁ nâmapu°. — 10[2]. C °uddako ma° C °dharmâdhiga°.

11[1]. C evaṁm ukte° C °ddako nâma°. — 11[2]. C °hi gauttamo yaṁ so bhavâṁ ârâmo dharmaṁ jânâti | tena hi°. — 12. BC °evaṁ dâ ° saṁgho pariharatu iti°. — 13. BC iti ‖ sa kha° C °uddako nâma° B °ko nâma° BC °tro paramayâ pûjayâ(C °ya) ti | paramayâ prasaṁçâye tathâ° C °darçanaṁ ca me sa° BC °samânâcâ ° ne sthâpaye tasya°. — 15[1]. C °kshavo e° BC °shi na câ°. — 15[2]. BC °tasya nâma° B °dharmâ nì° C °ryâti taktenasya sa° B °ḥkhayâya | C °kshayâye | .

16[1]. B °paryashṭhim âpa° C °paryyashṭim âpa°. — 16[2]. C °bhikavo° C °evaṁ sa° C °garyyanagaraṁ° BC °sâri tad a°. — 17. BC °ptaḥ | ta° râmi gayâ°.

गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैवाविज्ञातपूर्वा च । कतमा तिस्रो ॥ ये हि केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि अव्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता ये पि चेमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किंचापिमे भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकान्ते वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एव ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ सय्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छे ज्योतिअर्थिको ज्योतिगवेषी ज्योतिं पर्येषमाणो सो आर्द्रे काष्ठे सस्नेहे आर्द्राये उत्तरारणीये अन्तोदके अभिमन्थन्तो अभव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिस्य प्रादुर्कर्माय एवमेव भवन्तो [139ᵃ] श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एव ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु मे भिक्षवः गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य प्रथमा उपमा प्रतिभाति पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये हि केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि व्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता एवमिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किं चापि ते

1. C °rvate tasya me bhikshavo gayâçirshe parvate viha ° sropamâ° BC °bhâyetsuḥ pû° C °pûrva açrutâ purvâ ca abhijñâtâ pûrvâ ca | B °va açrutapûrvo ca abhijñâtâ caivâbhijnâtapûrvâ ca | . — 2¹. B °mâ trisro ye hi°. — 2². C °çravaṇâ vâ brâ° B °vihanti a° C °ye pi ca ime kâmavitakâmâspehâ° BC °bhavati(B °ti |)apra ° nîtâ kiṁ câ° C °çravaṇâ vâ brâ° BC °âtmoprakra° C °kramitâṁ çariropatâyikâṁ du° B °nte vedanâ ve°.

6. BC °lu bhavyâ° C °evan te uttarimanushye imasya jñâ°. — 7. B °rthiko jyotiaveshi° C °ṇo mo âdre kâshṭhe° B °so âdre kâshṭe sasne° BC °sneho âdre utta° B °ṇîye anto devo atimantha° BC °nirvanatâye jyotisya° C °dukarmâye evam evaṁ bhava° B °durkamâya evam evaṁ ye hi bha° C °çravaṇâ vâ brâ° B °çramaṇabrâ° C °kramikâṁkâmeshu vya pakashṭakâyâ viharanti | avyapakrishṭacittâ ra ye ca me | ima kâmavirtakâmâmasnehâ kâmaparidoshâ kâmâdhyavasânâ te pi sânaṁ bhavati | aprativinîtâ kiṁcâpi me bhavanto çravaṇâ vâ brâhmaṇâ vâ âtmopakramikâṁ çarî° C °duḥkhitâṁ tivâṁ kha°.

11. BC °lu bhavyâ° C °vyân avan te u° B °eva eva te u ° dhamasya° C °jñânâye sambodhâye | . — 12. B °viharati tasya pra° C °viharaṁtasya pra° BC °bhâti | pû° C °rve açrutâ pûrvaivaṁ açrutapûrvâ ca abhijñâtapûrvâ ca tasya° B °çrutapûrvâ ca abhijñâ caiva abhijñâtapûrvâ ca tasya°. — 15¹. C °kshavam etad a° BC °shi ye hi°. — 15². C °çramaṇe vâ brâ ° hi vyapakrishṭasvakâyâ° B °hi vyapakrishṭhasya kâyâ vi ° krishṭhâ cittâ° BC °evaṁ me kâmavi° B °parinâghâ kâmâ ° vanti | apra° C °vanti | prati ° nto çravaṇâ vâ brâhmaṇâ vâ ṇâ âtmo° B °âtmeprakra° C °krami çarî ° vrâṁ kaṭu°.

भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एवन्ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये । सय्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छेया ज्योत्यर्थी ज्योतिगवेषी ज्योति पर्यैषमाणो सो आर्द्रे काष्ठे सस्नेहे आर्द्राये उत्तरारणीये स्थले पि अभिमथ्नन्तो अभव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिप्रादुःकर्माये एवमेव ये हि केचि श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि व्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किंचापि ते भवन्तो श्रमणा ना ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एवं उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु भिक्षवो गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य द्वितीया उपमा प्रतिभाये पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता च अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि व्यपकृष्टकाया विहरन्ति व्यपकृष्टचित्ता ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति प्रतिविनीता किं चापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुः[139^{b}]खां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु भव्या एवन्ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ सय्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छे ज्योत्यर्थिको ज्यो-

2. BC °lu bhavyá° B °sam̃modhâye | . — 3. C °ccheya jyotyartham̃ jyotigaveshî jyotiparyyashamâṇo° B °tyarthâ jyotigeveshi jyotiparyaṅkamâne so âdre kâshṭe sa° C °kâshṭe sasneha ârdrâ° B °he ardrâ ° ttarâyaṇiye° C °pi abhimanthanto abha ° jasyâbhinivartta° B °sya abhinivartta° C °nâye pi tivrâm̃ duḥkhakarma || evam evam̃ ye hi° B °rmâyam̃ | evam eva yam̃ hi ke° C °çravaṇâ vâ brâ° BC °ttâ ye pi ca me kâmavi° C °dhyavasanâ te pi sâ° BC °bhavam̃ti | apra° C °çravaṇâ vâ brâ ° tmoprakra ° rîtopatâ ° ṭukâm̃ vedayanti || .

9. BC °lu bha° C °evam anu ° rçanâye | . — 10. C °kshavaḥ gayâçirshapa ° yâ upâ pratibhâye açrutâ caivam̃ açruta° BC °çrutapûrvâ ca abhijñâtâ ca abhijñâtapûrvâ ca || .

13¹. BC °shi ye ke°. — 13². C °çravaṇâ vâ brâ ° meshu vyapa° B °ttâ ye pi ca me vitarkâ° C °ttâ ye pi ca me kâmavi ° hâ kâmepari ° vasanâ pi teshâm̃ sânam̃° BC °nti | pra° C °çravaṇâ vâ brâ ° ṭukâm̃ vedanâ vedayanti || .

17. B °evan te uttarima° B °sam̃bâdhâye | . — 18. C °ccheye tirthiko jyotigave° B °paryashamâṇo so çushkâshṭe vigatesnehe° C °so çushkakâshṭe vigatosnehe çushkakâshṭe vigatesnehe çushkâ bhavyâ te° B °bhavyâm̃te ja° BC °nivarttanâye° BC °evam evam̃ ye ke° C °çravaṇâ vâ brâhma° B °shu vyapakrishṭhakâ ° krishṭhaci° BC °citte ye pi te me kâmavi° B °snehâ kâmavirttakâ kâmapari° C °dhyavasanâ te pi° B °vasânâm̃ te pi sânam̃ bhavanti | apra ° nîtâ | kim̃° C °nam̃ bhavanti | apra° BC °te bhavanti çra° C °çravaṇâ vâ brâhmaṇâ vâ âtmanopakâyikâm̃ duḥkhâm̃ tivrâm̃ kha ° ṭukâm̃ vedanâ° B °tmopanâyikâm̃ çarîropatâyikâm̃ duḥ°.

तिगवेषी ज्योति पर्येषमाणो सो शुष्ककाष्ठे विगतस्नेहे शुष्काये उत्तरारणीये खले अभिमन्थन्तो भव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिस्य प्रादुःकर्माये एवमेव ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेषु व्यपकृष्टकाया विहरन्ति व्यपकृष्टचित्ता ये पि ते कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सार्न भवन्ति प्रतिविनीता किंचापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति ॥ अथ खलु भव्या च ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु भिक्षवो गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य तृतीया उपमा प्रतिभाये पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च ॥ इमा खलु भिक्षवः गयाशीर्षे पर्वते विहरंतस्य तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ अहं खलु कामेहि व्यपकृष्टकायो विहरेयं व्यपकृष्टचित्तो ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि मह्यं प्रतिविनीता किंचाप्यहं आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयामि । अथ खलु भव्या एवमहं उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥

स खल्वहं भिक्षवः तथादर्शनसमानो येन उरुविल्वा सेनापतिग्रामस्तदवसारिं तदनुप्राप्तः ॥ तत्राद्राक्षीत् वृक्षमूलानि प्रासादिकानि दर्शनीयानि प्रान्तानि विविक्तानि विगतव्यसनानि विगतजनपदानि मनोज्ञहृदसख्यकानि प्रतिसंलयने आरूप्याणि । समन्तेन च गोचरग्रामाणि नातिदूराणि नात्यासन्नानि आगमनगमनसंपन्नानि समं च भूमिभागं नदीं च नैरंजनां समां सेतकां सम्पन्नार्थां शुचिसम्पन्नतोयां स्यन्दमानां दृष्ट्वा च पुनः मे अतीव मनः प्रसादे ॥ अलं पुनः मे श्रद्धाय प्रव्रजितस्य

7. C °caivaṁ açrutapùrvà càbhijñàtà ca abhijñàtapùrvà ca | . — 8. BC imâṁ kha° C °lu me bhi° C °upamà bhâye° BC °yetsuḥ pùrve açrutâ caiva(C °vaṁ) açrutapûrvà ca abhijñàta(B °jñàtà caiva abhijñàta)pùrvà ca | .

11[1]. BC °shi ahaṁ°. — 11[2]. BC °citto ye pi ca me kâmavitarkâḥ kàmasne° C °snehàḥ kâmaparidàpâ kàmàdhyavasanà° B °parighâdà kâmàdhya° BC °hyaṁ aprati° C °nitàḥ kiṁ° tmopakàpikâṁ ça° B °tmopanâyikâṁ ça° BC °riropakâyikâṁ duḥ° nâṁ vedayanti ‖ . — 14. C atha bhavyà evaṁm ahaṁ° B °dharmajñànâ° C °dhâyaṁ | .

16. C °samànà yena u° sâri tad a° B °sàrim anuprà° BC °ptaḥ ta°. — 17. C tatra adrâkshid vṛi° B °kshit | vṛi° C °ktàni vigatavyâlàni vigataja° BC °dàni | manushahrada° C °saṁlayana ârupyâni | . — 19. C °ntena ca grocaragrà° BC °gràmâni tàni dûràṇi nàtyà(B °bhyà)sannâni° B °nnâni | à° C °âgamanasaṁpa° C °nadi ca nai° BC °nairaṁjanà samâṁ siketâṁ sâpanârthî(C °nîrthi) çuci° B °mpanno tâyâṁ sya° C °punar me atì°.

21. BC âlaṁ° C °me çrayâ pravra° trasya prahâṇàrthikasya prahàṇâye | yaṁ nûnâ° haivaṁ prahâṇaṁ° BC °ṇaṁ hareyaṁ | .

कुलपुत्रस्य [140ª] प्रहाणाये यं नूनाहं इहैव प्रहाणं प्रहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षव इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णे अभिनिपीडे ॥ तस्य मे भिक्षवः इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णतो अभिनिपीडतो कक्षेहि स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सु वाष्पायेन्सु मुखतो ललाटातो स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सु वाष्पायेन्सुः ॥ सय्यथापि नाम भिक्षवो बलवां पुरुषो दुर्बलं पुरुषं ग्रीवायां गृहीत्वा अभिनिगृह्णे अभिनिपीडे एवमेव भिक्षव इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णतो अभिनिपीडयतो कक्षेहि स्वेदा भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सुः मुखललाटातो स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सुः वाष्पायेन्सुः ॥

तस्य मे भिक्षव एतद्भूषि । यं नूनाहं आस्फानकं ध्यायेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो मुखतो नासिकाश्रोत्रेहि च आश्वासप्रश्वासा उपरुन्धि ॥ तस्य मे भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोत्रेहि च आश्वासप्रश्वासा उपरुध्वा उभयतो कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि उच्चशब्दो महाशब्दो वीतिसंचरेन्सुः । सय्यथापि कर्मारगर्गरी धम्यमाना उच्चशब्दमहाशब्दा भवति एवमेव भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोत्रेहि च आश्वासप्रश्वासेहि उपरुद्धेहि उभयतो कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि उच्चशब्दमहाशब्दा वीतिसंचरेन्सु ॥ तस्य मे भिक्षवः एतद्भूषि । यं नूनाहं भूयस्या मात्रया आस्फानकं ध्यायेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोत्रेहि च उभयतो च कर्णश्रो-

1. C °kshave ihaivam̃ kâyam̃° B °m evam̃ kâyam̃° BC °yam̃ cetasâ | evam̃ yena abhini-(C °nigṛi)hne abhinipiḍe tasya°. — 2. C °kshavo idam evam̃ kâyam̃ cetasa | evam̃ cetasaḥ abhinigṛihnito abhinipiḍito kacche° B °evame ceta abhinigṛihnato abhinipiyato kacchehi svado mukto bhû° C °hi svedo mukto bhû ° patito û° BC °shmâyevâ vâ° B °vâshphâyetsu mukha° C °shpâyesu mukhalalâ° BC °ṭâto svedo mukto bhû° C °titâḥ ushmâyesu vâshphâyesuḥ | B °shmâyetsu vâshphâyetsuḥ sayya°. — 5. B °durbalâm̃ pu° C °durbalo pu° BC °gṛihne abhinishide | eva° C °evam evam̃ bhikshavaḥ ida° B °idam̃ evam̃ kâyam̃ cetaso evam̃ ceta ânigṛihnanto abhinipi° C °yam̃ cetaso eva cetaḥ abhinigṛihne abhinipiḍeto ka° B °cchehi | sve° BC °svedo mukto bhû ° tito ushmâ° B °shmâyetsuḥ mu° C °shmâyetsuḥ vâshpâyetsuḥ mu ° ṭâto svedaḥ muktaḥ bhûmyâm̃ patito ushmâye vâ° B °svedo mukto bhû ° tito ushmâyetsuḥ vâ° BC °vâshphâyetsuḥ | .

9^{2}. BC yam̃ yannûnâ° C °nakadhyânam̃ dhyâyeyam̃ || . — 9^{3}. B °kshava mu° C °kshavaḥ mu° BC °nâçikâ° B °çrotrohi ca âsvâsapra° C °çrotehi ca âsvâçaprasvâçâ u° B °ndhi tasya°. — 10. C °nâçikâçrote ca âçvâçaprasvâça upa° BC °ruddho ubha° C °karṇṇo çrotavivalantarehi° B °vivarantarehi° C °ccaçabdâ mahâçabdâ vîthisam̃° BC °caretsuḥ sayya°.

12. B °rmârarâgargarî° C °rmâralâm̃garî dharmânâm̃ ucca° çabdo bha° BC °vati | eva° B °nâçikaçro° C °nâçikato çrotehi ca âsvâçapra ° rṇṇaçotevivarantehi u° B °vivarantarehi° C °çabdo vîthisam̃caretsuḥ B °bdâ vitisam̃caretsu tasya°. — 15^{2}. B °âsphârakam̃° C °dhyânam̃ dhyâyeyam̃ || .

16. C °khato ca ṇâçikâçrotehi ubha° B °nâçikâçrotrehi ubha° B °travivarantehi â° C °âsvâçaprasvâçân u° BC °n uruddhe tasya°.

त्रविवरान्तरेहि आश्वासप्रश्वासानुपरुन्धे । तस्य मे भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोत्रेहि च उभयतो च कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि आश्वासप्रश्वासा ओरुध्वा ऊर्ध्वं शीर्षकपालं वाता प्रहरेन्सुः समुत्तरेन्सुः । सय्यथापि नाम भिक्षवः गोघातको वा गोघातकान्तेवासी वा तीक्ष्णेन गोविकर्तनेन गावीये शीर्षकपालं दालेय संप्रदालेय च्छिन्देय परिकर्तये संपरिकर्तये एवमेव मुखतो च नासिकाश्रोत्रेहि च उभयतो कर्णश्रोत्रविवरेहि आश्वासप्रश्वासा उपरुध्वा ऊर्ध्वं शीर्षकपालं वाता प्रहरेन्सु समूहेन्सुः ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ सन्ति इहैव केचि शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति ते कोलं पि आहारमाहरंति कोलचूर्णं पि आहारं आहरन्ति कोलोदकं पि पिबन्ति विविधाहि पि कोलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं कोलकमद्वितीयं आहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं [140b] भिक्षवः एकं कोलमद्वितीयमाहारं आहरे । तस्य मे अयं कायो अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि ॥ सय्यथापि नाम कालपर्वाणि वा एवमेव मे अंगानि अभून्सुः सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे पर्शुका अभून्सुः । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवृतायां वाहनागारशालायां गोपानसीये अन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकासेन्सु एवमेव पार्शुलिकानि पार्शुलिकान्तराणि विबद्धानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकासेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव पृष्ठकण्ठकानि

1. BC °nâçikâ° C °kâçrotehi ca vivarantehi âsvâçaprasvâça o° B °rṇṇaçrotrevivarantarehi âçvâ ° ruddhà û° C °ruddho ùrddha çi° BC °çirshaṁ kapâ° C °haretsuḥ | B °haretsuḥ samuttaretsuḥ sayya°. — 3. C °ko vâ goghâtakantevâsi° B °kshṇena govitakarttanena° C °kshṇena govitarkena ca goviye çi ° laṁ dâreya saṁpradâneya cchandeya parivarttaya | evaṁm eva° B °pradâleya cchandeya parivarttayeya saṁparivarttaye | evaṁm eva° BC °nâçikâ° B °rṇṇaçrotrovi° C °rṇṇaçrotavivarehi âsvâçaprasvâça u° B °praçvâsa u° BC °ruddhâ û° C °ùrddha çi ° haretsu samuttejetsuḥ B °haretsu samûhetsuḥ tasya°.

7[1]. C °kshavo e° BC °shi santi°. — 7[2]. C °haivaṁ kecid viçuddhiṁ prajñâpa° BC °ram âhâreti ko° C °kolaṁ curṇṇa pi âhâraṁ° B °hanti kolodakaṁ pi piyanti vi° C °vividhehi pi° BC °hi pi kolevikri° B °kritâṁ peyâyenti | C °kritâya yâpenti | . — 9. B °haṁ yam ekaṁ kolakarmâ dviti° C °haṁ yaṁ eke kolakarma dviti°. — 10[1]. C °tiye âhâ° BC °hâraṁ tasya°. — 10[2]. BC °yo adhimâtrakriçatâ anuprâpto(C °ptaḥ) abhûshi a° C °dhikamâtraṁ kri°.

12. C °rvâṇi vâ açitaparvâṇi vâ | evaṁm ekaṁ me aṁ° B °ṇi vâ evamevakaṁ me aṁ° japadaṁ vâ urûpadaṁ vâ e° BC °evam evâ(B °m evaṁ me) anuçidana abhûnsuḥ | . — 13. C yayya ° rçve vivriddhâyâṁ vâ° B °rçve vibaddhâyâṁ vâ ° pânaçide anta° C °side anta° B °vatâni | vitiloketsuḥ vitikâ gati e° C °ni vithilokyetsuḥ vithiko gati evam e pâçulikâ'ntarâṇi° B °va pâṁçu ° ni pârunḍakântarâṇi° C °ṇi vibarddhâni vithilokyetsuḥ vithikâmetsuḥ B °ketsuḥ vi ° setsuḥ sayya°.

16. B °ma vahyânâcali unna° C °ma vahyânocâli unnatâ | evam eva pri ° shṭakanṭhâni abhû°.

अभूषि उन्नतावनतानि । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाय प्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाय प्रकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम सारदिकन्तिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिमकं अभिनिगृह्णे उच्छ्रेष्यन्ति तत्रैव अपकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्टु च अभिसंस्कारेण उच्छ्रेत्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेहं ॥ तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना प्रमार्जतो पूतिमूलानि रोमाणि काये शीर्येन्सुः ॥ अपि हि जितं जनपदग्रामेहि स्त्रीयो पुरुषा च एवमाहन्सुः ॥ कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो ॥ यापि चेषा शुभतनुवर्णनिभा सापि मे अन्तर्हिता एतिना एवं लूहप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ सन्ति एके भवन्तो श्रमणब्राह्मणाः तण्डुलाहारताये शुद्धिं प्रज्ञपेन्ति ते तण्डुलं पि आहारं आहरन्ति तण्डुलचूर्णं पि तण्डुलोदकं पिबन्ति विविधाहि पि तण्डुलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं तण्डुलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः एकं तण्डुलमद्वितीयं आहारं आहरन्तो अयं मे कायो अधिमात्रं कृशतामनुप्राप्तः अभूषि ॥ [141ª] सय्यथापि नाम कालपर्वाणि वा अशीतकपर्वाणि एवंरूपाणि मे अंगप्रत्यंगानि अभून्सुः । सय्यथापि

1. B °shmâṇâ paççi° BC °kṛicchro da° C °rçanâya sampra° BC °nti | eva(C °vam̃)m evam̃ me akshishu akshito abhû° B °kṛicchadarça ° kâsetsuḥ | C °çetsuḥ | . — 3. C °sâdikan tikkâlâmbu hari° B °ktâlâvû hari° BC °ti sammilâtam̃ sam̃pu(C °sampû)ṭâjâ° C °jâtam̃ | evam̃m evam̃ çî° B °shi | amilâtam̃ sammilâtam̃ sampûtâjâtam̃ | C °shi amilâtam̃ sampûṭâjâtam̃ | . — 5. C °bhikshaḥ pûrimam̃ kâmam̃ parigṛihnishyâ° BC °pṛishṭimakam̃ a° gṛihne u(B | u)ccheshya° C °traivam̃ avaku° B °prayatâmi | .

7. B °sâdhû ca su° C °tvâ pâṇḍukṛi ° ṇi pâninâ parimajjeham̃ | B °rjeham̃ tasya°. — 8. C °kshava pâm̃ḍukṛitâṇi gâtrâṇi tam̃ pâ° B °pramokshato pû° C °rjjato putimû° BC °români kâye çirye(C °rshe)tsuḥ api°. — 9. C °jitam̃ ja ° B °shâ ca | evam̃m â° C °evam̃m âhatsuḥ ‖ . — 10. BC kâlako dâni çravaṇo gauttamo vikâni çravano gauttamo° B kâlako dâni çramaṇagauttamo° B °madgulacchavi dâni çramaṇagautamo yâpi°.

11. C yâm̃ pi ceshâ° BC °tanuvallanibhâ° BC °tâ etino evam̃ lû(C °va lu)ha° C °prabhâçena ‖ B °prahâṇeca | . — 13[1]. C °kshava eta°. — 13[2]. BC °eko bhava° C °çravaṇo brâhmaṇo taṇḍulaâhâratâye° B °ṇâḥ taṇḍûlahâratâye° B °ranti | taṇḍulacûllam̃ pi taṇḍulo° C °vividhehi pi taṇḍulavikṛitehi pi yâyenti ‖ . — 15. C °ṇḍulam̃ me dvi° BC °tiyam̃m â°.

16. B °kshavaḥ | ekam̃° C °kshava ekataṇḍulam edvitîyam âhâram̃° BC °kṛiçam̃ anu° C °prâptam̃ a°. — 17. C °asitaparvâni vâ evam̃° BC °am̃gâpra ° nsuḥ sayya°. — 18. BC °rçve vivatâyâm̃ vâ° C °gopâṇasia° B °gopânaçia° C °ṇi vivatâni vîthilokenti vîthikâçe° B

नाम उभयतो पार्श्वे विवटायां वाहनागारशालायां गोपानसीअन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकाशेन्ति एवमेव च पार्शुलिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव कक्षवक्षा अभून्सुः सर्वासामनुत्तरं कार्कश्यं । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठिकण्ठकाक्षिकानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम तिक्तालाबु शारदिकं हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटकजातं एवमेव शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटकजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं निगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्ठकमेव परिगृह्णामि उच्छ्रेष्यन्ति तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्ठु च अभिसंस्कारेण उच्छिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि परिमार्जतो पूतिमूलानि काये रोमाणि शीर्येन्सुः ॥ अपि हि जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि अन्तर्हिता एतिना एवं लूहप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षव एतदभूषि ॥ सन्ति हि इहैके भवन्तः श्रमणब्राह्मणा तिलाहार-

°lokyanti vitikâçanti e° ca pâm̃çuli° C °ca pâṇḍulikântarâṇi vivatâni vithilokenti vithîkâmetsuḥ | B °kâni pâṇḍalikântarâ ° lokyensuḥ vitikâsetsuḥ | .

3. B °ma janapadam̃ vâ ushṭapatham̃ vâ e° C °ushṭram̃padam̃ vâ evam̃m e kakshavakshâ a° B °m eva khavakshâ a ° rvâṇâm anuttara sakarttavyam̃ | C °ram̃ karttavyam̃ | . — 4. B C °nâma vadûnâmâlî u ° m evam̃ me pṛi° C °pṛishṭhakaṇṭhasthitâni abhûnsuḥ | . — 5. BC °katârako dû ° to ga ° to kṛi° B °prakâsanti | e° BC °m evam̃ akshi° C °târako abhû ° çetsuḥ | .

8. BC °ktâlâm̃bu çâ° B °çâradikam̃° BC °nnam̃ ami ° ti samilâtam̃ sam̃pu° C °puṭajâtam̃ e° BC °shi amilâtam̃ samilâtam̃ sam̃pûṭa(B °pûṭaka)jâtam̃ || . — 9. BC °pṛishṭikaṇṭha° C °m evam̃ pa° B °rigṛihnâmi uccheshyanti | tatrai° C °gṛihnâmi ucchrom̃shyati tatraivam̃ ava°.

11. C °sushṭhu ca a° C °tvâ pâṇḍukṛi°. — 12. B tasya tam̃ me bhi° C tasya tam̃ bhikshavaḥ pâṇḍukṛitâni gotrâ ° mârjam̃to pûtiromâni kâye româ çirshatsu || B °pûtilomâni eromâni çiryetsuḥ api°. — 13. C abhi jinam̃ sâ° B °sâmantehi | go° C °mehi strîyo° °rusho ca | e° C °hatsuḥ | B °nsuḥ kâ°. — 14. C kârako dâni çravaṇo gauttamo syâmako madgulacchavim̃ | dâri çravaṇo gauttamo yâpi° B kâlako dâni çramaṇo gauttagauta ° dgulacchavim̃ dâ ° mo yo pi me°.

16. B yo pi me° C yâpi te sâ çu° BC °varṇṇânibhâ sâpi santa° C °vam̃ luprâṇenâ | B °lûhaprâṇena | . — 17. C °vanto çravaṇo brâhmaṇo tilâhâyatâye çucim̃ pra° B °tilâbhâra°.

ताये शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति । ते तिलं पि आहारं आहरन्ति तिलचूर्णं पि तिलोदकं पि पिबन्ति विविधाहि पि तिलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ तस्य मे भिक्षवः एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरतो अयं कायो अधिमात्रं कृशताप्राप्तो अभू[141b]षि । सय्यथापि नाम कालपर्वाणि अशीतकपर्वाणि एवंरूपाणि मे अङ्गप्रत्यंगानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे हनुका अभूषि । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवटाये वा वाहनागारशालाया गोपानसीअन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकाशेन्ति एवमेव मे पार्शुलिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठिकण्ठकानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारा दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि शारदिकं तिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव मे शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्ठकमेव परिगृह्णामि उत्क्रोष्यन्ति तत्रैव ओकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्ठु च अभिसंस्कारेण उच्छिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जतो पूतिमूलानि काये रोमाणि शीर्येन्सुः । अपि हि

1. C te hi tilâpi âhâ° BC °rati | tilacû° C °kaṁ pi pivaṁnti vividhehi pi ti° hi jâyanti | . — 2. B °ekatila° BC °yam âhara°. — 3^{1}. B °reyaṁ yasya°. — 3^{2}. C yasya° BC °ekatila° C °hâra aharanto ayaṁ° B °haranto | ayaṁ° BC °kṛiçaprâ°. — 5. C °kâlaparvâni evaṁ° B °açitaka° C °bhûtsuḥ | .

6. C °thâ nâma° BC °evam evaṁ me ha°. — 7. B °rçve vivatâye° C °rçve vivarttâye vâ vâhanâçâlâçâlâyâṁ go° B °gopanasîantarâçi vivaṭâni vîtilokyanti vîtikâsanti | eva° C °vîthîlokyanti vîthikâçanti evam eva me pâṇḍulikohi pâṇḍukânta° B °me pâṁçulikâhi pâṁçukânta° C °ṭâni loke vîthilokyetsuḥ | B °vîtilokyensuḥ sayya°. — 9. BC °vaṭṭanamâlî u° C °evaṁ eva me pṛishṭhikaṁṇṭha° B °evam evaṁ me pṛishṭikaṇṭha° C °bhûtsuḥ. — 10. BC °çenti | eva° C °m evaṁ me bhikshavo akshishu° BC °nsuḥ | dû° B °saṁkrâmetsuḥ | C °saṁkrâmensuḥ || .

13. C tadyathâ tâlâtiktaṁ tiktâ° BC °ktâlâmbû hari° nnaṁ ami° B °ti saṁmilâtaṁ saṁpûṭâjâtaṁ || sa kha° C °ti samilâtaṁ saṁpûṭâjâtaṁ | evam evaṁ me çi° shi | ami° puṭâjâtaṁ || . — 14. BC °yaṁ parigṛihnishyâmiti | pṛi° B °eva parigṛihnâ u° C °eva parigṛihne ucchroshyati tatrai° B °shyanti || tatrai°.

16. C °sâdhû ca su° ṇa ucchipitvâ pâṇḍukṛi° ucchrihi° B °rjeyaṁ tasya°. — 17. C °vaḥ pâṇḍukṛi° BC °rimârjento pû° C °pûtimulâni kâ° BC °çirshetsuḥ api°. — 18. C api jinaṁ sâma° C °grâmehistriyo°.

जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो। यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि अन्तर्हिता एतेना एवंलूहप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ सन्ति खलु इहैके भवन्तः श्रमणब्राह्मणाः सर्वशो अनाहारतायै शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति । यं नूनाहं सर्वशो अनाहारतायै प्रतिपद्येयं ॥ तस्य मे भिक्षवः सर्वशो अनाहारतायै प्रतिपन्नस्य अयं काय अधिमात्रं कृशताप्राप्तः अभूषि । सय्यथापि नाम कालपर्वाणि वा असीतपर्वाणि वा एवरूपाणि मे अंगप्रत्यंगानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे हनुका अभून्सुः । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवटाये वाहनागारशालाये गोपानसीये अन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकासेन्ति एवमेव मे पार्शु[142ᵃ]सिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकासेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठकण्ठका अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम शारदिकं तिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव मे शीर्षकपालमभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटकजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्ठकमेव परि-

1. C kâlako dàni çravaṇo gauttamo adgulacchaviṁ dâni çravaṇo gauttamo yâpi° B kâlako dâni çramaṇo gautamo çyâ ° ṇo gauttamo ma ° ṇo gauttamo yâpi°. — 3. BC yâpi se sâ (C °râ) çubha ° pi sa antarhi° C °eti evaṁluhaprahâṇeno | . — 4[1]. C °kshavo e° BC °shi santi°. — 4[2]. C °bhavato sarvaço anâhâratayai çu° B °tâyai pratipadyeyaṁ | sa khalv ahaṁ° (6). — 5. C °tipadyanti | iyaṁ°.

6. C iyaṁ sa khalvahaṁ bhikshavo sa° B sa khalvahaṁ bhi° C °ratâye prati ° yaṁ kâye adhi° B °kâyaṁ adhîmâ° BC °kriçaprâ° C °prâpto câbhûshi | . — 7. C °asitaparvâṇi vâ evaṁrû° B °nsuḥ sayya°. — 8. C sadyathâ°. — 9. C (*a une interversion et intercale ici la phrase de la l. 15*) sadya° B °rçve trivargayevâ vâhanâ° C °rçve trivatâye vâ vâhanâgâlaçâlâyâṁ gopâṇasî ° varttâni vîthilokyenti vîthikâçenti || evaṁ me pâṇḍukâhi pâṇḍulikârâṇtâni vivaṭâni vîthiloketsuḥ | B °lokyanti vî ° m eva me pâṁrçukâhi pâṁçupakântarâṇi vi ° lokyensu vîtikâmetsuḥ | .

11. C sadyathâ ° ma yattamâsî unna° B °ṭṭanâmâlîṁ unna° C °m evaṁ me° BC °kaṇṭhakaṁ a°. — 12. C sadya° B °paçyime ° nti | evam e° C °nti | etam evaṁ me° B °kâsetsuḥ | C °kâçetsuḥ | . — 15. C sadya° B °çâladikaṁ° BC °tiktalâmbû hari ° nnaṁ amilâ ° ti samilâtaṁ saṁpûṭâjâtaṁ° C °m evaṁ me çi ° shi amilâ° B °shi | amilâ° BC °taṁ samilâtaṁ saṁpûṭâ(B °ṭâka)jâtaṁ | .

17. BC °yaṁ parigrihnishyâ° B °prishṭika° C °shṭhikaṁnṭhakaṁ evaṁ parigrihnâti ucchreshaṁ ucchrishyanti | ta° B °grihnâmi uccheshyaṁ uccheshyanti | ta° BC °traiva ca kubja ° tâpi | .

गृह्णामि उक्केष्यन्ति तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्टु च अभिसंस्कारेण उच्छिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि परिमार्जतो पूतिमूलानि रोमाणि शीर्येन्सुः । अपि हि जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रीयो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छविको दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि मे अन्तर्हिता एतेना एवंलूहप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये केचिद्भवन्तः श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एत्तावत्पारमिते इमं पि न केनापि संभुणन्ति ॥ अतीतं भिक्षवः अध्वानं एतरहिं पि भिक्षवः प्रत्युत्पन्ने ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एत्तावत्पारमिते इमं पि न केनापि संभुणन्ति ॥ न खो पुनरहं अभिजानामि इमाये दुष्करचारिकाये कंचिदुत्तरिमनुष्यधर्मं अलमार्यं ज्ञानदर्शनं विशेषाधिगमं साक्षात्कर्तुं नायं मार्ग बोधाय ॥ अभिजानामि खलु पुनरहं पूर्वं प्रव्रज्यायै अप्रव्रजितो पितुः शाक्यस्य उद्यानभूमीये शीतलायां जम्बुच्छायायां पर्यंकेन निषण्णो विविक्तं कामैः विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स्या[142^{b}]त्खलु पुनः सो मार्गो बोधाय ॥ तस्य मे भिक्षवो वसतो तदनुसारि विज्ञानमुद्पासि । स एव मार्गो बोधाये । न खलु पुन सो मार्गो लभ्यो कृशेण वा दुर्बलेन वाक्रान्तकायेन वा सर्वशो वा अनाहारताये प्रतिपन्नेन । यं नूनाहं

1. C °ucchrihitvâ pâṇḍukṛi ° trâni pâ ° mârjayam̃. — 3. C °vaḥ pâṇḍukṛi° B °româṇi ṇiyeyuḥ | C °romaṇi yeshu api°. — 4^{1}. C °mehi striyo° BC °purusho ca e° B °nsuḥ kâla°. — 4^{2}. C kâlako dâni çravaṇo gautamo adgulaccha° B °dgulaccha° C °çravaṇo° B °tamo yo pi°.

6. B yo pi se sâ çubhâ varṇṇa° C yâm̃ pi so çubhatanuvarṇṇa° BC °rhitâ | eti° B °eva lûhâṇena || C °evam̃ luhano | . — 7^{1}. C °kshavo e° B °shi ye ke°. — 7^{2}. C °çravaṇo vâ brâ ° kramikâm̃ duḥ ° ṭukâm̃ vedanâm̃ vedaya° BC °nti | tat tâvat pâ° C °mito imam̃ pi kecit nâpi sastuvam̃ti || B °imam̃ pi kecit nâtisam̃bhuṇanti || . — 9. C °tam̃ bhikshavo adhvâ ° him̃ bhi ° tpannehi ye ke° B °nne ye hi keci° C °vanto brâhmaṇo vâ çravaṇo vâ âtmoprakra° B °maṇo vâ brâhmaṇo vâ â° C °çariro duḥ° BC °yanti | ettâ(C °ttakâ) ca pâramite(C °tâ) imam̃° C °sam̃stuvanti | .

12. C na khalvaham̃ punar bhikshavaḥ abhi ° d uttarimanu°. — 14. BC sa tasya abhijânâ° B °mi || khalu° C °pûrvapravra° BC °jyâyair pravraji° B °nisharṇṇo viviktam̃° C °nisharṇṇo | vivikta kâmair vivikta pâpa° BC °çâlam̃ vive ° dya viharanti || .

17^{1}. C °bodhâye B °dhâya tasya°. — 17^{2}. C °kshavo santo tadanuvasâri° BC °udupâsi (C °si |) sa e°. — 18^{1}. B °dhâye na kha°. — 18^{2}. C °rgo sabhye(*ou* tye) va kṛishena vâ du° B °lakhye kṛisheṇa vâ du° C °ço vâ anye âraṇyetâye pra°. — 19. BC °audârika(C

औदरिकमाहारमाहरेयं . . . . मम प्रतिचारे (?) तेन लूह-प्रहाणेन . . . . सचेतनो यापयिष्यसि । वयन्ते रोमकूपविवरान्तरेषु दिव्यामोजामध्योहरिष्यामः ॥ तस्य मे भिक्षव एतदभूषि ॥ अहं खलु सर्वशो अनाहारं प्रतिजानामि सामन्तकेहि पि मे गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवं संजानन्ति अनाहारो श्रमणो गौतमो इमा च देवता लूहाधिमुक्ता लूहाभिप्रसन्ना रोमकूपविवरेहि दिव्यामोजामध्योकिरेन्सुः सो मम स्यात्संप्रजानमृषवादो ॥ स खल्वहं भिक्षवः संप्रजानमृषावादभयभीतो संप्रजानमृषावादं परिवर्जये जुगुप्समानो अलं मेति तां देवतां प्रतिक्षिपित्वा अनुसुखमौदरिकमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो मुद्गयूषविकृतं भुंजेहं कुलत्थयूषं पि हरेणुकायूषं पि ॥

स खल्वहं भिक्षवः अनुपूर्वेण कायबलस्थामं जानयित्वा सुजाताये ग्रामिकाये मधुपायसं गृहीत्वा नागनन्दीकालसमये येन नदी नैरंजना तेनुपसंक्रमित्वा नद्यां नैरंजनायां गात्राणि शीतलीकृत्वा येन स्वस्तिको यावसिकः तेनोपसंक्रमित्वा स्वस्तिकं यावसिकं तृणमुष्टिं याचित्वा येन बोधियष्टि तेनुपसंक्रमित्वा बोधियष्टिये पुरतो अन्यतराग्रतृणसंस्तरं प्रज्ञपयित्वा बोधियष्टिं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा निषीदि पर्यंकमाभुंजित्वा ऋजु प्राचीनाभिमुखो पुरिमं कायं प्रणिधाय प्रतिमुखां स्मृतिमुपस्थापयित्वा स खल्वहं भिक्षवः विविक्तमेव कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ सवितर्कविचाराणां व्युपसमादध्यात्मसंप्रसादाच्चेतसो एकोतिभावा अवितर्कं अवि-

°kâ)m âhâ ° reyam̃ ma(C °ta)ma praticâ(C °vâ)re tena lû(C °lu)haprahâṇena(C °hâreṇa) saceta° B °cetanâ yâ° C °cetanâ nâyâparishyasi | .

2. B vayanto ro° BC °kûpe viva° C °jâm adhyehari°. — 3[1]. BC °shi a°. — 3[2]. C °rvaço anâhâratâye pratipannena | yam̃ nûnâham̃ sarvaço a ° mi | sâmantehi° BC °purusho ca e° C °çravaṇo gauttamo imâm̃ ca me de° B °imâm̃ ca devadetâ° C °tâ luhâ ° ktâ luhâbhi ° m adhyaki° BC °kiretsuḥ so° C °so yama syâm̃ sam̃° B °mṛikhâvâdo || .

6. C °kshava sam̃yadâna mṛishâvâdabha° B °vaḥ sam̃prajânâ mṛishavâdabha ° jânâ mṛishâdam̃° C °parivarjje ju° B °alameti° C °devatâ pra ° kham odâri° B °kham audâri°. — 8. BC °lvayam̃ bhi° C °mudgapûrshavikṛi° B °mudgayûsham̃ pi kṛitam̃° C °cchapûsham̃ pi ha° B °cchayûsha pi harenḍakâ° C °renḍapûsha pi | . — 10. C °ṇa kâye varasthâ° B °kâyavarasthâmam̃ yânayitvâ su° BC °grâmitâye madhupâye sam̃gṛihî(B °hi)tvâ nâga-(C °gama)nadîkâla° B °mayena nadi° C °maye yana nadi nairam̃janân tenopa° B °likṛitâ yena° BC °ko yâvaṇikaḥ teno° C °stiko yâvaçikam̃ tṛi° B °stikam̃ yâvaṇikam̃ tṛiṇamushṭhikam̃ yâci° C °yâcitvâ yena bodhiyashṭiye pu° B °tenanupa° C °anyatarâgram̃ tṛi° B °tṛiṇasastaram̃° C °trishkṛitya pra ° di paryyam̃ṅkam â °ju prâcinâ ° rimâm̃ kâye praṇi° B °kâye praṇi° BC °ṇidhâye prati° C °m evam̃ kâmai° BC °kâmai viviktam̃ pâ° C °tarka savicâ°.

18. B so vitarka° C °tarkkasavicâram̃ vyu° B °dâc caitaso° C °ekotibhâvâ° C °jam̃ pratisu° B °râmi sa prî°.

चारं समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स प्रीतेर्विरागादुपेक्षकश्च विहरामि स्मृतश्च संप्रजानं सुखं च कायेन प्रतिसंवेदया[143ª]मि यत्र आर्या आचिक्षन्ति उपेक्षकः स्मृतिमां सुखविहारी तृतीयं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स सुखस्य च प्रहाणा दुःखस्य च प्रहाणात्पूर्वे च सौमनस्यदौर्मनस्ययोरस्तंगमाद्दुःखासुखमुपेक्षास्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथा समाहितेन चित्तेन . . . . अभिनिर्नामयामि । स दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्वां पश्यामि च्यवन्तां उपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां ॥ सत्वां प्रजानामि इमे भवन्तः सत्वाः कायदुश्चरितेन समन्वागता आर्याणामपवादकाः मिथ्यादृष्टिकाः ते मिथ्यादृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोः तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणादपायदुर्गतिविनिपातं नरकेषूपपन्ना ॥ इमे पुनर्भवन्तः सत्वा कायसुचरितेन समन्वागताः मनःसुचरितेन समन्वागता आर्याणामनपवादकाः सम्यग्दृष्टिका ते सम्यग्दृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोः तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणात्सुगतिं स्वर्गं कायं देवेषूपपन्नाः ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथा समाहितेन चित्तेन परिशुद्धेन पर्यवदातेन अनंगणेन विगतक्लेशेन मृदुना कर्मण्येन स्थितेनानिंज्यप्राप्तेन रात्र्या मध्यमे यामे पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानदर्शनप्रतिलाभाये चित्तमभिनिर्हरामि अभिनिर्नामयामि अनेकविधं पूर्वनिवासं समनुस्मरामि । सय्यथीदं एकां पि जातिं दुवे पि जाती त्रयो पि जाती चत्वारो पि जातीं पंचापि जातीं दशापि जातीं विंशति जाती त्रिंशति जाती

1. B °prîto virâ° C °prîte virâgâd uvaikaçca° BC °smṛititaç ca ° jâna su° C °âryya acikshanti u° B °upakshakaḥ°. — 4. C sa mukhasya prahâṇân pûvam̃ ca sau° B °saumanasyayor a° C °stam̃gamâ duḥkhâ ° ddham̃ cartha dhyâ°. — 5. C °kshavas tathâ° BC °cittena abhi° C °rnâmayomi | B °rnâmayena sa di°.

6. C °krântâmânu° B °shyantena sa° C °satvâ pa° B °paçyati cya° BC °cyavantâm̃ upapadyantâm̃(C °ntâ) suvarṇṇâm̃ duvarṇṇâm̃ suga° B °rga hînâm̃° C °hîṇâm̃ praṇi° BC °gâm̃ sa°. — 8. C °bhavanto satvâ kâyo duçca° B °kâye duçca ° na samatvâgatâ° C °âryyenâm apa° B °ṇâm̃ avâda° C °dakâ mithyâdṛishṭikâto sam̃myagdṛishṭikarma ° heto taddhetoḥ tanpratya ° durgatim̃ vini° C °shûpapannâḥ | B °nnâ ime°.

11. BC °r bhagavantaḥ° B °kâye suca° C °âryyâṇâm̃m ana° BC °kâḥ sam̃myagdṛishṭikâ te sa(C °sam̃)myagdṛishṭikarma ° ddhetoḥ tanpratya° C °devam̃shûpapannoḥ ‖ . — 13. C °kshavas tathâ° C °anaṅgaṇena vigatopakleçona mṛi° B °anam̃gatena vigatena kle ° dukarma° C °karmam̃ṇyena sthitenânijyaprâ ° nekavidhi pûrvam̃ nivâ°.

17. B °ekam̃ pi jâtim̃ duve pi jâtim̃ tra° C °ekam api jâtim̃ dvayam api jâtim̃ tra° BC °yo pi jâtim̃ catvâ° C °ro pi jâtim̃ pacam api jâtim̃ daçam api jâtim̃ vim̃çam api jâtim̃ trim̃çam api jâtim̃ catvârim̃çad vâ jâti pam̃câçam̃ vâ jâtim̃ jâtim̃çatam̃° B °pam̃câçam̃ vâ jâtiḥ jâtiçatam̃° C °tam̃ vâ jâtim̃sahasram̃ vâ jâtim̃ anekâ pi sam̃varttakalpâ vâ sam̃varttavivarttakalpâ vâ anekâ pi sam̃varttâkalpâ anekâpi vivarttakalpâ amutrâham âsît | evam̃nâ° B °ayutrâham âsî | evam̃nâ° C °ro evam̃mâyuḥ° B °sam̃vedesi so ta°.

चत्वारिंशद्वा जातीः पंचाशं वा जातीः जातीशतं वा जातीसहस्रं वा अनेका पि संवर्तकल्पा वा अनेका पि संवर्ता अनेका पि विवर्ता अनेका पि संवर्तविवर्तकल्पा अमुत्राहमासी एवंनामा एवंगोत्रो एवंजात्यो एवमाहारो एवमायुःपर्यन्तो एवंसुखदुःखप्रतिसंवेदी । सो ततो च्युतो अमुत्र उपपद्ये ततो च्युतः इच्छत्वमागच्छसि इति साकारं सोद्देशं अनेकविधं पूर्वेनिवासमनुस्मरामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथ समाहितेन चित्तेन परिशुद्धे[143b]न पर्यवदातेन अनंगणेन विगतोपक्लेशेन मृदुना कर्मण्येन स्थितेनानिंज्यप्राप्तेन रात्र्याः पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटकालसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषर्षभेण पुरुषधौरेण पुरुषाजानेयेन पुरुषपदुमेन पुरुषपुण्डरीकेन सत्पुरुषेण महापुरुषेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना गतिमेन स्मृतिमेन मतिमेन धृतिमेन द्युतिमेन सर्वसो सर्वत्रताये ज्ञातव्यं प्राप्तव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वं तं एकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो ॥ इदमवोचद्भगवानात्तमना ते भिक्षवो भगवतो भाषितमभ्यनन्देन्सुः ॥

अथ शुद्धोदनः स्वप्नं पश्यति ॥

पश्यामि पुत्र सुपिने रतनावगाढं
अभ्युत्थितं गजवरं मणिजालच्छन्नं ।
मध्ये पुरस्य अध्वनावस्थितो च रात्रौ
निर्धावते पुरवरा अभिकम्पमानः ॥
तं दृष्ट्व मह्य सुपिने विपुलं च हास्यं
अभ्युत्थितं रुदितमेव च अप्रमेयं ।
कम्पे च मे संपरितप्तं शरीरमन्त-

4. C so tataḥ cyuto a ° padyate | tato° B °dye | tato cyutaḥ icchetvam â° B °iti sokâraṁ° C °iti sâkâlaṁ so deçaṁ°. — 5. C °kshavas tathâ° B °çuddhe paryavadâtena cittena pariçuddhena° C °anaṅgaṇena vi ° duṇâ karmaṇena sthi ° niṁjyena prâpte° B °me araṇodghâtakâle sama° C °ruṇoghâṭakâ° B °rajaṁnyâṁ ya° C °jânena purushapa° C °dhṛitimena dyûtimena sarvaço sarvatratâye jñâtaṁvyaṁ prâptavyaṁ boddhavyaṁ sarvan taṁ e° B °ekacittaṁ ksha ° ttarâyâṁ samyaksaṁbudhi° C °ttarâ saṁmyaksaṁ°.

12. C °ttamanâ teçca bhi ° shitem abhyanandetsuḥ çuddho° B °detsuḥ ‖ . — 14. C °dana sva° BC °ti paçyâ°. — 15. B °tra çupine° BC °ratnâva° C °gajavaro maṇijâlaṁ cchannaṁ°.

17. C °purusha adhva° BC °sthitâ râ° B °râtre nirddhâvite | puravarâ° C °râtrer nirddhâvito | punaḥ varâ abhishekaṁ pramânaḥ yaṁ dṛi°. — 19. BC taṁ(C yaṁ) dṛishṭvâ mahya° C °ruditaṁ ruditaṁ evaṁ ca a° B °meyaṁ kampe°.

21. C °me sapari ° rîraṁ antadâhaṁ° B °haṁ | samuddhatâni kiṁ tur bhavi° C °ddhatâni kin tu bha°.

र्दाहं समुद्गनति किं तु भविष्यते द्य ॥
अथ लोकपाल अवचू मनुजप्रधानं
मा भाय भूमिपति संजनयाहि हर्षं ।
हन्त शृणोहि फलं यं सुपिनस्य तत्वं
समुत्थितं बहुजनस्य विबोधनार्थं ॥
एषो महागुणधरो विजहित्व राज्यं
दुतियास्तथैव चतुरा स्वजनं च स्फीतं ।
निःसंशयं वरबलं अनपेक्षमाणो
निर्यास्यते पुरवरा विदितं स भोतु ॥
एतस्मिं निर्गते अनेकविधं ति दुःखं
जायिष्यते सुपिनि यं हसितं ति तत्वं ।
यं रोदसि सुपिनि दानि सुखं अनन्तं
श्रुत्वा भविष्यति जिनं जितशत्रुसंघं ॥

मातुःस्वसापि सुपिनं पश्यति ॥

मातुःस्वसा अवच कांचनराशिवर्णं
पश्यामि पुत्र सुपिने ऋषभं सुजातं ।
श्वेतं सुचारुककुभं अतिरिक्तशृंगं
शृङ्गारसंस्थितगतिं प्रतिपूर्णदेहं ॥
सो गर्जति सुमधुरं कपिलाह्वयातो
निर्धावते हृदयदृष्टिपथं हरन्तः ।
न च कश्चि तं प्रसहते अभिगर्जमानं
प्रतिगर्जितुं कुमुदराशिनिभं सुजातं ॥

2. C °avocat | manu° B °avaca anuja° BC °dhânam abhâya bhû° B °rsham̃ hanta°. — 4. C ham̃ta° BC °phalayam̃ supi° C °nârtha | .

6. B °jyam̃ dvitiyâs tathai° C °jyam̃ dvitiyam̃ ca tathai° BC °caturo sva° B °sphîtam̃ niḥ°. — 8. B °çayam abalam anape° C °çayam avaram anupe° BC °puravarâḥ vi° B °viditam̃ bhotu || C °bhontu || . — 10. C etasmim̃çca ni ° pini mam̃ hasitam̃ ti satvam̃ | .

12. B °supinam̃ dâni sukham anantaram̃ çru° C °supinim̃ ma yâni sukham arantam̃ çru° B °shyati | jinam̃° C °trusam̃ghân | . — 14. C °svaçâ avaca°. — 15. B °çyâmi || pu° C °ṛishabha su° B °jâtam̃ çve°.

17. C °kudam̃ atiriktam̃ çṛim̃gam̃ çriṅgârasam̃sthitagatipûrṇṇa° B °ktaçrim̃gam̃ °sthitam̃ gatipratipûrṇṇa°. — 19. BC °ti madhu ° to niddhâ° C °vate dṛishtipartha haranto | B °ntaḥ na ca ka°.

21. C na kaçcit prasa°.

ते देवराज अवचू करुणं रुदन्तं
मा रोद शाक्यकुलनन्दनजातराग ।
वक्ष्यामि ते अवितथावचनं विजालं
आनन्दजानि उपजानय त्वं सुखानि ॥
अत्यन्त[144a]शुद्धचरणं कुशलोपपेतं
एषो नरर्षभ गतीमतिनां विधिज्ञः ।
हित्वा जनं पुरुषसिंहवरो पुरो च
निर्गम्य ते अभिलषे पुरुषर्षभत्वं ॥
सो पि अमृतं अचलमच्युतमप्रकम्प्यं
निर्वाणमप्रतिसमं प्रतिशुद्धचक्षुः ।
निर्दिक्ष तं पुरुषसिंहरुतं महर्षिः
यं श्रुत्व तीर्थिकगणा दिशतां व्रजन्ति ॥

यशोधरापि सुपिनं पश्यति ॥

अथ राहुलस्य जननी इदमब्रवीत्पि
मैत्रोत्तरेण मदनेन निबद्धचित्ता ।
देव शृणोहि यथ अद्य मयापि दृष्टं
सुपिनं मनोरमं फलं च मे तद्भवेयात् ॥
शुद्धोदनस्य किल राजकुलं नरेन्द्र
मेघो समन्तं क्षणेन समाददन्तो ।
लोकत्रयं प्रबलतोयधरो सुघोषो
विद्युत्प्रदीप विप्रद्योतयंतो बहूनि ॥

1. C tam̃ de° BC °avaca ka° C °rudanto ârodanâ° B °ntam̃ ârodanâ° BC °kulânanda° C °râgam̃ | B °râga va°. — 3. C vakshâmi te° B °mi tam̃ avi° BC °tathavacanam̃ vijâla (C °vijono) ânanda° C °pajâni ca tam̃ sukhâ° B °pajânaya sukhâni atya°. — 5. C °lopayetam̃ | e °rshabha bhagavatinâm̃ vidhijña hi° B °gatinâm̃ vidhijñâḥ hi°.

7. B °tvâ jânam̃° C °tvâ jâtam̃ ca puru° B °vara | pu° (*ou* °varâ pu°) B °nirgamya | te a° BC °abhilasham̃ pururshashabhatvam̃ so°. — 9. B so pyatam̃ acala° C so py etam acala °prakampya nirvâ° B °prakamyyam̃ | nirvâṇaprati °kshuḥ ni°.

11. BC °çrutvâ ti°. — 13. C °çyati sâpratam̃ | . — 14. B °râhurasya ja °bravît || mai° nena maṇiba° C °citto | .

16. BC °supinam̃ pi mano° C °bhaveyâ | . — 18. B °kulâ nare° C °kulo nare° C °meghaḥ sama° BC °manta kshaṇe° C °na ca samâ° B °nto loka°. — 20. C °pravaratoya° BC °dharâ sugho° C °dyanpradipa vilodayato ba° B °dipa vimalodayato bahûnâm̃ | ° C °hûtâm̃ | .

सो शीतलं विमलमप्रतिमं प्रसन्नं
वारि प्रवृष्य मधुरं अभिगर्जमानो ।
वर्षैति सागरधरो शयने निदाघं
एषो पि अन्तःसुखितो स सहांपतीको ॥
ब्रह्मा अथ उपगमित्व इदं अवोच
तां राहुलस्य जननीं शृणु मा विषीद ।
इष्टं फलं तव अयं सुपिनो महार्थो
संपूर्यते चपलमेव जनेहि प्रीतिं ॥
शुद्धोदनस्य अयमात्मजो चारुनेत्रो
लोकत्रयं जलधरो इव वर्षमाणो ।
प्रह्लादयिष्यति महापरितापतप्तान्
धर्मं ध्रुवं करुणमप्रतिमं जनेत्वा ॥

बोधिसत्वो पि पंच महासुपिनां पश्यति । परमसंबोधिप्राप्तो श्रावस्त्यां भिक्षूणां व्याकरोति ॥ तथागतो भिक्षवो पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो पंच महासुपिनानि अद्राक्षीत् ॥ तथागतस्य कतमानि पंच ॥

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वे सम्बोधिमनभिसंबुद्धस्य इयं महापृथिवी उच्चशयनमहाशयनमभूषि । सुमेरु पर्वतराजा बिम्बोपधानमभूषि । पुरस्तिमे महासमुद्रे वामा बाहा ओहिता अभूषि पश्चिमे च महासमुद्रे दक्षिणा बाहा ओहिता अभूषि । दक्षिणे पि महासमुद्रे उभौ पादतलानि ओहितानि अभून्सुः । तथागतो भिक्षवः पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं प्रथमं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

1. BC sâ çita° B °vimam aprati° C °vimalam̃ pratimaprasannam̃° B °prasam̃nnam̃ vâri-pravishṭo madhu° C °pravishṭamadhụ ° garjjamânam̃ | B °mânâ vershe°. — 3. B vershéti sâ° C varshati dharâdharasâgaraçayananidâgham̃ esho° B °dâgham̃ dharmam̃ esho pi tanta mukhito sa sukhâpatiko bra° C °esho pi to antasukhito sa mukhâyati | ko bra°. — 5. B brahmâ | atha upâgami° C ko brahmâtha upâgamitvam idam̃ avocat | tâm̃ râ° B °janani çṛi° C °janani çriṇu mâm̃ nishide | B °shida i°.

7. C ittham̃ phalam̃° BC °supine ma° B °rtho sampùrya° C °pûrvate° BC °ca phalam̃°. — 9. B çuddhodanya a° BC °mâṇo pra°.

11. C °shyati mamahâ° B °taptân | dha ° pratimajanetum̃ bo° C °pratimajjanetum̃ | . — 13[1]. C °supinam̃ ca pa°. — 14. C °kshavaḥ pûrvam̃ sam̃bodhi° B °pûrvasam̃bodhi ° sam̃bodhi pam̃ca° C °supinâ adrâ° B °drâkshit | .

16. BC °pûrvasam̃bo° C °uccaçayanam abhû°. — 17[1]. C °bimbopamam̃ abhûshi | . — 17[2]. BC °mâ vâho ohitâ abhûshi || paçci° C °kshiṇe vâhâ o° B °ṇâ vâhâ oshitâ a°. — 19[1]. BC dâkshiṇâni mahâ° B °pâdatatvâni o ° bhûtsuḥ || . — 19[2]. C °gatehi bhikshavo pû° BC °pûrvasam̃bodhi°.

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नाभिमण्डलाद्भ्युद्गम्य यावन्नभमासद्य अस्थासि ॥ तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसं[144b]बुद्धो इमं द्वितीयं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवो पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य लोहितका प्राणका कालशीर्षका पादतलेहि यावज्जानुमण्डलानि च्छादयित्वा अस्थान्सुः । तथागतो भिक्षवः पूर्वं सम्बोधिमनभिसंबुद्धो इमं तृतीयं महास्वप्नमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुन्ता नानावर्णा अनेकवर्णा च चतुर्हि दिशाहि वैहायसं गत्वा तथागतस्य पादतलानि उपजिघ्रित्वा सर्वश्वेता अपविध्यिन्सुः । तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं चतुर्थं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो महतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपलिप्यमानो चंक्रमं चंक्रमे । तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं पंचमं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवो पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य इयं महापृथिवी उच्चशयनमहाशयनमभूषि । सुमेरु पर्वतराजा बिम्बोपधानमभूषि । पुरस्तिमे महासमुद्रे वामा बाहा ओहिता अभूषि पश्चिमे महासमुद्रे दक्षिणा बाहा ओहिता अभूषि दक्षिणे महासमुद्रे उभौ पादतलानि ओहितानि अभूषि । यं पि भिक्षवः तथागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नाभिमण्डलाद्भ्युद्गम्य यावन्नभमासद्य अस्थासि । यं भिक्षवः तथागतेन इमं च लोकमभिज्ञाय

1. C °kshavo pû° BC °pûrvasaṁbo° B °sya sthinikâ nâma tṛi° C °bhyutgamya° B °bhyugamya yâvannâbha°. — 2. B °pûrvasaṁbo° C °rve bodhi° sushimaṁ adrâ°. — 4. C °kshavaḥ pû° BC °pûrvasaṁbo° C °prâṇakakâla° BC °rshako pâ° C °sthâtsuḥ | . — 5. C °gatehi bhi° C °pûrvabodhi° B °pûrvasaṁbo°.

7. C °kshavo pûrvasaṁbo° B °nânâvarṇṇo ane° tuhi diçâ° C °çâhi caihâyasam âgatvâ ta° C °pâdetatalâni° B °upakshipitvâ sa° C °upajighitvâ sarveçveṇâ apa° BC °aparâdhyetsuḥ | . — 9. C °to hi bhi° rve bodhi° C °catur mahâ°.

11. BC °pûrvasaṁbo° C °buddhasya mahânto mi° B °mâno cakramaṁ cakrame | C °maṁ cakrame | . — 12. C °imaṁ pañca mahâ° drâkshit || . — 14. C °kshavaḥ pûrvasaṁbo°. — 15[1]. C °bimbopanam a°. — 15[2]. B °vânâ vâho ohitâ abhûshi || pa° kshiṇa vâhâ ohi° C °kshiṇe vâhâṁ ohi° B °bhûshi | dakshi°.

17. C yaṁ pi me bhi° BC °gatena anu° C °ttarâ saṁmyaksaṁbodhim anabhi° B °ddho | ayaṁ° C °mahâsvasvapnasya°. — 18. B °thâgataḥ pûrva saṁ° C °thâgato pû° B °sya sthinikâ nâma° BC °nâbhîmaṇḍla° B °d abhudga° C °dgasya yâ° B °yâvannâbha° BC °bham âsâdya° C °asthânsi | . — 20. C °kshavo ta° C °paraṁ ca lokaṁ sadevakaṁ lokaṁ samâra°

परं च लोकमभिज्ञाय सदेवकं लोकं समारकं सब्रह्मकं सश्रमणब्राह्मणीं प्रजां सदेवमनुष्यां वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं त्रिष्परिवर्तं द्वादशारमप्रवर्तितं श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनः लोके सह धर्मेण यमिदं चत्वार्यार्यसत्यानि । सय्यथीदं दुःखं आर्यसत्यं दुःखसमुदयमार्यसत्यं दुःखनिरोध आर्यसत्यं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदार्यसत्यं । इमां च पुनर्भिक्षवः तथागतस्य एवंरूपां धर्मदेशनां श्रु[145a]त्वा भूम्या देवा घोषमुदीरयेन्सुः एष मारिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं त्रिष्परिवर्ति द्वादशारं अप्रवर्तितं केनचि श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा ब्रह्मेण वा मारेण वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखमिति अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधो अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदिति तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । भूम्यानां देवानां घोषं श्रुत्वा अन्तरीक्षेचरा देवा चातुर्महाराजिका त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरतिपरनिर्मितवशवर्तिन इतो तत्क्षणं तन्मुहूर्तं यावब्रह्मलोकं घोषमभ्युद्गम्य एष मारिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे त्रिपरिवर्तं द्वादशारं अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं अप्रवर्तितं केनचित् श्रमणेन वा ब्राह्मणेण वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखं इति अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधः अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदिति । अयं तस्य महासुपिनस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धस्य लोहितकप्राणका कालशीर्षा पादतलेहि यावज्जानुमण्डलानि च्छादयित्वा

BC °prajâṁ sadevamânushâ(C °shâṇânî)yâṁ vârâ° C °ṛishipattane° B °pravarttituṁ | tri° C °pravarttituṁ tripari° çâkâra apra° B °çâkâram apra° C °çravaṇena vâ brâ° B °çramaṇena brâ° B °tyâni || sayya°.

4. BC °tyaṁ duḥkhaṁsamuda° C °nirodhaṁ âryasatyaṁ duḥkham âryyasatyaṁ duḥkhasamudayam âryasatyaṁ duḥkhanirodha âryasatyaṁ duḥkhanirodhagâmilî prati° BC °pratipadam â° tyaṁ i°. — 5. BC imaṁ ca pu° C °evarûpâṁ dha° nâṁ kṛitvâ bhûmyâṁ de° B °yetsuh e° C °yetsuḥ | eshâ mâ° kraṁ pravarttituṁ tripariva° BC °dvâdaçâkâraṁ apravarttikaṁ kenaci çrama(C °ciççrava)ṇena° B °brâbrâhmaṇena vâ devena vâ brâhmaṇena vâ mâreṇa° C °devena vâ mâreṇa° B °nî pratipadîti || taṁ bha° BC °lokânukaṁpâya(C °ye) ma° C °janakasyâ° BC °ṇâṁ ca bhû°.

12. C bhûmyâṁ devânâṁ gho° rikshavarâ devâç câtu° B °kshecarâṁ devâ° C °rmitavasava° BC °varttita ito° C °tmuhurtta yâvadbrahma° gavato bâraṇa° BC °dvâdaçâkâram a° C °kraṁ pravarttitaṁ kenacit çravaṇena° C °rmeṇa vâ kenacid vâ puna loke saha dharmeṇa idaṁ° C °rodho ayaṁ du° B °pratipradîti || .

18[1]. BC °pâko yaṁ°. — 18[2]. BC °kshavaḥ te tathâ° C °pûrva saṁbo° çîrshakâ pâda° B °çîrsha pâda° sthâtsuḥ bahu etâhi bhi° C °nsuḥ | bahu etâṁ bhi° tâ yâvas tathâ° BC °sugatiṁ svargakâyaṁ de°.

अस्थान्सुः बहू एतर्हि भिक्षवः जनता या तथागते अधिकारकर्माणि कृत्वा कायस्य भेदात्परं मरणात्सुगती स्वर्गकाये देवेषूपपद्यन्ति । अयं तस्य स्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुन्ता नानावर्णा चतुर्हि दिशाहि वैहायसं समागत्वा तथागतस्य पादतलानि उपजिघ्रित्वा सर्वश्वेताः अपविक्तिन्सुः चत्वारिमे भिक्षवः वर्णाः कतमे चत्वारः क्षत्रिया ब्राह्मणा वैश्या शूद्राः ते तथागते ब्रह्मचर्यं चरित्वा अकोप्या चेतोविमुक्तिं प्रज्ञाविमुक्तिं साक्षात्कुर्वन्ति । अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतो पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो महतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपलिप्यमानो चंक्रमं चंक्रमे पुरस्तिमायां पि च भिक्षवः दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो [145b] मानितो पूजितो अपचायितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितो अनुपलिप्तचित्तो । दक्षिणायां पि च भिक्षवो दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचायितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तः । पश्चिमायां पि च भिक्षवो दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तः । उत्तरस्यां पि भिक्षवः दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तो । अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको यं तथागतो भिक्षवः पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो इमां पंच महास्वप्नां अद्राक्षीत् ॥ इदमवोचद्भगवानात्तमनास्ते च भगवतो भाषितमभ्यनन्दे ॥

2. BC °pâko yaṁ°. — 3. C °kshavo ta ° sya pûrvasaṁbo ° rṇṇâ anekavarṇṇâ catu° C °samâtatvâ tathâ ° tâḥ aparijhiṁsuḥ | catvâri° B °aparijhinsuḥ° C °kshavaḥ katame catvâro kshetriyâ° B °raḥ kshetri brâ ° drâḥ ye tathâte bra° C °drâḥ ye tathâ ° hmacaryya cari ° sâkshân kurvanti | .

7¹. BC °pâko yaṁ°. — 7². C °gate pûrvasaṁbo ° rvata upari° B °mâno cakramaṁ cakrame pu° BC °rati | tatrâ° C °pi ca bhikshavaḥ satkrito mâni° B °mâṇito pû ° çayanâçanaglâ° B °pratyabhai° BC °shkârâṁṇâṁ° B °mûrcchiḥ anu ° tto dakshi°.

11. C dakshiṇayâṁ pi ca bhikshavaḥ di° C °mâṇito pû° B °ṇâṁ anavadhyasito anadhi° C °mûcchitaḥ° B °nupalaptacittoḥ paçci° C °citto | . — 14. C °kshavaḥ di° C °apacâyito lâ pûjitaḥ apacâyito lâbhî ci ° sitaḥ anadhimûrcchito auupaliptacitto.

17. C uttarâyâṁ pi ca bhikshavo di° BC °rati | tatrâ° C °apacâyito lâbhî cîvaraçaya° B °bhî câvarapi° C °sitaḥ anadhi° B °nulipta° C °cito | — 20. C °pûrvasaṁbo° BC °svapnâm adrâ°.

21. B °ad bhagavân || .

इति श्रीमहावस्तुअवदाने शुद्धोदनस्य पंच महास्वप्ना समाप्ता ॥

बोधिसत्वस्य दानि एतद्भूषि । दुष्करमिदं अगारमध्ये वसन्तेन एकान्तसंलिखितं एकान्तमनवद्यं एकान्तपरिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं । यं नूनाहं अगारस्मानगारियं प्रव्रजेयं ॥ बोधिसत्वो राजानमामन्त्रयति प्रव्रजिष्यामि ॥ राजा आह ॥

मा दानि मा कमललोचन चारुरूप
शोकं लभे सुविपुलं त्वय विप्रहीणो ।
माता चहं असुलभं मरणं निगच्छेत्
ततः कीदृशं सुखमेतं तथा विशिष्टं ।
यस्य कृतेन मम च स्वजनं स्वराष्ट्रं
त्वजिष्यसि बहुदुःखो हि स विप्रयोगो ॥
पर्याकुला मि दिशता प्रतिभान्ति सर्वे
शीतोष्णदंशमशकाचतभूमिभागा ।
त्रसो वनेषु मृगवारणघातिकेषु
भैरण्डभैरवरुतेषु महद्भयेषु ॥
नित्यान्तरेण मनसा कृतमोक्षबुद्धिः
मार्गं व ताव मम पुत्र चर प्रसीद
जीवामि यावदहं याव च सा इहैव ।
किंकारणं तव विनिर्गमनं निशाम्य
त[146a]त्वं विनाशमुपयास्यति मे शरीरं ॥

1. B iti çriçuddhodanasya° C °svapnam̃ samâptam̃ || B °svapnân samâptam̃ || . — 2[1]. B °shi dushka°. — 2[2]. C °madhyâvasante ° hmacaryya cari°. — 3. B ya nûnâ° C °riyam̃ vrajeyam̃ | B °jeyam̃ bo°. — 4[1]. C °jishyati || . — 4[2]. C °âham̃ || .

6. B mâm̃ dâ° BC °ni mâm̃ ka° C °rûpam̃ ço° B °labhetsuḥ vipulam̃ tvayâ hi vipra°. — 8. BC mâ mâtaram̃ ca aham̃ ca tvayâ vihîno | C °ṇo | asurabhi mara° BC °kîdriçam duḥkham̃ sukham̃ ita(C °to) yad viçi°. — 10. BC °mama ca bandhu sva(C °tva)janam̃° C °nam̃ sarâshṭra çeyyashyasi abahu° B °shṭram̃ çrajyâshyasi || bahu° BC °duḥkhâ(C °ḥkha) viya viprayogo paryâ°.

12. C °kulâni diçatâm̃ pratibhonti° BC °rve | çî° C °shṇadaçama° B °bhâgâ tro° C °bhâgâ trâ°. — 14. B trosau vane° C trâsau vane° BC °raṇaghaṭṭikeshu° B °keshu | bheraṇḍabhîrava° C °keshu bhairaṇḍabhîruvaru° B °raṇḍabhîra° BC °yeshu ni°.

16. B °buddhiḥ | âryam̃(?) ca tâvat mama pu° C °buddhiḥ âryyañ ca tâvat mama putravara prasîdaḥ | jî° BC °yâvacca aham̃ tâvacca(C °va ca) sâ i° C °haivam̃ B °haiva kim̃°. — 19. B °ṇam̃ | tava° C °mya | tasvam̃ vi°.

राज्ञा दानि पंचानां राजान शतानां प्रेषितं । आगच्छथ कुमारो अभिनिष्क्रमितुकामो ॥ ते दानि आगता कुमारं बहुप्रकारं याचन्ति । मा अभिनिष्क्रमाहि त्ति ॥ बोधिसत्वो दानि राजानं च ते च राजानो एतद्वोचत् ॥ सचेत् मम महाराजा चतुर्हि पदेहि प्रतिभुको भवति प्रतिजानामि ते राज न निष्क्रमिष्यं पुरवरातो ॥ राजा आह ॥ भवामि ते प्रतिभुको पदेषु चतुरुषु शीघ्रं पुत्र उदीरेहि पुरा प्राणा जहन्ति ॥ कुमारो आह ॥

यौवने वर्तमानस्मिं जरा मे मा खु आगमे ।
आरोग्ये वर्तमानस्मिं व्याधि मे मा खु आगमे ॥
जीविते वर्तमानस्मिं मरणं मा खु आगमे ।
संपत्तीषु रमियासु विपत्ति मा खु आगमे ॥
तदा हिक्कारहक्कारा देवसंघा प्रमुंचिषु ।
साधु साधु महासत्व साधु अप्रतिपुद्गल ॥
सुभाषितास्ते एतस्मिं सब्रह्मा परिषा इयं ।
हृष्टा आत्तमना सर्वे प्रीतिसुखसमर्पिता ॥
ततो शुद्धोदनो राजा दुःखशल्यसमर्पितः ।
अश्रुपूर्णेहि नेत्रेहि बोधिसत्वमिदमब्रवीत् ॥
स्वयं हि पुत्र जानाहि कस्य एतं न विद्यति ।
जरा व्याधि मरणं च विपत्तीर्वा न मे गतिः ॥

कुमारो आह ॥

हन्त त्रिषु महाराज पदेषु प्रतिभूर्भव ।
ततो मया विनाभावो न ते जातु भविष्यति ॥

1[1]. B °preshitham âga° C °shitam âga°. — 1[2]. C °kâmaḥ | B °kâmo te dâ°. — 2[1]. B °nti mâm a° C °nti mâṁ a°. — 2[2]. B mâm abhi° C mâṁ abhi° C °mâhîti | B °mâhinti bo°. — 3[1]. B °tvo | dâ°. — 3[2]. BC °dehi prâti antako bhavati(C °ti |) mama pratijâ(C °jo)nâmi te râjânaṁ nishkra(C °shka)mi°. — 5[2]. C °te prâtibhu ° turshu çî° B °putre udi°.

6. B kumâra â°. — 7. C °mânesmiṁ° BC °me maṁ su âgame | . — 8. BC ârogya va° C °mânesmiṁ vyâdhiṁ me° BC °me matsu â°. — 9. C °mânesmiṁ° BC °ṇaṁ me shu âgamaṁ | . — 10. BC °ramyâsu vi° C °vipattimaṁ su âgamaṁ | B °tti maṁ su â°.

11. B yathâ hikvâraukvârakilikilâ karetsu ca | C yathâ hi kâlakilikilâ karetsu devasaṁ°. — 12. B mahâsâdhu satvasâdhu ca çighrame apratipuṁgale yeshu || C °mahâsatvo sâdhu çîghraṁ apratipuṅgavaḥ. — 13. B °shitan te eta° C °shitaṁ te eta° BC °parishad iyaṁ | . — 14. BC citto âttama° C °rpitâḥ | . — 15. C °rpito | .

16. C °rṇṇebi na netre°. — 17. B °sya etena vi° C °sya etat na vi°. — 18. C °vipattiṁ vâ°. — 20. BC hantas trishu° B °pratirbhû bhava | .

राजा आह ॥

ददामेषु पुत्र पदेषु प्रतिभुतामहं तव ।
ततो निवर्तये चित्तं मूले उदाहरतो भव ॥

कुमारो आह ॥

दिव्या मे भोन्तु कामगुणा ते च भोन्तु सर्वदा सुखा ।
ते च नित्या शुभा भोन्तु अत्र मे प्रतिभूर्भव ॥
अप्सरा मधुरं गगने परिगायेन्सुः वरबुद्धिवरं प्रवरं ।
मधुरं सलिलं सुखिनं सहितं वरनूपुरमण्डनआभरणा ॥
न खु रज्यति सत्पुरुषस्य मनो मदनेषु यादृशमुदाहरति ।
विजहिष्यति काञ्चनबिम्बनिभां वसुधामनेकलब्धार्थचितां ॥
एवं च दुःखितो राजा कुमारमेतदब्रवीत् ।
प्रसीद पुत्र कस्य सुखा कामगुणा तथा शुभाः ॥

कुमारो आह ॥

हन्त अन्यानि वक्ष्यामि द्वे पदानि महीपते ।
यदिच्छसि एवं समानं तेषु मे प्रतिभूर्भव ॥

राजा आह ॥

दृढमभ्युपगच्छामि प्रतिभूत्वं अहं तव ।
द्वेहि पदेहि [146b] आख्याहि मा च विप्रजहाहि मे ॥
अहंकारं ममकारं मा संजाये कदाचि नो ।
महन्तो त्यो वा महीपाल अत्र मे प्रतिभूर्भव ॥

2. BC na vâmishu pu° B °tibhûtâm a° C °tibhûtam ahaṁ tataḥ | . — 3. C °rttayeccitraṁ mamam udâharato bhavat | B °cittaṁ me mûle sudâharato bhava ‖ . — 5. BC divyaṁ me bho° C °ca bhontu sadâ sukhâ | .

6. B °bhonti a° C °pratirbhûr bhavaḥ | . — 7. C apsarâṁ ma° B °dhura gaga° C °gagaṇe pa° BC °parimâyetsuḥ° C °ddhipravaraṁ | B °ddhipravaraṁ varaṁ | . — 8. C madhuraṁ sukhinaṁ salilaṁ sahi° BC °varanu(C °nû)pûranatâbharaṇâ ‖ . — 9. BC na khu râjyasyani(? C °râjyâni) sapu(B °tpu)ru° C °m udâhati B °ti vi°. — 10. BC vivahi° B °shyati | kâ ° nibho vasu° C °nibhau vasundharâṁ ane ° bdhâni tâṁ | B °bdhârthaṁ nistâṁ ‖ .

11. B °ḥkhitâṁ râja mâram abravît | C °râjâ mâraṁ ca eta°. — 12. C °sukhakâmanindâ tathâ° B °khâkâmânindâ tathâ° C °çubhâ | . — 14. C hante a° B °kshyâsi dve°. — 15. C yadicchasi me saṁmâ ° r bhavaḥ ‖ .

18. C dvihi pa ° hi mâ ce vi°. — 19. C °mamâkâlaṁ âtmajâye° B °mâ sma jâye°. — 20. C °hanto vâ ma° BC °pâla ahaṁ me pra° B °tirbhû bha° C °r bhavaḥ | .

ततो महेश्वरा वाचा व्याहरेन्सु नभे स्थिता: ।
त्वं खु भेष्यसि संबुद्धो सर्वबन्धनसूदनो ॥
किंकारणं न तेषां हि वचनानां सदेवके ।
लोके अस्ति उदाहर्ता यानि भाषसि चक्षुमां ॥
ततो शुद्धोदनो राजा दुःखशल्यसमर्पित: ।
अश्रुपूर्णेहि नेत्रेहि बोधिसत्वमिदमब्रवीत् ॥
नामाप्यहं न जानामि एतेषां पुरुषोत्तम ।
पदानि यानि कीर्तेसि नात्र प्रतिभुको अहं ॥

कुमारो आह ॥

अलं चिरेण एकस्मिं पदे प्रतिभुको भव ।
ततो इहैव निवसिष्यं रम्ये कपिलसाह्वये ॥
भवे दानि अहं पुत्र एकस्मिं पदे तव भवे ।
प्रतिभुको शीघ्रं ब्रूहि उपगतं मया सह ॥

कुमारो आह ॥

इहैव वसतो मह्यं प्रासादवरलोकके ।
सर्वनीवारणापगतं चित्तं मे वर्ततां वशात् ॥
ततो देवा च यक्षा च गन्धर्वा च सदानवा ।
नागराक्षससंघाश्च अहो धर्म उदीरयन् ॥
अहो परमवादिस्य परमार्थाभिकांक्षिणो ।
व्यक्तं परमवाक्यानि प्रभवन्ति मुहुर्मुहुः ॥
ततो दीनमनो राजा कुमारमेतदब्रवीत् ।
नात्रावासो मह्यं पुत्र अश्रुवेगं प्रमुञ्चति ॥
ततो देवमनुष्याणां प्रामोद्यजननीं गिरां ।

1. B °çvaro vâ° BC °retsu nabhe sthitaḥ ‖ . — 2. C °ndhanasudanaḥ ‖ . — 3. C °na ca teshâm̃ vaca° B °shâm̃ ca vaca°. — 5. C °rpitâḥ | .

7. C °ttamam̃ | B °ttamaḥ | . — 8. BC pâdâni yâ° C °si nâti prati°. — 10. C °de prâtibhu°.

11. C °hvayam̃ | . — 12. BC °putro eka° C °de tadbhavet | bhave prâ° B °bhave (? *ou* bhava) | . — 13. C prâtibhu° BC °ghram̃ kruhi u° C °mayâ ‖ . — 15. C ihaivam̃ va ° varalambake | .

16. C °varaṇopaga°. — 17. C °devavâ ca ya°. — 18. BC °rayam̃ ‖ .

21. B °m etat abra° C °m etam abravit | . — 22. BC nâtravaso°. — 23. B °shyâṇâm̃ prâ ° nî girâ | .

बोधिसत्वो उदीरेन्तो पितरं समध्यभाषति ॥
अहमजरमारोग्यममृतं पार्थिवोत्तम ।
विपत्तिभयनिर्मुक्तं अभिगंस्ये असंस्कृतं ॥
राज यन्नित्यं यत्सुखं यच्छुभं तत् मया स्वयं ।
प्राप्तव्यमिति न सन्देहः परित्यज्य धृतिं लभ ॥

अथ खलु राजा शुद्धोदनो यं कुमारो जम्बुच्छायायां ध्यायति तं दृष्ट्वा चिन्तासागरं प्रविष्टो ॥ यदि कुमारस्य शान्तेहि ध्यानेहि चित्तमभिरमति मा हैव तावदसितस्य ऋषिस्य सत्यं व्याकरणं भविष्यति । यन्नूनाहं कुमारस्य विस्तीर्णमन्तःपुरमुपस्थापयेयं विविधानि उद्यानानि कुर्यात् यत्र कुमारो क्रीडेय्या रमेय्या प्रविचारेय्या न च अभिनिष्क्रमणे चित्तं करेय्या ॥

अथ खलु शुद्धोदनेन कुमारस्य विस्तीर्णो अन्तःपुरो उपस्थापितो बहूनि स्त्रीसहस्राणि विविधानि च नानाप्रका[147a]राणि अशोकमण्डपकानि कारापितानि अवसक्तपट्टदामकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि यत्र कुमारो क्रीडिष्यति प्रविचारयिष्यति न च नं अभिनिष्क्रमणे चित्तं करिष्यति ॥ राजा दानि शुद्धोदनो अन्तःपुरे सन्दिशति ॥ सुष्टु कुमारमभिरमापेथ नाट्यगीतवाद्येन यथा कुमारो अभिनिष्क्रमणे चित्तं न करेय्या ॥ कुमारो पि दानि कामेषु आदीनवदर्शी अनर्थको सर्वकामभोगेहि । एदृशेषु च उद्यानेषु देवभवनसदृशेषु अन्तःपुरेषु अप्सरसदृशेषु रतिं न विन्दति । अभिनिष्क्रमणे चित्तं अभिरमति न च बोधिसत्वो केनचिच्चोदयितव्यो दुःखो यं संसार इति । सर्वधर्मेषु वशवर्ती स्वयमेव सामतो विरक्तो भवति उद्विग्नमानसो स्वयं चित्तमुद्वेजयति । अहो संसारो प्रकृतिदुःखमपरिमितमुपद्रवशतानि दर्शयति ॥

1. B °udâreto pi° C °udirato pi ° mabhâshati | . — 2. C aham âtmakumârogyam̃ amṛi° B aham ajâram â ° vottamam̃ | C °vottam̃ | . — 3. C °bhayam̃ nirmuktam̃ adhigamya asaskṛi° B °syc asaskṛitam̃ | . — 4. C râjâ naya nityam̃° B râjan naya nityam̃° C °tat mayâ prâ°. — 5. C °tyajati dhṛiti labhâ || B °dhṛitir labhâ || .

6. C °kumâra jam̃° BC °sâgaram apravishṭo yadi°. — 7. BC °mati | mâ hai ° d açitasya° C °tasya satyavyâka°. — 8. C °stirṇṇa anantaḥ° C °rameyâ pravicâreyâ na ca a° C °shkramaṇam̃ cittam̃° B °maṇa cittam̃°.

11. C °khalu râjñâ çu ° rṇṇo ntaḥpura u° C °bahuni strî ° kârâṇi ca açoº B °çokapaṇḍa° C °ṇḍapatâkâni kâ° BC °avaçakta° B °pravicarishyati° C °rayishyati | na cainam̃ abhi°. — 14. BC °re sam̃diçati sushṭu°. — 15. BC °petha | nâṭya ° dyetha ya° B °kareyyâ ku°.

16. C °âdinavam̃ darçâvi anarthikâ sam̃rvakâma° B °anarthikâ sarvakâ sarvakâma°. — 17. B °psarasadṛiçe ratim̃°. — 18. C °shkramaṇe evam̃ cittam̃° B °kenacicchoda(*ou* °cchâda)° C °cicchâdayi° B °iti sarva°. — 19. B °vaçavartti svayam eva syâmato° C °rtti svayam evam̃ syâmato°. — 20. BC °sam̃sâra pra° BC °duḥkha apa° C °mita upadra°.

अथ खलु कुमारो उपरिप्रासादसिखरगतो उपविष्टो तमेव ध्यानं मनसा करोन्तो आसति यं से जम्बुच्छायायं लब्धं । न गीतशब्दा न नृत्यरवशब्दा न प्रमदागणां रूपवन्तां स्वादीयति । तमेव चिन्तयन्तो आसति ॥ अथ खलु राजा शुद्धोदनो अन्यतरं पुरुषं पृच्छति ॥ किमिदं भो पुरुष कुमारस्य अन्तर्पुरे न गीतरवशब्दो नृत्यभेरीमृदंगवीणावंशपणवरवशब्दः श्रूयते कुमारस्य किं चित्तस्य दौर्मनस्यं ॥ अथ खलु या लुम्बिनीवने देवता निवासिका सान्तरीक्षे स्थित्वा राजानं शुद्धोदनमब्रवीत् ॥ महाराज कुमारं वितर्कयाहि । विरक्तो तव पुत्रो सर्वकामगुणरतीहि नचिरेण छिन्दिष्यति सर्वतृष्णाबन्धनां निरवशेषां यास्यति तपोवनं सुपरीत्तं भावयिष्यति । इदानिं खलु नृपति सिद्धार्थो राजवंशो प्रासादवरगतो प्रमदागणपरिवृतो अनित्यं दुःखं नैरात्म्यं परिभाषति शरीरे ॥ अथ खलु राजा शुद्धोदनो तं देवतासकाशातो श्रुत्वा परिदीनमुखवर्णो शोकार्दितो कुमारस्य सकाशमुपसंक्रान्तः इदमब्रवीत् ॥ किमिदं पुत्र परिदीनवदनो शोकार्दितो उपविष्टो सि मा किं[147b]चित् शरीरस्य प्रतिपीडां पश्यसि मा धनक्षयं उपलक्षसि मा परचक्रभयं उपस्थितं आख्याहि मे पुत्र शीघ्रं किमर्थं ॥

कुमारो आह ॥ अस्ति तात शरीरे प्रतिपीडां पश्यामि व्याधिरारोग्यमाक्रमति मरणं जीवितमाक्रमति तं तात जीर्णं मृतान्तरं प्रत्यवेक्षामि ॥ क्षीयन्ति सर्वसंस्कारा गिरिनदीजलचंचला परमायासधर्मा ऋतुसंवत्सरं आयुः क्षीयति मरणासन्नं भवति इमां तात शरीरे प्रतिपीडां पश्यामि ॥ अस्ति तात धनक्षयं पश्यामि सर्वधर्म रिक्तकं तुच्छकं असारकं मायोपमं वंचनीयं विसंवादकं नास्ति धनस्य स्थिति तं

1. C °prâsâdavaragato u° m evam adhyâ° B °âsati | yam̃° C °cchâyâm̃ la° BC °labdhe na gi°. — 2. BC °gîtaravaçabdo(C °bde) na nrityaravaçabdo(C °bde) na pramadâm̃ gaṇâm̃ rûpavantam̃ svâ°. — 3¹. C °m evam̃ cittam̃mano â° B °cittamano â°. — 4. C °antaḥpureça gi° paṇavaravaçabdo çrûyate | ku° B °bdaḥ çruya° C °daumanasyam̃ jâyate | .

6. C °lu yâm̃ lum̃bini° B °yâ lum̃bini°. — 7¹. C °tarkehi vira°. — 7². C °guṇerati° B °suparitam̃ bhâ°. — 9. BC jñânam̃ khalu° C °râjavaṇo prâ° C °duḥkhanaı° BC °çariram̃ || . — 10. B °khavarṇṇâ ço° C °krânto i°.

12. C °çokâ ardito° B °shṭo si mâm̃ kim̃cicit ça° C °si mâm̃ kim̃cita çarirasya prapiḍâm̃° BC °paçyati mà dha° C °dhanakayam̃ u° kimartha || . — 15². BC °piḍâ pasyâ-(C °çyâ)mi vyâ° C °kramati | tam̃ shâta jîrṇno mritâ° B °tâte jîrṇnam̃° BC °pratyavekshyâmi | .

16. C jîvanti sa° B °rvasaskârâ C °skâni giri° BC °calâ prasamayâsâdha° C °dharmatusamvatsa° B °tusamvatsa° BC °imam̃ tâta°. — 18. C °dhanam akshayam̃ driçyati sarva° B °paçyati sarvadharmam̃ çaktakam̃ tuccha° caniyâm̃ ca sam̃vâdakam̃° C °sam̃vâdikam̃ nâ° B °sthiti tâm̃ sam̃bâ° C °ti tâm̃ bodhati vâ sam̃krânti vâ para° B °sam̃krântir vâ sparasparam̃ iman tâ°.

IMPRIMERIE NATIONALE.

संबाध्यति वा संक्रामति वा परस्परं । इमन्तात धनक्षयं पश्यामि ॥ अस्ति परचक्रभयं दृश्यति धर्मसंस्कारदोषभयं हस्तच्छेदा कर्णच्छेदा शीर्षच्छेदा विविधा नानाप्रकारा अनेकपर्यायेण अस्मिं काये दुःखानि संक्रमन्ति । इमं तात परचक्रभयं पश्यामि ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ अलं पुत्र मा मैतं चिन्तयाहि । सम्प्रति तरुणो प्रथमयौवनगतो सि राजकृत्यमनुभवाहि विस्तीर्णस्ते अन्तःपुरो यौवनसम्पन्नो ताहि सार्धं क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि मा प्रव्रज्याये चित्तं करोहि ॥ कुमारो आह ॥ यदि मे तात अष्ट वरां अनुप्रयच्छसि ततो अहं न भूयो एतमर्थं चिन्तयिष्ये ॥ राजा आह ॥ आख्याहि मे पुत्र शीघ्रं कीदृशामे अष्ट वराणि याणीच्छसि यदि शक्तिर्वा बलं वा अस्ति ततो ते प्रदास्यामि । किं पुत्र मम राज्यं परिहायिष्यति यदहं तव पुत्र वरं न प्रदास्यामि ॥

कुमार आह ॥ इमानि मे तात अष्ट वराणि अनुप्रयच्छाहि । यदि मे यौवनं जरा नाक्रमेया । यदि आरोग्यं व्याधिर्नाक्रमेया । यदि मे जीवितं मरणं न हरेया । यदि मे त्वया सार्धं विप्रयोगो न भवे । एदृशमन्तःपुरमप्सरसादृशं विस्तीर्णो च ज्ञातिवर्गो न विप्रवेशेया राज्यातो च ऐश्वर्यातो च न विपरिणामान्यार्तिभावो भवेया । ये पि सत्वा मम जातमात्रेण अमृतसुखेन अभिनिमन्त्रिता तेषां पि [148a] सर्वेषां क्लेशप्रशमो भवेया । ममापि जातिजरामरणस्य अन्तो भवेया ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ पुत्र कुतो मम एदृशं व शक्तिर्वा बलं वा अस्ति यदहं इमां एदृशां अष्ट वरा प्रयच्छेयं । ये पि ते पुत्र पूर्वा राजानो दीर्घायुष्का यथा महासम्मतो राजा महातेजो दृढधनुः शतधनु निशान्तायु युगन्धरप्रभृतयः

1^2. BC °hastacchedâm̃ ka° C °rṇṇacchedâm̃ nâçâcchedâm̃ çi° B °rṇṇacchedâm̃ çi° BC °rshacchedâm̃ vivi° C °prakârâṇâ ane ° ryâyena | asmim̃ kâ ° kramati B °kramati | . — 4^2. B °tra mâm etam̃ ci° C alam̃ mâm etam̃ ci° BC °yâhi sam̃°. — 4^3. BC °stirṇṇâs te a° C °yauvanesam̃panno° BC °nno sahi sâ° C °sârddha krîḍehi ramehi pra° B °krîḍahi ramahi pravi° C °cârehi pravrajyâya cittam̃ karoti || B °rohi kumâ°.

7^2. BC °shṭa varâm anu ° si | tato° BC °aham̃ ca bhû° C °m artha ci°. — 8^2. C °putra kîdṛi° B °shṭa varâni prayacchasi° C °ṇi yad icchasi | ya ° sti tato pra° BC °syâmi kim̃°. — 9. BC °râjye pari° B °shyati tad aham̃° C °shyati | tad aham̃ tevam̃ putra va°.

11^1. C kumâro â°. — 11^2. B °varâni a° C °cchâmi prathamayauva°. — 11^3. B yadi me jauva°. — 12^1. C yam̃ ârogyam̃ vyâdhi nâ°. — 13^1. C °yoge na°. — 13^2. B edṛiçam̃ antaḥpurarapsa° C °psarasa edṛi° B °jñâtirvarga na vi° C °vargam̃ na vi° B °veçayâ râ ° çvaryâyâto° BC °ṇâmânyarthibhâ°. — 15. B °ntrito te° C °ntrito | teshâm̃ pi sarvakleçapra° BC °praçamâ bha°.

17^2. BC °çam̃ vâ ça ° ham̃ imâm edṛiçâm ashṭa° B °shṭa va pra° C °praveccheyam̃ | . — 18. B °tra yaurvâṇâm̃ râjâ° C °pûrvâṇâm̃ râjâ° BC °thâ mahâsamanto râjâ° C °çântâyugandhanapra° B °yugandhanupra° C °sthâpito B °pitâḥ kuto°.

कुलराजवंशा ते पि च पुत्र सर्वे अनित्यताबलेन पर्यन्तोपनीता नाममात्रा च शेषाः स्थापिताः । कुतो पुत्र मे बलं शक्तिर्वा अस्ति तव इमे ईदृशानष्ट वराननुप्रयच्छितुं ॥ कुमारो आह ॥ यदि तात न उत्सहसि त्वं मम इमानष्ट वराननुप्रयच्छितुं अहं च ते निमन्त्रेमि जरामरणस्य अन्तो भवेया ॥ राजा आह ॥ जीर्णो वृद्धो गतयौवनस्य ततो मम मृतस्य पश्चात्प्रव्रज्याहि ॥ कुमार आह ॥ उदग्रं अनुभवाहि तात जीवन्तो पुनर्द्रक्ष्यसि मम इह सर्वगतिविमुक्तं सर्वतृष्णाछिन्नं सर्वदुःखविगतं सर्वज्वलाक्लेशापरीतस्य सर्वबोध्यङ्गरत्ना भावयन्तस्य ॥

अथ नृपति तस्य प्रमदागणानुपदर्शयति । इमन्ते पुत्र उदारं वरविमलकमलनयनमणिरुचिरपीनपयोधरा शुक्रनिर्भासगात्रा विचित्राभरणा कठिनशुभवासितकरशणा सुकुमारप्रवरभ्रमरांजनकेशा रक्तांशुकप्रावरणवलयमणिमुक्तिकहारावनद्धा तुलाकोटिवलयनूपुरपंचाङ्गिकतूर्यनिनादां कुर्वन्ति । एताहि पुत्र अभिरमाहि मा प्रव्रज्यामभिकांक्षाहि ॥ कुमार आह ॥ पश्य तात स्त्रीसंज्ञो भवेय यो अत्र रज्येया कल्पेया प्रमदेया ॥ राजा आह ॥ तव कीदृशी संज्ञा भवति ॥ कुमारो आह ॥ ममात्र विपरीतसंज्ञा भवति ॥ राजा आह ॥ कीदृशी ते पुत्र विपरीतसंज्ञा भवति ॥ कुमारो आह ॥ एदृशी मे तात विपरीतसंज्ञा भवति । यथायं कायो यत्र युक्तो आगच्छति गच्छति यत्र स्थाति निषीदति यत्र भावयति तूष्णीं भवति यत्र बाहिरं शून्यं निरीहकं बलं दुर्बलं माया च विसंवादकं सर्वमेव धर्मकायं प्रवदन्ति ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ यदि पुत्र रूपेण न रज्यसि [148^{b}] किमिदं निष्पुरुषेण रज्यसि कं त्वं दर्शनमुपलक्षयसि ॥ कुमारो आह ॥ यदिदं

2. C °putro me° BC °asti na ca ime idṛiçâ°. — 3^{2}. B °utsaha tvaṁ° C °imâṁ ashṭa°. — 4^{2}. C °yauvanasya tataḥ mama mṛitakasya° BC °paççân pravra°. — 5^{1} C °mâro â°. — 5^{2}. C udagrâ anu ° r drakshasi° B °kshyasi | ma° C °jvarakleçâ ° bhâvayaṁtasya ‖.

8^{1}. B °gaṇâ rûpada°. — 8^{2}. C imaṁ me putraṁ udâ ° kamalanayanâ mani ° yodharâṁ çukra° B °dharâṁ çakra° BC °gâtrâṁ vici ° raṇâṁ kathinaçubhavâçi(B °vâṇi)takaraçaṇasuku ° keçâ rajaṁçuka(C °kra)prâ° B °ktikaphâravaraddhâ tilakâpilakanopulapaṁcâ° C °hâravaraddhâ tilakâpirakanopuraṁ paṁcâ°.

11. BC etehi pu ° kâṁkshayâhi ‖. — 12^{2}. C yasya tâta° BC °saṁjñâ bhaveyâ so a° B °tra râjye° C °dyeka ‖. — 13^{2}. C °saṁjñâ ‖. — 14^{4}. B °vati | yathâ°. — 15^{2} C °tâta mama vipa°.

16. B °yo yantrayukto â° C °yukta âga ° yatra sthâsi nishî° B °âgacchati | yatra sthâhi nishî° C °çûnya nirîhakaṁ balaṁ abalaṁ mâyâ ca visamvâdikaṁ sarvakâyadha° B °visamvâdakaṁ savam evaṁ dha° BC °dharmakâyâ pravadanti ‖. — 18^{2}. C °rûpeça na rakshasi | ki° B °jyasi | ki° C °m idaṁ purusha na nishpurusheṇa kena darça° B °sheṇa na rakshasi na kena darça° BC °rçanaṁ nopala(C °ra)kshayâmi ‖. — 19^{1}. C °mâra â°. — 19^{2}. C °m uparantayâ ‖ ya° BC °yantraṁ vijñâ°.

तात संसारनाटकमुपलक्षयामि यन्त्रविज्ञाननटवेदनविकारां जनयति । त्रैधातुकं रंगं स्थानं सत्वानां कृतविकृतिषड्गतिषु रंगं प्रविशति तृष्णास्नेहवरं च क्लेशशतानां गाभीरता । एवं पुरिमा कोटि न प्रज्ञायति परस्परं नाटकं सत्वानां वंचनग्रहणविपाटकं ॥ नास्ति सो सत्वो वा सत्वकायो वा यो संस्कारेषु न खलीकृतो न वंचितो ऋथापरं गुरुजनेषु । ततो उद्यमनुभवाहि तात संसारनाटकं विनिवर्तयित्वा समथनिर्वाणपुरमनुप्रवेक्ष्यामि यत्र जरामरणं नाक्रामन्ति पूर्वमेव पदं परिमार्गयिष्ये यन्तं पुरिमकेहि तथागतेहि ऋर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि परिमार्गितं ॥

राजा ऋाह ॥ इमं ते पुत्र विमानं देवभवनसदृशं समृद्धं तव चान्तरपुरं त्वं पि पुत्र ऋभिरूपवां वरलक्षणपुण्यसहस्रचितो किमिदं पुत्र रतिं न विन्दसि ऋपि तु निष्क्रमणमेव ऋभिकांक्षसि विहाय नगरपुरं ॥ कुमारो ऋाह ॥

गतिषु सन्त्रस्तमानसो शृणोहि
मम तात मे येन न ऋस्ति रति ।
जराव्याधि रिपुर्मरणं तृतीयं
ऋभिमर्दति तेन मे नास्ति रतिः ॥
यदि नित्यसुखं ऋातुमनो भवे
यदि वात्मनो दुःखबलं न भवे ।
यदि संस्कृतप्रत्ययमिदं न भवे
ऋथ किस्य ममातु रतिर्न भवे ॥
उपलभ्यति कायो करण्डसमो
उपलभ्यति काये च सर्पसमा ।

1. C °kaṁ raṅgasthânaṁ sa ° vikṛitashaḍgati puragaṁ pra° B °vikṛitishaḍgatâṁ puraṁgaṁ pra° B °kleçaçatâtaṁ gâbhiratâ evaṁ° C °bhînatâ | . — 3. C °tvânâṁ vacana ° pâkataṁ | B °pâtamaṁ | . — 4. C °tvo satvo vâ satvakâyo vâ yo vâ yena saṁ° B °vâ yo na saṁ° C °shu narkhali° BC °neshu tato°. — 5. B tato ugram anu° B °saṁsânâṭa ° tvâ samarthu ni° C °pravekshâmi | ya° BC °daṁ parimâgayishye(C °gayeshyâṁ |) ye te pu° C °makehi arha° B °makehi gathâgathehi a° C °ntehi saṁmya ° mâgataṁ ‖ .

8². C °vimânâṁnâṁ devapurasadṛi° BC °ddhaṁ tena câ° C °cântaḥpu ° bhirupavâṁ° B °rûpaṁ varalakshaṇapuṁṇya° C °hasraucitaṁ | ki° B °sracitaṁ ki° C °shkramanam evaṁ abhi° BC °nagaraṁpuraṁ ‖ .

11. BC °ta yena me nâsti ratir jarâ°. — 13. B °dhi riyur ma° C °ripu mara° BC °tena mama nâsti ratir ya°. — 15. B °khaṁ âtma bhave | yadi ° vâ âtma° C °khaṁ âtmabhaveyaṁ yadi vâtma ° ḥkhavaraṁ na bhavet | .

17. B yadi saskṛi° C °daṁ na bhaved artha kasya ma° B °arthaṁ kasya ma ° r na bhave upa° C °r na bhavet | . — 19. BC upalabhyati kâye kara° C °ṇḍasamâ upalabhyati vâna ca sarpa° B °samo upalabhyati | amitra°.

उपलभ्यति स्कन्ध अमित्रसमा
अथ किस्य ममातु रतिर्व भवे ॥
यदि कायो करण्डसमो न भवेत्
यदि वा तत्र सर्पसमा न भवे ।
यदि स्कन्ध अमित्रसमा न भवे
अथ किस्य ममातु रतिर्न भवेत् ॥
यदि . . . .
. . . . . दुःखक्रिया न भवेत् ।
यदि जातिजरामरणं न भवेत्
अथ किस्य संसाररतिर्न भवेत् ॥
यदि शून्यग्रामनिलयो न भवे
यदि तं विरागवधको न भवेत् ।
संस्कारधातु सभयो न भवेत्
अथ किस्य ममातु रतिर्न भवेत् ॥
यदि शिष्यप्रतोदमिदं न भवेत्
यदि राजकुलस्य भयं न भवेत् ।
यदि सर्वभयं त्रिभवे न भवेत्
अभिनिष्क्रमणे ममतो न रतिः ॥

अथ राजा शुद्धोदनो यदा सर्वोपायेन न शक्नोति कुमारस्य चित्तं विनिवर्त-[149a]यितुं तदा राज्ञो एवं भवति ॥ यदि न केनचिदुपायेन शक्नोमि कुमारस्य चित्तं विनिवर्तयितुं यं नूनाहं यत्तिका कपिलवस्तुनगरे कन्या तां सर्वां कुमारस्य उपदर्शयामि न क्वचिज्जनतायाः कन्यायाः कुमारस्य चित्तं अभिरमेत् ॥

1. B °amitraskandhasamâ atha° C upalabhyati amitraskandhasamâ | atha° B °ratir na bhave yadi vâ° C °ratir na bhave | . — 3. C yadi kâryakaraṇḍasamâ na bhavet | yadi vâ° BC °vâ tava sarpa° C °bhavet | . — 5. C °mâ na bhavet | a° B °mâ na bhavet | a°.

7. BC yadi sam̃(C °sa)vacamânaduḥ° B °bhaved yadi°. — 9. C °ṇam̃ bhavet | a° B °ṇam̃ na bhavet | a°.

11. B °yo na bhaveyam̃ | yadi tam̃° C °yo na bhavet | ya°. — 13. BC yadi sam̃skâ° C °skâravadhatta sabhayo° BC °yo na bhavet | a° C °mamâtra ra°. — 15. BC °pracotam idam̃ na bhavet | yadi râ° B °kulabhayam̃° C °kulam̃ bhayam̃°.

17. B °tribhave na bhaved abhi° BC °nishkra(B °shkrama)ṇa evam̃ mama tâta amṛitam̃ ‖ . — 19. C atha khalu râ°. — 20. BC yadi ca ke ° yena na çakno ° yitum̃ | yam̃ nû ° yâmi na kâcij ja° C °j janakâyâḥ kam̃nyâ ° bhiramate | .

बोधिसत्वो पितरमभिमन्त्रयति उद्यानभूमिं निर्यास्यामीति ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आणत्ता ॥ यावद्राजकुलं यावच्च उद्यानभूमिं अत्रान्तरे प्रतिजाग्रथ सिक्तसंसृष्टं विततवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु धूपयन्त्राणि माल्ययन्त्राणि नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूणी मानापिकानि रूपशब्दगन्धानि उपस्थापेथ अमानापिकानि उद्वर्तापेथ । यथा कुमारो उद्यानभूमीमभिनिष्क्रान्तो न किंचिद्मनापं पश्येय ॥ एवं राज्ञो वचनमात्रेण अमात्येहि यावच्च राजकुलं यावच्च तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथाणत्तं मार्गं प्रतिजाग्रितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिता यथा कुमारस्य पुरतो न किंचिज्जीर्णो वृद्धो व्याधितो वा काणो वा खाडो वा दर्दुरो वा कण्डूलो वा कच्छुलो वा विचर्चिको वा अन्यो वा किंचिद्मनापं कुमारस्य उद्यानमभिनिष्क्रमन्तस्य पुरतो तिष्ठेया ॥ एवं कुमारो महार्हेण सप्तरत्नचित्रेण यानेन महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतीये विभूषाये उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य राजपुरुषा वामदक्षिणेन उत्सारणां करोन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न किंचिद्मनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो मानापिकानि रूपाणि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि शृण्वन्तो मानापिकानि गन्धानि घ्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अंजलीशतसहस्राणि प्रतीच्छन्तो विविधानि च चूर्णवर्षाणि प्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्धावन्तस्य घटिकारेण कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन तथान्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि जीर्णो पुरुषो पुरतो अभिनिर्मितो जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतं वयमनुप्राप्तो श्वेतशिरो तिलकाहतगात्रो भग्नो गोपानसीवङ्को पुरतोप्राग्भा[149b]रो दण्डमव-

1[2]. B râjño çu° BC °ṇattâ yâ°. — 2. C °atrâm̃taram̃ pratijâgṛithâ si ° ptam̃ oçakta° B °osaktapatradâ° C °lâpam̃ dhupi° B °rṇṇam̃ deçadeçeshu° C °kirṇṇam̃ deçedeçeshyashu dhûpayantrâṇi naṭa° B °mâlyayantrâṇi naḥ narttakaṛi° C °svayâm̃ kum̃bhatûnî mânâ° B °çabdegandhâ ° sthâpetha amaranâyikâni udvarttâyetha | C °amanâpikâni upasthâpatha | .

6[1]. C °d amanâm̃pam̃ pa° BC °çyeyâ evam̃°. — 6[2]. C °râjñâ va° C °lam̃ yâvaccam̃ tâm̃° B °bhûmi yathâṇarttam̃ mâ ° jâgratam̃° C °sthâpitâḥ ya ° dhito vâ kâço vâ khâ° B °ḍo vâ dardaro vâ kaṇḍûlo kacchulo° C °shkramatasya°.

11. BC °mahârham̃ ca sapta° C °purusho vâ ° tsâraṇam̃ karo° B °ṇâm̃ karentâ gacchanli | ya°. — 13. C °ro nâmâpikâni paçyanto nâmâyikâni ça° B °ro mânâyikâm̃ nirûpâṇi paçyanto mânâyikâni ça ° ṇvanto mânâyikâni ga° C °ṇvanto | nâmâyikâni ga° C °am̃jalim̃çata° B °srâṇi praticchanto vi ° rshâṇi sam̃pratisanno kapi° C °rshâṇi sapratichanno kapi° B °bhûmî nirddhâ° C °ṭikâreṇa ca kumbhakâreṇa çuddhâvâsadevaputrahi jîrṇṇo puru ° nirmiṇîto jîrṇṇa vṛiddham̃ mahallakam̃ adhvagatavaya° B °rmito jîrṇṇam̃ vṛiddham̃ mahallakam̃ adhva° BC °nuprâptam̃ çve° B °bhagnagopâ° BC °kro puratapra ° shṭavyamânai° C °nai gâtrai° B °trai gaccha° BC °cchantam̃ | .

छभ्यमानैर्गात्रैर्गच्छन्तो ॥ बोधिसत्वो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति । किमिमो पुरुषो एवं प्रतिकूलो जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतवयमनुप्राप्तः श्वेतशिरो तिलकाहतगात्रो भग्नो गोपानसीवक्रो पुरतःप्राग्भारो दण्डमवष्टभ्य प्रखलमानैर्गात्रैः गच्छति ॥ सारथि आह ॥ कुमारो किंच ते एतेन पृच्छितेन एष पुरुषो जीर्णो नाम वयपरिगतशरीरो । गच्छाम उद्यानभूमिं तहिं देवकुमार पंचहि कामगुणेहि क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि जराधर्मा जराधर्मतायामनतीताः । यत्र नाम जातस्य जरा प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रति ॥ कुमारो आह ॥ सारथि निवर्तेहि रथं अलं उद्यानगमनाये ॥

कुमारो पुनर्निवर्तित्वा गृहं प्रविष्टो ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यां पृच्छति ॥ भो भणे किं कुमारो पुनर्निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्गतो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ महाराज कुमारो जीर्णं पुरुषं दृष्ट्वा निर्यातो न भूयो उद्यानभूमिं निर्गतो ॥ राज्ञो भवति । मा हैव यथा असितेन ऋषिणा कुमारो व्याकृतो तथा भविष्यति ॥ राज्ञा कुमारस्य अन्तःपुरं संदिष्टं । सुष्टु कुमारं क्रीडापेथ रमापेथ प्रविचारापेथ नाट्येहि गीतेहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अभिरमेया ॥ यथा देवलोके एवं कुमारस्य एवंरूपा अन्तःपुरे संगीति वर्तन्ति । न च कुमारस्य संगीतिषु मनं गच्छति । तमेव जीर्णं पुरुषं स्मरति ॥

अपरकालेन कुमारो आह ॥ उद्यानभूमिं निर्धाविष्यामीति ॥ राजा आह ॥ मानापिकानि रूपशब्दानि उपस्थापेथ यथा कुमारो उद्यानभूमिं अभिनिष्क्रमन्तो न किंचिदमनापं पश्येय ॥ एवं राज्ञो वचनमात्रेण अमात्येहि याव च राजकुलं

1^1. B °satvaṁ taṁ° BC °thiṁ kim i°. — 1^2. C °enaṁ pra° BC °kûlo pṛcchati(C °ti |) ji° C °çilo tila ° sîvaktro puratoprâ° BC °gbhârâ daṇḍa ° shṭavyaḥ prakha° B °nai gâtraiḥ° C °traiḥ || . — 4^2. B kumâra kiṁ ca° C kumâra kin te etena pṛi ° na esho pu° BC °rîro ga°. — 5. C °miṁ tarhi de° BC °kumâro paṁ°.

6^2. B °m api janadharma jarâdharmatâ° C °m api jarâdharmatâyâ° BC °titâḥ ya°. — 7. C °ratiḥ | . — 8^2. C sârathiṁ niva° BC °nâye kumâ°. — 9^1. C °punaḥ nivartti° BC °vishṭho || . — 9^2. B °amâtyaṁ pṛi° C °amâtyâṁ pṛi°. — 10^1. C bho bhâne° B °r nivritto u° C °r nivṛitte u°. — 10^2. B amâtya â°.

11^1. C °shṭvâ nîyanto° B °shṭvâ niyanto° C °rgatau | . — 11^2. BC °vati mâ°. — 12. C °haivaṁ ya° BC °thâ açitena ṛishinâ ku ° shyati râ°. — 13^1. C °ḥpure saṁdṛishṭaṁ B °hpure dṛishṭam su°. — 13^2. C °ḍâyetha râmayetha pra° BC °cârayetha | nâ ° meyâ (C °yâ |) evaṁ kumârasya yathâ°. — 14. B yathâ loke | (C °ke) evaṁ ku° C °ti vartlenti | .

16. BC tam evaṁ ji° C °jîrṇṇa pu° BC °rati apa°. — 17^1. B aparaṁ kâreṇa ku°. — 17^2. C °bhûmi nirddhâvishyâmi || . — 18. B mânâyikâni rû ° petha | yathâ° BC °bhûmi abhi° C °shkramaṁtasya purato(*p. suiv.* l. 4)° B °cid anâpaṁ°. — 19. B °pratijâgratam° B °rushâ sthânabhûmi nirvâ ° ṇo vâ khoḍo va dradulo vâ kaḍulo vâ kacchu ° paṁ | ku°.

यावच्च तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथाणत्तं मार्गं प्रतिजाग्रितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिता यथा उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य पुरतो न क्वचिज्जीर्णो वा वृद्धो वा व्याधितो वा काणो वा खाडो वा द्रदुरो वा कंडूलो वा कच्छुलो वा विचर्चिको वा अन्यो वा किंचिदमनापं कुमारस्य उद्यानभूमिमभिनिष्क्रमन्तस्य पुरतो न तिष्ठेया ॥ एवं कुमारो महा[150a]रहेण सप्तरत्नचित्रेण यानेन महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतीये विभूषाये उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य राजपुरुषा वामदक्षिणेन उत्सारणां कारयन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न केनचिदमनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो मानापिकानि रूपाणि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि शृण्वन्तो मानापिकानि गन्धानि घ्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अंजलिशतसहस्राणि प्रतीच्छन्तो विविधानि च पुष्पवर्षाणि संप्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्धावन्तस्य घटिकारेण च कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन तथा अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि व्याधितो पुरुषो पुरतो अभिनिर्मितो शूनहस्तपादो शूनेन मुखेन पीतपाण्डुवर्णो दकोदरिको नाभीये दकधाराये प्रवहन्तीये मक्षिकासहस्रेहि खाद्यमाना अद्राक्षणीयो संवेगकारको ॥ बोधिसत्वो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति । भो भणे सारथि किमिमो पुरुषो एवं प्रतिकूलो पीतपाण्डुकवर्णो शूनहस्तपादो भिन्नमुखवर्णो नाभीये दकधाराये अवन्तीये मक्षिकासहस्रेहि खाद्यति ॥ सारथि आह ॥ कुमार किन्ते एतेन पृच्छितेन एषो पुरुषो व्याधिना परिमतशरीरो गच्छाम उद्यानभूमिन्तहिं देव क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि व्याधिधर्मा व्याधिधर्मतायामनतीता । यत्र नाम जातस्य जरा प्रज्ञायति व्याधि च प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रतिः । रूपस्य

4. BC °ro mâhâraho(B °hona) sapta° C °ddhiye mahatâye vi ° kshiṇe utsâharaṇâ kâra° B °tsâraṇâ kâra° BC °nti ‖ ya°.

7. C °ro mânayikâni rû° B °ro mânâyikâni rû° BC °çyanto mânâyikâni ça° B °ṇvanto mânâyikâni ga° C °ghrâyanti ubhayam̃ vâma° B °ubhayo vâma° C °jalim̃çata° cchantaḥ vividhâni pushpavarshâṇi cûrṇṇavarshâṇi sam̃° BC °reṇa ca çuddhâvâsade° kehi ca deva° C °rusho purusho purato abhiniminịto çûnyahasto pâdau çunyena mu° B °stapâdau çûne° rṇṇo dakodaliko lâbhiyo dakavarâye pra° C °rṇṇo dakodalim̃ lâbhiyo dakavâlâye praharanti | ye ma° dyamâno ayakshâni shoḍaçave° B °dyamâno adrâkshâṇîshoḍaçave° BC °rako bo°.

14[1]. B °cchati bho° C °cchati kim̃ ima puru°. — 14[2]. BC °pîto pâṇḍukavello çû° C °mukho varṇṇo nâbhiyo da° BC °dakavârâye° C °khâvati ‖.

17. C kumâram̃ kim̃ te etena pṛi° C °gacchâ udyânabhûmim̃ tahi devehi krî°. — 18. C kumâro ha ‖. — 19[1]. B °pi vyâdhidharma vyâdhidharmatâ° C °pi vyâdhidharmmatâyâ vyâdhidharmam ana° B °tîtâ ya°. — 19[2]. B °nâma yâtasya° C °nâma tâyâtasya râ prajñâyati vyâdhim̃ ca prajñâyati atra° B °dhi ca prajñâyati | atra ca paṇḍi° BC °ratiḥ rû°. — 20. C °balasya prathamam̃ sarvendriyam̃ vadhaḥ° B °ndriyâm̃ vadhaḥ° C °vyupaçramo ci° B °çrayânâm̃ ni° trâçṛitânâm̃ gṛi° C °trâçṛim̃tânâm̃ gṛi° te vapuṇya gra° BC °vyâdhishya kâ rodvijet ‖.

व्यसनं बलस्य मथनं सर्वेन्द्रियाणां वधः शोकानां प्रभवो रतिव्युपसमो चित्ताश्रयाणां निधि धर्मस्योपशमः गात्राश्रितानां गृहं यो लोकं पिबते वपुश्च ग्रसति व्याधिस्य को नोद्विजेत् ॥ कुमारो आह ॥ सारथि निवर्तेहि रथं अलं मे उद्यानगमनाये ॥ कुमारो पुनः निवर्तित्वा गृहं प्रविष्टः ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यां पृच्छति ॥ भो भणे किं कुमारो निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्गतो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ महाराज कुमारो व्याधितं पुरुषं दृष्ट्वा निवृत्तो न भूयो उद्यानभूमिं निर्गतो ॥ राज्ञो भवति । मा हेवं यथा असितेन ऋषिणा कुमारो व्याकृतो तथा भविष्यति ॥ राज्ञा [150^{b}] कुमारस्य अन्तःपुरं संदिष्टं ॥ सुष्टु कुमारं क्रीडापेथ रमापेथ नाट्येहि गीतेहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अभिरमेया ॥ एवं कुमारस्य यथा देवलोके एवंरूपा अन्तःपुरे संगीति वर्तन्ति । न च कुमारस्य संगीतिषु मनं गच्छति तमेव जीर्णं च व्याधितं च पुरुषं समनुस्मरति ॥

अपरकालेन कुमारो भूयो पितरमापृच्छति । तात उद्यानभूमिं निर्यास्यामि दर्शनाये ॥ राज्ञा अमात्यानामाज्ञप्ति दिन्ना । कुमारो उद्यानभूमिं निर्यास्यति उद्यानभूमिमलंकारापेथ मार्गं प्रतिजागरेथ नगरं च अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च राजकुमारस्य उद्यानभूमिं सिक्तसंसृष्टं विततवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु च पुष्पयन्त्राणि नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूणिका मानापिकानि च रूपानि शब्दानि गन्धानि उपस्थापेथ यथा कुमारो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिद्मनापं पश्येया जीर्णं व्याधितं वा काणं वा खोडं वा दद्रुरं वा कण्डूलं वा कच्छुलं वा अन्धं वा गिलानं वा । यथा कुमारो न किंचिद्मनापं पश्येया तथा करोथ ॥ वचनमात्रेण च राज्ञो

3^{2}. C sârathiṁ ni° BC °dyânaṁ gamanâye kumâ°. — 4^{1}. C °nivarttayitvâ grihaṁ pravishṭo ‖ B °pravishṭhaḥ | . — 5^{1}. BC °ṇe hi kumâ° B °nirvṛitto° BC °miṁ nirgato ‖ . — 5^{2}. B amâtya â°.

6. B °shṭvâ nirvṛitto° C °shṭvâ nirvṛito na° B °miṁ nigato râ°. — 7^{2}. C mâ haivaṁ ya° B mâ heva ya° BC °thâ açitena° C °shiṇâ vyâ° B °shyanti | . — 8^{1}. BC râjño ku ° ḥpure saṁdrishṭaṁ su°. — 8^{2}. C °nâṭyehi gîtehi vâdyehi ya° B °vâditehi | ya ° meyâ evaṁ°. — 9. B °nti na ca°. — 10. C °gîtîshu° B °mana gaccha° C °cchati | tam evaṁ jîrṇṇaṁ ca vyâdhiṁ ca taṁ ca pu°.

12^{2}. BC tato u° BC °râjâ amâ ° nnâ kumâ°. — 13^{2}. B °nagaraṁ ca a ° tha yâvac ca râjakumârasya udyânabhûmi si° BC °pushpayantrâni na° B °svayâkumbhatûṇikâ mânâyikâni ca rû° C °rûpâṇi çabdâni | yathâ° B °gandhâni yathâ ku ° bhûmi niyânto na kaṁcid a° C °niryyântasya na kaṁci° BC °jîrṇṇo vyâ° C °vyâdhiṁ taṁ° C °khoḍaṁ vâ dradulaṁ vâ kaṇḍulaṁ vâ kacchu° B °dadrulaṁ vâ kaṇḍulaṁ vâ kacchu° C °girânaṁ vâ° B °gilânas vâ yathâ°.

20^{1}. B °cid anâpaṁ paçyati yâ tathâ° BC °thâ karetha vaca°. — 20^{2}. C °treṇa râjño° BC °ṇattâṁ pra° C °jâgritaṁ° B °jâgrataṁ° C °dakshiṇetâ ca pu° B °ussâraṇâṁ karonti | ya° C °niryyâto na kiṁ° B °cid anâpaṁ paçyeyâ evaṁ°.

अमात्येहि यथाणत्तं प्रतिजाग्रितं वामदक्षिणतो च पुरुषाः स्थापिता ये जनस्य उत्सारणां करोन्ति यथा कुमारो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो सप्तरत्नचित्रेण यानेन विततवितानेन ओसक्तपट्टदामकलापेन हेमजालसंछन्नेन सवैजयन्तेन सनन्दीघोषेण सखुरप्रवालेन उच्छ्रितध्वजपताकेन सामात्यपरिजनो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतीये विभूषाये महता समुदयेन उभयतो वामदक्षिणेन अंजलिशतसहस्राणि संप्रतीछन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्याति । घटिकारेण च कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि मृतको पुरुषो कुमारस्य पुरतो निर्मितो मञ्चके समारोपितो पुरुषेहि नीयते ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि परिकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि करुणं प्रलपन्तेहि ॥ कुमारो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति ॥ भो भणे [151a] सारथि किमिदं पुरुषो मञ्चकमारोपितो विनीयते ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि ॥ सारथि आह ॥ कुमार एषो पुरुषो मृतो ज्ञातीहि मञ्चकमारोप्य अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि श्मशानं नीयति ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे एष सारथि भूयो पुरुषो पितरं वा मातरं वा भ्रातरं वा भगिनीं वा ज्ञातिमित्रसालोहितं वा चित्रं वा जंबुद्वीपं पश्यति ॥ सारथि आह ॥ आम कुमार न एष भूयो पुरुषो मातरं वा द्रक्ष्यति पितरं वा भ्रातरं वा भगिनीं वा मित्रज्ञातिसालोहितं वा चित्रं वा जम्बुद्वीपं ॥ कुमारो आह ॥

मरणं तव मम च तुल्यं नैव शत्रुः न बन्धु
ऋतु यथ परिवर्तते दुर्जयं दुर्विनीतं ।

3. B °vitatavitânam̃ vihârena osa° C °oçakta ° sam̃cchena savaijam̃tihi sanandigho° B °yantehi sanam̃digho° C °jano mahato râjaparivâreṇa mahatâ râjânubhâvena mahato râjariddhiye ° mahato samu° B °riddhiye vibhû ° am̃jalim̃ çata° C °am̃jalim̃ çata ° cchanto vividhâni ca pushpavarshâṇi sam̃praticchanno | kapi°.

7. C °mbhakâreṇa çuddhovâsadevaputra ° ddhâvâsakehi° B °rasya purusho nirmi ° shehi niyato jñâ° C °nicanto jñâ° BC °paripûrṇṇa° C °uram̃ pîḍyanto | sârathi° B °uram̃ piḍum̃tehi karuṇam̃ pralam̃patehi kumâ°. — 10². B °m âropim aviniya jñâ ° ram̃ pinḍantehi || C °pîḍante°.

12². BC kumâro e° C °ñcakam anâropya açrukanṭhehi radanmu° B °uram̃ pinḍantehi smaçânam̃ niriyati || C °pîḍyantehi°. — 14². B °ne evam̃ sâ° C °rusho mâtaram̃ va pitaram̃ vâ bhrâ ° ginim̃ vâ miyajnâtisârohi° B °gini vâ jñâ ° sârohitam̃° C °tram̃ vâ jambudvî° B °jam̃budipam̃° C °çyanti | .

16. C âtma ku° BC °kumâreṇa e° C °esho bhû° B °kshyati | piram̃ vâ bhrâ° C °micajnâti° B °sârohitam vâ° C °hitam̃ vâ mitram̃ vâ jambu° B °tram̃ vâ jam̃budviyam || . — 18. BC maraṇam̃ khalu tava ca mama° C °naivam̃ ça° BC °truḥ na bam̃dhu ritu pa(C °sha)ta pari ° nitam̃ na ga°.

न गणयति कुलीनं न नीचं न नाथवन्तं
दिनकर इव निर्भीतो अत्र मार्गेण याति ॥

सारथि आह ॥

कामां संपत्तिं राजलक्ष्मीं रतिं श्रीं
एतां पृच्छाहि सर्वलोकप्रधानां ।
किं तुह्यं रौद्रं रोगसंतापमूलं
मृत्युं तं दृष्ट्वा यो विनाशो नराणां ॥

बोधिसत्वो आह ॥

जीर्णातुरं मृतं दृष्ट्वा यो नोद्विजति संसारे ।
शोचेतव्यः स दुर्मेधा अन्धो ध्वनि यथा नष्टः ॥

कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि मरणधर्मा मरणधर्मतायै अनतीता । यत्र नाम जातस्य व्याधि प्रज्ञायति जरा प्रज्ञायति मरणः प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रतिः । निवर्तेहि रथं अलं मे उद्यानभूमिगमनाये ॥ कुमारो ततो एवं प्रतिनिवर्तित्वा पुनः गृहं गतो ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यानां पृच्छति । किं कुमारो भूयो प्रतिनिवर्तितः न उद्यानभूमिं निर्गतो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ देव कुमारेण मृतको पुरुषो मंचके समारोपितो ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि आर्तस्वरं रवन्तेहि श्मशानं नीयन्तो दृष्टो । तस्य तं दृष्ट्वा संवेगो जातं। ततः एव प्रतिनिवृत्तो ॥ राज्ञो शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ मा हैवं निमित्तकानां ब्राह्मणानां सत्यवचनं भविष्यति ये ते एवमाहन्सुः । प्रव्रजिष्यति [151^b] कुमारो ॥ राज्ञा दानि कुमारस्य अन्तःपुरं दूतो प्रेषितो । वर्षवरा कंचुकीया च सुष्टु कुमारं

1. B °ganacati ku° BC °lìnam̃ nicam̃ nâtha° B °rbhitha atra° C °rbhìtaḥ atra°. — 4. C kàmà sam̃patti râ° C °rati çriḥ etam̃ pri° B °tim̃ çrìḥ etam̃ pri° C °lokepradhâ°.

6. B kin te raudra ro° C kjm̃ te raudra rogam̃satàpa° BC °mrityum̃ dri°. — 9. BC jìrṇṇo àturam̃° C °shṭvâ yâ no udvi° BC °re ço°. — 10. C çocitam̃vyo | su durme° B °çocitavyaḥ | sa du° C °nashto ||.

11². B °rmatàyaiḥ anatità ya° C °rmatâyair anati yatra°. — 12. C °vyàdhim̃ pra ° jaràm̃ pra °maraṇam̃ pra° BC °ratiḥ ni°. — 13¹. BC °tham̃ | alam̃° BC °bhûmim̃ gamaṇàye kumâ°. — 14¹. C rà çu°. — 14². C °rttito na u°. — 15¹. B amâtya âhansuḥ de° C °àham̃suḥ ||. — 15². C °cake çasamâro jñâ° B °ropità jñâ ° ram̃ piṇḍantehi à° C °pìḍyante ârtta° B °ravantehi smaçânam̃ nirìyanto drishto tasya° C °çmaçâmam̃ niriyanto drishṭvà tashṭvà sam̃ve°.

17. B °vego tam̃ ta°. — 18¹. C tato evam̃ pra°. — 18². BC ràjà çu°. — 18³. B mâ haiva ni ° shyati || ye° C °hatsuḥ | . — 19. B °shyati || kumâro rà°. — 20¹. BC °shito va°. — 20². BC °kiyâ ca | su° B °petha | nri° C °petha ramâpetha nri°.

क्रीडापेथ नृत्यगीतवादितेन यथा कुमारो अभिरमेया ॥ ते दानि अन्तःपुरिका कुमारं सुष्ठु अभिरमेन्ति नृत्येहि गीतेहि वादितेहि न च कुमारस्य अत्र चित्तं वा मनो वा नान्यत्र तां एव जीर्णानातुरान्मृतां स्मरति ॥

कुमारो भूयः अपरकालेन पितरमापृच्छति । तात उद्यानभूम्यां निर्यास्यामि दर्शनाये ॥ राजा आह ॥ यस्य कुमार कालं मन्यसे ॥ राज्ञा अमात्यानामाणत्तं । उद्यानस्य भूमिमलंकारापेथ नंदनवनममिव देवराजस्य नगरं च अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च राजकुमारस्य उद्यानभूमिं सिक्तसन्सृष्टं कारापेथ विततवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु च पुष्पयन्त्राणि धूपयन्त्राणि नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूणिकं प्रतिजागरापेथ मानापिका पि च रूपशब्दगन्धां यथा कुमारो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया जीर्णं वा व्याधितं वा मृतं वा अन्धं वा काणं वा खोडं वा दद्रुरं वा कण्डूलं वा कच्छुलं वा विचर्चिकं वा तथा करोथ ॥ अमात्येहि आणत्तमात्रेहि यथा राज्ञो संदेशो तथा सर्वं प्रतिजाग्रितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिताः यथा कुमारो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किञ्चिदमनापं पश्येया ॥ कुमारो पि दानि सप्तरत्नचित्रेण यानेन हेमजालप्रतिच्छन्नेन स्वलंकृतेन सुविभूषितेन सवैजयन्तीकेन सनन्दिघोषेण सखुरप्रवालेन उच्छ्रितध्वजपताकेन सामात्यो सपरिजनो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महता वियूहाये महता संवृद्धिये महता विभूषाये कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यातो ॥ निर्यान्तस्य घटिकारेण कुम्भकारेण शुद्धावासकायदेवपुत्रभूतेन अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि कुमारस्य

1. C tâ dâni a ° ramâpenti | nṛi ° ttam̃ vâ manam̃ vâ nânyatra tânaivam̃ jirṇṇenâturâm̃ mṛitâ smaranti | B °tâm̃ evam̃ jîrṇṇenâtu°. — 4². C tâ udyâ°. — 5². C °kumârasya kâ° BC °nyasi râ°. — 5³. B °nâm âṇaṇattam̃ udyâ°.

6. C udyânabhûmim̃ alam̃kârâpetha nandana° B °mim alam̃kâlâpetha | nam̃da° C °vanam i devarâ ° kulam̃ yâvac ca râjakulodyânam̃ bhû ° ktasam̃sṛi° BC °oçakta° C °rṇṇam̃ deçedeshu ca pushpayantrâṇi dhupayam̃trâṇi naṭa° B °dhûpayam̃trâṇi naṭa° C °tûṇikâ pra° B°tûṇikam̃ | pratijâgarâpetha | mânâyikâ pi ca° BC °bhûmi niryânto° C °nto na kim̃ ° ḍam̃ vâ rdulam̃ vâ kaṇḍulam̃ vâ kacchulam̃ vicitram̃ vâ tathâ° B °dadrulam̃ vâ kaṇḍulam̃ vâ kacchulam̃ vâ cidram̃ vâ tathâ°.

12. B °ttamâttehi ya ° jâgratam̃° C °jâgṛitam̃° BC °pitâḥ | yathâ ku° C °bhûmi niryyâ°. — 14. C °vaijayantikena sanandighena makhu° BC °rapravâreṇa u° C °bhâvena mahatâ jaṛi ° vṛiddhiye mahatâ vibhû° BC °bhûmim̃ niryâ(C °ryyâ)ntasya°.

18. C °ghaṭikâreṇa ca kumbhakâreṇa çuddhâvâsadevaputrabhû° B °mbhakâreṇa çuddhâvâsakedevaputrabhû ° vâsayikehi ca devaputre ku° C °vâsakehi ca devaputrena kumâ ° vrajito kâshâyâmbarâ praçântendri iryyâpathe sam̃panna yuga ° hasrehi kapi° B °kapile râja°.

पुरतो प्रव्रजितो निर्मितो काषायाम्बरधरो प्रशान्तेन्द्रियो इरियापथसंपन्नो युगमात्रप्रेक्षमाणो जनसहस्रे कपिलराजमार्गे ॥ सो दानि प्रव्रजि[152ª]तो कुमारेण दृष्टो दृष्ट्वा च पुनरस्य मनो प्रसीदे । अहो प्रव्रजितस्य प्रशानं ॥ कुमारो तं प्रव्रजितं दृष्ट्वा पृच्छति ॥ आर्य किमर्थं सो प्रव्रजितो ॥ प्रव्रजितो आह ॥ कुमार आत्मदमशमथपरिनिर्वाणार्थं प्रव्रजितो ॥ कुमारो तं प्रव्रजितस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो ॥ कुमारो आह ॥ प्रव्रजितो खलु नाम

कंषायपटावलम्बितप्रकर्षी वितीर्णो जनविकीर्णे ऐन्द्रमार्गे ।
भूरिकमलरजावकीर्णगात्रो शरवने यथ एकचक्रवाकः ॥

मृगी शाक्यकन्या आनन्दस्य माता । सा कुमारं तादृशीये लक्ष्मीये तादृशाये विभूषाये कपिलवस्तुतो निर्यान्तं दृष्ट्वा गाथाहि कुमारं अभिस्तवति ॥

निर्वृता खलु ते माता पिता पुनः ते निर्वृतो ।
निर्वृता पुनः सा नारी यस्य भर्ता भविष्यसि ॥

बोधिसत्वस्य निर्वाणशब्दं श्रुत्वा निर्वाणस्मिं एव मनं प्रसीदे तिष्ठे संप्रस्कन्दे ।

निर्वाणघोषं श्रुत्वान निर्वाणे श्रोत्रमाददे ।
निर्वाणमनुत्तरं दृष्ट्वा ध्यायते अकुतोभयं ॥

कुमारेण तं निर्वाणं ध्यायन्तेन मृगी शाक्यकन्या नावलोकिता नाभाष्टा ॥ तस्या दानि मृगीशाक्यकन्याये दौर्मनस्यं संजातं । एत्तकस्य जनकायस्य मध्यतो मया कुमारो अभिस्तुतो न चानेन अहमवलोकितापि ॥

शुद्धोदनेन राजकुमारस्य षड्वालको नाम द्वारो कारापितो पंचपुरुषशतेहि

2. C °reṇa dṛishṭvâ ca punaḥ mana pra° B °sya mana praside aho°. — 3[1]. BC °sya prajànam̃ ku°. — 4[1]. C âryyam̃ ki ° vrajitaḥ ‖ B °jito pravra°. — 4[3]. C kumâro âtma°.

6[2]. B °nâma kâshâya° C °nâma kâyâya pa° BC °rshî vistîrṇno janakapilena(C °karitena) aindramârgeyaḥ | (C °yaḥ bhû°). — 8. C bhûlaka° B bhûrâkama° BC °larâjàvakî ° çaravare gata e ° vâkaḥ mṛi°. — 9[1]. C °kyakam̃nyâ° BC °mâtâ sâ ku°. — 9[2]. C °kshmîye tâdṛiçâye tâdṛiçâye vibhû° B °shṭvâ | gâthâ° C °thâbhir abhista° BC °vati nirvṛi°.

11. BC nirvṛitâ(C °tâḥ ‖) punas te mâtâ pitâ nirvṛi°. — 12. BC nirvṛitâ(C °tâḥ) punaḥ sâ nârî nirvṛittâ(C °tâ) yasya°. — 13. BC °sya virvâṇaça° C °bdam̃ çrutvâ nivàṇasmim̃ evam̃ ma° B °sîdeti tishṭhe° BC °nde nirvâ°. — 14. BC °tvàna ni(B vi)rvâṇaçrotam âdade ni°.

16[1]. C °kyakam̃nyâ° B °lokito nâbhâshṭho tasyo°. — 16[2]. B tasyo dâni° C °mṛigîye çâkyakam̃nyâye daumanasya mam̃jâtam̃ | . — 19. B °kâropito pam̃°.

अपावुरीयति ॥ तस्य अपावुरीयन्तस्य समन्तायोजनं शब्दो गच्छति ॥ पंच राजान शतानि नगरं परिवारेत्वा स्थिता ॥ राजा अभिषेके भाण्डा कारापेति । पुष्यनक्षत्रे कुमारमभिषिंचिष्यं ॥ बोधिसत्वस्यापि एवं भवति । पुष्यनक्षत्रे अभिनिष्क्रमिष्यन्ति ॥ शुद्धावासा देवा बोधिसत्वमाहन्सुः ॥ काले सि महापुरुष तुषितकायाच्च्युतो काले सि मातुः कुक्षिं ओक्रान्तो काले सि जातो कालो च ते अभिनिष्क्रमितुं कालनिर्मामसम्पन्नो चासि महापुरुष । बहु त्वां जनता अभिकांक्षन्ति कर्षका विय उदकपरीक्षया महामेघां ॥ ईश्वरो देवपुत्रो गाथां भाषति ॥

सम्यग्वितर्कय बोधिसत्व एवं वितर्कयंति विद्वांसः ।
उत्पन्न ते कुशलस्य मूला यथा वितर्कयसि सप्रज्ञ ॥

महेश्वरो गाथां $[152^{b}]$ भाषति ॥

अभिनिष्क्रम महावीर अभिनिष्क्रम महामुने ।
सर्वलोकस्य अर्थाये बुध्याहि अमृतं पदं ॥

महाब्रह्मा आह ॥ सचे त्व महापुरुष नाभिनिष्क्रमिष्यसि सप्तमे दिवसे सप्तरत्नानि प्रादुर्भविष्यन्ति राजा त्वं भविष्यसि चक्रवर्ती चातुर्द्वीपो विजितावी धार्मिको धर्मराजा सप्तरत्नसमन्वागतो । नमतो इमानि सप्त रत्नमयानि प्रादुर्भवन्ति सय्यथीदं चक्ररत्नं हस्तिरत्नं अश्वरत्नं मणिरत्नं स्त्रीरत्नं गृहपतिरत्नं परिणायकरत्नं एवं सप्तमं । पूरं च ते भविष्यति सहस्रं पुत्राणां शूराणां वीराणां वराङ्गरूपिणां परसैन्यप्रमर्दकाणां वराणां ॥ सो इमां चत्वारि महाद्वीपां सय्यथीदं जम्बुद्वीपं पूर्वविदेहं अप-

1[2]. C °râjânaṁ ça° BC °çatânâṁ na° BC °sthitâ râ°. — 2. BC °shekaṁ bhâ°. — 3[1]. C pushyanakshetre° B °kumâra abhi° C °shiṁcishyat | . — 3[3]. C pushyanakshetre° B °kshatrena abhi° C °shyati | . — 4[2]. C °okronto° B °jâto kâlâ ca te° BC °tuṁ | kâlaṁ ni° B °mpanno ca se ma° C °rnâmasampannaṁ ca sa ma° BC °rusha bahu°.

6. BC bahu tvaṁ ja° C °kâṁkshati | ka° BC °rshakâ ciya udakaparikshayâ° C °meghaṁ içva° B °meghâṁ îçva°. — 8. BC saṁmyag vi(C °k vi)tarkayasi bo° C °tvasyaivaṁ vi° BC °rkayanti | vîdvâṁsaḥ(C °dvânsaṁ) utpa°. — 9. BC °nnakuçalamûlâ(B °la) yathâ vi ° jña mahe°.

11. C °shkramya ma ° ṣhkramya ma°. — 12. BC °buddhyâhi°. — 13[2]. BC °mishyasi | saptame° C °rbhavishyati | râ ° kravartti caturdvi° B °rttî caturdvîpo vijito vijitâvî° BC °gato ne°. — 15. BC °neshyate | imâni sa° C °prârdurbha° BC °rbhavanti || sayya(C °dya)thi° C °cakraratnaṁ açvâ° B °ptamaṁ pûraṁ°.

17. C puraṁ ca° B °shyati | saha° C °hasra putrâ° B °çûlâṇâṁ vî° C °rûpinâṁ pa° BC °rddakânâṁ balânâṁ vijitâvî | . — 18. B °dvîpâṁ | sa° C °pâṁ | sadyathi ° ttaraṁ ku ° giriṁpa° BC °khilâmaṇḍakâm adaṇḍe° C °ṇḍena anu° BC °dhameṇa abhi°.

रगोदानिकं उत्तरकुरुं सागरगिरिपर्यन्तां अखिलां अकण्टकां अदण्डेन अशस्त्रेण अनुत्पीडेन धर्मेण अभिविजिनित्वा अध्यावसिष्यसि ॥

राज्ञो तुषितभवनाच्च्यवित्वा मातुः कुक्षिमोक्रमे अर्धरात्रे समये ॥ बोधिसत्वो प्रतिबुद्धो पश्यति अन्तःपुरमोसुप्तं काचिद्वीणामुपगुह्य काचिद्वेणु काचिन्नकुलं काचित्सुघोषं काचित्तूणकं काचिच्चन्दीसकं(?) काचित्सम्भारिकां काचित् महतीं काचिद्विपञ्चिकां काचिद् ढक्कपटहं काचिद्वल्लकिं काचित् मृदंगं काचित् मुकुन्दं काचित्पणवं काचिद् दर्दरकं काचिदालिंगं काचित्परिवादिनीं काचिद्गले हस्तं कृत्वा काचित् मृदंगं शीर्षे कृत्वा काचित्परस्परस्य उत्संगे शीर्षं कृत्वा काचित्परस्परस्य अंशे बाहां कृत्वा काचित्परस्परस्य उपगृह्य काचिद्वामदक्षिणातो विक्षिप्तगात्रा कासांचित् मुखातो लाला श्रवति ॥ बोधिसत्वस्य एवं धरणीगतमन्तःपुरं प्रतिकण्ठं दृष्ट्वा अन्तेपुरे श्मशानसंज्ञा उत्पन्ना ॥ बोधिसत्वेन पर्यङ्कातो उत्थिहित्वा काशिकसूक्ष्माणि प्रावृतानि करण्डकातो गृह्य छन्दको च नं उपस्थापको उपस्थापितो । उपनामेहि मे छन्दक अश्वं कण्ठकं ॥ छन्दक आह ॥ कुमार अर्धरात्रे समयो किं इमस्मिं देशकाले अश्वकार्यं ॥ वैश्रवणभवनसदृशो वेश्मो अभिरम किं ते अश्वकार्यं इमं देशकालं । अप्सर[153ª]गणसन्निभं अन्तःपुरं अभिरम किन्ते अश्वकार्यं ॥ एवमिदानीं बहुप्रकारं छन्दको आलपति । कुमार नायमश्वकालो

3[1]. B °nâc cavitvâ° C °mâtur kukshi °râtre sumaye | . — 3[2]. C °çyanti antaḥpuram̃ osu° m upagṛihya kâcid veṇum̃ kâcit nakulam̃° C °t tùnakam̃ kâciç çabdîsakam̃ kâcit sam̃bhârîkâm̃ kâcit mahatî kâcid vevâdakam̃ kâcit kuçatakam̃ kâcid vallakam̃ kâcit mṛidaṅga kâcit makundam̃° B °tîm̃ kâcid vevâdikam̃ kâcid dham̃kunaṭakam̃ kâcid vallikim̃ kâcit mṛidam̃gam̃ kâcit makundam̃° B °vam̃ kâcid darddarakam̃ kâcid âliṅgam̃ kâcit pari° C °vam̃ kâcid dardulakam̃ kâcid alim̃dgam̃(?) kâcit pari° B °d galle hastam̃ | kṛitvâ kâcit mṛi° C °t mṛidam̃dgam̃ çîrshe kṛitvâ kâcit parasparasya am̃çe bâham̃ kṛitvâ kâcit parasparasya upa° B °rasya am̃ge kṛitvâ kâcit parasparasyam upagṛi° trâ kâsâm̃cit sukhâto° C °trâ kâsâm̃cin mukhâto°.

10. B °satva evam̃° BC °evam̃ bhavati gantum̃ antaḥ° B °ram̃ pratishṭâ prakṛitvâ ante° C °ṇṭham̃ kṛitvâ antaḥpure° BC °utpannâ(C °tpanno) bo°.

11. C °paryyam̃kâto utthahitvâ kauçikaçûkshmâṇi° B °çikaçûkshmâṇi prâ° ṇḍakâto cchanda° BC °ndako vanam̃ upasthâpa° pito upanâ°. — 13[3]. B kumâro a° C °samaye ima°. — 14. B vaiçravaṇe bha° C vaiçravaṇasadṛi° B °dṛiçe veço abhiramam̃ ki te açva° C °abhiramanti te açvakâryam̃ | imam̃° BC °kâlam̃ apsa°. — 15. B °ḥpure abhirama kin te açvakâryam̃ imam̃ deçakâlam̃ apsaragaṇasannibham̃ antaḥpuram̃ abhiramam̃ ki te açvakâryam̃ na da idâ° C °ḥpure abhiraman ti te açva°.

16[1]. B na da idânîm̃° C na ca idânim̃ ba° ṇḍaka âlâpayati | B °âlapayati ku°. — 16[2]. BC kumâra ayam̃ açva° C °çvakâle râ° B °kim̃ | idâ°.

राजारहेहि कुमार शयनेहि इमं शयनकालं किं इदानीमश्वकार्यं ॥ कुमारो आह ॥ छन्दक इदानीं मे अश्वकार्यं उपनामेहि मे कण्ठकं ॥ छन्दकस्य भवति । यथा कुमारो इमस्मिं देशकाले कण्ठकं याचति सुखप्रसुप्तस्य जनस्य नूनं कुमारो अभिनिष्क्रमितुकामो ॥ तेन दानि कण्ठकं पल्लानयन्तेन उच्चेन स्वरेण आरावं मुक्तं यथा राजा बुध्येय जनो च सर्वो कपिलवस्तुस्मिं । छन्दकस्वरेण न दानि ततः कोचिद्विबुध्यति । देवेहि सर्वस्य जनस्य आभ्यन्तरस्य बाहिरस्य ओसोपनं कृतं । कण्ठकेनापि बोधिसत्वस्य उपनामयन्तेन उच्चेन स्वरेण हीषितं मम हीषणशब्देन राजा शुद्धोदनो विबुद्धिष्यति जनकायो च तेन समन्तायोजनं स्वरेण अभिविज्ञापितं न कोचिद्विबुध्यति ॥ देवकोटिसहस्रियो कपिलवस्तुं समागताः गन्धमाल्यमादाय बोधिसत्वस्य अभिनिष्क्रमन्तस्य पूजार्थं ॥

बोधिसत्वो कण्ठकं हयराजं आरूढो देवसहस्रेहि च नभगतेहि पुष्पवर्षं ओसृष्टं मण्डरवाणि महामण्डरवाणि कर्कारवाणि महाकर्कारवाणि रोचमानानि महारोचमानानि मंजूषकाणि महामंजूषकाणि भीष्माणि महाभीष्माणि समन्तगन्धानि महासमन्तगन्धानि पारिजातकानि दिव्यानि सुवर्णपुष्पाणि दिव्यानि रूप्यपुष्पाणि दिव्यानि रत्नपुष्पाणि दिव्यानि चन्दनचूर्णानि दिव्यानि अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि च गन्धोदकशीतलानि कपिलवस्तुनः समन्तेन षष्टि योजनानि जानुमात्रं दिव्यं कुसुमौघं संवृत्तं समन्ताच्च षष्टि योजनानि दिव्यगन्धोदकेन कर्दमं संवृत्तं अभवत् रुतानि च दिव्यानि कोटिसहस्रनियुता संप्रवाद्येन्सुः दिव्यानि च संगीति निर्वर्तेन्सुः अप्सरसहस्राणि च प्रणद्येन्सुः

2[1]. B °kanthakam̃ ‖. — 3. C °shkramitum̃ kâmaḥ tadâ°. — 4. B te dâni kaṇṭha° C tadâ dânim̃ kaṇṭha° BC °pallânatena u° B °reṇa ârocamuktam̃ | ya° C °âràvamuktam̃ ya° B °râjâ dhya(?)ya jano° C °sarve kapi° stu cchanda° B °stu kapilasvareṇa°. — 5. C °reṇa nam̃dâmi tato kecid vi° B °taḥ kvacid vi°.

6. B °janasyam âbhya° C °janasya sâbhyantara vâhi° BC °oçopanam̃ kṛitvâ kaṇṭha°. — 7. B °mayanti na ucce °reṇa hishitam̃° BC °mama bhîshaṇa° C °çabdam̃ na râjâ° B °janakâye ca° C °janakâyâ ca tena samantayo° B °samantoyoja° tam̃ na kvacid vi° C °tam̃ na kenacid vi°. — 9. B °gataḥ ga° C °gato gandha° jârtha bo° B °rtham̃ bo°.

11. BC °ârûḍhâ de° C °nabhegavatehi pu° B °nabhagavahi pu° C °shpavarsha osṛi° B °mahârocamâni° C °mahârocamânâni sam̃jûshakâṇi mahâmam̃jûshakâni bhîshmâṇi samanta° B °mahâbhishmâni ‖ samanta° BC °candranacûrṇṇâni divyâni agu° C °rucûrṇṇâni divyâni tamâlapatracûrṇṇâni divyâni kaçalacûrṇṇâni divyâni ca çigam̃ndho° B °keçalacû° çitalâṇi ka° C °stuno samantena shashṭhi yojanâni jâ° BC °mâtram̃ divyam̃ kusu° C °samantâ ca shashṭi yojanânâm̃ divyam̃ gandhodake° B °c ca shashṭi joyanâm̃ divyam̃ gandhodake° vṛittam̃ ‖ bhagavân tâni ca° C °vṛittam̃ ‖ bhagavâ rutâni ca° B °srakoṭiniyuta sam̃pra° C °srakoṭini sam̃pra° BC °vâdyetsuḥ divyâni ca sam̃gîti nivarttetsuḥ a° C °srâṇi ca sapravâdyetsuḥ caturhi° B °praṇadyetsuḥ ca gâyetsu ca caturhi°.

[153b] च गायेन्सु च । चतुर्हि महाराजेहि कण्ठकस्य पादा गृहीता ॥ कण्ठकजातानुगामी अनुश्रोत्रं पेलवको च निष्क्रान्तो यदि न समजवो तेन भवामि ॥ छन्दकसहजो सुप्रतिष्ठितो नाम यक्षो पंचशतपरिवारो । तेन षड्डालकद्वारमपावृतं घोषं च निगृहीतं ॥

अथ बोधिसत्वो महान्तं हस्तिकायं अवहाय अगारादनगारियमभिनिष्क्रामति महान्तं पत्तिकायमवहाय महान्तं भोगस्कन्धमवहाय महान्तमैश्वर्यमवहाय महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति ॥ बोधिसत्वो जातीये अर्त्तीयन्तो जातिसमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थं अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति । [महान्तमश्वपत्तिकायमवहाय महान्तं रथकायमवहाय महान्तं पत्तिकायमवहाय महान्तं भोगस्कन्धमवहाय महान्तमैश्वर्यमवहाय महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति ॥] बोधिसत्वो [जातीये अर्त्तीयन्तो] मरणेन अर्त्तीयन्तो मरणसमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थाय अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति ॥ शोकेहि अर्त्तीयन्तो उपायासेहि अर्त्तीयन्तो उपायाससमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थं अगारादनगारियमभिनिष्क्रामति ॥ न खलु पुनर्भिक्षवः बोधिसत्वो परिजुञ्जेन परिजूर्णो अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अग्रेण परमेण यौवनेन समन्वागतः अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति ॥ न खलु भिक्षवः बोधिसत्वो व्याधिपरिजुञ्जेन परिजूर्णो अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अग्रेण परमेण आरोग्येन समन्वागतो अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति ॥ न खलु पुनर्भिक्षवः भोगपरिजुञ्जेन परिजूर्णो

1[1]. C °pâdâm̃ gṛihîtvâ kaṇṭha° B °gṛihîto kaṇṭha°. — 1[2]. C °nugâmaḥ | anuçrotam̃ palavako ca nikrânto° B °pelacako ca ni° BC °di na bhavâmi samajaro na tena bha(C °samajavena bha)°. — 3[1]. BC cchandako saha°. — 3[2]. B tena paṭṭâlakadvâ° C °tena shadvâram a°. — 5. C bodhi° BC °shkrâmati || mahâ° BC °bhogakam̃dha° B °m aiçvam avahâya mahântam jñâ° C °rgam avahâyam̃ agârâ°.

7. C bodhisatva jânîye° B °arttîyante | jâtisa° BC °kramam̃ mâ° B °shkramati ma°. — 9. C °açvakâyam avahâya mahântam̃ ratha° C °bhogandham ahâya mahântam ai° BC °rgam avahâya || agârâ°.

11. C °jâtiye arttiyanto jâtîsamatikramam̃ mâgam abhigamanârtha agârâ°. — 13. C çokehi arttiyanto yanidevehi attishanto daumanasehi arttâyante | upâyâse ° nto upâyasamati° B °sehi arttiyanto upâyasasamati° C °nârtha agârâ° B °rtham̃ agâd a° C °nishkramati | . — 14. C °puna bhikshavo bo° B °dhisatva jarâparijñâto agârâ° C °dhisatva jarâparijñânena parijñânena parijñâto agârâ°. — 15. C °bhikshevo bo° C °samanâgato agârâ° B °riyam̃m abhi°.

17. C °khalu punar bhikshavo bodhisatvo bhoga° B °dhiparijutena parijûto agârâ°. — 19. C °bhogapariyuktena pariyukto agârâ° B °bhogaparijûnena parijûno agârâ°. —

IMPRIMERIE NATIONALE

अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति। अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो महान्तं भोगस्कन्धमवहाय अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति॥ न [154ᵃ] खलु पुनर्भिक्षवः बोधिसत्वो ज्ञातिपरिजुञ्ञेन परिजूर्णो अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति। अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगारादनगारियं अभिनिष्क्रामति॥

शैलाः संधूयेन्सुः सलिला खलेन्सुः सागरो च निरामितो क्षुभ्ये देवा च दिव्यं चन्दनचूर्णमोकिरेन्सुः। दिव्यानि अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मुक्तपुष्पवर्षाणि ओकिरेन्सुः॥ इयं महापृथिवी अतीव षड्विकारं कंपे प्रकम्पे संप्रकम्पे बोधिसत्वस्यैव तेजेन अप्रमेयस्य च उदारस्य च महतो ओभासस्य लोके प्रादुर्भावो अभूषि। या पि ता लोकान्तरिकाः अन्धकारा अन्धकारार्पिता तमिस्रा तमिस्रार्पिता अघा असंविदितपूर्वा यत्र इमे चन्द्रमसूर्या एवं महर्द्धिका एवं महानुभावा आभया आभां नाभिसंभुणन्ति आलोकेन वा आलोकं न स्फरन्ति ता पि च तेन ओभासेन स्फुटा अभून्सुः। ये पि तत्र सत्वा उपपन्नाः ते पि अन्योन्यं संजानेन्सुः। अन्ये पि किल भो इह सत्वा उपपन्ना। एकान्तसुखसमर्पिता च पुनस्तत्क्षणं तन्मुहूर्तं सर्वसत्वा अभून्सुः॥ ये पि तत्र अवीचिस्मिं महानरके उपपन्नाः अतिक्रम्यैवं देवानां देवानुभावं नागानां नागानुभावं यक्षाणां यक्षानुभावं। ध्यामानि च अभून्सुः मारभवनानि निष्प्रभाणि निस्तेजानि निरभिरम्याणि॥ क्रोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेन्सुः द्विक्रोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेन्सुः त्रिक्रोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेन्सुः योजनकान्यप्यत्र खण्डानि प्रप-

1. C °hântam̃ gaskandha° C °agârasmâd anagâri°. — 2. C atha khalu bhiksha° B °jñâtiparijñânena parijñâto agârâ° C °jñâtiparijanena parijñoto agârâ ° riyam abhi°. — 3. C na khalu bhi ° satva ma° B °ya agâyâd ana° C °nishkramati çilâm̃°. — 5. B °sam̃dhûpetsuḥ salilâ lalatsuḥ sâga° C çilâm̃ sam̃dhupetsuḥ salilalam̃su sâyaro ca niromiko kshubhya de° B °nirâmiko kshu° B °cûrṇnam̃m âkiretsuḥ | C °cûrṇna okitetsuḥ agu°.

6. BC agurucûrṇṇâni divyâni cûrṇṇâni divyâni keçalacû ° kiretsuḥ | . — 7. BC imam̃ mahâ° B °ḍvikâlam̃ kam̃pe sam̃kampe sam̃prakampe bo° C °ram̃ kampe pra ° tvasyaivam̃ te°rbhâvaḥ | abhûshi yâ°. — 9. BC °ntarikâḥ andhakârâ(B °ro andhakârâ)pitatvâ tamiçrâm i(C °srân i)ti sâyitvâ aghâsam̃ vidhipûrvâ° C °ryâ evam̃ maharddhiko evam̃ maharddhikâ evam̃ mahânubhâvâ âbhayâ âbhirâsam̃bhu° B °sam̃bhuṇati | â ° na sphuranti | tâ° C °ranti tâm̃ pi ca te ° bhâmena sphu° B °abhûtsuḥ ye°.

12. B °papam̃nâs te pi° BC °jânetsuḥ anye°. — 13. BC °nnâ e°. — 14¹. C °sukhamarpi ° hûrtta sarva° B °nsuḥ ye pi ta°. — 14². B °nnâḥ abhinishkrameyam̃ | devânâm̃° C °nnâḥ abhinishkrasyaivam̃ devânâm̃° C °yakshânâm̃ ya° BC °kshânubhâvam̃ vyâmâni°.

16. C °mâni ram̃ abhû ° bhavanâni ca nishpra° B °bhâni nirabhiramyâni nistejâ koçikâ°. — 17. B koçikâ ° patetsuḥ dvikoçikâ ° patetsuḥ trikoçikâm̃nyapya ° patetsuḥ jojana ° patetsuḥ | C kroçikânyapyatrâ khaṇḍâni prapatetsuḥ trikoçikânyatra khaṇḍâ ° patetsuḥ yojanânyatra kha ° patetsuḥ.

त्वेन्सुः । ध्वजाग्राण्यपि चात्र प्रपतेन्सुः । मारो च पापीमां दुःखी दुर्मना विप्रतिसारी अन्तशल्यपरिदाघजातो अभूषि ॥

बोधिसत्वे खलु पुनः भिक्षवो अभिनिष्क्रमन्ते अतीव पुरिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव दक्षिणा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव पश्चिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव उत्तरा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव हे[154b]ष्टिमा दिशा अतीवोपरिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि ॥ अतीव चन्द्रमसूर्याणामुद्गमनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभून्सुः अतीव पथगमनानि अतीव ओगमनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव नक्षत्राणि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि । अतीव तारकरूपाणि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव चातुर्महाराजिकानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि । अतीव त्रायस्त्रिंशानां यामानां तुषितानां निर्माणरतीणां परनिर्मितवसवर्तिनां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव मारभवनानि ध्यामानि अभून्सुः । दुर्वर्णा निष्प्रभाणि ध्वजाग्राणि मारकायिकानां देवानां मारो च पापीमां दुःखी दुर्मनो विप्रतिसारी ध्यामन्तवर्णो अन्तोशल्यपरिदाघजातो ॥ ब्रह्मकायिकानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभून्सुः । शुद्धावासानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभून्सुः । एवं च तेषु शुद्धावासेषु देवेषु परीत्ताभानां सम्यक्संबुद्धानां अधिष्ठितानि चंक्रमा निषद्यानि शय्यानि तानि पि अतीव परिशुद्धानि अभून्सुः पर्यवदाता ॥ शुद्धावासा देवा अतीव हृष्टा अभूषि उदग्रा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्भिक्षवः अभिनिष्क्रमन्ते यावता नागानामधिपतयो नागराजानो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औप-

1[1]. BC °jâgrâm̃ny a ° tetsuḥ mâ°. — 1[2]. BC °ḥkhi daurmanâ°. — 3. BC °satvo kha° C °punar bhiksha ° manto ati ° ryyapradâtâ°. — 4[1]. B °çâ pariçuçâ pariçuddhâ°. — 4[2]. B °ryapadâtâ°. — 5. B °uttaradiçâto pari° C °çâ paryyava°.

7. B °sûryâm̃ṇâm̃° BC °dgamatâni pari ° nsuḥ | ativa patha° C °thagamanâni ativâ oga°. — 9[1]. B °kshatrâni pari°. — 9[2]. C °rûpâni pariçu°.

11. B °strim̃çânâ yâ° C ° savarttinâm̃ de°. — 13[1]. C ativa ca mâra° BC °dhyânâni abhûnsuḥ(C °tsuḥ |) du°. — 13[2]. C °bhâṇi dhvajâgâni mârakâyikâm̃ devatâ mâro° B °grâṇi mânakâyikâna devatâ mâro° C °durmanâ vi ° rî dhyâvanto varṇṇo° B °dhyâmavanto varṇṇo° C °çalyopari° BC °jâto bra°. — 15. C °bhûtsuḥ | .

16. C °devânâm̃ pari ° bhûtsuḥ. — 17. C °rîttabhânâm̃ sam̃mya ° kramâṇishadyâ° C °tânyapi atî ° dâta ‖ . — 19. B çuddhâvâso de° BC °hṛishṭo abhûshi | u° C °pritisâmanasyajâtâḥ. — 20. B °satvo kha° C °satva khalu punaḥ bhiksha° B °yâvatâm̃ nâgânâm̃° C °yâvattâm̃ nâgâm̃ adhi ° râjânâm̃ aṇḍa° B °râjâno | aṇḍa ° ttikâyam̃m abhi° C °ttikâyam̃ abhi ° tvam evam̃ pushkaretsuḥ | agârâ° B °skaretsuḥ agârâ ° jitum̃ bo°.

पादुका वा ते महतीं चतुरंगिनीं सेनामभिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायमभिनिर्मिणित्वा बोधिसत्वमेव पुरस्करेन्सुः अगारादनगारियं प्रव्रजितुं ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्भिक्षवः अभिनिष्क्रमन्ते यावता सुवर्णाधिपतयो सुवर्णराजानो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा ते महतीं चतुरंगिनीं सेनां अभिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायं अभिनिर्मिणित्वा बोधिसत्वमेव पुरस्करेन्सुः ॥ नगरदेवता बोधिसत्वस्य गच्छतः पुरतः [155a] स्थित्वा दीनमना आह ॥

नाग नाग अवलोकयाहि मे
सिंह सिंह अवलोकयाहि मे ।
सत्वसार अवलोकयाहि मे
सार्थवाह अवलोकयाहि मे ॥

कपिलाह्वयातो निर्गम्य अवलोकिय पुरवरं पुरुषसिंहो शाक्यकुलानन्दजननो इमां गिरामभ्युदीरयति ॥

अपि नरकं प्रपतेयं विषं च खादेतुं भोजनं भुंजे ।
न तु पुनरिह प्रविश्य अप्राप्य जरामरणपारं ॥

अयं भिक्षवः बोधिसत्वस्य अभिनिष्क्रमणसम्पदा ॥

बोधिसत्वो देवसहस्रेहि चतुर्हि च महाराजेहि संप्रतिगृहीतो कपिलवस्तुतो दक्षिणेन द्वादश योजनानि नीतो मल्लविषयं अनोमियं नाम अधिष्ठानं वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदस्य नातिदूरे ॥ तहिं बोधिसत्वो प्रतिष्ठितो छन्दको च ॥ बो-

3. B °tve ‖ puna° C °tve khalu puna° B °yâvato suvarṇṇâ° C °yâvattâm̃ suvarṇṇâdhipataye suvarṇṇa° BC °dukâ vâ tam̃ mahântam̃ catu° C °senâm̃ abhinimâya mahâ ° stikâyam açva ° thakâyam̃ abhinirmâya bo ° tvam evam̃ pu ° retsuḥ | B °retsuḥ naga°.

6. C °cchantasya purato sthitvâ dînavadanâ âha ‖ . — 8. B nâgânâga a° C nâgânâm̃gam̃ avalokayâmi sim̃hosim̃ham̃ avalokayâmi | B °me sim̃ham̃ sim̃ha a°. — 10. C me satva°.

12. C °hvayotam̃ nirga° B °hvayâto nirga° C °lokaya purushaparam̃ purusham̃ sim̃ham̃ çakyakulanandija° B °kulanam̃daja°. — 14. BC °khâditum̃° B °bhum̃jen na°. — 15. B na bhu (*ou* tu) va aham̃ pra° C na bhuvam̃ aham̃ pravi° B °viçyam̃ aprâ° BC °maraṇam̃ pâram̃-(C °ram̃ ‖) a°.

16. BC °dâ bo°. — 17. C °hasrâ catu° B °hasrâ ca catu° C °jehi ca sam̃° C °yojanam̃ nîto ‖ ma ° shaya anâma adhisthânam̃° B °anosiyam̃ nâ ° shṭhasya âçra ° dûre tahim̃°. — 19¹. C °pratisthito° B °ko ca bo°. — 19². C °açvarâjam̃ ccha° BC °çati | mahâ° C °gauttamî° BC °lpesi | kṛita° C °mishyasi pravṛittapravara° B °vṛitya vara°.

धिसत्वो छन्दकस्य हस्ते आभरणानि च देति कण्ठकं च अश्वं छन्दकं च पितुश्च शुद्धोदनस्य संदिशति महाप्रजापतीये गौतमीये सर्वस्य च ज्ञातिवर्गस्य कौशल्यं जल्पेसि कृतकृत्यो आगमिष्यामि प्रवृत्तवरधर्मचक्रः ॥ छन्दको आह ॥ मातुः पितुः न उत्कण्ठितं स्या ते ॥ बोधिसत्वो आह ॥ छन्दक

इत्यर्थमेवमहं तव दोषदर्शी
मोक्षार्थं मोक्षमति स्वजनं त्यजामि ।
जातस्य जन्मनि कथं पुनर्भवेया
दृष्टेन बान्धवजनेन विप्रयोगः ॥
यदि न मरणं नो जातं स्यान्न रोगजरादयः
यदि च न भवेदिष्टत्यागो न चाप्रियसंश्रयो ।
यदि च विफला नो स्यादासा सुखं च न चंचलं
विविधविषया मानुष्यस्मिं इमापि रतिर्भवेत् ॥

छन्दको आह ॥ त्वं नाम आर्यपुत्र निर्दिष्टो सर्वशास्त्रकुशलेहि चातुर्द्वीपगतिर्भविष्यसीति । न तं सत्यं ॥ बोधिसत्वो आह ॥ भो भणे छन्दका किमन्यं च भणितं तेहि नैमित्तिकेहि कुशलेहि ॥ वर्तति खु सत्यकालो यदि ते मम गौरवं अस्ति ॥ छन्दको आह ॥ एषो भणामि । अथ वा विजहित्वा मेदिनीं प्रव्रजति भवति भवरागहन्ता अशेषदर्शी इदं द्वितीयं ॥

बोधिसत्वस्य एतदभूषि । कथं प्रव्रज्या च चूडा च ॥ बोधिसत्वेन असिपट्टेन चूडा छिन्ना सा च चूडा शक्रेण देवानामिन्द्रेण प्रतिच्छिता त्रायस्त्रिंशद्भवने पूज्यति

3^{2}. B mâtuḥ mâtuḥ sa utkaṇṭhitasyati ‖ C mâtuḥ sa utkaṇṭhasyeti | . — 4^{1}. C °satva âha ‖ . — 4^{2}. B °m evaṁ ahaṁ ta ° rçimaḥ mokshârthaṁ âkshamayatiḥ sva° C °kshârtha mokshayati sva°.

7. C °sya jatmani ka° BC °veyâ | i° B °bândhaveva janena ca viprayogaḥ ya° C °janena ca viprayogo ya°. — 9. BC °raṇaṁ jâta syân na ro ° yaḥ | yadi na bha° B °d ishṭityâ° C °saṁçreyo BC °yo yadi°.

11. B °phalâ tasyâ° C °phalâ tasya dâmâ sukhan tava caṁcaraṁ vivi° B °khaṁ tava caṁ° BC °shayo mânushesmiṁ° B °imâṁ pi ra° C °imâm api ra°. — 13^{2}. B °nidishṭo° BC °câtudvîpagatir bha°. — 14^{1}. C etaṁ sa° BC °tyaṁ bo°. — 14^{2}. BC °satva â°. — 14^{3}. C °ndako ki° BC °bhi va°. — 15. B °rttati shu sa ° di te | mama° C °ravam asti ‖ .

16^{3}. BC °medinî pravraja(C °jishya)ti | bhavati bhavarâ° C °darçi i°. — 18^{1}. C °tvasyaitad a° B °bhûshi kathaṁ°. — 18^{2}. B °ḍâ ca bo°. — 18^{3}. B °satvo na asipaṭṭeṇa cûḍâ cchi° C °sipatreṇa cûḍâ cchinnâ sâ cûḍâ ça ° ndreṇa pravicchitâ tra° C °jyati cûḍânahaṁ ca°.

चूडामहं च वर्तति ॥ [155^b] समसमं कण्ठको बोधिसत्वस्य पादां लिहति । बोधिसत्वो अनपेक्षो प्रक्रमति ॥

प्रव्रज्यां कीर्तयिष्यामि यथा प्रव्रजि चक्षुमां ।
जीर्णं कालगतं दृष्ट्वा संवेगमलभे मुनिः ॥
योनिशो लब्धसंवेगो महाप्रज्ञो विपश्यको ।
दृष्ट्वा आदीनवं लोके प्रव्रजि अनगारियं ॥
अवहाय मातापितरं ज्ञातिसंगमनं तथा ।
निर्यासि कपिलवस्तुतो अश्वमभिरुह्य कण्ठकं ॥
अवहायाश्वच्छन्दके छित्त्वान गृहबान्धनां ।
सर्वमेतमवसृज्य अनपेक्षो एव प्रक्रमेत् ॥

यं दानि बोधिसत्वेन अभिनिष्क्रमित्वा अनोमियातो अधिष्ठानातो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमस्य नातिदूरतो छन्दको निवर्तितः सकण्ठको आभरणानि च विसर्जितानि राज्ञो शुद्धोदनस्य कौशल्यं संदिष्टं महाप्रजापतीये गौतमीये तथान्येषामपि ज्ञातीनां । यशोधराये न संदिशति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तवरधर्मचक्रः तं भिक्षूहि श्रुतं । भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ कथं यशोधराये अनपेक्षो प्रक्रान्तो ॥ भगवानाह ॥ नाहं भिक्षवः एतरहिं एवानपेक्षो प्रक्रान्तो । अन्यदापि अहं यशोधराये अनपेक्षो प्रक्रान्तः ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो ऽतीतमध्वाने उत्तरापथे तक्षशिला नाम नगरं तत्र वज्रसेनो

1[1]. B °kanthako bo° dâm̃ liheti | . — 1[2]. C °satva ana° krami pravra° B °mati pravra°. — 3. BC °shyâmi | ya° B °mâm̃ jî° C °mâm̃ rṇṇa kâla°. — 4. C °labhate munim̃ || B °muniḥ yo°. — 5. C °mahâpaçyeti paçyako | .

7. C °jñâtim̃ ca sam̃gamam̃ ta°. — 8. C niryyânsi ka° BC °stuno a° C °açvaruhya kam̃thakam̃ | . — 9. B °hâyaçva° C °hâyacchandako cchitvâ grihe bândhavaḥ B °tvâ grihabândhavâm̃°. — 10. C °ksho evam̃ prakramate yadi | .

11. B °atopiyâto° C °atopijâto adhisthânâ° dûre cchandako nivarttato || sacchandako sakaṇṭha° B °rttitaḥ || sacchanno sakaṇṭha° ṇâni ca | visa° B °jñâtimâm̃ | . — 14[2]. B yathâ bha° C °bhikshubhi çru° BC °çrutam̃ bhi°. — 15[1]. C bhikshu bha°. — 15[2]. C katham̃ bhagavâm̃n yaço° BC °anâpe°.

16[1]. C °etarhim evâna°. — 16[2]. C °krânto || . — 17[1]. C bhikshu âham̃suḥ || B °nsuḥ a°. — 18. C °kshavo bhûta° B °kshavaḥ atî°. — 19. B atita °the takshâçilâ° C °pûrva bhi° B °seno nâ çre° BC °çreshṭiputro° B °takshâçilâto° C °vârâṇasim̃ ga° B °cchati | a° dâya so dâ°.

नाम श्रेष्ठिपुत्रो अश्ववाणिज्येन तक्षशिलातो वाराणसिं गच्छति अश्वपण्यमादाय ॥ सो दानि गच्छन्तो अन्यत्र वाराणसीये सार्थो चोरेहि विप्रहतो । वणिजा हतविहता कृता सर्वे अश्वा हृता ॥ सो दानि सार्थवाहो मृतकेन पुरुषकुणपेन आत्मानं प्रतिच्छादेत्वा शयितो एवं न हतो ॥ यदा ते चोरा तं सार्थवाहं हतविप्रहतं कृत्वा ग्रहणमादाय गता तदा सो वज्रसेनो अश्ववाणिजो उदकभ्रमेन वाराणसीं नगरं प्रविशित्वा शून्यागारे शयितो ॥ तां एव दानिं रात्रीं वाराणसीये नगरे चोरेहि राजकुलातो सन्धिं छित्त्वा प्रभूतं द्रव्यं हृतं । प्रभाताये रात्रीये राजकुले सन्धिः छिन्ना अमात्येहि दृष्टा ॥ तेहि राज्ञो निवेदितं ॥ महाराज राजकुले सन्धिः छिन्ना ॥ राज्ञा आणत्ता ॥ प्रत्यवेक्षथ राजकुलं ॥ अमात्येहि प्रत्यवेक्षन्तेहि दृष्टं प्रभूतं द्रव्यं हृतं [156a] ॥ तेहि राज्ञ आरोचितं ॥ महाराज प्रभूतो राजकुलातो द्रव्यं हृतं ॥ राज्ञा अमात्या आणत्ता ॥ मार्गथ तां चोरां ॥ ते राजआणत्तीये तन्मुहूर्तं वाराणसीये चौरा मार्गीयन्ति सर्वगृहाणि लोलीयन्ति देवागाराणि शून्यागाराणि ॥

ते राजभट्टा मार्गन्ता तहिं शून्यागारं प्रविष्टा यत्र वज्रसेनो अश्ववाणिजको चौरेहि विप्रहतो शयितो ॥ सो दानि मार्गश्रमेण च रात्रीजागरेण च चिन्ताये च श्रान्तोक्लान्तो प्रसुप्तो सूर्यें पि उदिते न विबुध्यति ॥ सो तेहि राजभट्टेहि चौरा मार्गन्तेहि दृष्टो रुधिरेण सिक्तावसिक्तगात्रवस्त्रो सद्रव्यो शयितो तेषां राजभट्टानां च दृष्ट्वा एतदभूषि ॥ अयं चौरो राजकुलमोषको ॥ सो दानि राजभट्टेन पादेन

2[1]. B °vârâṇasiṁye° C °sârtha caurehi° B °rtho cârehi viprahato va°. — 2[2]. BC va(C vâ)-ṇijaṁ hata(C °tâ)vihatâ hṛitvâ sa° B °hṛitâ so dâ°. — 3. C °kena manushyakûṇapeṇa âtmâ° B °tvâ çacito na evaṁ° C °çayitena evaṁ° BC °hato yadâ°. — 4. C yadâ ta caurâ taṁ sâ° vihataṁ kṛi° B °grahanam â° B °gatâ | tadâ° C °gatâḥ tadâ so vajase ° ṇasiṁ na° B °re çayito tâṁ eva dâ°.

6. C tân evaṁ dâni râtriṁ vârâṇasiye nagare caure° B °hṛitaṁ pra°. — 7. C °kule maṁdhi cchi° BC °cchinnâḥ a° B °dṛishṭvâ tehi°. — 8[1]. B °taṁ ma°. — 8[2]. C °sandhir cchinnâḥ B °nnâḥ râjñâ°. — 9[1]. BC °ttâ pra°. — 9[2]. C °kule amâ° B °kulaṁ amâ°. — 9[3]. C °drashṭavyaṁ hṛitaṁ || B °hṛitaṁ tehi°. — 10[1]. B tehi | râjñâ ârocitaṁ ma°. — 10[2]. B °hṛitaṁ râ°.

11[1]. B râjño a° C râjâ âṇattâ amâ° BC °ttâ mâ°. — 11[2]. C mârgetha tâṁ caurân te râ° B °râṁ te râ°. — 11[3]. BC °râjâ âṇa° C °ṇattâye | tatmuhurtta vâ° B °rgîyanti sa° C °sarve gṛi ° vâgârâṇi pânâgârâṇi çû° BC °nyâgârâṇi te râ°. — 14. C °bhaṭṭa mâganta tâhiṁ çû° BC °shṭâ ya°. — 15. C °râtrijâga° BC °krânto anyâsupto sû° C °sûryya pi u° BC °buddhyati so te°.

16. B °rgantohi dṛi° BC °vasikto gâtro savastro° B °stro dravyaṁ suçariro teshâṁ° C °stro savastro dravyaṁ mûlaçariro teshâṁ°. — 18[1]. C °kulaso esha ko so dâ° B °shako so dâ°. — 18[2]. C °hâra da° B °pito utti°.

प्रहारं दत्त्वा उत्थापितो । उत्तिष्ठ पाप चौर अस्ति नाम त्वं राजकुलं धर्षयसि ॥ सो दानि अश्ववाणिजको भीतो त्रस्तो उत्थितो किमेतं ति ॥ ते दानि राजभट्टा आहन्सु: ॥ अस्ति नाम त्वं पाप चौर राजकुलं पि धर्षयसि ॥ सो दानि आह ॥ आर्या प्रसीदथ नाहं चौरो अश्ववाणिजको अहं ति ॥ ते दानि राजभट्टा आहन्सु: ॥ एदृशको अश्ववाणिजको भवति यादृशो त्वं पापचौरो त्वं ॥ तेहि स उदीरयन्तो पश्चाद्वाङ्कं बन्धयित्वा राज्ञो उपनामयितो ॥ एवं देव शून्यागारे शयितो लब्धो ॥ राजा पि चण्डो च उग्रशासनो च । तेन आणत्तं ॥ गच्छथ नं अतिमुक्तकश्मशाने नेत्वा जीवशूलकं करोथ ॥

सो दानि पश्चाद्वाङ्कं बन्धनबद्धो मद्यपानेन पायी वध्यकण्ठगुणेन खरस्वरेण पटहेन वाद्यमानेन असिशक्तितोमरधरेहि पुरुषेहि वध्यघाटकेहि परिवृतो जनसहस्रेहि अतिमुक्तकश्मशानं निर्नीयति गणिकावीथिं च संप्राप्तः । तहिं च श्यामा नाम अग्रगणिका आढ्या महाधना महाकोशा प्रभूतजातरूपरजतोपकरणा प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेया ॥ सो दानि सार्थवाहः वधं नीयन्तो ताये श्यामाये अग्रगणिकाये दृष्टो । सह दर्शनमात्रेण गणिकाये तस्मिं सार्थवाहे प्रेम्नं निपतितं ॥ यथोक्तं भगवता ॥

पूर्वं वासनिवासेन प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।
एवं संजायते प्रेम्नं उत्पलं [156b] वा यथोदके ॥
संवासेन निवासेन प्रेक्षितेन स्मितेन च ।
एवं संजायते प्रेम्नं मानुषाणां मृगाण च ॥

1. B °cauro asti° C °sti nomaṁ tvaṁ râjakule dharshayati | . — 2^{1}. B °bhitos trasto C °m etan ti | B °taṁ ti te dâ°. — 2^{2}. C °hatsuḥ || . — 3^{1}. C °cauraṁ râjakulam api dha°. — 4^{1}. B ârya pra° C âryya pra°. — 5^{1}. B °ço tvaṁ hi cauro tvan tehi°. — 5^{2}. BC °hi saudira° C °nâmito | .

6. C evaṁ te ca çû° C °labdhâ || . — 7^{1}. C °ugraṇâçâne ca B °udagrâṇâsano ca tena°. — 7^{2}. BC °ttaṁ ga°. — 7^{3}. C °muktakaṁ çmaçâne nitvâ° B °muktake çâçâne netvâ° C °çûnyakaṁ°. — 9. C °nena pâni baddho kaṇṭhe gu° B °nena pâyi vaddhyakaṇṭhe guṇena || svara° B °paṭâhena° C °shehi baddhyaghâ ° muktaṁkaṁ çma° B °muktakaṁ çma ° nirnâyati | ga° BC °vithi ca sampráptaḥ(C °pto) ta°.

11. B tahiṁ ca tahiṁ ca çyâ° C tahiṁ ca tahiṁ çyâ° C °âḍhyo mahâdhano mahâkoço prabhûtajâ ° she vâ | B °she vâ so dâ°. — 13. C °rthavâho vadho niya° B °haḥ vadhryâniya ° shṭo saha°. — 14. C sa darça°.

16. C °sena vratyutpannena tena vâ | . — 17. C °presne utparaṁ vâ ya°. — 18. C °kshitena smiṁtena ca | B °smitena ca evaṁ°. — 19. C °saṁjârate pre° B °premaṁ mâ ° mṛigâya ca | B °gâṇâṁ ca | .

यत्र मनं प्रविशति चित्तं वापि प्रसीदति ।
सर्वत्र पण्डितो गच्छे संस्तवो वै पुरे भवेत् ॥

सा दानि गणिका तहिं अश्ववाणिजके जातीसहस्राणि प्रेम्नानुबद्धा । तस्या तहिं अत्यर्थं प्रेम्नं उत्पन्नं ॥ तस्या दानि एतदभूषि । यदि एतं पुरुषं न लभामि मरिष्यामि ॥ सा दानि तन्मुहूर्तं चेटिकामाह ॥ अमुके गच्छ मम वचनेन एतां वध्यघातां वदेहि अहं वो एत्तकं हिरण्यसुवर्णं दास्यामि मा एतं पुरुषं घातेथ । अन्यो पुरुषो आगमिष्यति एतद्वर्णो एतद्रूपो च तं गृह्य तं मारेथ ॥ तथा च जल्पसि द्वितीयो न जानीते ॥ ततः सा चेटी गत्वा तेषां च घातकानां यथासन्दिष्टं आरोचयेसि ॥ तस्या ते वध्यघातका आहन्सुः ॥ वाढं एवं भवतु ॥ ते दानि कृतान्तसूनिकां गच्छन्ति ॥ तहिं दानि गणिकाकुले श्रेष्ठिस्य एकपुत्रको द्वादशवर्षिकेन क्रयेण प्रविष्टको दश वर्षा अतिक्रान्ता द्वे वर्षा अवशिष्टा ॥ तद्यथाह ॥

शतं माया क्षत्रियाणां ब्राह्मणानां दुवे शता ।
सहस्रं माया राजानां स्त्रीमाया हि अनन्तिका ॥

सा दानि गणिका श्यामा तस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य अग्रतो भोजनं व्यपनेति व्यंजनं च । श्रेष्ठिपुत्रो पृच्छति ॥ स्वामे किमिमं भविष्यति ॥ सा आह ॥ आर्यपुत्र तं मे वध्यं दृष्ट्वा कृपा उत्पन्ना । तस्या मे एतदभूषि । स्वयं इमं भोजनं हरिष्यामि ॥ श्रेष्ठिपुत्रो आह ॥ मा त्वं स्वयं गच्छे चेटिं प्रेषेहि ॥ सा आह ॥ को जानाति दास्यति वा चेटी न वा दास्यतीति । स्वयं आहरित्वा दास्यामि ॥ ततो सो श्रेष्ठि-

1. C ratra ma ° çanti ci°. — 2. C sarvam̃ pi paṇḍita gacche° B °cche sam̃sto vai pure bhavet sâ dâ° C °santo ca vipulam̃ bhavet | . — 3¹. B °nijako jâ° ṇi | pramnânubaddhâ ta° C °nubadhyâ ta°. — 3². BC tasya tahim̃° C °tyartha pre° B °premyam̃ u°. — 4¹. BC tasya dâ°. — 5¹. C so dâni tatmuhurttam̃°. — 5². BC °nena | etâm̃° C °ghâṭetha | .

7¹. BC °shyati | etadvarṇno etadrûpam̃(C °drupo) bhaktam̃ gri° C °hya ta mâretha | . — 7². C °dvitiyam̃ na jâ°. — 8. C °tvâ tathâ teshâm̃° B °ghâṭakâ° C °sam̃dṛishṭam̃° B °dishṭham̃m âro° BC °catesi || . — 9¹. BC tasya te badhya° C °ghâṭakâ âhatsuḥ | B °nsuḥ vâ°. — 9². B vâḍham̃ || evam̃ bhavatu te dâ°. — 9³. C te dârikadṛitâ sanika gaccha° B °dâni kaṭṭantâsanikam̃ gacchanti tahim̃°. — 10. C tahi dâni gaṇikâ ku çre° BC °çreshṭisya e° kena kriyena pra° C °dve vashâ ava°.

12. C °yâ kshetri°. — 13. BC sahasramâyâ râ° B °nâm̃ stimâyâ hi°. — 14. BC °sya çreshṭiputra ° nam̃ vara(C °ram̃)veti vyam̃janam̃ ca çre°. — 15¹. BC çreshṭiputro°. — 15². C syât me° B °me kim̃ imam̃°. — 15⁴. C °kṛipân utpa° BC °tpannâ ta°.

16¹. BC tasya me°. — 16³. BC çreshṭipu°. — 17¹. C °gacchati ce°. — 17². B °âha ko jâ°. — 17³. C kâ jânâti dâsyâmi vâ ceṭi na° B °nâti vâ ceṭi°. — 18¹. BC svayam̃ nâhari°. — 18². C tataḥ so° BC °çreshṭipu° C °putra âha || .

पुत्रो आह ॥ आनेहि अहं गमिष्यामि मा त्वं स्वयं गच्छासि ॥ सा दानि भूयस्या मात्रया मायां दर्शयति । आह ॥ न होति मा आर्यपुत्रो गच्छतु अहं गमिष्यामि ॥ श्रेष्ठिपुत्रो पि आह ॥ न हि मा त्वं गच्छ अहं गमिष्यामि ॥ गणिका आह ॥ यथा आर्यपुत्रस्य अभिप्रायो भवतु अहं वा गच्छेय आर्यपुत्रो वा ॥ सो दानि श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय प्रस्थितो ॥ ताये दानि गणिकाये चेटी उक्ता ॥ गच्छ यदा एषो श्रेष्ठिपुत्रो घातितो भवति ततः तं पुरुषं प्रतिच्छन्नं आ[157a]नयाहि यथा न कोचित्पश्येया याव दानि सूर्यो अस्तमेति ॥ सर्वो जनकायो निवृत्तः ते च वध्यघाताः श्मशानमनुप्राप्ताः सो च श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय उपगतो । तेन सो भोजनो तस्य वध्यस्य उपनामितो । तेहि दानि वध्यघातेहि तं श्रेष्ठिपुत्रं घातेत्वा सो अश्ववाणिजको ओसृष्टः ॥

सो दानि ताये चेटिकाये प्रच्छन्नं तं गणिकाकुलं प्रवेशितो ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तन्मुहूर्तके उच्छापितो स्नापितो महारहं वस्त्रं परिहापितो महारहे पर्यंके उपविशापितो गन्धमाल्यं च उपनामितं भोजनमुपनामितं । पंचहि कामगुणेहि समर्पितः समग्रीभूतो ॥ उभौ क्रीडन्ति रमन्ति प्रविचारयन्ति ॥ सो दानि प्रथमको श्रेष्ठिपुत्रो दशवर्षप्रविष्टो आसि । यदा घातापितो तदापि द्वे वर्षाणि सर्वोपकरणं मातापितृणां सकाशातो आनीयति ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तं वर्तनं तादृशं पश्यिय शोकसमर्पितो पाण्डुवर्णो भवे । न भुक्तं पि यं भोजनं तं छड्डेति मा हैवं अहं पि तथा एव हनिष्यामि यथा सो पुरिमको श्रेष्ठिपुत्रो ॥ सा दानि गणिका तं अश्ववाणिजकं पृच्छति ॥ आर्यपुत्र एत्तको कालो

1[1]. B °gacchâmi | C °gacchâhi | . — 1[2]. B so dâni°. — 2[2]. B na bhîti° C °âryyaputrâ ga° B °mi çre°. — 3[1]. BC çreshṭipu° C °tro âha || . — 3[2]. C °hi mâm̃ tva gacchatha aham̃°. — 4[1]. C °yo tathâ bhavatum̃ | aham̃ vâ gaccheshu â° B °vâ so dâ°. — 4[2]. C sâ dâ° BC °çreshṭipu° B °to tâ°. — 5[1]. BC °uktâ ga°. — 5[2]. B °ghâṭito bha° C °ghâṭiko bhavati | tato tam̃° BC °cchannam âna° C °navâhi yathâ kenacit paçyeyâm̃ ca dâni° B °na kvacit puṇyayâ ca dâni° C °ashtam eti | .

7. C sarve janakâye nirvṛito tena ca va° B °yo nirvṛittaḥ tena ca va° C °ghâto çma° B °tâḥ çâçânam a° C °prâptâ | so° BC °çreshṭipu° B °gato tena°. — 9[1]. B °mito te°. — 9[2]. C °ghâṭehi tam̃° BC °çreshṭipu° C °ghâṭetvâ mo açva ° sṛishṭo || B °shṭaḥ so dâ°.

11[1]. B °çito so°. — 11[2]. C sâ dâ ° jakâm̃ tatmurttake utthâpito° B °hûrttaka utthâpito° BC °mahântam̃ va° C °rihâyino ma° B °rihâpino ma ° upadiçâ° C °diçâyito ga° B °ca upanâpitam̃ bho°. — 13. C tadâ pam̃ca ° rppito samagrîm̃ bhûtâ ubhau°. — 14[1]. B °yanti so dâ°. — 14[2]. BC °çreshṭipu° B °darçava° C °vishṭam âsît | . — 15. C °ghâṭâpito°.

16. BC °ko tâm̃ varttamânam̃ tâdṛiçâm̃ pa° C °paçyeyâ ço ° rṇṇo bhavet || B °bhave na bhu°. — 17. C yena bhu° BC °ktam̃ pi ye bhojanam̃ na cchande(C °de)ti mâ° B °haiva a° BC °evam̃ harishyâmi | yathâ tu so pu° BC °çreshṭipu°. — 19[1]. C °çvavânija° B °cchati â°. — 19[2]. B °lo kutaḥ âryaputro° C °lo kuto âryyaputra iha° BC °bhiratim̃ na° B °udagra kena°.

यतः आर्यपुत्रो इह प्रविष्टो न च ते पश्यामि अभिरतं न उदग्रं । केन ते वैकल्यं किं प्रार्थयसि कस्य वा ते अभिलाषो तं लभिष्यसि ॥ सो दानि अश्ववाणिजको आह ॥ सा अस्माकं नगरी तक्षशिला उद्यानोपशोभिता पुष्करिणीहि च तत्र च अभीक्ष्णं जनो उद्यानयात्रां निर्धावति क्रीडार्थं तानि चोद्यानानि तां च उद्यानक्रीडां दकक्रीडानि च समनुस्मरामि ॥ गणिका आह ॥ आर्यपुत्र इहापि वाराणस्यां उद्यानानि पुष्करिण्यश्च आरामानि च पुष्पफलोपेतानि रमणीयानि यदि आर्यपुत्रस्य उद्यानगमने अभिप्रायो निर्धावामि उद्यानभूमिं क्रीडार्थं ॥ सो आह ॥ वाढं विर्धावामो ति ॥

ताये दानि गणिकाये अन्यतरा उद्यानभूमी सिक्तसंसृष्टा कारापिता । तं अश्ववाणिजकं ओनद्धहयने प्रक्षिपित्वा खाद्यभोज्यं च पानं च गन्धमाल्यं च आदाय चेटीहि पु[157^{b}]रस्कृता निष्क्रान्ता ॥ तेन दानि वज्रसेनेन श्रेष्ठिपुत्रेण सा गणिका उक्ता ॥ एतां पुष्करिणीं प्रतिसीराहि प्रतिवेठापेहि विश्वस्ता दकक्रीडां क्रीडिष्यामः न कोचित्पश्यति ॥ तस्या गणिकाये भवति । सुष्ठु आर्यपुत्रो जल्पति तत्र विश्वस्तं क्रीडिष्यामः न च नं कोचित्प्रत्यभिजानिष्यति ॥ ताये दानि गणिकाये पुष्करिणी प्रतिसीराहि वेठापिता । ते दानि उदकक्रीडाये क्रीडन्ति रमन्ति प्रविचारयन्ति उभये अतृतीया ॥ तस्य दानि अश्ववाणिजकस्य भवति । यदि अहं अद्य न पलायामि न भूयः शक्यं पलायितुं ॥ सो दानि पानं अग्ये स्थापयित्वा तां गणिकां पायेति यदा च एषा प्रमत्ता भवेदहं तदा शक्येयं पलायितुं ॥ गणिका पि पश्यति प्रेम्णेन पश्यति मां आर्यपुत्रो पायेतीति । सा दानि पिबन्ती मत्ता

1. C °sho ta bhavishyasi |. — 3. BC so asmâ° B °çobhitaḥ pu° C °çobhito pu ° ṇîhi yaṁ tatra° C °no udyânajâtrâṁ° B °niddhâvati° C °dyânakrîḍâ dakaṁ krîḍâni ca sa° B °dyânakrîḍâṁ devakrîḍâṁni ca sa°. — 5[2]. C °iham api vâ° B °pushkiriṇyâṁç ca ârâ° C °shkariṇyâ ca ârâ° B °di âyapu° C °gamanâbhiprâ ° rddhâvati u ° ḍârtha ||.

7. BC °âha vâ°. — 8. B °ḍhaṁ || ni°. — 9[1]. C °nyataro u ° bhûmiṁ si° B °mî çiktasaṁsṛishṭhâ kârâpitâ taṁ a°. — 9[2]. C tam açva ° jakaṁ aruddhapuṇyaṁ prakshayitvâ khâ° B °onaddhapuṇya prakshi ° ya ceṭihi pu° C °skṛito nishkrânto te° B °shkrânto |.

11. BC te dâ ° na çreshṭipu° B °ktâ e°. — 12. C ekâṁ pushkariṇî pratiçîlehi prativetâyehi vi° B °shkaraṇîṁ pratisîharâhi prativeṭâyehi vi° C °stâ uda ° maḥ || sâ kvacit paçyishyati | B °maḥ sâ kvacit pa°. — 13[1]. BC tasya ga ° vati su°. — 13[2]. BC °maḥ | na ca naṁ(C °taṁ) kvaci°. — 14. C °kâye sâ pushkariṇîṁ pratiçîlehi cetâpitâti | B °sîharâhi veṭâpitâ |. — 15. C dâ ° ḍâ ca krîdanti ra° B °ḍâye krîdantî ra° C °amitriyâ |.

16[1]. C °ṇijasya°. — 16[2]. BC °dya na parâyâmi° C °bhûyo ça°. — 17. C °dâni udyânam açroshî sthâ° B °dâni yâ(*ou* pâ)naṁ agrocchishṭayitvâ tâ gaṇikâ yâyeti | yathâ ca e° C °kâṁ yâpeti | yathâ ca esho pra° BC °haṁ ca na ça°. — 18. C °presnana paçya mâṁ â ° tro yâpantiti | B °tro yâyetîti |

संवृत्ता ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तेषां चेटीनामाह ॥ गच्छथ यूयं भाण्डमूले आसथ वयं विश्वस्ता उदकक्रीडां क्रीडिष्यामः ॥ ता दानि चेटी एकान्ते भाण्डमूले आसन्ति ॥ ते दानि उभयो पुष्करिणीमोतीर्णा उदकक्रीडयकेहि क्रीडितुं ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तां श्यामां कण्ठे समालिंगं कृत्वा निवर्तेति मुहूर्तं वारेत्वा उपच्छति। श्यामा जानाति आर्यपुत्र उदकक्रीडां करोति। एवं तेन अश्ववाणिजेन वज्रसेनेन भूयोभूयो चिरतरं निवुड्डिय वार्येति श्यामा च पीडियति वज्रसेनो च तहिं उदके निवुड्डापिय करोति अल्पप्राणां संजातां ॥ वज्रसेनस्य भवति। मृता एषा श्यामा अयं वेला मम पलायनाये ॥ सो दानि श्यामां मृतामभिज्ञात्वा पुष्करिणीये सोपानस्मिं स्थपेत्वा इतोइतः प्रत्यवेक्षित्वा पलायते यथा न केनचिद्दृष्टो ॥

तेषां चेटीनामेतद्भूषि। विलोडेन्ति अत्र पुष्करिणीयं आर्यपुत्रो आर्यधीता च क्रीडार्थं न च सानं किंचित्क्रीडन्तानां शब्दं शृणोम गच्छाम जानाम ॥ ते दानि पुष्करिणीं अल्लीना पश्यन्ति च तां श्यामां तत्र पुष्करिण्यां सोपाने मृतिकां शयमानां। कथंचिदाश्वासयन्ति ॥ सा दानि श्यामा तेहि चेटीहि तन्मुहूर्तं ओमूर्धिकमालम्बापिता सर्वं च से उदकं मुखेन आ[158ª]गतं ॥ सा दानि श्यामा यं वेलं प्रत्याश्वस्ता ततः चेटीनि पृच्छति कहिं आर्यपुत्रो ति ॥ चेटी आहन्सुः ॥ आर्यधीते न खलु आर्यपुत्रो कहिंचिद्दृश्यति भवितव्यं पलानो ॥ सा आह ॥ मा चिरं करोथ नगरं प्रवेक्ष्यामः ॥ ता दानि नगरं प्रविष्टा ॥

1[1]. B °cetinâm âha ga°. — 1[2]. B °tha | yû° BC °yam̃ bhaṇḍa° B °çvastodaka ° maḥ te°. — 2. B te dâ° C tâ dâ cetikâ e° BC °nte bhaṇḍa° C °santoḥ te dâ°. — 3[1]. C °ubhave pushkiriṇim̃ oti° B °ṇîyoti° BC °tîrṇṇodaka° C °kakrîdantehi krîḍi°. — 3[2]. B °kaṇṭha samâlam̃vim̃ kritvâ nivarttati mu° C °rtteti mûhû° B °tvâ udyuḍuti çyâ° C °tvâ udya(?)çyâ°. — 5[1]. C °putrodaka° B °krîḍyam̃ karoti e°. — 5[2]. C °na bhûyo bhûyaḥ ciratanam̃ vibuddhiya dhârehi çyâ° B °ram̃ nivuṭiya dhârehi çyâ° B °piḍâyiko va° C °piḍâciko vajase° BC °no ca tam̃hi uda° C °ke nirvutto(?)piya° BC °roti | alpa° C °prâṇâ sajâtâ va° B °prâṇâ sam̃jâto va°.

7[1]. C vajasena° BC °ti mṛi°. — 7[2]. B mṛito esho çyâ° C °velâ gamana palâ°. — 8. C °çyâmâ mṛi° BC °mṛitâbhi° BC °pânesmim̃° C °petvâ itas tato pra° B °vekshetvâ pa°shṭo teshâm̃°. — 10[1]. B °ceṭinâm e° C °ṭinâm̃ eta° B °shi vi°. — 10[2]. C valokyantâ atra° B vilokentâ | atra° B °ṇîyam âryapu° C °ṇîyam̃ âryyadhitâ° B °nam̃ kiñcin krîḍa° cchâma jajñâma te dâ°.

11. C °ni pushkariṇî alli° BC °paçyati ca° C °shkariṇîm̃ so° BC °mṛittikâm̃ ça ° nâm̃ katham̃°. — 13[1]. BC °cid açvasanti | . — 13[2]. C °tehi caṭehi ta° B °hûrtta | omûrddhikâm̃ lam̃bâbiya sarvam̃° C °rddhikâm̃ lam̃bâbiya sarvam̃° C °udaka mu°. — 14. C °pratyudaçva° B °pratyuçvastâ° C °tataç ceṭi° BC °ti kahim̃° C °âryyaâryyaputreti || . — 15. B °nsuḥ âryedhîte°.

16[1]. C °him̃ci dṛiçya ° lâyanaḥ || . — 17[1]. C °tha nakharam̃ pravekshâmaḥ | B °kshyâmaḥ tâ°. — 17[2]. BC tâ dânim̃ nagaram̃ pravekshyâmaḥ tâ dâni nagaram̃ pra° C °vishṭo | .

सा दानि श्यामा गणिका तन्मुहूर्तं चण्डाला शब्दापियान आह ॥ अहं युष्माकं एत्तकं च एत्तकं च हिरण्यं उपजीवनं दास्यामि इच्छामि प्रत्यग्रमृतकं पुरुषं अनादृष्टं आनीयन्तं ॥ आहन्सु ॥ वाढं आनीयति ॥ तेहि श्मशानं गत्वा प्रत्यग्रमृतको पुरुषो अनादृष्टो आनीयते यथा न केनचिद्दृष्टो ॥ ते दानि चण्डाला उपजीवनं दत्त्वा विसर्जिता ॥ ताये दानि श्यामाये सो मृतको पुरुषो गन्धोदकेन स्नापयित्वा गन्धेहि अनुलिपित्वा अर्हन्तेहि वस्त्रेहि वेठित्वा चमुस्मिं प्रक्षिपित्वा सुबद्धं कृत्वा तेषां चेटीनामाह ॥ सर्वे एककण्ठा रोदनं करोथ एवं च वदथ आर्यपुत्रो कालगतो आर्यपुत्रो कालगतो ति ॥ तेहि चेटीहि यथायथा ताये श्यामाये सन्दिष्टं रोदनं कृतं ॥ महता जनकायेन गणिकाये श्यामाये गृहे रोदनशब्दं श्रुत्वा श्रेष्ठिपुत्रो कालगतो ति । तस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य मातापितृभिः श्रुतं सो अस्माकं एकपुत्रको कालगतो ति ॥ ते दानि रोदनं करोन्ता तं गणिकाकुलं गताः सर्वो च ज्ञातिवर्गो । गणिकावीथिजनेन समाश्वसति ॥ ते आहन्सु ॥ अपहरथ एतां चमुं पश्चिमदर्शनं पुत्रं पश्याम ॥ तस्या दानि गणिकाये एतद्भूषि । यदि चमुं हरिष्यन्ति ततो बुद्धिष्यन्ति तदहं खण्डखण्डं छिन्दिष्यं ॥ सा तेषां आह ॥ मा तुम्हे चमुं अपहरिष्यथ ॥ ते आहन्सुः ॥ किंकारणं ॥ सा आह ॥ यं कालं आर्यपुत्रो ग्लानो तं कालं मया उक्त आर्यपुत्र गच्छाहि मातापितृणां कुलं । सो दानाह । एत्तकेहि वर्षेहि न गतो न इदानीं गमिष्यं यावद्वार्त्तीभवामि ततः गमिष्यं मातापितॄणि द्रष्टुं । सो दानि यं वेलं न वार्त्तीभवति व्याधिना च ग्रस्तो ततो नं अहं संदिष्टा मा मे

1[1]. C °tatmuhûrtta çabdâviyâna° B °ṇḍâla çabdâ°. — 1[2]. BC ahaṁ ca yu° C °shmâkaṁ ettakaṁ ca hilaṇyaṁ suvarṇṇam upajî° BC °rusham anâ° C °nâdṛishṭaṁ°. — 3[1]. C te âhatsuḥ ‖ B °nsu vâ°. — 3[2]. B vâṭaṁ ânî° C vâḍha ânî°. — 3[3]. BC °nîyato | yathâ° B °kecid dṛishṭvo | . — 4. B °ṇḍâla u° C °naṁ dṛishṭvâ visarjitaṁ | . — 5. C °ndhodakaṁ snâ ° lipiṁ kṛitvâ arha° BC °rhatehi vastrehi veṭitvâ câ(B °camu)smiṁ° C °ceṭinâm âha ‖ .

7. C sarvaṁ e° BC °ekaṇṭhâ roda ° rotha | evaṁ ca vadetha â° B °tha â ° âryaputro kâlagateti | C °tha â ° gato kâlagateti | te dâni ro° (l. 11[1]). — 8. B °kṛitaṁ maha°. — 9. B °çreshṭipu ° gateti | . — 10. B °çreshṭipu°.

11[1]. B °karentâ° C °laṁ gato sarvâñ ca jñâtivargâ gaṇi° B °rgo gaṇi°. — 11[2]. C °nena saṁsmârayanti ‖ B °nena sammâyati te â°. — 12[1]. C °nsuḥ | B °nsu apa°. — 12[2]. B °tha | etâṁ camumaṁ paçci° C °etâṁ ca imaṁ paçyâma darçana pu ° çyâmaḥ ‖ B °çyâma ta°. — 13[1]. B tasya dâ°. — 13[2]. B °ddhishyanti | tad a°. — 14[1]. C so teshâm âha ‖ . — 14[2]. C mà tuhse camuṁ avaha° B °muṁ avaha° C °shyati ‖ . — 15[1]. B °âhaṁsuḥ kiṁ°. — 15[2]. B °ṇaṁ sâ°. — 15[3]. B sâ sâ âha ‖ . — 15[4]. B yaṁ kâlaṇaṁ âyaṁ putro glânâ taṁ° C °glânâṁ taṁ kâ ° yâ uktaḥ âryya° BC °pitṛiṇâṁ° C °ṇâṁ mûlaṁ ‖ .

16[1]. C so tân âha ‖ . — 16[2]. B °rshehi nagarâto ito idâniṁ gami° C °to ito idâniṁ gamishyaṁ ‖ sâ teshâm âha ‖ yâvadvarttî gamishyaṁ bhavâmi tato mâtâpi° B °d varttibha° BC °pitṛiṇi dra° B °shṭuṁ so°. — 18. B °velaṁ varttibhavati | vyâ° C °velaṁ narttati bhava ° dhinâṁ ca grasto tato taṁ ahaṁ saṁdṛishṭaṁ mâ° B °shyati | ettaka me pri ° rohi mayâ°.

मृतस्य मातापितृणां ज्ञातीनां वा दर्शयिष्यसि एत्तकं मे प्रियं क[158b]रोहि । मया च आर्यपुत्रस्य प्रतिज्ञातं न आर्यपुत्र मृतकं कस्यचित् मातापितृणां वा ज्ञातीनां वा उपदर्शयिष्यामि । कामं आत्मानमुपसंक्रमेयं न पुनरार्यपुत्रस्य शरीरसंदर्शनं करेयं । ततो यदि तुम्हे एवं चमुं अपहरथ आत्मानं अहमुपसंक्रमेयं । एवं मया आर्यपुत्रस्य चरिमकाले प्रतिज्ञातं ॥ श्रेष्ठिस्य भवति ॥ एवमेतं यथा एषा जल्पति यत्कारणं एषा मम पुत्रस्य अत्यर्थं प्रिया मनापा च आसि या मरणकाले पि मम पुत्रेण एषा न परित्यक्ता एषापि च मम पुत्रस्य भावानुरक्ता हितकामा च आसि अस्माकं च पुत्रको मृतो अलमनीयो एषो र्थो यदि वयं एतत्पुत्रं मृतं न लभामः तस्मादपनेतुं चमुं ॥ श्रेष्ठिना आणत्तं ॥ मा अपहरथ चमुं यथा मम पुत्रस्य मरणकाले अभिप्रायो तथा भवतु ॥ सो दानि महता सत्कारेण नगरातो निष्कासिय एकान्ते ध्यायितो ॥ सा दानि गणिका अतिकरुणानि रोदति शोचति परिदेवति बहूनि मायानि दर्शयति । निवारीयन्ती येन चिता ततः अभिमुखा धावति इच्छति चितायां पतितुं सर्वजनेन निवारिता चितायां पतन्ती ॥ तस्य दानि श्रेष्ठिपुत्रस्य मातापितृणामेतदभूषि ॥ इमा श्यामा गणिका अस्माकं पुत्रस्य इष्टा च दयिता च आसि एताये पि च अस्माकं पुत्रो इष्टो च दयितो आसि यं नूनं वयमेतां श्यामां गृहं प्रवश्यामः या अस्माकं पुत्रस्य दर्शनं भविष्यति ॥ तेन दानि श्रेष्ठिना सा श्यामा राजकुलातो अनुजानापेत्वा गृहं प्रवेशिता ॥ सा दानि ओमुक्तमणिसुवर्णा ओदातवस्त्राम्बरधरा एकवेणीधरा वज्रसेनमश्ववाणिजकं शोचन्ती आसति । श्रेष्ठिपुत्रस्य च मातापितृणामेतदभूषि । अस्माकमेषा एक-

2. B °pitriṇâm̃° C °tiṇâm̃ vâ darça°. — 3. B kâmam âtmâ° C kânâm enam upa° B °meyam̃ | na puna° BC °riram̃ sam̃° B °yam̃ tato°. — 4. C tataḥ yadi tushphevam̃ camum̃ upahara° B °tumhevam̃ evam̃ ca upahara° C °tmânam aha ° meshyam̃ | . — 5[1]. C °trasya ca purima°. — 5[2]. BC °çreshṭisya bhavati eva°. — 5[3]. B °thâ esho ja° C °thâ eshâm̃ jalpati | yam̃ kâlam̃ esho mama° B °rtham̃ kriyâ° C °priyo manâ° B °nâpa ca âsi | yâ maraṇakâraṇakâle° BC °ṇa eshâ ṇa pari° B °tyaktvâ eshâpi ca mama° C °tyaktâḥ eshâpi ma ° raktâḥ hitakâmâ ca âsît || asmâ° B °âsi || asmâ° C °rtho ye yadi va ° bhâma | asmad apane° B °bhâmaḥ | asmad apane°.

9[1]. C °çreshṭinâ° BC °ttam̃ mâ a°. — 10. C °ekântam̃ dhyâ°.

11. C sâ dâni agragaṇi° BC °rçayati nivâ°. — 12. BC °riyanti | yena° B °cittâ tataḥ° C °citto câsiyam̃ tato'bhimu° C °dhâvanti icchati cittâyâm̃ pati° B °sarvejane ° ntî tasya°. — 14[1]. C °dâni çre° BC °çreshṭipu° B °triṇâm̃m eta° C °triṇâm̃ eta°. — 14[2]. B imam̃ çyâ° C °shṭâ ca parâyitâ ca âsi || etâ° B °si etâryasha ca asmâkam̃ putro ishṭo ca dayitâ âsi yam̃° C °to âsî | yam̃°.

16. BC °çreshṭinâ° B °jânâyetvâ° C °jânâmetvâ°. — 17. C °suvarṇṇa odâ ° ṇidharâ vajasena açva ° canti â°. — 19[1]. C çreshṭipu ° triṇâm̃ eta° B °triṇâm̃m eta°. — 19[2]. C kamâkam esho ekapu° B asmâkam eshâm̃ eshâ eka ° cati so dâ°.

पुत्रस्य शोचति ॥ सो दानि श्रेष्ठि सभार्यको यथा व पुत्रकं तथा तां श्यामां चेष्टति ॥

कदाचिद्दानि तक्षशिलका नटा वाराणसीमागता: । ते दानि नटदारका भिक्षार्थका तं श्रेष्ठिकुलं प्रविष्टा ॥ ताये दानि श्यामाये तेषां नटदारकानामुत्त-रापथकं भाष्यं प्र[159a]गृहीतं । सा तां नटदारकां पृच्छति । कुतो यूयं ति ॥ ते आहन्सु: ॥ उत्तरापथका वयं ॥ सा आह ॥ कतमातो अधिष्ठानातो ॥ ते आहन्सु: ॥ तक्षशिलातो ॥ सा आह ॥ योनं(?) प्रत्यभिजानथ यूयं तक्षशि-लायां श्रेष्ठिपुत्रो वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजो ॥ नटदारका आहन्सु: ॥ आम प्रत्यभिजानाम ॥ सा आह ॥ शक्यथ, मम व्यापारं कर्तुं ॥ ते आहन्सु: ॥ बाढं शक्यामो ति किं कर्तव्यं ॥ सा आह ॥ इमं श्लोकं श्रेष्ठिपुत्रस्य वज्रसेनस्य सन्तिके भणथ ॥

यान्त्वं सालेहि फुल्लेहि श्यामां कौशेयवासिनीं ।
गाढं अंकेन पीडेसि सा ते कौशल्यं पृच्छति ॥

ते दानि नटदारका अनुपूर्वेण तक्षशिलामागता अश्ववाणिजकं वज्रसेनमुपसंक्र-मित्वा आहन्सु: ॥

यान्त्वं सालेहि फुल्लेहि श्यामां कौशेयवासिनीं ।
गाढं अंकेन पीडेसि सा ते कौशल्यं पृच्छति ॥

सो दानि वज्रसेनो श्रेष्ठिपुत्रो तं श्लोकं श्रुत्वा तां नटदारकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

1. BC °çreshṭi bhârya(C °ryya)ko yathâ ca pu° B °ceshṭhati | . — 3¹. B °çilâkâ na vârâ° (*ou plutôt* °naṭâ râ°?) C °çikâto vârâ ° dârikâ° BC °gatâḥ te dâ°. — 3². C °bhikshottakâ-tam̃ çreshṭikulam̃° B °bhikshâttakâ tam̃ çre° B °shṭâ tâye°. — 4. C °dârikâṇâm u° B °pa-tham̃ kam̃ bhâ° BC °bhâshya pra°. — 5¹. C °dârikâm̃ kṛicchati BC °cchati ku°. — 5². C °yûyan ti || B °ti te â°.

6¹. B °nsuḥ utta°. — 6⁴. B °mâto âsthâ°. — 7¹. B °nsuḥ ta°. — 7⁴. C yona pra° B °nam̃ prabhijâ ° lâyâm̃ || çre° BC °çreshṭiputro(C °traḥ) vajaseno°. — 8¹. C °dârikâ°. — 8². C âtma pra ° nâmo | . — 9¹. C °âhansuḥ || . — 9². C °pâra karttum̃ || . — 9⁴. C °kyâmeti° BC °ti | kim̃°. — 10¹. B so âha || . — 10². C °kam̃ tasya vajasenasya çreshṭiputrasya santi° B °çreshṭipu°.

12. BC yat tam̃ sâ° C °sârehi phullahi çyâ° BC °vâçinim̃ | . — 13. C vâḍham̃ âṅgena pî° B °kauçalya pṛi°. — 14. B °dârako a° C °dârikâ anu ° ṇa tashaçi° B °âgatvâ va° BC °kam̃ vajase° C °nsuḥ yat tam̃°.

16. BC yat tam̃ sâ° C °sârehi phu° C °kauçalyavâçinîm̃ | . — 17. B gâtam̃ a° C vâḍham̃ aṅgena° B °çalya pṛi°. — 18. BC °vajase° C °çreshṭipu ° dârikâm̃ gâthâye pra° B °gâ-thâyâ°.

रागाभिभूता न सुखं शयन्ति
कृतानुकारं प्रतिकर्तुकामा ।
नराः कृतघ्ना न सुखं शयन्ति
वैरप्रसंगी न सुखं शयन्ति ॥
तं वो न श्रद्दधाम्यहं वातो वा गिरिमावहे ।
कथं सा मृतिका नारी मम कौशल्यकं भणे ॥

ते दानि नटदारका आहंसुः ॥

नापि सा मृयते नारी नाप्यन्यमभिकांक्षति ।
एकवेणीधरा बाला त्वामेव अभिकांक्षति ॥

श्रेष्ठिपुत्रो वज्रसेनो आह ॥

असंस्तुतं मे चिरसंस्तुतेन
न निर्मिणेया ध्रुवमध्रुवेण ।
इतो प्यहं दूरतरं गमिष्यं
ममापि सा अन्यं न निर्मिणेय ॥

स्यात्खलु भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं स भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन नगरे वाराणसीये गणिका श्यामा नाम अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवः यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन वाराणस्यां

1. B °khaṁ svayanti kṛi° C °khaṁ svayanti vairaprasaṁgi na sukhaṁ çayanti | kritâ° B °pratikarttuṁ kâmà narâḥ° C °rttumâ narâḥ°. — 3. C °khaṁ svayanti | vaira°. — 5. BC haṁbho na çra° B °ddadhyâmya°.

6. C °mṛittikâ°. — 7. C °dârikà âhansuḥ | B °suḥ nâpi°. — 8. B °te nâri napya°. — 9. BC °là tvâṁm evam abhi°. — 10. BC çreshṭiputro° B °vajasc° C °vajasana âha || .

11. BC asastutaṁ(B °ta) me ci° C °ra saṁstutaṁ me na ni° B °yâ dhucam adhruveṇa | C °yâ dhruvavam adhruveṇa | . — 13. B °dùraṁ ga° C °dùratalaṁ gamishyaṁ mamâpi so anyona nirmiṇe syât || B °mà pi so anyena nirmiṇe || . — 15. C atha khalu punar bhiksha° BC °vajaseno nâ ° shi nai°.

16[1]. C °shṭavyo || . — 16[2]. C °hetor ahaṁ°. — 16[3]. C °kshavo tena kâ° BC °vajaseno°. — 17. C °ṇasiṁye gaṇikà çyâ nâma° BC °shi nai°. — 19[1]. C °hetor e°. — 19[2]. C esho sma bhikshavo yoçodha°.

नगरे श्यामा नाम अग्रगणिका अभूषि । तदापि अहं एताये अनपेक्षो एतरहिं पि एताये अनपेक्षो ॥

समाप्तं श्यामाये जातकं ॥

अथ भिक्षू आहन्सुः [159b] ॥ भगवां यशोधराये वधे निर्णीयन्तो त्रायितो । बहुकरा भगवतो बोधिसत्वभूतस्य संसारे संसरन्तस्य यशोधरा आसि ॥ भगवानाह ॥ बाढं भिक्षवः बहुकरा यशोधरा आसि तथागतस्य संसारे संसरन्तस्य । अन्यदापि अहं एताये यशोधराये अमित्रहस्तगतो रक्षितो ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे उग्रसेनो नाम राजा राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो सुसंगृहीतपरिजनो दानसंविभागशीलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च आकीर्णजनमनुष्यं च सुखितजनमनुष्यं च प्रशान्तदण्डडमरं सुनिगृहीततस्करव्यवहारसंपन्नं च ॥ तस्य दानि तहिं जनपदे चम्पको नाम नागराजो प्रतिवसति कृतपुण्यो उत्सदकुशलसंचयो अनेकनागशतसहस्रपरिवारः ॥ तस्य दानि चंपकस्य नागराज्ञो भवनं देवभवनसंनिभं सप्तरत्नमयानि विमानानि सर्वत्रकानि सर्वकालिकानि पुष्पफलानि रत्नमयायो पुष्करिणीयो उत्पलपदुमनलिनिकुमुदपुण्डरीकसंछन्ना ॥ ताये पुष्करिणीये अविदूरे वैडूर्यस्तम्भप्रासादो रत्नामयो मुसारगल्वतलास्तृतो ॥ तस्य च राज्ञो षोडशनागकन्यासहस्राणि अन्तःपुरं ॥ सो दानि तहिं नागभवने यथा देवराजा तथा मोदति ॥ सो दानि अष्टमीं चतुर्दशीं पंचदशीं निष्कृत्वो पक्षस्य चतुर्महापथे उपोषधं उपोषति । अष्टाङ्गसमन्वागतो ओसृष्टकायो विह-

1. B °pekshâ etara ° pekshâ || C °pekshâ etarhi pi etâ ° pekshâ || . — 3. B atha bhikshûm âhansuḥ || samâ° C iti çrîmahâvastuavadâne çyâmâye jâtakaṁ samâptaṁ || . — 4¹. C bhikshu bhagavantam âhaṁsuḥ || B °kshûm âha°. — 4². C bhagavân yaço° BC °vadho ni° C °trâpite || . — 5¹. B °karo bha° C °re sansara ° râ âsît || .

6. BC °râ âha || ta° C °thâtathâga ° re sansaraṁtasya anya° B °ntasya anya°. — 7². C bhikshu â° B °âhaṁsuḥ || . — 8³. B °kshavaḥ bhû° C °kshavo atîtam adhvâ°. — 9. C °dhvâne naga ° çilo mahâbalo mahâkoço° B °ço mahâvahano tasya°.

11. B °riddhiṁ ca sphitaṁ ca kshe° BC °ḍamara sunigri° C °saṁpannâ ca || . — 13. BC °kritapûṇyo u° C °kulaṁsaṁvayo a° B °dakulasaṁ° C °vâro B °vâraḥ tasya°. — 14. C C °lâni ratnamayâni pushkariniye padumaüṭparanalini° B °tnamayâye pushkiriṇîye ulpa° C °cchannâḥ | .

17. C °ṇîye abhidû° B °vaidûrya° C °ratnamayâyo musâgalva° B °mayo susâra°. — 18¹. C °nâgakaṁnyâsa ° pure | B °puraṁ so°. — 18². C °râja tathâ°. — 19. C °shṭamiṁ caturda ° daçi trishkritya paksha° B °triskritvâ paksha°. — 20. BC °srishṭhakâ° C °kâye vi°.

IMPRIMERIE NATIONALE

रति ॥ सो दानि नागराजा तहिं चतुर्महापथे उपवासं समादत्तो अहितुण्डकेन दृष्टो । तेन सो अहितुण्डिकेन चम्पको नागराजो ततः चतुर्महापथातो गृह्य सर्पकरण्डके प्रक्षिप्तो आसति । नापि तस्य अहितुण्डिकस्य कुप्यति न अन्तरहीयन्तो महाबलो महातेजो नागराजा इच्छति सजनपदां वाराणसीं भस्मीकरेया ॥ तत्र सर्पकरण्डे तं व्रतमनुपालेन्तो [160a] आसति ॥ तेनापि नागराज्ञा परिवारस्य निमित्तानि आचिक्षितानि यदि मम एत्थ चतुर्महापथे उपवासं समादत्तस्य कोचिद्विहेठेय तहिं नागभवने निमित्तानि भविष्यन्ति । यदि इह नागभवने एतानि वनस्पतीनि संमिलायेन्सुः एतानि च उत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकानि ततो जानेथ बद्धो सो नागराजा । यदि एतानि वनस्पतीनि सर्वाणि सर्वशुष्कपत्रा भवेन्सुः एतानि च पुष्करिणीनि निरोदकानि भवेन्सुः ततः जानेथ हतो नागराजा ति ॥ तेन दानि चम्पकेन नागराज्ञा अहितुण्डकेन सर्पकरण्डके बद्धेन तहिं नागभवने एतानि निमित्तानि प्रादुर्भवन्ति ॥ ते दानि नागा च नागकन्या च तहिं नागभवने तानि निमित्तानि दृष्ट्वा सर्वे उत्कण्ठिता बद्धो नागराजा । किं ततो । एकमेको समर्थो तं नागराजं ततः अहितुण्डिकस्य हस्तातो मोचयितुं न च तं नागराजं मोचयन्ति ॥ यत्कारणं पूर्वे व नागराजेन परिवारस्य संदिष्टं । यदि मम उपवाससमंगिस्य कोचिद् हरेय वा बंधेय वा न युष्माभिस्तस्य केनचिदप्रियो वा विप्रियो वा कर्तव्यो । यत्कारणं एष मम व्रतोत्तमं ॥

तस्य दानि नागराज्ञो अग्रमहिषी षोडशानां स्त्रीसहस्राणां..... । ताये च वाराणसीं गत्वा राज्ञो उग्रसेनस्य उपरिप्रासादवरगतस्य नागराज्ञो ग्रहणं सन्निदानमारोपितं ॥ राजा उग्रसेनो तस्या नागिनीये सकाशातो चम्पकस्य ना-

1. C °kena prakshipto âsa° (l. 3) B °shṭo tena°. — 2. B °hâpathoto gṛi°. — 3. B °hîyaṁti | mahâba° C °hîyantî mahâvaro mahâtejo° BC °padaṁ vârâ° B °bhasmîṁkareyyâ | C °reyyâ | . — 4. C °rpakarâṇḍa taṁ vra° B °pâlanto°. — 5. C °râjâ pari ° kshicitâni yadi mama etthaṁ ca° B °ttasya kâcid viheṭheye | tahiṁ° C °d vihetheya ta° B °bhavishyaṁti yadi°.

7. C °iha nâgarâjñâ parivârasya iha nâgabha° BC °vanashpatini saṁ° B °yetsuḥ etâ° C °baddhaḥ so nâgarâ° BC °râjâ etâni°. — 9. BC etâni ° tîni sarveṇa sarvaṁ çu° B °çukapatrâ bhavetsuḥ e° C °patrâṇi bhavetsuḥ etâni va pu° BC °ṇîna niro° C °kâni vahatsuḥ | tato jâ° B °bhavetsuḥ ta°.

11. C °râjño ahituṇḍikena° B °tâni nittâni°. — 12. C °gâ ca nâgakaṁnyâ ca tahiṁ° C °nirmittâni dṛi° BC °râjâ kiṁ°. — 13. C °tataḥ e° B °tato e°. — 14. C °tato ahi° B °tuṇḍikasya hastâto mâkshayi° BC °râjaṁ na mo°. — 15[1]. BC °rve ca nâ° B °shṭaṁ yadi°. — 15[2]. C radi ma° BC °pavâsamaṁgisya kvacid ha°.

17. C °ṇaṁ vâ esha°. — 18[1]. C °gramahîshi sho° BC °ṇâṁ tâye°. — 18[2]. C °prâsâdâ vara ° ṇaṁ saṁnidâ° B °ṇaṁ sannidâna°. — 20. C °senas tasya nâgi° B °tasya nâgi° BC °vṛitto râ°.

गराज्ञो तं गुणपरिकीर्तनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो । राजा तां नागकन्यामाह ॥ निषीदाहि वा स्वकं वा भवनं गच्छाहि यावत्सुदूता तं नागराजमन्वेषिय आगच्छन्ति इति ॥ नागिनी आह ॥ महाराज अहितुण्डिकं संतोषयित्वा ग्रामवरेण वा हिरण्यसुवर्णेन वा तं नागराजानं मोचेहि मा राजाज्ञया ॥ राजा आह ॥ नागिनि एवमस्तु अहितुण्डिकं परितोषेत्वा ग्रामवरेण वा हिरण्यसुवर्णेन वा चंपकं नाम नागराजानं मोचयिष्यामि ॥ सा दानि नागकन्या उग्रसेनस्य काशिराज्ञो आह ॥ शरणगतो ते महाराज चंपको नाम राजा सार्धं [160b] षोडशहि स्त्रीसहस्रेहि ॥ एवमुक्त्वा सा नागकन्या अन्तरहिता ॥ राज्ञा उग्रसेनेन समन्ता दूता प्रेषिता । चम्पको नागराजा उपवाससमंगी अहितुण्डिकेन गृहीतको तं आनेथ ॥

मनसा देवानां वचसा पार्थिवानां
अचिरेणाढ्यानां कर्मणा दरिद्राणां ॥

राज्ञो उग्रसेनस्य वचनमात्रेण राजदूतेहि अहितुण्डको सनागराजो आनीतो ॥ राज्ञा तं अहितुण्डिकं परितोषेत्वा ग्रामवरेण हिरण्यसुवर्णेन च चंपको नागराजो मोचितः ॥ मुक्तमात्रो च चम्पको नागराजा देवराजविषयो संवृत्तो नागभवनो च यथापौराणं संवृत्तं देवभवनसन्निभं तस्य च नागराज्ञो परिवारो यथापौराणं नं भवनं दृष्ट्वा प्रीता तुष्टा संवृत्ता । मुक्तो नागराजा ॥

सो दानि नागराजा उग्रसेनेन काशिराज्ञा सार्धं एकपर्यंकेन निषण्णो ॥ सो तं काशिराजं निमन्त्रेति इच्छामि महाराज यं सपरिवारो मम भवनं पश्येसि ॥ राजा आह ॥ यूयं नामा तीक्ष्णविषा च क्रोधना च । न शक्यामि नागभवनं गन्तुं ॥ नागराजा तमाह ॥ महाराज सशरीरो सो महानरके प्रपतेया यो

1[1]. C °gakam̃nyâm â°. — 1[2]. B °yâvat sadûtâ° C °dûtâm̃ tam̃° B °râjam̃m anveshi ‖ ya â° C °nveshaya â° BC °gacchamti iti ‖. — 3[2]. C °kam̃ santosha° B °suvarṇṇana vâ° C °rṇṇe vâ tam̃°. — 4[2]. BC nâginî eva° C °toshitvâ° B °suvarṇṇana vâ cam̃°.

6. BC °gakam̃nyâ°. — 7. C °ko nâma mahârâja sârddha shoḍaçehi strî° BC °srehi eva°. — 8[1]. BC °m uptkâ sâ nâ° C °gakam̃nyâ antarhito |. — 8[2]. C râjño ugrasanena samanto dû° B °grasena sa ° shitâ campa°. — 9. C °pavâsamaṅgi ahi°. — 10. B °acirâṇâḍhyâ° C °rmaṇâm̃ da°.

12. C °treṇa câjadû ° tuṇḍehi tuṇḍiko nâ° B °tuṇḍako nâ°. — 13. B °hirarṇṇyasu ° kshitaḥ mu° C °kshito mu°. — 14. C °tro câ ca° B °jâ devarâjam̃ vi° BC °shayam̃ sam̃vṛitto° B °tto devabhavanasanni° C °no ca yathâpaurâṇasam̃vṛittam̃ de ° paurâṇam̃ nâgabhavaṇam̃ dṛi° B °paurâṇam̃ nâ bhavaṇam̃ dṛi° C °prîto tushṭo sam̃vṛitto |.

17[1]. BC °jâ so dâ°. — 17[2]. C °ekaparyyaṅkena nisharṇṇâ sau tam̃° B °sharṇṇo so tam̃°. — 17[3]. C sau tam̃ °ntreti | i° vâro na mama°. — 19[2]. C °krodhanâ ca |. — 20[2]. BC °ja svaçari° BC °prapateyo vo yushmâ° B °shmâkam̃m edṛi° C °shmâkam̃ edṛi° B °pûrvokâri° BC °jîveyânarûpateyâ |.

अस्माकमेदृशं तव पूर्वोपकारिमपकृत्वान जीवं नरके पतेया । सचन्द्रतारा पृथिवी पतेया नद्यो च प्रतिश्रोतं वहेन्सुः । न खल्वेवं अहं मृषावादं भाषेया तव च कृतं न जानेया ॥ राजा आह ॥ यथा नागराजस्य इष्टं तथा भवतु । पश्यामि ते भवनं ॥ राज्ञा उग्रसेनेन अमात्या आणत्ता । युज्यन्तु रथा हस्ति अश्वा विविधानि च यानानि नागराज्ञो भवनं द्रक्ष्यामः ॥ वचनमात्रेण राज्ञो अमात्येहि प्रतिजागृतं ॥ राजा सामात्यपरिजनो सयुग्यबलवाहनो चम्पकेन नागराज्ञा सार्धं एकयानमभिरुहित्वा महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतो जनकायस्य हक्कारहिक्कारमरुपटहशंखसन्निनादेन वाराणसीये नगरातो निर्यात्वा येन चम्पकस्य नागराज्ञो भवनं तेन प्रयासि । यावत्तां यानानां भूमिं ताव यानेहि यात्वा पद्चारेण चंपकस्य नागराज्ञो भवनं प्रविष्टो सपरिवारो ॥ सो दानि तं चम्पकस्य नागराज्ञो भवनं पश्यति देवभवनसंनिभं पुष्पफलोपेतेहि वृक्षसहस्रेहि उपशो[161a]भितं नानाप्रकारेहि च माल्येहि उपवासितं पुष्करिणीहि च रत्नामयीहि उपशोभितं उत्पलपदुमनलिनिकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकसंछन्नाहि नानाविचित्रेहि च रत्नमयेहि कूटागारेहि प्रासादेहि च वैडूर्यस्तम्भेहि मुसारगल्वास्तृततलेहि ॥ तत्र काशिराजा चम्पकेन नागराजेन रत्नामये पर्यङ्के उपविशापितः ॥ तानि षोडश नागकन्यासहस्राणि चंपकं नागराजं उपक्रम्य पृच्छन्ति । कथन्ते अमित्रमध्ये वासो आसि कथं ते क्षुधापिपासा विनोदिता कथं वा ततः मोक्षो आसि ॥ नागराजा आह ॥ लब्धो मे यथोचितमन्नपानं इमेन च काशिराज्ञा मोक्षितो ॥ ता दानि षोडश नागराजकन्यासहस्राणि राज्ञो उग्रसेनस्य प्रीता तुष्टा संवृत्ता मुक्तानां पंच वैडूर्यमिश्राणि वाहशतानि दिन्नानि ॥ चम्पकेन नागराजेन सर्वा-

1. BC °ndratâram̃ pṛi° C °thivî gateyâ° B °vahetsuḥ | . — 2. B °sheyâ | tava° BC °tava câkṛitam̃°. — 3[3]. BC °nam̃ râ°. — 4[1]. BC râjño ugrasena a ° ṇattâ(C °ttâḥ) yu°. — 4[2]. BC yujyatu ra° C °dhânâni ca yâ ° garâja bhava° BC °vane dra°. — 5. BC °râjñâ a°.

6. B °sâmâtyâpari ° hano cam̃pakanâga° B °yânam abiruhitvâ° C °bhirûhitvâ° C °ddhîyena mahatâ ja ° hikkâramarûpaṭahasam̃kha° BC °khasam̃ninâde° C °nagarîto ni° BC °yena cam̃paka°. — 9. C yâvarttâ yânâ° C °tâvad yânehi°. — 10. C °phalopatehi vṛi° BC °srehi upaçobhitam̃ | nânâpra° B °upayâsi° C °kârehi mâlyehi ca upa° B °pushkiri° BC °bhitam̃ | utpa° C °tparamadumapuṇḍarîkanalinîsau° B °ṇḍalikasau° C °cchannâni nâvici° B mbhehi ca susâ° C °vaiḍûryehi stastehi musâgalvastṛitalehi || B °striṇatalehi || .

15. C °râjâ ratnâ° B °tnâpaye parya° C °çâpito | .

16[1]. C tânî dâni shoḍa ° gakam̃nyâsahasrâṇi cam̃° BC °cam̃pakanâga° B °nti katha°. — 16[2]. C katham̃ te a ° so âsît | katham̃ te° B °âsi || katham̃ te° C °pâsâ prativino ° ksho âsit | . — 18[2]. BC °thodakam anna° C °mena sya râjño bhavanam̃ paçyati° (p. suiv. l. 1) B °râjño mo°. — 19. B °çrâṇâm̃ ca vâha°. — 20. B °sarvakâram̃ u ° çyati | de° C °bhavanam̃ sanni° B °bham̃ râja°.

कारं उग्रसेनस्य राज्ञो भवनं पश्यति देवभवनसन्निभं ॥ राजकुलं परिरक्षितं अस्ति दाघो च उत्पन्नो चम्पकेन नागराजेन निर्वापितः ॥

इति श्रीचम्पकस्य नागराजस्य परिकल्पपदं समाप्तं ॥

अथ

का नु विद्युद्दिवाभासि सरसि विय तारकाः ।
ताम्रपादपयष्टिर्वा पुष्पिता वनमन्तरे ॥
असि त्वं नन्दने जाता जाता चित्ररथे वने ।
देवी असि वा गन्धर्वी न त्वं असि हि मानुषी ॥

नागकन्या आह ॥

नाहं देवी न गन्धर्वी न महाराज मानुषी ।
नागकन्याहं भद्रन्ते अवीची इह आगता ॥

राजा आह ॥

चित्रान्तचित्ता विलुतेन्द्रियासि
नेत्रेहि ते वारि स्रवन्ति किन्ते ।
नष्टं हि किंची अभिप्रार्थयन्ती
इहागता तानि न दीर्घं ब्रूहि ॥

नागकन्या आह ॥

यमुग्रतेजं उरगो त्ति आहु
नागो ति नं आहु जना जनेन्द्र ।
तमग्रहे पुरुषो जीवितान्वितं
तं बन्धना मुंच पतिं मे देव ॥

1. BC °kshitaṁ | asti° C °pito ||. — 3. C çrîmahâvastuavadâne campa ° râjâjâtakasya pari° B °râjâtasya pari° BC °lpapadâ sa°. — 4. C kâ nu vi° BC °dyur ivâ° C °bhâsa tu sara° B °si usara° BC °kâḥ nâmapâda°.

6. B °shpitâ ca ramantare | C °shpitâ ca ramantike |. — 7. BC asaṁvâ(C °vâve)dane jâtâ jâtâ ci°. — 8. B devim asi ca ga° C devîm asi gandharvo na° BC °na te anyâni mâ° B °nushiḥ ||.

11. C °bhadraṁ te a° B °n te acinî iha°. — 13. B cittrânta° C °ndriyâ çrî netrehi te shâṇi çra° B °vârî çra°. — 15. C nashṭehi kiṁcâbhi° B °shṭaṁ kim abhi° C °rthayanti i° B °dîrghataṁ kruhi || C °dîrghataṁ bhuviḥ ||.

17. BC °gakaṁnyâ°. — 18. BC yaṁ udagratejâ u° C °rargorttim âhuh râgoti nâhu janâ° B °gortti naṁ âhu | nâgoti na âhu janâ° BC °janendraṁ |. — 20. BC °purusho(C °sha) jivati jivitânvitaṁ(C °taṁ |)ba° C °me ca devâḥ na°.

नगरं पि नागो भक्षीकरेया
तथा हि यावन्न बलोपपेतो ।
धर्मं तु नागो अयं याचमानो
हस्तत्वमागच्छे वणीपकस्य ॥

राजा आह ॥

कथं विजानेय गृहीतनागो
स उग्रतेजो बलस्थामवन्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो भुजंगो
हस्तत्वमागच्छे वणीपकस्य ॥

ना[161b]गकन्या आह ॥

चतुर्दशीं पंचदशीं च अष्टमीं
चतुष्पथे गच्छति नागराजो ।
ओसृष्टकायो विचरन्तो नागो
हस्तत्वमागच्छे वणीपकस्य ॥
एवं विजानेसि गृहीतनागो
सो उग्रतेजो बलस्थामप्राप्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो भुजंगो
हस्तत्वमागच्छे वणीपकस्य ॥

राजा आह ॥

निषीद वा तिष्ठहि त्वं व नागि
गच्छाहि वा ताव स्वकं निवेशनं ।
यावन्नि दूता गतो नीयतां ति
अन्वेषिसुः नागनृपं यशस्विनं ॥

1. C °ram̃ nâgo bha ° revâ | tathâ° B °hi yâ balo°. — 3. B °nâgo arya pâpamâno° C °ccheya vaṇi° B °varṇâpa°.

6. B °ya mṛitanâgo nam ugra° C °ya mṛite nâgam ugratotejo balasthâmavîryyavanto | B °sthâmanto | . — 8. C durâsadâ duḥ ° m âgacchasi vaṇi°. — 10. C nâgakam̃nyâ°.

11. BC °rdaçi pam̃° B °shṭamim̃ ca catu° C °shṭamim̃ caturpathe ga ° râjâ ‖ . — 13. C °shṭashṭhakâyo vicaranti nâgaḥ ham̃ bhasvam âgacchati vaṇipakasya | B °go ham̃ tvam â°.

17. C °râsadâ dushprasaho bhu ° gacchasi vaṇi°. — 20. B nishide vâ tishṭha vâ tâm̃ vanâni gacchâ° C °shṭhati vâ vanâhi gacchohi° BC °tâvat svakam̃°.

22. B yâva mi dû° C yâvad bhûmi dûtâ gatâ nâya tantu anve° B °gatâ mâya tam̃ tu anve° BC °shi sa nâgarâjâ yaça°.

नागकन्या आह ॥

धर्मेण मोचेहि असाहसेन
ग्रामेण निष्केन च गोशतेन ।
ओसृष्टकायो निगृहीतनागो
पुण्यार्थिको मुच्यतु नागराजो ॥

राजा आह ॥

धर्मेण मोचेष्यमसाहसेन
ग्रामेण निष्केण गवां शतेन ।
ओसृष्टकायो च भुजंगो गच्छतु
प्रीतो च संपद्यतु नागराजा ॥

नागिनी आह ॥

षोडश स्त्रीसहस्राणि आमुक्तमणिकुण्डला ।
वारिवासगृहाश्रिता आर्य त्वां शरणागता ॥

राजदूतेहि अहितुण्डिको च नागराजा च आनीतो ॥ राजा उग्रसेन आह ॥

देमि निष्कशतं लब्धं स्थूला च मणिकुण्डला ।
चतुःशतं च पर्यंकं दामकपुष्पसन्निभं ।
भार्या च सदृशीर्देवीं मुच्यतु उरगाधिपः ॥

अहितुण्डिको आह ॥

विना तु दाना वचनान्नरेन्द्र
मुञ्चामिमं धार्मिको नागराजा ।
महानुभावो परलोकदर्शी
महाबलो सो च न संविहेठ्यो ॥

1. C nâgakamnyâ°. — 2. B °movehi° C °mokshevehi°. — 4. B osṛishṭhakâyo ° puṇyarthiko mucyantu nâ° C °rthiko ucyantu nâ°.

7. BC °ceshyam asâ° B °grâmena ni° C °shkena ga°. — 9. B °kâyo gacchatu bhujago prîto ca çampa°.

11. C nâgiṇî âha ‖. — 12. BC °srâṇi amu° C °ṇḍalâḥ vâ° B °ṇḍalâ vâri°. — 13. C vârîvam ca gṛihâsṛitâm âryya° B °rivo gṛihâsṛito nâryo tvâm çaraṇam âgatâ ‖. — 14[1]. BC râjâdû° C °garâjo ca°. — 14[2]. C °seno âha ‖. — 15. C °nishkâçatam°.

16. B °kam damako pu° C °kam damakam pu°. — 17. C bhâryyâ ca sa° B °dṛiçâm de° cyatum ura°. — 19. BC °dânâ tu vacanân na(C °nâ na)rendram muñcâmimâm dhâ°.

21. C °pamaloka ° lo ca na samvihethayo | B °lo vacana samvihethaye | .

मुक्तो चम्पको नागो काशिराजानं भाषति ॥

नमो ते काशिनां राज नमो ते काशिवर्धन ।
अंजलिन्ते प्रगृह्णामि पश्य राज मो निवेशनं ॥

राजा उग्रसेन आह ॥

सुदुष्करं नाम मया कृतं ते
दुःखासि त्वं बन्धनाद्सि मुक्तः ।
जातो च लोके न कृतानि जानति
मा खुस्स मे नाम कृतं न जाने ॥

नागराजा आह ॥

नरकस्मिं जीवेय चिरं स कामं
मा कायिकं किंचि लभेय साधु ।
यो बाधते पूर्वकरिस्य राज्ञो
अस्मादृशो तुह्य कृतं न जाने ॥

राजा आह ॥

तुम्हे हि मे तीक्ष्णविषा उदारा
महाबला चिप्रकोपा च नागा ।
नागाहमेतं अभिश्रद्दधामि
नो त्वं अमनुषो मनुषस्य क्रुद्धो ॥

नागराजा आह ॥

नरकस्मिं सो शक्तितले पतेया
. . . . ऊर्ध्वपादो अधोशिरो ।

1. BC °kto cam̃pako° C °jâna bhâ°. — 2. C namas te kâçinâm̃° BC °râjâ na° C °namas te kâçivarddhanam̃ | B °rddhane | . — 3. B am̃jalin te° C am̃jalim̃ te° B °paçyâmi râjâ so niveçanâni || C °râjâ niveçanam̃ | . — 5. C °ḥkhâsi me tvam̃ badhanâd asi kto | B °ktaḥ yâ°.

7. C yâto va lo° B jâte ca lo° C °kṛitâ vijânatha | mâ khu° B °ti mâ khu° C °ssa se nâga°. — 10. C narakesmim̃ so° B °smim̃ sa ciram̃ ji° C °ram̃ vekâmâpikam̃ kim̃° B °jivemâ kâyi(?)kam̃° BC °kim̃cil labheya | sâdhû so(C °ya sâdhu so |) bhâvitam̃ pû°.

12. BC °rvakârisya râjam̃ asmâ° C °smândṛiço° BC °tujya kṛi°. — 15. C tushphehi ca tikshṇavivâ u °gânâm aham e°.

17. C °tam̃ aniçra °mi yo tvam̃° B °mi | yo tvam̃° BC °amânusho mânusha° B °sya na kruddho nâga° — 20. C °ktisthale° B °ktistare pateyâ ûrddhapâdo adhosiro | C °teyâ urddhapâ ° çilo | .

यो बाधते पूर्वकरिस्स राज्ञो
[162ᵃ] अस्मादृशो तुह्य कृतं न जाने ॥
अप्येव वातो गिरिमावहेय
चन्द्रो च सूर्यो च क्षितिं पतेय ।
सर्वा च नद्यो प्रतिश्रोता वहेन्सु:
न त्वेवहं राज मृषा भणेयं ॥

राजा आह ॥

यथेष्टं नागराजस्य तथा भोतूरगाधिप ।
यथा तुवं च याचेसि पश्यामि ते निवेशनं ॥

राजा उग्रसेनो अमात्यानाह ॥

युज्यन्तु ते राजरथा सुचित्रा
कम्बोजका अश्ववरा सुदान्ता ।
हस्ती च युज्यन्तु सुवर्णच्छत्रा
द्रक्ष्याम्यहं नागनिवेशनानि ॥

अमात्या आहन्सु: ॥

युक्ता इमे अश्वरथा सुचित्रा
कम्बोजका अश्ववरा सुदान्ता ।
हस्ती च युक्तास्ते सुवर्णच्छत्रा
निर्यातु (राजेन्द्रो) महाबलेन ॥
ततो च राजा निर्यासि सेना च चतुरंगिनी ।
मित्रामात्यपरिवृतो ज्ञातीसहपुरस्कृतो ॥

1. B yo bâdhite° C yo bodhite° BC °pûrvopakâri° B °râjam̃ asmâ° C °râjan asmândriço° BC °tujya kṛi°. — 3. C apyeva kṛitam̃ giri sâ bhaveya ca° B °giri sâhaveya ca° BC °candro sû(C °su)ryo ca° C °pateyâ | . — 5. C °çrota vahetsuḥ na tvevam aham̃° B °hetsuḥ | na tve° BC °râjâ mṛisho bhaṇeyam̃ | .

7. BC *omettent ces deux mots.* — 8. BC yatheshṭhanâga ° thâ bhotû(B °bhobhû)ragâdhipaḥ(C °paḥ |) ya°. — 9. B yathâ tvam̃ ca yâ° C yathâ ca tvam̃ yâcesi nâgarâjâ paçyâmi ca | te° BC °te nâganiveçanâni || . — 10. B °tyâ âha || C °tyânâm âha || .

11. C pûjyantu° B yujyam̃tu te râ° C °ratho muci°. — 13. B hastrî ca yu° C hastiç ca pûjya° BC °trâ(C °trâ |) drakshyâmi nâga°.

16. C yuktante açvara° B °ktâ me açvara° C °jakâ ashṭavaro sudânto ha° B °ntâ ha°. — 18. C hastiç ca yu° B °varṇṇâ ccha° BC °ryâtu mahâ° C °balenâ ta°. — 20. C tataç ca | râ° BC °senâ catu ° nî mitrâ°.

21. B °skṛito bhe°.

भेरी मृदंगा पटहाश्च संखा
वाद्येन्तु वेणू उग्रसेनराज्ञो ।
निर्याति राजा महता बलेन
पुरस्कृतो नारिगणस्य मध्ये ॥

गत्वान काशीनां राजा नागराजनिवेशनं ।
अद्राक्षीन्नागराजस्य देवानां भवनं यथा ॥
आम्रजम्बूहि संछन्नं कोकिलगणसेवितं ।
अद्दशो नागराजस्य काशिराजा निवेशनं ॥
समन्ततो वनगुल्मा पुष्पिता सर्वकालिका ।
मनोज्ञगन्धं प्रवायन्ति नागराजनिवेशने ॥
सुवर्णरूप्यसोपाना पुष्करिण्यो अभिनिर्मिता ।
पद्मोत्पलसंछन्ना नानाद्विजनिषेविता ॥
वैडूर्यस्तम्भप्रासादा मुसारगल्वतलास्तृता ।
अद्दशी नागराजस्य काशिराजा निवेशने ॥
प्रविश्य काशीनां राजा नागराजनिवेशनं ।
पर्यंकस्मिं उपविष्टो जातरूपमये शुभे ॥
दृष्ट्वान तं आगतं च नागराजं च चम्पकं ।
काशिराजेन सार्धं च कृत्वान अंजलिं गता ॥
पृच्छति नागकन्या यद्दासि अमित्रमध्यमे ।
ततो पिपासां क्षुधां च कथं तव विनोदये ॥

1. BC °vâdyetsu veṇu(B °ṇuṁ) ugrasenasya(B °naç ca) râjño ni°. — 3. C niryâtu ‖ râ° B niryâti ‖ râ° C °skṛitâni nâ° BC °nâriga ° dhye ga°.

6. C °kshit nâga° BC °devabha°. — 7. BC avrajaṁ kruhi saṁ° C °cchannâḥ ko°. — 9. B °gulmapu° C °gulmeshu pushpikâ sa° B °lika mano°. — 10. B °gandhapra° C °râjâ ni° BC °çanaṁ | .

11. C °sopânâṁ pushkariṇyo 'bhi°. — 12. BC padmotpa° C °tparasaṁcchannâç ca nâ°. — 13. BC addarçâ nâgarâjasya kâçirâjâ niveçanaṁ | vaiḍû° C °prâsâdo musâgalva° B °dâ susâragalvastalâstri°. — 14. BC °niveçanaṁ | . — 15. BC °garâjânive° B °çanaṁ pa°.

16. B payaṅkasmin upâvi jâ° C paryyaṁkesmiṁ upâviçya jâ°. — 17. C °taṁ ca âgataṁ nâgarâjâ caṁpakasya ca ‖ B °râjâ câmpayakaḥ | . — 18. C kâçirâ °rddhaṁ ca so kṛitâṁjaliṁ pṛi° B °kṛitâṁjalim anu pṛi°. — 19. BC °cchati | nâgakaṁnyâ° B °nyâ kathaṁ sâç ca âsi° C °nyâ sâ kathaṁ ca âsîd ami°. — 20. C tato kshudhâpipâçâç ca ka° B °pipâkshudhâsâ ca ka°.

नागराजा आह ॥

यथोचितं लभ्यति अन्नपानं
क्षुधापिपासाय विनोदनार्थं ।
अयं च मे . . . . . काशिराजा
क्षिप्रं नाम मोचये बन्धनातो ॥

ता दानि षोडश नागकन्यासहस्राणि उग्रसेनं काशिराजमभिस्तवेन्सुः ॥

एवं नन्दाहि भद्रन्तो काशिराज सबान्धवो ।
यथा वयम[162b]द्य नन्दाम दृष्ट्वानमुरगाधिपं ॥
एवं नन्दाहि त्वं राज सह सर्वेहि ज्ञातिहि ।
यथा वयमद्य नन्दाम समग्रा पतिना सह ॥
मुक्ताण ते वाहशतानि पंच
वैडूर्यमिश्राण ददामि राज्ञे ।
अन्तःपुरे भूमि समास्तरा हि
निष्कर्दमा भेष्यति नीरराज ॥
तं तादृशं अथ स राजा दृष्ट्वा
अन्तःपुरं देवविमानकल्पं ।
नारीगणेन परिचर्यमाणो
अनुशासते काशिपुरं समृद्धं ॥

राजा उग्रसेन आह ॥

त्वं कंचुकाम्बरधरो सुवस्त्रो
तत्र यापेन्तो अनुपमवर्णो ।
दिव्येहि कामेहि समङ्गिभूतः
किमर्थं नाग भुवि त्वं चरेसि ॥

2. C °nnapâna kshu°. — 4. BC °ca me kâçi°.

6. C °gakamnyâ° B °udagrasenam° BC °stavetsuḥ evam°. — 7. BC evam nayehi bha° C °bhadanto kâ ° ndhavaḥ | B °ndhavâ | . — 10. C °ndâma samâgrâ°.

11. BC °râjan | . — 13. B °samasta° C °samastalâ hi ni° B °nishpadam mâ bheshyati ni° C °mâ bhavishyati ni° BC °râja tam tâ°. — 15. BC °çam ‖ atha sa râja sṛishṭam (B °shṭham) antaḥ°.

17. C °ryamâno anu° C °samrirddham ‖ . — 20. BC °cuke puradharâ suvastrâyâyanti (B °nti |) anopavarṇnâ divye°.

22. B °mehi sammangi° C °samanvagibhûto ki° BC °martho nâ° B °ga bhavanam ca° C °ga bhûvanam ca°.

नागराजा आह ॥

नान्यत्र भवे मानुषको जनो तु
संचिन्त्यति सो दिवसंगमो वा ।
योनिमहं मानुषीं प्रार्थयन्तो
तस्य कारणाय तपं चरामि ॥

राजा उग्रसेनो चिन्तयति ॥

दृष्टा नागा च नागी च प्रार्थयन्ता मानुषं भवं ।
किं करिष्यामि शुभं कर्म अपायसमतिक्रमं ॥
पूर्वनिवासं भगवां पूर्वजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षूण सन्तिके ॥
ते स्कन्धा तानि धातूनि तानि आयतनानि च ।
आत्मानं च अधिकृत्य भगवान्तमर्थं व्याकरे ॥
अनवराग्रस्मिं संसारे यत्र मे उषितं पुरा ।
चम्पको हं तदा आसि नागराजा महर्द्धिको ।
यशोधरा नागकन्यासि एवं धारेथ जातकं ॥
एवमिदमपरिमितं बहुदुःखं
उच्चनीचं चरितं पुराणं ।
विगतज्वरो विगतभयो अशोको
स्वजातकं भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥

भगवानाह ॥ तदाप्यहं भिक्षवः नागभूतो अहितुण्डिकेन बद्धो मान्सार्थं यशोधराये मोचितो । अश्ववाणिजको पि सन्तो वाराणसीये संजातो मोचितो ॥

इति श्रीचम्पकनागराजस्य जातकं समाप्तं ॥

2. C °bhava mâ° BC °jane tu samcintyatu | so ° di(B °dvi)vasam yamo vâ yo°. — 4. BC yonivaham°.

7. BC drishtvâ nâ° B °rthayatâ manu° C °rthayatâ mânushî bhavam | . — 9. BC °nivâsa bha° C °gavân pûrve jâtim anu°. — 10. B °m âshyâsi° C °khyâsi sâkshâ bhikshunam antike | .

11. BC °tûni tânyâya°. — 12. C °tmânam adhi° B °bhavon etam a° C °bhagavân etam artha vyâ°. — 14. C °ko nâgarâjâ ham tadâpyaham âsi nâ°. — 15. BC °nâgakamnyâ°.

16. B evam ivam apa° C °rimidam ba° BC °rânam vigatajva°. — 18. C °jvaram vigatabha°. — 20². B °mâsâmartham yaço° C °mâsârtham yaço°.

21. BC °siya samjâto°. — 22. C çrîmahâvastuavadâne campako nâ°.

छन्दको बोधिसत्वेन अभिनिष्क्रमन्तेन अनोमियातो अधिस्थानातो निवर्तितो । छन्दकश्च कण्ठको च कपिलवस्तु आगता ॥ राजा शुद्धोदनो श्रुत्वा छन्दको आगतो कण्ठकमादाय छत्रं च आभरणानि च राजकुलातो बाहिरद्वारशालां निर्धावितो सान्तःपुरो यशोधरापि कण्ठकं ग्रीवायामुपगृह्य प्ररोदन्ती आह ॥ कहिन्ते कण्ठक कुमारो नीतो किं मया तव अपराद्धं छन्दकस्य च यं यू[163^{a}]यं मम सुखप्रसुप्ताये कुमारमादाय गता अहं च षष्टिसहस्रं च अन्तःपुरं भवति विधवाकृतं ॥ छन्दको आह ॥ किमस्माकं अपराधं कृतं अहं पि उच्चेन स्वरेण आरवामि । कुमारेण अभिनिष्क्रमन्तेन कण्ठकेन उच्चेन स्वरेण हीषणशब्दं कृतं न च युष्माकं को पि विबुध्यति ॥ देवसहस्रकोटीयो अन्तरीक्षे समागता ॥ इमां मल्लभूमिं अनोमियं नाम अधिष्ठानं नीतो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदस्य नातिदूरे ॥ कुमारेण लुब्धकस्य काशिकानि दत्त्वा काषायाणि गृहीतानि स्वयं चूडा असिपत्रेण छिन्ना सा च चूडा शक्रेण देवराजेन प्रतिच्छिता ॥ ततः मो कुमारेण आभरणानि दत्त्वा निवर्तिता । एवं च अहं सन्दिष्टो । पितरं मे कौशल्यं पृच्छेसि मातुस्वसाये पि सर्वस्य ज्ञातिवर्गस्य । कृतकार्यो पि परिपूर्णसंकल्पो आगमिष्यामि ॥ यशोधरा च षष्टिसहस्रं च अन्तःपुरं सर्वं च शाक्यराष्ट्रं रोदित्वा परिदेवित्वा स्वकस्वकानि निवेशनानि गता ॥

छन्दकस्य राजकुलं प्रवेशित्वा राजार्हं प्रणीतं अन्नपानखाद्यभोज्यं उपनामितं । कण्ठकस्यापि मधुम्रक्षितानि मोदकानि उपनामितानि तथा अन्यमपि राजार्हं खाद्यभोज्यं मोदकप्रकाराणि च कण्ठकस्य पुरतो राशीकृता न च कण्ठको परिभुंजति ।

1. C °nomijâto adhi°. — 2^{1}. BC °ç ca kanthako° C °lavastum âga° BC °gato ‖. — 2^{2}. B °dvâlaçâ ° vito çântaḥ° C °grîvoyâm̃ upagṛi° B °rodantim̃ âha ‖. — 4. C kahin te kumâ° B °n te kanthaka ku ° to kim̃ me yâ ta° C °parâdham̃ ccha° BC °sya câyam̃ yû° C °sukham̃pra ° mâradâya gato ‖ aham̃° B °tâ | aham̃° C °shashṭhîsaha° BC °ḥpuram̃ bhavehi vidha°.

7^{2}. C °dham̃ kim asmâkam aparâdham̃ kṛitâ aham̃° B °ârevâmi ‖. — 8. B °ntena kanthakena u° C °uccena sva° BC °reṇa bhîsha°. — 9. C °rîkshe samâgatâḥ ayam̃ malla°. — 10^{1}. C °vaçishṭhasya ṛi ° padâsya nâti° B °dûre kumâ°. — 10^{2}. C °sya kauçi° BC °svayam varam̃ asi° B °trena cchi° C °cchinna sâ°.

12. C tataḥ kumâ° B tataḥ mâm̃ kumâ° C °ṇâni varttito | B °datvâ niva°. — 13^{1}. C °sam̃dṛishṭo BC °shṭo pita°. — 13^{2}. C °pṛicchasi | mâtuḥ svasâpi° B °si | mâtusvasâpi savasya jñâ°. — 14^{1}. B °kârye pi° C °kâryyaparipûrṇṇam̃ sam̃° BC °kalpe â°. — 14^{2}. B °dharo ca shashṭe ca saha° C °shashṭhî sahasram̃ cântaḥ° BC °ḥpuram̃ sârddhañ ca çâ° B °râshṭam̃ ro° C °râjam̃ rodi°.

17. B °kule prave° C °rham̃ pratîtam̃ annapânam̃ khâ° B °bhojya u°. — 18. B kanthakasyâ °dhumakshi° BC °anyasyâpi râjârhasya khâdyabhojasya mo° C °prakaprakârâṇi° C °puravo râçim̃ kṛitvâ na°.

बोधिसत्वं समनुस्मरन्तो सर्वकालमश्रूणि प्रवर्तेति । अन्तःपुरिका च अंशुकेहि दुकूलेहि पट्टोर्णेहि च महार्हेहि राजार्हेहि वस्त्रेहि कण्ठकस्य अन्ये अश्रूणि प्रमार्जेन्ति अन्ये शीर्षं प्रमार्जेन्ति अन्ये ग्रीवं प्रमार्जेन्ति अन्ये पृष्ठं प्रमार्जेन्ति अन्ये स्कन्धं प्रमार्जेन्ति अन्ये बाहुं प्रमार्जेन्ति अन्ये सन्धिं प्रमार्जेन्ति अन्ये बालधिं प्रमार्जेन्ति अन्ये पादानि परिमर्दयन्ति अन्ये मधुम्रक्षितानि आलोपानि मुखे अल्लीयन्ति अन्ये नानाप्रकाराणि खाद्यकानि अल्लीयन्ति अन्ये उक्कारिकानि अल्लीयन्ति अन्ये मोदकानि अल्लीयन्ति सुवर्णरूप्यमयेहि भाजनेहि रत्नविचित्रेहि राजारहाणि पानानि अल्लीयन्ति न च कण्ठक आहारं करोति । बोधिसत्वस्य शोकेन अनाहारो च कण्ठको कालगतो बोधिसत्वमप[163b]श्यन्तो ॥ तस्य कालगतस्य राज्ञा शुद्धोदनेन महता राजानुभावेन शरीरपूजा कृता ॥ समनन्तरकालगतो च त्रायस्त्रिंशेहि उपपन्नो शिखण्डिस्य देवपुत्रस्य पुत्रत्वमभ्युपगतो कण्ठको नाम देवपुत्रो महर्द्धिको महानुभावो अन्येषां पूर्वोपपन्नानां देवसहस्राणां देवपुत्राणां दिव्येहि दशहि स्थानेहि अभिभवति । तद्यथा दिव्येनायुषा दिव्येन वर्णेन दिव्येन सुखेन दिव्येन ऐश्वर्येण दिव्येन परिवारेण दिव्येहि च रूपेहि शब्देहि गन्धेहि रसेहि दिव्येहि च स्पर्शेहि ॥

यदा भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो वैस्तारिकशासनसंजातो तदायुष्मता महामौद्गल्यायनेन देवेषु चारिकां चरमाणेन कण्ठको देवपुत्रो दृष्टो दृष्ट्वा च पुनः गाथया अध्यभाषे ॥

1[1]. B °satvo sama° C °kâlâm açrû° B °lam açruṇi° C °varttayati | . — 1[2]. B °rikâ vaḥ am̃° C °rikâ vo açukehi dukulehi patrocallehi mahârakehi râjarhe vastre° B °patrollehi ca mahârakehi râ ° strehi kanthakasya° BC °nye açruṇi pramârjenti | anye çî° B °grîve pra° C °grîvam̃ pramârjeti anye pṛishṭim̃ pramarjeti anye skandham̃ pramârjeti | anye bâ° B °pṛishṭe pra ° ndham̃ pramârjenti | anye bâ° B °nye baladhim̃° BC °rdayanti | anye ma° B °dhumakshitâni lam̃pâni mukhe allîyanti | anye nâ° C °kshitâni lam̃pâṇi mukhe allîyanti | na ca kanthaka âhâram̃ karoti | anye nânâprakârâṇi khâdyakâni alliyanti | anye ukkârakâ vi alliyanti | anye mo° B °jjakâni alliyanti | anye u ° dakâni alliyanti | su° C °modakâni alliyanti | anye suvarṇṇamayâni rûpya° B °râjârarhâṇi pâṇâni allîyanti | na ca°.

8. B °kena âhâ° C °hârâ ca kaṇṭha ° satvo paçyanto | . — 9. C °gatasya râjño çu° B °ddhodanona ma° C °mahâtâ râjâ ° pûjâm̃ kṛitâ | . — 10. B samantarakâragato° BC °to ca trayastrim̃° C °nyepâm̃ pû° BC °rvopapannâm̃ deva(C °vaputro)saha° C °daçehi sthâ.

13. C °vâreṇa divyehi rûpehi divyehi çabdehi divyehi gandhehi divyehi rasehi divyehi sparçehi | .

16. C yadâ ca bha ° cakra vai° BC °stâriko çâsa° B °jâte | tadâ° C °jâtam̃ | tadâ âyushmato mahâ° C °punar gâthâm abhâshe | B °gâthâyâ a°.

चन्द्रो यथा पंचदशीं नक्षत्रपरिवारितो ।
ओभासेति दिशां सर्वां तारका विगता नभा ॥
तथोपममिदं वेश्म दिव्यं देवपुरे तव ।
प्रज्वाल्यमानो वर्णेन आदित्यो व विरोचसि ॥
मुसारगल्वमुक्ताहि मणिलोहितकाहि च ।
चित्रा सुसंस्कृता भूमि न चात्रोद्वायते रजः ॥
वैडूर्यस्य सुवर्णस्य स्फाटिकरूपियस्य च ।
कूटागारशुभास्थाना प्रासादा ते मनोरमा ॥
प्रासादानां च अविदूरे पुष्करिण्यो सुनिर्मिता ।
वैडूर्यफलकसोपाना सुवर्णवालिकसंस्तृता ॥
तासां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
महा महान्तं विटपं समुद्गता ।
अभ्युद्गता ब्रह्मपुरं च अम्बराद्
वातेरिता सर्वदिशा प्रवान्ति ॥
तेषां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
महा महान्तं विटपं समुद्गता ।
संपुष्पिता भान्ति दिशा चतस्रो
द्विजेहि घुष्टा रुचिरस्वरेहि ॥
संछन्ना पुण्डरीकेहि पदुमेहि उत्पलेहि च ।
नानावर्णेहि पुष्पेहि वान्ति सर्वदिशो दिशो ॥
एकमेकस्मिं तूर्यस्मिं षष्टि नृत्यन्ति अप्सरा ।

1. BC °daçiya naksha° C °kshatrâparivâro o° B °rito obhâ°. — 2. B °seti | di° C °diçâ sa° BC °viyatinabhâ tatho°. — 3. B °pamam̃ veçma° C °dam̃ vaçma° BC °puram̃ tava | . — 4. BC prajvâlyamânâ varṇṇe° C °ditye ca vi° B °tyo ca vi°. — 5. C musâgalva ° kâni ca | B °kâṇi ca | .

6. C °bhûmi câtra udvayate râjo vai° B °trodvayate râjaḥ vai°. — 7. B °ṭikâ rû° C °rûpisya ca. — 8. C kuṭâ ° çubhasthomâm̃ prasâdâ mano° B °sthânâm̃ prasâdâto mano°. — 9. C °nâm̃ câbhidû° BC °pushkiriṇyâ su° C °rmitâḥ | . — 10. C °phalakhaso° BC °pânâni su° C °vârikasam̃° B °stṛitâ tâsâm̃ ca ti°.

11. B °jâtâ mahânta viṭa° C °jâtâ mahantâ vitatam̃ samu°. — 13. BC °pure ca a° B °mbarât vâte°. — 15. B °jâto mahâ mahântam̃ vi° C °jâtâ mahântâ vitatam̃ samudgatâḥ.

17. C °shpitâ bhavanti di° C °catamro | dvi° B °catamro dvi° (?) BC °ghushṭo ruci°. — 19. BC °nnâ padumapuṇḍa° C °ṇḍalîkehi kusumehi u° B °rîkehi sukumehi u° BC °tpalehi ca ‖ . — 20. B °rvadiço ekame°.

21. C ekam̃ ekasmim̃ tûryyesmim̃ shashṭhim̃ nṛi° B °kasmim̃ bhûryasmim̃ shashṭim̃ nṛi°.

तासां च नृत्यमानानां दिव्यकन्यान कानने ।
दिव्यो निश्चरते शब्दो द्विजकन्यागणे यथा ॥
सुवर्णपादे पर्यंके निर्मिते रतनामये ।
संस्कृते सुविसृष्टे च स्वर्गकायस्मि मोदसि ॥
सुवर्णपादे पर्यंके निर्मिते रतनामये ।
प्रेक्षमाणो दिशा सर्वां ब्रह्मा व उपशोभसि ॥
तस्मिं निषण्णं . . . . पर्यंके तूलिकास्तृते ।
अलंकृता देवकन्या वीजन्ति चा[164a]मरेहि ते ॥
तवमेते अप्सरसंघा हेमजाला अलंकृता ।
बाहां विकीर्य नृत्यन्ति गायन्ति च सुवादितं ॥
काचित्तत्र उपगायन्ति उपवादेन्ति अप्सरा ।
काचिच्च उपनृत्यन्ति संगीतस्मिं सुवादिते ॥
काचित्ते रुचिरं शब्दं मुंचन्त्यङ्गेहि सर्वशो ।
कासांचित्सर्वरोमेहि वान्ति गन्धा अमानुषा ॥
तं देवकन्याहि उपेतरूपं
निवेशनं ते पदुमुत्तराहि ।
सुवर्णकंचुककृतभूतिमेतं
भवनमहो संकृतमप्सरोहि ॥
किं त्वं कर्म करित्वान पूर्वं अन्यासु जातिषु ।
केन कुशलमूलेन त्रायस्त्रिंशोपपद्यथ ॥
किं त्वं कर्म करित्वान पूर्वे मानुष्यके भवे ।

1. C °nâm̃ devakam̃nyâ° B °vyakam̃nyâ ° nane di°. — 2. C divyâ niçca° B divyâç cara° BC °jakam̃nyâ°. — 3. C °paryyam̃kanirmite ratnâmate | . — 4. B °suviprishṭhe vâ sarvâ ca viyamâdasi | C °shṭe vâ sarva ca viyamo°. — 5. C °paryyake°.

6. C °mânâ diçâ° B °mâṇâ diçâ° C °sarve bra° BC °hmâ ca u° B °çobhite | . — 7. BC °nisharṇṇo param̃ko(C °ryyam̃ke) tû° C °stṛitam alam̃° B °te alam̃°. — 8. BC °kṛitâ de°. C °vakam̃nyâ vî ° rehi câmarehi ca tvam ete°. — 9. BC tvam ete° C °lâ shaṇijâlâ alam̃°. — 10. BC °dite | .

11. C °t tatropagâ ° vâyanti a° B °vâdanti a°. — 12. C kâcid upa° BC °nti agi° C °gîtesmim̃ B °ditâ | . — 13. C °ruciraçabde sucyatyam̃ | gahi sa° B °mum̃catyaṅge°. — 15. B C °devakam̃nyâ ° rûpâ nive°.

17. C °kam̃cûkthi bhûtam etam̃° B °bhûtam etam̃ bhavâm̃ agholam̃° C °bhavâm̃ athâkṛitam̃ me apsa° B °tam eva apsa°. — 19. C °pûrve a°. — 20. C °mûlena vipâ° B °mûlena karmanâ trayastrim̃çopapadyetha kim̃ tvam̃°.

21. B °ri pûrve | mânushye bhave | .

केन कुशलमूलेन विपाकमनुभोसिमं ॥
केन त्वया अयं लब्धो आयुर्वर्णो यशो बलं ।
ऋद्धिं च परिवारं च अनुभोसि अमानुषं ॥
किं त्वया कल्याणं कर्म करित्वा अन्यासु जातिषु ।
केन कुशलकर्मेण विपाकमनुभोसिमं ॥
केन ते ब्रह्मचर्येण संयमेन दमेन च ।
केन कुशलकर्मेण स्वर्गकायस्मि मोदसि ॥
केनापि एवं ज्वलितो अनुभावो वर्णो च ते ।
केन कुशलकर्मेण सर्वा दिशां प्रभाससि ।
पृच्छितो देवपुत्र ब्रूहि कस्य कर्मस्यिदं फलं ॥
सो देवपुत्रो आत्मना मौद्गल्यायनेन पृच्छितो ।
प्रश्नं पृष्टो वियाकर्षि स्थविरस्येति मे श्रुतं ॥
अहं कपिलवस्तुस्मिं शाक्यानां नगरोत्तमे ।
अट्टालकोट्टरचिते दृढप्राकारतोरणे ॥
गोधामुखनिर्यूहदृढार्गलकपाटतोरणे ।
हयगजरथाचीर्णे आवासे शाक्यश्रेष्ठिनो ॥
आकीर्णजनमनुष्ये नगरे साधुनिर्मिते ।
शुद्धोदनस्य पुत्रस्य सहजो आसि कण्ठको ॥
यदा चाभिनिष्क्रमेसि प्रव्रज्याये नरोत्तमो ।
तदा स वचनमाह बडुसम्यग्गिरां ब्रवीत् ॥

1. BC °nubhâsiyam̃ | . — 2. C °labdham̃ | âyu varṇṇo yaço baram̃ | . — 3. B ṛiddhî ca pa° BC °vâro ca a° B °nubhâsi°. — 4. B °lyâṇa karma° C °lyâṇe karmakarî pûrve anya° B °tvâna pûrve anyâ°. — 5. C kuça° B °çalakarmeshu vi° bhosi mâm̃ | C °bhosi mâm̃.

6. BC tena te bra°. — 7. C °kâyesmim̃ mo°. — 8. BC kenâsi e° C °litânubhâvâ varṇṇo° B °lito nubhâ° BC °rṇṇo ca te sarvâ(B °rvâm̃) diçâm̃°. — 9. BC °bhâsati | . — 10. C °putro kruhi° B °tra kruhi° BC °rmasyedam̃°.

11. C °putra â° B °tmano mauṅgalyâyeṇa pṛi°. — 12. BC °shṭo vyâka ṛishi° C °rasya iti°. — 13. C °çâkânâm̃ naro° B °kyânâm̃ ca naro°. — 14. B aṭṭalakhoṭakelacitte dṛi° C aṭṭâlakhotakaraci°. — 15. C gâdhâmu° BC °mukhe ni° C °dhâgale kapâtato° B °ṇe rasya | .

16. C ramyahaya° BC °thânucîrṇṇo âvâso çâkyaçreshṭhi(C °shṭi)sya | . — 17. B °rṇṇa babujanamanushya naga° C °shyeṇa naga° BC °rmite ça°. — 18. BC °jo ham̃ kaṇṭha-(B °ntha)ko âsi | . — 19. C yathâ câ° shkramasi pra° B °shkramati pra° BC °ttame | . — 20. BC °dâ sa jyânuja âha(B °ha ||) ba° B °ggiri bra° C °ggiri bra°.

IMPRIMERIE NATIONALE.

तां सह गिरां श्रुणित्वा हर्षजातेन चेतसा
वेगजातो नमस्यन्तो वन्देहं पुरुषोत्तमं ॥
परेषां विषयं गत्वा उद्गतस्मिं दिवाकरे ।
मम छन्दकं च विहाय अनवेक्षो स प्रक्रमे ॥
तस्य ताम्रनखा चरणां जिह्वाया परिलेहिय ।
रोदमानो उदीक्षेयं गच्छन्तं पुरुषोत्तमं ॥
तस्यैव अदर्शनेन शाक्यपुत्रस्य श्रीमतो ।
खुरआबाध उत्पद्येत् ततो कालं करो[164b]म्यहं ॥
तस्यैवमनुभावेन विमानमावसाम्यहं ।
नारीवरगणाकीर्णं कूटागारं वरुत्तमं ॥
सचेद् भदन्ते गच्छासि शाक्यसिंहस्य सन्तिके ।
कण्ठको वचनं आह वदेसि पुरुषोत्तमं ॥
एषो चाहमपि आमंस्ये वन्दितुं पुरुषोत्तमं ।
साधु खु दर्शनं भोति तादृशानां महर्षिणां ॥
तेन मया इदं लब्धं आयुवर्णयशोबलं ।
ऋद्धिं च परिवारं च अनुभोमि अमानुषं ॥
तेन मे ब्रह्मचर्येण संयमेन दमेन च ।
अयं मे तादृशी ऋद्धी अप्रतिक्रान्ता अमानुषी ॥
तं कर्मं कुशलं कृत्वा यत्तं उपचितं पुरा ।
तेन कुशलकर्मेण विपाकमनुभवाम्यहं ॥
भोगा च मे उत्पद्येन्सु ये केचित् मनसि प्रिया ।
देवा च मे नमस्यन्ति तेषां च उपचितो अहं ॥

1. C °girâ çru°. — 2. C °nto vandehaṁ pu° B °vadehaṁ pu°. — 3. BC °dgatesmiṁ°. — 4. C °kaṁ ca avahâya anavakshe sa° B °kaṁ avahâya ana°. — 5. B °hvâyâṁ palileshiya | C °hvâyâṁ parilekhiya | .

6. C °yaṁ gadgeyaṁ gaccha°. — 7. C tasyaivaṁ ca a° B °mate | . — 8. BC khuro â° C °bâḍha u°. — 9. C °mânam eva sâ° B °mânam avasâ°. — 10. C nârîgaṇasamâkîrṇṇaṁ kûṭâ°.

12. C °demi purushottamam | sâdhu°. — 13. B °pi âmaṁsa vandi°. — 14. C °dhu shu darçanaṁ bhâti tâdṛi° B °naṁ bhonti tâdṛi°. — 15. C °labdhaṁ yuva° B °yaçovaraṁ | .

16. C mṛiddhiṁ° B ṛiddhi ca parivâro ca anu° C °vâreṇa anu°. — 17. C °yamena ayaṁ°. — 18. C ayaṁ te tâ° C °ṛiddhiṁ pratikântâ amâshiṁ B °krânta amânushiṁ | .

21. C °upadyetsuḥ ye° B °dyetsu ye° BC °manasâṁ priyaṁ | . — 22. C °shâṁ upavito ahaṁ | B °ca upacitâm ahaṁ | .

तस्मिं चित्तं प्रसादेथ दक्षिणीयेषु तादृशं ।
पश्यति रत्नभूतेन कर्मं उपचितं शुभं ॥

इति श्रीमहावस्तुअवदानकथायां कण्ठकस्य व्याकरणं समाप्तं ॥

शुद्धावासेहि देवेहि तहिं अरण्यायतने काषायप्रावृतो लुब्धको निर्मितो । सो दानि बोधिसत्वेन दृष्टो ॥

तत्राद्राक्षीदरण्यस्मिं लुब्धकं काषायप्रावृतं ।
सो तत्र उपसंक्रम्य इदं वचनमब्रवीत् ॥
इमौ काशिकौ गृह्णित्वा देहि काषायं त्वं मम ।
सो तौ काशिकौ गृहीत्वा देति काषायं लुब्धको ॥
ततः काषायौ गृह्णित्वा तुष्टो आत्तमनो अभूत् ।
सो पथो मे वरो धीरो उत्तमार्थस्य प्राप्तये ति ॥

बोधिसत्वो धर्मारण्यं वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदं प्रविष्टः ॥ वशिष्ठो पि ऋषि बोधिसत्वं दृष्ट्वा विस्मितो को यं भविष्यति मानुषो वा देवो वा शक्रो वा ब्रह्मा वा यस्य कायस्य प्रभाये सर्वमिमं तपोवनमोभासितं ॥ सर्वे ते वटुका बोधिसत्वं दृष्ट्वा त्वरितत्वरिता स्वकस्वकानि पर्णकूटीनि प्रधाविता नानाप्रकाराणि फलानि गृह्य पानीयं च बोधिसत्वमुपसंक्रान्ता ॥

तत्र वृद्धं महाप्राज्ञं तापसन्तपतां वरं ।
वशिष्ठं नाम गोत्रेण ददर्श च जगाम च ॥
ताम्रधूमारुणजटं ज्वालमिव अदर्शि तं ।

1. C °kshiṇeshu°. — 2. C paçyanti ratnacchatrabhûtena karmopaücittam̃ çu° B °karmâm̃ upa°. — 3. C °yâm̃ kam̃ṇṭha° B °yâm̃ kanthakasya°. — 4[1]. B °vâsuhi de° C °vehi araṇyâ° B °shâyapravṛi ° ko nimito | .

6. BC °kshîd ananya(C °nye)smim̃ lubdhako kâ° B °vṛito so ta° C °vṛitaḥ so tam̃°. — 7. BC so ta (C °tam̃) tatropasam̃° C °ida va°. — 8. BC °çika gṛi° B °gṛihnitvà C °gṛihitvâna de° BC °shâye tvam̃°. — 9. BC °shâyau lu°. — 10. B °gṛihnitvâ C °gṛihitvâ tu ° bhû | B °bhûte pathe°.

11. B pathema varo dhiro° C pathe me vare dhî ° mâsyeti prârthayeti | . — 12[1]. B °dhamâra° C °shṭhasya mṛishi ° shṭo | . — 12[2]. C vaçishṭo pi ṛishiḥ bo° B °ṛishim̃ bo ° shyati | mâ° C °sho ca | de ° kro vâ devo vâ bra° C °sarve imam̃° B °sitam̃ sarve°. — 14. B °ṭukâ bodhi dṛi ° ritatvaritvâ svaka° C °tvaritatvarittam̃ svaka ° hya tânipam̃ ca bo° BC °krânto | .

17. C °tâpasim̃ tapatâm varam̃ | . — 18. BC vaçishṭam̃ nâ° B °rçama jagâya ca | .
19. BC °mâru(C °ra)ṇajatam̃(B °ṇadbhaṭam̃) jarâṇiyam akarshi tam̃ | .

आसीनं मुनिमव्यग्रं निर्वातमिव सागरं ॥
अभिगम्य च धर्मात्मा तं मुनिं शाक्यपुंगवो ।
अनुज्ञातो प्र[165ᵃ]विष्टाय भूमियां उपविश्य स ॥
समुद्र इव गम्भीरो वीर्यवा हिमवानिव ।
शाक्यराजसुतं दृष्ट्वा महर्षि विस्मितो अभूत् ॥
को न्वयं वपुषा श्रीमान् ज्वलत्यनुपमद्युति ।
सुवर्णो धूमापगतः ज्योतमानो यथानलः ॥
व्यूढोरस्को महाबाहुः सुप्रशस्तकरांगुलि ।
समन्तकुक्षिश्च श्लक्ष्णो एणवृत्ति कटीमहान् ॥
कांचनस्तम्भसदृशो गोवृषाक्षो महाद्युतिः ।
शार्दूलवृषभस्कन्धः पद्मपादकरो नघः (?) ॥
शरीरलक्षणैरस्य जातिशतगुणाचितैः ।
शोभते शरीरं तस्य नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः ॥
विभूषणा नैव गात्रेषु रचिता अनुरूपिका ।
शरीरं भूषयन्त्यस्य लक्षणानि महात्मनः ॥
मेरुमण्डलसारेण गच्छता गजगामिना ।
आक्रान्ता सहसा पद्भ्यां रणतीव वसुन्धरा ॥
स्निग्धगम्भीरशब्देन स्वरेण अनुनादिना ।
त्रिलोकमर्हते कृत्स्नमाज्ञापयितुमोजसा ॥
व्यंजनानि हि या यस्य लक्षणानि च लक्षये ।

1. C °rvântam i°. — 2. C °tmâ tam̃ mu° B °kyaçcapum̃gavam̃ | C °kyapudgavam̃ ||. — 3. BC °jñâta pravishṭâ° B °bhûyamyâm upaviçemaḥ samu° C °bhûtâyam̃ vyoma praviçyamaḥ |. — 4. C °va gam̃bhîro° B °va gam̃bhîrâ vi° BC °vîryâvahimapâriva |.

6. C °çrîmân ajvalanty anu° BC °dyutim̃ |. — 7. C çârdûlavṛishabhaskam̃dhapadmapâdakaro nadaḥ (*cf.* l. 11) | suva° BC °varṇṇadhû° C °dhûmropagataḥ jû(?)pamânâ ya° B °taḥ jûpamânâ ya°. — 8. C vyûhora° BC °prasasta° C °stakalânguli |. — 9. C °çlakshṇatvam̃ jânuvṛi° B °kshṇo tvayâ na vṛi°. — 10. C kâñca ° ço gopṛishṭoksho ma° B °vṛikshâksho° C °dyutim negâ(?) çari° (l. 12).

11. B °karânam̃danaga |. — 12. C °ṇaiḥ tasya jâtiçataguṇaiççitaiḥ B °guṇocitaiḥ |. — 13. BC çobha(C °bhe)tasya çarîrasya naksha° C °ndramâ vibhû°. — 14. C °naivam̃ gâ° BC °citânyanu(C °nû)rûpatâ |. — 15. BC °shayantasya la° B °naḥ meru°.

16. C merumandarasâgareṇa gacchantâ gajagâminaḥ | B °mino |. — 17. C âkramantâ sahasâbhyâm̃ vanaspatîva vasu° B âkrânta saha ° dbhyâm̃ vanatî° BC °ndharâm̃ |. — 18. C °mbhîraṇa ça° B °mbhîrasam̃dena svareṇadhyanu° C °reṇadhyanûnâdinâ |. — 19. C °rhata kṛitsnâ âjñâ° BC °payatu° C °tu tejasâ |.

युक्तो यं सर्वभूतानां त्रिलोकपतिरीश्वर: ॥
प्रभया पूरयत्येष स्वशरीरसमुच्छ्रया ।
तपोवनमिदं सर्वं उदयन्निव भास्करो ॥
अशीतिव्यंजनोपेतो द्वात्रिंशद्वरलक्षण: ।
सनत्कुमारप्रतिमो कुमारो द्युतिमानयं ॥
सर्वलक्षणसंपन्नं सर्वभूतमनोहरं ।
कुमारं परिपृच्छेयं महर्षि उपगम्य तं ॥
गन्धर्वशशिसंकाश देवगर्भोपम युवा ।
कस्य त्वं किन्निमित्तं वा तपोवनमुपागतो ॥
सत्यानुपरिवर्तिन्या सर्वभूतात्मया गिरा ।
श्लक्ष्णया प्रियवादिन्या बभाषे स नृपात्मज: ॥
इक्ष्वाकुवंशप्रभव: शुद्धोदननृपात्मज: ।
विहाय पृथिवीं राज्यं उज्झित्वा मोक्षमास्थित: ॥
लोकन्तु बहुभिर्दु:खैर्दृष्ट्वैवं समभिद्रुतं ।
मोक्षार्थमभिनिष्क्रान्तो जातिव्याधिजरादिभि: ॥
यत्र सर्वं न भवते यत्र सर्वं निरुध्यते ।
यत्रोपशाम्यते सर्वं तत्पदं प्रार्थयाम्यहं ॥
एवमुक्ते महाप्राज्ञो महात्मा सत्यवागृषि: ।
उवाच वदतां श्रेष्ठं शाक्यराजकुलोदितं ॥
ईदृशेन हि वृत्तेन वृत्त्या लक्षणसंपदा ।
प्रज्ञया च महाभाग न किञ्चिदं न प्रापये ॥

1. B °lokapratim içva° C °lokâpatim içvaro | . — 2. B °pûrayetye°. — 3. C °sarva udayanaiva bhâskaraḥ ‖ B °dayanneva bhâskare | . — 4. C °janam̃peto dvâ ° kshaṇa | . — 5. C °pratimâ ca ku° BC °mârâ dyu°.

7. C °ccheya maha ° myatâm̃ | . — 8. C °sam̃kâçam̃ de° B °sam̃kâço de ° pamam̃ yu° C °pamam̃ yuvân ‖ . — 10. BC °tâtmajâm̃ girâm̃ | .

11. C °kshṇayâni priyam̃vâdi°. — 12. B °pravabhaḥ çu° C °prabhavo çu°. — 13. B °pṛithivî râ° C °sthitâ | . — 14. C lokânto ba° B lokanto ba ° r duḥkham̃ dṛi° C °r duḥkhaiḥ dṛishṭevam̃ sa°. — 15. BC °shkrâtum̃ jâ°.

16. C yatra sarveṇa bha° B °vate tatra yatra° C °tra sarva niru° B °niruddhyate | . — 18. C evam̃m ukte°. — 19. BC °çreshṭam̃ çà ° kulâditam̃ | . — 20. C idṛi° BC °hi vṛittena(C °ttehi) vṛityâ la°.

21. C prajñopâra mahàbhogo na ki° B °hàbhâgo na ki° BC °ñcid yatra prâ° B °prâpayo | .

बोधिसत्वो [165b] दानि वैशालिं गतो आराडं कालामं अल्लीनो । निर्वेदित्वा नायं मार्गो नैर्याणिको ततो राजगृहं गतो ॥

गत्वा च सो राजगृहं मागधानां गिरिगह्वरे ।
पिण्डाये अभिसरेसि आकीर्णवरलक्षणः ॥
तमद्रशासि प्रासादात् श्रेणियो मगधाधिपः ।
प्रसन्नचित्तो दृष्ट्वा च अमात्यां इदमब्रवीत् ॥
इमं भवन्तो पश्यन्तु आकीर्णवरलक्षणं ।
आरोहेन च सम्पन्नं युगमात्रं च प्रेक्षति ॥
उत्क्षिप्तचक्षुर्मेधावी नायमूनकुलोदितो ।
राजदूतानुबन्धन्तु कहिं वासमुपेष्यति ॥
ततो तं संदिशिता दूता पृष्ठतो अनुबन्धिषु ।
गमिष्यति कहिं भिक्षुः कहिं वासमुपेष्यति ॥
पिण्डाये चारं चरित्वान निष्क्रम्ये नगरान्मुनिः ।
पाण्डवं अभिसरेसि अत्र वासो भविष्यति ॥
ज्ञात्वा च वासोपगतं एको दूतो उपाविशत् ।
अपरो क्षिप्रमागम्य राज्ञो आरोचये तदा ॥
एष भिक्षुः महाराज पाण्डवस्मिं पुरस्ततः ।
निषण्णो वृक्षमूलस्मिं एकाग्रो सुसमाहितः ॥
द्वीपीव सुतनुं चित्तं व्याघ्रं वा गिरिसानुगं ।
सिंहं वा गिरिदुर्गस्मिं महासिंहो मृगाधिपः ॥
ततो च राजा त्वरमानो अमात्यां अध्यभाषति ।

1[1]. B °satva dâni vai °daṁ kâlamaṁ | a° BC °allito ni°. — 1[2]. C nirviṇitvà nâyaṁ mârge naiyâṇiko ti | tato° B °nairyâtiko | tato° C °gataḥ B °gato gatvâ°. — 3. BC °râjâgṛi C °màdhakânàṁ gi° B °dhânaṁ | gi° BC °hvaye pi°. — 4. C piṇḍàya abhi° BC °bhisarasi°. — 5. BC °çàmi prâsâdât senisho maga° C °dhipà.

8. *Omis dans* C. B ârohe ca saṁpannaṁ°. — 9. C °kshu medhàvi nàyaṁ urakulohitaḥ || B °nâye ù(?)nakulohito | . — 10. C °ràjâdûto nu° BC °sam upaçyati | .

11. C tato sa prishṭhato dùta saṁdishṭo anu° B tato sau saṁdiçato dûto pṛi°. — 12. B °bhikshûḥ ka° BC °peçyati | . — 13. C piṇḍàcâraṁ cari ° shkrame nagaràṁ muniḥ | . — 14. C °shyasi | . — 15. C °upàdiçat | .

16. C °rocate tadâ | . — 17. C esho bhikshur mahà ° raskṛitaḥ || B °stataḥ ni° — 18. BC °sharṇṇo vṛi° C °mûlesmiṁ° BC °ekâgre susa°. — 19. B dîpivâṁ su° C dvìpivâṁ su°. — 20. C °durgesmiṁ°.

21. C °ràjà svara° BC °mâtyâm adhya°.

क्षिप्रं पन्थं विशोधेथ द्रक्ष्याम पुरुषोत्तमं ॥
ततो च ते राजदूता महामात्रा यशस्विनो ।
क्षिप्रं पन्थं विशोधेन्सुः स्वयं राजा इहेष्यति ॥
ततो च ते राजदूता महामात्रा यशस्विनो ।
गत्वा राज्ञो निवेदेन्सुः शुद्धो ते देव पाण्डवो ॥
ततो च निर्याति राजा सेना च चतुरंगिनी ।
मित्रामात्यपरिवृतो ज्ञातिसंघपुरस्कृतो ॥
यानातो ओतरित्वान पद्सा उपसंक्रमे ।
सारायणीं कथां कृत्वा एकमन्ते उपाविशि ॥
निषद्य प्रमुखो राजा बोधिसत्वमध्यभाषति ।
उदग्रो त्वमसि राज्ञः अश्वारोही व सेलको ॥
ददामि भोगां भुंजाहि जातीं चाख्याहि पृच्छितो ॥

बोधिसत्व आह ॥

निजजनपदो राज हिमवन्तस्य पार्श्वतः ।
धनवीर्येण सम्पन्नो कोशलेषु निवासितो ।
आदित्यो नाम गोत्रेण शाकियो नाम जातिये ॥
ततो कुला प्रव्रजितो हं न कामां अभिप्रार्थये ।
प्रहाणाय गमिष्यामि वेश्मं मुत्का रत्नामयं ॥
तं खो तथा भोतु स्पृशाहि निर्वृतिं
बोधिं च प्राप्तो पुनरागमेसि ।

1. C °praṁ paṁthe vi° B °drakshâma purushottamaḥ | . — 2. C tato va te° B °râjâdû° BC °dûto ma° B °svine | . — 3. B °çodhetsuḥ sva ° hesveti | . — 4. BC tato ca râ° B °dûto ca ma° C °dûtâto ma ° svinaḥ || B °svine | . — 5. B °râjâ nivadensuḥ° C °niveditsuḥ çu° BC °çuddhâ te° C °pâṇḍulo | B °ṇḍaro | .

6. B °niryati senâ° C °ryâti senâ ca caturaṅginî BC °nî mitrâ°. — 7. C °vṛitaḥ | jñâ ° B °vṛito | jñâ ° skṛitya yânâ°. — 8. C °rittvâna padasâm upa° B °tvâna | pa ° krame sâ°. — 9. B °yaṇi kathâṁ° C °yaṇîyaṁ kathâṁ° B °upaviçi ni° C °upaviçishṭo ni°. — 10. C nishîdya pra°.

11. C ugra tva ° râjño açvâhaiva selako | . — 12. C °bhuṁjehi jâtiṁ câ°. — 13. C °satvo âha || . — 14. B °padâ râjâ hi° C °râjâ hi°. — 15. C °ryena sa ° vâçino | B °vâsino | .

16. C âditya nâma°. — 17. C tato kumârapra° BC °jito ham asmiṁ râja kâmân abhiprârthayâmi | . — 18. BC °shyâmi anumajyaṁ ra°. — 19. BC taṁ khu ta° C °spṛiçehi ni° BC °tiṁ | bodhiṁ ca vîra anuprâpto bodhiprâpto bodhi(C °dhiṁ) puna° C °gamasi | .

मह्यं पि ध[166a]र्मं कथयेसि गौतम
यमहं श्रुत्वान व्रजेय स्वर्गतिं ॥

बोधिसत्व आह ॥

तं खो महाराज तथा भविष्यति
बोधिं स्पृशिष्यामि न मे च संशयो ।
प्राप्तो च बोधिं पुनरागमिष्यं
धर्मं च ते देशयिष्यं प्रतिशृणोमीति ॥

बोधिसत्व उद्रकं रामपुत्रं आल्लीनो नायं मार्गो निर्यायिको ति । ततो पर्यंक्रम्य गयां गतो ॥ गयाशीर्षे पर्वते तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः ॥ ततो उरुविल्वां गतो पिण्डाय प्रविष्टो ॥ काश्यपो पूरणो उरुविल्वां पिण्डाये प्रविष्टो ॥

नीवरणं विजहित्वा शृणोथ एकाग्रमानसा सर्वे ।
यथा पुरिमजिनसंगमो यशस्विनो बोधिसत्वस्य ॥
प्रव्रज्यायभ्युपेत्वा अराडउद्रकं वने अपरितुष्टो ।
प्रक्रमि दिशं प्रदक्षिणां पुरिमजिननिसेवितं देशं ॥
पिण्डाये प्रतिचरन्तो उरुविल्वां प्राप्तो कनकनिष्कनिभो ।
ग्रामिकघरं आगमि नरनारिसमाकुलं काले ॥
अथ ग्रामिकस्य धीता नामेन सुजाता पण्डिता कुलीना ।
तं दृष्ट्वा राजपुत्रं प्रकम्पिता प्रीतिवेगेन ॥
अश्रूणि प्रवर्तयन्ति पुरतो स्थिता हि सपतिस्सगौरवा ।

1. B °dharma katha° C °dharma kàrayasi ‖ gauttamaḥ yam a° B °tamaḥ yam a ° tvâna gaccheya sva°. — 3. C °satvo âha ‖ . — 4. BC tam̃ khu ma ° shyâmi | na mamâtra sam̃° C °çayâ | B °çayâ prâ°.

6. C °dharma deça° B °dharmam̃ te de ° ṇomi te | . — 8[1]. BC °satvam̃ udrakam̃ nâmapu° C °putrakam̃ alli ° ryâsikâ ti | B °ko ti tato°. — 8[2]. C °yâm̃ tato gayâ° B °gato gayâ°. — 9[1]. C °çirshaparva ° sropamà pratibhâyetsuḥ | B °yetsuḥ tato°. — 9[2]. C °urupilvâm̃° BC °gatâyâm̃ piṇḍâya(C °ye) pravishṭo kâçya°. — 10. BC °vilvâ piṇḍâye(C °ya) pra°.

11. B bhîvaraṇam̃° C bhîmavaram̃ vi° BC °gramanasâ° C °sarva yathâ° B °rve yathâ°. — 12. C °thâ pûri° BC °majana° C °svinaḥ bo° BC °tvasya pra°. — 13. BC °jyâye bhyu° C °râḍo ugrakâ dane tushṭo pra° B °drakâ vane a ° shṭo pra°. — 14. C °diçâḥ ‖ pradakshiṇam̃ pu° B °diçâ pradakshimam̃ pu° BC °rimajana °tam̃ dinam̃ pi°. — 15. BC °nto | uruvilvâm̃ kanakanishka(C °nakavimba)nibho grâ°.

16. B °ghâram u° C °kapâram upâ° B °nârisamâkulam̃ | kâle ‖ C °kulakâle | . — 17. BC °ṇḍitâ kuladhitâ | . — 18. BC °gena açruni°. — 19. BC açruni pra ° to sthitehi sâ sa(C °sva)gauravâ â°.

आलपति राजपुत्रं मा त्वं निवर्तयथ नरवर ॥
चन्द्रप्रतिपूर्णवदन मा गा नित्यन्तु सर्वतो निगमा ।
अतृप्ता हि मम नयना तव वीर निरीक्षमाणाये ॥
किं तु खु सुचारुविक्रम सुरूपलक्षण वराभरणधारि ।
प्रक्रमसि अतृप्ताया सर्वान्धकृतो यं मे हृदयं ॥
सा श्रुणति देवतानां गिरां नभगतानां च भाषन्तां ।
एष खलु कपिलवस्तुतो शुद्धोदनराजवरपुत्रो ॥
सा तस्य दर्शनतृषा निर्धाविता गुणशता कीर्तयति ।
वरपुरुष विप्रहीनो स्वबन्धुजनस्य कथं आसी ॥
प्रमदागणसंपरिवृता रुदन्ति अनुगच्छन्ति कनकवर्णं ।
परिदेवते च करुणं अटविवनमुखे प्रपद्यन्तं ॥
सुखिता वनेषु सकुला मृगा च वनदेवा वनराजा च ।
ये राजहंसगतिकं वीक्षन्ति वनेचरं वीरं ॥
सुकुमारफुल्लगात्रं कमलदलनिभेहि पादतलेहि ।
कथमाक्रमसि वसुधां तृणकुशशरसंस्तृतविदुर्गां ॥
मृष्टान्नरससमुदितो नानारसप्रवरबृंहितशरीरो ।
मूलफलपत्रभक्षो भेष्यसि कथं निर्झरवनान्ते ॥
कनकगजदन्त[166b]पादे वरास्तरे कुसुमसंकुले शयने ।
सुपियान कथं शयिष्यसि तृणकुशशरसंस्तृततलेषु ॥
श्रुणियान वरेन्द्र भवने पटहत्रिपुष्करनिनादसंगीतिं ।

1. B âlepati râ° C âuapati râ° BC °tram̃ niva° B °rttaye(?)dya ravarâ candra° C °varâ candra°. — 2. BC °rṇṇavadamânâ nitya° B °nigama âtṛi° C °nigamo atṛi°. — 3. BC °hi me na° C °mânâye ‖. — 4. B ko nu khu° C kâ nu khu sucârumânâye vikrama surupala° râbhâra° BC °dhâri prakra°. — 5. B °masim atṛi° BC °ptâyam̃ sa° C °sarvabândhavâd ayam̃ me° B °ndhakadhâyam̃ me hṛidayam̃ sâ çru° C °dayam̃ mâ çru°.

6. C mâ çrugati de° râm̃ narâṇâm̃ babhâshekâm̃ ‖ B °râm̃ nagarâṇâm̃ ca bhâ°. — 7. B eshâm̃ kalakapilava° C eshâm̃ kapila° BC °danasya râ° C °râjasya tava pu°. — 8. BC °çatâni kîrttayati vara°. — 9. BC °hinabandhu° C °katham âsi pra° B °âsi pra°. — 10. BC pramadagaṇa° C °vṛitaḥ ru° BC °dantim anugacchanti | ka° rṇṇam̃ pa°.

11. G °dyante sukhi° B °ntam̃ sukhi°. — 12. C °shu sam̃ku° BC °ca vanade(B °dai)vateshu mṛi° jâca ye râ°. — 13. BC °râjavitu(C °bhu)gati kshati vane°. — 14. C sukusuma phu° C °pâdavavâstare°. — 15. B katham akra° dhâm̃ | triṇakuçaçaram̃ sam̃°.

16. B °nnarasamuditâm̃ nâ° rîre mûla°. — 17. B °trasaphalâbhaksho bheshyati | katham̃° B °nânte kana°. — 18. B °ntashâde vacâsta° BC °stareṇa kusu°. — 19. C supiyâne ka° kuçaçayane sam̃° B °kuçaçayasam̃°. — 20. C çrutiyâna° B °bhavanapaṭâhetripushka° C °ṭahe trirushka° giti çro°.

श्रोष्यसि खरां भयकरां संरुषितगजगर्जितनिनादां ॥
मूलफलपत्रसफला ते भवतु दिशा अनुग्रमृगसंघा ।
मा तृषितभुक्षितस्य ते शिला तपे वनेचर शरीरं ॥
ग्रीष्मपरितापितस्य ते भवतु सलिलगर्भमण्डपोपवनं ।
शिशिरे च विगतजलदो दिवाकरो भातु गिरिदरीषु ॥
राक्षसयक्षभुजंगपरिवारं तव देवगर्भसुकुमारं ।
नक्षत्रचन्द्रप्रवरं हृदयनयननन्दनशरीरं ॥
सो विन्ध्यपादपार्श्वे गजवर इव पद्मिनीमभिसरन्तो ।
प्रविशति तपोवनस्थं मृगोव विविधं वनवरस्य ॥
क्वचि रक्तपल्लवलता तरुणतरुकुसुममंजलिधरे रुक्षे ।
क्वचि वनदेवोपतप्ता क्वचित्क्रमत्कुञ्जरविभग्ना ॥
क्वचिद्विपुलघनपलाशप्रलम्बफलैः तरु अलंकृत अगम्यैः ।
क्वचि जीर्णो कोटरतरु वनपादपगुल्मवृतमूलो ॥
क्वचि पद्मसरो सुरूपो क्वचि गिरिसरितालाभो वनः वीराः ।
तापसकुलाश्रमा क्वचि कोकिलशुकमोरपरिगीता ॥
क्वचिद्विवरतृणजांगला क्वचित् . . . . . . शरपल्लवरक्ता ।
क्वचित् रुरुचमरमहिषा क्वचित्क्वचिद् व्याघ्रसिंहगणाः ॥
क्वचि रक्तपल्लवलता तरुणतरुप्रलम्बिता नाना ।

1. B çoshyasi° C çroshyaçi kharâm̃ bhayam̃ka° BC °karâm̃ sarushitarâja°. — 2. B °lâ ca ta bhavatu te di° C °lâ ca te bhavantu te di° BC °diçâ | anu° B °sam̃ghâm̃ âtri° C °ghâ trishi°. — 3. B °sya | te çilâpattana vane° C °lâpattavane°. — 4. BC °tu çalilagarbha ° pavane çiçi°. — 5. C °re ca piga° BC °jaladâ divâkara bhâti | gi ° shu râkshasa°.

6. C °yakshâbhujagavanadevate deva° B °jam̃gamavanadevata deva°. — 7. C °candrevahri° B °ndravanahri° BC °hṛidayam̃ nayananam̃dana ça°. — 8. B so vidhyapâda ° shanto pra°. — 9. B °çati | tapo° C °povanam̃ | tam̃ çri° B °vividhavaranarasya | C °vividhanaravarasya. — 10. BC kvacid rakta° C °sumamañjalidharânye | B °mam̃jalidharânye | .

11. BC kvacid vana° C °ptâ kvacin kramakuñja° B °t kramakuñja ° bhagnâ kva°. — 12. B °lâsa pralamba° C °lâçâ pralamba° BC °phalarutam alam̃° C °lam̃ to agamya kva° B °kṛitaḥ agamya kva°. — 13. BC kvacijjirṇṇo(B °rṇṇa) ko° B °ruvanavadapagurmâṇitamûlâ kva° C °ruvanapâdapagulmânitamûlâ kva°. — 14. B kvacit padmasara surû° C kvacit paasarasurupâ kva° BC °cid giri° C °sarilâbhâ vanaḥ° B °tâlabhâvanaḥ° BC °vîrâḥ tâpa°. — 15. B °çrama kva° BC °cit koki ° gîtâ kvacid vi°.

16. BC °varatiṇa(C °tiga)jagaṇo kva° C kvacid ṛishitâ ca çariravallitaraktârkaciraruru° B °cit mṛishitâ ca çarivillatarakshârkaciraruru°. — 17. BC °rucamanumahi° C °shâ kvacid vyâ° BC °d vyâghrâ sim̃°. — 18. BC kvacid rakta ° ṇata(C °ṇasta)rulatâ pralam̃bitâ(C °tâḥ ||) nânâ u°.

उद्यानगमनश्रान्ता प्रमदायो विय निद्रायन्त्यो ॥
क्वचि कुरवकतरुशिखरो प्रकुसुमितो व्यक्तपुष्पसुविबुद्धो ।
निद्रागलितनयनानां नारीणामिव विबुद्धानां ॥
मधुरपवनेरिता क्वचि् नानाद्रुमकुसुमचित्रवनशाखा ।
आलम्बन्ति परस्परं प्रमदा सलीला वियान्योन्यं ॥
क्वचि कुप्यकवनशाखा प्रकुसुमिता भारमप्रसहमाना ।
अनुवेल्लिता.... सहोदरमिव वत्सला प्रमदा ॥
क्वचि किंशुका कुसुमिता वनराजिवनान्तरे गुरुकुले वा ।
रक्ताम्बरोत्तरीया प्रमदा विपुलाक्षियो वनिता ॥
क्वचित् वसुमतिप्रदेशो नवसंपुष्पितपुष्पैः संछन्नो ।
आभरणभरितवसना सललितशयना नववधू व ॥
क्वचि कठिनकण्ट[167a]कलता मृगमहिषवराहाश्च पदनिकेता ।
शबरशरआहतानां मृगाण रुधिरेण सिक्तानि ॥
क्वचि गजकरंकनिकरो क्षितिं गले पटपाण्डुरास्तरणकल्पो ।
क्वचि व्याघ्रकेशरिहता विषादि नरवारणवराहा ॥
क्वचि राक्षसप्रलापा पिशाचकुम्भाण्डभैरवरुतानि ।
क्वचि गुह्यकभणितानि निशासु पवनेषु प्रचरन्ति ॥
क्वचित् निशासु जलधरा गर्जन्ति प्रतिनन्दति व्यालगणा ।

1. C °gamanaçântâ° BC °dâ viya nidrâkshyâ kva°. — 2. C °ci kulavakaruçikhare pra° BC °sumitâni vya° C °vyakapushpâsuvi° BC °ddho nidrâ°. — 3. B °litenapanânâm̃ nâ° BC °budhya(C °ddhya)mânânâm̃ | (B °nâm̃). — 4. C °pavanâni tâni kva° B °nenitâ kva° BC °cit nânâ° C °drunmadrumaku° BC °khâ â°. — 5. BC âlam̃banti° B °nti | pa° BC °dâ ça-lilâ viya anyonyam̃ kva°.

6. BC kvacit kupya ° mitataruma(C °ruṇa)prahasamâno(C °nto) anu°. — 7. C anuva-llitoda° B °llitâda° BC °dakaçâ sahodaram iva vatsarâ pramadâ kva°. — 8. C °jivanâm̃tare° BC °le vâ raktâ°. — 9. BC °ttamayâ pra° B °vipulakshyate ca mitâ | C °vipulakshete va°. — 10. C kvacit kusu° B kvacit shusuma ° deçâ na ca sam̃pushpitakukshi sam̃cchannam âbha° C °deçâ nava ° shpita kvacit sam̃channam âbha°.

11. B °dhûnya | C °dhûnâ ||. — 12. BC kvacit kaṭhınakantha(C °ṇṭha)kala° B °râ-baçca | pa° C °râhadugdhâ pa° B °ketâ ça°. — 13. BC çavala(C °vara)çatâhatânâm̃ | mṛigâni rudhiraçiktâni | (C °ktâ) kva°. — 14. BC kvacid gaja ° ro kshiti gale° C °pâṇḍu-lâsta ° kalpâ kva° B °kalpa kva°. — 15. BC kvacid vyâghra° B °keçahatâ° BC °vishâ(B °khâ)-ditanaravâ°.

16. BC kvacid râksha° C °piçâçcaku° BC °ṇḍaçubhe(C °bhai)rava°. — 17. BC kvacid gu-hya° C °hyakahyakabha°. — 18. C °çâsu dharâ ga ° ndanti vyâ° B °ndati | vyâ° BC °lagaṇâ bhai°.

. . . . भैरवकरा करोन्ति रूपाणि च बहूनि ॥
पादपवनस्मिं तस्मिं विहरति सो सर्वलोकहितकामो ।
चण्डमृगराक्षसानां हृतवक्रमानेन यो रम्यो ॥
यथ आत्मनो मृगपतिः सर्वजगहितं ततो विशेषेण ।
प्रार्थयति सत्वसारो सत्वान तदपिदमाश्चर्यं ॥
एकेकसत्वमोक्षणे यदि कल्पमसंख्यं सर्वसत्वानां ।
दुःखमनुभोमि तारेथं सर्वसत्वानां व्यवसितमिदं ॥
सत्वसारस्य षड्वर्षा दुष्कारं वने चरित्वा कर्मक्षये ।
स्मृति लब्धा यत्र पथास्मि गतो नायं मार्गो मोक्षाये ॥
अस्ति तस्मिं मति पूर्वं जंबुद्रुमे शाक्यराजमुद्याने ।
प्रथमं ध्यानं समादयि स भविष्यति बोधिये मार्गो ॥
न च शाक्यं दुर्बलेन कृशेन परिशुष्करुधिरमान्सेन ।
बोधिमभिगन्तुं यदहं पुनराहारमभ्यवहरेयं ॥
देवता अवोच मा त्वं आहरयहि मा ते यशो परिहाये ।
वयमोजं गात्रेषु तुह्यं उपसंहरिष्यामथ ॥
तस्यासि अहं सर्वशो सततमनाहार इत्यभिज्ञातो ।
ओजस्से मह्य तेहि उपसंहारितं मृषा अस्या ॥
सो अनृतवचनभीतो अलमिति तां देवतां प्रतिक्षिपिय ।
मुद्गकुलत्थहरेण्डा फाणिकृतं यूषमुपभुंजे ॥

1. BC °ronti | rû° C °pâni ca° BC °hûni pâ°. — 2. C °vanesmiṁ viha° B °nasmiṁ | ta° BC °kâmo caṇḍa°. — 3. BC °kshasânâṁ hṛidaya bahu ° ramyo(C °myâ) ya°. — 4. BC yathâtmânaṁ mṛigapate sarva ° taṁ | ta ° sheṇa prâ°. — 5. BC °ti satvo mâro° B °ro satvâ sa tadâpida° C °ro satvân tadâpi ida° B °ryaṁ eke°.

6. C ekaikasatva ° saṁkhyaṁ duḥkha° B °tvânâṁ duḥkha°. — 7. BC duḥkham anobho(C °bhâ)mi ! târe ° nâṁ dhyavasi ° daṁ sa°. — 8. BC °rasya | sha° C °shkara vane° C °karmaṁkshaye BC °ye smṛi°. — 9. BC smṛitiṁ la° B °bdhâ pathapathenâsmi gato | nâ° C °bdhâ viyathathenâsmiṁ gamigato nâ° B °kshâye asti°. — 10. BC °smiṁ gami pû° B °pûrvajaṁbu° C °pûrvaṁ jambudruma çâ° B °dyâna pratha°.

11. C °mâdhiṁ sa bha° B °mâdadhi sa bha° BC °shyati | bodhâya mârgo na ca çâ°. — 12. BC °çâkya durba ° nsena bo°. — 13. BC °ntaṁ | yad a ° reyaṁ deva°. — 14. B °tvaṁ âhâram âharayâhi° C °tvaṁ âhâram âhârayâmi mâ te°. — 15. BC vayaṁ ojaṁ gâtreshu upa° B °shyâmathaḥ | C °shyâma | .

16. BC tasmâsi a° B °tataṁm anâhâro i° C °tatamanoharo i° BC °jñâto oja°. — 17. BC ojaçca mahyate vâ u ° shâ asyâ amṛita va°. — 18. C °bhîtâ alam iti | tân deva° BC °piya mu°. — 19. B °kulaccha(*ou* °ntha?)hareṇḍakâṇârthaṁ yû° C °kulesthahareṇḍakâṇârtha yû° B °bhuṁje anu°.

अनुपूर्वं च शरीरे स्थामं च बलं च संजनेत्वान ।
आहारं समगवेषि उरुविल्वमुपागमि स साधु ॥
अथ सा पूर्वजनेत्री सुजाता नामेन पण्डितकुलीना ।
न्यग्रोधपादपमूले तिष्ठति मधुपायसं गृह्य ॥
किं ब्रह्मचारि अवचा कर्शितमायासितं तव शरीरं ।
सा पायसं ददत्वा परिकीर्तय राजपुत्रस्य ॥
राजऋषिस्य च तस्य आसि मधुपायसं तत्र सुजातं ।
तां अवचि पार्थिवसुतो किमर्थमेतं ददसि दानं ॥
जातिशतानि जनेत्री अभूषि या तस्य शुद्धसत्वस्य ।
सा प्रतिभणेसि मधुरं प्रार्थेमि समृध्यतु मह्यं ॥
हिमवन्तपादपार्श्वे नगरं कपिलाह्वयन्ति [167^{b}] विख्यातं ।
दिशविदिशविश्रुतयशं प्रमुदितनरनारिसंकीर्णं ॥
तस्मिं नगरे कुमारो पुत्रो शुद्धोदनस्य शाक्यस्य ।
अवहाय बान्धवजनं वनं गतो राज्यमुत्सृज्य ॥
षड्वर्षं तस्य व्रजतो तपोवने उग्रे भैरवे वने ।
दानेन मे तस्य भवति प्रणिधी परिपूरिया ॥
तेन तपेन वरो यं मार्गेति मे स समृध्यतु अर्थो ।
अहमपि तेन पथेन गच्छेय महानरवरेण ॥
ततो प्रादुरासि वाचा अन्तरीक्षादमानुषी ।
सुजाते एषो सो धीरो शाक्यराजकुलोदितो ॥

1. C anûpûrvam̃ çarîrasthâ° B °rvam̃ çari° BC °tvâna âhâ°. — 2. B âhârasamam̃gaveshî uru° C °veshî uru°. — 3. C °sujâtanâme ° ṇḍito kulîno nya° B °ṇḍitâ kulînâ nya°. — 4. BC °gṛihya kim̃ bra°. — 5. BC °cârî ava° B °vaca darçanam̃ nayasitam̃ kṛitam̃ çarîram̃ | C °vaca darçanam̃ yam idam̃ kṛitaçarîram̃ | .

6. C so pâyasam̃ dadetvâ parikîrttayitvâ râ° BC °sya râja°. — 7. C °pâyasan tava | sujâtam̃ ava° B °yasam̃ tava | sujâtâ tam̃ ava°. — 8. BC tam̃ ava ° sutam̃ ki° C °tam̃ dadâsi jânam̃ jâ° B °dànam̃ jâ°. — 9. BC jâtîça° B °shi tasya çu° C °shi jâtasya çu°. — 10. B °tibhavati bhaṇensu madhu° C °tibhagetsuḥ madhu°.

11. C °hvayantu vi° BC °khyâtam̃ diça°. — 12. B çrutayaṇam̃ pra° C °çrutayasam̃ pra° BC °nârîsam̃°. — 14. C °ndhavajanai vanagato° B °nam̃ sarvabàndhavajanau vanagato° — 15. C °vrajya tapo° B °vraja tapo° BC °ugrabhairavavara(C °vavane) tasya dâne°.

16. C °ṇidhi pariye | B °ṇidhi paripûriye tena°. — 17. BC °vano yam̃ màrga(C °rge)ti so samṛi° B °rtho aha° C °rtho ham a°. — 18. C ham a° BC °reṇa ta°. — 19. C tataḥ râdurahi vâcâ° B °durahi vàcâ° BC °kshât mânushî sujâ°. -- 20. C sujâtena esho so dhîro kyarâ ° ditaḥ e°

एतेन तपा आचीर्णा दुष्करा रोमहर्षणा ।
शुष्कशोणितमांसेन नानारूपा तपोवने ॥
ते निरर्थानि उत्सृज्य प्रक्रमे वरपादपं ।
अत्र अतीता संबुद्धा प्राप्ता संबोधिमुत्तमं ॥
ततो अश्रूणि वर्तेन्ति सौमनस्यसमर्पिता ।
कंपमाना नरव्याघ्रं कृतांजलि उवाच सा ॥
दृष्टो सि भैरववने उग्रतपाभ्युत्थितो कमलनेत्र ।
दृष्ट्वा मे शोकमथितं हृदयं प्रीतिं समनुभोति ॥
षड्वर्षाणि ममाद्ये न सुप्तपूर्वा सुखाय शय्यानि ।
शोकशरातापेन तव तपमनुचिन्तयन्तीये ॥
तं खो राज्यं जनो च पिता च अभिवत्सला च मातुस्वसा ।
तव श्रुत्वा तपसो न्तं प्रीतिसुमनसो भविष्यन्ति ॥
होहिन्ति कपिलनगरे तूर्यशतनिनादितानि भवनानि ।
आनन्दप्रमुदितानि प्रहसितनरनारिसंघानि ॥
मधुपायसमुपभुक्त्वा पुरिमभवनेत्रिये भव निर्घाती ।
द्रुमराजपृथिवीषण्डे अमृतमधिगतो पदमशोकं ॥
व्याकरि नरप्रदीपो जातिशता पंच जननी मह्यासि ।
भेष्यसि अनागते ध्वनि प्रत्येकजिनो जिनव्रतो ति ॥

इति श्रीमहावस्तुने सुजाताव्याकरणं समाप्तं ॥

1. BC etena tena ta° B °tapâcirṇṇâ° C °tapo cirṇṇo du°. — 2. C °mâtsena nâ° BC °rûpo tapo°. — 3. BC °me vanapâ° C °pàdape | . — 5. C tato çruṇi° B °açruṇi° BC °varttanti°.

6. B kam̃pamâni nara° BC °tâm̃jalim uvâ°. — 7. BC dṛishṭvâsi bhai° B °bhairavaravâ ugra° C °bhairavânugratapâd abhyu° BC °netra dṛi°. — 8. BC °shṭvâ ma ço° C °daye priti sama° B °prîti samanubhoti shadva°. — 9. B °ıshâṇi | mamâdya na° C °rshâṇi mamâgra na° BC °pùrvasukhâ ° yyâni(C °mi) ço°. — 10. B çokaratânaye | tatra tapam a° C çokaratâye | tatra tapa ° yantiye tam̃° B °yanti | ye tam̃°.

11. BC tam̃ khu râjam̃ janâ(C °râ)pitâ° BC °svasâ tava°. — 12. BC °tvâ tapa nityam̃ prîtimânasâ bha°. — 13. C hohiti kapilavastunaga° B hohiti ka° BC °nagarâto tû ° vanâni âna°. — 14. B °ghâni madhu°. — 15. BC °yasam̃ samupabhuptkâ pu° B °mabhavajanetriye bhavati ghâti | C °mabhavanejanetriye bhava nighâti ‖ .

16. C °thivikhaṇḍe° BC °dhigata pa ° kam̃ vyâ°. — 17. B °ri nacapradîpo | jâ° BC °jâtiçatâ pam̃ca pam̃ca janani mahyasi bhe°. — 18. B °shyati anâ° C °shyati ‖ anâ° BC °jinavarttâyî ‖ . — 19. B sujâtâ°.

अथ बोधिसत्वो उरुविल्वाये सेनापतिग्रामकातो पिण्डाय चरित्वा नानाप्रकाराणां पूपानां भरितेन पात्रेण निर्धावति काश्यपो च पूरणो तिरिक्तकेन पात्रेण निर्धावति ॥ सो बोधिसत्वेन पृच्छियति ॥ आयुष्मं काश्यप लभ्यति भिक्षा ति ॥ सो दानि काश्यपो बोधिसत्वं गाथायमध्यभाषति ॥

प्रस्कन्दको बलाकल्पो उज्जंगलो च जंगलो ।
एतेहि पापग्रामेहि एकापि भिक्षा न लभ्यति ॥

अथ बोधिसत्वो काश्यपं पूरणं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

प्रस्कन्दको [168a] बलाकल्पो उज्जंगलो च जंगलो ।
एतेहि भद्रग्रामेहि पश्य पात्रं भरितं अभू ॥

यं बोधिसत्व अकामकानां मातापितॄणां अश्रुकण्ठानां रुदन्मुखानां अभिनिष्क्रान्तो राज्ञा शुद्धोदनेन पुरुषा विसर्जिता । कुमारस्य दिवसवार्ता नित्यमानेथ ॥ ततो यं कुमारो अनोमियं गतो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदं ततो प्रवृत्ति आगता ॥ यं वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदातो वैशालिं गतो ततो च राज्ञो शुद्धोदनस्य प्रवृत्ति आगता ॥ यं वैशालियं अराडं कालाममुपसंक्रान्तो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं वैशालितो राजगृहं गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजगृहे उद्रकं रामपुत्रमुपसंक्रान्तो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राज्ञा श्रेणियेन बिम्बिसारेण विस्तीर्णेहि भोगेहि प्रवारितो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजगृहातो गयाशीर्षं पर्वतं गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं गयाशीर्षातो पर्वतातो उरुविल्वां गतो नदीय नैरंजनाय तीरे उरुविल्वके वनषण्डे ततो राज्ञो शुद्धोदनस्य प्रवृत्ति आगता ॥

1. C bodhi ° rāṇām̃ rūpānām̃ bhari° B °rāṇām̃ pūyānām̃ bharitena pātreṇa nirddhāvati | kā° C °rddhāviteti ‖. — 3¹. C bosatvena pricchīyati | B °yati ā°. — 3². BC āyushmām̃ kā° B °kāçya la°. — 4. C °thāye adhya°. — 5. B yaskanda° BC °jjam̃galo jāgalo ca |.

6. C °mehi eko pi bhikshām̃ la° B °mehi ekām̃ pi bhikshām̃ na la°. — 7. C °thāye adhyabhā°. — 8. BC °ndako rapalākalpo ujjam̃galo ca |. — 9. C °ritam̃ rūpāṇām̃ | B °ritam̃ pūyānām̃ |. — 10. BC °satvam̃ akā ° nto rājā çu° B °nena na puru° C °rjitāḥ |.

11. C °niti etha |. — 12. B °vaçishṭasya ṛi° C °ttim āgatāḥ yam̃° B °gatā yam̃°. — 13. C °vaçishṭha° B °padātā vai° C °çāligato pi rājā çu° B °lim̃ gato | tato ca rājnā çu° BC °āgatā yam̃°. — 14. C °ḍam̃ kalāpam̃ upa° BC °āgatā yam̃°. — 15¹. C °vaiçānito rā° BC °ham̃ gato pi pra° B °gato |. — 15². C °he uddakā nāmaputro apasam̃krāntaḥ tato° B °kam̃ nāmapu°.

16. C °rājño çre° B °çreṇiyeṇa bimbiçāleṇa vi° C °yena bim̃bisāre° BC °rito | tato° C °āgataḥ yam̃°. — 17. C °tam̃ gataḥ ta° B °tam̃ gato | ta° gataḥ yam̃°. — 18. BC °lvām̃ gato(C °taḥ) nadī ca nai° C °ram̃janāye ti° nakhaṇḍe tataḥ rā° B °shaṇḍa | tato rā°.

यं उरुविल्वके वनखण्डे उग्रं च तपं तप्यति प्रहाणं च प्रतिदधाति ततः प्रवृत्तिर्गच्छति ॥ यं बोधिसत्वो आस्फानकं ध्यानं ध्यायति लूखताय च नासिकाश्रोत्रेहि च उभयतो च कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि बोधिसत्वेन आश्वासप्रश्वासा उपरुद्धा तेषां पुरुषाणां भवति कालगतो कुमारो ति नो पि उश्वसति न प्रश्वसति तेहि गत्वा कपिलवस्तुं राज्ञो शुद्धोदनस्य निवेदितं । महाराज कालगतो कुमारो ति ॥ राजा न पत्तीयति । तेषां पुरुषाणां पृच्छति । कथं यूयं जानथ कुमारो कालगतो ति ॥ ते आहन्सुः ॥ महाराज उग्रेण तपेन लूहाहारताये च कालगतो नापि उश्वसति न प्रश्वसति काष्ठभूतो आसति । ततः अस्माकं भवति यथा कुमारो न उश्वसति न प्रश्वसति कृशो च दुर्बलशरीरो कालगतः कुमारो ति ॥ राज्ञो दानि शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ यादृशा कुमारस्य गर्भावक्रान्ति आसि यादृशा च देवसहस्रेहि पूजा कृता गर्भचंक्रमस्य यादृशाये च विधीये लुम्बिनीवने उद्या[168b]ने कुमारो जातो जातमात्रो च पृथिवीयं सप्त पदानि प्रक्रान्तो दिशा च अभिलोकितो महाहसितं च ऊहसितो वचनं प्रव्याहृतो अहं लोके अग्रो ज्येष्ठो श्रेष्ठो पूज्यो देवानां च मनुष्याणां च यादृशानि च कुमारे जातमात्रे आश्चर्याद्भुतानि अचेतना पृथिवी कंपिता देवसहस्रेहि च पूजा कृता यादृशा च अभिनिष्क्रमणसम्पदा आसि तत्र न एदृशा महापुरुषा अल्पायुष्का भवन्ति ॥ भवितव्यं कुमारो यथा पूर्वं प्रव्रज्यामप्रव्रजितो सीतलाये जम्बुच्छायाये पर्यंकेन निषण्णः शान्तं समाधिं समापन्नो भविष्यति । तदेते जानन्ति कालगतो कुमारो ति ॥ सो दानि तेषां पुरुषाणां आह ॥ गच्छथ कुमारस्य सकाशं न कुमारो कालगतो शान्तं समाधिं समापन्नो । कुमारस्य

1. B °pam̃ ca tapya ° ṇam̃ ca pratijàroti tataḥ° C °pratigatoti tato pravṛi°. — 2. C °satvam àsphonakam̃° B °kam̃ dhyâyam̃ dhyâyati | lûkhatâ, ca nâçikaçrotehi ca ubha° C °yati | lukhatà ca nâçikâ ca çotehi ca ubha° BC °vivarantare° B °ti nàpi u ° çvasate | tahim̃ satvâ ka° C °prasvasati | te tahim̃ satvo kapila°. — 5. BC °màro ràjâ°.

6[1]. C ràjâ patti°. — 7[2]. C °peṇa lùhâratâ° B °usvasati na pra° C °praçvati kàshṭa âsati | B °kâshṭabhûto°. — 8. C tato asmâ° B °rbalam̃ çarîram̃ kàla° C °gato ku° B °ro ti rà°. — 9. C râjño çu ° nasyaitad abhavat | . — 10. BC yàdṛiço ku° B °rasya garbhavakrânta âsi° C °krânto àsî | yàdṛiço ca kumâro deva° BC °kṛitvâ garbhacam̃kramâṇâ yâdṛiçâye° C °nîvana udyâ ° çâ ca abhinishkramanasampadà âsî | abhilokità ma° BC °hâhasitam̃ bahuhasitam vâcânam̃ pratyahṛito ham̃(B °ham̃ |) loke° B °agroshkeshṭo çre° C °jyeshṭo çreshṭe pû ° dbhujâni ace° B °dbhutâni | ace ° jà kṛitâ | yâ° C °yàdṛi ca abhi ° dà âsît ‖ tatra° B °rusho alpâ° C °shâ alpoyu ° vanti tavya ku°.

16. B °jyâ apravrajito sitalà° C °jyàpravrajito çîtalà° B °yâye karyam̃ ° sharṇṇaḥ çâ° C °sharṇṇo | çâ° B °ntam̃ samâdhi samàpa° C °nno kumâram̃ bha° B °shyanti | . — 19[1]. C °çam̃ na kumâram̃ kumâram̃ kumàram̃ kâlam̃gato° B °gato | çâ° C °pannam̃ ku° B °nno ku°.

द्विवसप्रवृत्तिं मम आनेथ ॥ ते दानि पुरुषा भूयो उरुविल्वां गताः तपोवनं च प्रविष्टाः कुमारं च अरोगं स्वस्तिवन्तं समाधितो व्युत्थितं पश्यन्ति ॥ ते दानि पुरुषा विस्मिता पण्डितो राजा शुद्धोदनो ॥ यदा भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो एतं प्रकरणं भिक्षूहि श्रुतं ॥ भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं राजा शुद्धोदनो तेषां आपृष्टपुरुषाणां श्रुत्वा कुमारो कालगतो ति नाभिश्रद्दधाति ॥ भगवानाह ॥ न हि भिक्षवो न एतरहिं एव एष राजा शुद्धोदनो ममान्तरेण कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधाति । अन्यदापि ममान्तरेण एष कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधाति ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे अपरो ब्राह्मणो ॥ तेन अष्टचत्वारिंशद्वर्षात्कौमारं ब्रह्मचर्यं चीर्णं वेदा च अधीता ॥ तेन दानि अष्टचत्वारिंशद्वर्षात् कौमारं ब्रह्मचर्यं चरित्वा वेदा च अधीत्य नास्ति अनपत्यस्य लोके पि धर्मो दारं कृतं अपत्यो च उत्पादितो ॥ तस्य भवति ब्राह्मणस्य । परिभुक्ता मानुष्यका कामा समयो मे प्रव्रजितुं ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां ब्राह्मणीमामन्त्रयति । भवति आमन्त्रेमि [169ᵃ] प्रव्रजिष्यामीति ॥ सा नं आह ॥ ब्राह्मणस्य वा पुत्रस्य को विवेष्यति मम वा को विवेष्यति । यदि तव अभिप्रेतं प्रव्रजितुं अहं पि प्रव्रजिष्यामि अहं पि तपश्चरणं करिष्यामि अहं पि ब्रह्मचर्यं चरिष्यामि । यथापि त्वं तपश्चरणं करिष्यसि तथाहं पि तपश्चरणं करिष्यामि ॥ ब्राह्मणो आह ॥ एव-

1. BC °uluvilvâṁ gataḥ(C °to) tapo° B °vishṭaḥ kumâ° C °shṭâ kumâraṁ ca pravishṭâ kumâ° BC °raṁ ca ârogasva°. — 2. C °dâni vismito paṇḍitarâjâ°. — 3. BC °vṛitte prava° C °etaṁ bhikshu prakara ° kshubhi çru° BC °taṁ bhi°. — 4[1]. C bhikshur bhaga°. — 4[2]. BC °shâm adṛishṭa° C °ṇâṁ vacanaṁ çru° BC °gateti nâ ° dhâti a(B °ti | aṁ)nyadâpi yaṁ kâla(C °laṁ)gato kumâro ti ||. — 5[2]. C na bhikshavo naitarahiṁ evaṁm asha° B °hiṁ evaṁ esha° C °lagateti çrutvâ nabhi°.

7. C °pi esho mamâ ° ṇa kalagateti | çru°. — 8[1]. C bhikshum â° B °âhaṁsuḥ ||. — 8[2]. C °gavân ||. — 8[4]. C °kshavaḥ atita° B °kshavo bhû°. — 9. BC °hmaṇo tena°. — 10[1]. B tena tena ashṭa° C °rshât kumâ ° ryajaṁ tîrṇṇaṁ tadâ ca adhîtâ || B °rṇṇaṁ vadâta udhîtâ ||. — 10[2]. C °tvâ tadâ ca adhî° BC °dhîtâ nâ ° sya lokâ pi dharmadânaṁ(B ?) kṛitaṁ | a(B °ana)patye ca utpâdito tasya°.

12[1]. B °ti | brâ° BC °sya pari°. — 12[2]. B paribhukto mâ° C °bhu mânushyakâm âsamaye me pra°. — 13. C °ṇîm âmaṁntra°. — 14[1]. C °âmantrayasi pravrajishyami iti || B °jishyamîti. — 14[2]. C sâ taṁ âha ||. — 14[3]. BC °trasya kvacid ve(C °ciddhe)shyati mama vâ kvacid ve(C °ddhe)shyati |. — 15. BC °va adhipre° B °kanishyâmi ahaṁ pi brahmaçcaryaṁ° C °ryyaṁ karishyâmi | B °mi yathâ°.

16. C yathopi° BC °shyasi | tathâ°. — 17[2]. BC °jâhi te dâ°.

मस्तु त्वं पि प्रव्रजाहि ॥ ते दानि वाराणसीतो निर्गता ॥ अनुहिमवन्ते साहंजनी नाम आश्रमपदो । तहिं गौतमो नाम महर्षि प्रतिवसति पंचशतपरिवारो चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञो ॥ सो दानि ब्राह्मणो ताये ब्राह्मणीये सार्धं तहिं साहंजनीं आश्रमपदं गत्वा गौतमस्य ऋषिस्य मूले प्रव्रजितो । सापि ब्राह्मणी प्रव्रजिता ॥ तेन दानि तस्य आश्रमपदस्य अविदूरे आश्रमो मापितो तृणकुटी पर्णकुटी च कृता । तस्या पारगाये तापसीये एकान्ते तृणकुटी कृता ॥ तेहि दानि तहिं आश्रमपदे प्रतिवसन्तेहि वाहिरकेन मार्गेण युज्यंतेहि घटन्तेहि व्यायमन्तेहि ध्यानानि च अभिज्ञा च साक्षात्कृता चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञा महाभागा संवृत्ता उग्रतपाश्रिता ब्रह्मचारी ॥ यं ऋषि आनेति मूलविकृतिं वा फलविकृतिं वा कोद्रवकं वा श्यामाकं वा प्रियंगु वा भंगं वा प्रासादिकं वा शाकं वा मूलकं वा ततः तस्या पि पारगाय सगर्भरूपाये संविभागं करोति ॥ तेषां भवति । किं इमस्य माणवकस्य नामं भवतूति ॥ तेषामेतदभूषि । अयं माणवको श्यामवर्णको भवति इमस्य माणवकस्य श्यामको ति नाम ॥ तस्य दानि माणवकस्य तेहि मातापितृहि श्यामको ति नाम कृतं ॥

तहिं आश्रमपदे सो माणवको उन्नीयति । एवमनुपूर्वेण सो माणवकः यं कालं संवर्धितो पादेहि अखितः ततो यं एवं मृगपोतकेहि सार्धं रमति ॥ मैत्रीविहारी ऋषयो महाभागा । तेषां मृगपक्षिणः न सन्त्रसन्ति ॥ मृगपक्षिसहस्रेहि तमाश्रमपदं उपशोभितं । यं वेलन्ते मृगपोतका मातरो स्तनं पिबन्ति ततः श्यामको पि तेहि एवं मृगपोतकेहि सार्धं तं मृगीये स्तनं पिबति । यस्या यस्या मृगीये अल्लीयति सा एव स्तनं पायेति यथा स्वकपोतकं पायेति तथा श्यामकं पि

1[1]. BC °rgamya anu°. — 1[2]. B °pade | C °pade tahim̃°. — 2. C °gauttamo° BC °sati | pam̃° B °bhijño so dâ°. — 3. BC °ni brahmaṇo(C °na) tâ° C °brâhmaṇâye° B °rddham̃ tahim̃ sâham̃jâni â° C °gauttamasya mû° B °jito sâpi°. — 4. C *omet la phrase.* — 5. C °dasya abhidû° C °çramo mapito°.

6[1]. C °kritâs tehi° B °kritâ tehi°. — 6[2]. C tahim âçra ° santehi nakena mârge° B °santehi mavantakena mârge ° lâbhi pam̃câ° C °bhijñâ sâ dâni mahâsam̃vritto ugra° B °vrittâ || ugra° C °pâçatâ bra°. — 9. C yam rishi âneti mulavikri° B °mûlevikri° C °kritim̃ vâ koladravam̃ vâ çyâ° C °prâçâlikam̃ vâ çâ ° lakam̃ vâ | tato tasyâ° B °syâ pi paragâ° C °rbharûpâra sam̃vibhâ°.

11[1]. B °ti kim̃°. — 11[2]. C kim imasya° BC °bhavabhûti te°. — 12[2]. BC °vatu ima° C °nâmaḥ || B °nâma tasya°. — 13. C °pitrihi çyâ ° ti nâmam̃ kri°. — 14[1]. C tahim âçra°. — 14[2]. C °anvito || tato evam̃ tam̃ mri ° takâ tena anvati | tehi mrigapotakehi sârddham̃° B °mati mai°. — 15. C °hâbhoge | B °hâbhâ teshâm̃°.

16[1]. C °na mantrasyanti mri° B °santi mri°. — 17. C °ro stanam̃ shivanti || tataḥ° B °ro stanam̃ pibam̃ti tataḥ° C °giya stanam̃ pibanti | B °giye tanam̃ pi°. — 18. BC yasya yasya mri° C °yati | so evam̃ sta° B °sa eva tanam̃ pâyeti | ya° BC °yathâ tam̃ sva° B °takam̃ pâyanti | tathâ° C °takam̃ pâyanti | etam̃ so çakam̃ pi pâyanti | B °makam̃ pi pâyanti | .

पायेति ॥ एवं सो श्यामको ऋषिकुमारो तहिं आश्रमपदे तेहि मृगपोतकेहि पक्षीहि च सार्धं संवर्धति ॥ यतो यतः मृगपोतका च पक्षी च अच्छन्ति तत्र तत्र श्यामको ऋषिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि परिवारितो अच्छति । ते पि मृगपक्षी ऋषिकुमारेण सार्धं अभिरम[169b]न्ति ॥ यं वेलं ऋषिकुमारो उटजे शयितो भवति ततः अनेकमृगपोतका च पक्षी च नानाप्रकारा उटजस्य द्वारमूलमन्वासन्ति यावत् श्यामको ऋषिकुमारो ततो उटजातो निर्धावितो भवति । ततः आश्रमपदस्य परिसामन्त अच्छन्ति ॥ श्यामको तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे अभिरमति मृगपक्षी पि तेन श्यामकेन सार्धं तहिं आश्रमपदे अभिरमन्ति ॥ शयितस्यापि ऋषिकुमारस्य आश्रमपदे मृगपोतका च मृगा च पक्षी च अनुपरिवारित्वा आसन्ति । यदा अच्छितुकामा भवन्ति मृगपोतका च पक्षी च ततो तं श्यामकं ऋषिकुमारं मुखतुण्डकेन प्रतिबोधयन्ति ॥ एवं सो ऋषिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे संवर्धति ॥ यं वेलं ऋषिकुमारो विवृद्धो संवृत्तो ततः मृगाणामजिनेन निवस्तो च प्रावृतो च ॥ या तत्र आश्रमपदे भवति मूलविकृतिर्वा फलविकृतिर्वा कोद्रवो वा श्यामको वा चिन्नको वा प्रियंगुर्वा भङ्गं वा प्रासादिको वा शाकं वा मूलका वा तमानयित्वा मातापितॄणां उपनामेति । उदकमानेति काष्ठानि आनेति तृणकुटिपर्णकुटीनि संस्थापेति । तमाश्रमपदं सिंचति संमार्जति ॥ परमगौरवेण तेषां मातापितॄणामुपस्थिहति । प्रथमं मातापितरं प्रतिचरति पश्चात् स्वयं आहारं करोति । यत उपादाय ऋषिकुमारो विज्ञप्राप्तो ततः उपादाय न कदाचिद्-

1. C °çyâmaka rishi° BC °çramampa° C °de tahim mri° C °sârddha sam°. — 2. BC °kshi ca anvati | tasya tasya çyâ° C °ro tarhi mrigapakshihi°. — 3. C °kshihi ri° BC °ramamti | . — 4. C °velam rishikumâram udaje° B °ro udhaje° BC °vati | tatah(C °to) ane° B °kâra udhaja° BC °dvâlamû° C °lam atvâsanti yâvam çyâmako° B °nvâsanti | yâva° C °ro tatah ntajâ°.

6. C tatar âçra ° nvati | . — 7. C çâmako tarhi mri ° ramanti | mri ° kshi tena° BC °ramanti ça°. — 8. BC °kshi anu° B °sati | C °sati ya°. — 10. C yadâ nu anvi° BC °vanti | mri° C °kshi ca çyâ ° bodhenti | B °bodhanti | .

11. C °sârddha âçra°. — 12. C yam valam rishi° B °samvrito ta° C °mrigânâm ajine ni° B prâkrito ca yâ ta° C °prâvrito ca tatra°. — 13. C °bhavanti mûlavikritir vâ patravikritir vâ pushpavikritir vâ kopadravo vâ çyâmako vâ cchinnako vâ priyamgu vâ bhangam vâ prâdiko çâkam vâ mulakam vâ tam â° C °panâmati || . — 15. C uddakam âneti kâ° B °trinakuttiparnnakuttini samsthâpeti tam â° C °rnnakuttini samsthâpyeti tam â°.

16¹. B °cati samârjjati | C °sammârjjati. — 16². C °ravena teshâm mâ° B °hati pra°. — 17. C °ram parivasati paççâ° B °prativasati | paççâ ° roti pada upâ°. — 18. C padam upâdâca ri ° pto tator upâdâye rishikumâro vijñâprâpto upâdâye na ka° B °tah upâdâye na ka° C °âharam kritam pûrvam || .

दत्त्वा मातापितॄणामाहारं स्वयं आहारं कृतपूर्वो । एवं श्यामको ऋषिकुमारो तहिं आश्रमपदे मातापितरमुपस्थिहति ॥ इष्टेन कान्तेन प्रियेन मनापेन कालो गच्छति ऋषिकुमारस्य मातापितरं उपस्थिहन्तस्य ॥ मातापितरो पि तहिं आश्रमपदे प्रतिवसन्ता जीर्णा संवृत्ता दुर्बलशरीरा चक्षुपरिहीणा परप्राणेया अशक्या आत्मना आहारविधानं कर्तुं उदकहाराय वा गन्तुं तृणकुटीय वा पर्णकुटीय वा वेष्टितुं ॥ श्यामको ऋषिकुमारो तेषां मातापितॄणां वृद्धानां जीर्णानां दुर्बलशरीराणां चक्षुहीनानां सर्वहितोपस्थानेन उपस्थिहति दश कुशलां कर्मपथां समादाय वर्तति प्रासादिको ऋ[170ª]षिकुमारो अभिरूपो दर्शनाये शुभेन कर्मणा अभिनिर्वृत्तः मातापितृवर्तको कौमारब्रह्मचारी उग्रतपसाश्रितो प्रान्तशय्यासनविहारी महाभागो प्रियो देवानां नागानां यक्षाणां राक्षसानां पिशाचानां कुम्भाण्डानां किन्नराणां किन्नरीणां मृगानां पक्षीणां प्रियो सर्वभूतानां ॥ यतो यतो ऋषिकुमारो गच्छति मूलहारी वा पत्रहारी वा पुष्पहारी वा फलहारी वा ततो ततो मृगपक्षीहि च देवनागेहि च किन्नरेहि किन्नरीहि च संपरिवृतो गच्छति ॥

सो दानि घटमादाय मृगपक्षीहि संपरिवृतः देवनागेहि च किन्नरेहि च किन्नरीहि च उदकहारी गिरिनदीं ओकस्तो ततः उदकघटं परिपूरयति ॥ पेलियक्षो नाम काशिराजा महाबलो महाकोशो महावाहनो मृगव्ये अण्वन्तो वातजवसमेन तुरगेण मृगमनुजवति । उज्झित्वा बलवाहना न कश्चन तं प्रदेशमनुप्राप्तो ॥ यथोक्तं भगवता धर्मपदे ।

गति मृगानां पवनं आकाशं पक्षिणां गतिः ।
धर्मो गतिर्विभागीयानां निर्वाणमर्हतां गतिरिति ॥

1. B °çramapadam̃ mâ° BC °sthiti | . — 2. BC °kâlâ gacchanti | ṛi ° ntasya mâtâ°. — 3. B °vasanto jirṇno sam̃° C °sam̃vṛitto du° BC °riro cakshu° B °hîṇo para° C °prâṇeyân açakyo âtma âdharâ vidhâ° B °tmanâ âdharam̃ vidhâ ° rttum̃ | uda ° râya câ gantum̃° C °kuṭṭiyam̃ vâ parṇṇakuṭṭiyam̃ vâ veshṭitum̃ B °pallakuṭiya vâ veshṭitum̃ çyâ°.

6. C °ddhâṇâm̃ ji° kshuparihi° B °ksurhinânâm̃ sa° C° sarvehitopradhânena upa° B °hitopadhânena upa° C °kuçalakarma° B °vartteti prâ° C °vartteti prasâdi ° ro abhbûshi | abhi° BC °darçaniyo çu° C °rvṛitto mâ° BC °pitṛikarttako kau° C °gratapam âçri° BC °hâbhogo° C °piçâççâm̃ kumbhâ ° râṇâm̃ mṛi° BC °bhûtânâm̃ yato ya°.

11. B °cchati | mû° BC °pushpâharî vâ phalâharî vâ | (C °vâ) tato tato mṛi° B °to gaccheti | . — 14. C °vṛito | devanâgehi ca kinnarakinnari° B °hâriṇi girinadim̃ okaste | ta° (ou °sto ta°) C °hâri gigirinadîm okasto° B °ghaṭâ pari° C °ghaṭam âdâya paripûrayi | . — 15. C peliyo nâma yaksha kâçijârâ mahâba° B peliyaksha nâ° B °no mṛigâdhyena açvam̃ vâ° C °no mṛigâdhyayana aṇvanto || vâ ° rajena mṛigam a° B °nujam̃vati° BC °ti u°.

17[1]. BC °vâhano na kâçca° C °çcana padam anuprâptam̃ || B °pradem anu°. — 19. C gatî mṛigâṇâm̃ prava° B °nâm̃ prava° BC °pakshiṇâm̃°. — 20. C °rmo gatiḥ vibhâ ° nâm̃ nivâṇam ahatâm̃° B °ṇam ahatim̃ gatir iti | .

सो मृगो तहिं एव वनखण्डे नष्टो ॥ राजा तहिं वनखण्डे श्यामकऋषिस्य ततो गिरिनदीतो उदकघटं भरन्तस्य शब्दं शृणोति । तस्यैतदभूषि मृगस्य एतं शब्दं ति न मनुष्यचारितो अयं वनो ॥ तेन दानि यतो तं शब्दं श्यामकऋषिस्य उदकघटं भरन्तस्य ततो क्षुरप्रं क्षिप्तं ॥ सो दानि क्षुरप्रो ऋषिकुमारस्य हृदये निपतितो विषकृतो ॥ ते मृगपक्षिणो तेन विषकृतस्य क्षुरप्रस्य शब्देन शब्दवेधिगन्धेन दिशो दश प्रपलाना ॥ श्यामकऋषि उदकघटं नदीतीरे स्थापेत्वा करुणानि परिदेवति ॥ मान्सस्यार्थं मृगवराहा हन्यन्ति । चर्मणार्थाय सिंहव्याघ्रा द्वीपयो हन्यन्ति । बालार्थं चमरीयो हन्यन्ति । दन्तार्थं हस्तिनागा हन्यन्ति । भैषज्यार्थं तित्तिरकपिंजलानि हन्यन्ति । अस्माकं पुनर्नैवं शक्या मान्सेन कार्यं कर्तुं न चर्मेण न केशेहि न दन्तेहि कस्यार्थाय वयं अहेठका अदूषका अनपराधिनो एकेन इषुणा त्रयो जना हता । अहो यथा संप्रज्वलितो अध[170b]र्मो ॥ सो च श्यामकऋषिकुमारो तथा परिदेवति काशिराजो च नं प्रदेशमनुप्राप्तो पश्यति तमृषिकुमारं परिदेवन्तं अजिनजटावल्कलधरं महाभागं अश्रु प्रपातेन्तं ॥ सो राजा तमृषिकुमारं क्षुरप्रेण आहतं दृष्ट्वा भीतो त्रस्तो संजातो । मा हैव मे सनगरजनपदं शापेन भस्मीकरिष्यति ॥ सो ततो अश्वातो अवतरित्वा श्यामकऋषिस्य कुमारस्य मूर्ध्ना निपतितो ॥ भगवं मृगसंज्ञेन मया एतं इषु क्षिप्तं अजानमानेन अनुक्षमापयिष्यं भगवन्तं ये चैते अश्रुविन्दू भूमिं पतन्ति केवलकल्पं जम्बुद्वीपं एते अश्रुविन्दू दहेन्सुः

1[1]. BC °him̃ tahim̃ me vana° BC °nashṭâ râ°. — 1[2]. BC °ṇḍe vanântareṇa aparâṇi mṛigayûthâni(C °vi) paçyati(C °ti |) tâni dṛishṭvâ râjñâ kshuraprasamanvitam̃ çyâ(C °syâ)-ma° B °marishisya ca tato° C °shisya ca | tataḥ gi° BC °bharam̃tasya tena dâni° (l. 3). — 2. C °çabdan iti | manu° B °bdam̃ ti ni manu° C °carato ayam̃ vanaḥ so râjâ° B °vano | so râjâ° (*cf. in* 5). — 3. C °bdam̃ syâma ° ntasya tataḥ kshuraprakshi° B °raprakshiptam̃ so dâ°. — 4. BC °ni khura° C °ṛishisya hṛi° BC °kṛito te mṛi°. — 5. BC °kshurapra(C °prâ)sya çabdam̃ çṛiṇoti° (l. 2, *jusqu'à*) vano(C °naḥ) so râjâ çabdam̃(C °bda)vedhigam̃dhena° (l. 5) C °ço darça pra° B °daçam̃ pra ° nâ çyâ° C °lânâḥ syâmâka°.

6. BC °çyâma(C syâmâ)ka rishi° C °re sthape°. — 7[1]. C mânsaçoṇithârthe mṛi° B °syârthe mṛi° C °râho ha°. — 7[2]. C °ghrâ dîpa°. — 8[1]. C °riyâ ha°. — 8[2]. B °nâgo ha°. — 8[3]. C °tistira° B °tittaraka ° nñ a°. — 9. B °punar aivam̃° C °rmena na ke° ntehi kalpâ(?)rthâya° BC °dhino kena° C °trayo jayaho yathâ°.

11[1]. B °sam̃jva° BC °rmo so ca°. — 11[2]. C so ca syâma° B °çyâma rishi° BC °vati | kâ° C °jo ca tam̃ pradeçam̃m anuprâptaḥ paçyati ca ta° B °paçya ca tam ṛi° BC °prapâtetum̃ | . — 13. C °kshuraprona âha | tam̃ dṛi° BC °jâto mâ°. — 14. B mâ heva° BC °bhasmam̃ kari°. — 15. C so tataḥ syâmako ava° B tato çyâmato ava° C °tvâ syâmaṛi°.

16. C bhagavân mṛiga° B bhagavâm̃ mṛigasam̃gena° C °evam̃ ishu° BC °shyam̃ | bhagavantam̃(C °vana) ye caite bhagavan açru(B °çruṇi)vindu bhûmi(C °mi ni)pata° B °lakalpajam̃° BC °vindu dahetsuḥ(C °tsuḥ |) ki° C °punar asmadvi°.

किमंग पुनः अस्मद्विधानां बालानां ॥ येन भगवानाह एकेन इषुणा त्रिवर्गं हतन्ति एतं न विजानामि । भगवानेको न त्रिवर्गो । कथं एकेन इषुणा त्रयो जना हताः ॥ ऋषिकुमार आह ॥ महाराज मम मातापिरौ जीर्णा वृद्धा दुर्बलशरीरा चक्षुहीना ब्रह्मचारी महाभागा सदेवकस्य लोकस्य दक्षिणीया परप्राणेया अहं च तेषामुपस्थायको । प्रथमं तेषामाहारविधानं करोमि पश्चादात्मनो यं कंचित्तेषां उपस्थानपर्यन्तं अहं सर्वं करोमि नास्ति तेषां अन्यो कोचिद्यो स्नानं उपस्थिहेय ततः मया हतेन ते पि हता । नास्ति मया मृतेन तेषां जीवितं । तदेतेन कारणेन जल्पामि एकेषुणा त्रयो जना हता ति ॥ काशिराजा श्यामशिरिमृषिकुमारं आह ॥ तीक्ष्णविषकृतेन इषुणा हृदयस्मिं आहतो सि मया अजानमानेन जानामहं यथा तव जीवितं नास्ति । तं चरे एकं सत्यं प्रतिशृणामि । राज्यं ऋद्धं स्फीतमवहाय तव गुरुमातापितरं अहं परिचरिष्यं ॥ यथा त्वया परिचीर्णा तथा अहं परिचरिष्यं ॥ ऋषिकुमारो आह । महाराज तेन मे शोकशल्यो हृदयातो अपगतः ॥ एतं वचनं प्रतिश्रुत्वा यथा सत्यप्रतिज्ञो भवेसि मे गुरुषु तथा करोहि महीपाल महार्थं ते कुशलं भविष्यति । तेषां महाभागानां उपस्थानपरिचर्यं कृत्वा एतं महाराज उदकघटमादाय एताये एकपदिकाये मम मातापितॄणामाश्रमपदं गच्छेसि । मम वचनेन अभिवादनं पृच्छेसि । श्यामशिरि अभिवादनं पृच्छति एवं चा[171a]-ह । मृतो वो एकपुत्रको तन्न शोचितव्यं न रोदितव्यं जातेन जीवलोके अवश्यं मर्तव्यं अलभनीयं स्थानं तन्न शक्यं रोदितेन वा शोचितेन वा लब्धुं न शक्यं स्वयं-

1. BC °ha ‖ e° C °kena trishunà tri° C °hatam̃ ti evam̃ na vi° BC °nàmi bha°. — 2[1]. BC bhagavan e(C °n | e)kena trivargo na ka°. — 2[2]. C katham eke° B °atham̃ | e°. — 3[2]. C °rau jarṇṇau vṛiddho du° B °jìrṇṇo vriddhà° C °riro cakshushihiṇo bra° B °kshushihiṇà bra° B °hànàgà sa° C °hânâmà sadevakasya da° B °parapraṇe° C °teshâm̃ upa°. — 5. BC °teshàm̃m à° C °tmanà yam̃° B °yam̃ kecit te° BC °nyo kvacid yo° C °sthihiya ta° B °heya | ta° BC °hatà nàsti°.

7[1]. B °vitam̃ tad e°. — 7[2]. C tad ena tena kàlena janana jalpàmi | eke ishu° B °lpàmi | eke° C °hato ti BC °ti kàçi°. — 8. C °çyâma ṛishi° B °çyâmaçiri°. — 9. C °hṛidayesmim̃° B °to si | mayà âjanamà° BC °jànemaham̃. — 10[1]. B °ṇàmi râjyam̃ | . — 10[2]. BC °ṛiddhà sphi° C °sphitàm ava ° pitarâ aham̃°.

11. BC °yà parikirṇṇena tathà a° C °ham̃ pi pa°. — 12[2]. B °ràja seno me ço° C °ràja sanà me ço ° gato etam̃°. — 13. BC °nam̃ çrutvâ° C °tyapratijñà bha° BC °bhavasi | me gu ° hipâlaḥ(C °lah |) ma°. — 14. C evam̃ câha ‖ mṛito vo ekaputrako tan na çocitavyam̃ na roditavyam̃ | te ° tvà evam̃ mahàrà ° ṭam âhâya° B °pitṛiṇâm âçra° C °triṇâm̃ âçra° C °gacchàsi | .

16[2]. C çyâmarishi a° B °çiri a ° cchasi | evam̃ cà mṛi°. — 17. C °n na çocitavyam̃ roditum̃ jàte° BC °çyam̃ kartta° C °rttavyam̃ | yam̃ ala ° citena labdham̃ | na ça° B °citena và laghum̃ na ça° C °karmâṇâm̃° BC °yitum̃ nâpi°.

कृतानां कर्मणां पलायितुं । नापि मम एकस्य मरणं सर्वसत्वा मरणधर्मा । तस्मा शोचिष्यथ मा उत्कण्ठिष्यथ । सर्वैहि प्रियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो ॥ यथा महाराज सत्यप्रतिज्ञो मे गुरुषु भवसि तथा करोहि ॥ एवं संविदित्वा ऋषिकुमारो विपरिगतशरीरो कालगतो ॥

राजा ऋषिकुमारं कालगतं विदित्वा रोदित्वा परिदेवित्वा अश्रूणि संमार्जित्वा तमुदकघटमादाय ताये एकपदिकाये यथोपदिष्टाये श्यामकशिरिणा तमाश्रमपदं गच्छति ॥ समनन्तरप्रक्रान्तो च काशिराजा श्यामकशिरिस्य मूलातो श्यामकशिरि च मृगपक्षिशतेहि मृगपक्षिसहस्रेहि परिवारितो देवेहि नागेहि यक्षेहि किन्नरेहि किन्नरीहि तथान्येहि भूतेहि । ऋषिकुमारं परिवारेत्वा महान्तं आरोदनं करेन्सुः महान्तं निनादं अकरेन्सुः । नूनं सो पापकर्मो तमातो तमं गमिष्यति अपायेषु अपायं गमिष्यति येन ताव अहेठकस्य अदूषकस्य अनपराद्धस्य अपराद्धं ॥ सर्वं वनखण्डं ता च पर्वतदरी तं च आश्रमपदं भूतनिनादेहि निनादितं मृगपक्षिरवेहि च आरावितं ॥ श्यामकशिरिस्य मातापितरौ तानि भूतानि श्रुत्वा मृगपक्षिरवाणि श्रुत्वा चिन्तामापन्ना । किमिदं अद्य नास्माभिः कदाचिदेदृशाणि भूतानां निनादशब्दानि श्रुतपूर्वाणि न एदृशानि मृगपक्षिरवशब्दानि श्रुतपूर्वाणि मा हैव श्यामकशिरि सिंहेन व्याघ्रेण वा अन्येन वा व्याडमृगेण विहेठितो भूदिति ॥ यादृशानि एतानि निमित्तानि यादृशो च अस्माकं हृदयो अनिर्वृत्तो यथा च मे अक्षीणि परिस्फुरन्ति ॥ ते च तथा अनिर्वृत्ता कायेन च चित्तेन च श्यामकशिरिं विचिन्तेन्ति । काशिराजा च तमाश्रमपदमनुप्राप्तः मृगपक्षिशतानि च ततः आश्रमपदातो भैर-

1[1]. C °dharma tam̃ mà ço° B °rmà ta°. — 2. BC °vinàbhâvo yathà°. — 3[1]. BC °tijñà me gu°. — 3[2]. B °gato râ°. — 5. C °sam̃mârjjayitvâ ta ° makarishiṇâ tam̃ âçra°.

7. C °çyâmakariçisya làto çyâmarishi ca° C °rehi kinnarehi kinnarî° BC °tehi ṛishi°. — 9. BC °rivâritvâ mahântam̃ â° C °nam̃ karetsuḥ | B °nam̃ karetsuḥ mahâ ° dam̃ akaretsuḥ | . — 10. C nûnam̃ sâ pâpakarmânto tatottamam̃° B °mâtottamam̃° BC °mam̃ gamishyati || âpâyeshu âpâyam̃° B °yam̃ gamishyati | yena tam̃ ca ahe° C °yena ca | ahe° BC °naparâdhasya apalabdham̃(B °bdham̃ |) sa°.

11. C sarve vanakhaṇḍa tâm̃ ca parva° B °ṇḍam̃ tâm̃ ca parvatadarîm̃ tam̃ ca â° C °darîm̃ ca tam âçramam̃padam̃ bhûtânidânehi nirnâdi° B °bhûtanidânehi ninâdi° B °ârapitam̃ | C °ârâpitam̃ | . — 13. C çyâmakarishisya° B °çirisya° (*corrigé de* °ṛishi°). — 14. BC °dya nâsmâbhiḥ° C °d edṛiçâ bhûtanirnâ° B °bhûtâni nirnâ° C °ṇi naidṛiçâni mṛi° B °pûrvâ mâ heva çyâmakaçiri° (*corrigé de* °ṛishi°) C °makarishi sim̃hena vâ vyâ° B °vihiṭhito° C °hesthità bhû°.

16. C °hṛidaye anivṛittam̃ | yathâ° B °tto | yathâ° C °kshîhi phulaphuranti B °ṇi phuraphuranti | . — 18. BC °anivṛittâ° C °ntentâ | B °ntentà kâçi°. — 19. B °çramam̃pada° C °padam̃ anu° B °tâni ca | tataḥ âçramâto padâtâto bhai° C °çramapadâni ca bhai° BC °bhairavâṇi râvâṇi(C °ṇi ca) ravanto pra° C °lâni | .

वाणि रवाणि रवन्ता प्रपलाना । ऋषयो अस्याधिकं सन्त्रस्ता ॥ काशिराजा एकमन्ते वृक्षषण्डे अश्वं बंधित्वा तं उदकघटमादाय श्यामकशिरिस्य मातापितृणां सकाशमुपसंक्रा[171b]न्तो ॥ अभिवादयामि भगवन् ॥ ते पृच्छन्ति नन्दन्ता ॥ को तुवन्ति ॥ राजा आह ॥ भगवन् अहं पेलियक्षो नाम काशिराजा कच्चिद्भगवानिह तपोवने सुखं भवति व्याडमृगानुचरिते निर्मनुष्ये उत्पद्यन्ति मूलफलानि कोद्रवं श्यामाकं शाकमूलं अल्पकिसरेण लभ्यति अल्पा वा व्याधि शरीरे अल्पा दंशमसकसरीसृपसंस्पर्शा काये उपनिपतन्ति ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ तं खु महाराज सुखं वसामः इह अरण्ये व्याडमृगानुचरिते निर्मनुष्ये आश्रमपदे मूलपत्रफलानि च कोद्रवश्यामकमूलकानि अल्पकिसरेण लभ्यन्ति अल्पो च व्याधि शरीरस्मिं अल्पानि च दंशमसकसरीसृपसंस्पर्शा काये उपनिपतन्ति । कच्चित् महाराज तवापि अन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु क्षेमं निरीतिकं निरुपद्रवं पौरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कच्चिदपराध्यन्ति देवो च कालेन वर्षति शस्यानि संपद्यन्ति क्षेमं च ते राज्यं सुभिक्षं निरुपद्रवं ॥ सो दानि आह ॥ तं खु भगवनन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु क्षेमं निरीतिकं निरुपद्रवं पौरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कच्चिद् अपराध्यन्ति देवो च कालेन वर्षति शस्यानि संपद्यन्ति क्षेमं च राज्यं सुभिक्षं च निरुपद्रवं च ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ महाराज एताहि शिविकाहि निषीदाहि यावत्श्यामकशिरि आगच्छति उदकहारी गतको ततो ते फलोदकमुपनामेष्यति ॥ एवं च तेहि ऋषीहि उक्तो राजा प्ररुण्डो ॥ ते पृच्छन्ति ॥ महाराज किं रोदसि ॥ राजा आह ॥ भगवं यस्य यूयं कीर्तयथ श्यामकशिरि आगमिष्यति फलोदकं उपनामेष्यतीति सो

1[1]. B °asyadhi ° ntrasto kàçi°. — 1[2]. C °udakam̃ ghaṭa ° kâçam̃ upasam̃° BC °nto abhi°. — 3[1]. B °vâdayomi° BC °gavanta pṛi°. — 3[2]. BC °ntà ko bhuvanti | . — 4[3]. C °ràjà kam̃cid bhaga° C °bhavatîti | vyâ° B °bhavati | vyâ° C °shye âçrama° B °dam̃çamasakaçarì ° ye upatipatanti te dâ°.

7[1]. B °abhûnsuḥ tam̃°. — 7[2]. B tam̃ shu mahâràja sukhe ca sàmaḥ | iha° C °çramapadam̃ mû ° phalena ko° B °phalena ca ko° C °lpakiçalena labhyati | alpo ca sa vyâ° B °vyàdhi çiri° C °riresmim̃ a ° çamaçakasarî° B °çamasakaçarîrasṛi° B °nti kacci°. — 10. BC °ntaḥpuram̃ ku° C °vâhanâ koçakoshṭâgâ° B °vâhano koçakoshṭâm̃gà° C° tikam̃ nirùpadravam̃ pauram̃ jà ° jàno na kim̃cid aparadhya° B °no na kam̃cid aparam̃dhyanti° BC °lena kâlam̃ va° C °rshanti çasyâ° B °rshati | çasyà° C °kshemam̃ ra te râ° B °mam̃ ca te rà°. — 14. BC °bhagavàn anta ° vàhano koçakoshṭâgâ ° ru(C °rû)padravam̃ pau ʻ no na kacci(B °kam̃ci)d apara(B °ram̃)dhyanti(C °nti |) devâ ca kâlena kâlam̃ va° B °dhyanti | kshe° BC °jyam̃ ca su°.

17. B °tàhi viçikà ° hâri ga° C °hàrim̃ gatako tataḥ phalo uda°. — 18. C °ṛishihi ° ruṇḍe | . — 19[1]. BC °nti ma°. — 20. C °yûyam̃ kirttayam̃pa çyâ° B °tha | çyâ° C °çirî â°

कालगतो अयं च उदकघटो मम हस्ते विसर्जितः अभिवादनं च वः पृच्छति एवं च संदिशति । न शोचितव्यं न रोदितव्यं । न शोचितेन वा रोदितेन वा कोचिदर्थो । सर्वेण जातेन अवश्यं मर्तव्यं । नैव मरणं मम एकस्य सर्वसत्वा मरणधर्माः च्यवनधर्मा न स्वयंकृतानां कर्मणां पलायितुं शक्यं ॥ ते पृच्छन्ति ॥ महाराज कथं श्यामशिरि कालगतो ॥ राजा आह ॥ अहं मृगव्ये अ[172^{a}]ण्वन्तो वातजवसमेन तुरङ्गेण मृगमनुजवन्तो तमुद्देशमनुप्राप्तो उदकसमीपं यत्र श्यामशिरिः घटं पूरेति । तत्र च वनगहने सो मृगो नष्टो ॥ तस्य श्यामशिरिस्य तं उदकघटं भरन्तस्य शब्दं शृणोमि । तस्य च मे तद्भूषि । स एव मृगो उदकेन गच्छतीति ॥ तस्येदं गच्छन्तस्य शब्दं शृण्वतो मम येन तं शब्दं तेन विषकृतो क्षुरप्रो क्षिप्तः । सो श्यामकशिरिस्य हृदये निपतितो । एष ऋषिकुमारो कालगतो ॥ ते दानि तस्य राज्ञो श्रुत्वा प्ररुण्डा अश्रुकण्ठा रुदन्मुखा परिदेवेन्सुः ॥ महाराज मान्सार्थं मृगवराहा हन्यन्ति चर्मार्थं सिंहव्याघ्रद्वीपयो हन्यन्ति दन्तार्थं हस्तिनागा हन्यन्ति भैषज्यार्थं तित्तिरलोपाका हन्यन्ति अस्माकं पुनर्महाराज न मान्सकार्यकं न चर्म न केशा न दन्ता । तत्कस्य हेतोः वयमहेठका अदूषका अनपराधिनो एकिना इषुणा त्रयो जना हता ॥ काशिराजा ऋषयो प्रणिपतित्वा क्षमापयति ॥ भगवं यदेते युष्माकं अश्रू भूमिं निपतन्ति ते केवलकल्पं जम्बुद्वीपमपि दहेन्सुः किं पुनरस्मद्विधानां बालानां ॥ अहं राज्यमवहाय सस्वजनं सबा-

C °phalâ uda° BC °tîti ‖ so ca kâ(C °ca â)laga° C °rjjito abhivâdavacâ pri° B °vâdana va caḥ pri° BC °çati na ço°.

2^{2}. C °citena vâ ca ro ° na vâ keci° B °ditena vâ kvaci° BC °rtho sarve°. — 3^{1}. C °mattavyaṁ evaṁ mara°. — 3^{2}. BC nai(C e)vaṁ ma° C °karmâṇâṁ pa ° tuṁ na ça°. — 4^{1}. BC tena pri° C °pricchiyanti | B °nti mahâ°. — 5^{2}. C aahaṁ° BC °haṁ mrigamadhye aṇva° C °ṇvakâ vâ ° racaṅgavegena mri ° mîpe ya ° çiri ghaṭaṁ°.

7^{1}. BC °vanagrahaṇe so mri ° shṭo ta°. — 7^{2}. C °risya tam udakaṁ gha°. — 8^{1}. C tasyaivam etad a° B °shi sa e°. — 8^{2}. C °cchanti teshâṁ° B °cchantîti ‖ . — 9. B °gacchaṁtasya çabdaṁ mama yena° C teshâṁ taṁ çabdaṁ tasya maye yena taṁ ° vishakritena kurapra kshipto so çyâ° B °kshurapre kshiptaḥ so çyâ°. — 10^{2}. C esho ri°.

11. BC °prarundo açrukanṭho ruda° C °nmukho pari° BC °vetsuḥ mahâ°. — 12. B °mâtmârthaṁ mri° B °camârthaṁ siṁ° C °yo hanyanti bâlârthaṁ camariyo hanyanti dantâ° B °tittarâlopakâ° C °ttiralâvakâ° BC °nyanti ‖ asmâ° C °râjena ânsârakâryâyakaṁ° B °nsakâryâyakaṁ C °carman na ke ° ntâ na | . — 14. C °tkasya vaya° B °toḥ ‖ vaya° BC °dhina kinâ i°. — 15. B °yati bha°.

16. C bhagavana ye te yushmâkaṁ âçu bhû° BC °bhûmi nipa° C °kevalaṁ kalpaṁ jaṁbudvîpam pi da° B °lpaṁ jaṁbudvî° BC °dahetsuḥ | kim ahaṁ puna°. — 17. B °hâya sya jana sambandhasya iha asmâkaṁ° C °hâya svajanasabândhava iha yu° BC °shyâmi | yathâ çyâ ° çiri(B °riya) utthitâ | na vâ ca(C °co) upasthi°.

न्धर्वं इह युष्माकं उपस्थानं करिष्यामि यथा श्यामकशिरिस्य उपस्थितं तथा व च उपस्थिहिष्यामि ॥ ते दानि आहन्सु: ॥ महाराज वयं अन्धा चक्षुर्हीना न प्रतिबला तं प्रदेशं गन्तुं विना प्रणेतरेण । तन्नेतु महाराजा अस्माकं तं प्रदेशं यत्र श्यामकशिरि: ॥ वयन्तं ऋषिकुमारं सत्यवाक्येन उपस्थापेष्याम: सत्यवाक्येन च तं मृगविषं हनिष्याम ॥ तस्य राज्ञो भवति । यादृशा इमे ऋषयो महाभागा प्रतिबला एते तमुपस्थापयितुं ॥ सो आह ॥ नेमि व: भगवन्तं प्रदेशं यत्र श्यामकशिरी ॥

ते दानि तस्य राज्ञो स्कन्धे हस्तं कृत्वा तं प्रदेशं गता ॥ श्यामकऋषिस्य शीर्षं उत्सङ्गे कृत्वा पारगा श्यामकशिरिस्य माता मुखमण्डलं पाणिना संपरिमार्जन्ती बहुप्रकारं रोदति परिदेवति ॥ शून्यो आश्रमपद: श्यामकशिरिस्य विहीनो भविष्यति । वनदेवता करुणं परिदेवित्वा गमिष्यति । मृगपक्षिणो पि श्यामकशिरिं अपश्यन्त: आश्रमपदातो [172b] करुणं परिदेवन्ता गमिष्यन्ति ॥

ऋषि आह ॥ पारगे मा रोदाहि मा शोचाहि किं रुण्डेन शोचितेन वा किंचिदर्थो भवति ॥ वयम्पि उग्रतपचीर्णचरिताविनो ब्रह्मचारी समर्था वयं एतं सत्यवचनेन उत्थापयितुं । तं करोम सत्यवचनं येनास्य मृगविषं हनिष्याम: जीवितं च उपस्थपेष्याम: ॥ तेहि दानि तस्य सत्यवचनेन तं मृगविषं हतं ॥ यथा त्वया पुत्र न जातु कस्यचिद्विषमं चिन्तितं मैत्रचित्तो सर्वसत्वेषु तथा तव हतो मृगविषो भवतु ॥ यथा त्वया न जातु अदत्त्वा मातापितृणां आत्मनो आहारं कृतं तथा तव हतं मृगविषं भवतु ॥ यथा तव पुत्र मातापितरौ नित्यकालं शीलं परिशुद्धं

2[1]. C °âhaṁsuḥ ‖ . — 2[2]. C °kshuvihîṇâ na prati ° ṇetâreṇa | . — 3. BC °râja yushmâkaṁ° B °çaṁ ya çyâ° C °çaṁ yo çyâ° BC °riḥ vaya°. — 4. B °raṁ satyevâkyena upasthâpeçyâmaḥ° C °upasthapesyâmaḥ na ca taṁ mṛi ° shyâmaḥ ta°. — 5[1]. B râjñâ bha° BC °ti yâ°.

6[1]. B °âha nemi° C °âha re°. — 6[2]. C revi vo bhaga°. — 8[1]. B °dâni tasya° BC °datvâ taṁ° B °gatâ çyâ° C °gatâḥ çyâ°. — 8[2]. BC çyâmakarishi(C °kaçiri)sya çî ° risya mâtrâ mu° C °mâjjayaṁti | ba° BC °vati çû°. — 10. C °mapado çyâ° BC °hîṇo bha° C °shyanti na ca de°.

11[1]. C °karuna pari ° mishyâti | . — 11[2]. B °çiriṁ apa° C °çyantâ âçramapadâṁ karùṇâṁ paridevatâṁ gami°. — 13[2]. C pârago rodâhi câhi kiṁ rundena çocite ca kiñci° B °cite vâ kiñci°. — 14. C °gratapatîrṇṇaṁ cari° BC °ritâvîna bra ° martho vayaṁ° B °yaṁ | e° C °nena upasthâpayituṁ BC °tuṁ taṁ ka°. — 15. BC °canaṁ | ye° C °nishyâma jîvitaṁ ca na upasthâpayiçyâmaḥ B °peçyâmaḥ | .

16[1]. C °nena na te mṛi° B °nena te mṛi° C °shaṁ haṁ taṁ yathâ°. — 16[2]. C °rvasatvena | tathâ° BC °tathâ na bahavo mṛi°. — 18. C °yâ na jânatu ada° BC °adatvâ mâ° C °triṇâṁ tejânu° (*page suiv. l. 2*). — 19. B °rakshatau tathâ°.

रक्षतः तथा तव हतं मृगविषं भवतु ॥ सो दानि ऋषिकुमारो तेषां मातापितॄणां तेजानुभावेन सत्यवचनेन स्वकेन च सुचरिततेजेन यथा शयितको पुरुषो बुद्ध्येया तथा विजृम्भन्तो उत्थितो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन श्यामको ऋषिकुमारो ॥ नैतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन श्यामको नाम ऋषिकुमारो अभूषि ॥ अन्यो सो भवति ऋषि श्यामकस्य पिता । एषो शुद्धोदनो राजा तं कालं श्यामकस्य पिता अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन श्यामकस्य ऋषिकुमारस्य पारगा नाम माता अभूषि । एषा सा मायादेवी अभूषि ॥ अन्यो सो पेलियक्षो नाम काशिराजा अभूषि ॥ नैतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ एष भिक्षवः आनन्दस्थविरस्तेन कालेन तेन समयेन पेलियक्षो नाम काशिराजा अभूषि ॥ तदापि भिक्षवः एष शुद्धोदनो राजा मम कारणेन कालगतो ति श्रुत्वा न श्रद्दधाति । न सो महाराज कालगतो श्यामकशिरि मृगविषेण सो मोहितो । येहि त्वं अस्माकं तं प्रदेशं वयं तं मृगविषं सत्यवचनेन हनिष्यामः तं च श्यामकशिरिं उत्थापेष्यामः ॥ एतरहिं पि एष शुद्धोदनो राजा मम अर्थाय कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधा-[173ª]ति ॥

समाप्तं श्यामकजातकस्य परिकल्पं ॥

लोकोत्तरस्य लोके अपरिमितयशस्य लोकनाथस्य ।
पूर्वचरितं भगवतो . . . गुणवतो प्रवक्ष्यामि ॥
न हि बोधिसत्वचरितं सदेवगन्धर्वमानुषे लोके ।

1. C °sucaritena yena yathà ça° B °sucarite teje° C °budhyeyâ° BC °yà | tathà vi°. — 4[2]. C °kshavo yu ° syâd atyo sa tena kâ° C °çyâmaçiri ṛishikumâro abhûshi nai°. — 5[2]. C °hetor ahaṁ so°. — 5[3]. C °kshavo tena kâ° C °çyâmaçiri nâma°.

6. C °so bhagavati ṛishi çyàmakaçirisya kumârasya pi° BC °pità esho(C °sha) çu°. — 7. C esha çu ° laṁ taṁ samayaṁ çyàmakaçiriṛishikumàrasya pità° B °laṁ çyâma°. — 8. C anyo so tena kâ ° yena çyàmaçiri ṛishiku°. — 9[1]. C °devì anyo°. — 9[2]. C °ksho kâçiràjà nâma abhûshi || B °bhûshi nai°. — 10[2]. C °hetor ahaṁ sa esha bhi°. — 10[3]. C °sthaviro tena kâ° B °çirâ abhû°.

11. B °to ti | çru° C °çradadhâti | . — 12. C °çiri ṛishikumâra mṛi° C °moditaḥ na hi tvaṁ°. — 13. C °smàkaṁ prade ° shaṁ satyaṁvaca° B °nishyâmaḥ | taṁ ca° C °çirim upasthàyemaḥ | . — 15. C °lagateti nâbhi°.

17. C iti çriçyâmakaçirijâtakaparikalpaṁ samàptaṁ || . — 18. C °ttasya loke °BC °thasya pù°. — 19. C pûrvaṁ ca° BC °rito bhagavato gu°. — 20. B °tvasya cari° C °tvamya cari° BC °loke çakya°.

शक्यमभिभवितुं केनचि तेन दशबलो अनभिभूतो ॥
यं यं तथागतानां स्मृतिये बलं तासु तासु जातीषु ।
मैत्राय च करुणाय च लोकं अनुकम्पमानानां ॥
तं सुचरितं भगवतो कल्पशतसहस्रसंचितशुभस्य ।
अहमभ्युदाहरिष्यं अवधानं देथ सत्कृत्य ॥
तेन समयेन भगवां वानप्रस्थान तापसकुलस्मिं ।
अत्यन्तशुद्धे सत्वं उपपद्यिथ बुद्धिसम्पन्नो ॥
तस्य मातापितरौ जीर्णा च अभून्सुः चक्षुविहीना ।
एतेषामुत्पद्ये हिताय लोकोत्तरो .... ॥
सर्वमनवद्यगात्रो ऋद्धीमां सौम्यको विशालाक्षो ।
तदेव तस्य नामं अभूषि श्यामो ति तं कालं ॥
आश्चर्यं ऋषिकुमारं यो पश्यति मानुषो वा देवो वा ।
रूपगुणपारमिगतं निध्यायन्तो स न तृप्यति ॥
स्वयमेव बोधिसत्वो किं कुशलं गवेषयं समादियति ।
शुक्लं कुशलं धर्मं तं च समादाय वर्तेति ॥
अखण्डकमकल्माषं परिशुद्धं दुष्कृतं कुशीदेहि ।
स्वयं चरति ब्रह्मचर्यं परं च तत्र नियोजयति ॥
मातापितृषु वीरो उपस्थपेत्वा तीव्रं परिचरति ।
ब्रह्मचर्यं ब्रह्मचारि स्वयं ब्रह्मचारिव्रतं चरति ॥

1. BC °bhavatuṁ° B °ci | tena° C °cittena da° BC °bhûto yat°. — 2. BC yat tathâ° B °smṛitibalaṁ° C °smṛitibalânâṁ | tâsu tâ° BC °shu mai°. — 3. C maitreyâ ca ka° BC °nukaṁpânâṁ taṁ su°. — 4. BC °sucari bhaga° C °hasraṁsavitaçu° BC °bhasya aha°. — 5. C °vadânaṁ de ° tkṛityena sama° B °tya tena sa°.

6. C °vâṁ vâgaprasthâna tâye sakulesmiṁ atya°. — 7. BC °çuddhaṁ satvo upapadyitha || bu ° mpannâ tasya°. — 8. C °rṇṇâ câbhûtsuḥ ca° BC °kshurvihînâ ca(C °ṇâ ca |) te°. — 9. BC teshâṁ u(C °shâṁ u)papadye(C °dyâ)hi tâye lokottarâṁ sa°. — 10. C sa svaya° (*omet les quatre vers suivants jusqu'à la ligne 14*) B °tro riddhîmâṁ sau ° ksho tad e°.

11. B °nâma abhûshi | çyâ ° laṁ âçca°. — 12. B °vo vâ rû°. — 13. B °pâramitaṁ nidhyâyanto na tṛipyati svaya°. — 14. C °m evaṁ bodhisatvaṁ kiṁ kuçala gaveshi | yaṁ sa° B °çala gaveshi(?)yaṁ sa° C °mâdiyati çu°. — 15. C °varttanti | B °rtteti akha°.

16. BC akhaṇḍaṁ akalmâ° C °lmâkhaṁ pari° B °shkṛitaṁ duçidehi svayaṁ°. — 17. C °ryyaṁ pacaṁ tatra°. — 18. B °pitṛishu vî° C °tṛishu dayiteshu vî ° pasthâpetvâ naivaṁ tivraṁ° B °tvâ navaṁ tivraṁ pa ° ti bra°. — 19. B brahmacâri sva° C °caryya brahmacâri svayaṁ brahmacârivratam° B °svayaṁ ca brahmaca (.... *ici une correction illisible*) carati tasyâ°.

तस्यासि समादानं प्रियेषु मातापितृषु दयितेषु ।
न खु मे प्रपद्ययितव्यं अन्धेषु परप्रणेयेषु ॥
मूलफलमाहरन्तो गिलानका जीर्णका वयोवृद्धान् ।
प्रेम्नेन गौरवेण च सत्कृत्य गुरूनुपस्थास्यं ॥
अन्नेन च पानेन च गिलानभैषज्यानुप्रदानेन ।
वस्त्रैः शय्यासनेन मातापितरं उपस्थास्यं ॥
अपि चात्र बोधिसत्वो मातापितरं भणासि मा खु भवे ।
न खु ताव शोचितव्यं अहं व परिचारको अस्मि ॥
तं अवच श्यामसुन्दरि चीरंभाजी च मा च तव पापं ।
उत्पथपन्थगतस्य च तुह्य मा त्रासेन्तु भूतानि ॥
मान्सरुधिरार्थिनो पि मृगराजा अतिबला च मातंगा ।
मार्गादपक्रमन्तु ते मा च ते त्रासेन्तु भूतानि ॥
मृगपोतकेहि सार्धं प्रतिवसति आश्रमेषु र[173^{b}]मणियेषु ॥
मृग इव मृगेहि सार्धं वसति अरण्ये ऋषिकुमारो ॥
तस्य तहिमाश्रमपदे प्रतिवसतो त्रमदमप्रहाणस्य ।
मैत्राय च करुणाय च लोकं अनुकंपमानस्य ॥
प्रादुरञ्ज काशिराजा नृपति महावाहनो महेशाख्यो ।
सो तस्मिं आश्रमपदे त्रासयति मृगा च पक्षी च ॥
राजा वनान्तरेण अदर्शि एणीमृगाण यूथानि ।
दृष्टान त्वरितत्वरितो वितने धनु सन्दहे चुरप्रा ॥

1. BC °pitṛishu da° B °daditeshu na shu me°. — 2. B na shu me° BC °prapadyetavyaṁ | a(C °vyaṁ ga)ndhe pa° C °raprâṇeyaṁ shû mû° B °ṇeyeshu mû°. — 3. BC °nto glâna° C °vṛiddhâṁ pre° B °ddhân premne°. — 4. B °mnena gau ° tya gurukṛitya gurun upa° C °gurupasthâ° BC °sthâsyaṁ anne°. — 5. C °girânabhai° BC °nena va°.

6. BC vastraçayyâçanena ca mâ° C °sthâmasyaṁ BC °syaṁ api°. — 7. BC °nâsi | mâ khu bhave na khu tâ°. — 8. B °tâpa çoci° BC °vyaṁ ahaṁ ca pa ° ko asti te°. — 9. BC te ava ° ndari ciraṁ ° paṁ utpa°. — 10. BC °sya ca tuhya me(C °ma) pana santu bhûtâni mâ°.

11. BC mâtmaru° B °rthinâ pi mṛi° BC °taṁgâ mârgâ°. — 12. BC °rgâvapa ° ntu || mâ ca tehi saṁbhûtâni mṛi°. — 13. BC °sati | âçrameshu ca ramaṇîyeshu(C °shu ca) mṛiga°. — 14. B °rddhaṁ casati° C °mâraḥ | . — 15. BC tasya tahiṁ âçra° C °vasati sante | ksha° BC °ṇasya mai°.

16. BC °lokam anu ° sya prâdu°. — 17. BC °r ahi kâçirâjâ mahati mahâvâ°. — 18. B °pakshi ca râjâ° C °kshî ca râ°. — 19. BC °reṇa | adeçi(C °desi) eṇi°. — 20. C °shṭvâni tvarito vi° BC °sandhihe kshuraprâ(C °pro) esho°.

एषो अश्वावाही अनिलजवं ओसरे मृगाभिमुखं ।
सकलतुरंगश्रेष्ठं प्रकीर्णशिरजं त्वरितगामिं ॥
संप्रति च ऋषिकुमारो कलशं आदाय प्रस्थितो उदकं ।
अवगाहि ताव गिरिनदिं त्रस्ता च मृगा च पक्षी च ॥
अथ परमकोपकुपितो सो राजा आभतेन चापेन ।
अनुधावन्तो मृगान् न अद्दशि कुपितो ऋषिकुमारं ॥
तेन मृगस्य खुरप्रो संदहितो येन आहतो श्यामः ।
विषलिप्तेन अविषमो शल्येन समर्पितो पतितो ॥
सो अवच हन्यमाणो केनास्मिं अदूषको पिता माता ।
एकेषुणा त्रयो हता संप्रज्वलितो पुन अधर्मो ॥
दन्तान नाम कारणा हनन्ति नागा मृगा च मान्सार्थं ।
चमरी च वालहेतोर्द्वीपियो चार्थाय चर्मस्य ॥
मह्यं पुनर्न दन्ता न पि चर्म न शिरजा नापि च मान्सं ।
किस्य खु नाम कृतेन अहेठका हता भविष्यामः ॥
सो तां गिरां श्रुणित्वा राजा अधिगम्य तं ऋषिकुमारं ।
अनुनेति क्षमापेति च अजानता आहतो भगवान् ॥
नैषो खुरप्रो संधितो त्वमाहतो सि मय अजानन्तेन ।
यमजानन्तेन क्षतं एतं मया क्षम्यतामेव ॥
यं च परिदेवन्तो भणेसि एकेषुणा हता त्रीणि ।

1. B °açvavâhi ani° C °açvavâhini ani ° mṛigâbhiḥ sukha saka° B °khaṁ saka°. — 2. B sakasantraraṁgaçreshṭaṁ pra° C °turaṅgaṁ çreshṭaṁ | pra° BC °gâmiṁ saṁ°. — 3. C °kumâraṁ ka° BC °karaçam âdâ ° kaṁ ava°. — 4. BC °gâhi || te ca girinadi-(C °dî) tra° BC °mṛiga pakshî(C °kshi) ca | . — 5. BC °pena manudhâ°.

6. C °dhâvato mṛigâṇânudarçi kupi° B °gânânuddaçi° BC °mâran tena mṛi°. — 7. B C °saṁdhito yena° C °çyâmo vi° B °çyâmaḥ vi°. — 8. C °çalyana sa ° titaḥ so a° B °titaḥ so a°. — 9. BC °avaca(B °ca |) dheyamâno kenâsmim adûshakâ pitâ mâtâ putrâ e°. — 10. C ete ishunâ trayo janâ hatâ° B °hatâ | saṁ ° to punaḥ adha° C °punar adha° B C °rmo da°.

11. BC dattâ ca nâ(B °kâ)makâra° C °hanti | nâgâḥ mṛigâçca mâtsârthaṁ B °hanaṁti nâgâḥ mṛi ° rthaṁ cama°. — 12. BC °heto dvîpiya ca naddhâ(C °dvâ)pi ca° B °carmmasyâ ma°. — 13. BC °ntâ nâpi carmma(B °rmmaṁ) na çi ° nsaṁ ki°. — 15. C °jâ abhigamya° BC °mya tam ṛishikumâraṁ anu°.

16. B anurehi anupeti ca ayânato hato bhagava nai° C anunehi arupeti ca ayânato heto bhagava nesho°. — 17. BC nai(C ne)sho° C °sho khurapro° BC °dhito âhato si(C °si |) mayâ ajânantena ksha°. — 18. B °kshataṁ | e ° yâ kshamyatu deva yaṁ ca° C °yâ kshapetu deva yaṁ ca°. — 19. B °ṇesi | eke° C °eke ishu° BC °ṇi vyâ°.

वियाहर ब्रह्मचारी एतं मे अर्थमाख्याहि ॥
तं अवच बोधिसत्वो प्रियेषु मातापितृषु दयितेषु ।
कारणमुपसंजनेत्व इमां गिरामभ्युदीरेमि ॥
ते मे चिरब्रह्मचारी माता च पिता च जीर्णका वृद्धा ।
तेषामचक्षुषाणामहमेव गतिश्च नाथश्च ॥
तेषामनाथमरणं उपस्थितक्लेन राज शोचामि ।
ते मह्यमपरिचीर्णा अनाथमरणं मरिष्यन्ति ॥
एतेन हेतुना अहं भणामि एकेषुणा हता त्रीणि ।
किंचि त्वयि पोषियन्तो न हतो . . . भविष्यामि ॥
काशिपतिः तीक्ष्णबुद्धि तेनापि अस्य संभावितो अर्थो ।
तं अवच ऋषिकु[174ᵃ]मारं प्रणम्य शिरसा हि पादेषु ॥
निरयं अहं पतिष्यं अदूषकं ऋषिपुत्रं हनित्वान ।
एतादृशा हि हत्वा नरकेषु न मुच्चितुं शक्या ॥
ये पि तव अश्रुबिन्दू पतन्ति अत्यन्तशुद्धसत्वस्य ।
लोकमपि ते दहेन्सुः किं पुन अस्मादृशां बाला ॥
सत्यं भणामि यदि मे मरणेन जीवितं तव भवेय ।
प्राणमपि अहं त्यजेयं न वैष संविद्यते स्थानं ॥
तीक्ष्णेन विषकृतेन हृदयस्मिं आहतो सि ऋषिपुत्र ।
जानामि जीवितं तव नास्ति न च मे प्रियं भवति ॥
एवं च ते महायश प्रतिश्रुणिष्यामि तं मे पत्तीय ।

1. BC vyâhari bra° B °càri atam̃ me° C °rì ayam̃ me a°. — 2. C °pitṛishu da° BC °teshu ka°. — 3. BC ka(C kara)ṇam ° netvà i° B °diretsuḥ | C °dîransuḥ ‖. — 4. B tam̃ me ci ° câri pitâ ca ji° C °rì pità ca ji° BC °ddhâ teshâ°. — 5. B °kshushonâm a° C °kshushonàm eham̃ evam̃ gatiḥ nàthaçca ‖.

6. BC °sthitan te ràjâ ço°. — 7. B °mahya suparicirṇṇâ° C °mahyam̃ suparipúrṇṇa anâ°. — 8. C °tunâha aham̃ bhaṇesi | eke ishuṇâ trayo hatâ° B °ṇâmi | eke° BC °ṇi kim̃°. — 9. B kim̃cit tvayi poshiyantâ na° C kim̃cit nvayi yoshitam̃ tân na ha° BC °hatâ bha°. — 10. BC °tiḥ ràjâ tìkshṇa° B °buddhî tena so sam̃° C °pi so sam̃° BC °rtho tam̃ a°.

11. BC °deshu ni°. — 12. C °parishyam̃° BC °kam̃ ṛishim̃ hanitvàna etâ°. — 13. C °hi hanitvâ narakeshu na mum̃citum̃ | çakyâ me°. — 14. C me ti tavra açru° BC °vindu pa ° tvasya lo°. — 15. BC °te dehetsuḥ kim̃ puna a(C °nar a)smadṛiçâm̃ bâlâ(C °lâm̃) sa°.

16. BC °yadi mara ° vet ‖. — 17. B prâṇâm api° C °vidyato sthâ° BC °nam̃ ti°. — 18. C °kshṇe ca visha ° dayesmim̃ B °hato 'si ‖ ṛishiputra jâ° C °to si | ṛishipù jânâ°. — 20. C °hâyaçya prati° BC °mi tam evam̃ (B °tâm me) pratiya satyam̃°.

सत्यं हि जीवलोके प्रतिष्ठितं एष परमार्थं ॥
राज्यमपहाय स्फीतं स्त्रीयो च कामांश्च परित्यज्य ।
मूलफलमाहरन्तो गुरू तवाहं परिचरिष्यं ॥
तं अवच बोधिसत्वो खरं मम शोकशल्यपरिदाघं ।
व्यपनयसि राजकुंजर इमां गिरामभ्युदीरेन्तो ॥
इदमेव उदककुम्भं आदाय इमाहि एकपदिकाहि ।
अस्माकमाश्रमपदं गत्वा वचनेन मे भणेसि ॥
अभिवादनं पुनःपुन भणेसि त्वं मातरं च पितरं च ।
कालगतो वो पुत्रो सो च वो अभिवादनं आह ॥
न कथंचित् शोचितव्यं नापि च रुण्डेन शोचितेनार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
एषा किलानुपूर्वा न सुचिरं जीवितं मनुष्याणां ।
मरणं पर्यवसानं आढ्यानां दुर्गतानां च ॥
नापि च स्वयंकृतानां कर्माणां फलं पलायितुं शक्या ।
चक्रपरिवर्तकस्य हि उपरिपतति सुखं च दुःखं च ॥
नापि च मनोन्वितानां मया श्रुतं नापि चाहं जानामि ।
क्षणिकस्य दुर्बलस्य च संस्कारगतस्य अध्रुवतां ॥
नापि . . . . . मरणं नापि च मम एव एदृशं दुःखं ।
अनुभूतो एष अर्थो न किंचि लोके अनागम्यं ॥
एषो मे शोकशल्यो यं जीर्णा चक्षुषा च परिहीना ।
होहन्ति शोकबहुला तव श्रुणित्वान वृत्तान्तं ॥

1. C °tisthitaṁ | esho pa° B °tishṭitaṁ | esha° BC °mârtham apa°. — 2. BC apahâ° C °sphîṭaṁ ca strî° B °sphitaṁ ca striyoç ca kâ ° jya mû°. — 3. BC °guru tavâ°. — 4. C °khara me ço° B °kharaṁ me ço ° ghaṁ vya°. — 5. C °giraṁ udîrayanto B °girâm anyudî°.

6. C °m evaṁ uda° BC °kumbham âdâ ° kâhı asmâ°. — 7. B °tvâ ‖ va° C °bhaṇasi a° B °ṇesi abhi°. — 8. C °naṁ punar punaḥ bha° B °naḥ puno bha° BC °ṇesi | mâ° BC °pitaraṁ kâla°. — 9. BC °to ca pu° C °so ca ko abhi°. — 10. C °thaṁ ci çocita° BC °vyaṁ nâpi ru ° tena vâ kvacid artho jâ°.

12. BC °pûrvâ suci°. — 14. BC °karmmaṇâṁ p: apalâ° B °tuṁ | çakyâ cakra°. — 15. C °sya hi upatati su° C °duḥkha ca nâ° B °duḥkhaṁ ca nâ°.

16. B °ca manâçyitânâṁ° C °ca manaçcintânâṁ mayâ çrutaṁ | nâpi nâhaṁ° BC °haṁ na jânâmi ksha°. — 17. C °kshamika ° lasya ca saskâ° BC °dhruvatâ nâpi (C °tâ râçca)° — 18. BC nâpi ye (C râçca ye pe) te pi iti mara° C °mama evam edṛi° BC °ḥkhaṁ anu°. — 19. B °to | ashu° BC °kiṁcilloke anâgamya esho°. — 20. BC °jirṇṇo caksha° C °hiṇâ.

21. C hohati ço° BC °çrutvâna°.

स्यामे थ पश्य दानिं काशिवर्धन सत्यप्रतिज्ञो भवेसि ।
तं मे गुरूसु पारिचर्याये जनाधिप भविष्यति ॥
तं महार्थं जीर्णेषु दुर्बलेषु च पण्डिता प्रशंसन्ति ।
परिचर्यं हि जनाधिप त्रीणि पि तस्यास्ति अंगानि ॥
पुण्यं च नाम होहति यशो च कीर्ती च कुशलमूलं च ।
पृच्छाहि काशिराज वचनमभिगमनं समुपस्थाहि ॥
साधूति श्रुत्वा[174b]न स विमनो अश्रूणि संप्रमार्जन्तो ।
प्रक्रमति काशिराजा मृतो स्ति श्यामो ति विदित्वान ॥
सम्प्रति च काशिराजा प्रक्रान्तो मृगशतानि च बहूनि ।
परिवारेन्सुः श्यामं पक्षिगणा देवता अपि च ॥
तं पश्चियान पतितं शयमानं मूर्च्छितं नदीतीरे ।
रोदेन्सुः देवता पि मृगपक्षिशतानि च बहूनि ॥
सो नूनं पापकर्मा तमा तमं दुर्गतीषु दुर्गतियं ।
गच्छति यो तव पापं चिन्तयति अपापधर्मस्य ॥
भूतानां च निनादो आकाशे पृथिवीये च निर्घोषो ।
वाता च विप्रवान्ति चिन्तयति ऋषि अहो कष्टं ॥
मा हैव ऋषिकुमारो विहेठितो यादृशानि दृश्यन्ति ।
रौद्राणि दारुणानि च रुतरुतशब्दानि सुबहूनि ॥
वाता प्रवान्ति कष्टं शकुना प्रव्याहरन्ति च खराणि ।
हृदयं च व्युत्थस्थानो सर्वो च अनिर्वृतो कायो ॥

1. BC syâmo tha° C °tha panâ sâ dâ° BC °dâni kâçivaddhana sa ° tijñâ bha°. — 2. C tam̃ gurumasu pari° B °gurusu pari° BC °ryâya ja ° pa bhavashya° B °ti ta ma°. — 3. C ta mahârtho jirṇṇoshu du° B ta mahâm̃rtho ji ° leshu ca pam̃ṇḍitâ ° praçasam̃ pari° C °ṇḍito praçasanti. — 4. C °caryya hi janâdhipo trîṇi pi teshâm asti° B °dhipaḥ | trîṇi pi teshâm̃m asti margâni pu°. — 5. B °hati | yaço ca kirtti ca ku°.

6. C °kâçivaca° B °râjâ vaca ° nam̃ se upasthâhi | . — 7. C sâdhu ti° BC °çrutvâ vimano açruṇi sam̃ ° nto pra°. — 8. BC °mrito ti çyâ° C °ditvâ sam̃prati° B °ditvâ || . — 9. C °bahûṇi pari° B °hûni pari°. — 10. B °rensu çyâmam̃ || pakshi° BC °tâ pi ca tam̃ pa°.

11. BC °tire ro°. — 12. BC rodetsuḥ(C °tsuḥ ||) deyam̃tâpo mri ° tâni bahûni so nû°. — 13. C °karmântama durgatishu durgatiyam̃ ga° B °rmâ tâmântama durgatishu du ° yam̃ ga°. — 14. BC °cchati | yo ta ° ti apâ(B ?)yadha°. — 15. BC °viyena nirghosho vâ°.

16. C °cintayanti | ṛi° B °yati | ṛi ° shṭam̃ mâ°. — 17. C °haivam̃ ṛi ° ro heṭhi° BC °ṭhito | yâ ° nti rau°. — 18. B raudrâni dâruṇâ° C °ṇi dâruṇâ ° rutarutoçabdâni ba° B °rutarûpaçatâni | bahûni vâ°. — 19. BC °kashṭâ çaku ° râṇi hṛi°. — 20. C °yam̃ ca cyûtam̃ sthâ° B °vyuttham̃sthâ° BC °sarvâ ca a° C °anivṛito kâye || B °yo ete°.

एते मनोवितर्का वर्तन्ति सो च पेलियक्षो नाम ।
प्रक्रमति आश्रमपदं मृगपक्षिगणा च सन्त्रस्ता ॥
भीता दिशो व्रजन्ति भयार्दिता देवता पि संज्ञात्वा ।
दुर्मनतरा अभून्सुः निष्प्रत्याशा पश्यन्तीयो ॥
न इमां दिशां मनुष्यो अमनुष्यो वापि क्वचिदागम्य ।
न पि दृष्ट्वा ऋषिकुमारं मृगपक्षिगणा भयं एन्ति ॥
निःसंशयं भविष्यति महद्भयो रोमहर्षणो सत्वो ।
यं पश्यिया मृगगणा सन्त्रसन्ति पक्षिसंघा च ॥
विदितविदितं उपगम्य मातापितरं अनागमनेन स्य ।
प्राणहरो पि चक्षन्तं मधुराहि गिराहि अभिनन्दि ॥
ते अवच स्वागतं तव कुतो तुवं कस्य वासि त्वं दूतो ।
अन्धा स्म अचक्षुष्का श्यामो च गतो उदकहारी ॥
राजाह अहं मृगव्यं काशिपुरा निर्गतो सह बलेन ।
नामेन पेलियक्षो अन्वामि मृगा गवेषन्तो ॥
कच्चि तव राजकुंजर वर्षति देवो रोहति च वीजं ।
अन्तःपुरं अरोगं मह्य कुमारा बलाग्रं च ॥
नगरेषु जनपदेषु च क्षेमं मे प्रकृतयो च अनुरक्ता ।
न च वर्धन्ति अमित्रा सर्वो च विवर्धति कोशो ॥
श्रमणेषु ब्राह्मणेषु च आरक्षो धार्मिको जनपदेषु ।

1. C °novirttakâ va° B °nti ‖ so C °peliçayanâso pra° B °liyaça nâmo pra°. — 2. B C prakramati(B °ti |) ca âçra° C °mṛipakshi° B °saṁstrâ bhî°. — 3. C bhîdâ di° B C °rditâ | devatâ yasâ(C °çâ) jñâtvâ du°. — 4. B °taro abhûnsuḥ nipratyâ° BC °paçyâmasya na i°. — 5. C °çâṁ manushyo vâpi a ° gamasya nâpi dṛi° B °gasya na pi°.

6. BC °bhayam enti niḥsaṁ°. — 7. B °shyati | mahadbha ° ṇo sarvo yaṁ pa° C °ṇo sarvâ yaṁ pa°. — 8. B °paçviya mṛi° C °çyiya mṛi° BC °ntrasanti pakshisaṁghâ ca vidi°. — 9. BC vidito viditaṁ° C °nâgamananâm asya prâ° B °nâgamanâm asya prâ° | . — 10. BC °raṁ pi na(B ?) santaṁ° BC °ndi te ava°.

11. BC °si nandantu andhâ°. — 12. B °kshukâ çyâ° C °kshuko çyâ ° kahâriṁ B °hâri râ°. — 13. BC râjâ âha ‖ ahaṁ° C °çipure ni° B °pure ni ° ha calena nâ°. — 14. B °ksho anvâmi° C °ksho atvâmi | mṛi° BC °mṛiga gaveshanto ka°. — 15. BC kaçci(B kaṁcci)t tava râ° B °kuṁjaraṁ va° BC °hati vijaṁ a°.

16. B antapuraṁ° C °ḥpure arodaṁ mahyaṁ kumâra balabalâ° B °mâra ba° BC °graṁ ca naga°. — 17. BC °maṁ ma pra° B °ktâ ca na°. — 18. B ca na vaddhîyanti° C na ca varddhîyanti | a° BC °trâ ca sarvâ ca vivarddhaṁti koço(C °so) çra°. — 19. C çravaṇeshu brâ° B °janepadeshu va°.

वर्धति न चैव ह्रायति दानानि च देमि सत्कृत्व ॥
युष्माकं पि अरण्ये तस्करव्याघ्रवकव्यालचरितस्मिं ।
न करोन्ति केचिद् हिंसां भूतानि यथोत्पथगतानि ॥
पु[175a]ष्पफलं प्रभूतं श्यामाकं शाकमूलकं प्रचुरं ।
अल्पकिसरेण लभ्यति अल्पा व्याधी शरीरस्मिं ॥
नचिरेण गतो कुमारो निषीद एताहि पर्णशिविकाहि ।
भव्यस्य धार्मिकस्य अतिरिव च मनोमनापस्य ॥
अथ विषकृतामनिष्टां प्राणहरां तस्य तापसकुलस्य ।
वाचां प्रव्याहरति राजा अश्रूणि वर्तेन्तो ॥
यं भणथ ब्रह्मचारी ऋषिपुत्रः धर्मचारि समचारि ।
सो संप्रति कालगतो सो वो अभिवादनं आह ॥
न कथंचि शोचितव्यं न पि खण्डशोचितेन कोपार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
ते तां गिरां अनिष्टां अमनोज्ञां अप्रियां श्रुणित्वान ।
अवचिंसु जीवितं खु मे उपरुन्धसि एवं जल्पन्तो ॥
सो अवच एषो अर्थो नयेन जातो यदा मया पापं ।
अविजानन्तेन कृतं एवं क्षमन्तु मे देवा ॥
अहमपि च एतमर्थं इहागतो यां धुरामृषिकुमारो ।

1. BC varddhanti na cai° C °caivaṁ hâ° B °tya yu° C °tya so avaca taṁ khu râjya varshati devâ rohati vîjaṁ antaḥpûraṁ arogaṁ mahyaṁ | yu°. — 2. BC °araṇya taska° [*le passage depuis* taskara° *jusqu'à* °çivikâhi (l. 6) *se trouve répété dans* B (*cf. in* 7); *je désigne cette répétition par* b] b °bahuṁvâla° BC °bahuvâla° BCb °smiṁ na ka°. — 3. C °nti | kaci hiṁsâ bhû° b °d hiṁçâ bhû° BbC °gatâni pu°. — 4. C °phalaprabhû° B °çyâmakaçâ° b °mûlapracûra alpa° BC °mûlaka pracu(B °cû)la alpa°. — 5. C °kiçaleça labhya° b °kisaleṇa labhyati | alpâ° BbC °vyâdhi çarira(C °re)smiṁ naci°.

6. C °gatena kumâre nishîde | etâ° B °gate kumâgate kumâra nishida° b °gate kumâre nishida° BbC °rṇṇaçivi(Bb °rṇṇaviçi)kâhi tasya dhâ°. — 7. B °rmisya te avaca taskarasya taskaravyâ° (*suit la répétition jusqu'à*) dhârmikasya° BC °r iva mano° B °nâyasya || C °nâpaçyâmaḥ | . — 8. BC °kṛitaṁ arishṭha prâṇaharaṁ ta ° lasya vâ°. — 9. B °haranti râjâ açruṇi° C °haranti | râjâ açruṇi pravarttantâ yaṁ°. — 10. BC °hmacâri ṛi° C °ṛishiḥ putro dharmacârî samacâri so° B °macâri so°.

11. C so tampratí°. — 12. C °thaṁcit çocita° BC °vyaṁ nâpi ruṇḍena çoci° C °tena kovârthâ | B °tena kovârtho | . — 13. BC °loke ava° C °mattavyaṁ BC °vyaṁ te tâṁ°. — 14. C °priyâ çru° BC °tvâna ava°. — 15. C °ciṁsuḥ ji ° paruṁdhasi e° B °paruṁdhasi | e° BC °jalpento so a°.

16. C °arthena yena jâtena ya° B °paṁ avi°. — 17. C abhijâna° B °taṁ | evaṁ° BC °kshamantu devâ aha°. — 18. C °m artha ihâgataḥ || yâṁ° B °to | yâṁ° BC °ro vâ°.

वहेति च तां वहिष्यं अहं च देवा उपस्थास्यं ॥
परिदेवते स्म माता इन्दीवरसुप्रसूतवर्णास्य ।
हसितभणितानि पूर्वं प्रियस्य पुत्रस्य विगणेन्ती ॥
हा दयित श्याम सुन्दर त्वया विनाभावसम्भवो पूर्वं ।
मह्यं हृदयं दहिष्यति शुष्कं तृणकाष्ठमिव अग्नि ॥
शून्यमिममाश्रमपदं ध्यायति भयभैरवं अनभिरम्यं ।
भव्येन धार्मिकेन विहीनं ऋषिणा उदारेण ॥
यं नूनं सो सर्वा नो शक्ति काममङ्ग तेन च शमं ।
तं मम अस्य वरतरं न जातु एतादृशं दुःखं ॥
अस्मेहि न्यूना मन्ये कृता विचित्रा विविधा तपश्चर्या ।
तस्यैष फलविपाको यं स्म विहीना प्रियपुत्रेण ॥
रुण्डेन शोचितेन महत्तरं पीडिता परिकिलन्ता ।
भव्यस्य धार्मिकस्य अनुस्मरन्ती गुणशतानि ॥
ते अवच काशिराजं एवं सो याचितो तहिं नेहि ।
अन्धा स्म अचक्षुका स्म न स्म समर्था तहिं गन्तुं ॥
सो अवच तहिं खु नेष्यं तं देशं यत्र सो ऋषिकुमारो ।
अप्येव नाम जीवे युवा स निहतो मृगविषेहि ॥
स काशिराजा . . . मार्गेण यथागतेन गच्छन्तो ।

1. BC vaha(C °he)ti ca taṁ vahishyaṁ | ahaṁ ca de ° syaṁ pari°. — 2. BC °devatisya mâ° C °sutâvarṇṇa° BC °rṇṇasya hasi°. — 3. B °vigaṇavi hâ da° C °vigaṇanti || . — 4. C hâ driyita ° bhâya saṁbhavo pûrve ma° B °va saṁbhavo pûrvaṁ ma°. — 5. B °yaṁ harishyati | çu° C °çushkâṁ kâshṭatṛinam ivam agni BC °gni çû°.

6. C °nyam ivam âçra° B °nyam imâçra° C °daṁ âkhyâ° BC °myaṁ bha°. — 7. B C bhavena dhâ ° naṁ | ṛi ° ṇa yaṁ°. — 8. BC °rvâ vo çakti° C °kâmâ | marhatena ca çyâman tena ma° B °kâmam ahatena ca çâmaṁ te ma°. — 9. C °sya vaṁrata° BC °raṁ na tvam etâ ° ḥkhaṁ asme°. — 10. C °hi nûnâ manye hi kṛi ° trâ vimânâni tâni cânye | B °trâ vimânâni tâççânye || .

11. B °ko yaṁ hâ vihi° C °ko yaṁ ahaṁ vihi° BC °treṇa ru°. — 12. B ruṇḍona ço° C °tâ yarikilato bha° B °parikilato bha°. — 13. B °ranti | gu° C °ranti gu° BC °ni mâ çoca pârage(C °gâ) tvaṁ (C °tvaṁ |) nâpi ruṇḍena çocitena kovârtho(C °rthe) jâtena jîvaloke sa[175b]rveṇa avaçyaṁ marttavyaṁ | vayam api brahmacâri(C °ri) ciraviratâ maithunehi yogehi || kâma satyavâkyaṁ tenâsya vishaṁ hanishyâmaḥ | te avaca° (*cf. ci-dessous* p. 229, l. 12). — 14. BC °râjâ evam° B °nehi a°. — 15. BC °kâ sma na samathâ-(C °martho) tahiṁ° B °ntuṁ so a°.

16. BC °ca taṁ khu ne ° mâro apye°. — 17. B °jîve yushmâkaṁ nihate mṛigavismitehi || C °jîve yushmâ nihatehi | . — 18. BC °râjâ mâ° B °thâgantena° BC °nto naci°.

नचिरस्य तं प्रदेशं अगमि यहिं सो ऋषिकुमारो ॥
तं पश्यियान पतितं शयमानं मूर्छितं नदीतीरे ।
मुखरतनमस्य माता करेण परिमार्जेति रुदन्ती ॥
हा दयित एकपुत्र अकिंचनानां तुवं दरिद्राणां ।
बन्धु अबन्धूनां त्वं कथं असि विहेठितो वत्स ॥
वनदेवता पि सत्ये न किंचिदर्थो यममनुष्यभूतेषु ।
पश्यन्ति किंचित् श्यामो स्तोकं पि न वारितो वत्सो ॥
दुःसोढं यात्रान्नं विद्यते . . . . . बहुदलशतानि ।
भव्येन धार्मिकेन यहिं विहीना प्रियपुत्रेण ॥
ते नूनं करुणकरुणं मृगा च पक्षी च आश्रमपदस्मिं ।
श्यामकशिरिमपश्यन्ता गर्जन्ति रतिं अलभमाना ॥
मा शोच पारगे त्वं न पि रुण्डशोचितेन कोचार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
वयमपि च ब्रह्मचारी चिरविरता मैथुनेहि योगेहि ।
काहाम सत्यवाक्यं तेनास्य विषं हनिष्यामः ॥
यथ तुह्य श्याम सुन्दर पापे चित्तं न सज्जति कदाचित् ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्थेहि च सत्यवचनेन ॥
यथ तव मातापितरौ शीलं रक्षन्ति नित्यपरिशुद्धं ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्थेहि च सत्यवचनेन ॥
यथा तव भवनेत्ती मानो च मदो च नास्ति म्रक्षो वा ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्थेहि च सत्यवचनेन ॥

1. BC °deçam agami ya ° ro tam̃ pa°. — 2. B °tire mu°. — 4. B °kim̃camânâm̃ tu° C °tuvo dari° BC °ṇâm̃ bandhu°. — 5. BC °abandhunâm̃ kosamesi vihe° C °heṭhiho vatsâ vana° B °ṭhito | vatsa ‖ .

6. BC °rtho yam̃ ama ° shu pa°. — 7. C paçryanti° BC °nti ‖ kim̃° C °çyâmakam̃ pi na°. — 8. BC duḥsoḍhum̃ yatranna(C °tra na) vi° C °hutalaça° BC °tâni bha°. — 9. B C °putro te nû°. — 10. B °gâ ca pakshi ca â° C °mapadesmim̃ BC °smim̃ çyâ°.

11. C çyâmaçirim açirim apaçyanto gâhayanti ra° B °çyanto gâhanti ra° BC °mânâsu (C °suḥ) ‖ . — 12. C mâ ca pârago tvam̃ nâdi ru° B °tvam̃ nâpi ru° BC °ruṇḍena ço ° kovârtho(C °rthâ) jâ°. — 13. C °sarvvaça ava°. — 14. C °ciravicatâ mai°. — 15. B kohâma sa° B kâhama sa° B °satyâvâ ° shyâma | .

16. C yathâ tuhya çyâma sundaca yâye cittam̃ na sarjjati°. — 17. BC tathâ ta°. — 18. BC yathâ mâtâ° C °nityam̃ pari°. — 20. BC °tava bhâravato(C °taḥ) mâ° B °sti çraksho vâ | .

21. BC tathâ ta° B °nena ca | .

अथ सो विजृम्भमाणो समुत्थितो अपगते मृगविषस्मिं ।
मातापितृतेजेन च सुचरिततेजेन च स्वकेन ॥
तं पश्चियाण राजा समुत्थितं तेन सत्यवचनेन ।
संहृष्टरोमकूपो निपति चरणेषु चमापयसि ॥
तं अवच बोधिसत्वो सयुग्यबलवाहनो सदेवीको ।
सनगरनिगमजनपदो सुखी भवाहि महाराज ॥
पश्याहि काशिवर्ध[176a]न मातापितुगारवस्स निष्यन्दं ।
यथा समूहतं मृगविषं सुचरिततेजेन सुवकेन ॥
येषां मातापितरौ सुश्रूषा अंजलिः प्रणामः च ।
कर्तव्यं काशिवर्धन यदि इच्छन्ति स्वर्गं गन्तुं ॥
अस्मिं जम्बुद्वीपे रत्नानि आहरित्वा सर्वाणि ।
पूजय मातापितरं मातापितृषु न प्रतिकुर्यात् ॥
एवं न सुप्रतिकरं भणामि मातापितु महाराज ।
अनुकम्पाहि एते पूर्वाचार्या व लोकस्य ॥
देवानामिव तेषां सन्नमितव्यं मनुष्यदेवानां ।
येषां मातापितरौ लभन्ति पूजां न ते शोच्या ॥
या सा अभूषि माता तं कालं सा अभूत्तदा माया ।
शुद्धोदनो स राजा पिता भगवतो तदा आसि ॥
यो सो महानुभावो समुत्थितो तेन सत्यवाक्येन ।

1. C °vikrimbhamâno sa° BC °gatena mṛi° C °vishayesmiṁ BC °smiṁ mâ°. — 2. C °triyena sucari° B °tritejena sucari° BC °ritena ca sva°. — 3. C °tthitena satyena vâkyena saṁhṛi° B °nena vâkyena saṁhṛi°. — 4. C °romakupena pratipravareṇeshu° B °kûpe nipati pa(*ou* °ya)varaṇe ° yati | C °yati taṁ a°. — 5. B °yugyaṁ sabalavâhanaṁ sade° BC °devitaṁ sana°.

6. C °nijanajanapadaṁ sukhî bhavâdi ma° B °râjâ paçyâ°. — 7. C °nishâdaṁ yathâ°. — 8. B yathâ sumahataṁ° C yathâ sumahântaṁ mṛi ° ritena teje° B °ritaṁ teje° B C °jena svakena ||. — 9. BC °rau çuçrushaṁ aṁ° B °jaliṁ praṇâmaḥ ca ka° C °jali praṇâmo ca ka°. — 10. BC °vyaṁ | kâ° C °yahi icchasi svargaga° B °icchasi svagaṁ gantuye |.

11. C yo asmiṁ ja ° pe ratanânam âha° B °tnânam ahari ° rvâni pû°. — 12. C pûjayâ mâ° BC °raṁ ca mâtâpitṛishu°. — 13. C °pratikenam bhaṇâ° BC °râjânu°. — 14. B C °nukaṁpâhi | ete pûrvâcaryâ° B °ryâ ca lo° BC °sya de°. — 15. C °m ivaṁ teshâṁ saṁnimitavyaṁ | devamanu° B °vyaṁ | manu° BC °nâṁ ye°.

16. C °çocaye | B °çocyayâ |. — 17. B so abhû ° tâhi taṁ kâ° C sâ abbû ° tâ pi taṁ kâ ° bhûta | tadâ° BC °yâ çu°. — 19. B °mahânubhâgo sa° C °mahâbhâgo sa° B °kyena so â° C °kyena sâ â°.

सो आसि बोधिसत्वो भगवां श्यामो हि तं कालं ॥
यो सो अभूषि राजा तं कालं सो अभूषि आनन्दो ।
भगवतो ज्ञाति प्रेष्ठो बहूनि जातीसहस्राणि ॥
नायं क्व पि संबुद्धो नापि च स्वयंप्रतिभज्ञितग्रन्थो ।
भूतं हि तद् भगवतो पूर्वचरितधर्मनिष्पत्तिः ॥

समाप्तं श्यामकजातकं ॥

बोधिसत्वो उरुविल्वाये तपोवने दुष्करं चरति । एकेन कोलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां कोलाहरताये प्रतिपन्नः । एकेन तिलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां तिलाहरताये प्रतिपन्नो । एकेन तण्डुलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां तण्डुलमाहरताये प्रतिपन्नो । अष्टादश मासा सर्वशो अनाहरताये प्रतिपन्नः ॥

एकं कोलं तस्य भक्तं एकं तिलकतण्डुलं ।
क्वचि स्य सम्बुद्धज्ञानं न वीर्यवन्तो संश्रये ॥
कालाशीतको सर्वो व एवं अंगानि से अभूत् ।
विष्कम्भे यथोष्ट्रपदं हनुका से तदा अभू ॥
जीर्णगोपानस्यान्तरिका ओशीर्णा पार्श्वके यथा ।
एवं कायं महर्षिस्य तपेन परिशोषितं ॥
वेष्टनवेणीव दीर्घा उन्नतावनता यथा ।
एवमस्य पृष्ठि कण्ठस्य उन्नतावनता अभूत् ॥

1. C sà âsid bodhi ° gavân paçyâ°. — 2. C yo so abhûshi ànando. — 3. C bhagavati jâtipremnâ ba° B °to jâtipremya ba° BC °jâtisahasrâṇi nâ°. — 4. BC nâyam̃ kapi sam̃° C °pratibhaṇiko grattha bhû° B °bhâṇiko grantho bhû°. — 5. C bhûtehi° BC °hi | tad bha° B °nipattiḥ || C °shpatti || .

6. C iti çrîmahâvastuavadâne çyâmakajâtakam̃ samâptam̃ || . — 7[2]. C °sam̃ yâyanto a° làhalatâ ° panno || . — 8. C ekenâ tile ° sam̃ yâyanto | a° B °nto | a° C °lâhâra° B °tipam̃no | C °panno ashṭâdaça mâsâ° (l. 10). — 9. B °lam âhâratâ°. — 10. BC °anâhâratâ° C °panno | B °nnaḥ ekam̃°.

11. B °bhaksha | ekam̃ talakam̃ taṇḍulam̃ kva° C °bhakshe ekam̃ tilataṇḍulam̃ | . — 12. B kvaci çya sarvam udbagdhâ na ca vi° C kvacit subuddhajñâna ca vî° BC °ryyanto sam̃çrayo kâ°. — 13. B °çîtake sarvo vâ e° C °sarvam̃ vâ | e° B °bhûd viskallesha yatho° C °bhûd vistare vam̃ yatho°. — 14. BC °thoshṭha(C °shṭa)padam̃ hanukâ çe tadâ° B °abhûj ja° C °abhûrjja°. — 15. B jarjjarasâṇa va santarikâ° C jarjala çâvala va santarikâ° BC °odinne(C °nno) pâtuke tataḥ | e°.

16. B °shitam̃ va° C °shitam̃ ca ashṭa°. — 17. B vashṭhanâvâlîva dî° C ashṭanâvâlîva dîrghâ ta netâvam̃natâ yathâ B °rghâ tum̃natâva° BC °thâ e°. — 18. C evam̃m asya prishṭi kaṇḍe kaçcid unna ° natâ anuttasya ne° B °bhût tasya°.

तस्य नेत्रा प्रकाशन्ति उडुपाने व तारका ।
गम्भीरं स्य तदाश्वासं कर्माराणां व गर्गरी ॥
सारदं वा यथालंबु हरितच्छिन्नमिलायितं ।
एवं शीर्षं महर्षिस्य तपेन प्रमिलायितं ॥
शान्तकायो महावीरो अश्रुतं आत्मचेतसं ।
उग्रं तपं निषेवते सर्वसत्वान कार[176b]णा ॥
न शक्यं च परिकीर्तयितुं सर्ववाचाय भाषतः ।
यं दुष्करं चरे वीरो सत्वां दृष्ट्वान दुःखितान् ॥
पक्षिर्वा च यथाकाशे पर्यन्तं नाधिगच्छति ।
यथापि सागरे वारि अप्रमेयो महोदधिः ॥
एवं लोकप्रदीपानां बुद्धानादित्यबंधुनां ।
न शक्यं गुणपर्यन्तं सर्ववाचाय भाषितुं ॥
अनालिप्ता छवी तस्य पृष्ठीयमुपलेपिता ।
गात्रा च पतिता सर्वे न च वीर्यतो संसति ॥
गृह्णीय पुरिमं कायं पृष्ठिमं परिगृह्णति ।
यदा उत्थासि वेगेन मुखेन प्रपते मुनि ॥
चत्वारि देवता दृष्ट्वा कायं वीरस्य दुर्बलं ।
आहन्सु मुनि कालगतो न च वीर्यतो सन्सति ॥
एवंरूपं तपमुग्रं चरन्ते पुरुषोत्तमे ।
विस्मयं लोक आपन्नो सदेवासुरमानुषो ॥

2. BC gambhîrasya ta ° ṇâm̃ ca ga° C °gargârî çà°. — 3. C çâradam̃ ° cchinnà mi°. — 4. BC °prapilâ° B °lâpitam̃ | .

6. BC °shevanto sarva° C °satvona kà°. — 7. C °kyam̃ pari° BC °sarve vâcâ° B °bhâshitaḥ | . — 8. BC yo dushka° C °shkarâm̃ care vî° BC °ḥkhitân(C °tâna) | çakyam̃ parikîrttayitum̃ sarva(C °rve)vâcâya bhâshataḥ(B °shito |) yâm̃ dushkarâm̃ care vîro satvâm̃ drishtvâna duḥkhitâm | çakyam̃ parikîrttayitum̃ sarva(C °rve)vâcâya bhâshataḥ | pa°. — 9. C pakshîyavâ yathâ° B °ryyantam̃ adhi° C °ryyantem adhi°. — 10. C °re vârî tâm̃ prameya maho° B °meyà maho°.

12. C °sarvam̃ vâcâ° BC °bhâshitam̃ | . — 13. B °liptâm̃ cchavîn tasya pṛishṭîya° C °ptà cchavim̃ tasya°. — 14. BC °trâ vo pati° B °sarvveṇa ca vî° C °ryyanta sam̃°. — 15. B gṛihṇishva pu° C gṛihṇishya pu° B °pṛishṭimam̃° C °pṛishṭhimam̃° BC °gṛihnati | .

16. B °dà uktà ve° C °dâ ukto si ve°. — 17. BC °vîryyasya du°. — 18. BC abhûnsu mu° C °ryyatà sam̃sati ‖ . — 19. C °tapam̃m ugram̃° BC °rantam̃ purushottamam̃ | . — 20. B °lokam âpam̃nam̃ sade° C °lokam âpannaḥ sade°.

एतमेवंरूपं उग्रतपं कुमारस्य श्रुत्वा राजा शुद्धोदनो आपृष्टपुरुषाणां सकाशातो महाप्रजापती च गौतमी यशोधरा च सर्वं च शाक्यराष्ट्रं उत्कण्ठिता । अपि च नाम कुमारो क्षेमेण तावदुग्रातो तपातो व्युत्थितो येय ॥ यशोधराये पि एतद्भूषि । न एतं मम साधु भवेय न प्रतिरूपं यमहं आर्यपुत्रेण दुःखितेन दुष्करं चरन्तेन तृणसंस्तरकेन लूहाहारेण अहमिह राजकुले राजार्हाणि भोजनानि भुंजेयं राजारहाणि पानानि पिबेयं राजार्हाणि वस्त्राणि धारयेयं राजार्हाणि शय्यासनानि कल्पयेयं ॥ यं नूनाहं पि लूखं च आहारं आहरेयं प्राकृतानि च वस्त्राणि धारयेयं तृणसंस्तरे पि शय्यां कल्पयेयं ॥ सा दानि लूखं च आहारं आहरेसि प्राकृतानि पि वस्त्राणि धारयेसि तृणसंस्तरके पि शय्यां कल्पयेसि ॥

यदा च भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो राजगृहे विहरति अर्धत्रयोदशभिक्षुशतपरिवारितो तदा राज्ञा शुद्धोदनेन छन्दको च कालोदायी च राजगृहं प्रेषिता भगवतो दूता । अनुकम्पिता भगवता देवा मनुष्या च ज्ञातीं पि भगवाननुकंपतु । यं च भगवां वदेय्य तं करेथ ॥ ते पि कपिलवस्तुनो राजगृहमनुप्राप्ता भगवन्तं [177ᵃ] च उपसंक्रान्ता यं च राज्ञो शुद्धोदनस्य संदेशं सर्वस्य ज्ञातिवर्गस्य तं सर्वं भगवतो आरोचितं ॥ भगवां च कालज्ञो वेलज्ञो समयज्ञो कालं च वेलं च समयं च आगमयति जातिभूमिं गमनाये ॥ भगवां छन्दककालोदायीनामन्त्रयति ॥ प्रव्रजिष्यथ छन्दककालोदायी ॥ ते अवचंसु ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन आणत्ता यं वो भगवां वदेय्य तं कुर्याथ ॥ यं च पश्यन्ति नाप्यत्र नापितो नापि काषायाणि

1. C etaṁ rûpa tapam ugraṁ kumârasyaitaṁ çru ° ddhodana | ashṭa pu° B °no adṛishṭapu ° jâpati ca | gau° C °mî ca yaçodharâ ca sarve ca çâ° B °sarvâ ca çâkyarâshṭhro utkanṭhito api° C °râshṭo utkanṭhito | . — 2. C api nâma ku ° vad udagrâto vyutthi yeyaṁ | B °yeyaṁ yaço°. — 3. BC °râye ti e ° shi na e°. — 4. BC °sâdhû bha° B °veya | na pra ° saṁtaraçena lù° C °saṁstareṇa lûhâhâre aha° BC °jeyaṁ | râjârahâṇi(C °jârhâni) pânâ° B °çayyâya kalpeyeyaṁ || C °çayyâni kalpeyaṁ | .

7. C °dhârayeyaṁ striṇa° BC °çayyâ kalpa°. — 8. BC °raṁ aha° B °resi | prâ° C °dhâraye tṛi ° stare pi ça° BC °çayyâ ka°. — 10. C °gavân pravṛi ° harati | sârddhatrayodaçabhir bhikshu° B °bhikshûçata ° to | tadâ râ° C °shito bhagavato dûto anu° B °dûtâ anu°.

12. C °mpito bhagavato de° B °mpitâ | bha° BC °devamanu° B °jñâtim pi bha° C °jñâtiṁ pi bha ° kaṁpayatu B °kampantu | . — 13¹. B °deyya | taṁ° C °deyyâ taṁ°. — 13². C °prâptaḥ bha° B °ptâ | bha° C °rvasya ca jñâ° B °citaṁ bha°. — 15. C °samayejño kâlaṁ°.

16. C bhagavân cchanda ° dâyim âma° BC °yati pra°. — 17¹. BC °tha | cchanda° B °kâladâ° B °dâyî te vayaṁ ca râ° C °dâyi te°. — 17². C te vayaṁ râ°. — 17³. BC râjño çu° B °deyya | taṁ° C °deyyâ taṁ kuryyatha | . — 18. B °nti nâpyetra° C °tra nâpito kâshâyâcâçi yehi° B °kâmâyâṇi ye ° tâ pravrâjiyâmaḥ° C °vrajiyâmaḥ te bha ° rttato || âhansu pra° B °rttato âhansuḥ pra°.

येहि प्रावृता प्रव्रजेयाम: ते भगवन्तमनुवर्तन्ता आहन्सु: ॥ प्रव्रजिष्याम: भगवन् ॥ ते दानि भगवता एहिभिक्षुकाय आभाष्टा ॥ एहथ भिक्षव: छन्दककालोदायी चरथ तथागते ब्रह्मचर्यं ॥ तेषां दानि भगवता एहिभिक्षुकाये आभाष्टानां यं किंचिद् गृहिलिंगं गृहिध्वजं गृहिगुप्ति गृहिकल्पं सर्वं समन्तरहितं त्रिचीवरा च प्रादुर्भूता सम्भृतं च पात्रं प्रकृतिस्वभावसंस्थिता च केशा ईर्यापथो च सानं संस्थिहे तद्यथापि नाम वर्षशतोपसम्पन्नानां भिक्षूणां एषा आयुष्मन्तानां छन्दककालोदायिनां प्रव्रज्या उपसम्पदा भिक्षुभावो ॥

आयुष्मां उदायी भगवन्तमाह ॥ भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता भगवतो तपोवने दुष्करं चरन्तस्य यशोधरापि रूक्षं आहारमाहरेसि प्राकृतानि च वस्त्राणि धारेसि राजारहाणि शय्यासनानि उत्सृज्य तृणसंस्तरके सेय्यां कल्पेसि ॥ भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव यशोधरा मम अनुव्रता ॥ अन्यदापि यशोधरा मम अनुव्रता ॥ भिक्षू आहन्सु: ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि हि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने अन्यतरस्मिं अरण्यायतने शिरिप्रभो नाम मृगो प्रतिवसति प्रासादिको दर्शनीयो सुसंस्थितशरीरो रक्तेहि खुरेहि रक्तेहि पादेहि अंजितेहि अक्षीहि पंचशतमृगयूथं परिहरति ॥ तस्य दानि मृगराज्ञो अग्रमहिषी । सा तस्य प्रभावानुरक्ता अनुव्रता च ॥ तेन मृगेण मुहूर्तमपि वि[177b]नाभावो न भवति ॥ अपरो च नीलको नाम लुब्धको । तेन तहिं अरण्यायतने मृगाणां

1. C °shyâma bha° BC °gavan te dâ°. — 2[1]. C °vato etarahiṁ bhi° B °tâ etarahi bhi° BC °shtâ e°. — 2[2]. C etad bhiksha° B etarahi bhi ° tha | tathâ°. — 3. C °vato etad bhikshu° B °vatâ etad bhikshu° BC °gṛihîliṁgaṁ gṛihîdhvajaṁ gṛihiguptiṁ gṛiha(C °hi)-kalpaṁ° C °hitaṁ varâ ca prâdurbhûtâḥ | suṁbhakaṁ ca pâ° B °tâ suṁbhakaṁ ca pâ° C °traṁ ca prakṛi ° çâ iryyâpathe ca sâ° BC °sâtaṁ saṁsthihe tadya ° lopasaṁpannâ° C °bhikshuṇâṁ° BC °esha âyu° B °udakâlo° C °loddâyinâṁ pra° BC °upasampado bhi° B °bhâvi | .

8[2]. C °povaneshkaraṁ varanta ° râpi lukham âharam ahare° B °khaṁ âharam ahare° C °prâvṛitâ ° hâṇi çaryyâsa ° ke çeyyaṁ ka° B °seyyaṁ ka°. — 10. C bhikshu bha° BC °pṛicchati || .

11[3]. C na hi bhi ° rahim evaṁ ya° BC °dharâye ma°. — 12. B °vratâ bhi°. — 13[1]. C bhikshu â°. — 13[2]. B avyavadâpi°. — 13[4]. BC °kshavo bhû°. — 15. B °bhivo a° C °smiṁ araṇyâyata° B °sati | prâ° BC °pâṇehi aṁ° B °tehi akshihi paṁ°.

17. B °mahishi sâ ta°. — 18[1]. C °tasya çiriprabhasya prabhâ° B °rakto anuvra° BC °tâ ca te°. — 18[2]. C °muhurttam api vinârthi nâ bha° B °vinârthi na bha°. — 19[1]. B °bdhake tina°. — 19[2]. B tina tahiṁ ° occhrito so çi°.

पाशा ओड्डिता ॥ सो शिरिप्रभो तेन महन्तेन मृगयूथेन संपरिवारितो तहिं अरण्यायतने चरमाणो बद्धो ॥ सर्वे च मृगा च मृगी च मृगराजं बद्धं दृष्ट्वा पलाना एका मृगी या तस्य मृगराज्ञो भक्तिमन्ता च अनुव्रता सा स्थिता न पलायति । सा च मृगी शिरिप्रभं गाथयाध्यभाषे ॥

विक्रमाहि शिरिप्रभा विक्रमाहि मृगाधिप ।
पुरा सो लुब्धको एति येन सो पाशो ओड्डितो ।
छिन्दे वारत्रकं पाशं न रमिष्यं त्वया विना ॥

अथ भिक्षवो शिरिप्रभो मृगराजा तां मृगीं गाथाय प्रत्यभाषे ॥

विक्रमामि न शक्नोमि भूमौ पतामि वेगितो ।
दृढो वारत्रको पाशो पादं मे परिकर्तति ॥
रमणीयान्यरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्यसि तुवं भद्रे अन्येन पतिना सह ॥

अथ खलु भिक्षवः सा मृगी तं मृगराजं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

रमणीयान्यरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्याम्यहं त्वया सार्धं अपि अन्यासु जातिषु ॥
तेषां च विलपन्तानां श्रुत्वान च विक्रन्दतां ।
लुब्धको तत्र सो गच्छि पापकर्मा सुदारुणो ॥

सो दानि मृगराजा तं पश्यति लुब्धकं तदा दूरतो एव आगच्छन्तं कृष्णं पाण्डुरेहि

1. C so pi çi ° bho tena mahânte ° ramânc mahatâ tahiṁ pâṇena baddho | B °mâṇo mahatâ mihato tahiṁ raṇyâyatane caramâṇe baddho sarve°. — 2. B °jaṁ ca taṁ dṛi° C °shṭvâ palânâḥ | e ° ktimantrâ ca anuvrato ca sâ sthitâ na paloyati | . — 4. B °gâthâdhya° C °gâthâye adhya°. — 5. BC °prabho vi° C °dhipaḥ | .

6. B puro so lu° C °ko eṇîye te pâṇo o° B °etiye te so pâço droḍḍi(?)to cchi°. — 7. C cchindavâladakaṁ° B °vâradakaṁ pâçena ra°. — 8. C °thâye pra°. — 9. C vikramâni na çaknoti bhûmau patitâni vegatau || B °mau patâni ve°. — 10. C °vâlatrako pâṇo pâdaṁ ma pa°.

11. B °ṇîyâṇyaraṁnyâni° C °nyaraṁnyâni pa°. — 12. BC ramishyati tu°. — 13. C °gi mṛiga°. — 14. B °nyaraṁnyâni pa°. — 15. B amishyâ ° tishu te°.

16. BC teshâṁ ca vila(C °ra)vantâ ° tvâna krandanto lu°. — 17. B °ko | ta°. — 18. C °râjâ taṁ lubdhakaṁ ca sa paçyati | durato evaṁm âga° B °dâ | dû° C °ktâkaṁ pu° B °ktâkshaṁ | pu° C °shâvishâdasa ° raṁ ca dṛishṭvâ punas tâṁ mṛi ° thâye pra° B °gâthâ pra°.

दक्षेहि रक्ताक्षं पुरुषादसमं नीलाम्बरधरं दृष्ट्वा च पुन तां मृगीं गाथाय प्रत्यभाषे ॥

अयं सो लुब्धको एति कृष्णो नीलाम्बरप्रावृतो ।
यो मे चर्मं च मान्सं च छिन्दित्वा मह्यं हनिष्यति ॥

तस्याविदूरे सा मृगी येन सो लुब्धको तेन प्रत्युद्गम्य तं लुब्धकं गाथाये अध्यभाषे ॥

संस्तराहि पलाशानि असिं आवृह लुब्धक ।
मम पूर्वं बधित्वान पश्चा हिंसि महामृगं ॥

अथ खलु भिक्षवो तस्य लुब्धकस्य एतदभूषि ॥ मम दूरतो एव मृगा दृष्ट्वा पलायन्ति अदर्शनं गच्छन्ति इयं पुनर्मृगी अतीव अनुत्त्रस्ता आत्मत्यागं कृत्वा अभिमुखी आगच्छति नैषा भायति नापि पलायति ॥ सो दानि लुब्धको तस्या मृगीये विनयं दृष्ट्वा विस्मित आश्चर्यं प्राप्तो । यादृशी इयं मृगी । अस्माकं न ते गुणाः ये एतेषां । न ते तिरिच्छा येषां इमं एदृशं [178a] गुणमाहात्म्यं एदृशा दृढचित्तता एदृशा कृतज्ञता एदृशा च अनुव्रतता मुखतुण्डकेन आहारं पर्येषन्तो वयं तिरिच्छा ये वयं एदृशं महात्मानं मृगं उपयाता नाम हेठां उत्पादेम । मा वहेष्यं एतं मृगं पाशतो ॥ सो दानि लुब्धको तां मृगीं गाथाये प्रत्यभाषति ॥

न मे श्रुतं वा दृष्टं वा यं मृगी भाषति मानुषं ।
त्वं च भद्रे सुखी भोहि मुंचामि ते महामृगं ॥

तेन दानि लुब्धकेन सो शिरिप्रभो मृगराजा पाशबद्धो मुक्तो ॥ सा दानि मृगी तं

2. B °prâkrito | . — 3. C °carma ca mâtsaṁ ca cchiṁditvâ° B °nsaṁ ca cchiṁditvâ°. — 4. C tasyâbhidû°. — 5. B saslarâ° C saṁstarehi pa ° siṁ âha vrîha lubdhako | B °âvrîha lu°.

6. BC °na paçyâ hiṁ°. — 7[1]. C °kshavaḥ ta ° kasyaitad a°. — 7[2]. C °to evaṁ mṛi° B °yanti | ada ° gi | ati° BC °nutrastâ â ° ti naisha bhâ° C °bhâshati nâ°. — 9. B °gîye ca naiyaṁ dṛi° C °gîye ca neyaṁ dṛi ° smito âçcaryya yâdṛi° B °smitaṁ âçcaryaṁ yâdṛi°. — 10[1]. BC °gi a°. — 10[2]. B °ṇâḥ || ye eteshâṁ na te° C °ṇâḥ yaiteṁshâṁ na°.

11. C na ete tiricchâ yeshâṁm imaṁ edṛiça | gu° B °çaṁ | guṇamâhânsyaṁ edṛiçâ dṛidha° C °cittâto edṛiçâ kṛitajñatâto edṛiçâ ca anuvratâ | mu° B °vratâ mu° BC °raṁ paryyasha° B °cchâyâṁ va° C °cchâyaṁ va° BC °yaṁ edṛiçâ mahâtmanâṁ mṛi° B °mṛige upayantâ° C °mṛigam upashayanto tâma heṭhâṁ° BC °dema mâ va°. — 13. BC °mṛiga pâçato | . — 14. B °ko tân mṛigiṁ°. — 15. B °shṭaṁ vâdya mṛi° C °shṭaṁ vâ adya mṛi ° shanti mânushivâcaṁ | B °nushivâcaṁ | .

17[1]. B te ca dâ° BC °kena sâ çi° C °baddhaḥ mukto pâçâ°. — 17[2]. C pâçâdani ° jâtaḥ lubdha°.

मृगराजं मुक्तं दृष्ट्वा आत्तमना प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता लुब्धकं गाथाये प्रत्यभाषे ॥

एवं लुब्धक नन्दाहि सह सर्वैहि ज्ञातिहि ।
यथाहं अद्य नन्दामि दृष्ट्वा मुक्तं महामृगं ॥
पूर्वेनिवासं भगवां पूर्वेजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षूणमन्तिके ॥
ते स्कन्धा ते च धातवः तानि आयतनानि च ।
आत्मानमधिकृत्य भगवानेतमर्थं वियाकरे ॥
अनवराग्रस्मिं संसारे यत्र मे उषितं पुरा ।
शिरिप्रभो अहं आसि मृगी आसि यशोधरा ॥
आनन्दो लुब्धको आसि एवं धारयथ जातकं ॥
एवमिमं अनुपरीतं बहुदुःखं
उच्चनीचचरितं इदं पुराणं ।
विगतज्वरो विगतभयो अशोको
स्वजातकं भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥

समाप्तं शिरिप्रभस्य मृगराजस्य जातकं ॥

अथ बोधिसत्वं दानि उरुविल्वायां तपोवने नद्या नैरंजनायास्तीरे दुष्करचारिकां चरन्तं मारो पापीयां उपसंक्रम्य वदयति ॥ किं प्रहाणेन करिष्यसि अगारमध्ये वस । राजा भविष्यसि चक्रवर्ति । महायज्ञानि च यजाहि अश्वमेधं पुरुषमेधं सोमप्रासं निरर्गडं पदुमं पुण्डरीकं च । एतानि यज्ञानि यजित्वा प्रेत्य स्वर्गेषु मोदिष्यसि बहु च पुण्यं प्रसविष्यसि । प्रहाणं च दुष्करं दुरभिसंभवं अन-

3. B °bdhake nandâ°. — 5. C °nivyasa bha° B °nivâsa bha°.

6. B °si | çâ° C °bhikshuṇa santike | . — 7. BC °dhâtava tânyâyata°. — 8. B âtmânadhi° C °m adhikṛi° BC °rthaṁ vyâkare | . — 9. B anarâgra°. — 10. C °prabhaṁ ahaṁ âsî mṛi° B °dharâḥ â°.

11. BC ânanda lu° C °âsî e° B °âsi | e ° kaṁ e°. — 12. C evaṁm imaṁ° BC °duḥkha uccanîcacaritaṁm idaṁ°.

16. C iti çrîmahâvastune çiri ° kaṁ samâptaṁ || . — 17. B °satva dâ° C °satvo dâ° B C °ni uluvi° C °ne nadyâṁ nai ° nâyâṁ tîre du ° pîmâṁ upa° B °yati kiṁ pra°. — 18. B °hânena ka ° madhyâvasâ | C °vasâhi râ°. — 19[1]. C °shyati ca° BC °rtti ma°. — 19[2]. C °rushamedhaṁ gomedhaṁ so° BC °rikaṁ ca etâ°. — 20. C °rgeshu âdishyasi bahuṁ ca puṇyaṁ praçavi° BC °vishyasi pra°.

21. B °saṁbhu(*ou* °gu)ṇaṁ° C °bhuṇanti ana ° rihâni bra° B °vâsam || .

वनपुण्यपारिहाणि ब्रह्मचर्यवासं ॥ बोधिसत्वो आह ॥ नाहं पापीमं पुण्येहि अर्थिको ।

रमणीयान्यरण्यानि वनगुल्मां च पश्यिय ।
उरुविल्वाय सामन्ते प्रहाणं प्रहितं मया ॥
परिक्राम्य व्यायमन्तं उत्तमार्थस्य प्राप्तये ।
नमुचि करुणां वाचं भा[178b]षमाण इहागमत् ॥
कृशो त्वमसि दुर्वर्णो सन्तिके मरणं तव ।
संहर महाप्रहाणं न आशा तुह्य जीविते ॥
जीवितं ते हितं श्रेष्ठं जीवन्पुण्यानि काहिसि ।
करोहि पुण्यानि तानि येन प्रेत्य न शोचसि ॥
चरन्तेन ब्रह्मचर्यं अग्निहोत्रं च जुह्वता ।
अनन्तं जायते पुण्यं किं प्रहाणेन काहिसि ॥
दूरं आशा प्रहाणस्य दुष्करं दुरभिसंभुणं ।
इमां वाचां भणे मारो बोधिसत्वस्य सन्तिके ॥
तं तथा इदानिं मारं बोधिसत्वो ध्यभाषत ।
कृष्णबन्धु पापीमं नाहं पुण्यार्थिको इहागतः ॥
अणुमात्रैः पुण्यैः अर्थो मह्यं मार न विद्यति ।
येषां तु अर्थो पुण्येहि कथं तां मार न वदसि ॥
नाहं अमरो ति मन्यामि मरणान्तं हि जीवितं ।
अनिवर्तं गमिष्यामि ब्रह्मचर्यपरायणः ॥

1[1]. C °satva â°. — 1[2]. BC °rthiko ra°. — 3. B °gulmâmga pa°. — 4. BC °nte me prahâ°. — 5. BC nadinairamjanâ parikrâmya dhyâyantam u°.

6. BC °ṇâm vacâm(B °ci) âha ‖ asamânante ihâgamam | (C °mam) kṛi°. — 7. B kṛisho tva° C kṛisho ca âsi du° BC °durbalo sa° C °ntime mara°. — 8. B °hara prahâṇam nâ â° C °prahânam no âsâ tu°. — 9. C °vitan te hi° BC °çreshṭam puṇyâ° C °ṇyâni ca sakamihi karo°. — 10. BC °roti pu° C °yena yena pratyekena çocitavyam çocasi | B °pretye na çocasi | .

11. B prakarantena te bra° C prakaronti na te bra° tram ca bajuhvataḥ | B °hvato | . — 13. B duram â° C duram gamâsâ pra° B °bhibhu(*ou* °gu)ṇam ‖ . — 15. BC °thâ dânim° C °nim ya mâ° shataḥ | .

16. C °shṇabamdhu ca pâ° BC °pimâm nâ° C °ko iha | âgato a° B °ko iha âgataḥ | . — 17. C anumâtrair puṇyaiḥ artha ma° BC °hyam na vi° B °dyati ye°. — 18. C teshâm nârtho° B °shâm na artho° C °tâm ca mâra vinâjitâ | B °mâra vinesi | . — 19. C °ti anyâpi(?) mara° B °nyâni mara° BC °ṇântahim(C °him ca) ji°. — 20. C °vartta gami° B °carye parâyaṇaḥ nadi°.

नदीनामपि श्रोतांसि अयं वातो व शोषयेत् ।
किं मम प्रहितात्मस्य शोणितं नोपशोषये ॥
शरीरं उपशुष्यति पित्तं श्लेष्मं च वातजं ।
मान्सानि लोहितं चैव अवजीर्यंतु सांप्रतं ॥
मान्सेहि चीयमाणेहि भूयो चित्तं प्रसीदति ।
भूयो स्मृति च वीर्यं च समाधि चावतिष्ठति ॥
तस्य चैवं विहरतो प्राप्तस्य उत्तमं पदं ।
नायमत्र चतं कायं पश्य सत्वस्य शुद्धतां ॥
अस्ति च्छन्दो च वीर्यं च प्रज्ञा च मम विद्यति ।
नाहं तं पश्यामि लोके यो प्रहाणातो वारये ॥
. . . . ।
एषो सञ्जो प्राणहरो धिग्ग्राम्यं नो च जीवितं ॥
तस्मा स्मृतिमन्तो सन्तो संप्रजानो निरोपधिः ।
. . . . ॥
एषो हं च परं चित्तं भावयित्वान योधने ।
बलेन वनं भिन्दित्वा अनुष्ठेयमनुष्ठितो ॥
अहं बोधितरोरधस्तात् अप्राप्ते अमृते पदे ।
दृष्ट्वा नमुचिनो सेनां सन्नद्धामुत्सृतध्वजां ॥

1. C nadinâm api çrotânsi ayaṁ vâtâ praço°. — 2. B °hitatvasya çoṇi° C °hitâ tasya çoṇi°. — 3. B °patushyanti pi° C °shyanti pi ° shmaṁ vâta° B °shmaṁ ca mânsâ°. — 4. B mânsâni ca | avajîryatu mânse° C °caivaṁ avajîryaṁtu saṁpratam | . — 5. C °nse hṛidayamâne bhiyâ vittaṁ pra° B °nsehi hridayamânanehi ca | bhayâ cittaṁ prasîdantî bhayâ smṛi°.

6. BC bhayâ smṛitiṁ ca vîryya ca (B °ryyayaṁ |) samâdhiṁ câ° B °shṭhanti ta°. — 7. C tasya ca evaṁ vi° B °virahitaṁ || prâptyasmâttame nâya° C °ptasya votta°. — 8. C nâyaṁ ato kshetaṁ kâ° B °m atre kshata kâyaṁ | yasya sa° C °yaṁ yasya çuddhasya satvatâṁ | B °ddhatâṁ asti°. — 9. B °vîryâ ca pra° C °ryyaṁ pra°. — 10. C °ṇâta dhâraye | B °ṇâto dhâraye | BC °ye | esho°.

12. B esho saṁjaṁ parihare dhigamya so caijîviddhi sujîvitaṁ || C esho saṁjaparihare dhigamasya so jîvati sujîvitaṁ || . — 13. BC tasya smṛi° C °smṛitimano santo prajâ° BC °jânasya anuliptati ni(C °ptâni ti)ropadhiḥ | esho°. — 15. C °yina ca yo dharasyâ calanevana bhi° B °tvâna ca yo dharasya bale°.

16. C °tvâ cânushṭeya ahaṁ° B °anushṭeya ahaṁ°. — 17. B °dhashṭât || aprâ° B C °mṛitapade(B °da)smiṁ çîtibhâve(C °vaṁ) dṛi°. — 18. C °tsṛitadhvaṁjâṁ BC °jâṁ yu°.

युद्धाय प्रतियास्यामि नाहं स्थानार्थमुपाविशे ।
तामहं निवर्तिष्यामि सेनां ते अनुपूर्वसः ॥
कामा ते प्रथमा सेना द्वितीया आरति वुच्चति ।
तृतीया क्षुत्पिपासा च चतुर्थी तृष्णा वुच्चति ॥
पंचमा स्त्यानमिद्धं ते षष्ठी भीरु प्रवुच्चति ।
सप्तमा विचिकित्सा ते मानार्थो भोति अष्टमा ।
लोभो ति श्लोको सत्कारो मिथ्यालब्धो च यो यशो ॥
एषा नमुचिनो सेना सन्नद्धा उच्छ्रितध्वजा ।
प्रगाढा अत्र दृश्यन्ते एके श्रमणब्राह्मणाः ॥
न तामशूरो जयति जित्वा वा अनुशोचति ।
तां प्रज्ञाय ते भेत्स्यामि आमपात्रं व अम्बुना ॥
वशीकरित्वान ते शल्यं कृत्वा सूपस्थितां [179a] स्मृतिं ।
आलब्धवीर्यो विहरन्तो विनेष्यं श्रावकां पि तु ॥
प्रमादमनुयुजन्ति बाला दुर्मेधिनो जना ।
गंसामि ते अकामस्य यत्र दुःखं निरुध्यति ॥
तस्य शोकपरीतस्य विनाशं गच्छि उच्छ्रिति ।
ततस्य दुर्मनो यक्षो तत्रैवांतरहायिथा ॥

यथा बोधिसत्वो संप्रजानं मृषावादं भयभीतो संप्राजानमृषावादमेव विजुगुप्स-

1. BC °ddhâya pra(B °pre)tyayâçyâmi | nâhaṁ° B °sthânârthâya vishye *taṁ nâ°* C °*sthânârthaṁ* visho(?) tan nâ°. — 2. BC taṁ (C tan) nâhaṁ ni° C °varttayishyâ° B °senâ te a° BC °saḥ kà°. — 3. BC °thamaṁ se° C °tiya âyati vucyati | . — 4. C °pâçâ catuthiṁ krishṇâ pravucyati | B °sâ catu°. — 5. C °mâ syânam i ° shṭhithirûpânandati | B °pranandita ||.

6. C °te nàma artho bhoti so | ashṭamâ lâ° B °shṭhamo lo°. — 7. BC lobho(C lâbhà) ti loke satkâ° C °thyâsulubdho° B °thyâlubdho°. — 8. B °shâ munino se° C °shâ muninâ senâṁ sannaddha u° BC °jâ pra°. — 9. C °gâḍha na dṛi° B °ḍhâ ca na dṛiçyante dhitâ e° C °nte dhità | e°. — 10. BC na taṁ âçuro jâyati jitvâ vâ nanu°.

11. BC tatvaṁ pra° B °bhetsâmi â° C °traṁ ca a° B °traṁ ca abunâ | . — 12. B C °ritvâna ça° C °tvâ supasthitâ smṛi°. — 13. B °ryo virahanto vine° BC °kâṁ pi (C °kâṁ ca pṛi)thu prasâdam anu° (*les vers 14 et 15 sont répétés dans les deux manuscrits; nous désignons la répétition par* b *et* c). — 14. BC prasâda° c °mâdo anu° BC °yujyati | bâ° b °yujyaṁti bâlo du° Cc °bârâ du° BC °dhinâ jano gaṁ° c °dhinâ janâ | . — 15. Cc °kâmakâmasya ya°.

16. B °rittasya viṇâ gacchoto sṛita | C °ritasya vîcinâ gacchito sṛitâ | . — 17. B tato du° C °yakshâ tatrai ° yitha | . — 18. C yadâ bodhisatvo samprajânaṁ mṛishavâdaṁ evaṁ vijugupsantaḥ ala° B °psanto | ala° C °m iti ca tâṁ prati° BC °dârikaṁm âhâ° C °hṛidaṁ | tato paṁ° B °dravargî(*ou* °rṇî)yâ ni° C °krânto sa°.

न्तो अलमिति च तां देवतां प्रतिचिंपित्वा अनुसुखं औदरिकमाहारं अभ्यवहृतो ततो पंचका भद्रवर्गीया निर्विद्य प्रत्यवक्रान्ताः ॥ समाधितो विभ्रष्टो श्रमणो गौतमो शैथिलिको बाहुलिकं पुन औदरिकमाहारमभ्यवहृतं ॥

मारो पि पापीयां षड्वर्षाणि बोधिसत्वस्य दुष्करचर्यां चरन्तस्य पृष्ठतो पृष्ठतो समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारं गवेषी ॥ सो पि बोधिसत्वस्य षड्वर्षाणि अनुबद्धन्तो अलभन्तो वतारं अलभन्तो आलम्बणं अलभन्तो अभिनिवेशनं निर्विद्य प्रत्यवक्रान्तो ॥

यन्तत्र तत्र मारो न प्रसहे मारुतो व हिमवन्तं ।
तं मृत्युराजप्रणुदं पूजयति सदेवको लोको ॥

भिक्षू भगवन्तमाहंसुः ॥ मोक्षाभिप्रायेण भगवता दुष्करं चीर्णं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतर्हिं एव मये मोक्षाभिप्रायेण दुष्करं चीर्णं ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे शाकुन्तिको शकुना निगृह्णीय अरण्यायतनेषु जालेहि च पाशेहि च पंजरेहि च उपरुध्य निवापेन पानीयेन च पोषिय पोषिय वड्डुवड्डानि कृत्वा इष्टेन अर्घेन विक्रीणति ॥ तहिं अपरो शकुन्तको गृह्णीयान पंजरे उपरुद्धो ॥ सो दानि शकुन्तको पण्डितजातिको पश्यति ये ते शकुन्तका पूर्वं प्रक्षिप्ता पंजरे निवापपुष्टा वड्डुवड्डा ते जनेन क्रीणिय ततः पंजरेहि कड्ढियन्ति ॥ सो पश्यति सकुन्तको पण्डितजातिको । न एष अस्माकं शाकुन्तिको हितकामताये निवापं वा पानीयं वा देति अर्थहेतोः एष अस्माकं निवापं वा उदकं वा देति । यदा वड्डुवड्डा भवेन्सुः ततो इष्टेन अर्घेन विक्रीये-

2. C °çravaṇo° BC °huliko pu° C °punaḥ au°. — 4. C °pîmâm̃ sha° C °caryâ ca° BC °sya prishṭhato ca prishṭhato samanubaddho(C °ddhaḥ) avatârârthi avatâ(C °vavâ)ram̃ ga° B °shî so pi bo°. — 5. C °ddhanto alabhanto âlam̃mbaram̃ alabhanto abhi° B °nto ârambaṇam̃ alabhanto abhinivive°.

8. C yam̃ ca tatra ta ° he mârutâ vâ hi° B °to yâ himavantam̃ tam̃ mṛi° C °vante tam̃ mṛi°. — 9. B °râjam̃ praṇu° C °râjam̃ pranûdam̃ prapû° BC °devaloko ‖. — 10[1]. C °m âhatsuḥ ‖. — 10[2]. C °ram̃ cîrṇṇa ‖. — 10[3]. C *omet cette phrase et la suivante.*

11[2]. C bhikshu â°. — 11[3]. C °gavan |. — 12[2]. C °kshavaḥ bhû°. — 13. C °dhvâne na° B °de çaku° BC °ko çakuno nigṛihnîya a° C °jâleshu jâlehi ca pâ° BC °pam̃jalehi upanidâyena pânî° C °nîyena ca shoshiya va°. — 15. C tehi apa° BC °pam̃jaro u°.

16. C °ptâ pam̃jale ni° BC °taḥ pam̃jalehi° B °kaṭṭiniyantâm̃ so pa° C °kaṭṭipariyanto so pa°. — 18[1]. B °ti | saku° C °ti çaku ° tiko naisha a° B °tiko na e°. — 18[2]. C °ntike hitakomatâ° B °heto esha°. — 20. BC °bhavetsuḥ(C °tsuḥ |) tato° C °vikrâmayensuḥ tad a° B °vikrâyetsuḥ tad a°.

[179b]न्सुः । तदहं तथा करिष्यामि यथा मे न कोचित्क्रीणिष्यति अधिकारं पि मे असममावो न कोचि गृह्णीष्यति ॥ तत्तकं आहारं करिष्यामि यथा नैवं वड्डीभविष्यामि न वा मरिष्यामि ॥ सो दानि तत्तकं आहारं परिभुंजति उदकं तत्तकं पिबति यथा नैव वड्डीभवति नापि मरति चापि ॥ पुरुषो शकुन्तकानां क्रयिको आगच्छति ॥ ततो सो शकुन्तको तस्य पंजरस्य द्वारस्य अग्रतो एवन्तिष्ठति ॥ सो शकुन्तक्रयिको पुरुषो हस्तं पंजरे प्रक्षिपित्वा तं शकुन्तकं परामृशति न च तंमांसं हस्तेन गच्छति उत्तोलेति न च गुरुको ॥ ततः पंजरातो एकान्तेन कृत्वा अन्ये वड्डुवड्डा शकुन्तका गुरुका ततो निलयं गृह्णति । तं शुष्कशकुन्तको ति ग्लानको ति कृत्वा न कोचि तं गृह्णाति ॥ सो पि शाकुंतिको पश्यति । भवितव्यं स एष शकुन्तको ग्लानो ति यदा एषो ग्लानभूतो मुक्तो भविष्यति ततो निवापं च बहुतरक भुंजिष्यति उदकं च बहुतरकं पिबिष्यति । ततः वड्डीभूतो समानो विक्रास्यति ॥ मा एषो अन्यानपि शकुन्तकां ग्लानां करिष्यति संसर्गेन पंजरातो निष्कुट्टिय वाह्यतो पंजरस्य अत्तीयति पाटियेकं निवापं लभति पाटियेकं पानीयं लभति यं वेलं वड्डो भविष्यति ततो विक्रयिष्यतीति ॥

सो पि पण्डितो शकुन्तको तस्य शाकुन्तिकस्य विस्रम्भेसि । यं वेलं सो शाकुन्तिको तं पंजरद्वारं मुंचति शकुन्तकानामर्थाये निवापस्य वा अर्थाये उदकस्य वा ततः सो शकुन्तको चपघातो व तं पंजरं प्रविशति । यं वेलं सो परोक्षो भवति

1. BC °yathâ me na kvacin krîṇi(C °ṇî)shya ° kâyam̃ pi° B °pi te me ala° C °alamâno na kvacid gṛihnîshyati ‖ B °mâno koci gṛihnîshyati ‖. — 2. C °ram̃ karishyâmaḥ ya° B °vam̃ vaḍḍîkarishyâmi na vâ ma°. — 3. BC °ni tan tathâ âhâram̃ tathâ âhâram̃ paribhum̃janti (B °nti |) u° C °dakam̃ ca tattavyam̃ ca pibati | tathâ nai° B °bati | ya° C °rati | yo pi pu° B °câpi pu°. — 4. C °nâm̃ kvâpiko â°. — 5[1]. BC °jalasya dvâ°. — 5[2]. C sâ çakuntako kra° BC °jale prakshi ° râmiçati(B °ti |) na ca tâmâtma(B °tam̃mâtsam̃) haste° C °uttareti na ca gu° B °ttoreti na ca guruko ta°.

7. B °jalâto e° C °rukâ tataḥ nilayam̃ gṛihnati ‖ B °gṛihnanti | . — 8. C °tvâ na kvacit tam̃ gṛi° BC °gṛihnâti ‖ . — 9[1]. C sâpi çâkuntika pa° B °çyati bha°. — 9[2]. B °vyam̃ | sa esha kunta° C °vyam̃ | saisha çakuntako glânâ ti yadâ eshaḥ aglâ° B °sho aglâna° BC °vishyati | tato ni ° hutara(C °ram̃)kam̃ ca bhavishyati | tataḥ va° (l. 11. *Conf. les variantes de la phrase* l. 12 *où sont transposés les mots* udakam̃ *etc. jusqu'à* pibishyati).

11. BC °varttibhû ° mâno vi° C °krâmasya° BC °ti mâ e°. — 12. C °kuntakânâm̃ glâ° BC °rishyati(B °ti |) udakam̃ ba(C °ca)hutarakam̃ pibishyati | sam̃sa° C °sam̃sargâto pam̃jalenâ tiknṭṭi° B °râto tishkuṭṭiya vâjyâ(*ou* °hyâ)to pam̃jarasya arttiyati pâṭiyakam̃ ni° C °rasya vaṭṭtyakam̃ pâṭiyati nivâpam̃ labhyati pâṭiyakam̃ pâṇîyam̃ labhyati yam̃ ve° B °ṭiyakam̃ pâṇî° BC °lam̃ vaḍḍo bha° C °bhavati tato vikrâmâshyatîti | . — 15[1]. B °ko tasya çakuntasya vi° C °viçram̃bheti | . — 15[2]. B °pam̃jaram̃ dvâ° C °nâm arthâya nivâpasya arthâya u° B °ni-sya vâ arthâ° BC °pyanâye ca tam̃ pam̃jara(C °rakam̃) pra°.

17. BC °vati | ta° C °tam̃ pañjarakam̃ praviçati pi nishkramiti ya° B °çati ya°.

ततो स्वयं तं पंजरं प्रविशति । यदापि पंजरकातो निष्क्रमितुकामः भवति ततो स्वयमेव निर्धावति । तं न कोचि ग्लानको ति कृत्वा निवारेति ॥ सो दानि शकुन्तको तथा दुर्बलशरीरो यथा ततो पंजरातो अद्वारेणापि प्रविशति निष्क्रमति पि ते पि तं शकुन्तको ग्लानको ति कृत्वा उपेक्षन्ति ॥ सो दानि यं वेलं जानति स्म विश्वस्ता मम एते शाकुन्तिका ति बहुतरकं च निवापं चरति बहुतरकं च पानीयं पिबति याव शक्यं पलायितुं [180ª] दूरं उड्डीयितुं ॥ सो दानि यं वेलं समुत्साहीभूतो अयं मे कालो पलायितुं ति सो तस्य पंजरस्य उपरिं स्थित्वा ताये वेलाये तेषां शकुन्तकानां पुरतो इमां गाथां अध्यभाषे ॥

नाचिन्तयन्तो पुरुषो विशेषमधिगच्छति ।
पश्य चिन्ताविशेषेण मुक्तो स्मि च स्वबन्धनात् ॥

सो शकुन्तको एतां गाथां भाषित्वा ततो शाकुन्तिकस्य गृहातो उत्पतित्वा पुनः अरण्यं गतो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन शाकुन्तिको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो शाकुन्तिको अभूषि ॥ तदापि मया एतस्य मारस्य शाकुन्तिकस्य पंजरातो मोक्षाभिप्रायेण दुष्करं चीर्णं ॥

समाप्तं शकुन्तकजातकं ॥

1. C °paṁjakâto° BC °bhavati | ta° C °m evaṁ ni° BC °rddhâvati taṁ°. — 2[1]. C °na kvacit glâna°. — 2[2]. B °ni çakuntakos tathâ° C °paṁjalakâto adhvâraṇâpi praviçati nishkra° B °râto addhâre° BC °kuntiko glâ°. — 4. BC °nati sa viçva° B °te çaku° C °nti tataḥ bahutarakaṁ ca nivâyaṁ carati bahutaraṁkaṁ ca pâ° B °pipâti yâva çakya palâ° C °yâvat çakyaya palâ ° raṁ utpîḍituṁ | B °raṁ uḍḍiyituṁ so dâ°.

6. BC °tsâhibhû° C °lo parâyituṁ | so ta° (*ce passage depuis* °so tasya° *jusqu'à* °gacchati (l. 9) *étant répété dans* C (*cf.* l. 10), *je désigne la répétition par* c) Cc °upari sthi° BCc °gâthâ adhya°. — 9. B °cintanto pu°. — 10. C °sheṇa muto ayaṁ me kâlo paṁrayituṁ | so tasya° (*cf.* l. 6) mukto smiṁ ca saba° B °smi ca ba°.

11. C °ntika gṛi ° ṇyaṁ gataḥ ‖ B °ṇyaṁ yato ‖ . — 13[2]. C °kshavo yu ° d anyas sa tenaḥ kâle ° ntako nâma abhû° B °shi nai°. — 15. C °kshavaḥ tena kâ° B °vas te kâ°.

16[1]. B anya so tena kâ ° shi etad e°. — 17. C °kshavaḥ mâro pâpîmâṁ tena kâ° B °mâra pâpi° C °yena sâ çâ°. — 18. C tato pi ma° B °mokshabhi° C °prâyena du°. — 20. C iti çrîmahâvastuavadâne ça ° kaṁ samâptaṁ ‖ .

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ बुद्धिविशेषेण भगवान् शकुन्तभूतो मारस्य हस्तगतो वशगतो पंजरगतो मुक्तो ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि बुद्धिविशेषेण एतस्य मारस्य हस्तगतो वशगतो करण्डकगतो मुक्तो ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे परिपाचिका नाम नदी ॥ तस्या कूले अपरमालाकारस्य वनमालं । असौ दानि मालाकारो मालस्येव तं वेलं वनमालमागत्वा पुष्पाणि उद्विचिय पुष्पकरण्डकमादाय मालाकारणातो निर्धावति ग्रामाभिमुखो च प्रस्थितो ॥ ततो च नदीतो कच्छपो उद्धरित्वा गोमयं भक्षयति तस्य मालाकारस्य अविदूरे ॥ सो तंमालाकारेण दृष्टो । तस्य एतदभूषि । शोभनो मम अयं अद्य कच्छपो ओलंको भविष्यति ॥ तेन दानि तं पुष्पकरण्डं एकान्ते स्थपिय सो कच्छपो गृहीतो ॥ सो तं तहिं पुष्पकरण्डे प्रक्षिपति । तं च सो कच्छपो मानुषिकाये वाचाये आह ॥ [180[b]] इमाहं कर्दमम्रक्षितो ततो मयेतं पुष्पं कर्दमेन विनाशिष्यति । अत्र मे उदके धोवित्वा करण्डे प्रक्षिप । तदेते पुष्पा न विनास्यन्ति ॥ सो दानि मालाकारो पश्यति ॥ शोभनो खल्वयं कच्छपो गच्छामि तं अत्र उदके धोवामि । ततो एषा पुष्पाणि न विनाशिष्यन्ति कर्दमेन ॥ सो पैतृकविषये शुण्ठिकापंचमानि अंगानि प्रसारेत्वा तस्य मालाकारहस्तातो भ्रष्टो ॥ तहिं उदके गाढो ताये नदीये अविदूरे तटमुदेत्वा तं मालाकारं गाथाये ध्यभाषति ॥

1[2]. BC °gavata çâkunta(C °ntika)bhû° C °vasagato pam̃°. — 2[2]. C °buddhaviçe° stagato vasagato ka° B °vaçyagato ka°. — 3[1]. C bhikshu â°. — 3[2]. C °gavan ‖ . — 4[2]. C °kshavo bhû° B °kshavaḥ atî°. — 5. C °vo'tîta° B °pariyâtrîkâ nâ ° dî ta° C °dî kule a°.

6[1]. C kule a° B tasya kule a ° kâlasya vanamâlâm asau dâ° C °mâlam asau dâ°. — 6[2]. B °mâlâkâlo C °lâkâlo mâlâsyaivam̃n tam̃ ve° BC °lam̃ mâlâkâra âga° C °ṇi uddhiricya pushkaraṇḍa ° kârâto ni°. — 8. C tataç ca nadî° B °nadito ka ° ddhahitvâ° C °mârakasya abhidû° BC °re so tam̃°. — 9. C °mârakâ° BC °shṭo ta°. — 10[1]. C °tasyaitad abhûshi ṇobha°. — 10[2]. C ṇobhaṇam̃ mamâyam̃ a°. — 10[3]. BC °hîto so tam̃°.

11. BC °raṇḍam̃ prakshi°. — 12[1]. BC so ca tam̃ ka°. — 12[2]. C °mayam̃ tam̃ pu° B °shpam̃ kadarmena vi°. — 13. B °kshipa tad e° C °kshipatat | . — 14[1]. C ete pu° B °vinasyanti | C °vinaçyanti | . — 14[2]. BC °çyati ço°. — 14[3]. B °khalveyam̃ ka° C °khalvetam̃ kâ°. — 15. C tataḥ esho pu° B °esha pushpâni na vi° BC °çishyati ‖ kardamena mâ°.

16. BC mâ(C mâtâ)yaitṛi° B °çuṇṭhikapam̃° C °çunthikapam̃° BC °camâni ca am̃°. — 17. C tahim̃m uda° BC °ke vuḍḍo tâ° C °dîye abhidûre tvâtam uḍitvâ tam̃ mârâkâ° B °dûre tvâḍam̃m uditvâ tam̃ mâ° C °thâye adhya°.

निरामया पारिपात्रि कृषिकारणा च कूलेन शक्तितो ।
कर्दमकृतो स्मि मालिक धोविय पेलाय मां प्रक्षिप ॥

अथ खलु भिक्षवः स मालाकारो कच्छपं गाथाये प्रत्यभाषति ॥

बङ्का मये संचितासु राज्ञा त्रिगणो बङ्को समागतो ।
तत्र तुवं भद्र कच्छप करण्डे मालकृते रमिष्यसि ॥

अथ खलु भिक्षवः स कच्छपस्तं मालाकारं गाथाये अध्यभाषे ॥

बङ्का तव संचितासु राज्ञा त्रिगणो बङ्को समागतो ।
मत्तो प्रलपसि मालिक तैले भुंजथ भद्रकच्छपं ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु भिक्षवः पुनर्युष्माकं एवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन भद्रकच्छपो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन कच्छपो अभूषि ॥ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन मालाकारो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो सो भिक्षवो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो मालाकारो अभूषि ॥ तदापि अहं एतस्य मालाकारस्य हस्तातो बुद्धिविशेषेण मुक्तो । एतरहिं पि अहं एतस्य मारस्य विषयातो बुद्धिविशेषेण मुक्तो ॥

समाप्तं कच्छपजातकं ॥

अपि च न भिक्षवः एतरहिं एव एतस्य विषयातो मुक्तो अन्यदाप्यहं एतस्य हस्त-

1. BC tîramaye pâripâtri(C °tri) krishyakâraṇâ ca me ko(C °kâ)lena çaktito ka°. — 2. B °like dhotipâna pelâya pra° C °like dhoviyâna mailâya prakshipato ‖. — 3. B °vaḥ sa mârâkâ°. — 4. C °kâ maya sandhitâ° B °ye sandhitâ ° jñâ tigaṇo ba°. — 5. C tatra bhuvaṁ bha ° raṇḍa mâ° BC °lakrito ramishyati ‖.

6. C °kshavo sa ka°. — 7. BC °kâ tvaṁ sandhitâ°. — 8. B °lapesi mâ° C °layapesi mâ ° lena bhuṁjetha bha° B °bhuṁjjetha bha°. — 9^2. C °lu punar bhikshavo yushmâ ° d anyo sa tena kâ ° po nâma a° BC °shi nai°. — 10^2. C °hetor ahaṁ°. — 10^3. C °kshavo tena kâ° BC °lena tena sayena ka°.

11. C anyo so tena kâ°. — 12^2. C °hetor esho°. — 12^3. C °sho sa bhi ° pimâṁ tena kâ°. — 13. C tadâpyahaṁ etasya mârasya vishayâto hastâ buddhi°. — 14. BC °mâlâkârasya vi° C °ṇa muktaḥ ‖.

16. C iti çrîmahâvastuavadâne kaccha ° kaṁ samâptaṁḥ ‖. — 17. C °kshavo etarahiṁ evam eta° B °nyadâmyahaṁ°.

गतो भिक्षयातो प्रमुक्तो ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने [181a] समुद्रकूले महावनखण्डं नानावनषण्डेहि नानावर्णेहि वृक्षेहि पुष्पफलोपेतेहि उदुम्बरबहुलेहि उपशोभितं ॥ तहिं वानरो महान्तस्य वानरयूथस्य यूथपतिः ॥ सो तत्र वनषण्डे तेन वानरयूथेन सार्धं प्रतिवसति शान्ते प्रविविक्ते बहुमृगपक्षिशतेहि निषेविते निर्मनुष्यचरिते ॥ सो च वानराधिपो तहिं समुद्रकूले महान्ते उदुम्बरवनवृक्षे शाखापलाशबहुले उदुम्बराणि भक्षयति ॥ ततो च समुद्रातो महान्तो शुशुमारो तं प्रदेशमागतो ॥ स तत्र समुद्रतीरे आसति । तेन वानराधिपेन दृष्टो ॥ तस्य शुशुमारं दृष्ट्वा कारुण्यं संजातं । कुत्र व तेषां जलचराणां समुद्रमध्ये पुष्पो वा फलो वा । यं नूनमस्य इतो हं उदुम्बरफलानि ददेहं ॥ सो दानि तस्य ततो उदुम्बरवृक्षातो वड्डुवड्डानि उदुम्बराणि पक्वानि वर्णसंपन्नानि रससंपन्नानि अग्रतो पातेति निपतितनिपतितानि च उदुम्बराणि भक्षयति ॥ एवं शुशुमारो पुनःपुनो तं प्रदेशं तस्य वानरस्य समीपं आगच्छति ॥ सो तस्य वानराधिपो आगतागतस्य वृक्षातो उदुम्बराणि पातेति ॥ ते दानि उभये वानरो च शुशुमारो च परस्परस्य प्रियमाणा संजाता ॥ तस्यापि दानि शुशुमारस्य भार्या तं स्वामिं अपश्यन्ती उत्कण्ठयति ॥ भवितव्वं मम स्वामिकेन अन्या शुशुमारी प्रगृहीता । ततः सो मम मूलातो गत्वा ताये सार्धं आसति ॥ सा दानि तं स्वामिकं पृच्छति ॥ कहिं त्वं मम मूलातो गत्वा आससि ॥ सो तामाह ॥ समुद्रतीरे अमुकस्मिं उद्देशे महावनखण्डे तत्र मम वानरो मित्रो

1[1]. BC bhikshu â°. — 1[2]. C °gavân ‖ . — 2. BC °vaḥ bhû°. — 3. C °kshavaḥ a ° dhvânaṁ sa ° hâvanakhaṇḍe nânâ° B °khaṇḍe nânâvanashaṇḍe nânâvarṇṇe ° phalepe ° mbarebahulehi | u ° taṁ ta°. — 4. C °ro amahânto vânara° BC °tiḥ so°. — 5. C °tra vanakhaṇḍe te° B °sharṇḍe te° BC °sati | çâ° B °nte pravivikte ba° C °nushye ca°.

6. B °kûle mahatâ udumba° C °kûle mahânto udumbaravanavṛiksha ṇâkhâpa°. — 8[1]. B °mahanto° C °nto çiçumâ° B °mâlvo taṁ pra ° gato so ta°. — 8[2]. C °drakû âsati. — 9[1]. B °dṛishṭvo ta° C °dṛishṭvâ ta°. — 9[2]. C °sya çiçumâ° BC °mânaṁ dṛi° B °jâtaṁ ku°. — 10[1]. C kutra ca jala° B °tra ca te ° lo vâ yaṁ nû°.

11. C °sya tato udumbarâto vṛi° C °pakvavarṇṇa ° grato yâni nipatitâni ca tâni u° B °grato yâti nipatitapatitâni ca tâni u° C °kshayanti ‖ . — 13. C evaṁ çiçumârâni pûnarpuno taṁ pra ° çchasi ‖ . — 14[1]. B °ṇi yâteti | C °pâteni | . — 14[2]. C °naro ca çiçumâro rasya priyamânâ saṁjâtâḥ | B °mâro ca yasya priya°. — 15. C °ni çiçumâ° BC °rasya bhâryâ taṁ bhâryâ taṁ svâ° C °svâmi apa° B °miṁ aapaçyanti u° C °yanti | .

16. C °nyâ çiçumâ°. — 17. C tato so ma ° ye sârddha â°. — 18[1]. BC so dâ°. — 18[2]. C kahi tvaṁ ma ° sati | . — 19[1]. B so taṁ â° C so tam âhansuḥ ‖ . — 19[2]. C °re amukesmiṁ u ° pena sadya â° B °na sahya â° C °sâti | .

तेन सह आलापसंलापेन आसामि ॥ तस्या दानि शुशुमारीये एतदभूषि ॥ याव सो वानरो जीविष्यति तावदेषो मम स्वामि तहिं गत्वा वानरेण सार्धं आलापेन आसिष्यति । ततो तं वानरं मारापेमि तेन च मारितेन एषो मे स्वामिको न भूयो तं प्रदेशं गमिष्यति ॥ सा दानि शुशुमारी ग्लानकं कृत्वा आसति ॥ सो तां शुशुमारो पृच्छति ॥ भद्रे किं ते कृत्यं किन्ते दुःखं किन्ते अभिप्रेतं आख्याहि किन्ति देमि आणपेहि ॥ सा नं आह ॥ आर्यपुत्र मर्कटहृदय[181b]स्य मे दोहलो । यदि मर्कटस्य हृदयं लभामि एवं जीवेयं अथ न लभामि नास्ति मे जीवितं ॥ सो नां आह ॥ प्रसादं करोहि कुतो इह समुद्रे मर्कटस्य प्रचारो यदि अन्यस्मिं अभिप्रायो जलचरे तव उपस्थपेमि ॥ सा दानि आह ॥ न मे अन्यत्र अभिप्रायो मर्कटहृदये अभिप्रायो तन्मे उपस्थपेसि यदि इच्छसि मे जीवन्तीं ॥ सो नां पुनःपुनो संज्ञपयति ॥ प्रसीदाहि भद्रे कुतो इह उदकमध्ये मर्कटो ॥ सा दानि ॥ यो सो तव समुद्रकूले मर्कटो वयस्यो स्य वयस्यस्य हृदयं आनेहि ॥ सो आह ॥ प्रसादं करोहि सो मर्कटो मम वयस्यो च मित्रो च कथं अहं शक्यामि तस्य हृदयमुत्पाटयितुं ॥ सा दानि आह ॥ यदि न शक्नोसि मम मर्कटहृदयमुपस्थपयितुं नास्ति मे जीवितं ॥ सो दानि शुशुमारो ताये शुशुमारीये सुष्टु उपगृहीतो समानो आह ॥ अहं जलचरो सो च मर्कटो स्थलचरो च वनचरो च यत्र चरति तत्र मम अगति । तत्कथं अहं शक्यामि तस्य मर्कटस्य हृदयमानयितुं ॥ यथोक्तं पण्डितेहि ॥

शतं माया क्षत्रियाणां ब्राह्मणानां दुवे शते ।
सहस्रं माया राजानां स्त्रीणां माया अनन्तिका इति ॥

1[1]. C °ni çiçumâ° B °shi yâ°. — 1[2]. C yâvat so vâ° B yâca so vânaro ji° BC °svâmim̃ ta° B °rddham̃ ‖ âlopeṇa âçishyati | . — 3. C °ram̃ âlâpemi te ° shyasi | . — 4[1]. C °ni çiçumâ°. — 4[2]. B so tam̃ çuçumâ° C so tam̃ çiçumâram̃ pṛi°. — 5. C °dre kim̃ kṛi° BC °kṛitam̃ kin te duḥkham̃ ti kin te abhi(B °asi)pretam̃ âhagami kin ti de ° ṇayehi ‖ .

6[2]. C °ṭahṛidasya yasya me° BC °dophalo ya°. — 7[1]. B yati ma° BC °dayam̃ labhâmi | e°. — 7[2]. C so tâm âha ‖ . — 8. C pramâdam̃ ka° B °kuṭo i° C °di anyesmim̃ abhi° B °bhiprâ jalacareshu usthamemi | C °careshu yo upasthâpesi | . — 9[1]. BC so dâ° B °ha na me a°. — 9[2]. C °tra abhiprâyo ma ° dayo me abhiprâyam̃ tam̃ me u° B °hṛidayo abhiprâyo ta ° vanti | C °vanti so°. — 10. C so tam̃ punaḥ punaḥ sam̃jñâpa° BC °yati pra°.

11[1]. BC °ṭo sâ dâ°. — 11[2]. BC ° ni yo so ta°. — 11[3]. B °mukûle ma° C °ṭo vayasya asya vayasyanâsya hṛi° B °syo sya vayasvasya hṛi°. — 12[2]. C pramâdam̃ ka° B °tro ca atham̃ aham̃ çakyam̃ ta° C °ham̃ çakyam̃ | tasya hṛidayasya hṛi°. — 14[1]. B so dâ°. — 14[2]. B °tum̃ ‖ nâ ° tam̃ so dâ°. — 15. C °ni çiçumâ° B °ye sushṭhu u ° no ‖ âha aham̃°.

16. C bhadre aham̃° B °stharacalo ca vanacaro carati ‖ tatra ma° C °nacaro va so carati ‖ tatra ma° BC °gati tat ka°. — 17[2]. BC °ṇḍiteti ça°. — 18. BC °mâyâ kshetriyâ° C °ṇânâm̃ ca dve çate | B °ṇânâm̃ dve çate | . — 19. BC sahasra mâyâ râ° C °jânâ strîmâyâ a° B °strî ca mâyâ anantikâ ‖ iti so°.

सा दानि तस्य शुशुमारस्य आह ॥ एते वानरा फलभक्षा फललोला तस्य वानरस्य जल्पाहि । वयस्य एत्थ समुद्रपारे नानावर्णानि वृक्षाणि नानाप्रकाराणि पुष्पफलपिण्डभारभरितानि आम्राणि जम्बूनि च पनसानि भव्यानि च पालेवतानि च क्षीरकाणि च तिन्दुकानि पिप्पलानि च । आगच्छ तत्र त्वां नेष्यं नानाप्रकाराणि फलानि परिभुंजिष्यसि । ततो यदा तव हस्तगतो भवेय ततो तं मारित्वा हृदयं आनेसि ॥ तेन दानि शुशुमारेण अभ्युपगतं ॥ आनेष्यन्तस्य मर्कटस्य हृदयं प्रीता भवाहि न भूयो उत्कण्ठं करोहि मा परितप्यासि ॥

सो दानि शुशुमारो तां भार्यां च आश्वासेत्वा तं प्रदेशं गतो यहिं सो वनषण्डे वानराधिपो प्रतिवसति ॥ सो दानि तेन वानराधिपेन शुशुमारो दृष्टो । सो दानि वानरो तं दृष्ट्वा शुशुमारं प्रतिमोदित्वा पृच्छति ॥ वयस्य किं दानि सुचिरेण आगतो अस्मा[182a]कमवलोकयितुं किं क्षेमं मा वा किंचित् शरीरपीडा आसि ॥ सो दानि आह ॥ वयस्य क्षेमं च न च किंचि शरीरपीडा आसि अपि मे समुद्रपारं गत्वा आगत्वा ॥ सो तं पृच्छति कीदृशं समुद्रपारं भवति ॥ शुशुमार आह ॥ वयस्य रमणीयं समुद्रपारं नानाप्रकारेहि वृक्षसहस्रेहि पुष्पफलोपेतेहि उपशोभितं आम्रेहि च जंबूहि च पनसेहि च भव्येहि च पालेवतेहि उपशोभितं मातुलुंगेहि तिन्दुकेहि च पियालेहि च मधुकेहि च क्षीरिकेहि च अन्येहि च फलजातीहि येषामिह प्रचारो नास्ति । यदि तव अभिप्रायो आगच्छ नानाप्रकाराणि फलानि परिभोक्तुं तहिं गम्यते ॥ तस्य दानि वानरस्य फलभुक्तस्य फललोलस्य नानाप्रकाराणि फलानि श्रुत्वा तहिं समुद्रपारे गमनबुद्धी उत्पन्ना ॥ सो दानि तं शुशुमारमाह ॥

1[1]. B iti so dâ° C so dâni tasya çiçumâ°. — 1[2]. B eteshâm narâ phalâbhakshâ phalalotvà ta° C etam̃ vânarâ phalabhuktâ phalalo° B °jalyâhi vaya°. — 2. B °phalapiṇḍibhâ° C °phalapiṇḍitabhâ° BC °mrâṇi jam̃buni ca pa° C °panamâṇi bhavyâni ca bharitâni ca pâle ° rakâni tindukâni pipalâ° BC °lâni ca âga°. — 4. BC °ccha | tatra tan neshyam̃ (C °tam̃ nevyam̃) nâ°. — 5. C °veyam̃ tato°.

6[1]. C °ni çiçumâ° BC °tam̃ âne°. — 6[2]. C °vâhi mâ bhûye u ° pyâmi | . — 8. B sâ dâ° C °ni çiçumâ° BC °ro tam̃ bhâ° C °so vanakhaṇḍe vâ°. — 9[1]. B °peṇa çuçumâ° C °na çiçumâ° B °dṛishṭho | . — 9[2]. C °tam̃ çiçumâ° B °dṛishṭam̃ çuçumâ° BC °timeditvâ°. — 10. C °dânim acireṇa° B °ni sacireṇa â ° smâkam evam̃ loka° C °mam̃ mayâ kim̃ciç çarî°.

12[2]. BC °mam̃ ca me kim̃ci ça(C °cit ça)rira(C °re) pîḍâ âsi | api° C °âgatâ so tam̃°. — 13[2]. C çiçumâro âha ‖ . — 14. C °âmrâhi ca jam̃° B °pâlavate° C °piyâçâlehi ca madhukehi ca kshirikâhi ca anyâhi ca pha° B °kshirikâhi ca anye ° tîhi ca ye° BC °pracavâ nâsti | .

17. C °di tavâbhi ° râṇi paribho°. — 18. B °kârâni pha ° pâra gama° C °pâram̃ gamanabuddhir utpa°. — 19 C °tam̃ çiçumâ°.

स्थलचरो कथं शक्येया समुद्रपारं गन्तुं ॥ शुशुमारो आह ॥ अहं ते नेष्यामि मम इह ग्रीवायामारुह्य उपशेहि उभयेहि च हस्तेहि कर्करीय लग्नेहि ॥ सो दानि वानरो आह ॥ एवं भवतु गच्छामि यदि मनेसि ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥ ओतराहि अहं ते नेमि ॥ सो दानि वानरो उदुम्बरातो ओतरित्वा तस्य शुशुमारस्य ग्रीवायामारुह्य उभयेहि हस्तेहि कर्करीय लग्नो ॥ सो दानि शुशुमारो तं वानरं गृहीत्वा समुद्रं प्रतीर्णो नातिदूरे समुद्रस्य तं वानरं उदके चालेति ॥ सो तं वानरो आह ॥ वयस्य किं दानि मे उदके चालेसि ॥ सो नं आह ॥ वयस्य न जानासि कस्यार्थाय मया त्वमानीतो । तस्य मे वयस्यीये मर्कटहृदयस्य दोहलो । ततो मर्कटस्य हृदयस्यार्थाय त्वं मया आनीतो । सा मे वयस्य भार्या तव हृदयं खादिष्यति । एवं त्वं मया आनीतो ॥ सो दानि वानरो आह ॥ वयस्य मम हृदयो उदुम्बरे उत्कण्ठितो स्थपितो यथा लङ्कतरो समुद्रं तरेयं न च अतिभारो भवेयाति । तद्यदि ते अवश्यं मर्कटहृदयेन कार्यं ततो निवर्ताम ततो उदुम्बरातो तं मर्कटहृदयं ओतारियान दास्यामि ॥ तस्य दा[182b]नि मर्कटस्य यथाजल्पन्तस्य तेन शुशुमारेण पत्तीयितं ॥ सो दानि शुशुमारो तं गृह्णीय तहिं प्रतिनिवृत्तो क्षणान्तरेण तं वनखण्डप्रत्युद्देशमनुप्राप्तो ॥ ततो वानरो तस्य शुशुमारस्य ग्रीवातो उप्फारित्वा तं उदुम्बरं प्रक्रान्तो ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥ वयस्य ओतराहि एतं अतो उदुम्बरातो हृदयं गृह्णीय ॥ अथ खलु भिक्षवः सो वानरो तं शुशुमारं गाथाभिरध्यभाषे ॥

वड्डो च वृद्धो च होसि प्रज्ञा च ते न विद्यते ।
न तुवं बाल जानासि नास्ति अहृदयो क्वचि ॥

1^{1}. C stharacaro° BC °pâra ga°. — 1^{2}. C çiçumâ°. — 1^{3}. C °neshâmaḥ mama i ° paçobhehi ubha° B °paçohi ubha° BC °stehi kakari(C °ri)ya lagnehi ‖ . — 3^{1}. C °cchâhi yadi manasi | . — 3^{2}. C °ni çiçumâ°. — 4^{1}. BC te tarâhi ahaṁ° B °haṁ te nesi ‖ . — 4^{2}. C °tasya çiçumâ ° stehi kakariyehi lagnehi | B °stehi kakari°. — 5. C °ni çiçumâ ° rṇṇo nâbhidû ° sya taṁ vâvâna ° ke coleti | B °ke vâleti ‖ .

7^{1}. B °ke bâlesi | C °ke colesi | . — 7^{2}. C so taṁ âha ‖ . — 7^{3}. C °nîtaḥ B °nîto ta°. — 8. BC tasya te vaya° B °yasiye ma° BC °haro | . — 9^{1}. B °nîto sâ°. — 9^{2}. BC sâ te va° C °ryâ tevaṁ hṛi°. — 10^{1}. C °vaṁ tvayâ â°. — 10^{3}. B °mbaro utka° C °mbarâto utkarito stha ° thâ bahu ° yaṁ na panânibhâ° B °yaṁ na vanânibhâ° BC °ro tava yâti ‖ .

12. B °çyaṁ markaṭahṛidayaṁ nivarttâ° C °çyam markaṭahṛidayaṁ na kâ ° rttâmaḥ ta°. — 13. C °na çiçumâ°. — 14. C °ni çiçumâ° B °tinirvṛitto° BC °khaṇḍaṁ pra° C °prâptaṁ | . — 15. C °tasya çiçumâ ° to utphâri° B °to ushphâri° C °taṁ undubaraṁ praphânto | .

16. C °ni çiçumâ°. — 17^{1}. C °râhi evaṁ ato undumba° BC °gṛihnîyaṁ ‖ . — 17^{2}. C °kshavo so vânaro taṁ çiçumâ°. — 19. BC vaḍḍâ ca vṛindiprajñâ° B °jñâ ya te na vi° BC °te na°. — 20. B na tvaṁ bâ° C na tvaṁ vo na ca jânâsi | nâsti nâsti ahṛi° BC °dayo nâsti(B °sti |) pra°.

प्रत्युत्पन्नेषु कार्येषु गुह्यमर्थं न प्रकाशयेत् ।
लभन्ति पण्डिता बुद्धिं जलमध्ये व वानरः ॥
अलमेतेहि आम्रेहि जंबूहि पनसेहि च ।
यानि पारे समुद्रस्य अयं पक्को उदुम्बरो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन समुद्रतीरे वनषण्डनिवासी वानरो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन समुद्रतीरे वनषण्डनिवासी वानरो अभूषि ॥ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो अभूषि । (न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो सो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो अभूषि) ॥ तदाप्यहं एतस्य हस्तगतो वशगतो बुद्धिविशेषेण विषयातो अतिक्रान्तो एतरहिं पि एतस्य अहं मारस्य पापीमतो विषयातो अतिक्रान्तो ॥

समाप्तं मर्कटजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ पश्य भगवन् कथमयं मारो पापीमां भगवतो तपोवने दुष्करचारिकां चरन्तस्य पृष्ठतो अनुबद्धो ओतारार्थी ओतारगवेषी अलभन्तो च ओतारं निर्विद्य प्रत्यवक्रान्तो ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवः एतरहिं एव एषो मारो पापीमां पृष्ठतो नुपृष्ठतो समनुबद्धो ओतारार्थी ओतारगवेषी अलभन्तो च ओतारं निर्विद्य प्रत्यवक्रान्तो ॥ भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ अन्यदापि हि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनप[183a]दे शाकु-

2. BC °dhye ca vânaraḥ alam̃°. — 3. C °mrehi jambuhi pa°. — 4. C pâri pâre sa° mbarâ ‖. — 5[2]. C °kshavo yu° BC °vanakhaṇḍanivâsi vâ°.

6[1]. B °lvevam̃ tad evam̃°. — 6[2]. C °hetor aham̃°. — 7. BC °so tena kâ° C °re vanakhaṇḍe ni° B °nivâsi vâ° C °shi na khalvetad evam̃ drashṭavyam̃ | tat kasya hetor anyo° (l. 8). — 8. C anyo sas tena ° yena çiçumâ° B °mudro çuçuçumâ° BC °shi | tadâpya° (l. 10). — 10. C °pyaham̃m eta ° stagato vasagato bu ° him̃ pi etasyâham̃ mâ°.

13. C iti mahâvastune ma° kam̃ samâptam̃ ‖. — 14[1]. C bhikshur bha°. — 14[2]. C °shṭhato prishṭhataḥ a ° rârthi otâram̃ ga° B °rthî otâram̃ ga° B °bhanto co o° C °krânto ‖ bhi°.

16[2]. B °baddhâ otârârthi otârâgave°. — 18[1]. C bhikshu bha°. — 18[2]. C °gavan ‖. — 18[3]. C °gavâm̃ âha |. — 19. BC °kshavo bhû°. — 20. C °kshavaḥ ati ° ṇasîm̃ kâ° B °rthâye bâlayâso oḍḍinivâpo° C °pâçâ oḍḍito ni° BC °rṇṇo ta°.

न्तिकेन अरण्यायतने शकुन्तकानामर्थाये कालपाशा ओड्डिता निवापो प्रकीर्णो । ततः एकान्तं गत्वा तेषां पाशानां दर्शनपथे आसति ॥ तहिं च अपरो शकुन्तको पण्डितजातिको अरण्यायतने महान्तं शकुन्तकयूथं परिहरति ॥ तस्य शकुन्तस्य यूथपतिस्य बुद्धिविशेषेण तं शकुन्तकयूथं वर्धति न परिहीयति । स तेषां शकुन्तकानां परिरक्षति साकुन्तिकानामपि मूलातो चाण्डालकानामपि मूलातो मृगलुब्धकानामपि मूलातो विडालक्रोष्टुकानामपि मूलातो नकुलानामपि भंगकुलानामपि ॥ सो दानि साकुन्तिकेन विगतेन शकुन्तकयूथेन सार्धं तहिं अरण्यायतने विहरन्तो तहिं उद्देशे अनुप्राप्तो यत्र तेन शाकुन्तिकेन तानि कालपाशानि ओड्डितानि तं च निवापं प्रकीर्णं ॥ तेहि शकुन्तेहि तहिं उद्देशे चरमाणेहि तिलतण्डुलकोद्रवश्यामानां गन्धं घ्रायितं ॥ ते दानि तस्य निवापस्य तं गन्धं घ्रायित्वा इतः इतो निरीक्षन्तेहि दृष्टं तं निवापं तहिं पि उद्देशे सातं परिसमन्ते दृष्टं ॥ ते तं यूथपतिं शकुन्ता आमन्त्रयन्ति ॥ यूथपति अत्र उद्देशे तिलतण्डुलानि च कोद्रवश्यामाकानि गच्छाम परिभुंजाम ॥ सो शकुन्तो तेषां शकुन्तकानामाह ॥ मा गच्छिष्यथ अयं अरण्यायतनं न इह निवापं तण्डुलानां कोद्रवश्यामाकानां वा प्रवृत्ति अथ क्षेत्रेषु एतानि चान्यजातानि भवन्ति तेषां केषांचित् न अरण्यायतने । नूनं अत्र देशे शाकुन्तिकेहि शकुन्तानामर्थाय कालपाशो ओड्डितो निवापो च प्रकीर्णो मा अत्र अल्लीयिष्यथ । येन अहं चरामि उद्देशेन तेन तेनापि चरथ ॥ तेन साकुन्तिकेन तं महान्तं शकुन्तयूथं तहिं अरण्यायतने उपलक्षितो । ततो सो शाकुन्तिको दिवसे दिवसे अन्यमन्येहि प्रत्युद्देशेहि ॥ येहि प्रत्युद्देशेहि तेषां शकुन्तकानां गमनो प्रविचारो तेहि उद्देशेहि दिवसे दिवसे तानि कालपाशानि ओड्डि-

2[1]. C tato prakântam̃ ga° B °rçane pa° BC °âsanti | . — 3. C °buddhaviçe ° tham̃ vaddhati na° BC °yati sa te°. — 4. C °kshati | sâ çaku° BC °ntikân api mûlâto caṇḍâ° C °ṇḍârakânâm api mûlâto mṛigalubdhakonâm api mûlâto vi° BC °shṭukân api mûlâto nakulân api bham̃° C °bham̃geṇa ku° BC °kulân api || .

7. BC °dânini sa(C °ça)kuntakâna viga ° kîrṇṇam̃ tehi°. — 9. C °kuntakehi tahim udde ° çyâmakâni gacchâ° (l. 12). — 10. B °to niriksha ° ddeçe pi sâtam̃ pari ° shṭam̃ te tam̃°.

11. B °kuntakam âmantrayati | . — 12. B °patim̃ atra u ° drakaçyâmakâ° C °çyâmakâni gacchâmaḥ paribhum̃jâmaḥ so ça° B °jâma so ça°. — 13[1]. C °kuntakas teshâm̃°. — 13[2]. B °gacchashyatha° C °gacchatha ayam̃ a ° yatane ca iha° B °yatanâ ca iha° BC °çyâmakânâm̃ vâ pravṛitti atra kshe° B °etâni ajâtâ ° nti keshâm̃ ke° BC °cit || araṇyâyatane nû°.

16. C °nam̃ atra pradeçe ° vâpo prakîrṇṇam̃ mâtra marayishyanti | B °mâ putram alayishyatha | . — 17[1]. C yenâham̃ ca° B °ham̃ carami u° BC °ddeçe tena bhavesi caratha | . — 17[2]. C °sâkuntake° BC °çakuntakayûtham̃ ahim̃ a°. — 18. C tataḥ so° B °anye anyehi pra° C °tyudeçehi BC °çehi yehi°. — 19. C yehi teshâm̃° B °teshâ ça ° mano pavicâ° C °mano paricârantehi udeçe° C °tâni vâla° B °reti sama°.

तानि निवापानि च प्रकिरेति । समन्तेन च यूथपति शकुन्तो तेषां शकुन्तानां तेहि तेहि प्रत्युद्देशेहि ततो कालपाशेहि निवापा च वारेति ॥ एवं कालपाशो-[183b]कासा गच्छन्ति ॥

तस्य शाकुन्तिकस्य तत्र अरण्यायतने तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे शकुन्तानां निवापार्थाय खिद्यन्तस्य बुभुक्षाये पिपासाये पि सन्तप्तस्य एवं भवति । इदानि बन्धिष्यन्ति मुहूर्तं बन्धिष्यन्ति एते शकुन्ता एतेहि पाशेहि अल्लीयन्तीति ॥ ते नं शकुन्ता यूथपतिस्य पृष्ठतो तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन चरन्ति तत्र निवापं पश्यन्ति न च निवापपाशभूमिं आक्रमन्ति सर्वकालं चरन्तो कालपाशेहि निवापातो च आत्मानं रक्षन्ति ॥ शाकुन्तिको पि एको ततो पश्यति तां शकुन्तकां तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन चरन्ता एवं च तस्य भवति । एते अल्लीयन्ति विकालं एते बन्धिष्यन्ति इदानि बन्धिष्यन्ति मुहूर्तं बन्धिष्यन्ति ॥ एवं शाकुन्तिको तहिं अरण्यायतने तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरातो दिवसे दिवसे बुभुक्षाये च पिपासाय च सन्तप्तो शुष्केन मुखेन स्फुटितेहि ओष्ठेहि शीतकालेन शीतेन दह्यन्तो उष्णकालेन उष्णेन पच्यन्तो वातातपेन दह्यन्तो खिज्जित्वा नित्यं विकालं क्षणितेन हस्तेन गृहं गच्छति हतो भवति ॥

स तु शकुन्तयूथं दृष्ट्वा अखिज्जन्तं नित्यं तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे आगत्वा कालपाशानि च ओड्डेति निवापानि च प्रकिरेति ॥ सो दानि ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे तहिं अरण्यायतनं गत्वा तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे पुनः कालपाशे ओड्डित्वा

1. C °ntâkânâm̃ te° tyudeçe° B °nivâpo ca dhârehi | C °pâ ca dhâreti | . — 2. C °vam̃ kâlâ gacchanti. — 4. C °raṇyayatane tasya çakuntakayû° kuntakânâm̃ nivâpo'rthâyâ vidya° B °ntânâm̃ câvorthâ° BC °pipâçâye pi parantasya idâ°. — 5. BC °ni vadhishyati | muhûrtte(C °rtte pi) badhishyati ete ça'° çehiti alli° B °yanti | C °yanti me alliyanti | .

6. BC te tam̃ çakunta yû° C °yûtham̃pa ° risâmantena carati | tam̃ ca nivâpam̃° B risâmantena carati tacca nigavâpam̃° BC °nivâpapâçam̃ bhû° C °sarvâkâlam̃ ca | tato kâla° B °lam̃ caratobâlapâçe ° rakshati | . — 9. BC çâkuntako pi e° B °eko tâto paçya° C °eko tataḥ paçyati tâm̃ çâkuntakânâm̃ te° B °tâm̃ çâkuntikânâm̃ teshâm̃ bâlapâ° C °rantâ ca tasya° B °ntâ ca tasya°. — 10. C etâm̃ alliyanti te badhishyanti idânîm̃ badhishyat muhurttam̃ badhishyantîti || B etâ alliyanti | vikalam̃ ete bandhishyanti | idâ ° bûrttam̃ bandhishyantîti || .

11. B °ntiko ahim̃ aram̃ṇyâ° C °ne tasya yû° B °ntasya yû° BC °pipâçâya ca sam̃tapto çu° C °shkeṇa mu° BC °oshṭehi çîta° C °lena çîtehi na dahyanto | ushṇa° C °kshamikena hastena grihitam̃ gaccham̃ti | hatâ bhavanti so tam̃ çaku° B °cchanti hato bhavati sa te ça°. — 15. C so tam̃ çakuntakayûtham̃° B sa te çakum̃tayûtham̃° BC °jjanto nityam̃ tam̃ çakuntayûthasya° B °gocaranteṇa âga° C °gocareṇa âgatvâ bâla° B °tvâ bâlapâçoni ca ° kirenti | C °kiritvâ te dâ°.

16. BC te dâni gri° B °trâ tasya tasya ça ° care pupunaḥ° BC °naḥ bâlapâçe(C °ço) oḍḍita nivâpâ(C °pâçâ)ni ca prakîrṇṇâni(C °rṇṇâmi) bâlapâçâni oḍḍitvâ nivâpâ(C °pâni) ca prakiri° C °gatvâ bâlapâço darça° B °gatvâ kâlapâçe darça°.

निवापानि च प्रकिरित्वा एकान्तं गत्वा कालपाशदर्शनपथे आसति ॥ सो च शकुन्तो यूथपति शकुन्तयूथं परिहरन्तो तेन महन्तेन शकुन्तयूथेन सार्धं तेषां कालपाशानां निवापस्य च परिसमन्तेन चरति ॥ शकुन्तका भूयो तानि तिलतण्डुलानि पुनो पुनः पश्यन्ति दृष्ट्वा दृष्ट्वा तं यूथपतिं आपृच्छन्ति ॥ इमानि तिलतण्डुलानि चरेम ॥ यूथपति जल्पति ॥ मा अत्र अल्लीष्यथ कुतो इह अरण्यायतने तिलानां वा [184a] तण्डुलानां वा प्रवृद्धि क्षेत्रेहि व तिलानि भवन्ति केदारेहि न शालिव्रीहितण्डुलानि भवन्ति अन्यानि च धान्यजातानि । मा अल्लीष्यथ अपक्रमथ इमातो उद्देशातो ॥ सो पि दानि शाकुन्तिको पश्यति ॥ एवं चिरं कालं मम इह अरण्यायतने एतेषां शकुन्तानामर्थाये खिज्जन्तस्य कालपाशानि च ओड्डेन्तस्य निवापानि प्रकिरेन्तस्य अल्पस्मिं एतस्मिं अरण्यायतनोद्देशे एवं चिरकालं विस्तीर्णो यत्र मया कालपाशानि च ओड्डितानि निवापानि च प्रकीर्णा न च कदाचिदेते शकुन्तका अत्र कालपाशेषु अल्लीयन्ति निवापानि वा चरन्ति ॥ बहूनि वर्षाणि खिज्जन्तस्य शीतकाले शीतेन दह्यन्तस्य उष्णकाले उष्णेन पच्यन्तस्य वातातपेहि च हन्यन्तस्य बुभुक्षाये पिपासाये शुष्यन्तस्य मम न कदाचि एत्तकेहि वर्षेहि परिभ्रममाणस्य एवं महन्ततो शकुन्तयूथातो एको पि शकुन्तको हि हस्तमागतो ॥ को उपायो भवेया येनाहमेतां शकुन्तकान्तेहि कालपाशेहि बन्धेयं ॥ तस्य एतदभूषि ॥ यन्नूनाहं पत्रशाखेहि परिवेठित्वा एतं शकुन्तकयूथं येन एते कालपाशा तेन आकालेयं ॥

अथ खलु भिक्षवः सो शाकुन्तिको ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे ग्रीष्मिकेहि वातात-

1. C °pati çakuntayûthena sâ° B °riharantaṁ tena ahante° C °sârddha te° BC °shâṁ bâlapâ° C °sya ca sama° B °caranti(?) saku°. — 3. B saku° C °ṇḍulâni vâ pravṛitti kshetre° (l. 6) B °no pupunaḥ°. — 4. B °rema yû°. — 5[1]. B °patiṁ jalpeti | . — 5[2]. B °tra allishya° B °ne tilâni vâ taṇḍulâni vâ pravṛitti kshe° BC °trehi ca tilâni caranti kedâ(C °nti | kedâ)rehi ca çâ° C °çâlihi vrîhitaṇḍulâni ca bha° BC °nti | anyâ ° jâtâni mâ a°.

7. C °llîyishya° BC °shyatha aprakra° C °imânito adarçâto so pi°. — 8[2]. C evaṁ cirakâlaṁ° C °ne eshâṁ çakuntakânâṁ arthâ° B °ntakânâṁm arthâ° BC °jjanta(C °ntita)sya bâlapâçâni ca odde° C °ḍdentasya nivâpâni ca prakirantasya alpesmiṁ imasmiṁ araṇyâyatane udde° B °cirakâraṁ vi° C °laṁ evaṁ vistî° BC °yâ bâlapâçâ° C °çâni ca prakîrṇṇo na ca kadâ° B °ntako atra° BC °tra bâlapâçashu allî ° ranti ba°.

12. C bahuni va° B °shṇakâle ushṇam na pa° C °çyantasya vâtotape° BC °pipâçâye çushkaṁ tasya° C °dâcid etta° BC °bhramamâṇo evam ahaṁ tato(C °taḥ) çakuntayû° C °ntakehi ha° BC °gato ko u°. — 15. C °ntakânâṁ tehi bâla° B °ntakânantehi bâla° BC °badheyaṁ tasya°.

16[1]. B °shi yan nû°. — 16[2]. BC °haṁ yatra° B °veḍhitvâ(*ou* °ṭhi°?) ° BC °yena ete bâlapâçaṁ(C °çâṁ) etena akâle(C °re)yaṁ ||. — 19. C °kshavo so çakuntako° C °pehi

पेहि सन्तप्यन्तो क्षुत्पिपासापरिगतो पक्षशाखेहि आत्मानं परिवेष्टयित्वा तं महान्तं यूथं येन ते कालपाशा तेन संपरिकालेति ॥ अथ खलु भिक्षवो ते शकुन्तका तं शाखान्तिकं वृक्षशाखेहि संपरिवेठितं अतिदूरेण परिसक्रन्तं दृष्ट्वा यूथपतिं आमन्त्रयेन्सुः ॥ यूथपति एष वृक्षो इमस्य शकुन्तयूथस्य बाहिरबाहिरेण गच्छति ॥ एवं स भिक्षवः यूथपति शकुन्तको तां शकुन्तां गाथाये अध्यभाषे ॥

दृष्टा मया वने वृक्षा अश्वकर्णा विभीतका ।
एवं च कर्णिकारा पि मुचिलिन्दा च केतका ॥
तिष्ठन्ति ते वने जाता अथायं गच्छते द्रुमो ।
नायं केवलको वृक्षो अस्ति तत्रैव किंचन ॥

अथ खलु भिक्षवः सो शाकुन्तिको ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे ग्रीष्मिकेहि वातातपेहि संतप्तो खिन्नो भग्नो मथितो ताये वेलाये गाथामध्यभाषि ॥ [184^b]

पुराणतित्तिरिको यं भित्त्वा पंजरमागतो ।
कुशलो कालपाशानां क्रमापक्रमन्ति भाषति ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन तेषां शकुन्तकानां यूथपतिः परिकडूको पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन शकुन्तयूथपति परिकडूको पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि ॥ अन्यो सो शाकुन्तिको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एष भिक्षवो मारो पापीमां तेन कालेन तेन समयेन

saṁtapya° B °pehi samapyanto | kshutpipâsapariga° BC °gato yatra° C °yûtha'ye ° rikîreti | B °rikîleti ||.

2. B °vo tena kuntakân taṁ çâkhâ° C °kuntakânâṁ çâkhântikaṁ vṛikshenâkhe ° vesthitaṁ | ati° B °veṭitaṁ a° C °ṇa parisaṁkrântaṁ dṛi° B °sakkântaṁ dṛi ° yetsuḥ yû°. — 4^1. C °esho vṛi° B °thasya vâriravâhire°. — 4^2. BC evan te bhi° C °vaḥ sa yû ° ntakâto tâṁ çakuntâ gâ°.

6. BC dṛishṭvâ ma° C °bhîtakî ||. — 7. B evâ ca ka° BC °rṇṇikâ ca muciliṁdâ ca ke° C °ketakî ||. — 8. C tishṭatiyaṁ vane° B °shṭhante vane° BC °cchata drumo |. — 9. C °vṛikshâ asti tatraṁva kiṁ° B °astyatraiva°. — 10. C °kshavo so çâ° B °vaḥ sa çâ° C °shmâyâṁ paççi°.

12. B purâṇettitarako punar ayaṁ° C °ṇattittarako punar ayaṁ° BC °bhitvâ paṁ° B °jalaṁ â° BC °ganto |. — 13. BC °lo bâlapâ° B °nâṁ krame apakramathanti bhâ° C °nâṁ kramopakramaṁti bhâ°. — 14^2. C °lu bhikshavo yu° BC °rikaṭṭako pa ° shi nai°.

16^3. C °kshavo tena kâ° BC °thapati(C °tiḥ) kaṭṭako paṇḍi° B °shi a°. — 18^2. B °kshava mâro pâpimâṁstena kâ° C °mâṁstena kâ° B °yena çakuntako a°.

शाकुन्तिको अभूषि ॥ तदापि एषो मम कालपाशानि च जालानि च निवापानि च ओड्डित्वा चिरं कालं पृष्ठिमेन पृष्ठिमं समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारं गवेषी अलभन्तो च अवतारं निर्विद्य प्रत्यवक्रान्तो । एतरहिं पि एष मम षड्वर्षाणि तपोवने दुष्करं चरन्तस्य पृष्ठिमेन पृष्ठिमं समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारगवेषी अलभन्तो अवतारं निर्विद्य प्रत्यवक्रान्तो ॥

समाप्तं शकुन्तकजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ भगवता सुभाषितस्य अर्थाये मान्सशोणितं परित्यक्तं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव सुभाषितस्य अर्थाये मान्सशोणितं परित्यक्तं । अन्यदापि मये सुभाषितस्यार्थाये मान्सशोणितं परित्यक्तं ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं अनुहिमवन्ते सुरूपो नाम हरिणो प्रतिवसति प्रासादिको रमणीयो मनोरमशरीरो रक्तेहि खुरेहि रक्तेहि शृंगेहि अंजितेहि अक्षीहि चित्रोपचित्रेण कायेन महान्तं मृगयूथं परिहरति पण्डितो बुद्धिमन्तो सुकुशलमूलपुण्यउपस्तब्धो ॥ तस्य मृगस्य पुण्योपचयेन तं सर्वं मृगयूथं सुखितं नानाप्रकाराणि भोजनानि चरमाणा शीतलानि च पानीयानि पिबमाना तहिं अनुहिमवन्ते प्रतिवसति अभीता अनुत्त्रस्ता न केनचित् शक्यं विहेठयितुं मनुष्येण वा व्याडमृगेन वा परित्रायकसंपन्ना [185a] ॥ शीतकाले उष्णप्रदेशेहि तं मृगयूथं परिकड्ढति उष्णकाले शीतेहि वनषण्डेहि तं मृगयूथं परिकड्ढति प्रियो देवानां नागानां यक्षाणां

1. BC °ma bâlapâçâ° BC °kâram̃ prishṭimena prishṭimam̃° C °mam̃ abaddho | avatârârthi avatâram̃ ga° B °veshi | ala° C °veshi alpabha°. — 3. C °esho ma° BC °sya prishṭimena prishṭimam̃° C °baddhaḥ avatârârthi avatâram̃ gaveshi abhalanto° B °târam̃ gaveshi ala°.

6. C iti çrîmahâvastuavadâne ça ° kam̃ samâptam̃ ‖ . — 7[1]. C bhikshu bha°. — 7[2]. B bhâshita bhaga°. — 8[2]. C °kshavaḥ etarahim̃ evam̃ su° B °rahim eva su ° çonitam̃°. — 9[1]. C °subhârthitasyârthâya mâ°. — 9[2]. C bhikshur bhagavantam âha°. — 10[3]. BC °vaḥ bhû°.

11. C °surupo nâ ° trehi kâye° B °riharati | paṇḍi° C °puṇyopasta° BC °bdho tasya°. — 14. BC °râṇi caramâṇâ(C °ṇo) çî° C °pâṇîyâni pibamânâ pi tahim̃° B °bamânâni tahim̃° BC °bhîtam anutrastâ° C °kenaci ça ° shyeṇa vâ cyâḍamṛigena vâ pari° BC °nnâ çîta°.

17. BC °rikaṭṭati° C °çitalehi tehi vanakhaṇḍehi tam̃° BC °rikaṭṭati° C °priyo ca devânâm̃ nâ° B °vanadevâṇâm̃ mṛi°.

किन्नराणां वनदेवानां मृगानां तथान्येषां पि भूतानां ॥ अथ खलु भिक्षवः शक्रो देवानामिन्द्रो तं मृगं जिज्ञासनार्थं लुब्धकवासमात्मानमभिनिर्मिणित्वा येन सो सुरूपो मृगराजा तेनोपसंक्रमित्वा तं मृगराजमाह ॥ मम सुभाषिता गाथा अस्ति यदि आत्ममान्सं परित्यजासि ततो गाथां श्रावयिष्यामि ॥ सो मृगराजा तस्य लुब्धकस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो यदि चाहं इमेन विनाशधर्मेण सुभाषितं शृणोमि महतानुग्रहेण अनुग्रहीतो भवामि ॥ सो दानि मृगराजा तं मृगलुब्धकं आह ॥ परित्यजामि आत्ममान्सं सुभाषितस्य अर्थाये आवेहि मे सुभाषितं शीघ्रं अविघ्नेन ॥ शक्रो देवानामिन्द्रो मृगराजस्य ताये धर्मगौरवताये प्रीतो संवृत्तो ॥ सो तं आह ॥ वरं एवंरूपाणां एव सत्पुरुषाणां पादपान्सुरजो न सौवर्णो पर्वतो । सत्पुरुषाणां पादपान्सुरजो शोकहानाय संवर्तति सुवर्णपर्वतो पि शोकवृद्धिये संवर्तति । शक्रो देवानामिन्द्रो मृगराजस्य जिज्ञासनं कृत्वा तत्रैवान्तरहायि ॥

सुरूपं नाम हरिणं लुब्धको एतदब्रवीत् ।
अस्ति सुभाषितगाथा मान्सं देहि शृणोहि मे ॥
यदि विनाशधर्मेण मान्सेनाहं सुभाषितं ।
शृणोमि मान्सं ते देमि शीघ्रं ब्रूहि सुभाषितं ॥

लुब्धको आह ॥

सतां पादरजः श्रेयो न गिरि काञ्चनामयं ।
सो रजो शोकहानाय स गिरि शोकवर्धनः ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनः भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते सुरूपो नाम मृगयूथपति परिकट्टको धार्मिको मृग अभूषि ।

1. C °devânâm̃m indro° B °gam̃ vijñâ° C °bdhakaveçam âtmâ ° na so surupo°. — 3. BC °to gâthâ çrâvayishyâmaḥ ‖ . — 4. BC °tvâ priyo sam̃° C °bhavâsi | .

7. C °jâmi tava âtmânam̃ sam̃subhâshyati tasya ca | arthâ ° tam̃ çrîghram avighnataḥ ça° B °ghnena ça°. — 8[1]. C °kro ca de°. — 9[1]. C varair evamrûpâṇâm̃ satpu° B varam̃ rûpâṇâm̃ evam̃ satpu° C °varṇṇam̃ pa°. — 9[2]. C °dapâm̃çurajo sokanâhâya samvartteti° B °jo sokahâṇâya sam̃vartteti° C °vṛiddhîye° BC °ye samvarttati | . — 10. C °râjajijñâsanâm̃ kṛi° B °sya vijñâ ° hâyi surû°.

12. C surupo nâ°. — 13. C °shitâ gâthâ mâtma de°. — 14. C °ṇa mâtsam̃ dehi çriṇohi me | yadi vinâçadharmeṇa mânse° B °shitam̃ çri°. — 15. C çriṇoni mânsa âtmânam̃ çi° B °mi | mânsam âtmâni çi° BC °ghram̃ kruhi°.

16. C lubdhâko â°. — 17. BC °yo na garî kâñcana°. — 18. B sa rajosokahâ°. — 19[2]. C °lu bhiksha ° syâd anyo sa tena kâ° BC °thapati(C °tiḥ) parikaṭṭako dhâ° C °mṛigo a°.

नैतद्देवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन अन-हिमवन्ते मृगयूथपति परिकड्डको सुरूपो नाम धार्मिको मृगराजा अभूषि ॥ तदा मये सुभाषितस्यार्थाये मान्सशोणितं परित्यक्तं एतरहिं पि मये सुभाषितस्यार्थाये मान्सशोणितं परित्यक्तं ॥

सुरूपस्य मृगराज्ञो जातकं समाप्तं ॥ [185b]

एवं मया श्रुतं एकस्मिं समये भगवान्राजगृहे विहरति गृध्रकूटे पर्वते महता भिक्षुसंघेन सार्धं पंचहि भिक्षुशतेहि ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो एते चान्ये च संबहुला शुद्धावासकायिका देवपुत्रा अभिक्रान्तवर्णा अतिक्रान्ताये रात्रीये केवलकल्पं गृध्रकूटं पर्वतं वर्णेनावभासयित्वा येन भगवांस्तेनोपसंक्रमित्वा भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकमन्ते अस्थासि सगौरवा सप्रतीसा एकांशीकृता प्रांजलिकृता भगवन्तमेव नमस्यमाना ॥ एकान्तसंस्थितस्य नन्दस्य देवपुत्रस्य अयमेवरूपो चेतसो परिवितर्को उदपादि ॥ इमं अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च साधु भगवां पि एतरहिं भिक्षूणां भाषे ॥ भगवतो संमुखं प्रतिश्रुत्वा संमुखं प्रतिगृहीतं तथत्वाय धारयिष्यन्ति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥ अधिवासेति भगवान्नन्दस्य देवपुत्रस्य तूष्णीभावेन अनुकम्पामुपादाय ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च

1[3]. C °kshavo tena kâ ° nte surupo nâma mṛigayûthapati kaṭṭako dhârmiko mṛigo abhûshi | B °yûthapati kaṭṭako°. — 5. C iti çrîmahâvastuavadâne surupasya mṛi°.

6. B °çrutam̃m ekasmi sama ° kûte parvvate° C °gheṇa sârddham̃ pam̃câhi bhi° B °pam̃cabhi bhikshu°. — 7. C °lu nando ca devapu sunando ca devaputrotro suma° BC °sumato ca devaputro içva(C °isva)ro ca devaputro mahe° C °bahulâ ca çu° BC °trâ atikrântavarṇṇâ(B °rṇṇo) atikrântâ° BC °kevalam̃ kalpam̃° C °gṛidhakuṭam̃ pa ° rṇṇenâbhâ ° na bhagavâm̃s teno° C °kâm̃çîkṛitâḥ prâjalim̃kṛitâ bha ° mâno ekâ° B °mânâ e°.

12. C °cetasâ pari° B °di imam̃°. — 13. C idam̃ ava ° pûrva ca sâdhû bhagavân api eta° BC °him̃ pi bhi° C °bhikshuṇâm̃ bhâ° BC °she bha°. — 15. B °to mukham̃ pratiçrutvâ sam̃mukham̃ prati tatha° C °to sam̃mukham̃ satiçru ° hîtvâ tatha° BC °shyâṇâm̃ ca adhi°.

17. C °dhivâsateti | bhagavâ na° B °seti | bhagavâ na° C °tushṇabhâ°. — 18. BC °lu nandano devaputro sunandano ca devaputro sumato ca devaputro î(B °i)çvaro ca devaputro mahe° B °to tushṇî° C °tvâ bhagavato pâ° B °trishkṛitya pradakshikṛitvâ tatrai° C °ntarhâyetsuḥ ‖ B °yetsuḥ ‖ .

देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो भगवतो तूष्णीभावेनाधिवासनां विदित्वा भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा भगवन्तं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा तत्रैवान्तरहायेन्सुः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यैव रात्र्या अत्ययेन येन संबहुला भिक्षवः तेनोपसंक्रमित्वा प्रज्ञप्त एवासने निषीदि ॥ निषद्य खलु भगवान् तां भिक्षूनामन्त्रयति ॥ दोषा भिक्षवः नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनश्च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो अभिक्रान्तवर्णा अतिक्रान्तायां रात्र्यायां केवलकल्पं गृध्रकूटं पर्वतं वर्णेनावभासयित्वा येन तथागतस्तेनोपसं[186a]क्रमित्वा तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा एकमन्ते अस्थासि सगौरवा सप्रतीशा एकांशीकृता तथागतमेव नमस्यमाना ॥ एकान्तस्थितस्य भिक्षवो नन्दस्य देवपुत्रस्य अयमेवरूपो चेतसो परिवितर्कों उदपासि ॥ अयं अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ अथ खलु भिक्षवः नन्दो च देवपुत्रो तथागतमेतदवोचत् ॥ अयं भगवन् अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ साधु भगवां पि एतरहिं भिक्षुणां भाषेया । भिक्षू भगवतः संमुखं श्रुत्वा तथत्वाय धारयिष्यन्ति । तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥ अधिवासेति भिक्षवः तथागतो नन्दस्य देवपुत्रस्य तूष्णीभावेनानुकम्पामुपादाय ॥ अथ खलु भिक्षवो नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो तथागतस्य तूष्णीभावेनाधिवासनां विदित्वा हृष्टतुष्टा आत्तमना प्रमुदिता प्रीता सौम-

4. B °hulo bhi° C °nishidi nisha° B °shîdi nisha°. — 5. BC °dya | kha° C °bhikshuṇâm âma° B °bhikshuṇâma°. — 5². C °kshavo nando ca de ° ndo ca de ° mano ca devapuvaputro i° B °sunando ca devaputro sunando ca devaputro sumanaçca devapuvaputro i ° çvaro ca devaputro atikrântakarṇno atikrâ° C °heçvaro ca devaputro atiâkavarṇno atikrântâyâm̃ râtryâm̃ kevalam̃ kalpam̃° B °gṛidrakû° B °yenas tathâgatas te° C °pratisâ ekâm̃ ° thâgatam evam̃ na° B °gatam e nama° BC °mâno ekânta°. — 10. B °kshavâ na° ritarko u° C °tarkâ u°.

11. C °kita nâ ° ntehi sam̃mya°. — 12. BC °vaḥ nam̃do ca de° C °m etad uvâca ‖. — 13. BC °bhagavân ava° C °ntehi sam̃mya° B °tam̃ ca subhâ° C °tam̃ ca bhâshitam̃ pûrva ca sâdhu°. — 14. C °bhagavân iti ‖ e° B °gavam̃ pi e° BC °sheya bhi°. — 15. B bhikshu bha° C bhikshur bhagavato sam̃° BC °shyanti tam̃ bha°.

16. B °shyati | ba° BC °ṇâm̃ ca adhi°. — 17. C °kshavas tathâ° C °gata na° B °trasya bhûshṇi°. — 18. C °kshavaḥ na ° no ca devaputro içvaro ca de ° tro ma° B °no ca devaputro mahe ° sya bhûshṇi ° ditvâ cittâvashṭo âtta° C °ditvâ citto hṛishṭo âtta° B °muditapri° C °prîtisâmana ° nditvâ tathâgatem evam̃ ca tri° BC °shkṛittya pra ° hâyetsuḥ | ·

नस्यजाता तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा तथागतमेव च त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा तत्रैवान्तरहायेन्सुः ॥ तत्र ते भिक्षू भगवन्तमेतदवोचत् ॥ साधु भगवान् भिक्षूणामेतमर्थं भाषे भिक्षू भगवतः संमुखं श्रुत्वा प्रतिगृहीत्वा तथत्वाय धारयिष्यन्ति ॥ एवमुक्ते भगवान्तां भिक्षूनेतदवोचत् ॥ अवलोकितं भो भिक्षवो व्याकरणन्तं शृणोथ साधु भो शृणोथ मनसिकरोथ भाषिष्यामि च ॥ साधु भगवन् इति ते भिक्षू भगवतः प्रत्यश्रोषीत् ॥ भगवां सो तां एतदुवाच ॥

यदा भिक्षवो बोधिसत्वो अपारिमातो ती[186b]रातो पारिमं तीरं अभिविलोकेति अभिविलोकनापूर्वंगमेहि धर्मेहि समुदागच्छमानेहि ये पि ते महेशाख्या देवा ते पि तथागतमग्राये परमाये पूजाये पूजयन्ति अग्राय परमाय अपचिताय अपचायन्ति शुद्धावासा च देवा अष्टादश आमोदनीयां धर्मान्प्रतिलभन्ति ॥ कतमे अष्टादश ॥ पूर्वयोगसंपन्नो महाश्रमणो ति शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति । पूर्वोत्पादसंपन्नो ज्येष्ठतामनुप्राप्नुवन्तो च अनुत्तरं च लोके युगोत्पादसंपन्नो कल्याणोत्पादसंपन्नो अग्रोत्पादसंपन्नो ज्येष्ठोत्पादसंपन्नो श्रेष्ठोत्पादसंपन्नो प्रणिधिपूर्वोत्पादसंपन्नो निश्रयसंपन्नो उपधानसंपन्नो उपस्तम्भसंपन्नो संभारसंपन्नो अविपरीतधर्मं श्रमणो देशयिष्यति नैर्याणिकं लोकोत्तरं असाधारणं अव्यावध्ययशं गम्भीराभासं महाश्रमणो धर्मं देशयिष्यति सर्वाकारप्रतिपूरं सर्वाकारपरिशुद्धं इति शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति ॥ यद्भिक्षवो बोधिसत्वो अपारि-

2[1]. BC katamo bhikshavaḥ avalokito(C °kita) nâma vyâkaraṇo || evam ukte tân bhikshavaḥ bhagavantam etad avocat || bhagavanmûlakâ bhagavan dharmâ bhavanetrîyâ bhagavan bhavanti prabhâvâ bhagavatâ(C °to) evam uttari(C °rî)vaktavyâ bhagavato tûshṇîm̃(B °shṇim̃)bhâvenâdhivâsanam̃ vistareṇa karttavyam̃ | tatra° C °tra tehi bhikshur bhaga°. — 2[2]. C °n bhikshuṇâm etam artha bhâ° BC °she bhikshu sam̃mu° B °gṛihetvâ° C °hîtvâ tathatvâ tathatvâya dhâ°. — 4[1]. C °gavan tâm̃ bhikshum eta° B °bhikshun e°. — 4[2]. C °tam̃ câ bhi° B °tam̃ vo bhi ° ṇante çrota sâ° C °ṇante çroshyatha sâ° BC °dhovo çṛi°. — 5. B sâdhû bha° BC °gavân iti° C °ti || tehi bhikshur bha° B °bhikshu bha° C °vato pratyaçloshî bha°.

6. BC °gavân so tam̃ e(C °tas e°)tad u° B °vâca yadâ°. — 7. C °kshavaḥ bo ° tvo apâmâtro tirâ° B °mâto tîrârâto pâ° C °keti abhivilokanam̃ pû° B °cchamânehi | ye pi te maheçâkhye devâ pi ta° C °çâkhyo de° BC °pûjaye° B °jayanti | agrâ° C °grâye paramâye aparimitâye apacârayanti || çu ° yâm̃ dharmâm̃ pratilabhanti || yo bhikshavo bo° (l. 17). — 10. B °daça pû°.

11. B °sam̃pannâ ma ° ṇo ti | çu ° sâ devâ amo ° nti pû°. — 12. B °jyeshṭatâ ° pnuvanti ca anu ° gotpâdam̃ sam̃panno kalyâṇâtpâdasam̃panno agro° B °çreshṭotpâdasam̃panno pra ° mbhasampanno sam̃bhârasampanno aviparîtadharmma çrama ° shyati | nai ° vyâvadhyam̃ yaçam̃° B °shyati | sarvâkârapratipû ° çuddham̃m iti | çu ° vâ amodanîya dharmam̃ pratilabham̃ti yad bhi°. — 17. C yo bhiksha ° tvo apârimâtro pârimam̃° B °to

मातो पारिमं तीरं अभिविलोकेति अभिविलोकनापूर्वंगमेहि धर्मैहि समुदागच्छमानेहि ये पि ते महेशाख्या देवपुत्रा ते पि तथागतं अग्राये पूजाये पूजयन्ति अग्राये परमाये अपचिताये अपचायन्ति शुद्धावासा देवा इमानि अष्टादश आमोदनीयां धर्मा प्रतिलभन्ति ॥ अपि हि चेदं भिक्षवः सेन्द्रका देवा सब्रह्मका सप्रजापतिका महान्तं आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति । यावज्जीवं च भिक्षवः बोधिसत्वा न च तावत्सर्वेण सर्वं कायिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं वाचिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं चेतसिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति न तावद्भिक्षवो बोधिसत्वा सर्वगुणसमन्वागता भवन्ति नापि ताव भिक्षवः बोधिसत्वा पृथिवीप्रदेशं निश्राय गच्छन्ति वा तिष्ठन्ति निषीदन्ति वा यस्मिं भिक्षवः पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महान्तं यक्षं नि[187ª]हनन्ति महन्तीं च चमुं पराजिनन्ति महं च ओघं निस्तरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्यसारथितामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकश्रेष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च स्वस्त्ययनतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च दक्षिणेयतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्यक्संबोधिमनुप्राप्नुवन्ति यथाकारिततथावादितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां च अनुप्राप्नुवन्ति असममधुरतां च अनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमभागतां च अनुप्राप्नुवन्ति महन्तानां वर्णानामारम्बणमनुप्राप्नुवन्ति भूतानां च वर्णानामारम्बनमनुप्राप्नुवन्ति महन्तानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति भूतानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति ओहितभारतां च अनुप्राप्नुवन्ति कृतकार्यतां च अनुप्राप्नुवन्ति पृथिवीसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति आपस-

mârimam̃° C °lokanâyapûrvam̃° B °nehi | ye ° çâkhyo de° C °çâkhyehi devaputro te° B °jayanti | agrâ ° câyati | çu° C °câyati çu° BC °shṭâdaçâ amodanîyam̃ dharma pra(C °rmân pra)tila°.

4. B °labhati yâ°. — 5. C þâvata ca bhi° B °jjîvacca bhi ° dhisatvena ca tâvat sa° C °dhisatvo na ca tâvat sa ° yikena sthâmena samanvâgatâ bhavati | na tâvat sa° B °bhavanti na tâye sarveṇa sarvam̃ vâci° BC °vanti | na tâ° C °sarve cetasi° BC °vanti | na tâ° C °kshavaḥ bodhi ° nvâgato bhavanti | nâpi tâvad bhikshavo bodhisatvo pṛi° B °gacchati | va tishṭhanti nishidati vâ ya° C °cchanti ca tishṭhanti nimidati ca | ya ° kshavo pṛi° BC °satvo nishi ° ksham̃ niharanti(C °nti |) mahantîm̃(C °hatîm̃) ca camum̃ parâ° B °jinam̃ti | maham̃° C °nanti mahati ca o ° myaçârathi° BC °pnuvanti | anu° (*les deux mss. mettent le signe* | *après* anuprâpnuvanti *toutes les fois que ce mot se répète dans la suite de la phrase, à moins que le contraire ne soit noté*) BC °lokeçre° B °çreshṭatâ ° ṇeyatam̃ anuprâpnuvanti | sa anu° BC °sa(C °sam̃)myaksam̃ ° kâritam̃ tathâ vâdi° C °vâditam anuprâpnuvanti | yathâ vâditam̃ tathâ kâritam̃ anuprâpnuvanti | apratisamatâm̃ cânuprâ° B °vâditam anuprâpnuvanti || apratisaratâm̃ ca a° BC °vanti | samamadhuratâm̃ ca a-(C °dhurâm̃ câ)nuprâ ° nti | mahâ(C °ha)ntânâm̃ varṇṇânâm̃m ârabaṇa(C °na)m anu ° nti | bhû ° rṇṇânâm̃m âra(C °la)mba ° vanti || mahâ (C ° | maha)ntânâm utpâdânâm̃(B °nâ) ni° B °bhâram̃tân̄ ca a° C °ratâm̃ cânuprâ ° yatâm̃ cânu ° vîsamacittatâm̃ cânu° B °nti | âya-

मचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति तेजोसमचित्ततामनुप्राप्नुवन्ति वायुसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति विडालत्रस्तसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिकमृदूपमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रकीलोपमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति स्थामसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति धनसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति शय्यासंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति आत्मवृषभितां च कायवैशारद्यं च अनुप्राप्नुवन्ति वाचावैशारद्यं चित्तवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति पृथुवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति प्रज्ञासंपदं चानुप्राप्नुवन्ति सर्वकुशलधर्मवशिभावपारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥ यतो च भिक्षवो बोधिसत्वा सर्वेण सर्वं कायिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति वाचिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति चेतसिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वा तं पृथिवीप्रदेशं निश्राय गच्छन्त्यपि यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा नि[187^{b}]षीदित्वा महान्तं यक्षं निहनन्ति महतीं च चमुं पराजिनन्ति महान्तं च ओघं उत्तरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्यसारथितां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां लोकश्रेष्ठतां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकज्येष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकस्वस्त्ययनतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च दक्षिणेयतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्यक्संबोधिमनुप्राप्नुवन्ति यथावादिततथाकारितमनुप्राप्नुवन्ति यथाकारिततथावादितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां चानुप्राप्नुवन्ति असममधुरतां चानुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमभागतां चानुप्राप्नुवन्ति महन्तानां वर्णानां आरम्बणमनुप्राप्नुवन्ति भूतानां वर्णानां आरम्बणमनुप्राप्नुवन्ति महन्तानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति पृथिवी-

sama° C °âpâsamacittanâm̃ cânu° BC °tejâsamacittatâm a(C °ttanâm̃ câ)nu° B °vâyûsa° C °yusamacittanâm̃ cânu° C °viḍâlatrastasamacittanâm̃ cânu° B °kâcillindi° BC °mṛidupamacittatâm̃(C °ttanâm̃) ca a° C °lopamacittâm̃ ca anuprâpnuvanti | balasapadam̃ ca anuprâpnuvanti | indrîyasam̃padam̃ cânuprâpnuvanti || sthâ° B °indriyâsam̃ ° nti || sthâ° C °dhanasam̃padam̃ cânu ° dyasam̃padam̃ cânu° C °çaryyâsam̃° C °yyâsam̃padam̃ cânu° BC °shabhikâya(B °yam̃) vaiçâ° C °vâcâvaiçâradyam̃ cânuprâpnuvanti | cittavaiçâ° B °jñâsam̃padam̃ cânuprâpnuvanti sarva° C °rmavaçipâra° BC °mitâm̃ cânu°.

7. C °kshavaḥ bodhisatvo sarveṇa sarvakâyi° B °nvâgato bhavanti | vâcikena sthâmasam̃padam̃ ca samanvâgatâ bhavanti | ce° C °sikena samanvâ° B °samatvâgato bhavanti || || atha° C °satvo tam̃ pṛi ° ntyapi tishṭhantyapi yasmim̃ ° satyo ni ° ksham̃ niharati | mahatim̃ ca camum̃ sam̃parâ° B ° haranti | ca camum̃° BC °uttaranti | anu° C °shadam̃mya-sârathinâm̃ anuprâpnuvanti | anuttarâm̃ ca salvamâratâm̃ cânuprâpnuvanti | anu° (*après* anuprâpnuvanti *les deux manuscrits mettent toujours le signe* |) BC °çreshṭatâm a° B °lokejye° BC °jyeshṭatâm a° B °styanayatâm anu° C °styayanam anu° B °ṇeyatâtâm anu° BC °râm̃ ca sam̃mya ° nti yathâvâditam̃(B °tam̃ tathâ)tathâkâ ° nti | yathâkâritam̃ tathâvâdi(B °tathâ kâri)tam anu° B °tisâratâm̃ cânu° C °dhuratâm̃ cânuprâpnuvanti | mahantânâm̃ varṇṇânâm̃ âlambananam a° B °bhâgam̃ cânu ° nti | mahatânâm̃ varṇṇâ° C °bhûtânâm̃ valânâm̃ âlambanam a° BC °mahatânâm utpâ ° visamacittânâm̃ cânu° BC °âpa-

समचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति आपसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति तेजोसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति वायुसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति चित्तारम्बणभूतानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति ओहितमारतां चानुप्राप्नुवन्ति कृतकार्यतां चानुप्राप्नुवन्ति विडालचस्तस्त्रोपमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिकमृदुसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति इन्द्रकीलोपमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च स्थामसंपदं च धनसंपदं च निषद्यसंपदं च शय्यासंपदं च आत्मवृषभितां च कायवैशारद्यं च वाचावैशारद्यं च चित्तवैशारद्यं च पृथुवैशारद्यं च प्रज्ञासंपदं च सर्वकुशलधर्मवशितापारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥

षोडशांगसमन्वागतो भिक्षवः सो पृथिवीप्रदेशो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महान्तं यक्षं निहनन्ति etc..... सर्वकुशलधर्मवशितापारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥ कतमेहि षोडशेहि ॥ संवर्तमाने खलु लोके सर्वप्रथमं पृथिवीप्रदेशो उद्दह्यति विवर्तमाने च पुनर्भिक्षवो लोके सर्वप्रथमं पृथिवीप्रदेशो संस्थिहति प्रणीतं चात्र मध्ये संस्थिहति । न खलु पुनर्भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो प्रत्यन्तिकेहि जनपदेहि संस्थिहति अथ खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो अनुमज्झिमेहि जनपदेहि संस्थिहति । न खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो म्लेच्छेहि जनपदेहि संस्थिहति अथ खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो आर्यावर्तेहि जनपदेहि संस्थिहति ।

samacittânâm̃ cânu ° nti | tejosamacittânâm̃ câ(B °nâñcâ)nu ° nti | vâyusamacittânâm̃ cânuprâpnuvanti | ° B °ttâlambaṇa° C °cittânâm̃ vanabhûtânâm̃ cânuprâpnuvanti | o ° pnuvam̃nti | kṛitakârya ° trastrobhogapacitta° BC °kâcalindikamṛidusama(B °samacitta)-tâm̃ cânu° B °kîlopamacittâtâm̃ cânu ° ndriyasam̃padam̃ cânuprâpnuvanti bala° C °vṛi-shabhatâm̃ ca kâyavaiçâradyatâm̃ ca pṛithuvaiçâradyatâm̃ ca prajñâ° B °kâyavaiçâradyâm̃ ca vâ ° radyâm̃ ca ci ° radyâm̃ ca pṛi ° radyâm̃ ca prajñâ° BC °jñâsampadâm̃ ca sarvaku-çalavaçitâm̃ ca pârami°.

9. C °kshavo so pṛi° BC °vati | ya° C °smim̃ pṛithivipra° B °vîpraçe bo° C °deçe bo-dhisatvo nishî ° haranti | mahatim̃ ca camum̃° (*je ne relève pas ici les variantes des manuscrits dans cette répétition que, pour abréger, j'omets dans le texte; elles sont d'ailleurs sans intérêt*) B °kuçalamûladharmavaçitâm̃ ca pârami° C °dharmatâm̃ ca vaçipâramitâm̃ câ° B °pnuvanti | cayato ca bhikshavo bodhisatvo sarvvena sarvam̃ kâyikena sthâmena samanvâgatâ bhavanti vâcikena sthâmena samanvâgatâ bhavanti | cetasikena sthâmena samanvâgatâ bhavanti || kata°.

11[1]. B °daçehi sam̃°. — 11[2]. C samvarttamâ ° lu bhikshavo loke sa ° vipadeçe udda ° kshavaḥ loke sa° B °vo loke sarvam̃pratha° BC °deçe sam̃sthihati praṇi°. — 13. C °r bhikshavo sa pṛi ° deçe pratya ° sthiham̃ti || atha° B °sthiheti || atha° C °bhikshavo sa pṛi° B °thiprade° C °deçe anu ° sthihanti | . — 15. C °na khalu punar bhiksha° BC °deçe mlecchehi jânapa ° ti | atha° C °kshavo sa° BC °pṛithipradeço âryâ(C °ryyâ)varte(B °nte)hi jânapade°.

समश्च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति सुसंस्कृताविकृतो पाणितलजातो । अनोदके चित्रउत्पलपदुमकुमुदनलिनिसौगन्धिकानि जातानि भवन्ति । अभिज्ञातो च भिक्षवः सो पृथि[188b]वीप्रदेशो भवति । अभिलक्षितो च भिक्षवः सो पृथिवीप्रदेशो भवति । महेशाख्यसत्वसंसेवितो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । दुष्प्रधर्षो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । अपराजितो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । न खलु पुनर्भिक्षवः तस्मिं पृथिवीप्रदेशे कोचिदेव सत्वो अवतारं गच्छति यदिदं मारो वा मारकायिको वा । देवानामगृहीतो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । यदिदं सिंहासनन्ति पृथिवीमण्डले संख्यातो भवति भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो । वज्रोपमो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । चतुरंगुलमात्रा च भिक्षवः तत्र पृथिवीप्रदेशे तृणानि जातानि भवन्ति नीला मृदू मयूरग्रीवासन्निकाशा अभिलक्षणा कुण्डलावर्ताः । ये पि ते भिक्षवो राजानो चक्रवर्तिनो तं पृथिवीप्रदेशं अधिष्ठिहन्ति नान्यत्र चेतियार्थं ॥ एवं खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो षोडशांगसमन्वागतो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महान्तं यक्षं निहनन्ति etc. . . . . सर्वकुशलधर्मवशिपारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो उरुविल्वाये दुष्करचारिकां चरित्वा सुजाताये ग्रामिकधीताये मधुपायसमादाय येन नदी नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा नदीये नैरंजनाये तीरे गात्राणि शीतलीकृत्वा सुजाताये ग्रामिकदुहितुः मधुपायसं भुंजित्वा

1[1]. C °kshavo sa pṛithipradeçe bhavati | asaskṛito pâ° B °vati | anatskṛitavitskṛito pâṇitalejâto | . — 1[2]. C anodakacitto utpa ° linisaugadhikâ°. — 2. C °kshavo so pṛi ° deçe bha°. — 3. B °kshitâ ca bhikshavas sa pṛi° C °vaḥ sa pṛi°. — 4[1]. C °çâkhyo satva ° kshavo sa pṛi° B °vaḥ pṛi° C °vati | aparâ°. — 4[2]. B dushyadha°. — 5. C °kshavo sa pṛithipra°.

6. C °kshavo tasmiṁ pṛi ° çe kâçcid eva° B °çe kâci ° târa gacchati | ya° C °târam adhigacchati | yam idaṁ mâ ° kâyikâ vâ B °yikoyikâ vâ | . — 7. C °deçe bha°. — 8. C yam idaṁ siṁ ° thimaṇḍale° B °thivîpradeço maṇḍa° C °khyâtâ bha° B °vati | sa bhi° BC °ço bhavati | . — 9[1]. B °pamâ ca bhi° C °kshavo sa pṛithipra°. — 9[2]. C °raṁgulpâtâ ca bhi° B °trâya bhi ° prade tṛiṇâ° C °deço tṛiṇâ° BC °nti | nilâ mṛidu mayû ° rttâḥ ye pi°.

11. C °thipradeçam adhishṭhihaṁti | nâ° B °nti | nâ° BC °yârthe || . — 12. C °kshavo sa pṛi ° deçe sho ° matvâgato° BC °bhavanti | yasmiṁ° C °kshaṁ niharati | mahântaṁ ca camuṁ° B °nihananti | mahâ° (*je laisse de côté les variantes du passage que je ne répète pas dans le texte; elles sont sans intérêt particulier*) BC °dharmavasi(C °ṇi)pâlamitâṁ cânu°. — 15. C °kshavaḥ bo° B °m âdâye ye° C °tîre grâtrâ ° hitur madhu ° yâṁ kaṁsapâtraṁ° B °yâṁ kansa° C °hiṁ evaṁ divâvihârâ kalpa ° netiye || B °bhate | netiye || .

नद्यां नैरंजनायां कान्सपात्रं प्रवाहित्वा तहिं एव दिवाविहारं कल्पयित्वा स्मृतिं प्रतिलभते नैतिये ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो नागनन्दीकालसमये येन नदी नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा नदीये नैरंजनाये गात्राणि शीतलीकृत्वा येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमे ॥ अद्राक्षीद्भिक्षवो बोधिसत्वो महासत्वो न्तरा च बोधियष्टीये अन्तरा च नदीये स्वस्तिकं यावसिकं तृणराशिलंचकं ॥ अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो येन स्वस्तिको यावसिकस्तेनोपसंक्रमित्वा स्वस्तिकं तृणानि अयाचि ॥ अदासि भिक्षवः स्वस्तिको बोधिसत्वस्य तृणानि ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वस्तृणमुष्टिमादाय येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमे न चाद्राक्षीत् मारो पापीयां गच्छन्तं । तदनन्तरं च भिक्षवो मारस्य पापीमतो स्मृति अभूषि । सो स्मृतिमनुस्मरन्तो अद्राक्षीद्बोधिसत्वं अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं । अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तं । नागविक्रान्तं विक्रमन्तं । सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तं । ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तं । हंसविक्रान्तं विक्रमन्तं च अग्रोत्पादं ज्येष्ठोत्पादं श्रेष्ठोत्पादं युगोत्पादं प्रणिधिपूर्वोत्पादं । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविक्रान्तं विक्रमन्तं । आजानेयविक्रान्तं विक्रमन्तं । महापुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तं । हितैषीअनन्तकारीकरणातायै महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये ॥ अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वं तं महाविक्रान्तं विक्रमन्तं पंच मोरशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षिणीकृत्वा अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच शतपत्रशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच क्रौंचशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षि-

3. C °nâma nandikâlasamaye nadî nairamjanâs tenopa° B °nâma nadikâlasamayena nadî nai° C °dhiyastis teno° BC °krame adrâ°. — 5. C °kshavaḥ bodhisatvam̃ itarâ ca bodhiyashṭi antarâ ca nadî° BC °dîye yena nairam̃janâye(B °yâ) svastiko yâvasi(C °ṇi)ko triṇakâçilam̃bako ‖ .

6. BC °yâvaçikos teno°. — 7. C adrâkshid bhiksha°. — 8. C °kshavaḥ bodhisatvâs trimushṭi° B °s trimushṭi° C °pîmâm̃ ga°. — 9. BC °smṛitim̃ a° B °shi to smṛi° C °shi tam̃ smṛi°. — 10. C °kshit | bodhi° BC °tvam̃ atîtavikrâ°.

11[1]. C °mantam̃ | alînavikrântam̃ vikramantam̃ | . — 11[2]. B dushyadharmâvikrâ° C °mantam̃ | sim̃ha°. — 12[1]. B °krâmantam̃ vikra°. — 12[2]. C °mantam̃ | nâgavikrântam̃ vikramantam̃ | ṛi°. — 12[3]. B °kramam̃tam̃ ca a° C °mantam̃ | agrotpâdam̃ yugotpâdam̃ jyeshṭotpâdam̃ çreshṭotpâdam̃ praṇidhipûvotpâdam̃ | B °jyeshṭotpâdam̃ yugo°. — 14[1]. B °krâmantam̃ vikramantam̃ apa°. — 14[2]. B °krâmantam̃ vikrama°. — 14[3]. B °krâmantam̃ vikrama°. — 15[1]. C °krâmantam̃ vikrama°. — 15[2]. C °karaṇaçatâyaiḥ ma ° jayâyair anu ° haraṇatâyaiḥ ‖ .

16. BC °dhisatvo tam̃ ma° C °ṇikarontâ anuvarttayetsuḥ | pam̃ca jîva° B °varttetsuḥ pam̃°. — 18. B °cchantam̃ | abhi ° varttetsuḥ pam̃°. — 19. B °varttetsuḥ | .

णीकरोन्ता [189b] अनुवर्तैन्सुः । पंच जीवंजीवकशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तैन्सुः । पंच वकशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तैन्सुः । पंच पूर्णकुम्भशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तैन्सुः । पंच कुमारीशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तैन्सुः ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वस्य एतद्भूषि ॥ यथा च इमे पूर्वोत्पादा यथा च पूर्वनिमित्ता अव्याहतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिष्यं ॥

अद्राक्षीद्भिक्षवः कालो नाम नागराजा बोधिसत्वं अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं दृष्ट्वा च पुनरेतदवोचत् ॥ एहि महाश्रमण येन महाश्रमण मार्गेण गच्छसि भगवां पि महाश्रमणो क्रकुच्छन्दो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि अद्य महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यसि ॥ भगवां पि महाश्रमणो कोनाकमुनि एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि अद्य महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यिष्यसि ॥ भगवानपि महाश्रमणो काश्यपो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ अद्य त्वं पि महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधिष्यसि ॥ एवमुक्ते भिक्षवः बोधिसत्वो कालं नागराजमेतदवोचत् ॥ एवमेतं काल एवमेतं नाग अद्य अहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि ॥

1. B °gacchaṁtam abhi° C °cchati abhi° B °kshiṇaṁkarorontâ° BC °varttetsuḥ | . — 2. BC paṁca vâça(C °sa)çatâni° C °nuparivarttetsuḥ B °rttetsuḥ | . — 3. C paṁca kuṁbhaça° B °pûllakuṁbbaça ° varttetsuḥ | atha kha° (l. 5) C °varttayetsuḥ | . — 4. C °kshiṇaṁ karontaṁ anuparivattensuḥ || . — 5[1]. C °kshavaḥ bodhisatvasyaitad a°. — 5[2]. BC °vyâhatam anu° C °râṁ saṁmya°.

7. BC °kshîd bhîksha° B °tvaṁ abhito(?) vikrântaṁ vikramaṁ dṛi° C °bhîtavikrântaṁ mahâvikrântaṁ vikramaṁ dṛi°. — 8. C ehi mahâçravaṇa mârge° B °yena mahâçramaṇargeṇa gaccha° C °bhagavân api mahâçravaṇo° B °teṇa mârge gato° C °sau anuttarâṁ samyaksaṁbuddho abhisaṁbuddha tvaṁ pi° B °ddho tvaṁ pi°. — 10. B °mahâçramaṇaḥ | ete° C °mahâçravaṇa a ° rgeṇa gacchâ | tvaṁ pi adya mahâçravaṇa anuttarâṁ saṁmya°.

11. C bhagavân api mahâçravaṇa ko° B °çramaṇa kânânâkamuni° BC °to sau anu° C °ttarâyâṁ sa°. — 12. C mahâçravaṇo ete ° çravaṇa anuttarâṁ saṁmya ° buddhishyasi || . — 13. C bhagavâṁ pi mahâçravaṇo° B °çramaṇâ pi kâçya° C °to sau anuttarâṁ saṁmyaksaṁbo ° ddho tvaṁ° B °ddho pi°. — 14. B pi ma° C °mahâçravaṇa e° B °maṇa eteṇa mâ° C °gacchâ | adya tvaṁ mahâçravaṇa anuttarâṁ saṁmya ° saṁbuddhishyasi || .

16[1]. C °kshavo bo ° laṁ nâma nâga°. — 16[2]. C evaṁm etaṁ kâlo evam etaṁ mahânâga° B °ttarâyâṁ sa° C °râṁ saṁmyaksaṁbuddham abhisaṁbuddhishyati || .

अथ खलु भिक्षवो कालो नागराजा बोधिसत्वं गच्छन्तं संमुखाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिः अभिष्टवे ॥

यथा गच्छति क्रकुच्छन्दो कोनाकमुनि च काश्यपो ।
तथा गच्छसि महावीर अद्य बुद्धो भविष्येसि ॥
यथा उद्धरसे पादं दक्षिणं पुरुषोत्तम ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथायं रण[190a]ति पृथ्वी कांस्यपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारात्रिमासिकं ।
ओभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा निधानं तेजेन स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वाता प्रवायन्ति यथा वृक्षा विलम्बिता ।
यथा द्विजा निकूजेन्ति अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
बुद्धानामेवमुत्पादो एवं बोधि अलंकृता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च मण्डं (?) पुष्पेहि स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मौरशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा शतपत्रशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।

1. C °kshavaḥ kâ° BC °khâbhiḥ sarû° C °thâbhir abhi°. — 3. BC °çyapaçirî ca (C °riya) tathâ°. — 5. C °ttamaṁ | B °ttamaṁ niḥ°.

6. C °viraṁ a°. — 7. B °ṇati mahâpṛithivî kâṁçapâtrî tâḍitâ niḥ°. — 9. BC °ca vadanaṁ mahyaṁ° C °ndhakârâtrimâsakaṁ | B °ndhakâratrimâsakaṁ | . — 10. C °sarvva adya°.

11. BC °thâ vidhâ° B °ṇḍitâḥ | C °ṇḍitâ || . — 12. C nissaṁça ° shyasi | buddhâ° (*donne la suite dans cet ordre :* 15, 16, 13, 14, 17, *etc.*). — 13. B °gnitâṁ | . — 14. C °kûjanti adya ° shyati || yathâ ca° B *donne la suite dans cet ordre :* 17, 15, 19, *etc. et omet les lignes* 16 *et* 18. B °shyasi | yathâ ca me pushpaṁ hi sphu°. — 15. B °tpâdâ e° BC °bodhim alaṁ° B °kṛitâ | yathâ mau°.

16. C °vîro adya bu°. — 17. B yathâ ca me pushpaṁ hi sphu° C yathâ madani pu° ṇḍitâ | B °ṇḍitâ | buddhâ°. — 18. C °vîro a ° shyati || . — 19. C °ca akaritsu pra°. — 20. B °viraṁ a° C °vîro a°.

21. C °patrâṇa çatâ° B °roti tvâ°.

निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा जीवंजीवशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा क्रौञ्चशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा हंसशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वकशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पूर्णकुम्भशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कन्याशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा द्वात्रिंशति काये महापुरुषलक्षणा ।
निःसंशयं महावीर यथं जित्वा विरोचसि ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तो अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तो अलीनविक्रान्तं विक्रमन्तो दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तो सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तो नागविक्रान्तं विक्रमन्तो ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तो हंसविक्रान्तं विक्रमन्तः अग्रोत्पादाये विक्रमन्तो ज्येष्ठोत्पादाय विक्रमन्तो श्रेष्ठोत्पादाय विक्रमन्तः पूर्वोत्पादाय विक्रमन्तो युगोत्पादाय विक्रमन्तो शत्रुदमनार्थाय विक्रमन्तो अपराजितत्वाय विक्रमन्तो आजानेयविक्रान्तं विक्रमन्तो महापुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तो हितैषिअनन्त-

1. C °vîro a ° si | yathâ kraum̃caça° (C *remplace la* l. 2 *par la* l. 4, *la* l. 4 *par la* l. 8 *et la* l. 8 *par la* l. 2). — 4. C yathâ kraum̃caça°. — 5. B °hâvî adya° C °vîro a°.

7. B °vîro a° C °shyasi ‖ yathâ ji° (l. 2, *cf.* l. 1). — 8. BC yathâ vâçaçatâ°. — 9. B °vîro a ° shyati ‖.

11. B °vîro a°. — 12. C °thâ kam̃nyâ°. — 13. B °viro a ° shyati | . — 14. C °çati kà ° lakshâṇi caḥ | B °kshaṇe | . — 15. C °vîra adya buddho bhavishyasi ‖ B °vîraḥ prabham̃ ji°.

16. C °kshavaḥ bo ° dînavikrântam̃ vikramantam̃ | alînavikrânto vikramanto ‖ dushpradharshyavikrânto vikramanto | sim̃havikrânto vikramanto | nâgavikramanto | ṛishabhavikrânto vikramanto | ham̃savikrânto vikramanto | agotpâdâ vikrânto vikramanto jyeshṭotpâdâ vikrânto vikramanto çreshṭotpâdâ vikrânto vikramanto pûrvotpâdâ vikrânto vikramanto yugotpâdâ vikrânto vikramanto | çatrur damanârthâya vikrânto vikramanto | aparâjitâya vikrânto vikramanto | ajânâya vikrânto vikramanto | mahâpurushavikrânto vikrama-

कारीकरणतायै महायग्रामविजसाये अनुत्तरस्य अमृ[190b]तस्य हरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधियष्टिये अभ्यन्तराग्रे समन्तभद्रं तृणसंस्तरं प्रज्ञपयित्वा बोधियष्टिं पुरिमजिनचित्तीकारेण त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा निषीदि पर्यंकमाभुजित्वा ऋजुकायं प्रणिधाय प्रतिमुखं स्मृतिमुपस्थापयित्वा ऋजु प्राचीनाभिमुखो ॥

समनन्तरनिषण्णो च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्वो पंच संज्ञा प्रतिलभति ॥ कतमा पंच ॥ क्षेमसंज्ञा सुखसंज्ञा शुभसंज्ञा हितसंज्ञा अद्य चाहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यन्ति ॥ समनन्तरनिषण्ण च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्वो इमां पंच संज्ञा प्रतिलभते ॥ अथ खलु भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दुर्मनो अन्तोशल्यपरिदाघजातो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्वस्य पुरतो स्थित्वा महागीतं विय गाये महाचैलाक्षेपं विय प्रयच्छे न च तं बोधिसत्वं चित्तीकारेसि ॥ अथ खलु भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संक्षूयमानो दशविधं महाऊहसितं ऊहसे ॥ कथं भिक्षवो मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो दशविधं महाऊहसितं ऊहसे ॥ महर्द्धिको स्मि महाश्रमण महानुभावो न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संक्षूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ म-

nto ‖ hitaishîandhanakârikaraṇatâyaiḥ mahâsam̃grâmavijayâyaiḥ anutta ° mṛitasya haraçatâye mahâvikrânto vikramanto yena bodhiyashṭis teno° B °adînavikrânto vikranta alînam̃ vikrântam̃ vikramanto dushyadharmo vikrântam̃ vikramanto sim̃ ° nto nâgavikrâ ° kramantam̃ ṛishabhavikrânam̃ vikramanto ham̃ ° kramantaḥ | agro ° trudamarthâya vikramanto aparâ ° purushavikrâmantam̃ vikramantam̃ ‖ hitaishianandhakârivâraṇatâyair mahâsam̃grâ° C °mitvâ bodhiyashṭîye abhya° B °dram̃ triṇasastaram̃ pra ° dhiyashṭipu° C °jinavicitrikâlena tri° B °jinacitrikâlena tri° C °ryam̃kam âbhum̃ji ° kham̃ mṛityum upasthâ° B °smṛityum upasthâ° C °prâvânâbhi° BC °kho sama°.

6¹. C °kshavaḥ bo° B °bhanti ka°. — 6². C kaṭamâni pam̃ca | tadyathâ | kshe°. — 7. C °râm̃ sam̃mya° BC °shyati | . — 8. BC °shadyâ ca pu° C °kshavaḥ bodhisatva i°. — 9. BC °rmanâ anto° C °çalyopari° BC °gîtam vigâya(B °viya gâye) mahâvailâkshe-(C °ksha)pâ viya praṇacche ° satvâ citrikâresi ‖ .

11. C °kshavo mâ° B °vaḥ mâre pâ° BC °ḥkhî durmanasya(C °syâ)jâto am̃taçalya° C °dhisatvo sam̃° BC °sam̃kshuyamâno° B °hâuhasi° C °tam̃ ûhase | maharddhi° (l. 14). — 13. B °syajânto a ° tam̃ ûhase maha°. — 14. B °smi çramaṇa mahânu° C °smi çravaṇo mahânu° C °çravaṇo mokshasi iti | mâ° B °sîti | mâ° BC °duḥkhadauma(C °rma)nasya° B °ḥçalye pari ° sam̃kshuyamâno° BC °se | mâro pâpîyâm̃(C °mâm̃) duḥkhî daurma(C °ḥkhâ dauma)nasyajâto bodhisatvam̃ sam̃kshu(C °ksha)yamâno maheçâ°.

16. BC °smi çravaṇa(B °ṇe) na me çramaṇa(C °çravaṇam̃) mokshya(C °ksha)sîti | mâro° C °duḥkhâ daumanasya ° ḥçalyo pari° B °ḥçalyé pari° C °ghajâtaḥ bo° B °sam̃kshuya° C °sam̃kshayamâ°.

हेशाख्यो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ महाप्रतापो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तः[191ª]शल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ महावृषभो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ महाविजयो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ महासैन्यो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ महाबलो स्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ मनुष्यभूतो सि श्रमण अहं पुनर्देवपुत्रो न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ मातापितृसंभवो श्रमणकायो ओदनकुल्माषोपचयो उच्छादनपरिमर्दनस्वप्नभेदनविकिरणविध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनोमयः कायो न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥ एवं भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाऊहसितं ऊहसे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतरोमहर्षो चतुर्दशभिरा-

2. B °po smim̃ çramaṇena me çramaṇo mo° C °po smim̃ çravaṇena me mokshasîti° B °sîti | mà° B °duḥkhadau° C °daumanasya ° ḥçalyopa°. — 4. B °bho smim̃ çramaṇena me° C °bho smim̃ çravaṇena me çravaṇo mokshasî° BC °sîti | mâ° B °duḥkhadau°.

6. B °jaye smi çramaṇena me çramaṇo mo° C °jaye smim̃ çravaṇena me çravaṇo mokshasi iti | mâ° B °sîti | mâ° C °daumanasya° B °ḥçalye pari°. — 8. C mahâraunyo smim̃ çravaṇena me çravaṇo mokshasî° B °nyo si çramaṇena çramaṇa mo° BC °sîti | mâ° C °daumana° B °dâghato bo° C °ghajâtâ bo° B °yamânam̃ mahâ°. — 10. C °lo smim̃ çravaṇena me çravaṇo mokshasiti | mâro° B °smi çramaṇena me ° sîti | mâro° C °daumanasya° BC °antaçalya ° mâno ûhasi°.

12. B °bhûto smi çramaṇa a° C °bhûto smim̃ çravaṇe a ° tro na me çravaṇo mokshasî° BC °sîti | mâro° C °daumanasya° BC °dhisatvo sam̃°. — 14. C °pitṛibhâvo çravaṇakâ° BC °odanakûlmâ° C °shocayo u ° rimadanasva ° dharmo mama puram̃ mano° B °rmo samapuramano° C °nomayakâyena çravaṇo mokshasi iti | mâro° B °sîti | mâro° C °daumanasya° B °syajâto bodhi° C °ḥçalyajâto bo°.

18. C °kshavo mâro°. — 20. B °cchabhìto viga° C °cchabhì viga ° kâraiḥ mâ ° pîmâm̃ abhi° B °mam̃ || abhigajjed evam̃ ca bhi°.

कारैर्मारं पापीमं अभिगर्जे । एवं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतरोमहर्षो चतुर्दशभिराकारैर्मारं पापीमं संमुखं अभिगर्जे ॥ तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि । सद्यथापि नाम बलवां मल्लो दुर्बलं मल्लं तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि ॥ सद्यथा नाम बलवां वृषभो दुर्बलं वृषभं तेन हि ते पापीमं मर्दिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम हस्तिनागो कदलिं असारिकां तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम बलवां मारुतो दुर्बलं द्रुमं तेन हि ते निहनिष्यामि ॥ सद्यथापि सूर्यो अभ्युदयमानो सर्वखद्योतकं तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सद्यथापि नाम चन्द्रो अभ्युदयमानो सर्वता[191b]रकरूपां तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सद्यथापि नाम हिमवां पर्वतराजा सर्वकालपर्वतान्तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सद्यथापि नाम राजा चक्रवर्ती पृथु प्रत्येकराजानो तेन हि ते पापीमं संनिर्जिनिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम भद्रो अश्वो आजानेयो सर्वाश्वषण्डकां तेन हि ते पापीमं सन्त्रासयिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम सिंहो मृगराजा सर्वक्षुद्रमृगां तेन हि ते पापीमं संमोहजालं छेष्यामि ॥ सद्यथापि नाम बलवां मनुजो दुर्बलं जालं तेन हि ते पापीमं संमोहजालं दहिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम अनलो उपादानन्तेन हि ते पापीमं भस्मीकरिष्यामि ॥ यथापीदं निष्यन्दसंयुक्तो तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ यथापीदं अभिप्रज्ञायुक्तो तेन हि ते पापीमं उत्तरित्वा अभिग्रसित्वा त्रासयित्वा निर्जिनित्वा अभिक्रमिष्यामि । अद्य च पापीमं न भतिर्भविष्यति ॥ एवं खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो मारं पापीमं चतुर्दशभिराकारैः संमुखं अभिगर्जे ॥

1. C °kshavo bo ° harshaḥ caturdaçebhi âkâraiḥ mâro pâpîmâ sam̃° B °rdaçar âkârai mâram̃ pâ°. — 2. C °pîmâm̃ ni°. — 3. C sadyathâ ° lavân mâruto durbala durmedham̃ | tena hi te nihanishyâmi | sadyathâpi nâma balavân mallo du ° B °durbalo mallam̃°. — 4. C sadyathâ nâ ° rbalo mṛishabham̃° B °bham̃ | te°. — 5. C sadyathâ ° go kavacim̃ asâ° B °go kacalim̃ asânikâm̃° C °hanishyati.

6[1]. (*La phrase est omise dans* C.) B °rutam̃ durbalam̃ durmam̃ | tena hi tehi te nihanirshyâmi | . — 6[2]. C °sarve khadyo° B °pîmamn abhi°. — 7. B °candrâ abhyudayamânâ sarva ° pîmam̃n abhi°. — 9. C °jâ sarve kâlaparvatâm̃ tena hi pâpî° B °hi pâpîmam̃n abhi°. — 10. C sadyathâ ° kravartti pṛi° B °shyâma | .

11. C sadyathâ° BC °dro açvâjâneyâ sarvâçvakhaṇḍa° B °hi pâpî° C °pimam̃ mantrâsa°. — 12. C sadyathâ° B °ho mṛiga sarva° C °jâ sarve kshu° B °gâm̃ | tena te pâ° C °cchetsyâmi | . — 13. BC °balavân anujo° B °rbalam̃ jâlam̃ | tena° C °modajâlam̃ dehi°. — 14. C sadyathâpi nâma analâ u ° pîmam̃ adhîkari° B °pîman adhîkarî°. — 15. BC °dam̃ nishadamayukto°.

16. C yathâ prâjño(?)yukto° B °dam̃ abhiprâjñayukto° BC °hi pâpimam̃ otta(B °sta)ritvâ abhigratthi(B °grasi)tvâ trâ° C °yitvâ vinirjjitvâ abhikra°. — 18, B °caturbhir â°.

भिक्षू भगवतो पृच्छेन्सु ॥ पश्य भगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य एकृशीये संपत्तीये समन्वागतं गृहं अभूषि असाधारणा च भोगा भगवां च आराधितो प्रव्रज्या उपसंपदा च लब्धा निष्क्लेशता च प्राप्ता । कस्यैतद्भगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य कर्मफलविपाकः ॥ भगवानाह ॥

भूतपूर्वं भिक्षवः अतीतमध्वानं इतः एकनवतिमे कल्पे राजा अभूषि बंधुमो नाम ॥ राज्ञो खलु पुनः भिक्षवो बन्धुमस्य बन्धुमती नाम राजधानी अभूषि । चक्रवर्तिपुरी विस्तरेण ॥ राज्ञो खलु पुनः भिक्षवो बन्धुमस्य विपश्यी नाम पुत्रो अभूषि ॥ अथ खलु भिक्षवः विपश्यी बोधिसत्वो अपरस्मिं देशे गत्वा अगारस्मानगारियं प्रव्रजित्वा अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो ॥ कदाचि दानि राजा बन्धुमो भगवतो विपश्यिस्य दूतं प्रेषेति ॥ आगच्छाहि भगवं स्वकां जन्मभूमिं अस्माकं अनुकम्पार्थं ॥ अथ खलु भिक्षवो भगवां विपश्यी राजदूतवचनं श्रुत्वा येन स्वका जन्मभूमिस्तेनोपसंक्रमि सार्धं अष्टषष्टीहि अ[192a]र्हन्तसहस्रेहि ॥ तेन च कालेन तेन समयेन बंधुमतीयं राजधानीयं अनङ्गणो श्रेष्ठि आढ्यो महाधनो प्रभूतचित्तोपकरणो ॥ अश्रोषीत्खलु अनङ्गणो गृहपति एवं चैवं च भगवां विपश्यी आगच्छति सार्धं अष्टषष्टीहि अर्हन्तसहस्रेहि ॥ तस्य दानि एतदभूषि । यं नूनाहं सर्वप्रथममेव भगवतो पादवन्द उपसंक्रमेयं ॥ अथ खलु अनङ्गणो गृहपति शीघ्रशीघ्रं त्वरमाणरूपो भगवतो पादवन्दको उपसंक्रान्तो ॥ अद्राक्षीत् अनङ्गणो गृहपतिः भगवन्तं विपश्यिं दूरतो एवागच्छन्तं प्रासादिकं (यावत्) भिक्षुसंघप-

1[1]. C bhikshu bhagavantam̃ pṛicchetsuḥ | B °cchetsu paçya°. — 1[2]. C °gavan jyotikasya gṛi ° dṛiçîparamasam̃patti° B °çîye asam̃pa° BC °shi | asâ° B °nâ ca bhâgâ° BC °bdhâ nikleçatâm̃ ca prâpto(C °ptaḥ) kasyai°. — 3. C °vipâkâ ‖. — 5. C °kshavo atî ° dhvâne ito eka° B °time kakalpe° BC °shi | bam̃ ° ma râ°.

6. B râjñe kha° C °punar bhiksha° B °sya bandhumati nâ ° shi cakra°. — 7[1]. C °varttipurî° B °rî | vi° BC °ṇa râ°. — 8. C °vaḥ vipaçvî bo° B °tvâ agârisyâ°. — 9. C °vipaçvîsya dû° B °sya dutam̃° C °preshayati | . — 10. C °gavan svakam̃ ja° B °svakam̃ jarṇṇa(*ou* °rtma°?)bhû°.

11. C °gavân vipaçyî râ ° kâ jatmabhû° BC °kramitvâ sâ° B °rddham̃ ashṭhashashṭhihi arha°. — 12. C tena kâlena tena sama ° ṅgaṇo nâma çre° B °kâlena sama° BC °çreshṭi â ° cittopakaraṇo a°. — 14. B abhû(*corrigé en* °çro°?)shit | kha ° rddham̃ ashṭhashashṭihi 'rha° C °shashṭhihi arha°. — 15[1]. B °shi yam̃°. — 15[2]. C yannûnâ ° thamam̃ ânam evam̃ bha° B °thamânam e ° to pâde vanda u° C °pâde vando u°.

16. C °anaṅgoṇo nâma çreshṭi gṛi° BC °nto adrâ°. — 17. BC °kshit | ana° C °ṅgaṇo nâma gṛi ° to evâm̃gacchantam̃ dṛishṭvâ prâsâdikam̃ yehi bhi° B °dikam̃ | ye bhikshu°.

रिवृतं ॥ अथ खलु अनङ्गणो गृहपतिः येन भगवां (याव) भगवन्तमेतद्वोचत् ॥ अधिवासेहि मे भगवन्त्रैमासभक्तेन सार्धं भिक्षुसंघेन (याव) तूष्णीभावेन ॥

अश्रोषी राजा बंधुमो एवं चेवं च भगवां विपश्शी आगच्छति महता भिक्षुसंघेन सार्धं अष्टषष्टीहि अर्हन्तसहस्रेहि ..... तेनान्तनगरं अलंकरोथ ॥ (यावत्) महता राजानुभावेन (यावत्) अद्राक्षी प्रासादिकं (यावत्) निमन्त्रेति (यावद्), अधिवासितं मे महाराज अनंगणस्य गृहपतिस्य त्रैमासभक्तेन सार्धं भिक्षुसंघेन ॥ राजा श्रुत्वा उत्कण्ठितो एवं जातो ॥ अनंगणो गृहपति ममतो अपृच्छित्वा अनवलोकित्वा अवक्रमानं कृत्वा भगवतो सकाशमुपसंक्रान्तो भगवां च निमन्त्रितो । असाधुमेतं ॥ भगवां राज्ञा उक्तो ॥ एकं दिवसभक्तं मम भवतु द्वितीयं तस्य ॥ भगवानाह ॥ यदि अनंगणो अनुजानाति एवं लभ्यं ॥ राजा दानि अनङ्गणस्य दूतं प्रेषेति (यावद्) आगतं ॥ राजा आह ॥ प्राप्तं आगतं कालं तव गृहपति यं राज्ञो विलोमं वर्तसि । मम अनापृच्छियान निमन्त्रेसि । न त्वं जानसि मह्यं सो पुत्रो विपश्शी आगतो । ओसिराहि भगवतो त्रैमासं भक्तं सार्धं भिक्षुसंघेन ॥ गृहपतिः आह ॥ न वयं देवस्य अवक्रमानो अपि तु किं देवो पुण्याधिको वयं नाधिको अपि तु यथा देवस्य इष्टं भवति तथा करिष्यामीति निमन्त्रितो मे भगवां ॥ अथ खलु बंधुमस्य एतदभूषि । सचेद्वच्याम्यहं मा ताव गृहपते करोहि न च मे अनुजानिष्यति न च मे भगवां विपश्शी आत्तमनो भविष्यति न च मे अधिवासयिष्यति ॥ तस्य एवं चिन्तयमानस्य गृहपतिं आमन्त्रयति ॥ तेन हि गृहपते भक्तवारं करिष्यामि । एकदिवसं मम भवतु द्वितीयदिवसं तुभ्यं भवतु ॥ आह ॥ वाढं

1. C °ṅgaṇo nâma gṛihapati yena bhagavâṁstenopaṁsaṁkramitvâ yâvad bhagavanta° B °vâṁ yena bhagavanta°. — 2. C °mâsabhukte°. — 3. C °shid râjâ° BC °cedaṁ ca bha° C °âgacche ma° B °âgaccha ma° C °shashṭhîhi arha° B °shashṭhîhi arahantebi sahasre° C °tenântaḥ na° B °karetha | . — 4. C °vena yâvadrâkshîn prâsâ° BC °sâdiko yâvat ni ° vâsito me° C °patimâ traimâsaṁ bhukte° B °traimâsaṁ bha° BC °ghena râjâ°.

7[1]. C °ṇṭhitau | evaṁ jitaṁ | B °vaṁ jito hanaṁga°. — 7[2]. C °ti mama pṛi° B °to pṛicchi ° kâçaṁm u°. — 9[1]. BC °taṁ bha°. — 9[2]. B °gavaṁ râjña ukte || C °gavan râjño uktâ || . — 9[3]. C evaṁ di° BC °divasaṁ bhaktaṁ° C °tiye | tasya° B °tîyo | (?) tasya bhaga°. — 10[1]. BC °ti | evaṁ labhyaṁ râ°. — 10[2]. C °ni anaṁgasya dû° BC °ti | yâ°.

11[2]. C prâptaṁ kâ° C °râjñaṁ vilomaṁ vartteti | . — 12[1]. C °nâpaçyiyâva âmantresi. — 12[2]. C °tvaṁ prajânâsi || ma° BC °vipasya â° C °oçirehi bhagavan tatraivaṁ mâsaṁ°. — 13[2]. C °patir âha || . — 14. BC °tu kin devo pu ° ko api tu yadâ de(C °dâ di)vasya ishṭâ bhavati(C °ti |) tadâ kari° C °shyati ni° B °nimantrato° C °gavân || .

16[2]. C °mâ tâca gṛi° BC °shyati | na ca me bhagavâṁ(C °gavana) vipa°. — 18[1]. B °ntrayati tena°. — 19[1]. C °tuhyaṁ bha°. — 19[3]. C °kartaṁ | B °rtuṁ pra°.

तत्किं न शक्यं कर्तुं ॥ प्रस्थापितं ए[192b]कं दिवसं राज्ञो भक्तं द्वितीयं अनंगणस्य ॥ अनंगणो दानि गृहपति यत्तकं एकदिवसं राज्ञो भक्तं ततो अनंगणो अपरस्य अवश्यं विशेषं करोति ॥ अथ खलु राजा बंधुमो महामात्रं आमन्त्रयति ॥ तस्य दानि ग्रामणि अनङ्गणस्य गृहपतिस्य स्वापतेयं बहुतरकं न मम त्ति यदिदं गृहपतिस्य भक्तं संपद्यति न मम तं संपद्यति अथ देवस्य पश्चिमकं दिवसं पश्चित्वा विशेषं करोति । तेन हि ग्रामणि तथा कर्तव्यं यथा अनंगणस्य गृहपतिस्य उत्क्षेपं भवे यं वारयिष्यति ॥ न शक्नोति किंचित्कर्तुं यावत्त्रैमासिकं समाप्तं द्विदिवसा अवशेषा चतुर्दशी च राज्ञो भक्तवारं पंचदशी च गृहपतिस्य ॥ राज्ञो दानि बंधुमस्य मुनिहतो नाम नन्दनारामो महान्तो च विस्तीर्णो च शीतलो च सुगन्धो च प्रासादिको च दर्शनीयो च ॥ राज्ञा दानि पश्चिमके दिवसे चतुर्दशीयं सर्वं चन्दनवाटं सिक्तसंसृष्टं कृत्वा ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं एकमेकस्य चन्दनवृक्षस्य एकमेकस्य भिक्षुस्य शतसाहस्रिका आसनप्रज्ञप्ती क्रियति । चत्वारो दारका सर्वालंकारविभूषिता सुवर्णरूप्यमयदण्डेन सर्वश्वेतेन चामरेण वीजयन्ति ॥ एकेनान्तेन कुमारिका सर्वालंकारविभूषिता पुरतो शतसाहस्रिकानि गन्धयोगानि अनुलेपनां पीषयन्ति पृष्ठतो हस्तिनागा सर्वालंकारविभूषिता हेमजालप्रतिच्छन्ना अवदातानि छत्राणि धारयन्ति ॥ राज्ञो आणत्तीया यावत्तां बन्धुमतीं द्वादश योजनानि समन्ते न केनचित् शलाका विक्रीणितव्या यो क्रीणाति

1. BC °ṇasya | anaṅgaṇo nâma gṛihapati yattakam̃ eka(C °kam̃)divasam̃ râjño bhaktam̃ dvitîyam̃ anam̃gaṇasya | anam̃gaṇo dâ°. — 2. C °ekam̃ di ° ktam̃ | tataḥ anam̃gaṇo apa° B °to anam̃gano avaçyam̃ niveçanam̃° C °çyam̃ nirddeçam̃°. — 3. B °râjñâ bam̃° C °râjño bam̃dhumo mâhâ° B °yati kasya°. — 4. BC kasya° B °grâmani a° C °sya gṛihapati svâ° hutaram̃kam̃ na mamânti | yad i° B °na mamanti yad i° C °ktam̃ sam̃padyati na mamanti tam̃ sam̃padyanti || âha de° B °tam̃ sam̃padyati || âha || devasya paçyimako divase paçyimatvâ vi° C °çcimako divaso paçyi°.

6. BC râjâ âha || tena °ṅgasya gṛi° C °tisya ca kshemam̃ bha° B °tisya ukshepam̃° BC °ve yam̃ dhârayishyati na ça°. — 7. BC °rtum̃ | yâ° C ° traimâsam̃ saptamo divaso avaçe° BC °çesho catu° BC °pam̃cadaçîya gṛihapatisya râ°. — 8. B °nâma vanda° C ° nâma candanârâma mahanto° B °mo mahanto ca vistîrṇṇâ ca çî°. — 10. C râjño dâ° B °ni paçyimake° C °çcimakobi divasehi caturdaçigo râjño sarvam̃° B °yam̃ sarve candanavâṭâ sikta° C °vâdyâ siktam̃ sam̃° B °sṛishṭham̃ kṛi° C °lâpam̃ dhûpanam̃ mu° B °pitadhûpinam̃ mu° B °bhikshûsya° C °çatasahasrâṇi âçanaprajñapto dîyati vṛiksha catvâ°.

13. B vṛiksha catvâ° C °dârako sarvâ °shitam̃ suvarṇṇam̃ rû° BC °rûpyamayena da°. — 14. C °kumârikâ sarvâlam̃kârabhûshitâ pu° B °rikâ sarvâkâravibhûshitâ pu° C °srikâṇi ga° lepanî pî° BC °nâgam̃ sa ° shitam̃ he ° upannam̃ ava° B °cchatrâni dhâ°.

16. BC râjñâ âṇattiyâ(B ° ṇantiya)vattâm̃° B °ndhumatî dvâ° C °tim̃ nagarim̃ dvâ ° cit çarâkâ vikramenitavyâ° B °cit çalâ vikreçitavyâ° BC °vikriṇati | tasya° B °tha e°.

यो विक्रीणाति तस्य वधदण्डं दातव्यं पश्यथ । एवं वारियन्तो सो गृहपति किं करिष्यति केनाप्यभक्तं पच्यति अवारितो । (?) न केनचित्क्रीणितव्यं (यावद्) वधदण्डं दातव्यं (यावद्) अवारितो (??) शतं(?) व्यंजनं न भविष्यति ॥ कुतो गृहपतिस्य प्रदर्शका उद्यानकृता आसना प्रज्ञपीयन्ति (यावत्) कुतो हस्ति ॥ ततो अनङ्गणेन दानि गृहपतिना एदृशां संपत्तिं श्रुत्वान शोकपरिशरविद्धहृदयो चिन्तासागरमनुप्रविष्टो आसति ॥ सो दानि करुणां [193ª] प्रध्यायति ॥ सो दानि चिन्तेति ॥ यदि तावदहं काष्ठं न लभिष्यं शलाकान्येव शक्यं परिप्रापयितुं अथ च न लभिष्यं व्यंजनस्यार्थाये इदं पि शक्यं परिप्रापयितुं अन्यानि व्यंजनानि सज्जिष्यं शोभनानि प्रणीतानि । अपि तु मे एदृशो चन्दनवाटो नास्ति आसनप्रज्ञप्ती च मे न तादृशी भविष्यति । चत्वारो दारका दारिका च मे न भविष्यन्ति हस्तिनागा च मे न भविष्यन्ति ॥ तथा सो उत्कण्ठितो ॥ तस्य पुण्यतेजेन शक्रो देवानामिन्द्रो उपसंक्रमित्वा यत: आह ॥ गृहपति मा उत्कण्ठाहि भक्तं उपस्थाहि भक्तं प्रतिजाग्राहि सर्वं भविष्यति । अहं आसनप्रज्ञप्ती करिष्यं मण्डलमालं तं मापयिष्यं शोभनं चालंकृतं च कारयिष्यं ॥ गृहपति आह ॥ को त्वं मारिष ॥ आह ॥ गृहपति शक्रो हं देवानामिन्द्रो ॥ गृहपति मुदितो चन्दनकाष्ठेन व्यंजनं पाचयति । घृततैलकुण्डं भरित्वा ततो यथा भद्रमुष्टिकानि ओवाहियति तेन भक्तं सज्जियति ॥ शक्रो देवानामिन्द्रो विश्वकर्मं देवपुत्रमामन्त्रयति ॥ भगवतो च भिक्षुसंघस्य च महन्तं मण्डलमालं समन्वाहर प्रणीतं च शय्यासनं ॥ साधु मारिषेति (यावत्) प्रतिश्रुत्वा

1. L evaṁ varitavyaṁ so gṛi° C evaṁ vârîyantaṁ gṛi° B °vâriyaṁtaṁ taṁ gṛi ° ktaṁ pavya avârito na° C °ti avâcito na°. — 2. C na kenacin kriṇi° B °cit kriṇitavyaṁ | yâ°. — 3. C kûto gṛi° B °kṛi âsanâ pra° C °kṛito âsanâ prajñaprîyanti yâvat kuto bhasti. — 4. C tataḥ aṇa ° dṛiçâ sampattiṁ çrutvâ ca ço° B °patti çrutvâ ca çopariça° BC °viddho hṛi°.

6[2]. B sâ dâni ciketi ya°. — 7. B °tâva haṁ kâshṭaṁ na labhishyaṁ çalâkâṇyeṇa çakyaṁ pariprâpayituṁ tathâ ca° C °lâkâṇyena çakyaṁ pariprâyapituṁ tathâ ca° C °kyaṁ pratipâtayituṁ | anyâ° B °nâni çajjishyaṁ° BC °tâni api°. — 9. B °ço vanda° C °ndanâvâṭo° C °âsanena pra° BC °shyasi | . — 10. B catvâra dâra° C catvâri dâraka dâri° BC °rikâ ca me na bhavishyati ha ° shyati na (C °ti | na)°.

11[1]. B na prâ so u° C na mâra so u°. — 11[2]. C °tvâ agra° B °taḥ || âha gṛi°. — 12. B °patiḥ mâ utkaṇṭhâhi upasthâhi bhaktaṁ pratijâgrehi sarva bhavi° B °pratijâgrâmi sa°. — 13. C °prajñipti ka ° ṇḍalamâtraṁ ta mâpa° BC °bhanâṁ câ° B °kṛitâṁ ca°. — 14[1]. C °patir âha || . — 14[3]. BC °ha gṛi°. — 14[4]. B °pati | ça° C °patiḥ çakro de°. — 15[1]. B °candenakâ°. — 15[2]. B °tailaṁ ku° C °tvâ tataḥ yathâ baddhamu° C °hitâ yadi tena°.

16. C °karma devaputrem âma°. — 17. C °kshussaṁghasya maha° BC °ṇḍalamâtraṁ sama ° sanaṁ sâ°. — 18. B °tì yâva ° C °sheti | yâvan prati° BC °treṇa mahato maṇḍa° shashṭhîsahasrâṇi tâ(C °to)pra lavana ° pyamayaṁ ca patraṁ ca pushpaṁ ca phalaṁ câpe yâvata lo° C °yasya tâlaska ° mayaṁ yatraṁ ca pha° C °d âsaṁnaprajñaptiṁ kṛi° BC

ततो विश्वकर्मेण देवपुत्रेण महन्तो मण्डलमालो अभिनिर्मिणित्वा अष्टषष्टीसहस्राणि तालवनमभिनिर्मिणित्वा सुवर्णमयस्य तालस्कन्धस्य रूप्यमयं पत्रं च पुष्पं च फलं चापि (यावत्) लोहितिकामयस्य स्कन्धस्य वैडूर्यमयं पत्रं च फलं च (यावद्) आसनप्रज्ञप्ती कृता एकमेकस्य स्तम्भस्य एकमेकस्य भिक्षुस्य अर्थाये चत्वारश्च देवपुत्रा सर्वालंकारविभूषिता वामदक्षिणे स्थिता मोरहस्तेहि वीजमाना चत्वारो देवकन्या सर्वालंकारभूषिताः अनुवातमेव दिव्यानि अनुलेपनानि पीषेन्तुः ॥ एकमेकस्य भिक्षुस्य एकमेकं हस्तिनागं एरवणेन सादृशानि पृष्ठतो सप्तरत्नां अग्रां छत्रां वैडूर्यमयेहि दण्डेहि धारेन्ति एरवणो च हस्तिनागो भगवतो उपरि छत्रं धारेति ॥ तं महामण्डलमालं यावज्जानुमात्रं दिव्यपुष्पावकीर्णं मृदुका च वाता ओवायन्ति । तस्मिंश्च तालवने वातसंघट्टिते दिव्यो घोषो निश्चरति ॥ (याव) भगवतो कालमारो[193b]चेन्ति । (यावत्) प्रविशति ॥ निषीदि भगवान्ततो गृहपति राज्ञो दूतं प्रेषेति ॥ आगच्छ देव अद्यैव पश्चिमकं दिवसं संघं परिविषिष्यामः सहितका ॥

राजा दानि भद्रं यानमभिरुहित्वा संप्रस्थितः ॥ अद्राक्षीद्राजा बन्धुमो दूरतो एवागच्छन्तं सर्वपाण्डुरं हस्तिनागं दृष्ट्वा च पुनरेतदभूषी । निःसंशयं गृहपतिना सर्वपिण्डमयं हस्तिनागं कारापितं ॥ सो दानि आगतः प्रविशित्वा तं एदृशं नानावियूहं पश्यित्वा आश्चर्यजात उपजातं आश्चर्यमिदं गृहपतिस्य पुण्यतेजेन ॥ ग्रामालुकेनापि दानि पुरुषेण दधिघटं आनीतं प्राभृतार्थं ॥ सो पंचहि पुराणशतेहि क्रीयकेन याचितो ॥ सो दानि ग्रामालुको पुरुषो संविग्नो पश्यति । मा तावदि-

°kṛitam ekamekasya sta° B °bhikshûsya arthâ° C °rthâye catvâri devapu° BC °sthitvâ mo° C °stehi vijayamânâ° B °jamâno catvâro° C °ro devakaṁnyâ sarvâkâlavi ° ni shidetsuḥ | B °ni yishetsuḥ || .

6. B °bhikshûsya ° C °gaṁ airavaṇe° BC °ryamayâni daṇḍâni dhârenti e(B °nti | ai)-râvaṇo° B °dhâreti taṁ°. — 9. BC °lamâtraṁ yâ(C °jâ)vajjâ ° traṁ divyaṁ pu°. — 10[1]. B tasmiṁ tasmiṁçca° BC °ṭṭito di°. — 10[2]. C ye yâvad bhaga° B yâca bhagavato kâla âlocanti | C °rocanti.

11[1]. BC yâvan pravi° C °pravishṭo ni° B °ti ni°. — 11[2]. C °vân tataḥ gri° B °preshati | . — 12. C °adyaivaṁ pa° B °adya deva pa° C °divamaṁ çalpaṁ pariviçishṭâmas sahitako | B °saṁ çatya pariviçishyâ ° takâ râ°. — 14[1]. B °draṁ jânam a° C °draṁ jânem abhi ° sthito | B °taḥ adrâ°. — 14[2]. C °gacchaṁntaṁ° B °ntaṁ | sarva (?)° C °ṇḍulaṁ ha ° nar e drishṭvâ ca punar e°. — 15. C °hapatir vâ sarva° B °pati vâ sarva°.

16. C °gato praviçitvâ taṁ sadri ° çyitvâ âçcaryyayâtaḥ rûpa ° çcaryya idaṁ° B °çcaryyaṁ jâtarûpâjâtaṁ âçcaryaṁm idaṁ° C °patipuṇya° BC °jena grâ°. — 17. B grâmelûke° C grâmeluke ° taṁ prâvṛitârthaṁ | B °rthaṁ so°. — 18. B °lehi kriyike C °kriṇike°. — 19[1]. B °grâmalûko° C °grâmaluko° B °ti mâ tâ°. — 19[2] C mâ tâca ime tâvad arthâm âkarshaka niçca° B °me tâvad artha° BC °rthaṁ câritvât tattakaṁ evaṁ ta°.

मे (यावद्) अर्थमाकर्षके निश्चये (??) [यावत्] सर्वसंघे (यावद्) अर्थं याचित्वा तत्तकं एव ॥ ततो राजा बन्धुमो अनंगणेन मान्यपरिनायकं अयं च पुनः पंच पुराणशतानि किमेतं भविष्यति ॥ सो दानि पृच्छति ॥ किमेतं भविष्यति ॥ आहन्सुः ॥ भगवां विपश्यी सार्धमष्टषष्टीहि अरहन्तसहस्रेहि परिविषीयति ॥ सो दानि चिन्तेति । दुर्लभं तथागतानां (यावत्) संबुद्धानां लोके प्रादुर्भावः । यं नूनाहं इमेन दधिघटकेन बुद्धप्रमुखं भिक्षुसंघं स्वयमेव परिविषेयं ॥ सो दानि स्वयमेव सर्वसंघे (यावद्) अर्थं याचित्वा तत्तकं एव ॥

ततो राजा बन्धुमो अनङ्गणेन गृहपतिना सार्धं तादृशकेन व्यूहेन भगवन्तं सश्रावकसंघं परिविषति ॥ यदा भगवां भुक्तावी धौतहस्तो अपनीतपात्रः ततो गृहपति प्रणिधिं करोति ॥ यो यं मम देयधर्मपरित्यागात्पुण्याभिस्यन्दः कुशलाभिस्यन्दः सुखस्याधारणं मे दिव्यं उपभोगं भवेया तं च असाधारणं एतादृशं च शास्तारं आरागयेयं । सो धर्मं देशेय तस्याहं आजानेयं प्रव्रजित्वा निष्क्लेशो भवेयं ॥

भगवानाह ॥ स्याद्वो भिक्षवः एवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन अनङ्गणो नाम श्रेष्ठि अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । ज्योतिष्को गृहपतिः स तस्मिं काले तस्मिं समये अनंगणो नाम गृहपतिरासि [यावत्] तस्य प्रणिधि सर्वार्थसिद्धः ॥

अथ खलु मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघ[194a]जातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवे ॥ कथं च भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेधितं परिदेवे ॥ महर्द्धिकं वताहं समानं मा हैव श्रमणो अभिभविष्यतीति मारो

2. C tataḥ râ°. — 3[1]. BC °ti ki°. — 3[2]. C °ti te â°. — 4[1]. B °nsur bhaga°. — 4[2]. C °shashṭhihi arhanta° B °yati so dâ°. — 5[1]. BC °ti du°. — 5[2]. C °bhâvo yam̃° B °vaḥ yam̃°.

6[1]. C °dhighaṭena buddhapramukhehi bhikshusam̃ghe svayam evam̃ pari° B °sheyam̃ so dâ°. — 6[2]. BC °yam evam̃ sarva° C °ttakam evam̃ | . — 8. BC °badhumo° C °kena vyuhe° B °ntam̃ çrâva° C °vakasam̃ pari°. — 9. C °pâtro tataḥ gṛi° BC °roti yo°. — 10. BC °deyam̃ dharma° B °ṇyâbhiçyanda kuçalâbhisyanda su° C °ṇyâbhisyandasukha° BC °divyâm̃ u° B °bhoga bhaveyâ | tam̃° C ° veya | tam̃° B °râgaveyam̃ | .

12. C so me dharmam̃ deçeye tattânehâm̃ âjâ° B °deçeshe taccânehanm̃ âjâ° tvâ nikleço° C °niḥkleço°. — 13[2]. C °d anyas sa tena kâ° mo çreshṭi a°. — 14[1]. B °vyam̃ jyo°. — 14[2]. C °lena tasmit samayenam̃gaṇo° B °tir âçi yâva° siddhâḥ || C °siddho.

16. C °daumanasya° BC °lyaparishâgha° C °çâkâlasama° vitam̃ paridevam̃ | B °vitam̃ parideva katham̃°. — 17. C katham̃ bhi° ḥkhi daumanasyajâtau anta° nvâgato mahâ° B °nvâgata mahâpari° rideva maha°. — 19. C °rddhiko ca vata° BC °vata ham̃ samâno mâ° C °mâ haiva çravaṇo abhi° B °çramaṇâ abhi° BC °titi | mâro° C °daumanasya°.

पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । महाप्रभावं वत मे समानं मा हेव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । महेशाख्यं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । महाप्रतापं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यति इति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । महावृषभितं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । महाविक्रमं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे ॥ महास्थामं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । महाबलं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । मनुष्यभूतो[194b]श्रमणो गौतमो अहं पुनर्देवपुत्रो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । मातापितृसंभवो श्रमणगौतमस्य कायो औदारिको ओदनकु-

2. BC °vata me sa° C °mâ haiva me çravaṇo gau° BC °gauttamo a ° titi | mâro° C °daumanasya° B °hâparidevi parideve | . — 4. C °haiva çravaṇo gauttamo° B °haiva çramaṇaṁ gauttamaṁ abhi° C °shyati | mâro° B °titi | mâro° C °daumanasya° B °syajâto paridâgha antaḥ mahâ°.

6. (*la phrase est répétée dans* B, *la répétition est notée sous* b) b °vata me mâ hai° C °haivaṁ çravaṇo gau° b °tame a° Cb °shyatiti | mâro° B °iti | mâro° C °daumanasya° b °antaçalya° C °antoçalya°. — 8. B °shabhitaṁ ca me sa° C °haivaṁ çravaṇo° BC °titi | mâro° B °duḥkhadau° C °daumanasya ° ntaçalya° (?). — 10. C mahâvijayaṁ ca vata me sa ° haiva çramaṇo (?) gau° B °gauttamo a° BC °titi | mâro° C °daumanasyajânto antaḥ ° vitaṁ parideve | mahâbalaṁ° (l. 13).

12. *La phrase est omise dans* C. B mahàsamâvate me samâ ° shyati iti | mâro ° vitaṁ parideva ‖ . — 13. C °laṁ ca vata me çravaṇo gau° B °laṁ vate me sa° BC °titi | mâro° BC °daumanasya° C °ghajâte mahâ°. — 15. C °bhûte | ca vata me samânaṁ mà haivaṁ çravaṇo gautamo ahaṁ° B °çramano gauttamo ahaṁ ° C °tro abhi° BC °titi | mâro° C °daumanasya° B °ve mâ°.

18. C °saṁbhavaḥ çramaṇo gauttamasya kâyo audârikâ oda° B °audâriko° C °lmâshayacayo ucchâ° B °yo occhâ° C °rdanasûpanabhe° B °nomayakâyo mà haiva çra° C °baiva çravaṇo gauttamo° BC °titi | mâro ° ḥkhi daumanasya°.

ल्माषोपचयो आच्छादनपरिमर्दनसुपनभेदनविकिरणविध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनोमयो कायो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । ये पि ते शूरा वीरा परमपुरुषास्ते पिमे इमस्य मानुष्यस्य परिनिक्षेपं पि न जानन्ति मा हेव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । यथा यथा खलु पुनर्मे एवं भवति अद्य अहं श्रमणं गौतमं अभिभविष्यामीति तथा तथा मे तेन मनसिकारो मे क्षिप्रमेव निरुध्यति मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । विपद्यति च मे सेना मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यति इति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । स्रस्तानि वत मे भवन्ति गात्राणि मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । मोघं वत मे उत्थानं आकुलो वत मे व्यायामो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । ये पि ते मे स्वविषयकायिकदेवपुत्रा ते श्रमणस्य गौतमस्य अभ्यन्तरो परिवारो मा हव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे ॥ एवं खलु भिक्षवः [१९५ᵃ] मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवे ॥

अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशता-

3. C °çûro vîro pa° BC °mânushasya° C °ksheyam̃ pi na jânanti mâ haiva çravaṇo gauttamo° B °shyati iti || mâro pâ° ḥkhî dorma ° C °daumanasya°.

6. C °punaḥ me e ° ham̃ çravaṇo gauttamo abhibhavishyatîti | tathâ ta° B °maṇagautamo abhibhavishyâmiti | tathâ ta° C °thâ etena° BC °sikârâ me kshi° C °pram evam̃ ni° haiva çravaṇo gauttamo abhi° BC °tîti | mâro° C °daumanasya°. — 9. C nishadyati ca me çravaṇo gauttamo abhi° BC °iti || mâro° C °daumanasya ° ve ṇa çra°.

11. B mra(? *ou* sra)smâni vata° C ṇa çrasmâ vata° B °nti yâtrâ° C °çravaṇo gau° BC °titi | mâro° C °daumanasya°. — 13. C °kulo vyâyâ° C °çravaṇo° BC °titi || mâro° C °daumanasya°. — 15. B ye pi mate sva° C °trâ te çravaṇasya gauttamasya a° BC °sya anyataro pari° C °haiva çravaṇo gauttamo° B °haiva çrama ° tame abhi° C °shyati iti | mâro° B °titi | mâro° BC °duḥkha dau° C °daumanasya ° vitam̃ paridevitam̃ parideve || .

18. C °daumanasya ° ghajâto mahâparidevitam̃ parideve | sho° B °çâkâlasomanâgatam̃.

21. C °kshavo bo° BC °nam̃ parigṛihne | .

कारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृह्णे ॥ कथं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छं-भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशताकारसमन्वागतमार्यमानं प्रगृह्णे ॥ महान्तमर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रतिपूरं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रणीतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । परिशुद्धं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अविपरीतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अपूर्वं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नैर्याणिकमर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । लोकोत्तरं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । असाधारणं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अव्यावध्यं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अनागतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति तं सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोकोत्तरलोके सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके तं दुःखं यं मे न उपादिन्नं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति सा लोके रमणीयता या मे न परित्यक्ता तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके चित्रिकं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति तं लोके ऐश्वर्यं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । न खलु पुनः कामरतिहेतोः बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे। अथ खलु विरक्तः सर्वसंस्कारेषु सर्वसंस्कारवीतिक्रमं प्रापयिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । पूर्वोत्पादसंपन्नो बोधि[195^b]सत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अग्रोत्पादसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्र-

1. C °bhayo ro ° samatvâga° BC °nam parigrihne(C °hne |) mahâ°. — 2. C °nam̃ parigrihne | B °pratigrihne | . — 3. C °pûrṇṇam artham̃° BC °rthayamânam̃ bo° C °satva â° BC °grihne | . — 4. B °artha prâ° C °yamânam̃ bo° BC °grihne (*et ainsi toujours avec* n) | . — 5¹. C °satva âryya°.

6. C °satva âryya° C °grihne | avyâ° (l. 9). — 8. B °yamâna bo°. — 9. C °dhyam̃ artha pra°. — 10. C °yamâna bo°.

12. C nâsti loke tam̃ sukham̃ yam me na° B °ktam̃ tasya tasya artha° C °satvam̃ âryya°. — 13. B °kham̃ ya me na u° C °kham̃ yam me na u° B °nnam̃ tasya âha° C °satva âryya°. — 14. C °sti so lo ° tâ yam̃ me na parityaktam̃ ta° B °yâ ya me na parityakto ta° C °satvam̃ ârya°.

16. C nâsti tam̃ lo°. — 17. B °ke eçva° C ° ryyam̃ yam me na°. — 18. C °ratirhatoḥ bo° B °heto bo°. — 19. C °rakto sarvasam̃kâravitikrama prâ° B °kramaḥ prâ°. — 20. BC pûvotpâdasam̃pannâ bo°.

21. BC °pannâ bo° C °satva ârya°.

गृह्णे । प्रणिधिसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । निःश्रयसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । उपचारसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । उपस्तम्भसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । सम्भारसम्पन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । दृढसमादानो हमस्मीति कुशलेहि धर्मेहि तं मया समादानं भग्नपूर्वं नापि भंजिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । दृढचित्तो हमस्मि स्थितचित्तो या खलु पुनर्दृढचित्तेन स्थितचित्तेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमिमधिगमिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । महाद्रुमो हमस्मि अपरिमितचेतसो या खलु पुनः महाद्रुमेन अपरिमितचेतसेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमिं अधिगमिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अग्रेण पुनः वीर्येण अग्रां भूमिं अधिगमिष्यं अग्रं मे वीर्यन्ति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । तां भूमिमधिगमिष्यामि यां भूमिमधिगम्य महतो जनकायस्य अर्थं करिष्यामि बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशताकारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृह्णे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यस्मितं प्रादुर्करे ॥ कथं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यस्मितं प्रादुरकरे । सय्यथीदं छन्दोपस्तब्धं वीर्योपस्तब्धं स्मृत्युपस्तब्धं समाध्युपस्तब्धं प्रज्ञोपस्तब्धं ॥ एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यस्मितं प्रादुरकरे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं

1[1]. C °pannâ bo°. — 1[2]. C °pannâ bo° BC °nam̃ gṛihne | . — 2[1]. C °pannâ bodhisatva âryya°. — 3[1]. *La phrase est répétée dans* B *et* C; *les deux mscr. ont dans la répétition* sam̃bhârasam̃panno°. — 3[2]. C °ḍhasamâdânâham̃ asmim̃nti ku ° dâna bhagnapûrva nâ ° satva ârya°. — 5. BC °ham asmi nthi(C ° smim̃ sthi)tacitto yam̃ vâ pu ° mîm adhiganta(C °ntam̃)vyâ° C °bhûmi adhi ° gṛihne | agre°.

7. B °ham asmim̃ aparimitacetaso | yathâ khalu punaḥ yathâ khalu punaḥ mahâdrumena apanitacetasena bhûmim adhigantavyâ tam̃ bhûmim̃ gadhi ° mîti | bo°. — 9. C °greṇa pûnar viryyeṇa agrâm̃° C °graim̃ me adhivirya°. — 10. BC tam̃ bhûmim a(B ° mig a)dhigamishyâ° B °mi yam̃ bhumim adhigamya° C °yâm̃ bhûmim adhigamishyam̃ mahato janakasyârthâya kari° B °kâyasya kartham̃ kari°.

11. C °kshavaḥ bo° BC °to acchambhi vi° C °nvâgatam̃ bodhisatvo âryya°. — 14. *Les syllabes* °maharsho° *sont rongées dans* B. C °âryyesmim̃ tam̃° B °ryasmim̃ tam̃°. — 15. B °to acchabhi vi° C °rsho yam̃ca ° ryyasmim̃ prâdurkare | B °prâdur arakare.

16. C sadyathi° B °samâdhyâpastabdham̃ pra° C °samâdhyârastabdham̃ prajñâstabdham̃|. — 17. C °kshavaḥ bodhisatvo atito° BC °hasho pam̃° B °vidham ârya° C °vidharmâryyastitam̃ prâdurkare | . — 19. C °kshavaḥ bo ° simham̃viloki°.

आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥ कथं च भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥ सद्यथीदं असंविग्नं विलोकेति । असंत्रस्तं च विलोकेति । असंप्रभीतं च विलोकेति । विगतभयरो[196a]महर्षं च विलोकेति ॥ एवं खलु भिक्षवः बोधिसत्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ कथं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ सद्यथीदं अभीतं च विजृम्भेति अविग्नं च विजृम्भेति असन्त्रस्तं च विजृम्भेति त्रासेन्तो च पुन मारं च मारपर्षदं च महासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ एवं च खलु भिक्षवो बोधिसत्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो महासिंहउक्कासितं उक्कासि ॥ कथं च भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो आर्यमहासिंहउक्कासितं उक्कासे ॥ सद्यथीदं अभीतं उक्कासे असंविग्नं च उक्कासे असंत्रस्तं च उक्कासे अच्छम्भितं च उक्कासे ॥ इदं च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्वस्य आर्यमहासिंहउक्कासितं । त्रिसाहस्रमहासाहस्राय लोकधातौ ये जना सर्वे शब्दं अश्रोषीत् ॥ एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहउक्कासितं उक्कासि ॥

अथ खलु भिक्षवो मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो

1. C °kshavaḥ bo° B °rvidha ârya ° rvidham âryyaṁ mahânâgaṁ viloki°. — 2. C sadyathîdaṁ asavi° B °daṁ ‖ asaṁvignâ vi° BC °kesi | . — 3[1]. BC °kesi | . — 3[2]. BC °kesi | . 3[3]. B °harsho ca° C °harsho vi° BC °kesi | . — 4. BC °siṁhaṁ viloki° C °taṁ viloti | .

6. C °khalu bodhisatvo bhikshavaḥ abhîto° B °rvidha ârya° C °siṁhaṁvikṛimbhitaṁ vikṛiṁbheti | . — 7. B °dhaṁ âryye mahâsiṁhaṁ vikṛimbheti | B °siṁha vijṛimbheti | . — 8. C sadyathîdaṁ abhîtaṁ ca vijṛistesi | asaṁvignaṁ° B °bhîtaṁ ca vijṛimbhesi avignaṁ° BC °gnaṁ ca vijṛimbhesi | saṁ(C ° | asaṁ)trastaṁ ca vijṛimbhesi(C °si |) trâsaṁto ca punaḥ a(B °puna ma)riṁ ca mârapa° C °siṁhaṁ vijṛimbhi ° jṛistesi | B °mbhesi | . — 10. C evaṁ kha ° kshavaḥ bo ° siṁhaṁ vijṛimbhi° BC °mbhesi | .

12. C °taṁ ukkâse | . — 13. C °rsho mahâsiṁhaṁ ukkâsi°. — 14. C sadyathî ° bhîtaṁ ukkâsitaṁ | asaṁvignaṁ ukkâse | asaṁtrambhaṁ ukkâse acchaṁbhitaṁ ca ukkâse | B °staṁ ca ukkâse acchaṁbhitaṁ ca ukkâse | . — 15. C °kshavaḥ bo° B °sya âryaṁ ma° C °siṁhaṁ u°.

16. C triṁsâhasra ° dhâtû ya janâ çabdam açro° B °tau ya janâ sarvaçabdam açro°. — 17. C °kshavaḥ bo° B °tvo âbhî° C °siṁhaṁ ukkâsitaṁ ukkâse | . — 19. C °kshavaḥ mâro° B °vo mâra pâpî° C °daumana ° ghajâto mahantiṁ caturaṅgasenâṁ° B °raṁginiṁ senâṁ° C °çabdaṁ nirnâdam a° B °çabdaṁ nidânam akâ°.

महतीं चतुरंगिनीं सेनां सन्नाहयित्वा येन बोधियष्टिस्तेतोपसंक्रमित्वा बोधिसत्वस्य पुरतो स्थित्वा महान्तं घोषं महान्तं शब्दनिनादमकार्षीत् ॥ सद्यथीदं इमं हरथ इमं निहरथ इमं वधथ मारगणा भद्रमस्तु वो ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो सुवर्णवर्णबाहां चीवरातो निर्नामयित्वा जालिना हस्तरत्नेन ताम्रनखेन सुचित्रराजिकेन लाक्षारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलस्पर्शोपमेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन दक्षिणेन पाणिना त्रिष्कृत्वो शिरमनुपरिमार्जे दक्षिणेन पाणिना पर्यंकं परिमार्जयित्वा दक्षिणेन पाणिना पृथि[196^{b}]वीं पराहनति ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वेन पाणिना शीर्षे परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पर्यंके परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीयं पराहतायां इयं महापृथिवी गम्भीरभीमरूपं अनुनदे अनुरणे । सद्यथापि नाम भिक्षवो महतीये मागधिकाये कंसपात्रीये गिरिकन्दरगताये शिलापट्टे संपराहताये गम्भीरो भीष्मरूपो घोषो अनुनदे अनुरणे एवमेव भिक्षवो बोधिसत्वेन दक्षिणेन पाणिना शिरे परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पर्यंके परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीयं पराहतायं (इयं महापृथिवी गम्भीरभीमरूपं अनुनदे अनुरणे) ॥ सा मारसेना तावत्सुसमृद्धा तावत्सुसंनद्धा भीता त्रस्ता व्यथिता संविग्ना संहृष्टरोमजाता तेन विचरेन्सु तेन विलयेन्सु हस्तिनो पि सानं संसीदेन्सुः अश्वा पि सानं संसीदेन्सुः रथा पि सानं संसीदेन्सुः पदाता पि सानं संसीदेन्सुः प्रहरणा पि सानं संसीदेन्सुः । अपरे हस्तेषु प्रपतेन्सुः

2. C sadyathî° B °dam̃ idam̃ haratha imam̃ ni° C °dam̃ imam̃ haratha imam haratha | imam̃ nirharatha imam̃ nirharatha | bandhatha bandhatha mâ° B °vadha mâra ° stu to | . — 3. C °to acchambhi vigataroma° B °cchamb̃hi vi° C °suvarṇṇavarṇṇam̃ bâ ° staralanena tâ° BC °sucitrirâji° B °sekavarṇṇana mṛi° C °lpakoṭikuça° B °gatena dakshiṇena pâṇinâ trishkṛitvâ çi° C °trishkṛityâ çi° BC °ryam̃kam̃(C °ryaṅka) parimârjja(B °rjayi)-tvâ°.

8. C °kshavaḥ bo° B °tvenu pâṇinâ çirshe parâmṛishṭhe dakshiṇena paryaṅkana pṛithiviyam̃ parâha° C °çirshe parâmṛishṭe dakshiṇena pâṇinâ paryyam̃ke pṛithiviyam̃ parâhateyam̃ i° B °imâm̃ mahâ° C °thiviyam̃ gambhi° B °de anuraṇo || . — 10. C sadyathidam̃ nâ ° kshavaḥ ma °lâpaṭṭasam̃parâ° B °mbhiro smarûpâye gho° C °bhismarûpo° B °raṇe | e° C °raṇe | evam̃m eva bhikshavaḥ bo° BC °çire(B °ro) parâmṛishṭe dakshiṇena pâṇinâ paryam̃(C ° nâ yayam̃)ke parâmṛishṭe dakshiṇe(B °ṇena) pâṇinâ pṛithiviyam̃ parâhatâ-(C ° te)yam̃ sa mârase°.

15. BC °bhîtâs trastâ° C °gnâ hṛishṭaromajâtena vicaretsuḥ | hasti° C °caretsu tena vilayetsu ha° BC °stino(C ° nâ) pi sânam̃ sam̃sidetsuḥ a ° sidetsuḥ(C ° tsuḥ |) ra ° sidetsuḥ (C °tsuḥ |) padâ(B °dâtâ) pi sâ ° sidetsuḥ pra ° sidetsuḥ | .

17. BC hasteshu(C ° shu sânam̃) prapatetsuḥ apare omuddhakâ(C ° kâmâ) prapatetsuḥ apare ava(B °pate apa)ku ° patetsuḥ apare u ° tetsuḥ(B °tsuḥ |) apare vâmena(C °ṇa) pâ ° patetsuḥ apare da ° tetsuḥ | .

अपरे ओमुद्धका प्रपतेन्सुः अपरे अपकुब्जका प्रपतेन्सुः अपरे उत्तानका प्रपतेन्सुः अपरे वामेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अपरे दक्षिणेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः । मारो च पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो एकमन्ते प्रध्याये काष्ठेन भूमिं विलिखन्तो ॥ श्रमणो मे गौतमो विषयं अतिक्रमिष्यतीति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो विविक्तमेव कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरे । सवितर्कानां सविचाराणां व्युपशमादध्यात्मसंप्रसादा चेतसो एकोतिभावादवितर्कमविचारं समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानं उपसंपद्य विहरे । सप्रीतिविरागादुपेक्षकश्च विहरे स्मृतः संप्रजानं सुखं च काये । यत्तदार्या आचक्षते उपेक्षकः स्मृतिमां सुखविहारी तृतीयं ध्यानं उपसंपद्य विहरे । सो सुखस्य च प्रहाणात्सर्वसौमनस्यदौर्मनस्ययोरस्तंगमाद्दुःखासुखमुपेक्ष्य स्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यानमुपसंपद्य विहरे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगत[197a]भयरोमहर्षो रात्र्या पुरिमे यामे दिव्यचक्षुज्ञानदर्शनप्रतिसंखाय चित्तमभिनिर्हरे अभिनिर्नामये । स दिव्येन|चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्वां पश्यति च्यवन्तां उपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां सर्वां प्रजानति । इमे भवन्तः सत्वा कायदुश्चरितेन समन्वागता वाचादुश्चरितेन समन्वागता मनोदुश्चरितेन समन्वागता आर्याणामपवादका मिथ्यादृष्टिका ते मिथ्यादृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोस्तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणादपायदुर्गतिविनिपाते नरकेषूपपन्नाः । इमे

2. C mâro pâ ° ḥkhî daumana° BC °antaçalya ° ṇḍene bhûmim̃ vilikhanto çra°. — 4. C çravaṇe me gauttamo vishayam̃ abhikra°. — 5. C ° kshavaḥ bo ° kuçalai dharmaiḥ savitarkasavicâ° B °rkam̃ savicârair vive° C °sam̃vidya°.

7. B savitarkam̃ savicârâ° C savitarkkasavicârâṇâm̃ vyupasamâd adhyâ° B °vyupaçasâd adhyâ ° dâ cetasâ eko° C °cetasâ | eko °rkasavivâram̃ sa° B °rkasavicâ°. — 9¹. C sapîtevirâ° C saprîtevirâd upe ° re smṛito sam̃°. — 9². BC °sukham̃vihârî°. — 10. C so sukhasya prahâṇâ dukhasya ca pra° BC °prahânât sa° B °t sarvam̃ ca saurmanasyadau° C °daumanasyayo ° gamâ duḥkhâ ° pekshâ smṛitim̃ pari° C °peksha smṛi° C °sam̃vadya°.

13. C °kshavaḥ bo ° bhayo roma° BC °divyasya cakshu ° sam̃lâpa citta° B °ttam abhinihare a°. — 15. B °shyakenâ sa° BC °cyavantâm upa° C °dyantâ suva° BC °duvarṇṇâm̃ suga° C °rmopagatâm̃ sa ° jânâti || B °jânanti | .

16. C °bhagavanto satvâm̃ kâ° BC °kâya(C ° ye)duçcaritena samanvâgatâ vâyâduçca° C °dakâ mithyâdṛishṭikarma° B °dakâ mithyâdṛishṭimithyâdṛishṭikarma° BC ° tos tanpratya° C °tyayâ kâyasya ° rgatim̃ vi° BC ° nipâtam̃ nara° C °shûpapannaḥ. — 19. C° r bhagavato kâ ° câsucaritena samatvâgatâ | mano° BC °dakâḥ sam̃myagdṛishṭikâs te sam̃myadṛishṭikarma° C °rmadharmasamâ° B °ddhetos tanpratya° C °tyayâ kâya° BC °t svargam̃ kâyam̃ de° C °shûpapannâ.

पुनर्भवन्तः सत्त्वाः कायसुचरितेन समन्वागता वाचासुचरितेन समन्वागता मनोसुचरितेन समन्वागता आर्याणामनपवादकाः सम्यग्दृष्टिकास्ते सम्यग्दृष्टिकर्मसमादानहेतोस्तद्धेतोस्तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणात्स्वर्गकाये देवेषूपपन्नाः । इति दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्त्वां पश्यति च्यवन्तामुपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां सत्त्वां जानाति ॥

अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो रात्र्या मध्यमे यामे पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानाये चित्तमभिनिर्हरे अभिनिर्नामयेसि । सो नेकविधं पूर्वनिवासं समनुस्मरे । सद्यथीदं एकां वा जातिं द्वे वा जातीं त्रीणि वा जातीं चत्वारि वा जातीं पंच वा जातीं दश वा जातीं विंशं वा जातीं त्रिंशं वा जातीं पंचाशं वा जातीं शतं वा जातीं सहस्रं वा जातीं शतसहस्रं वा जातीं संवर्तकल्पं वा विवर्तकल्पं वा संवर्तविवर्तकल्पं वा अनेकान्यपि संवर्तकल्पां अनेकान्यपि विवर्तकल्पां अनेकान्यपि संवर्तविवर्तकल्पां अमुत्राहमासिं एवंनामो एवंगोत्रो एवंजात्यो एवमाहारो एवमायुःपर्यन्तो एवंसुखदुःखप्रतिसंवेदी इति साकारं सोद्देशं अनेकविधं पूर्वनिवासमनुस्मरति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो रात्र्या पश्चिमे यामे [197b] अरुणोद्घाटसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषेण सत्पुरुषेण महापुरुषेण पुरुषर्षभेण पुरुषद्रव्येण पुरुषशूरेण पुरुषवीरेण पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषपद्मेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपुण्डरीकेन पुरुषाजानेयेन पुरुषधौरेयेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना निक्रान्तेन विक्रान्तेन पराक्रान्तेन अर्थिकेन अप्र-

3. C °satvân paçya° B °çyati vyavantâ° BC °duvarṇṇâm̃ suga° BC °hîṇâm prâ° C °gâm̃ matvâm̃ jânanti ||.

6. B °rnâmayetsi | . — 8. C sadyathi° B °dam̃ || ekam̃ vâ jâtim̃° BC °dve vâ jâtim̃ tri-(C °trim̃)ṇi vâ jâtim̃ catvârim̃ vâ jâtim̃ pam̃ca(C ° cam̃) vâ jâtim̃ da° C °daçam̃ vâ jâtim̃ vim̃° BC °vim̃çam̃ vâ jâtim̃ trim̃ ° C °trim̃çam̃ vâ jâtim̃ catvârim̃çam̃ vâ jâtim̃ pam̃câ° B °trim̃çam̃ vâ jâtim̃ pam̃câ° BC °câçam̃ vâ jâtim̃(C ° tim̃) çatam̃ vâ jâti(C ° tim̃) sahasram̃ vâ jâtim̃(C ° tim̃) çatasahasram̃ vâ jâtim̃(C °tim̃ |) sam̃varttakalpâm̃ vâ vivarttakalpâm̃ vâ (C °vâ anekânyapi) sam̃varttavivarttakalpâm̃(C ° lpâ) vâ anekâ(C ° kâm̃)nyapi sam̃varttati anekânyapi vivarttati anekâ(C ° kâm̃)nyapi sam̃varttavivartta(B ° rttâ)kalpâm̃(C ° lpam̃) amutrâham asmim̃ | evam̃nâ ° sam̃vedi iti(C ° ti |) sâ° C ° sâkâlam̃ so ° dham̃ apûrvanivâsam̃ samanu° B °nivâsam̃m anu °.

15. C °kshavaḥ bo° B °dhisa abhi° C °ruṇoghâṭakâlasamaye° B °dravyeṇa shurushaçûlena purushavî° C °sim̃hena purushapadmena purushakumu ° jânena purushadhaurena anu ° thinâtikrântena vikrântena parâkrantena arthi° BC °rthikena gacchanti | ekena apra-(C ° na prama)tte° B °vyapakṛishṭhena viharante ga° BC °prâptavyam̃ boddhavyam̃ abhisam̃boddha(C °bodha)vyam̃ | sarva ° ktayâ(B °yâ |) anu°.

मत्तेन आतापिना प्रहितात्मेन व्यपकृष्टेन विहरन्तेन गतिमतानुस्मृतिधृतिमता बुद्धिमता प्रज्ञामता सर्वशो सर्वज्ञताये ज्ञातव्यं प्राप्तव्यं बोद्धव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वन्तं एकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धे । सव्यथीदं इदं दुःखं अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधो अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपत् । इमे आश्रवा इमो आश्रवसमुदयो अयं आश्रवनिरोधो अयं आश्रवनिरोधगामिनी प्रतिपत् । इह आश्रवा अशेषा निरवशेषा निरुध्यन्ति व्युपशाम्यन्ति प्रहाणमस्तं गच्छन्ति । यदिदं इमस्य सतो इदं भवति इमस्य असतो इदं न भवति । इमस्योत्पादादिदमुत्पद्यते । इमस्य निरोधादिदं निरुध्यति इति पि । अविद्याप्रत्ययाः संस्काराः संस्कारप्रत्ययं विज्ञानं विज्ञानप्रत्ययं नामरूपं नामरूपप्रत्ययं षडायतनं षडायतनप्रत्ययं स्पर्शः स्पर्शप्रत्यया वेदना वेदनाप्रत्यया तृष्णा तृष्णाप्रत्ययमुपादानं उपादानप्रत्ययो भवो भवप्रत्यया जाति जातिप्रत्यया जरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा भवन्ति । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति । इत्यपि अविद्यानिरोधात् संस्कारनिरोधः संस्कारनिरोधाद्विज्ञाननिरोधः विज्ञाननिरोधात् नामरूपनिरोधः नामरूपनिरोधात् षडायतननिरोधः षडायतननिरोधात्स्पर्शनिरोधः स्पर्शनिरोधाद्वेदनानिरोधः वेदनानिरोधात्तृष्णानिरोधः तृष्णानिरोधादुपादाननिरोधः उपादाननिरोधाद्भवनिरोधः भवनिरोधाज्जातिनिरोधः जातिनिरोधाज्जरामरणशोकप[198a]रिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा निरुध्यन्ते । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ॥ सर्वसंस्कारा अनित्याः सर्वसंस्कारा दुःखा सर्वधर्मा अनात्मानः ॥ एतं शान्तं एतं प्रणीतं एतं यथावदेतं अविपरीतं यमिदं सर्वोपधिप्रतिनिःसर्गो सर्वसंस्कारसमथा धर्मोपच्छेदो तृष्णाक्षयो विरागो निरोधो निर्वाणं ॥

3. C sadyathi° B °thîdam̃ ‖ idam̃ duḥ° C °idam̃ duḥkham̃ ayam̃ duḥkham̃samu° B °pratipad ime â°. — 5. C ime âçra ime âçravasamu° B ime âçravâ ime âçravâ ime âçravasamu°.

6. B °çravo açeshâ nirava° C °çravâto açeshâ nirava °cchati | B °cchanti yad i°. — 7[1]. C yam idam̃ idam asya santo bhavati imasya asanto idam̃ na°. — 8[1]. BC °pi avi°. — 8[2]. C avidyâpratyayâḥ sam̃skârâ sam̃skârapratyaram̃ vijñânam̃ vijñânapratyayam̃ | nâmarûpam̃ nâmarûpam̃ pratyayam̃ | sha ° ḍâyatanam̃ pratyayam̃ | sparça spar̃çapratyayam̃ | vedanâ vedanam̃ pratyayam̃ | tṛishṇâ tṛishṇam̃ pratyayam̃ | upadâ ° dânam̃ pratyayam̃ | bha ° vapratyayam̃ | jâti jâtipratyayam̃ | ja ° daumanasyaupâyâso bhavanti | .

12. C evam̃m asya ke° B °duḥskandha°. — 13. C °t shaḍâyatananirodhoḥ sha ° ḥ vedânânirodhâ tṛishṇânirodhaḥ tṛishṇânirodhâd vedanânirodhaḥ vedanânirodhâd u° BC °çokaparideduḥkha° C °khadaumanasyo°.

18[1]. BC °ti sa°. — 18[2]. BC sarvasam̃skâro ani° B °sam̃skarâ duḥ° C °skâroḥ khâ sarvadha ° tmâno | . — 19. B °avirîtam̃° C °rîtam̃ yad idam̃ sarvo° B °rvasaskâ° BC °rasamartho dha° B °cchedatri° C °cchedaḥ tṛı ° dho nivâṇam ‖ .

अथ खलु भिक्षवो तथागतस्तस्मिं समये इदमुदानमुदानेसि ॥

सुखो पुण्यस्य विपाको अभिप्रायश्च ऋध्यति ।
क्षिप्रं स परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥
पुरतो ये उपसर्गा देवता मारकायिका ।
अन्तरायं न शक्नोन्ति कृतपुण्यस्य कर्तुं वै ॥

ये भवन्ति अल्पपुण्यस्य विघ्ना ते न भवन्ति पुण्यवतो । बलवां भवति समाधि सम्भारतो पुण्यानां । यथदेव देवलोके अथ वा वसवर्तिमनुष्येषु कृतपुण्यः प्रार्थयते तथा ऋध्यते तस्य । अथ वा पुनर् प्रार्थयति निर्वाणं अच्युतपदमशोकं मार्गं दुःखप्रशमनं प्रतिलभते । अल्पकिशरेण बोधि उत्तमा स्पर्शिता इह मया प्रज्ञाये वीर्येण च दुःखं मोचितं मारमोहितं गुहं प्राप्ता च सर्वज्ञता मारो च निहतो सबलवाहनो भस्मीकृतो अन्तको तस्मिं बोधिद्रुमोत्तमे स्थितो हं ॥

सप्ताहं एकासने देवकोटीसहस्राणि पूजयेन्सुः ॥ तस्मिं आसने दिव्यं चन्दनचूर्णं ओकिरेन्सुः पुष्पेहि च मान्दारवेहि ओकिरेन्सुः दिव्यानि तूर्याणि उपरि अघट्टितानि प्रवायेन्सुः तदा देवा च दिव्यानि चन्दनचूर्णानि उपरितो प्रकिरेन्सुः दिव्यानि च अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मान्दारवाणि पुष्पाणि प्रवर्षेन्सुः महामान्दारवाणि पुष्पाणि कर्कारवाणि महाकर्कारवाणि रोचमानानि महारोचमानानि भीष्माणि महाभीष्माणि समन्तगन्धानि महासमन्तगन्धानि मंजूषकानि महामंजूषकानि पारिजातकपुष्पाणि दिव्यानि सुव-

1. C °kshavaḥ tathâgato tasmiṁ° B °gates tasmiṁ°. — 2. C °kho papuṇyapuṇyavi° B °ṇyavipâ° C °çca ridhyati | B °çcarishyati | . — 3. C °praṁ ca pa° B °praṁ pa ° nirvṛittiṁ°. — 4. B °to she upa° B °kâ anta°. — 5. BC °knoti kṛi° B °karttuṁ vai | .

6[1]. C °ghnân te na bhavanti ca | puṇyavanto B °to ba°. — 6[2]. C balavâṇ bhavanti samâ° BC °mâdhiṁ sambhâ°. — 7. BC yadi ye ea deva° B °loke | atha ° thâ ridhyate tasya | (*ou* °tasyâ). — 8. B arthâ vâ pu° C °puna prârtha° BC °yanti ni° C °cyutaṁ pa° BC °te alpa°. — 9. C °kiçaleṇa bo° BC °ttamo spa° C °spaçitâ | i° B °mokshayituṁ bhâ° C °mocituṁ bhâ° BC °hituṁ gu° B °jñatâ | mâ ° to haṁ saptâ°.

12[1]. C °koṭisa° BC °yetsuḥ. — 12[2]. BC tasmiṁ âsane divyaṁ(C ° vya) candanacûrṇṇaṁ okiretsuḥ pushpehi ca mâ(B °mândâ)ravehi okiretsuḥ divyâni(C °.ṇi) tûryâṇi upani a(C °niḥ)gha ° dyetsuḥ ta ° to prakiretsuḥ divyâni(B °ni ca) agu° B °keçaracû° BC °tracûrṇṇâni divyâni(C °ṇi) mândâravâni pu(C ° pû)shpâṇi pravarshetsuḥ(C °tsuḥ |) mahâmândâravâṇi pu(C °pû)shpâṇi karkâ(C ° ṇi kakâ)ravâṇi mahâkarkâravâṇi(C °ni) ro° B °ni bhîshmâni mahâbhî° B °pâtijâta ° C °pârijâtapushpâni divyâṇi suvarṇṇapushpâṇi divyâṇi rûpyapûshpâṇi divyâṇi ratnamayâṇi pushpâṇi pravarshe° BC °rshetsuḥ (C ° tsuḥ |) divyâni(C ° ṇi) triṁçaccha(B ° çaccha)trasahasrâṇi divyâni(C °ni ca) ratnamayâni antariksha(C °kshe)smiṁ° C °tâni âcchâ ° BC °yetsuḥ ji° C °naikaṁkalpa°.

णपुष्पाणि रूप्यपुष्पाणि सर्वरत्नामयानि पुष्पाणि प्रवर्षैन्सु: दिव्यानि चिंशच्छतसहस्राणि दिव्यानि रत्नमयानि अन्तरीक्षस्मिं प्रादुर्भूतानि च्छादयेन्सु: जिनकायं शैलं रत्नामयं स्तूपं वा सुवर्णमयं नैककल्पकोटिकुशलमूलसमन्वागतं ॥

अथ खलु [198^b] भिक्षव: संबहुलाश्च शुद्धावासकायिका देवा येन तथागतस्तेनोपसंक्रमित्वा तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्ते स्थितासु: सगौरवा सप्रतीसा एकांशीकृता प्रांजलीकृतास्तथागतमेव नमस्यमाना ॥ एकान्ते स्थिता भिक्षव: ते संबहुला: शुद्धावासकायिका देवपुत्रा अशीतिहि आकारेहि मारं पापीमं संमुखं अभिगर्जैन्सु: ॥ कतमेहि अशीतीहि ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । न खलु पुनरहं पश्यामि श्रमणस्य गौतमस्य कंचिद्देवमनुष्येषु निक्षेपणं यन्नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । ये पि चेमे स्वविषयकायिका देवपुत्रा: श्रमणस्य गौतमस्य अभ्यन्तरो परिवारो यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपा: सत्वा: पूर्वयोगसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपा: सत्वा: निर्वाणसन्तिका भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपा: सत्वा: द्युतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपा: सत्वा: अनूनाचारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपा: सत्वा: गर्भावक्रान्तिसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम

4. C °nditvâ ekânte asthâsi | sagau° B °sthâtsuḥ sagau° C °pratimâ ekâm̃ ° lîkṛitâ tathâgatam evam̃ namasyamâno B °mânâ e°.

6. BC °pimâm̃ sam̃° C °mukhi abhi° BC °jyetsuḥ ‖ . — 8^1. BC °tîhi na°. — 8^2. B °pîmam̃u eta°. — 9. C °mi çravaṇasya gauttama kaçci devama° BC °nushyasam̃ni° B °kshepeṇa yannû° C °ṇam̃ yam̃ nûnâham̃ çravaṇo gauttamo ni° B °ham̃ çramaṇo gautamo nirvidya avakrameyam̃ nâma°. — 10^1. B nâma te° C °nâmam̃ te°. — 10^2. C °trâḥ çravaṇasya gauttamasya abhya °ham̃ çravaṇo gauttame° B °ham̃ çramaṇo gautamo ni °meyam̃ na nâ°.

12^2. C °ham̃ çravaṇo gauttamo ni°. — 13. C °pîmam evad a°. — 14. (*Phrase omise dans* B) C °çravaṇo gauttamo ni°. — 15^1. (*Phrase omise dans* B) C °pîman etad abhûshi ‖ evam̃rûpâs satvâḥ pûrva° (C *répète ici les quatre dernières phrases avec les variantes suivantes :* °çravaṇo gauttamo ni °meyam̃ na °shi | e ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni ° meyam̃ na nâ ° shi; *puis, il fait suivre les phrases des lignes* 17 *et* 18, *et continue comme* B). — 15^2. B etadrupâḥ sa° C °nnâḥ bha° BC °nti | yam̃° C °çravaṇo gauttamo ni°.

17. (*Phrase omise dans* B, *voir* l. 15^1) C °tvâḥ anunâcâ ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni°. — 18^1. (*Omis dans* B). — 18^2. BC °krântasampa° B °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 19. C °pîmâḥ e° B °shi e°

ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा गर्भस्थितिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः जातिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कुलसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लक्षणसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अनुव्यंजनसंपन्ना भवन्तिं यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कृताधिकारा धर्मसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कल्याणसं[199a]पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः वर्णसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे विर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कारवर्णसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अध्याशयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा सत्त्वसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः सर्वविभूतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कायकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वाचाकर्मसंपन्ना

1. C °satvâḥ ga° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 2[1]. B °shi e°. — 2[2] B evarûpâḥ° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 4. C °çravaṇo gauttamo ni°. — 5[1]. B °shi e°. — 5[2]. C °satvâḥ la° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°.

7. C °satvâḥ anu° B °tvân anu° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 8[1]. B °shi e°. — 8[2]. C evarûpâḥ satvâ kri° B °kritâḥ kritâdhi° C °dhikârasampa° B °dharmâsampa° BC °nti | yam̃° C °çramaṇo gauttamo ni°. — 10. C °rûpâs satvâḥ ka° ham̃ çravaṇo gauttamo ni° B °çramaṇo gau°.

11[2]. C °çravaṇo gauttamo ni°. — 13. B °kâlavallasam̃° C °kâlavallabhamam̃pannâ° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 14[1]. B °shi e°. — 14[2] C °satvâḥ adhyâ °ham̃ çravaṇo gauttamo vividya°. — 15. B °shi e°.

16. C °satvâḥ satvasam̃° B °tvâ satvasam̃° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 17[1]. B °shi e°. — 17[2]. C °rûpâ satvâḥ sa° BC °rvavibhûsam̃° C °vati | yam̃ nû° B °nti | yâm nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 18. B *transporte après la phrase de la* p. 289, l. 5, *les phrases de ces lignes* 18 *et* 19 *suivies d'une répétition* (*que je désigne par* b) *des phrases de la* l. 20. — 19. (*voir la note précédente*) C °çravaṇo gauttamo virvidya° B °nividya°. — 20[1]. B °shi evam̃ ° b ° shi eva°. — 20[2] B evarûpâḥ satvâḥ vâcakarmasamanvâgatâ bha° C vâcâ ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni°.

भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः चित्तकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः सत्वसारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः सारप्रवरसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः अपरिहाणिधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अभिरूहसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपास्सत्वाः यापनकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः चारित्रसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः महाकरुणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य [199b] अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आवाससंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा महेशाख्यत्वसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा धर्मैश्वर्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा महाधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लोकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अ-

1. B °shi evam̃rûpâḥ satvâḥ satvasâra° (l. 3). — 2. (*omis dans* B) C °çravaṇo gauttamo ni°. — 3[1]. (*omis dans* B). — 3[2]. BC °tvâḥ satvasârathisam̃° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 4. B °pîmam̃ te satvâ sâra°. — 5. C °rûpâs satvâḥ° BC °sârathipravara(C °vala)-sam̃ ° nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°.

6[1]. B °shi evam̃rûpâḥ satvâḥ kâya° (B *place ici les phrases* 288, 19; 20[1]; 20[2], 289, 1). — 6[2]. B evarû° C °rimâṇidha° BC °nti yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 7. B °shi e°. — 8. B evarûpâḥ° C °bhirûhanasam̃° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 9[1]. B °shi e°. — 9[2]. C °rûpâḥ satvâḥ yâvacanakasam̃ ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni°. — 10. B °shi e°.

11. B evarû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 12[1]. B °shi e°. — 12[2]. B evarû° C °satvâḥ ma° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 13. B °shi e°. — 14. B evarû° C °satvâḥ â° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 15[1]. B °shi e°. — 15[2]. B evarû° C °satvâḥ ma° BC °çâkhyasam̃° B °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°.

16. B °shi e°. — 17. C °satvâḥ svayam̃ dharmmasam̃ ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni°. — 18[1]. B °shi e°. — 18[2]. B evarû° C °rûpâ satvâḥ ma° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 19. B °shi e°. — 20. B evarû° C °satvâḥ lo° ham̃ çravaṇo gauttamo ni°.

पक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लोकविचयसंपन्ना भवन्ति यन्नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं । न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लोकप्रविचयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा ऋद्धिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा बोधिपक्षिकधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपास्सत्वाः उत्थानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वीर्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्मृतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वास्समाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा प्रज्ञासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा विमुक्तिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्[२००a]भूषि । एवंरूपाः सत्वा विमुक्तिज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा प्रतिभानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपा सत्वा व्याकरणसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो

1[1]. B °shi e°. — 1[2]. B evarû° C °satvâḥ lokanicayasam̃° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °meyam̃ na nâ°. — 2. B °shi e°. — 3. C evam̃satvâḥ rûpâḥ lokavicaya° ham̃ çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 4[1]. BC °pîmam̃ eta° B °shi e°. — 4[2]. B evarû° C °satvâḥ ṛi° B °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 5[1]. B °shi e°. — 5[2]. B evarû° C °satvâḥ bodhipakshmakadha ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni° B °rvidyarpakra°.

7[2]. B evarûpâḥ satvâḥ upasthânasam̃° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 8[1]. B °shi e°. — 8[2]. B evarû° C °satvâḥ vi° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 9. BC °pîmam̃n eta° B °shi e°. — 10. B evarû° C °satvâḥ smṛi ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni°.

11[1]. B °shi e°. — 11[2]. B evarû° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 12. B °shi e°. — 13. B evarû° C °satvâḥ pra° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 14[1]. B °shi e°. — 14[2]. B evarû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 15. B °shi e°.

16. B evarû° C °rûpâs satvâḥ vimukti° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamâ ni° BC °nividya°. — 17[1]. B °shi e°. — 17[2]. B evarû° C ° satvâḥ pra ° ham̃ çravaṇo gauttamo ni° B °ṇe gotame° C °rvidya apakra°. — 18. B °shi e°. — 19. C °satvâḥ vyâ ° ham̃ çramaṇo gauttamo ni°.

गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपास्सत्वा धर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अनवद्यधर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा दर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आनिंज्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपा सत्वाः परित्राणसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा पूर्वोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा युगोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कल्याणोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अग्रोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा ज्येष्ठोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा श्रेष्ठोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूना[२००b]हं श्रमणे

1[1]. B °shi e°. — 1[2]. B evarû° C °satvâḥ dha ° haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 2. B °shi e°. — 3. C °satvâr anavadyadharmasampannâ bha ° haṁ çravaṇo gauttamo virvidya apa°. — 4[1]. B °shi e°. — 4[2]. B evarû° C °satvâḥ jñânadarçanasampannâ bha° haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 5. B °shi e°.

6. B evarû° C °satvâḥ sarvadarça° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa° B °nividyâ°. — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. C °rûpâs satvâḥ rûpasampannâ° B °haṁ nirvi° C ° çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 8. B °shi e°. — 9. B evaṁ satvâ anendriyaṁsaṁ° C °satvâḥ rûpâ nendriyaṁsaṁ° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 10[1]. C na nâga te° B °shi e°. — 10[2]. B evarû° C °satvâḥ satvaparitrâṇaṁ bha° BC °nti || yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

11[1]. B °shi e°. — 11[2]. B evarû° C °satvâḥ pû ° çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 12. B °shi e°. — 13. C °satvâḥ yu ° haṁ çravaṇo gauttamo virvidya apa°. — 14[1]. BC °pîmaṁ evaṁ°. — 14[2]. B °kalyânasaṁpa° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 15. B °shi evarû°.

16. C °satvâḥ agrotpâdasaṁpânnâ bha ° haṁ çravaṇo gauttamo virvidya aprakra°. — 17[2]. C °jyeshṭotpâ° BC °tpâdâsaṁ ° nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 18. B °shi e°. — 19. C °satvâḥ çre° BC °çreshṭotpâ° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः प्रणिधिपूर्वोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा निःश्रेयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा उपचयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा उपलक्षनकुशला भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा संभारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यपंचांगिकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यमहापंचांगिकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यपंचज्ञातिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यमहापंचज्ञातिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा एकाग्रमनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अरणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अरिसैन्यप्रमर्दनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्र-

1[1]. C °pîmam̃ eta° B °shi e°. — 1[2]. B evarû° C °praṇiṇipû ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 2. B °shi e°. — 3. C °satvâḥ nihçreyam̃sam̃ ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 4[1]. B °shi e°. — 4[2]. B evarû° C °satvâḥ upaca ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 5. B °shi e°.

6. C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. B evarû° C °satvâḥ satvâ sam̃bhâ ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 8. B °shi e°. — 9. C °satvâḥ âryya° BC °mâdhim̃ sam̃° C °çravaṇo gauttamo ni° B °rvidyâ apa°. — 10[1]. B °shi ârya°. — 10[2]. C °satvâḥ aryye ma° BC °m̃âdhim̃ sampannâ° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

11. C °shi | evam̃rûpâḥ satvâ âryyapam̃câṅgikasam̃pannâ bhavanti | yam̃ nûnâham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apakrameyam̃ | na nâma te pâpimam̃ etad abhûshi | B °shi e°. — 12. B evarû° C °satvâr âryyapam̃° BC °nti | yam̃ nû° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 13[1]. B °shi evarû°. — 13[2]. C °satvâḥ â ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 15[1]. B °shi evarû°. — 15[2]. B °tvâ grama° C °tvâr ekâgra ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa° B °nividyâ°.

16[1]. °shi evarû°. — 16[2]. C °satvâḥ araṇâm̃sam̃ ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 17. B °shi e°. — 18. B evarû° C °satvâḥ ari° B °bhavam̃ti yam̃° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

मणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्वयम्भूसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्वयम्भूधर्मतासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अग्राये परमाये धर्म[201a]ताये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा कृतपुण्यतासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अग्राये परमाये वर्णसंपदाये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वर्णसंपन्ना ते पुनः पापीमं सत्वा दुष्प्रधर्षा भवन्ति । पश्य पापीमं यावत् महद्यं अपराधं ॥ एकमन्ते स्थिता भिक्षवः शुद्धावासकायिका देवा मारं पापीमं इमेहि अशीतीहि आकारेहि संमुखं अभिगर्जेन्सुः ॥ इदमवोचद्भगवान् राजगृहे विहरन्तो गृद्धकूटे पर्वते इमस्मिंश्च पुनर्व्याकरणे भाष्यमाणे पंचानां भिक्षुशतानां अनुपादाश्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि आत्तमनसस्ते भिक्षू भगवतो भाषितमभिनन्देन्सुः ॥

अवलोकितं नाम सूत्रं समाप्तं ॥

एवं मया श्रुतं एकस्मिं समये भगवां वैशाल्यां विहरति आम्रपालीवने महता भिक्षुसंघेन सार्धं महता च बोधिसत्वगणेन ॥ अथ खलु विशुद्धमति भिक्षुरुत्थायासनादेकांशं चीवरं प्रापयित्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिस्थापयित्वा येन

1[1]. B °shi e°. — 1[2]. B evarû° C °satvâḥ sva ° çravaṇo gauttamo nirvidya aprakra°. — 2. B °shi e°. — 3. B evarû° C °satvâ sva ° çravaṇo gauttamo nirvidya apa° — 4[1]. B °shi e°. — 4[2]. B evarû° C °satvâḥ âgrâ° B °rmatâtâye sam̃° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

6[1]. B °shi e°. — 6[2]. B evarû° C °satvâḥ kritapuṇyâsam̃ ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°· — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. B evarû° C °satvâḥ agrâ° B °dâye samanvâgato bha° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 9[1]. B °shi e°. — 9[2]. B evarû° C °pâḥ satvâḥ varṇṇasam̃pannâç ca punaḥ satvâ du° B °nnâ ca pu ° dharsho bha° C °vati | . — 10[1]. C °yâvad ayam̃° B °mahâvad ayam̃° BC °dhâm̃ e°. — 10[2]. B ekatamantasthi° C °sthito bhi° C °devâḥ mâ ° çitihi â° BC °rjjetsuḥ | .

12. C °vyâkaraṇam̃ bhâshamâne pam̃ ° vebhya cittâ° B °vebhyoç cittâ° C °bhikshu bha° BC °ndetsuḥ || . — 15. C iti çrîmahâvastune ava ° ma sutram̃°.

16. C °çrutam ekasmim̃° B °tamm ekasmin samaye° C °gavân vaiçâ° B °ti âçramapâ° C °pâliva ° kshus sam̃ghe° B °rddham̃ mahâtâ ca bo°. — 17. B °çuddhirmati bhi° C °ddhamatir nâma bhi ° tthâya âsanâto ekâm̃° BC °kâm̃çaci° C °prâvaritvâ dakshiṇajânu° stenâñjalim̃° BC °praṇamayitvâ bha°.

भगवांस्तेनांजलिं प्रणामयित्वा भगवन्तमेतदुवाच ॥ यद्भगवता बोधिसत्वभूतेन बोधिमण्डं उपसंक्रमित्वा बोधिमण्डे स्थिहित्वानावलोकितं सर्वलोकहिताय सर्वलोकसुखाय तं भगवां निर्दिशतु तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च बोधिसत्वानां च महासत्वानां महन्तो धर्मालोको कृतो भविष्यति आश्वासो च दत्तो भवति ॥ अथ खलु विशुद्धमतिर्भिक्षुः ताये वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

कथं त्वं लोकप्रद्योत अप्रमेय निरुपधि ।
नैरंजनां तरितो सि हिताय सर्वप्राणिनां ॥
ये निमित्ता अभूत्तत्र तरमाणे नरोत्तमे ।
व्याकरोहि महावीर तथागत महामुनि ॥
यथा ते लोकप्रद्योत बोधिमण्डो [201b] अलंकृतो ।
तथा हि मे पृच्छितो ब्रूहि अर्थकामहितंकरं ॥
यथा उत्तमा बोधि प्राप्ता त्वया लोकस्य चेतिय ।
यथा पापीमं प्रहनेसि कृष्णबन्धुं ससैन्यकं ॥
दृश ते बला स्वयंभू सत्वसार निरुत्तरा ।
. . . .

ऋद्धिप्रभावो ष प्रतपसि दिशा सर्वा सार्थवाह नरमरुपूजित शतकृत्वो महर्षे । क्रमसि यथैव हन्सराजा हिमवरपाण्डरो शुद्धो धार्तराष्ट्रो वरसुरवर अकिलंतकायो । व्रजसि दिशतो विदिशा तावदेव देवासुरनागयक्षसंघा मरुभवना कृत्वा

1. BC °dhimaṇḍe upa° BC °hitvà nàgàva° B °loki sarva° C °kitaṁ sarvelokahità °khâya ta bhagavàn nirddi° BC °nukaṁpàya mahato° C °to janakasyàrthà ° shyàṇâṁ ca mahâ° B °shyâṇàṁ ca mahàbodhisatvà mahà° BC °hâsatvànàṁ ca mahato dharmaloko ° tto ca bhavati ‖.
6. C °çuddhamati bhikshus tàye ve°. — 8. C °dyoto apra°. — 9. C nairajanàṁ tarit-vàna hi° B °taritàṁ na hi°. — 10. C °ttà at tatra taramâṇo naro° B °ttaro |.
11. B °hi mah......(*quelques syllabes rongées*)...muniṁ | C °hi mahâvîro tathâgata mahâprabhoḥ A °hi ma....muniṁ |. — 12. C °dyotâ bodhimaṇḍe a°. — 13. BC °cchito kruhi arthako ma° C °mahatiṁ karaṁ |. CM °mà pràpto bodhi lokasya cati yathâ° B °ptâ loke lokasya°. — 15. B °pìmàṁ paha.....(*quelques syllabes rongées*)...nyakâṁ | A °pìmâṁ ha.....nyakàṁ | C °pimàm yo hantâ kṛishṇabandhu sasainyakàṁ |.
16. C darçate vaṁ svayaṁbhûṁ ca sa° BC °ttaro ‖ ṛiddhi°. — 18. C °diçâ sarvârtha-vàharaṇamarupûjitaḥ | çatà° B °pùjiḥ çata° BC °kṛita maha°. — 19. C °thaivaṁ haṁsa-ràjà° BC °ddho vàrttaràshṭro° C °shṭro ca su° BC °suravara kilanta(C °laṁta)kâyo vra°. — 20 BC vrajato diçato vidiça tàvad evo(C ° vaṁ) devàsu ° ghà manubhavanâ kṛitasar-vajihmabalàṁ sthùlàṁ yathai°.

सर्वजिह्मवर्णस्थूणां । यथैव दग्धां स्थूणां सुवर्णबिम्बं अभिभवति तथा शास्ता सर्वलोकमभिभवति । कुसुमितो रत्नकायो लक्षणेहि यथा गगणं प्रतिपूरं तारकेहि । पुण्यशतसहस्रेहि कोटि परा न विद्यति सुगतस्य एकनामे ॥ न ते स्ति कोचित्समसमो सर्वलोके कुतो विशिष्टो तावदेव सर्वा संप्रभासि दश दिशता समन्ता सहस्ररश्मि यथा अन्तरीक्षे ॥ अलंकृतस्ते दशबल आत्मभावः द्वात्रिंशकवचितलक्षणेहि घनातो मुक्तो यथा कार्तिकस्मिं चन्द्रो व शोभते ॥ यथा तारकेहि सहस्रशीतिं चतुरो अशीति अन्यस्वरं शास्तु येहि घोषो अंगसहस्रेहि अविकल्पा पंचपुरा परिगृहीता भगवतो येहि भगवतो वाचा (??) ॥ मुखतो गन्धो भगवतो चन्दनस्य प्रवायते । अतुलियमप्रमेयं बुद्धक्षेत्रं अपरिमितं भरित्वा समेति खिल दोषमोहं । त्रिसाहस्रा सर्वा यदि पि लोकधातु पूरा भवे शिखाशिरि सर्षपेहि शक्यं गणेतुं स्यात्सर्षपा एकमुहूर्तें विचक्षणेन न त्वेव शक्यं गणयितुं सर्वसत्वधातू दशसु दिशासु अपरिमिता अनन्ता या हि भगवतो चन्दनस्य घ्रायित्वा गन्धं प्रतिलभे । क्षान्तिभूमि धीर अतुल्य महाकरुणावीर महाप्रतापबलवां भिषज सत्वानां । नाथ अनुपलिप्त दक्षिणेय शरणव्रजतां जिनप्रवर स्वयंभो ॥ कस्तृप्तिं हि जनये त्वां स्तुवन्तो ॥ तथा हि बलो भगवतः अप्रमेयो ॥ अनन्तवर्णं हतरागं शान्तचित्तं शरणं व्रजेम त्वा अभिभुं अनभिभूतं ॥ भवेय अन्तं गगणं व्रजतो शक्यं समुद्रं पि ततः क्षपेतुं न शक्यं

1. BC °gdhâm̃ suvarṇṇa° C °lokam abhi kusu°. — 2. B °to latakâye° C °to ratakâyo° B °pûra tâ° C °pûrṇṇatâ° BC °kehi puṇya°. — 3^1. B °koṭi purâ navanavati su° C °koṭi purâ çatasahasrehi koti purâṇavanavati sutatasya e° BC °ekarâme na te°. — 3^2. C na tenâsti kim̃cit sa° B °sti kiñcit sa ° çishṭho tava de° C °shṭo tava de° BC °d eva sarve sam̃prabhâsi | da° C °diçatâm̃ sama° B °srarasmi yathâ° C °thântariksha alam̃° B °kshe alam̃°. — 5. C °kṛitâs te daçabara âtmabhâvo dvâ° BC °trim̃çaka(C °çatka)vaḍitala ° nàtra mu° C °rttikesmim̃° BC °ndro ca çobha° B °bhate ta yatha°.

6. B yatha kârakâhi sahasra° C yathâ vârake ° sho am̃gasahasrâhi avikalpâ pam̃°. — 8. C °khato gandhaḥ bha°. — 9^1. BC °liya apra° C °miyam̃ bha ° la doshamehaṁ tri° B °ham̃ tri°. — 9^2. BC trisâhasrasarvâ° B °rvâ ye pi hi (C °yam̃ pi) lokadhâtu purâ° C °bhavet çikharani sarshape° B °ve çikhaçiri° C °pehi çakyam̃ gaṇayitum̃° BC °syèt || sarshapo e° C °rttena vicakshaṇena na tvaivam̃ gaṇa ° tvadhâtum̃ daçasu di° BC °mita anantâ-(B °ntâ ye)hi bha ° tilabhe kshanti°.

12. B kshanti | bhumi° C kshanti | bhumî dhî ° tula mahâkaru° BC °pratâtaba° C °lavân abhîshaṇa satvâ° B °vâm̃ bhîshaṇa satvâ°. — 13. B °anulipta° C °çaraṇam̃ vra° C °svayambhûḥ | B °yam̃bhoḥ | . — 14^1. C kaḥ tṛi° BC °ye tastutavas tathâ°. — 14^2. C °gavato a° BC °meyo ana°. — 15. C anantaḥ varṇṇam̃ hataroga ṇântaci° B °hataroga çâ° je. .tvâ abhibhum̃° BC °bhûtam̃ bha°.

16. C bhaveyaḥ anantam̃ gagaṇam̃ vra ° mudro pi tataḥ kshapayitum̃ tathâ° B °taḥ kshayetum̃ na çakya ji ° tum̃ tathâ°.

जिने बलप्रमाणं क्षपेतुं । तथा हि संबुद्धो संभूतबलो ॥ सिंहं नरेन्द्रं दशबलं अप्रमेयं पृच्छामि ॥ वीर हतराग शान्तं चित्तं ज्ञानेन शुद्धा दशदिशता असंगतिता(?) स मे प्रश्नं हितकर व्याकरोहि ॥

कल्पकोटिसहस्राणि अप्रमेयमचिन्तिया ।
चरितो भोति अर्था[202ª]य सर्वज्ञो द्विपदोत्तमो ॥
दानं शीलं च क्षान्ति च ध्यानानि च निषेविता ।
प्रज्ञा च चरिता पूर्वं कल्पकोटिशतां बहूं ॥
आग्नेयमणीनां या आभा गगने विद्युतान वा ।
नक्षत्राणां चापि या आभा जिह्मवर्णा भवन्ति ता ॥
नास्ति देवो वा नागो वा यक्षो कुम्भाण्डराक्षसो ।
यस्य एतादृशकायो यथा ते नरनायक ॥

सुरासुरवरपूजनीयो गुरुकृतवन्दितो सत्कृतो महर्षे प्रभंकर द्विपदेन्द्र सत्वसारवर पुरुषर्षभ चेतियं नराणां । भ्रूविवरललाटे ऊर्णाभागो यथा गगने सुविशुद्धरश्मि राजते भगवतो यथा कार्तिके मासे विमलो विरोचते चन्द्रो पूर्णमास्यां ॥ नीलविमलनेत्रा नायकस्य सुरुचिरोत्पलवर्णसंनिकाशा विमला शुभा प्रभा ॥ संरोचते च सुखजनना नरनारीणां नरेन्द्रदन्ता विमलपाण्डरा सुजातसमसहिता हिमवर-

1[1]. B °ddho sabhû° C °balâ si° B °lo sim̃°. — 1[2]. C sînam̃ nare° BC °rendra daça° B °mi vi°. — 2. B °hatasaràga° C °hatasarâ gaganântam̃ ci° C °çuddhaḥ daça diçadi° BC °diçatà asam̃gati(B ° tità) samapraçnahi° C °hitakaram̃ vyâ°. — 4. C °meyam̃m acintiyo ‖ B °ntiyà cari°. — 5. B °hhoti | arthà° C °rthàye àbhà jihmabalâ bhavanti nâsti devo và nàgo và yakshà kumbhàṇḍaràkshasà | carito bhontı arthàyo sarvajño° B °ttamà dà°.

6. BC dànàm̃ çilam̃ kshàntim̃ ca dhyânam̃(C ° nà) nishevità pra°. — 7. B °pûrvakalpa° C °pùrvakoṭikalpaçatàm̃° BC °hûm̃ agne°. — 8. BC agneya°B °ṇinâm̃ ya âbhâ gaṇane° C °nàm̃ yam̃ àbhà gagaṇe vidyutàm̃ na và BC °và naksha°. — 9. B °ṇâm̃ ca pà yà àbbà jihmavallabhà bhavanti ¦ C °ṇâm̃ ca pàyàrjjihmabalà bhavanti | . — 10. C nà devo° C °yakshà ku° C °yakshà kum̃bhàṇḍaràkshasàḥ yasya° B °kshasâ | .

11. C °dṛiçà kàye yathà° BC °thà tena na nàyakaḥ | . — 12. BC surâsurabalapûjanîyam̃ gu° ndita satkṛi° C °dvıpadem̃ndra° B °ndra satvàsà°. — 13. BC bhruvi ° lâṭe ûrṇṇâgàtre yathà° C °thà gagaṇe suvi° B °ne çuvisuddha° BC °çmiràjà ca bha ° male viro° C °rocase candro°. — 14. B °netro nà° C °netre nà° BC °sya praruci° BC °vimalaçu° C °çubha pra°. — 15. BC sarocatà ca sukha(C ° khıta) ja° C °jananâm̃ naraṇârî° BC °ndradatta vimapa-(C ° malapà)ṇḍaro | sujà° B °himabalasam̃nikàsà mukham̃ dalasabalasam̃prakàçà daçadaçabala tathà° C °nnibhàsà mukhodaraḥ sabalasam̃prakâça daçadaçaiva tathâ° BC °dam̃ te çà°.

सन्निकाशा मुखं दलवरसंप्रकाशं दशबल तथा विशदं । ते शास्तुनः तरुणसुखुमरश्मीभिरास्तृता वररसवती शोभति जिह्वा नायकस्य प्रवालकसमतुल्यवर्णा च दिव्या बहुजनसंज्ञापनी । सुखंददं च आभाजालेन बद्धं ललाटं सभ्रूमुखं च शोभे यथैव चन्द्रमसो । सुखसमाहितनीला दशबल भगवतो शीर्षे केशा । शाक्यसिंह ग्रीवा ते शोभे यथा सुवर्णकम्बु यथा ओवाहा च जिन समा । अभेद्यो सिंहार्धपूर्वो भगवतो आत्मभावो । प्रभासि लोके दिशता समन्ता । विशिष्टवाक्य अतुलसमुद्र कर्मविपाकं करोहि इमां गिरां भाषमाणः सर्वस्ते लोको अभिनमते आवर्जितो करितो पृष्ट्वा दशनखअंजलीहि ॥

एवमुक्ते भगवां विशुद्धमतिं भिक्षुं एतद्वोचत् ॥ साधु साधु भिक्षु साधु खलु पुनस्ते भिक्षु यस्त्वं तथागतमेतमर्थं परिपृच्छितव्यं मन्यसि । शोभनं ते भिक्षु प्रतिभानं भद्रिका परिमीमान्सा यदेवं हि भिक्षु प्रतिभायसि । एवं पि तेषां कुलपुत्राणां कर्मविपाका प्रतिभायन्ति येषामयं धर्मपर्यायो हस्तगतो भविष्यति । न ते मारस्य पापीमतो वसगता भविष्यन्ति । नापि तेषां मनुष्या वा अमनुष्या वा अवतारं लभिष्यन्ति ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ उदारकुशलमूलचरिता ते हि भिक्षू ते हि सत्वा येषां अर्थाय त्वं एतमर्थं परिपृच्छ[202^{b}]सि बोधिसत्वानां महासत्वानां । त्वं भिक्षु सत्वानामर्थाय तथागतमेतमर्थं परिपृच्छितव्यं मन्यसि यमिदं बोधिसत्वानां लोकपरिणायकानां सर्वसत्वचारिकविशेषसंप्रस्थितानां । त्वं भिक्षु सत्वानामर्थाय त-

1. B °naḥ tanumasu° C °naḥ tanukasûkshmarasmibhiḥ stritâvadrasarasâvatî° B °khumarasmîbhistrîtâ ca varasarasâvatî° BC °jihmanâ° B °lyabalâ ca di° C °lyavarâ ca di ° janaṁ sajñâyaṇî | B °jñâyanî | . — 3. BC °dadâ ca â° C °jânena baddha la° BC °lâṭe va bhrû-(B °va ru)mukhe ca ço°. — 4^{1}. B °nila vâshabalo bha° C °nila vâshpabalo bha° BC °keçâ çâkya°. — 4^{2}. BC °siṁho gri ° B °suvalakaṁbu° C °suvarakaṁcuka yathâ ovâhâ | B °thâ ovahâya jina samâ | . — 5. BC abhedyâ siṁ° C abhedyâ sîhârârddha ° tmabhâvâḥ | B °bhâvo pra°.

6^{1}. BC °ntâ vi°. — 6^{2}. B viçishṭâ vâkya ° dra kalparipâka ka° C °dra kalpavipâkarohi i ° shamâṇo | sarve te lokam abhinamataṁ â° B °ṇaḥ sarves te lo ° ritvâ pṛi° C °ritvâ dṛishṭvâ daçanakhaṁ añjalihi || . — 9^{1}. C °gavâna viçu° C °bhikshum eta°. — 9^{2}. C sâdhu sâdhu bhikshavaḥ yas tvaṁ tathâgataṁ etam a° B °m etem arthaṁ° C °pṛicchatitaṁvyaṁ | anyasi B °cchitavya manyasi ço°. — 10. C çobhaṇaṁ te bhi ° rimimâṁsâ° B °si evaṁ°.

11. C °bhâvanti | ye° B °nti | ye° C °ryâya hastaṁgato°. — 12. C °mato bhavishyati nâ° B °gato bhavishyati | . — 14. C °mûlo carito tehi bhi° B °caritâhi te hi bhi° C °bhikshus te satvâḥ yeshâṁ arthâya tvaṁ arthaṁ pa° BC °hâsatvânâṁ tvaṁ°. — 15. BC °bhikshû satvâ° C ° nâm arthaya tathâ ° cchitavyaṁ | anyasi yad idaṁ bo ° tvavârikoviçe ° sthitâ tvaṁ bhi°.

17. B svaṁ bhi° BC °bhikshû satvâ° B °cchati | ya° C °cchati | yad idaṁ bo ° ṇâyakonâṁ sarva° BC °sthitânâṁ bhi°.

थागतं परिपृच्छसि यमिदं बोधिसत्वानां महासत्वानां लोकपरिणायकानां सर्वसंशयच्छेदप्रभेदकौशल्यसमन्वागमसंप्रस्थितानां । भिक्षु सत्वानामर्थाय तथागतमेतमर्थं परिपृच्छेसि यमिदं बोधिसत्वानां महासत्वानां लोकपरिणायकानां दानविशेषाभियुक्तानां क्षान्तिविशेषाभियुक्तानां ध्यानविशेषाभियुक्तानां प्रज्ञाविशेषाभियुक्तानां ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

तुषिते भवने दिव्य ओतरित्वा हिमसमो नागो भवित्व षड्विषाणो ।
राज्ञो अग्रमहिषीं प्रविष्टो कुक्षिं ततो त्रिसाहस्र प्रकम्पे लोकधातु ॥
तद् सुविपुल आभा सुवर्णवर्णा इमं सर्वं साहस्रलोकधातुं ।
उपरि यावभवग्रं प्रज्वलन्ते यद् जिनः कुक्षिं प्रविष्टो संप्रजानो ॥
शक्रशतसहस्रं सब्रह्मकोट्यो जिनं वरकुक्षिगतं नमस्य नित्यं ।
उपागमि दिवसे पि अर्धरात्रे न च व्रजि इमे अविसर्जिता कदाचित् ॥
तूर्यं च शतसहस्रसंप्रघुष्टं उपरि नभं स्फुटं सर्वदेवताहि ।
दिव्यं प्रहाय चन्दनस्य चूर्णं अथ पुनरन्ये पताकच्छत्रहस्ता ॥
. . . . दिव्या प्रवर्षि वरकुसुमा च उत्पलस्य ।
मधुकरकरविंका सुवर्णमाल्या याव जिनो कुक्षिं प्रविष्टो संप्रजानो ॥
यद् जायेथा बुद्धो सत्वसारो देवानं इन्द्रो धारये संहृष्टः ।
वस्त्रं विशिष्टं सुरुचिरं कौशिकेयं जाम्बुनदस्य समनिभं कांचनस्य ॥
यदा च भूमिस्थितो बोधिसत्वो सप्त पदां चक्रमे हृष्टचित्तो ।

2. BC bhikshû satvânâ(B °nâm̃)m arthâ° C °pṛicchasi | yad idam̃° B °cchesi | yam ida bo° C °dânaviçeshâbhiyuktânâm̃ çîlaviçeshâbhiyuktânâm̃ kshântiviçeshâbhiyuktânâm̃ vîryyaviçeshâbhiyuktânâm̃ dhyâ°. — 5. C °gavân tâye ve° B °gâthâ abhâ°.

6. BC tushitabhava° C °vane oçiritvâ himasaso nâgo° B °okiritvâ°. — 7. BC °jño gramahim̃(C °hishim̃) pra° C °tataḥ tri° BC °prakampo lo° C °dhâtum̃ suvi° B °dhâtu ta°. — 8. C suvi° B tadâ suvipu° BC °rṇṇavarṇṇâ(C °varṇṇo) hare i° hasram̃ lo° tum̃ upa°. — 9. C °yâvad bhavâgre prajvarante | yadâ jino ku° B upari yâvad bhavâgraḥ prajvalate | yadâ ji° jâno çakra°. — 10. C sakrasatasaha° BC °hasrabrahmako° BC °jina va° B °namasi nityam̃ u° C °namasyi nityam̃.

11. B upagami di° C upagâmi di° BC °se ti arddha° B °treṇa ca vrajime avi° C °treṇa va vajime avisarjjito ka°. — 12. B turyam̃ çatasahasra praghushṭham̃ u° C tûryyam̃ çatasahasram̃ praghu° BC °sphuṭe sa° vatehi | . — 13. BC °vyam̃ grahâya ca candanâ cû° B °cûrṇṇam̃ || a° C °cûrṇṇam atha° B °nye pakâka° BC °hastâ di°. — 14. BC divya pravarshi yadruma varaku° B °tparasya | . — 15. B madhukarikaravim̃ka su° C madhukarakalavim̃ka su° BC °mâlyâm̃ yadâ ca ji° C °prajano | .

16 BC yadâ jâye jinasatva° vânâm i° C °hrishṭo va° B °shṭaḥ va°. — 17. C °çishṭo su° BC °suciram̃ kâçikasmim̃ jâ(B °ja)mbu° B °nibho kâm̃canasya yadâ° C °nibhâ kâm̃°. — 18. C °bhûmim̃ sthitaḥ bo° dâm̃ cam̃krame hrishṭo citto | .

अहं खु लोके असदृशं करिष्यं अन्तं जराय मरणक्रियाय ॥
तद् प्रकम्पे वसुमति षड्विकारं आभा च मुक्ता दिशता समन्ता ।
दिव्या शब्दा प्रवादिता अन्तरीक्षे अशीति सहस्रा अभु देवतानां ॥
दिव्या च चूर्णा नभतो प्रवर्षे चन्दनस्य सुवर्णशुभा देवपुत्रा ।
मन्दारवेहि ओकिरे बोधिसत्वं प्रामोद्यजाता मरु हृष्टचित्ता ॥
एकूनत्रिंशो वयसा[203ª]नुप्राप्तो परिपाचयित्वा जगद्बोधिसत्वो ।
त्यजित्व राज्यं रतनवरां च सप्त काषायवस्त्रो अभु बोधिसत्वो ॥
सो प्रव्रजित्व विदु बोधिसत्वो षड्वर्षयुगं चरे दुष्कराणि ।
सो मागधस्य विजितं प्रविष्टो ग्रामिकधीता दृशि बोधिसत्वं ॥
सुवर्णपात्रीं च उदग्रचित्तो भृंगारं गृह्य रतनविचित्रं ।
अष्टाङ्गुपेतं शुभपारिपूर्णं तद् आचमेसि ऋषि बोधिसत्वो ॥
बलेनुपेतं सुरसंप्रणीतं गन्धेन च उपनये भोजनं च ।
एवं च च्छन्दं जने वेगजाता बुद्धो भवे कवचितो लक्षणेहि ॥
इमं च हीनं विजहिय दृष्टिभावं चरेय शुद्धं अशवलब्रह्मचर्यं ।
वर्जे कामं दुःखकरं रोगमूलं सेवेय बुद्धां हतरजनिष्क्लेशां ॥
भाषित्वा गाथामिमां एवरूपां सेनापतेर्दुहिता हृष्टचित्ता ।
नमस्यमानांजलिय बोधिसत्वं मुंचित्वा अश्रु इमं वाचं भाषे ॥
सुलब्धलाभो महिपति बिम्बिसारो अशोकप्राप्तो परिवृंहिताज्ञो ।

1. C ahaṁ khalu lo° BC °sadriço karishyati anta(C ° ntaḥ) jarâmaraṇakṛiyâ (C °ṛipâ)-ya | . — 2. BC tadâ prakampe° B °sumati sha° C °sumatâṁ sha° B °raṁ | â° C °samantâḥ di° B °ntâ ca di°. — 3. BC °vyâ ca çabdâ pravâditam antarîkshe | açîti(C °tim a) bhû de ° nâṁ di°. — 4. C °cûrṇṇaṁ nabhâto prapato canda° B °rṇṇâ nabhâto prapata canda° C °sya subhavarṇṇa de° B °suvarṇṇaṁ çubhaṁ | de° BC °trâ mandâ°. — 5. C °jâto maru°.

6. BC °vayase(B ° senu)nuprâ ° satvâ | . — 7. BC tyajitvâ râ° B °jyaṁ ratnavarâṁ° C °ratanaṁ varâṁ° B °abhûd bo ° tvo so pra°. — 8. C °viduḥ bo°. — 9. C °pravishṭaḥ tadâ grâ° B °shṭo tadâ grâ° C °dhitâ tâdṛiçi bo° B °dṛiçi bo°. — 10. C °pâtri ca u° BC °bhṛiṁgâra gṛihyâ(C ° hya) ratanaṁ vici°.

11. B ashṭâgupe° BC °rṇṇaṁ tadâ âcame(C ° se)si ṛi ° tvo bale°. — 12. B °taṁ gadhena ca u° B ° janaṁ | . — 13. BC °bhaveya kava°. — 14. C °jahiya bhâvaṁ° BC °çavalubra° C °caryya | . — 15. BC varjeya kâ° B °kâmi duḥkhikarâṁ° C °kâmâṁ duḥkhakarâṁ ro ° lâṁ sevaya buddhi hata ° çân | .

16. B bhâshitvaṁ gâthâṁ imân tava evarû° C bhâshitva gâthâ imâṁ tad evarû ° nâpatiḥ duhi° B °nâpatiduhi ° ttâ nama°. — 17. BC °syamânâ aṁjali(C ° li)ya bo° B °tvaṁ mucitvaṁ açru ime vâca bhâshe | C °muṁcita açru ime ca bhâshe | . — 18. C °lâbhâ mahipati° BC °ti biṁbisâ° C °pto ti pari° BC °hitâsyâ | âjñâ ya(C °âcchodya)syâ°.

यस्यायं विजिते स्थितो बोधिसत्वो अद्य अतुल्यां प्राप्स्यति बोधिमग्रां ॥
भुंजित्वा भक्तं मम ककुच्छन्दो व्रजेत्स्वयंभू द्रुमं पादपेन्द्रं ।
प्रभासयन्तो दश दिशा समन्ता जाम्बुनदस्य यथ सुवर्णयूपो ॥
कोनाकनामो महद्दक्षिणीयः भुंजित्व भक्तं व्रजि बोधिमण्डं ।
अदीनचित्तो अचलो असंप्रवेधि यस्यासि कायो स्फुटो लक्षणेहि ॥
यस्यासि नामं तद् काश्यपो पि जाम्बूनदसमनिभविग्रहस्य ।
भुंजित्व भक्तं मम विदु सत्वसारः व्रजेत्स्वयंभू द्रुमवरं पादपेन्द्रं ॥
ये भद्रकल्पे अतुलिय दक्षिणेया भेष्यन्ति धीरा हतरजनिष्क्लेशा ।
पूजेष्यि सर्वा अतुलियबोधिहेतोः न मह्य कांक्षा अन्या हि अस्ति किंचित् ॥
ये अन्तरीक्षे इह देवपुत्राः ते चन्दनेनोकिरे बोधिसत्वं ।
वाचां भाषे मुदितवेगजाता सेनापतेर्दुहिता लब्धलाभा ॥
पूर्वेनिवासं स्मरेसि सुजाता प्रेम्नं जनेत्व शुभं बोधिसत्वे ।
बुद्धान कोटिनयुता सहस्रा भुक्ता भक्तं मम गता बोधिमूलं ॥

अथ खलु बोधिसत्वो येन नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा मुहूर्तं अस्थासि । समेहि पादतलेहि धरणीं प्रकम्पेसि ॥ अथ खलु तस्मिं समये महान्तः पृथिवीचालो अभूषि भीषणो सरोमहर्षणो येन पृथिवीचालेन इ[203b]यं त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु समा अभूषि पाणितलजाता सुमेरुश्च पर्वतराजा चक्रवाडमहाचक्रवाडा च पर्वता निमिन्धरो युगन्धरो इषांधरो च पर्वता खदिरकाश्वकर्णो विनतको सुदर्शनो च सप्त पर्वता द्वीपान्तरिका तथान्ये कालपर्वता पृथिव्यां ओसन्ना अभूषि

1. BC °jita sthi° C °tvo adyàtulàm̃ prà° BC °psyasi bo° B °m agrà | . — 2. C °cchandaḥ vra° BC °jeta svayam̃° B °yam̃bhu dru° C °drumapâ° C °pendra. — 3. BC pràbhà° C °diço sa° B °mantà jambu° BC °sya yathà su° C °rṇṇarùpo ko° B °rṇṇapùryo ko°. — 4. C °ṇiyo | bhum̃° B °vrajito bo° C °vrajito maṇḍam̃ | . — 5. B °tto abalo asam̃° C °tto abaro àsam̃° BC °sphuṭalaksha° B °ṇehi yasyâ°.

6. C yasyâpi nâ° B °po pi jâm̃bunadasya samani° C °jâmbunadasya samanim̃ suvigra°. — 7. C °tvasâram̃ vra ° yam̃bhuḥ dru° B °yam̃bhu dru° B °varapâ° C °varapapendram̃ | . 8. B °janishkileçà | . — 9. C pùjeshi sarvà° C °hetoḥ | na ma ° kshà anupami asti° B °kshâ anuyami asti°. — 10. B °te candeyenokire bodhisatvâm̃ và° C °kila bodhisatvâ vâ°.

11. BC vàcâm̃ ca bhâ° B °pate..hita la° C °pate ohita°. — 12. C °nivâsa sma° BC °janetvâ çubhe bodhisatvâ(C °tvâḥ) bu°. — 13. B °koṭinayu ° hasrâm̃ shashṭhim̃ bhutvâ bha° C °hasrâm̃ shashṭhi bhum̃jitva bha°. — 14[1]. C °janâs teno° BC °hûrtta a°. — 14[2]. C °prakam̃pesi ‖ . — 15. C °mahànto pṛi° BC °bhûshi | bhi° B °romaharshi(?)ṇâ yena° C °lena | ayam̃ tri° BC °trisâha ° hasro loka° B °dhâtû samâ abhûshi | pâ° C °dhâtuḥ çatakacakra° (301, 3) B °nimim̃dhara yugandhara iyam̃dharâ ca dirako çvakarṇṇâ ninatako diçavidiça nabhâ tathâ parvatâ çitântarikâ tathânye ° satvâsyânubhâvena mahâ°.

बोधिसत्वस्यानुभावेन । महासमुद्राश्च संक्षुब्धा अभूषि बोधिसत्वस्यानुभावेन प्रज्ञायेन्सुः ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं त्रिसाहस्रमहासांहस्रो लोकधातुः शकटचक्रप्रमाणमात्रेहि जाम्बूनदस्य सुवर्णस्य पदुमेहि शतसहस्रपदुमेहि शतसहस्रपत्रेहि नीलवैडूर्यजातेहि मुसारगल्वकेहि शिरिगर्भपिंजलेहि स्फुटा अभूषि अष्टापदविनिबद्धा महान्तश्च ओभासो प्रादुर्भूतः येन ओभासेन महानिरया भीष्मा उपशान्ता अभूषि । सर्वे नैरयिका सत्वा सुखिता अभूषि । सर्वे तिर्यग्योनिगताः सुखिता अभूषि । सर्वे यामलौकिका सत्वाः सुखिता अभूषि परस्परं मैत्रचित्ता बोधिसत्वानुभावेन । महान्तेन चोभासेन सर्वा त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु ओभासिता अभूषि ॥ तेन खलु पुनः समयेन त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातुये यावतका देवेन्द्रभवना नागेन्द्रभवना यक्षेन्द्रभवना गरुडेन्द्रभवना ते सर्वे एकोभासआभासा अभूषि ॥ सर्वत्र बोधिसत्वस्य आत्मभावतामनुप्राप्तां संजानन्ति ॥ तेन खलु पुनः समयेन यावतका त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातूये देवा नागा यक्षा गन्धर्वा असुरा गरुडा किन्नरा महोरगा ते सर्वे स्वकस्वकेषु आसनेषु न रमेन्सुः बोधिसत्वस्यानुभावेन । बोधिसत्वस्य शिरिं असहन्ता ते सर्वे येन बोधिमण्डस्तेनोपसंक्रमेन्सुः पुष्पमाल्यगन्धछत्रपताकावाद्यधूपनविलेपनपरिगृहीता ॥ तेन खलु पुनः समयेन असंख्येयेहि अप्रमेयेहि बुद्धक्षेत्रेहि अभिक्रान्तकान्ता बोधिसत्वाः देवतावेषमभिनिर्मिणित्वा उपरि अन्तरीक्षे प्रतिष्ठेन्सुः दिव्यउत्पलपदुमपुण्डरीकपरिगृहीता ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुः शक-

1. B °shi | bo° na prajñayetsuḥ | . — 2. B °punas samaye° dhâtûḥ çakaṭa° C °tuḥ çatakacakra° rṇṇasya padumehi sahasrehi nîlavai° B °rṇṇasya padu° jâtehi susâlagalva° C °musâgalvakeçerebi çiri° BC °sphuṭo abhû° B °shi | ashṭâ° C °ddhâ mahâm̃taçca° BC °çca obhâsa prâ° C °rbhûto | ye° yâ mahâbhi°.

6[1]. C °nairakâyikâ satvâḥ su°. — 7. BC °bhûshi | para° C °dhisatvasyanu° BC °vena mahâ°. — 8. C °ntenâvabhâse° B °ntenâcabhâse° BC °hâsâhasro lo°. — 9. B °hâsâhasro ye lo° C °hâsâhasro lokadhâtûye yâvattakâ devendrabhavano nâgendrabhavano yakshe° C °kobhâsâ âbhâsâ° B °kobhâsâabhâ°.

11. BC °bhâvanâm anuprâptam̃ sam̃°. — 12. C °punas samayena yâvattakâ tri° B °hâsâhasro ye lo° C °kshâ râkshasâ gandha° metsuḥ | bo° B °metsuḥ bo° BC °vena bo°. — 14. BC °çiri asa° C °hanto | te sarve ye° dhimaṇes teno° B °dhimaṇḍes tenopasam̃krammetsuḥ pu°. — 15. C °punaḥ asam̃khyehi apra° BC °pramehi bu° B °kshetre abhi° BC °bbikrântehi krânta bo° B °dhisatvaḥ de° C °dhisatvo de° B °upari anta° shṭhetsuḥ di° C °shṭhetsu || di° hito divyacandanacûrṇṇaparigrihitâ | B °hito || .

18. C °trisâhasram̃mahâ° BC °krapramânehi jâ° B ° jâm̃bunada° C °nîravaiḍûryyânâdehi ayu° B °ryanâdehi | ayu° BC °yutâsma(C °sya ?) keçarehi çirinigarbha(B °rbbhe)-bhum̃jehi bhûmitalam upâdâya(C °ya |) yâvadbhavâgram̃ sphuṭam̃ a(B ° ṭam a)bhûshi | âgantukehi keçalake(C ° çale)hi çiri(B ° risha)garbhapam̃jarehi bhûmitalam upâdâya

[204ᵃ]टचक्रप्रमाणेहि जाम्बूनदसुवर्णपदुमेहि शतसहस्रेहि नीलवैडूर्यनाडीहि अ-युतशो केशरेहि [शिरीषगर्भपंजरेहि भूमितलमुपादाय यावद्भवाग्रं स्फुटमभूषि आगन्तुकेहि केशरकेहि] शिरीषगर्भपंजरेहि भूमितलमुपादाय यावद्भवाग्रं स्फुटं अभूषि आगन्तुकेहि बोधिसत्वेहि देवनागयक्षेहि च असुरगरुडकिन्नरमहोरगेहि च ॥

अथ खलु बोधिसत्वो महतो देवगणस्य पुरतो नैरंजनां नदीं उत्तीर्णो ॥ तेन खलु पुनः समयेन नैरंजनाये नदीये अशीति छत्रकोटीयो जाम्बूनदसुवर्णानां छत्राणां प्रादुर्भूता बोधिसत्वस्य उपरि स्थिहेन्सुः अशीति छत्रकोटीयो रूप्यमयानां अशीति छत्रकोटीयो अश्मगर्भमयानां अशीति छत्रकोटीयो हस्तिगर्भमयानां अशीति छत्रकोटीयो लोहितकामयानां अशीति छत्रकोटीयो मणिमयानां प्रादुर्भूता बोधिसत्वस्य उपरि स्थिहेन्सुः । अशीति च नागकोटीयो एकमेकस्य नागो अशीतिनागकोटिपरिवारो लोहितमुक्तापुष्पपरिगृहीता येन बोधिसत्वस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्वं पूजयेन्सुः पुरिमकेन पुष्पोपचयेन ॥

अथ खलु कालो नागराजा स्वजनपरिवारः स्वकातो भवनातो अभ्युद्गमित्वा येन बोधिसत्वस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्वस्य पादां शिरसा वन्दित्वा बोधिसत्वं प्रांजलीकृतो प्रेक्षमाणो गाथाभिरध्यभाषे ॥

बोधिं पर्यैषमाणो यं बोधिसत्वो विसारदो ।
नैरंजनां चरित्वान बोधिमूलमुपागमे ॥
नानाद्विजसंघरुतं वरपादपमण्डितं ।
वरपुष्पफलोपेतं त्रिसाहस्राय यावता ॥
यत्र ते लोकप्रद्योता आगता बोधि प्रापुणे ।
क्रकुच्छन्दो कोनाकमुनि काश्यपो च महामुनि ॥

yâvadbhavâgram̃ sphuṭaim̃ a(C ° ṭam a)bhûshi(C °shî |) âgantukehi bo° C °nnarehi maho°.

6¹. C °ram̃janâ nadîm uttîrṇṇo | . — 6². BC °koṭîye jam̃bûnadasuvarṇṇam̃(C °rṇṇa) cchatrâ ° satvasya upa(C ° pari)sthihetsuḥ(C °tsuḥ |)açî° B ° açîtim̃ cchatrakoṭiyo hasti° B °açîtim̃ cchatrakoṭiyo lohita ° çîtim̃ cchatrakoṭiyo maṇi° C °rbhûto | bo ° hetsuḥ | B °hetsuḥ açî°.

11. B açîtim̃ ca nâ° C açîti nâga ° shpagṛihîtâ yena° B °shpagṛihîtâ yena° C °jayetsuḥ | pûrima° B °jayetsuḥ puri°. — 14. C °nâto atyudga ° rasâm̃ vandi ° jalikṛito pre ° bhir abhâshe || B °thâbhi adhya°.

17. C bodhi paryye ° tvo viçârado. — 19. BC °gharute varapâdamaṇḍite | . — 20. B °pete tri ° yâ yâvata | C °yâvad yatra°.

21. C yatra ta lo°. — 22. C krakutsam̃do nokamuni ° hâmuniḥ | B °hâmunim̃ tam̃ de°.

तं देशं लोकप्रद्योतो उपागमे लोकनायको ।
यो सो वादित्यबन्धूनां शाक्यानां परमो मुनिः ॥
ते देवसंघा मुदिता सर्वे हर्षितमानसाः ।
पुष्पमेघसमानोघां तामकासि वसुन्धरां ॥
स्वभवनेषु आगत्वा पूजेन्ति लोकनायकं ।
प्रदक्षिणं बोधिसत्वं शुद्धावासा समागता ॥
मन्दारवेहि पुष्पेहि दिव्येहि मनुजेहि च ।
महारहेहि श्रेष्ठेहि बोधिमण्डं अलंकरे ॥
वृक्षा ततोमुखा सर्वे बोधिम[204b]ण्डे वने नमे ।
येन स प्रवरो देशः पूर्वबुद्धनिषेवितः ॥
यापि च बोधिमण्डस्मिं देवता वृक्षमाश्रिता ।
सा बोधिसत्वं दृष्ट्वान घोषेसि च अमानुषं ॥
चैलं च भ्रामये दिव्यं चन्दनं च प्रमुंचसि ।
सा दिव्यै रत्नचूर्णैश्च ओकिरेसि नरर्षभं ॥
नानाविधानां गन्धानां दिव्यानां मानुषाण च ।
चतुर्दिशाश्रिता वाता बोधिमण्डे प्रवायेन्सु च ॥
दिव्या च तूर्या वाद्येन्सु अन्तरीक्षस्मिं शोभना ।
संगीतिं विविधां कुर्वन् मञ्जुघोषां मनोरमां ॥
ओभासः सुमहा आसि बोधिमण्डस्य रश्मिभिः ।
येन सर्वो देवलोको स्फुटो आसि तदनन्तरं ॥

1. B °dyotoḥ u° C °nâyaka | . — 2. C °bandhunâm̃ çâ° B °ndhûnâ çâ° C °muni | . — 3. C °mânasâ | . — 4. B °meghâ samâm̃ oghâ tavâ kâçi vasum̃dharâm̃ | C °meghâm̃ samânoghâtamâkâçi vasum̃dharâm̃ | . — 5. B vâshâvaneshu âga° C teshâm̃ vaneshu âgatvâ yujyenti lokanâyakaḥ | .

6. C °gato ‖ . — 7. C mandara°. — 8. C mahâravehi çre° BC °çreshṭehi bodhi° C °lam̃kṛitam̃ | . — 9. B °dhimam̃ṇḍe vane°. — 10. C °pravarâ de ° buddhevite | B °buddhinishe°.

11. C pâpi ca bo° BC °dhimaṇḍesmim̃° C °ksham açritâ | B °çritâḥ | . — 12. C so bo ° shtvânomeghotsu ca amâ° B °shetsu ca amâ°. — 13. B vailam̃ tatrâmashe di° C vairam̃ ca bhrâ° B °ndananda pramum̃cahi | C °mṃum̃casâ | . — 14. C so divyaiḥ ratnacurṇṇena okiresâ nararshabha | B °kireçâ nararshabhaḥ nânâvi°. — 15. B °vyânâm̃ ca mânushâm̃ | C °nushâni ca | .

16. C °pravârayetsuḥ | B °yetsu ca | . — 17. B °dyetsu antarikshesmin̄ ca ço° C °dyensuḥ | antarîkshesmim̃°. — 18. BC °mañjûgho°. — 19. B obhâstṛiḥ (?) su° C °sumano âsi maṇḍâna raçmibhi | B °ṇdânâm̃ ca rasmibhiḥ yena°. — 20. BC yena ca devaloke sphu° C °âsi tadanantara B °ntare | .

जिह्मवर्णा अभूद्दिव्या विमाना रतनामया ।
जाम्बूनदसुवर्णेहि बोधिसत्वस्य रश्मिभिः ॥
मन्दारवेहि पुष्पेहि ओकिरेन्ति नभे स्थिताः ।
देवपुत्रसहस्राणि बोधिसत्वं महर्द्धिकाः ॥
श्रुणित्वा अतुलं घोषं कालो नागो महर्षिणः ।
हर्षितप्रीतसंतुष्टो नागकन्यापुरस्कृतो ॥
क्रीडारतिसुखं दिव्यमुज्झित्वा सर्वमागतो ।
चतुर्दिशं विलोकेत्वा पश्यते पुरुषर्षभं ॥
वैरोचनं वा गगणस्मिं सर्वरश्मिसमागतं ।
अर्चित्वा मुदिततुष्टो बोधिसत्वं समालपे ॥
यादृशा लक्षणा पूर्वबुद्धान पुरुषोत्तम ।
क्रकुच्छन्दे कोनाकमुनि अभूत्तापि नरोत्तमे ।
काश्यपे जिने च लक्षणा तथागते पुरुषोत्तमे ॥
समा जालावनद्धा तेषां चरणा सुप्रतिष्ठिता ।
लाक्षारसप्रसेकवर्णा सहचक्रा महर्षिणां ।
हेष्टा पादतला जाता स्वस्तिकैरुपशोभिताः ॥
पादांगुलीषु सर्वत्र नन्दियावर्त उद्धता ।
भासन्ति लोकनाथानां व्रजतां चित्रमेदिनीं ॥
उच्छृंखलपादा ते नाथ ईदृशा यादृशो तुवं ।
नउज्जोतना गुल्फायो अंगुलीयो सुघट्टिता ॥

1. BC jihmabalâ abhû° B °vimâna ra° C °vimânâ catanâmayâ | . — 2. C jaṁbunada° B jaṁbûnadasuvarṇṇahi bo° C °çmibhi | . — 3. C °sthitâ | . — 4. C °trasahasrehi bo° BC °dhisatva maha° B °rddhikâḥ çru°. — 5. C °shaṁ nâlo nâgo maharddhiko | .

6. BC °priṇitaṁ tu° C °gakaṁnyâ°. — 7. B °divyem ujhi° C °gatâḥ | B °gatâ | . — 8. C °lokyatvâ pacyaṁte puru°. — 9. C °vâ gagaṇesmiṁ saraçmiṁ ca samâ° B °smiṁ saraçmim âgataṁ | . — 10. BC °ditas tushṭho(C °shṭâ) bo° C °satvâmâraye | B °mâlaye | .

11. B °pûrvebuddhâ° ttame | C °ttamo | . — 12. BC °cchando ko° B °bhûcca naro° C °ttamâḥ | . — 13. B kâçyapo jine° C °çyapa jino ca la° gata pu° ttamaḥ | . — 14. C saṁmâlâvana° BC °ddhâ caraṇâ teshâṁ° B °shâṁ prâvaraṇâ | so pratishṭhitâ lâ° C °shâṁ pracâreṇa saṁpratishṭhita | . — 15. C °rṇṇâ mahârâsenikâ prasekavarṇṇâ paracakra maharshiṇâḥ || B °rṇṇâ saha | râsenikâ paracakrâ maharshiṇâ | .

16. BC °datare jâ° B °bhitâḥ pâ°. — 17. B °nandi âvarddha uddhatâ | C °ndiâvartta urddhatâ | . — 19. B ucchraṁsvapâdâ° C °pâdânte nâtha° BC °tha idṛiçâ° ço bhuvaṁ | . — 20. BC na ujjatana gu° B °gushphâyo aṁguliyo aghaṭṭiyo | C °gushphâyâṁ tathâ loke hito bhave | .

दीर्घांगुली ताम्रनखा जालेहि उत्सदेहि च ।
चरणा लोकनाथानां व्रजतां चित्रमेदिनीं ॥
एणीजंघा च ते आसि शिरिगर्भोपसन्निभा ।
जानुका गुप्तगुल्फा च तथा लोकहिता भवे ॥
गजहस्तसदृशा बाहू आसि तेषां महर्षिणां ।
सिंहपूर्वार्धकाया च न्यग्रोधपरिमण्डला ॥
हातकं यथा उत्तप्तं कांचनच्छविशोभना ।
अनोनतेन कायेन पाणीहि जानुकां स्पृशे ॥
मृगराज्ञो हि यथा तेषां कटी वट्टा सुसस्थिता ।
कोशवस्तिगुह्य[205a]मेढ्रं हयराजस्य यादृशं ॥
ओदातमाचारं तेषां जानूनि च सुनिष्ठिता ।
गम्भीरनाभा ते आसि पूर्वबुद्धा महर्षिणो ॥
रजोकणेन (?) अस्पृष्टो कायो तेषां महर्षिणां ।
श्लक्ष्णच्छवी च ते नाथा ईदृशा यादृशो भवां ॥
एकैकरोमा ते आसि ऊर्ध्वाग्ररोमराजिनो ।
नीलप्रदक्षिणावर्ता तथा लोकहितो भवां ॥
संवृत्तस्कन्धा भूश्चैषां यथा ऋषभस्य तादृशो ।
प्रऋजुगात्रा ते नाथा आसीसु इमे उत्सदा ॥
फणिकोपमांसबाहा अनुपूर्वमनुद्गता ।
नारायणसंघटना ईदृशा यादृशो भवां ॥

2. B °lokanânâthâ° BC °nâm̃ âya(C ° pa)ta citra° C °dinî | . — 3. C °âsî giriçigarbho° B °âsi girigarbho° BC °pasam̃nibhâ | . — 4. BC jânukam̃ gupta°. — 5. BC gajanâga-sadṛi° C °âsît teshâm̃° B °rshiṇaḥ sim̃° C °ṇâm̃ | ano° (l. 8; C *range ces vers dans l'ordre suivant :* 5, 8-12, 6, 7, 13, etc.).

6. B °pûrvarddhikâyâ° C °pûrvâ murddhnikâyâ ca nyegro°. — 7. C hâthakam̃° BC °ttapta kâm̃° C °çobhanâḥ | rajo°. — 8. BC anonamattâna kâye° C °pânîhi janukâ spṛiçet | . — 9. BC °râjñâ(C °jñâm̃) himavâm̃ teshâm̃ kaṭi(C °ṭi) vatte(C °rtte) sumanvitâ (C °tâḥ) | . — 10. B koçâva° C °stigumedram̃ ha° B °medhram̃ (?) ha°.

11. BC odâtam akâlam̃ te(C °lan te)shâm̃ janena ca su° C °nisthitam̃ | B °shṭhitam̃ | . — 12. C °nâbhi te â ° harddhiṇo sim̃ha° B °hashiṇo | . — 13. BC rajogatena aspṛishṭâ kâyo° C °rshiṇâ | . — 14. C °cchavim̃ ca te nâthâ idṛiçâ° BC °çâ sâdṛiço°. — 15. C °ro-mân te âsi uddhâgra° B °ûrddhâgra°.

16. C nîlâ pra° B °hitâ bha°. — 17. C °ttaskam̃dhâ bhût teshâm̃ ṛisha° B °ndhâ bhûç-caishâm̃ ṛi ° sya yâdṛiçî | C °sya yâdṛiçî tathâ pra°. — 18. B °hvarju(?)gâ° C °nâtha âsît-su imotsadâ | B °dâ pha°. — 19. B phaliko ° savâhâ° C °savâho anu ° ddhataḥ. — 20. B °ghatanâ° C °nâ idṛiçâ yâdṛiçâ bha° B °yâdṛiçe bhavâm̃ | .

IMPRIMERIE NATIONALE

तुंगनखा ताम्रनखाः कैलासशिखरोपमाः ।
लक्षणैरुत्सदैस्तेषां कायमतीव शोभितं ॥
ग्रीवा कम्बुसमा तेषां अनुपूर्वसमुन्नता ।
सिंहहनू च ते नाथा तथा रसरसाग्रिणः ॥
चत्वारिंशत्सुवट्टा दन्ता तेषां महर्षिणामभूत् ।
अभून्सु शुक्लदंष्ट्रा ते ईदृशा यादृशो भवां ॥
प्रभूततनुजिह्वाय सर्वं छादेन्सु स्वं मुखं ।
दुवे च कर्णायाणि ते नासां च परिमार्जिषुः ॥
अष्टांगसंप्रपूर्णा च वाचा तेषां महर्षिणां ।
सर्वदर्शिणां सत्या च आज्ञेया सर्वप्राणिनां ॥
ब्रह्मस्वरा च ते आसि करविंकरुतस्वरा ।
दुन्दुभिस्वरघोषा च प्रेमणीयस्वरा पि च ॥
जलेरुहो व कनको दशशतरश्मि भासति ।
तथा भासेन्सु नाथानां मुखा आदित्यबन्धुनां ॥
आयता अभिनीला च नेत्रा तेषां महर्षिणां ।
नासा च उन्नता शोभे सुवर्णयूपोपमा यथा ॥
भ्रुवन्तरेणाभूत्तेषां वरजातिमहर्षिणां ।
ऊर्णा हि प्रकाशवन्ती मृदुका तूलसादृशा ॥
महानलं चामू मुखं चन्द्रो वा पूर्णमासिये ।

1. C °mranakhâ kai° B °kailâçaçi°. — 2. C °kâyam̃ ati°. — 3. B grivâ kam̃rutsamâ° C °vâ kam̃busamâ te ° rvasamâgatâm̃ | B °rvasamum̃gatâ | . — 4. C sihanu ca te nâ° B sim̃habanu ca te nâ ° thâ rasarasaçriṇaḥ | C °sâçritâ | . — 5. C °rim̃ça suvaṭâ da° B °vaṭâ da ° rshiṇâ | C °rshiṇâm abhût | .

6. C suçukladantâ te nâthâ idriçâ° B °kradashtrâ te i ° dṛiçâ bha° C °yâdṛiçâ bhavân | . — 7. B °bhûtatanûji° BC °hvâ ca sarvam̃(B °rva) cchâdetsu sam̃mukham̃ | . — 8. C duve ca sakalâgrâmi nâço ca parimârjetsuḥ | B duve ca kalâgrâṇi nânâçâ ca parimâjetsuḥ a°. — 9. BC °prapûṇṇâ(B °putvâ) ca vâ° B °hashinâm̃ | C °rshiṇâ | . — 10. BC °darçi satyâ (B °tyo) ca â° C °âjñâyâ sarvaprâṇivâm̃ | .

11. C brahmarâ ca te â°. — 12. B indubhi° C indubhim̃sva ° svarâṇi ca | . — 13. C jaleluhako janaka da° B °ruhako kanaka da° BC °raçmiva bhâ° B °bhâsayati | . — 14. BC °bhâsetsu nâ° C °tyabam̃dhunâm̃.

16. BC nâçâ ca u° B °rṇṇayûshopamo yathâ | C °yûthâpamadyathâ | . — 17. BC purushânta° B °retâ bhû ° shâm̃ balo jâti° C °shâm̃ ca râjâti°. — 18. B durṇṇâ hi° C urṇṇâ hi° BC °prakâçâ ca vâtâ mṛi° C °dukatû° BC °lasadṛiçâ | . — 19. BC mahânîlâ ca. . u(C °ca bhrû) mukhâm̃ candro°.

रतनामीव च दिशा सर्वा ताय प्रभासिषु ॥
नीला च मृदुका केशा काचिलिन्दिकसादृशा ।
सर्वे प्रदक्षिणावर्ता तथा लोकहितो भवां ॥
उष्णीषशीर्षा ते नाथा ईदृशा यादृशो भवां ।
अनुल्लोकितमूर्धानि सुरेहि असुरेहि च ॥
महाप्रभा हि ते बुद्धा अतिगृह्णन्ति रश्मिभिः ।
केतुराजेन चन्द्रो व प्रभाय अतिगृह्यते ॥
एतां च अन्या च पश्यित्वा निमित्ता लक्षणानि च ।
सर्वाणि बोधिसत्वस्य इदं वचनमब्रवीत् ॥
यथा ते देवपुत्रा ते पूजनार्थाय उत्सृताः ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
अजितां जालिनीं तृष्णां भवनेत्रीं समाहितः [205b] ।
प्रज्ञाशस्त्रं गृहीत्वान छेत्स्यसे मारबन्धनं ॥
अद्य त्वं सर्वतो शेषं क्लेशपरिवेष्टितं ।
विधुनिष्यसि रागाग्निं बोधिं प्राप्तो नरोत्तम ॥
संघाटीपटं पात्रं च चीवरस्य वर्णता तथा ।
यथा मे दृष्टा नाथानां तथा च लोकहिता तव ॥
सर्वे प्रदक्षिणावर्ता एदृशा भोन्ति पुद्गला ।
यथा व्रजसि सिंहो व अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
शैलोपमं अप्रकम्प्यं समाधिं च जिनोपमं ।

1. C ratnâ agnî ca (*ou* °va) odi° B °gnîva odi ° rvâ tâm̃ ca pra° C °rvâ tâm̃ prabhâsishu diçâ ‖. — 2. C °çâ kâlindi°. — 3. BC °hitâ bhavet |. — 4. C ûshṇîrshe te ya° B °çîrshe te ya ° çâ yâdṛiçâ bhavet | C °yâdṛiçâ bhavân anavaloki°. — 5. B anuloki° C °murddhi surehi a°.

6. C °bhâ te buddhâç ca a° BC °abhigṛihna°. — 7. B °ndro pra° C °ndro ca a °prabhoyam̃° BC °yam̃ abhigṛihnishu |. — 8. C etâm anyâç ca paçyi° B °paçcitvâ ni° C °nirmitâ lam̃banâni ca | B °ttâ nâlam̃banâni ca |. — 9. C sarvâdhibodhi°. — 10. B yadâ ca te de° C yadâ ca devaputro pû° B °janâthâya utsakâḥ | C °utsargâḥ.

11. C °vîro a°. — 12. C °trîm̃ so yam̃ prabhâm̃ |. — 13. BC °gṛihîtvâ ca cche° C °tsyasa mâ°. — 15. B vidhûni° C °dhunihshyasi° BC °si rogâgnim̃° C °bodhiprâpte narottame | B °ttamam̃ |.

16. B °tîpaṭapatram̃° C °ṭîpatrapâtram̃° BC °rṇṇano yathâ |. — 17. C evam̃ me dṛi° BC °dṛishṭvâ nâ° C °tathâ nâm̃ tathâ lohita varṇṇatâ | B °lohitâ tava |. — 18. C sarvapra ° nti pum̃galâ | B °nti puṅga(*ou* °dga)lo |. — 19. C °vrajesi sim̃° BC °ho ca adya°. — 20. B çailopiyam̃ aprakam̃piyam̃ sa° C °prakram̃piyam̃ sâ°.

बोधिमण्डे स्थिहित्वान दृढवीर्यः समारभे ॥
स तस्य वचनं श्रुत्वा कालनागस्य भाषितं ।
तुष्टो उदग्रसुमनो बोधिमूलमुपागमे ॥

श्रुत्वान अतुलं घोषं कालनागो महाबलो ।
बोधिसत्वस्य वेगेन भवनातो समुन्नतो ॥
अंजलीं प्रगृहीत्वान दशपूर्णांगुलीन्तथा ।
अभिस्तवे बुद्धवीरं बोधिमण्डं व्रजन्तकं ॥
यथा मृदु इमे वाता वायिष्यन्ति सुखं सदा ।
सुरभिमनोज्ञगन्धा नात्युष्णा नातिशीतलाः ॥
यथा च कुसुमवृष्टिं प्रवर्षेन्सु इमं देवता ।
सुगत तव रहत्वं भेष्यति द्विपदोत्तम ॥
प्रदक्षिणावर्तो मार्ष तुष्टो हृष्टो प्रमोदितो ।
प्रीतिमना उदग्रो च सुखंमुञ्चो पि निष्क्रम ॥
यथापि तूर्यसहस्रं संप्रघुष्टं उपरि नभस्मि स्फुटं देवताहि ।
हृष्टप्रमुदितचित्तवेगजातो भविष्यसि बुद्धो विशिष्टो सर्वलोके ॥
यथा च प्रभा न भायि अन्य काचिदुपरिविमाना कृता च जिह्मवर्णाः ।
यथा प्रचलते भूमि षड्विकारं भविष्यसि अद्य अतुल्यो दक्षिणेयो ॥
यथ च भ्रामयन्तंबराणि भीष्मं मारगणं भंजित्व हृष्टचित्ता ।
छत्रध्वजपताका च धारयन्ति भविष्यसि बुद्धो न मह्य अस्ति कांचा ॥

1. C °vîryya sa° B °bhavet | . — 2. C °tasya nacanam̃ çrutvâ kâlo nâmasya bhâ°. — 4. BC °balam̃ | .

6. B am̃jelim̃ pra° guli ta°. — 7. BC °ntakâ | . — 8. BC yathâ prithu ime vâtâ° C °tâ vâcishyanti ime yathâ | . — 9. B °nogandhânâm̃ tûshṇî nâti° C °ndhânâm̃ tûshṇî nâhiti çitalâ | . — 10. BC °rshetsu i° B °iva de° C °vatâm̃ | .

11. B sugatavaro rahatvam̃ bheshyasi dvi° C sugatavarâham̃ bheshyâmi bhavanti dvi° BC °ttamam̃ | . — 12. B °kshiṇamâsha tushṭo pramuditâ ca prî° C °kshiṇam̃ mârsha tushṭâ pramuditâ. — 13. B °manâ | u° C °manâ pi ca | u° BC °dagrâ ca su° C °kham̃ mum̃câmi nikriye B °kham̃ mum̃câpi kirkiye tûrya°. — 14. C tûrya ° sram̃ praghu° B °sram̃ | sapra° BC °nabham̃ sphu ° vatehi | . — 15. BC °gajâtâ bhavishyasi || (C °shyati |) sam̃bu ° loke yathâ°.

16. B °prabhâ na hâyi | anya° BC °jihmabalâḥ | . — 17. BC °pracarate bhû° C °shyati | adya atulâm̃ dakshiṇiyo B °shyasi | adya atulye dakshiṇeyo ya°. — 18. BC yathâ ca bhrâ° BC °bhishmâm̃ mâragaṇasam̃gham̃ bham̃(C °bha)ji ° ttâ ccha°. — 19. B cchatram̃dhva° BC °tâkâ dhâ° C °yanti | buddho mama asti° B °shyasi | bu°.

यथा च मधुरं दुन्दुभी नदन्ति गगनतलं स्फुटं सर्वमम्बरेहि ।
यथा च कुसुमा वर्षे देवसंघो भविष्यसि लोके सदेवके स्वयंभूः ॥
यथा च करिय अंजलिं नभस्मिं अभिस्तवे देवसहस्र हृष्टचित्ता ।
कनकप्रभो विशिष्टो दक्षिणेयो भविष्यसि बुद्धो नराण अग्रवादी ॥

अथ खलु बोधिसत्वो येन वृक्षमूलं तेनोपसंक्रमित्वा तेन खलु पुनः समयेन सर्वावन्तो बोधिमण्डो ओसक्तपट्टदामकलापो अभूषि । उच्छ्रितध्वजपताको छत्रकोटिसमलंकृतो रत्नसूत्रविचित्रितो धूपितधूपनो रतनवृक्ष[206ᵃ]परिवृतो चीवरसंस्तृतसंस्तृतो चन्दनचूर्णअध्योकीर्णो रत्नोघविचित्रो ॥ तेन खलु पुनः समयेन अनेकानि देवशतसहस्राणि उपरि अन्तरीक्षे प्रतिस्थिहित्वा धूपनपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । छत्रध्वजपताकपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । दिव्यउत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकपरिगृहीता नमस्यन्ति बोधिसत्वं । दिव्यचन्दनचूर्णपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । दिव्यरत्नचूर्णपरिगृहीता दिव्यरत्नपुष्पपरिगृहीता अनिमिषं प्रेक्षमाणा बोधिसत्वं नमस्यन्ति ॥ तस्य अन्या देवता सुवर्णमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथा स्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा रूप्यमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा वैडूर्यमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा स्फटिकमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अश्मगर्भमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सप्तरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा शतसहस्ररत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथापीदं स्वकस्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा लोहितचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अगुरुचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा

1. C °dhura dundubhi nadanti gaganata° BC °tala sphu° C °sphuṭa sarvehi amba° B °sarvaṁ amba°. — 2. BC °suma varshe(C °rsha) de° B °si | lo ° ke svayambhûḥ ya°. — 3. C °riyaṁ aṁja ° smiṁ asti tad eva saha°. — 4. BC kanakanibhaṁ viçishṭaṁ dakshiṇeyaṁ bha° B °si | bu° C °râṇâṁ a°. — 5. C °naḥ samayana sarvâvanto bodhimaṇḍe oçakta°.

6. B °patâkâcchatrako sama° C °cchatrakoṭisama ° travicitro dhûpi ° panaṁ ratnavṛiksha° rasaṁstṛito saṁstṛitaḥ canda° BC °tnogho vicitro | . — 8. C °gṛihîtvâ bo° B °gṛihito bodhi°. — 10[1]. BC °patâkâ pari°. — 10[2]. BC °vya utparapadu° C °hîtâ bodhisatva namasyanti | .

11. BC divyaṁ canda ° nti di°. — 12. BC divyaṁ ratna° C °cûrṇṇaṁparigṛihîtâ bodhisatva namasyanti | divyaratnacûrṇṇaparigṛihîtâ ani ° kshamâṇî bo° B °kshamâṇi bo°. — 13. B °anyade° C °anye de°. — 14. C °muktiye anye devâḥ rû°. — 15[1]. C °devâḥ vai°. — 15[2]. C °yaṁ de bo°.

16[1]. C °vṛiksha sajâ°. — 16[2]. BC °vṛiksha saṁ°. — 18. BC °kâye dhimu° C °muktiye | anye° B °ktiye | anye°. — 19[2]. B °sya vanditaratanamaya bo° C °sya vanditanamaye bo°.

परस्परस्य वाञ्छितरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा पीतचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सिंहचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रसचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥ यथापीदं स्वकस्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा गिरिसारचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यअगुरुचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नामयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सर्वरत्नालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यनीलवैडूर्यालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मुसारगल्वमणिविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अश्मगर्भमणिरतनविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा हस्तिगर्भमणिरतनविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा ..... मणिरतनविचित्रं बोधि[206b]वृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः सुप्रभासमणिरतनविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अमृताश्मगर्भेहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा समन्तचन्द्रेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवास्सुचन्द्रेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवास्सूर्योभासेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः स्फटिकविचित्रं अन्ये देवाः सूर्यविक्रान्तेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः चन्द्रोभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा ज्योतिप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा विद्युप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः समन्तालोकेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा मुक्ताप्रभेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा अप्रतिहतप्रभेहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रतनसमुच्छ्रयसमलंकृतं । अन्ये देवाः सर्वलोकाग्रभूतेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः शक्राभिलग्नेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये देवा रत्नपत्रेहि सम-

2[1]. C °ndanamasya bo°. — 3. C °muktiye | anye° B °ktiye ‖ anya de° C °vṛiksha sam̃° B °sam̃jânti | . — 4. C °vṛiksha sam̃°. — 5[1]. B anya de°. — 5[2]. BC °kṛita bo°.

6. C °vṛiksha sam̃°. — 7[1]. C °vṛiksha sam̃°. — 7[2]. B °devâ susâra° C °musâgalva ° citram̃ bo°. — 8. B anya de° C °ṇiratnavi°. — 9. C °ṇiratnavi°. — 10. C °ṇiratnavicitritam̃ bo°.

11. B anya de° C °devâ su ° ṇiratnavi° B °citritam̃ bo°. — 12[1]. B °mṛitâçcagarbhe° C °mṛitâçvagarbhe ° ratnehi°. — 12[2]. B am̃nye° C °samantehi candre°. — 13. C °devâ sucandre° kṛitehi bo°. — 14. B °nti anye°. — 15. C °devâ sphaṭitavicitram̃ samalam̃kṛitam̃ bodhivṛiksham̃ sam̃jânanti | anye devâḥ sû°.

16[1]. C °devâḥ jyo ° tam̃ | anye devâḥ sama°. — 16[2]. (*omis dans* C). — 17. B anya de°. — 18[1]. C °devâḥ mu° BC °muktapra°. — 18[2]. C °bhehi ratnehi sa°. — 19. B anya de° C °devâḥ samucchriyasama°. — 20. B anya de° BC °lokagrasatehi maṇiratane(C °niratne)hi sa°.

21[1]. B °çakrâhilogne° C °ratnehi sa° B °tam̃ anye°. — 21[2]. C °devâḥ ra° B °tnapattihi sama° BC °tam̃ anye°.

लंकृतं । अन्ये देवा उरगगर्भमणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये चन्दनप्रभेहि समलंकृतं । अन्ये लोहितावेहि समलंकृतं । अन्ये गजपतीहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये महेश्वरदत्तेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये रसकेहि समलंकृतं । अन्ये गोमेदकेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये देवा शशेहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये लालाटिकेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये शिरिगर्भेहि मणिरतनेहि अन्ये तालिकेहि मणीहि एतेहि च अन्येहि च दिव्येहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥

येषां देवानां ततोनिदानं कुशलमूलो परिपच्चिष्यति अनुत्तराये सम्यक्संबुद्धाये ते यथाकुशलमूलेहि बोधिवृक्षं संजानेन्सुः । नीलमुक्ताहारेहि लोहितमुक्ताहारेहि श्वेतमुक्ताहारेहि·कण्ठनिष्केहि सुवर्णसूत्रेहि कुण्डलेहि मुद्रिकाहि परिहारकेहि वलयकेहि नूपुरेहि वेष्टनकेहि मुद्राहस्तकेहि आवापकेहि रतनदामकेहि पट्टदामकेहि पुष्पदाम[207a]केहि सुवर्णकेयूरेहि रत्नहारेहि रुचकहारेहि मन्दारवदामेहि हंसदामेहि सिंहलताहि वजिराकारेहि स्वस्तिकेहि एतेहि चान्येहि च दिव्येहि आभरणेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानेन्सुः ॥ येषां बोधिवृक्षं पश्चित्वा कुशलमूलानि जायन्ति ते देवाः स्वलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये एतेहि चान्येहि च यथापरिकीर्तितेहि अलंकारेहि बोधिवृक्षं समलंकृतं संजानन्ति ॥ तत्र केचिद्देवा योजनं उच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः पंचयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये दशयोजनमुच्चत्वेन ।

1[1]. C °devâḥ uragarbhamaṇihi sa° B °uragarbha°. — 1[2]. C anye devâḥ canda°. — 2[1]. C anye devâḥ lohitikehi sama°. — 2[2]. anye devâḥ gajapatihi maṇiratnehi sa°. — 3[1]. C anye devâḥ mahe ° ttehi sama°. — 3[2]. C anye devâḥ ra°. — 4[1]. C anye devâḥ go° BC °gomasake° C °kehi ratnehi sa°. — 4[2]. C °devâḥ çaçakehi maṇiratnehi sa°. — 5[1]. C anye he vâ (?) lâutake maṇiratnehi sa° B | anye lâuṭṭikehi maṇi°. — 5[2]. C anye devâḥ çirîgabhehi maṇiratanehi | anye devâ tâlikehi maṇihi ratnehi etehi cânyehi ca dîvyehi maṇiratnehi samalam̃° B °rbhehi maṇiratanehi | anye tânikehi maṇihi ca etehi anye ca di°.

8. C °to kuçalamûlo nidânam̃ paripâcishya° BC °shyati | anuttarâye sam̃mya° C °ddhâye yathâkuçalehi bo ° jânatsuḥ | B °netsuḥ | . — 9. BC nîlamuktahârehi lo° C °hitamuktârehi çve° B °kanṭhanishkebhi su ° trehi kuntikehi madri° C °kuṇḍikehi mudri ° hi nûpûrehi jasustarakehi mudra° B °hârakehi calaya ° purehi yashṭarakehi mudraha° BC °stakehi ovâtakehi ratana(C °tna)dame(B °make)hi paṭṭa° C °ṭṭadâmehi pushpadâmehi suvarṇṇapurehi ratnadâmehi mandâravâdâmehi rucakradâmehi ham̃sadâmehi sim̃haratâvajinakârehi sva° B °rṇṇakayû ° hi ham̃sadârehi sim̃ °jinakorehi sva° C °cânyehi ca yathâparikîrttehi ca di° B °vyehi ca âbha° BC °jânetsuḥ | .

14. B °lâni yâyanti te de° C °devâs svalam̃ ° ksha sam̃°. — 15. C °cânyehi yathâ° BC °rttitâhi alam̃°.

16. C tatra devâ kecid yojanam ucca ° nti | anye devâ dviyojanatriyojanam uccatvena bodhivṛiksham̃ sam̃jânanti | anye devâ caturyojanam uccatvena bodhivṛiksham̃ sam̃jânanti | . — 17[1]. B °vâḥ yam̃cayo°. — 17[2]. C anye devâḥ daça°.

अन्ये विंशयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये त्रिंशयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये चत्वारिंशयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये देवा पंचाशद्योजनमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये योजनशतमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथास्वकस्वकेन ज्ञानेन बोधिवृक्षमुच्चत्वेन संजानन्ति ॥ सन्ति देवा योजनसहस्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । सन्ति देवा दीर्घायुष्का पुरिमजिनकृताधिकारा योजनशतसहस्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । सन्ति देवपुत्रा अभिसंजातकुशलमूलनिर्याता यावद्भवाग्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥ तत्र केचिद्देवा सर्वरतननिर्यूहं सिंहासनं बोधिवृक्षमूले अद्दशेन्सुः । दिव्यं बहुयोजनमुच्चत्वेन दिव्यदुष्यसंस्तृतं रतनजालसंछन्नं किङ्किनीजालसमलंकृतं । अन्ये देवा योजनशतसहस्रमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा योजनसहस्रमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा अड्ढतियद्योजनशतानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा द्वे योजनशतानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा योजनशतमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा पंचाशद्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा चत्वारिंशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा त्रिंशद्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा विंशद्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा दशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा चतुर्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा त्रियोजनमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा द्वियोज-

1[1]. C °nye devâḥ viṁçadyoja° B °tvena anye°. — 1[2]. C °nye devâs triṁça°. — 1[3] C °nye devâç catvâriṁçadyoja° B °tvenâ bodhi°. — 2[1]. C °tvenaḥ | bo°. — 2[2]. C °nye devâḥ çatayojanam ucca°. — 3. BC °vṛikshaṁm u° B °ccatvâ saṁ°. — 4[1]. C °devâḥ jana° B °vâ jana° C °vṛiksha saṁ°. — 4[2]. C °devâḥ dî° B °dhikâ yo°.

6. C °vâgra paryyantam ucca°. — 7. C °d devâḥ sarvaratnoniryyâtasiṁ° B °niryâtasiṁ° BC °çetsuḥ |. — 8. C °janasahasram ucca° C °dushyasaṁstṛitaṁ ratnajâlaṁ saṁcha° B °tanajâlaṁ saṁchaṇṇaṁ kikanijâlasamalaṁ° C °nnaṁ kiṁkiṇikajâlasamalaṁ°. — 9[1]. C °devâḥ yojanasaha° BC °çetsuḥ |. — 9[2]. C °devâḥ yojanaçatasaha° BC °çetsuḥ |. — 10. B anya de° C °devâḥ a° BC °aṭṭâtiyojana° C °çetsuḥ B °çetsu a°.

11. B anya de° C °devâḥ dve° B °çatânim ucca° BC °çetsuḥ |. — 12[1]. B anya de° C °devâḥ triyo ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 12[2]. C °devâḥ paṁcâṁçayojanaçatam ucca° B °nânim ucca ° çetsuḥ a° C °çetsuḥ |. — 13. B anya devâ° C °devâḥ catvâ ° janam ucca° B °janaçatâni u° ddarçetsuḥ a° C °ddarçetsuḥ |. — 14. B anya de° C °devâḥ triṁ° BC °çetsuḥ |. — 15[1]. B anya de° C °devâḥ viṁ ° uccasana siṁ° B °hâsanânim addaçetsuh a° C °çetsuḥ |. — 15[2]. B anya de ° C °devâḥ da° B °janaçatâni ucca ° sanânim a° BC °çetsuḥ |.

16. C °devâḥ ca ° tvenam adda° | B °hâsanâni uccatvena siṁhâsanânim adda° BC °çetsuḥ anye(B °nya) devâ(C °vâs) triṁçadyojanâni uccatve(B °tvena uccatve[207[b]])na siṁhâsana(B °sanâni)m addaçetsuḥ |. — 17[1]. B anya de° C °vâs triyo ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 17[2]. B anya devâ triyojanânim ucca° C °devâḥ dviyojanaṁ ucca° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°.

नानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा योजनमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा त्रिक्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा द्विक्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा क्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा सप्ततालमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा षट्तालमुच्चत्वेन अन्ये देवा पंचतालं अन्ये देवा चतुतालं अन्ये देवा त्रितालं अन्ये देवा द्वितालं अन्ये देवा तालमात्रं बोधिवृक्षस्य मूले सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा सप्तपौरुषेयमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये देवा षट्पौरुषेयमुच्चत्वेन सिंहासनमद्दशेन्सुः । अन्ये पंचपौरुषेयं अन्ये चतुपौरुषेयं अन्ये त्रिपौरुषेयं अन्ये द्विपौरुषेयं । अन्ये देवा पुरुषमात्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षस्य मूले सिंहासनमद्दशेन्सुः ॥ तत्र ये लूखाधिमुक्तिका सत्वा ते तृणसंस्तरे निषण्णं बोधिसत्वमद्दशेन्सुः । तृणसंस्तरे निषीदित्वा बोधिसत्वो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यतीति ॥

अथ खलु पुन बोधिसत्वः सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य पुरतो येन बोधिवृक्षमूलं तेनोपसंक्रमित्वा बोधिवृक्षं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा पुरिमका तथागता समनुस्मरन्तो निषीदि पर्यंकमाभुंजित्वा ऋजुं कायं प्रणिधाय प्रतिमुखां स्मृतिं प्रतिस्थापयित्वा ॥ तत्र चेवं बोधिवृक्षमूले निषण्णस्य बोधिसत्वस्य मुखमण्डलं भासति तपति विरोचते । सय्यथापि नाम महासाहस्रलोकधातुविस्तृतं सूर्यमण्डलं वा । यस्य तेजेन सर्वावन्ता त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु जिह्मवर्णा अस्यात् ॥ सय्यथापि

1. B anya de° C °devâḥ yo ° çetsuḥ | B °ddaçotsuḥ | . — 2¹. B anya de° C °devâḥ tri° BC °trikoça ° nam adaçetsuḥ | . — 2². C °devâḥ dvikroçam ucatve° B °dvikoça ° hâsanenam addaçetsuḥ kro° C °çetsuḥ | . — 3¹. B kroça° C anye devâḥ kro° B °çetsuḥ | . — 3². C °devâḥ sapta ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 4. C aṁnya devâḥ shaṭṭâlaṁ anye devâḥ paṁ° B °shaṭṭâlaṁm ucca° C °devâḥ catu ° vâs tritâ ° nye devâḥ dvi ° vâs tâlamâ ° kshasyaḥ mû° B °mûre siṁ° C °sanaṁm addasetsuḥ | B °ddasetsuḥ a°.

6. C °vâs sapta ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 7¹. C °devâḥ sha ° hânam adda° BC °çetsuḥ a°. — 7². C anye devâḥ paṁ ° sheya anya devâ catu ° sheya | anye tri° B °anya tri ° yaṁ anya dvi°. — 8. C anya devâḥ pau° BC °hâsanem addaçetsuḥ | . — 9. C °tra ye lukhâ° B °lûshâdhi° C °ṇasantare nisharṇṇaṁ bo° BC °çetsuḥ tṛi°. — 10. B °râṁ saṁmya°.

12. C °khalu bodhisatvo sade ° sya lokaṁ purato° B °loke pura ° mûle teno° C °shkṛitya pradakshi ° rimakânâṁ tathâgatâṁ sama° B °gato sama° C °smaraṁto nishi ° jitvâ ṛiju kâyaṁ praṇi ° smṛitiṁm upasthâ°. — 15. BC °cedaṁ bo ° sharṇṇasya bo° B °tva mukha ° sati tayati vi°.

16¹. C sadyathidaṁ nâ° BC °hâsâhasraṁ lo° C °dhâtuṁ vi° BC °laṁ vâ ya°. — 16². BC °hâsâhasro lo° C °dhâtuṁ jihmavarṇṇam asyât || . — 17. C saryyathâ° B °nâma jaṁbûnada° C °jambunadasya suvarṇṇasya biṁbasya pu ° sthûlakalo masi° B °ṇâkalo maṇinibhâ | sa tapati viro° C °bhâ so na tapa° BC °svarâ | e° C °m evaṁ bo ° hâsâhasralo° B °hâsâhasro lo° C °dhâtus tejena abhûshi abhibhûtaḥ || .

नाम जाम्बूनदस्य बिम्बस्य पुरतो विदग्धस्थूणा काला मसिनिभा न तपति न विरोचति न च भवति प्रभास्वरा एवमेव बोधिसत्वेन त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातुः तेजेन अभिभूता अभूषि ॥ तत्र ये देवपुत्रा याव अकनिष्ठातो उपरि बोधिसत्वं निषस्सं अद्दशेन्सुः तत्र भूम्या देवा समानं बोधिसत्वं अद्दशेन्सुः ॥ तथा अन्तरीक्षे या-[208ª]वच्चातुर्माहाराजिका देवा त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरति परिनिर्मितवशवर्ति मारभवनातः सिंहासनगतं बोधिसत्वं संजानन्ति ॥ एवं ब्रह्मा देवा ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मपुरोहिता देवा महाब्रह्मा देवा आभा देवा आभास्वरा देवा शुभा देवा परीत्तशुभा देवा अप्रमाणशुभा देवा शुभकृत्स्ना देवा बृहत्फला देवा अवृहा देवा अतपा देवा सुदर्शना देवा अकनिष्ठा देवा सिंहासनगतं बोधिसत्वं संजानेन्सुः ॥ ये च त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातूये कुशलमूलसमन्वागता सत्वा पर्यन्तस्थायिनः ते सर्वे सिंहासनगतं बोधिसत्वं संजानेन्सुः ॥ ये अवरुप्तकुशलमूला सत्वा पुरिमजिनकृताधिकारा कामधातुपर्यापन्नाः ते मारं न पश्यन्ति न संजानन्ति बोधिसत्वस्य पूजां करोन्ता बोधिसत्वं नमस्यमानाः बोधिसत्वानुभावेन ॥

अथ खलु मारः पापीयां स्वकं बलं ध्यामबलं संजानति सर्वावतीं च त्रिसाहस्रमहासाहस्रां लोकधातुं अभिनतां येन बोधिसत्वो । महासत्वश्च इमं प्रतिसंशिक्षति । न तावदहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि यावन्न मारं पापीमं सार्धं बलकायेन सन्नद्धमागतं पराजिष्यामि मा सत्वानामेवं भवेया अनाश्चर्यमेतं यं बोधिप्राप्तेन मारो निगृहीतः स्वकं च स्थामं ऋद्धिप्रातिहार्येण बोधिसत्वः संदे-

3. C °yâvad akani° B °nishṭâto° C °to vopari bo ° sharnṇam̃ addaçetsuḥ | tatra bhû° B °sharnṇam̃ addetsuḥ tatra bhû° BC °bhûmyâm̃ devâ samâṇam̃ bo° C °çetsuḥ | . — 4. C tathântari ° devâs trâya ° rmitavasavartti° B °rtti mâraḥ bha° BC °bhavanâtaḥ(C °to) samâsenagatam̃ ° C °dhivṛikshe sam̃°.

6. C evam̃ brahmâ devo brahmakâ° BC °hâbrahmâ âbhâ° C ° svarâ devâ çubhâ devâ apramâṇaçubhâ devâ parittaçubhâ devâ çubhakṛitsnâ° B °rittaçubhâ devâ çubhâ devâ parittaçubhâ devâ apramâṇaçubhâ devâ devâ çubhakṛitsnâ° BC °nishṭâ devâ samâsana(C °nam̃)gatam̃ bo° C °netsuḥ | B °netsuḥ ye ca tri°. — 10. C °hâsâhasraḥ ye dhâtuye ku° B °tûye çalamû° BC °mûlâsama° C °tâ satvâḥ paryyanto sthâ° B °ryantaḥ sthâ° BC °rve samâsana(C °nam̃)gatam̃ bo° C °netsuḥ | B °netsuḥ ye ava°.

11. C ye avalupta ° pannâs te mâ° BC °ram̃ paçya° B °rontâm̃ bodhisatvo namasya°. — 14. C °mâro pâpimâm̃ sva° B °piyâ sva° BC °dhyânaba ° jânanti(C °nti |) sarvâvatî ca tri ° hâsâhasrâ(C °sro) lokadhâtu abhi ° tvo mahâ°. — 15. C mahâsatvo idam̃ prâtisam̃° B °kshati na tâ°.

16. BC °râm̃ sam̃myа° C °buddhishyâmaḥ | yâ° BC °pîmâm̃ sârddham̃° B °gatam̃ pariji° C °mi | mâ satvanâm evam̃° B °tvânâm̃m evam̃ ° veyâ anâcâryâyam etam̃ yam̃° C °hito svakam̃ ca sthânam̃ ca ṛiddhiprâtihâryyeṇa bodhisatvo made ° prâpta bodhisatvar iti | mama cânuçi ° râye sam̃myaksam̃bodhiye ci ° yishyam̃ti || .

वकस्य लोकस्य पुरतो उपदर्शितुकामः एवं दृढस्थामवेगऋद्धिप्राप्तो बोधिसत्व इति च मम च अनुशिक्षित्वा अनुत्तराये सम्यक्संबोधिये चित्तमुत्पादयिष्यन्ति ॥ अथ खलु मारो पापीमां दुःखी दुर्मनो शोकशल्यविद्धः प्रतिराजसंज्ञां बोधिसत्वे उपस्थापेत्वा चतुरंगिनीं मारसेनां उद्योजयित्वा बहुयोजनशतां हरित्वा येन बोधिवृक्षमूलं तेनोपसंक्रमि बोधिसत्वं पश्चिष्यामो ति ॥ सो न प्रभवति बोधिसत्वं द्रष्टुं चक्षुविभ्रममनुप्राप्तः सचेद्बोधिसत्वो मुखवाटमोसिरेया येन स्थामेन बोधिसत्वो समन्वागतो अभूषि । सचेदयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुर्वज्रमयो महापर्वतः अभविष्यत्तां लोकधातुं बोधिसत्वः परमाणुरज[208b]सदृशीं विधूनित्वा असंख्येया लोकधातुयो अभ्युत्क्षिपेया न च एको पि परमाणुरजो द्वितीयेन परमाणुरजेन सार्धं समये ॥ बोधिसत्वो च ततो मारपरिषाये बहूं सत्वां कुशलमूलानद्राक्षीत् ये इमं बोधिसत्वस्य एवंरूपं ऋद्धिप्रातिहार्यं दृष्ट्वा अनुत्तराये सम्यक्संबोधाय चित्तमुत्पादयिष्यन्तीति । एतमर्थपदं बोधिसत्वो संपश्यमानो आगमेति न ताव अजिनित्वा मारं सबलवाहनं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामीति ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामध्यभाषे ॥

यथा स्वयंभू स्थितो बोधिमूले
शाक्यान राजा सुविशुद्धसत्वो ।
सुवर्णबिम्बं यथ दर्शनीयो
जाम्बूनदं अपगतसर्वक्लेशो ॥
ओभासजाता दिशता अभूषि
मारश्च त्रस्तो अभु कृच्छ्रप्राप्तो ।

2. B °ḥkhi daurmano çâka° C °ḥkhî daurmanasya ço° B °viddha pra° BC °jasaṁjñâ bodhisatve(C °tvo) upasthâmetvà catu° B °huyojanaçatâ hari° BC °kramitvâ bodhi° C °shyâmeti. — 5. BC °ced yadi bodhisatvo° C °khavâtaṁ o° B °satvo samanvâ°.

7. C °trisâhasraṁmahâ° BC °sâhasro lokadhâtu(C °tuḥ va)jjamayo(C °ye) mahâparva° C °rvato abha° B °shyantâṁ lokadhâtuṁ° C °shyentâṁ lokadhâtûṁ bodhisatvo paramâṇurajasadriçâṁ vidhû° B °driçî vidhûnitvâ asaṁkheyâ lo° bhyukshipeyâ na ca e° C °eko pi ekam api pacamâṇu ° jena sârddha samayâ | B °rddhaṁ samayâ | . — 10. C °tataḥ mâraparishâyaṁ ba° B °bahuṁ satvâṁ° C °mûlâṁ adrâkshît | ye i° B °lân adrakshit | ye i° C °riddhiṁ prâ ° râya saṁmyaksaṁbuddhâye ci° B °cittaṁ utpâ° C °shyantiti || .

12. C etam arthaṁ padaṁ° BC °meti | na° C °tâvad aji ° râṁ saṁmya° B °bodhi saṁbu° C °buddhishyâmiti || . — 13. C °gavân tâye ve ° thâm abhâshe | B °thâ adhya°. — 15. C °svayambhûḥ sthi° B °yaṁbhu sthi°.

17. BC °yathâ darça°. — 19. C °çatâm abhû° B °shi | mâ° BC °sto abhû kṛi° C °prâptaḥ | B °pto kiṁ°.

किं तं हि नाम मह्यं भेष्यतीति
रतिं न विन्दामि विमान अस्मिं ॥
विमान सर्वा अभु व्योमवर्णा
प्रासादश्रेष्ठा वरचन्दनस्य ।
सुवर्णसूत्रा स्फटिकप्रवाडा
मा खु च्यविष्यं इतो अद्य स्थानात् ॥
स्फुटा गवाक्षा रुचिरार्धचन्द्रा
मुसारगल्वकवचिता च गर्भा ।
वैरोचनस्य जगतो विशिष्टा
आभा अभू भविष्यति किं तु अद्य ॥
शीर्षातो मह्यं मकुटो प्रलुप्तो
शुभा च आभा विगता ममाद्य ।
संगीति मह्यं स्थिता अप्सराणां
मा खु च्यविष्यं इतो अद्य स्थानात् ॥
जाम्बूनदेन यथ कांचनेन
व्योमे विमाना कृतजिह्मवर्णा ।
इमे ये दिव्या इमे ये विमाना
जिह्मा अभू उपगते बोधिसत्वे ॥
सो चादृशासि भगवन्तं स्वयंभुं
निषण्णं सिंहं यथ दुष्प्रधर्षं ।

1. B kiṁ na hi nâ° C kiṁ ne hi nâmaṁ mama mahya bhavishyati ra° B °hyaṁ bhavishyati ra° C °na vṛindâmi vimânam asmiṁ ‖ B °ndâmi nâsmiṁ vimâ°. — 3. BC °abhû vyo° B °mavallâ prâ° C °mavarṇṇâṁ prâ° BC °çreshṭâ vara° B °ndasyâ su°. — 5. C °rṇṇasutrâ° B °sûtro spha° C °pravâlâ mâ° C °itar evam asthât | B °ito hi taṁ sthânât | .

7. C °rddhâcandrâḥ musâgalvâ kavacitasya garbhâ | B °galvâ kavacita tâṁ svagârbhâ vai°. — 9. B °gati viçishṭa â° C °gati viçishṭo â° BC °âbhâ bha° C °vishyaṁ adhunâ bhavishyati° BC °ti | kiṁ tu adya çi°.

11. B çiryato mahya maku° C çiryyanto ca mama mahya makûṭo pra° C °çubhâ vigatâ ca âbhâ | mamâdya B °tâ | mamâdya saṁ°. — 13. BC °sthitam apsa° vishya i° C °iter adya°. — 15. BC jâmbunadena yathâ kâñcanena shyâmâvino na (C °vilola)kṛi° B °vallâ | C °varṇṇâḥ | .

17. C iyam eva divyâ iyaṁ me vi° B ime ya di° C °mânâḥ ji° satvo | B °satve so°. — 19. B so sâdṛiço tâdṛiço si bha° C so sâdṛiço tâdṛigasime bhavantaṁ° B °yaṁbhuvaṁ nisharṇṇaṁ siṁha yathâ pradushyaṁ dharshaṁ viçu° C °bhuṁvaṁ tu siṁhaṁ yathâ nisharṇṇo | pradushyadharmaṁ gajasatva°.

विशुद्धसारं जगसत्त्वसारं
जाम्बूनदस्य यथ यूपो भासे ॥
देवा दिवि प्रतिष्ठिता मुक्तिहारा
सुवर्णकम्बूरुचिरा मनोज्ञा ।
सुवर्णसूत्रां ग्रहिय प्रहृष्टा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
सुवस्तिकाश्च शुभा अर्धचन्द्रा
सिंहीलताहि स्फुटा बोधिवृक्षे ।
विद्युप्रभां च रतनां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति मुदितदेवपुत्रा ॥
चन्द्रप्रभां च रतनां ग्रहेत्वा
सूर्यकान्ता च रतनां गृहेत्वा ।
वैरोचनां मणिरत्नां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
मुक्ताप्रभा च रतनां ग्रहेत्वा
ओभासयन्तां शुभदर्शनीयां ।
प्रामोद्यजाता मुदितहृष्टचित्ताः
अलंकरोन्ति भग[209ª]वतो बोधिवृक्षं ॥
समन्तचन्द्रा मणिरतनां ग्रहेत्वा
रतनावलिं सुरुचिरदर्शनीयां ।

1. C gajasatvamâram̃ viçuddhasâram̃ suviçuddhasâram̃ ‖ jâmbuna° B °jâmbunadasya yathâ yûsho bhâse deveshu di° C °yathâ yûtha bhâso deveshu di°. — 3. B divyâ pra° C divyâni ca muktihârâḥ su ° B °muktâhârâ suvallakam̃curucitâ | manojñâ su° C °kam̃curucitâ manojñâḥ su°. — 5. B suvallasû° C °rṇṇacitrâm̃ gṛihîya prahṛishṭo | a° B °grahiya prahṛi ° roti bha° B °nti | bha° C °gavatâ bo ° ksham̃ so svasti° B °ksham̃ çocasti°.

7. B çocastikâ çu° C sosvastikâçca(?) çu° BC °çubḅa a° B °sim̃halatâ° C °sim̃honatâhi° BC °sphuṭe bodhivṛiksho vi°. — 9. C vidyunprabhâm̃° BC °nti pramu° C °trâḥ ca° B °trâ ca°.

11. C °bhâm̃ ratanâm̃ gṛihîtvâ sû° B °bhâm̃ ca ratnâm̃ gra ° ntâ ratanâm̃ gṛihetvâ sûryâkântaratanaprapradhâna vai° C °ryakântim̃ ca ratanâm̃ pradhâna vai°. — 13. C °rocanâ ca ratanâm̃ gṛihîtvâ | alam̃° B °tvâ jâlam̃ ° nti | bha ° vṛiksho mu°. — 15. B muktaprabhâ rata° C mukteprabhâ maṇiratanâm̃ gṛihîtvâ obhâsatâm̃ ca çu° B °obhâsantâm̃ çubbadanîyam̃ prâ°.

17. BC °jâtâ pramu° B °ttâḥ atram̃ka°. — 19. C °ṇiratnam̃ gṛihîtvà ratnâva° BC °lim̃ sarucirâm̃ darça°.

गोमेदकां मणिरतनां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
अन्ये ग्रहेत्वा शुभलोहिताक्षां
शिरिगर्भशुद्धां रतनां ग्रहेत्वा ।
. . . .
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
रक्ताङ्कियो च रुचकां ग्रहेत्वा
महेश्वरां सुरुचिरवर्णवन्ता ।
कर्केतनां च रतनां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
नीलां च मुक्तां तथ श्वेतमुक्ता
रक्तां च मुक्तां शुभवर्णनीयां ।
हर्ष जनेत्वान च वेगजाता
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
ज्योतिकां च मणिरतनां ग्रहेत्वा
ये चन्द्रसूर्या अभिभवन्ति तेजसा ।
विशेषप्राप्ता मणिरतनां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
नागामणीं च शुभवर्णनीयां
गुह्या विशुद्धाक्षियो मोदमाना ।
नभे स्थिहित्वा तद् ऋद्धिमन्तो
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
ब्रह्मा सहस्रा उपगता बोधिमण्डं

1. C gomasakâṁ° B gomesakâṁ° C °ṇiratnâṁ gṛihîtvâ a ° vṛikshe | raktâ° (l. 7). — 3. B °hitâkshaṁ çi ° tvâ alaṁ°.

6. B °vataḥ bo ° kshaṁ | grahetvâ tadâ alaṁkaronti bhagavato bodhivṛikshaṁ | . — 7. B lakkâtviyâṁ ca ru° C raktâsiyâṁ ca rucakâṁ gṛihîtvâ° BC °çvara saruci° C °ciraṁ varṇṇavanto | B °vallavantâ karke°. — 9. C °nâṁ gṛihîtvâ a°.

11. C nîlaṁ ca° BC °tathâ çve° C °tamuktâḥ ra°. — 13. C harsha ja° B °roti bha° C °vṛikshe | . — 15. C jyotiṁ ca vâ maṇi° B °tikaṁ vâ maṇi° C °nâṁ gṛihîtvâ ye candramasûryyâbhi° B °ndramasû°.

17. C °ṇiratna gṛihîtvâ° B °vataḥ bo°. — 19. BC nâgâmaṇiṁ ca su(C °çu)bha° B °guhyaviçuddhâṁkshiye ṃo° C °çuddhâṁ kshipe modamânâṁ B °mânâ nabhe°.

21. C °tvâ tato ṛi° B °da riddhimantâ alaṁ°. — 23. B brahma sa° C brahmâ sahasrâṁ u ° ṇḍaṁ çakrâçca devâ a° B °çakâçca devâ a°.

शक्रस्य देवो अधिपति गुह्यकानां ।
येहि दृष्टा पुरिमकलोकनाथा
ते देवता च प्रणता स्वयंभुं ॥
आभास्वरा उपगता देवपुत्रा
शुभा च देवपुत्र शुभकृत्स्ना ।
. . . . रूपा च बृहत्फला च
अतपा सुदर्शना च अकनिष्ठा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
संछन्नो सर्वो अभु बोधिवृक्षो
रश्मीं सहस्रां किरे अप्रमेयां ।
दिव्यैर्मणीभिः प्रतपति बुद्धक्षेत्रं
सर्वां सहां अभिभवे लोकधातुं ॥
तस्यैवं चित्तमभू प्रमत्तबंधुनो
मा हैव मे च्यावये आसनातो ।
एषैव राजा भवे देवतानां
न चास्य अस्ति समो सर्वलोके ॥
अथापि बुद्धो भवे धर्मस्वामी
सून्या विमाना भवे देवतानां ।
देशेत मार्गं शिवशान्तिक्षेमं
न भूय मह्यं भवे ईश्वरत्वं ॥
उत्सद्प्राप्तं भवे बुद्धक्षेत्रं
माराण कोटी संयोजयन्तो ।

2. B yehî drishtvâ puri° C ye drishta drishtvâ purimako lo° BC °nâtho te de° B °vatâ pra° C °svayambhuh | B °yambhû | . — 4. B °gata de° C °tâ devaputro çubhâ ca devâ çubhakâsinâmah || rû° B °bhakâçinâma rûpâ°.

6. C rûpo brihatphalâ ata ° rçano alam° B rûpâ brihatphalâsu | apâtasudarçanâ sudarçano alakalonti bha°. — 9. B °channârarvâ abhû bo° C °abhût bodhi° B °ksho | rasmim sa° C °raçmim sahasrâm kilam apra° BC °meyam | .

11. B divyai marnîbhih pratapati(?) bu ° tram sarvâsahâm abhibhava lo°. — 13. B °ttam abhû pama° C °cittam abhûn pama ° no mâ haiva me cyâvayed âsa°.— 15. C °samâ sa°.

17. C °ddho bhaved dharma° B °svâmi | sunyâ° C °mî çûnyâ vimâ bhave de° B °nâ bhaved devatânâm deçe°. — 19. BC deçenti mâ° C °mârge nivaçâ° BC °mam | na bhû° C °ya mârgam bhaved îçva° B °ve içva°.

21. BC °ved buddha° C °râna kotî sayo° B °kotisayo°.

सन्नद्धवर्मा कवचितवर्मा
संग्रामकाले भवथाप्रमत्ता ॥
उद्योजयित्वान स मारसेनां
उपसंक्रमित्वा वरपादपेन्द्रं ।
अद्राक्षीत्कृष्णो तथ बोधिसत्वं
सूर्यां सहस्रं यथ अन्तरीक्षे ॥
तस्यैव चित्तं अभु वेपमानं
एषो न शक्यो मये धर्षणाये ।
लोके भिप्रेतं रतनं ग्रहेत्वा
राज्यानपेक्षं जनयित्व छन्दं ॥
दिव्यं च चूर्णं वरचन्दनस्य
जाम्बून[209b]दस्य रतनामयं च ।
दिव्यां च गृह्य वरसारगन्धां
सो बोधिसत्वमोकिरे वेगजातो ॥
एकांशं कृत्वा वसनं कृतांजलि
प्रदक्षिणं निदह्य जानु भूम्यां ।
संहर्षितो ऽनिमेषं प्रेक्षमाणः
सो बोधिसत्वं स्तवे तस्मिं काले ॥
रूपेन त्वं असदृशो पुण्यवन्तो
वर्णेन तुह्यं सदृशो न प्राप्तो ।

1. B sam̃naddhavavarmaka° C °ddhavarmakavacitavarmitâm̃ram̃ | sam̃grâ° B °citavarmitâra sam̃grâ° le bhavethâpramatto || C °mattâḥ. — 3. B °yitvâ mârase° C °yitvâ na ca mârase°. — 5. BC °shṇo bo° C °dhisatvo sû° B °sûryasaha° C °sram̃ ca ya° BC °yathânta°.

7. B °cittam abhû vetyamâ° C °abhûd vaityamânam̃ | esho na çakyam̃ maye dharmaṇâye. — 9. B lokeshvam etam̃ ra° C lokeshpam etam̃ nam̃ gṛihîtvâ | râjyâm ape° B °râjyo ape° BC °pekshâm̃ jâ° C °yitvâ chandam̃.

11. B °ndanasya jâm̃bunadam̃ ratnâmayam̃ ca di° C °jâmbunadam̃ ratnamayam̃ ca di°. — 13. C °sâragam̃dhâm̃ | so° B °ndhâm̃ | so bodhisatvo oki° C °satvam̃ oki° B °jâtâ | . — 15. BC ekâm̃ça kṛitvâ va °jalim̃ pra° B °kshiṇim̃ nidahiya jâ° C °kshiṇâ nidahiṇa jâ° BC °myâm̃ sam̃°.

17. B sam̃harshamâṇaḥ anime° C sam̃harshamânâ animekshamâṇo | so bodhisatvo abhistave vegajâto | tasmim̃ ca kâle BC °kâle rû°. — 19. BC °ṇa ca asadṛiço pu° rṇṇena(C °na vâ) sadṛiço prâpto asam̃pra°.

सुसंप्रजानो मरुपूजनीयो
लोकैकवीरो स्थितो वृत्तमूले ॥
न तुभ्य अस्ति सदृशो कुतोत्तरो
देवो व नागो मनुजो व लोके ।
सर्वां अभिभोसि दिशतां शिरीये
घनाभ्रमुक्तो गगणे व चन्द्रो ॥
तवा हि ते पूजनिया भुंजाहि
सप्त रत्नानि प्रवरोत्तमानि ।
चक्रं प्रवर्तैहि महिं आवसाहि
चातुर्द्वीपो रत्ना परिभवाहि ॥
तुवं च प्राप्ता दिश प्रेक्षमाणो
अदीनचित्तो च अनन्ततेजो ।
देवसहस्रानभिभोहि आभा
विदग्धस्थूणां यथ सुवर्णबिम्बं ॥
द्वात्रिंशतीहि स्फुटो लक्षणेहि
विरोचे कायं तव सत्वसार ।
सोभासि राज्ये स्थितो अप्रमत्तो
प्रशासि सत्वां पितरो व पुत्रां ॥
चत्वारि द्वीपां वसि ईश्वरत्वे
न च करेसि इह अनुशास्तिं ।
त्वं ऋद्धिप्राप्तो विचरेसि लोके
शिष्यो ते भेष्यं यथ एकपुत्रो ॥
इस्त्रीसहस्रैः सह क्रीडमानो

1. BC asaṁpra° C °no marûpû° B °nîyo eko vi° C °kaiko vi°. — 3. C °tubhyaṁ a° BC °kutottari de° B °vo ca nâ° C °vo vâ nâgo vâ manujo vâ loke B °go | ma°. — 5. B sarve abhi ° kto gaganacandro tavâ° C °ṇe ca candramâ tavâ°.

7. B °pûjanîyo bhùṁbhuṁ° C °pûjaniye bhuṁjâhi sarvara° BC °ratnâṁ pra°. — 9. BC °rttehi mâhiṁ âva° C °rdvîpe ratnapa° B °rdvîpo ratanapa ° vâhi tvaṁ°.

11. BC tvaṁ ca prâpto di° B °jo de°. — 13. C devâḥ saha ° bhoti â° B °bhoti | â ° sthûṇâ yathâ su° C °sthùnâ yathâ su°. — 15. C °sphuṭalaksha° BC °viroca kâ° C °sâraḥ | .

17. C °sthitam apra ° praçâṁsi sa° B °prasâṁsi sa° C °tarâ ca pu° B °ro ca putrâṁ | . — 19 B °pâṁ vaçi içva° C °pâṁ vaçi isvaratve na karetsuḥ iha anuçâsati tvaṁ | B °karetsu iha°.

21. C ṛiddhi ca prâ° B °caretsu lo° BC °çishyate bhe° C °bheshyasi yathâ e°. — 23. C ishṭisahasraiḥ°.

मह्णा राजा व शिरिड्डिप्राप्तो ।
दास्यामि तुभ्यं रतनानि सप्त
भवाहि राजा विदु चक्रवर्ती ॥
भविष्यते पुत्रसहस्रं तुभ्यं
शूराण वीराण महाबलानां ।
वरांग[रूपान] परसैन्यप्रमर्दकानां
ससागरान्तं जये लोकमेतं ॥
इमा च पञ्च बहु मारकन्या
पुष्पा ग्रहेत्वा वरचन्दनस्य ।
प्रागन्तरीक्षे शुचिवसननिवस्ता
गीते कलासु परमार्थप्राप्ता ॥
वीणां गृहेत्वा पणवां मृदंगां
शंखा च वेणुं च सुघोषकां च ।
संभारिकां नकुलककिंफलां च
उपगीयमाना तद् वृक्षमूले ॥
अन्ये खिहित्वा गगणे डियन्ता
चूर्णा क्षिपन्ति वरचन्दनस्य ।
जाम्बूनदस्य रतनामयं च
क्षिपन्ति चूर्णं तव भोन्ति सर्वे ॥
हाहाभेरीशंखपणवनिनादे
प्रासादश्रेष्ठे रम त्वं कुमार ।
पुष्पं च गन्धं च विलेपनं च

2. B °sapte bha° C °saptaḥ bha°. — 4. BC °hasra tubhyam̃° C °vîrâ mahâbarâṇâm̃ valâṅgarû° B °lâṇâm̃ varâm̃°.

6. C valâṅgarûpâm̃ para° B °rûpâna para° C °rddakâ sasâ° B °nâm̃ | sasâ° BC °garâm̃tâm̃ jaye e(C °yed e)kamekâm̃ | . — 8. BC ime ca pa° B °rakanyâm̃ pu° C °rakam̃nyâna pushpâm̃ gṛihitvâ°. — 10. BC syâd anta° C °civasanâ nivastrâ çite kalâ° B °stâ çite kalâkalâsu° BC °prâpto | .

12. C °ṇâm̃ grahe ° dam̃gâ ṇam̃khâ° B °kâm̃ ca eka°. — 14. B ekarînakula° C ekelinakulakakim̃phalikâ gṛihîtvâ upagâyamânâ tato vṛi° B °upagâhyamâṇâ tada vṛi°.

16. BC °gagane vimantâ(C °nto) cû° B °kshipam̃ti va ° sya jâ°. — 18. BC jâmbuna ° nti | cûrṇṇâ tava°. — 20. B hâso bherîsam̃kha° C hâsâbhiniççam̃kha° BC °ṇavo ninâ° B °çreshṭe ra° C °çreshṭo ra ° mâro | .

22. BC °ndham̃ ca ruciram̃ vilepanam̃ bhum̃° C °ko ha | .

भुंजाहि तत्र परिचारको हं ॥
चक्रं च नागो हयवरो मंजुकेशो
वैडूर्यमणिरतनं विशिष्टं ।
स्त्री च श्रेष्ठा धनधरो खड्गहस्तो
परिणायको रत्ना भवन्ति सप्त ॥
तवाधिपत्ये निवसं कुमार
शुश्रूषन्तो मृदु [210ª] भाषमाणं ।
श्रुत्वाव ते वाक्य सुखी भविष्यं
मृषा च भाषे न व एवरूप: ॥
सत्ये स्थिहित्वा लभये सुरूपं
कायं विशिष्टं स्फुटं लक्षणेहि ।
व्यंजनेहि तथ अनुव्यंजनेहि
प्रभासमानो स्फुट लक्षणेहि ॥
सो मंजुघोषो रतवल्गुभाषी
उल्लोकयित्वा दिशता समन्ता ।
अष्टांगुपेतां (निनादये) वाचां
शृणोहि यक्ष गिरां भाषतो मे ॥
राजा भविष्यं अहं सर्वलोके
बुद्धित्व बोधिं वरशान्तिक्षेमां ।
पुत्रा च भूता मम अप्रमत्ता
काहिन्ति श्रुत्वा मम आनुशास्तिं ॥
ममापि सप्त रतना विशिष्टा

2. C °yavara mam̃ ° ḍûryyaratanam̃ maṇim̃ vi° B °shṭam̃ stri°. — 4. C striyâ ca çreshṭâ dhanudharo khadgaha° B °çreshṭâ dhana ° ko ratanâni bhavanti | C °tnâni bha°.

6. C saptâ te câdhi° C te vâdhipatye vivasanti ca kumâram̃ çu° B °nivasantam̃ ca kumâram̃ çuçruyantâ gira mṛi° C °çuçruyanto girâ mṛidubhâshaḥ mâro | B °mâṇaḥ çru°. — 8. BC °tvâ te vâkyam̃ sukhi bheshyam̃° B °mṛisham̃ ca bhâsena ca e° C °sena ca evarûpâḥ | B °rûpâḥ satye°. — 10. C satyam̃ sthihitvâ labheya rûpo kâ° B °bhaye rûpakâ° C °sphuṭa laksha° B °ṇehi vyam̃°.

12. C vyam̃janam̃hi ta° BC °tathâ a° B °ṇehi so°. — 14. C °bhâshi u° B °shi | u ° ntâ ashṭâm̃° C °mantâḥ | .

16. BC °petâ mamade girâm̃ çṛi(C °çṛinuḥ çṛi)ṇo° C °yakshâ girabhâ° B °giri bhâshatc me râ°. — 18. B °ke | bu° C °ddhitvâ bo° B °mâm̃ pu°. — 20. BC putrâ abhû C °mattâḥ kâ° B °ttâ | kâ° C °çânti | B °çâsti mamâ°. — 22. C °nâni viçi ° nti buddḥ tvam eva agra° B °dhim̃ bo°.

भेष्यन्ति बुद्धित्व मे अग्रबोधिं ।
बोध्यङ्ग सप्त पुरिमजिनप्रशस्तान्
तां व लभित्व भवति अप्रमत्तो ॥
चत्वारो अन्यामहं ऋद्धिपादां
ध्यानप्रमाणं तथ मार्गश्रेष्ठं ।
बुद्धित्व सत्यानि समन्तज्ञानि
अभिप्राप्तो दिशतां विजेष्यं ॥
जुगुप्सनीयाः सुखहीनाः हि कामा
न अत्र विज्ञो लभे आनिसंसं ।
एषो हि मार्गो नरके तिरिच्छे
यमस्य लोके बहुप्रेतलोके ॥
अधर्मकामा रत मैथुनस्मिं
तमान्धकारे प्रणता समन्ता ।
विहीननेत्रा च्युतशुक्लधर्मा
ते कामसेवी नर एवरूपाः ॥
दुर्गन्धपूतिं अशुचिं अनार्यं
न तत्र जातु रता शुद्धसत्वाः ।
बालो नये तत्र विशेषसंज्ञां
न पण्डितो जानयि तत्र छन्दं ॥
समृद्धे पक्षे यथ शालिक्षेत्रे
विद्युत्पतेया अशनिवरचक्रं ।

2. C bodhyañga purimakeshu ajiro pra° BC °çastân | tâm̃ (C °tâm̃ ca) labhitvâ bha° C °vanti pra° B °vati pramatto catvâ°. — 4. C catvâra anyâm aham̃ riddhi° B °pâdâm̃ | dhyânâprâmâṇâm̃ ta° C °dhyânâm̃prâmâṇâm̃ tathâ mârgaçreshṭâm̃ | B ° çreshṭâm̃ buddhi°.

6. B °jñâni | abhi ° shyam̃ ju°. — 8. C vijigu° B °yâḥ duḥkhahînâḥ kâmâ 'yâḥ duḥkhâprahiṇâḥ kâmânam̃ sa atra labhed vidhijñâḥ | anusam̃ça esho° B °vijña labhe anusam̃ça esho°. — 10. C °mârge nara ° maç ca loke° B °hupetaloke adha° C °loko | .

12. BC °ratanamai° C °thunesmim̃ tamandha° B °smim̃ | tamatamandha° BC °kareṇa pra° B °samam̃tâ vi° C °samantâḥ vi°. — 14. B °çukradha° C °dharmâḥ te° B °pâḥ du°.

16. B dugandha° C °jâtus tataḥ çu° B °rataḥ çu ° tvâḥ vâlâna°. — 18. B vâlânato tatra° C vâcâ nato tatra viçeshamam̃jñâ na pa° BC °ṇḍitâ jâ°. — 20. BC °mriddhe (C °ddhi) pakshe yathâ çâ° C °nivalacavakrâḥ | B °cakra | .

तथैव शुक्ला परमार्थधर्मा
कामनिदानं अफला भवन्ति ॥
पृथग्जना तु रता हीनसेवी
जात्यन्धभूता अबुधा रज्यन्ति ।
रज्यन्ति ते अबुधचेतसेन
न कामतृष्णां जने बोधिसत्वो ॥
संवर्तनीये यथ बुद्धक्षेत्रे
हुतासने प्रज्वलिते नभस्मिं ।
रमणीय आभा मषिं छारिकां वा
तथैव कामां विचिकित्सु [शुक्ल]धर्मा ॥
विसृष्ट वध्यो यथ पार्थिवेन
लभेय मोक्षं श्रियं स्वस्तिभावं ।
न हीनकामां प्रतिसेवमानो
लभेय अर्थं तु जिनानुज्ञातं ॥
उच्चारो शुष्को यथ दह्यमानो
जुगुप्सनीयो परमदुर्गन्धो ।
न राजपुत्रो तहिं भवति उदग्रो
तथैव कामा गर्हित पण्डितेहि ॥
ग्रीष्माण मासे यथ पश्चिमस्मिं
लवणोदकं जनये तृषां नराणां ।
तथैव कामां दुःख [प्रति]सेवमानो

1. B °dharmakâmam̃ nidânâ a° C °dharmâḥ kâmâm̃ nidânâ aphalo bha°. — 3. B °rata hi° C °rato hi ° dhâ na jânti | B °dhâ na jânti jâtâ°. — 5. C yâtâ ca jântâ abudhâ ca cetasâḥ na kâ° B jâtâ ca jãnti abudhâ cetasâ na kâma ° neya bodhisatvo sam̃va° C °janetvâ | .

7. BC °nîya(B °ya ‖) atha bu° C °nabhesmim̃ | B °smim̃ mamaṇi°. — 9. B mamani° C na maṇi na âbhâ mayiva cchâyi vâ tathai° B °bhâ mashiva cchâ ikâ vâ | tathai ° mâm̃ vicitkinsuḥ çu° C °çuklo ‖ dharmâ ni° B °rmâ ni°.

11. C niçishṭo yathâ pâ° B niçṛishṭa° B °yathâ pâ° BC °çriya sva° C °sti tâvat | B °vam̃ na hi°. — 13. C na hiṇakâ° B °no la ° jñâtam̃ u°. — 15. C uccâvaçu° B uccâraçu ° BC °yathâ da° C °mânâḥ ju° B °no | ju ° ndho na râ°.

17. B °tro tam̃ hi bha ° gro | ta° C °dagrâḥ ta° B ° garahita pa ° hi gri°. — 19. BC °yathâ pa° C °çcimesmim̃° B °masmi la° C °jana tṛi° B °trishṇâm̃ na°.

21. C °duḥkhakarase ° no âjñâyaprâ° B °no | âjñâ ° ti bâlatṛi° C °ti bâratṛi°.

अज्ञानप्राप्तो जनयति जालतृष्णां ॥
यं तेहि पूयं यकृद्वृक्कफुप्फसेहि
गूथं च अन्यं अनुगतमात्मभावे ।
प्रस्यन्दमानं वहिमुखेहि काये
[210b] न अत्र विज्ञो जन सौमनस्यं ॥
सिंहाणलाला यथ श्लेष्मपूरं
कफो च पित्तं अनुगतं मस्तरोगं ।
सदा श्रवन्ते अशुचि जिगुप्सितं च
न अत्र विज्ञो जने सौमनस्यं ॥
कामनिदानं प्रपतिषु दुर्गतीषु
उच्चावचं दुःखं नरा वेदयन्ति ।
मुद्गा च माषा यथ कुम्भप्राप्ता
तथैव खिन्ना नरकेषु सत्त्वा ॥
असीहि छिन्ना बहुविधमात्मभावा
शक्तिशरेहि पुन पि संप्रभिन्ना ।
बाला करोन्ति विविधं अनिष्टं
न अत्र जातु अभिरतु बोधिसत्त्वो ॥
रूपेहि वृद्धो भवति सम्मोहजातः
यो कामतृष्णां जने अल्पबुद्धिः ।
स्वयं च सेवि दुःखकररोगमूलं
यथा श्मशाने कुणपं शृगालः ॥

2. BC yam̃ te(B yan te)hi puropakṛita vṛikshaphutpha(C °shpha)sehi yûtham̃ ca anye anugatam̃(C °tâm̃) âtma°. — 4. BC °ndamano na vahi(C °rhi)mukhehi kâyo(C °ye) na atra° B °janeya mânusham̃ sa sim̃° C °janeya mânuçam̃ sim̃°.

6. B sim̃hânamâlâ yathâ puna çle° C sim̃hânamâro yathâ punaḥ çleshma kapo tha pi° B °pûra kapo tha pi° C °mashṭarugam̃ | B °starugam̃ sadâ°. — 8. B °nte | açuci vigu° C °ci vigupsatam̃ atra° B °psitam̃ atra° BC °jñâna jane(C °na) sau°. — 10. BC kâmam̃ ni° B °prapatishu du° BC° duḥkha naro vedayati | .

12. C mudgâ mâshâya kumbhaprâptâs tathaiva sviunâ° B °mâshâ ca ya ° prâpto tathaiva svinnâ° C °satvâḥ ‖ . — 14. B asihi cchannâ ba° C °vidham̃ âtma° BC °bhavo çakti sa(C °ktim̃ ça)re° C °punar api sam̃prahinnâḥ | B °bhinnâ bâ°.

16. B °nishṭhakarma na jâ° C °nishṭhakarmaṇo abhi° B °tvo rû°. — 18. C rûpohi vṛiddho bha° B °hi buddho bha° C °bhavanti sammohajâto yo° BC °janayati alpa°. — 20. B so yaç ca sevi duḥ° C svayam ca sevi duḥ ° thâ çmaçâne kuṇape çṛigâlâḥ | B °kuṇape çṛigâlaḥ mâ kṛi°.

मा कृष्णबंधु मम मोहनार्थं
कामां प्रशंस गर्हिता पण्डितेहि ।
अंगारकर्षू यथ संप्रपूरां
तथैव कामां त्यजे बोधिसत्वो ॥
न कामसेवी हि इमं प्रदेशं
छिजाभिकीर्णं स्फुट पादपेहि ।
न चापि एवं स्फुट लक्षणेहि
सेवित्व कामां लभे आत्मभावं ॥
रक्षित्व शीलं अशबलब्रह्मचर्यं
सेवित्व बुद्धां हतरजा निष्क्लेशा ।
भावेत्व क्षान्तिं बहुकल्पकोटी
विशिष्टो भोति (स्फुट) आत्मभावो ॥
अच्छिद्रशीलो पुरिममवे अभूषि
क्षान्तीउपेतो सद अप्रमत्तो ।
शोधेत्व मार्गं विविधं अनन्तं
सो अद्य लप्स्यं वरअग्रबोधिं ॥
भगवतो सार्थवाहो हितकरो अप्रमत्तो
पुरतो स्थित्वा अवच स कृष्णबन्धु ।
शृणोहि तात मम गिरां भाष्यमाणां
मा अत्र दोषं प्रजने अप्रसादं ॥
यदेष जातो असदृश पुण्यवन्तो
कम्पे सशैला वसुमति षड्विकारं ।

1. B °mohanàrthe kà° BC °prasamçâ(B °ça) garahitâ° B °paçutehi | . — 3. C aṁgârakashṭha yathâ saṁ° B °karshû yathâ saṁprapûrâ tathai° C °pûrâs tathai°.

7. B °mâṁ labhate âtma° C °mâṁ labhed âtma°. — 9. BC rakshitvâ çi° B °asabala bra° C °açabalabra°.

11. BC °bahuvidha kalpa° B °viçishṭa bhoti âtma° C °viçishṭibhavati | âtmabhâvâ | . — 13. B °draçlî pu° C °draçiri pûrima° BC °abhûmi kshântiṁ upete taye a(C °te trayam a)pra° B °matto sâdhe°. — 15. B sâdhe ° C °dhaṁ anaṁtaṁ so° B °anantaṁ | adya° C °varam agrabo°.

17. B bhavato sârtha° C °puratah sthi ° ndhuḥ çri°. — 19. BC °bhâshamâṇâṁ° BC °jana aprasâ°.

21. C ye daiva jâ° B yed esha jà ° driçaṁ puṇyajâtâṁ kaṁpe saçai° C °driço puṇyavaṁto ka ° mati shaḍvikâlaṁ obhâ°.

ओभासिता दश दिशता अभूषि
दिव्या च वाद्या अघट्टिता संप्रवादि ॥
दिव्यां छत्रां धारये देवपुत्राः
ध्वजपताकैः स्फुटो बुद्धक्षेत्रो ।
चेला भ्रमेन्सु मरुगणा देवसंघा
अप्रमादं जनयि अदीनसत्वा ॥
एषो चक्षुर्भविष्यति सर्वलोके
आलोकभूतस्तिमिरं निहत्वा ।
एषो न्धकारं विधमे दुःखितानां
मा अप्रसादं जनेहि बालबुद्धे ॥
एषो हि लेनं भविष्यति सर्वलोके
त्राणं च द्वीपं शरणं परायणं ।
अकरित्वा नरमरु च प्रसादं
घोरं व्रजन्ति निरयं अवीचिं ॥
एषो हि लोके असदृशो दक्षिणीयो
एषो हि लोके सततं हितानुकम्पी ।
एतं सत्कृत्वा नरनारिसंघा
च्युता सुखी [211a] भवे इह सर्वलोके ॥
यो अत्र मानं जने न प्रसादं
पुण्योपपेते धुतरजे शाक्यसिंहे ।
न तस्य जातु भवे स्वस्तिभावो
च्युतश्च क्षिप्रं व्रजे दुर्गतीषु ॥

1. C °diçatàm abhû° B °ca *vâdyâ*(?) ca âgha° C °dyâ ca agha° BC °ṭṭita sam̃° C °pravâdiḥ di°. — 3. C °vyâm̃ ca cchatrâm̃ ca dhâ° BC °rayetsuḥ de° C °putro | dhvajâpakâkaiç ca sphu° B °buddha*pu*(*effacé?*)trai ca°. — 5. B calà bhâmayetsuḥ na maru° C velà bhrametsu ma° B °gatâ de° C °sam̃ghâḥ | apra ° yishyasi adinosatvâḥ e° B °satve | .

7. C °sho ca cakshu° B °kshu bhavi° C °bhûto bhavastimiram̃° B °bhûtaḥ bhavatimiram̃°. — 9. BC °ndhakâra vi° C °ndhatarâ duḥ° B °dhamano duḥ° C °apramâdam̃° BC °janetvâ hi bâ° C °ddhi | e°.

11. C °hi evam̃ bha ° loko | trâ ° yaṇam̃ parâyanam̃ a°. — 13. BC anukari° B °maru aprasâda gho° C °ru apramâdam̃ | gho°. — 15. B °dakshaṇeyo° C °kshiṇeyam̃ | e° BC °kampi satkṛi°.

17. C °nârisam̃ghâḥ cyu ° vet | iha°. — 19. B yo tra mâṇam̃ vilam̃jane apra° C °nam̃ ciram̃ jane aprasârddham̃ pu° BC °ṇyopamete dhuraje° C °sim̃ho | . — 21. C °bhavet svastibhâvo cyutâç ca° B °vraja du°.

एषो हिमां अचलचमूं प्रभेत्ति
अभ्युत्क्षिपित्वान ते सागरातो ।
क्षेत्राण कोटीनयुता क्षिपेय
स्थामेन लोके समो नास्ति सैन्यं ॥
एषो समुद्रं जलधरं वारिपूर्णं
असुरनिकेतं उदधिं समन्ततेजं ।
शोषेय सर्वं दृढव्रतो अप्रमत्तो
एषो हि सर्वमभिभवे मारसैन्यं ॥
ब्रह्मं च शक्रं अभिभवे गुह्यकां च
नागासुरा च मनुजा महोरगा ।
विदग्धस्थूणां यथ सुवर्णबिम्बं
पीडे नारायणं जिन घनशरीरो ॥
एषो ग्रहेत्वा गिरिवरं चक्रवाडं
पाणितलेन समरजं करेय ।
न एष शक्यो उपगतो बोधिमूले
चालेतुं वीरो दृढव्रतो अप्रमत्तो ॥
चन्द्रं पतेया नभतो मेदिनीये
इयं च भूमी स्थिहि नभे आत्मनेन ।
प्रतिस्रोतं सर्वा नदीयो वहेन्सुः
न चैव शक्यो दृढव्रतो चालनाय ॥

1. B °hime tam acalam̃ amum̃ pravetti am̃nyukshipi° C °himetam̃ acaram amum̃ pravetti anyukshipi° B °râto kshe°. — 3. C kshetrâna koṭina âbhâm̃ nikshi° B °ṭina âbhâm̃ kshi° BC °peyâm̃ sthâ° BC °ke mama samo(C °ma) nâsti°. — 5. C °mudrâm̃ ja° B °rṇṇam̃ | a° BC °udadhi samantâ(C °ntâḥ |) tejam̃ ço°.

7. C çosheya sarvam̃ nabhasi yacitta pîḍâ nârâ° (l. 12; C *a ensuite l'ordre suivant :* 13, 15, 7, 9, 17, *etc.*) B çoṣheya sarvam̃ | ..vrato a ° tto | esho°. — 9. B °bhi..guhyakâm̃ ca | nâ ° ragâ vidâ° C °ragâ ca vida°.

11. C °sthûnâ yathâ suvarṇṇabim̃bam̃ candram̃° (l. 17, *cf.* l. 7) B °sthûṇâ navasijacittam̃ pîḍâ nârâ° C °ṇam̃ avajîra ghânaçarîram̃ | . — 13. C esho grihe ° ṇitam̃lena° BC °rajâm̃ ka°. — 15. C °çakyam̃ upa° B °çakya upa ° tum̃ vira dṛi° C °vira dṛidho vra ° tto esho hi° (l. 8, *cf. la note* l. 7).

17. B yathâ suvarṇṇabim̃bam̃ candram̃ yate ° niye | iyam̃° C °imam̃ ca bhûmim̃ nabhe sthihi â° B °mi nabhe sthihi âtmanena pra°. — 19. C pratiçrotam̃ sa ° hetsuḥ na° B °hetsuḥ | na° BC °çakyam̃ dṛi° C °nâyaḥ | .

यथा गजेन्द्रः सुबलवां षष्टिहायनः
षड्डन्तनागो समुच्छ्रितकायो ।
पादेन भिन्दे अविमनो आमभाण्डं
तथैव सर्वां करिष्यति मारसैन्यां ॥
मारो ह्युवाच स दुःखितो सार्थवाहं
त्रसेसि किं मा यथ बालबुद्धि ।
सन्नद्ध सेना कवचितवर्मिता च
करिष्यिमस्य दृढप्रेतस्यान्तरायं ॥
वर्षा सहस्रा मया यो पोषितो हि
उच्चअतीह अयं मम ज्येष्ठपुत्रो ।
सौ गौतमस्य अभूरिह अनुयात्रो
अवसादयिष्यन्तो समारसैन्यं ॥
उदुम्बरस्य यथ पुष्प जातं
वर्णोपपेतं सुरुचिरं मंजुगन्धं ।
तथैते बुद्धा हतरजा निःकिलेशा
कल्पान कोटीनयुतेहि भोन्ति ॥
अश्रद्दधर्मं पितरं विपन्नशीलं
ग्राहेय शुद्धां करुणां जनेत्वा ।
पुत्रास्य एवं प्रकृति तस्य भोति
अनुकम्पको स्मि न अहं अमित्रो ॥
सुमेरुमूर्ध्ना यदि नरो आरुहित्वा

1. BC yathà candragajendrah(C °ndro) | su° C °vàm̃ shashṭhihoyano shadanto nàgo° B °naḥ shaddanto nà° BC °samuddhitvakàyo | . — 3. C °bhindena abhishano àtmabhà°. — 5. BC °sàrthavàho trà° C °ḥkhitàm̃ sà ° si kim̃ và yathà bàlabuddhiḥ | B °yathà varabuddhi sam̃°.

7. B sam̃naddha° BC °senàm̃ ka° B °vacidharmmatà kari° C °vacim̃(*ou* °ndhim̃) ca dharmatàḥ karishyam asya dṛi ° ràyaḥ ‖ B °ràyam̃ va°. — 9. BC varshasahasrà màyà sayà(C °yà ca) yoshità(B °to) hi uccagghati° C °jyeshṭaputro | B °tro sau°.

11. C °gauttamasya atuliyajànapàtro apramàdayanto° B °sàdayanto°. — 13. C undumba° BC °yathà pu° B °rṇṇopetam̃ surucitam̃ mam̃° C °jughosham̃ | . — 15. C tathaiva bu ° jà nishkileçà° B °leçà | kalpà° C °koṭinayu° B °nti açra°.

17. C asaddadha ° pannam̃ çilam̃ graheya çuddhakaru°. — 19. BC putreṇa evam̃° C °kṛitim̃ tasya bhavati° C °kṛitim̃ ca tasya bhavanti anu° BC °smi nàham̃ amitro su°.

21. C °merura mùrddhnà yathà hi yam̃ mànushàm àruhitvà | àtmà° B °rddhnàya yathà narom àruhi ° tmàna mum̃° BC °mahàbala(C °le)smim̃.

आत्मानं मुंचेय महीतलस्मिं ।
लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
न बोधिसत्वे अहितानि कृत्वा ॥
अंगारकर्षू परमा प्रपूरा
तत्र पतित्वा नरो बालबुद्धिः ।
लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
न बोधिसत्वे अहितानि कृत्वा ॥
असिं गृहीत्वा सुलिखितं तैलधौतं
मुखे करित्वा स्वके ओहरेय ।
लभेय सौख्यं सिय ततो स्वकिभा[211b]वो
न बोधिसत्वे पवषाणि कृत्वा ॥
क्षुरेहि मार्गं यथ आक्रमन्तो
वर्षसहस्रं अथ वर्षकोटि ।
लभेय सौख्यं सिय ततो स्वकिभावो
न बोधिसत्वे पवषाणि कृत्वा ॥
विलीनलोहं पिबंतो अल्पबुद्धिः
लभेय सौख्यं उदरे सुदीप्ते ।
संछिन्न अन्त्रे यकृद्वृक्कफुप्फसे च
न बोधिसत्वे पवषाणि कृत्वा ॥
अयोगुडां पि गिलन्तो ज्वलन्तां
लभेय सौख्यं उदरे प्रदीप्ते ।
संछिन्ने यकृद्वृक्कफुप्फसे च

2. B °çalile pati° C °çarire pati°. — 4. C aṁgârakarpura parasapıapûrâṁ | tatra° B °rshù paramâṁsaprapûrâṁ tatra° C °tvâ ca naro° B °ro vârabu°.

6. C °saukhyasi tato âtmabhâve | na bo° B °çalile patitvâ na svastibhâvo na bo° BC °satvo abi°. — 8. BC °dhautaṁ | mu ° reya labhe°. — 10. C °bhâve | na bo° B °satvo paru° BC °tvâ kshu°.

12. BC kshureti mà° B °yathâ akra° C °tha apramanto° B °sraṁ || atha ° ṭi labhe° C °koṭiṁ labhe°. — 14. B °satvo pa° C °satvo paru° BC °tvâ vili°.

16. B °pibate a° C °pibate abu° BC °ddhiḥ | la ° re udîpte saṁ°. — 18. C °nnam antaṁ yakṛivṛikka° B °dvṛikshaphu° C °shphasa | na bo° B °se ca | na bo°. — 20. C ayeguḍâ pi giratâṁ jvalatâṁ || labhe° B °gilato jva ° khyaṁ siya tato udare prakshipte saṁ° C °diptaṁ saṁ° BC °chinnayakṛi° B °vṛikshaphu° C °vṛishaphaphasena | na bodhisatvâ puru° BC °tvâ çai°.

न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
शैलो महन्तो यथ चक्रवाडो
क्षिप्तो नभातो पतितो नरस्य मूर्ध्ने ।
जनेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिभावो
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
अंगारकर्षू इषुअसितोमरा च
क्षिप्ता नभातो पतिता आत्मभावे ।
जनेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिभावो
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
शक्यं सहस्रा अयं लोकधातुः
कल्यान कोटी धरितुं करेण ।
चित्तां च ज्ञातुं विविधा नराणां
न संस्तरातो मुनिचालनाये ॥
शक्यं समुद्रे जलधरे वारिपूर्णे
मध्योदके ज्वालितुमग्निस्कन्धं ।
सुमेरुमाचो प्रभंकरो धूमकेतुः
न संस्तरातो मुनिचालनाये ॥
शीलेनुपेतो असदृशो क्षान्तिये च
तपे व्रते च पुरा पारप्राप्तः ।
स केशरिर्वा मृगपति जातवेगो
नादं नदन्तो जिनो मारसैन्ये ॥

2. C °mahântaṁ ya ° vâḍaṁ kshi° B °ḍo | kshi ° bhâto praptato nara° C °bhâto pratato narasya mûrddhni ja° B °rddhne ja°. — 4. C janaye saukhyaṁ si tato° BC °vo | na bo ° tvâ aṁgâ°

6. C °kashûṁ i° B °karshûṁ i° BC °ishuâsi° C °kshipto na ° tita âtmabhâvo ja° B °bhâvo | . — 8. C °satve puru°. — 10. C °srâni a ° dhâtuṁ | ka° B °kalyâṇako° C °koṭi dha° BC °reṇa ci°.

12. BC citrâṁ ca jñâ° B °tuṁ tridhâ na° C °tuṁ trividhâna° BC °ṇâṁ | na ° to munivâ(B °va)canâye ça°. — 14. B °kyaṁ jala° C °dharo vâ° BC °madhyedake(C °dhyodakaṁ) jvalita agniskandhe su°.

16. BC °dhûmrake° C °ketuḥ | na maṁsta° BC °munidharo vâ(B °va)canâye çi°. — 18. C °nupelâ asantime ca | ta° B °pure pâraprâptaḥ sa ke° C °pure prâpta sa ke°. — 20. B °gapakshi jâtavego jâto nâdaṁ° C °gapakshi jâtâç ca sa vegajâto nâ ° no mâraṁ sai° BC °sainyaṁ ya°.

यथा महन्ते प्रपतितो पीह कूपे
जात्यन्धसत्वो यथ स्यन्दमानो ।
अक्षी संप्राप्तो दिशमप्रजानो
तथा तव भेष्यति मार सैन्यं ॥
पश्याहि त्वं तात ते देवपुत्रां
रूपेणुपेता कृतपुण्यकर्मा ।
चूर्णा गृहित्वा वरचन्दनस्य
उदग्रचित्ता अभिकिरे बोधिसत्वं ॥
सर्वा सहस्रा स्फुट देवताहि
विमान सर्वा विजहिय आगताहि ।
नभे स्थिहित्वा अवकिरि पुष्पचूर्णैः
बोधिसत्वं प्रमुदिता ओकिरन्ति ॥
मा पापचित्तं जनय विशालबुद्धे
दुरासदा हि महासार्थवाहा ।
दुर्गतिषु प्रपतिषु पांसुकूले
अपेय तातो दुःखी कृच्छ्रप्राप्तः ॥
ये अत्र प्रेमं जनयिषु गौरवं च
ये सत्व एतं शरणं उपेन्ति ।
अपायभूमी विजहिय नचिरेण
सर्वे स्पृशन्ति अजरं अशोकं ॥
जनीसुतो पितं अवच विशालबुद्धि
विचित्रां पुष्पां गृहिय मनोज्ञां ।
अभ्योकिरित्व जगसत्वसारं

1. B yathâhama° C yathâha pra° BC °to miha kû° C °tyandhaḥ satvo° BC °yathâ syandamânâ(C °no) a°. — 3. BC akshe sa(C °ma)prâpto diça aprajâno tathi tava°. — 5. B °hi tâta° C °hi tâta ta de°.

7. C cûrṇṇaṁ gṛihâtvâ va ° cittâṁ a° BC °abhikare bo°. — 9. BC sarve sahasrâṁ sphu° C °gatehi nabhe°.

11. C °vakili pûshpa ° dita kiranti | B °dite kiranti mâ°. — 13. B mâ yâpa° BC °labuddheḥ du° C °pâpaṁ ci ° rthavâho | B °rthavâhâ du°. — 15. C °rgatishu pra° BC °patishu paçukâle ape° B °tâtâ duḥ° C °duḥkhakṛicchraprâpto ye° B °ptaḥ ye°.

17. B °vaṁ ca | ye sa° C °tvam etaṁ° B °nti apâ°. — 19. C °bhûmi vi ° ṇa sarva spṛi° B °spṛiçaṁnti a° C °ajarâma°.

21. C janair suto pi ava° B °pitâ ava °çâle bu° C °buddhiḥ vici° BC °gṛihîya ma° B °jñâṁ abhyo°. — 23. BC °kilitvâ° C °jagatsatva ° rvânta se° BC °sma ni°.

सर्वान्ते सेनां करेय भस्म ॥
निधानं लब्ध्वा यथ अन्धसत्वा
अपश्यमाने न भवेय दोषो ।
तथा च लब्ध्वा महाद्विशेयं
प्रमादबन्धु जनयसि अप्रसादं ॥
हिरण्यधारं यथ अक्षमात्रं [212a
प्रवर्षमाणो गृहे बालबुद्धिः ।
उत्क्रोशमाणो व्रजेय च्यविष्यं
तथैव तातो न सहं महर्षि ॥
विमानं लब्ध्वा यथ चन्द्रनस्य
मनोज्ञगन्धं शुभदर्शनीयं ।
ततो निष्क्रमित्वा प्रपते इह कूपे
तथैव तातो असहं महर्षि ॥
मणिविमाने रुचिरे प्रभास्वरे
सिंहासनातो यथ उत्थिहित्वा ।
अंगारकर्षू प्रपते निष्क्रमित्वा
तथैव तातो असहं महर्षि ॥
प्रासादं लब्ध्वा यथ कांचनस्य
जाम्बूनदस्य शुभदर्शनीयं ।
ततो व्रजित्वा प्रपते अर्णवस्मिं
तथैव तातो असहं महर्षि ॥
सुवर्णनिष्कां यथ ओशिरित्वा

2. BC °dhâna labdhâ ya° B °tvâ | apa° C °tvâḥ | apa° BC °mâno na° C °veya toshaḥ tathâ°. — 4. BC tathâ ca labdhâ mahâ ° ṇeyaṁ | prasâdabandhû(C °ndhuṁ) yaṁ seyam a(B °seyaṁ saya a)prasâdaṁ(B °daṁ |) hi°.

6. C °kshamâtraṁ || pra ° mâṇo gṛihitvâ bâ° B °mâno gṛi ° ddhiḥ u°. — 8. B ukroçamâṇo vra° C unkroça° BC °jeyâ cya° C °na sahesa maharshiḥ vimâ°. — 10. BC vimâna labdhâ ya°.

12. C °nihatvâ pra° BC °prapatemîha kû° C °maharshi maṇi°. — 14. BC maṇir vimâ° C °to utthi°.

16. C °karpu pra° B °ni | shkra° C °harshi prâ° B °rshiṁ prâ°. — 18. BC prâsâda labdhâ ya° C °canasya subhada° B °canasya | jâṁbuna° BC °niyaṁ tato°. — 20. BC tato daritvâ pra° C °teç ca arṇṇa° BC °rṇṇave tathai° C °va tâte a ° harshi | .

22. C °osiri° BC °grîveya taptâ dharaye ca loke | .

ग्रीवाय ताम्रं धरयेय लोके ।
तथैव लब्ध्वा मुनिं दक्षिणेयं
प्रमादबन्धु जनयसि अप्रसादं ॥
अमृतस्य पात्रं यथ ओशिरित्वा
विषस्य पात्रं पिबेद्बालबुद्धिः ।
तथैव लब्ध्वा महद्दक्षिणेयं
प्रमादप्राप्तो जनयसि अप्रसादं ॥
यथा लभित्वा शुभनीलनेत्रा
उत्पाटयेय (स्वयं) बालबुद्धिः ।
तथैव लब्ध्वा मुनिं दक्षिणेयं
प्रमादबन्धु जनयसि अप्रसादं ॥
अहो स्मृतिं हि अपचिनोहि मार
दिव्यं गृहेत्वा वरमुक्तिहारं ।
ओभासयन्तं दिशता प्रभाय
मा अप्रसादं जनयाहि तात ॥
यथा च एषो इह लोकधातुं
ओभासि सर्वा शुभरूपधारी ।
भिन्दित्व मेरुं महचक्रवाडं
समुद्रमध्ये यथ शैलराजा ॥
यथा च एषो स्थितो वृक्षमूले
सुमेरुमूर्ध्ने अभिभवि देवपुत्रा ।
नात्र प्रदेशे स्थितो कामसेवी
मा अप्रसादं जने कृष्णबन्धु ॥
न अस्ति सत्वो त्रिभवस्मि तात

2. B °labdhâ muni dakshi° C °labdhâ mahaddakshiṇiyam̃° B °yam̃ prasâdaba°. — 4. C manushyapâtram̃ pibed bârabu° B manushyapâtram̃ ya° BC °ddhiḥ ta°.

6. BC °labdhâ ma° C °kshiṇâyam̃ | pramodaprâ°. — 8. C °netro | utpâdayâmi varabâ° B °tpâtayeyam̃ bâ° BC °ddhiḥ ta°. — 10. BC °labdhâ mu° C °bandhum̃ ja°.

12. B aha smṛi° C aham̃ smṛitiham̃ apa° BC °apacâhi mâ° C °mâraḥ divyam̃ gṛihîtvâ°. — 14. C °çatâm̃ prabhâsaḥ ‖ mâ ° dam̃ janayehi tâta B °janahi tâta | .

16. C yathâ ca loke i ° bhâsa sarvâ çu ° dhârim̃ bhi° B °dhâri | . — 18. BC °nditvâ merum̃ ya°. — 20. BC °sthita vṛi° C °abhi devaputrâḥ naivâya atra° B °abhibhava de°.

22. BC naivâ(C °vâya) ̦atra pradeço sthi° C °to ca kâma | mâ kṛishṇabandhu janeya prâsâdam̃ nâsti° B °kâmavedhi mâ ° shṇabam̃dhuḥ nâsti°. — 24. BC nâsti° B °tvo sti bhava° C °bhavesmim̃ tâta yaḥ | yo e° B °ta yâ e° C °ṇyavam̃to adṛi°.

यो एवरूपो भवि पुण्यवन्तो ।
अदृश्यमानो यथ रश्मिराजो
तथा निषण्णो मुनि बोधिमूले ॥
यथा निषण्णो जिनो क्रकुच्छन्दो
प्रभासमानो दिश वृक्षमूले ।
तथास्य कायो स्फुटो लक्षणेहि
मा अत्र तात जने अप्रसादं ॥
कोनाकनामो यथ लोकनाथो
विशुद्धचक्षुस्तिमिरस्य घाती ।
प्रभासमानो दिशतां श्रिरीये
सो पि निषण्णो इह वृक्षमूले ॥
यस्यैव नामं अभु काश्यपो ति
समन्तचक्षुर्वरदक्षिणीयो ।
सो पि निषण्णो इह वृक्षमूले
बुध्यसि वीरो वरअग्रबोधिं ॥
ये भद्रकल्पे अभु लोकनाथाः
संबोधिप्राप्ता मुनि देवदेवा ।
पूर्वे निषण्णा इह वृक्षमूले
बुध्यन्तु वीरा शिवअग्रबोधिं ॥
[बुद्ध]सहस्रचत्वारि जिना हि पूर्वे
इह निषण्ण द्रुमवरपादपेन्द्रे ।
[२१२ᵇ] अनागता हितकर लोकनाथा
प्राप्स्यन्ति ते पि वरअग्रबोधिं ॥

2. BC °yathâ rasmi(C °çmi)râ ° sharṇṇo mu°. — 4. BC °nisharṇṇo ji°.

6. C °sphuṭa la ° pramodaṁ ko°. — 8. C °mo suviçu° B °yathâ lo ° kshu timi° BC °ghâti prabhâ°. — 10. BC °çiriyo(B °yo |) so pi nisharṇṇe(C °rṇṇa) iha° C °mûle | buddhaṁsu virâ ṇivaagrabodhiṁ samantacakshur varadakshiṇiye | yasyai°.

12. B °abhû kâ° C °abhût kâçyape ti so pi ni° B °ṇiyo so pi ni°. — 14. BC °sbarṇṇo i° B °le | bu° C °le | buddhâ çiriyo va° BC °buddhyasi ° dhiṁ ye bhâ°.

16. B °abhû lokanâthaḥ saṁ° C °abhût lokanâtho | saṁ ° prâpte mu° B °prâpto mu° C °vadevâḥ pû°. — 18. B °sharṇṇâ i° C °sharṇṇo i° B °dhyatsu virâ ṇivaa° C °çivam agra°. — 20. C buddhâ sahasre ca° BC °caturhi jinehi nûnaṁ i° B °nisharṇṇa dru° C °iha drumavarasya pâdapendrâ || B °pendrâ anâ°.

22. BC °kare lo° C °nâtha prâ°.

भाषित्व गाथामिममेवरूपां
महास्मृतीति वरनामधेयो ।
मुक्तिहारं क्षिपे गौतमस्य
उदग्रचित्तो वरवेगजातो ॥
विद्युप्रतिष्ठो परो मारपुत्रो
दिव्यं ग्रहेत्वा शुभकल्पदुष्यं ।
सो बोधिसत्वं मुनि प्रेक्षमाणो
उदग्रचित्तो स्तवे बोधिमण्डे ॥
मनोज्ञघोषं रुतं सत्वसारो
. . . . ।
न कश्चिदस्ति समो सर्वलोके
तथासि पूर्वचरितो महर्षि ॥
त्याग्यासि पूर्वे चरं कल्पनन्तां
त्यक्ता विशिष्टा तव राजधानी ।
हस्तिगणा अश्व बहु पुण्ययानं
तेन प्रभासि दिश सत्वसार ॥
त्यजित्व भार्या तथ चात्ममांसं
पुत्रा च धीता नयनात्ममांसं ।
त्यजित्व पूर्वं प्रियउत्तमांगं
तेन प्रभासि दिशतां समन्ता ॥
त्यजित्व दिव्या रतनानि शुद्धा
नाना विमाना स्फुटरत्नचित्रा ।
नक्षत्रआभा नभे विद्युताभा

1. C °gâthâ imam evam̃rû ° smṛitinti va° B °smṛitim̃ ti va° C °dheyam̃ | B °dheyo mu°. — 3. C °gauttama°. — 5. C vidyunpratishṭo pa° B °pratishṭo pa° C °vyam̃ gṛihîtvâ°.

7. C °satvo mu ° mâno u°. — 9. BC °ruta satvasâro(C °ra) na ka°.

11. B °loko tathâ° C °pûrve carito maharddhi tyâ°. — 13. C tyâgosi pû° B tyâgyesi pû° BC °pûrvam̃ câre ka° C °nantâ tyaktvâ(*ou* °ptkâ) viçishṭo tada râjadhânim̃ ha° B °tyaktâm̃ viçishṭâ tada râjadhânim̃ | . — 15. BC °gatâ açva°.

17. C °câtmamâtsam̃ | pu° BC °putrî ca dhîtâm̃ na° C °mâtsam̃ | . — 19. C °priyam uttamâṅgam̃ | te ° mantâḥ | .

21. B divyâ vimânâ ca çu° C divyâ vimânâni ratnâni çu° BC °nâgâ vi° C °citrâḥ âbhâ°. — 23. C âbhâ nakshetrâ nabhe vidyutânâm̃ sarve nibhâsâ purato jinasya B °âbhâ | nabhe vidyutâm̃nâm̃ sarve nibhâsi purato jine*smi* (?) | .

IMPRIMERIE NATIONALE.

सर्वो विभासि पुरतो जनस्य ॥
भाषित्व गाथामिम एवरूपां
विद्युप्रतिष्ठो परो मारपुत्रो ।
वस्त्राण कोटीनयुतां सहस्रां
क्षिपे नरेन्द्रे वरवेगजातो ॥
कल्याणमित्रा पि तं धारयेन्सुः
मा अप्रसादं जनये बहुबुद्धेः ।
न भवन एषो विमलप्रभो महात्मा
चालेतुं भूयो मुनिमासनातो ॥
असद्दधानो वचनं दुर्बुद्धिः
ईर्ष्या च क्रोधं जने कृष्णबन्धु ।
सो दुष्टचित्तो अबुधो च जातो
भूयस्य मात्रं जने अप्रसादं ॥
माराण कोटीशत सन्नहित्वा
सन्नह्य मारो बहुमारसैन्यं ।
बोधाय विघ्नं तद् कर्तुकामो
स पापचित्तं जने हीनबुद्धिः ॥
यक्षाण कोटीनयुता सहस्रा
नागासुरा मनुजमहोरगा च ।
गन्धर्वपुत्रा बलस्थामप्राप्ता
उपसंक्रमेन्सुः यतो पादपेन्द्रं ॥
शिलां गृहेत्वा महघोररूपां

2. C °gàthà imevamrù ° dyunpratishṭo para màcapu° B °dyupravishṭo pa° BC °tro va°. — 4. B vastro na ko° C vastrà na ko ° yutà sa ° peṇa candràm̃ varave°.

6. C kalyànami° B kalyàṇaḥ mi° BC °trà pi tu dhârayetsuh | mà a(C °mâm a)pra° B °janayi ba° C °janayi laghum̃ddhe na ça° B °ddheḥ na ça°. — 8. C °bho mahâm̃ mahâtmya bhù° B °hàtmyacitta bhù° BC °muni àsa°. — 10. C açraddadhà° B °dhânà va ° ddhiḥ irshyà ca krodham̃ ja° C °irshyà ca *jo*dham̃ (?) ja° BC °shṇabam̃dhu so°.

12. BC °dho ajà ° sya màtràm̃ ja°. — 14. C °koṭim̃ saha sam̃nihitvà | sannaddhamâram̃ ba° B °çata sam̃nihitvà bahu° BC ° nyam̃ bo°.

16. B °kartum̃ kàmà sa pà° C °kartum̃kâmàḥ | sa pà ° ttam̃ jana hi°. — 18. C °hasràm̃ | nàgàsurànàm̃ manujà mahoragà gandha° B °suramanujam̃maho°. — 20. C °barasthàmapràptàḥ u° B °metsuḥ ya° C °metsuḥ | yato varapâdapendraḥ çi°.

22. C çiràm̃ grihitvà° B °pàm̃ sam̃naddha° C °ddhavartmi a° B °ghorapekshi vi° C °ghorapakshi vi°.

सन्नद्धवर्मी अतिघोरप्रेषी ।
विद्यून्क्षिपेसि असनिं प्रवर्षे
उपसंक्रमन्तो वरपादपेन्द्रं ॥
शक्तिं गृहेत्वा इषुतोमरां च
असिं गृहेत्वा क्षुरतीक्ष्णधारां ।
मालाविलम्बी किलिकिलायमाना
उपक्रमेन्सुः सिंहपादपेन्द्रं ॥
सिंहाश्च व्याघ्रा तुरगा गजाश्च
उष्ट्रा गवा गर्दभाश्चा[213a]न्यरूपा ।
आशीविषप्रगृहीतशिरांसि
उपसंक्रमेन्सुः यतो बोधिसत्त्वो ॥
अन्ये गृहेत्वा महदग्निस्कन्धां
प्रदीप्तशीर्षा विकृतस्वभावा ।
क्षुरप्रचारी च विमपनासा
मारस्य सेन्या स्थित बोधिमूले ॥
रथसहस्राणि च बोधिमण्डे
ध्वजपताका च सनन्दिघोषा ।
जालाविचित्रा शुभवादिता हि
ध्वजाग्रमूर्धे च सनन्दिघोषा ॥
समन्त त्रिंश स्फुट योजनानि
[यक्षसहस्रेहि महभैरवेहि ।]
चतुर्दिशं चोपरि च नमान्तो

2. B vidyun kshipanti° C vidyut kshipanti° BC °mantâm̃ va°. — 4. C °ktim̃ grihîm̃tvâ ishutomolâ ca | asim̃ grihîtvâ kshu° B °kshuradhârâm̃ | .

6. C mâram̃ vilam̃bi kilikridyamânâ | u° B °mâlam̃ vilam̃ kilikilikrîdamânâ u ° metsuḥ sim̃° C °metsuḥ varasim̃°. — 8. C °turago gajâ° B °vâ gardhabhâç cântarû° C °vâ garddabhaç cântarûpâ | . — 10. B âçivishâm̃gasam̃tyabdhoçiranti vâ u° C °shasam̃pragrihîtya abdam̃ | çirâm̃si vâcâgni u ° metsuḥ yataç ca bo° B °metsuḥ yato° BC °tvo a°.

12. C anyam̃ grihîtvâ | ma ° skandham̃ pradîptaçirshâm̃ vikritya bhâva B °ptaçikshâ vikritâ abhâvâ | . — 14. C kshurasam̃pravârî vi° B °cârî vi° C °nâsâdyathâ hastapâdâ mâram̃ ca sai° B °mâra sai°.

16. C ratham̃saha ° kâç ca sanandighoghâḥ | . — 18. C jâlovi° BC °citrâm̃ çu ° ditâm̃ hi dhva° C °mûrddhni ca° BC °ghoshâm̃ | . — 20. C °nâni te yakshasam̃ghâ° (p. suiv. l. 1) B °rdiçam̃ upari nibhâm̃to trim̃ça sphuṭa yojanâni | te ya°.

22. C °ghorâ | .

ते यक्षसंघा परमसुघोररूपा ॥
असिं ग्रहेत्वा निशितां सुतीक्ष्णां
युगप्रमाणोपगतो कृष्णबंधु ।
सो बोधिसत्वं अवच प्रदुष्टचित्तो
उत्थाहि शीघ्रं अतो आसनातो ॥
समन्तात्त्रिंश स्फुट योजनानि
यक्षसहस्रेहि महभैरवेहि ।
न शक्यं भिक्षु प्रव्रजितुं कहिंचित्
तवात्र छेत्स्यं यथ वेणुखण्डं ॥
ततो प्रमुंचे गिरां बोधिसत्वो
अष्टांगुपेतां मधुरां सुघोषां ।
सर्वे ते सत्वा सियु मारभूता
न च समर्था मम रोममिंजितुं ॥
एको सि भिक्षु स्थितो वृक्षमूले
सेना च नास्ति तव एवरूपा ।
कस्य बलेन न सिया समर्थं
तं मारसैन्यं तव रोममिंजितुं ॥
दाने च शीले च क्षान्तिये च
वीर्ये ध्याने बहुकल्पकोट्यो ।
प्रज्ञाये श्रेष्ठाय भवे अप्रमेये
न मह्यमस्ति समो सर्वलोके ॥
मैत्र्याविहारी करुणाविहारी

2. C rûpâsiṁ gṛihîtvâ ni ° tikshṇâ yugopra° B °kshṇâṁ | yu ° mânepa° C °gatâ kṛishṇabaṁdhuḥ | . — 4. B °satvam ava° C °satva samava ° ttotthihi çi° B °utthihi çi ° nâto sa°.

6. B samantastriṁça° C samantatriṁça ° ni yaksho sa° B °hasre ma° BC °mahâbhayehi | . — 8. B °bhikshuṁ pravra° C °tuṁ karhicin na câdya° B °hiṁcin navâdyaṁ cche°. — 10. C °muṁci gi° petaṁ ma°.

12. C °rve ca satvâḥ çiya mâ° B °tvâ çiya mâ°. — 14. B eko çi bhi° C °le senâç ca to nâsti° B °senâ to nâsti ° pâ ka° C °rûpâḥ | .

16. C kâsyâ balena siṁhâsanaṁ yadi mâraç ca sai° B °lena di siṁhâsanaṁ mâ° BC °nyaṁ mama ro°. — 18. C dânena çîlena ca kshontiye ca vîryyeṇa dhyâ° B °le ca to kshâ ° koṭyoḥ pra°. — 20. BC °jñâye(C °ya) çreshṭâya bhavati(B °ti) apra° B °meyâ na° C °meyo na° BC °sti sarva°.

22. B °artho cari°.

सत्वान अर्थे चरितो बोधिचर्या ।
बुद्धित्व बोधिं लभे बुद्धज्ञानं
सत्वां प्रमोच्याम्यहं कृष्णबन्धु ॥
अच्छिद्रशीलो पुरिमे भवेसु
कल्पान कोटीनयुता अनन्ता ।
समाहितो वज्रसमो अभेद्यो
सो अद्य प्राप्स्यं वरअग्रबोधिं ॥
यावन्ति सेना तव कृष्णबन्धु
सर्वै भवेन्तु वसि ईश्वरत्वे ।
ते चक्रवाडसम आयुधेहि
न च समर्था मम रोममिंजितुं ॥
शून्या निमित्ता प्रणिधी विभाविता
न सत्वसंज्ञा . . . . ।
न मारसंज्ञा न विहिंससंज्ञा
एवं स्थितस्य अबलो सि पाप ॥
न रूपसंज्ञा न पि शब्दसंज्ञा
नापि रससंज्ञा न च गन्धसंज्ञा ।
न प्रष्टव्यसंज्ञा. . . . . . .
एवं स्थितस्य असमर्थो सि मार ॥
न स्कन्धसंज्ञा न मे धातुसंज्ञा
अध्यात्मसंज्ञा च विभाविता मे ।
यथान्तरीचं हि अभावभूतं
एवंस्वभावा हि च सर्वधर्माः ॥

2. C °labhed buddhajñâne satvâm̃ pra ° ndhuḥ | . — 4. C °vetsu ka° B °vesu | kalyâṇa ko ° yutâmanantâ sa° C °yutâmanantâḥ | .

6. BC samâdhivajra(C °ja)samâ abhediyâ(B °dyâ |) so° BC °dhim̃ yâ°. — 8. B °bandhuḥ bhavesu bhavesu içva° C °bandhuḥ sarve bhavetsu munim îçva°. — 10. C °ḍasamam âhitehi na ca samarthâ mama nomam i°.

12. C °ṇidhi vibhâ° C °jñâ na mâ° B °jñâ evam̃ sthi°. — 14. C °mârasam̃jñâ || na vihim̃ ° si pâpe na rû° B °pâpa na rû°.

16. BC °rûpasam̃jñâ | nâpi ca ça° BC °rasasam̃jñâ na gam̃dhasam̃jñâ na°. — 18. C na sparçasam̃jñâ | e° B °vyasam̃jñâ e° C °marthâsi mârah na ska°. — 20. C °skandha na me dhâ° B °ndhasam̃ na me dhâ°.

22. C °rikshe hi a ° bhûtâm̃ evam̃° B °bhûtâm̃ hi evam̃° C °dharmâ | .

जालेहि चित्रेण हि दक्षिणेन
पराहने वसुमतिं बोधिसत्वो ।
सा षड्विकारं चलिता लोकधातु
शब्दं च आसी तद भीष्मरूपं ॥
कंसस्य पात्रीं यथ मंजुघोषां
पराहनेय पुरुषो महेला ।
एवं तथैव रणे लोकधातु
यदा हने वसुमतिं [213b] बोधिसत्वो ॥
त्रस्ता अभूषि तद मारसेना
भीता पलाये च बहुयोजनानि ।
चतुर्दिशं नैव च प्रेक्षमाणा
पश्यन्ति बुद्धं यथ रश्मिराजं ॥
अन्ये रथेहि पते मेदिनीयं
गर्जन्त मेघा यथ अन्तरीक्षे ।
यथ हस्तिनागा च महार्णवस्मिं
तथैव सर्वा हत मारसैन्याः ॥
दिव्यां च पुष्पां प्रकिरेन्सु देवा
चूर्णं प्रवर्षेन्सु च चन्दनस्य ।
मन्दारवा ओकिरे बोधिसत्वं
समन्ता त्रिंश स्फुट योजनानि ॥
देवसहस्रा नभे अम्बराणि
भ्रामेन्सु अन्ये क्षिपि मुक्तिहारं ।

1. BC jâlivicitre ° parâhate° B °sumati bo° C °sumatî bo°. — 3. B °ḍvikâlam̃ calito lo° C °ram̃ ca vilo° BC °dhâtum̃ ça ° da bhavishyi rûpam̃ | . — 5. BC kâm̃sasya pâtrî ya ° ghosho parâhane(C °ṇe)ya parushâ gra°.

7. C °thaiva ca raṇe° B °raṇa lo° C °dhâtum̃ ya ° mati va bo° B °mati bo° C °satve | . — 9. C °senâm̃ bhî° BC °parâye°.

11. C caturdaçenai ° mâṇo paçyam̃ti bu ° tha raçmijâlam̃ | . — 13. C °the mahipati medi° B °te medanî° C °rjante meghâ°. — 15. C yatha hanti nâgâ° B °stinâthâ ca ma° BC °rṇṇavesmim̃° C °sainyâm̃ | B °sainyâḥ di°.

17. C divyâm̃ ca devâm̃ prakiresu pushpâm̃ cû° B °shpâm̃ ca prakiretsu de° C °rṇṇam̃ pravarsheshu canda° B °rshetsu ca canda°. — 19. B mam̃dâra okiretsuḥ bo° C mandoravâ okiretsu ca bo° BC °mantas trim̃ça°.

21. C devâ sahasra na° B °hasre nabhabhe a ° metsu anye° C °metsu nye°.

गाथाभि गीतेहि अपरे स्तवेन्सुः
प्रध्याये तूष्णीं दुःखि कृष्णबन्धुः ॥
सप्ताहपूरं दुःखि मारसैन्यं
द्रुमस्य मूले अभु कृच्छ्रप्राप्तं ।
जात्यन्धभूतं दिशमप्रजानं
बुद्धस्य शोभे यथ रश्मिराजो ॥
परस्परं रथशत भज्यमाना
पश्चितु हतां महिं प्रकम्पमानां ।
ते निर्मिणित्वा विकृतात्मभावां
उपसंक्रमेन्सुः वरपादपेन्द्रं ।
न ते पुराणां प्रतिलभेन्सु रूपां
सर्वे अभून्सुः भयभीतरूपा ॥
यथैव तले यो विहगो निबद्धो
तथा कृष्णबन्धुः धरणीतलस्मिं ।
सप्ताहपूरं सबलो ससैन्यो
समोहजातो न प्रभोति गन्तुं ॥
रूपधातो उपगता देवपुत्राः
सर्वे समग्रा प्रमुदितवेगजाता ।
अचप्रमाणां अवकिरे चूर्णधारां
दिव्यां विशिष्टां वरचन्दनस्य ॥
ध्वजान कोटीनयुता सहस्रा
उच्छ्रापयेन्सुः नभे देवपुत्राः ।

1. BC °vetsuḥ pra° C °dhyâpaye tû° BC °shṇî duḥkhi(C °ḥkhî) kri°. — 3. BC °hapuraṁ duḥ° C °ḥkhi ca mà ° sya mûrddhni abhûk kricchra°. — 5. B °bhûtâṁ di° C °bhûtâ di ° jânâḥ bu° B °jànâṁ bu ° ràjño | C °râjñaḥ | .

7. C °sparaṁ raṁthaçata saprabha° BC °bhajamâna paçyitu(C °çyantu) dahyatu mahiṁ° B °mpamânâ | C °mpamâno | . — 9. C te nirmiçitvâ° B °nimirṇitvâ° C °bhâvaṁ u° BC °metsu va°.

11. C °pratirabhe° BC °bhetsu rûpâṁ° C °bhûtsu bha° B °bhûnsu bhayabhîtâṁ rûpâ | C °ti rûpâḥ | . — 13. C °thaiva lave viha° B °le ye viha ° ddho tatha kri° C °raṇiṁ taresmiṁ || B °ṇitalesmiṁ saptâ°. — 15. B °ptâhapuraṁ° C °raṁ sarvaloka sainyaṁ saṁmo° B °nyo | sa mo° C °to nabhaprabho° B °ntuṁ tataḥ rû°.

17. C tataç ca rûpadhâtu u° C °trâḥ sarvaṁ sa° C °jâtâḥ | . — 19. C °mânâm avasire cû° B °avaçire cû° C °vyâṁ vaçishṭâ va°.

21. C °hasraṁ u° BC °yetsu na° C °trâḥ | patâ°.

पताकपट्टैः स्फुट बुद्धक्षेत्रं
यदा हने वसुमतिं बोधिसत्त्वो ॥
दिव्या च वाद्या प्रपद्यि अन्तरीक्षे
संगीति दिव्या अभु देवतानां ।
पुष्पां प्रवर्षे नभि देवपुत्रा
यदा हने वसुमतिं बोधिसत्त्वो ॥
यावन्ति वृक्षा अभु मेदिनीये
सर्वे अभू कुसुमानन्तगन्धाः ।
शून्या निमित्ता प्रणिधि विभाविता
एवंस्वभावं वदते स शब्दं ॥
दिव्ये विमाने स्थिते मेघमूर्ध्ने
नागे विमाने तथ सागरस्मिं ।
मनोज्ञघोषा असुरपुरेषु शब्दाः
यदा हने वसुमतिं बोधिसत्त्वो ॥
यं कालं रश्मिं अवसृजति बोधिसत्त्वः
पाणितलातो कुशलचितातो ।
तदा स्पृशेत नरकान्तिरिच्छां
यमस्य लोका प्रपति सर्वलोके ॥
विह्वलजातां वसुमतिं अद्दशेन्सुः
माराण कोटि प्रपतति मेदिनीये ।
संबोधिप्राप्तं मुनिमद्दशेन्सुः
चन्द्रसहस्रं यथ अन्तरीक्षे ॥

1. B °kapaṭṭai sphuṭa° C °ḥ sphuta bodhikshe° B °dà hanaiva vasumati bo° C °sumatî va bo°. — 3. C °padyantarî° BC °abhû de° C °vatâm̃nâm̃ | . — 5. C °putrâḥ yathâ ha ° mati va bo°.

7. B °kshà abhû me° C °kshà abhût mediniye savai abhûn kusutamananta° B °kusutamam̃tagandhâḥ çû°. — 9. B °mittâni bhâvayet | e° C °mittâni bhâvayetsuḥ e° B °date si çabdam̃ di° C °dato si ça°.

11. B divya vimâna sthita meha mûrddhne nâgâ vimânâ tatsâgarasmim̃ | C divâ vimânâtthitamthamûrddhniḥ nâgâ vimânâ tada sâ°. — 13. B °mati bo° C °matî va bo°. — 15. C °lam̃ raçmim avati bo° B °lam̃ rasmim avaçiti bo° C °çalam ucitâto | B °cittâto | .

17. C °narakâm̃ tiricchâ bhâshasya lokâ pratati sarvaloko | B °loke vi°. — 19. B vihvalajâtà vasumati addaçetsuḥ mà° C vihvarejâtâḥ vasumatî adda ° ṭi pratapati medanîyam̃ | B °tati cedaniye | .

21. BC °prâpta(C °ptà) mati addaçetsuḥ ca ° hasra yatha°.

परस्परस्य तद् उत्थहित्वा
भूयस्या मात्रया तत मेदिनीयं ।
नभातो क्षिप्ता यथ चित्रपट्टा
तथैव सा तद् अभु मारसे[214a]ना ॥
असन्त्रसन्तो वरबोधिसत्वो
विगतभयो अतुलियो पुण्यक्षेत्रो ।
पूर्वंश्चरित्वा वरधर्मश्रेष्ठं
प्रभासि लोके यथ रश्मिराजः ॥
इदं च दुःखं अयं च समुदयः
तथा निरोधो अथ मार्गश्रेष्ठो ।
इमस्मिं सन्ते इमो प्रादुर्भोति
इमस्मिं नष्टे इदमस्तमेति ॥
अविद्या हेतु भवसंस्कृतस्य
तं प्रत्ययं भवति जानमाय ।
विज्ञानहेतु भवे नामरूपं
प्रत्ययं च तं भवति षडिन्द्रियस्य ॥
षडिन्द्रियं भवति तथ स्पर्शजातं
स्पर्शो च हेतु भवे वेदनानां ।
संवेदयन्तो जायति तृष्णालु
तृष्णाप्रत्ययं भवति उपादानं ॥
उपादानहेतुं भवं संसरन्ति
जातीजरामरणं तथैव व्याधिः ।

1. C °sya tatha uttha ° yasya mâ°. — 3. B °sâ tâ abhû mârasainyâ | C °sâ tâm̃ abhût mârasainyâḥ | . — 5. B asantasanto°.

7. C °çreshṭam̃ prabhâmi lo ° tha raçmirâ°. — 9. B idam̃ duḥkham̃ ayam̃ samu° C °ḥkham iyam̃ samu ° B °dho padamârga° C °dho padamârgeçre° BC °çreshṭâ i°.

11. C imasmim̃ na te ime prâdurabhoti idam astam eti idam âha bodhim̃ | B °rbhoti idam a°. — 13. BC adyâ he ° bhavatu(C °ti) jânâya | . — 15. C °tu bhavanâma° BC °tyayam̃ bhavati°.

17. BC °jâtam̃ sparçâ va hetu bhava veda° B °nâm̃ sam̃°. — 19. C saveda ° ti tṛshṇâro sajñâtṛishṇâya tasmim̃ mam̃jñâ upâdânaḥ | B °ti tṛishṇalo tṛishṇâya tasmim̃ upâdâya upâdânahe°.

21. BC °hetu bhava samçaranti° C °jâtim̃ tathâ jarâ° B °dhiḥ ço°.

शोका च भोन्ति परिदेवितानि
आयासा (?) भोन्ति दुःखदौर्मनस्यं ॥
प्रतीत्यधर्मं प्रविचितो बोधिसत्वः
निरोधक्लेशामविकल्पि सर्वज्ञाने ।
तेषां च एवं प्रकृतिं पश्यमानो
अतुल्यं प्राप्तो वरमग्रबोधिं ॥
यदा च प्राप्तो वरमग्रबोधिं
विशुद्धचक्षु जिनो अप्रमेयं ।
प्रवृत्तज्ञानो दिशता अप्रसंगो
त्रैलोक्ये शब्दो व्रजि परंपराय ॥
पराहता दुंदुभि अप्रमेया
शब्दो अभूषि तद अप्रमेयो ।
अशोकप्राप्ता नरनारिसंघा
देवा च नागा मनुजा महोरगाः ॥
आवासशुद्धा उपगता देवपुत्राः
कोटीसहस्रा नयुता अनन्ता ।
ते अंजलिं दशनखं प्रगृहीत्वा
अभिस्तवे दशबलं पारप्राप्तं ॥
समुद्रमध्ये यथ शैलराजा
सुमेरुमूर्ध्ने यथ वैजयन्तो ।
सूर्यसहस्रं यथ अन्तरीक्षे
एवं प्रभासि जिनो बोधिमूले ॥
यस्यार्थं दानं पुरिमभवेषु दिन्नं

1. B çokâṁ ca° C çokâṁ ca bhoṁti pari° BC °tâni duḥkhâ ca bhoṁti sukha dau° C daumanasyaṁ | B °syaṁ pra°. — 3. C °citâ bodhisatvo ni° B °tvaḥ | ni° BC °dhas teshâṁm avi° C °kari sa° B °jñâne te°. — 5. C °eva pra° BC °kṛiti paçyamânâ | a (C °nâshu) tulyaṁ varam agra° B °bodhi yadâ° C °bodhi viçu°.

7. B °prâptâ va° C °ddhacakshu ji° BC jine aprameyaṁ pra°. — 9. C pravittajñâ ° çatâprasaṁ° B °diçatatâ a° BC °vrajishu paraṁ° C °râyaḥ paroha° B °râya parâ°.

11. C parohatâ° BC °shi tadâ aprameyâ(B °yâ |) aço°. — 13. B °nârîsaṁ° C °saṁghâḥ | de° B °vâca devanâgâ°. — 15. C °nantâs te aṁ°.

17. C °pragṛihîtvâ a ° çavarapâdaprâ° B °balapâra°. — 19. C °râjâḥḥ su°.

23. BC yasyâsti dânaṁ° C °rimaṁbhaveshu adinnaṁ yaṁ câpi ṇilam açavalo | rakshanti pûrvâ B °nnaṁ yaṁ câpi çîla aça ° kshi pûrvo yeshâṁ°.

यस्यापि शीलमशवलं रचितं पूर्वे ।
यस्यार्थं प्रज्ञा परमा निषेविता
सा ते नरेन्द्रवर प्राप्त बोधिः ॥
चक्षुष्मन्तो तिमिरस्य हन्ता
विनाशधर्मनिधनं सत्वसारः ।
स्वयंभूप्राप्तः नरवरसार्थवाहः
न कश्चित्ते समसमो सर्वलोके ॥
ओभासिता ते सर्वलोकधातु
घना विमुक्तेन यथ चन्द्रमेण ।
तथ दिव्य आभा प्रतपति देवतानां
नागासुराणां च महोरगाणां ॥
सुमेरु शक्यो तुलयितुं शैलराजा
परामकृत्वा शत एत्तकानि ।
भागा च कृत्वा समा सर्षपेण
न बुद्धवर्णं चपितुं जिनानां ॥
महासमुद्रो यथ वारिपूर्णो
करेण गृह्य मणयितुं शक्यो विन्दू ।
कोटीसहस्रा नयुता शतानि
न शक्यं वर्णं भाषितुं जिनानां ॥
शक्यं भवाग्रां ज्ञातुं त्रिसहस्रां
इह सर्वभूमिवृक्षवाततेजः ।

2. B yeshâm̃ asti prajñâ pâramâ° C yeshâm̃ asti prajñâḥ pâyapâlam̃ anishe ° rendrâ varaprâpta bodhim̃ cakshu°. — 4. B cakshushpadâ timitârasya° C cakshushpadâtâ timi ° ntâ | nâça vinâsadhanam̃ nidhânam̃ buddhim̃ punar viyya satvasâraḥ | B °ntâ nâçanidhanam̃ nidhânam̃ punar buddhi satvasâraḥ sva°.

6. C svam̃yantu prâpte narasârthavâha na kaçci sama° B °haḥ na kaçci°. — 8. C °dhâtûḥ ghanâ ca mukto ya° B °ghanâvamukte ya ° ndramâ | C °ndramâsau | . — 10. C tathâ di° C °prapatati de° C °surânâm̃ ca ma ° gânâm̃ | .

12. C °ru çakyam atuliya çai° B °yitu çai ° jâ palâgrakṛi° C °râjâḥ balâgrakṛi°. — 14. B °tvâ samasarsha° C °tvâ samasarshyape na vartta ca buddho ksha° B °ddhavarṇṇo ksha°.

16. C °mudram̃ yathâ vâripûrṇṇam̃ balena gṛi° B °rṇṇo palena gṛihya mânayitum̃° BC °çakya vindum̃ | . — 18. B °kyam̃ vallam̃ bhâ° C °kyam̃ varṇṇa bhâ°. — 20. BC çakyam̃ rajâgram̃ kṛitvâ(C °tya) trisa(C °sâ)hasra jñâtum̃ iha sarvabhûmi | vṛi° B °vṛikshâvâtateja tṛi° C °vṛikshâç ca vâtate°.

तृ[214b]णलताऔषधिवीर्यसंख्यां
न बुद्धवर्णो क्षपयितुं शक्य सर्वं ॥
भिंदित्व वारं शतं वा सहस्रं
शक्यंतरीक्षं गणयितुं नभाग्रं ।
चतुर्दिशानां शत एत्तकानि
न बुद्धवर्णो क्षपयितुं शक्य सर्वं ॥
या सत्वधातु गणयितुं शक्यं सर्वा
रोमां च तेषां पि च केशा मूर्ध्नि ।
तेषां पि काया पुरिमा अतीता
न शक्यं वर्ण क्षपयितुं जिनानां ॥
ये सत्व श्रुत्वा गुणमेवरूपं
प्रसन्नचित्ता स्मरे लोकनाथं ।
तेषां सुलाभा विजहिय दुर्गतीयो
बोधी च तेषां मता नचिरेण ॥

पुनरपरं भिक्षू तथागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधित्वा सप्ताहपूरं एकपर्यंकेनातिनामेसि ॥ अथ खलु भूम्यवचरा देवा अन्तरीक्षेचरा देवा चतुर्महाराजिका च देवा त्रायस्त्रिंशा च देवा यामा च देवा तुषिता च देवा निर्माणरती च देवा परनिर्मितवशवर्ती च देवा महाब्रह्मा च ब्रह्मकायिका च ब्रह्मपुरोहिता च ब्रह्मपारिषद्या च आभा च परीत्ताभा च अप्रमाणाभा च आभास्वरा च शुभा

1. C triṇolatâ° B °aushadhi na bu° C °sam̃khyâ na bu°. — 3. BC °vâlam̃ çatam̃° C °sram̃ çakyam̃ntarîksham̃ ganayi° B °ṇayi nabhâgram̃ catu°. — 5. BC °çâna çata° B °ddhavallo kshapayitum̃ na çakya sarvam̃ yâ° C °kshayayitum̃ çakya sarvâ yâ satva°.

7. C °dhâtughe(?) ga ° tum̃ sarvaro° B °kyam̃ | sarvâ ro ° shâm̃'pi ca ke° C °shâm̃ api ca keça mûrddhniḥ || B °ddhni te°. — 9. B teshâm api ka° BC °rimâm ati° C °çakya varṇṇam̃ ksha° B °çakya vallam̃ kshapayitu ji°.

11. BC °rûpâm̃ pra° C °cittâm̃ smaralo° BC °nâthâm̃ | . — 13. C °shâm̃ sa çobhâ vi° B °surabhâ° BC °bodhim̃ ca teshâm̃ ma(C °a)to naci°. — 15. B °bhikshu tathâ° C °bhikshus tathâ° B °râm̃ sam̃myaksam̃° C °bhisam̃buddhitvâ saptâhapûrṇṇam̃ ekaparyyan̄kenâ°.

16. BC °bhûmyâm̃ vacarâ° C °rikshacarâ devâḥ catumahâ ° kâ ca devâḥ trâyastrim̃çâç ca devâs tushitâç ca devâḥ nirmâṇaratiç ca devâḥ para ° rttî ca devâḥ ma ° dyâç ca âbhâç ca pari ° pramânâbhâç ca âbhâsvarâç ca çubhâç ca çubhakṛitsnâç ca bṛi ° lâç ca avṛi ° çâ ca yâvadakanishṭâḥ ca devâḥ saptâhapûrṇṇam̃ tathâ° B °nishṭâ ca devâ saptâhapûram̃ tathâ° C °dhimaṇḍe vara° BC °mahâsâhasro lo° C °pûram̃ ekâ°.

च अप्रमाणशुभा च शुभकृत्स्ना च वृहत्फला च अवृहा च अतपा च सुदृशा च यावअकनिष्ठा च देवा सप्ताहपूरं तथागतं बोधिमण्डवरगतं सत्करोन्ति गुरुकरोन्ति मानयन्ति पूजयन्ति सर्वावती च त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातुः सप्ताहपूरं एकालंकारा अभूषि ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

सप्ताहपूरं संबुद्धो बोधिं बुद्धित्व उत्तमां ।
आसनातो न उत्थेसि सर्वलोकस्य चेतियो ॥
देवकोटीसहस्राणि गगणस्मिं समागता ।
पुष्पवर्षं प्रवर्षेन्सु सप्तरात्रमनूनकं ॥
उत्पलां पदुमां चम्पां पुण्डरीकां मनोरमां ।
सहस्रपत्रां रुचिरां तत्र देवा प्रवर्षिषु ॥
मारस्य दुर्मनो आसि काण्डेन लिखते महीं ।
जितो स्मि देवदेवेन शाक्यसिंहेन तापिना ॥
त्रायस्त्रिंशा च यामा च तुषिता ये च निर्मिता ।
परनिर्मिता ये देवा कामधातुप्रतिष्ठिताः ॥
लोहितं चन्दनं दिव्यं अगुरुं अथ चम्पकं ।
दिव्या च पुष्पवर्षाणि अन्तरीक्षेण ओकिरि ।
अक्षमात्राहि धाराहि बुद्धक्षेत्रं फली इमं ॥
ब्रह्मकोटिसहस्राणि गगणस्मिं समागताः ।
वर्षन्ति सुखुमं चूर्णं दिव्यं लोहितचन्दनं ॥
भूम्या देवा उपादाय शुद्धावासाः स्वयंप्रभाः ।
एवं परं[215a]परा आसि देवताहि परिस्फुटा ॥
छत्रध्वजपताकाहि अन्तरीक्षं परिस्फुटं ।

4. BC °thâm abhashi | . — 5. C °pûrṇṇa saṁ ° tvam utta°.

6. C °tthehi sa° BC °tiyâ | . — 7. C °gagaṇesmiṁ°. — 8. C°rshetshuḥ sa° B°rshetsu sa°. — 10. B °varshetsuḥ | C °varshayet ‖ .

11. C mârâç ca durmanâ âsi° BC °si kaṇḍena° B °khato mahîṁ | C °mahâṁ | . — 12. C jinosmiṁ deva° B jitosmiṁ deva° C °tâyitâ | . — 13. C °ça ca jâmâç ca tu ° rmitâḥ | . — 14. C parini° C °devâḥ kâ ° tisthitâḥ | B °tishṭitâḥ | . — 15. C °gurum atha° B °tha canyakaṁ | .

16. BC °rshâ ca antarikshe ca oçiri(C °ri |) aksha°. — 17. B °mâtraṁhi dhâ° C °mâtrâṁhi dhârehi bu ° linakaṁ | . — 18. B °koṭisaha° C °gagaṇesmiṁ°. — 20. C bhûmyâṁ devâm upâ°.

21. B etaṁ paraṁ° BC °devatehi parisphuṭaṁ(C °ṭaṁ |) ccha°. — 22. C ° tâhi antarikshe pa°.

करोन्ति पूजनां श्रेष्ठां संबुद्धस्य शिरीमतो ॥
आभा च विपुला मुक्ता बुद्धक्षेत्रं परिस्फुटं ।
भवाग्रा लोकधातूयो मिश्रवर्णा भवेसि च ॥
प्रशान्ता निरया आसि बुद्धक्षेत्रस्मि सर्वशो ।
शीतीभूता च अंगारा सत्वा च सुखिता अभू ॥
येषां नैरयिकं दुःखं परिक्षीणं तदन्तरं ।
निरयेषु च सत्वा ते देवेषु उपपद्यिषु ॥
संजीवकालसूत्रेषु तपने च प्रतापने ।
प्रशान्तो रौरवे अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
अवीच्यां अथ संघाते प्रत्येकनिरयेषु च ।
प्रशान्तो सर्वशो अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
यावन्ता लोकधातूषु प्रत्येकनिरया अभू ।
प्रशान्तो सर्वशो अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
ये च तिरिच्छानयोनीयं मान्सरुधिरभोजना ।
मैत्राय स्फुटा बुद्धेन न हिंसन्ति परस्परं ॥
छत्रध्वजपताकेहि बोधिवृक्षो अलंकृतः ।
कूटागारेहि संछन्नो देवपुत्रेहि निर्मिता ॥
स्थाणू च कण्टकथला च शर्करा सिकता पि च ।
समन्ता बोधिमण्डातो हेष्टा भूमौ प्रतिष्ठिताः ॥
रत्नामयीये भूमीये बोधिमण्डं परिस्फुटं ।
या इह बुद्धक्षेत्रस्य देवपुत्रेहि निर्मिता ॥

1. B karoti pûjâm̃ çreshṭâm̃ sam̃° C karoti ° çreshṭâm̃ sam̃ ° matâ ‖. — 2. B °vipurâ mu°. — 3. C sarvâgrâm̃ lo ° yo agnisam̃varṇṇam̃ bha° B °yo'gnisam̃va ° vesi pra°. — 4. B °ddhakshatresmi° C °kshetrosmim̃ sarvaṇo |. — 5. B çîtibhûtâ° C °tî-bhûto ca am̃gâṇi sa ° tâm̃ abhût |.

6. B °rayikâ duḥ° C °rayikâm̃ duḥkhâ pa° B °rikshaṇam̃° C °kshînân tada°. — 7. BC °tvâ na deve° B °upapadyetsuḥ |. — 8. BC °jîve kâ° B °tre ta°. — 9. B praçâm̃tâ te rau°. — 10. C °ghâṭe pra°.

11. BC °çântâ sa°. — 12. C °nivayâ abhût | B °abhûḥ |. — 13. BC °çântâ sarva° C °agniloka ° sya raçmibhiḥ |. — 14. C °janâḥ |. — 15. C maitryâya sphu° BC °him̃sati para°.

16. C °vṛikshe alam̃kṛitam̃ |. — 17. C °cchannam̃ deva atre ° rmitâḥ ‖ B °rmitaḥ |. — 18. C khâṇḍû ca kaṇḍakâle ca çarkkalâ si° B °ṇû ca kaṇṭhakâle. .ça° BC °katâya ca |. — 19. B °tishṭitâḥ | C °shṭhitâ |. — 20. C °dhimaṇḍe pa° B °dhimaṇḍa parisphuṭe |.
21. BC yâniha bu ° rmitam̃ |.

देवपुत्रसहस्राणि धरणियं प्रतिष्ठिता ।
धूपनेत्रां गृहेत्वान पूजेन्ति लोकनायकं ॥
हेठा च धरणी सर्वा पदुमेहि परिस्फुटा ।
जाम्बूनदसुवर्णस्य बुद्धतेजेन उद्गताः ॥
ये चापि व्याधिता सत्वा दुःखिता अपरायणाः ।
अरोगा सुखिता भूता बुद्धरश्मिपरिस्फुटाः ॥
जात्यन्धा रूपां पश्येत्सुः लब्ध्वा चक्षुं विशारदं ।
परस्परं चालपेत्सु बोधिप्राप्तस्य तायिनो ॥
रागाश्चाप्यपि च दोषा मोहाश्च तनुनो कृताः ।
यं कालं शाक्यसिंहेन प्राप्ता बोधि महर्षिणा ॥
प्रासादा सविमाना च कूटागारमनोरमाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं नरनारी च किंनराः ।
सर्वे ततोमुखा आसि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
देवता देवपुत्रा च देवकन्या च शोभनाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणो ॥
नागा चाप्यथ गन्धर्वा यक्षा कुम्भाण्डराक्षसाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणः ॥
दारिका दारका चैव शय्यासनावशायिताः ।
ततोमुखा संस्थिहेत्सु येन बोधि महर्षिणो ॥
ये चाप्याभरणा दिव्या विशिष्टा [215b] रत्नामयाः ।

1. B °srâṇi dhâraṇîyam̃° C °srâṇi dhâraye yam̃ pra°. — 2. C °gṛihîtvâna pûjyanti lo° BC °nâyakam̃ | . — 3. C heshṭâ ca dha° BC °sarvâm̃ padu° C °mehi ca parisphuṭam̃ | B °sphutâm̃ | . — 4. B jàmbunada°. — 5. C °satvâḥ duḥkhitâm amaparâ°.

6. C °raçmiparisphuṭâ | B °sphutâḥ | . — 7. C °rûpa paçyetsuḥ la° B °çyetsuḥ labdhâ ca°. — 8. BC °ram̃ câraуetsu(C °tsuḥ) bo°. — 9. C rogâç câshyadhikadoshâ mohâ ca ta° B °doshamo ° nunâkṛi° C °nunâ kṛiçâḥ ‖ (?). — 10. B °kâle çâ° C °rshiṇâḥ | .

11. C °dâ ca vi °ramâ | B °ramâḥ sarve°. — 12. C °yino | . — 13. C °kshetresmim̃°. — 14. C °satva tâyinaḥ | . — 15. C °vakanyâ ca devaputrâ ca ço° B °trâ ca devakam̃nyâ°.

16. B °rshiṇâ | C °rshiṇâḥ | . — 17. C nâgâç càpya ° kshasâ | . — 18. BC °rshiṇâḥ | . — 19. C dâcako dâri ° yyâsanaçâyitâ | B °yyâyàm avaçâyitâḥ | . — 20. BC °mukhâm̃ sam̃° B °hetsu ye° C °hetsuḥ ye ° rshiṇâḥ | B °rshiṇâ | .

21. C °maya | .

आबद्धा आसि देवानं सर्वे ततोमुखा अभू ॥
नागानां अथ यक्षाणां पिशाचराक्षसान च ।
तेषां चाभरणा सर्वे येन बोधि ततो गताः ॥
देवानामथ नागानां यक्षाणां राक्षसान च ।
ततोमुखा विमानाभू येन बोधि महर्षिणो ॥
नुपूरा वलया चैव अथ वा परिहारकाः ।
बोधिप्राप्तस्य बुद्धस्य येन विलम्बिताम्बरं ॥
जनान हारा च कण्ठे निष्कानि शोभनानि च ।
आबद्धका मनुष्याणां येन बोधि निरिंगिता ॥
मुक्तिहाराश्च आबद्धा विचित्रा मणिकुण्डला ।
कटका च मुद्रिका च येन बोधि निरिंगिता ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं सत्वधातू अचिन्तिया ।
जानन्ता वा अजानन्ता येन बोधि निरिंगिता ॥
वाता च शीतला वाये मनोज्ञगन्धा मनोरमाः ।
समन्तबुद्धक्षेत्रस्मिं बोधिप्राप्तस्य तायिनो ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं देवा नागा च मानुषा ।
असुरा च किन्नरा यक्षा सर्वे पश्यन्ति नायकं ॥
धूपनेत्रां गृहेत्वान सर्वे तेन सुखस्थिता ।
पूजयन्ति लोकप्रद्योतं बोधिमण्डे प्रतिष्ठितं ॥
अंजलीहि नमस्यन्ति गाथाभिरस्तवेन्सु ते ।

1. B °sarva tehi mu° C °rve te pi mu ° bhût | . — 2. C °tha vâ yaksha pi° B °râkshâna ca | C °sâni câ te°. — 3. C teshâm âbhaṇâ° B °sarver yena bo° BC °bodhiṁ ta°. — 4. B devânâṁm atha°. — 5. B °rshiṇâ | C °rshiṇâḥ | .

6. B nûpûro varayâ° C nupûro vala° B °hâyakâḥ | . — 8. BC janâ(C °nâni) ca harshâ ca kaṇṭhâ(B °kaṁthâ) ni° B °shkâra ço° C °shkâla çobhaṇâḥ || . — 9. B °kâ marûpyâṇâṁ ye° C °bodhiṁ nigallikâ | B °nigallitâ | . — 10. C °hârâ ca â ° ṇḍalo | .

11. B te kuntikâ ca mu° C te kuṇḍikâ ca muṁdrikâ ye° B °bodhiṁ niliṁgitâ | C °dhi niliṁgitâḥ | . — 12. C °kshetresmiṁ° B °smiṁ atva° BC °dhâtu a°. — 13. C yânantâ vâ° B °ajânanto ye ° dhi niliṁgitâ | C °niliṁgatâ | . — 14. C °lâ tâye mano°. — 15. C samantâ buddhakshetresmiṁ° BC °yino | ekaputra(C °tre)smiṁ yaṁ premnaṁ ça(C °sa) çruyâ(C °çrutvâ) ca pratishṭhitâ(C °tâḥ) | mâtâpitṛi(C °tṛi)ṇâṁ ishṭa(C °shṭâ)sya evaṁ âsi(C °si) tadantaraṁ | .

16. B yâcanti bu° C °kshetresmiṁ de ° nushâḥ | . — 18. C °trâṁ gṛihitvâna sarvan tena sukhâsthitâḥ | .— 19. C °dyoto bo ° tishṭhitaṁ | B °tishṭitaṁ | . — 20. C aṁjaliṁhi nama ° thâhi ca sta° BC °vetsu te | .

पूजां करोन्ति बुद्धस्य बोधिमण्डे प्रतिष्ठिता ॥
सर्वे आसन्नं पश्यन्ति लोकनाथं प्रभंकरं ।
न कश्चिद्दूरे संजाने व्याममात्रे यथा स्थितं ॥
न कश्चित् पृष्ठतो बुद्धं लोकधातुय पश्यति ।
सर्वा दिशा हि बुद्धस्य संमुखां पश्यति दृशां ॥
वामदक्षिणपार्श्वेहि न कश्चिल्लोकनायकं ।
संजानति महावीरं सर्वे पश्यन्ति नायकं ॥
धूपितं बुद्धक्षेत्रस्मिं धूपनं च तदनन्तरं ।
समन्ता बुद्धक्षेत्राणां गंधेन कोटियो स्फुटा ॥
न शक्यं गणनां कर्तुं एत्तिया सत्वकोटियो ।
पश्यित्वा शिरिं बुद्धस्य संबोधिमभिप्रस्थिता: ॥
तृणा च अथ काष्ठा च औषधीयो वनस्पती ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणो ॥
को अयं ईदृशान्धर्मा लोकनाथेन दर्शिता ।
श्रुणित्वा न सिया तुष्टो अन्यत्र मारपक्षिकात् ॥
न शक्यं सर्वं ख्यापेतुं वाचया ऋद्धि भाषत: ।
या शिरि आसि बुद्धस्य बोधिप्राप्तस्य तायिन: ॥
येहि च दृष्टो संबुद्धो बोधिमण्डे प्रतिष्ठित: ।
पूजितश्च महावीरो ते श्रुत्वा तुष्ट पण्डिता: ॥
शीलस्कन्धे च [216a] अच्छिद्रे ये भिक्षू सुप्रतिष्ठिता: ।
ते श्रुणित्वा इदं सूत्रं हर्षं काहिन्ति भद्रकं ॥

1. BC °shṭhitaṁ | . — 2. C °rve âsanaṁ pa°. — 3. C kaçci° BC °ne vyoma°. — 4. C °çcin prishṭato° B °t prishaṭo° C °lokadhatû° B °lokadhatûm apaçyati | . — 5. B °rvâ divyo hi bu° C °diço hi buddhasya bodhimaṇḍe pratisthitaṁ | sarve âsanaṁ paçyanti lokanâthaṁ jinaṁ bhavet | vâ° B °khâṁ driçâm iti | .

6. C °nâyake | . — 7. BC °jânanti ma°. — 8. BC dhûpanaṁ bu° C °kshetresmiṁ dhûpitaṁ ca tadantaraṁ | . — 9. BC samaṁtâ bu° C °ṇâṁ gandhena° BC °sphuṭaṁ. — 10. BC °gaṇanâ ka°.

11. BC °çiri buddhasya ye bo°. — 12. C °naspatiḥ | . — 13. B °rshiṇâ | C °rshiṇâḥ | . — 14. B ko idṛi° C ko yaṁ idṛiçâ dha ° rçitâḥ | B °rçitâṁ çru°. — 15. C çrunitvâ° B çruṇi | tvânna si ° pakshivât | C °pakshikân | .

16. C °sarvam âkhyâtaṁ vâcayâ siddhabhâ°. — 17. C yâ çiri âsi° B °yino | . — 18. BC °drishṭa saṁ° C °buddhaḥ bo ° tisthitâ pû° B °tisthitaḥ | . — 19. B °vîra te çrutvâ tushṭhi pa° C °tushṭi pa°. — 20. B °skandhana acchidri ye bhikshûshu prati° C °cchinde ye bhikshushu pratisthitâḥ | .

21. C °harsho kâhinti gauravaṁ | .

IMPRIMERIE NATIONALE

क्षान्तिसौरभ्यसंपन्ना अलीनकायमानसा: ।
अर्थिका बुद्धज्ञानेन तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
येहि आश्वासिता सत्वा मोचिष्यि उपपद्यतां ।
बुद्धित्व उत्तमां बोधिं तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
येहि पुरिमका बुद्धा सत्कृता द्विजसत्तमा ।
इदं च सूत्रं श्रुत्वान तुष्टा भेष्यन्ति महर्षिण: ॥
येहि ते कृपणा सत्वा अन्नपानेन तर्पिता: ।
ते इदं सूत्रं श्रुत्वान बुद्धे काहिन्ति गौरवं ॥
येहि ते अधना सत्वा: धनेहि प्रतिच्छादिता: ।
ते इदं सूत्रं श्रुत्वान बुद्धे काहिन्ति गौरवं ॥
येहि च पूर्वं बुद्धानां चेतिया मापिता शुभा: ।
बुद्धित्वा वरप्रसादा ते खु भेष्यन्ति प्रीणिता: ॥
येहि पुलुवं सद्धर्मो लोकनाथस्य धारितो ।
त्यजित्वा लाभसत्कारं ते खु भेष्यन्ति प्रीणिता ॥
ये ते असंस्कृतायुश्च दण्डकर्मेहि वर्जिता: ।
ओरसा लोकनाथस्य ते हि करिष्यन्ति पूजनां ॥
ये ते मैत्रेयं संबुद्धं पश्यित्वा द्विपदोत्तमं ।
काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ये ते सिंहं महानागं पश्यित्वा लोकचेतियं ।
काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
केतुस्य लोकनाथस्य ये हि करिष्यन्ति पूजनां ।

1. C °allîno kâyamânasâ | B °lînâ kâ°. — 2. C °tushishtir bha°. — 3. BC °âçvasitâ (C °to) santo mo° C °mocayishyopapadya°. — 4. C °tvam utta°. — 5. C yehi ca purimâ bu°.

6. BC °tushto bheshyati maharshiṇâḥ | . — 7. C °satvâḥ anupâyena° B °tvâ anupâne°. — 8. BC te idam̃ çrutvâ° B °ddhe kâm̃hiti gauravam̃ yathâ° C °hinti ca sagaura°. — 9. C °dhanena pra°. — 10. C °dam̃ sutram̃ çru°.

11. B °ca vûrvam̃° C °nâm̃ netiyâ° — 12. BC °varaprâsâdâ te shu bheshyanti priṇi-(B °ṇî)tâḥ | . — 13. C yehi pûrṇṇâ saddharmâñ ca lo° B °pulujjam̃ saddha° BC °ritâ | . — 14. C °tkâra te° BC °teshu bhe°. — 15. BC °asa(C °sam̃)kṛitâyaç ca da° B °rjitâ | .

16. C osarâ lo ° sya oshu bheshyanti harshitâḥ | B °sya yehi ka ° nâm̃ | arthikâ° (p. suiv. l. 1). — 17. C °treya sam̃ ° mam̃ kâm̃hi°. — 18. C kam̃hinti vimalâm̃ teshâm̃ pûjâ harsho°. — 19. C ye na sim̃ ° cetiyâ kâ°.

21. C °karishyati pû°.

अर्थिका बुद्धज्ञानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
प्रद्योतस्य च बुद्धस्य ये करिष्यन्ति पूजनां ।
अर्थिका बुद्धज्ञानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ज्योतिंधरं च ये बुद्धं पश्यित्वा अपराजितं ।
पूजां महतीं काहिन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
सुनेत्रं लोकप्रद्योतं ये दृष्ट्वा सत्करिष्यन्ति ।
अप्रमाणाय पूजाय तेषां हर्षो भविष्यति ॥
द्वौ बुद्धौ कुसुमनामानौ लोकनाथौ तथागतौ ।
ये दृष्ट्वा सत्करिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
मरुं च द्विपदश्रेष्ठं संबुद्धं वद्तां वरं ।
ये दृष्ट्वा सत्करिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
पुष्यं च अग्रसंबुद्धं पश्यित्वा द्विपदोत्तमं ।
ये काहिन्ति परमां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ये गृद्धा लाभसत्कारे जिह्वाविज्ञाननिश्रिता ।
अल्पेच्छं तं श्रुणित्वान तेषां त्रासो भविष्यति ॥
ये च संगणिकारामा गणवासे प्रतिष्ठिता ।
विवेकं श्रुत्वा बुद्धस्य न तेषां दौर्मनस्यता ॥
एवं दुःशीला श्रुत्वान एवं बुद्धेन भाषितं ।
नता लोकप्रदीपस्मिं तीव्रं काहिन्ति गौरवं ॥
ये ते व्याकृता बुद्धेन बोधिसत्वा अनागता ।
सूरता सुखसंवासा तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥

2. C °tasya ca bhikshusya ye ka°. — 3. BC °jñânena jyo°. — 4. B °raṁ ca ye | buddhâṁ pacyi° C jyotidharaṁ tathâgataṁ | ye buddhasya aparâjitâṁ pû° B °jitâṁ pujâ ma°. — 5. B pujâ mahatî kàntihi | te° C pûjâmarhati kâhiti | su° B °shyatîti | .

6. C °dyotaḥ teshâṁ harsho bhavishyati | ye dṛi°. — 7. C apramânâya pûjitâh | dvau°. — 8. C °kusumau nâmâ°. — 10. C °dvipadaṁ çre° BC °çreshṭaṁ saṁ° C °vadatâm varaṁ | .

12. C teshâṁ ca agra°. — 13. BC kâṁhinti ° shyati | imasmiṁ bhadrakalpasmiṁ te udagrâ bhavishyati | ye gṛi(C °vṛi)ddhâ°. — 14. C ye vṛiddhâ lâ ° tkâro (?) ji ° niçritâḥ | B °niçritâ | . — 15. BC alpecha tena çru° C °tvâ teshâṁ°.

16. C °ṇikâ mârgâ gaṇa ° tishṭitâḥ vi° B °tishṭitâ | . — 17. C °çrutvâna teshâṁ daumanasyatâḥ | B °syato | . — 18. BC °hçîla çru°. — 19. BC °na te lo° C °dîpesmiṁ° B °vraṁ kâṁhinti°. — 20. C °gatâḥ | .

21. C suratâ° B °sûnatâ su°.

येषां विवर्तना नास्ति बुद्धज्ञानातो सर्वज्ञः ।
ते इमं सूत्रं श्रुत्वान भेष्यन्ति सुखिता नराः ॥
[216b] येहि पुरिमा बुद्धा सत्वसारा
गुरुकृता सत्कृता पूजिता नरेन्द्रा ।
प्रणतमनाः शिष्ट बुद्धज्ञाने
नरवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥
ये च अविकलाः समन्तशुद्धा
वरगुणकोटीशतोपपन्ना ।
ये च धरसि धर्मं लुज्यमानं
मुदितमना सुगतस्य शासनस्मिं ॥
ये च अचपला — नुबद्धा
अमुखरा नो च अभू विकीर्णवाचा ।
.... न मानुपेता
जिनवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥
येषां अपरित्यक्त बुद्धज्ञानं
एवं विरजा च अतुल्यनन्तबोधि ।
ये च चरन्ति व्रतमप्रमत्ता
जिनवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥

चतुर्हि भिक्षू धर्मेहि समन्वागतः तथागतो पूर्वे बोधिसत्वचारिकां चरन्तो सर्वलोकअभ्युद्गततामनुप्राप्तः ॥ कतमेहि चतुर्हि ॥ अच्छिद्रेण शीलस्कन्धेन.....

1. B °jñânât sarva° C °jñânâc ca sarva°. — 3. C °rimaṁ buddha satvaḥ satkṛitâ gurukṛitâ sadâ | mânitâ pûjitâç caiva narandro praṇa° B °ndrâ praṇa°. — 5. C praṇatâ mudâ | viçishṭâ bu° B °nâḥ viçishṭha bu° nena naravaravarṇṇa° C °jñânena ca naravaravarṇṇaṁ ca çru° BC °ṇitvâ tu° C °ntî dvipadottamaṁ | .

7. B yeshâm avi° C yeshâṁm avi° mantaḥ çu° koṭiçate° BC °çatena upagate | . — 9. C °rasi dharma pralu° ditamantâ su°.

11. C °parâ anu° B °palâ anubaddhatâ amu° C °kharâto ca abhûd vikilavâcâ | B °vikilavâcâ | . — 13. B nâmanenupetâ jinavaravalla çruṇitvâ tushṭo bhonti | C nâmenanupetâ jinavaravarṇṇaṁ çruṇitvâ tushṭo bhavanti ye°. — 15. C °lya ananta bodhisatvatejaṁ bhavati | B °bodhi ye ca°.

17. BC ye caranti° B °nti | apramattâ jñânavara çru° C °vrataṁ apramattâ jñânavaravarṇṇanidhâna sakaladharma çrutvâ çru° BC °ṇitvâ tushṭo bhonti | . — 19. C °bhikshu dha° âgata bodhisatvo câri° B °thâgatapûrvo bo° rikâṁ caranto sarve lo° ptaḥ ka°. — 20¹. C acchiṁdrena çi° B °ndhena sa° C °ndhena cittâya sarvasatvahitacittâya sarvasatvao°.

.....सर्वसत्वहितचित्तताय सर्वसत्वओहितचित्तताय ॥ इमेहि भिक्षू: चतुर्हि धर्मैहि समन्वागतः तथागतो पूर्वं बोधिसत्वचारिकां चरमाण इमं एवरूपं सर्वज्ञानमनुप्राप्तः ॥

अथ खलु भगवान्ताये वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

शीलस्कन्धो धनं श्रेष्ठं लोकनाथस्य शासने ।
न सुवर्णं न च रूप्यं धनं भिक्षुस्य वर्णितं ॥
शीलं व पूजेतु शास्तु शासने सुप्रतिष्ठितो ।
दुःशीलो क्षमितो दूरं न सो बुद्धस्य श्रावको ॥
शीलं रक्षित्वा अच्छिद्रं पश्यन्ति द्विपदोत्तमा ।
लोकनाथा महावीरा द्वात्रिंशवरलक्षणाः ॥
मैत्राया शीलस्कन्धेन अरण्यवासे च उत्सुकः ।
सूरतः सुखसंवासो एतं श्रामण्यकं धनं ॥
अल्पेच्छो अल्पसन्तुष्टो सूरतो सुसमाहितः ।
हिरीओत्तप्पसंपन्नो एतं श्रामण्यकं धनं ॥
साधुशीला भिक्षू हि सर्वे तृष्णां छित्त्वान जालिनीं ।
सप्त बोध्यंगाभ्भावेन्ति एतं श्रामण्यकं धनं ॥
शून्यतां शान्तां भावेति भवा च विरतो मुनिः ।
बहुदुःखा असारा च एतं श्रामण्यकं धनं ॥
सो सो महाधनो भवति यो एवं प्रतिपद्यति ।
प्रतिपत्तीय संपन्नो स खु भिक्षु महाधनो ॥

1. C °bhikshuḥ catu° B °rmehi samam̃nvâ° BC °thâgatapû° C °pûrvam̃ bo° ramâ | imam̃ evam̃rû° BC °rûpasahajñâ°. — 4. C °thâm abhoshi çi°. — 5. C °skandhe dha° BC °çreshṭam̃ lo°.

6. C °suvarṇṇa na va rû°. — 7. C çrilavân pûjyati çâstâ çâsa° B çilam̃ vâ pûjyatu° C °shṭhitâḥ | . — 8. C °lo cchasthito dû° BC °dûre na so°. — 9. C °kshitva acidram̃ paçyatva dvi° B °çyati dvi° BC °ttamam̃ | . — 10. C °trim̃çadvara° B °ṇâḥ mai°.

11. C maitryâya çi° raṇyâvâsena'u°. — 12. BC çûrataḥ su° C °sam̃vâsa | e° B °ettam̃ çrâ°. — 13. BC alpechâ alpa° C °shṭo surataḥ su° B °sûrata su°. — 14. C hiriotasyasam̃° B hiriotrasyasam̃°. — 15. C sandhiçilo bhikshu tṛishṇâ cchitvânâm̃cana jâ° B sâdhiçilo bhikshûbhi 'sarve°.

16. BC °bodhyaṅgâna bhâveti evam̃ çrâ°. — 17. BC °çânta bhâve(C °va)ti bhave(C °va) nâbhirato° B °muniḥ balâ duḥ°. — 18. B balâ duḥ° C balam̃ duḥkhânasorâjyam̃ etam̃°. — 19. BC °hâdhanam̃ bha°. — 20. C pratipatriyam̃ sampanna sukham̃ bhi° B °nno sukha bhikshû ma° C °dhanam̃ | .

शीलसंपन्नो यो भिक्षुः स आढ्यो ति प्रवुच्चति ।
न हि मुक्ताप्रवाडेहि भिक्षु भोति महाधनो ॥
शीलवां सुखसंवासो भिक्षु भोतु अहिंसको ।
न हि चीवरलाभेन व्रजते भिक्षु स्वर्गतिं ॥
शीलं शुचि निषेवित्वा वर्जेति सर्वअक्षणां ।
न ज्ञातिलाभं एष[217a]न्तं शास्ता भिक्षुं प्रशंसति ॥
शीले आभोगं कृत्वान स्वर्गो भोति न दुल्लभो ।
प्रियो मनापः सर्वेषां यत्र यत्रोपपद्यति ॥
शीलं रक्षेय मेधावी प्रार्थयन्तो त्रयो सुखां ।
प्रशंसां चित्तलाभं च प्रेत्य स्वर्गे च मोदनं ॥
शीलं प्रावरणं श्रेष्ठं अलंकारं प्रभास्वरं ।
शीलेन शोभितो भिक्षुः ददन्तो न विहन्यति ॥
शीलेन परिशुद्धेन कायो भोति प्रभास्वरो ।
न चास्य जायते दाघो मरणे प्रत्युपस्थिते ॥
शीलेन परिशुद्धेन फलप्राप्तिर्न दुल्लभा ।
किमंग पुनः स्वर्गति लोकनाथं च पश्यति ॥
शीलेन शोभितो भिक्षुः परिशुद्धेन मार्दवो ।
न हि उक्तेन भाषेण भिक्षु भोति प्रशंसितो ॥
शीलवां च असन्त्रस्तो न सो भायति कदा च न ।
न कदाचिद्युतागसं गच्छति भूतदुर्गतिं ॥

1. BC çilam̃sam̃° C °vucyati | . — 2. BC °muktipravâde(C °re)hi bhi°. — 3. C çilavât sukha° BC °bhikshû bhoti ahim̃° C °sakaḥ na hi ci°. — 4. B °bhikshû sva°. — 5. C °nisevitvâ varjeti sarva akshâṇâm̃ | .

6. B °shanta çâ° C °shanto çâkshâd bhikshu prasam̃çati | B °bhikshu prasam̃çati | . — 7. C °bhoga sam̃kṛi° B °svarge bhoti du° C °bhoti durlabhoḥ | . — 8. C °manâpa sarve°. — 9. C °rakshati me ° nto traya sukhâm̃. — 10. B prasam̃ça citta° C prasam̃çobhitalâlam̃ ca pre°.

11. BC çilam̃ âvaraṇam̃ çreshṭam̃ a° B °lam̃ âram̃ pra°. — 12. BC °kshuḥ dadato na vi° B °nyanti | . — 13. C °bhonti prabhâsvaram̃ | . — 14. C °te dosho ma ra ° sthitaḥ | . — 15. C °ddhena prâr na dullabhâḥ | .

16. B kim aṅga pu° C kim aṅgena punar svarga°. — 17. C çilena ço° B °çobhite bhi°. — 18. C °bhonti pra° B °prasam̃çito. — 19. C °sto na çobhayanti kadâ na ca | B °bhâyanti kadâ°. — 20. C na yuvo snigdhasam̃bhûtaḥ kadâcishu sudurgatim̃ | B °d yutogasam̃ kadâ cid bhûshu durgatim̃ | .

शीलवां भोति अल्पार्थो अल्पकृत्यो गुणे रतो ।
समाधिं लभते क्षिप्रं स चापि प्रसादं गच्छति ॥
शीलस्कन्धेन गुप्तेन भिक्षु भोति विशारदो ।
न तस्य हन्यते चक्षुं पश्चित्वा जिनश्रावकां ॥
शीलं च भिक्षु शोधित्वा निवासं पुरिमं स्मरे ।
कल्पकोटीसहस्राणि संप्रजानप्रतिस्मृतो ॥
शीलस्य च स निष्यन्दो यं निरीक्षीय गच्छति ।
ब्रह्मलोकं महावीरो सर्वलोकस्य चेतियो ॥
शीलेन परिशुद्धेन दिव्यं चक्षु विशुध्यति ।
न तस्यागमनं भोति बुद्धक्षेत्रेषु सर्वशो ॥
शीलेन सुसमाप्तेन अप्रमेयतथागतः ।
च्युतोपपादं जानाति सर्वसत्वान नायको ॥
शीलवां विचरे लोके अप्रमत्तो प्रधानवां ।
न तस्य दुर्लभो भोति बुद्धघोषो मनोरमो ॥
शीलवां प्रियो सत्वानां भवति सर्वत्र पूजितो ।
सत्कृतो मानितश्चापि शुद्धचित्तो अनंगणो ॥
शीलेन परिशुद्धेन च्यवन्तं पश्यते नरः ।
विमानं रुचिरं श्रेष्ठं अप्सरोगणसेवितं ॥
शीलेन परिशुद्धेन च्यवन्तं पश्यते नरः ।
सुमेरुमूर्ध्ने रुचिरे त्रायस्त्रिंशानमालये ॥
शीलेन परिशुद्धेन यामां पश्यति देवतां ।
तं चैव नगरं दिव्यं अप्सराहि परिस्फुटं ॥

1. C °bhonti alpârtham alpam̃krito guṇe rataḥ | B °guṇo rato | . — 2. BC °pram̃ na câ° C °pramoda yacchati | . — 3. B °bhikshû bho°. — 5. C °çobhitvâ nivâpam̃ pu° B °rima smare | .

6. C °ṇi sam̃jâna° B °jânapratismṛito | C °smṛitâḥ | . — 7. C °sya ca sam̃nisyando ye nirî° B °sa nisyandâ ye nirî ° cchati bra°. — 8. B °vira sa° C °vîram̃ sa ° sya ceṭiye | B °tiye | . — 9. B °diviyam̃ ca° C °kshur viçu° BC °çuddhyati | .

11. C çîlena ca susamâhitena aprameyas tathâgato | . — 12. B °yakâ | C °yakaḥ | . — 14. C °llabho bhonti bu ° ramâ çî°. — 15. C °priya satvânâm̃ bhonti sarva ° jitam̃ | .

16. C satkrita mâni ° ddhasatvo anaṅgaṇo | B °nam̃game çî°. — 18. BC vimâna ruciram̃ çreshṭam̃ apsa°. — 20. C °mûrddhni rucire jâyanti trayastrim̃çâtanamâ° B °cire jânâti trayastrim̃çâtamâlayo | .

22. B °sphuṭâm̃ | .

शीलेन परिशुद्धेन तुषितां पश्यति देवतां ।
विमानां पश्यति तेषां विचित्रां रतनामयां ॥
शीलेन परिशुद्धेन निर्माणरतीं पश्यति ।
सुनिर्मितां देवपुत्रां पश्यति च स्वलंकृतां ॥
शीलेन परिशुद्धेन देवां पश्यति शोभनां ।
परनिर्मितवशवर्ती विमानेषु प्रतिष्ठिता ॥
शीलेन परिशुद्धेन पश्यते मारमालयं ।
मणिवितानसंछन्नं अप्स[217b]रोगणसेवितं ॥
शीले आभोगं कृत्वान ब्रह्मां पश्यति देवतां ।
जांबूनदविमानं च मणीहि प्रतिमण्डितं ॥
शीलवां पश्यते भिक्षु देवां च ब्रह्मकायिकां ।
ब्रह्मपुरोहितां देवां विमानेहि प्रतिष्ठितां ॥
शीलवां पश्यते भिक्षुर्विमानेषु प्रतिष्ठितां ।
ब्रह्मपार्षद्यां च देवां महाब्रह्मां च देवतां ॥
शीलस्कन्धेन सम्पन्नो आभां पश्यति देवतां ।
विशिष्टां पश्यते तेषां विमानां रतनामयां ॥
शीलवां पश्यते भिक्षुः शुभां देवा महर्द्धिकां ।
पश्यते शुभकृत्स्ना पि अप्रमाणाभां पश्यति ॥
शीलं विशुद्धं रक्षित्वा परीत्तशुभां पश्यति ।
देवपुत्रसहस्राणि रूपधातुप्रतिष्ठितां ॥
शीलेन परिशुद्धेन पश्यति च बृहत्फलां ।
तथा अवृहां अतपां पश्ये सुदृशां च सुदर्शना ।

2. C vimânâ manyate teshâm̃ vi °mayam̃ | . — 3. B °ṇaratim̃ paçyanti | . — 4. C °paçyanti ca svayam̃kritân çile°. — 5. C °devân paçya°.

6. C °rmitavasavartti° B °shṭhitam̃ | . — 7. B °mânamâla°. — 8. C °vitânam̃ sam̃maechannam apsaram̃gaṇa° B °channam apasaro°. — 9. B çilenâbho° C çilena bhagavât kṛitvâ brahmam̃ pa°. — 10. C jâmbuna°.

11. C °paçyate bhi° B °bhikshum̃ devâm̃°. — 13. C çilavân paçyate bhikshuḥ vimâ°. — 14. B °rshadyâm̃ mahâ° C °devâḥ mahâ°. — 15. C °sam̃pannam̃ abhâ paçyanti devatâḥ | .

16. B °çishṭhâm̃ pa° C °çishṭi pa °mânam̃ ca ra °mayam̃ | . — 17. C °devâm̃ maha°. — 18. C °kṛitsnâm̃ ca apramânâm̃ ca bhâsati | B °ṇâbhâm̃ pi ca | . — 19. C °rakshanti apari° B °tvâ na pari° C °çyanti | . — 20. C °ṇi rupadhâ°.

21. C °pariçuddhi paçyanti ca bri°. — 22. BC °sudṛiçâm̃ sudarçanâ(C °nâm̃) ca | .

शीलेन परिशुद्धेन शुद्धावासां पि पश्यति ॥
ये तत्र परिनिर्वायि वारिसिक्तो यथानलो ।
ते पि तां भिक्षू पश्यन्ति शीलं रक्षित्व शोभनं ॥
शीले अशवलः सदा अभूषि
पुरिमभवेषु विशिष्टलक्षमाणः ।
तेन दशबलं उपेति शास्तुं
तस्य विरोचति कायो लक्षणेहि ॥
शीले सदा समाधौ अप्रमत्तस्य
चरति जिनः पुरिमा अनन्तकल्पां ।
तेन भवति लोकधर्मस्वामी
गगणगतो यथा सूर्यो रश्मिराजो ॥
एवं शीलं परिशुद्धमाचरित्वा
अपरिमितं तथा अनन्तकल्पं ।
सुगतो लंकृतः शोभते लक्षणेहि
मुखातो वाति गन्धं चन्दनस्य ॥
इमां गुणां सततं विपश्यमाना
जिनवरवर्णितं शीलं रक्षमाणाः ।
विहरथ पवने उदग्रचित्ता
मुनिवर पूजित येहि ते प्रणीता ॥
दृष्ट पुरिम बुद्ध सार्थवाहा
हतरजा सत्कृत पूजिता स्वयंभू ।

1. C çilena pa ° vâsâ pi pa°. — 2. B °thânaro | . — 3. te pi tam̃ bhi° C te pi tam̃ bhikshu pa ° lam̃ rakshanti çobhitam̃ | . — 4. BC çîlena aça° C °çavala sadâ abhûshi pûri° B °shu | vi° BC °çishṭhalakshamâṇaḥ(C °ṇo) te°.

6. C °balâ upenti çâ° B °balâm̃ upenti çâstum̃ | nishiviro ceti kâyuḥ la° C °stum̃ nidhi virocati | âyuḥ la° BC °ṇehi çi°. — 8. B çîlam̃ sadâ | tadâ samâdhau° C çîlam̃ sadâ samâ° B °naḥ | purimânanta° C °rimâm̃nanta° BC °kalpân tena bha°. — 10. B °bhava lo° B °svâmi | gagaṇa° C °mì gaṇa ° thâ sûryyaraçmirâjo | B °râjo abhû | .

12. BC °çuddham̃ cari° B °mitam̃ | ta° BC °thâgato ana° C °ntagalpam̃ | C °lpam̃ su°. — 14. B sugataç ca alam̃kṛitaḥ | ço° C °gato alam̃kṛitam̃ ço°.

16. C °satata vi ° mâno ji° B °mâṇo jinavaravarṇṇatâm̃ | çi° C °lam̃ rakshiyamâṇâḥ BC °ṇâḥ viha°. — 18. BC °ttâ | mu° B °hi tena na pra° C °hi tena nu pra° BC °praṇî-(C °ṇa)tâ kṛi°. — 20. BC kṛishṇabandhum̃ | puri° C °rthavâha hatara ° jito | sva° B °jitâ | sva° BC °svayambhu ccha°.

छन्दो जनितो बोधिये वराये
इमे गुणाः श्रुत्वा उदग्रा बोधिसत्वाः ॥

पुनरपरं भिक्षवो शीलपरिशुद्धः तथागतः समाधिपरिशुद्धः प्रज्ञापरिशुद्धः विमुक्तिपरिशुद्धः विमुक्तिज्ञानपरिशुद्धः क्षान्तिपरिशुद्धो भिक्षवः तथागतो सौरभ्यपरिशुद्धो पि भिक्षवः तथागतो मैत्रापरिशुद्धो भिक्षवः तथागतो करुणामुदितापरिशुद्धो पि भिक्षवो तथागतो ॥ एवं परिशुद्धस्य भिक्षो तथागतस्य यः सत्कारं कुर्यात् पुष्पमाल्यगन्धध्वजपताकाहि वाद्यअनुलेपनेहि न तस्य पुण्यस्य शक्यं पर्यन्तमधिगन्तुं । नापि सो पुण्यस्कन्धं अन्तरेण शक्यं क्षपणाय अन्यत्र त्रीहि यानेहि [218ᵃ] अन्यतरान्यतरेण यानेन यावन्न परिनिर्वाणं तस्य पर्यन्तः ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ यथा एवं हि भिक्षो तथागतो अप्रमाणः सर्वेहि गुणेहि तथा एवं भिक्षो तथागते प्रतिष्ठापिता दक्षिणा अप्रमाणा अपर्यन्ता अचिन्तिया अतुलिया अमापिया अपरिमाणा अनभिलाप्या ॥ यश्च खलु पुनः भिक्षो तथागतमेतरहि तिष्ठन्तं यापयन्तं सत्करेया गुरुकरेया मानेय पूजेया पुष्पेहि गन्धेहि माल्येहि छत्रेहि ध्वजेहि पताकाहि वाद्येहि धूपेहि विलेपनेहि अन्नपानयानवस्त्रेहि यश्च परिनिर्वृतस्य सर्षपफलमात्रमपिधातुं सत्करेया इत्येतं समसमं ॥

अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामभाषीत् ॥

बोधाय चित्तं नामेत्वा हिताय सर्वप्राणिनां ।
यस्स्तूपं लोकनाथस्य करोति अभिप्रदक्षिणं ॥
स्मृतीमन्तो मतीमन्तो पुण्यवन्तो विशारदो ।
भोति सर्वत्र जातिषु चरन्तो बोधिचारिकां ॥

3. B °raṁ bhikshoḥ çi° C °raṁ bhiksho çilapariçuddho tathâgatasya samâdhi° B °thâgata samâdhi° C °kshântipariçuddhaḥ bhikshavo tathâgato sau° B °maitrâpi pari° C °muditâpariçuddho pi bhikshavaḥ ta° BC °thâgato evaṁ°.

6. B °ryât | pushpa° C °japatâhi vâdya° BC °kyaṁ paryyaṁto adhi°. — 8. B °ntareṇa anyaṁ kshapaṇâya | anyatra trihi yânehi° C °ntareṇa apayâya | anyatra gṛihî yânehi° B °râ anyatareṇa° C °ryyanto | . — 10. BC yathâ evaṁ hi bhikshoḥ ta(C °kshos ta)thâgato° C °mâṇa sarve° B °bhikshoḥ tathâgate° C °vaṁ bhikshos tathâgate° BC °pratishṭâpitâ° C °kshiṇâ apraryya° B °mâṇâ aparyyaṁtâ aci°.

12. BC yataç ca kha° C °kshavas tathâ ° rahiṁ ti° BC °chatrehi dhvajehi patâkâ(C °ke)hi vâdye ° nehi anupânayâ(B °nayâna)vastre° C °vṛitasya tathâgatasya sarsha ° traṁ adhidhâtuṁ°.

16. C °gavân tâye ve° B °bhâshita | C °bhâshi | . — 18. BC yastûpaṁ° C °karonti abhi°. — 19. C smṛitimanto mativanto pu°. — 20. B °rikâṁ de°.

देवनागान यक्षाणां राक्षसानां च पूजितो ।
भोति सर्वत्र जातीषु स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
वर्जेति अक्षणां अष्टौ ये केचिद्देशिता मया ।
आरागेति क्षणं एकं बुद्धोत्पादं सुशोभनं ॥
वर्णरूपेण संपन्नो लक्षणेहि अलंकृतो ।
उपेतो वरवर्णेन अदीनमनमानसो ॥
आढ्यो महाधनो भोति पुण्यवन्तो अनीर्षुको ।
पश्चित्वा लोकप्रद्योतं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
न सो मुह्यति धर्मेषु नैरात्म्यं दृष्ट्व शून्यतां ।
प्रसादं लभते क्षिप्रं धर्मेण सो च कोविदो ॥
श्रेष्ठिकुलेषु आढ्येषु स्फीतेतु चोपपद्यति ।
अतिदानपतिः शूरो मुक्तात्यागो अमत्सरी ॥
ये केचिज्जंबूद्वीपस्मिं विशिष्टा कुलशोभनाः ।
तत्र सो जायते वीरो हीनां च परिवर्जयेत् ॥
गृहपतिमहाशालो शिरितेजेन तेजितो ।
पूजितो भवति सर्वत्र स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
ब्राह्मणमहाशालस्य प्रज्ञावन्तो बहुश्रुतो ।
क्षत्रियमहाशालस्य आढ्यो भोति महाधनो ॥
राजा पि धार्मिको भोति जंबूद्वीपस्मिं ईश्वरो ।
प्रशासति इमां च सर्वां मेदिनीं गिरिकुण्डलां ॥
चक्रवर्ती महर्द्धिकः सप्तरत्नान ईश्वरः ।

1. B devânâ° C °nâgâç ca ya°. — 2. C bhonti sa° B °sarvajâ°. — 3. C varjjeti ashṭhau ye ke° B °hshaṇâm ashṭhau ye ke°. — 4. C ârogyeti ksha°. — 5. B °alaṁto | C °laṁkṛitâḥ upe°.

6. B upetya balavarṇṇe° C °to balavarṇṇe°. — 7. C °anirshuko | . — 8. C paçcatva lo ° dyoto satka°. — 9. C °shu dṛishṭvâ nairâtmya çû° B °dṛishṭvâ çû°. — 10. C °rmeṇa ca ko° B °rmeṇa yathâ ca ko°.

11. BC çreshṭiku° C °sphîteshu ca papadyati | B °shu ca utpadyati | . — 12. C °pati çreshṭa mu° B °muktatyâ° C °go asatsarî | . — 13. C °çishṭho kulaçobhanâ | . — 15. C °patiḥ mahâçâla çi° B °çâlaṁ çi° C °jena tejitejito | .

16. C °ti savatraṁ kṛi ° kshiṇi | . — 17. C °çâlasya pra ° çrutâḥ | . — 18. BC kshetri°. — 19. BC °bhoti mahâdhano jaṁbû(C °jambu)dvî° C °dvipesmiṁ içvaratvaṁ pra° B °smiṁ | îçvaro pra°. — 20. C °ca sarvamediniṁ | girikandaraṁ cakra° B °niṁ | gi ° lâṁ cakra°.

21. C °vartti maharddhiko saptaratnam içvero mahyaṁ prati° B °ptaratnam îçvaraḥ | .

राज्ये प्रतिष्ठितो बुद्धं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
च्युतश्च गच्छते स्वर्गं प्रसन्नो बुद्धशासने ।
शक्रो पि भोति देवेन्द्रो मेरुमूर्धनि ईश्वरो ॥
सुयामो भोति देवेन्द्रो भोति संतुषितो पि च ।
निर्मितो पि च देवेन्द्रो वशवर्ती [218b] च ईश्वरः ॥
ब्रह्मा पि ब्रह्मलोकस्मिं ईश्वरो भोति पण्डितो ।
सत्कृतो देवकोटीहि स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
न शक्यं भाषणक्षपणं कल्पकोटिशतेहि पि ।
ये स्तूपं लोकनाथस्य करोन्ति अभिप्रदक्षिणं ॥
न जातु अन्धो काणो वा भोति कल्पान कोटिभिः ।
बोधाय चित्तं नामेत्वा यो वन्दे शास्तु चेतियं ॥
विशुद्धां लभते नेत्रां विशालां नीलशोभनां ।
चेतियं लोकनाथस्य कृत्वा अभिप्रदक्षिणं ॥
उपेतो बलवीर्येण न कौसीद्यं स गच्छति ।
अप्रमत्तो सदा भोति स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
दृढवीर्यो दृढस्थामो धौरेयो दृढविक्रमो ।
कौशल्यं गच्छते क्षिप्रं स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
अग्निविषेण शस्त्रेण न जातु कालं करोति च ।
कालं करोति पूर्णेन आयुःक्षीणेन पण्डितो ॥
विघुष्टो राजधानीषु राष्ट्रेषु निगमेषु च ।
रूपेण अर्थभोगेहि स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
शुचिगात्रो शुचिवस्त्रः शुक्लधर्मप्रतिष्ठितो ।
ततो न सेवते कामां चरन्तो बोधिचारिकां ॥

1. C mahyaṁ prati ° buddho satvo rohita punaḥ punaḥ | . — 2. C ataç câpi gate svarga pra°. — 3. C çakro pi bhonti devendro bhonti saṁntushi° B °mûrddhni i°. — 4. C °shite pi ca | . — 5. C nirmitâ pi ca devendro vasavarttî ca içvaro | .

6. C °lokesmiṁ içva° B °bhonti pa°. — 8. BC °shaṇâ kshapaṇâ kalpa°. — 10. BC °bhonti ka° B °bhiḥ dṛidhavi° (l. 16).

11. C bodhoya ci ° stu ceṭiyaṁ | . — 12. C °netra vi°. — 13. C ceṭiyaṁ lo ° tvâ natvâ pradakshiṇâṁ | . — 14. C upetya varavîryyeṇa na kauçidya gacchati | . — 15. C °bhonti stû°.

16. B dṛidhavi° C °sthâmaḥ dhau° B °reya dṛidhavi°. — 18. C °streṇa na kâ° BC °laṁ kurvanti ca | . — 19. C kâlaṁ kurvanti purṇṇe° C °ṇena shaṇḍito | . — 22. B °gâtrâ çuciva° C °gâtro çucivastro çukla ° tisthito | . — 23. B °to nishevate kâ° C °to nishevite kâ°

पुष्पस्य मालां कृत्वान यः स्तूपे उपनिक्षिपे ।
चित्तं बोधाय नामेत्वा न सो जातु विहन्यति ॥
इतश्च्यवित्वा मृतो हि त्रायस्त्रिंशां स गच्छति ।
विमानं लभते क्षिप्रं विचित्रं रतनामयं ॥
कूटागारांश्च प्रासादां अप्सरोगणसेवितां ।
मालां स्तूपे दहित्वान त्रायस्त्रिंशेषु भुंजति ॥
अष्टांगवरसंपूर्णां सुवर्णवालुकसंस्तृतां ।
वैडूर्यस्फाटिकास्तीर्णां दिव्यां पुष्करिणीं लभे ॥
भुंजित्वा विभवां दिव्यां परिपूरेत्व पण्डितो ।
च्यवित्वा देवलोकातो मनुष्यो भोति भोगवां ॥
तेन च कुशलमूलेन आरागेति तथागतं ।
पूजेति द्विपदश्रेष्ठां अप्रमत्तो विचक्षणो ॥
न सो जज्यति रागेन नापि दोषेण हीयति ।
न जातु भोति संमूढः पूजेत्वा द्विपदोत्तमं ॥
अरक्तस्य अदुष्टस्य अमूढः संवृतेन्द्रियः ।
भोति सर्वत्र जातीषु पूजेत्वा लोकनायकं ॥
जातीकोटीसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
सत्कृतो भोति सर्वत्र मालां दत्त्वान चेतिये ॥
चक्रवर्ती अपि राजा शक्रो पि भोति ईश्वरः ।
ब्रह्मा पि ब्रह्मलोकस्मिं मालां दत्त्वान चेतिये ॥
पट्टदामं ददित्वान लोकनाथस्य चेतिये ।

1. C pushpavarṇṇasya mâlâm̃ kritvâ yaḥ stûpe uparikshipe | . — 3. B itaç cavitvâ mattehi trayastrim̃° C °tvâ nimantrehi trayastrim̃çâ sa ga°. — 5. C kûtâgârâç ca prâsâdân apsa° B °vitam̃ | . — 6. BC °na trayastrim̃°. — 7. B ashṭâṅgaja(?)lasam̃pûrṇṇam̃ suvarṇṇavârikasam̃stṛitâm̃ | C ashṭâṅgajalasam̃purṇṇâ vârisam̃siktasam̃stṛitâm̃ | . — 8. C °stirṇṇâ di° shkiraṇî labhe | B °puhkiriṇîm̃°. — 9. C °pûrṇṇetva paṇḍito | . — 10. C °nushyâ bhonti bhogavân | .

11. C °âroge°. — 12. C pûjenti dvipado çreshṭo sam̃pramatto° B °çreshṭâm̃ agramattâ vicakshaṇâ | C °kshaṇaḥ || . — 13. C na so hradati râgena napi do° B na so jayati râ°. — 15. B °dushṭhaç ca amû° ndriyam̃ | .

16. C °nâyakaḥ | . — 18. C sa saskṛito bho° BC °datvâna ce° C °cetiye | . — 19. C cakravarttir api râjâ çrakro° B °varttin api râ° ti içva° C °isvaraḥ | . — 20. C °lokesmim̃° BC °datvâna° C °cetiye | .

21. C °cetiye | .

सर्वे स्य अर्था वर्तन्ति ये दिव्या ये च मानुषाः ॥
हीनां च कुलां वर्जेति न स तत्रोपपद्यति ।
आढ्यश्च धनवां भोति जम्बूद्वीपस्मि ईश्वरो ॥
रूपेणाथ भोगेहि च वर्णेन अथ ऋद्धिया ।
विशिष्टो भोति सर्वत्र पूजां कृत्वा तथागते ॥
जातिस्मरश्च सो भोति न सो रागेन ह्रीयति ।
जानते दोषं कामानां ब्र[219ª]ह्मचर्यं समादिये ॥
रूपेहि अथ शब्देहि रसेहि अपराजितो ।
न करोति पापकं कर्म पूजेत्वा द्विपदोत्तमं ॥
गन्धेहि अथ स्पर्शेहि न जातु स च ह्रीयति ।
स्मृतिमां संप्रजानश्च भोति पूजेत्व नायकं ॥
न तस्य चौरा राजानो धनस्कन्धं परामृषे ।
अग्निर्वा अपस्करोति पूजां कृत्वा तथागते ॥
शोकं च शोकवैराग्यां न सो जातु निगच्छति ।
पट्टदामं ददित्वान पुष्पं च लोकनायके ॥
सर्वत्र भोति जातीषु अशोक अनुपद्रुतो ।
पूजेत्वा लोकप्रद्योतं चक्रवर्ती महर्द्धिको ॥
सुघट्टितहस्तपादो अंगशोभां निगच्छति ।
वर्णरूपेण संपन्नः पूजेत्वा लोकनायकं ॥
वर्जेति पापकं कर्म चरन्तो बोधिचारिकां ।
पश्यते द्विपदश्रेष्ठां ये लोकस्मिं सुदुर्लभा ॥

1. B sarvasyârthâ varttonti° C sarvâm̃ ca arthâ vattenti° BC °divye ye ca mâ°. — 2. C hiṇâ ca kulâm̃ ca varjjeti na sam̃ ta° B hînâm̃ ca kule varjetvâ na sa°. — 3. C aḍhyaç ca° B °ti jam̃budvî° C °ti jâm̃budvîpesmim̃ içvaraḥ | B °smi içvaro | . — 4. BC °gehi varṇṇenâtha riddhiyo(C °ye) | . — 5. C °gataḥ | .

6. C °râjâ na hri°. — 7. B °dosha kâ° C jânante doshakânâm̃ brahmacaryya samâdiçet | . — 10. C °jâtu na ca hri° B °jâtu sam̃ ca hrî°.

11. B °nâyakâm̃ | . — 12. B °caurâ râjono dhanaskandha parâ°. — 13. BC °vâ âpaskaro(C °ro vâ) pûjâm̃°. — 14. BC °ca çokaçailânyam̃(C °nyâm̃) na so°. — 15. C °dadatvâ ° nâyakam̃ | .

16. C °nupadrite | . — 17. C °dyoto cakra ° rddhikam̃ | . — 18. BC °ṭṭitâhasta° B °pâdâm̃ am̃gaçobham̃ ni° C °pâdâm̃ ca aṅga°. — 19. C °ṇa sampanno pû ° nâyam̃ | . — 20. C vajjetvâ pâ° B °rma carato bo°.

21. C paçyanto dvipadaçreshṭam̃ yam̃ lokesmim̃° B °padâm̃ çreshṭhâm̃ yalloka° C °dullabhâ | .

कल्पकोटीसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
भुंजित्वा सौख्यं सम्प्रज्ञो बुध्यते बोधिमुत्तमां ॥
मालाविहारं कृत्वान लोकनाथस्य धातुषु ।
अभेद्यपरिवारेण राजा भोति महर्द्धिको ॥
वर्जैति पापकां धर्मा ये आर्यैहि विवर्जिता ।
चरति कुशलां धर्मा ये बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
प्रियश्च दयितो भोति सत्कृतश्च प्रशंसितो ।
देवानामथ नागानां ये च लोकस्मि पण्डिता ॥
महता परिवारेण शोभनेन महाबलो ।
पूजयति द्विपद्श्रेष्ठं संबुद्धमपराजितं ॥
यत्र सो जायते गेहे पुण्यतेजेन तेजितो ।
तं कुलं सत्कृतो भोति राष्ट्रेण निगमेन च ॥
मालाविहारं कृत्वाण चित्तं बोधाय नामये ।
तस्यैषा भोति संपत्ति या बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
न सो कुब्जो च खंजो वा खलितो वा विचंक्रमो ।
अलंकृतो लक्षणेहि यत्र यत्रोपपद्यति ॥
दरिद्र सत्व पश्यित्वा धनेन अभिच्छादये ।
असंहरणीयश्च सो चरन्तो बोधिचारिकां ॥
इमां च वसुधां सर्वां ओशिरित्वा महामतिः ।
अदीनचित्तो सो भोति न सो जातु विषीदति ॥
पुत्रांश्च धीतरांश्चैव भार्यां कल्याणभद्रिकां ।
ओशिरित्वान सो याति यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
पूर्वालापी च सो भोति सुमुखश्च सुदर्शनः ।

1. C °çatâni ca nayu°. — 2. BC °saukhya sa°. — 3. C mâlyâvi°. — 4. BC abhedyam̃ pari° C °vârena çobha°. — 5. B °pâpakam̃ dha ° varjase | .
6. B ceti ku ° hi prasam̃çità | . — 7. B priyaç ca deyito bho°. — 9. C °çobhatena mahâbale | . — 10. C pûjenti dvi° B °jayanti dvipadam̃ çre° C °çreshtam̃ sam̃°.
12. BC °tkrito bho°. — 13. C mâlyâvi° B °vihâlam̃ kri° C °nâmate | . — 14. B tasyaishâm̃ bho° C tasyaishâm̃ bhonti sam̃pattim̃ yam̃ ca bu° B °tti yam̃ bu° C °ddhe praçam̃sitâh | . — 15. B na so bubjo° C °kubjena yam̃jam̃ vâ kha° BC °vicakramo | .
16. B °hi yatro yatropa° C °dyanti | . — 17. C °satvam̃ paçcitvâ°. — 19. BC imam̃ ca° B °sarve osari° C °osiri ° hâmati | B °hâmatih adi°. — 20. C °tu nishîdatu | .
21. C putrâm̃ ca dhîtarâm̃çcaivam̃ bhâ° B nadhitarâm̃ || . — 22. BC °tvâna so jâti yo bo°. — 23. BC °pî ca bho° C °mukhâ ca sudarçanâh | .

न सो हन्यति ईर्ष्याये न च मानेन कदा चन ॥
सो अनीर्षु सूरतश्चैव चान्तिये पारमिंगतो ।
हितैषी गुणसंपन्नो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
रतनं सर्वलोकस्मिं उत्पादस्तस्य दुर्ल[219b]भो ।
अनिंदितो दक्षिणीयो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
गगणे निमिषे शक्यं बालेन गणेतु तारकां ।
न तस्य गुणपर्यन्तं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
शक्यं सर्वेषां सत्वानां चियध्वचित्तं जानितुं ।
न तस्य गुणपर्यन्तं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
महासमुद्राश्चत्वारो बालेन सिकतां तथा ।
नागकोटीसहस्राणि न तस्य गुण भाषितुं ॥
ये रोमा सर्वसत्वानां गतिषु षड्सु ये जगे ।
गणेतु निमिषे शक्यं न तस्य गुण भाषितुं ॥
यच्चेयं वसुधा सर्वा आपस्कन्धे प्रतिष्ठिता ।
निर्मितुं शक्यते बालेन न तस्य गुण भाषितुं ॥
देवागारमुपादाय ये कल्पस्थायिजीविनो ।
ये अन्तान्तरेण वृत्ता ये च भूमि अनागता ॥
पुष्पा फलानि च शक्यं गणयितुं विजानता ।
न तस्य बुद्धपुत्रस्य गुणपर्यन्त भाषितुं ॥
भाषेयुस्तस्य शूरस्य वर्णमालां मनोरमां ।

1. C namo ba° B °nyati irshyâye na na mâ° C °rshyâ ca kadâ cid yena mànasaḥ | . — 2. C so aniya sura° B °rshu sura° C °gataḥ | . — 3. C °sampanná yo°. — 4. C °lokesmim u° B °tpâda tasyâ° C °dullabhoḥ | . — 5. C °kshiṇiye bo° B °kshiṇiyâ yo bo°.

6. B gagaṇesmiṁ nimittaṁ ça° C gagaṇesmiṁ nirmitaṁ çakyaṁ bale gagaṇetakaṁ | B °lena gaganottakaṁ | . — 7. BC °paryaṁtaḥ ça°. — 8. BC na ça° C °citta jâ°. — 9. B °ryantaḥ ça°. — 10. B °mudraç catvâra câlena sinikan tathâ | C °mudra catvâra vâleṇa gaganesituṁ.

12. BC °roma sarva° C °nâṁ shaḍabhiḥ gatishu jage gaṇe° B °shaḍebhi jage | . — 13. C gaṇetuṁ nirmita çakyaṁ° B °nimittaṁ na çakyaṁ çakyaṁ tasya°. — 14. C °vasudhâṁ sa° BC °sarve â° C °tisthitâ | . — 15. BC nimittaṁ ça° B °kyate çâlena° C °bâlaṁ na ta ° shitaṁ | .

16. C devyâgâ° B devânâgâm upâ° C °dâya dhyâyinâṁ kalpasthâyinâṁ | B °no dhyâyinâṁ | . — 17. C yenâṁtare vṛi° B ye akrântare vṛi° C °bhûmishu anâyako | . — 18. BC pushpaphalâṁç ca çakyante te(B °nte na te)shâṁ vi(C °shâṁ ca abhi)jânatâ(C °tâḥ) | . — 20. BC çatâni nayutânâṁ ca bhâshe° B °rasya | varṇṇa° C °rasya ca | varnna ° mâṁ ca na tasya guṇa bhâshituṁ | ye ta° B °mâṁ yas ta°.

न शक्यं बुद्धपुत्रस्य गुणपर्यन्त भाषितुं ॥
जातीशतसहस्राणि यः से करेय अप्रियं ।
देवा मनुष्यां वर्जैत्वा निरयस्तस्य गोचरः ॥
अन्धो अचक्षुको भोति दुःखितो अपरायणो ।
उत्पीडां बोधिसत्वानां यः करोति अविद्दसु ॥
च्युतो अवीचिं गच्छेया दारुणं भयभैरवं ।
महता आत्मभावेन दुःखां वेदेति वेदनां ॥
योजनआत्मभावेन भोति तत्रोपपद्यते ।
समन्तमण्डलाकीर्णो समन्तपरितापितो ॥
पंच शीर्षसहस्राणि आत्मभावे प्रतिष्ठिता ।
एकशीर्षे च जिह्वानां शता पंच अनूनका ॥
हलानां शत एकस्मिं जिह्वाये प्रतिपादिता ।
तं पाचेति महाघोरं पापकर्मस्य तत्फलं ॥
अवीचितश्च्यवित्वान तपनं च प्रतापनं ।
वेदेति तत्र दुर्मेधो पौराणं दुष्कृतं नरो ॥
उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति अविद्दसु ।
न तस्य सुलभो जातु भेष्यते मानुषो भवः ॥
जातीशतसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
दुःखा वेदनां वेदयति ततोनिदानं पच्यति ॥
मञ्जाघासो विषो भोति अभिमर्दो भयानको ।

1. B yas tasya bu° C ye tasya bu° B °sya | guṇaparyam̃ta bhâ°. — 2. C devakoṭiçata° B koṭiçata° BC °srâṇi çatâni na sukareyâ | apriyam̃ apriya(B °yamano) devâ°. — 3. C devânâm̃ manu ° sya bhogetvâ gocarâdhya aca°. — 4. C °ḥkhito parâyaṇâḥ tasya guṇaparyyanta bhâshitum̃ | u°. — 5. BC utpâdâm̃ bo° B °ti acidriço | C °ti abhidriçâ | .

6. B °vici ga° BC °ccheyâ so dâru°. — 8. BC yojanâm̃ âtma°. — 9. BC °kîrṇṇâ devâ(C °vâḥ) sama° B °ritrâyitâ | C °tâpitâḥ | . — 10. B °srâ âtma âtmabhave° C °srâṇâm̃ âtmabhâve pratisthitâ | .

11. BC °çîrshâ ca ji° C °nûnako | . — 12. C phalâ ° smim̃ jihûyâ pra° B °jihvayâ pra° C ° ditaḥ | . — 13. B tam̃ pâpeti ma° C tam̃ pâteti ma°. — 14. C avicim̃ ca cyuvitvâ°. — 15. C °rmedhaḥ pau°.

16. BC °putrâm̃ yaḥ(C °ya) ka° B °ti abhiddaçûna | C °ti abhidarçano | . — 17. C tasya ca su° BC °surabho jâtum̃ bhe° B °te manu° C °nushâ bha°. — 19. C °ḥkhâm̃ vedanâm̃ vedetvâ tato° B °yanti tato° BC °nidrâni paçyati | . — 20. BC mam̃jûghosho visho bhoti alamarddo° C °yânako | .

IMPRIMERIE NATIONALE.

उत्पीडनं करित्वान बुद्धपुत्राण तायिनां ॥
क्षुधापिपासामधिगतो पापकर्मस्य तत्फलं ।
न सो भोजनं लब्ध्वान जातु तृप्तीय भुंजति ॥
ततो च्यवित्वा यमलोके महाद्रोणिषु खज्जति ।
न त्राणं लभते [220a] जातु कृत्वा उत्पीड भिक्षुणां ॥
ततो च्युतः कालगतो मानुषं लोकमागतो ।
जात्यन्धो भोति दुर्मेधो दुष्टचित्तो असंवृतो ॥
वाचा दुर्भाषिता भवति असत्या घोषपापिका ।
मनुष्येहि च्यवित्वान क्षिप्रं गच्छति दुर्गतिं ॥
कल्पकोटीसहस्रेहि न जातु बुद्धं पश्यति ।
उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति असंवृतो ॥
वस्तुषु बुद्धपुत्राणां करोन्तो रक्ष धार्मिकां ।
वर्जेति दुर्गती सर्वां क्षिप्रं गच्छति स्वर्गतिं ॥
आढ्यो महाधनो भवति बलवन्तो विशारदो ।
स्मृतिप्रज्ञाय संपन्नो सुखितो भोत्यनुपद्रुतो ॥
यदा च लोकप्रद्योता भवन्ति परिनिर्वृता ।
पश्चित्वा बुद्धस्तूपानां सत्करोन्ति पुनर्पुनः ॥
को इमानीदृशा धर्मा श्रुत्वा बुद्धस्य भाषितां ।
प्रसादं बुद्धपुत्राणां न करेया पुनः पुनः ॥
यत्र बुद्धसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
यथा वालिका गंगाये एत्तकां कल्प सत्करे ॥
यत्र प्रलुज्जन्तं सद्धर्म लोकनाथेन दर्शितं ।

1. C °putreṇa tâyi° B °putrâça tàyinâm̃ | . — 2. C °pâsàdhi°. — 3. C °triptim̃ ya bhum̃°. — 4. C °yamate kshipram̃ kri°. — 5. C °tpîḍya bhi°.

6. C °cyuto kâ°. — 8. B °shito bha° C °vanti asatyâ yecapâ° B °tyâ yethapapikâ | . — 9. C °gacchanti du°. — 10. C °buddhama paçyati | .

11. BC utpîḍâ bu° B °ṇâm̃ ya karo°. — 12. B yastu ° roti pûjâm̃ dhâ° C °roti rakshâm̃ dharmikâm̃ | . — 13. C vrajeti durgatim̃ kshipram̃ sarvam̃ ga° B °tî satâm̃ kshi ° rgatim̃ | . — 14. B °ti varavanto°.

16. B °loke pra° BC °paranirmitâ(C °tâḥ) | . — 17. C °stûyabuddhânâm̃ sa°. — 18. BC kâ i° C °mân idṛiçân dharmâ çru° B °dharmam̃ çru° BC °shitam̃ | . — 19. C °kareryya punar punaḥ | . — 20. C °çatâni ca na°.

21. BC °vârika gam̃°. — 22. C ye ca pralujyanti saddharmo lo° B °jjati saddharmaḥ o° C °thena deçitâḥ | B °rçitaḥ e°.

एकरात्रिंदिवं चापि धारये पुण्यं विशिष्यति ॥
अहं च पूजितो भोति बुद्धज्ञाने प्रतिष्ठितः ।
ते पि च पूजिता बुद्धा धर्मं लुज्जन्ते धारिते ॥
प्रलुज्जमाने सद्धर्मे यो रक्षे शास्तु शासनं ।
कल्पकोटीसहस्रेहि न सो जातु विहन्यति ॥
कायेन सुखितो भोति न स रोगं च गच्छति ।
अमनापसहस्रेहि न जातु संहरीयति ॥
क्षान्तिये भोति संपन्नो सूरतः सखिलो मृदुः ।
मैत्रचित्तश्च सत्वेभ्यो रक्षित्वा शास्तु शासनं ॥
सुखितो प्रमुदितः प्रतिक्रोशं
प्रतिलभति पुरिमनिरोधदृष्टं ।
सर्वा जहति अक्षणां अशेषा
जिनवरधर्मं धारेत्वा लुज्जमानं ॥
कवचितो सदा भोति लक्षणेहि
यथा गगणं प्रतिपूरं तारकेहि ।
स मधुरवचनो मनोज्ञघोषो
जिनवरधर्मं धारेत्व लुज्जमानं ॥
हीनकुलविवर्जितो स भोति
सुखितं येषु न अस्ति सौमनस्यं ।
आढ्य सुखित भोति भोगवां च

1. C ekaṁ râtridi° BC °divasaṁ câ° C °dhârayet punya vi° B °raye idaṁ punyaṁ°. — 2. C °pûjaya bhosi bu° B °bhomi bu° C °shṭhitâ | . — 3. C °ca pujyate buddhâṁ dha° B °pûjito bu ° rmaṁ lujjanti dhâ° C °dharmaṁ lujyaṁti dhâ° BC °dhâritha | . — 4. C pralujyamâ° B pralujjamâne saddharme pralujjanti ca vâritha | pralujjamâne saddharme yâ rakshenâstu° C °rme yâ raksha çâstu°. — 5. C °so hanyati jâtu ca | .

6. C °khitâ bhonti na sa râgaṁ sa ga° B °gaṁ sa sa gacchati | . — 7. B amanopa°. — 8. B °nno suratah° C °nno surato sa°. — 9. C °citte ca satveshu ra ° stu nâsanaṁ | . — 10. C °taḥ pritiḥ kro° B °taḥ pratikoçaṁ pratilabheti | pu° C °labheti ca | pu ° rodhaṁ saṁdri° B °drishṭhaṁ sarvâṁ°.

12. C °kshaṇâ | açeshâṁ jinavare dharma° B °ṇâṁ | açe° C °lujyaṁ mâṁ kvacit | sadâ° B °naṁ kavici°. — 14. C kvacit | sadâ° B kavicitu | sadâ° C °bhoti ca laksha ° thâ pratigaganaṁ pure | manojña° B °pûratâ | rako hi sama°.

16. C manojñaghosho târako madhu ° nojinaḥ || jinava° B °sho | ji° C °lujyamânâṁ ni°. — 18. C °varjjitasya bhonti su° B °rjitâsya bhonti su° BC °khita ye°. — 20. C âḍhyo sukhita bhogavâṁ° BC °vâṁ aji° C °lujyamânaṁ | .

जिनवरधर्मं धारेत्व लुज्जमानं ॥
स्थामवर उपेति वीर्यवन्तो
विचरति सर्वां वसुन्धरां अदीनो ।
बुद्धशतसहस्र सत्करोति
जिनवरधर्मं धारेत्व लुज्जमानं ॥
स्मृतिमतिगतिवन्तो पुण्यवन्तो
परमसुसत्कृतु भोति नरामरेषु ।
वि[220b]दु परमप्रशस्त जंबुद्वीपे
जिनवरधर्मं धारेत्व लुज्जमानं ॥
परमसुअभिरूपदर्शनीयो
प्रिय भवति नरनारीणां मरूणां ।
सुरुचिर प्रशस्तु पुण्यवन्तो
जिनवरधर्मं धारेत्व लुज्जमानं ॥
कल्पशतसहस्रकोटी पूरां
गुणस्थाविर्यसंगतो अनन्तज्ञानी ।
नो च क्षपेय सर्व आनुशंसं
जिनवरशासनं लुज्जितं धरेत्वा ॥
येषामिमं पुरिमसूत्रं शास्ता
दशबलधारि प्रकाशि देवदेवो ।
तेषामिदं नराणां हर्षमप्रकम्प्यं
भविष्यति पश्चिमे काले वर्तमाने ॥
भाषेद्य जिनवरधर्मं निर्वृतानां

2. C °petya viryyava° B °petu virya° C °sarvavasum̃°. — 4. B °tkaronti ji° BC °rma dhare° C °tva pralujyamânam̃ | B °nam̃ smṛi°.

6. B °gatavanta pu° C °gadimanta pu ° tkṛita bho° BC °ti sa narâ° C °râsareshu. — 8. C viduḥ pa ° prasastam̃ jam̃° B °çastam̃ jam̃ ° retvâ lu° C °tva pralujyamânam̃ | . — 10. C °ma surûpa abhidarçanîyo priyo bha° BC °riṇâm̃ | maruṇâm̃ su°.

12. C °cira praçasta pu ° tva lujyamânam̃ | . — 14. B °tîpurâm̃ guṇastaviyasagato antajñâni no ca° C °ti puro guṇastaviya antajñânino ca°.

16. BC °kshapiya sa° C °nusam̃ço | ji° B °çam̃so ji °çâsaneshu jino dhareyo | C °çâsaneshu jinayo dharayo yeshâ°. — 18. BC °çi devadevam̃ | . — 20. C °shâm imam̃ nagarâṇâm̃° B °nagarâṇâm̃ harshaprataptam̃ bha° C °harshaprakam̃pya bha° BC °kâle varttante | .

22. BC °cca dharma jina ° ti gauraveçam̃(B °ça) | .

अज्ञाय तेषां धरयति गारवेण ।
दानं च देति अपरिमितचेतियेषु
पूजेति संघ भगवतो च गारवेण ॥
प्रलुज्जमाने जिनवरशासनस्मिं
धारेति शास्तु वरधर्मनेत्री ।
सो तं अकरित्वा शुभकर्मश्रेष्ठं
नोपचक्रमे शुभं कालकर्मं ॥
सर्वे च सत्वा सियु लोकनाथा
समन्तचक्षू हतरजनिष्क्लेशा ।
ते कल्पकोटीनयुतां सहस्रां
भाषेयु वर्णं जिनवरे पुष्पदिन्ने ॥
पापं च कर्मं विजहति सर्वकालं
श्रेष्ठं च धर्मं प्रकरि उदग्रचित्तो ।
चरित्वार्थं सुचिरं चारिकासु
सो बुद्धो लोके भवति अतुल्यो ॥
यः सार्षपेण सूक्ष्मतरं ग्रहेत्वा
धूपेय गन्धं भगवतो चेतियेषु ।
तस्यानुशंसां शृणोथ मे भाषमाणं
प्रसन्नचित्ता जहिय क्लेशां ॥
सो पुण्यवन्तो चरति दिशासु
अरोगप्राप्तो दृढव्रत अप्रमत्तो ।
विनेति लोकां चरयन्तो चारिकां
प्रियो मनापो भवति जनस्य ॥

2. C °cețiyeshu° B °gavàtva gàraveça | C °to tva gâraveçam̃ | . — 4. C pralujyamâ° çâsanesmim̃°.

6. C °tam̃ kari° BC °çreshțam̃ nopakrame çubhe kâ° B °kâlam̃ karmam̃ | . — 8. BC °siya lokanâtho samantacakshu ha°. — 10. BC °sheya va° dinnam̃ | .

12. C °çreshțam̃ ca dharmmam̃ pra°. — 14. BC caritvàrtham̃° C °buddha lo° vanti atuliyaḥ° B °tulo | .

16. C yaḥ sarvepeṇa sû° ram̃ gṛihitvà dhù°. — 18. B °nuçam̃sà çri° C °nusam̃çà çṛi° BC °mâṇà pra° B °ttâ tahiya° C °ttà tahim̃ yashkileçâm̃ | . — 20. BC °ṇyavam̃to cara° pràpto dṛi° B °tto vi°.

22. BC vineti çokàm̃ cara°.

राज्यं च प्राप्तो जिन सत्करोति
महानुभावो विदु चक्रवर्ती ।
सुवर्णवर्णो स्फुटो लक्षणेहि
मनोज्ञगन्धां लभते सर्वकालं ॥
तस्य दुःखं नास्ति दौर्मनस्यं
स भोगां हीनां वितरि चारिकासु ।
आढ्यस्च भोति धनवां प्रभूतभोगो
अशेषप्राप्तो विचरति सर्वलोके ॥
उपसंक्रमि बहुजनं पृच्छमानो
धर्मं विशिष्टं जिनशासनस्मिं ।
विनेति कांक्षां गिरां भाषमाणः
श्रुत्वा च धर्मं लभे सौमनस्यं ॥
न पापकर्मं करि हीनबुद्धिः
ज्ञानं तु ज्ञात्वा परमं विशिष्टो ।
करोति दिव्यं शुभप्रेमणीयं
शोधेति चक्षुं विधमति अन्धकारं ॥
न तीव्ररागो भवति न तीव्रदोषो
न तीव्रमोहो भवति मनुष्यलोके ।
चरन्त शुद्धं अशबलब्रह्मच[221a]र्यं
करोति अर्थं अपरिमितअनन्तं ॥
न कस्यचिद्भवति प्रदुष्टचित्तो
न भोगहानिर्भवते कदाचित् ।
न तस्य नीचो भवति जनस्य
धूपेत्व गन्धं जिनचेतियेषु ॥

1. BC râjye ca prâ° C °viduç cakravarttiḥ | . — 3. C suvarṇṇo sphuṭala° B °rṇṇavarṇṇâ sphuṭala° C °gandhâ la°. — 5. C na tasya° BC °ḥkhaṁ nâpi dau° B °syaṁ na bho(*ou* °bhe)garhînâṁ vitarauto câ° C °syaṁ na bhogahînâṁ vicari câri°.

7. BC °çca bhavati dha° B °bhûtabhâgo açe ° rvasoke | . — 9. BC °kramitva (B °tvaṁ) bahujana pṛicchamânâya dha° C °çishṭhaṁ jinaçâsanesmiṁ | .

11. C °kâṁkshâ gi ° mâṇâ çrutvâ ca dharma labhet sauma° B °saurmanasyaṁ | . — 13. B °ddhiḥ | jñânajñâtaṁ parne viçi° C °jñânânujñâtaṁ parame viçishṭaṁ karo°.

19. C °ronti artha° B °roti | artha° C °rimitântaṁ | .

21. B na tasya kaçcid bha ° dushṭhaci ° hânir bha° C °hâni bhavate°. — 23. BC °tasya niyo bha ° C °petya ga°.

विशुद्धचित्तो विमलो विधूतपापः
शान्तः प्रशान्तः परशमेनुपेतः ।
कल्पान कोटी नयुता शतां चरित्वा
बोधिं अतुल्यां स्पृशति अदीनचित्तो ॥
सत्वान कोटीनयुतां सहस्रां
मार्गे अशोके परमे स्थपेत्वा ।
वर्तेत्व चक्रं असदृशं सर्वलोके
निर्वायि पश्चा हतरजो निष्किलेशो ॥
पताकं दत्त्वा भगवतो चेतियेषु
जनयेत् छन्दं कथमस्मि बुद्ध लोके ।
सो पूजनीयो भवति जनस्य
चरन्तु श्रेष्ठो जिनचारिकाये ॥
विघुष्टशब्दो भवति विदु प्रशंस्यः
शुद्धं विशुद्धं लभे आत्मभावं ।
उच्चैक्षणीयो भवति जनस्य
देवान नागान गुरु पूजितश्च ॥
सुवर्णवर्णो सद आत्मभावो
लाभी च भोति शुभचीवराणां ।
कर्पासिकानामथ कम्बलानां
क्षोमदुकूलान च कौशिकानां ॥
ये जंबुद्वीपे कुलश्रेष्ठ भोन्ति
आढ्या महात्मा बहुधनस्वापतेया ।
तत्रैव तस्य भवतोपपत्ति

1. C °dhùto pâpaḥ çânto praçânto praçamamnupetaḥ | B °çametam anupetaḥ ka°. — 3. B kalpâṇa ko° C °çatà cari ° tulâm̃ spṛi°. — 5. C °koṭinayu ° srâm̃ ca mâgo açoke paramamârga çive sthite ca | sthavitvâ va° B °parame çive | sthapitvâ va°.

7. B varttatvam̃ cakram̃° C varttasva cakram̃ a ° rvâpi paççà ha ° jo kishkileço | . — 9. BC °datvâ bha ° to jàtîyeshu janayet | chanda(C °yeta cchandako) kathayasi buddhaloke | .

11. C °nasyasya cara° BC °çreshṭâm̃ ji°. — 13. C °ghushṭhaça ° ti viduḥ prasam̃ço suddham̃ vi° B °çam̃saḥ çuddham̃ vi° C °bhed âtma°. — 15. B uccikshaṇi° C uccaikshaṇî° B °devona nâgâ° C °gânâm̃ gu°.

19. C °tha kam̃barâṇâm̃ kshemam̃ du ° na ca kauçalânàm̃ | B °kauçakàrâṇâm̃ | .

21. C °kule çreshṭa bho° BC °âḍhyo ma ° dhanasàpade(C °te)yâ | . — 23. BC tato ca tasya° B °bhagavatopapatti° C °bhagavato tatopapattim̃ varjjeti hinâ kulenàpi daridrâ | .

वर्जेंति हीना कुला ये दरिद्रा ॥
येन तस्य क्वचिज्जनियति ईश्वरत्वं
प्रदुष्टचित्तो न भवति कश्चि सत्वो ।
पापं च कर्मं गरहति सो परेषां
विशुद्धशीलो भवति सदाप्रमत्तो
अमत्सरी भवति अनाग्रहीतः
सो मुक्तत्यागो भवति अशोकप्राप्तो ।
न जीविकार्थं जनयति सो परेषां
विघुष्टशब्दो भवति सदा प्रशस्तो ॥
पश्चित्व बुद्धं महासार्थवाहं
करोति पूजां सद हृष्टचित्तो ।
छत्रैः पताकैः ध्वजगन्धमाल्यैः
सदा चरन्तो अशबलब्रह्मचर्यं ॥
मनुष्यलोके गुरुकृत सत्कृतो च
देवेषु दिव्यं लभति विमानश्रेष्ठं ।
मनोज्ञवर्णं सुरुचिरदर्शनीयं
रजताभिच्छन्नं मणिस्फाटिकेहि ॥
[चिरं] सुमेरुमूर्ध्ने लभति ईश्वरत्वं
सर्वे स्य देवा अभिनत शिष्यभूता ।
धर्मेण तेषां जनयति सौमनस्यं
न जातु भोति परमप्रमत्तो ॥
ततो च्यवित्वा भविष्यति मनुष्यलोके
राजान श्रेष्ठो वरचक्रवर्ती ।
न तस्य पापं जनयति कश्चि सत्वः

2. C yena ya tasya° B °sya kaçcijja° BC °janayati içvaratve pra° B °çcit satvo | C °çcit sa satvo | . — 4. C °rmanam grabarati so pa ° ddhasatvo bha°.

6. C °rî bhavati anogrihito so mu ° vanti aço°. — 8. C °nayasi so pa ° bdo sadâpramatto | . — 10. C paçcitva bu ° tipûjâ siya hrishṭhacittoḥ | B °cittoḥ cha°.

12. C °patâkair dhvaja ° sadârccivanto aça°. — 14. C °gurusatkṛi° BC °çreshṭam | .

16. C °ciram da° BC °yam(B °yam |) râjâbhi° B °hi ci°. — 18. C °merum mû ° te içva° B °tvam | sa° BC °sarvasya de° C °devâr abhi ° bhûtâḥ | . — 20. BC dharmena te° C °bhotu pa ° mattoḥ | .

22. C teshâm cya° B °ke | râ° C °râjâma çre° BC °çreshṭo vara° C °kravartti | B °rtti na ta°. — 24. C °pam janayeti ka° BC °kaçcit satvaḥ(C °tva) pri° C °nâpâ bha°.

प्रियो मनापो भवति जनस्य ॥
कल्पान कोटीनयुता सहस्रां
लभित्व सौख्यं सुचिरं मर्त्यलोके ।
गत्वान देशं पुरि[221b]मजिनान वुट्टं
सो बोधिं बुद्धे अजरमरामशोकां ॥
ध्वजं दहित्वा हतरजसत्वसारे
तं च प्रसूतं लभे नो चिरेण ।
प्रभूतकोशो भवति अनोपमप्रज्ञो
परिवार तस्य होति अदीनचित्तो ॥
लभित्व भोगां विभजति भुंजते च
न तस्य त्रासो भवति न दौर्मनस्यं ।
राजा सो तुष्टो वितरति ग्रामराष्ट्रं
न पापचित्तं जनयति तस्मिं जातु ॥
श्रेष्ठी विशिष्टो भवति प्रभूतकोशो
गृहपतिश्च रतनविचित्रितांगो ।
पुत्रो च राज्ञो अथ वा अमात्यो
राजा च भवति बलचक्रवर्ती ॥
वर्जैति सो हीनकुलानि सर्वान्
विशिष्टभोगं कुलरत्नं लभित्वा ।
सदाप्रमत्तो भवति अलीनचित्तो
वर्जैति कामां यथ मीढकुम्भं ॥

2. B kalpâṇa ko° C °koṭina° B °labhishya saukhyam̃ çuciram̃°. — 4. C gratvâna demi pu° B °deçî pu° BC °jinâ(B °no)na vastram̃ so bodhi bu° B °ramaromaṇokam̃ | C °ramanâpaçokâm̃ | .

6. C °daritvâ ha ° sâram̃ tam̃ ca° B °sâre tam̃ prabhû ° bhe ro cireṇa pra° C °labhante cireṇa | . — 8. B °ço bhavati | ano° C °ço bhavati anâpramatto sadâ prasasto parivâra tasyo | adînacitto lâbhi° B °tasyo bhavati adî ° tto la°. — 10. C lâbhi ° gâm̃ vibham̃jati bhogâm̃ vibhogatena | na tasya° B °bhum̃jate | na ta° C °vanti daurma° BC °syam̃ râ°.

12. C râjasya tu° BC °râshṭram̃ | na pâ° C °janayeti° BC °jâtu çre°. — 14. BC çreshṭo viçi° C °bhavanti | pra° B °pati ratanam̃ | vicitrimâm̃go putro° C °tiçca ratnam̃ vicitrâṅgaputro°.

16. C putro atha vâ amâtyo | râjâ bhavanti ba° BC °rttî va°. — 18. B varjeti | so hinakulâ sarvân aviçishṭhabhogâm̃ ku° C °rvân || viçishṭabhogam̃ kulaçreshṭaratnam̃ sadâ° B °tvâ sadâ°. — 20. C sadâ labhitvâpramatto bhavanti | varje° B °citto | varje° C °yathâ mi° BC °mbham̃ viçi°.

विशिष्टरूपं लभते वर्णांश्च
कुले च श्रेष्ठे भवतीश्वरश्च ।
परिवारस्तस्य भवति अभेद्यो
पुरस्कृतश्च भवति जनेन ॥
न चित्तशूलं जनयति सो परेषु
प्रसन्नचित्तो सदा अप्रमत्तो ।
न तस्य अपि क्रमते न शस्त्रं
उल्लोकनीयो सद पुण्यवन्तो ॥
प्रमादं सो न चरति पुण्यवन्तो
सुसंप्रजानो सद सो मनुष्यो ।
सुनिगृहीतो भवति मुक्तचित्तो
न तस्य. . . .धर्मस्य अन्तो ॥
सुतीक्ष्णगात्रो भवति विशिष्टो
सुविशुद्धचित्तो भगवां सत्यवादी ।
भयार्दितानां जने सौमनस्यं
त्राणं चरेय च परायणं च ॥
स वै करित्वा बहुकामनुष्यं
प्रतिष्ठिहित्वा महाज्ञानस्कन्धे ।
गच्छित्व मण्डं वरपादपेन्द्रं
बुद्धे अतुल्यो वरअग्रबोधिं ॥
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरं

1. B °çislịtharû° C °çishṭa labha° B °kshanâcca ku° C °kshaṇâccâkule° BC °le çakyeshṭe | (B °shṭo) bhava ° çca pari°. — 3. BC °vâra tasyo bhavatì abhe° C °bhedyâ | pu° BC °çca bhavatì ja°. — 5. B °citto | sadâ° C °citto madâ a° BC ° matto na ta°.

7. C °te na çakyam̃ u ° niyam̃ sadâ pu° B °sadâ pu ° nto susam̃pra°. — 9. C pramâdamâno carati susam̃prajâno sa puṇyavanto pramâdam̃ mâno carati susam̃prajâto | sa puṇyavanto sadâ so manu° B °jâto | sadâ so ma° BC °shyo suni°.

11. B °ktacisya dharmasya anto | C °ktacittasya dhanasya anto | . — 13. C sucaukshâgâtrâ asadhiçishṭo suvi° B sutîkshagâtrâ bhavati asam̃viçishṭo çuvisuddhacitto sa bhaga° C °tto sa bhavati satya° B °vâdi | . — 15. C °janai sau° B °trâṇam̃ caleyam̃ ca pa° C °trâṇam̃ caraṇa ca parâyaṇa ca | .

17. B sarve kari° C sarve cari° B °kâmanasya paristhitvâ mahâ° C °manusya paristhipitvâ mahajñâneskam̃dhe | B °skandho gacchi°. — 19. C acchidra maṇḍam̃° B °tva shaṇḍam̃ varapâdavendram̃° C °tulyam̃ varaa°.

21. BC °jâmbuna ° tram̃ ça°.

जाम्बूनदस्य इमं बुद्धक्षेत्रं ।
शक्यं क्षपेतु शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
न तस्य कायो भवति विवर्णो
दृढे स पीठे.....अच्छति ।
आलोकप्राप्तो चरे सर्वलोके
दहित्व दीपं भगवतो चेतियेषु ॥
यदा च भोति जिनप्रादुर्भावो
आसन्नप्राप्तो भवति तथागतस्य ।
पुत्रो च भ्राता अथ पिता वा ज्ञातिको
सो ज्ञानस्कन्धं लभे नचिरेण ॥
बुद्धान क्षेत्रा नयुतामिता सहस्रा
पूरा भवेन्सुः यदि सर्षपाणां ।
शक्यं गणेतुं तुलय्य जानितुं वा
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
अग्राहं बुद्धो वरदक्षिणीयो
अग्रां चरित्वा चारिकां विशिष्टां ।
करित्व पूजं गुणसागरस्य
विपाको अग्रो भवति अनोपमो ॥
वैडू[222ᵃ]र्यरत्नेहि मणीहि पूरा
सर्वा सियायं सहालोकधातु ।
शक्यं क्षपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥

2. C °kshapetum̃ çi° BC °çiri evarû° B °rûpân | na bu° C °stûpe rayato ekapradi° BC °dipam̃ na ta°. — 4. C °kâye bhava° B °rṇṇo | dṛiḍham̃ sapîṭho phalikham̃tu(C °bhu)jo accha°.

6. B °pto cara sarva° C °daritva di°. — 8. B °bhosi ji° BC °prâdurbhâvo âçanaprâpto bhagavato tathâ°. — 10. BC °bhrâtâ ca atha° C °pitâ ca jñâtiko vâ so° B °pitâ jñâtṛiko vâ so°.

12. C °ddhâna kshatrâ° BC °yutopamâm̃ sahasra pû° B °bhavetsuḥ | iha samapâṇam̃ | C °bhavetsu samayâçam̃ | . — 14. B °tulayiyitum̃ jâ° C °tum̃ turayitum̃ jâ°. — 16. B agrâha bu° C agrâraham̃ bu° B °dakshaṇî°. — 18. C °sâgaram̃sya vipâ °pame | B °pamâ | . — 20. BC °ṇîhi puro° C °sipâya sahâ° B °dhâtum̃ | C °dhâtum̃ | sarvaçiriyam̃ sahaloka-dhâtum̃ vastrân na çayyâm̃ vividhâni tasya çakyam̃ ksha°.

22. C °kshapetu çiri eva° B °çiri eva° C °ekapradipam̃ | .

कार्षापणेहि सहलोकधातुं
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरां ।
शक्यं क्षपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
क्षेत्रसहस्रा वरचंदनेन
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरां ।
शक्यं क्षपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
क्षेत्रा सहस्रा वज्रवस्त्रपूरा
यं देवलोके शुभकस्मि दुष्यं ।
शक्यं क्षपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
देवेषु दिव्या च रत्ना विचित्रा
नागासुरमनुजमहोरगानां ।
शक्यं क्षपयितुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
ये दिव्यगन्धा नरदेवलोके
तेहि भवेया सहा संप्रपूरा ।
शक्यं क्षपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
प्रमाणं शक्य दिशि विदिशासु ज्ञातुं
आकाशधातु अयमेत्तिको ति ।

1. C -karmopaṇe° B karshâyaṇehi°. — 3. B °kyaṁ kshepe° BC °tuṁ vidha evarû° C °dharayatâṁ ekapradi°. — 5. BC kshetraṁ saha° B °pûrâṁ ça°.

7. BC °kyaṁ kshepetuṁ çiri eva° B °pâṁ | na bu° C °kapradîpaṁ | . — 9. BC kshetrâṁ saha ° râ ye deva° C °kasmiṁ du°.

11. BC °çiri eva° B °rûpâ na buddhasya stû° C °buddhaṁ stû ° kapradîpaṁ | . — 13. C *donne les vers* 16 *et* 18 *deux fois; la répétition est notée sous* c. C °vyâ ratanâ(C °nâṁ) vici° BCc °surâmanu ° nâṁ ça°. — 15. B çakyaṁ kshepa° C çakyaṁ kshepetuṁ vidha eva° c °kshapetuṁ° Bc ° çiri evarû° B °pâṁ | na bu ° kadvîpaṁ | Cc ° kapradîpaṁ | .

17. BC °sahasaṁpra°. — 19. BC °kyaṁ kshepetuṁ çiri eva(C °vaṁ)rû° C °kapradîpaṁ | .

21. BC pramâṇa ça ° dhâtumayam e(C °yam a)ttikâni | .

न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं
प्रमाण शक्यं गणयितुं पुण्यस्कन्धे ॥
छत्रं से दिन्नं भगवतो मारुतानां
बुद्धोत्तमस्य व्रजतो नरर्षभस्य ।
चित्तं प्रसादेत्व नरोत्तमस्मिं
मा बुद्धकायं तपे रश्मिराजा ॥
सो तं करित्वा अहं धर्मश्रेष्ठं
शतं सहस्रं मरुशक्र आहु ।
ब्रह्मापि आसि अहं ब्रह्मलोके
शतसहस्रं ददिय जिनस्य छत्रं ॥
राजा अभूषि अहं चक्रवर्ती
शतसहस्रं दशदिशाचरो भूयः ।
श्रेष्ठी अभूत् धनवां प्रभूतकोशो
गृहपति बहुधनो पुण्यवन्तो ॥
विंशच्च कोटि सुगतोत्तमानां
आगमित मे गुरुकृत सत्कृता च ।
शय्यासनेहि. . . . .
विहारास्तेषां कृतगन्धलिप्ताः ।
दौर्गन्धियं अपगतं सर्वं मह्यं
उष्णं च शीतं विवर्जितं मे ॥
तुष्टो च भोसि परमोदग्रचित्तो
पूजां च तेषां परमोत्तमानां ।
करोषि अलंकृत्वा शुभदर्शनीयं

1. C *passe ll.* 1-5. B °paṁ | pra ° skandha ccha°. — 3. B cchakyaṁ me ° ıutâyâṁ | bu°. — 5. B °detvâna utta ° kâye tama rasmi° C nabuddhakoye titirasmirâjâ ‖ so°.

7. BC °çreshṭaṁ çataṁ sa ° kra âha ‖. — 9. BC °si âhu bra° C °lokaṁ ça° BC °sraṁ tadeya(C °yaṁ) ji°.

11. B °shi âhu ca° C °shi âhu varacakra° B °daçavicavaıâṁ bhûyaḥ çre° C °diçacavaraṁ bhûyaḥ. — 13. B çreshṭi a° C çreshṭi abhûd dhana ° bhûtako gṛi° BC °nto viṁ°. — 15. BC viṁçaçca ko° B °mâṇâṁ | âgamitâ me gu° BC °tkṛitâ ça°.

17. BC çayyâsanehi vihâyas teshâṁ°. — 19. C saugandhi° BC °gate saıva°.

21. C °bhomi udagra° B °si paramo udagra ° shâṁ parametanâṁ | . — 23. C karohi eshâm alaṁkaritvâ yathâ darçanayo° (*page suivante,* l. 6) B °alaṁkaritvâ çu ° yaṁ me dadya çchatraṁ ji°.

दद्दित्व च्छत्रं जिनचेतियेहि ॥
तस्यापि भोति शुभ आत्मभावो
द्वात्रिंशतीहि स्फुट लक्षणेहि ।
येहि स्य नित्यं प्रतपति आत्मभावः
यूपो विशिष्टो यथ कांचनस्य ।
जाम्बूनदस्य यथ दर्शनीयो
असंप्रकीर्णो स्फुटो व्यंजनेहि ॥
अभिध्यप्राप्तो भवति भिषच्छ्रेष्ठो
चरन्तो नित्यं जिनचारिकासु ।
न भोगहीनो भवति कदाचिद्
देवान भोति गुरु पूजि[222b]तो च ॥
न कामभोगै रमते कदाचिद्
विशुद्धशीलो सद ब्रह्मचारी ।
समादियित्वा पवनं व्रजित्वा
अरिक्तध्यानो सुविशेषप्राप्तो ॥
न ध्यानहानिर्भवते कदाचित्
न बोधिचित्तं जहते कदाचित् ।
मैत्राविहारी सद हृष्टचित्तो
दद्दित्व च्छत्रं जिनचेतियेषु ॥
वाद्येषु पूजित्व नरर्षभस्य
न शोकशल्या प्रसहन्ति तस्य ।
मनोज्ञघोषो च मनुष्यलोके
स्वरं च तस्य विशुद्ध भोति ॥
विशुद्धश्रोतो च उदग्रचित्तो

2. B °âtmâbhâvo dvâ ° ṇehi yehi°. — 4. B °tyam̃ palapati â ° sya jâ°.

6. B jâmbunada° C °rçanayo atra prakî° B °nîyo apraki° BC °ṭo dyam̃janchi ‖. — 8. C abhidyaprâ ° shakaçreshṭo cara° B °shacchreshṭo cara°. — 10. C °vanti kadâci devânâ bho°.

12. B °bhogau rama° C °gaiḥ rama° C °hmacârim̃ |. — 14. B samâdiçitvâ° BC °pto na°.

16. BC na chânahâ° C °hânim̃ bhava° BC °vate kadâcit | na bo° B °hate kadâcit maitrâ° C °hate kadâcin sai°. — 18. C saitrâvi°. — 20. C vâdyatva pù ° çalyo prahasanti° B °çalyo prasahantasya mano°.

22. C °ghosham̃ ca manu° BC °ke | sva° B °ram̃ vata° BC °bhoti vi°. — 24. B °tto | vi° C °tto viçuddhacakshu ca su° BC °jâto çro°.

विशुद्धचक्षू च सुसंप्रजानो ।
श्रोतेन्द्रियेण सुउपेतो भोति
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
जिह्वास्य भोति तनुदर्शनीया
पद्मप्रकाशा यथ पुण्डरीकं ।
रक्त प्रवाडा यथ देवतानां
यं यं स्वरं ओसिरे दर्शनीयं ॥
न जडो भोति अजिह्वो [कुब्जो] न खंजो
न पि विच्छिन्नांगो विशिष्टो भोति ।
प्रवरात्मा भोति प्रवरात्मभावो
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
न तस्य कश्चिज्जनो दुर्मनो स्यात्
देवा च नागा मनुजा महोरगा ।
आश्वासप्राप्तो परे सर्वलोके
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
न जातु गिलानो भवे पाण्डुरागो
न चापि कुष्ठी नापि च किलासी ।
प्रशंसनीयं लभे आत्मभावं
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
प्रभूतचित्तो च अकुब्जगात्रो
उत्तप्तवर्णो यथ सुवर्णबिंबं ।
दृढसमाधि च असंप्रवेधी

2. C °ndriyena upeksha bhoti | vâdyetva vâdyam̃° B °ṇa su upekshatu bhoti | vâdyetvâ vâdyam̃° BC °shu ji°. — 4. C jihvasya bho° B °ti tadanuda° BC °nîyo padma° B °prakaçâyaḥ | pu° C °prakâçe | pu° BC °ṇḍarîke rakta°.

6. C °pravâya ca de° B °ḍâya ca de° BC °yam̃ yam̃ smaram̃ o° C °oçire da°. — 8. B na jaḍḍo bho° BC °bhoti na jaḍo aji ° pi niççitâṅgo vi° B °çishṭha bhoti pra° C °çishṭa bhoti pra°. — 10. C pravarâtmabhâvo vâdevâdetva° B pravarâtma bhoti | pravarâtma°.

12. C °no daumanasyam̃ devâ ca nâgâ âsvâsaprâ° B °no daurmanasyam̃ de ° nujo mahorago | â°. — 14. C âsvâsaprâ ° ke vâdyetva vâdyam̃°.

16. C °giràço bha° B °girâno bhave pâṇḍulâge na càpi kushṭi nâpi ca ki° C °câpi tushṭi nâ° BC °lâsi | . — 18. BC prasam̃çaniyam̃° C °labhed âtma° BC °vam̃ vâditva°. — 20. B °tto akubja° C °tto avakubja° ptavarṇṇâ yathâ suvarṇṇabim̃bam̃ | B °bim̃bam̃ dri°.

22. C dridham̃ sa° B driçam̃ sa° BC °mâdhim̃ ca asam̃° C °prabodhi vâdyetva° B °veshim̃ vâde°.

वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
देवेषु खो ..... ईश्वरत्वं
मनुष्यलोकं पि गतु पूजनीयो ।
उत्तप्तवीर्यो भवति अमर्दनीयो
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
न सो कहिंचिज्जने अप्रसादं
न चापि कंचित्परुषं भणाति ।
पैशुन्य सर्वं विजहति सत्यवादी
वादेत्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
अलंकारा कृत्व जिनचेतियेषु
स्नापित्व स्तूपानि तथागतानां ।
विशुद्धवाक्यो स्नपयित्व स्तूपं
रजो धोवमानो विरजस्य स्पृत्या ॥
धर्मं करित्वा करिकारधर्मं
आरोग्यप्राप्तो चरे सर्वलोके ।
प्रशंसनीयो भवते जनस्य
कारीषि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
अखण्डशीलो च अरिक्तध्यानो
प्राप्नान सेवां धनमप्रसह्यं ।
आज्ञां करोति बहुकां जनस्य
कारीषि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
श्मशानसंज्ञां जनयते दृष्टिकासु

2. BC deveshu bho içvaratve manu° B °loke api gantu pû° C °loke upagantuṁ pû° BC °niyo ua°. — 4. C °yo vâdyetva pâdyaṁ°.

6. B na lokahiṁ° C naro kahiṁcijjanaye apramâdaṁ na câpi kiṁcit puru° B °pi kiṁcin puru°. — 8. C °hati satvavâdi vâdyetva° B °tyavâdi vâde°. — 10. B kârîkṛi° C kâritvakṛi° B °snâyitva stû° C °pitvâ stû°.

12. C °vâkyâ snâpetya stû° B °kyo snâpetya stû° B °paṁ rajadhonamâtaṁ | narajasya smritya karikâradha° C °paṁ rajadhautamânaṁ narajâçca sprishṭâḥ | . — 14. B karikâradharmaṁ â° C dharmaṁ ca kâritva ka ° dharma â° BC °rvalokaṁ | .

16. BC prasaṁçanîyo° B °sya kâ ṛishi datvâ ji° C °rishu datvâ ji°. — 18. BC °prâptâ na se° C °sevi dhanam alpasatyaṁ | B °dhana alpasatyaṁ anyaṁ karo°. — 20. B anyaṁ karohi ba° C anya karo° BC °bahu âtmanasya | (C °syâ) kâ° B °kâ ṛishi datvâ ji° C °kâriti datvâ.

22. BC smaçânasaṁjño ja ° malolâ ca na ra° B °ktavitto | .

न कामलोलो च न रक्तचित्तो ।
लाभाय च्छन्दं [223ª] जहति अशेषं
कारीषि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
न चित्तपीडां जनये परेषु
न खाद्यभोज्येन जने सौमनस्यं ।
न च दरिद्रो स न चापि रोगी
कारीषि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
अमित्रपक्षो न च तस्य भोति
पूजेति बुद्धां सततं अभेद्यो ।
बुद्धं च धर्मं जिनश्रावकां च
कारीषि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
क्षेत्रा सहस्रा बहवो अनन्ता
जाम्बूनदेन सिया सर्वपूरा ।
शक्यं क्षपेतुं शिरिमेवरूपां
न तैलविन्दुं जिनस्तूपे दत्त्वा ॥
सदा च भोति वशि आत्मचित्ते
न चेष्टमानो व्रजति कदाचित् ।
अभिन्नहस्तो च अभिन्नपादो
कारीषि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
उन्मार्ग सर्वं पि जहाति तेन
येन व्रजन्ते बहुदुर्गतीयो ।
विशोधितो स्य भवे स्वर्गमार्गो
कारीषि दत्त्वा जिनचेतियेषु ॥
नामेत्व चित्तं सहलोकनाथे

2. B lábbo ca cchando ja° C làbhâva cchando ja° B °kàrishi datvâ ji° C °riti datvà ji°.

6. C na câpi dâridrya na câpi osarehi kàrishi datvà ji° B °dro na ca sa ohî kârishi datvà ji°. — 8. B °bhoti satatam̃ abhedyà pùjoti buddham̃ jina° C °buddham̃ satatam̃ abhedyá | . — 10. B jinaçrà° C °dharmam̃ ca jina çràva kàrishi datvà ji° B °kàrishî datvâ ji°.

12. C kshetràt sahasrâm̃ bahanto jà° BC °jâmbunade° B °dena çriyâ sa° C °siya sarvapùrṇṇe çakyam̃°. — 14. C °kyam̃ kshepatum̃ çiri evam̃rû° B °çiri eva° BC °vindu jinastûpa datvâ(C °tvà |) sadà°.

16. B °âtmaceti na ceshṭa° C °âtmabhàvo na cettamâno°. — 18. C °sto ca abhinnavâdo kàrishi datvâ ji° B °kàṛishi datvà ji°. — 20. BC °jahati tena bhonti yena vra°.

22. BC °dhità(C °ta) syà çuve sva° C °rgo kari° BC °rishu datvà ji°. — 24. B nàmatvà ci° BC °ttam̃ siyalokanàthaiḥ tai(C °thais tai)la°.

तैलस्य विन्दुं जिनचेतियेषु ।
ददेय एकं शतधा करित्वा
तं पुण्यस्कन्धं क्षपयितुं न शक्यं ॥
इष्टिका गृह्य भगवतो चेतियेषु
पुण्यस्यार्थाय नरो चेढरेय ।
न तस्य जातु अमनोज्ञगन्धं
कायो स्य गन्धं लभे चन्दनस्य ॥
कल्पान कोटीनयुता सहस्रां
विशिष्टकायो भवते शुभांगो ।
विघुष्टशब्दो वरलक्षितांगो
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
विमानश्रेष्ठं लभते सुगन्धं
दिव्यं मनोज्ञं वरचन्दनस्य ।
न तत्र तृष्णां जनये कदाचित्
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
कोटीसहस्रं लभते अप्सराणां
मनोज्ञगन्धा च सुदर्शनीया ।
तासां न तृष्णां जनये कदाचित्
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
अष्टांगुपेतां जलशोभमानां
उद्यानश्रेष्ठां लभते पुष्करिण्यो ।
दिव्योत्पलेहि च शोभमाना
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥

2. C dadeyam ekaṁ° B °çatadhya kari° BC °tvâ na pu° B °skandho ksha°. — 4. BC ishṭi(B ishi)kaṁ gṛi ° shu puṇyasya arthâya naro(C °ya jano) cetiyeshu | puṇyasyâ(C °sya a)rthâya naro vedhayeyaṁ | (C °yaṁ) na°.

6. C °jñagandho kâyasya gandhaṁ labhe° B °jñagandhaṁ labhe° BC °bhe vanda°. — 8. B °çishṭhakâ ° vato çu° C °vata çubhâṅgo vi°. — 10. B vighushṭhaçabdo caralakshitâṅgo ço° C °lakshaṇâṅgo | .

12. BC °çreshṭaṁ la ° sya na ta°. — 14. BC °cit || ço ° sya ko°.

16. C °labhed apsa° BC °gandhaṁ su°. — 18. BC °cit | ço° B °çodhatva° C °stûpâṁ pu°. — 20. C °petaṁ ja° BC °çreshṭâṁ la° C °riṇyâḥ | B °riṇyâḥ di°.

22. B divyotparehi çobha° C °lehi çobha°.

परिवारस्तस्य भवते अनुरूपं
दिव्यं च घोषं शृणोति विशुद्धं ।
संगीतिशब्दानि सुरासुराणां
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
कथां च धार्मां श्रुणे देवतानां
संस्कारा सर्वे च दुःखा अनित्या ।
ग्राह्यं च भोति वरदान दानं
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
जराभिभूतो उपगतो स्वर्गलोकं
न तस्य भूयो इतो दुर्गतीयो ।
स बुद्धं च पश्यति मर्त्यलोके
शोधेत्व स्तूपं द्विपदोत्तमस्य ॥
कथां च कृत्वा शुभ देव[223^{b}]तानां
स्थपेत्व देवा बहुबुद्धस्तूपं ।
कालं करित्व उपगमि मर्त्यलोके
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
सो जातमात्रो स्मरे कल्पानन्तां
ये पूर्वं बुद्धा पूजित सत्कृता च ।
नामं च तेषां स्मरति गणं च धर्मं
शोधेत्व स्तूपं द्विपदोत्तमस्य ॥
अनुलेपेन भगवतो यो करोति
पूजां विशिष्टां सुमनोज्ञघोषां ।
सो लब्धलाभो विचरति सर्वलोके
आदिन्नसारो वरगन्ध दत्त्वा ॥

1. B pagi(?) vâtasyo bhavatânu° C °vâra tasyo bhavate surupam̃ di ° ṇoti çuddham̃ | . — 3. B °bdâni pura âsu° C °bdâni puraḥ âsu°. — 5. BC katham̃ ca dharmo çruṇe° C °skâra sa ° ḥkhâm anityâ | B °tyâ grâ°.

7. B °varadânam̃ ço° C °varadânamadânakam̃ ca ço°. — 9. BC janâbhibhûyo upa° C °gate sva° BC °loke na ta°.

11. B na bu° C na buddha dharmam̃ ca pa° BC °çyati satyalo°. — 13. BC °sthapetya de° C °devâḥ ba ° ddhajñâne | . — 15. B °marttâloke°.

17. C °mâtreṇa smarayesi kalpâm̃ pûrvam̃ ca bu° B °pûrva bu°. — 19. B nâmam̃ ca ca te°.

21. BC °lepanena bha° C °shṭâm̃ sujñagandhâm̃ so la°. — 23. B °ke | âdi° C °ke | adi° BC °ndha datvâ pra°.

प्रलुज्जकाले जिनशासनस्य
न सो इहागच्छति जम्बुद्वीपे ।
स्वर्गेषु संधावति तस्मि काले
गन्धानुलेपं करियान स्तूपे ॥
दुर्गन्धकामां सुजुगुप्सनीयां
वर्जेति नित्यं स्थितो शीलस्कन्धे ।
सदा चरन्तो इह ब्रह्मचर्यं
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
इतो च्यवित्वा मरुस्वर्गलोके
अथ सहस्रा तुलयति अप्रमेयां ।
करोति अर्थं बहुदेवतानां
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
यस्मिं च काले नरा भोन्ति आढ्या
अदुष्टचित्ता मृदुमार्दवा च ।
तस्मिन्तु काले स्थितो जम्बुद्वीपे
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
अपायभूमिं विजहिय सर्वां
आसन्नप्राप्तो स जिनस्य भोति ।
प्रतीतो भवति सुखप्रेमणीयो
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
विशिष्टवाक्यो भवति सुघोषो
प्रियो मनापो जनसत्कृतो च ।

1. C °lujyakâ° B °jinasâçana° BC °sya ‖ tato i° C °hâgacchasi jam̃bûdvî° BC °pe sva°. — 3. C °vati kâla tasmim̃ | ga° B °le | ga° BC °lepanam̃ ka° B °yânu stû° BC °pe du°. — 5. B °ndhakânâm̃ su° C °mâm̃ saju° BC °yâm̃ ‖ varjje ° skandho sa°.

7. C sadâ vara° BC °ryyam̃ | ga° C °nusepam̃° B °yânu stû° BC °pe i°. — 9. BC °ke‖ atha sahasro tu° C °tulatiyameyâm̃ B °yâm̃ karo°.

11. BC °nâm̃ | ga° C °lepa da° B °yânu stû° BC °pe ya°. — 13. B °nti âdyo ‖ adu° C °nti âḍhyo | adushṭacitto mṛidumodavâ ca tasmi° B °vâ ca tasmi°. — 15. BC °dvîpe | ga° B °yânu stû° BC °stûpe apâ°.

17. B °vijahi sarvâm̃ | âsanna° C °vijahi satvâ sarvam̃ | âsanna° BC °prâptâm̃ jina° B °sya bhavati prati°. — 19. C prapri bha ° ṇîyam̃ | ga° B °ṇiyo ‖ ga° BC °nulepanam̃ da° B °diyânu stû° BC °pe viçi°.

21. C °çishṭâ vâkyo° BC °to ca su°.

सुखं च तस्य सद सुप्रसन्नं
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
राजापि भोति वरचक्रवर्ती
श्रेष्ठी अमात्यो गृहपति पुण्यवन्तो ।
बुद्धो पि [भोति] प्रभंकरो धर्मस्वामी
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
मणिहारं दत्वा जिनचेतियेषु
उदग्रचित्तो प्रमुदितो वेगजातो ।
सो भोति राजा सह लक्षणेहि
महानुभावो गुरुकृतो चक्रवर्ती ॥
मणिविमानं रुचिर प्रेमणीयं
विचित्रवर्णं लभे दर्शनीयं ।
प्रासादमयं रतनामयं च
महारहाहि स्फुट वेदिकाहि ॥
सो राजधानीं लभते विशिष्टां
नारीगणेहि नरसंप्रपूरां ।
समां सुजातां सुविभक्तरूपां
प्रभूतभोगां बहुशो समन्ता ॥
सुभिक्षक्षेमां अपगतशर्करां
पुष्पावकीर्णां स्फुटावसक्तदामां ।
सुमनोज्ञघोषां प्रियदर्शनीयां

1. BC °nnaṁ | ga° B °gandhonu° C °lepe dadi° B °yânu stû° BC °pe râ°. — 3. BC râjâ vibho ° vartti || çreshṭi(C °shṭi) amâ ° nto bu°. — 5. BC °bhaṁkaradha° B °lepa dadiyânu stûpe | .

7. BC °ṇivâlaṁ datvâ ji°. — 9. C so bhavati râ° BC °râjasya su(B °du)laksha° C °kṛitaç cakra°.

11. C °naṁ suru° BC °premaṇâyaṁ vi ° rçaṇiyaṁ prâ°. — 13. B °nâmayaṁ mahârhatokanehi sphu° C °yaṁ ca | olokanehi sphu ° kâbhiḥ so°. — 15. BC so rûpadhârî labha ° çishṭaṁ(C °shṭaṁ |) nâ°.

17. B °jâtaṁ su ° husamantâ subhi°. — 19. B °bhikshakshamâ apa° C °bhikshamâ-(C °nâ)nâ apa° B °çarkkara pushpâ ° rṇṇâṁ sphutâvaçakta° C ° ṭâ avaçakta°.

21. B °antishṭha uptaṁ ba° C ° antishṭaguptaṁ ba ° madhye udyânarasyâṁ çubharûpâṁ | prabhûtabhogâṁ bahuçâ samantâḥ subhikshamânâ apagataçarkkarâṁ ca | pushpâvakirṇṇâ sphuṭâ avaçaktadâmâṁ sumanojñaghoshâṁ priyadarçanîyâṁ | antishṭaguptaṁ bahuçâlimadhye udyâ°.

अन्तिष्ठगुप्तां बहुशालिमध्ये ॥
उद्यानरम्यां शुभरुतसन्निनादां
जालविचित्रां [224ᵃ] सुखसंप्रवेशां ।
ध्वजपताकाहि स्फुटां सुरम्यां
छत्रेहि छन्नां शुभदर्शनीयां ॥
न तत्र चोरा न शठा न धूर्ता
राज्ये भवन्ति परवित्तहानी ।
ईर्यापथेन उपपेत सत्वा
विजिते सन्ति सदा मैत्रचित्ता ॥
अतश्च देवां व्रजते सुपुण्यो
स्वर्गेषु भोति परिपृच्छनीयो ।
किं कार्यं शुक्लं कथमाचरेम
यदा व्रजेम इतो मर्त्यलोके ॥
बुद्धांश्च क्षिप्रं लभे दक्षिणीयां
पश्चित्व सो पूजति लोकनाथां ।
बोधाय छन्दं जनयति पूजं कृत्वा
तेनैव बुद्धा इतरत्र व्याकरोन्ति ॥
बहुज्ञानी भवति महानुभावो
विशेषभूमिस्थितो अग्रसत्वो ।
चित्तप्रसादं भगवतो एकं कृत्वा
कल्पसहस्रं जहे दुर्गतीयो ॥
आरोचयामि इमु भाषमाणो
मा कोचि कांक्षां जने भाषतो मे ।

2. C °nninâde | jâ° B °nninâdam̃ jâ° BC °jâlâm̃ vici° B sukhatrâm̃ supraveçâm̃ || . — 4. BC dhvajâpatâkâhi sphuṭâ suramyâm̃ cchatrâhi channâm̃°.

6. BC °râjyo bhavati paracittahânim̃ || . — 8. B °thena suupeta° C °thena sa upetasatvâm̃ jîvita santi ca sadâ° B °jita santi sadâ° C °cittâḥ | .

10. BC °puṇyâ sva° C °svargam̃shu°. — 12. BC °kâryya çu° C °çukla ka ° to ca martte iha dharmaloke | . — 14. B °kshipre la° BC °bhed dakshi° C °paçyanti to sau pûjyati lokanâtham̃ | .

16. C °yati ca pû° BC °pûjâm̃ kṛi° C °roti | . — 18. B alujñânî bha° C anujñâ bha° bhâvâ vi° BC °bhûmim̃ sthi° B °tvo ci°. — 20. C cittopra° B °vatâ e° C °vato eka kṛi° rgatim̃ yo(?) | B °rgato yo | .

22. C °imam̃ bhâshayâmi mâ kaçci kâm̃kshâ ja°.

मा बुद्धज्ञानं क्षिपिया अवीचिं
भवेय पश्चा सुदुःखितो कृच्छ्रप्राप्तः ॥
यो जालकानि उपनये चेतियेषु
लोकप्रदीपे महापुण्यक्षेत्रे ।
सो मारजालं विधापिय अप्रमत्तो
भोति नरेन्द्रो दशबलो निष्क्लेशो ॥
अपायभूमिं विजहति अप्रमत्तो
सदा च बुद्धं हतरज सत्करोति ।
सदा च भोति बलचक्रवर्ती
समन्तलोकं उपगत पुण्यवन्तो ॥
देवेषु भोति मरुपति पूजनीयो
दिव्यं च आयुं लभे तत्र क्षिप्रं ।
यशं च दिव्यं तथापि च दिव्यवर्णं
दिव्यं च सौख्यं असदृशमीश्वरीयं ॥
रूपां च शब्दांस्तथ पुनर्गन्धश्रेष्ठां
स्पृष्टव्यां तथा लभे देवभूतो ।
उल्लोकनीयो भवति महानुभावो
न कामतृष्णां जनयति अप्सरासु ॥
ततो च्यवित्व व्रजति मनुष्यलोकं
सुगन्धिताङ्गो भवति विशिष्टवर्णो ।
न पारिहाणिं लभते कदाचित्
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥

1. C °ciṁ prâpta bhaveyâ pa ° ḥkhita kṛi° B °cchraprâptaḥ yo jâ°. — 3. C °ni apanaye ce° B °yeshu | lo ° dîpo mahâ ° kshetre so mâ°. — 5. BC so mâlajâ° C °jâlaṁ vividhâni ca apramatto | bhogâ nare° B °tto | bhotâ narendrâ daçabalâ nishkileçâ apâ° C °balanishkileço.

7. C °miṁ daçabala apra° BC °tto | sadâ°. — 9. B yadâ câ bho° C yadâ ca bho° B °rtti | santasya lo° BC °loke u° B °ganta puṇyâvanto BC °nto de°.

11. C devaisha bhonti maru° B devesha bho ° rupatti pû° C °âyûṁ labhet tatra°. — 13. BC °içvaro yaṁ rû°. — 15. C °n tatha pûrṇṇagaṁdhâṁ | çreshṭâṁ sastabdhâṁ labhed deva° B °tathâ pu ° çreshṭâṁ | spashṭabdhâṁ labhe° BC °bhûto u°.

17. B °llokami bha° BC °bhâvo | na kâ° C °psarâṁsu. — 19. C °lokaṁ | su° BC °rṇṇo na pâ°.

21. C °hâni la° B °hâṇi labhave kadâcit || cchore° C °cit | cchaletva jâ° B °shu çû°.

शूरो च भवति दृढव्रत अप्रमत्तो
न कामभोगे सुरतिं जनेति ।
नैष्क्रम्यतो भवति अदीनचित्तो
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
सो अक्षणानि परिवर्जयित्वा
क्षणा च तस्य भवन्ति विशिष्टा ।
बुद्धान पूजां अतुलियां सो करोति
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
न बोधिचित्तं विजहति सो कदाचित्
न खण्डशीलो भवति असंवृतो वा ।
धर्मं विरागं लभे सो विशुद्धं
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
दौर्वर्ण्यियं च जहे सर्वकालं
दौष्प्रज्ञियं च विजह[224b]ति सो अशेषं ।
विशेषप्राप्तो विचरति सर्वलोके
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
लाभी च भोति शुचिभोजनानां
वस्त्रां विशिष्टां लभे सुवर्णचित्रां ।
रङ्गोपपेतां सुरुचिरदर्शनीयां
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
अभ्युद्धरित्वान जिनचेतियेषु
निर्माल्यं तुष्टो प्रमुदितो वेगजातो ।
दुःखां खरां वाचं(?) जुगुप्समानो

1. B çûlo ca bha° C çûro bha°. — 3. C nairkramyamâno bha° B °shkramâto bha ° tto cchelatvaraṁ ji ° shu so a° C °tto ccholetva satvaṁ ji°. — 5. BC °bhavati viçishṭho | .

7. C buddhâç ca pû ° ti cchâdetva jâ° B °ti cchâletva jâ ° shu na bo°. — 9. C °dhisatvaṁ vija°.

11. B °ccholetva° C °cchodetva°. — 13. B dauvarṇṇayaṁ jahe° C dauvarṇṇaṁyaṁ ca jahe° B °sarvaṁ kâ° C °laṁ dushpra° B °shprajñayâṁ ca vi°. — 15. B °ke cchedetva jâ° C °cchodetvâ jâ°.

17. C °nâṁ citriṁ viçishṭo labhe° B °nâṁ vistriṁ viçishṭiṁ labhe°. — 19. B °yâṁ cchâretva° C °yâṁ cchâdetva°.

21. C °rmâlya dushṭo° B °lyaṁ dushṭo° C °jâtoḥ | . — 23. C °kharâṁ ca sa jugupsaniyaṁ ârâ° B °kharâṁ jugupsaniyâṁ ârâ°.

आरागये सो दशबलसार्थवाहं ॥
प्रासादिको भवति विशुद्धकायो
उल्लोकनीयो बहुजनपूजितो च ।
न तस्य राजा भवे दुष्टचित्तो
यो चेतिये अपनयि जीर्णपुष्पं ॥
कुमार्ग तस्यापिहिता भवन्ति
यो शीलस्कन्धे स्थितो बोधिसत्वो ।
अभ्युद्धरेया जिनचेतियेषु
ओसिरे पुष्प पुरिमं मिलानं ॥
शोकं च दोषं च जहे सर्वकालं
रागं च काये जहे सर्व अशेषां ।
आश्वासप्राप्तो सो अनन्तकल्पां
यो चेतिये अपनये जीर्णपुष्पं ॥
बुद्धो च भोति सहसार्थवाहो
अनन्ततेजेन मरुपूजनीयो ।
अलंकृतो भवति विशुद्धकायो
यो चेतिये अपनये जीर्णपुष्पं ॥
पंच ददेया शुभदिव्यपुष्पां
मान्दारवां अथ पाटलां वा [निर्माल्यां] ।
यो जीर्णं पुष्पं अपनये चेतियेषु
विपाकु तस्य भवति स शोभमानो ॥
न तस्य काये क्रमति विषं न शस्त्रं
हुतासनं ज्वलितो अग्निस्कन्धो ।

2. BC °jito ca na ta°. — 4. BC °dushṭhaci° B °tto yà ceti° BC °yi jinapushpam̃ | .

6. C kumâga tasyâpi ° ndhe sthita bo° BC °tvo abhyu°. — 8. B °yeshu | osârapu° C °osare pu° BC °nam̃ ço°. — 10. B °lam̃ | ràgam̃ ca kà° C °lam̃ râgam̃ ca kà ° rvaçeshâm̃ | B °shâm̃ âçvà°.

12. C °pto so nanta° B °lpâm̃ | yo ce° BC °shpâm̃ bu°. — 14. C °tejo marùpû° B °niyo alam̃°.

16. B °kàyo | yo ce° C °kàyo ye ce° B °shpam̃ pam̃°. — 18. B °pushpam̃ | mâ° C °pushpam̃ mandâ° B °ravâm atha pâ° C °pâtalâm̃ vâ° BC °rmâlya so°. — 20. BC so apanaye cetiyeshu | vi° C °pàkakùṭasya° B °tasyo bha° BC °ti sa çobhano(C °ne) na ta°.

22. C na tasyaiva kà ° stram̃ | hu ° nam̃ ca jvalità agniskandhau cau° B °tâsano jvalitagniskandho cau°.

चौरा पि तं न प्रसहन्ति पापा
यो जीर्णं पुष्पं अपनये चेतियेषु ॥
न तस्य पुण्यं सुकरं प्रकीर्तितुं
यन्तेन पुण्यं सुमहत् गृहीतं ।
ओसन्नपुष्पं जिनचेतियेषु
छोरेत्व तुष्टो प्रमुदितवेगजातो ॥
उद्विद्धकायो भवति उदारो
सदा चरन्तो शुभकर्मश्रेष्ठं ।
न तस्य दूरे वरअग्रबोधि
छोरेत्व निर्माल्यं जिनस्य स्तूपे ॥
यो चन्दनं किरेय नायकस्य
छन्दं जनेत्वा परमार्थबोधे ।
सो भोति लोके सद पूजनीयो
प्रासादिको सुमनो तेजवन्तो ॥
तस्यैव राज्ञो प्रणमति सर्वलोको
देवा नागा च मनुजा महोरगा [च] ।
सर्वा सहस्रां कुसुमितलोकधातुं
प्राशासि वीरो ततो ईश्वरत्वे ॥
ये तस्य राज्ये निवसन्ति लोके
प्रतिष्ठन्ति ते वरबुद्धिज्ञाने ।
ते सर्वपापेषु अतिक्रमित्वा
देवमनुष्येषु चरन्ति धर्मं ॥
परिवारस्तस्य भवति अभेद्यो

1. B cauro pi ° pâpam̃ so° C cauro pi tam̃ na prajahanti pâpam̃ so° B °jirṇṇapu°. — 3. C °ṇyam̃ mahatâ gṛi° B °ṇyam̃ sumahata gṛi°. — 5. C °shu cchâdetva° B °shu | ccho° BC °jàto u°.

7. C °kàye bha° C °ro | sa° B °nto | çu° BC °çreshṭam̃ na ta°. — 9. B °sya duve va° BC °varamagrabodhim̃ cchore(C °de)tva nirmâ(B °nimâ)lya ji°.

11. C ye candanam̃ ca kare° B °nam̃ kare ° ndam̃ janayitva pa° C °netva pa° BC °bodhaye | . — 13. B °niye prâ° BC °dikà su°. — 15. C °ràjà praṇa ° loke de° BC °devâ ca nà° C °ragàḥ sarvàm̃°.

17. BC °sràm̃ sukumi ° tum̃ prâsâsi vi° C °ratvam̃ | . — 19. BC °shṭhate ti vara°.

21. BC °shu abhikra° C °devâmanu°. — 23. BC °vàritasyâ bhavati abhedya pu° C °tivanto pra° BC °prajñâvanto | .

पुण्यवन्तो स्मृतिवन्त प्रज्ञवन्तो ।
आ[225ª]श्वासप्राप्तो विचरति सर्वलोके
यथाभिप्रायं जनयति तेषु प्रीतिं ॥
प्रपूरवाक्यं स्वराङ्गं भवति शुद्धं
ज्ञापेति सत्वान् सुसखिलश्लक्ष्णवाक्यो ।
न तस्य कोपि जने ईश्वरीयं
उल्लोकनीयो भवति बहुजनस्य ॥
प्रियवद्य दानं तथ अर्थचर्या
समानार्थता च बहुजनस्य ।
अक्रुष्टवन्तो न जनेति रोषं
यो अंगुलीहि नमे बुद्धस्तूपं ॥
न सो अपायं प्रपतेय भूयः
वर्जेति हीनां कुल मर्त्यलोके ।
आढ्यश्च सो भोति प्रभूतकोशो
यो अंजलीये वन्दति बुद्धस्तूपं ॥
देवेन्द्र भोति गत देवलोकं
मनुष्यभूतो पि च भोति राजा ।
न पारिहानि च कदाचि तस्य
यो अंजलीये वन्दति बुद्धस्तूपं ॥
अयुक्तवाचं न कदाचि भाषे
सुभाषितं भाषति नित्यकालं ।
अतृप्त सत्वा वचनेन तस्य
यं सो प्रमुंचेद्वरमेकवाचं ॥

2. C °prîti | . — 4. BC °ti çuddho jñâyeti° C °satvâm̃ susakhilo çla°.

6. C °tasya kârî(?) jane° B °ko vi jane° BC °nîyam̃ bha ° nasya pri°. — 8. BC °nam̃ | ta ° caryâm̃ sa° B °nârthâm̃ ca ba° C °rthavanto ba° BC °sya a°. — 10. C akushṭe na ja° B akushṭava° BC °sham̃ | yo aṅgu(C am̃ja)lihi na ° stûpe ra so apâ°.

12. BC ra so apâ° B °yaḥ | va° BC °kula martyaloké âḍhya°. — 14. BC °ço || yo am̃jaliyo va ° pam̃ de°.

16. B °loke | ma° C °loke ma° B °râjà na°. — 18. B na khâri hâ° BC °hânim̃ ca kadâcit tasya° B °sya | añjaliyo va° C °lîyo vadanti bu°. — 20. BC ayoktapatram̃ na kadâcid bhâshe su°.

22. B °vâcâm̃ | .

कालं करोन्तो जिनमदृशासि
मनोज्ञघोषां वसे राजधानीं ।
सो इन्द्रकीले स्थित लोकनाथं
पुष्पां ग्रहेत्वा अभिकिरे वेगजातो ॥
स्वकस्मिं गृहे जिनमद्दशासि
भुंजित्व भक्तं वदन्त धर्मं ।
प्रसादजातो जिन सत्करोति
गृहीत्व पात्रं व्रजे नायकस्य ॥
प्रतिगृह्णते तस्य जिनोऽन्तिकातो
ज्ञात्वान चित्तं चरितं उदारं ।
तस्य यशो भेष्यति देवलोके
विशिष्ट लोके असदृशो दक्षिणीयो ॥
गृहीत ज्ञात्वा सुगतेन पात्रं
सो वेगजातो परितुष्टचित्तो ।
उल्लोकयित्वा तद देवलोकं
जनेय छन्दं इममेवरूपं ॥
मोचेय सत्वां बहुदुःखप्राप्तां
अन्धान चक्षु सिय सर्वलोके ।
आलोकप्राप्तो तमस्तिमिरस्य घाती
अतीर्णसत्वानहमपि तारयेयं ॥
अमुक्त मोचेयमसंस्कृतातो
स्पृशित्व शान्तां वरमग्रबोधिं ।
चरे अहं दशदिशा असंप्रकंपो
बुद्धित्व ज्ञानं दुःखितां प्रमोचे ॥

1. B °rontà jinam adriçâmi ma° C °ronti jinam addṛiçâmi ma ° dhâni | . — 3. BC °kilo sthi° C °shpâm̃ gṛihitvâ° BC °bhikile ve°. — 5. C svapam̃cakasmim̃ gṛi ° ddaçâsmim̃ bhum̃° B °ddaçâm̃si bhum̃° C °ktam̃ ca va° BC °danti dha°.

7. BC prâsâda° B °vrajennâya°. — 9. BC °gṛihnate° C °jino nti° BC °cittaca°.

11. B °viçishṭhalo°. — 13. C °tram̃ sâ ve° B °jâtâ pari°. — 15. B °tvâ tta devalo° C °tada lovalokam̃ janeya cchandam̃si yam eva° B °chandasi yam̃ eva°.

17. C °satvo ba° BC °prâptam̃ andhâ°. — 19. C °pto tamatimirasya ghâṭi uttîrṇṇa ° pi târam̃peyam̃ | .

21. C °ceya nasam̃ ° to pṛiçi° BC °çânto vara°. — 23. C valam̃ hi daçamahim̃ hi asapra° B cale aham̃ daçabi asam̃° BC °buddhatva jñâ° C °ḥkhitâ pramoca | .

ज्ञात्वान तस्य प्रणिधिमेवरूपां
यथा तं चित्तं ततो बुद्धज्ञाने ।
स्मितं करित्वा जिनो व्याकरोति
बुद्धो तुवं भेष्यसि लोकनाथो ॥

इदमवोचद्भगवानात्तमना विशुद्धमति भिक्षुः सदेवमानुषासुरलोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दे ॥

अवलोकितं नाम सूत्रं महावस्तुस्य परिवारं समाप्तं ॥

बोधिसत्वो यथा वीरो नैरंजनामुपागमे ।
अथ कालो महा[225b]नागो एकको व अनुचिन्तयत् ॥
यथायं रणते पृथिवी कंसपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीरो लोके प्रादुर्भविष्यति ॥
रणतीं पृथिवीं श्रुत्वा नन्दिघोषसमाकुलां ।
भवनातो उत्तरित्वान समन्तं स विलोकये ॥
विलोकयन्तो महानागो असदृशं पुरुषोत्तमं ।
अग्निस्कन्धं ज्वलमानं विद्युं वापि घनान्तरे ॥
नैरंजनायां तीरे अद्रुतगामि अनिघो पुरुषसिंहो ।
घृतकृतनिभाननस्तं नागो काल भवन्तं वन्दे ॥
ततो उदग्रो समानो प्रीतिसुखसमर्पितो ।
बोधिसत्वं नमस्यन्तो इमां गाथामभाषत ॥
यादृशा मे पुरा दृष्टा लोकनाथा महायशाः ।
तेषां तुवं पि सदृशो अत्र मे नास्ति संशयः ॥

1. B °ṇidhi evarû° C °yathaiva ci° BC °ddhajñâne smi°. — 3. C °buddhaṁ stuvaṁ° B °buddhe tu°. — 5. B °viçumati bhi° C °mânusho ca loko°.

7. C iti çrîmahâvastuavadâne avalo°. — 8. C °yadà viro nai°. — 9. BC atha kolo ma° kakoçam anu° B °ntayana | C °ntayaṁ | . — 10. C yathâ raṇate pṛi° B °vi kaṁçapâ° C °pâtreva tâ°.

11. BC niḥçaṁsayaṁ°. — 12. C raṇatiṁ pṛi° BC °thivî çru°. — 13. C °samantena vi° B °ntaṁ na vi°. — 14. C °lokayaṁ ma° B °asadṛiçâ pu° C °dṛiço pu°. — 15. B °dyuṁ vâtra gha° C °vâta gha°.

16. C °gâmî anighosha pu° B °gho | puru°. — 17. BC °nâgakâlasamaye bhavantu vande ‖ . — 18. BC °dagrà sumano prî°. — 19. C °bhâshi ‖ B °shati | . — 20. BC °dṛishṭvâ lo° C °yaçâ | .

यथा उद्धरसे पादं दक्षिणं पुरुषोत्तम ।
दिशामभिविलोकेन्तो अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथेयं रणते पृथ्वी कंसपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारतमिस्रकं ।
ओभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा विमानो तेजेन स्फुटो तिष्ठति सर्वशो ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च विमला नेत्रा विशुद्धा मम नायक ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा चीवरनिक्षेपा यथा च अवगाहसि ।
नैरंजनां शीतकालां अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा नैरञ्जना रम्या कुसुमेहि समाकुला ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च पुष्पा वर्षन्ति देवा क्षिपन्ति अम्बरा ।
वृक्षा च प्रणता सर्वे अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥

शुचिजलं च वहते प्रतिपूर्णं
पार्थिवोत्तमसुतो अवगाह्य ।
अभ्युदयन्तो अभिषेचयित्वा
उपागमे पुरिमबुद्धनिषद्यां ॥
सर्वमहीं सचतुर्द्वीपसशैलां
खेडपिण्डं व अनपेक्षो जहित्वा ।

1. C yathà me uddha° BC °ttamaṁ | . — 2. C °lokyanto a° B °vishyati | . — 3. C yathâyaṁ ra ° pàtreva tàḍitâḥ | . — 4. B °viro a° C °viro a ° shyati || . — 5. B °bhagavàn ma° C °bhagavan ma° BC °kàratimisakaṁ | .

6. B °shyati || . — 7. C °vimâna °sphuṭaṁ ti° B °rvaço niḥ°. — 8. B niḥçaṁsayaṁ° C niḥçaṁsayaṁ saṁçayaṁ ma° BC °viro adya°. — 9. C °çuddha ma° BC °yakaḥ | . — 10. BC niḥçaṁsayaṁ ° viro a° B °vishyati | .

12. C °raṁjanà çi°. — 13. C °kulâḥ | . — 14. BC niḥçaṁsayaṁ mahâviro a°. — 15. B °pushpa va° C °pushpa varsheti devâḥ kshapanti° B °và kshepanti° BC °mbaràḥ | .

16. C vṛikshâgra praṇa° B °shyati || C °shyati çu°. — 17. B °pratipûrṇṇu(?) pâ° BC °vagrâhya° B °hya gâtra abhyu° C °hya gâtrâbhyu°. — 19. BC °shecetvâ upâdhame | pu ° dyàṁ sa°.

21. C sarvaṁ mahiṁ sa ca° BC °caturdvi ° làṁ | khedapiṇḍam iva a ° tvâ yâce°.

याचे स्वस्तिकं तृणां नरसिंहो
यत्र निषण्णो स स्पृशे वरबोधिं ॥
तस्य तृणां मृदुकतूलनिकाशां
स्वस्तिको कनकबिम्बनिभस्य ।
वेगजातु अददे तृणमुष्टिं
तं गृह्य च मृदुतूलांगुलपाणिः ॥

अथ खलु बोधिसत्वो सिंहविक्रान्तं विक्रमे अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणता[226a]ये । नागविक्रान्तं विक्रमे । ऋषभविक्रान्तं विक्रमे । हंसविक्रान्तं विक्रमे । क्रौञ्चविक्रान्तं विक्रमे । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमे । अग्रोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । पूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । युगोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमे । अपराजितविक्रान्तं विक्रमे । महापुरुषविक्रान्तं विक्रमे । अलीनविक्रान्तं विक्रमे । अदीनविक्रान्तं विक्रमे । अहीनविक्रान्तं विक्रमे । अभीतविक्रान्तं विक्रमे । हितैषीअनन्धकारीकरणताये महाविक्रान्तं विक्रमे । महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये विक्रान्तं विक्रमे ॥

अथ खलु बोधिसत्वं सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तं । नागविक्रान्तं विक्रमन्तं । ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तं । हंसविक्रान्तं विक्रमन्तं । क्रौञ्चविक्रान्तं विक्रमन्तं । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तं । अग्रोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । पूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । युगोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविक्रान्तं विक्रमन्तं । महा-

1. BC °sharṇno spriçe vara°. — 3. B °ṇâṁ mridukûla° C °dutûlani ° bhasyâ ve° B °sya ve°. — 5. BC °tu adaye tri BC °grihya mri° C °lâṁgulim pâṇiḥ ‖ .

7. BC °mritasya âraṇatâye | . — 9[2]. BC dushyadha° C °dharmavikrâ°. — 9[3]. C agrotpâdavikrame | . — 10[1]. BC çreshṭotpâ°.

11[2]. BC çatrurmatha°. — 12[3]. *Le passage compris entre* 12[3] *et la fin du paragraphe est répété dans* B *et* C, *la répétition est désignée par* b c. — 13[1]. c ° kramena | . — 13[3]. Bb Cc atitavi°. — 14[1]. Cc °shîandhanakârî° b °anaṁdhakârî° C °ṇatâyair mahâ°. — 14[2]. C mahâgrâ° c ° yâye amritasya anuttarasya âha° C °mritasya âraṇatâye mahânâgavikrâ° bc °tâye mahâvikrâ ° krameti ‖ a° BC °krame | ali°.

16[1]. C °satvo siṁ°. — 17[1]. C haṁsavikrâtaṁ | taṁ vikrama°. — 17[2]. C kroṁcavikrâ°. — 17[3]. BC dushyadha° C °dharmavikrâ°. — 18[1]. C agotpâda ° kramaṁ çre°. — 18[2]. C çreshṭotpâ °. — 19[1]. C °mantaṁ | pûgo(?)tpâdavikrântaṁ vikramantaṁ | praṇi°. — 20[1]. BC çatrurmatha° C °kramaṁ | . — 20[2]. C °kramaṁ | . — 20[3]. C °kramaṁ.

पुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तं । अलीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं । हितैषीअनन्धकारीकरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तं । महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तं पंच वाणशतानि बोधिसत्वं अनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सु: । पंच हंसशतानि बोधिसत्वं अनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सु: । पञ्च क्रौञ्चशतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सु: । पंच मयूर[226b]शतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सु: । पंच जीवंजीवकशतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सु: । पंच कन्याशतानि बोधिसत्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सु: ॥

कालो नाम नागराजा अद्दर्शि दृष्ट्वा च पुनर्बोधिसत्वमेतदुवाच ॥ एहि महाश्रमण एहि महाश्रमण येन त्वं महाश्रमण मार्गेण आगच्छसि स भगवां पि महाश्रमण क्रकुच्छन्दो एतेन मार्गेण आगतो सो च अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि अद्य महाश्रमण एतेन मार्गेण आगच्छसि अद्य तुवं पि अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यसि । येन महाश्रमण मार्गेणागच्छसि भगवानपि कोनाकमुनि एतेन मार्गेण आगतो सो च अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण आगच्छसि अद्य त्वं पि अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यसि । येन त्वं महाश्रमण मार्गेणागच्छसि भगवां महाश्रमण काश्यपो एतेन मार्गेणागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेणागच्छसि अद्य त्वं पि सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यिष्यसि ॥

अथ खलु कालो नागराजा बोधिमण्डं गच्छन्तं गाथाभिरभिस्तवे ॥

1[1]. C °kramaṁ | . — 1[2]. C adina ° kramaṁ | B °kramantaṁ | adinavikrânta vikramantaṁ | ati°. — 2[1]. B atilavikrâ° C °kramaṁ hi°. — 2[2]. B °shînaandha° C °shiandhanakâ° BC °nâvikrânta vikramaṁ | . — 3. BC tâye mahâsaṁ° C °kramaṁ | paṁcâ vâṇa° B °mantaṁ | paṁca vâṇiça° C °satvo anu° B °ntâ aluparivarttetsuḥ | C °ntâ | anuvarttayetsuḥ | . —4. B °kshiṇikarokarontâ° C °nuprari° BC °rttetsuḥ || . — 5. B °anuvarttetsuḥ || .
6. BC °rttetsuḥ || . — 7. C °vaṁjivaçatâ °ntâ pari° BC °rttetsuḥ || . — 8. BC paṁca kaṁnyâ ° rttetsuḥ || . — 10[1]. C °jâ adarçi dṛi ° na bodhi°. — 10[2]. C ehi mahâçravaṇa yena tvaṁ mahâçravaṇa mârge° BC °rgeṇa âgacchati || sa bha° C °bhagavân api mahâçravaṇo krakucchando e ° to sau ca anu ° ddho tasmin mahâçravaṇo ete° B °ddho tasmin asmân mahâçramaṇa ete° BC °cchasi | adya° C °râṁ saṁmya°.

14. B tena mahâçramaṇe mârgenâgacchasi | bha° C yena mahâçravaṇena mârgeṇa âgacchasi | bha ° to sau ca anu ° dhim adhisaṁbuddho tvaṁ pi mahâçravaṇa e° BC °cchasi | adya° B °ttarâ samya° C °ttarâ saṁmya° B °shyati || .

17. C °çramaṇa mârgeṇâgacchasi | bhagavân mahâçravaṇa kâçya° B °po eteṇâ mârgeṇâ° B °ddho || tvaṁ° C °çravaṇa e° B °cchasi | adya° C °pi saṁmya°.

अथ कल्पसहस्राणि वशिभूतसहस्रकोटीननुचीर्णं ।
दृष्ट्वा तदा व्रजन्तं कालो शाक्योत्तममवोचत् ॥
मार्गेण येन गच्छसि द्विपदोत्तम अद्रुतं असंभीतं ।
अद्य जिनपारमिताये सर्वसत्वान चरितं बुध्यसि ॥
येन ते पुरिमा बुद्धा मृदुमार्गेण प्रस्थिता ।
तेन त्वं प्रणतो वीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
क्रकुच्छन्दो भगवां बुद्धो मुनि कोनाकसाह्वयो ।
काश्यपो भगवां बुद्धो भवां ष्येतेन प्रस्थितः ॥
येन गतो क्रकुच्छन्दो कोनाकमुनि च काश्यपो ।
एतेन त्वं गच्छ वीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा तृणानि गृह्णासि यथा याचसि स्वस्तिकं ।
यथोपेसि महीमण्डं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा इमे शुद्धावासा वशीभूता करपुटाः ।
नमस्यन्ति तर्हि एषां सत्का[227a]रो शाक्यसुता समः ॥
पुरिमेहि यथा विमानं तेजेन स्फुटं सर्वशः ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारतमिस्रकं ।
ओभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च विमला नेत्राः विशुद्धा मम नायक ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च रणते पृथ्वी कंसपात्रीव ताडिता ।

1. BC °vaçibhù° C °koṭinì anupùrṇṇam̃ dṛi° B °koṭìm anucirṇṇam̃ dṛi°. — 2. BC °vocat mà°. — 3. BC °yena eva siddhipadottama(C °maḥ) | adru ° bhîtam̃ adya°. — 4. BC adya janikshayâya sarvasatvacaritàni bu°. — 5. C yema te° B °buddhyà mṛi ° sthità te°.

7. C °hvayaḥ | . — 8. C °gavàn buddho bhavàn petena prasthito | . — 9. C yenàgato kra ° muni kâçya°. — 10. BC çirì ca tena tvam̃° C °vìro adya°.

11. BC °gṛihnâti yathà vâca(C °vâvà)si sva°. — 13. C yathime° BC °puṭaiḥ | . — 14. BC °syanti(C °nti sa) tu hyeshâm̃° BC °satkaro° B °suta samaḥ | C °suta samo | . — 15. C yathà vimâna purimakehi teje° B purimakehi yathà ° sphuṭaki sarva° C °ṭam̃ ca tishṭhati sarvâṇo ni°.

16. C nismayam̃ vìro adya° B niḥçam̃sayam̃ mahàviraḥ adya° C °shyati | . — 17. B °bhavane ma° BC °kàratimâsakam̃ | . — 18. B obhâse ca sphu°. — 19. C °netri viçu° BC °yakaḥ | . — 20. BC niḥçam̃sayam̃° C °vìro adya°.

21. C °ḍitàḥ ni°.

IMPRIMERIE NATIONALE

निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च वाता वायन्ति यथा वृत्ता निरिंगिता ।
यथा द्विजा निकूजन्ति अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मेदिनी पुष्पेहि समंगिभूतमण्डिता ।
बुद्धानामेव उत्पादे एवं भोति अलंकृता ॥
यथा वाणशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पक्षिशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा हंसशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा क्रौञ्चशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मोरशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा जीवकशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पूर्णकुम्भशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कन्याशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
संमुखं पि च जिनपारमिताये

1. BC niḥçaṁsayaṁ° C °virah adya°. — 2. B yathâ vâto vâyanti° C °ca vâto vâyaṁnti° B °niliṁgitâ | C °niliṁgitâ | . — 3. C °dvijâ hi kûja° B °jâni kujanti°. — 4. BC °sarvâyaṁ bhûta°. — 5. C °nâm evam udâ evaṁ° B °evam utpâdâ evaṁ bho° C °kritâḥ | .

6. C °ronti tvâ pra°. — 7. BC niḥçaṁsayaṁ mahâvîro a°. — 8. C yathâ paṁtraçatâ° B °patraçatâ° C °nti tvâ pra° BC °ṇaṁ ni°. — 9. BC niḥçaṁsayaṁ mahâvîro(C °raḥ) adya° B °buddhaḥ bha°. — 10. C *passe les lignes* 10-13.

11. B niḥçaṁsayaṁ°. — 13. B niḥçaṁsayaṁ ° buddha bha°. — 14. C yathâ mauraça°. — 15. B niḥçaṁsayaṁ° B °viraḥ a° C °vîro a°.

16. C yathâ jivaṁjivaçatâ°. — 17. BC niḥçaṁsayaṁ° C °vîro adya°. — 18. C yathâ pûrṇṇaçatâ paṁ° C °nti tvâ pra°. — 19. BC niḥçaṁsayaṁ°. — 20. B °thâ kaṁcyaçatâ° C °thâ kaṁnyâ ° nti tvâ pra°.

21. BC niḥçaṁsayaṁ mahâviraḥ adya°. — 22. BC âmukhehi ca ji ° upagame° C °buddhe ni° BC °shadya sva°.

उपागमे पुरिमबुद्धनिषद्यां ।
स्वस्तिककाले स लोकप्रदीपः
उपाविशे महिरुहाग्रसमीपे ॥

अथ खलु कालो नागराजो बोधिसत्वं सिंहासनगतमभिस्तवे ॥

यथा मृदूहि जालेहि संस्तरित्वान संस्तरं ।
यथा पर्यंकमाभुंजसि अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वाणशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
समीपे द्रुमराजस्य अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
त्वं पि नरवीर चरियां अद्य निषेवसि पूर्वं अनुचीर्णा ।
धक्ष्यसि त्वं शठसैन्यं सहय सनागरथ सपदातं ॥
यथा द्वात्रिंशती काये महापुरुषलक्षणा ।
निःसंशयं मारसैन्यं प्रभंजित्वा विरोचसि ॥
अद्य त्वं [227b] साश्रवं चित्तं किलेसमदसूदन ।
ज्ञानेनोत्पाटयित्वान बोधिं प्राप्य विमोक्ष्यसि ॥
अद्य ते सह धर्मेण प्रतिवक्ता न भेष्यति ।
इति कालो महानागः उरगाणां वरोत्तमः ।
हृष्टो प्रांजलिको आह अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥

बोधिसत्वो कालं नागराजानं संरागेति ॥ एवमेतं महाकाल एवमेतं महानाग अद्याहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यिष्यं ॥

तं च कालमवचि द्विपदेन्द्रो
प्रीतिहर्षपरिवृंहितकायो ।

2. B svasti | kâlepa lo° C svastikâleya lo ° dîpo u° BC °upaviçe mahîru° C °mîpe ‖. — 4. B °stave ya°. — 5. C °mriduhi jâ° BC °tvâ namaskaritvâna(C °na mam̃)staram̃ ya°.

6. C °m âbhujasi a° B °jasi ‖ adya°. — 7. C °nti tvâ pra°. — 8. C çatadru° B samadru° BC °drumasya râ°. — 9. BC °naravîracaritâm̃ nishe° BC °pûrvvam anu° C °nuvistîrṇṇam̃ | B °rṇṇâm̃ dhakshasi°. — 10. B dhakshasi çaṭha° C drakshyasi çaṭha° BC °nyam̃ haya(C °hapa)râjaratham̃ sapa° B °tam̃ ya°.

11. B °tî ye kâye° C °tî hi kâye ma ° ṇâye niḥ° B °ṇâ niḥ°. — 12. B niḥçam̃sayam̃°. — 13. C °çravâ ci° BC °ttam̃ kleça° C °çamasudanam̃ | B °madaçûdanam̃ jñâ°. — 14. BC °nenotpâdayi ° tsyati ‖. — 15. BC °tivaktrâ na bhe°.

16. C °gaḥ turagâ varo°. — 17. B hrishtâm̃ prâm̃°. — 18[1]. B °satvam̃ kâlo nâgânam̃ sam̃° C °kâlo nâ° BC °sam̃râdhati°. — 18[2]. C °buddhishyam̃ |. — 20. BC tam̃ ca kâlo avaci dvipadendram̃ prî° C °rivṛihatikâyo ‖ B °vrim̃hatikâyo ‖.

अद्य काल वचनं तव सत्यं
अद्य स्पृशिष्य अनुत्तरबोधिं ॥
अपि महिधरा गिरिवरा न भवेया
चन्द्रमात्र गगणा प्रपतेया ।
नैवाहन्तत्र गतो न भवेयं
भोहि प्रीतिमनसो भुजगेन्द्र ॥
मेरुशृंग अनिलो विधमेया
मेदिनी च गगणं च समेया ।
मादृशा न हि सिंहासनश्रेष्ठं
उपगम्य अमृतं न स्पृशेन्तुः ॥
सो गिरां प्रमुंच तत्र निषण्णो
तिर्यं व द्रुमवरस्य समीपे ।
अद्य सर्वभवमूलमशेषं
ऊहनामि रजनीक्षयकाले ॥
स्तवित्व कालो संबुद्धं द्वात्रिंशवरलक्षणं ।
प्रदक्षिणं करित्वान तत्रैवान्तरहायिथ ॥

निषण्णो बोधिसत्वो पंच संज्ञा प्रतिलभे ॥ तद्यथा अतीतसंज्ञा क्षेमसंज्ञा सुखसंज्ञा अशक्यसंज्ञा ॥ इमां च पुनः परसंज्ञां प्रतिलभते ॥ अद्यमहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धेष्यं [चत्वारि नीतयो तद्यथा साम दण्डो भेदो प्रदानो] ॥

अथ खलु मारो पापीमां येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा वैहायसे अन्तरीक्षे स्थितः प्रांजलीकृतः बोधिसत्वं नमस्यन्तो ॥ अथ खलु बोधिसत्वो मारं पापीमं इमाये गाथाये अभ्यभाषे ॥

1. C adya adya kà°. — 3. BC °mahidharâ giridharâ na bha ° ndramâtrâ gagaṇâ pra-(C °ṇân pra)pateyâ neva°. — 5. BC nevahan ta(B °haṁ ta)m agataṁ na bha° C °bhoti prîtimâna° BC °bhujaṁgendra meru°.

7. C °dhamemà medi° BC °dini ca ga°. — 9. BC yâdriçâ hi siṁhâsana(C °naṁ)çreshṭaṁ u ° çetsuḥ ‖.

11. C °pramukhaṁ ci tatra° BC °sharṇṇo tiryyaṁ vâ dru°. — 13. B °shaṁ uha° BC °rajaniksha ° le sta°. — 15. C stavilva kâ ° triṁçadvara° BC °ṇaṁ pra°.

16. BC °ntara nisha°. — 17[1]. C nisharṇṇo | ho° B nisharṇṇo bodhisatva paṁ°. — 17[2]. C °sukhaṁsaṁjñâ a°. — 18[1]. BC °saṁjñâ pra°. — 18[2]. B °budhyo(?)shyo catvâ° C °ddheshya·catvâ° B °thâ ‖ sâ° BC °dandomabhedopapradâno(C °nâ)‖. — 20. C °sthito prâṁjaliṁkrito bo° B °taḥ prâñjali°.

21. BC imâṁ gâ° C °ye asvabhâve ‖.

वैहायसे तिष्ठसि अन्तरीचे
वेगप्रमत्तो मृगमण्डलीव ।
नमस्यन्तो प्रांजलि वन्दमानो
तं वन्दनीयं इह त्वं नमस्यसि ॥
अहं वो ईश्वरो राजा विचेता सर्वप्राणिनां ।
सुखदुःखस्य विद्वांसो लोके पर्यायकोविदु ॥
याव ते यौवनं वीर आरोग्यं च महायश ।
भुंज मानुष्यका कामां पितुर्निवेशने वस ॥
महीं रम्यां आवसेहि स्फीतां उदधिमण्डलां ।
महायज्ञानि यजमानो राज्यं कारेहि गौतम ॥
अश्वमेधं पुरुषमेधं पुण्डरीकं निरर्गडं ।
एतां यज्ञां यजित्वान होहिसि अमरो मरु ॥
एतां [228ª] यज्ञा यजित्वान त्रायस्त्रिंशा सइन्द्रिका ।
मोदन्ति कामकानां. . . . . ॥
एवं त्वं हि मार्ष क्रुहि करोहि वचनं मम ।
मा आगामिके विहन्याहि हित्वा सांदृष्टिकं फलं ॥
इमां गाथां भणे मारो बोधिसत्वस्य सन्तिके ।
तथावादिनं च मारं बोधिसत्वो ध्यभाषति ॥
प्रमत्तबुद्धि पापीमं कस्य अर्थं इहागतः ।
नैव त्वं ईश्वरो राजा न ब्रह्मा न प्रजापतिः ॥

1. BC °yasam̃ tishṭha ° liva(C °vam̃) nama°. — 3. B namasyato prâm̃° C °jalim̃ vandamâ ° syati | . — 5. B °vo içva°.

6. BC sukhasya ca duḥkhasya ishâm̃ço(C °imâm̃ so) lo° C °lokaparyyayako° BC °du yâ°. — 7. B yâca te yau° C °vîram âro° BC °yaçam̃ bhum̃°. — 8. BC °ja manu° C °shyakâmâm̃° BC °pitur eva nive(C °vese)ne âvasehi(B °hi |) ma°. — 9. BC °mahi ramyâm̃ sphî ° ṇḍalâ ma°. — 10. C °ni jajamâ° B °yajyamâ ° jyam̃ kâlehi gautamaḥ | C °gauttamaḥ | .

11. C açvamedham̃ puṇḍarîkam̃ samya*ktrâ*(??)nira° B °rikam̃ samya*kryâ*(?)sa nira°. — 12. C etam̃ yajñâ yaji° BC °hohati amarâ maru | (C °rum̃) e°. — 13. BC °tvânas traya ° ndrikâ mo°. — 14. BC °nâm̃ | . — 15. B gatam̃ tvam̃ ham̃ mâ° C gatâham̃ tvam̃ mâ ° nam̃ ma mâ â°.

16. BC °viham̃nyâ°. — 17. B °dhisatvasanti°. — 18. C tathâtathâvâ° BC °ditam̃ mâ° C °mâro bo ° tvo 'dhya°. — 19. BC °ttabaddha pâpîmam̃(C °me) svena artham̃m i(C °rtha i)hâ° C °gatâḥ nai°. — 20. C naivam̃ tvam̃ î ° pati | .

सच त्वमीश्वरो अस्या न मे याचेसि प्रांजलि ।
सुसमृद्धापि या जातिः हीनोत्कृष्टा च मध्यमा ।
तां नाहं अभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
सुसमृद्धा पि ये कामा हीनउत्कृष्टमध्यमा ।
ते प्यहं नाभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
ये पिमे पंच कामगुणा लोकस्य सुखसम्मता ।
ते प्यहं नाभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
नागो यथा पाशं भित्त्वा दारयित्वा च बन्धना ।
गच्छति येनकामो व. . . . . ॥
छित्त्वा गृहबन्धनानि गंसामि अहं पुरं वरं ।
अहो धर्ममुदीरयेन्तुः हृष्टप्रमुदिता नभे ॥

पुनर्मारो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा उपरिवैहायसं अन्तरीक्षे अस्थासि ॥ बोधिसत्वो तं आह ॥ कस्त्वं ॥ मारो आह ॥

अहमीश्वरो मदकरो मरुमानुषाणां
मह्यं सुरासुरवरो विषयानुवासी ।
संसारपंजरगता मदनाभिभूता
कामातुरा मुच्यन्ति मृत्युपाशा ॥
तं वाचया मधुरया परमार्थदर्शी
मारं ब्रवीत महिमण्डगतो महर्षि ।
आकल्पकोटि कुशलौघसमन्वितस्य

1. BC °jalim̃ | . — 2. C °ddhâpi yâm̃ jâ ° no utkṛishṭamadhyamâḥ | B °tkṛishṭaç ca ma°. — 3. BC na câham abhi° B °mi napekshesmim̃ pi te pi hi || C °pekshasmim̃ te pi hi || nâgo°. C *donne ces vers dans l'ordre suivant :* 3, 8, 6, 7, 10; 4 *et* 5 *sont omis.* — 4. B °tkṛishṭhama°. — 5. B °pekshesmim̃ te pi hi | .

6. C ye ca ma °khasam̃matâḥ | . — 7. C tenâpya° BC °nâtinandâ° B °anupekshasmim̃ te pi hi | C °anupesmim̃ hi te pi hi | gaccha°. — 8. B °thâ pûtitvatâ dârayitvâ abandhatâ | gaccha° C °yathâ pûtitatvâ dârayitvâ ca bandhanâḥ | ye ca me°. — 9. BC gacchati yena kâmo eveva cchi(C °kâmenam̃ evam̃ cchi)tvâ gṛi°. — 10. BC cchitvâ gṛi° BC °nâni | gam̃° B °punavaram̃ aho° C °punar varam̃ aho°.

11. C °dharma u° ditâna labhe || . — 13[1]. BC °ha ka°. — 14. B °çvaro makaro maru° BC °ṇâm̃ mahyam̃ surâ ° shayam̃ nuvâsî sam̃°.

16. B °sârayam̃jaragata manobhi° C °gatâ manobhibhûtâḥ | kâmâm̃tulâ mucyantu mṛi° B °bhûtâ | kâmânturâ mucyata mṛi° BC °pâçâm̃ tam̃ vâ°. — 18. BC °rçi || mâ ° vîtum̃ mahi(C °hî)maṇḍa ° rshi yam̃ kalpa°. — 20. BC yam̃ kalpa ° tasya | vaca ° vasya ci°.

वचनं नरर्षभरुतं नरपुंगवस्य ॥
चित्तशूरो सि यदि तवेश्वरत्वं
कामेश्वरो सि यदि व्यक्तमनीश्वरो सि ।
कामातुरा हि स्त्रीणां मनुजेन्द्रगर्भ
पंके पतन्ति मणिरत्नविलम्बिचूडा ॥
तेषान्तथा निपतितान महीश्वराणां
पृष्ठे पतन्ति पुरुषाण स्त्रियो ललन्त्यः ।
ते कामरागमदवेगयुता हसन्ति
तस्मिं क्षणस्मिं प्रमदा यमदासभूता ॥
सो दासतामुपगतो प्रमदाजनस्य
ऐश्वर्यतां वदसि पश्य यथासि मूढो ।
कामातुरस्य हि न विद्यति ईश्वरत्वं
नाभू न चापि भविता इति निश्चितं मे ॥
सो हं तवाद्य सबलं युधि निर्जिनित्वा
अरुणोदये प्रतिभाते भविताස्मि बुद्धो ।
सिंहासनमनुगतो हि न कश्चि कृष्ण
उत्तिष्ठते चरमदे[228b]हगतो अबुद्धो ॥

मारो आह ॥

किं गर्जसे द्रुमवरस्मि सुखं निषण्णो
न हि ताव पश्यसिह योध्यसहस्रमालिं ।
सेनां पिशाचबकराक्षसयक्षसंघां

2. BC °çûrosmiṁ yadi asti tvaṁ î(C °i)çvaratvaṁ | kâme° C °vyaktaṁm aṇîçva° B °nîçvarâsi kâ°. — 4. BC °ndragatâ paṁ° C °ṇiratnaṁvi°.

6. BC °titâni mahî ° shâna stri°. — 8. B °kâmarâmada° C °kâmarâ*ga*(?)deve° BC °tasmiṁ kshaṇe pra°. — 10. BC so dâsyatâm upagato pramadâ yanantu dâsa(C °saçca) bhûtâ so dâsa(C °ta | sa dâsya)tâm upagatâ(C °to) pramadâ janasya ‖ ai° C °thâyathâsi mûhâ kâmâtu° B °thâsi sûdyâ kâmâtu°.

12. C °sya hîna vi ° tvaṁ ‖ nâbhûn na câ° B °tvaṁ ‖ nâbhûḥ na câpi bhanitâ i ° çcitâ me so° C °niççayâ me so°. — 14. B °nijinitvâ° BC °pratihate bhavitâsma bu°.

16. B °sanâm anu° C °sanâm arugahi na kaçcit kṛshṇaḥ u°. — 19. C °varasmiṁ sukhaṁ nisharṇṇo na hîna tâvat paçya siṁhayam adya saha° B °nisharṇṇe na hitâ ca paçya siṁha yodyasaha°.

21. C °çâçca râ° BC °yakshasaṁghâḥ catu° B °ginisenâṁ mudi° C °nîṁ ca senâṁ mudi° BC °ditâ bahumantramantrî(C °ntramantrâṁ) ‖ .

चतुरंगिनीं मुदितां बहुमन्त्रयन्त्रां ॥

बोधिसत्व आह ॥

यदि मारकोटिनयुतानि समागमेन्सुः
कुशलौघसंचयसंचितनरर्षभस्य ।
रोमं न इंजेय कुतो तुवं कृष्णबन्धु
प्रतिगच्छ किं विलपेसि निरर्थकेन ॥

मारो बोधिसत्वेन क्षिप्तो स्वकं भवनं गत्वा परिवारस्य आचिक्षति ॥ एषो मारिष बोधिसत्वो बोधिमण्डे निषण्णो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधितुकामो । सो स्थानातो च्यावयितव्यः मा मम विषयातो बहुजनकायमतिक्रामयिष्यति ॥ तस्य दानि जनीसुतो नाम पुत्रो आह ॥ तात मा नं अन्तरायं करोहि अनुत्तराये सम्यक्संबोधये अभिसंबुध्यतु । यादृशं मे अधिगतं गर्भोक्रमणं च जातिं च अभिनिष्क्रमणं च यथा च बोधिमण्डे उपसंक्रम्य निषण्णो अद्यैष अनुत्तरां सम्यक्संबोधिं अभिसंबुद्धिष्यति । नास्ति सो सत्वो वा सत्वकायो वा बोधिसत्वस्य समर्थो अनुत्तरायै सम्यक्संबोधये अन्तरायं कर्तुं ॥

निषण्णो सिंहो यथ दुष्प्रधर्षो
ओभासयित्व दिशां वृक्षमूले ।
न चैतदस्माकं कदाचि रोचति
यं एवरूपं ऋषिमाक्रमेसि ॥
शीलेन क्षान्तीये तपेन चैव
उपेतो सर्वपरमां गतिं गतो ।

2. C °tvam àha ‖ . — 3. B yàdi° BC °yutàni.samàgametsuḥ ‖ ku° C °ghamaṁcayaṁci° BC °citasya nara°. — 5. B ràmaṁ na iccheye ku° C °iccheya ku° BC °to tava kṛi° C °bandhuḥ pra ° vilapitena nirartha° B °vilapatitena nirartha°.

7¹. C màro ca bo°. — 7². B °risho bo° BC °nisharṇno anu° C °bhisaṁbudhitukàmaḥ so sthà° B °mo so sthà°. — 9. B °to ‖ vyàvayitavyaḥ màṁ mama vi° C °tavyaṁ | màṁ mama vi ° yam abhinishkramishyati | B °yam abhikrà°. — 10¹. C °janasuto nà° B °janaṁ suto nà°. — 10². BC °rohi | anu° C °ttaràṁ saṁmyaksaṁbodhàye a° B °dhaye anantaràya kartuṁ (l. 14)°.

11. C °çaṁ me abhigarbhopakramena jàtiṁ ca a ° sharṇno | a°. — 13. BC °dhaye anan-taràya kartuṁ ‖ . — 15. BC nisharṇna siṁha(C °hà) ya° B °dhasho o° C °dharshyo o°.

17. B °kadà viro° C °dàcid virocati° BC °ya evarùpàṁ rishiṁ paràkrame°. — 19. BC cile ca kshàntiye ta° C °kshàntiṁ ye° B °tapena vaite upetà sa° C °caite upetà sa° B °tiṁ gatoḥ | .

सो एवरूपो समुच्छ्रितध्वजो
गजो यथा भेत्स्यति आत्मबन्धं ॥
पश्य तुवं सर्वद्विपादउत्तमं तं
चन्द्रो यथा विभाति पूर्णमास्ये ।
कथं हि चित्तं क्रमते अबुद्धि
यो एवरूपां लभते विहेठां ॥
अंगारकर्षू प्रपतेय न कोचि
आशीविषं पि स्पृशे नो करेण ।
जात्यन्धो त्रस्तो शुनखेहि पृष्ठे
सो अन्धकूपे प्रपते अचक्षुः ॥
एवं इमे भोन्ति परीत्तचेतसो
मन्त्रो च नो अस्ति तथाविधानां ।
ये एवरूपं परिशुद्धगोचरं तं
अश्रद्दधाना प्रपतन्ति अचक्षुषो ॥
सचेवं एतं वचनं न गृह्णथ
मार्गस्थ उन्मार्गगता स्मरिष्यथ ।
पलायमाना दिशता चतुर्दिशं
यथापि. . . . भ्रष्ट क्रोष्टुको ॥

कालो अमात्यो गाथां भाषति ॥

सर्वा सुकार्थस्मि समुच्छ्रितस्मिं
सम्मोहमासन्नो विसंज्ञबुद्धिः ।

1. B °rûpâ samu° C °rûpâm̃ samu° BC °bhetsati â° C °ânmabhâm̃janam̃ ‖ B °tmabhojanam̃ ‖. — 3. C paçyatvevam̃ sarvâdupâdânam utta° B sarvodupânam utta° BC °mam̃ candro° B °thâ ço *ca*(?)bhati pû° C °çobhati pû° BC °mâsiye |. — 5. BC °buddhino yo e° C °evam̃rû°.

7. B °karshû pra° C °karshu pra° BC °teya so na koci° C °cid âsid visham̃° B °âçiviçam̃shi spṛi° BC °çe so kareṇa ‖. — 9. B °tyandha tra° C °tyandha çrasto° BC °pṛishṭhato so° B °so ndhakû ° pate cakshuko ° ‖ C °teya cakshusho |.

11. B °paritacetaso cedam atra nânâsti ta° C °ritacetaso vadâ ca mam̃trâ tathâ nâsti vidhâ°. — 13. C ye caivam̃ rû° B ye rûpam̃ evam̃ pa° BC °ram̃ açadda° B °kshushâ ‖. — 15. C sacaivam e° B °gṛihnatha mârgastha umârgaga° C °gṛihnatha mârgam̃stha upamârgagatâ smarim̃shyatha ‖. — 17. C °mâno di° BC °thâpi bhrashṭam̃ kro(B °ko)shṭukâ kâlo°. — 19. C °gâthâ bhâ°. — 20. C sarve svakârthesmim̃ sammo° B sarve svakârthesmi samucchritesmim̃ sammo° C °ham ânnabhamanyu buddhiḥ ‖ B °m âsannabhasanyabuddhiḥ ‖.

यथा अयं देव असंप्रतीतो
मतिं अयुक्तां कुरुते जनीसुतः ॥

ततो मारो महासन्नाहं सन्नहित्वा आगतो बोधिसत्वसमीपं ॥ बोधिसत्वेन च उक्कासितशब्देन भग्नो ॥ पुनः मारो महासन्नाहं सन्नहित्वा बोधिमण्डे बोधिसत्वसमीपमा[229a]गतः महतीये चतुरंगिनीये सेनाये कुम्भाण्डयक्षराक्षसवतीये ॥ समन्ता त्रिंशद्योजनां स्फुरित्वा हयसहस्रयुक्तवाहनं अभिरुहि चित्रचापधरो सन्नद्धकवचितो उच्छ्रितध्वजपताकः अनेकभेरीमृदंगमरुपटहपणवशंखसंनिनादेन किलिकिलप्रक्ष्वेडितशब्दानि प्रमुंचमानाये भैरवाये विकृताये भूतगणसेनाये संपरिवृतो ॥ तद्यथा ॥ अन्ये अश्वमुखा अन्ये उष्ट्रमुखा अन्ये गर्दभमुखा अन्ये अजमुखा अन्ये मेण्डमुखा अन्ये मृगमुखा अन्ये सिंहमुखा अन्ये व्याघ्रमुखा अन्ये द्वीपिमुखा अन्ये ऋक्षमुखा अन्ये श्वानमुखा अन्ये सूकरमुखा अन्ये विडालमुखा अन्ये काकमुखा अन्ये कुक्कुटमुखा अन्ये गृध्रमुखा अन्ये कुररमुखा अन्ये अशीर्षका कबन्धा अन्ये एकशिरा अन्ये बहुशिरा अन्ये द्विशिरा अन्ये अचक्षुषो अन्ये चैकचक्षुषो अन्ये अहस्तका अन्ये अपादका अन्ये अबाहुका अन्ये दशबाहुका अन्ये असिधरा अन्ये शक्तिधरा अन्ये तोमरधरा अन्ये भिण्डिपालधरा अन्ये शूलधरा अन्ये त्रिशूलधरा अन्ये हलधरा अन्ये चक्रधरा अन्ये मुशलधरा अन्ये मुद्गरधरा अन्ये परशुधरा अन्ये खड्गधरा अन्ये करंकधरा । अन्ये मुखतो ऽग्निं वमन्ति अन्ये सर्पां वमन्ति अन्ये क्षुरपर्यन्ता चक्रानुपरि अन्तरीक्षे भ्रामयन्ति ॥ अन्ये पादेन हस्तिनागं गृह्य बोधिसत्वं अभि-

1. B yathâyam̃° C °to smṛitim̃ ayu°. — 3[1]. B °mâro sannâha mahâ sannahi° C °nnâha sannahitvâ âga bo°. — 3[2]. B °satvona ca u° C °sitaçitaça° BC °bhagnoḥ ‖ . — 4. C °ro sannâ° BC °nnâha sanna° C °gato mahatim̃ catu° B °hatî catu° C °senâya ku ° râkshasasannipatiye B °râkshasapatiye ‖ . — 5. C °nâm̃ sphari ° tâka anakaiḥ bhe° B °anekaiḥ bhe° C °ṇavasam̃kha° BC °likilâ prakshve ° mum̃camâni(C °mânâni |) bhairavâyam̃ vikṛitâyam̃ bhû°.

9. C anyo açva ° nye gardattamukhâ anye jâmukhâ anye maṇṭhamukhâ anye mṛi° B °nye gadarbhamukhâ anye ajâmukhâ anye maṇṭhamukhâ anye mṛi° C °nye mim̃ha° BC °çvânamukhâ anye çûkaramu(C °mû)khâ anye vi° C °gṛidhramukhâ anye kularamukhâ anye açirshakâ anye kabandhakâ anye ekaçilâ anye dviçirâ anye bahuçirâ anye cakshushâ anye cai° B °abandha anye ekaçirâ anye bahuçilâ anye acakshusho anye dviçirâ anye cai ° nye abâhukâ anye subâhukâ ‖ anye açidharâ anye çakti° C °daçabâhukâ ‖ anye asidharâ anye dhanudharâḥ anye çaktidha ° dharâḥ anye bhindipâradha ° dharâḥ anye tri ° dharâḥ anye hadharâḥ a ° nye mûçala ° dharâḥ anye pa° B °dgaradharâ ‖ anye pa° B °ḍgadharâ anye karam̃karâ anye mukha° C °ḍgadharâ anye kalam̃dharâḥ anye mukha°.

17. B °nye ksharapa° C °nye ksharaparyyantaç cakrâm̃ upari° B °bhrâmanti ‖ . — 18. BC °pâdam̃ hasti°.

द्रवन्ति । अन्ये उष्ट्रं गृह्य अन्ये अश्वं गृह्य अन्ये गर्दभं गृह्य अन्ये कबन्धं गृह्य अन्ये करंकां गृह्य अन्ये आशीविषं गृह्य अन्ये सिंहां गृह्य अन्ये व्याघ्रां गृह्य अन्ये द्वीपीं गृह्य अन्ये ऋक्षां गृह्य अन्ये गवयां गृह्य अन्ये महिषां गृह्य अन्ये शीर्षकरोटीं गृह्य अन्ये पर्वतकूटानि गृह्य अन्ये समूलानि वृक्षाणि गृह्य । अन्ये अन्तरीक्षा च अंगारवर्षं पातयन्ति अन्ये आशीविषवर्षाणि पातेन्ति अन्ये उपलवर्षाणि पातेन्ति । अन्ये हस्तिषु अभिरूढा अन्ये अश्वेषु अन्ये उष्ट्रेषु अन्ये महिषेषु अन्ये गर्दभेषु अन्ये गवयेषु अन्ये मृगेषु अन्ये सूकरेषु अभिरूढा बोधिसत्वमभिद्रवन्ति ॥ नापि बोधिसत्वस्य रोमस्यापि इञ्जित[229b]त्वं चित्तस्य वा अन्यथात्वं ॥

अथ स सगवयाश्वरथो खे बहुहयवारणयुक्तां सेनां ।
अभिनिर्मिणीयभियासि येन बोधिसत्वासनं श्रेष्ठं ॥
सो हयसहस्रयुक्तं वाहनमभिरुह्य चित्रचापधरो ।
वाचामुग्रामुदीरये हनथ हनथ गृह्णथ नं शीघ्रं ॥
कुंजरखराश्ववदना उष्ट्रमुखा मुषलपाणिनो रौद्रा ।
राक्षसगणा प्रतिभयं भ्रमन्ति यतो सौ अरिनिघाती ॥
अपराणि कबन्धानि आशीविषकानि रुहन्ति मेदिन्यां ।
इमं हनथ इमं गृह्णथ रवन्ति आर्त्तस्वरं घोरं ॥
अपरे मुखतो सर्पानग्निं विषं च वमन्ति. . . ।
पादेन गृह्य गजेन्द्रमभिद्रवन्ति पिशाचगणाः ॥

1. B anye drashṭuṁ gṛi ° nye gadarbhaṁ gṛi° C °gardavaṁ gṛi ° raṁkâ gṛi ° nye siṁhaṁ gṛi ° nye vyâghraṁ gri° BC °dvîpiṁ gri° C °gavayâṁ gṛihyaṁ anye ma ° nye çîrshaṁ karoti gṛi° B °rshakaroṭiṁ gṛi° C °parvataçṛiṁgâni gṛi° BC °vṛikshâni gṛihya anye anta°. — 4. C °rikshâṁ ca aṁ° BC °aṁgâravarshâ pâtaya° C °shavarshâṇi pâṭayanti | anye uparavarshâṇi pâṭayanti ‖. — 5. C °hisheshu a garda° B °sheshu anye gadarbheshu a° C °nye çûkare°.

7. BC °syâpi iñjatatvaṁ ci° B °nyatatvaṁ *corrigé en* °thâtvaṁ ‖. — 9. BC atha sarvo saga° B °khe | ba° BC °hujanahaya ° nâṁ abhi°. — 10. B °ṇîya abhiyâçi ye° C °ṇîya abhiyâsi | bodhi ° sanâ çreshṭaṁ so° B °tvâsanaçreshṭaṁ so°.

11. BC °dharo vâ°. — 12. C vâcam arugrâ ° dîraye natha ha ° tha gṛihnatha çî° B °gṛihnatha gṛihnatha na çî° BC °ghraṁ kuṁ°. — 13. BC °kharâcavada° B °danâ drashṭumukhâ° C °ṇinâ rau° BC °drâ râ°. — 14. BC °nti | ya° B °ariṇighâtighâti apa° C °arinirghâti apa°. — 15. BC °kâni lu(C °lû)ha ° diniyaṁ ‖.

16. B imaṁ gṛi°. — 17. BC apare ca sarppân a° B °nti te jaṁ pâ° C °nti | te jaṁ pâ°. — 18. B pâde gṛi° C pâdaṁ gṛi ° bhiṭhamanti piçâçcagaṇâ parva° B °bhivanti pi ° ṇâḥ parva°.

पर्वतशृंगानपर उग्गिरमाना अभिद्रवन्ति मुनिं ।
अंगारवर्षमपरे वर्षन्ति नभे पिशाचगणाः ॥
क्षुरपर्यन्ता अपरे भ्रमेन्ति चक्राणि अन्तरीक्षगता ।
गगणे च चटचटायति असनिर्घोरां करोति शब्दां ॥

अथ खलु बोधिसत्वेन त्रिष्कृत्यो शिरं परामृष्य त्रिष्कृत्यो पर्यंकं परामृष्य दक्षिणेन हस्तरतनेन सुविचित्रराजिकेन लाक्षारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलसंस्पर्शोपमेन ताम्रनखेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन पृथिवी संपराहता प्रनदे गम्भीरं सूक्ष्मरूपं अनुनदे अनुरणे । सद्यथापि नाम मागधिका कंसपात्री पर्वतशृंगे संपराहता गम्भीररूपं अनुनदे अनुरणे एवमेव बोधिसत्वेन दक्षिणेन हस्तरतनेन ताम्रनखेन सुविचित्रराजिकेन लाक्षारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलसंस्पर्शोपमेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन पृथिवी पराहता तेन च पृथिवीशब्देन भिज्जे लुज्जे प्रलुज्जे परिणमे ॥ हस्तिनो पि सानं सीदेन्सुः अश्वा पि सानं सीदेन्सुः रथा पि सानं सीदेन्सुः पादा पि सानं सीदेन्सुः हस्ता पि सानं सीदेन्सुः प्रहरणा पि प्रपतेन्सुः दिशा पि सानं उज्झ्येन्सुः अतीर्थेनापि नदीं नैरंजनां प्रपतेन्सुः । अन्ये वामेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अन्ये दक्षिणेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अन्ये उत्तानका प्रपतेन्सुः अन्ये पादेहि प्रपतेन्सुः अन्ये जानुकेहि प्रपतेन्सुः अन्ये ओमूर्धका प्रपतेन्सुः अन्ये अवकु[230a]ब्जका प्रपतेन्सुः भीता त्रस्ता परस्परमुत्क्रोशमाना ॥

सो करेण मृदुतूलुपमेन
आहनेय धरणीं द्विपदेन्द्रो ।

1. B °çriṁgán a(?)pare uggurumâ° C °udgurumâ°. — 2. BC °ṇâḥ kshu°. — 3. BC °ntà ca bhrâma(C °maya)nti° BC °gatà gagaṇe°. — 4. B °ṇe va caṭa° BC °ṭacaṭayati asa(C °aça)ni ghorâṁ°. — 5. BC °tvena trishkṛito çi° B °mṛishà tri° C °shya tṛishkṛito paryaṁka parâ° B °ryaṁka parà° BC °mṛiduṇâ stûlasaṁspa° B °vi samparohate pranade gambhi° C °hatà praṇate gambhirasû°.

8. C sadyathâ° BC °mbhiryyarû° C °paṁ anuraṇe ‖ e° B °ṇe ‖ evam e° C °m evaṁ bo° prasavakavarṇṇe° B °sekavakavarṇṇe° BC °dunâ stùlasaṁspa° C °nvàgatena pṛithiviçabde° BC °bdena bhojje lujje pra ° ṇame ha°.

12. BC °sìdetsuḥ açvà pi sànaṁ(C °naṁ si)detsuḥ ra(C ° | ra)thâ ° detsuḥ(C °tsuḥ |) pâ ° detsuḥ | hastehi sâ(C ° hi mà)naṁ sidetsuḥ praha ° tetsuḥ dì ° naṁ ujyetsuḥ | (C °jyatsuḥ) atirthenâpi nadì nairaṁjanà prapatetsuḥ | . — 14. C °vâmeṇa pàrçve° BC °tetsuḥ anye da ° tetsuḥ anye u ° tetsuḥ a° B °nye hiyekehi prapatetsuḥ anye jà° C °nye kecit pàdehi prapatetsuḥ anye hi jânukehi prapatesuḥ a° B °tetsuḥ anye o° C °mûrddhe pra° BC °tetsuḥ anye ava ° tetsuḥ(B °tsuḥ ‖) bhi° B °utkoça° C °mânâḥ so°.

18. BC °mṛidu(C °duṇâ) tûlapâṇinâ âha ° ndro ka°.

कम्पे मेदिनी ससागरशैला
तेन भग्ना च चमुः नमुचिस्य ॥
सो च जहे तदा बोधिसमीपं
बोधिसत्वतेजेन ते चरन्तो ।
अनेकतुरगवारणयोधा
वगाढा नैरंजनां नाम तीर्थं ॥
पतितमथिताश्वरथशस्त्रः
मारो सराक्षसगणो दिशां च ।
अप्रजानन्तो नैरंजननाम
प्रत्योतीर्णो विगतशस्त्रो तीर्थं ॥
योजनसहस्रमात्रं पलाना
ऋद्धिबलेन रक्षसेना त्रस्ता ।
तथापि नो चाभया प्रकंपन्ति
जीवाथ दिष्ट्या स्म संशयमुक्ता ॥
अन्ये रक्षगणाः कण्ठावलग्ना
प्ररोदन्ति च मन्दारवां च ।
देवा प्रवर्षन्तु कर्कारवां च
हृष्टमना वाचमुदीरयन्ति ॥
विजयो पार्थिवस्य गगणे च
दुन्दुभिशब्दो हिक्कारनदो च ।

1. BC kampeya medinim̃ sasâ° B °çailâ | te° BC °tena bhagna camuḥ(C °mum̃) namucisya so°. — 3. C so ca prajahe tadâ bodhisatvasami° BC °jena nâma te caratha | . — 5. C °turañgavâ° BC °raṇavarabhûta yothayadâtâm̃(C °tân) nairam̃janà nâ(C °no)ma tîrthe pra°.

7. BC prapatitama° B °thito çvara° C °thitâ 'çvara° BC °çastrâḥ | mâ° B °çâm̃ ca a-apra° C °çâm̃ ca vidiçâm̃ ca apra°. — 9. B °tîrthe pratyuti° C °tîrthe pratyuttîrṇno° BC °stro yo°.

11. C °srapramâ° BC °mâtum̃ palâni ṛi ° sna çighreṇa râkshasase° B °stâ tathâ°. — 13. B °prakapanti divyâ ji° C °pratapanti divyâm̃ ji° BC °jîvatha dṛishṭvâsma sam̃cayâ muktâ(C °ktaḥ) anye°. — 15. BC anyena râkshasagaṇâḥ kaṇṭholagnâ prarodanti | mandâravâñ ca de°.

17. B devâm̃ pra° C devîm̃ ca pra° BC °varshi karkâ ° shṭamanâ(C °no) vâcâm u°. — 19. BC vijayo vijayo(C °ya) pâ° B °rthikasya gagane ca dundubhinam̃ çabdo° B °ranaditun̄ ca nabhe° C °nadi bhum̃jañ ca ra nabhe°.

निर्नदे त्रैलोक्ये प्रविधुतं च
नभं विमलं शास्तु विजयस्मिं ॥

देवपुत्रो देवलोकं गत्वा आह ॥

यो सौ भावो सत्पुरुषोत्तमस्य
नैरंजनातीरमुपागतस्य ।
न शक्यं तद्वर्षशतेहि वक्तुं
प्रदेशमात्रं परिकीर्तयिष्यं ॥
दृष्टो मे जाम्बूनदकाञ्चनाभो
व्योमप्रभो लक्षणचित्रगात्रो ।
संप्रस्थितो एकचरो अभूषि
नैरञ्जना याव च बोधिमण्डो ॥
सो ते क्रमां पद्मदलप्रकाशां
यथा यथा निक्षिपते महीयं ।
तथा तथा कम्पति साभिरामा
अनेकघोषाभिरता वसुन्धरा ॥
दृष्टा मे मारस्य चमू समागता
समन्ततो यक्षसहस्रकोट्यो ।
करोति त्रासं हृदयं प्रकम्पे
न सत्वसारस्य करोन्ति इञ्जनां ॥
न चास्य भावं पृथिवीय ज्ञायते
समन्ततो देवसहस्रकोटियो ।
घोषं उदीरयन्ति भविष्यते जिनो

1. B nabhe vailokye pâvidhûtam̃ na tam̃ bhavimala çâstu vijaye ‖ C nabhe vailâkyayâm̃ vidhutâm̃ nabham̃ vimala çâstu vijayam̃ ‖ . — 3. BC °putram̃ devalo°. — 4. BC °sau bhayâsi(C °si) satpu°.

6. C °deçe mâtram̃°. — 8. B drishṭvo me jâmbunada° C drishṭvo ma jâ° B °ñcanâbhâ vyo° BC °prabhâ la° C °ṇavici°. — 10. B °ekaravo abhû° C °ekaravâ abhû ° yâvacca bo° BC °dhimaṇḍe ‖ .

12. B °hîpam̃ | . — 14. B °sâbhirâtâ ane° BC °ghoshâm̃ bhirato(C °tâ) vasundharâm̃ ‖ .

16. B drishtyâ me° C drishṭvâ me maurasya casu samâgatâḥ samu ° hasraiko° BC °koṭiyo | ° — 18. BC °mpe ye na satva° C °roti i° BC °ñjanâ | . — 20. B °koṭiyo gho°.

22. BC ghosham udî° B °diyanti bha ° no ‖ prabṛi° BC °hṛishṭa vastrâ° C °yetsuḥ | B °yetsuḥ dṛi°.

प्रहृष्टा वस्त्राणि च भ्रामयेन्सुः ॥
दृष्टा मे पंचशता जीवजीवका
मयूरहंसा करविंककोकिला ।
संप्रस्थितेनैकरवा अभूषि
नैरंजना याव च बोधिमण्डं ॥
दृष्टो मे मार्गो अमरेहि निर्मितो
नैरंजना याव च बोधिमण्डं ।
धूपस्य च पुष्पस्य च माल्यस्य
विचित्रपुष्पो सुमनोज्ञगन्धो ॥
भग्ने मारे सर्वशो हततेजे
पूर्वे यामे परिशोधये चक्षुं ।
मध्यमे च यामे मारनिघाती
पूर्वनिवासचरिता स्मरेसि ॥
उद्गते च अरुणे वरबुद्धिं
[230b]यत्तकां पुरिमबुद्धानुबुद्धां ।
बुद्धधर्मवशिता प्रापुणेसि
लोकनाथो भवरागनिघाती ॥

रात्र्या पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किञ्चित्पुरुषेण सत्पुरुषेण महापुरुषेण पुरुषर्षभेन पुरुषद्रव्येन पुरुषवीरेण पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषनृपेण पुरुषपदुमेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपुण्डरीकेन पुरुषपुंगवेन पुरुषाजानेयेन पुरुषधौरेयेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना विक्रान्तेन पराक्रान्तेन एकेन अप्र-

2. BC drishṭvâ me pam̃° C °tâ jîvam̃jîvakam̃ mayû° B °tâ jîvajîvaka mayû° BC °kilâ sam̃°. — 4. BC °shi ‖ nai ° nâ yâvad bodhimaṇḍam̃ dṛi°.

6. C drishṭvâ me mâ° B °janâ vacca bo° C °yâvacca bo°. — 10. C bhagno mâre sarvera hata° B °mâre sarvare hata° BC °je purime pari° C °çobhate cakshum̃ | .

12. BC madhyame yâ° B °nirghâṭi pû° C °niryâṭî pû° BC °ritâni sma°. — 14. B ûhare ca a° C ûhate ca aruṇavara° BC °rabuddhiḥ yattakam̃ purimam̃ buddhânubuddham̃ | .

16. BC °vaçitâni prâpuṇe lo ° ganirghâti ‖ . — 18. BC °yat kiñcin purushena satpu ° sim̃hena purushaṛishabhena purushanṛipeṇa purushapadu(B °pada)me° C °ṇḍarikena purushakumudena purushapuṅgavena purushajâlena purushadhaureṇa anu° B °ṇḍarîkena purushapuṅgavena purushajânayena purushadhaurayeṇa ‖ anu ° ttena ‖ âtâ° BC °pitâ vya° B °ntena | gati° C °prajñâmantenu arthikena sarvatrâjñâtavyam̃ prâptavyam̃ abhisambodhavyam̃ sarvatram eka° B °ço sarvatra vajñâtavyam̃ bo ° ddhavyam̃ | sarvatram eka° C °kshaṇasamyakayu° BC °anuttarâ sa(C °sam̃)myaksam̃buddham abhi°.

मन्तेन आतापिना व्यपकृष्टेन प्रहितात्मेन विहरन्तेन गतिमता स्मृतिमता धृतिमता बुद्धिमता प्रज्ञावन्तेन अर्थिकेन च्छन्दिकेन सर्वशो सर्वत्र यज्ज्ञातव्यं बोद्धव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वं तमेकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः ॥ देवपुत्रा गन्धमाल्यं गृह्य स्थिता किन्तु खलु भगवतो चित्तं विमुक्तं ॥ भगवांस्तासां देवतानां चित्तेन चित्तमाज्ञाय ताये वेलाये तासां देवतानां इमं कांक्षाच्छेदनं उदानं भाषति ॥ छित्वा तृष्णां विजहामि रजं शुष्काश्रवाणि न स्रवन्ति छिन्नं वर्त्म न वर्तति । एषैव अन्तो दुःखस्य ॥

अथ नानावर्णा कुसुमओघा
निपतेन्सुः सुविचित्रसुगन्धा ।
देवपुत्रकरतलविमुक्ता
देवराजमभिदक्षिणियेन्सुः ॥
यस्य वीर्यं गिरिसारमतुल्यं
यो सदा कुलातितेज सिखीव ।
तस्य देवमनुजोपचितस्य
अंजलिं कुरुथ अप्रतिमस्य ॥
यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
अथास्य कांक्षा व्यपनेन्ति सर्वा
यदा प्रजानाति सहेतुधर्मा ॥

अयं अनुलोमो प्रतीत्यसमुत्पादः ॥

4[1]. C °sthitâḥ | kiṁ tu kha°. — 4[2]. C °gavân taṁsâṁ° BC °devânâṁ ci ° lâye tânaṁ devatânaṁ i° C °kshâ âcchâdaraṁ u° B °kshâcchâdanaṁ° BC °dâraṁ bhâ°.

6. BC cchitvâ tri ° jahesi rajaṁ° B °shkâçatâni na mravanti° C °shkâçatâni câçnuvanti cchi° B °nnaṁ vatsaṁ na varṇṇuti | C °na varṇṇaṁti e°. — 7. C eshaivaṁ a° B °va ato duḥ°. — 8. BC °kusumaughâ° B °ghâ te patetsuḥ ‖ suviçitasugandhyâ de° C °ghâ tapetetsuḥ sucitasuga°. — 10. B °kshiṇetsuh ‖ C °kshiṇiyetsuh | .

12. B °vîryya gi° C °vîryya girisâgarasya atu° BC °khi ca tasya°. — 14. C °jomaci° BC °tha ‖ apra ° sya yadâ°.

16. C °nti sharmo â° B °dharmmo âtâpino dhyayato brâhmanasya ‖ . — 18. C arthasya kâṁ ° panayanti sarvâkshayaṁ yadâ° B °pananti sarvâṁ yadâ° BC °dâ aprajânâti | sahetudharmâ yaṁ a°. — 20. BC yaṁ anu° C °nuroma pratîtyesamutpâdo ya° B °tpâdo ‖ .

यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
अथास्य कांक्षा व्यपनेन्ति सर्वा
क्षयं प्रत्ययानां अवैति ॥

अयं प्रतिलोमः प्रतीत्यसमुत्पादः ॥

मारेण पापीमता प्राणका निर्मिता भगवतो पर्यंकं भिन्दन्ति । सूर्येण उदेन्तेन सर्वे विलीना ॥

अथ खलु भगवान्ताये वेलाये इमं उदानमुदानये ॥

यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
विधर्षिता तिष्ठति मारसै[231a]न्या
सूर्येणेव ओभासितमन्तरीक्षं ॥

अथ खलु भगवान्प्रथमसंबोधिप्राप्तो ताये वेलाये इममुदानमुदानये ॥

सुखो विपाको पुण्यानां अभिप्रायस्य ऋध्यति ।
क्षिप्रं च परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥
पुरतो ये उपसर्गा देवता मारकायिका ।
अन्तरायं न शक्नोन्ति कृतपुण्यस्य कर्तुं वै ॥
ये भोन्ति अल्पपुण्यस्य विग्रहा ते न भवन्ति बलवन्तो ।
बलवां भोति समाधी संभारवतां सपुण्यवतां ॥
यदि यो च देवलोके अथ वा वसवर्तिनो मनुष्यो वा ।

1. C yathâ ime° B °dharma otâpinâ dhyâyato dhyâyataḥ brâ° C °dharma âgatâpino brâ° BC °sya a°. — 3. B arthâsya kâm̃° C arthasya kâksho vâpanayanti° B °nti sarvâm̃ ksha° BC °pratyânam̃(C °nâm̃) a° B °acaiti ‖. — 5. C °tiromaḥ prati ° tpâdo mâ° B °daḥ mâ°.

6[1]. C °ṇakâm̃ ni° BC °rmito bha ° ndati | . — 6[2]. B sûryena u ° rve vinilâ ‖ C °udayantena sarvam̃ vilînâ | . — 8. BC °m udânaye yadâ°. — 9. BC °nti ‖ dha ° ṇasya vi°.

11. B sûryeṇaiva obhâsasi ‖ tâm̃ antarîksham̃ atha° C °ryeṇaivam̃ ohhâsitâ antariksho atha°. — 13. BC °prathamam̃ sambodhiprâptam̃ tâ ° mam udânaya(B °ye) su°. — 14. B °yaç ca ridhyâti kshi° C °ṛidhyâti kshi°. — 15. B °mâm̃ çâm̃ nirvṛiti câ° C °rvṛiti bodhiga°.

16. C °to me upa° BC °yikâ anta°. — 17. BC °knoti kṛi°. — 18. BC °te na bhonti puṇyavanto balavâm̃°. — 19. C balavâ bho° BC °bhonti samâdhim̃ sam̃°. — 20. BC yadi ye ca de° B °nushye akṛi° C °nushye | akṛi°.

अकृत्यं प्रार्थयते किंचि तथा तथ न ऋध्यते तस्य ॥
अथ वा पुन प्रार्थयति निर्वाणं अच्युतं पदमशोकं ।
मार्गं दुःखप्रशमनं प्रतिलभते अल्पकिसरेण ॥

अथ खलु भगवानाह ॥ लोकविजितं नाम समाधि समापद्यते ॥ अयं लोकः सन्तापजातो स्पर्शोपरतो रागं वेदेति आत्मनो । येन येन हि मन्यन्ति ततो न भवति अन्यथा । भवे अयं लोको सक्तो भवे रक्तो भवाभिनन्दितो ॥ भवो यत्र भवति दुःखं भवति ॥ प्रहाणार्थं खलु पुनर्भिक्षवस्तथागतेन ब्रह्मचर्यं उप्यति ॥ ये हि केचि भवेन भवस्य निःशरणमाहुः सर्वे ते भवा अनिःशरणा ति वदेमि । ये वा पुनः केचिद्भिक्षवो भवेन भवस्य विप्रमोक्षमाहुः सर्वे ते भवा अविमुक्ता ति वदेमि ॥ उपधिं प्रतीत्य दुःखस्य संभवो सर्वोपधिक्षयतो भिक्षवो नास्ति दुःखस्य संभवो ॥ लोकमिमं पश्य पृथुं अविद्यापरीत्तं भूतं भूतसंभवा अपरिमुक्तं ॥ ये केचिद्भवा सर्वे हि सर्वत्रताये संवर्तन्ति । सर्वे ते भवा अनित्या दुःखधर्माः परिणामधर्माः ॥ एवमेतं यथाभूतं सम्यक्प्रज्ञया पश्यते ॥ क्षीयति भवतृष्णा भवं नाभिनन्दति सर्वशो तृष्णाक्षयो निर्वाणं ॥ तस्य निर्वृतस्य भिक्षवः पुनर्भवो न भवति ॥ अभिभूतो मारो विजितसंग्रामो निर्जिताः शत्रवः अपत्यक्तः सर्वभवो इति ॥

भगवान् सम्यक्संबुद्धो यदर्थं समुदागतो तमर्थमभिसंभावयित्वा बोधिमूले उक्काशनशब्देन मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥ अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-

1. BC akrita prâ° B °yate tathâ karishyate tasya || C °yate tathâ tathâ ridhya°. — 2. BC °punaḥ prâ° B °rvâṇa acyu° BC °padaṁ açokaṁ mârgaṁ°. — 3. BC °duḥkhaṁ prasavanaṁ prati° C °kiçaleṇa ||. — 4^{1}. C °gavân mahâlo°. — 4^{2}. B °nâma samâpa° C °nâma samâdhiṁ samâpa°. — 4^{3}. BC alaṁ lo° rço 'parato râgaṁ vadati | âtmano yena ye°. — 5. BC °hi manyanti° C °to taṁ bha° B °to naṁ bha° BC °thâ bhave°.

6^{1}. BC °loko çakto bhave rakto bhavâhi nandi taṁ bha°. — 6^{2}. C bhave ya° BC °ḥkhaṁ bhavati pra°. — 7^{1}. BC °rthaṁ || kha° C °kshavaḥ tathâ°. — 7^{2}. BC °keri bhave(C °va)na kasya niḥça(C °ḥsa)raṇa ° rve te bhavâ(C °vân) | aniḥsaraṇâ ° mi ye°. — 8. C °punar kaṁcid bhikshavaḥ abhave° C °kshavo 'bhavena° BC °huḥ | sarve° BC °bhavâ(C °vân) abhimuktâ°. — 10. BC upadhi pra° B °sarvaçopâdhi° C °sarvaçopadhi° BC °sya sambhavo lo°.

11^{1}. BC °prithu avi° B °taṁ bhûtarambha°. — 11^{2}. BC °d bhave sarve ° rttati | . — 12. BC ye sarve° C °bhavâṁ ani° B °ṇâmadharmâḥ c°. — 13^{1}. B etam etaṁ ya° C °bhûtaṁ saṁmya°. — 13^{2}. BC °trishṇâ bhavantâ(C °ntâ ')bhi ° rvâṇaṁ tasya°. — 14. BC °ti abhi°. — 15. C °jitaṁ saṁgrâ ° rjitâ ça° B °upetyagâ sarva° C °upegâ sarva° BC °bhavâu iti ||.

16. C °vân saṁmya ° to tam arthaṁ abhi° B °tam arthaṁm abhi° C °kkâsanaçabde° BC °gno anu°. — 17. C °râṁ saṁmya ° buddhitvâ pravritte dharmma° B °tte pravritte

संबुध्यित्वा प्रवृत्ते वरधर्मचक्रे महापरिषां समुदानयित्वा राजगृहे विहरति शास्ता देवानां च मनुष्याणां च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पू[231b]जितो ऽपचितो लाभाग्रयशोग्रप्राप्तो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां । तत्र च अनोपलिप्तः पद्ममिव जलेन पुण्यभागीयां सत्वां पुण्येहि निवेशयमानो फलभागीयां सत्वां फलेहि प्रतिष्ठापयमानो वासनाभागीयां सत्वां वासनायामवस्थापयमानो अमृतमनल्पकेन देवमनुष्यां संविभजन्तो प्राणकोटिशतसहस्राणां अमृतमनुप्रापयन्तो अनवराग्रजातिजरामरणसंसारकान्तारनरकादिदुर्गमहाप्रपातादभ्युद्धरित्वा क्षेमे शिवे समे स्थले अभये निर्वाणे प्रतिष्ठापयमानो आवर्जयित्वा अङ्गमगधवज्जिमल्लकाशिकोशलकुरुपांचालचेतिवत्समत्स्यशूरसेनअश्वकअवन्तिदशदिशां । ज्ञाने दृष्टपराक्रमो स्वयंभू दिव्येहि विहारेहि विहरन्तो ब्राह्मणेहि विहारेहि विहरन्तो आनिंजेहि विहारेहि विहरन्तो आर्येहि विहारेहि विहरन्तो सांतत्येहि विहारेहि विहरन्तो बुद्धो बुद्धविहारेहि विहरन्तो जिनो जिनविहारेहि विहरन्तो जानको जानकविहारेहि विहरन्तो सर्वज्ञो सर्वज्ञविहारेहि विहरन्तो । चेतोवशिप्राप्तो पुनः बुद्धो भगवन्तो येहि येहि विहारेहि आकांक्षति तेहि तेहि विहारेहि विहरति ॥

एतं प्रकरणं भिक्षुभि श्रुतं यथा भगवतो बोधिमूले उक्कासनशब्देन मारः पापीमां सबलो सवाहनो भग्गो ॥ ते भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ पश्य भगवन्नाश्चर्यं नरसिंहस्य मानक्रोधप्रमथिनः कथं च भगवतो उक्काशनमात्रेण मारो सबलाग्रो निर्जितो । एकेनापि असहायेन मैत्रचित्तेन धीमता अनेकयक्षनयुता उक्कासनमात्रेण बलाग्रो निर्जितो सिंहव्याघ्रतरक्षुद्वीपिवारणकुंजरा एकेन चन्द्रवक्त्रेण सब-

vara° BC °hâparishâ samu ° rati ‖ çâstâ° C °jito apacâyito lâbhâ ° trasayanâçanaglâ° B °çayanâçanaglâ ° jyaparihkârânâm̃ tatra°.

4. B °tehi pratishṭhâpayamâno amṛitam analpa° C °lehi pratishṭhâpayamâno vâsanâbhibhâgiyâm̃ satvâm̃ vâmanâyâm avasthâ° B °shyâm̃ sam̃vibham̃janto | prâṇa° BC °nuprâyanto anavarâgre jâ° B °sârakrântâ ° rakavindur mahâprayâtâ° C °rakavidur mahâ ° çime same stha ° shṭhâpayamâṇe âvarjjiyi° B °payamâne âvarjja ° dhavajrimalla° C °dhavajimalla° BC °çikauçala° C °cetivatsaçû° BC °çûlasenadiçidaçâm̃(C °çâ ca) açvakiavanti | .

10. C °krame sva ° vyena vihâreṇa viharanto brâ° B °vyeṇa vihâ ° nim̃jahi vihâ ° ryehi vihârehi viharanto | sâtatye ° nto jine jinavihâ°.

14. BC °ptâ na pu° B °buddhâ bha° C °kshati tehi vi° B °viharanti ‖ .

16. BC evam̃ pra ° çabde mâ ° gno te bhi°. — 17¹. C °bhikshu bha ° hatsuḥ | B °nsuḥ paçya°. — 17². C °gavan âçca° BC °pramathînaḥ° C °kkâsanamâtre° BC °ṇa mâlo saba ° to e°. — 19. BC °pi sahâ° C °citreṇa dhi ° treṇa sabalâgro nirjito sim̃ghravyâghra° BC °tarakshum̃ dvi° C °rjitaḥ mâro pâpimâm̃ sabalo vâhanopâyana ye ca pâpâcâ° B °pâpanayâya(?) pâpâcâ° C °çramo u°.

लाग्रो निर्जितो पापीमां पापनयो च पापाचारपरिश्रमः । उक्काशनमात्रेण सबलाग्रो कथं जितः ॥ भगवानाह ॥ किं भिक्षवः आश्चर्यं तथागतेन परसंबोधिप्राप्तेन बोधिमूले उक्काशनशब्देन मारः पापीमां सबलवाहनो भग्नः । अन्यदापि मये कुमारभूतेन उक्काशनशब्देन एष पापीमां सबलाग्रो निर्जितः ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ।

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे तत्र रा[232a]जा सुबन्धु नाम कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो षष्टीनां नगरसहस्राणां राज्यं कारयति ऋद्धं स्फीतं प्रशान्तदण्डव्यवहारतस्करं क्षेमं सुभिक्षं निरीतिकं निरुपद्रवं आकीर्णजनमनुष्यं । तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य षष्टि नागसहस्राणि इभदन्तकल्पितानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि सुवर्णालंकारभूषितानि सखुरप्रवालानि सहस्त्यारोहाणि [इषुतोमरपाणिनो] षष्टि अश्वसहस्राणि सैन्धवानां शीघ्रप्रवाहिनां सर्वालंकारभूषितानां षष्टि रथसहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिच्छन्ना द्वीपिचर्मपरिच्छन्नानि सनन्दिघोषाणि सवैजयन्तकानि सखुरप्रवालानि उच्छ्रितध्वजपताकानि षष्टि धेनुसहस्राणि सर्वाणि कामदोहीनि षष्टि स्त्रीसहस्राणि आमुक्तमणिकुण्डलानि सर्वालंकारभूषितानि षष्टि पर्यंकसहस्राणि सुवर्णमयानि रूप्यमयानि दन्तमयानि षष्टि सुवर्णपात्रसहस्राणि षष्टि रत्नमयानि सहस्राणि षष्टि निधानसहस्राणि । विंशद्ब्राह्मणसहस्राणि नित्यभोजनानि । प्रभूतं धनधान्यकोशकोष्ठागारं प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेयं प्रभूतं अमात्यभटबलाग्रं प्रभूतं यन्त्रध-

1. C °kkâsanamâ°. — 2[2]. C °mâro pâpî ° no bhagno | . — 3. BC °mârebhû° C °kkâsanaça° B °kkâçaça° C °eshâ pâpi°. — 4. C bhikshu â°. — 5[3]. B °kshavo bhû°.

6. B °râjâ vasuba° C °subadhu nâ ° ço shashṭhinaṁ na ° ddhaṁ ca sphiṭaṁ ca praçâ° B °çântaṁ daṇḍa° C °skarakshe ° shyaṁ sukhitajana° BC °niritakaṁ° C °manushyaṁ | B °shyaṁ tasya°. — 9. C °ndhusya shashṭhî nâ ° rṇṇâkârabhûshitâni sakhulapra° BC °vâlâni na sahastyârohâṇi | ishutoma(B °mâ)rapâṇino(C °nâ) shashṭi(C °shṭhiṁ) açva° C °çighraṁ pravâhiṇiṁ sarvâraṁkâlabhûshitânâṁ | shashṭhî ratha° B °thasahasrâṇâṁ siṁ ° râṇi vyâghracarmmaparicchinnâ dvî ° ricchinnâni sunandi° C °vyâghracarmmaparicchinnâni sunandi ° shâṇi sarve dantamayâni | shashṭhî suvarṇṇapâṇisahasrâṇi savai° B °shâṇi sarvejayanta° C °jayantikâni sakhu° B °khulapravâlâṇi || u° C °vârâṇi ucchitadhva ° kâni | shashṭhî dhe ° dohininâṁ | shashṭhî strî° B °dohinâṁ shashṭi strîsahasrâṇâṁ âmu ° ṇḍalânâṁ sarvâ° C °rvâraṁkâlabhûshitâni | shashṭhî paryyaṅkasa ° pyamayâni dandamayâni | shashṭhiṁ suvarṇṇapâṇisahasrâṇi | shashṭhî ratnamayâni pâṇisahasrâṇi | shashṭhî nidhâ° B °dantamayâni shashṭiṁ suvarṇṇaṁ pâṇisahasrâṇi || shashṭi ratnamayânî sahasrâṇi shashṭiṁ ni°.

17[1]. C shashṭhi viṁçabrâ°. — 17[2]. B °sheya prabhûtaṁ amâ° C °sheyâ prabhûtaṁ amâtyabhaṭṭaba ° taṁ yaṁtudhanu° BC °nugaṇakoçaṁ | .

नुगुणकोशं ॥ तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य शयनगृहे महन्तो इक्षुस्तम्बो प्रादुर्भूतः । तस्य दानि इक्षुस्तम्बस्य मध्ये एकं इक्षुः सर्वशोभनं प्रादुर्भूतः इतराणीक्षुस्तंबान्यभिभवति बलेनापि वर्णेनापि तेजेनापि पलाशेनापि ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः इक्षुस्तम्बं दृष्ट्वा विस्मितो चिन्तासागरमनुप्रविष्टो ॥ कस्येदं भविष्यति निमित्तं कल्याणं वा पापकं वा ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यां शब्दावित्वा आमन्त्रेति ॥ भवन्तो शयनगृहे मे महान्तो इक्षुस्तम्बो प्रादुर्भूतो तस्य इक्षुस्तम्बस्य मध्ये एको इक्षु सर्वशोभनं प्रादुर्भूतं सर्वा इतराण्यभिभवति वर्णेनापि तेजेनापि पलाशेनापि । तं भवन्तो प्रत्यवेक्षथ जानथ कस्येतं निमित्तं लंचकं पापकं वा यं दानि वो कर्तव्यं तं करोथ ॥ ते दानि ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यास्तं इक्षुस्तम्बं प्रत्यवेक्षन्ति पश्यन्ति अद्भुतं प्रासादिकं दर्शनीयं चक्षुरमणीयं दृष्ट्वा च पुनः राज्ञो सुबन्धुस्य जयेन वर्द्धापयित्वा एतदवोचत् ॥ दिष्ट्या वृद्धि महाराज कल्याणं निमित्तं अन्तःपुरे प्रादु[232b]र्भूतं । अतो ते महाराज इक्षुस्तम्बातः कुमारो प्रादुर्भविष्यति कृतपुण्यो महेशाख्यो महातेजो दुरासदो दुष्प्रधर्षो दुष्प्रसहो प्रासादिको दर्शनीयो देवानां च मनुष्याणां च । तं देवस्य प्रियं भवतु ॥ ते दानि ब्राह्मणा राज्ञा सुबन्धुना प्रणीतेन खादनीयभोजनीयेन संतर्पयित्वा संप्रवारयित्वा हिरण्यसुवर्णस्य उत्संगां कृत्वा विसर्जिता ॥

सो दानि इक्षुस्तम्बो अहोरात्रेहि संवृद्धो कालान्तरेण महन्तो इक्षुस्तम्बो संवृत्तो सो पि मध्यमको इक्षुस्तम्बो महन्तो वेलुप्रमाणो इक्षु संजातो कोमलो च दर्शनीयो च परिणाहवन्तो च सर्वानिक्षुस्तम्बानभिभवति ॥ तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य

1. BC °râjâ su° C °bandhumasya ça ° nto ikshustambhasya madhye° B °kshustam̃bo prâdubhûtaḥ tasya°. — 2. B °ni ikshustam̃basya° C °bhanam̃ prârdurbhûtâ | tâni ikshvâstam̃° B °taḥ tânikshvâstam̃ ° ti | ba° C °jenâpi | . — 3. C °ndhuḥ tam̃ ikshvâkustambham̃ dṛi° B °kshustam̃ba dṛi° BC °pravishṭho ka°. — 4. BC °ti || ni°. — 5. C °câryyam̃ çabdam̃ vilvâm âmantrayati | B °yati bha°.

6. C °mahâko ikshustambhasya madhye° B °hânto ikshustam̃basya madhye e ° rvâ stam̃cânyabhi° C °rvâvantam̃ câpyabhi° BC °ti varṇṇe° B °palâṇenâpi tam̃ bha°. — 8. C °bhagavanto pra ° kshatha || kasyaitam̃ lam̃bakam̃ pâpakam̃ câ yam̃ dâ° BC °vyam̃ tan̄ karotha ||. — 9. C °hmaṇo puro ° câryyas tam̃ ikshustambham̃ pra° B °ikshuhtam̃bam̃ pra° B °çyanti | adbhu° C °nîyam̃ ca cakshu ° shṭvâ ca puna râ° C °etad avâca | .

11. BC dṛishṭvâ vṛi° C °ja kalpâṇam̃ nirmittam̃ antaḥpura prâ°. — 12. C atas te ma ° mbâto ku° BC °shyati || kṛi° C °dharshyo dushprasa° BC °ṇâm̃ ca tam̃ de°. — 14[1]. B °tu te dâ°. — 14[2]. B °khâdanîye bho ° rpayitvâ sam̃prârayitvâ hiraṇya(?)su° C °rpayitvâ sampracârayitvâ hi ° tsam̃gatvâ vi°.

17. C °ni ikshustambho aho ° hi sam̃varddhati kâlâ° B °trehi samvartti kâlâ° C °mako ikshustambho mahanto velulipramâ° B °to kâmalo° C °ṇâhayanto ca savâm̃ ikshustambhon abhi°. — 19. B tasya so dâ ° ruci nâma° C °rucinâ nâma ° mâye pushkalatâye samanvâgato || .

अग्रमहिषी सुरुचिरा नाम प्रासादिका दर्शनीया अक्षुद्रावकाशा परमाय शुभवर्णपुष्कलताय समन्वागता ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः अग्रमहिषीय सुरुचिराय सार्धं राजार्हे शयने शयितः ओसक्तपट्टदामकलापे धूपितधूपने मुक्तपुष्पावकीर्णे सुवर्णमये रूप्यमये दीपवृक्षेहि ..... कुब्जवामनकिरातवर्षवरकांचुकीयेहि जायन्तेहि ॥

अथ खलु ततो इक्षुस्तम्बातो रात्र्या पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटकालसमये मूलदण्डातो कुमारः प्रादुर्भूतः प्रासादिको दर्शनीयः अक्षुद्रावकाशः परमाये सुवर्णपुष्कलताये समन्वागतः ॥ ततो सो कुमारो सुरुचिराये देवीये प्रतिगृहीतो ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः तं कुमारं इक्षुस्तम्बातो प्रादुर्भूतं दृष्ट्वा विस्मितो । आश्चर्यं कीदृशो एषो सत्वो भविष्यति यो इक्षुतो प्रादुर्भूतो ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः कुमारस्य सप्तरात्रं रमणीयाणि जातकर्माणि करोति । श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकेषु अन्ये च महाजनकाये सप्ताहं विश्राणेति अन्नं पानं खाद्यं भोज्यं गन्धमाल्यविलेपनं वस्त्रां च तैलप्रनालिका प्रवाहिता घृतप्रनालिका प्रवाहिता नानाप्रकाराः पानप्रनालिका प्रवाहिता । महन्तो ज्ञातिवर्गो समागतः बहूनि राजशतानि समागतानि बहूनि ब्राह्मणसहस्राणि समागतानि । महन्तो आमोदो सुबन्धुस्य गृहे वर्तति । तूर्यशतानि संप्रवाद्यन्ति संगीतिशतानि निवर्तन्ति ॥ सर्वं नगरं सप्ताहं सत्कृतं ॥ तदनुपाचं राजा सप्ताहं जातकर्माणि कृत्वा सप्ताहस्यात्ययेन ततो राजा सुबन्धुः ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्याणामामन्त्रयति ॥ भवन्तो कुमारस्य सदृशं नामं करो[233ᵃ]थ ॥ तेषां दानि भवति । एषो कुमारो इक्षुतो जातो भवतु इमस्य इक्ष्वाकुत्ति नामं ॥ ते दानि ब्राह्मणा राज्ञो निवेदेन्ति यं

2. C °gramahipiya suru° B °râjâhe çaya° BC °oçaktapatta(C °ṭṭa)dâ° B °lâpadhûpi° C °lâpadhûpanadhûpane mu° B °muktâpushpâvatirṇṇâ suvarṇṇa° BC °rṇṇasya rû° kshehi kubjavâmanavirâta(C °nacirât)varshavarâkâm̃cu°.

6. C °ṭakâle samaye mû° mâro prâdu° rçanîyo akshu° kâço purumâye pushkalasuvarṇṇatâye samanuvâ°. — 8[1]. C °cirâ de°. — 8[2]. C °râjño subandhus tam̃ ku° BC °smito â°. — 10. C °bandhu | ku°.

11. B °shu anyo ca mahâjanakâyo saptâ° ṇeti ‖ annam̃° C °ṇeti | annapâ° lepana vastram̃ ca tai° BC °tailapranâlikâya(C °ye) pravâhitâyaḥ(C °tâye) ghṛitapraṇâ(C °taçâ)likâ pravâhi(B °hitâ) nânâprakâraḥ pânapranâ(C °kârâṇi prâṇapraṇâ)likâ pravâhitâ(C °tâ |) maha°. — 14. BC °tivargâ samâgataḥ(C °to) bahuni râ° C °râjâçatâni brâ° B °gatâni | bahûni brâ° C °srâni samâ°. — 15. BC mahato â° C °ndhumasya gṛihe vattati | .

16[1]. BC °dyati sam̃°. — 16[2]. C sarvanaga° BC °tam̃ tada°. — 17. C °yena | tataḥ râjâ su° câryyâṇâm̃ âmantra° B °câryân âmantra°. — 18. C bhadantasya ku° dṛiçânâmam̃ ka° B °dṛiçânâm̃mam̃(?) akarotha ‖ . — 19[1]. BC °vanti esho°. — 19[2]. BC °kshvâkunti nâ°. — 20. C °râjñe nivedyantim̃ tam̃ mahâ° B °vedanti tam̃ mahârâjam̃ e° tu ‖ ima° C °kshvâkunti nâ°.

महाराज एषो कुमारो इक्षुतो जातो भवतु इमस्य कुमारस्य इक्ष्वाकूति नामं ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः कुमारस्य नामं ब्राह्मणानां सकाशातः श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो । सदृशं कुमारस्य नामं स्थपितं ॥ अन्ये पि कुमारस्य नामं श्रुत्वा प्रीता संवृत्ताः ॥ तेषां दानि ब्राह्मणानां राज्ञा सुबन्धुना प्रभूतं खादनीयं भोजनीयं दत्त्वा संप्रवारिता प्रभूतं हिरण्यसुवर्णं दत्त्वा विसर्जिता ॥

तेन दानि राज्ञा सुबन्धुना तस्य कुमारस्य चत्वारो धात्रीयो सपरिवारा अनुरूपा उपस्थापिता या कुमारं अन्या उद्वर्तेति सुपेति अन्या स्तनं पायेति अन्या उच्चारप्रस्रावमाकर्षति अन्या उत्संगेन धारयति ॥ एवं दानि सो इक्ष्वाकू राजकुमारो चतुर्हि धात्रीहि सम्यगुपस्थिहियमानो सम्यक्परिचरीयमानो यथा उत्पलं वा पदुमं वा कुमुदं वा पुण्डरीकं वा कूलांतेहि एवं स बड्ढीयति ॥ यथोक्तं भगवता ॥

कृतपुण्यो हि वर्धति न्यग्रोधो इव सुभूमिया ।
जातो नुपन्थके व द्रुमो सो ल्पपुण्यः विरुह्यति ॥

एवं दानि सो कुमारः संवर्धियमानो यं कालं सप्तवर्षः अष्टवर्षो वा संवृत्तो ततः सेखीयति लेखायं पि लिपीयं पि संख्यायां पि गणनायां पि मुद्रायां पि धारणायां पि हस्तिस्मिं पि अश्वस्मिं पि धनुषि पि वेलुषि पि धाविते लंघिते जविते प्लविते इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे छेद्ये भेद्ये संग्रामशीर्षे राजमायासु सर्वत्र निश्चितगुणगृहीतो मातृज्ञो श्रामण्यो ब्राह्मण्यो अभिवादनवंदनप्रत्युत्थानशीलो आवर्जनसंपन्नो मार्दवसम्पन्नो अपरुषो अकर्कशो निवातो सुखसंवासो पूर्वालापी प्रियभाषी राज्ञो इष्टो

2. C °çâto çru° BC °tto sadṛi°. — 3[1]. C °mam̃ sthâpi°. — 4. BC °bhojanîyam̃ datvâ sam̃pravâ(C °câ)ritâ prabhû(C °bhûtam̃) hi ° rṇṇam̃ datvâ vi°.

6. BC te dâni râ° C °nâ tasya catvâ ° sthâpito yo kumâram̃° B °sthâpito yâ kumâram̃ anyâ urddhatteti° BC °ti su(C °sû)peti anyâm̃ sta° C °nam̃ pâpeti | anyâ uccâ° B °pâyeti ‖ anyâ uccâ ° srâvam akàrshati | anyâ utsam̃° C °srâvam̃ apakarsha°. — 8. C° ni ikshvâku râ° C °trîhi sam̃myag upasthitâhiyamâno sam̃mya ° riyamâṇo yathâ° B °dumam̃ vâ mukudam̃ vâ pu° BC °ṇḍarîkam̃ vâ kulam̃tehi(B °hi ‖) evam̃ sa ba ° ti yatho°. — 10. B °vato kṛi°.

12. C °puṇyehi varddha° BC °grodhâ i° C °iva bhûmijâyato anu° B °miyâ jâ°. — 13. B jâtaḥ anu° C jâyato anu° BC °ke viya drumo ‖ (C °drumaḥ) so° C °puṇyo viluhyati ‖. — 14. C °kumâro sam̃varddhiyamâ ° ptavarsho ashṭavarsho vâ sam̃varddhâ tataḥ çekhi° B °vṛitto ‖ tataḥ se ° ti leshâyam̃ pi lipîyam̃ pi sam̃khyâ° C °lipiyam̃ pi sam̃khyâ ° ṇanâyam̃ vi mudrâyam̃ pi dhâ° BC °verushim̃ pi dhâ° C °dhâvite plavite i ° ddhe niyuddhe cchede bhede sam̃grâ° B °cchedye vedye bhe° BC °çirshe(C °rsha) ràjâmâyâsu° C °tra suniçci ° tṛijño pitṛijño yovaṇyo brâ ° bhivàdanapratyu ° lo âvarjjitasam̃panno mârda° B °rjjasampanno mârda° BC °khasamvâso pûrvâla(C °rvalâ)pi pri° B °priyebhâ° C °bhâshi râjño

देवीये अन्तःपुरस्य इष्टो अमात्यानां इष्टो सर्वस्य भटबलाग्रस्य इष्टो पुरोहितस्य श्रेष्ठिस्य नैगमजानपदस्य प्रतिराजानामिष्टः च प्रियो च मनापो च अल्पातंको समाये सम्यग्विपाचनीये ग्रहणीये समन्वागतो न चातिशीताये न चातिउष्णाये ऋतुविपरिणामाये दीर्घायुष्कः चतुरशीति वर्षसहस्राणि आयुःप्रमाणं ॥ यथोक्तं भगवता ॥

सर्वसत्वा मरिष्यन्ति मरणान्तं हि जीवितं ।
यथाकर्मं गमिष्यन्ति पुण्यपापफलोपगाः ॥
निर[233b]यं पापकर्माणो कृतपुण्या च सद्गतिं ।
अपरे च मार्गं भावेत्वा परिनिर्वायन्त्यनाश्रवा इति ॥

सो दानि राजा सुबन्धु चिरं दीर्घमध्वानं धर्मेण राज्यं कारयित्वा चतुरशीतिनां च वर्षाणामत्ययेन कालधर्मेण संयुक्तो कालगतो इक्ष्वाकुना कुमारेण राज्यं प्रतिलब्धं ॥ ततः राजा वाराणस्यां पैतृक्येहि षष्टीहि नगरसहस्रेहि राज्यं कारयति निहतदण्डो निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो अकण्टको अनुरक्तजनपदो महाबलो महाकोशो महावाहनो विस्तीर्णान्तःपुरो बहूनि स्त्रीसहस्राणि सर्वाणि च अप्रजातापत्यानि । न कस्याचित्पुत्रो वा धीता वा अस्ति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः कालान्तरेण राज्यं कारयित्वा चिन्तासागरमनुप्रविष्टो । मम विस्तीर्णं राज्यं विस्तीर्णमन्तःपुरं न मे पुत्रो स्ति मा हैव तावदहं अपुत्रो कालं करेय । ततः मे इमं विषयं प्रत्यर्थिकेहि आक्रमिष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः पुरोहितेन सार्धं निमन्त्रयति ॥ कथं मे पुत्रो भवेयाति ॥ पुरोहितो तमाह ॥ महाराज एतं स्त्रीकागारं अष्टमिं चतुर्दशिं पंचदशिं त्रिबुत्तो पक्षस्य ओशिरितव्यं । ततस्ते

ishṭo devàyam̃ antaḥ° B °rasya ishṭà amàtyà° BC °bhaṭṭaba ° çreshṭisya nai° B °naigamâjànapa° C °nâm ishṭo ca pri ° po ca bahumato ca alpâtam̃kà ca samâse samya° B °lpâtam̃kâ samâye° BC °nvâgatà na càtiçità° C °riṇàye dirghàyukto catu° B °yuktaḥ caturaçitim̃ varsha°.

4. BC °vatà sa°.

6. BC °rvasatva mari° C °nti naraṇântehi jì° B °ṇântar hi jì°. — 7. C °pâpam̃ pha°. — 9. C °nirvântyanà°. — 10. C °bandhuḥ ci °jyam̃ kârayati | catu° BC °ladharmàṇàm̃ sam̃yu° B °kshvâkùnâ kumâ° C °kshvâkunâkunâ kumâ°.

12. C tato ràjâ ikshvâkuḥ vârâ ° trikehi sha° BC °shashṭhìhi naga° B °yati | nihatadaṇḍo° BC °tro akaṇṭhako anu° C °ço mahâbalavâhano vi ° ḥpure bahùṇi strì ° rvâṇi aprajâtâni pratyâni B °jâtâpratyâni na ka°. — 15^1. C °kasya cit pu° B °kasya cit | putro vâ asti so°. — 15^2. B °kuḥ kârântare ° shṭo mama°.

16. C °haivam̃ tà ° reyo | . — 17. C tato me i°. — 18. C °sârddham̃ mantra°. — 19^2. C °hitam àha | . — 19^3. C etam̃ strìyâgà ° rdaçi pam̃° B °rddaçi pam̃° BC °cadaçi tri° C °trishkṛitya pa° B °trikshatto yaksha° C °çirìtavyà tatas te° B °tavyà || . — 20. C °stirṇṇe ca i° B °kshvâkuḥ kulo°.

कुमारो भविष्यतीति विस्तीर्णां च इक्ष्वाकुकुलो भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः पुरोहितस्य सकाशातो वचनं श्रुत्वा अलिन्दादेवीं अग्रमहिषीं राजकुले स्थपेत्वा तानि अन्यानि बहुस्त्रीसहस्राणि त्रिकृत्तं पक्षस्य ओशिष्टा । गच्छथ येन यस्या अभिप्रेतं सा तेन सार्धं रमतु ॥ एवं दानि राजकुलातो बहूनि सहस्राणि निर्धावितानि हृष्टमनसः सर्वालंकारविभूषिताः मृगिका इव संत्रस्ता द्वारे द्वारे उपागमे काचिज्जल्पन्तीयो लोभये अपरा हसन्तीयो अपरा धावमाना अनुधावन्ती । सर्वे स्खलिता आसि सर्वे आसि प्रमूर्च्छिता । इक्ष्वाकुराजनगरे मनुष्यास्ताहि राजपत्नीहि सार्धं प्रलुठिता प्रमूर्च्छिता आसि ॥

अपरो दानि पुरुषो सुबन्धुकुलातो जातिसंबद्धो मनुष्यभूतो कायसुचरितेन समन्वागतः वाक्सुचरितेन समन्वागतो मनःसुचरितेन समन्वागतः दश कुशलकर्मपथ समादाय वर्तित्वा मनुष्येषु च्यवित्वा त्रायस्त्रिंशे देवनिकाये शक्रो नाम देवराजा उत्पन्नो ॥ सो दानि समन्वाहरति । कहिं सो राजा सुबन्धुः काये वर्तमानो ति जीवति वा मृतो वा [234ª] ति ॥ सो दानि पश्यति यथा राजा सुबन्धुः कालगतो तस्य इक्ष्वाकु नाम पुत्रो तेन राज्यं प्रतिलब्धं । तस्य राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पुरोहितेन विषमा गतिः दिन्ना अयोग्या असदृशा सुबन्धुकुलस्य त्रिष्कृत्तं पक्षस्य इस्त्रियागारं ओशिरितव्यं प्रजाये अर्थाये ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो ब्राह्मणवेषमात्मनो निर्मिणित्वा जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतो वयमनुप्राप्तो वलीहि परिगतशरीरो पलितशिरो तिलकालगात्रो सो इक्ष्वाकुस्य राज्ञो द्वारं गत्वा आह ॥ अहं इक्ष्वाकुं पश्यितुकामो ॥ प्रतिहाररक्षो राजकुलं प्रविष्टः राज्ञो इक्ष्वाकुस्य निवेदेति ।

1. B °tvâ anindâ° C °tvâ alim̃dâde ° gramahîshim̃ râ° B °gramahîshîm̃° BC °sthâpitvâ tâ° C °bahûṇi stri ° ṇi trishkrityam̃ pa ° çirishṭâ yasya abhi° B °shṭâ ga°. — 3. B gacchatha | yena yasya abhi° C yasya abhiprâyam̃ sâ te° B °tam̃ sâ dena°. — 4. C °hûni strîsaha° BC °hṛishṭhama° C °manaso sarvâram̃kâlavibhûshitâni mṛi° B °shitâ gṛimîkâ iva sam̃bhrashṭâ dvâ° C °stâ dvâre upâ° B °jalpim̃tînam̃ lo° C °lpantînam̃ lo ° santiye aparâ° B °santiye || aparâ° BC °mânì anu° C °nudhâvanti | .

7[1]. BC °litâ âsi pûrve âsi pramûrcchitâ i°. — 7[2]. C °nushyâḥ tâhi râjapa ° rddham̃ prarunḍitâ pramû° B °luḍitâ pramûrcchitâ | âsi apa° C °âsi | . — 9. C aparâ dâ ° bandhuḥ ku ° sam̃buddho ma ° nvâgato vâksu° B °vâksucaritena sarahsucaritena samanvâ° C °gato marasucaritena samanvâgato | daça° BC °thasamâdânam̃ vartti ° vitvâ(B °tvâ |) trayastrim̃°.

12[1]. BC °ti ka°. — 12[2]. C °him̃ sâ râ° BC °kâme varttamânânî jî° C °to veti | . — 13. B °bdham̃ ta°. — 14. B °tiḥ || di ° lasya trishkshattam̃° C °lasya trishkrityam̃ pakshasya ishṭiyo stryâgâ° B °striyogâ° C °çiritavyâ pra° B °ritavyâ pra°.

16. C °tmana nirmi ° llako mahallako a° BC °ko adhyagatavayam anu° C °prâptaḥ vali° litaçilo tilakâragâ° B °litaçilo tila°. — 18. BC °kshvâku paçyatu° C °kâmaḥ pra°. — 19. C °pravishṭo râ° B °vedati | .

महाराज ब्राह्मणो द्वारे स्थितो राजानं द्रष्टुमिच्छति ॥ राजा इक्ष्वाकु आह ॥ स्वागतं ब्राह्मणस्य प्रविशतु ॥ तेन दानि प्रतिहाररक्षेण सो ब्राह्मणो राजकुलं प्रवेशितः ॥ राजा वृद्धं ब्राह्मणं दृष्ट्वा प्रत्युत्थितो ॥ स्वागतं ते ब्राह्मण निषीदाहि इमन्ते आसनं ॥ सो दानि ब्राह्मणो जयेन वर्धापयित्वा उपविष्टः ॥ राजा तं पृच्छति ॥ ब्राह्मण कुतो दिशातो आगतो किं मार्गसि किन्ते रुच्चति किन्ते देमि ॥ ब्राह्मणो आह ॥ महाराज दूरतो स्मि प्रदेशातो आगतो तव उदारं कीर्तिशब्दश्लोकं श्रुत्वा इक्ष्वाकुः त्रिष्कुत्तं पक्षस्य स्त्र्यागारं ओशिरति प्रजाये अर्थाये ति। ततः राज स्त्रियाय अर्थिको दूरतो स्मि देशातो आगतो ततो मे स्त्रियाये प्रतिभागेहि ॥ सो दानि राजा ब्राह्मणस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतः तुष्टः संवृत्तो कांचुकीयमामन्त्रयति ॥ भो भणे कांचुकीय शीघ्रं इमस्य ब्राह्मणस्य मम स्त्र्यागारं उपदर्शेहि । या से स्त्री रोचते तान्से देहि ॥ तेन दानि कांचुकीयेन ब्राह्मणो अन्तःपुरं प्रवेशितो बहूनां स्त्रीसहस्राणां मध्ये ॥ ब्राह्मण एषो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य स्त्र्यागारो या ते स्त्री अभिप्रेता तां गृह्य गच्छाहि ॥ तेन दानि ब्राह्मणेन तेषां बहूनां स्त्रीसहस्राणां या राज्ञो इक्ष्वाकुस्य अग्रमहिषी अलिन्दा नाम देवी न कदाचित् राजकुलातो निष्क्रमति सा देवी तेन ब्राह्मणेन गृहीता । एषा मे भवतु ॥ सा दानि देवी प्रचण्डा । अयं ब्राह्मणो मम अध्यको वा पध्यको वा अद्य वा उत्तरो । राजा इक्ष्वाकु दृढव्रतसमादानो मा हैवं मां इमस्य ब्राह्मणस्य उपस्थानपरिचर्याये ओसिरिष्यति ॥

तस्या दानि अलिन्दाय कुब्जा मालाकारी मालां गूहयति । सा दानि कुब्जा

1[1]. C °sthitaḥ râ°. — 2[1]. C °gatasya brâhmaṇaṁ pra°. — 2[2]. C °hmaṇa râ° B °laṁ praviçataḥ râ° C °veçito râ°. — 3[1]. C râjâ brâhmaṇaṁ vriddhaṁ dṛi° BC °tthito svâ°. — 3[2]. BC °taṁ ‖ te° C °te mahâbrâ°. — 4[1]. C °yena vaddhâ ° vishṭo râ° B °shṭaḥ râ°. — 5. C °to kim âjña(?)si kin te rucyati°.

6[2]. B °dûrato smiṁ prade ° çabdaḥ çlo° C °çabdaṁ çlo ° kshvâku trishkṛityaṁ paksha° B °trishkuttaṁ pakshasya striyogâram oçiriti prajâye artheti ‖ C °sya striyâgâraṁ oçiriti prajâye arthe | . — 8. C tato haṁ râ° BC °râjâ striyâya ° rato smiṁ de ° striyâye pratibhâne(C °ṇe)hi ‖ . — 9. C °prîtas tushṭo saṁvṛitto kâṁcûki°. — 10. BC ho bhaṇe° C °kâṁcûkî ° mama striyâgâ° B °mama styâgâ°.

11[1]. C yâ sâ strî yocate° BC °tân me de°. — 11[2]. C °dâni kâṁcûki° B °niṁ kaṁcuki° C °ṇo antapu° BC °dhye brâ°. — 12. BC °kusya strîgaṁjeya | te strî abhipretâs tâṁ gṛi°. — 13. C °hûṇâ strî° BC °srâ yo râ° C °râjñâ i ° gramahîshi ali° BC °mati | sâ ° hîtâ e°. — 15[1]. BC °tu sâ dâ°. — 15[2]. C °dâni pra° BC °ṇḍâ ayaṁ°.

16. B °mama apyako vâ pa° C °mama apyako vâ atha° BC °ttare râ°. — 17. C °kshvâku dṛi ° dânaḥ mâ haivaṁ me ima° B °hevaṁ ima ° ye osarishyati ‖ C °oçirishyati ‖ . — 19[1]. C tasya dâ°. — 19[2]. C °kubjâṁ taṁ° BC °ti brâ°.

तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको तरुणीं स्त्रीमिच्छसि । न त्वां कदाचित्त[234b]रुणी स्त्री हस्तेन वा पादेन वा स्पृशेया गच्छ किं ते अलिन्दाये देवीये या अपरित्यक्ता राज्ञो इक्ष्वाकुस्य ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां कुब्जां आह ॥ अल्पोत्सुका तुवं कुब्जे मालां गुहाहि प्रियो अहं अलिन्दाये देवीये यथा तुवं नान्ये ॥ तस्या दानि अलिन्दाये देवीये अन्या चेटी वर्णकपीषिका । सा दानि तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको शयवस्त्रगन्धिको दुर्गन्धो न तव देवी द्रष्टुं पि इच्छे किं पुनः प्रष्टुं । गच्छ किन्ते अलिन्दाये या राज्ञो इक्ष्वाकुस्य अपरित्यक्ता ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां चेटीमाह ॥ अल्पोत्सुका तुवं चेटी वर्णकं पीषेहि प्रियो अहं अलिंदाये देवीये यथा तुवं नान्ये ॥ सा दानि अलिंदा देवी आह ॥ न मे केनचिदुपायेन एषो ब्राह्मणो ओशिरिष्यति ॥ सा दानि देवी उच्चेन कण्ठेन प्ररुदिता । ताये देवीये रुदमानाये परिवारो पि से प्ररुण्डो । तत्र अन्तःपुरे महन्तो आरावशब्दो ॥ अश्रोषी खलु राजा इक्ष्वाकु उपरिप्रासादवरगतः अन्तःपुरस्य उच्चशब्दं महाशब्दं । सो दानि राजा वर्षवरां कांचुकीयांश्च पृच्छति ॥ भो भणे किं ब्येष स्त्रीणां आरावशब्दः श्रुयति ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया आह ॥ देव तेन ब्राह्मणेन अलिन्दा देवी गृहीता । राजेन मे इक्ष्वाकुना प्रवारितं या ते स्त्री रुच्चिता तां गृह्णाहीति । ततः मे एषा भवतु । ततो सा देवी अलिन्दा प्ररुण्डा देवीय रुदमानाय परिवारेण पि से आरावो मुक्तो ॥ सो दानि ते प्रतिश्रुत्वा स्वकमन्तःपुरं प्रविष्टो तं ब्राह्मणं जल्पति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको यदि राजकुले इच्छसि नित्यभक्तिकं भोक्तुं तत्ते दास्यामि किन्ते अलिंदाये देवीये अन्यां गृह्णाहि ॥ सो दानि आह ॥ महाराज

1[1]. C °ruṇâm̃ strîm icchâsi | B °si na°. — 1[2]. BC na tvam̃ kadâ° B °ruṇim̃ strî ha° C °spṛiṇe câ ga° B °spṛiçe vâ gaccha° C °vîye yâm apari°. — 4. C °lâm̃ gṛihnâhi pri ° vîye aparo ceṭi va°. — 5[1]. B° cetî (*avec un signe de correction au-dessus de* tî) va° C °ceṭi varṇṇakamîdhikâ | B °pîdhikâ | . — 5[2]. BC so dâ° C °dâni brâ° B °ti brâ°.

6. C °hallâko çayanavastra ° pi ikshe puna pra° B °icche punaḥ prashṭum̃ gaccha°. — 7. BC °alim̃dâye yâ râ ° sya apatyaktâ ‖ . — 8[1]. BC °ṇo tam̃ ce°. — 8[2]. BC °ṭî vallakam̃° C °kam̃ pi so hi pri° BC °yathâ ratnam̃ nâ°. — 10[1]. C °oçirishyati | B °shyasi | . — 10[2]. BC so dâ° C °cceṇa kâṇṭho na praruditâḥ tâye° B °ditâ tâye°.

11. B °damânîya pari° C °damâniye pari° BC °vârâ pi° C °runde | . — 12[1]. B °ârâpaçabdo açro°. — 12[2]. C °shît ‖ kha° B °shî ‖ kha° C °uccaçabdam̃ | . — 13. BC °rshavaram̃ kâm̃° C °kiyâm̃ ca pṛi°. — 14[1]. B ho bha°. — 14[2]. C tena dâ°. — 15. BC °hitâ râ°.

16[1]. B °ritâ yâ te° C °ritâ tayâ strî° BC °gṛihnâhîti ‖ . — 16[2]. C tato me° BC °tu tato°. — 17. C °ndâ prarundâ deviya rundâdaya rudamânaya parivâreṇâpi me ârâ°. — 18. C sâ dâ ° m antapuram̃° B °lpati brâ°. — 19. C °hallâko yadi râ ° tyabhaktam̃ bho° BC °anyam̃ gṛihnâhi ‖ . — 20[2]. C °ddho kâçanako ca°.

अहं जीर्णो वृद्धो कासनको च मुहूर्तं मुहूर्तं मूर्च्छियामि । न शक्नोमि स्वयं उत्थिहितुं स्वकां शैय्यां ओमूत्रेमि तदेनामेव देहि तुवं एषा मे उत्थापयिष्यति एषा मे परिचरिष्यति । मा भवानिक्ष्वाकुः मम स्त्रीयाय प्रवारयित्वा पश्चादनुतप्याहि । अथ दानि भवानिक्ष्वाकुः मिथ्यायाचनां करोतीति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ राजा आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिथ्यायाचनां करोमि नापि दत्त्वा अनुतप्यामि अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणी सुकुमारा तन्ते न इच्छति । विस्तीर्णो यं चान्तःपुरो बहूनि स्त्रीसहस्राणि या ते स्त्री रुचति तां गृह्णाहि ताये सार्धं अभिरमाहि सा [235a] ते उपस्थिहिष्यति ॥ ब्राह्मण आह ॥ अलं महाराज एषा एव मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मन्दं प्रेक्षति । एषा एव मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मृगीभावं च प्रेक्षति । एषा मे भोतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मुखं अश्रूहि सिंचति । अलं मे महाराज अन्तःपुरिकाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उत्थापयिष्यति एषा मे उपस्थास्यति एषा मे परिचरिष्यति मा भवानिक्ष्वाकु मम स्त्रीं प्रवारयित्वा अनुतप्याहि । अथ दानि (याव) गच्छामि ॥ राजा इक्ष्वाकु आह ॥ (यावद्) अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणा सुकुमारा तं ते न इच्छति । अयन्ते वृषला कुब्जा मैथुनार्थिका दासी ते अयं भवतु येन त्वं इच्छसि तेन तां नेहि एषा ते उपस्थास्यति ॥ कुब्जा आह ॥ महाराज एषो ब्राह्मणो पूतिवली पलितमुखो वदरीकुसुमो व सुदुर्गन्धो छगलो व गन्धप्राप्तो । विषं भुत्का मरिष्यं सचे मे देव एतस्य देसि । इमं स्थविरं भमांगं मारेष्यं रहोगता ॥ सो दानि ब्राह्मणो आह ।

1. B na çaknoti svayam u° C °m uttihituṁ° BC °omutre ° yishyati ‖ e°. — 3. C mâṁ bha ° kuḥ mama striyâ pra ° tvâ paççâ anu°. — 4[1]. C °bhavâṁ ikshvâ° BC °roti â°. — 5. B °mi nâpi dadatvâ anudapyâ° C °datvâ anu ° hallâko iyaṁ ca de ° kumari taṁ te na icchati | B °cchasi | .

6. C °bahuni strîsahasrâṇi yâ te stri ru° B °te strî racca° BC °gṛihṇâhi tâ° C °sthihi brâ°. — 8[2]. C °shâ meva bha° BC °tu yaṁ tishṭhati° C °ti mânini tishṭhatimânâ°. — 9. C °shâ evaṁ me bhavati yaṁ tishṭhati° B °tu yaṁ tishṭhati°. — 10. C °shâ evaṁ ca me bhavatu yaṁ tishṭhati mânî ti° B °tu yan tishṭhati° BC °khaṁ açruṇihi siṁcati a°.

11. C °ntaḥpure antaḥpurikâye eshâ evaṁ me de ° tu esho me u° B °me upasthâpayishyati° C °ne upasthâpayishyati | eshâ me parica° C °paricayishyati mâ bha° BC °ku mama stri pravâ(C °câ)rayitvâ° C °nutavyâhi | . — 14[1]. C °yâvad gacchâmi | . — 14[2]. C °kshvâ âha | . — 14[3]. C °ddho iyaṁ° B °llako ‖ i ° mâraṁ taṁ° C °mâraṁ taṁ°. — 15. BC °vṛishâlâ° B °kukshâ mai ° tu yenetaṁ i° C °yena taṁ icchasi | tena taṁ nehi eshân te u° B °si tenetaṁ nehi°.

17[2]. C °pûtibali pali° B °pûtibalī palitamukho cadari° C °kusumâ vâ sadurga° B °mo vâ sadurga ° lo ca gandhagrasto vi° C °lo ca gandhasto vi°. — 18. BC °bhuptkâ mari° C °ce maṁ deva etasya devi | . — 19[1]. B °raṁ angamaṁga mâ° C °raṁ aṅge aṅgaṁ mâ°.

सर्वकुब्जेहि मे वैरं ये केचित्पृथिविनिश्रिता ।
यत्रायं वृषला कुब्जा मम इच्छति घातितुं ॥

अलं महाराज कुब्जाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उपस्थास्यति एषा परिचरिष्यति । मा भवां मम स्त्रियं प्रवारयित्वा अनुतप्याहि । अथ तव मिथ्यायाचनां करोसीति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ राजा आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिथ्यायाचनां करोमि नापि दत्त्वा अनुतप्यामि । अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणी सुकुमारा तं ते न इच्छति । यदि त्वं तरुणो भवेया तं एषा देवी उत्कण्ठेया अपि तु नाहं मिथ्यायाचनां करोमि गच्छ गृह्य अलिंदां देवीं नेहि यत्रेच्छसि ॥ सो दानि ब्राह्मणो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य प्रतिश्रुत्वा हृष्टः तुष्टः प्रीतो संवृत्तो ॥ अलिंदां देवीमालिंग्य ततः प्रवेशं प्रवेशयन्तो तस्या एव उपरि प्रपतितो स्त्रीसहस्रेहि अट्टहासो मुक्तो । देवीये कल्याणो अनुरूपः पुरुषो लब्धः ॥ अलिंदापि देवी अश्रुकण्ठा रुदन्मुखी प्रलपन्ती ब्राह्मणेन हस्ते गृह्य आकड्ढति कट्टीक्रियति इतो च इतो च लग्गति । उच्छ्रुसन्तेन प्रश्वसन्तेन अश्रूहि वहन्तेहि आलापेन गलन्ती प्रदेशे देशे ओमूत्रेन्तेन सुसंगृहीतां कृत्वा अनालम्बन्ती राजगृहातो कट्टीयमानी निष्कासिता विकलीभूता [235b] च संवृत्ता ॥

तेन ब्राह्मणेन नगरस्य अनुप्राकारं दरिद्रग्रामे वंकजर्जरशालां निर्मिणित्वा जर्जरमंचे तृणपलाशं प्रज्ञपितं खण्डघटकं दकस्य स्थापितं ॥ तत्र अलिंदा देवी प्रवेशिता वस्त्रेहि नष्टप्रणष्टेहि आभरणेहि लुमप्रलुमेहि शेषावशेषेहि न कदाचि-

1. C sarvekurbjehi me vailam̃ ye° BC °thivini°. — 2. BC yatrayam̃°. — 3. B °bjâye esho eva C °bjâye eshâ evam̃ me de ° tu eshe me upasthâmâbhi eshâm̃ paricayishyati | . — 4[1]. BC °bhavâm̃ imam stri° C °striyâ pracâra°. — 4[2]. BC yathâ tava° B °rohi | â° C °rohi â°. — 5[2]. BC °pi dâni anu°.

6. C °hallâko i° B °runim̃ su° C °mâro tam̃° BC °ti yadi°. — 7, B °hya alim̃dâ devî ne° C °alim̃dâ de°. — 9. C °hrishṭo prito sam̃vṛito alim̃°. — 10. BC °m âlimgataḥ(C °to) praveça praveçayanto° C °tasyaivam̃ u° B °tasmai vâ pariprapadito strî° C °hâsâ, muktâ de° B °kto de°.

11[1]. C °anurûsho labdho | . — 11[2]. B °çrukaṇṭho ru° C °çrukaṇṭhi ru ° khi pralayanti brâ° B °lapantam̃ brâhmaṇa haste gṛihye âkaṭṭati kaṭṭâm̃ kriyati | i° C °gṛihye âkaṭṭikaṭṭâm̃ krîyati | ito ca ito lagneti usva° B °ggati uçva°. — 13. C usvasantena açruhi vaha° B uçvasantena praçva ° na açruhi vahantîhi nâlâya galanti pradeçe deçe omutrantena su° C °hi nâlâya galanti yam̃ deçe omutrantena su° B °anâlavanti | râ° C °anâravanti râ ° to kaṭṭiyamâni nishkâsitâ vikilibhûto ca sam̃° B °vikilibhû° BC °vṛitto ‖ .

16. C °daridagrâmo ca vakajarjjaraçâ° B °grâmâ vakajarjjaçâ° C °rminitvâ° BC °rjjaramañca triṇa° B °ṇḍapaṭa° C °kam̃ udaka°. — 17. BC °vastrehi çastrapraçastrehi âbha° C °ṇehi lagnapralagne° BC °shehi yo na kadâ° B °bhûmi spṛishṭhâ pâdu° C °dukâhi kshatavikshateti ‖ B °shṭâhi | anâ°.

त्पादेहि भूमिं स्पृष्ट्वा पादुकाहि भ्रष्टाहि अनामुक्तेहि पादेहि क्षतविक्षतेहि ॥ ततो सो ब्राह्मणो तत्र जर्जरशालामध्ये निषीदित्वा आह ॥ भद्रे सुनिवस्ता भवित्वा पादानि मे धोवाहि स्वकानि च पादानि धोवाहि ततो रमाहि वरन्ते रमितो अहं सुष्ठु भद्रे रामेहि सम्यक् मां भद्रे रमापेहि भणितेन मे भद्रे रमापेहि ललितेन मे भद्रे रमापेहि ॥ एवं दानि सा देविये सर्वरात्री एवं मे रामेहि एवं मे रामेहि उत्थापेहि संविशापेहि संविशापेहि त्ति गता रात्रिये प्रभाताये अरुणोद्गमनकालसमये ततो शक्रो स्वरूपेण स्थितो अंगदकुण्डलदिव्यशरीरधारो उदारेण वर्णेनोभासयित्वा वरविमलकुण्डलधरो देवराजा भवित्वा स्वयंप्रभा ओसृष्टा वर्णेन सर्वशाला सामन्तेन ओभासिता ॥ सा दानि अलिन्दा देवी शक्रं देवानामिन्द्रं स्वरूपेण दृष्ट्वा रागेन मूर्छिता । किं मया कृतं यमेतेन सार्धं न रमितं ति ॥ शक्रो देवानामिन्द्रो अलिंदां देवीं वरेण प्रवारयति ॥

शक्रो स्मि देवानामिन्द्रो त्रायस्त्रिंशान ईश्वरो ।
वरं वरेहि मे भद्रे यं किंचित् मनसेच्छसि ॥

सा दानि अलिंदा देवी शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य प्रांजलिं कृत्वा एतदुवाच ॥ शक्रो मे वरेण वारेति एवं वदेमि पुत्रो मे वरो ति ॥ तस्या दानि इन्द्रेण भैषज्यगुडिका दिन्ना । इमां गुडिकां उदकेन विलोलयित्वा पिबाहि ततः ते पुत्रो भविष्यति सिंहसदृशो बलवां परसैन्यप्रमर्दनो । उत्साहेनास्य लोके समसमो न भविष्यति । अपि तु वर्णेन रूपेण पापको भविष्यति यन्ते अहं न हृष्टाय उपस्थितो ॥ इन्द्रो

1. B °rjjaramadhye C °rjjaramacche ni°. — 2. C °sunivastrâ bha° BC °me dhovahi sva° B °kâni ca padâ° BC °n te amito ° sushṭu bha° C °samyaksam̃bhadre ramâpehi lalite me bhadre ramâpehi | e° B °samyaksam̃bhadre ramepehi bhaṇi ° lite me bha ° pehi e°. — 5. B °devì sarvarâtrim̃(C °trîm̃) evam̃° C °me ramehim̃ evam̃° BC °hi usthâpehi sam̃ ° viçâpehim̃ ti gatâyà ca râtriprabhâtâ(C °tâyâ) aruṇodga(C °ṅga)manakâ° C °tataḥ çakra svarûreṇa sthitaḥ am̃gadakuṇḍalaçarîra° BC °yitvâ valavima° C °râjo bha ° yam̃ prabhâ utsṛishṭho varṇṇe° B °bhânte sṛishṭâ varṇṇe°.

9. BC °rcchitâ kim̃°. — 10. C °ramishyanti ||.

11. C °lim̃dâ de°. — 12. B çakro ham asmim̃ de° C çakro ham asmim̃ bhadre vânâm i° BC °ndro trayastrim̃çânâm içvaro(C °raḥ) varam̃°. — 13. C °bhadra yam̃ kim̃ ° secchâmi | B °secchâsi | . — 14[1]. B °ndrasya prâja°. — 14[2]. B °ṇa vare° C °ṇa vadeti° B °putrâ me varehi | C °tro me varehi | . — 15. BC tasya dâ° B °jyaguṭikâ° BC °nnâ imâm̃°.

16. C °guṭikâm̃ ° tatas te pu° B °ti sim̃hâçayi(?)to ba° C °sim̃ho sadṛiço ba°. — 17. B °ke çamasaso na bha°. — 18[1]. C °tu balena rûpena pâ° B °tu vallena rûpeṇa yâvako bha° C °ti yan tam̃ aham̃°. — 18[2]. C °valam̃ datvà ja° B °datvâ ja° C °ntarhâyaparitvà trayastrim̃çe de° B °hâparitvà trayastrim̃°.

दानि अलिन्दाये देवीये वरं दत्त्वा जर्जरशालामन्तरहापयित्वा त्रायस्त्रिंशद्देवनिकाये प्रत्यस्थासि ॥

सा दानि अलिंदा देवी तां भैषज्यगुडिकां अंशुकस्य कोणे बन्धित्वा राजकुलं प्रविष्टा पद्मवर्णेन मुखेन परिशुद्धेहि इन्द्रियेहि । एवं विस्तीर्णे अन्तःपुरे मम पुत्रो भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा देवी राज्ञा इक्ष्वाकुना दूरतो एव द्वा[236[a]]रशालायां प्रविशन्ती दृष्टा पद्मवर्णेन मुखेन परिशुद्धेहि इन्द्रियेहि । राजा दानि देवीं पृच्छति ॥ पद्मवर्णो ते मुखो परिशुद्धानीन्द्रियाणि सुखं रात्रिं शयिताये क्रीडारती वा अनुभूता किंचित्ते उदारो कल्याणो लब्धो ति ॥ सा दानि देवो आह ॥ महाराज्ञ कुतो मे शयिताये सुखं क्रीडारतिर्वा अनुभूता । शक्रो सो देवानामिन्द्रो सो ब्राह्मणवेषं निर्मिणित्वा इहागतो । ततः मे सर्वरात्रि उत्थापेहि संवेशेहि गता प्रभातायां रात्र्यां अरुणोद्घाटकालसमये तं ब्राह्मणवेशमन्तर्धापयित्वा इन्द्रः स्वरूपेण स्थितः सर्वा च दिशां वर्णेनावभासयित्वा अहं वरं प्रवारिता वरं वरेहि भद्रे ।

शक्रो स्मि देवानामिन्द्रो त्रायस्त्रिंशान ईश्वरो ।
वरं वरेहि मे भद्रे यन्तुवं मनसेच्छसि ॥

तत्र महाराज पुत्रवरो याचितः पुत्रं मे वरं देहि ॥ तेन शक्रेण मम भैषज्यगुडिका दिन्ना इमां गुडिकां उदकेन विलोलयित्वा पिबाहि ततो पुत्रो भविष्यति सिंहासनपीठो बलवां परसैन्यप्रमर्दको उत्साहेन से लोके समसमो न भविष्यति अपि तु वर्णरूपेण पापको भविष्यति यं ते अहं न हृष्टतुष्टाये उपस्थितो ॥ सो दानि राजा

3. C so dâ° B °devîm̃ tâm̃° C °guṭikâm̃ am̃ ° ṇe bedhitvâ râ° B °vishṭo padma°. — 4. C °stirṇṇo anta°. — 5. C °devîm̃ râ° B °çantîm̃ dṛi° BC °dṛishṭvâ va° C °mukhe pariçuddhendriyena râ° B °çuddhe indriyehi râ°.

7. BC padmavarṇṇà(C °rṇṇa) te mukhâ pari° C °ddhâni indriyâni su° B °sukha râ ° yitâ kri° C °yitâ kriḍâm̃ vâ ratîm̃ vâ anu° B °bhûshitâ° C °udâno ka° BC °labdheti ‖ . — 9[1]. BC °yitâ su° C °sukha krîḍâm̃ ratim̃ vâ anu° B °vâ abhûtâ ça°. — 9[2]. C °ṇaveça nirmiṇitvâ° B °ṇavesha ni° C °gataḥ tato°. — 10. C tato me° BC °gatâ(C °tâye) pra° C °indra sva ° ṇa sthito sarvâ va di ° bhâsyayitvâ° BC °ritâ(C °tâ |) vareṇa bhadre çakro°.

14. BC çakro ham asmim̃ de ° ndro traya ° nam i(C °m î)çva° B °ro va°. — 15. BC °yan te manaso icchâ(C °sam iccha)si ‖ .

16[1]. C tato me ma° C °cito putro me°. — 16[2]. C °kreṇa devânâm indreṇa mama bhai ° guṭikâ dinnâ imam̃ guṭikâm̃ u° B °guḍi uda ° bâhi | tato° C °bâhi tatas te pu° BC °sim̃hâsapîṭhâ ba° C °rddakaḥ | utsâ ° ke samasamâ na bhavishyanti | api° B °shyati | api varṇṇa° C °pakoç ca bhavishya | yam̃ te sthitam̃ na hṛi° B °shyati | yam̃ te aham̃ nashṭatu° C °shṭâ aham evam upasthitâ | . — 19. C °rushṭâsi pâ° B °shṭo yâ(?) dâ°.

श्रुत्वा देवीये रुष्टो ॥ या दानि त्वं मया अनुज्ञाता किमस्य त्वया न हृष्टतुष्टाए उपस्थितो ॥ तेन दानि राज्ञा देवीये भैषज्यगुडिका रोषेण आछिन्ना ॥ सो दानि राजा भैषज्यगुडिकां शिलायां निघृषयित्वा उदकेन विलोलयित्वा पंचानां मानविकानां देवीशतानां कुशाग्रेण पिबनायेऽदिन्ना । सापि अलिंदा देवी ततो भैषज्यगुडिकातो पिबनाये न लभति मा देवी पापकं पुत्रं जनयिष्यति ॥ सा दानि अलिंदा देवी चेटीनां पृच्छति ॥ कहिं सा भैषज्यगुडिका कृता ॥ चेटीयो आह ॥ देवी तव सा भैषज्यगुडिका राज्ञा गृह्णीत्वा निषदायां निघर्षयित्वा पंचानां मानविकानां देवीशतानां पिबनाये दिन्ना ॥ देवी पृच्छति ॥ कतमाये निषदाये सा भैषज्यगुडिका ओघृष्टा ति ॥ चेटी आह ॥ इमाए देवि निषदाय सा भैषज्यगुडिका ओघृष्टा ॥ सा दानि अलिंदा देवी निषदाय उदकविन्दुं कृत्वा कुशाग्रेण जिह्वाग्रं कृत्वा अभ्यवहृतं । ताये अपि देवीये कुक्षिः प्रतिलब्धो । एवं दानि पंच देवीशतानि कुक्षिमन्तानि संवृत्तानि ॥

तानि दानि पंच देवीशतानि नवानां वा दशानां वा मासानामत्ययेन प्रसूतानि । [236b] एकूनपंचकुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया अक्षुद्रावकाशा परमाये शुभाये वर्णपुष्कलताये समन्वागता । अलिंदाये पि देवीये पुत्रो जातो दुर्वर्णो दुर्दृशो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादः महोदरो कालो मषिराशिवर्णो ॥ ते दानि वर्षवरा कंचुकीया च राज्ञो निवेदयन्ति ॥ महाराज एकूना पंचशता देवी प्रसूता एकूना पंच कुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया अलिंदाये देवीये पुत्रो जातो दुर्वर्णो दुर्दृशो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो कालो मषिराशिवर्णो ॥

1. C pâdâni ca tvam̃° B °tvam̃ dàni mayâ° C °shṭâ me upasthitâ ‖ B °to tena°. — 2[1]. C °guṭikâ°. — 2[2]. C °jâ tâm̃ bhai ° guṭikâm̃° B °ḍikâ çi° C °ghṛishṭayitvâ u ° kânâm̃ deviçatâ kuçâgraṇa pi° BC °bannâye°. — 4. C so pi alim̃° B °dâ de tato° C °guṭikâ° BC °bhati ‖ mâ° B °shyati sà dâ°. — 5. C °ceṭin âpṛicchati | B °ṭin âpṛicchati kahim̃°.

6[1]. C °guṭikâ°. — 6[2]. B ceṭâyo°. — 7. BC devi natu sâ° C °guṭikâ râ° BC °gṛihnitvâ nishi(C °shi)dâ° C °vikâçatâ de° B °bannâye°. — 8[2]. C kapamâye nishidâya sâ° B °nishidâ° BC °guṭikâ oghṛishṭâ ti(C °shṭeti |) ce°. — 9[2]. C imàya devi nishîdâye sâ° B °nishidâ° C °guṭikà oghrishṭâ | B °ghṛishṭhâ ‖ . — 10. BC °devînâm̃ nishi(C °shi)dâ° B °vindu kṛi°.

11[1]. B tâ api° C tân api devîye kukshi pra° B °labdhà ‖ . — 11[2]. B °kshimatinî sam̃° C °kshimatînâm̃ sam̃°. — 13. BC °sûtàni e°. — 14. C ekunâpam̃° B °çata jâ° C °diko darça ° matvâgatâ. — 15. C °rvarṇno dudṛiço° B °loshṭo sthûla° C °shṭho sthulaçiro sthûlapâdo ma° BC °lo mâsharâçi°.

17[1]. B °rshavaro kam̃ ° yati mahâ° C °yati | . — 17[2]. BC °sûtâ pam̃ca kumâraçatâ jâtâ(B °tâ |) ekûnà prâsâ° B °sâdi darça° C °lo duvarṇno dudṛiço sthûloshṭo sthûlaçiro° BC °lo màsharâçi ° rṇno çru°.

श्रुत्वा पुनः राजा इक्ष्वाकुः रुष्टो दौर्मनस्यजातो संवृत्तो । यं मया देवीये गुडिका पिबनाये न दिन्ना मा सा पुत्रं जनयिष्यतीति तत्कुतो देवीये एदृशो पुत्रो जातो ॥ वर्षवरा कंचुकीया आह ॥ महाराज यत्र देवेन निषदाय सा भैषज्यगुडिका निघृष्टा तत्र ताये निषदाये देवी उदकविन्दुं कृत्वा कुशाग्रेण जिह्वाग्रेण अभ्यवहृतं ततो देवीये पुत्रो जातो ॥ राजा आह ॥ मा मे कदाचिद्देवीये पुत्रो अग्रतो तिष्ठतु न इच्छामि एदृशं द्रष्टुं ॥ सो दानि इक्ष्वाकुः तेषां पंचानां कुमारशतानां एकूनकानां वर्णरूपं श्रुत्वा प्रहृष्टतुष्टो । तेषां रूपवन्तानां कुमाराणां अलिंदाये पुत्रं स्थापयित्वा सप्ताहं रमणीयानि जातकर्माणि क्रियन्ति श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकेषु अन्यस्य जनस्य विश्राणेति अन्नं पानं खाद्यं भोज्यं वस्त्रं गन्धं माल्यं विलेपनं तैलप्रणालिका प्रवाहिता घृतप्रणालिका च नानाप्रकारा पानप्रणालिका प्रवाहिता ॥ एकमेकस्य कुमारस्य चत्वारो धात्रियो उपस्थापितायो । कुमारस्य अन्या उद्वर्तेति सुपेति अन्या उच्चारप्रस्रावमपकर्षति अन्या स्तनं देति अन्या उत्संगेन धारयति ॥ अलिंदाये देवीये पुत्रे धात्रियो न दिन्ना । ततो अलिन्दाये देवीये स्वका उपस्थायिका दिन्ना ॥ एवं दानि ते कुमारा उन्नीयन्ति वर्धीयन्ति ॥ ततो राजा इक्ष्वाकुः सर्वेषां तेषां पंचानां कुमारशतानां कुशमिश्राणि नामा कृतानि । कोचि इन्द्रकुशो कोचिद्ब्रह्मकुशो कोचिद्देवकुशो कोचिदृषिकुशो कोचित्कुसुमकुशो कोचि द्रुमकुशो कोचि रत्नकुशो कोचित् महाकुशो कोचि हंसकुशो कोचि क्रोञ्चकुशो कोचि मयूरकुशो इत्येवमादि सर्वेषां कुशमिश्राणि नामा कृतानि [237a] अलिंदाये देवीये शुद्धं कुशो ति नामं कृतं ॥

1[1]. B °rushṭho dau° C °daumanasya° B °vritto yâ ma°. — 1[2]. BC yâ mayâ de° C °pibannâye na dinnâḥ mâ sâ taṁ pu° B °sâ naṁ pu ° titi ‖ tat ku° C °vîyedṛi ° tro jâtaḥ ‖ B °jâto va°. — 3[3]. C °vena nishîdâye sâ bhai ° guṭikâ° B °ghṛishṭhâ ta° BC °tra ye nishîdâye devî(C °vîye) u° B °hṛitato de° C °jâta ‖ . — 5[2]. C °kadâci devîye putro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid devîye putro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid devîye putro agra° B °tro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid devîye putro agra° BC °dṛiço dra°.

6. C °kshvâkus teshâṁ paṁ ° hṛishṭo tushṭo B °tushṭho te°. — 7. C °rmâṇi kṛitâni kîyanti | çravaṇabrâ ° kebhya anya° B °çrâneti | annaṁ° C °gandhamâlyaṁ vilepanaṁ tatailapraṇâlikâ pravâhitâ nânâ° B °ghṛitapràçâlikâ vâ nânâ° C °pânapravâhitâ | B °pânapraçâlikâ pravâhitâ e°.

11[1]. B °dhâtṛiyo u° C °dhâtṛiyo u° BC °tâyo ku°. — 11[2]. C °dvatteti | anyâḥ supe° B °rtteti anyâ supe° BC °ccârapramrâva° B °rshati ‖ anyâ sta°. — 13[1]. B °dhâtṛiyo° C °dhâtrîyo na dinnaḥ tato°. — 13[2]. C °viye tvakâ u ° yikâ dinnâḥ e°. — 14. C °vaddhiyanti ‖ . — 15. C °kuḥ teshâṁ sarveshâṁ paṁ° B °tâni koci i° C °tâni kvacid i°.

16. C kvacid indrakuço kvacid brâhmaṇakuço kvacid de ° ço kvacid ṛi ° kvacit kusumakuço kvaci drumakuço kvacid ratna° B °d ṛishikuço kecit kusumadrumo koci ratna° C °ço

राजा दानि इक्ष्वाकुः सर्वेषां एकूनपंचकुमारशतानां दारकक्रीडापनकानि नानाप्रकाराणि देति देवीये पुत्रस्य कुशस्य क्रीडापनकं न देति ॥ ततः कुशो कुमारो यं वा क्रीडापनकं अभिप्रेतं भवति तेषां भ्रातॄणां आच्छिन्दित्वा क्रीडित्वा रमित्वा पुनर्देति ॥ एवं दानि राजा इक्ष्वाकुः तेषां कुमाराणां नानाप्रकाराणि क्रीडायानकानि देति हस्तियानं अश्वयानं रथयानं नानाप्रकाराणि उदाराणि राजार्हाणि कुशस्य कुमारस्य यानं न देति । कुशो पि कुमारो यं से यानं अभिप्रेतं भवति हस्तियानं वा अश्वयानं वा रथयानं वा युग्ययानं वा शिविका वा स्यन्दमानिका वा गल्ली वा अर्धगल्ली वा पत्त्रयानं वा आकाशयानं वा तेषां भ्रातॄणां आच्छिन्दित्वा वहित्वा व पुनर्देति किमेतानि रक्षित्वा ति ॥ एवं दानि ते कुमारा विवर्धमाना यं कालं विज्ञप्राप्ता सप्तवर्षा वा अष्टवर्षा वा ततो शिक्षीयन्ति लेखायं पि लिपियं पि संख्यायं पि गणनायं पि मुद्रायं पि धारणीयं पि हस्तिस्मिं पि अश्वस्मिं पि रथस्मिं पि धनुस्मिं पि वेणुस्मिं पि धाविते जविते प्लविते इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे वा नियुद्धे वा छेद्ये वा भेद्ये वा हेठ्ये वा संग्रामशीर्षायां वा राजमायाचारे सर्वत्र निश्चिता गतिगताः ॥ कुशकुमारं न कोचि शिल्पं शिक्षयति स्वकाय बुद्धीय स्वकाय प्रज्ञाय स्वकेन वीर्येण सर्वेषान्तेषां भ्रातॄणां अन्यस्य महाजनकायस्य सुशिक्षितः । इष्वस्त्रज्ञाने सुशिक्षितो सर्वशिल्पायतनेहि अपरापरेहि च सर्वेषां कुशो कुमारो विशिष्यति ॥

तस्य दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति ॥ यं नूनाहं इमां पंच कुमारशतां मीमांसेयं को इमेषां ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ तेन दानि राज्ञा इक्ष्वाकुना

kvacit mahâ ° kuço kvacin kromcakuço kvacit mayûrakuço kvaci hamsakuço itye ° çrâmi nâmâni kṛi° B °çrâni nâmâ kṛitâni aalimdâ° C °çuddha kuço ti nâma kṛitam | .

1. C °pamcaçatânâm dârakam krî ° râṇi devî° B °çasya krîdâyanakam°. — 2. C tato kuço ° shâm bhrâtṛiṇâm° BC °ṇâm acchi°. — 4. C °kshvâkus teshâm° BC °ni deti | hasti° C °çvayânam catha° BC °rhâṇi | kuça°.

6. C °çivikâçya vâ syandakânikâ vâ gallikâ vâ agallî vâ pa° BC °patrayânam vâ âkâça° C °bhrâtṛiṇâm acchinditvâ aṇḍitvâ vâhitvâ vâ pu° B °ṇâm acchinditvâ vâhitvâ vâ punar deti | ki° C °kshitveti | . — 9. BC °kumâro vi° C °tataḥ çekhîyanti le° B °lipiyam sam° nusmim pi ce kasmim pi dhâvite javi pla° C °nusmim pi ca kasmim pi ca dhâ° BC °jñâne yuddha vâ ni(B °ti)yuddhe vâ chedye(C °cchede) vâ bhe° C °bhedye vâ hâthe vâ sam° B °râjâmâcâryam | sarva° C °râjâmâtyâcâryyam sarva° B °çcitrâ pati° C °çcitâ pa gati°. — 14. C °ram na kvaciç çilpam çikshiyati° B °kshayeti° C °buddhiya svakâ ° ṇa teshâm sarveshâm bhrâ ° janakâya suçikshito i°.

16. C °shâm kumâro virçishyati || . — 18[1]. B °ti yam nû°. — 18[2]. B °çatânâm mâsâmseyam ko° C °çatânâm mâmsavam ko°. — 19. B te dâni râjâ i° C te dâni râjñâ° B °râpi eko ° modako mahântam te° C °ko mahântam krito | te ° rehi modakânâm ma-

पंच मोदकशता कारापिता एको मोदको महान्तो तेषां मोदकानां मध्ये स्थापितो अपरेहि मोदकेहि ओच्छादितो यो एतं महान्तं मोदकं गृह्णीष्यति तमहं ज्ञास्यामि एषो ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः तं मोदकराशिं कृत्वा पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा आमन्त्रयति । शीघ्रं चीहि तालेहि मोदकराशितो एकमेकं मोदकं गृह्णथ ॥ ते दानि कुमारा सर्वे प्रथमं पि धाविता पश्चात्कुमारो प्रधावितो । सो कुमारो सर्वेषां भ्रातॄणां वामदक्षिणेन [237b] हस्तेन अवगूहित्वा तं महान्तं मोदकं गृहीतं ॥ तस्य राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति । एषो कुशो कुमारो ममात्ययेन राजा भविष्यति । एषो च दुर्वर्णो दुर्दृशो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो अप्रियो प्रतिकूलो दर्शनाये । को एतं राजं धारयिष्यति । यं नूनाहं द्वितीयं पि इमां कुमारां जिज्ञासेयं । आहारदेशकाले इमे कुमारा संमुखं परिवेशापयिष्यं । यो एतेषं प्रथमं भोजनं प्रतीच्छिष्यति अहं ज्ञास्यामि एषो ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः आहारदेशकाले तां पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा पुरतो निषीदापयित्वा भोजनं अल्लीपयति । ते पि कुमारा भोजनं प्रतिपालेन्ति । सो कुशो कुमारो तं भोजनं भूमिये प्रतीच्छति यत्तकेन स भोजनेन अभिप्रायो तं भूमीयं ओदनस्य राशिं करोति । तत्रैव उपरि व्यंजनानि प्रतीच्छति पृथिवीनिश्रितं भुंजति ॥ तस्य दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति ॥ एषो कुशो कुमारो ममात्ययेन राजा भविष्यति पृथिवीश्वरो पृथिवीनिश्रितं परिभुंजति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः अपरेण कालेन पुरोहितं पृच्छति । उपाध्याय को इमेषां कुमाराणां ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ पुरोहितो आह ॥ महाराज एषो हि कुशो कुमारो देवस्यात्ययेन राजा भविष्यति । एतस्य राजलक्षणाः ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः

dhye sthâpito aparehi modake ° dito yâm evam̃ modakam̃° B °dito yâ evam̃ modakam̃° BC °grihnîshya° B °syâma esho° C °syâmah | esho°.

3. B sâ dâ° C °dakam̃râçim̃ kritvâ tâm̃ pam̃° B °yati çî°. — 4. C çrîghram̃ tîhi târehi modaka° B °ghram̃ grihitâle° BC °grihnatha ‖ . — 5. BC °ni kumâro sarve ° to so°.

6. B °stena atagû°. — 7[1]. BC °ti e°. — 8. C esho ca duvarnno durdri° B °ço sthûloshto sthûlaçi° BC °kâlo màsharâçi° B °priyo patisthûlo darçayeko | e° C °priyo apratikulo darçanâya ko | e°. — 10[1]. BC ko | etam̃° B °râjâm̃ dhâ ° ti yam̃°. — 10[2]. C °mârâ ji° B °râm̃ vijñâsayam̃ âhâ°.

11[1]. C âharade° B °sam̃sukham̃ parideçâ°. — 11[2]. C °cchishyasi | aham̃°. — 12. C °âharanade° BC °llipayitvâ te°. — 14[1]. BC tenâpi ku° C °pâlayanti so°. — 14[2]. C °nam̃ bhûmiye praticchati | yatta ° çim̃ kritvâ ka°.

16[1]. C tatraivam upari° B °bhum̃janti | . — 17. BC °shyati | prithiviçva° C °çvaro niçri°. — 18. B °kârena pu° BC °ti u°. — 20[2]. C °sho kuço° B °vishya | .

21[1]. BC °nâh so°. — 21[2]. C °râja i°.

पुरोहितस्य श्रुत्वा दुःखितो संवृत्तो ॥ को उपायो भवेया यं एषो कुशो कुमारो ममात्ययेन राजा न भवे । यं नूनाहं राजकुले देशे देशे गुह्यप्रदेशेषु महानिधानानि निखनेयं अदृष्टानि केनचि । यो इमा निधानान्ममात्ययेन जानेया बुद्धेया उत्खनयेया सो राजा भवेया अप्येवं नाम अन्यो कुमारो राजा भवेया ॥ तेन दानि राज्ञा इक्ष्वाकुना राजकुले देशे देशे गुह्यप्रदेशेषु महानिधानं निखतं अदृष्टं केनचि ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः दीर्घस्याध्वनो त्ययेन मरणकालसमये अमात्यानुशासति ॥ भो भणे अमात्या यो इमेषां पंचानां कुमारशतानां ममात्ययेन इमानि निधानानि व जानेया बुद्धेया उत्खनयेया तं राज्येन अभिषिंचथ । अन्ते निधिः वहिर्निधिः न चान्ते न वहिर्निधिः चतुर्णां शालराजानां हेष्ठतो चतुरो नि[238a]धिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः योजने निधिः मोचने निधिः वृषाग्रे निधिः पर्वते निधिः यतो च वैरोचनो अभ्युदेति ततः निधिः प्रभंकरादित्यं यत्रास्तमेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः यो अमात्याहो इमां कुमारो निधानां जानाति उत्खनापेति अनाचिचितो तं राज्येनाभिषिंचथ । सो व राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः एवममात्याननुशासित्वा कालधर्मेण संयुक्तो कालगतो ॥

ते दानि पंच कुमारशता पितुः कालगतस्य राज्यहेतोः अन्यमन्यं विवदित्वा अहं राजा अहं राजेति न चान्यमन्यं विहिंसन्ति धार्मिकत्वात् ॥ तदा अमात्या कुमाराणां जल्पन्ति ॥ कुमाराहो मा विवदथ । तेषां वो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य आणत्ति-

1. B °yâ ya esho° C °yâ yo esho° B °bhave yaṁ nû° C °bhaveyaṁ | yaṁ°. — 2. C °le deçe deçe mahânidhâṇaṁ gṛihyapra° neyâ | adṛi° B °neyâ adṛi° BC °dṛishṭaṁ kena° B °ci yo° C °cid yo i°. — 3. C °imâṁ ni° BC °neyâ na bu° B °ddheyâ uptakanoyeyâ so° C °ddheyâ nâpta(*ou* °kha?)nopeyâ so râ° veyâ nushpetaṁ nâma° B °yâ | apyeta nâma° BC °anye ku°. — 4. BC °khanaṁ adṛi° B °kenaci so° C °kenacit so dâ°.

6. C °kshvâku di° B °dhvano tyeyena ma° tyân ânusâ sahitena bho° C °tyânâm anuçâ°. — 7. C ho bhaṇe° B °çatânâṁ amâtya° BC °dhânâni vâ jâ° B °ddheyâ uptakanâyeyâ te râjye° C °ddheyâ upta(°pha?)nâpeyâ taṁ râ° B °abhiṁcatha ante°. — 8. B ante nidhiḥ na cânte na vahir nidhiḥ catu° C ante nidhiḥ anyaṁ tena vahi nidhiḥ catu° BC °turṇṇâ râjaçâlânâṁ heshṭato caturo° C °yojarnanidhiḥ mocananidhiḥ vṛi° BC °gre nidhiḥ yato ca vai° bhyude(C °dde)ti | tataḥ(C °tato) ni° C °karoditya yatrâ° C °m eti putro nidhiḥ yatra de° pi nidhito° B °pi nito nidhiḥ yo amâho imâṁ° C °ro nidhânaṁ jânanti upta-(*ou* °pha)nâyeti anâvishkṛitaṁ | taṁ râjyaṁ na abhi° B °jânâti | uptkânâpeti | anâciptikaṁ taṁ râjye° BC °shiṁcyatha.

14[2]. C °evaṁ mamâtyayenânuçâsayitvâ° BC °yuktâ kâ°.

16. C °çatâni pi° sya râjyaṁ hetoḥ anye anyaṁ vivâdi° B °hetoḥ || anyam anyaṁ vidi°. — 17. C °mâtya ku° B °nti ku°. — 18[1]. C °vivâdatha. — 18[2]. BC na teshâṁ râjñaḥ C °jñâ) i° sti pi°.

का अस्ति । पितरि मरणकालसमये संदेशो दिन्नः यो पितरि संदेशं जानिष्यति सो राजा भविष्यति ॥ कुमारा आहुः ॥ अमात्याहो एवं तु यथास्माकं पितरि संदेशो दिन्नो आख्यायथ ॥ ते दानि अमात्या पंचानां कुमारशतानां पुरतः तं राज्ञो इक्ष्वाकुस्य संदेशं परिकीर्तेन्ति । अन्ते निधिः वहिर्निधिः नैवान्ते न वहिर्निधिः चतुर्णां शालराजानां हेष्ठतो चतुरो निधिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः योजने निधिः मोचने निधिः वृक्षाग्रे निधिः पर्वताग्रे निधिः यत्र च वैरोचनो अभ्युदेति ततो निधिः प्रभंकरादित्यं यत्रास्तमेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः । कुमाराहो इमं वो पितरेण इक्ष्वाकुना संदेशो दिन्नः यो युष्माकं इमान्निधाना निक्षिप्तां जानिष्यति उत्खनयिष्यति सो व राजा भविष्यति ॥ एकूनपंचकुमारशता निधानान् कीर्तियमानान्न जानन्ति न बुध्यन्ति कुशो महाबुद्धिर्महामीमान्सको सर्वं अर्थं उपगतो परिशुद्धो ॥ सो दानि आह ॥ अहमेतं पितरि वचनं तत्र भो निवेदयिष्यामि ॥ ये युष्माभिर्निधाना परिकीर्तितास्तान्सर्वानुत्खनापयिष्यं ॥ यं तातेन वुत्तं अन्ते निधिः अभ्यन्तरं राजकुलद्वारे देहलाय अभ्यन्तरतो निहितो निधिः ॥ तं प्रदेशं अमात्यहि उत्खनापितं महानिधानं ॥ यन्तातेन वुत्तं वहिर्निधिस्तस्यैव देहलाय वाह्यतो निहितो निधिः । तं पि महानिधानं कुमारेण उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं नैवान्ते न वहिर्निधीति तं मध्यमद्वारे देहलाये हेष्ठतो निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं

1. C pitaraṁ maraṇa ° ye saṁdeṅnaḥ yo pitaraṁ saṁdeçaṁ°. — 2[1]. BC kumâro âhuḥ (C °âha) ‖ . — 2[2]. BC amatyâ° C °vaṁ tu ° yathâ asmâ ° deçe di°. — 3. B °kirttanti ante° C °kîrttayanti | . — 4. B anter nidhiḥ° C ante nidhiḥ vahi nidhiḥ nai ° nâṁ heshṭatoç caturo° B °heshṭato catu ° gare nidhiḥ moca° C °gare nidhiḥ jojane nidhiḥ mo° BC °rvatâgre nidhiḥ yato ca vai° B °vailocano° BC °bhyuddeti tato nidhiḥ(B °dhiḥ ‖) pra° C °ditya yatrâstam eti tatrâpi nidhiḥ° B °hiyati tatrâ°.

8. B kumârâ pi i° BC °maṁ vâ pi° C °dinno yo yu ° dhânâ nikshiṁtâṁ jâ° B °dhânâ nikshitâṁ jânishyati uptanâyishyati | so vâ râ° C °uptkanâkayishyati so râ°. — 10. C ekunapaṁ° BC °çatâṁ nidhânâṁ kîrttaya° C °so mahâbuddhiḥ mahâmimâṁçako sarvârtham upaga ° çuddhaḥ | .

11[1]. C amâtyâho aha°. — 12. C °rttitâs tâṁ sarvân uptkanâpa° B °rvâm uptkânâpa° C °shyaṁ yaṁ tâ°. — 13. BC yaṁ tântena vu° C °nte nidhin ti | abhya° B °ntaraṁ râjakumâraṁ râjakula° BC °dvâle deharâya abhyantaratâ nihi ° dhiḥ taṁ°. — 14. C °tyehi ptkanâpi° B °uptkânâpitaṁ | ma° BC °naṁ tena°. — 15[1]. C tena vuttaṁ vahir nidhin ti ta° B tena vustaṁ vahi° BC °syaivaṁ deharâya°. — 15[2]. C °uptkanâpi° B °uptkânâpitaṁ yan tâ°.

16. C yaṁ tântena vu° B °vustaṁ | nai° B °vahiḥ nidhi ti taṁ° C °r nidhin ti | taṁ ma ° halâya hashṭato nihi° B °heshṭato nihi ° dhiḥ taṁ°. — 17. BC °pi kumâreṇa mahânidhânaṁ uptkanâpi(B °ptkânâmi)taṁ | .

उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं चतुर्णां शालराजानां हे[238b]ष्ठतो चतुरो निधिः यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पर्यंको शालमयो सुवर्णपादेहि ओनद्धः शय्यां कल्पयति तेषां पर्यंकपादानां हेष्ठतो चतुरो निधिः ते पि कुमारेण महानिधाना उत्खनापिता ॥ यन्तातेन वुत्तं समुद्रे निधिन्ति या राजक्यअशोकवणिकायां क्रीडापुष्किरिणी तत्रापि निहितो निधिः । तत्रापि कुमारेण क्रीडापुष्किरिणिकातो उक्कट्टापितो ॥ यन्तातेन वुत्तं सागरनिधिं ति यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य स्नापनशालाये उदुपानं तत्रापि निहितो निधिः । तं कुमारेण उदुपानातो महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं योजने निधिन्ति यस्मिं प्रदेशे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य यानं युज्यति हस्तियानं वा अश्वयानं वा युग्ययानं वा तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं मोचने निधिन्ति यत्र अभिरक्षणप्रदेशे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य यानं मुच्चति हस्तियानं वा अश्वयानं वा युग्ययानं वा तत्रापि निहितो निधिः । तं कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं वृक्षाग्रे निधिन्ति यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य दर्शनशालायां महावृक्षं तस्य सूर्येण उदयन्तेन यत्र अग्रच्छाया निपतति अस्तमितेनापि सूर्येण यत्र चरिमा छाया निपतिता तत्रापि निहितो निधिः । ते पि कुमारेण द्वे महानिधाना उत्खनापिता ॥ यं तातेन वुत्तं पर्वते निधिन्ति यत्र शिलापट्टे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य शीर्षस्नानं वर्णकं च विलेपनं च पिष्यति तत्र हेठतो निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं यत्र वैरोचनो भ्युदेति निधिन्ति यत्र तातो इक्ष्वाकु इक्षुणा जातो तत्रापि निहितो

1. B yan te tâtena° C yan te tântena vu° BC °heshṭato catu ° dhiḥ | ya° C °sya paryyam̃kena mayâ su° BC °rṇṇapâtrehi o° C °onaddho çeyyâm̃° BC °yati | teshâm̃ pa°nâm̃ heshṭato catu°nâ uptkanâpi° B °pitâ ya°. — 4. B °ttam̃ | sa° BC °nti yo râjyam̃ (B °râjakyam̃) aço° C °pushkariṇi° B °pushkiriṇi°. — 5. C °krîḍyâpushkari° BC °riṇikâto° C °utkanâpi° B °kkaṭṭâpitâ | .

6. C yam̃ tâte ° gare nidhim̃ ti yatra câjno i ° lâya udupânam̃ tatrâpi hi nihi° B °trâpi hito nidhiḥ tam̃°. — 7. C tam api ku ° nam̃ uptkâpitam̃ B °uptkanâpitam̃ | . — 8. B °dhin ti tasmim̃° BC °jyati | hasti° C °vâ yugyeyânam̃° BC °uptkanâpitam̃ yan tâ°. — 9. BC °ttam̃ ‖ mo ° bhilakshate(C °kshaṇe) pra° C °mucyati hasti° B °muccasmim̃ pradeçe râjño ikshvâkusya yânam̃ hasti° BC °açvayânam̃ vâ yânâyânam̃ vâ ta ° dhiḥ tam̃°.

11. BC °uptkanâpi° B °tam̃ yan tâ°. — 12. C yam̃ tâte vu° BC °ttam̃ | vṛikshâ° C °kshâgranidhi ° ksham̃ tasya suryyeṇa u° B °gracchâyi nipatati° C °pi suryyeṇa ya° B °mâcchâ nipati° C °mâcchâyâ nipatati tatrâ°. — 14. C °uptkanâ° B °uptkânâpitâ yam̃ tâ°. — 15. BC °ttam̃ ‖ parva ° lâpatrâ râjño° B °çirsham̃snâ ° rṇṇakam̃ ca vile° C °rṇṇakam̃ vilepanam̃ ca yishya ° tra heṭhe nihi° B °heto(?) nihi°.

17[1]. B °uktvânâpitam̃ yan tâ° C °uptkanâpitam̃ | . — 17[2]. B °ttam̃ ‖ ya° BC °bhyuddeti nidhin ti yatra tâ(C °trâ)to | ikshvâ° C °hito nidhiḥ tam̃° B °dhi tam̃°.

निधि । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यं पि तातेन वुत्तं यत्र प्रभंकरादित्य अस्तमेति तत्र निहितो निधि त्ति यत्र इक्ष्वाकु कालगतो तत्रापि निहितो निधिः । तं पिं कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यं तातेन वुत्तं यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः यत्र राज्ञा इक्ष्वाकुना पंच कुमारशता परिविषापिता तत्रापि निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानमुत्खनापितं ॥ एवं तेन कुशेन कुमारेण तानि निधानानि उत्खनापियमानानि अमात्या च कुमारा च पुरोहिता च ब्राह्मणराजाचार्या च भटबलाग्रा च नैगमजनपदा च सर्वे कुशस्य कुमारस्य तत्र निधानेषु उत्खनापियमानेषु विस्मयमापन्ना । अहो [239a] कुशस्य कुमारस्य महाबुद्धि महामीमान्सा यत्र दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य राजकुले देशे देशे महानिधानं निहितं तं सर्वं कुशेन ज्ञातं सर्वं च उत्खनापितं । एषो राजा भविष्यति ॥

तेषां दानि अमात्यानां एवं भवति । मा हैव तावत्कुशेन कुमारेण अन्येषां सकाशातो श्रुतं भविष्यति भूयो भूयो अन्येनार्थेन विज्ञासेम ॥ ते दानि कुमाराणां अमात्या जल्पन्ति ॥ कुमारा यो युष्माकं सर्वा देवान्वन्दित्वा प्रथमं सिंहासने उपविशिष्यति सो राजा भविष्यति ॥ ते दानि एकूनपंचकुमारशता नानाप्रकाराणि यानानि अभिरुहित्वा शीघ्रं शीघ्रं त्वरमाणरूपा येन देवकुला तेन देववन्दका प्रधावन्ति ॥ सो पि कुशो कुमारो येन सर्वसौवर्णं अभिषिचनीयसिंहासनं तेनोपसंक्रमित्वा चतुर्दिशं देवानां अंजलिं कृत्वा पूर्वराजचित्तीकारेण च तं सिंहासनं प्रदक्षिणीकृत्वा उपविष्टः ॥ सो हि कुशो कुमारेहि अमात्येहि भटबलाग्रेहि

1[1]. C tam̃ api kumâro ma ° nam̃ uptkanâ° B °ulkvanâ°. — 1[2]. C yan tâtena vu ° m eti tata nihito nidhin ti yatra° B °hito nidhim̃ ti yato ikshvâ°. — 3[1]. BC °reṇa vuttam̃ mahâ° C °dhânam uptkanâ° B °ultkanâ°. — 3[2]. BC yatra de° B °hiyam̃nti° BC °dhiḥ yam̃ pi tâtena vuttam̃ | yatra râ° C °çatâni pari° B °pitâ | tatrâ ° dhiḥ tam̃°. — 5. B °nam ultkânâ° ‖ C °nam uptkanâ°.

6. BC evam̃ tâni ku° B °kuçalena kumâreṇa çatâni ni° B °ullkanâpi° C °uptkanâpi ° jâcâryyâç ca bhaṭṭabalâ° BC °dâ ca sarva ku ° tra nidhâne ullka(C °uptka)nâpi° C °panno | B °panno a°. — 8. B ahaḥ kuça° C °buddhiḥ mahâmîçâ yatra° B °mîmâtsâ yatra° C °nam̃ sam̃nihi ° tam̃ | tam̃ sarva ku° B °hitam̃ tam̃ sarva kuçalena jñâ° C °jñâtam̃ sarva ca ukkâapivam̃ e° B °uttkanâpitam̃ e°.

12[2]. C mâ heva° B °va tâ kuçe° C °çeṇa kumâ ° kâçoto° BC °çruto bha ° ti | bhûyo bhûyo(C °yaḥ) anye° B °rthena vijñâsemo | C °semaḥ te dâ°. — 13. C °dâni amâtyo kumârâṇâm̃ ja° B °amâtyo ja° BC °jalpati ku°. — 14. BC °râho yu° B °sarvam̃ de° C °devâm̃ vandi ° ne upapraviçishyati so° B °upaviçyati ‖ so râ ° shyati te dâ°. — 15. BC °rûpo ye°.

17. B °sarvam̃ sau° BC °shecanîyam̃ sim̃ ° citrikare° C °ṇikṛitya upatishṭhaḥ bho hi° B °vishṭa ‖ . — 19. BC bho hi kuço° B °kumâro hi amâtye° C °kumâro amâtyehi bhaṭṭaba° C °naigamajânapa° BC °shashṭhibi naga° C °nigamajânapa° recito | esho râjeti evam̃°.

च नैगमजनपदेहि च अयं पण्डितो ति कृत्वा राज्ये भिषित्तो सर्वेहि षष्टीहि नगरसहस्रेहि निगमजनपदेहि राजामात्येहि कुमारेहि च अभ्यर्चितो एषः राजा ति । एवं दानि कुशो कुमारो राज्यं प्राप्तो ॥

सो दानि राजा कुशो यं कालं राज्यं प्राप्तः ततो मातरं अलिन्दां देवीमभिवादयित्वा सत्कृत्वा गुरुकृत्वा मानेत्वा पूजेत्वा एवं दानि राजा कुशो चिरं कालं धर्मेण राज्यं कारापयित्वा अपरेण कालेन तां देवीमलिन्दां मातरं विज्ञपेति अम्बे भार्यां मे अग्रमहिषीमानेहि प्रासादिकां दर्शनीयां यस्या अन्या स्त्री सदृशा न भवेत् ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रूपेण प्रासादिकां दर्शनीयां भार्यां दास्यति । पापिकां एव रूपेण भार्या आनयिष्यामि या ते उल्लासं न करिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे यदि पापिकां मे भार्यां आनयिष्यसि न तामहं पापिकां भार्यां पादेन वा पाणिना वा स्पृशेयं । प्रासादिकां दर्शनीयां मे भार्यां आनेहि । न मे अम्बे श्रुतं वा दृष्टं वा राजा पापिको ति नापि राजा पापिकाये स्त्रियाये सार्धं अभिरमति शोभनां व मे भार्यां अम्बे आनेहि ॥ अलिन्दा देवी आह ॥ पुत्र सुखं जायापतिका अन्योन्यसमलक्षणा संवसन्ति न चान्यमन्यं अभिमन्यन्ति । कल्याणरूपा भार्या पापकं रूपेण पतिं अभिमन्यति । क[239b]ल्याणरूपो पतिः पापरूपाये भार्याये अभिमन्यति ॥ यादृशा ते पुत्र भार्या योग्या तादृशान्ते भार्यां आनयिष्यामि पापिकां रूपेण या ते पुत्र नाभिमन्यिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे न मे पापिकाये भार्याये कार्यं । असदृशां मे रूपेण भार्यामानेहि ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रूपेण कल्याणरूपां भार्यान्दास्यति ॥ कुशो राजा आह ॥ अम्बे दूरातो मे अर्थहिरण्यसुवर्णेन व्ययकर्मेण कल्याणरूपां भार्यां आनेहि ॥

3. C °jyaṁ prapto | . — 4. B °ptaḥ || ta° BC °jetvâ | evaṁ° B °apalena kâleṇa tâṁ devîṁm ali° C °lindâ mâta° B °vijñeti ambo bhâryâ me agramahishim âne° C °jñapenti | ambe bhâryyâ me agra ° nyâyâṁ stri°.

8². C pûtra° C °dâsya pâpi°. — 9. C pâpikân evaṁrû° BC °bhâryâ âna° C °mi | yan te u° BC °llâpaṁ na°. — 10². B °di pâpikân me bhâ° BC °bhâryâñ ca ânayi° C °si | na tâvad ahaṁ° BC °çeyaṁ prâ°.

11. C °bhâryyâ â° B °nehi na me°. — 12. BC °çobhanaṁ ca me bhâ° C °bhâryyâ a°. — 14. B °khaṁ jâpati° C °khaṁ jâpatnikâ anyonyaṁ samalakshiṇâḥ saṁvaçâsti na câ° nyati | . — 15. BC °pâpakarûpeṇa pati(C °tinâ) abhi°.

16¹. C °bhimanyeti || . — 16². C yâdṛiçâ te patra bhâ ° dṛiçâ te bhâryyâ âneyi° BC °mi | pâpikâḥ rû° C °yân te putre nâ°. — 18². B ambe durâto me na me pâ° C °na me pâpakâye bhâ° B °ryaṁ a°. — 18³. B adṛiçâ me rû° C °dṛiçâyeṇa bhâryyâ°. — 20¹. C râjâ kuço âha || . — 20². BC ambe durâ° C °vyapakṛishṭena kalyâ° B °rmeṇa karmeṇa kalyâ° C °bhâryyâ â°.

सा दानि अलिंदा देवी अमात्यां पुरोहितां शब्दापयित्वा आमन्त्रयति ॥ भवन्तो राज्ञो कुशस्य भार्या अग्रमहिषीं जानथ यादृशा राजकुले बहुनां स्त्रीसहस्राणां अग्रमहिषी ज्येष्ठा भवेया ॥ ते दानि अमात्या पुरोहिता च देवीय प्रतिश्रुत्वा समन्ततो नगरजानपदेषु ब्राह्मणा च दूता च विसर्जिता । गच्छथ भवन्तो यादृशा इह कन्या राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुपुत्रस्य योग्या भवेया तादृशीं कन्यां जानथ ॥ ते दानि ब्राह्मणा च दूता च षोडश जनपदानन्वेषमाना शूरसेनेषु जनपदेषु कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र अनुप्राप्ता ॥ तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा राज्यं कारयति । तस्य सुदर्शना नाम धीता प्रासादिका दर्शनीया यस्या सर्वे जंबुद्वीपे रूपेण सदृशा अन्या कन्या नास्ति ॥ सा दानि राजधीता महता राजच्छन्दीये महता राजानुभावेन महता समुदयेन चतुर्घोटं अश्वरथं अभिरुहित्वा वयस्यकाहि च चेटिकाहि च परिवारिता उद्यानभूमिं निर्धावति । तेहि ब्राह्मणेहि दूतेहि च दृष्टा । तेषां दानि भवति । इयं राजकन्या सुष्ठु प्रासादिका दर्शनीया इयं राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी योग्या ॥ ते दानि ब्राह्मणा दूता च अपरं दिवसं कल्यतो एव प्रावरिय निवासयित्वा च राजकुलद्वारे स्थिता । यं कालं राजा महेन्द्रको दर्शनशालायां उपविष्टो ते दानि ब्राह्मणा दूता च राज्ञो भिवादयित्वा पुरतः स्थिता ॥ सो दानि ब्राह्मणो राज्ञो महेन्द्रकस्य जयेन वर्धापयित्वा एतदुवाच ॥ महाराज वाराणस्यां कुशो नाम राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पुत्रो सो ते सुदर्शनां स्वधीतरं भार्यार्थाय वरेति ॥ सो दानि कुशो राजा अभिलषितो यथा षष्टीनां नगरसहस्राणां राज्यं कारयति ॥ त[240ª]स्य महेन्द्रकस्य भवति । अनुरूप एदृशस्य पुरुषस्य सम्बन्धो ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तं ब्राह्मणं दूतां च जल्प-

1[1]. C °limdàm devim amâ°. — 1[2]. C °bhâryyâ agra° BC °tha | yâ° C °bahuṇâm stri° mahishi jye°. — 3. C °nagararâjâ° BC °hmaṇo ca dû° C °rjjitâḥ ‖ B °rjità gaccha°. — 4. C °bhaganto yâ ° ha kamnyâ râ ° kshvâkusya pu°.

6. C °hmaṇadûtâ ca shodadamahâjanapadât aṇva° B °padât ‖ kaṇṭhamânâ çû° C °çûlase ° deshu kamnyaku° B °deshu kaṇḍakubjam° C °tram anuprâptâḥ ‖ . — 7. C °ndrako marddakarâjâ°. — 8. C °niyâ manoramâm yasyâ sarva jam° B °sarvam jam° C °dṛiçâ kanyâ°. — 9. B °catudyota açvarathe abhiruhitvâ ca yasya kâhi ca ce° C °caturghoṭa aaçvrathe abhitvâ ca yasyâ kâhi ca ceṭihi ca parivâritâni udyâ° B °vati tehi°.

11. BC °drishṭvâ te°. — 12[2]. C °jakamnyâ su° BC °sushṭu prâ° C °yam râjña ikshvâkusya agra°. — 13. C °hmaṇadû° B °kalpato evam prâ° C °kalpayato evam pravaliya nivâ° B °riya 'nivâ° C °dvâle sthi°. — 14. C °upaviçyaḥ te dâ° B °shṭo | te dâ° C °hmaṇadûto ca° C °rato sthi° BC °sthito | .

16. C °vaddhâpa°. — 17. C mahârâjâ vâ° B °putre sâ te su° C °tro sâ te sudarçanâ dhi° B °rçanâ sva° C °rthâya veti | . — 18. BC °bhirakshi° C °kshito ya° BC °shashṭhinâm°. — 19[1]. BC °vati anu°. — 19[2]. BC °rûpam e° C °bandhaḥ so° B °ndho so°. — 20. C °ndrakas tam brâ° B °ca kalpatc bha° C °lpati bha°.

ते ॥ भवन्तो वयस्य: राजा कुशो मम भवति देमि से धीतरं भार्यार्थं ॥ सो दानि ब्राह्मणो मोदकानि क्रीणिय ब्राह्मणां शब्दाविल्वा मोदकानि वारेति । भवन्तो अयं महेन्द्रको मद्रकराजा राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुपुत्रस्य धीतां सुदर्शनां प्रपत्नीं प्रयच्छति । तं भवन्तो उदकं प्रयच्छन्तु ॥ ते दानि ब्राह्मणा च दूता च ब्राह्मणस्य वचनं कृत्वा राजानं महेन्द्रकमामन्त्रयित्वा प्रस्थिता । अनुपूर्वेण वाराणसीमनुप्राप्ता ॥

ते दानि ब्राह्मणा च दूता च अमात्यानां पुरोहितानां निवेदयन्ति ॥ तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा ते दानि अमात्या पुरोहिता च अलिंदाये देवीये निवेदेन्ति ॥ तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं । तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा अलिन्दा देवी हृष्टा प्रीता संवृत्ता । असदृशा मे पुत्रस्य भार्या लब्धा ॥ सा दानि अलिन्दा देवी पुत्रस्य कुशस्य रोचयति ॥ पुत्र तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जंबुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ सो दानि राजा कुशो मातुर्वचनं श्रुत्वा हृष्टो प्रीतो संवृत्त: ॥ अमात्यपारिषद्या ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यानामन्त्रेति ॥ भवन्तो

1[1]. C vayasyo râ° BC °demi me dhi°. — 1[2]. C °ṇo modakâm̃ vikrîṇiyâ cam̃ brâ° B °ṇo modakâ kriṇiyâm̃ ca brâ° C °bdânitvâ mo ° ni vârayati | . — 2. C °ndraka marddako râjâ râjño kusasya i°. — 4[1]. C °nto ukam̃ pacantu. — 4[2]. BC °dûtâ ca brâhmaṇânâm̃ va° C °nam̃ çrutvâ râ ° yitvâ sam̃prasthito | B °sthitâ anu°.

7[1]. BC °hmaṇo ca dû° C °dûto ca a° BC °nti tâdṛi°. — 7[2]. C tâdṛiço kanyâ labdhâ ye sarve° B °bdhâ yâ sarvam̃ ja° C °anyâḥ kam̃nyâ rû ° dṛiço nâsti. — 8. B çûlasenam̃ nâma ja° C çûlaseno nâma janapadam̃ kam̃nyâku° B °padam̃ kauya° C °ndrako nâma marddako râja tasya° B °drako nâma râjâ tasya°. — 9. B °niyâ çru°. — 10. C te dâ ° viyem̃ nivedayanti | B °vedanti | .

11. C °çâ kam̃nyâ la° BC °bdhâ yâ sarvam̃ ja° B °sti çû°. — 12[1]. C çûlasanam̃ nâ° padam̃ ka° B °çûrasenam̃ nâ ° padam̃ kanyakubja nâma nagara tatra°. — 12[2]. BC °jâ tasya°. — 13. B °niyâ çru° C °niyâ manoramâ çru°. — 14[1]. C °prîtâ sam̃tushṭâ sam̃vṛittâ B °ttâ a°. — 14[2]. B °bdhâ sâ°. — 15[2]. C °tâdṛiçi kanyâ la° BC °bdhâ yâ sarva(B °rvam̃) jam̃bu C °pe anyâ kam̃nyâ rû° BC °sti çû°.

16. BC çûra(C °la)sena nâ °padam̃ ka° C °ndrako marddakanâma râ° B °madrako râ° C °niyâ manoramâ | . — 18. C so dâni mâtu ° to sam̃tushṭo | . — 19[1]. BC °tyaparisha°

शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्य धीता सुदर्शना नाम । गच्छथ तां मम कृतेन आनेथ ॥ ते दानि अमात्या पारिषद्या ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या राज्ञो कुशस्य प्रतिश्रुत्वा चतुरंगं बलकायं सन्नाहयित्वा महता समृद्धिये महता विभूषाये प्रस्थिता ॥ तस्या दानि अलिंदाये देवीये तेषां प्रस्थितानामेतद्भूषि ॥ को नु खलु उपायो भवेया यथा सा सुदर्शना राजधीता न जानेया कीदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण ॥ तस्या दानि अलिंदाये देवीये भवति एवं ॥ यं नूना[240b]हं गर्भगृहं कारेयं यत्र राजा कुशो भार्याया सार्धं क्रीडेया रमेया परिचारेया न च सा जानेया कीदृशो राजा कुशो त्ति ॥ ताये दानि अलिंदाये देवीये तादृशं गर्भगृहं कृतं लिप्तोपलिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं यत्र राजा कुशो क्रीडिष्यति रमिष्यति परिचारिष्यति ॥

ते पि दानि अमात्या पारिषद्या ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या अनुपूर्वेण शूरसेनेषु जानपदेषु कन्यकुब्जं नाम नगरमनुप्राप्ता ॥ ते दानि येन महेन्द्रको मद्रकराजा तेनोपसंक्रमित्वा राजानं जयेन वर्धापयित्वा पुरतो स्थित्वा एतदुवाच ॥ महाराज जामाता ते कुशो राजा कौशल्यं परिपृच्छति सपरिवारस्य यं च महाराजेन प्रतिज्ञातं तां मे धीतां सुदर्शनां भार्यार्थं देहि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तानमात्यपारिषद्यां ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यानभिनन्दित्वा प्रतिसंमोदित्वा राजारहाणि वस्त्रालंकाराणि परिभोगानि च दिन्ना ॥ ते दानि अमात्यपारिषद्या तत्र कत्यहं कालं विहरित्वा राज्ञो महेन्द्रकस्य आमन्त्रयन्ति ॥ महाराज चिरगता स्म विवाहः क्रियतु गच्छामः ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको महता राजर्द्धिये

C °râjacâryyam âmantrayati | . — 19[2]. B bhagavanto çurasenam̃ nâ° C °çûlaseno nâ° BC °napadam̃ kanya° C °ko nâmarddakarâjâ° BC °rçanâ nâma ga°.

2[1]. BC gacchatha | tâm̃° B °ânatha | . — 2[2]. B °tyâ parisha° C °câryya râjñâ ku° tivacana çru ° turaṅga barakâ° B °turaṅgam̃ ba° C °mriddhiye° BC °shâye pratisthi° C °sthitâḥ | . — 4. C °shâm̃ sam̃pra ° m etabhûshi. — 5. C °thâ so su° B °darça râja° C °kedriçâ kuço râjâ va° B °ṇa ta°.

6. BC tasya dâ ° vam̃ ya°. — 7. C °kârayeyam̃ | yatra° B °kâreyam̃ | yatra° C °ḍeyyâ rameyyâ pari° B °kuça tti || C °kuçeti. — 9. C °oçakta° BC °kirṇṇam̃ | yatra°.

12. C °câryya anu ° ṇa çûlaseneshu janapa° B °senam̃shu jâ ° kubjakânâma nagaram̃m anu° C °prâptaḥ || . — 15. B °cchati | sapa° BC °vârasya pam̃ca mahârâje °jñâtam̃ tân me dhî ° ryârthe dehi.

16. C °ko tâm̃ amâ° BC °mâtyâ pâri° C °shadyâ brâ ° ditvâ râjârarhehi paribho° B °ditvâ râjârahehi vastrâlam̃kârehi paribho° BC °bhogena ca di° B °nnâ te dâ°. — 18. C °amâtyâ pâri ° tra pratya ° lam̃ virahitvâ°. — 19. C °ja acirogatasya vi° B °ja aciragatâ sya vi° BC °haḥ kriyatu°. — 20. C °ko mahatâ râjariddhiye mahatâ râjariddhiye mahatâ râjanu° B °khasam̃ninâda vivâha°.

महता राजानुभावेन महतो जनकायस्य हक्कारहिक्कारभेरीमृदंगपटहशंखसंनिनादेन विवाहधर्मं कृत्वा धीता सुदर्शना राज्ञो कुशस्य भार्या दिन्ना ॥ ते दानि अमात्या पुरोहिता विवाहधर्मं कृत्वा राज्ञो महेन्द्रकस्य आमन्त्रयित्वा प्रस्थिता । अनुपूर्वेण वाराणसीये उपवनं अनुप्राप्ता ॥ एवं दानि सुदर्शना राजधीता महता सत्कारेण महता समुदयेन वाराणसीं नगरीं प्रवेशिता ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता राजकुले प्रवेशिता ॥ येन श्वश्रू अलिंदा देवी तेनोपसंक्रमित्वा श्वश्रुये पादां शिरसा वंदित्वा पुरतः प्रत्युस्थासि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी तां वधूं दृष्ट्वा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता ॥

सो दानि राजा कुशो सुदर्शनाये राजधीताये सार्धं तहिं गर्भगृहे अज्योतिके महारहेहि उपभोगपरिभोगेहि क्रीडन्तो रमन्तो परिचारयन्तो आसति ॥ तस्या दानि राजधीतुः सुदर्शनाये तहिं गर्भगृहे अज्योतिके राज्ञा कुशेन सार्धं क्रीडन्तीये रमन्तीये परिचारयन्तीये ए[241a]तदभूषि ॥ इमं राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुकुलं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च अनन्तरत्नाकरं अयं च अस्माकं शयनगृहो अज्योतिको दीपा पि न दीप्यन्ति । परस्परं हि चक्षुहि न पश्यामो नैवाहं जानामि कीदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण नापि स राजा कुशो जानाति कीदृशा मे सुदर्शना देवी वर्णरूपेण । एतन्तच अन्तरं न परिबुध्यामि कस्यार्थाय अस्माकं शयनगृहे नैव रात्रं न दिवा दीपा दीप्यन्ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राजानं कुशं रहोगतं पृच्छति ॥ महाराज अयं राजकुलो ऋद्धो च स्फीतो च अनन्तरत्नाकरो इमस्मिं चास्माकं शयनगृहे नैव रात्रौ न दिवा दीपा दीप्यन्ति यथा अन्धकारे तथा संवसामो परस्परं चक्षुहि न पश्यामो नैवाहं जानामि कीदृशो मे भर्ता नापि महाराजा जानाति कीदृशा मे सुदर्शना देवी । तदेतत्कारणं न परिबुध्यामि कस्या-

2. B °jño mahindra° C °sthitâḥ anu°. — 4[1]. BC °vane anuprâ° C °prâptaḥ ‖ . — 4[2]. C °sîṁ mahânaga ° çitâḥ | . — 5. B °jakumâre praveçitâ ye°.

6. BC yena svaçrû a ° mitvâ svaçrûyaṁ pâdâṁ(C °dâ) çira° C °puralo pra°. — 7. C °aliṁ mahâ° B °vadhû dṛ° C °vadhu dṛi°. — 9. C °jadhatâye sârddha tahiṁ° B °he ajotike mahâ ° manto pravicâ° C °parivârayanto â°. — 10. C °nâye sârddhaṁ tahiṁ° B °he ajotike° BC °krîḍayantiyaṁ ramaṁtiyaṁ pravicârayantiyaṁ e°.

12. C °kshvâkulaṁ ṛiddhaṁ ca sphitaṁ ca kshe ° yaṁ càsmâ° BC °gṛihe ajotike dipâ (C °po) pi° B °na dîyanti | . — 14. C °cakshûhi na paçyâmaḥ | nai ° mi kîdṛiço râjâ kuço na jânâmi kîdṛiço me su° B °nâpi sa râjâ kuço râjâti kîdṛiço me su ° ṇa e°.

16. C evaṁ tatra° BC °tra anantaraṁ pari° C °buddhyâmi° B °mi | kasyâ° C °naivaṁ râtriṁ na divâ dipo dipyanti ‖ . — 17. BC °râjâ kuçaṁ°. — 18. C °jakule ṛi ° ntaratnâkaro i° BC °imaṁ càsmâ° C °divau dipâ° BC °ndhakâra ta° C °saṁvâsâmaḥ para ° çyâmi naivâ ° hârâjo jâ° BC °ti | kîdṛiçâ me su ° vi tad e°.

21. BC °mi | ka ° ya yushmâkaṁ ça ° pâ na dipayanti ‖ .

र्थाय अस्माकं शयनगृहे दीपा न दीप्यन्ति ॥ राजा कुशो आह ॥ देवि अहं पि एतं न जानामि कस्यार्थाय अस्माकं शयनगृहे दीपा न दीप्यन्ति । माता मे जानिष्यति तां पृच्छाहि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राजधीता प्रभाताये रात्रीये यं कालं राजा कुशो निर्धावितो भवति वस्त्राणि च प्रावरित्वा अलंकारं च बन्धयित्वा अलिंदाय महादेवीये पादां वन्दनाय उपसंक्रान्ता ॥ सा दानि सुदर्शना श्वश्रूये पादा वन्दित्वा आह ॥ भट्टि अयं राजकुलो ऋद्धो स्फीतो च अनन्तरतनाकरो अस्मिं च अस्माकं शयनगृहे नैव दिवा न रात्रिं दीपा दीप्यन्ति यथा अन्धकारे तथा संवसामो परस्परं चक्षूहि न पश्यामः किमत्र कारणं यं अस्माकं गृहे दीपा न दीप्यन्ति ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने युष्माकं उभये जायापतिका उदाररूपा रूपेण अन्यं कंचि समसमं न पश्यामि । तं मा युष्माकं परस्परं उदारं रूपं दृष्ट्वा उन्मादं गच्छेयाति । अपि तु एवं च मे देवानामुपयाचितं चिरकालं अस्माभिः यदा मे वधुकाये सुदर्शनाये पुत्रो वा धीता वा भवेया ततो द्वादशमे वर्षे परस्परं पश्यिष्यथ ॥ एषो स्माकं कुलधर्मः ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता आह ॥ पापं खलु ताव भट्टाये देवानामुपयाचितं चिरकालमस्माभिः परस्परं न द्रष्टव्यं ॥ अलिंदा महादेवी [241b] आह ॥ पुत्रि किं करोमि एवं मे उपयाचितं देवानामपि रक्षामि मा युष्माकं परस्परं उदारवर्णरूपं दृष्ट्वा उन्मादं गच्छेया त्ति ॥ एवं दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुय अलिंदाय महादेवीय संज्ञप्ता ॥

सा दानि सुदर्शना राजधीता चिरेण कालेन तां श्वश्रुं प्रनिपतिय नां विज्ञपे-

1². BC devî ahaṁ° B °pà na dîpayanti | . — 3. B °trî yaṁ kâ° BC °bhavato vastrâ ° laṁkâlaṁ ca ba° C °liṁdâye mahâ ° dâvâ vandiya u° B °dâṁ vandiye upa°. — 5. B so dâ ° nâ svaçrûyaṁ pâ° C °çvaçruyaṁ pâ°.

6. C bhartte iyaṁ râjakule ṛiddho ca sphiṭo ca ananta° B °çayanegṛi° C °râtrîṁ dîpâ dîpayanti ya° B °râtri dî ° pyanti || yathâ andhakâra tathâ saṁ° C °saṁvâsâmaḥ parasparaṁ na na paçyâmo ki° B °kshûhi na paçyâ° BC °yaṁ yushmâkaṁ° C °kaṁ çayanagṛi° B °he dîpe na°. — 9¹. B aliṁdo ma° C aliṁdâ devi || pu°. — 9². BC putrî su° B °tiko u ° ṇa | anyaṁ koci sama° C °ṇa anye kvacit sama°. — 10. B ta mâ yu° C taṁ â yu ° paṁ dṛishṭo utsâhaṁ ga° B °utpâdaṁ ga°.

11. C °upayâcitaṁ yadâ me bandhukâye su° B °taṁ cirakâraṁ asmâ° C °veyâ tataḥ dvâ°. — 13¹. C esham asmâ° BC °rmaḥ sâ dâ°. — 14. C pâvayaṁ khalu tâvarttâye devânâm upacâcitaṁ cirakâram asmâ° B °bhattâye devânâm upajâcitaṁ cirakâlaṁm asmâ°. — 15². BC putrî kiṁ° C °vaṁ upayâ ° kshâmi | â yu ° dâraṛûpaṁ varṇṇaṁ dṛi° BC °shṭvâ utpâdaṁ gaccheyânti | .

17. C °jñaptâḥ so dâ°. — 19. C so dâ ° reṇa tâṁ° B °reṇa kâreṇa tâṁ° C °ṇipratiyâ na vijñapemi bha° B °patiyâ naṁ vijñepemi bha°.

सि ॥ भट्टे इच्छामि स्वामिकं द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ भवतु पुत्रि कालेन तं पश्यिष्यसि ॥ सा दानि सुदर्शना पुनर्पुनः तां श्वश्रुं विज्ञपेति । भट्टे इच्छामि एकं वारं द्रष्टुं ॥ तस्या दानि अलिंदाये महादेवीये एवं भवति । इयं सुदर्शना राजधीता कुशं पश्यितुकामा यदि से न विनोदयामि कौतुकं महान्तं भवेया । सा अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने सुष्टु सुवे ते राजानं कुशं दर्शयिष्यामि दर्शनशालायां जनस्य दर्शनं च दत्तं ॥ सा दानि अलिंदा देवी राजं कुशं आमंत्रेति ॥ पुत्र एषा सुदर्शना राजधीता त्वां पश्यितुकामा त्वं च पापको रूपेण मा सुदर्शना तवेदृशं रूपं दृष्ट्वा चित्तस्य भवे अन्यथात्वं यो तेषां पंचानां कुमारशतानां सर्वेषां कुमाराणां दर्शनीयतरो प्रासादिकतरो भवेया स राजेति कृत्वा राजासने निषीदापयित्वा ततो सुदर्शनाये उपदर्शयितव्यो एषः राजा कुशो ति । ततो सुदर्शना जानेय एदृशो राजा कुशो ति ततः चित्तं न प्रतिहरिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ सब्बे एवं क्रियतु ॥ तेषां दानि कुमाराणां कुशद्रुमो कुमारो प्रासादिको दर्शनीयो ॥ सो दानि कुशद्रुमो राजार्हेहि वस्त्रेहि च आभरणेहि च अलंकृत्वा यथा राजा तथा अलंकृतो दर्शनशालाये राजकृत्ये सिंहासने राजेति कृत्व उपविशापितो । ते पि कुमारा सर्वे अलंकृताः सुभूषिता कृता स्वकस्वकेषु आसनेषु उपविशापिता ॥ अमात्या पि पुरोहिता भटबलाग्रा श्रेष्ठिनैगमग्रामग्रामिकजनपदा सराजका परिषा यथा देवपरिषा विरोचति ॥ सो दानि राजा कुशो भ्रातुः कुशद्रुमस्य कुमारस्य राजासने निषण्णस्य छत्रं गृह्य वामे पार्श्वे छत्रं धारेति ॥ सा दानि अलिंदा देवी वधुकाये सुदर्शनाये सार्धं अपरेहि च बहुहि देवीशतेहि परिवारिता राजकुलातो निर्धाविता सिंहपंजरे स्थिता ॥ अथ खलु अलिंदा महादेवी वधुकाये सुदर्शनाये

1[1]. BC bharttâe i° C °icchasi svâ°. — 1[3]. BC °lena te pa° C °çyishyâmi | . — 2[1]. C so dâ° nâ punah punas tâm̃ °çvaçru vijñepeti bha°. — 2[2]. BC bhartte icchâmi | ekasmim̃ vâ° C °drashtavyam̃ | B °shtum̃ ta°. — 3[1]. C °viye bhavam̃ti | . — 3[2]. BC °vadi me na vi° B °tukam̃ ahânsu bhaveyâh || C °tukam̃ mâ me âham̃su bham̃veyâ | . — 5. B °shthu suce te râ° C °ne sushtu ca te râ° BC °râjâ kuçam̃(C °ça) darçayi°.

6. C °râjâ ku° mantrayati || . — 7. BC °dhitâ tvam̃ paçyi° C °tukâmah tvam̃ ca pâpako rupe° rçanâ bhave edri° B °rçanâ bhavedri° C °bhaved anya° BC °tvam̃ | yo(C °yâ) e° C °shâm̃ kumâraçatânâm̃ darçani° BC °nîyo prâ° veyâ tatah râje° C °shiditvâ tato° BC °vyâ || e° C °esho râjakuçeti | B °kuçeti tato°. — 10. B °jâne edri° C °kuçeti tatah so ci°.

11[2]. C °vam̃ kriya° BC °tu te°. — 12. B °nîyo so°. — 13. C °strehi câbha° B °çâyito te pi°. — 14. B °kritah su° C °kritâ su° B °çâyitâ || . — 15. C °bhattabalâgrâ çreshtinaigamâjanapado grâmigrâmaka sarâkyâ°.

17. C °nisharnnasya cchatram̃ grihyam̃ vâmapârçve°. — 18. BC °vadhukâye su° C °bahuni deviça°. — 20. BC °vi vadhukâye su° C °sharnnakam̃ u°.

कुशद्रुमं कुमारं राजासने उपनिषण्णकं उपदर्शयति ॥ [242^{a}] पुत्रि सुदर्शने एषो ते भर्ता पश्याहि नं ॥ सा दानि सुदर्शना कुशद्रुमं कुमारं राजासने निषण्णं दृष्ट्वा प्रीतमनसा सुलब्धा मे लाभा यस्या मे भर्ता एदृशो अभिरूपो प्रासादिको दर्शनीयो सर्वां स राजपरिषामभिभवति रूपेण ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता परिषां च अभिविलोकयति यावत्तस्या सहस्रस्त्रीबुद्धिये सो राजक्यो छत्रधारो दृष्टो ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये तं राजक्यं छत्रंधरं दृष्ट्वा मनसं प्रत्याहतं दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता ॥ श्वश्रुं अलिन्दां महादेवीं जल्पति ॥ भट्टे शोभति राजा कुशो कुमारा च कृतपुण्या दर्शनीया सर्वा च राजक्या परिषा शोभति यथा देवपरिषा । अपि च एषो छत्रधारो अपश्यनीयो न अनुरूपो सदृशस्य राज्ञो देवपुत्रसमस्य एदृशो छत्रधारो विकृतरूपो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो । एतेन च्छत्रधारेण सर्वा सा राजक्यपरिषाशिरी उपहता । एवं विस्तीर्णे राज्ये नास्ति अन्यो पुरुषो यो राज्ञो छत्रं धरेया ॥ यदि मे भर्ता इच्छति प्रियं कर्तुं तदेषो छत्रधारो राज्ञो सामन्तके न तिष्ठेया अन्यं पुरुषं छत्रं धारापये ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने मा हैवं जल्पाहि न रूपेण कृत्यं भवति यदेषो छत्रधारो रूपेण पापको अपि तु गुणेहि महात्मको शीलवन्तो सत्यवादी धार्मिको पुण्यवन्तो बलवां परराष्ट्रप्रमर्दको एतस्यानुभावेन अस्माकं षष्टीहि नगरसहस्रेहि सनिगमजानपदेहि न कोचि प्रत्यर्थिको हेठां उत्पादेति । एतस्यानुभावेन सर्वे वयं सुखं जीवाम ॥ एवं दानि अलिंदाये देवीये सा सुदर्शना

1. C putri su° BC °paçyahi°. — 2. B so dâ° C so dânim̃ kuçadrumam̃ sudarçanâ kumâ ° nisharṇṇa dṛi° B °nisharṇṇam̃ dṛi° C °pritamanâ sula° BC °yasya me bhârttâ° C °sarvâm̃ râja ° bhava rû°. — 4. BC °kayati ‖ yâvat tam̃ sahasrâ(C °hasâ)stri° B °dṛishṭo tasya°.

6. BC tasya dâ° C °rçanâya tam̃ râjakyam̃ cchatradhâram̃° C °daumanasya°. — 7^{1}. C °alindâ devîm̃° BC °ti bha°. — 7^{2}. B bhartte ço ° mâro ca kṛi° C bhartti ço kuço kumâro ca ° puṇyo darçanîyo sa° BC °bhati | yathâ de ° shâ api°. — 9. C °tradhâraḥ apa° C °yo na arupo asadṛiça° B °nurûpo asadṛiça° B °sthûloshṭo sthûlaçi° C °daro kâlyo mâsharâ° B °kâlo mâsharâ° BC °rṇṇo ete°.

11. C ete cchatra° C °sarvâsâm̃ râja° BC °jakyâ pari°. — 12^{1}. B °vistirṇṇâ râjyo nâsti° C °vistîrṇṇo râjyo nâsti ° cchatram̃ dhâreyâ ‖ B °cchatra dha°. — 12^{2}. C °mebhaṭṭa i° BC °icchasi pri° B °cchatram̃ dhâreyâ | yadi me bhartte icchasi priyam̃ kartum̃ tad esho cchatradhâro râjñe sâma° BC °shṭheyâ | anyam̃ ° dhârâpayehi ‖ . — 14^{2}. C °ti yadaisho ° dhârmiko pu ° vâm̃ parâshṭra ° kam̃ shashṭhinagara° B °kam̃ shashṭhihi nagara° C °srehi manigamajanapadehi na kvacin pratya° B °dehi sa koci° C °heṭhân utpâ°.

17. C °jivâmaḥ | B °jivâma e°. — 18. C °alim̃dâ de ° nâ sam̃jñâ prâptâḥ sâ° B °nâ sam̃prâptâ ‖ .

संज्ञप्ता ॥ सा दानि सुदर्शना राज्ञा कुशेन सार्धं रहोगता जल्पति ॥ महाराज एवं विस्तीर्णे तव राज्ये नास्त्यन्यो पुरुषो यो तव छत्रधारो भवेय । यो तव एदृशो छत्रधारो अदर्शनीयो । यदि मे इच्छसि प्रियं कर्तुं तदेतं छत्रधारं मेल्लेहि अन्यं पुरुषं छत्रधारं थपेहि ॥ राजा आह ॥ मा एतं छत्रधारं निन्दाहि किं रूपेण कृत्यं भवति । यो गुणेन सम्पन्नो किं रूपं तस्य करिष्यति । सो छत्रधारो महात्मा गुणेन कल्याणो च महाबलो च तस्य अनुभावेन इमानि षष्टि नगरसहस्राणि न कोचि प्रत्यर्थिको हेठां उत्पादयति ॥ एवं दानि सुदर्शना देवी राज्ञा कुशेन संज्ञप्ता ॥

सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां दे[242b]वीं पश्शितुकामो मातरं अलिंदां देवीं विज्ञापेति । अम्बे अभिप्रायो मे यथा सुदर्शनां देवीं पश्येयं ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र त्वं पापको रूपेण यदि सुदर्शना जानेया एदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण स्थानमेतं विद्यति यं सुदर्शना उपक्रमेण आत्मानं मारेया ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे किं शक्या कर्तुं । उपायो चिन्तयितव्यो यदहं सुदर्शनां पश्येय सा च मे न जानेया को एषो ति ॥ आलिंदा देवी आह ॥ पुत्र एष अस्ति उपायो यदा सुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं सर्वाहि च अन्तःपुरिकाहि उद्यानभूमिं निर्धाविष्यति उत्पलानि पद्मानि च पुष्पितकानि द्रष्टुं ततो त्वं प्रकृतैव उद्यानं गत्वा पद्मिनीये कण्ठमात्रो ओतरित्वा पद्मपलाशेन शीर्षं प्रतिच्छादयित्वा आससि । तथा वयं करिष्यामः यथा यत्र देशे तुवं पद्मिनीये स्थितको भविष्यसि तेन सोपानेन सुदर्शना पद्मिनीय पद्मानामर्थाय स्वयं ओतरिष्यति । यत्कारणं सुदर्शनातीव पुष्पलोला पत्रलोला च ततो नां त्वं यथाभिप्रायं पश्शिष-

1[2]. BC °rça°. — 2. BC °rçavistirṇṇam̃ tava râjyam̃ nâ ° niyo yadi°. — 3. BC °kartum̃ | ta° C °llehi anye pu°. — 4[2]. C °nindohi kim̃ rupe° B °bhavati yo gu°. — 5[1]. B °ṇena sampannâ kim̃°. — 5[2]. C °kalyâṇâm̃ ca mahâba ° ni shashṭhî naga ° ṇi na kvacin prarthyako heṭhân utpâ°.

7. C °rçanâm̃ devim̃ pacyi° (l. 9). — 9. C °dâm̃ devî vijñapeti | B °peti a°. — 10[1]. B açvaabhi°.

11. B °jâneyâm̃ edṛi° C °jâneyâm̃ | edṛi° B °dyanti ‖ yam̃° C °dyati pam̃ su°. — 13[1]. B ambe ki çâkyâ ka° BC °kartum̃ u°. — 13[2]. B °tavyo | ya° C °tavyaḥ ya ° çyeyaḥ sâ ca me na yâneyâ°. — 14[2]. B °sha yatra u° BC °râhi devehi sâ° C °bhûmim̃ ni° B °rddhâvayishyati ‖ udyânâni pa° C °shyati udyânâni pa ° to tam̃ pratikṛitve ca udyânam̃° B °tvam̃ pratikṛitvaiva udyânam̃ gatvâ padmaniya kaṇḍamâtre o° C °padmaniya kaṇṭhamâtre ottari ° yitvâ âçati yathâ va° B °yitvâ âça yathâ va°.

18. BC yathâ vayam̃(C °varam̃) karishyâmaḥ | yathâ de ° shyasi ‖ tena° B °tena çopâ° C °sopânena su° BC °rçanâya padmi° C °ottari°. — 19. C °rçanâ 'ti ° tralolo ca tataḥ na tvam̃° B °to nam̃ tvam̃°.

सि ॥ तत्र दानि राजकुले मालाकारेहि उत्पलानि च पदुमानि च पुण्डरीकानि च सौगन्धिकानि च फुल्लितानि नानाप्रकाराणि च माल्यानि प्रवेशियन्ति ॥ सा दानि सुदर्शना तानि उत्पलानि पदुमानि फुल्लितानि दृष्ट्वा तां श्वश्रुं अलिंदां देवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे इच्छामि वापीयो द्रष्टुं फुल्लितकेहि उत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकेहि ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुनि सुष्ठु पश्याहि सर्वै वापीयो निर्धाविष्यामः ॥ सा दानि अलिंदा देवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु जानेसि सा वै सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं वापीयो दर्शनाये निर्धाविष्यति । यदि तां पश्यितुकामः ततो प्रकृत्यैव उद्यानभूमिं गत्वा तत्र देशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषो राजा कुशो ति ॥

सो दानि राजा कुशो मातुः प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये प्राकृतकेन वेषेण प्रकृत्यैव उद्यानभूमिं गत्वा अन्तःपुरिकां प्रतिपालेन्तो आसति ॥ सो दानि राजा कुशो येन सोपानेन सर्वबहूनि पदुमानि च पुण्डरीकानि च तत्रोतरित्वा पद्मपलाशेनात्मानं छादयित्वा आसति ॥ अन्तःपुरिका च सर्वा निर्धाविता । यादृशं नन्दनवनं अप्सरगणेहि [243ᵃ] भरितं उपशोभति तादृशो तमुद्यानं तेन राजान्तःपुरेण ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तासु वापीसु उत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकां फुल्लितकानि रमणीया दृष्ट्वा अपरासु देवीषु जल्पति ॥ देवीहो आगच्छथ वापीसु पदुमानि गृह्णीष्यामः ॥ तान्देवीयो आह ॥ सुष्ठु देवि

1. B °kula mâ° BC °lâkâlehi u° C °padmâni ca puṇḍarikâni ca phûlli° B °dumâni ca pauṇḍari° C °lyâṇi praveçayanti | . — 2. C °dâni tâni u ° mâni phûlli ° limdâ de ° jñapenti | B °jñapteti | . — 4. B bhartte i° C °shṭuṁ phûlli°. — 5². BC °sushṭu pa° C °hi sarvâṁ vâ°.

6¹. B so dâ° C sâ devî alimdâ râ° B °râjñâ ku° BC °yati pu°. — 6². C putra ya kha° B putraṁ kha ° si sarve su° C °si sarvâṁ su°. — 8. BC yadi so paçyi ° krityeva u° C °gatvâ antaḥpurimkâṁ pratipâlentâ âsâti || so dâni râjâ kuço yena sopâṇena sarvaṁ bahuni padumoni ca puṇḍarîkâni ca tatrottaritvâ padmapalâçenâtmânaṁ cchâdayitvâ tatra deçe° BC °shṭhâhi || yathâ te su ° nâ na yâneyâ e°. — 10. BC °triye prâkṛitake ve ° pratikṛityeva u° C °purikân pra° BC °lentâ âsa°.

11. C °sopâṇena sarvâṁ bahuni° B °sarve bahû° C °padmapuṇḍarika tatra uttari° B °trottari° C °padumapalâçena âtmânam âcchâda°. — 13¹. C °rikâni ca sarvâ° B °rvân nirddhâvitâ yâdṛi° C °vitâḥ yâdṛi°. — 13². C °yâdṛiça nanda ° psaroganẹ ° dṛiçaṁ tam udyâ° BC °râjâ antaḥ° B °pureṇa bharitaṁ sobhati tâdṛiçaṁ udyânaṁ tena râjâ antaḥpureṇa | . — 15. C so dâni ° vî tân sarvâṁ vâpi ° tparapadumaku ° rikaṁ phûlli ° ṇiyâni dṛi°.

16. C °vî âgacchatu vâpî° BC °gṛihṇishyâ°. — 17¹. C °devi âha || . — 17². B sudu de° C sushṭu de° BC °devi gṛihṇishyâ° C °shyâmiti pa°.

IMPRIMERIE NATIONALE.

गृह्णीष्यामो पद्मानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तहिं अन्याहि देवीहि येन सोपानेन राजा कुशो स्थितो तेन सोपानेन सुदर्शनां अग्रतो कृत्वा ओकस्ता ॥ ताय दानि सुदर्शनाये पद्मानां कृतेन हस्तो प्रणामितो पद्मं गृह्णीष्यामीति । ततः कुशेन राज्ञा सहसा आलिंगिता ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये देवीये एवं भवति उदकराक्षसेन गृहीता ॥ सा दानि अविधा अविधा प्रवेशिताहमुदकराक्षसेन खज्जामि उदकराक्षसेन खज्जामि त्ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका सर्वा एकान्तीभूता स्थिता राजा कुशो देवीय सार्धं क्रीडिष्यति सा दानि सुदर्शना देवी अविधाविधन्ति वक्ष्यति उदकराक्षसेन खज्जामि ॥ ता दानि अन्तःपुरिका यं कालं जानन्ति राज्ञा कुशेन यथाभिप्रायं कृतं तदा सुदर्शनाये देवीये परिवारेण संस्तवं बलिकर्मं कृतं । कटच्छु ज्वलिता शान्तं समितं ते पापं दिष्ट्यासि उदकराक्षसेन मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना ताहि अपराहि देवीहि सार्धं तहिं दिवसं पद्मिनीये क्रीडित्वा रमित्वा परिचारयित्वा विकाले राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राज्ञो कुशस्य शयनगृहं प्रविष्टा ॥ राजा जल्पति ॥ देवी पद्मिनीं पश्यनाय गता न मम पद्मानि आनीता । न ते अहं प्रिये प्रियो ति ॥ देवी आह ॥ महाराज कुतो मे पद्मानि ओकस्ता अहं वापीं पद्मानि गृह्णिष्यामीति ततो हं उदकराक्षसेन आलिंगिता मनास्मि उदकराक्षसेन खादिता । ततो स्मि अन्तःपुरिकाहि मोचिता ॥ यादृशो महाराज सो तव च्छत्रधारो तादृशो तत्र पद्मिनीये उदकराक्षसो मन्यामि एकमाताय जाता ति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ।

1. C °vì tahim anyà ° yena sopânena râjà kuço sthito tena sopânena su ° tvâ okastâḥ tâ° B °stà tàya°. — 2. C tâ dàmi su ° ye padumànâm̃ kṛite ca hasto°. — 3. C tato kuçe° B °kuçona rà° BC °hasâ alim̃gato(C °gate) | . — 4. C tasya dà° B °hità sâ dâ°. — 5. C °dàni avidhâbhidhà pra ° tà 'rha udaka ° khajjâsi uda° B °khajjâti uda° BC °khajjâminti || .

6. C °ekântabhùtà sthitàḥ rà ° ya sârddha kriḍishyati ramishyati | sâ dà° B °shyati | so dâni° C °rçanâ abhidhàvanti vasyati antaḥpurikà codakarà° B °vì avidhâvidhanti vasyati | antapurikà codaka°. — 8. C °lam̃ yânàti rà° BC °râjà ku° B °kṛitam̃ tathà su ° rivâlena sam̃°. — 10. BC kaṭàcchu jva° B °pam̃ drishṭyàsi° C °pam̃ dṛishṭvâsi u ° sena mukteti | .

11. BC °dminiya kri° B °kâla râ° C °pravishṭo | . — 12. C °vishṭo | B °vishṭà rà°. — 13[1]. C °jà kalpayati de° B °ti de°. — 13[2]. BC devim̃ padmi° B °gatà te mama padmini ânità || C °gatà na te mama padminî àni°. — 14[1]. B °ham̃ priya priyo ti || C °ham̃ priyo priye ti || . — 14[2]. BC °stâ vaham̃ vàpim̃ padminim̃ grihnishyàmiti | ta ° sena alim̃° C °nâsmim̃ uda°.

16. C tato 'smim̃ antaḥ° B °to smim̃ antaḥ° C °hi socità BC °cità yà°. — 17. C °hàrâjo so ta ° niyo udakarâkshesa manyà° B °nìyodakarâkshasa manyâ° BC °mi || e° B °ekam̃màtâyam̃ jàto ti so° C °màtâyam̃ jâteti || .

देवि मा भूयो पद्मिनीं पश्यनाय निर्धावसि । अहं पि तत्र वापीये मनास्मि उदकराक्षसेन खादितो हि ॥

तत्र राजकुले आम्रकाले राजक्येहि आम्रपालेहि नानाप्रकाराणि आम्राणि प्रवेशि[243b]तानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तानि नानाप्रकाराणि आम्राणि दृष्ट्वा श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे इच्छामि आम्रवनानि द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुष्ठु पश्याहि शुवे आम्रवनानि निर्धावयिष्यामि ॥ ताये दानि अलिंदाये महादेवीये आम्रपालां शब्दापयित्वा आणत्तिका दिन्ना ॥ श्वः सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं आम्रवनानि पश्यनाय निर्धाविष्यति ततो आम्रवनं सिक्तसंसृष्टं करोथ । वसन्तचित्रेहि दुष्येहि आम्रदण्डानि वेठेथ ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं आम्रवनं अलंकरोथ ॥ ते दानि उद्यानपाला महादेवीये अलिंदाय वचनमात्रेण तमुद्यानं आम्रवनं अलंकृतं ॥ सा दानि अलिंदा देवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु आणेसि शुवे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजक्यमाम्रवनं पश्यनाय निर्धाविष्यति । यदि मे पश्यितुकामो सि सुदर्शनां राजधीतान्ततो प्रकृत्यैव गत्वा तत्र प्रदेशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानाति एषो सो राजा कुशो ति ॥ सो मातुर्वचनं प्रतिश्रुत्वा प्राकृतकेन वेषेण प्रकृत्यैव आम्रवनं गत्वा सर्वस्यारामस्य यो सर्वशोभनो आम्रो तस्य हेष्टा स्थितः ॥ सा दानि सुदर्शना अन्तःपुरिकाहि परिवृता महता राजर्द्धिये महता राजानुभावेन नानाप्रकारेहि सुविचित्रेहि राजरथेहि आरुहित्वा आम्रवनं प्रस्थिता ॥ सा दानि सुदर्शना देवी यानातो ओरुहित्वा बहूहि देवीशतेहि परिवृता तं आम्रवनं प्रविष्टा । यादृशं चित्ररथे मिश्रकावने देवानां

1[1]. C devî mâ bhû ° rdhâvati ‖. — 1[2]. C aham api ta ° piyagamanâ° B °piya manâ°. — 3. C °kule amrapâle râ° BC °râjanyehi âmrapâ(C °kâ)lehi nânâprakârâṇi râjakule prave°. — 4. C °tâni nâprakâ° C °alindâ mahâ° B °peti bha°. — 5. B bhartte i ° drashṭuṁ a°.

6[1]. C alidâ ma° B °liṁdâṁ ma°. — 6[2]. B putrî sushṭu pa° C °sushṭu paçyâmi çu°. — 7. B °dinnâ çvaḥ° C °dinnâḥ suda°. — 8. C suda° BC °rçanâṁ râjadhitâṁ antaḥ° B °siktamasṛi°. — 9. C °trehi pushpehi âmrada° BC °vedetha° C °oçakta ° lâpadhûpanadhûpanaṁ mu° B °lâpaṁ | dhûpi°. — 10. C °dyânapâro mahâdeviya aliṁ°.

12[2]. B putro yaṁ° BC °lu ânesi çu°. — 14. C °dhitâṁ | tato° B °kṛityeva ga° C °kṛityeva âmravanaṁ ga° BC °shṭhâhi | ya ° nâti ‖ esho so(B °sâ) râjâ kuço ti so mâ°. — 15. C °kena prakṛityeva âmra° B °veçena prakṛityeva âmravanaṁ âmravanaṁ gatvâ savye ârâma° C °tvâ sarve ârâma ° bhanaṁ âmraṁ tasya hastesthiḥ sâpi dâ° B °bhanâ âmro tasya heshṭhe sthitaḥ sâ dâ°.

17. BC °purakâhi° C °vṛitâḥ ma ° ṛiddhiye maharânubhâ ° sthito sâ dâ°. — 19. BC °toruhitvâ bahû(C °hu)ni de° C °vṛitâh taṁ â ° naṁ pratishṭhatâḥ yâ° B °naṁ pratishṭâ yâ°.

त्रायस्त्रिंशानां याचका कोविदारा देवपरिवृता शोभन्ति तादृशं राजन्यं आम्रवनं ताहि राजान्तःपुरिकाहि परिवृतो शोभति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अपराहि सार्धं तमाम्रवनं अनुचंक्रमन्ती अनुविचरन्ती वरवराणि आम्राणि उच्चिनन्ती आम्रफलानि च भुजन्ती नानाप्रकाराणि च पुष्पजातानि उच्चिनन्ती यावदाम्रवनस्य मध्ये अनुप्राप्ता यत्र राजा कुशो आसति ॥ सो दानि राजा कुशो आम्रमूलातो उत्थिहित्वा सुदर्शनाये देवीये उन्मूर्धिकाये आलिंगितो ॥ सा दानि सुदर्शना भीता सन्त्रस्ता जानाति वनपिशाचेनास्मि गृहीता ति ॥ सा दानि अविधाविध त्ति प्रवेशिता वनपिशाचेन खज्जामि वनपिशाचेन खज्जामि त्ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका इतो च इतो च [244a] पलायन्ति । राजा कुशो सुदर्शनाय सार्धं आम्रवने क्रीडति रमति परिचारयति सापि सुदर्शना अविधाविधं वक्ष्यति धावथ अन्तःपुरिकाहो वनपिशाचेन खज्जामि ॥ ता दानि अन्तःपुरिका यं कालं जानन्ति यथाभिप्रायो राज्ञा कुशेन सुदर्शनाये सार्धं क्रीडितं रमितं परिचारितं ततः नानाप्रकाराणां पुष्पाणां उत्संगे गृह्णियान तं देशं गता ॥ ता दानि बहूनि देवीशतानि पुष्पमुष्टीहि राजं कुशं ओकिरन्ति शब्दं च करोन्ति । धिक्पिशाच धिक्पिशाच त्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां देवीमोशिरित्वा राजकुलं प्रविष्टो ॥ तस्या दानि सुदर्शनाय देवीये परिवारेण संलग्नं बलिकर्म कृतं । कटच्छु ज्वालापिता शान्तं शमितं पापं दिष्ट्यासि वनपिशाचेन जीवन्ती मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अपराहि देवीहि सार्धं तहिं आम्रवने यथाभिप्रायं दिवसं क्रीडित्वा रमित्वा प्रविचारयित्वा विकाले राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना राज्ञो कुशस्य शयनगृहे प्रविष्टा ॥ रा-

— 20. BC °vânâṁ trayastriṁ° C °çânâṁ yatra° BC °trake kovidâre devâ(C °vâḥ) pari° C °vṛitâḥ ço° BC °naṁ tahiṁ râjâ°.

2. C °rddhaṁ taṁ â° naṁ anucakraṁmanti anuvi° B °kramanti anuvicaranti vanavarâ° C °caranti | va° BC °vanavarâ° B °mrâṇi ucciranti âmraphalini ca bhûjyanti nâ° C °mrâṇi uccairanti âmraphalinî ca bhûrjjanti | nâ° B °ni uccirantî yâ° C °ni uccaranti yâ° prâptaḥ yatra râjo kuço âçati | B °prâpto yatra°. — 5. B °umuddhikâye° C °unmuddhikâye°.

6. B °hito ti ‖ C °hiteti | . — 7. B so dâ° BC °dhanti pra° B °pravakshitâ° BC °jjâminti ‖ . — 9¹. C tâ doni a° kâ ito itaç ca pa° B °rayati | sâpi° C °nâ avidhâbhidhâṁ vakshya° B °nâ avidhâvidhâṁ vakshyati dhâvataḥ antaḥ°.

11. C °rçanâya sâ° B °darçanaye sâ° C °ritaṁ ‖ tato nâ° B °ritaṁ tataḥ° BC °utsaṅgaṁ gṛihniyâ° C °gatâḥ | . — 14. C °bahuni de° mushṭihi râ° karoti dhi°. — 15¹. C dhik piçâçca dhi° çâçceti | B °dhik piçâcanti | .

16. C °vîya pari° BC °vâro salagnaṁ° C °karmaṁ kṛi°. — 17. BC °cchu jâlâvi(C °lâci?)taṁ çâ° C °ntaṁ sami° BC °paṁ dṛishṭvâsi vana° C °jivanti mu° BC °ktâni ‖ . — 18. C °mitvâ paricârayi° vishṭo ‖ . — 20¹. B °vishṭo ‖ . — 20². B °ti de°.

जा जल्पति ॥ देवी आम्राणि संपश्यनाय निर्धाविता न ते आम्राणि आनीतानि न ते अहं प्रियो ॥ देवी आह ॥ महाराज कुतो मे आम्राणि । निर्धाविता सा आम्राणि पश्यनाय ततः मे वनपिशाचेन आलिंगिता मनास्मि वनपिशाचेन खादिता । ततो हं अन्तःपुरिकाहि वनपिशाचस्य हस्तातो मोचिता ॥ महाराज यादृशो तव छत्रधारो यादृशो पद्मिनीउदकराक्षसः तादृशो आम्रवने वनपिशाचः सर्वे त्रयो जना मन्ये एकमाताय जाता ति सर्वे समसदृशा ॥ राजा कुशो आह ॥ देवि मा भूयो आम्रवनं पश्यनाय गच्छ । अहं पि तत्राम्रवने मनास्मि वनपिशाचेन खादितो ॥

तत्र दानि अपरेण कालेन सुदर्शना देवी श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्य हस्तिवाहिनीं द्रष्टुं । शृणोमि राज्ञो कुशस्य विस्तीर्णा हस्तिवाहिनी षष्टि हस्तिसहस्राणि ॥ अलिन्दा महादेवी आह ॥ भो पुत्रि सुवे राजहस्तिवाहिनीं पश्यनाय निर्धावसि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी हस्तिमहामात्रं शब्दावियान आणत्तिका दिन्ना ॥ सुवे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरिकाहि सार्धं राजकन्यां हस्तिशालां पश्यनाय निर्धाविष्यती[244b]ति । ततः हस्तीं च हस्तिशालां च अलंकरोहि ॥ सो दानि हस्तिमहामात्रो अलिंदाय महादेवीये आणत्तिकाये श्रुत्वा सर्वां हस्तिवाहिनीं षष्टिं हस्तिसहस्राणि सर्वालंकारेहि अलंकृतानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि दन्तपतिमोकानि शुण्डापतिमोकानि सखुरप्रवालानि । सा च हस्तिशाला सिक्तसन्सृष्टा मुक्तपुष्पावकीर्णा कृता ओसक्तपट्टदामकलापा धूपितधूपना ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राजं कुशमामन्त्रयति ॥

1. BC °âmrâni so(C °se)paçya° C °vito na te âmrâ° B °vitâ ne te âmrâ° C °ayam̃ priyo ‖ . — 2². BC °ṇi ni°. — 2³. B °vitâ | sâ âmra° C °vitâ sma âmrâ°. — 4¹. C tato 'ham̃ a ° çàcahastâto movitâ | . — 4². C yâdṛiço tava° C °kshaso tâdṛi ° çâco sarva tra° B °nye | e° C °mâtâyam̃ jàyanti sarve samosadṛiṇâ ‖ B °jânâti sarve°.

7¹. C devì mà°. — 7². BC °vanaviçâ ° ditonti | . — 9. B °alim̃dân mahâ° C °alindâ devim̃ vijnapenti | B °peti abhi°. — 10. C °vâhinâm̃ shashṭhim̃ sahasti° B °hinim̃ shashṭhim̃ hasti°.

11¹. B °lindâm̃ ma°. — 11². B °putrì su° BC °râjâhastivâhanam̃ pa° C °paçyam̃nâ° BC °rddhâvati ‖ . — 12. C °mâtrâm̃ ça° B °âṇantikâ° C °dinnâḥ suve°. — 13. BC °jakyâ hasti° C °çàlâyâm̃ pa° BC °shyati ti | . — 14. B °taḥ hastim̃ ca hasti° C °taḥ hastim̃ çâlâm̃ ca alam̃karotha | B °karonti | . — 15. B °âṇantikâye çrutvâ° C °ttikà çrutvâ° BC °tvâ sarve hastivâhivâhinî(C °hinim̃) shashṭi(C °shṭhi) hastisahasrà° C °rvàram̃kâlehi a ° ntaparikarmokâni çûṇḍâ° B °ntapatikemokâni çùṇḍâ ° kâni çakhu° BC °khulaprabâlâni sà ca ha°.

18. C °siktasam̃sṛishṭâ ° rṇṇà kṛitâ oçakta ° pitam̃ dhùpanam̃ | B °pitadhùpanâ muktapushpàvakirṇṇà kṛitâ ‖ . — 19. BC so dâni°.

पुत्र यं खलु जानेसि सुवे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजक्यां हस्तिशालां निर्धाविष्यति पश्यनाय । ततः प्रकृत्यैव हस्तिशालां गत्वा तत्र देशे आसथ यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः राजा कुशो ति ॥ सो दानि राजा कुशो मातुः प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये हस्तिमेण्ठवेशेन प्रकृत्यैव हस्तिशालां गत्वा हस्तिनो मूले सुदर्शनां प्रतिपालयमानो आसति ॥ सापि दानि सुदर्शना श्वश्रुय अलिंदाये सार्धं सर्वाहि च अन्तःपुरिकाहि परिवृता राजारहेहि अश्वरथेहि अभिरुहित्वा हस्तिशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि अश्वरथातो ओरुहित्वा बहूहि चेटीशतेहि परिवृता हस्तिशालां प्रविष्टा । सो पि राजा कुशो हस्तिनां मूले हस्तिमेण्ठो ति कृत्वा सुदर्शनां निध्यायमानो आसति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी ताहि अन्तःपुरिकाहि सार्धं तत्र हस्तिशालाय अनुचंक्रमन्ती अनुविचरन्ती यं कालं प्रतिनिवर्तिता राजकुलं गच्छामीति राज्ञा कुशेन प्रत्यग्रेण हस्तिलण्डेन वाप्यायन्तेन सुदर्शना देवी पृष्ठितो आहता । तानि राजार्हाणि वस्त्राणि हस्तिलण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुं अलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे इमस्य राजक्यस्य हस्तिमहामात्रस्य दण्डो दातव्यः । शक्या एतेन या राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी तां हस्तिलण्डेन आहनितुन्ति ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी आह ॥ भवतु पुत्रि मेल्लेहि एषो राजक्यो हस्तिमहामात्रो अवध्यो किं शक्यं कर्तुं ॥ एवं दानि सुदर्शना श्वश्रुये संज्ञापिता ॥

सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे प्रियं मे राज्ञो कुशस्य अश्ववाहिनीं द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ सुष्ठु पुत्रि श्वो राज्ञो कुशस्य अश्ववाहनं पश्यनाये निर्धावाहि ॥ [245ª] सा दानि

1. C putraṁ kha ° ntaḥpuremaṁ sà° BC °jakyaṁ ha ° ti | paçyanâya ta°. — 2. C tato pra° BC °krityeva ha° C °àsadhyà yathâ te su ° yà esho rà°. — 3. BC °triye hastimaṇṭha° C °vegena prakritveva hastiçà° B °krityeva hastiçà° BC °tvâ hastinâ mû ° mânâ âsati | . — 5. C °çvaçruyaliṁ ° vrito rà ° vishṭo | .

7. BC °thâtoruhi° C °bahuni ce ° lâṁ praviçya | . — 8. BC °ço hastinîṁ(C °stini) mûlaṁ hastimaṇṭhâti kri° C °rçanàṁ vidhyâ°. — 9. C °vî tâbhi antaḥ ° çâlâyâṁ anucaṁ ° manti anuvicaranti | yaṁ° BC °miti | râjñâ(C °jño) ku° C °stimaṇṭhena và° BC °shpâyântena su° C °âhatâḥ tà°.

12. C °çità | . — 13¹. B °çvaçru aliṁdà ma° C °alindàṁ mahâdevîṁ vijñâpenti | . — 13². B bhartte i° C °dàtavyo ça°. — 14. BC °gramahishi(C °shî) sâ hasti ° haninteti-(B °ntenti) ‖ . — 15. C °devim âha ‖ .

16¹. BC °putri me ° jakyà hasti° C °mâtrà a° BC °kiṁ kartuṁ ‖ . — 16². C °çvaçrnyeṁ saṁ°. — 18¹. C °lena tâṁ çvaçrum aliṁdà ma° BC °viṁ evaṁ dàni vijña° C °peṁti | B °pehi bha°. — 18². C bhartte pri° BC °priyo me°. — 19². BC sushṭu pu° B °putrimvo râjño° C °tri so râjño ku ° çyanâya ni° B °vâhi sà dâ°. — 20. C °ni asidâ mahâde° B °liṁdàṁ mahâde° C °mâtrâṁ ça° B °âṇantikàṁ deti çvo°.

अलिंदा महादेवी अश्वमहामात्राणां शब्दापयित्वा आणत्तिकां देति ॥ एवो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकं अश्ववाहनं पश्यनाये निर्धाविष्यति । तां दानि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वाणि अलंकरोहि अश्वशालां च सिक्तसंसृष्टां मुक्तपुष्पावकीर्णां करोहि ॥ तेहि अश्वरक्षेहि अलिंदाये महादेवीये आणत्तिकां श्रुत्वा सर्वाणि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वालंकारेहि अलंकृतानि । सा च अश्वसाला सिक्तसन्सृष्टा मुक्तपुष्पावकीर्णा कृता ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी राजस्य कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र कुश यं खलु जानेसि सा सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकं अश्ववाहनं पश्यनाये निर्धाविष्यति । यदि सि पश्यितुकामः ततो प्रकृत्यैवाश्वशालायां गत्वा तत्र देशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः राजा कुशो त्ति ॥ सो दानि राजा कुशः मातुर्वचनं प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये अश्वरक्षवेशं कृत्वा अश्वानां घासं विकिरन्तो आसति सुदर्शनां प्रतिपालयमानो ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुये अलिंदाये महादेवीये सार्धं सर्वाहि चान्तःपुरिकाहि रत्नामयीं शिविकामारुहित्वा अश्वशालां प्रस्थिता ॥ सापि दानि सुदर्शना शिविकातो प्रत्योरुहिय बहूहि देवीशतेहि परिवृता अश्वशालां प्रविष्टा ॥ सो पि राजा कुशो अश्वानां पृष्ठतो स्थितः सुदर्शनां निध्यायन्तो ॥ सापि दानि सुदर्शना अपराहि अन्तःपुरिकाहि सार्धं तत्र अश्वशालायां अनुचंक्रमित्वा अनुविचरित्वा यं कालं निवर्तिता राजकुलं गच्छामि त्ति ततः कुशेन राज्ञा प्रत्यग्रेण अश्वलण्डेन वाष्पायन्तेन पृष्ठिमेन आहता । तानि राजार्हाणि वस्त्राणि अश्वलण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुं अलिंदां महादेवीं आह ॥ भट्टे इमस्य अश्वरक्षस्य दण्डो दातव्यः । लब्धा एतेन राज्ञः कुशस्य

1. C sâ suda° B °rçanâm̃ râ ° jakya açva° C °jakyâm açva ° çyanâya ni°. — 3. B tam̃ dâni shashthim̃ açva° C te dâni shashtim açva ° roti | açva° B °rohi | açvaçâlâḥ ca si° C °çâlâ ca siktasam̃srishtam̃ mu° B °srishtham̃ mu° C °kîrṇṇam̃ ka° BC °rohi tâni açva°. — 4. BC tâni açvalaṅgehi(B °hi ||) alim̃° B °shashthi açva° C °shashthi açva°. — 5. C °ktasam̃srishtâ° B °ktasanmrishtâ°.

6. C °alim̃ndâ ma ° vî râjñasya ku°. — 7. C °kuço yam̃° B °nesi so su° C °antapureṇa sârddha râ ° çyanâya ni°. — 8. B °krityevâ° C °krityeva açva ° rçanâ jâneyâ esho râ° BC °çonti || . — 10. C °kuço mâ ° çvalaṇḍaveçam̃° B °çvaram̃gaveçam̃° BC °açvânam̃ ghâ° C °yamânâ | .

12. C sâpi dâ° C °çvaçuye alim̃dâye sârddham̃° BC °tnâmayî çi°. — 13. C sâ dâ ° to pratyâruhi devî° B °bahuhi devî° C °vrito açva ° vishto | . — 15[1]. C °sthito su°. — 15[2]. B so pi dâ° C °parohi antaḥpurikâm̃hi sâ ° yâm̃ anucakramitvâ yam̃ kâ ° kulam̃ gacchâmi ti | tato ku° B °cchâminti || tataḥ° BC °prishtimena âhatâ(C °tâḥ) tâni°.

18. B °çvalam̃gena vi°. — 19. C °alindâ de° B °lim̃dân mahâdevî âha || . — 20[1]. C bhartte i° BC °çvaram̃gasya da° C °tavyo | B °tavyaḥ la°. — 20[2]. C labhyâ yatena râjño ku ° mahishi açva° B °hishi açva ° nintum̃ ti || .

अग्रमहिषीं अश्वलण्डेन आहनितुं ति ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि मैवंहि एते राजक्या अश्वरत्ना अवध्या किं शक्या कर्तुं ॥

सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं द्रष्टुं । श्रुतं मे विस्तीर्णा राज्ञः कुशस्य रथवाहिनी षष्टि रथसहस्राणि ॥ अलिन्दा महादेवी आ[245b]ह ॥ सुष्ठु पुत्रि श्वो राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं पश्यनाय निर्धावाहि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राज्ञो कुशस्य रथपालां शब्दापयित्वा आणत्तिकां देति ॥ श्वो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं पश्यनाये निर्धाविष्यति ॥ तेहि दानि रथपालेहि महादेवीवचनं श्रुत्वा अपरज्जुकातो षष्टि रथसहस्राणि युक्तानि सिंहचर्मपरिवाराणि द्वीपिचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिवाराणि पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नानि सनन्दिघोषाणि सवैजयन्तिकानि सखुरप्रवालानि उच्छ्रितध्वजपताकानि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु जानेसि श्वो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजक्यां रथवाहिनीं पश्यनाये निर्धाविष्यति । यदि सि पश्यितुकामः ततो प्रकृत्यैव रथशालां गत्वा तत्र प्रदेशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः सो राजा कुशो त्ति ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अलिंदाये महादेवीये सार्धं सर्वेण च अन्तःपुरेण राजारहेहि रथेहि अभिरुहित्वा रथशालां प्रस्थिता ॥ सो पि राजा कुशो मातरि प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये प्रकृत्यैव रथवाहनशालां गतः रथपालवेषेण रथानां मूल आसति सुदर्शनां प्रतिपालयमानो ॥ सापि दानि सुदर्शना राजधीता अश्वरथातो ओरुहित्वा बहूहि देवीशतेहि परिवृता रथशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं रथशालामनुचंक्रमित्वा यं कालं निवर्तिता राजकुलं गच्छामि त्ति ततः राज्ञा कुशेन प्रत्यग्रेण गोमयपिण्डेन वाष्पायन्तेन

1[1]. C mahâdevi alimdâ devi â°. — 1[2]. B °çvaramgâ avadhyâ° C °çvalaṇḍe avadhyâ°. — 3[1]. C °apaleṇa kâ ° alindâ ma ° vijñâpenti | . — 3[2]. C bhartte abhi° BC °shṭum çru°. — 4. BC °stîrṇṇo râjñaḥ(C °jño) ku ° hinîm shashṭhim(shṭîm) ra°. — 5[1]. C alimdâ ma° B °lindâm ma°. — 5[2]. BC sushṭu pu° C °tri so râ ° çyanâye ni°.

6. BC °thavâhinîm çabdâ°. — 7. BC sâ suda° C °hinî paçya°. — 9. BC te dâni° B °shashṭhi ratha° C °shashṭhîm ratha ° ktâni simhâbacarmaparivṛitâni dvî° B °pâṇḍakamba° C °khurapravârâṇi ucchrita°.

12[2]. B putram khalu° BC °jânâsi sâ su°. — 14. BC °kṛityeva ratha ° shṭhâbi | ya° C °esho so° BC °çonti | . — 15. C °rveṇa cântaḥ°.

17. BC °kṛityeva rathavâ° C °gato rathapâraveshe ° thânâm mûle âsa ° ti pârayamânâḥ | B °yamânâ | . — 19. C so pi dâni° BC °bahuhi de°. — 20. B °devehi sârddham ra ° nucakrami° BC °gacchâminti | tataḥ° B °kuçene pra ° ntena pṛishṭe âhatâ | C °âha tâni râjâ°.

पृष्ठे आहता ॥ तानि राजार्हाणि वस्त्राणि गोमयपिण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुमलिंदां महादेवीमाह ॥ भट्टे इमस्य रथपालस्य दण्डो प्रणामयितव्यो । लभ्या एतेन राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषीं गोमयपिण्डेन आहनितुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि मर्षेहि एष राजक्यो रथपालः अवध्यो राज्ञो रथकोशधारो किं शक्या कर्तुं ॥ सा दानि सुदर्शना ताय अलिंदाय महादेवीय संज्ञप्ता ॥

तत्र दानि अपरेण कालेन या राजक्या हस्तिशाला तत्राग्निः मुक्तो महान्तो अग्निदाहो प्रज्वलितो ॥ हस्तिमेण्ठसहस्राणि महामात्राणि च अन्यश्च महाजनकायो सन्निपतितो [246a] हस्तिशालां निर्वापयिष्यामः न च शक्नोन्ति तं अग्निदाघं परिनिर्वापयितुं अन्तःपुरं पि तेन अग्निभयेन सर्वं भीतं सन्त्रस्तं संवृत्तं मा इमं पि राजकुलं दहिष्यतीति ॥ ता दानि सर्वाः अन्तःपुरिका यतो हस्तिशाला ततो निर्धावमाना आसन्ति को शक्नोति एतं हस्तिदाघं परिनिर्वापयितुं ति ॥ महाजनकायं खिज्जन्ते न च शक्नोन्ति तं अग्निदाघं निर्वापयितुं न च शक्नोन्ति तानि हस्तिशालाय पटलानि घनानि महन्तानि बकुजनउत्तकानि पातयितुं ॥ तस्मिंश्च कालान्तरे राजा कुशो वहिर्नगरे अनुचंक्रमन्तो अनुविचरन्तो अण्वति । तस्य दानि राज्ञो अमात्येन पुरुषेण निवेदितं ॥ महाराज यं खु जानेसि या राजक्या हस्तिशाला तत्र अग्निः प्रज्वलितो ॥ श्रुत्वा च पुनः राजा कुशो हस्तिस्कन्धवरगतः जवेन तां हस्तिशालां सपरिवारो आगतो ॥ सर्वाहि अन्तःपुरिकाहि राजा आपतन्तो दृष्टो तेन राज्ञा आपतन्तेन तानि प्रदीप्तानि पटलानि एकेनोत्साहेन सपच-

1². BC °aliṁdâ ma(B °dân ma)hâ°. — 2. B bhartte i° C °thapârasya dando pradâpayitavyâ la° B °vyo la°. — 3. BC labhyâ yatena râ° gramahi(C °hi)shi go° C °gomayena pi°. — 4¹. B °liṁdâṁ ma°. — 4². BC putri marshe° BC °esha(C °sho) râjâkyo rathapâlaḥ atadhyo(C °lo abandhyo) râjño°. — 5. C °dâni çudarçanâ tâye aliṁdâye deviya saṁjñâkâḥ tatra°.

7. BC °lito ha°. — 8. BC hastimanṭha° trâṇâṁ ca anyaç ca(C °nye ca) mahâja° lâṁ nirddhâpayi° knoti taṁ(C °ti etaṁ) agnidâghaṁ(C °dâhaṁ) pari° C °rvâyituṁ antaḥ° ttaṁ mâ imam api râ°.

11. C sarvân antaḥ° B °rvâḥ purikâ° C °tato niddhâpayamânâ âsati kiṁ çakno° B °rddhâyamâ° nti kiṁ çaknonti | etaṁ° C °yituṁ mahâ° B °yituṁ ti mahâ°. — 12. B °khijjantaṁ na ca çaknoti | taṁ agni° C °jjantaṁ ca na çaknoti taṁ agnidâghaṁ nivâpayi° BC °knoti tâni hastiçâlâya pâṭalâni gha°. — 14. C tasmiṁ ca kâlâ° ço vahinagare anucakraṁmanto anuvi° B °re anucakra° ṇvati tasya° C °ṇvanti | . — 15. C °rushoṇa ni°.

16. B °hârâje yaṁ°. — 17. C °skandhevaragato jave° BC °âgato sarvâ°. — 18. BC °jâ âpa(C °âya)ntaṁto drishṭvâ tena râjñâ âpa(C °âya)ntakena tâ° C °prajñaptâni paṭalâni ekarahe sâyena sayaksha° B °ekahessâye sayaksha° BC °lakandakâni tataḥ(C °to) hasti°.

ष्कानि सतलकण्टकानि ततः हस्तिशालातो वाह्यमुखं क्षिप्तानि ॥ ये पि हि हस्तियो वरत्रेहि बद्धानि तानि बन्धनानि हस्तेन च्छटच्छटाय च्छिन्दति । ये पि हस्तिनामा अग्निना अभिग्रस्ता तानि उत्क्षिपित्वा अग्निभयातो एकमन्ते क्षिपति ॥ एवं दानि कुशेन राज्ञा मुहूर्तेन हस्तिशाला निर्वापिता सर्वा हस्तिवाहिनी अग्निदाघातो मोचिता एको पि न हस्तिर्दग्धो नाबाधितो ॥ तत्र दानि अनेककोटीशतसहस्राणि राज्ञो कुशस्य तादृशां वीर्यपराक्रमां दृष्ट्वा हक्कारसहस्राणि प्रवर्तेन्ति । अन्तःपुरं पि राज्ञो कुशस्य तादृशं पुरुषपराक्रमं दृष्ट्वा सर्वे प्रीता तुष्टा अहो राज्ञो कुशस्य बलो अहो पराक्रमं ॥ तत्र दानि अपरा कुब्जा हर्षिता वेगजाता राजा राजा ति कुशं संरावेति ॥

सिंहसुपीठो बलवां शोभे सुविपुलो महां ।
खे चन्द्रो इव आभाति समन्तपरिमण्डलं ॥
चकोरताम्रायताक्षो कामदेवो व शोभति ।
हस्तिनो मोचये राजा स्थामोपेतो नरर्षभो ॥

सो दानि राजा कुशो तस्या कुब्जाय प्रीतो दायं देति संवारेति वरं ॥

भद्रिका खु अयं कुब्जा या राजानं प्रशंसति ।
काशिकानि ते वस्त्राणि ददामि चतुरो अहं ॥

सा दानि सुदर्शना राजधीता तां कुब्जां कुशस्य वर्णं भाषमाणां श्रुत्वा तस्या दानि सुदर्शनाय राजधीतु एवं [246b] भवति ॥ एषः राजा कुशो भविष्यति

1. B °trehi varddhâni tâ° C °trehi varddhâvitâni tâ ° stena cchatacchaṭâ° BC °cchindanti | . — 2. B ye hi ha° C °gâ agninâ agnigra ° tkshiyitvâ agnibha° B °ekatamante kshipanti || C °kshipitvâ agnibhayâto ukshipanti | . — 4. BC °muhurtte° C °çâlâ nirddhâvitâḥ | sarvâm̃ hastiçâlâ nirddhâvitâ sarvâm̃ hastivâhi ° mocito e° B °citaḥ e° C °na hasti dagdho°. — 5. B °hakkârasahasrâṇi varttanti | .

7. C °purusham̃ parâkramam̃ dṛi ° sya balo parâ°. — 8. C °gajâtâḥ râjâ râjeti kuçam̃ sarâjeti | B °çam̃ sarâceti | . — 10. BC sim̃hâ su(C °sa)piṭhâ balavâm̃ste(C °ste ca) vipula (C °lo) mahâsu(C °sa)kha candro°.

11. BC khacandro ca âbhâti | samanta(C °ntena) pari ° lam̃ cako°. — 12. B cakolatâ° BC °vo ca ço°. — 13. C °sthâmapato nararshabhoḥ | . — 14. C °râja kuço° BC °tasya kubjâ° C °prite dânam̃ de° BC °sam̃râveti va nam̃ | (C °ti ca nam̃) bha°. — 15. BC °drikâ cadayam̃ | ku° B °bjâ râjânam̃ prasam̃çati kâ° C °prasaçati kâ°.

16. C °çikâni vastrâ° B °strâni da ° ture aham̃ | . — 17. BC °shamânâṇi çrutvâ (C °tvâ |) tasya dâ° C °rçanâ râjadhituḥ c° B °bhavatu | . — 18. C esho râjâ çuço bhavishyati | yasyaishâm̃ kubjâm̃ varṇṇam̃° B °eshâm̃ kubjâ°.

यस्य एषा कुब्जा वर्णं भाषति ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता राजस्य कुशस्य तादृशं वर्णरूपं दृष्ट्वा मानसं से प्रत्याहतं दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता ॥ मा ताव एदृशो मम भर्ता एवं दुर्वर्णो दुर्दृशो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो पिशाचस्य च एतस्य च नास्ति किंचित् नानाकरणं ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तस्या कुब्जाये रुषिता आह ॥

न नाम एताये कुब्जाये जिह्वाये अस्ति च्छेदको ।
सुतीक्ष्णेन शस्त्रेण या राजानं प्रशंसति ॥

सा दानि कुब्जा सुदर्शनां देवीं गाथाये संज्ञपेति ॥

प्रतितर्जेन्ति राजानो बंधनेन वधेन वा ।
तस्मास्य वर्णं भाषामि रक्षं जीवितमात्मनो ॥

सा दानि सुदर्शना देवी राजं कुशं तादृशं दृष्ट्वा दुर्वर्णं दुर्दृशं दृष्ट्वा तत्र राजकुले एवं रमणीये देवभवनसन्निभे अनन्तरत्नाकरे रतिं न विन्दति अन्नपानेन से छन्दः नोत्पद्यते । नाहं अत्स्यामि न भोक्ष्यामि किं जीवितेन मे यदहं पिशाचेन सार्धं संवसामि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे मुञ्चाहि मे कन्यकुब्जं गमिष्यामि मातापितुः सकाशं ॥ यदि मे न ओसिरिष्यसि मुहूर्तेन उपक्रमेमि आत्मानं मारयिष्यं ॥ तस्या दानि अलिंदाये महादेवीये एवं भवति ॥ वरं अयं राजधीता जीवति नैव मृता ति ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि गच्छ यत्र ते अभिप्रायो ॥

1. B °çaṁ varṇṇaṁ rû° C °saṁ sa pratyâhṛitaṁ° B °rmanasyaṁjâtâ saṁvṛittâ tâvat° C °vṛitto ‖ . — 2. B tâvat mâtâ ca edṛi° C tâṁ ca mâtâ ca edṛi ° vaṁ duvarṇṇo dudṛiço sthuloshṭho sthulaçiro sthulapâdo° B °shṭho sthûlaçiro sthûlapâ ° lo mâsharâçisya varṇṇo piçâ° C °kâlo mâshoraçivarṇṇo piçâçcasya etasya vâ nâsti° B °etasya vâ nâsti | kiṁ° C °kiṁcin nânâka° B °ṇaṁ sâ dâ°. — 4. C °deviye tasya ku° B °tasya ku°.

6. B na nâme etâ ° cchedako suti°. — 9. C °baṁdhanena ca | . — 10. BC tasmâd vivarṇṇaṁ bhâshâsi rakshaṁ°.

11. C °tâdṛiçaṁ dṛishṭvâ duvarṇṇa dudṛishṭvâ tatra râ ° vaṁ na ramaṇi° B °ṇiyaṁ devabhavanaṁ sanni° C °ntaratnâkare ratiṁ na viṁndanti | anupânaina sacchando no° B °ndanti anupânena se cchaṁdaḥ no° BC °dyate nâhaṁ°. — 13. BC nâhaṁ dâsyâmi na bho° C °jîvite yad ahaṁ piçâcena sârddha saṁ° B °rddhaṁ saṁvasâmi | . — 14. C °aliṁdâ mahâdeviṁ vijñayenti | . — 15[1]. B bhartte mu ° shyâmaḥ | mâ° C °shyâmaḥ mâ° BC °çaṁ yadi°. — 15[2]. BC °osarishyasi(C °si |) muhurtte° C °kramesi â°.

16. C tamâ dâ° B °bhavati varaṁ°. — 17[1]. C °alaṁ râja° BC °jivanti na° C °naivaṁ mṛi° — 17[2]. C °liṁndâ ma°. — 18. C °prâyaḥ sa dâ°.

सा दानि सुदर्शना राजधीता कुब्जाद्वितीया अश्वरथं अभिरुहित्वा वाराणसीतो निर्यात्वा प्रस्थिता अनुपूर्वेण कन्यकुब्जं गता मातापितुः सकाशं ॥ सो दानि राजा कुशो विकाले शयनगृहं प्रविष्टो सुदर्शनां देवीं न पश्यति । राजकुले समन्तेन मार्गियमाना न कुत्रचिद्दृश्यति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां देवीं न लभन्तो उत्कण्ठति शोचति परितप्यति । एवं विस्तीर्णे अन्तःपुरे त्वां न लभति ॥ यदा से विदितं यथा सुदर्शना देवी कुब्जाद्वितीया ज्ञातिकुलं गता सो दानि राजा कुशो मातरं अलिंदां विज्ञपेति ॥ अम्बे अहं पि गच्छामि कन्यकुब्जं श्वशुरस्य महेन्द्रस्य मद्रकराज्ञो सकाशं सुदर्शनां देवीमानयिष्यामि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी पुत्रस्य कुशस्य वचनं श्रुत्वा कन्यकुब्जं गमिष्यामीति ततः पुत्रप्रेम्नेन राज्यतृष्णाये [247a] च मूर्छिता प्रस्खलिता च भग्ना धरणीतले प्रपतिता पुत्रशोकसमन्विता ॥ अहो मम मन्दभाग्याये अनर्थं । पर्येषिता यतो इयं मया महेन्द्रकस्य कन्यकुब्जकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना इहानीता ततो न जानामि कथं मे पुत्रस्य राज्ञो कुशस्य भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी पुत्रस्य कुशस्य जल्पति ॥ पुत्र त्वं इक्ष्वाकुराजपुत्रो सुकुमारो सुखसंवृद्धो जानपदा च शक्तुभक्ता कम्बलपरिधाना च दिवसकर्मलूखाहारा च कथन्ते मार्गगमनं भविष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अहं अम्बे नृत्यगीतवाद्येन अन्याहि च मायाहि विविधेहि च उपायेहि आत्मनो वृत्तिं कल्पयन्तो गमिष्यं मा उत्कण्ठतु अम्बा ॥ सो राजा कुशो तां मातरं संज्ञापयित्वा भ्रातरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयति ॥ भ्राता

1. C sa dà ° rveṇa anyakubjaṁ° B °çaṁ so dà°. — 2. C °dàni kuço vikàle yanagṛi° B °pravishṭho su ° çyati ràja°. — 3. B °traçcid dṛi°. — 4. C °devim alabha° B °çocati | parı°. — 5. BC °stirṇṇo antaḥ° C °purenti labha° B °purenti na labhanti yà se°.

6. C yà vare vidi° B yà se vi ° vì kubjodvi° BC °gatà | so° B °màtalaṁ aliṁ° C °màtaram alindà devì vijñapenti | . — 7. B °cchâmi karṇṇekubjaṁ çvaçrurasya mahe° C °kanyakubjam çvaçrusya madra° BC °rçanà deviṁm ânayi°. — 8. C °liṁndà mahâ° B °liṁdàṁ mahà° BC °shyâmiti | tataḥ(C °to) putrapre° C °ràjyaṁtṛishâye ca mûrcchitàḥ praskha°.

11¹. C aho ma manda° BC °narthaṁ pa°. — 11². C paryyashità kareyaṁ mayà° B °shità kaleyaṁ mayâ° C °ndrakasya kaṁnya°. — 13. BC °ni àha ‖ alindà° B °lpati pu°. — 14. C °bhaksho kamba° B °divasaṁ karma°.

16². B ahante nṛi° C °gitâvâdyena anyehi ca màyàhi ca vivi° B °âtmâno° C °lpayaṁ tato gami ° tu ambe ‖ . — 17. BC °kuço(C °çaṁ) tà màta° C °jñâpayicà bhrà ° jye pratisthâpayati | bhrâtaraṁ kuçadrumaṁ râjye pratisthâpayati | B °shṭhâyati | . — 18. C bhràtà imàni te shashṭhì nagara ° nigamajanapadà° B °dàni eçvaryaṁ kà ° màni te shashṭhiṁ hasti° C °shashṭhi hasti° C °hemajàlepraticcha° B °nnàni sakhalapravàràṇi shashṭhiṁ açva° C °shashṭhim açva ° rve sainyavànâṁ çi° B °ndhavànàṁ çi° BC °ghravàhinâṁ sarvà ° shi-

इमानि ते षष्टि नगरसहस्राणि सनिगमजानपदानि ऐश्वर्यं कारापेहि इमानि ते षष्टि हस्तिसहस्राणि सर्वालंकारविभूषितानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि सखुरप्रवालानि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वं सैन्धवानि शीघ्रवाहीनि सर्वालंकारविभूषितानि षष्टि रथसहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिवाराणि द्वीपिचर्मपरिवाराणि पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नानि सनन्दिघोषाणि सवैजयन्तिकानि सखुरप्रवालानि उच्छ्रितच्छत्रध्वजपताकानि इमानि ते वाहनानि । इमं राज्यं परिपालेहि याव मम आगमनं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो अमात्यानां संदिशति ॥ एषो वो कुमारो कुशद्रुमो राजा मम यावदागमनं । एवं जानथ । तथा एव राज्यं समनुशासथ धर्मेण च पौरजानपदां परिपालेथ ॥ सो दानि राजा कुशो अमात्यानां एवमनुशासयित्वा भ्रातरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयित्वा मातरमलिंदां महादेवीं अभिवादयित्वा प्रदक्षिणीकृत्वा सप्ततन्त्रिकां वीणामादाय उत्तराभिमुखो प्रस्थितो ॥

राजा कुशो विविधेहि उपायेहि आत्मनो वृत्तिं कल्पयंतो कन्यकुब्जं श्वसुरं येन गच्छति अनुपूर्वेण कन्यकुब्जस्य विषयमनुप्राप्तः ॥ तत्र अन्यतरस्मिं ग्रामे वासमुपगतो अपराये वृद्धाये शालाये प्रतिश्रयो दिन्नो ॥ तत्र ग्रामे उत्सवो व वर्तति । [247b] सो दानि राजा कुशो ताये वृद्धाये वुच्चति ॥ पुत्र इह ग्रामे उत्सवो वर्तति व्रज ग्राममध्ये तत्र किंचिदन्नपानं लभिष्यसि ततः आहारं कृत्वा प्रतिक्रमिष्यसि ॥ सो दानि राजा कुशो तस्या वृद्धाय श्रुत्वा ग्राममध्यं गतः ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन तादृशी वीणा वादिता गीतकं गायितं यं सर्वो ग्रामजनो आराध्यति । एतस्य दानि कुशस्य ग्रामजनेन प्रीतेन समानेन नानाप्रकारस्य खज्जकस्य पूरं गोपिटकं दिन्नं महान्तं अलिन्दं ओदनस्य दधिकलशश्च नानाप्र-

tâni shashṭhi(C °shṭhiṁ) rathasahasrâni siṁ° C °siṁhacarmaparivṛitâni vyâ ° mbarapraticcha° C °dhvajapratâkâni° B °vâhanâni imaṁ°.

6. C °jyaṁ pratipâlehi yâvat mama â°. — 7[1]. BC °nâṁ sandiçati | . — 7[2]. C °drumarâjâ ma° BC °mama jânatha(B °tha |) to gaccha(C °taṁ âgaccha) | . — 8[1]. BC °tha tathâ°. — 8[2]. BC °evaṁ râjyaṁ° C °jyaṁ abhivyapaharatha râjyaṁ samanu ° rmeṇa ca ye ca jânapadâṁ° B °ṇa ca yo ra jânapadâṁ pariletha | C °ripâlatha | . — 9. C °tyânaivaṁ samanu° BC °m alindâṁ mahâ° B °mukhâ prasthito | C °sthitâ ‖ .

13. B °yaṁto | kanya° C °nyakubjakaṁ çvaçrurakaṁ ye° BC °ptaḥ tatra°. — 14. C °gataḥ aparâ ° lâye praviçayo dinnaḥ tatra°. — 15. C °vo varttati | B °vo vâ varttati | .

16[1]. C °vucyati | B °ccati pu°. — 16[2]. BC °rttati | tatra grâ ° cid anu(C °nû)pânaṁ labhishyati tataḥ° C °hâra kṛi°. — 18. C °râja kuço tasya vṛiddhâye çru° B °grâmaṁmadhyaṁ gataṁ | C °grâmamadhye gataḥ. — 19. B °râjâ kuçe° C °gâyatâ yo sarva grâ° B °gâyitâ yâ sarvo° BC °dhyati no tasya dâ°. — 20. BC no tasya dâ° C °tena sanmâne° BC °jjakasya puraṁ gopuraṁ piṭa° C °ntaṁ alindaṁ o° BC °odanaç ca dadhi°.

काराणि च व्यंजनानि ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन खाद्यभोज्यं सर्वं वृद्धाये शालां प्रवेशितं ॥ सा दानि वृद्धा प्रभूतखाद्यभोज्यं दृष्ट्वा (पूरं महान्तं गोपिटकं नानाप्रकारस्य च खज्जकस्य पूरं पिटकं दिन्नं महान्तं अलिन्दं ओदनस्य नानाप्रकाराणि च व्यंजनानि तेन दानि राज्ञा कुशेन प्रवेशितं दृष्ट्वा च पुनर्वृद्धा) प्रीता संवृत्ता । अद्य एषः गान्धर्विको एकाहारं कृत्वा पश्चिमे यामे गमिष्यति तं शेषं खाद्यभोज्यं मम द्वैमासिकं त्रैमासिकं वा भक्तं भविष्यति ॥ तेनापि दानि राज्ञा कुशेन तस्या वृद्धाये आलापं करन्तेन एकार्धं व यन्तं गोपिटकं खज्जकस्य प्रखादितं । सापि वृद्धा जानाति । इदानिं पि मुहूर्तके पि एषो मम खज्जकशेषं दास्यतीति । तेनापि दानि राज्ञा कुशेन बुभुक्षितेन सर्वं तं गोपिटकं खज्जकस्य खादितं न एवं पि खज्जालोपं शेषकृतं ॥ तस्या वृद्धाये एवं भवति ॥ यदा इमेन गान्धर्विकेन तं महान्तं गोपिटकं खज्जकस्य सर्वं खादितं आशितो एषः भविष्यति । न धारयिष्यति एषो भूयो इमं अलिन्दं मोदकस्य खादितुं । एवम्मम चिरस्य कालस्य भक्तं भविष्यति ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन मार्गगतेन बुभुक्षितेन महान्तं अलिन्दं मोदकस्य तं च दधिकलशं तानि च व्यंजनानि नानाप्रकाराणि सर्वं परिभुक्तं । तस्या वृद्धाये न किंचि शेषकृतं ॥ सा दानि वृद्धा निराशा संवृत्ता अविधाविधं प्रविशथ धावथ प्रवेशितकायो मनुष्यरूपेण मे पिशाचो गृहं प्रविष्टः मम खादितुकामो ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे किमारवसि किन्न द्रवसि । ग्रामस्मि न च का पि पापका वसन्ति मा त्रसाहि मा रवाहि । इमां एकरात्रिं वसित्वा ध्रुवे गमिष्यामि ॥

सो दानि राजा कुशो प्रत्यूषलेशकाले उत्थाय प्रस्थितः अनुपूर्वेण कन्यकुब्जं

1. C °sarva vṛi°. — 2. C so dàni vṛi° BC °shṭvà puraṁ mahà ° jjakasya puraṁ gopiṭa° C °ntaṁ alidaṁ o° BC °odanaçca nànàpra ° janàni | tena dàni ràjñà(C °jño) ku° C °puna vṛirddhà pri ° vṛittàḥ | . — 5. C °esho gandha° B °shaḥ gandharviko ekààraṁ kṛi° BC °mishyati | taṁ çe° C °bhojya mama dvaumàsikaṁ traimâsikaṁ vâ° BC °vishyasi | .

6. C te dàni° BC °tasya vṛi° B °ddhàye alâpaṁ° C °ddhàye àràvaṁ ka° B °ekàrddha và yantaṁ° C °rddhaṁ và yantraṁ go ° sya pravàdito so pi° B °ditaḥ so pi vṛi°. — 7. BC so pi vṛi°. — 8. C idànim api mu° BC °muhurttakaṁ pi° BC °jjakaṁ çeshaṁ° B °syamiti | . — 9. BC °khajjarùpaṁ çe° C °çeshaṁ kṛitaṁ | . — 10[1]. BC tasya vṛi ° vati yadà°. — 10[2]. C °esho bha°.

11. C °alinḍaṁ mo° B °aliṁdà modanasya°. — 13. B te dàni° C tena dà rà ° màrgaṁgate ° ntaṁ alinḍa mo° B °alinda modanasya tañ ca dadhi° C °vyaṁja mama khâditukàmah° (l. 16). — 14. B °çeshaṁ kṛitaṁ so dà°. — 15. B so dâ ° çâ saṁvṛitto avidhàvidhâṁ pradeçità dhâ ° vishṭhaḥ mama°.

17[2]. C °àravasi kiṁ rava°. — 17[3]. C gràme 'smiṁ na ca ko pi pà° BC °pakà pi vasa° C °mà trastàhi mà° B °nti mâ pravastàhi mâ ra°. — 18. C °râtriṁ va° B °triṁ vaçitvà°. — 20. BC °shadeçe(C °ça)kâle° C °sthito a ° pràptaṁ || mà ° çâlàyâṁ pravishṭo B °làṁ prasthito | .

अनुप्राप्तः मा[248a]लाकारशालां प्रविष्टो । मालाकारमहत्तरकस्य अल्लीनो अहं पि इमहिं वसिष्यं अहं पि अत्र कर्मे कुशलो ॥ तत्र दानि मालाकारशालायां राजन्यानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटा च माला च क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि कण्ठगुणानि च गन्धमकुटानि च मालाश्च सुकृतानि सुनिष्ठितानि च सुविचित्राणि च आकारवंतानि च करोति यथा सर्वे मालाकारा दृष्ट्वा विस्मयमापद्यन्ति । अहो कल्याणो आचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको य इमानि एदृशानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि च मालाश्च तादृशानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि करोति यथा अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वा । सर्वाणि च राजा कुशो आत्मनो नामकेन आलिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्य एतं कर्मन्ति ॥ तानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि मालाश्च राजकुलं प्रवेशिता सुदर्शनाये उपनामियन्ति । पश्य सुदर्शने इमानि पुष्पजातानि केदृशानि सुकृतानि सुविचित्राणि सुनिष्ठितानि नानावर्णानि ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं कण्ठगुणं च मकुटं च मालावरं च गृहीतं आबन्धामि न्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एतदभवति । कुशस्य एतं कर्मन्ति राजा कुशो प्राकृतकेन वेशेन इहागतो भविष्यतीति ॥ सा दानि सुदर्शना तानि कुशेन कृतानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च वुच्चति अन्तःपुरिकाहि । सुदर्शना किं त्वमिमानि सर्वशोभनानि कण्ठगुणानि मकुटानि मालाश्च मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतानि गृह्णसि ॥ सा तामाह ॥ अलं मे एतेहि एतमेव मे भवतु ॥ यन्तत्र रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिचति ॥

सो दानि राजा कुशो मालाकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः

1. B °kâlamaha° C °kâramahattarakasya mûle allîno } ahaṁ pi imahiṁ vaçikhyaṁ ahaṁ pi atra kuçalo karmaḥ tatra° B °llîno ahaṁ pi imaṁhi vaçishyaṁ°. — 2. BC °nyâni kaṇṭhe(B °ṇḍe) gu ° lâ kri(C °krî)yanti | . — 3. BC °çâṇi kaṇṭhe gu° B °ṭâniç ca mâlâ° C °ṭâni sukṛitâni suniççitâni sucitrâ° B °trâṇi ca | âkâra ° ronti | yathâ° C °rve kâlâkârâ dṛi°.

6. C °ṇo càryyapu ° bhanâ çilpiko yo i° B °bhanâni çilpikâ ya i° BC °edṛiçâni kaṇṭhe gu° C °ndhamakûṭâni ca mâlo ca tâdṛiçâni sukṛitâni suniççitâni suvicitrâṇi ca karo° B °nishṭitâni karo° C °smâbhir na kadâ° B °pûrva sarvâ°. — 8. C °yâ râjâ kuçasya evaṁ ka° B °nti tâ°. — 9. BC °ni kaṇṭhe gu° C °ndhamakûṭâ ° paṇâmayanti.

11. B °citrâṇi° C °suniççitâni nânâ° B °nishṭitâni nânâ°. — 12. B °naṁ kaṇṭhe gu° C °naṁ kaṇṭhe guṇa ca ma° BC °kuṭâṁ ca mâlâṁ va(C °lâm va)naṁ grihîtaṁ(B °taṁ |) abandhâmi nti yâ° B °sya namekaṁ tasyâ°. — 14[1]. C °shyati ‖. — 14[2]. BC °ni prakṛitakâni grihṇati | . — 15. B °bhaginiṁ ca vuccati | antaḥ° C °bhaginî ca vuçyati antaḥ° BC °kâhi suda°.

16. C °çobhaṇâni° BC °kaṇṭhe gu° BC °ni prakṛitâni grihṇa(C °hne)si ‖ . — 18[1]. B sâ tân âha ‖ . — 18[2]. C °etam etaṁ bha°. — 18[3]. C yaṁ tatra rahasyaṁ ta nu ka°. — 20[1]. C °jâ ku mâ ° le vaçitvâ° B °le veçitvâ artha no°. — 20[2]. C tato ni ° mbhakârasya mû°.

निर्धावित्वा कुम्भकारमहत्तरकस्य मूले अल्लीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृते नानाप्रकाराणि कुम्भकारभाजनानि क्रियन्ति । सो दानि राजा कुशो तादृशानि कुम्भकारभाजनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे कुम्भकारा दृष्ट्वा विस्मयमापद्यन्ति । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनः शिल्पिको य इमानि एदृशा कुम्भकारभाजनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु [248b] च कुशो राजा स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन आलिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मन्ति । ताहि दानि अन्तःपुरे दासीहि तानि कुम्भकारभाजनानि राजकुलं प्रवेशितानि सुदर्शनाये च उपनामियन्ति । पश्य सुदर्शने इमानि कुम्भकारभाजनानि यादृशानि शोभनानि कल्याणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि यन्ते रुच्यति तं गृह्णाहि । सा दानि सुदर्शना तानि कुम्भकारभाजनानि यं सर्वशोभनं सर्वदर्शनीयं तं गृह्णीष्यामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मन्ति । सा दानि तानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतका निप्रतिगृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि पि देवीहि । सुदर्शने एदृशानि भाजनानि न कदाचिदिह राजकुले प्रवेशितपूर्वाणि एवं शोभनानि । किस्य त्वं एतानि शोभनानि भाजनानि न गृह्णसि ॥ सा दानि आह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यं तत्र रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो कुम्भकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निष्क्रमित्वा वर्धकिमहत्तरकस्य मूले अल्लीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृतेन नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति । आसन्दिका पि क्रियन्ति मञ्चका पि

1. C °krite te nânâ° B °nti°so°. — 2. C °niçcitâni suvicitrâṇi âravantâm̃ni karo° B °nishṭitâni âkâra ° roti iti | yathâ° C °thâ sarvam̃ kumbhakâram̃ dṛi° B °m âpadyeti | . — 4. B °lyâṇâcâyapu° C °çobhaṇo çilpiko yo i° B °lpikâ yo i° C °edṛiçâni ku ° kṛitâni sunisuvicitrâṇi âkâra° B °nishṭitâni âkâra° C °smâbhir na ka° BC °rvâṇi sarve°.

6. C °svakam̃ sam̃jñâpâtrake° BC °khati | ya° C °rçanâ yâne°. — 8. BC tâ dâni a°siyo tâni kumbha° B °praviçitâni | su ° panâmîyanti paçya°. — 9. B °nishṭitâni yan te nucya° C °niçcitâni yam̃ te rucyati tam̃ gṛihnâti | B °gṛihnâti ‖ .

11. B °gṛihnîshyâ° C °gṛihnâmiti | yâ° BC °nâmakam̃ tasyâ°. — 12[1]. BC °ti ku°. — 12[2]. BC °karmam̃ ti | . — 13[1]. C so dâ ° melletvâ° BC °gṛihnâti | . — 13[2]. C °rçanâ tâtare vucyati bha° B °mâtarai vu° C °nihim̃ pi devehi pi° B °vîhi pi su°. — 14. C °rçane dṛiçatâni bhâm̃janâni na ka° BC °bhanâni ki°. — 15. B kiçya tvam̃ | e° C °bhanâni bhâm̃ja° BC °gṛihnasi(C °si |) sâ°.

16[2]. C °tena evam̃ me bha° BC °tu yam̃°. — 18[1]. BC °le vaçitvâ arthâ(C °rtha) nopalabhyate(C °ti) | . — 18[2]. C tato ni° B °varddhantimaha° C °sya le alli° BC °no ta°. — 19. C °tena nâpra° B °rddhantibhaṇḍâ° C °rddhaki krîyanti. — 20. C °ndikâ pi krîyanti ravâhantikâ mam̃ca pi krîyanti piṭhikâ pi krîyanti ça° B °ndikâ pi kriyanti ravahanti mañcakâ

क्रियन्ति पीठका पि क्रियन्ति शय्यासनका पि क्रियन्ति पादफलकानि पि क्रियन्ति भद्रपीठकानि पि क्रियन्ति अयक्का पि क्रियन्ति फेलिकानि पि क्रियन्ति अंतकोटान्यपि क्रियन्ति अन्यानि च नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे वर्धकिनो दृष्ट्वा विस्मयमापन्ना । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि करोति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो आत्मनो नामकं संज्ञामात्रकेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ ताहि दानि अन्तःपुरिकादासीहि तं वर्धकिभाण्डं राजकुले प्रवेशितं । यानि सर्वशोभनानि तानि विचिनित्वा सुदर्शनाये उपनामीयन्ति । [249a] सुदर्शने पश्य पश्य इमानि वर्धकिभाण्डानि यादृशानि शोभनानि दर्शनीयानि । यन्ते अभिप्रेतं तं गृह्णाहि ॥ सा दानि सुदर्शना या तत्र सर्वशोभना आसन्दिका या मंचका या पीठका पादाश्रया वा पादफलका वा भद्रपीठा वा अयक्का वा अंतकोटा वा फेला वा फेलिका वा तं गृह्णामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं ॥ तस्या दानि एवं भवति । कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ सा दानि तं मेल्लित्वा अन्यं प्राकृतकं गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना माताये वुच्चति भगिनीहि च ताहि च अन्तपुरिकाहि । सुदर्शने किस्य त्वं इमानि एदृशानि वर्धकिभाण्डानि शोभनीयानि

pi kriyanti pîṭhikâ pi kriyanti çayyâçayikâ pi kriyanti | pâ° C °nakâ pi krîyanti pâ° B °phalashkâni pi kriyanti | bha° C °phalakâ pi krîya ° piṭhâni krîya° B °ṭhakâni pi krîyanti ayakvâ pi kriyanti helakâni pi° C °kvâ pi kriyanti helahâni pi krîyanti am̃bakotânyapi anyâ° B °am̃bakoṭâ ° nti | anyâ° C °ṇi ca varddhakibhaṇḍâni krîyanti | B °kibhaṇḍâni°. — 3. B °çâni tâdṛiçâni varḍdhakibhaṇḍâ° C °rddhakibhâ ° niçcitâni suvicitrâṇi âkâra° B °nishṭitâni âkâra ° ronti | yathâ sarva varddhantino° C °thâ sarvam̃ varddhakîbhâṇḍâni dṛi ° panno aho° B °panno | . — 5. B °lpikâ yo imâni edṛiçâni ca imâni edṛiçâni varddham̃tibhaṇḍâ° C °rddhakribhâṇḍâni suniçcitâni karo° B °nishṭitâni karo° C °smâbhir na kadâcit dṛishṭa° BC °rvâṇi sarve°.

7. B °yâ râjñâ kuçasye°. — 9[1]. B °rddhantibhâ° C °rddhakibhâ°. — 9[2]. C °sarveçobhanâni tâni nirminitvâ su° BC °rçanâye u° C °nâmiyanti | B °nti su°. — 10. B °imâni vivarddhanti | bhaṇḍâ° C °kibhaṇḍâ° BC °niyâni ya°.

11. C yan tatra abhipretam̃ gṛi°. — 12. BC °rçanâ yam̃ tatra sa ° bhanam̃ âsandi° C °ndikâ vâ mañcako vâ piṭhako vâ pâdâçra° B °ṭhako sâdâçra° BC °daphale(C °la)kham̃ vâ bha ° ṭhâ vâ aya(B °apa)kkâ vâ ava(B °ata)koṭâ° B °gṛihnimîti yâ° C °gṛihnanti iti | yâ° B °çyati kusya nâmakam̃ | . — 14. B tasya dâ ° vati ku°. — 15[2]. C sâ dâni te me° BC °gṛihnâti | .

16. C °mâtare shucyati bha° BC °nîhi ca tâni ca anta ° kâhi ca su°. — 17. C °ne kim̃sya° B °imâni ca edṛiçâni ca varddhatibhâ° C °imâni etâdṛiçâni ca varddhakibhâṇḍâni melli° BC °gṛihnâsi ‖ .

IMPRIMERIE NATIONALE

मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि ॥ सा दानि आह ॥ अलं मे तेहि इमानि एव मे भवन्तु ॥ यं तत्र रहस्यं तं न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो वर्धकिस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निर्धावित्वा चोडकधोवकस्य मूले अल्लीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृतेन चोडकानि धोवीयन्ति सुदर्शनाया पि चोडकानि तत्रैव धोवीयन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनाये वस्त्राणि प्रत्यभिजानति । सो दानि राजा कुशो तानि सुदर्शनाय चोडकानि तादृशानि धोवति तानि सुप्रक्षालितानि चौक्षाणि निर्मलाणि धौतानि यथा सर्वे धोवका चोडका दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि चोलकानि एदृशानि सुधोवितानि सुप्रक्षालितानि चौक्षाणि निर्मलानि धोवति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि ॥ राजा कुशो स्वकं नामकं भल्लातकेन संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ ताहि दानि अन्तःपुरदासीहि तानि चोलकानि राजकुलं प्रवेशितानि यानि देवीनां चोलकानि तानि देवीनामुपनामितानि यानि अन्तःपुरिकानां चोलकानि तानि अन्तःपुरिकानां दिन्नानि । तानि दानि अन्तःपुरिका सुदर्शनाचोलकानि पश्यन्ति अवदातानि चौक्षाणि निर्मलानि । ता दानि विस्मयं लभन्ति सर्वशोभनानि सुदर्शनाय चोलकानि सुधोतानि च चौक्षाणि निर्मला द्विगुणं त्रिगुणं सुदर्शनाय धोवापनिकमर्हन्ति ॥ सुदर्शनापि तानि वस्त्राणि दृष्ट्वा शुद्धानि निर्मलानि प्री-

1^2. C alam̃ etehi i ° vam etehi bhavatu yam̃° B °ntu yam̃°. — 2. C °cikshasi | . — 3^1. C °rddhakîsya° BC °vaçitvâ a ° labhyati(C °te) | . — 3^2. C tataḥ ni° B °ḍakadhâvakasya° C °dhovikasya° B °llîna tatrâ°. — 4. B °tena coḍakâni dhâvîyanti su° C °rçanâni pi co ° ni tatra dhovî° B °vîyanti sâ dâ°. — 5. B sâ dâ° BC °bḥijânanti | .

6. B °kuçasya tâni su° C °rçanâye coḍakâni tâdri ° kshâlitâ cau° BC °caukshâni ni° B °thâ sarvam̃ dho° C °rve dhautakâ coḍa° B °m âpannaḥ aho°. — 8. B °çobhanâni çilpikâ yo i° C °coḍakâni sudho° B °prakshâvitâni cau° C °rmalânî dhauvati yam̃ asmâbhir na ka° B °ti yam̃ asmâ° BC °pûrvâṇi râ°. — 10. B °ço stakam̃° C °bhallâṭakena sam̃° BC °khati | yathâ°.

11. B tâ dâ° C tâ dâni antaḥpurikâhi tâni codakâni râ° B °sihi tâni caulakâni râ° BC °veçanti yâni devînâm̃ cola(C °cauksha)kâni tâni de ° mitâni antaḥpurikânâm̃ cola-(C °coda)kâni tâni antaḥpurikânâm̃(C °pûrikâm̃) di° C °nnâti | B °nnâni tâni dâ°. — 14. C tâ dâni antaḥpûri° BC °nti | ava° B °kshâni ni° BC °lâni tâ dâ°. — 15. B °dâni vippalabhyanti sarva° C °dâni vittam̃ labhyam̃ti sarvaçobhanâni sudarçanâye volakâni sudhâvitâni ca caukshâni nirmmalâni dvi° B °dvigaṇḍam̃ trigaṇḍam̃ su° BC °dhovâyamikam argheti su°.

17. BC °rçano pi tâ° C °strâni dri ° vrittâḥ yam̃ ca deçeti coḍako dho° B °vrittâ yam̃ ca deçante coḍa° C °llâṭake ° mâtrakena li° BC °likhati cola(C °coda)kâ nâmakam̃ karoti | tatra te ku°.

[249[b]]ता संवृत्ता याव यत्र देशान्ते चोडधोवनको भल्लातकेन संज्ञामात्रेण लिखन्तो चोलके नामकं करोति तत्र तं कुशस्य नामकं दृष्ट्वा कुशस्येदं कर्मन्ति । सा दानि न स्वयं प्रतीछति उपस्थायकाये गृह्णावेति ॥ तानि सर्वान्तःपुरिका स्वकस्वकानां वस्त्राणां धोवापनिकं चेटीनां हस्ते देन्ति । सा दानि सुदर्शना न इच्छति वस्त्राणां धोवापनिकं दातुं ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च । सुदर्शने यदा तव चोलकानि सुधोवितानि सुचोक्षाणि सर्वाणि लंचकानि तस्य धोवापनिकं न देसि ॥ सुदर्शना आह ॥ किं युष्माकं चिन्ता दीष्यति सो अन्येन कालेन ॥ यं तत्र रहस्यं तं न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो धोवकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धाविता रजमहत्तरकस्य मूले अल्लीनो तत्रापि च रजकशाले राजान्तःपुरस्य चोलकानि रज्यन्ति सुदर्शनाय पि चोलकानि रज्यन्ति ॥ तत्रैव सो राजा कुशो सुदर्शनाये चोलकानि प्रत्यभिजानति । तेन कुशेन ताये सुदर्शनाये चोलकानि सुरक्तानि रंगरक्तानि सुविचित्राणि नानाप्रकाराणि तादृशानि रक्तानि यथा ते सर्वे रजा विस्मयमापन्ना । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनः शिल्पिको यो इमानि एदृशानि सुरक्तानि सुविचित्राणि चोलकानि रजति यान्यस्माभिः न कदाचित् दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं भल्लातकेन संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ ताहि दानि अन्तःपुरिकादासीहि यानि यानि देवीनां चोलकानि तानि तानि देवीनां यतानि यानि अन्तःपुरिकानां चोलकानि तानि अन्तःपुरिकानां दिन्नानि । सुदर्शनाचोलकं

3[1]. C °dâni svayaṁ na praticchati upasthâyikâye° BC °gṛihnâve° B °veti tâ°. — 3[2]. C °strânâṁ dho ° kaṁ catinâ haṁste dẹ°. — 4. B °strâṇi dho° C °strâni dho°. — 5. C °mâtara vu° BC °kâhi ca su°.

6. C °rçanâye yadâ tava codakâ ° kshâni sarvâṇi ca laṁ° B °laṁcako ta° BC °deti ‖ . — 7[2]. B °shyasi so° C °shyanti so° BC °lena yaṁ°. — 8. C °syacid âcikshati | . — 10[1]. C °râja kuço° BC °vaçitvâ° C °artha nâyaṁ labhati | . — 10[2]. C tato ni ° trâpi ca so kuço râjâ° B °trâpi ca so kaçâle râjâ° C °sya codakâ ° rçanâpi codakâni rakshanti | .

12. C tatraivaṁ so dâni râ ° ye codakâ ° jânanti | B °bhijânati te°. — 13. B °rçanâya co° C °suraktâni suvicitrâṇi colakâni yonyasmâbhiḥ raṁ° BC °çâni raktâni ‖ yathâ° C °te sarvaṁ rajakâ vi° BC °panno aho°. — 15. C °bhano çi ° ktâni colakâni tâni yâni asmâ° B °lakâni yânya° C °cid dṛishṭa° B ° dṛishṭhapû°.

17. C °llâṭakena saṁ° BC °khati ‖ ya ° daṁ karmenti | . — 18. C tâni dâ° B °sihi tâni colakâni tâni tâni devinâṁ yantâni yâ° C °sihi tâni codakâni devinâṁ yantâni yâni antaḥpûrikâni co° BC °nnâni su°. — 20. C sudarçanâcodakaṁ antaḥ ° smitâ imâni sudarçanâya codakâni tâni suraktâni suniçcitâni suvicitrâni imâye°.

अन्तःपुरिका दृष्ट्वा विस्मिता इमानि सुदर्शनाये चोलकानि तानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि इमाये सुदर्शनाये द्विगुणं त्रिगुणं रंजापनीयं दातव्यं ॥ ता दानि चोलकानि सुदर्शनाये उपनामितानि ॥ सा दानि सुदर्शना तानि चोलकानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि दृष्ट्वा तुष्टा प्रीतिसौमनस्यसंवृत्ता याव यत्र देशे रजको भल्लातकेन अङ्कं करोति तत्र देशे [250a] पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्य तं कर्मन्ति । सा न प्रतीच्छति उपस्थायकाये प्रयच्छति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका स्वकस्वकानां चोलकानां रंजापनिकं चेटिकानां हस्ते देंति सा सुदर्शना रंजापनिकं न इच्छति दातुं ॥ सा मातरे च भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वुच्चति । सुदर्शने यथा तव चोलकानि सुरक्तानि सुविचित्राणि दर्शनीयानि ततः त्वं यावद्द्विगुणं त्रिगुणं रंजापनिकं दातव्यं तन्न इच्छसि दातुं ॥ सुदर्शनाह ॥ किं युष्माकं चिन्ता दीष्यति सो अन्येन कालेन । यं तत्र रहस्यं तन्न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशः रजकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभ्य ततो निर्धावित्वा ततः तट्टकारमहत्तरकस्य मूले अल्लीनः ॥ तत्र दानि राज्ञो महेन्द्रकस्य आज्ञत्तिया अन्तःपुरस्य अर्थाय नानाप्रकाराणि सुवर्णरूप्यमयानि रत्नप्रत्युप्तानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुवर्णमयानि रत्नमयानि च रतनप्रत्युप्तानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च तादृशानि करोति सुदर्शनीयानि सुसंस्थितानि यथा एको पि तट्टकारो नास्ति यो तादृशानि भाजनानि शक्नोति कर्तुं ॥ ते दानि तट्टकारा तादृशानि दृष्ट्वा

3[1]. C °codakâ°. — 3[2]. B °drishṭhvâ tushṭâ pritimanasyasam̃vṛittâ yantam̃ yatra ca de° C °pritimaneso sam̃vṛittâḥ yam̃ te tatra ca de° BC °çe kuçakâ bha° C °llâṭake° BC °roti | tatra° C °çe likhati ku° BC °kam̃ tasyâ°.

6[2]. C kuçasyaitam̃ ka° B °nti sâ°. — 6[3]. C so na svayam̃ praticchati upasthâpakâ° BC °ye praticchati ‖ . — 7. BC °colakànàm̃ ram̃jâpanikam̃(C °ṇiyam̃) ce° B °ceṭikânâm̃ haste° C °ste denti | sâ su ° pani na i° B °panîkâm̃ na i°. — 8. C sâ mâturehi ca bha° B °mâtarehi ca bha° C °antapurikâhi ca vucyati | B °ccati su°. — 9. C sudarçanâye yadâ tava codakâ° B °yadâ tava° C °trâni darçanîyâni tam̃to tam̃ yâvat dviguṇam̃ tri° B °triguṇam̃ jâpanikam̃ tan na°.

11[1]. C °rçanâ âha ‖ . — 11[2]. C °shyasi | sa anye° B °nti | se anye° BC °lena yam̃°. — 11[3]. C yam̃ tra ra ° syacid âcikshati | . — 13. C °kuço raja° BC °vaçitvâ° C °artha nopalabhyati ‖ tato° B °vitvâ | tataḥ° C °vitvâ tambakâramaha ° llino tatra° B °llinaḥ tatra°. — 14. C °ndrakasya ânanti antaḥ ° rthâye nânâ° BC °varṇṇasya rû° C °ptâni bhojanabhâm̃janâni pibanam̃bhâm̃janâni ca krîyanti | .

16. C °rṇṇamayâni ratanâmayâni ca pratyuptâni ° bhojanabhâm̃janâni pibanabhâm̃janâni ca tâdṛiçâni ca ka° C °eko tambakâro° B °ṭṭakârau nâsti ‖ yo tâ° C °çâni bhâm̃janâni na ça°. — 19. C °ni tambakâro tâ ° pannâ aho°.

विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्तो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि रत्नभाजनानि करोति यानि अस्मेहि न कदाचिद्दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशः स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्यैतं कर्मन्ति ॥ ता दानि राजक्यानि सुवर्णरूप्यमयानि भाजनानि यं कालं सर्वाणि निष्ठितानि तेन तट्टकारमहत्तरकेन राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामितानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको यानि कुशेन भाजनानि कृतानि तानि दृष्ट्वा विस्मयति । यादृशानीमानि रत्नप्रत्युप्तानि भाजनानि कुशलेन इमानि आचार्येण कृतकानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रकः तानि रत्नभाजनानि च वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते देति । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीये धीतुस्य मे सुदर्शनाये यथाभिप्रेतं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च तानि रत्नभाजनानि अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उपनामिता[250b]नि । देवि इमानि ते रत्नभाजनानि राज्ञा प्रेषितानि देवी च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं पूर्वं गृह्णन्तु पश्चादन्यासां देवीनां दीष्यति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना मातये वुच्चति भगिनीहि च अन्तपुरिकाहि च वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने इमानि व ते रत्नभाजनानि पिवनभाजनानि पितरे प्रेषितानि त्वं तावद्यथाभिप्रायं पूर्वं गृह्णथ पश्चादन्यासां देवीनां दीष्यति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां यथाभिप्रेतं गृह्णाहि ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं च सुनिष्ठितं आकारवन्तं तं गृह्णामि त्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्यैतं कर्मन्ति । सा दानि तं मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतशिल्पिकेन कृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना ताये मातये भगिनीहि

1. BC °bhanâ çi° C °lpikâ yo i ° çâni ratanâni ka° B °roti | yâ° C °roti | yâ pi a ° pûrvâṇi sarvâṇi sarve° B °rvâṇi sarve°. — 2. C °kuço sva° BC °khati | ya°. — 4. C °yâni bhâṁja° B °nâni | yaṁ° C °ṇi niççitâni tena ca tambakâramaha° B °tena ca taṭṭakârasya maha°. — 5. C °çena bhâṇḍâni kritâni dri°.

6. C °çâni imâni ratna ° mâni âryyaputreṇa kri°. — 8. C °ndrako tâni ca ratanabhâṁjanâ°. — 9. BC °veçatha mahâdevînâṁ dhî° C °dhituṁç ca me su° BC °pûrve detha | paççâ° C °rânâṁ devî ° nâṁ vâ | B °rikânâṁ vâ te°. — 10. B °rshavarânâṁ kâṁ° C °rshavarâ kâṁcukîyehi tâni ca ratanabhâṁjanâni antapu ° devîyaṁ u°.

12. B devî i° C °imâni ratanabhâṁjanâni râjño pre° BC °dhitâni ca te su ° rvaṁ grihnantu° B °vinâṁ dashyati | sa° BC °sâṁ antaḥ°. — 14. C °vucyati bha ° ntaḥpûrikâ°. — 15. B °imâni ca te° C °imâni ratna° C °tnabhâṁjanâni pibanaṁbhâṁjanâni pita° C °yathâbhipretaṁ pû° BC °rvaṁ grihnatha° C °nyâsâṁ tân devî° B °shyati | sa ° nâṁ yatobhipre° BC °taṁ grihnâhi ||.

17. C °bhanaṁ kritaṁ ca suniççitaṁ âkâravantaṁ grihnâminti | yâ° B °grihnâminti yâ°. — 19[1]. BC °ti ku°. — 19[2]. C °syaivaṁ ka°. — 19[3]. C °dâni tasya me ° nyâni prâkritakâni çi ° na kritâni kritâni grihnâni | B °gribnâti ||.

च अन्तःपुरिकाहि च वुच्चति वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वं एदृशकानि दर्शनीयानि रतनभाजनानि सर्वशोभनानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि ॥ सा दान्याह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यस्तत्र रहस्यं तन्न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो तट्टकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निर्धावित्वा सुवर्णकारमहत्तरस्य मूले अल्लीनो । तत्रापि राजआणत्तिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि सुवर्णाभरणानि क्रियन्ति मूर्धापिधाना पि क्रियन्ति पादास्तरणानि पि क्रियन्ति सुवर्णमाला पि क्रियन्ति किलंजका पि क्रियन्ति वेठका पि क्रियन्ति मणिकुण्डला पि क्रियन्ति करण्डा पि क्रियन्ति मुखफुल्लका पि क्रियन्ति बिम्बा पि क्रियन्ति पारिहार्यका पि क्रियन्ति कटका पि क्रियन्ति श्रोणिभाण्डिका पि क्रियन्ति पादास्तरका पि क्रियन्ति नूपुरा पि क्रियन्ति पादाङ्गुलिवेठका पि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि सुवर्णाभरणानि करोति उदाराणि कल्याणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि सुनिर्वायन्तानि सुनिर्वान्तमलकषायाणि मृदूनि कर्मनियानि प्रभास्वराणि तादृशानि करोति यथा ते सुवर्णकारा सर्वे दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि सुवर्णाभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्ता[251a]नि करोति यथास्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशः स्वं नामकं संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येतं कर्मन्ति ॥ तेहि दानि सुवर्णकारेहि यं काले

1. BC °nîyâni(B °ni |) imâni edriçâni ratanabhâ(C °bhâñ)ja° C °grihnesi | B °grihnâsi | . — 3². C °tena etadaitam̃ me bha° B °tam evam̃ me bhavatu ya°. — 3³. C °sya cid âcikshati | B °kshasi | . — 5¹. C °ço tambakârasya° BC °vaçitvâ° B °artha no° C °labhyate | . — 5². BC °llîno ta°.

6. BC °râjâ âṇatti(B °rtti)kâye antaḥ° C °bharaṇâni kriyanti mû ° staronikâ pi kriyanti suvarṇṇamâlâ pi kriyanti karam̃kam̃jarâ pi kriyanti veṭṭakâ pi kriyanti maṇi° B °mâlâ pi kriyanti karam̃jakâ pi kriyanti veṭakâ pi kriyanti maṇi° BC °karantâ pi kriyanti mu ° bimbâ pi kriyanti(C °yati) pârihârakâ pi kriyanti kaṭakâ pi kriya(C °kriyam̃)nti çroṇibhaṇḍâ (B °bhaṇḍikâ) pi kriyanti pâdâ(C °da)starakâ pi kriyanti ne(C °no)pu ° ṅgulaveṭakâ pi°.

12. C °bharaṇâni karonti | udârâṇi sukritâni kalyâṇâni suniççitâni sunivâyantâni sunivântavantamalakapâyâni mriduṇi karmâṇiyâni prabhâ° B °shṭhitâni sunirvâpantâni sunirvântavantamalakashâyâṇi mriduni karmâṇiyâni prabhâsvarâni tâdriçâni karoti | te suvarṇna° C °roti | te suvarṇṇâkârâ° BC °sarve yathâ dri° C °panno aho°. — 15. B °çilpako yânimâni e° C °çilpako yo yânîmâni e ° kritâni suniççitâni âkâra° B °kritâni sunishṭitâni âkâravantâni karokaroti | yadâsmâ° C °ti | yadâ 'smâbhiḥ na kadacid drishṭa° BC °rvâṇi sarve°.

17. C °kuço svam̃° BC °khati | ya°. — 18. C °varṇṇâkâre ° ṇâni suniççitâni te sarva râ° B °ṇâni nishṭitâni tam̃° C °ndrakasya allipitâni | B °sya allapi(*ou* °yi)tâni | .

आभरणानि निष्ठितानि तं सर्वं राज्ञो महेन्द्रस्य अल्लीपितं ॥ सो दानि राजा यानि कुशेन राज्ञा आभरणानि कृतकानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नः अहो यादृशानीमानि आभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि शोभनानि कुशलेनाचार्यपुत्रेण कृतकानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तान्याभरणानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते प्रेषति ॥ गच्छथ इमान्याभरणानि महादेवीये सुदर्शनाये च यथाभिप्रेतं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनां देथ सर्वासां च अन्तःपुरिकानां देथ ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया च तान्याभरणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय च उपनामेन्ति ॥ देवि इमन्ते सुवर्णाभरणं राज्ञा प्रेषितं । त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं पूर्वं गृह्णथ । पश्चादपराणां देवीनां दीष्यति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना तेषां सुवर्णाभरणानां यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं गृह्णामि त्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मन्ति । सा दानि तं मेल्लित्वा प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातये वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वं एवं विपरीतिका यानीमानि सर्वशोभनानि सुवर्णाभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलेनाचार्यपुत्रेण कृतानि तानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णसि ॥ सुदर्शना आह ॥ अलं मे एतेन इममेव मे भवतु ॥ यन्तत्र रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो सुवर्णकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धावियान मणिकारमहत्तरकस्य मूले अल्लीनो । तत्रापि राजाज्ञप्तिकाये अन्तः-

1. BC °râjâ drishṭvâ yâni° C C °panno aho° B °kṛitâni munishṭhi° C °kṛitâni suvicitrâṇi ço°. — 4. C °ndraka nyâbharaṇâni vashavarâ° BC °rânâm̃ kâm̃° C °yâṇâm̃ haste preshitâ gaccha° B °shati ga°. — 5. BC gacchatha | i° C °rçanâyac ca yathâbhiprâyam̃ te pû° BC °vìnâm̃ detha | sarvâ° C °sâm̃ cântaḥ° BC °kânâm̃ detha(C °the) tâni va°.

6. BC tâni varsha° B °nti de°. — 8[2]. BC °rçane ya ° rvam̃ gṛihnatha | . — 9. C °rânâm̃ de ° sâm̃ cântaḥ°. — 10. C °kṛitam̃ sunishṭitam̃ âkâ° BC °gṛihnâminti(C °nti |) yâ° C °yâvan paçya° BC °kam̃ tasyâ°.

12[1]. C °syedam̃ ka° B °nti sà dâ°. — 12[2]. BC °kâni çi° B °gṛihnitâni sâ dâ° C °gṛihitâni. — 13. C °nìhi cântaḥ° BC °yehi ca su°. — 14. BC °rîtikâ | yânimâ(C °nisà)ni sarvaçobhanâni suvarṇṇâ(C °rṇṇaâ)bharaṇâni sukṛitâni sunishṭi(C °niçci)tâni â° C °ṇa kṛitâni me ° lpikakṛitakâni gṛi° BC °gṛihnasi ‖ .

17[2]. BC °imam evam̃ me bha°. — 17[3]. C yam̃ raha°. — 19[1]. BC °suvarṇṇâkâ ° le vaçitvâ° C °labhyati ‖ B °bhati tataḥ°. — 19[2]. C tato ni°. — 20. C °pi râjâ âṇa° BC °muktimaṇivai° C °pravârasphaṭikamusâgalvâ° B °hitikâhâro pi kriyantu arddhahâro pi kriyanti maṇiku° C °hitikâhârâ pi kriyanti maṇikuṇḍalâ pi kriyanti maṇivalapâ pi kriyanti ratana-

पुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि आभरणानि क्रियन्ति मुक्तामणिवैडूर्यशंखशिलाप्रवालस्फटिकमुसारगल्वलोहितिकाहारा पि क्रियन्ति अर्धहारा पि क्रियन्ति मणिकुण्डला पि क्रियन्ति मणिवक्कला [251b] पि क्रियन्ति रत्नमयानि मूर्धपिधानानि अङ्गदानि पि क्रियन्ति केयूराणि पि क्रियन्ति मेखला रत्नामयानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि मणिआभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे ते मणिकारा दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रः शोभनो शिल्पिको यो इमानि ईदृशानि आभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्ता करोति ये अस्माभिरदृष्टपूर्वा । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्यैतं कर्मन्ति ॥ तेहि दानि मणिकारेहि यं कालं आभरणानि निष्ठितानि तं वेलं राज्ञो महेन्द्रकस्य अल्लीपितानि ॥ सो दानि राजा यानि कुशेनाभरणानि कृतानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तान्याभरणानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते प्रेषित्वा । गच्छथ एतान्याभरणानि महादेवीय सुदर्शनाय च यथाभिप्रायं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां देथ ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया तान्याभरणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय च उपनामयन्ति । देवि इमानि मण्याभरणानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं गृह्णथ । पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां दीष्यति ॥ सा दानि सुदर्शना तेषां मण्याभरणानां यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं तं गृह्णामि त्ति याव पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्यैतं कर्मन्ति ।

mayâṇi mûrddhnipidhâ° B °tnamayâṇi mû ° ṅgadânâ pi kri° C °keyûlâni pi kri° BC °mekharâ(C °râni) ratnâ° C °tnâmayâ pi kriyanti ‖ .

5. B °driçoni maṇi° BC °kṛitâni sunishṭi(C °niçci)tâni âkâ ° roti | yathâ° C °ṇikorâ dṛi ° pannâ aho° B °nnâḥ aho°.

6. B °mâni idṛi° C °mâni edṛiçâ° BC °kṛitâni sunishṭi(C °niçci)tâni â° C °ntâni karo° B °ronti | ye a° BC °rvâ sarve°. — 8. C °mâtreṇa li° BC °khati | ya°. — 10. C °ṇâni nirddhishṭâni tam̃ ve° B °ṇâni nishṭitâni tam̃ velam̃ râjñâ mahe°.

11. BC °râjâ dṛishṭhvâ yâ° C °ṇâni sukṛi ° panno aho° B °pannâḥ aho°. — 12¹. BC °çobhanâni çi° B °lpikâ | . — 12². C °preshati ga° B °shitâ ga°. — 13. BC gacchatha | e ° rvam̃ detha | paççâ° C °rvâsâ cântaḥ° BC °kânâm̃ ca detha | . — 15. C °upaṇâmenti | B °upanâmyanti | .

16. C °imâni maççâbharaṇâni yam̃ tra sarvaçobhanam̃ râjñâ° BC °gṛihnatha. — 18². C °ṇâni yam̃ tra rahasyam̃ sarva° BC °kṛitam̃ sunishṭi(C °niçci)tam̃ â° C °gṛihnamiti yâvat paçya° B °gṛihnâminti yâ ° çyati | ku ° kam̃ tasyâ°. — 20¹. BC °ti ku°. — 20². C °çasyedam̃ ka°.

सा दानि तं मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे च वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वमेवं विपरीता या त्वमेदृशकानि मल्याभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलशिल्पिककृतानि मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णासि ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ अलं मे एतेहि इममेव मे भवतु ॥ यन्तत्र रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो मणिकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नो[252a]पलभति । ततः निर्धावित्वा शंखवलयकारमहत्तरकस्य मूल अल्लीनो । तत्रापि राजाणत्तिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि पि क्रियन्ति । नागदन्तवलयका पि क्रियन्ति अंजनीया पि क्रियन्ति दन्तसमुद्गका पि क्रियन्ति रोचनपिशाचिका पि क्रियन्ति दन्तभृंगारका पि क्रियन्ति दन्तविहेठिका पि क्रियन्ति दन्तपादमया पि क्रियन्ति सींहका पि क्रियन्ति शंखका पि क्रियन्ति शंखशय्या पि क्रियन्ति शंखमयानि पि तैलभाजनानि गन्धभाजनानि वर्णकभाजनानि क्रियन्ति शंखमृणालका पि क्रियन्ति शंखमुद्गका पि क्रियन्ति शंखवलयका पि क्रियन्ति शंखमेखला पि क्रियन्ति शंखवोचका पि क्रियन्ति शंखशिबिका पि क्रियन्ति शंखचर्मका पि क्रियन्ति ॥ एवं नानाप्रकाराणि शंखगजदन्तमयानि भाजनानि आभरणानि च सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे शंखगजदन्तकारका दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रः शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि च करोति यं अस्माभिर्न दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संश्रा-

1[1]. BC °grihnâti | . — 1[2]. C °tare vu° BC °yehi ca su°. — 3. BC °kim̃ tvam̃m eca vipari(C °ri)tà yâ° C °driçàni° B °driçàkâni manyâ° C °ṇâni sukritâni suniççitâni â° B °çalaçilpakri° BC °grihnàsi | . — 5[2]. BC °imam evam̃ me bha°.

7. BC °vaçitvâ° C °artha nopalabhyati ‖ . — 8[1]. C tato ni°. — 8[2]. C °râjà âṇa ° prakâram̃ çam̃° B °prakâçitam̃ çam̃° C °ṇâni bhâm̃ja° B °kriyam̃ti | . — 10. C °am̃janakâ pi kriyanti dam̃ntasamudgatà pi kriyanti rocanapiçàcanakâ pi kriyanti dantabhrim̃° B °rocanapiçâcakâ pi kri° C °vihaṭhakâ pi kriyanti dantapâdakâma kriyanti sim̃° BC °sim̃hakâ (C °kàma) pi kriyanti çam̃khakànyapi kriyanti çam̃khakà pi kriyanti çam̃khaça° C °yyâ pi kriyanti | tailabhâm̃janàni gandhabhâm̃ja° BC °rṇṇabhâ(C °bhâm̃)janâni pi kriyanti çam̃khamriṇâ(B °khamunà)lakà pi kriyanti çam̃khavadga(C °vartta)kâ pi kriyanti(B °nti |) çam̃khavapakâ pi kriyanti çam̃khameshalâ(C °khalâ) pi kriyanti | (C °nti yanti) çam̃khavova(C °voca)kâ pi kriyanti çam̃khaçi°.

16. C °yâni bhâm̃ja° B °tàni ca su° C °kritàni ca suniççitàni â° BC °roti | ya° B °dantâkâraka drishṭvâ° C °pannâ aho°. — 18. B aho alyâ° C °putro ço ° driçâ çam̃ ° ṇâni bhâm̃ja° BC °roti | yam̃ a ° rvâṇi sarve°. — 20. C °trakena li° BC °khati | ya ° neyâ anyo jana(C °jano na) jâneyâ kuça°.

मात्रकेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्यैतं कर्मन्ति ॥ तेहि दानि शंखजदन्तकारेहि यं कालं सर्वाणि कृतानि यथाणत्तानि राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामितानि ॥ राजा तं कुशस्य कर्म दृष्ट्वा उदारशोभनं सुकृतं राजार्हं विस्मयमापन्नः । अहो यादृशानीमानि कुशलेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ कुमारामात्येहि पि अभिलक्षितानि राजपुरुषेहि पि अभिलक्षितानि कुशेन कृतानि शंखगजदन्तभाण्डानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । इमानि कुशलेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ राज्ञा महेन्द्रेण वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते तान्याभरणानि भाजनानि च प्रेषितानि । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीये धीतुश्च मे सुदर्शनाये यथाभिप्रायं प्रथमं देथ ततः पश्चादन्यासां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया तान्याभरणानि भाजनानि च गृह्य अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उ[252b]पनामितानि । देवि इमानि ते शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि च राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना पूर्वं यथाभिप्रायं गृह्णथ पश्चादपराणां देवीनां दीष्यति सर्वासाश्च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना तानि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि दृष्ट्वा यन्तेषां सुकृतं सुनिष्ठितं कल्याणं शोभनं कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकं दृष्ट्वा हस्ते प्रणामितं गृह्णीष्यन्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्यैतं कर्म ति । सा दानि तं मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च अन्तर्पुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च वुच्चति ॥ सुदर्शने किं त्वं एदृशीका

1. C °dâni gaja ° ṇi kritâni sarvasyântaḥpurikâhi yathâ âṇattakâni râjño° B °kritâni sarvasya antaḥpurasya yathâ° BC °mitâni râjâ°. — 3. C °çobhaṇâni sukritam̃ râjâham̃ vi ° pannam̃ | B °nnaḥ aho°. — 4[1]. C °çâni imâ ° leṇâcâ ° treṇa sukri° BC °tâni kumâ°. — 4[2]. C °sheṇâpi a ° khadam̃tarâjabhâ° B °çam̃kharâjabhaṇḍâ° C °panno | .

6[1]. BC imena kuçe(C °çale)nâcâ ° treṇa tâni râ°. — 6[2]. C râjño maheṇa varsha ° ṇâni bhâm̃ja° BC °shitâni ca gaccha°. — 7. B gacchatha | antaḥ° C °veçatha | mahâ° BC °detha | ta° C °tato paççâ°. — 9. B °rshavarâṇâm̃ kâm̃° C °ṇâni bhâm̃ja° BC °pura prave° C °viya u° BC °mitâni devi°.

11. C °ṇâni bhâm̃janâni râjñâ° BC °grihnatha || paççâ ° shyati | sarvâ ° kânâm̃ sâ dâ°. — 13. BC °rçanâ mâtâye vuccati bhaginihi ca antaḥpurikâhi ca varshavarehi ca kâm̃cukiyehi vu(B °ru)ccati | imâni te sudarçane çam̃khagajadantamayâni âbharaṇâni ca bhâ(C °ni bhâm̃)janâni ca pitrâ preshitâni tvañ ca te (B °ñ ca mâtâ ca te) mahâdevî pûrve yathâbhiprâyam̃ grihnatha | paççâd aparâṇâm̃ devînâm̃(C °nâ) sarvâsâm̃ ca a(C °m̃ câ)ntaḥpurikâṇâm̃ dîshyati | sâ dâni sudarçanâ tâni çam̃° C °ṇâni bhâm̃ja ° kritam̃ suniççitam̃ kalyâṇam̃ ço ° câryyam̃pu° BC °hasto praṇâmi(B °mito) grihnishyan ti°.

16[1]. BC °ti ku°. — 16[2]. C °syaiva karmânti | . — 16[3]. C °kuçalaçilpakri° B °çilpakritâti grihnâti | Cc (*cf. in l.* 18) °grihnâni | . — 17. Cc °nihi ca varsha° B °rpurihi ca varsha°. — 18. Cc °driçâni viparitikâni imâ° C °çobhanâni kritâni sukritâni su° c °ço-

विपरीतिका यानि इमानि सर्वशोभनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णासि । किमिमानि सर्वशोभनानि न गृह्णासि ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ अलं मे एतेहि एतमेव मे भवतु ॥ यं तत्र रहस्यं तन्न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो शंखदन्तकारस्य मूले वसित्वा विशेषं नोपलभति । ततः निर्धावियान जन्तकारस्य मूले अल्लीनो । तत्र राजाणत्तिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि जन्तमाष्टदण्डकानि क्रियन्ति । क्रीडापनकानि च विविधानि च जन्तमाष्टकानि क्रियन्ति । वीजनकानि पि जन्तमाष्टानि क्रियन्ति । तालवष्टकानि पि मोरहस्तका पि पादफलका पि आसन्दिका पि जन्तमाष्टपादका महाशालिका पि यन्तमाष्टकानि कंकणका पि यन्त्रमाष्टका । नानाप्रकाराणि च पक्षिणो यन्त्रमाष्टकानि क्रियन्ति शुका पि जन्तमाष्टका शारिका पि कोकिला पि हंसा पि मयूरा पि शतपत्त्रा पि कारंद[253^{a}]वा पि मोरम्बा पि जीवंजीवका पि तैलकुण्डिका च यन्त्रमाष्टका क्रियन्ति । नानाप्रकारं च फलाफलं यन्त्रमाष्टका क्रियन्ति । भव्यानि च दाडिमानि च मातुलुंगानि च वीरसेनकानि च द्राक्षालतिका च आम्राणि च जाम्बूनि च पिप्पलानि च कपित्थानि च नालीकेराणि च पनसानि च क्षीरिकानि च नीपानि च कदम्बानि च खर्जरलतिका च । एवं नानाप्रकाराणि यन्त्रमाष्टमाण्डानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि

bhanâni sukṛitânishṭitâni â° BC °sunishṭitâni â° C °putreṇa kṛitâni me° C °gṛihnâni | sâ dâni (*ci-dessus l.* 16^3) °gṛihnâsi | (*cette répétition est désignée par* c) Bc °gṛihnâsi | .

4^1. BC °hi etam evaṁ me bhavatu yaṁ ta°. — 4^2. C °tan nâ kasyacid âcikshati || B °syacikshati || . — 5^1. B sâ dâ ° ntasya kârasya mû° BC °vaçitvâ° C °shaṁ arthaṁ nopalabhyati || . — 5^2. C tato ni ° yâna yantrakâ° B °no ta°.

6. B tataḥ râ° C tato râjâṇahitâye a ° rasyârthâ ° ṇi yantramashṭa° B °ntamashṭhada°. — 7. B °ntamashṭhakâni ca kri° C °shṭakâni ca kriyanti. — 8^1. C °kâni ca jantamâshṭa kri° B °ntamâni kri°. — 8^2. C tâlakaṇṭhakâ pi pâdaphullakâni pi â° B tâlavaṇṭhakâni pi mo ° stakâ pi pâdaphullakâni pi âsandikâ pi jantamâshṭhapâdakâ mahâ ° ntamâshṭhakâni kaṁ° C °likâ pi jantramâshṭakâ pi uccâni pi jantramâshṭakâni kaṁ° BC °kaṁkanakâ(C °kâni) pi ya(C °ja)ntramâshṭakâ | . — 10. C °ṇo jantra° BC °çukâ pi janta(C °ntra)mâshṭhakâ pi çâlikâ pi ko° C °haṁsamayurâ pi çatapatrâ pi kâraṇḍavâ pi mo° B °trâ pi karaṁdakâ pi mo ° vakâ pi telaku° C °tailakuṁṇḍikâ ca jantra° B °ntramâshṭhakâ kri°.

13. C °prakârakâlaṁ ca phalâphalaṁ jantra ° kâni kri°. — 14. C bhavyâṇi cûḍâdimâni ca mâtu ° rasanakâni ca drâkshâratikâni ca â° BC °mrâṇi ca jâṁbûni ca pipâ(C °piçâ)lâ° C °kelâni ca panasâni ca kadambâ° B °kerâṇi ca panasoni ca kshî ° mbâni ca kharjjuralatikâ ca || C °kharjjurakâni ca | .

16. C °ṇi jantra° B °shṭabhaṇḍâ° C °ni kriyanti | . — 17. C °râja ku ° çâni jantra° BC °ntramâshṭhabhaṇḍâni sukṛitâni sunishṭi(C °niçci)tâni â° B °roti yantre sarve jantukâra° C °yaṁ te jantra° BC °smitâ aho°.

यन्त्रमाष्टभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यं ते सर्वे जन्त्रकारका दृष्ट्वा विस्मिता । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमान्येदृशानि माष्टकानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यान्यस्माभिः न कदाचिद्दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ तेहि दानि जन्तकारेहि यदा सर्वमाण्डं निष्ठितं ततः राज्ञो उपनामितं ॥ राजा दानि महेन्द्रको मद्रकराजा तानि कुशकृतानि दृष्ट्वा विस्मितः । अहो यादृशकानि इमानि जन्त्रमाष्टकानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि ॥ तेन दानि राज्ञा तानि भाण्डकानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते दिन्नाः । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीय धीतुस्य मे सुदर्शनाये प्रथमं देथ पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां देथ ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च तं भाण्डं गृह्य अन्तःपुरं प्रवेशितं महादेवीये उपनामितं धीतुस्य सुदर्शनाये । देवि इमानि ते यन्त्रमाष्टकभाण्डानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रायं प्रथमं तं गृह्णथ पश्चादन्यासां देवीनां दीष्यति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं दृष्ट्वा तत्र हस्तं प्रणामेति गृह्णामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येदं कर्मन्ति । सा दानि तं मेक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि पि अन्तःपुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि वुच्चति ॥ सुदर्शने किस्य त्वं विपरीतिका या त्वमिमानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि तानि मेक्षि[253b]त्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतकानि गृह्णासि किं सर्वशोभनानि न गृह्णासि ॥ सु-

2. B °çobhanâ çi° BC °imânyedṛi° C °çâni jantramâshṭa ° kṛitâni suvicitrâṇi âkâ° B °kṛitâni sunishṭitâni â° C °smâbhir na kadâ°. — 4. C °trakena li° BC °khati | ya° B °rçanâ yâne°. — 5. C te dâni yantrakâre° B °ntakâlebi yadâ° C °bhâṇḍâm̃ nishṭitam̃ tato râ° B °ṇḍam̃ nishṭitam̃ | tataḥ°.

6. C °ndrako mardakarâjâ ° vismito | B °smitaḥ aho°. — 7. B °ntramâshṭhakâni sukṛi° BC °kṛitâni sunishṭi(C °niççi)tâni â°. — 8. C te dâ° BC °tâni bhaṇḍâ° C °hasta dinnâni ga° B °nnâḥ ga°. — 9. B °thamam̃ netha paççâ°.

11. B °rçanâye de° C °rçanâye i°. — 12. B deviye imâni te yam̃tramashṭa° C imâni te jantramârshṭaka ° prâyam̃ sudarçanâ pra° BC °gṛihnatha | pa° B °shyati | sarvâ° C °rvâsâm antaḥ°. — 14. C °kṛitam̃ suniççitam̃ â ° ṇâmeni gṛihnâmi° B °meti | gṛihnâmi°.

16¹. B °bhavatu ku°. — 17¹. BC °gṛihnâti | . — 17². B °mâtara vu ° kiyehi vuccati su°. — 19. C ° sunishṭitâni â° BC °kuçilpakṛitâ(B °kṛitakâ)ni gṛihnâsi kim̃ sa ° nâni(B °ni ma) gṛihnâsi ‖ .

दर्शना आह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यं तत्र रहस्यं तत्र कोचिज्जानाति ॥

सो दानि राजा कुशो यन्त्रकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धावियान वरूटानां महत्तरकस्य मूले अल्लीनो ॥ तत्र राजक्यानि वरूटभाण्डानि नानाप्रकाराणि क्रियन्ति वीजनकानि च तालवण्टकानि च छत्राणि च छत्रपालकानि च करण्डकानि च वेत्रमञ्चकानि वेत्रमेथिका च वेत्रपेठकानि च एवं नानाप्रकाराणि व वरूटभाण्डानि राजाणत्तिये अन्तःपुरस्यार्थाय क्रियन्ति ॥ तत्र कुशो राजा तेहि वरूटेहि सार्धमन्तःपुरस्य नानाप्रकाराणि वरूटभाण्डानि करोति यथा सर्वेषां तेषां वरूटानां एको पि न शक्नोति तादृशानि कर्तुं ॥ ते दानि यत्र काले यथाणत्तानि सर्वाणि व वरूटभाण्डानि कृतानि ततः तानि भाण्डान्यादाय राज्ञो अल्लीपितानि ॥ राज्ञा वर्षवराणां कांचुकीयानां हस्ते अभ्यन्तरमन्तःपुरस्य सर्जितानि प्रथमं महादेवीये सुदर्शनाये च उपनामितानि ॥ ते इमानि राज्ञा प्रेषितानि यूयं प्रथमं गृह्णथ यथाभिप्रेतानि पश्चात्सर्वस्यान्तःपुरस्य दीष्यति ॥ महादेवीये यान्यभिप्रेतानि गृहीतानि सुदर्शनापि वुच्चति ॥ गृह्ण त्वं अहो वरूटभाण्डानि यानि ते अभिप्रेतानि ॥ सा दानि यानि तानि वरूटभाण्डानि शोभनानि चोदाराणि च सुकृतानि च उदाराणि राजार्हाणि बहुजनविस्मयकराणि च स्वयं राज्ञा कुशेन कृतानि राज्ञा कुशेन स्वकेन नामेन संज्ञां लिखितां दृष्ट्वा इमानि कुशेन कृतानीति मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि वरूटभाण्डानि गृह्णाति ॥ सा दानि

1[1]. C °tena evam evaṁ me bha° B °tam evaṁ me bha°. — 1[2]. C °na kvacij jâ°. — 3[1]. C °ço jantra° BC °vaçitvâ°. — 3[2]. C tato nirddhâviyâne valûṭâyâṁ mahattarasya mû° B °varûḍhânâṁ maha° BC °llîno ta°. — 4. B °varûḍhabhaṇḍâ° C °varûṭâbhâ° B °tâlavanṭhakâni ca cchatrapotakâ ca pâlakâni ca kalanḍakâni ca vedamañcakâni | vetrameṭhakâni ca vetrayethikâni ca evaṁ° C °tâlavanḍakâni ° cchatrapotakâni ca vetramaṁthakâni vetramaṁkâni vetrapethakâni ca | evaṁ° BC °ṇi ca varuḍha(C °rûḍha *ou* ṭa)bhanḍâ° C °râjâṇa°.

7. C °tehi ca varûtehi sârddha antaḥ° B °tehi varuḍhehi sâ° sya prakâ° C °ṇi varûṭâbhanḍâ° B °ṇi varuṭhabhanḍâ° BC °roti | ya° shâṁ varûḍhâ(C °ṭâ)nâṁ°. — 9. BC °dâni tatra kâlaṁ(B °la?) yathâ(C °thâ â)ṇa° ṇi ca varuḍha(C °rûṭâ)bhâṇḍâni kṛi° B °taḥ tâni bhanḍânyâ° BC °râjñâ alli°.

11. B °cukînâṁ ha° C °sya visarjjipanâ° BC °rçanâye utâ°. — 12. BC °gṛihnatha | yathâ° B °bhipetâni paççâ° C °t sarvâsântaḥ° BC °shyati mahâ°. — 13. C °viye shânyabhi°. — 14. BC gṛihna tvaṁ aho varuḍha(C °rûḍha *ou* ṭa? *de même partout dans* C)bhâ° B °yâni ṭe abhi°. — 15. C °tâni varûṭabhâ° bhanâni cûrṇṇâni ca su° B °bhanâni cûllâni ca su° karâṇi va sva° C °karâṇi svayaṁ° B °kṛitâni | râjñâ° C °kṛitâni svake° BC °saṁjñâ likhitâ dṛi° C °varûṭabhânḍâni cûrṇṇâni ca sukṛitâni sâ dâ° B °gṛihnâti | .

18. BC °mâtara vu° C °kâhi ca varsha° BC °rshavarâṇâṁ kâṁ° C °cukîhi pi | .

मातरे वुच्चति भगिनीहि पि अन्तःपुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि पि। सुदर्शने किं शोभनान्युदाराणि वरुटभाण्डानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि ॥ सा दानि आह ॥ इमानि मे भवतु अलमेतेहि ॥ यं तत्र रहस्यं येन सुदर्शना तानि राजभाण्डानि न गृह्णाति तं च ते न जानन्ति ॥

सो दानि राजा कुशो तत्रापि वरुटमूले वसित्वा अर्थं नोपलभति। ततः निर्धावित्वा यो महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो महानसो तत्र प्रविष्टो सूपकारमहत्तरकस्य अल्लीनो ॥ अहं पि इमहिं एव आसिष्यं यं कर्मं [254ª] आणपेसि तं करिष्यं। अहं पि तत्र कर्मे कुशलः ॥ तेन दानि सूपकारमहत्तरकेन राजा कुशो तत्र महानसे स्थपितो आणत्तिकापि दिन्ना। अत्र कर्मं करोहि ॥ सो दानि राजा कुशो तत्र राजकृत्ये महानसे तादृशानि मान्सप्रकाराणि च व्यंजनप्रकाराणि च शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च अम्ललवणमधुरतिक्तकटुककषायाणि सिद्धेसि यथा सर्वेहि तेहि राजकृत्येहि सूपेहि न कदाचिद्दृष्टपूर्वं प्रागेव सिद्धं। यतो पि च महेन्द्रको मद्रकराजा जातः न से कदाचिदेदृशो रसो परिभुक्तपूर्वो ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको यं कालं भक्ताग्रमुपविष्टो तानि मान्सप्रकाराणि व्यंजनप्रकाराणि च शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च उदाराणि अम्ललवणमधुरतिक्तकटुककषायाणि यानि राज्ञा कुशेन सिद्धकानि राजा महेन्द्रको परिभुंजन्तो न तुष्यति ॥ विस्मितः सो राजा सूपमहत्तरकं पृच्छति। भो भणे केन सूपकेन ममाद्य आहारो सिद्धो। यतः जातो न मे कदाचिदेदृशो रसाग्रो जिह्वाग्रेण स्वादितपूर्वो ॥ सो दानि सूपमहत्तरको राजानं प्रांजलीं कृत्वा विज्ञपेति ॥ देव अद्य अपरो आगन्तुको सूपो महानसं प्रक्षिप्तो। तेन महाराजस्य आहारो सिद्धो ॥

1. C °varûṭabhâ° B °varutabhâ ° nyâni | pra° BC °pratyavarâṇi(C °ni) gṛihnâsi ‖ . — 3². C °alam etehi BC °hi yam̃°. — 3³. C °jabhaṇḍâ° BC °gṛihnâti tam̃°. — 5¹. BC °ço tato pi varu(C °rû)ṭamûlâto vaçitvâ°. — 5². C tato ni ° ndrakasya mardakarâ° B °râjâ mahâna ° vishṭho sû° C °shṭo supa° B °ttarasya a°.

7. BC °imam̃hi evam osishyam̃ (C °eva osishvam̃) yam̃° C °karmma â°. — 8¹. B °karmakuçalaḥ te° C °kuçalo te°. — 8². C °ni supa ° se sthâpi âṇattikâye dinnâ 'tra° B °sthapi âṇattikâ me dinnâ a°. — 9¹. C 'tra° B °rohi so dâ°. — 9². C °kṛite mahâ° çâni mâm̃saprakârâṇi va vyam̃° C °bhojanaprakârâṇi ca bhojanaprakârâṇi ca amla° B °ṇi ca | amla° BC °shâyâṇi ram̃dhehi yadâ sarve° C °kṛityehi râjakṛityehi sû ° pûrve prâg eva sirddha | B °siddham̃ yato°.

12. BC °ndraka madrakarâjñâ(C °jño) jâtaḥ na ca se (C °sa) kadâ°. — 13. B °bhaktogram upavishṭho | tâni° C °mâtsaprakârâṇi vyam̃janaprakârâṇi ca bho ° dârâṇi ca udâṇi amla ° ṭukashâ° BC °shyati vismi°.

17¹. C vismito | so° B vismitaḥ | so° C °ttaram̃kam̃°. — 17². C ho bha° BC °ṇe sûpa° B °hârâ siddho | C °hâre siddho | . — 18. C yato jâ°. — 19². C °sam̃ pravishṭo te°. — 20. C tenâdya mahâ° B tenâ mahâ°.

तस्य दानि राज्ञो भवति । कुशलो सो सूपो नानाप्रकारेहि संगृह्णितव्यः सो प्रियायितव्यः यथा न कहिंचित् गच्छेया ॥ सो दानि राजा सूपमहत्तरकमामन्त्रयति ॥ भो भणे सूप आनेहि तं सूपं येन ममाद्याहारो सिद्धो यावन्तं पश्यिष्यामि ॥ तेन दानि सूपमहत्तरकेन यं कालं राजा भक्ताग्रमुपविष्टो ततो नं राजा कुशो उपनामितः एषो सः सूपो येन महाराजस्य आहारो सिद्धः ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा राजं कुशं पश्यति दुर्वर्णं दुर्दृशं स्थूलोष्ठं स्थूलशिरोपादं महोदरं कालं मषिराशिवर्णं दृष्ट्वा च पुनः राजा विस्मितः । अहो मा ताव मा ताव शोभनो नाम एदृशो प्राकृतरूपो एदृशो रसविज्ञानो रसाग्रो ॥ सो दानि राजा तं सूपं समाश्वासेति । वृत्ति शोभना यथारूपं प्रज्ञप्ता ॥ राजार्हाणि च खाद्यभोज्यानि अग्रतः उपविशापयित्वा खादापितो पिबनाये च दिन्नं माला च से आलब्धा ॥ राजेन दानि महेन्द्रेण आणत्तिका दिन्ना । एषः सूपः अनावृतद्वारो राजकुलं प्रविशतु ॥

एवं दानि [254b] तत्र राजकुले सत्कृतो सन्मानितो वसति राज्ञो इष्टः सर्वेषां कुमाराणां अमात्यानां भटबलाग्राणां इष्टो च प्रियो च मनापो च ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा वर्षवरां कांचुकीयां च आमन्त्रयति ॥ भवन्ताहो एषः सूपो विश्वस्तमन्तःपुरं प्रविशतु अन्तःपुरिकानां क्रीडापनको भवतु ॥ सो दानि राजा कुशो विश्वस्तं राजकुलं प्रविशति ताहि पि अन्तःपुरिकाहि एषो ऽस्माकं राज्ञा क्रीडापनको दत्तो ति । ता दानि अन्तःपुरिका तेन सार्धं विश्वस्तं क्रीडन्ति केलिं कुर्वन्ति पृष्ठिमं आरुहित्वा नानावाहिकाये वाहेन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो अ-

1[1]. BC °ti ku°. — 1[2]. BC °gṛihnitavyaḥ° B °so priyâta° C °priyotavyo ya°. — 3. BC ho bhaṇe° B °ṇe sûpe ânehi° C °ṇe sûpo yena mamâ ° ddho yâvat tam̃ paçyi° B °yâvan na paçyi°. — 4. C °dâni supa ° lam̃ râjâ bhuktâ° BC °vishṭo | tato nam̃(C °to tam̃) râjâ° C °mito | esho so supo ye ° hâra siddhaḥ | B °hârâ siddhaḥ | . — 5. B °ndrakasya madra° C °ndrako marddakarâjâ° B °çyati duvarṇṇam̃ durdṛi° C °çyati | duvarṇṇam̃ dudṛiçam̃ sthuloshṭho sthulaçiro sthulapâdo mahodaro kâlo mâsharâçi° B °lam̃ mâsharâçi° C °smito | .

7. C °va mâ tâca çobhanâni nâ° B °çobhaṇâni nâ° BC °po edṛiço(C °çam̃) rase vijñânam̃ rasâgro | . — 8. C °tam̃ supam̃ agra°. — 9[1]. B °çobhenâ ya°. — 9[2]. C °grato upaviçâ°.

11[1]. C °âçatti°. — 12[2]. C esho sûpo anâ°. — 13. B °tkṛita sanmâ° C °tkṛitaḥ sam̃mâni ° jño ishṭo sarve ° rânâm̃ amâtyânâm̃ bhaṭṭaba°. — 14. C sâ dâ ° ndrako marddaka° B °rshavarâ kâm̃°. — 15. BC bhavantoho eshaḥ(C °sho) sû° C °po visvastam̃° BC °pura pra° C °praveçatu | esho antaḥpûrikâ°.

16. C °ço viçvam̃stam̃ râja° Cc (*cf. l.* 19) sho smâ ° ko datteti tâ dâ°. — 18. B °prishṭim̃ se° Cc °prishṭim̃ me â°. — 19. C °rikâhi pi esho (*l.* 16) smâ ° antaḥpurikâhi° (*cette répétition est marquée par* c) c °rikâhi vâhiyamâno saha ° ye drishṭaḥ | .

न्तःपुरिकाहि वाहियमानः सहसा सुदर्शनाये दृष्टो ॥ सा दानि सुदर्शना राजं कुशं पश्चित्वा एव भीता सन्त्रस्ता तासामन्तःपुरिकानां रुष्यति चीयति परिभाषति। लभ्या स्त्रीभिः पुरुषं वाहयितुं ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका आहन्सुः ॥ सुदर्शने किं तुवं अस्माकं रुष्यसि चीयसि परिभाषसि। यदि वयमिमं क्रीडापनकं एषः तव पतिर्भोति ततो से ईर्ष्यायसे ॥ सुदर्शना आह ॥ एषा मम या ईर्ष्या सा भवतु अपि तु न शक्यः युष्माभि एषः वाहयितुं या एतं वाहयिष्यति तस्या अहं न साता भविष्यं ॥ सा दानि सुदर्शना राजं कुशं अन्तःपुरे दृष्ट्वा दीनमुखवर्णा शोकार्तिता नापि से अल्लीयति न प्रलापन्देति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ सुदर्शने इमहिं पि तुवं मम पश्चियान उत्त्रससि ॥ सुदर्शना आह ॥ किं दानि सो इहागतो सि आश्चर्यं यदि सो आगच्छन्तो रात्रिं वा दिवसं दृष्टो आगतो सि न च वनपिशाचो एषो ति त्वं न केनचिद्द् हतो सि। विस्तीर्णं राज्यं विस्तीर्णमन्तःपुरं गच्छ स्वकं राज्यं क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि इमहिं किं करिष्यसि ॥ राजा कुशो आह ॥ सुदर्शने नाहं त्वया विना गमिष्यामि। दिशा मे न प्रतिभायन्ति यतो हमिहागतो ॥ सुदर्शना आह ॥

किं दानि अहं करोमि कस्य वा गरहाम्यहं।
उत्त्रसति हृदयं दृष्ट्वा समुद्रराक्षसं यथा ॥
किं दानि अहं करोमि कस्य वा गरहाम्यहं।
उत्त्रसति हृदयं दृष्ट्वा मृगी भ्रान्ता व लुब्धकं ॥

1. BC °çam̃ paçyati | tâ eva(C °vam̃) bhi ° ḥpurakânâm̃° B °shyati kshipati pa°. — 3[1]. BC °purusho vâ°. — 3[2]. C °ntaḥpûrikâ âhatsuḥ | B °nsuḥ su°. — 3[3]. C °tuvo a° BC °shyasi kshipa(C °pe)si paribhâshesi | . — 4. B °ime krî° C °ḍâpanam̃kam̃ esho bhatpatir bhoti | tato so irshyâ° B °shaḥ tada patir bhoti | tato se i ° se su°. — 5[2]. BC esho mama yo icchâ so bha° C °çakyo yushmâbhir esho vâhayitum̃ | yo etam̃ vâhayitum̃ yo etam̃ vâhâyishya° B °tum̃ yo etam̃ vâ ° ti tasya aham̃° C °tasyâham̃° BC °na mâtâ bha°.

7. BC so dâ° B °khavarṇṇo ço° C °çokârttinâpi se° BC °allî(B °lî)yati nâpalâyan deti ‖. — 8[2]. B °imehi pi tu° C °imehi yi tum̃vam̃ ma ° na utrasyasi ‖. — 9[2]. C idâni se ihâ° B °ni se ihâ° BC °di si âgaccha ° sam̃ drishṭvâ yato si na ca vino(C °vinâ)piçâ° B °sho hi te tena kenacid ato si vistî° C °sho hi ta kenakenacid datto si vistî°.

11. BC vistîrṇṇem̃(C °rṇṇa) râjyam̃ vi° C °gacche svakam̃ ° mâhi paricâ° BC °rehi imam̃hi kim̃°. — 13[2]. C °to 'ham ihâgataḥ | . — 15. BC kim̃ vânaham̃ karomi kasyetam̃(C °dam̃) gara°.

16. C uttrasyanti ca me hṛi° B °sati me hṛi ° mudre râksha° C °khasam̃ | ya° B °yathâ ki°. — 17. C yasyâ dânyaham̃ karoti kasya° B kidam anya ham̃ karo ° garahayâmyaham̃ | . — 18. C uttrâsanti me hṛidayam̃ mṛigî dṛishṭvâ bhrânta lu° B °ti me hṛida ° bhrântâ lu°.

अतर्जन्तो यथागतं रात्रिंदिवं अनुव्रजन् ।
गच्छ कुश स्वकं राज्यं नेच्छामि दुर्वर्णं अहं ॥

राजा आह ॥

अहं खु बृह[255ᵃ]ति श्यामे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
तव कामेहि मुह्यन्तो राज्यं पि नाभिप्रार्थये ॥
नाहं गमिष्यामि सुसंवृत्तोव
दिशां न जानामि यतो स्मि आगतो ।
संमूढरूपो विचरामि लोके
मत्तो स्मि कामैः मृगमन्दलोचने ॥

देवी आह ॥

विक्षेपो तव चित्तस्य यमनिच्छन्तिमिच्छसि ।
अकामां राज कामेसि नैतं पण्डितलक्षणं ॥

कुशो आह ॥

अकामां वा सकामां वा यो नरो लभते प्रियां ।
लाभं तत्र प्रशंसन्ति अलाभो तत्र पापको ॥

देवी आह ॥

प्रभोसि स्त्रीसहस्रं पि एकरात्रेण रामितुं ।
एकस्त्रियाये कामेन महं दुःखं निगच्छसि ॥

1. BC antarjjuko yena hatam̃ râ° C °divasam âkulam̃ | ekam̃mano vrajanto va sva° B °vam̃ ekamano vrajanto gaccha°. — 2. C svakam̃ gaccha râjyam̃ kuçaḥ | necchâmi duvarṇṇa drashṭum̃ me aham âgâram icchasi | B °duvarṇṇam aham̃ âgâre ‖. — 3. C râjâ kuço âha | . — 4. C °ti syâme° BC °suçre(B °suço)ṇi ta° B °dhyame ta°. — 5. B tama kâmehi mahanto râ° C tamakâhi mahato râjyam̃ vinâ pi pârthivaḥ | B °jyam̃ pi nâpi prârthaye nâ°.

6. B °vṛitte di° C °vṛittapârthivaḥ diçâm̃ na jânâ yadi yasmim âgato | B °mi yasmin âgato | . — 8. B sam̃gûharû° C samuharû ° loke mahato smi kâmair mṛiga° B °loke mahanto smim̃ kâ° C °ndarocane ‖ .

11. B °pottava° C °po tam̃ va° BC °sya ayam̃ necchasi icchati | . — 12. B amâkâm̃ râ° C akâmam̃ râja kâmeti naivam̃ pa°. — 14. B °sakâmam vâ yo°. — 15. B labhe tatra pra° C lâbha tam̃tra pra°.

17. BC prabhosmim̃ stri° C °hasranti | eka° B °ekarâveṇa°. — 18. BC °striyâyena kâ° B °mahâm iha cûrṇṇena duḥ° C °mahâduḥ°.

राजा आह ॥

नेतं दुःखं प्रजानामि यशस्विनि वर्णलाभिनि ।
सुचीर्णे ब्रह्मचर्यस्मिं त्वं मे भार्या भविष्यसि ॥

देवी आह ॥

धिगस्तु ते ब्रह्मचर्यं अयं ते भवतु पापकः ।
सुनखीं वा सृगालां वा परत्र कामयिष्यसि ॥

कुशः आह ॥

मा एवं अवचि भद्रे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
श्रमणा पि वयं साधु ब्रह्मचर्येण शोभते ॥
ते पि भद्रे सुचीर्णेन इह चीर्णेन शोभति ।
स्वर्गेषु उपपद्यन्ति त्रिदशे कामकामिनो ॥
तत्ते भद्रे अहं ब्रूमि सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
न ते अन्यो पती अस्ति इति सिंहस्वरो कुशः ॥

देवी आह ॥

सचे न सत्यं वचनं नैमित्तिकं भविष्यति ।
न ते भार्या भविष्यामि कामं छिन्दाहि खण्डशः ॥

राजा आह ॥

नाहं छेत्तुं तवेच्छामि सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
अच्छिन्ना चेव त्वं भद्रे मम भार्या भविष्यसि ॥

1. C kuço âha ‖. — 2. B °prajâti yaçaḥsvinî vallalâ° C °yaçaḥsvini varalâbhinî |. — 3. C tuvo sutîrṇṇabra° C °me bhâyâ bha°. — 5. BC vigatas tu te bra° B °pâpaka su°.

6. B sunakhî va sṛigâlâ parantum̃ kâ° C sunakhî va çrigârâ vâ varantum âmayi°. — 7. C kuço âha ‖. — 8. C °dre çreṇita tanu° B °suçoṇi°. — 9. B °ṇâ mi vayam̃°. — 10. BC °sucîrṇṇena çobbati sva°.

11. BC °rgeshûpapadyanti | (C °dyeti) tri° C °kâmakâminî tat° B °no tat°. — 12. C °dre ham̃ krumi sutanu° B °ham̃ kruhi sutanu°. — 13. C °te pati anyo asti° B °ita sim̃haçvaro° C °kuço |. — 15. C sacaivam̃ satyam̃ va° B °canam̃ nemitti°.

16. B °khaṇḍaça ‖. — 17. C râja âha ‖. — 18. BC °cchetum̃ tave°. — 19. C °nnâ ya ca tvam̃° B °nnâ ye ca tvam̃°.

महन्तं च मम राज्यं बहुस्वं बहुपूरुषं ।
अनन्तबहुप्रपंचं बहुाच्छादनभोजनं ॥
सो हं राज्यं च राष्ट्रं च छोरयित्वा इहागत: ।
तव कामहि मुह्यन्तो राज्यं पि नाभिप्रार्थये ॥

देवी आह ॥

पाषाणे खनसे कूपं कर्णिकारे च कर्णिकां ।
त्वं वातं जालेन बन्धेसि यं अनिच्छन्तिमिच्छसि ॥
अनिच्छन्तीं मामिच्छेसि अकामेन्तीं च कामसि ।
गच्छ तुवं स्वकं राज्यं आत्मानं किं किलामसि ॥

राजा आह ॥

न एतं किलमथं मह्यं ब्रह्मचर्यं इदं मम ।
परत्र एव तुवं भार्या मह्यं भद्रे भविष्यसि ॥

देवी आह ॥

एतं तव ब्रह्मचर्यं उपात्तं भोतु पापकं ।
सुनखिं वा शृगालिं वा गर्दभां वापि प्रार्थये ॥
ततो सो राजपुत्रो शूरो युद्धे अप्रतिपुद्गलः ।
कुशो यमारूढप्रज्ञो इदं वचनमब्रवीत् ॥

1. C °jyam̃ ca bahushtam̃ bahupaurusham̃ | B °jyam̃ bahushtam̃ bahupurusham̃ | . — 2. BC °ntabahupâpakâ tava(C °kâ tam̃ ca) bahvâ° C °hvâcchâdanabhâjanâḥ ‖ B °bhojana | . — 3. C °gato | B °taḥ ta°. — 4. B tameyam̃ kâmehi maho ca râjyam̃° C tayâ kâmehi matto ca râjyam̃°.

6. C phâshâne kha° BC °pam̃ kaṇḍikâro ca karṇṇi(C °kaṇṇi)kâ | . — 7. B tam̃ vâtam̃° C tam̃ vâ jâ° nicchanti icchasi | B °nicchantim icchasi | . — 8. C anicchantimamicchesi akâmakâmanti kâmasi | B akâmenti kâmenti kâmesi gaccha°. — 9. C °tmânam̃ ca kilâ° B °tmânam̃ kilâ°.

11. C naitam̃ kilam evam̃ mahyam̃° B °kilam etam̃ mahyam̃°. — 12. B °tra me ca tavam̃ bhoryâ° C °tra mevam̃ tuvo bhâ°. — 14. C evan te bra° B etam̃ te bra° C °caryyam̃ ca upâyam̃ bho°. — 15. B °khim̃ vâ çrigâ° C °khim̃ vâ srigâlâm̃ vâ ga°.

16. C tato sau râjaputresmim̃ çûlo yuddhe ca puṅga(?)vo ‖ B °çûro ruddhasmi puṅgavaḥ | . — 17. B kuço marutaprajño i° C kuco yam̃ ca manujo prâjño i°.

गच्छन्तो पि अहं भद्रे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
निगडेहि ते बन्धेयं किन्ते काहिन्ति ज्ञातयः [255b] ॥

देवी आह ॥

तमेव धर्मं अपराधं यन्ते उत्पादितं पुरा ।
तमेव धर्मं स्मरमाणो यं मे बन्धितुमिच्छसि ॥

राजा आह ॥

प्रभोमि ते अहं भद्रे मण्डयित्वा प्रजापति ।
येनिच्छकं प्रचारेतुं पिता ते किं करिष्यति ॥
प्रभोमि स्त्रीसहस्रं पि एकरात्रेण रामितुं ।
त्वमेव मे वरं भद्रे शुद्धदन्ति प्रजापति ॥

देवी आह ॥

जानामि ते महाराज बलवां च नरर्षभः ।
दुर्वर्णो दुर्दृशो चासि निश्श्रीको सि महीपति ॥
स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो च स्थूलांगो पि महोदरो ।
पश्यितुं त्वां न इच्छामि आत्मानं मा किलामय ॥
एते उद्विद्धप्राकारा अट्टाट्टालकखोडका ।
ये व वहन्ति नागेहि एते हि वारयन्ति ते ॥
एते शक्तीहि युध्यन्ति तोमरेहि शरेहि च ।
असीहि च सुतीक्ष्णेहि त्वां लभेयु प्रजापति ॥

1. C gacchanti te aham° B °nto te ham bhadre suçoṇi° C °suçreṇi° B °me ni°. — 2. C nigalehi te ba° B nigalihi te bandheyam kin ta kohinti° C °tayo | . — 4. C °dharma aparâyan te u°. — 5. C tam evam dharma sma° BC °mâṇâ yam°.

7. B prabhâsi te aham° C °patiḥ | . — 8. C °prâviretu pitâ tyaktum kari° B °prâciretu pi ° shyasi | . — 9. BC prabhosi strî° C °hasrehi e° B °ṇa nâmi°. — 10. B tvayeva me° C tvayîvam me°.

12. BC na jâ° C °baravâm° B °lavân nara°. — 13. BC duvarṇno° C °dudṛiço° B °ço vâsi ni° C °rço hi mahî° B °hîpatiḥ | . — 14. B °loshṭo sthûla° BC °çiro sthûlâm°. — 15. BC paçyatu(C °tum) tvâm na paçyâmim âtmânam ca ki° C °lâmasi ‖ .

16. BC ete oviddha(C °ddhâ)prâ° B °kâram aṭṭaâṭṭâlako khoḍakâ C °aṭṭaâṭṭâlashodakâ | . — 17. B yaḥ vâyanti | nâge° C yo ca vâyanti nâge° BC °ete(C °te hi) dhâraya°. — 18. BC °çaktibi yu° C °yuddhyanti° BC °marehi nâgehi(C °gehi ca |) a°. — 19. C asihi su° BC °kshṇehi tvam labheyam pra° C °patiḥ | .

एवं दानि राजा कुशो सुदर्शनाये सार्धं अन्यमन्यं नानाप्रकारं परिभाषति । न च कोचि जानाति एषो राजा कुशो ति ॥

तत्र दानि प्रातिसीमकेहि प्रतिराजानेहि श्रुतं महेशाख्येहि महाबलेहि महावाहनेहि । महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका सुदर्शनीया राज्ञो कुशस्य मूलातो पलायित्वा पितुः सकाशमागता । न च से राजा कुशो पति रुच्चति दुर्वर्णो ति कृत्वा ॥ तेहि दानि सप्तहि राजानेहि चतुरंगबलकायं संनाहयित्वा हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायं सुदर्शनाये अर्थाये समागता ॥ तेषां दानि सप्तानां राज्ञां यो सर्वार्यवरो सो दुर्मति नाम राजा तेषां सप्तानां राज्ञां बलवत्तरो च महेशाख्यतरो च ॥ ते दानि सर्वे सप्त राजानः महता समृद्धीये महता विभूषाये प्रस्थिता अनुपूर्वेण कन्यकुब्जस्योपवनमनुप्राप्ता ॥ तेन दानि महेन्द्रकेन मद्रकराज्ञा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकस्य दूतो प्रेषितो । एषा मम धीता सुदर्शना कुशस्य राज्ञो भार्या ततः न शक्या मया अन्यस्य दातुं ॥ ते दानि सप्त राजानः महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो प्रतिवचनं श्रुत्वा रुषिता कुपिताश्च स्वकस्वकेहि स्कन्धवारेहि कन्यकुब्जं नगरं समन्तेन वेठियान स्थिताः ॥ सो पि राजा महेन्द्रको नगरं प्रविशित्वा द्वाराणि घट्टेत्वा ओरुद्धो आसति ॥ तस्य दानि महेन्द्रकस्य मद्रकरा[256a]ज्ञो एवं भवति ॥ अहं खलु इमेहि सप्तहि राजानेहि अवरुद्धो धारियामि सर्वे च से राजानो महेशाख्या महाबला न प्रतिबलो हं एतेषां युद्धं दातुं यदापि एकस्य धीतरं दास्यामि षण्मे राजानो विरुधिष्यन्ति किं दानि करोमि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको धीतुः सुदर्शनाये रुष्टो परिभाषति ॥ किस्य त्वं स्वामिकस्य मूलातो पलायित्वा इहागता यदहं तव कृतेन सप्तराजानेहि यो-

2. C na ca kvacij jâneti e° B °jânati e° C °ço ti ca | . — 3. C °çâkhyohi mahâba° BC °nehi mahe°. — 4. C mahedrakasya madra° B °nîyâ râjñâ ku° BC °to pâlayi° C °pitu sa°. — 5. BC na ca me râ ° ccati duvarṇṇo°.

6. C °barakâyaṁ saṁ ° rçanâye samagatâḥ | . — 8. B °yo sarvayaṁvarâ so durgati nâ° C °yo sarvâryavarâ so durmati nâma râjâ teshâṁ râjñâṁ balasatta° B °çâkhyaḥtaro ca | . — 9. C °dâni sapta râjâno mahatâ savṛi ° bjasya upa ° prâptaḥ tena°. — 10. B °drakarâjâ teshâṁ° C °drakarâjñâm ekame°.

11. C °bhâryyâ tato na ça°. — 12. C °jâno mahendrakasya râjño° B °drakarâjñâ pra ° kehi khandyavâ° C °khandhyâvâre kanyakubjaṁ nâma naga ° ntena veṭiyâ° B °vediyâ°. — 14. C °râjño mahe ° ṇi ghaṭṭitvâ° B °ghaṭṭetvâ°. — 15. C °sya marddakarâ° B °drakasya râ°.

16. BC °ddho dhârayâmi(C °si) sa° C °rve ca me râ° B °çâkhyâ mahâbalâ mahâbalâ na pra° C °çâkhyo mahâbalâr apratibalo ham ete° B °haṁ ‖ ete° C °tuṁ | e dâni yakasya râjño dhî ° syâmi shaṇṇo râjâno virûhishya° B °viruhishya°. — 19[2]. C kiṁsya tvaṁ° BC °ddho dhârayâmi | .

दण्डो धारियामि । यदि मे एतेषां सप्तानां कोचि हेठां उत्पादयिष्यति ततो ते सप्त खण्डानि कृत्वा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं दास्यामि ॥ सा दानि सुदर्शना पितुर्वचनं श्रुत्वा भीता संत्रस्ता दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता मातामामन्त्रयति ॥ अम्बे यदिमे सप्त क्षत्रिया परस्परं विरुधित्वा घातयिष्यन्ति ततः मशायित्वा (?) अस्थीनि संहरयित्वा ततो मे एलूकां कारापयेसि । तत्र च एलूकाद्वारे कर्णिकारवृक्षं रोपापयसि । ततो ग्रीष्माणामत्ययेन प्रथमे प्रावृषमासे वर्तमाने सो कर्णिकारवृक्षो सर्वपरिफुल्लो भवेया हेमप्रकाशवर्णः । ततो मे स्मरसि । एदृशा मे वर्णेन धीता सुदर्शना आसीति ॥ सा दानि महादेवी धीतुः सुदर्शनाये वचनं श्रुत्वा भीता संत्रस्ता दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता अश्रुकण्ठी रुदन्मुखी आह ॥ कथं मे धीताये विनाभावो भविष्यति ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये एवं भवति । यादृशो राजा कुशो वीर्यबलपराक्रमेण समन्वागतो ततः एते न समर्था सप्त राजानः कुशेन सार्धं संग्रामं दातुं । यन्न्वहं राज्ञा कुशेन जीवितार्थिका सियां ॥

अथ खलु सुदर्शना येन राजा कुशो तेनुपसंक्रमित्वा नानाप्रकाराणि चाटुकानि करोति आचिक्षति च ॥ महाराज एवं मे पिता तर्जति यदि एते सप्त राजानः किंचिद् हेठामुत्पादयेन्सुः ततो सप्त खण्डानि कृत्वा एतेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं प्रदास्यं ॥ सो दानि कुशो राजा सुदर्शनाय बहुप्रकारं भाषति ॥ इच्छन्तां अहन्ते महान्तं असत्कारं करेयं किन्त्वं पि मम कुर्यात् ॥ एवं दानि राजा कुशो सुदर्शनाये सार्धं जल्पमानः आसति । ताय च सुदर्शनाय मातरे श्रुतं श्रुत्वा च

1. C °nâm̃ kvacit | heṭhâm̃° B °shyati | tato° C °shyati | tatas te sapta khaṇḍâ ° nâm̃ râjñâ ekame°. — 2. B so dâ° C °duḥkhidau ° jâtânâm̃ sam̃°. — 4. C °di me ete sapta° B °pta kshetri° BC °ruddhitvâ ghâta(C °ṭa)yishyanti | tataḥ ashmâ(C °tato asmâ)yitvâ asthini sâhareyetvâ(B °tvâ |) tato° C °elukâm̃°. — 5. C °tra ra elukadvâ° B °tra ca relukadvâre karnnikâre karṇṇikâravṛi°.

6. C tato yadâ gri° B °ṇam atyeyena pratha° C °tyayana pratha° B °shabhamâse vartta° ksho sarvepariphu ° veyâ | he * rṇṇaḥ tato° C °çavarṇṇo tato°. — 7. C tato ma sma°. — 8¹. BC °âsati | . — 8². BC so dâ° B °kaṇṭhi ru° C °kaṇṭho ru°. — 10¹. C katha me°. — 10². B °vati yâ°.

11. C °ryabaraparâ ° gato titaḥ e° B °gato | tataḥ e ° sapta râjâ ku° C °samarthâ sipta râ kuçina sâ° B °grâma dâtum̃ | . — 12. BC yanvaham̃° B °râjñe kuçe ji° C °râjâ kuçena° BC °rthikâ sayam̃ || . — 13. C °tenopasam̃ ° râni câtukâni ka°. — 14. BC °rjjaya ete° C °râjâno kim̃cid deṭhân utpâdayetsuḥ tato° B °ñcid deṭhâm utpâdayetsuḥ | tato° BC °tato me sapta kha°.

16¹. C °dâni râjâ kuço su°. — 16². BC icchantam̃ aha° B °kin te pi asa(*ou* ma ?)ma kuryât || C °kin te pi aham̃ mama ku°. — 17. C °lpamâno â°. — 18. C tâye ca sudarçanâye mâta° B °nâya matare° BC °shṭvâ kasya a(C °syâ)yam̃ kuto vâ(B °dâ) ayam̃ veṇo vâ yâṇo(C °yâno) vâ carma° C °nâviko vâ câṇḍâro vâ paukkaso° B °ṇḍâlo vâ paukkaso°.

पुनः राज्ञो कुशस्य दृष्ट्वा को स्य अयं कुतो वा अयं वेणो वा पाणो वा चर्मकारो वा नापितो वा चण्डालो वा पु[256b]क्कसो वा यो मे धीतां परिभाषति तर्जेति च ॥ सा दानि सुदर्शना मातुरं अंजलिं कृत्वा आह ॥ अम्बे मा हैव जल्पाहि न एषो वेणो वा पाणो वा दासो वा चर्मकारो वा । एषो राज्ञः इक्ष्वाकुस्य पंचानां कुमारशतानां ज्येष्ठपुत्रो कुशो नाम मा अम्बे एतं दासो ति मन्याहि ॥

शंखपाण्डलसंकाशं नारीसंघनिषेवितं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
सुवर्णभाजनप्रत्युप्तं नारीसंघसमाकुलं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि नगरसहस्राणि ऋद्धं स्फीतमकण्टकं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि नागसहस्राणि सुवर्णालंकारभूषिता ।
सुवर्णच्छन्ना मातङ्गा ईषादन्ता समुन्नता ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि खड्गतोमरपाणिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि रथसहस्राणि नन्दिघोषअलंकृता ।
अयोमया सुवज्राणि द्वीपिचर्मपरिच्छदा ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि चापहस्तेहि वर्मिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि अश्वसहस्राणि आजानेया हयोत्तमाः ।

3[1]. C °turâm̃jali kṛi°. — 3[2]. C °haivam̃ ja° B °veṇo vâ yâṇo vâ dâ° C °pâno vâ dâ° B °ro vâ e°. — 4. C °râjño i° B °jyeshṭapu° C °nâmaḥ mâ ambe evam̃ dâ° B °amba e° C °manyahi | .

6. C °khapâm̃ḍuralam̃kâçam̃° BC °nisevitam̃°. — 7. B kshetri° C °sphîṭam̃ tvam̃ ca dâ°. — 8. C °rṇṇabhâṇḍasahasrâṇi raupyabhâṇḍaçatâni ca | nânâratnapratyu° B °bhâjanasahasrâṇi ratnapratyu° BC °tyuktâni nârî°. — 9. B kshetri° C °sphîṭam̃ na tvam̃ dâmo ti ma° B °tvam̃ ce dâ°. — 10. B shashṭim̃ na° C shashṭhîm̃ na° B °ṇi riddham̃ sphîtamm a° C °sphîṭam̃ aka° BC °kaṇṭhakam̃ | .

11. B kshetri° C °sphîṭam̃ na tvam̃ dâ°. — 12. B shashṭim̃ nâ° C shashṭhim̃ nâ°. — 13. C °varṇṇâcchannam̃ mâ° B °danto sa°. — 14. B °yehi iṭṭatamârapâ° C °yehi ito toma°. — 15. C °sphîṭam̃ na tva dâ°.

16. B shashṭim̃ ra° C shashṭhi ra° ghoshamm alam̃° B °ghosham̃ alam̃°. — 17. B ayosuba° C °ricchatâh | . — 18. C °yehi vâpahaste ca varmi° B °stehi carmmabhiḥ | . — 19. B °kula sphi° C °sphîṭam̃ na tvam̃ dâ° B °tvam̃ ve dâsiso ti°. — 20. B shashṭhim̃ açva° C shashṭhîm açva ° ṇi âyâne ° ttamâ || .

सुवर्णमेखलधरा खलीनरतनामया ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि पाशहस्तेहि वर्मिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
विंश ब्राह्मणसहस्राणि राज्ञो भुंजति नित्यकं ।
दिवा वा यदि वा रात्रिं सदा सत्कृतपूजिताः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
कुमाराणां शता पंच उपेता मातापितृतो ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वे दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि निधानसहस्राणि पिता च प्रपितामहा ।
. . . .
यत्र राजा कुशो नाम नराणां चापि ईश्वरो ।
एतस्य वर्णवीर्येण लोके नास्ति समासमो ॥

सा दानि सुदर्शनाये माता महादेवी इदं वचनं श्रुत्वा प्रीता संवृत्ता ॥ ईदृशो मे जामाता सर्वगुणेहि उपेतः ॥ सा दानि सुदर्शनाय माता धीतुर्वचनं श्रुत्वा महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो निवेदयते ॥ महाराज यं खलु जानेयासि जामाता ते राजा कुशो इहानुप्राप्तो ॥ सो राजा दानि देवीये वचनं श्रुत्वा भीतो सन्त्रस्तो संविग्नो हृष्टरोमकूपजातः ॥ राजा आह ॥ देवि हि किं उन्मत्तिकासि विक्षिप्तचित्तकासि या एवं जल्पसि राजा कुशो इहानुप्राप्तो ति । कीदृशो राजा कुशो कहिं वा ते राजा कुशो दृष्टो ॥ देवी आह ॥ महाराज नाहं उन्मत्तिका न विक्षिप्तचित्ता अपि तु एषो ते जामाता राजा कुशो यो ते महान[257ª]से आहारं पचति यो ते अन्तःपुरिकानां क्रीडापनको ॥ राजा दानि श्रुत्वा भूयस्या मात्रया भीतो संत्रस्तो

1. C °meshalâdharâ khalliyarata° B °mekharadharo khaliratanâmayâ â°. — 2. C °maṇi pâça°. — 3. C °kula sphiṭaṁ na tvaṁ dâ° B °sphitaṁ va dâ°. — 4. C viṁçad brâ°.

6. C °sphiṭaṁ na tvaṁ dâ°. — 7. BC °râṇâ çatâ(B °çataṁ) paṁ°. — 8. C °sphiṭaṁ na tvaṁ dâso°. — 9. B shashṭiṁ nidhâ° C shashṭhiṁ nidhâ ° srâni pitâ ca pra° B °ni pitâpitâmahâ yatra°.

11. B °kuço îçvarâ | C °narânâṁ ca içvaro | . — 12. B eta varṇṇaviryeṇa sarvaloke samasamo nâsti | C °sya varaviryyeṇa°. — 13[1]. C °rçanâ mâ° B °cana çru°. — 13[2]. C idṛi° BC °petâḥ sâ dâ°. — 14. C °ndrakasya mardakarâ° B °yati mahâ°. — 15. C ayaṁ kha° B °râja ‖ ayaṁ kha° C °nesi jâmâ°.

16. C so dâni râjâ de ° tvâ bhitâ saṁtrasto saṁvigno saṁhṛishṭa ° jâto ‖ . — 17[2]. C °ttakâsi yaṁm evaṁ° B °ttakâsi ya evaṁ jalpasi ‖ râ° BC °prâpteti | . — 18. BC °dṛishṭvo ‖ . — 19[2]. C °esho jâmâ° BC °ço yo ete mahânase(B °se âhâ)raṁ nanyeti | yo te antaḥ°.

21. C °daumanasya° B °tto na me taṁ°.

दुःखदौर्मनस्यजातो संवृत्तो ॥ न मे तं दुःखं यं मे सप्त राजानो ओरुद्धकं धारेन्ति अपि तु एतं मे दुःखं महाराजा कुशो सुदर्शनाये रोषेण इहागतः भविष्यति सो च मे अवसानेन धारितस्य रोषेण किंचिदभ्यन्तरनगरे हेठामुत्पादयिष्यति ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा भीतो संत्रस्तो स्वकमन्तःपुरं प्रविष्टः । राज्ञो कुशस्यांजलिं कृत्वा क्षमापयति । क्षमस्व महाराज यन्मया किंचिदपराद्धं ॥ सो दानि राजा कुशो श्वशुरमाश्वासयति । मा भीहि महाराज न मम किंचित् क्षामापयितव्यं ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा मुहूर्तं राजानं कुशं स्नानशालायां प्रवेशित्वा कल्पकेहि केशश्मश्रूणि कल्पापयित्वा शतपाकेहि गन्धतैलेहि अभ्यक्तो राजारहेहि स्नानचूर्णेहि स्नापितो राजारहेहि अनुलेपनेहि अनुलिप्तो राजारहेहि वस्त्रालंकारेहि प्रवारित्वा आमुक्ताभरणो श्वशुरेण सार्धं एकासने उपविष्टो । पंचाङ्गिकेन तूर्येणोपस्थिहिये च ॥

तेषां दानि सप्तानां राज्ञां बलाग्रस्य उच्चशब्दमहाशब्दो नादो श्रुयति ॥ राजा दानि कुशो श्वसुरं पृच्छति ॥ महाराज कस्यैषो महाजनकायकोलाहलशब्दो श्रुयति ॥ राजा आह ॥ इमं नगरं सुदर्शनाये कृतेन सप्त हि राजानो समन्ता परिवारित्वा आसन्ति अहं च ओरुद्धको धारीयामीति । तस्यैषां राज्ञां बलाग्रस्य शब्दो ॥ सो दानि राजा कुशो तं श्वसुरं संज्ञापयति ॥ मा भीहि महाराज अहं तथा करिष्यं यथा एते सप्त राजानो प्रणमिष्यन्ति वचनकरा च भविष्यन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तं श्वसुरमामन्त्रयति ॥ महाराज एते सर्वे महेशाख्या हस्तिनागा सर्वे च अश्वाः सर्वे चतुष्पदा सर्वो जनकायो मधुसिक्थकेन कर्णा पिधापेहि मा मम सिंहनादं श्रुत्वा स्वकं सैन्यं भज्जिष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो महेशाख्यं

1. C °duḥkheyam̃° BC °renti | api° C °râjà kuço ° gato bha° BC °shyati | yo ca me ° dhârito(C °taḥ) mâ ro° C °shena kim̃ ° re heṭhân utpâ°. — 3. B °sam̃tra(*ou* °bhra°?)shṭo sva° C °vishṭo râ°. — 5[1]. C °kim̃cit âràdham̃ | B °paràdham̃ | . — 5[2]. C °çvaçruram̃ âçvâ° BC °yati mà°.

6. C °kim̃cid ânâyita° B °cit mânâyitavyam̃ | . — 7. C °ndrako marddakaràjà mu ° çam̃ bhânaçàlâ° B °kuçam̃ mahârâjam̃ snânaçâlam̃yâm̃° BC °veçito kalpa ° çmaçruṇi° C °râjàrahe snànacurṇṇe ° strâlam̃kàlehi pra ° bharaṇa çvaçrureṇa sâ° B °vishṭho | .

11. B pañcâṅgikena bhûryeṇopa° C °ṅgikeṇa tûryyeṇa upa° BC °sthihi | yam̃ ca teshâm̃°. — 12[1]. C °hâçabdamahàçabdo nâ°. — 12[2]. C °çvaçruram̃° BC °ti ma°. — 13. C °làharaça°. — 14[2]. C °rçanâya kṛi ° ptabhiḥ râjà° BC °jànehi sa° C °ntât parivâritvà âvasanti da° B °santi | a° C °oyuddhako dhàriyâmîti | . — 15. B °bdo so dâ°.

16[1]. C °çvaçruram̃ sam̃° BC °yati mà°. — 16[2]. BC °shyam̃ | ya° C °praṇâmi°. — 17. C °çvaçruram à° B °suram̃m âma°. — 18. B °nàgà sarve ca hastâḥ sarve catu° BC °dà sarvve jana° B °sithake° C °dhusikkakanakavarṇṇo pithâyanti mâ° B °dhâpenti | mâm̃ mama sim̃° C °nyam̃ bham̃jishyanti | . — 20. C °hitvà mahato ja ° garadvoram avaddhàrâpayi° B °vito te°.

हस्तिनागमभिरुहित्वा महता जनकायेन सार्धं नगरद्वारमवद्वारापयित्वा निर्धावितो । तेन राज्ञा कुशेन सिंहनादो मुक्तो । तेन सिंहनादं नदन्तेन सर्वे सप्त राजानो सबला सवाहना भग्ना । जीवग्राहं गृह्णीत्वा पश्चाद्बाहुगाढबन्धनं बन्धित्वा श्वसुरस्य महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो उपनामिता ॥ इमे ते महाराजानो ते सर्वे सप्त राजानो महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो प्रणिपतिता ॥ जयतु महाराजा शरणगता स्म महाराजस्य वयन्ते आज्ञामात्रवचनप्रति[257[b]]करा भविष्यामः ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा जामातरं कुशं पृच्छति । पुत्र तव एतेषां सप्तानां राजानां वर्तति किं करिष्यामो । यथा त्वं आणपेसि तथा करिष्यामः ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज अस्ति ते अन्तःपुरे प्रभूता धीतरो तावद्वश्यं सर्वे स्वामिकानां दातव्या इमे च सप्त राजानः सर्वे क्षत्रिया महाबला महावाहना महाभागा विस्तीर्णराज्या । ततः महाराज एतेषां क्षत्रियाणां सप्त धीतरो सुवर्णसहस्रमण्डितां कृत्वा एकमेकस्य राज्ञो एकमेकां धीतां देहि । एते च ते सप्त राजानो जामातरो भविष्यन्ति पक्षो च ते बलवन्तो भविष्यन्ति । सर्वे च ते प्रातिसामन्तिका राजानो महाबलो महावाहनो महापरिवारो ति कृत्वा ओनमिष्यन्ति अनुवर्तिष्यन्ति न च ते कोचित्प्रतिराजा विरुज्झिष्यति ॥ महेन्द्रको मद्रकराजा आह ॥ पुत्र सुष्ठु एवं करिष्यति यथा त्वं आणपेसि ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा तान् सप्त धीतरो एकमेकां सुवर्णप्रतिमण्डितां कृत्वा एकमेकां सुवर्णसहस्रप्रतिमण्डितां कृत्वा एकमेका एकमेकस्य राज्ञो धीता दिन्ना महता राजानुभावेन महता राजर्द्धीये सन्धी च कृता पुत्रपौत्रिका ॥ ते दानि सप्त राजानो महेन्द्रकेन मद्रकराज्ञा महता सत्कारेण सन्मानेन स्वकं स्वकं राज्यं प्रेषिता ॥ गच्छन्तु भवन्तो स्वकं स्वकं राज्यं कारापेथ ॥

2[2]. B °simhanâdanadante° C °dam na sarvam sapta° BC °vâhano bhagnâ(C °gno) ji°. — 3. B °grihnitvâ paççâ° C °grihitvâ paççâ ° tvá çvaçrurasya mahendrakarâjño u°. — 4. B iman te mahâ° C °titâḥ jaya°. — 5. BC °tu mahârâja ça° C °jñâmâtrova° B °vacanapati°.

6. C °ko mandrakarâ° BC °râjâ mâtâ ku° C °kuçe pri°. — 7. C putra ete ° ptânâm râjñâm ru ° shyâmaḥ ya°. — 8[1]. B °ṇayesi ta°. — 9. C °çyam sarva svâ° B °naḥ sarve kshetri° C °vâhano ma° B °rṇṇarâjyo | .

12. C ene ca te sa ° nti | pakshe ca te° B °ksho ca me ba°. — 13. BC °prâtisimanti° B °lo mahâvâhanâ ma° BC °rivârâ bhi kri° C °nuvarttayishyanti na ca te kvacin pra° B °kocin pra° C °rudvishyati || . — 15[2]. C °sushṭu evam ka° B °karishyanti ya°.

16. C °drakarâjâ tâm sapta dhitarâm e ° sahasrâm pra° B °ekamekâm ekameka° C °ekamekâm ekamaikasya râjño dhitâ dinnâḥ mahatâ râjânu ° ddhiye suvarṇṇasandhi ca kritvâ pu° B °ddhiye suvarṇṇasandhi va kritâ pu°. — 19. C °mahendrakarâjñâ° B °preshitam ga° C °preshitam | .

सो दानि राजा कुशो तेहि राजेहि विसर्जितेहि कत्यहकालं वसित्वा श्वशुरकं महेन्द्रकं मद्रकराजानमामन्त्रयति । महाराज आमन्त्रेमि अहं पि स्वविषयं गच्छामि ॥ महेन्द्रो मद्रकराजा आह ॥ पुत्र मा गच्छाहि मम ते जीवितं दत्तं सर्वं मे राज्यं संशयातो मोचितं । अहं जीर्णो वृद्धो महल्लको गतयौवनो । अहं पिता त्वं पुत्रो त्वं राज्यं करोहि मा गच्छाहि ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज चिरं मे आगतस्य राज्यं मे असंस्थितको माता मे उत्कण्ठिष्यति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ महेन्द्रको मद्रकराज आह ॥ अत्यवश्यं गच्छसि ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज अत्यवश्यं गच्छामि ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा धीतां सुदर्शनां शब्दापित्वा संदिशति ॥ पुत्रि पराक्रमयुक्तो तव भर्ता राजा कुशो एवं महाबलो महानुभावो येन त्वं च अहं च सर्वराज्यं संशयातो मोचितं यस्य सर्वे राजानो प्रणमन्ति । अरहसि पुत्रि सुदर्शने राजं कुशं भर्ता[258ᵃ]रं प्रेमेण च गौरवेण च उपस्थिहेसि ॥ सा दानि सुदर्शना तं पितुर्वचनं प्राञ्जलिं कृत्वा साधूति प्रतिश्रुत्वा सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा तां धीतां सुदर्शनां राज्ञो कुशस्य दत्वा महता सत्कारेण महता समुदयेन चतुरंगेन बलकायेन हस्तिकायेन अश्वकायेन रथकायेन पत्तिकायेन स्वकं राज्यं विसर्जितो । गच्छ पुत्र स्वकं राज्यं ॥

सो दानि राजा कुशो स्वकं राज्यं गच्छन्तो सोद्यानस्य अधिष्ठानस्य उपवने आवासितो तत्र महापद्मसरो । राज्ञा कुशेन तत्र पद्मसरे स्नायन्तेन उदकस्मिं आत्मनो प्रतिबिम्बं दृष्टं यादृशो दुर्वर्णो दुर्दृशो अपशस्नीयो । दृष्ट्वा च पुनः स्वकं शरीरं अप्रियं संवृत्तं एतदुवाच ॥ स्थानं व यं महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना परिभवति मे विरूपेण दुर्वर्णेन दुर्दृशेन समुच्छ्रयेण यन्नूनं अहमा-

1. C °râjyehi vi° BC °katyâhaṁ kâlaṁ vaçitvâ° C °çvaçrurakaṁ mahe° C °ndrakaṁ mardakarâ° B °drakaṁ râjâ°. — 2. C °svakasva vi°. — 3[1]. B mahendra madra° C mahendrako matraka°. — 3[2]. C °cchâhi râjehi mama te ji° BC °rvaṁ te râjyaṁ°. — 4[1]. BC °yauvano mocito(B °to |) ahaṁ°. — 4[2]. C °gaccha ‖ . — 5[2]. BC °ciro me â° C °âgatarâjyâ mo a° B °sya râjye mo a°.

7[1]. C °ndrako âha ‖ . — 7[2]. C avaçyaṁ°. — 8[1]. C °râja avaçyaṁ°. — 8[2]. C °bdâritvâ°. — 9. BC °râkrame yu° C °yuktaḥ te bha° B °kto teva bha ° ço | evaṁ° C °saṁçayoto mocito | yasya°.

11. BC °putrî su° C °sthitehisi | B °hesi sâ dâ°. — 12. C °naṁ prâṁjaliṁ° B °ñjaliṁ kṛi° BC °çrutvâ | so dâ° C °ndrako râjâ tâṁ° B °drako râjâ tâṁ° C °nâṁ râjñâ ku° BC °datvâ mahatâ satkâ° C °barakâyena hasti°.

16. BC °nto | so dâni yasya a° C °dhisthânasya u ° hâpadmasaro. — 17. BC râjâ kuço tatra° B °nte | na u° C °driço duvarṇṇo dudriço a° BC °nîyo dṛi°. — 18. BC °rîrâṁ a°. — 19. B sthânaṁ ca me mahe° C °sthânaṁ me mahe° B °drakasya râ ° ti | ime te rupeṇa duvarṇṇe° C °ti | ime te rûpeṇa varṇṇena dudriçe ° nûnâhaṁ âtmâ°.

त्मानं उपसंक्रमेयं ॥ सो दानि आत्मानं च उपक्रमेण मारितुकामः ॥ शक्रेण देवानामिन्द्रेण त्रायस्त्रिंशे भवने समन्वाहृतो यथा राजा कुशो आत्मानं उपसंक्रमेण मारितुकामो ॥ तस्य शक्रस्य एवं भवति । एषो राजा कुशो बोधिसत्वो सर्वसत्वानां हितसुखाये प्रतिपन्नो । सो दुर्वर्णो दुर्दृशो ति कृत्वा आत्मानमुपसंक्रमितुकामः मारेष्यति सर्वलोके अनर्थो भविष्यति ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो दिव्यस्य लोहितमुक्तिकस्य एकावलिकाय मध्ये ज्योतिरसं नाम दिव्यं मणिरत्नं तं गृह्णीयान वेहायसमन्तरीक्षे स्थितो राजं कुशमामन्त्रयति ॥ महाराज मा आत्मानमुपक्रमाहि अपि तु इमामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं शीर्षे आबन्धाहि । ततः एतेन आबद्धेन सर्वे जम्बुद्वीपे न कोचि पुरुषो वर्णरूपेण समसमो भविष्यति । अपि तु यथा इच्छसि पौराणकं वर्णरूपं ततो तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधेहि ततः ते पौराणं वर्णरूपं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो तत्र पदुमसरे स्नायित्वा विलेपनेहि विलेपित्वा राजार्हाणि वस्त्राणि प्रावरित्वा सा एकावलिका शीर्षे आबद्धा ॥ ततो तत्र पदुमसरे स्वकं मुखं निध्यायति याव जानाति अस्ति किंचिद्विशेषो । सो दानि प्रत्यवेक्षन्तो आत्मानं पश्यति प्रासादिकं दर्शनीयं यथा न कोचिज्जम्बूद्वीपे पुरुषो तेन वर्णरूपेण दृष्टपूर्वो । दृष्ट्वा च पुनः राजा कुशो आत्मानं तादृशं उदारवर्णनिभं तुष्टो आत्तमनो संवृत्तो । न मे भूयो म[258b]-हेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना परिभविष्यति अन्यो वा कोचिद्दुर्वर्णो ति कृत्वा ॥

सो दानि राजा कुशो स्वके द्वारमूले स्थित्वा प्रविशामीति । ततो दौवारिकेहि

1[1]. B °kramena mâ° C °mâritukâmena çakre°. — 1[2]. C °vânâm idreṇa° BC °ṇa tayastriṁçe(C °çâ) bha° C °hṛitaṁ | ya° B °hṛito | ya ° ço âmâtmâm u ° tukâmo ta° C °tukâmaḥ ta°. — 3[2]. C °khâya pra°. — 4. BC so duvarṇṇo dudṛiço° B °tmânaṁm u° C °tumâmaḥ mâre° BC °reshyati | sarva° C °ke artho bha° B °vishyasi | . — 5. C °nâm idro divyasya sohitikamuktisya ekâvalikâya ° saṁ nâma divyâ maṇi° BC °gṛihṇîyâ° C °vaihâyasenasam antarikshe sthitaḥ râjaṁ°.

7. BC °râja mâtmâ° C °kramâdi api tu imâm evalikâṁ jyotiralaṁ(?) çirshabaddhâhi B °çirshaṁ varddhâhi | . — 8. B °ddhena sarvaṁ ja° C °ddhena sarva ja ° pe na kvacin purusho varṇṇena rû°. — 10. C °thâ isi pau ° paṁ tatas tâ ekâ° B °valikâ jyo° C °jyotirasa° B °streṇâpi dhâvahi tataḥ° C °streṇa pi dhâvâhi tatas te pau°.

11. BC °snâpitvâ vilepa° C °prâvalinvâ sâ°. — 13. C tataḥ tatra padumasvare sva ° ti | yâvajjâ° BC °nâmi asti° C °çeshaḥ | . — 14. BC °rçaniyasya na ko° C °sya na kvacijjambudvi° B °kocijjaṁbûdvi° C °rṇnarupe° BC °dṛishṭhapûrvo dṛishṭvâ°. — 15. BC °dâravarṇṇaṁ(C °rṇṇaṁ saṁ)nibhaṁ° B °tto na me°.

16. C °bhûyaḥ mahe° BC °shyati || anyo° C °vâ kvaci duvarṇṇo° B °d duvarṇṇo°. — 19[1]. C °ço soke dvâ° B °pravishyâmo ti | C °çyâmeti | . — 19[2]. B tato dvauvâri° C tato dvaudvârikehi dvâriti° BC °ti kasya tvaṁ° C °rusho yo râjakulam icchasi°.

वारीयति को सि त्वं पुरुष यो राजकुलं इच्छसि धर्षयितुं । न त्वं जानसि राजा कुशो दुरासदो दुष्प्रसहो मा इमं मुहूर्तं अनयव्यसनमापद्यसि ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ अहन्ते स्वामी अहन्ते राजा कुशो ॥ द्वारपाला आहंसु: ॥ किं वयं राजं कुशं न प्रत्यभिजानाम यादृशो राजा कुशो । भद्रमस्तु यदि राजा कुशो एदृशो भवेया ततो परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेम: सर्वराज्यं च इक्ष्वाकुकुलं एवंरूपेण राज्ञा प्रासादिकेन दर्शनीयेन उत्तमेन वर्णरूपेण समन्वागतेन ॥ तत: राज्ञो कुशस्यैवं भवति । न मम एषो प्रत्यभिजानाति ॥ सो दानि राजा कुशो एकावलिकाज्योतीरसरत्नं स्वकेन वस्त्रेण अपिधेति । सो दानि द्वारपालो राजं कुशं स्वकेन रूपेण दृष्ट्वा भीतो सन्त्रस्तो प्रणिपतितो ॥ महाराज वयं न जानाम: महाराजा तुवन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो राजकुलं प्रविशित्वा देवीये अल्लीनो । सा च से देवी वारेति ॥ को सि त्वं पुरुष कुतो वा यो राजकुलं धर्षितुमिच्छसि त्वं न जानासि राज्ञो कुशस्य दुरासदं अन्त:पुरन्ति मा राजकुलं धर्षेहि मा अनयव्यसनमापद्दिष्यसि ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ देवि अहन्ते भर्ता अहन्ते कुशो राजा जानाहि ॥ सा दानि देवी आह ॥ न त्वं मम भर्ता न त्वं राजा कुशो किं वाहं न जानामि यादृशो राजा कुशो वर्णरूपेण । भद्रमस्तु यदि राजा कुशो ईदृशो वर्णरूपेण भवेया । ततो हं परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेयं ॥ सो दानि राजा कुशो तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं पिधेति वस्त्रेण तत: यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ महाराज किस्येमं मायाकारं विदर्शेसि ॥ राजा कुशो आह ॥ देवी न एषो किंचित् मायाकारो अपि तु अहमात्मानं उपक्रमेण मारेतुकामो । तत: शक्रेण देवानामिन्द्रेण मम एषा एका-

1. C na tva jâna° B na tvahaṁ jâna° C °râja ku ° maṁ muhurtte a° B °hûrtte a° C °dyati ‖ . — 3[1]. BC °svâmi a°. — 3[2]. B dvâlapârâ â° C °âhatsuḥ | . — 3[3]. C °nâmaḥ yâ° BC °jâ kuço bha°. — 4. C °dram antu | ya° B °stu | ya° BC °yadâ râjâ° C °yâ tataḥ pa ° vema sarvaṁ râjyaṁ° BC °tena ta°.

6. C tato râjñâ ku°. — 7[1]. C na mamaisho°. — 7[2]. B °livâya jyoti° C °jyotirasa° BC °ṇa âpi°. — 8. C °râjâ kuçaṁ sva ° shṭvâ bhîto saṁtrastro pra° BC °tito mahâ°. — 9. C °maḥ | mahârâjan tuvan ti. — 10. C °devîya mûle allino | .

11[1]. B °vî dhâreti kasya tvaṁ° C °vî nidhyâyeti kasya tvaṁ°. — 11[2]. BC kasya tvaṁ purusho kuto° C °dharshatu° B °jânâsi | râjño° BC °durâsado a° C °ntaḥpurikân ti mâ° B °nti mo râjâkulaṁ° C °dharshahi ° sanapayishyasi ‖ . — 13[2]. C °rttâ ahaṁ te kuço râjâ jânâsi | . — 14[2]. C °rttâ na tvaṁ râja kuço kiṁ° BC °peṇa bha°. — 15. BC °stu | yadi râja(C °jaṁ) kuço idriço° C °ṇa saṁbha° B °ṇa bhayâ | .

16. B °mena anu°. — 17. C °ço tân ekâ° B °kâṁ yaṁ jyo° C °jyotiasaratnaṁ vastreṇa pidheti | tataḥ yathâ paurâṇâ varṇṇa°. — 18[2]. B °ja kiṁsyeyaṁ mâ° C °syedaṁ mâ°. — 19[2]. C devi na e ° pi tu ayam âtmâ ° tukâmaḥ tato°. — 20. B °devâm indreṇa mama esho ekâva° C °ṇa mamaisho ekâva ° nnâ taṁ jyotirasa°.

वलिका दिन्ना एतं ज्योतीरसरत्नं । महाराज मा आत्मानं मारे[259ᵃ]हि अपि तु इमामेकावलिकां ज्योतीरत्नं शीर्षे आबन्धाहि ततो सर्वे जम्बुद्वीपे अन्यो पुरुषो वर्णरूपेण सदृशो न भविष्यति । यदि इच्छसि पौराणकं वर्णरूपं ततो तं एकावलिकाज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधापेहि ततः ते पौराणकं वर्णरूपं भवति । मम शक्रेण देवानामिन्द्रेणानुग्रहो कृतो ॥ सा दानि सुदर्शना देवी आह ॥ अनुगृहीतास्मि शक्रेण देवानामिन्द्रेण येन तव एदृशं वर्णरूपं कृतं ॥ देवी आह ॥ महाराज मा कदाचिदेतं एकावलिकाज्योतीरसरत्नं पिधेहि सर्वकालं ते एदृशमुदाररूपं भवतु । सर्वराज्यस्य सर्वजनकायस्य मनोरमतरो भविष्यसि ॥ एवं दानि राजा कुशो एदृशेन वर्णरूपेण देवपुत्रसदृशो मार्गं गच्छति ॥

तत्र दानि वाराणस्यां एकूनपंचकुमारशतेहि सर्वेहि च अमात्येहि सर्वेण च भटबलाग्रेण श्रुतं राजा कुशो आगच्छति । ते सर्वे राज्ञो कुशस्य प्रत्युद्गताः ॥ राजापि कुशो हस्तिस्कन्धवरगतो चतुरंगेन बलकायेन परिवृतः आगच्छति ॥ ते दानि कुमारा च भटबलाग्रा च राजं कुशं न प्रत्यभिजानन्ति । ते दानि अन्यमन्यं पृच्छन्ति ॥ कतमो अयं राजा भविष्यति यो प्रासादिको दर्शनीयो महेशाख्यो उदारेण वर्णरूपेण हस्तिस्कन्धवरगतः आगच्छति कुशो पि राजा न दृश्यति ॥ तस्य राज्ञो कुशस्य एवं भवति । न एते मम प्रत्यभिजानन्ति ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन एकावलिकाज्योतिरसरत्नं हस्तिस्कन्धवरगतेन पाणिना पिहितं । ततः यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ ततो ते एकूना पंचकुमारशतानि अमात्या च भटबलाग्रा च राज्ञो कुशस्य स्वकं वर्णरूपं दृष्ट्वा भीता सन्त्रस्ता मूर्धेन प्रणिपतिता राजानमाह ॥ अथ महाराज न वयं

1. C °râja mâtmâ ° pi tu imâm̃ e ° kâm̃ jyotiratnam̃° BC °te sarvam̃ jambu° B °ṇa çadṛi°. — 3. C °si paurâṇakam̃ varṇṇarûpam̃ kṛitam̃ ‖ *puis il transporte ici les phrases* 6[1], 6[2] *et* 8[1] *et continue :* tato tân ekâvalikâm̃ jyotirasa° B °tam̃ | ekâvalikâm̃ jyo ° ṇa âdhâpe° C °ṇa âpidhehi tato te paurâ° B °râṇam̃kam̃ varṇṇa ° ti mama°. — 4. C °kṛitaḥ | . — 5[2]. C °tâsmim̃ ça° B °devâm indre° C °vâm im̃dreṇa yena tavena tavedṛi°.

6[1]. *Cette phrase et les deux suivantes sont dans* C *transposées à la ligne* 3 *q. c.* — 6[2]. C °eta ekâvalivalikâya jotirasaratnam̃ vidhe° B °likâya jyo° C °rvakâlan te e°. — 8[1]. C °jyasya sarveja°. — 8[2]. C °trasadṛiça mârga gacchati | . — 9. C °ekunâ pam̃° B °kûnâ pam̃ ° çatâni sarvehi ca a° C °çatâḥ sarvehi ca amâtyehi sarvam̃hi ca bha° BC °bhaṭṭaba° B °cchati te°.

11[2]. B °skandhe varagato caturam̃gena barakâ°. — 12. BC °bhaṭṭaba°. — 13[1]. BC °pṛicchati | . — 13[2]. C °ayam̃ bha ° sâdikâ darça ° skavaragato â° B °skandhe varagataḥ âgacchanti ‖ ku° C °jâ na sadṛi° BC °çyati ta°. — 15. C °bhaveti | .

16[2]. BC te dâ° B °ekâvalikâya jyo° C °likâya jyotirasa ° skadhavara° B °skandhe vara°. — 17[1]. C tato ya° B °ttam̃ tato°. — 17[2]. C °ekunâ pam̃ ° çatâ amâtyâ ca bhaṭṭaba° B °balâgro ca râjño° C °kusasya° B °kam̃ varṇṇam̃rû° C °mûrddhne pra° BC °titâ yâna(C °nam̃) âha ‖ . — 19. C °râjam̃ na va ° nâma | mahârâjo e° B °maḥ mahârâje esho hi | .

जानाम: महाराज एषो ति ॥ सो दानि राजा कुशो भ्रातृणाममात्यानां च भटबलाग्रस्य च एतमर्थं निवेदयति । भवन्तो मम शक्रेण देवानामिन्द्रेण एषा एकावलिका ज्योतीरसरत्नं दत्तं एतां शीर्षे आबद्धाहि ततो ते वर्णरूपेण अन्यो पुरुषो सदृशो न भविष्यति ॥ ते दानि कुमारा अमात्या भटबलाग्रं च राज्ञो एतदुवाच ॥ अनुगृहीता स्म शक्रेण देवानामिन्द्रेण यं महाराजस्य एदृशं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ एवं दानि राजा कुशो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये वाराणसीमाग[259b]त्वा राजकुलं प्रविष्टो उदारेण वर्णरूपेण तामलिंदां महादेवीमभिवादयित्वा पादौ वन्दित्वा पुरतो स्थित: ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी राजानं कुशं न प्रत्यभिजानाति । पृच्छति कहिं पुत्रो कहिं वा राजा कुशो त्ति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे अहन्ते पुत्रो अहं राजा कुशो ति ॥ महादेवी आह ॥ न त्वं मम पुत्रो न त्वं राजा कुशो त्ति । किमहं राजं कुशं न प्रत्यभिजानामि । किं राजा कुशो केनचि हतो वा मारितो वा यं न दृश्यति ॥ अहो अनाथमरणं मम यो मम एकपुत्रस्य विनाभावो संवृत्त: ॥ सो दानि राजा तां मातरं परिदेवमाणां दृष्ट्वा तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधाय यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी तं पुत्रं स्वकेन वर्णरूपेण दृष्ट्वा प्रीतिमना संवृत्ता तं पुत्रं पृच्छति ॥ पुत्र केन ते एदृशो वर्णरूपो संवृत्तो ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे शक्रेण देवानामिन्द्रेण एकावलिका ज्योतीरसरत्नं दत्तं । ततो मे पिनद्धो एतेन मे एदृशो वर्णरूपो संवृत्तो ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता । दृष्टो मे पुत्रो एदृशेन उदारेण वर्णरूपेण यथा मे अभिप्रायो । सर्वा च अन्त:पुरिका एदृशं राजस्य कुशस्य उदारं वर्णरूपं दृष्ट्वा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता ॥ सो दानि राजा कुशो यं कालं तामेकावलिकां ज्योती-

1. B °bhrâtṛiṇâm̃m amâ° C °tṛiṇâm̃m amâtyânâm̃ ca bhaṭṭabalâgrasya caita°. — 2. B °eshâm ekâvalîkâ jyo° C °eshân ekâvalikâ jyotirasa°. — 4. C °bhaṭṭabalâgrâ ca râ°. — 5². BC °ço mahâtâ râjânu° C °bhâveṇa mahatâ râjaṛiddhîyena vârâṇasî sâga ° peṇa tâm̃ alim̃dâ mahâdevîn abhi° B °peṇa tân alim̃dân mahâde° C °dau vandyitvâ purato sthito ‖.

8. C °bhijânantı |. — 9¹. C °kahim̃ me pu ° ço ti ‖ B °ço nti ‖. — 10¹. C °ahan to pu° B °râja ku°. — 10². C devi°. — 10³. BC °ço nti ‖.

11². BC °kena vi hato vâ mâ° C °rito yam̃°. — 12. C °ṇam̃ ma yo ekapu° B °ṇam̃ mama yo mama yo mama eka° C °vṛittâ |. — 15. BC °râjâ tam̃ mâta° B °dṛishṭhvâ tâ° C °shṭvâ ekâvalikâm̃ jyotirasa°ṇam̃ varṇṇam̃rû°. — 15. C °vî tam̃ putrakam̃ na varṇṇa ° tram̃ pṛicchasi |.

16¹. C °kena edṛi ° rûpeṇa yathâ me abhiprâyo sam̃vṛittaḥ ‖. — 16³. C °jyotirasa°. — 17. C °pividdhâ ete° B °tena me edṛiçâ varṇṇa° C °vṛittaḥ |. — 18. C °vṛittâḥ dṛi°. — 19. BC dṛishṭvâ me pu ° prâyo sa°. — 20. C sarvâ cântaḥ | pu° BC °rikâ ca e° C °çam̃ kuçasya râjasya udâ ° shṭvâ prîtipramuditâ sau° B °ttâ sâ dâ°.

21. B sâ dâni° C °ço yam̃ kâlam̃ tân e ° kâm̃ jyotirasa° B °devâm indre° BC °ndhati | tam̃ (C ° | yam̃) kâlam̃ di° B °dheti | tam̃ kâlam̃ paurâṇako varṇṇa°.

रसरत्नं शक्रेण देवानामिन्द्रेण दत्तं बन्धति तं कालं दिव्यो वर्तति यं कालं तं मणिरत्नं पाणिना पिधेति तं कालं पौराणकवर्णरूपो भवति ॥ एवं दानि राजा कुशो वाराणस्यां निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो उदारेण उपभोगपरिभोगेन राज्यं कारयति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्मिं समये चतसृणां पर्षदां पुरतः अन्यस्य च महाजनकायस्य इमां गाथामध्यभाषे ॥

एवं पुण्यवन्तस्य अर्था सर्वे भोन्ति प्रदक्षिणाः ।
यथा राजा कुशो भार्याय ज्ञातीहि च समागतः ॥

स्याद्वो भिक्षवः एवमस्यादन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन कुशो नाम राजा अभूषि । अन्यथा द्रष्टव्यं । अहं स तेन कालेन तेन समयेन राजा कुशो अभूषि । अन्यः स महेन्द्रको मद्रकराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं [260a] । एषः सो महानामः शाक्यो । अन्या सा अलिन्दा नाम महादेवी । न एतदेवं द्रष्टव्यं । एषा मायादेवी । अन्या सा सुदर्शना । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा यशोधरा ॥ स्याद्वो भिक्षवः एवमस्यात् । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन तेषां सप्तानां राज्ञां यो ज्येष्ठो दुर्मतिर्नाम । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषो सो मारो पापीमां । ते पि सर्वे राजानो मारपर्षा । तदापि मया उक्काशनशब्देन एषो मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो एतरहिं पि मया भिक्षवः बोधिमूले उक्काशनशब्देन एषः मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥

2. C °rthikâ nihatapratyamitrâ u ° geṇa râjyaṁ°. — 5. C °smiṁ kâle tasmiṁ sa ° dâṁ purato anya°.

7. C °vanta arthâ sarvaṁ bhavanti° B °rve bhavanti° C °pradanti pradakshi°. — 8. C °bhâryyâ ca jñâtihi ca sâgamo | B °gamaḥ | . — 9. C syaddo bhikshavo e° B °evaṁm asyâd anya tena kâ° BC °shi mâ anya°. — 10¹. C °drashṭaṁvyaṁ | .

11¹. C anyo sa mahe°. — 11². B °vyaṁ e°. — 11³. C esho so mahânâmo çâkyaḥ anyâ°. — 12¹. C °ndâ mahâ° B °vi na e°. — 12². C naitad e dra° BC °vyaṁ e°. — 13¹. B esho mâyâ° C eshâṁ mâyâ°. — 13². B °nâ nai°. — 13³. C nitad e°. — 13⁴. B °shâ ço yaço°. — 14¹. C syâddho bhi° B °kshavar evam a° C °m asyâd anyaḥ°. — 14². BC °jyeshṭo durmatir nâma râjâ nai°. — 15². B °sho sâ mâ° BC °mâṁ te pi°. — 15³. C °anyo râ°.

16. BC tadâpi uktâsa(B °pi mayâ ukvâça)naçabde° C °vâhamo bhagno | etararhi pi ma° kshavo bo° B °le ukvâçanaçabde° C °kkâsanaçabdena esho mâ ° mâṁ savâhano sabaro bhagno || .

COMMENTAIRE.

Page 1, ligne 1. — Sur tout le passage qui va suivre jusqu'à la p. 30, l. 6, il importe de comparer une version presque identique que nous en avons eue précédemment, I, p. 19 et suiv., et les passages afférents du commentaire.

Ligne 13. — J'ai dit dans le passage précité du commentaire que je considère आत्मपूर्वापर comme une fausse restitution de अत्तप्° c'est-à-dire आत्तप्°, équivalant à लब्धपूर्वापर de l'autre liste.

Page 2, ligne 13. — Comme souvent dans ce style, l'exposition est ici embarrassée et confuse. J'entends que le bodhisattva naîtra à Râjagṛiha ou à Kauçâmbî; les devas, pour lui faire cortège et profiter de son enseignement, naîtront soit dans la famille du marchand Abhaya, soit dans la famille du maître de maison Ghoshila et d'autres notables.

Ligne 17. — Le pluriel तुफेहि n'est autre chose que l'équivalent du singulier त्वयि qui est employé dans les phrases précédentes, cf. I, p. 522. J'ai rétabli l'orthographe तुफेहि, connue par les inscriptions de Piyadasi; l'écriture तुस्पेहि m'en paraît être simplement une représentation arbitraire. La corruption accidentelle de तुम्हेहि en तुस्पेहि ne me semble pas probable.

Page 3, ligne 12. — Cf. I, p. 533.

Page 4, ligne 3. — Cf. I, p. 143, l. 10 et suiv.; p. 200, l. 6 et suiv.

Ligne 9. — Scandez *stavăṁtâ*.

Page 5, ligne 5. — Mesurez *naravarā*.

Page 6, ligne 10. — Il faut se souvenir de la forme *sudaṁ* = *svid* du pâli.

Page 11, ligne 9. — La première moitié de ce vers paraît différer ici de la ver-

IMPRIMERIE NATIONALE.

sion antérieure. Il est cependant bien douteux que tout soit en bon ordre. Je m'explique l'épithète विगतमलमत्विला comme un composé irrégulier signifiant : «entièrement sans tache».

Ligne 21. — Je ne serais pas éloigné de préférer une lecture स्मृतिसंप्रज्ञान्यकुशलो, संप्रज्ञान्य étant l'équivalent du pâli *sañpajañña*.

Page 12, ligne 15. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer que ce passage, jusqu'à 13, 3, n'est qu'une nouvelle version des lignes précédentes et fait double emploi. Des faits de ce genre jettent de la lumière sur la composition de l'ouvrage. L'état fragmentaire de cette répétition se manifeste clairement dans le commencement de la ligne 21 où पुनः, dans l'état présent du texte, ne s'explique pas.

Page 13, ligne 1. — एतादृशां appliqué aux fils du Cakravartin n'est pas très facile à expliquer. Peut-être faut-il lire एतादृशो वीरो comme sujet.

Page 14, ligne 12. — J'ai conservé la leçon मातु; cette forme du nominatif n'a rien d'invraisemblable.

Page 15, ligne 6. — ऋतुपरिणामाये correspond à सम्मापरिणामाये du premier passage (I, 211, 7). ऋतु implique donc l'idée de «régulièrement, à point».

Page 16, ligne 11. — उत्कुटुक se peut défendre par des analogies comme le pâli *pukkusa*.

Page 18, ligne 3. — साधू ति «en poussant des bravos».

Ligne 9. — J'entends सालभंजकं comme un abstrait formé à l'instar des abstraits féminins en *kâ* (cf. I, p. 522), littéralement : «elle cassera la branche de çâla»; c'est l'acte qui marque le moment de la délivrance de la mère du Buddha.

Page 20, ligne 19. — विक्रमे ne peut se prendre que comme un accusatif pluriel à forme pâlie, cf. I, 513, 604, 620.

Page 22, ligne 8. — L'instrumental शालेहि correspond ici au locatif de l'autre version : un exemple de plus de l'équivalence fréquemment signalée (I, 373, 380, etc.) des deux cas dans cette langue.

Page 25, ligne 14. — «Des officiers sont envoyés par cinq cents rois pour saluer» le roi Çuddhodana. Pour जयसंवृद्धये cf. ci-dessous p. 32, l. 18, et précédemment I, 310, 2.

Ligne 16. — Dans अभिव्रहिष्यति la formative du passif manque, comme souvent (I, p. 368, 563, etc.).

Page 26, ligne 1. — Pour le génitif मातु:, cf. I, 36, 14 : धीतु: सार्धं.

Ligne 8. — Je n'ai pas besoin d'insister sur le caractère fort conjectural de plusieurs des corrections au prix desquelles j'ai essayé de restituer cette strophe. Je ne les donne qu'à titre d'essai.

Ligne 10. — La comparaison de la version antérieure recommande cette correction et l'élimination de पाद्, de préférence à telle autre conjecture, comme मम पाद्वन्दो.

Ligne 13. — Cf. *Dict. de Saint-Pétersb.*, s. v. उत्थापन.

Page 28, ligne 7. — Pour rétablir exactement la mesure, nous avons le choix entre deux partis, ou d'écrire निश्रामिय, ou de compter comme longue la finale de निश्राम्य. L'un et l'autre sont ici admissibles.

Page 30, ligne 8. — La correction गुरुमूलातो, «de son guru, en les apprenant de son guru», serait bien tentante. J'ai écrit : कुलातो, c'est-à-dire «de la famille, dans la famille de son guru»; l'emploi du suffixe त: est assez libre, on l'a vu par plusieurs exemples (cf. I, p. 429, etc.), pour que son application dans une fonction voisine de celle du locatif ne soit pas surprenante.

Ligne 10. — Je ne suis pas entièrement rassuré sur la lecture रुच्छवृत्ति:. La forme ordinaire de रुक्ष est ici लूख, लूह (cf. ci-dessous p. 208, 233, 234, etc.); et, malgré l'emploi connu de *lûkha, lûkhajîvita* (par ex. : *Dhammap.*, p. 378) pour marquer une vie austère, on peut se demander si उच्चावृत्ति, selon la lecture de C, n'aurait pas été employé pour marquer une vie de «haute» perfection. Le छ que porte B, tant ici que plus bas (p. 33, l. 18), m'a décidé pour la correction रुच्छ.

Ligne 14. — Plus bas, p. 33, l. 14, nous retrouvons le même nom नालक. Dans le *Lal. Vist.* (p. 116) c'est नारद.

Page 31, ligne 17. — C'est évidemment l'accusatif राजानं que l'on attendrait. Peut-être à la rigueur le génitif se peut-il expliquer, en prenant जयेन वर्धापयित्वा absolument : «ayant prononcé pour le roi la formule जयति जयति भवान्».

Page 32, ligne 18. — Pour la forme प्रेषितायो que j'ai introduite ici afin de serrer la tradition de plus près, cf. ci-dessus, I, p. 374, 403.

Page 33, ligne 5. — Sur les quatre «motifs» qui donnent aux «signes» toute l'importance que lui attribue le rishi, cf. ci-dessous p. 43, l. 6 et suiv.

Ligne 8. — Nous avons déjà rencontré ces formes en *e* de la 3ᵉ pers. de l'aoriste. Cf. par exemple, I, 369. — C'est dans l'Himâlaya que la légende ou le conte placent d'ordinaire les ascètes. Le *Lal. Vist.* (p. 115-123) ne manque pas à cette tradition en ce qui concerne Asita. La divergence de notre version à cet égard et la liberté qu'elle prend de le faire venir du Vindhya méritent peut-être d'être notées. — La qualification उत्तमांगरुह n'est rien moins que claire. Y aurait-il là une allusion à la fiction qui fait naître Krishṇa et Balarâma de deux cheveux du suprême Hari? (Cf. mon *Essai sur la légende du Buddha*, 2ᵉ édit., p. 324.) Ce serait dire qu'Asita est au grand Kapila comme Krishṇa est à Hari, qu'il est un autre Kapila.

Ligne 13. — Je ne vois d'autre ressource que de construire les accusatifs comme dépendant de वसति (ainsi que l'est parfois ब्रह्मचर्यं, cf. *Dict. de Saint-Pétersb.*, s. v. वस् (4), n° 3), dans le sens «vivre de.....». अकृष्ट «non labourée, sauvage».

Ligne 16. — देवगुण° ne s'explique guère. Je suppose que la vraie lecture serait सर्वगुण°.

Page 34, ligne 4. — गमयति «il met en mouvement», pour «il voit se mouvoir», n'est guère admissible. D'autre part la corruption de पश्यति en गम्यति ou गमयति est improbable. Peut-être faudrait-il lire शमयति = निशमयति?

Ligne 11. — L'épithète असिततोयो de l'océan semble se référer à un obscurcissement des astres. C'est pourquoi j'ai écrit न विभान्ति. Cette conjecture me satisfait cependant assez peu; elle n'est pour moi qu'un pis aller. On voit mal pourquoi un mot comme विभान्ति se serait si fort corrompu sous la plume des scribes. Les autres mss. ne nous éclairent pas beaucoup; L, par exemple, lit : नवपतिं चन्द्रमसूर्यो.

Ligne 14. — अद्य, ici : «au même moment, tout ensemble».

Page 35, ligne 3. — «De quelque événement que de pareils miracles soient le présage dans le monde, [il est sûr que] la naissance des buddhas est accompagnée de semblables prodiges.»

Ligne 6. — A अनेयो comp. l'épithète plus ordinaire अनन्यनेय (ci-dessus, I, 208, 5; ci-dessous, fol. 304ᵃ) qui en marque clairement le sens.

Ligne 11. — Je ne sais que faire de पंचसु. La correction दिशासु est satisfaisante pour le sens; pour la justifier dans la forme il faudrait considérer पंचसु comme une glose explicative qui se serait introduite dans le texte et y aurait supplanté la leçon authentique. Cette hypothèse est d'autant plus fragile que la classification des régions de l'espace en cinq — ce seraient ici les quatre points cardinaux et le zénith — n'est pas habituelle. Je ne propose donc la lecture दिशासु que faute de mieux et sans grande confiance. Pour l'idée en général, cf. ci-dessous, p. 42, l. 1. — Étant donnée la constitution présente du texte, le second demi-vers तत्रैव, etc., est dans la bouche du rishi. Au moment où, mis en éveil par les prodiges, il

examine le monde, et voit qu'un prince est né chez les Çâkyas, le nom de la bodhi résonne dans les espaces; alors il se dit : «Voici que circule le nom de Buddha; — je vais voir». काले semble impliquer ce sens : «quand le temps sera venu»; ce qui ne s'accorde pas avec la situation et le départ immédiat du ṛishi. Peut-être faut-il lire तं कालं et traduire, en complétant le pronom régime : «Je [le] vais voir à cette heure [même], tout de suite.»

Ligne 13. — Le pluriel ते, etc., se rapporte à Asita et à ses disciples, bien que ceux-ci disparaissent dans la suite du récit.

Ligne 20. — J'ai ajouté पूर्णं qui complète le vers et qui est indispensable pour expliquer le double instrumental qui suit.

Page 36, ligne 9. — Pour ce vers cf. la répétition l. 13. Je doute fort, malgré cette confirmation, de la lecture admise dans le texte. Je ne la puis traduire que : «ils brillent comme des lunes faites [de main d'homme]».

Ligne 14. — समदा «les éléphants en rut». J'entends निश्रितार्कसदृशा «semblables au soleil fixé, arrêté». *Lotus*, fol. 149ᵃ, nous lisons तं चानिश्रितो भाषते, où Burnouf traduit अनिश्रितो «sans s'arrêter»; fol. 168ᵇ सततं अनिश्रिता «sans s'arrêter jamais». Ici «arrêté» semble signifier «fixé» dans le corps d'un être, ou, comme nous pourrions dire, «incarné». Cet éclat s'explique par l'autre épithète : ces éléphants sont couverts d'ornements en forme d'étoiles (सतारका).

Page 37, ligne 1. — La lecture सुसंविद्धं me paraît bien douteuse. Le seul sens que j'en sache tirer «bien percé», c'est-à-dire ayant beaucoup d'ouvertures, fenêtres et galeries, n'est ni très facile à admettre ni bien satisfaisant.

Ligne 3. — Nous sommes obligés, pour obtenir la mesure, et encore assez péniblement, d'admettre l'orthographe prâkrite °संचयायं.

Ligne 5. — Sur वेलासिका, c'est-à-dire वैला°, cf. ci-dessus, I, 621.

Ligne 9. — J'entends ओसरणा dans le même sens à peu près que *osaraṇaṭṭhâna* en pâli (cf. Childers) et l'expression ओसरणे भरिता comme une figure, pour dire «réunies dans le lieu, dans la salle des gardes, qu'elles remplissent». Je n'ai pas besoin de rappeler les *Yavanîs* des drames.

Ligne 13. — कालो, c'est-à-dire असितो.

Page 38, ligne 3. — किलंजक est pâli pour le sanskrit किलिंजक. Cf. ci-dessus, I, p. 600.

Ligne 6. — Pour स्वामं = स्वयं cf. *Lal. Vist.*, 292, dernière ligne, et ci-dessus, I, 368.

Ligne 8. — On ne s'étonnera pas des changements brusques d'interlocuteur.

On y est préparé par les maladresses et les incohérences de style fréquentes dans tout ce morceau, par exemple, ci-dessus, p. 37, l. 16.

Ligne 13. — J'ai corrigé पट्ट dont पत्र me semble une altération pédante. Le ṛishi voit l'enfant posé sur l'étoffe précieuse comme un joyau sur un plateau.

Ligne 15. — Pour le locatif लक्षणेषु, cf. ci-dessus, I, 603, etc.

Page 40, ligne 7. — Cette expression assez singulière s'explique par l'emploi très général de संमुखं pris adverbialement. On peut comparer plus bas (p. 351, l. 11-12) प्रासादा...सर्वे श्रासि ततोमुखा.

Ligne 17. — सितसाह्वयं, ces paroles «qui méritent le nom de blanches, de favorables». Les premières de ces paroles sont tombées. On complétera par exemple : (न स साधु) व्याकृतो, etc.

Ligne 21. — Pour l'emploi absolu de त्रैधातुक, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 315.

Page 41, ligne 8. — La phrase se construit mal avec कहिं तु. Ne faudrait-il pas reconnaître une forme कहिन्तु équivalant à कुतः, et formée par le même suffixe हिन्तु pour हिन्तो usité en prâkrit pour l'ablatif? On remarquera que Hemacandra, III, 8, n'en limite pas, comme Vararuci, V, 7, l'emploi au pluriel.

Page 42, ligne 10. — J'ai éliminé एद्दशका que je considère comme une glose ajoutée à अंतरायकरा.

Ligne 16. — स्निग्धवती ne donne ni un sens ni une mesure convenable; mais je ne sais par quelle correction le remplacer.

Ligne 19. — Dans la version du *Lalita Vistara*, l'épisode d'Asita se termine par une exhortation que le ṛishi adresse à son disciple; il l'engage à accepter la loi du Buddha dès que sa mission sera proclamée (p. 123, l. 13 et suiv.). C'est évidemment à cet ordre d'idées que se rattache la strophe précédente. Elle ne peut venir qu'après qu'Asita a quitté Kapilavastu et est rentré dans son ermitage. De là l'interversion que j'ai introduite. Elle ne suffit pas à rétablir complètement le texte qui est, dans cette fin de récit, visiblement altéré. Il manque au moins une strophe racontant le retour du ṛishi et indiquant qu'il s'adresse à Nârada.

Page 43, ligne 2. — Ces deux strophes se présentent bien brusquement. Elles sont fort en avance sur les événements, ne pouvant s'expliquer que comme des fragments d'un hymne récité, après sa mort, en l'honneur de Nârada. La première est incomplète et fautive. J'ai essayé de rendre à la première moitié la mesure régulière. Encore suis-je forcé de scander *nâmenā*, ce qui du reste n'est pas rare ici.

Ligne 7. — Il va de soi que la désinence *âyai* représente l'instrumental. La vraie orthographe serait *âye*, l'instrumental prâkrit; c'est le pédantisme des scribes qui a rétabli la désinence la plus voisine de la déclinaison classique, *âyai* du datif. Le sens est clair : les signes sur le corps du bodhisattva sont apparents, bien distincts, profondément accentués et parfaitement irréprochables. — Pour l'énumération qui suit, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 583 et suiv. Il y a toujours quelques variantes d'une liste à l'autre. Celles que nous pourrions relever ici ne valent pas un examen détaillé. L'énumération paraît contenir deux ou trois signes de plus que n'en annonce le chiffre consacré de quatre-vingts. Il faudrait probablement fondre en une seule quelques épithètes qui sont disjointes dans l'état présent du texte.

Page 44, ligne 11. — J'ai corrigé विवृत्तकेशाः en comprenant : «des cheveux régulièrement séparés», quelque chose comme un équivalent de अनाकुलकेशाः du *Lalita Vistara* (122, 19).

Page 45, ligne 6. — दीर्घक que je ne trouve pas dans les dictionnaires doit avoir un sens analogue à celui que prend quelquefois *dîgho* en pâli (cf. Childers, s. v.) et désigner soit une espèce particulière de serpents, soit, en général, «un serpent».

Ligne 12. — व doit être mesuré long quoiqu'il représente इव, comme ci-dessous, p. 47, l. 14.

Ligne 17. — Cf. *Lal. Vist.*, p. 147, dernière ligne. J'ai restitué la fin du premier pâda d'après cette version. Mais la correction s'éloigne beaucoup de la tradition; il est probable que notre texte devait porter primitivement quelque autre épithète que je ne sais pas reconnaître sous les altérations des mss.

Page 46, ligne 6. — Le composé est irrégulier; il faudrait तरुणारविप्रभा°. Je n'ai rien changé à cause des cas analogues qui ne sont pas rares. Cf. वचनकर्तृम, ममकूट, etc.; ci-dessus, I, 476, 477.

Page 47, ligne 1. — Si je comprends bien ce distique, c'est la citation d'une sorte d'adage, destinée à expliquer pourquoi le roi s'inquiète de son fils précisément à l'heure du repas; et le sens général serait celui-ci : «Si on est attaqué on souhaite près de soi un brave, dans le conseil un habile homme, à l'heure du repas un ami à qui on puisse en faire les honneurs.» Je ne méconnais pas que cette manière d'introduction est passablement niaise.

Ligne 4. — Childers (s. v. *kirâto*) constate que les *khujjarâmanakirâtâdayo* sont mentionnés comme faisant partie de la suite des rois.

Ligne 8. — Il serait impossible de restituer cette strophe sans la comparaison

du *Lal. Vist.*, p. 151, l. 12 et suiv. Notre texte indique quelques leçons préférables à celles de l'autre version d'ailleurs beaucoup moins corrompue. C'est ainsi que j'ai conservé ध्यामाभं (sur ध्याम, cf. ci-dessus, I, 407) que j'entends comme faisant antithèse à l'épithète suivante et marquant l'obscurcissement passager produit par l'ombre du jambu.

Ligne 14. — Cf. la strophe analogue, mais non identique, du *Lalita Vistara*, 151, 4.

Page 49, ligne 4. — आकाश doit signifier ici d'une façon générale : « région, endroit ».

Ligne 12. — Il y a ici une lacune certaine; il faudrait qu'on nous expliquât la transformation en chien du Devaputra. L'inadvertance doit peut-être s'expliquer par la répétition de la dernière partie de la phrase कौशिकस्य, etc., qui aura amené une erreur du copiste. Les mots tombés dans la lacune auraient sans doute contribué à éclaircir le rôle du chien qui, d'après la phrase qui suit, « montre au ṛishi des formes, des apparences diverses »; dans l'état, il est pour moi très obscur. Cf. plus bas, p. 52, l. 10 et suiv.

Ligne 20. — J'ai conservé l'orthographe *madhyima* qui correspond au prâkrit *majhima.*

Page 50, ligne 11. — J'ai maintenu आसन्ने pour rester plus près de la tradition : आसन्ने donnerait un sens plus complètement satisfaisant.

Ligne 20. — समाहितं « la méditation ».

Page 51, ligne 20. — Je ne me sens rien moins qu'assuré du texte et de la traduction de cette ligne. J'entends : « celui-là sacrifie la Sarasvatî et, après l'avoir offerte en libations, la ferait couler de nouveau, qui... », c'est-à-dire que l'aumône assure autant de mérite que des sacrifices où passerait en libations l'eau sacrée de la Sarasvatî incessamment renouvelée.

Page 52, ligne 13. — On pourrait compléter par गंधर्वी.

Ligne 15. — कुम्भथूनं se trouve en pâli (cf. Childers).

Ligne 17. — Les vers suivants étant nécessairement dans la bouche du Gandharva, il y a ici une lacune plus ou moins étendue.

Ligne 21. — Sur व्रजेसि, cf. I, 511.

Page 53, ligne 11. — Nous avons relevé déjà des exemples de la troisième personne employée pour la première (I, 416); je ne crois donc pas qu'à cet

égard, et bien qu'il fût également aisé d'écrire ह्यामह्, — ma restitution doive paraître suspecte.

Ligne 14. — Je prends च्चिपिह्न्ति comme une forme prâkrite du futur passif *च्चिपिष्यन्ते. Je n'ai pas besoin d'insister sur la formative en *h* pour *shy*. — Il est clair que l'addition सुगति est entièrement conjecturale.

Ligne 17. — Cette suite versifiée de l'histoire contient, on le verra, en raison des altérations du texte, de graves difficultés. Il semble que ce soient les derniers mots du ṛishi नाहं अदत्वा अमृतं पि पास्ये qui y aient servi de point d'attache.

Page 54, ligne 3. — Malgré la forme moyenne, याच् ne s'explique bien ici que dans le sens d'«offrir», sens rare, mais relevé par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*. — La répétition de l'expression कलहं उदीरये (p. suiv., l. 1) a malheureusement plus besoin d'éclaircissement qu'elle n'est capable d'en fournir au présent passage. J'entends : «il souleva une querelle, une compétition entre elles».

Ligne 6. — Je ne puis rien faire de सोपि. Il faudrait quelque chose comme गृह्णातु. Mais la restitution s'éloigne trop de la tradition pour que j'aie osé l'introduire dans le texte sans avertissement. — Ce qui suit est la réponse des filles d'Indra. Je prends तद्दियं = तदिदं. L'emploi de *iyaṁ* = *idaṁ* n'est pas rare dans les inscriptions de Piyadasi. Sur मा, cf. I, p. 601.

Ligne 16. — वर्णविरोण se doit, je pense, expliquer en prenant वर्ण au sens d'éloge, gloire : «désireuses chacune de voir sa supériorité reconnue».

Ligne 20. — अनात्तमना «mécontentes» est très clair; mais आत्तमनो ne peut s'entendre que comme impliquant cette nuance : «bienveillant pour tous», qui n'est pas dans la signification ordinaire du mot. L'amour de l'antithèse aura fait passer sur cette difficulté. Du reste il est douteux si c'est ce pâda ou le suivant qui est incomplet. On pourrait, en effet, rattacher सर्वेषु au second demi-vers, et, si on approuve mes essais de correction, on traduirait : «Ô belles! vous êtes en tout semblables; comment soulever (entre vous) une compétition sans précédent?» Ce qui amène la réponse des déesses.

Page 55, ligne 2. — Cette strophe est la réponse et l'excuse des déesses; elle ne peut se rapporter qu'au ṛishi qui a été mis en scène tout à l'heure; on peut admettre que Nârada soit son nom; mais il faut avouer que, appliqué à lui, le premier pâda s'explique malaisément. Peut-être l'auteur a-t-il voulu dire : «le ṛishi qui, de son nom, parcourt le monde entier», c'est-à-dire le ṛishi qui porte le nom de celui (Nârada) qui parcourt l'univers comme messager des dieux?

Ligne 6. — Cette nouvelle phase du récit commence *ex abrupto*: les transitions sont fort peu ménagées dans tout ce conte. On en peut juger par la strophe suivante qui passe, sans avertissement, au discours du ṛishi. Les premiers mots

इतो सो sont sûrement corrompus; le remède est malaisé à déterminer. Pour ce qui est de उत्तरतो, nous avons eu déjà des exemples d'un emploi très libre de l'ablatif (cf. plus haut, I, 315).

Ligne 19. — Pour conserver मां des mss., il faudrait prendre उपागमि comme une seconde personne dans le sens impératif. Il est beaucoup plus aisé de le considérer comme employé pour la première; c'est une forme d'aoriste régulière ici.

Ligne 22. — हि est le reste d'un impératif qui devait signifier : «fuis, échappe à», ou bien «détruis, anéantis». Il ne m'en vient pas à l'esprit qui convienne au mètre. — L'énumération est claire; तरस् fait opposition à तन्द्री dans le sens d'«impétuosité». उपनाह dans le sens de «haine» est attesté par le pâli.

Page 56, ligne 4. — La construction est embarrassée. Je comprends : «moi qui autrefois ne donnais pas et qui disais qu'ainsi (c'est-à-dire de ne pas donner) était parfait, et qui ai fait à tous l'éloge de cette conduite (qui consiste à ne pas donner)». — Dans la strophe suivante la lecture मित्रं श्रोपायिकं पारिपन्थिका m'est fournie par L qui, sauf les derniers mots पि नासे, se rapproche du reste de la lecture de mes mss. Je n'ai pas besoin d'avertir que je considère mon essai de restitution de la strophe comme extrêmement douteux. J'entends le dernier pâda (नासे pour नाशे) : «L'ambroisie même tournerait à la perte de celui qui l'obtenant n'en ferait pas l'aumône.»

Ligne 17. — La suite montre que स्थिता चतुर्दिशं signifie : «se tenant chacune dans la direction d'un des points cardinaux».

Ligne 20. — La conjecture que j'ai introduite dans le texte, qui est certainement altéré, m'a été suggérée par la comparaison du pâli *osadhitârakâ*. Je renvoie à Childers, s. v. *osadhi*. Cf. Kern, *Bijdr. tot de verklar. van eenige pâli-woorden*, p. 18.

Page 57, ligne 10. — Le sens de la strophe paraît être que la prospérité fait mépriser même la vertu.

Ligne 15. — Une des régions, le nord-est, étant attribuée à Çiva, ऐशानी दिश्, j'ai tenté une correction qui reste pour moi douteuse.

Page 58, ligne 3. — Je suis très embarrassé de कुम्भकाश्रिये. Faut-il lire ° कारिये? La réponse du ṛishi semble faire allusion à un conte dans lequel une femme vertueuse aurait renié et déserté ses devoirs pour avoir donné sa confiance à la femme du potier (?). — Le sens général de la strophe suivante paraît être qu'une confiance mal placée détruit toute vertu, que par conséquent l'œuvre de la confiance est une œuvre mauvaise. Mais le détail reste très obscur. द्वेति ne satisfait ni au mètre ni au sens; dans le pâda suivant सावद्येन s'explique par le pâli *sâvajja* au sens de «péché»; mais la construction n'est rien moins que satisfaisante; la traduction

littérale : «cette (çraddhâ) n'a-t-elle pas l'aspect destructeur par le péché?» est d'un amphigourisme par trop invraisemblable.

Ligne 8. — «Je te le dis en face.» — Cf. la ligne 10 de la page suivante.

Ligne 12. — Je doute fort que ce demi-vers soit en ordre; d'abord l'emploi de ज़हाति pour dire «abandonner (la place), disparaître» est suspect, et d'autre part la suite de la pensée est mal indiquée : «tu es (pâle) comme l'étoile du matin au moment où la nuit disparaît devant le soleil qui se lève».

Ligne 16. — सरभाय वर्ज्जिता «jetée en proie au çarabha». — लच्यते est le passif : «est vu», cf. p. 60, l. 4. — Le dernier demi-vers est interrogatif : «Ne crains-tu pas étant seule ainsi?»

Ligne 21. — Je ne sais rien tirer de la leçon des mss. pour cette ligne. A la suivante, श्राश्रा est le nom même de la déesse; il faut donc admettre que सुधाये seul signifie «pour l'ambroisie, à cause de l'ambroisie».

Page 59, ligne 8. — Je ne puis entendre श्रालम्बने, etc., que dans ce sens : «ils sont uniquement appliqués à ce but», à savoir, gagner de l'argent.

Ligne 14. — Le mètre prouve qu'il existe une lacune dans le premier pâda. Dans le second, सोह् doit être corrompu et dissimuler une épithète formant avec श्रंगद् un composé possessif.

Page 60, ligne 3. — «Une femme vulgaire n'entre pas ici; mais je sais que tu es marquée (du sceau) de la vertu?»

Ligne 11. — Nous sommes forcés d'admettre, étant donné le texte tel qu'il paraît devoir être constitué, que les paroles du ṛishi s'arrêtent au milieu de la strophe, et que le récit recommence avec सा सुच्छ्वी.

Ligne 17. — Entre les deux leçons मक et मृउयष्टि, je ne vois pas de nom d'arbre à reconstituer avec évidence.

Page 61, ligne 1. — L'obscurité du troisième pâda me met hors d'état de constituer un texte probable ou de donner une traduction suivie pour cette strophe. La suivante est encore plus altérée. L lit तत्रानिबद्धप्रा°, श्रासीन्प्रकुर्वी ह° et °तवाये कुपिचा°. Je vois seulement par les deux derniers pâdas que le ṛishi remet l'ambroisie à la déesse Hrî qui s'apprête aussitôt à lui adresser la parole.

Ligne 12. — Je n'ai plus besoin de justifier le génitif त्रिदशान après सेवितुं. Cf. I, 472, al. — J'entends जिगीषमाना : «désireuse de triompher, de montrer sa victoire»; c'est ce qu'expliquent les paroles de la déesse à Indra : «Voici l'ambroisie, [le fruit de] ma victoire.»

Ligne 17. — Mâtali était revenu dans l'assemblée des dieux après avoir accompli le message dont l'avait chargé Indra; celui-ci l'envoie de nouveau pour

s'assurer près de Kauçika des motifs qui ont déterminé sa préférence. Faut-il croire qu'on ait pu former un aoriste अभिलब्धे? Si on recule devant cette forme, il resterait la ressource d'écrire अभिलब्धा et de prendre le participe dans le sens actif.

Ligne 21. — अवतार, si telle est la vraie lecture, paraît désigner l'endroit où l'on arrête, où l'on remise le char.

Page 62, ligne 8. — Je ne sais comment corriger मनेसी ni कुप्सरं; le dernier mot fait penser à कूबर; mais le sens de *timon* n'est pas possible ici. Il est vrai que le Çabdakalpadruma cité par le *Dict. de Saint-Pétersb.* donne कूबरी dans le sens de «voiture munie d'une *couverture*».

Ligne 13. — J'ai essayé de rendre le texte lisible en me rapprochant de la leçon de L qui porte : ससागरां प्रकम्पमाना वसुधां महीं तथा सो क्षिप्रम्, etc.

Ligne 20. — Il manque un premier pâda où le rishi devait expliquer ses griefs contre Çrî.

Page 63, ligne 1. — विसंवादिक est pris comme nom abstrait au sens de «mensonge». — Il a été question précédemment (I, 624) des locatifs formés au moyen de मस्तके; शीर्षे n'en est qu'un équivalent et संग्रामशीर्षे en définitive = संग्रामे. Le mot difficile est le dernier de la ligne : प्रव्रजिता est condamné par le mètre; je n'écris प्रवर्जिता qu'avec bien de l'hésitation. Le parallélisme du pâda suivant est pour faire admettre ici un mot de sens équivalent à उपद्रुता. Peut-on croire que *pravarjita* ait pu être détourné de son emploi technique pour dire «mis au feu, éprouvé»? C'est au moins hasardeux. — La ligne suivante n'est pas beaucoup plus certaine. A विपुपश्यमाना qui ne donne pas de sens j'ai substitué विपश्यमाना qui est graphiquement très facile, mais que je suis obligé d'interpréter passivement (cf. p. 195, l. 2) : étant vue, observée; l'expression est d'une excessive platitude. Quant à सुरभी, je serais sans ressource si nous ne rencontrions plus bas (p. 354, l. 1) l'expression क्षान्तिसौरभ्य le «parfum de la résignation»; elle est consacrée et nous la retrouvons ailleurs, comme *Lal. vist.*, 557, 16; j'admets que सुरभी, par une métaphore hardie à coup sûr, revient à «résigné».

Ligne 6. — Je ne suis arrivé à restituer une apparence de texte dans cette strophe que par des corrections évidemment hasardeuses pour le deuxième et le troisième pâda : «Elle (la modestie) est désirable chez l'enfant, elle l'est encore chez le vieillard; elle peut amener la réconciliation même avec un adversaire (naguère) furieux.» Tout cela est d'une vraisemblance purement relative. L lit प्रियं च भ्रातरि, etc. — La strophe suivante est encore plus obscure. Tout ce que j'y vois avec certitude, c'est qu'elle est dans la bouche de Mâtali; il paraît (5e pâda) dire au rishi que Indra, qui appartient au même gotra que lui — कौशिक est un nom bien

connu d'Indra — désire le posséder (dans son ciel). Ces mots préparent la conclusion du récit telle qu'elle est exprimée dans le distique final.

Ligne 14. — Je ne puis comprendre उच्छ्रय que comme marquant l'accumulation des skandhas, en d'autres termes l'existence corporelle, et je renvoie à l'emploi analogue de समुच्छ्रय (I, p. 513). असधुर्यभूतो m'est suggéré par la lecture असधुर्गभूतो de L; le sens serait : «sans supérieur» = अनुत्तर.

Page 64, ligne 7. — Ce titre de मंजरीजातक reste pour moi tout à fait énigmatique.

Ligne 8. — Il y a ici une transposition évidente. Cette question et l'histoire qu'elle amène ne devraient venir qu'après p. 73, l. 2.

Ligne 11. — Relativement à l'emploi de राधयति dans le sens de «satisfaire», cf. *abhirâdhayati* en pâli, *Jâtaka*, éd. Fausböll, I, 322, 11 (cf. l. 8).

Ligne 14. — Cf. pour d'autres versions de ce conte, *Jâtaka*, éd. Fausböll, III, p. 107; Beal, *Romant. Leg.*, p. 82.

Ligne 17. — Je crains qu'il ne soit téméraire de conserver dans उत्पन्नो le masculin pour le neutre. Avec उत्पन्नं, il faut substituer चित्तं (cf. I, 404) ou quelque équivalent. Cf. ci-dessous, l. 14, p. 69.

Page 65, ligne 3. — La nécessité de l'addition enfermée entre crochets — ou d'un mot équivalent — me paraît évidente. — La correction गतं est plus douteuse. Cette construction passive est un peu dure, et nous pouvons, dans ce style, toujours admettre aisément des incohérences de construction. — वठर ne peut avoir ici que le sens de «grand» qui lui est attribué en pâli (Childers).

Ligne 7. — J'écris गोमयो ति faute de mieux; mais il est peu probable que l'on ait employé comme une image méprisante le nom d'un objet employé dans les cérémonies religieuses et purificatoires tel que la bouse de vache.

Ligne 12. — Je prends लूह comme = pâli लूख = रूक्ष, qui s'applique bien à la nourriture pour dire «grossier, désagréable». Cf. ci-dessous, p. 313, l. 9, p. 233, l. 5 et suiv., et tout à l'heure p. 69, l. 1 : अलूहं गृहवासं. — Le génitif तासे भार्याये ne peut signifier que : «relativement à sa femme, au sujet de sa femme».

Ligne 15. — «S'il y avait (c'est-à-dire s'il y avait eu) en elle de l'amour pour moi»; mais alors il nous faut le nominatif प्रेमा et non प्रेमं. La suite serait plus claire si गोधां était accompagné d'un adjectif comme सर्वां, अशेषां : «je ne partagerai avec elle rien de ce lézard, je mangerai [tout] le lézard».

Ligne 17. — धीतरे représente le génitif (absolu) comme nous avons vu faire पितरे (I, 604).

Page 66, ligne 11. — नं ne peut se prendre ici que comme particule, le *naṁ* du prâkrit jaina.

Ligne 15. — किमत्र अन्तरं = «ce qui se passe». Cf. ci-dessus, I, 631.

Ligne 17. — ते तं : «cette (conduite) dans les forêts».

Ligne 21. — Cette strophe et la suivante ont été citées avec leurs équivalents en pâli et traduites par Minayeff, *Gramm. pâlie,* trad. Guyard, p. xxviii-xxix.

Page 68, ligne 11. — निमित्तस्य गृह्नना ne me paraît pas donner de sens satisfaisant. *Nimittaṁ gaṇhâti* s'emploie en pâli pour dire : «concevoir de l'amour», quelle que soit d'ailleurs l'origine exacte de cette locution. Le causatif निमित्तस्य ग्राहणं s'entend bien dans ce sens : «l'action de faire concevoir de l'amour».

Ligne 20. — Je ne puis m'expliquer हस्तोक्त que dans le sens générique de «prédit», primitivement «annoncé d'après [les signes de] la main» (?).

Page 69, ligne 7. — Nous avons remarqué plusieurs fois l'absence de la formative du passif; nous allons tout à l'heure retrouver les orthographes प्रार्थयमाना et प्रार्थयन्ती; dans ces conditions, j'ai conservé l'orthographe de la tradition, si peu justifiable qu'elle paraisse.

Ligne 11. — Pour une autre version de ce conte, cf. Beal, *Rom. Leg.,* p. 99.

Ligne 16. — Le sens est clair : «ayant laissé derrière elle tous les autres animaux»; mais le génitif तेषां सर्वेषां ne s'explique que par une de ces confusions dont notre texte est si prodigue dans l'emploi des cas; au moins attendrait-on l'accusatif.

Page 70, ligne 1. — De ma correction अार्त्तसंज्ञाता on rapprochera la correction analogue de la p. suiv., l. 1; dans une certaine mesure elles se fortifient l'une l'autre. — यथा अस्माकं. . . . . «faisons en sorte que nous ayons un mâle pour roi, sans pourtant manquer à notre promesse». अलिक à la façon pâlie, pour अलीक.

Ligne 3. — On pourrait peut-être rester plus près de la tradition en lisant तवं इस्त्री इ°, qui devrait s'entendre : «celui que tu désires comme épouse», en sorte que pour le sens les deux lectures reviendraient finalement au même. Mais la leçon que j'ai admise dans le texte a pour elle l'autorité de la répétition en vers (p. 71, l. 6).

Ligne 6. — J'admets que फाल est pris dans le sens de «charrue», comme équivalent de लांगल dans la répétition versifiée, p. suiv., l. 10.

Ligne 19. — Il semble que प्रविचारेति doive ici signifier à peu près «attendre»; littéralement : «elle fait marcher, elle regarde venir (?)» — «Comme s'il était lui-même arrivé [premier] à la montagne», वा = इव. La tigresse le veut pour «maître» par une allusion au double sens de पति, comme s'il était personnellement le vainqueur de la lutte.

Page 72, ligne 17. — Il manque devant कतमत्र un verbe signifiant quelque

chose comme «remarquez, examinez». Il y a d'autant *moins à s'en étonner* que, comme je l'ai indiqué par les crochets, cette ligne est une interpolation accidentelle empruntée à la suite.

Page 73, ligne 13. — Nous avons à plusieurs reprises (cf. par exemple, I, 444) rencontré गुरुक signifiant, comme second terme de composition, «préoccupé de.....». Si ma restitution est exacte, nous l'aurions ici dans le même sens, mais sans régime : «voyant le prince préoccupé».

Page 74, ligne 2. — J'ai, dans बलाङ्कक्के, reproduit ce qui me paraît être la lecture de C et de L; B est pour moi indistinct; il en est de même de M. Je ne retrouve ni ce terme ni aucun autre dont il puisse être l'altération dans l'énumération du *Lal. Vist.* (p. 178); et l'explication m'en échappe.

Ligne 6. — L'instrumental ou l'ablatif dans la fonction du locatif, comme I, 541. A la ligne 8, dans जनपदेषु nous avons le cas inverse, le locatif pour l'ablatif.

Ligne 12. — वहिर्नगरातो ne s'explique que comme l'ablatif d'un composé वहिर्नगर : «entre du dehors de la ville dans Kapilavastu».

Page 75, ligne 13. — मातापितृक est pour moi très obscur. Le mot ne me rappelle qu'une chose, c'est notre expression familière «fort comme père et mère».

Ligne 20. — J'ai restitué ici une partie du passage transposé p. 74, l. 8; il est indispensable à l'intelligence de la suite. — एते दश क्रोशा : «il y a là (un champ de tir de) dix kroças». — श्रोच्छ्रिता pour उच्छ्रिता.

Page 76, ligne 7. — J'ai cru devoir respecter le sandhi कोचिप्रशक्नोति.

Page 77, ligne 3. — Depuis son aïeul Siṁhahanu personne n'avait pu tendre cet arc; en le tendant, Siddhârtha retrouve la «poigne perdue des Çâkyas».

Page 78, ligne 1. — Le participe स्नायन्तो (à côté de स्नापयन्तो) est suffisamment protégé par स्नायाहि de la ligne 3.

Ligne 12. — खायितो se peut à la rigueur défendre comme un prâkritisme; mais, à dire vrai, la confusion matérielle entre खायितो et खादितो est fort aisée.

Ligne 15. — ध्यायितो, bien entendu pour *ज्ञायितो, à cause du pâli क्षा = ज्ञा.

Page 79, ligne 4. — Pour la substitution de अस्माद् à अस्माकं, cf. les leçons des strophes suivantes. Elle est exigée par le mètre.

Ligne 11. — Je traduis, non sans hésitation : «car aux méchants nous ne disons que ce qui convient aux méchants».

Ligne 14. — «Et celui qui demande n'est pas mal vu, mal accueilli par nous.»
Ligne 17. — Je prends श्रवण comme équivalent de श्रुति.

Page 80, ligne 17. — अनन्यपत्तिका me paraît une correction indiquée par les nécessités de la mesure et par les exigences du sens. Je comprends : «sans former de factions, tous d'accord et unis».

Page 81, ligne 7. — सामं गृहीतो «le serpent que l'on prend soi-même», c'est-à-dire avec la main, sans précaution.

Page 82, ligne 8. — «Son royaume est vaste, il commande jusqu'à Takshaçilâ.»
Ligne 15. — सो कागडो.. nominatif absolu. Cf. I, 614, etc.

Page 83, ligne 17. — On trouvera d'autres versions de ce conte dans *Jâtaka*, III, p. 281 et suiv., Beal, *Rom. Legend*, p. 93 et suiv. Malheureusement elles ne sont pas, dans le détail, assez semblables à la nôtre pour nous éclairer comme il serait souhaitable sur plusieurs passages corrompus ou difficiles.

Page 84, ligne 1. — Ici commence une série d'énigmes dont j'ai le regret d'avouer que presque toutes m'échappent. Celle-ci est claire : «Je m'appelle du nom de la demeure du Tathâgata.» Le Buddha est dans le nirvâṇa, dont *amaraṁ* «l'immortalité» est un des synonymes bien connus. — La phrase suivante m'est inintelligible, je ne sais que faire de श्रोषिणो.

Ligne 3. — यच्छत्रं ne donne, que je voie, aucun sens; mais je ne suis pas plus heureux avec la lecture यवच्छकं de L. Ce ms. lit ensuite, comme B, गमि qui a en effet l'autorité de la *lectio difficilior*. गमिन् ou गामिन् s'emploie bien comme second membre d'un composé, pour dire : «qui doit aller». Au moins faudrait-il कहिंगमिनी, तहिंगमिनी. संश्रितायांतं n'est pas moins obscur.

Ligne 9. — त्रयो «trois choses», à savoir la tête et les deux yeux.

Ligne 15. — Outre que le vers paraît être incomplet, je ne vois pas quelle peut être la portée de अलासनं. Dans la strophe suivante, l'huile et le collyre semblent être caractérisés comme disparaissant, coulant vite (लोलिक); c'est le même sens que je suppose dans लासकं, et l'analogie sur laquelle s'appuie ma restitution du vers. Le premier hémistiche se pourrait peut-être compléter : सतैलेनांजितं शीर्षं. Tout cela est bien hypothétique. Le second vers est peut-être moins douteux : en n'étant pas portés, les vêtements se conservent propres; c'est dans le *yâgû* que l'on trouve du miel (क्षुद्र = pâli *khuddа*, skr. क्षौद्र; cf. I. 616) et non dans l'eau.

Ligne 20. — L dans le second vers lit : उत्सविका अन्ये अन्ये देवेन वर्षिता. J'ai constitué le texte en admettant le sens suivant : «Si l'huile et le collyre tiennent mal.

si tu as tes vêtements des jours de fête, le ciel t'en rend d'autres par la pluie», la pluie lave tes vêtements et humecte comme l'huile et le collyre tes cheveux et ton visage. La phrase suivante montre que Amarâ marche sous la pluie contre laquelle elle abrite la soupe (रसकुण्ड) qu'elle porte aux champs.

Page 85, ligne 5. — जीवनाये «pour servir de moyen de subsistance»; जीवमाने n'est pas intelligible.

Ligne 9. — Je suis hors d'état de rien tirer du texte tel qu'il est donné par les mss. pour cette strophe.

Ligne 12. — Même en admettant le reste comme possible, नेलायको demeure pour moi tout à fait mystérieux.

Ligne 15. — Je suppose une forme पवुत्थ, d'après l'analogie du prâkrit *vivutha* dans les inscriptions de Piyadasi. Cette forme explique assez bien la corruption प्रभूत. Ce qui est plus malaisé c'est d'expliquer l'intrusion de तुष्टा, en admettant que je touche le sens général de la phrase : «Où est celui dont l'absence désole ta mère?» c'est-à-dire : où est ton père?

Ligne 19. — Ici la correction est certaine. Si l'on compare la strophe explicative, on verra que la plaisanterie porte sur le soufflet de forge qui souffle mais ne vit pas. Cette plaisanterie se retrouve ailleurs sous une forme plus explicite, *Ind. Sprüche* de Böhtlingk, n° 1138.

Page 86, ligne 3. — पीडेत्ति représente le passif, = पीड्यत्ति, पीड्यते : «le fer est frappé par le fer», et dans la question : «le parent est frappé (molesté) par le parent»; le marteau et l'enclume sont également en fer. — Dans la stance suivante, je traduis : «Et je retournerai sans difficulté à notre village de Yavakachaka.»

Ligne 7. — अभिरंग ne m'est pas connu, et अग्रोषि, qui paraît revenir par deux fois dans la ligne suivante, est assurément corrompu; je suis hors d'état d'indiquer comment Mahaushadha tire de ces termes les indications qu'il y découvre sur sa route.

Ligne 12. — Peut-être est-ce simplement इमं et non ग्रामं qu'il faut rétablir.

Ligne 14. — Le texte paraît être ici en ordre, le sens n'en est malheureusement pas beaucoup plus clair. On voit seulement que le vers doit contenir par voie d'allusion une invitation à visiter la maison de son père, comme le distique qui suit — strophes de la jeune fille et réponse du jeune brâhmane — se rapporte à leur mariage et aux cérémonies religieuses qui l'accompagneront.

Page 87, ligne 12. — सर्वचूर्णकर्म se peut à la rigueur expliquer «l'ouvrage «minutieux, délicat entre tous». On ne peut guère songer à écrire सर्वाचीर्णकर्म

IMPRIMERIE NATIONALE

«l'ouvrage exécuté par tous», puisque Mahaushadha remarque aussitôt que c'est le travail réservé aux plus habiles.

Ligne 14. — «Les huit», parce que l'«étui» forme lui-même une aiguille.

Ligne 17. — J'admets que कच्छ्र désigne une certaine imperfection — j'ignore laquelle — dans les aiguilles, qui est supprimée (निष्कृष्ट) dans celles de Mahaushadha. Quant à वट्टयासिका, j'ignore quel est le sens ou la forme exacte de la seconde partie du composé.

Page 88, ligne 5. — «Tu es ivre ou fou, toi qui...»

Ligne 11. — En supposant que mes corrections soient exactes, on traduirait : «Si ton père connaissait mes talents, lui-même me proposant à ton choix, ton vœu serait accordé par ton père.»

Page 89, ligne 17. — J'ai, comme plus haut, p. 77, l. 9, maintenu l'orthographe निर्वण्ठ, bien qu'elle soit évidemment fautive. Il est possible qu'elle résulte d'une double confusion entre निघण्टु et ग्रन्थ.

Page 90, ligne 1. — Même en admettant ma restitution, il faut avouer que la double application de तस्य ब्राह्मणस्य et de तस्य उपाध्यायस्य à la même personne rend la construction pénible et embarrassée.

Ligne 11. — Le sens exact de प्रतिनाव ne m'est pas connu. Du sens distributif de प्रति je tire la conclusion que le mot doit désigner les petites barques sur lesquelles on descend du navire pour aborder au rivage. — Je comprends इति comme exprimant l'intention : आरुहिष्यतीति «il veut monter dans le canot».

Ligne 15. — वड्डक ou वर्ड्डक doit désigner un vase ou quelque autre instrument que je ne sais comment préciser, ne trouvant ni en sanskrit ni en pâli d'emploi analogue.

Page 91, ligne 11. — J'admets que पानीयमध्ये est le reste d'une glose expliquant à qui s'adresse le jeune brâhmane, glose dont le voisinage a amené la transformation de करोथ en करोन्तु.

Page 92, ligne 6. — उत्सिंचि représente, bien entendu, la première personne du potentiel. — Au vers suivant, le neutre बालानि pour le masculin : «beaucoup d'insensés».

Ligne 11. — Cette strophe n'est rien moins que claire pour moi. पूग s'employant pour dire «une masse, une quantité de...», j'admets que le mot a été fixé pour désigner une vaste mesure de capacité; je n'en ai du reste aucune preuve. यस्य doit s'appliquer à l'océan : «l'océan d'où il sort...», c'est-à-dire «quand il sort de

l'océan une masse d'eau énorme, il ne s'en aperçoit seulement pas». J'entends le troisième pâda : «Et au-dessous de la surface de l'eau il y a des êtres vivants sans nombre.»

Ligne 18. — Je comprends : «Comment mettre de côté, violer les préceptes des dharmaçâstras?» qui interdisent de tuer des êtres vivants. — Peut-être, à la ligne suivante, faudrait-il lire अधर्मं; en tout cas, le sens est équivalent.

Page 93, ligne 2. — «Je vois la cause de ton opposition : c'est la crainte de voir l'océan supprimé; il ne creuserait plus de courant, il ne déracinerait plus les arbres; mais aussi serait supprimée cette barrière qu'on ne peut franchir pour atteindre l'autre rive.» (?)

Ligne 8. — Si cette lecture est exacte, on peut comprendre : «Je dis ceci et non pas cela»; en d'autres termes : «telle est ma volonté immuable». — संनमे, la première personne du potentiel : «Je ne saurais m'incliner, je ne reculerai pas devant le feu dévorant.»

Page 94, ligne 4. — Il y a ici des traces de structure métrique. J'aurais dû distribuer cette phrase en pâdas, comme j'ai fait ailleurs, p. 188, l. 16 et suiv.

Page 95, ligne 12. — Cf. I, 258, 14-15.

Ligne 15. — महं च paraît se rapprocher plus étroitement de la tradition; en soi la forme महन्तं serait plus probable.

Ligne 19. — °निवस्त्रो n'est qu'une curiosité orthographique, une prétendue restitution sanskrite pour le participe qui en pâli est bien connu sous la forme *nivattha*. Ailleurs (p. 430, l. 2) la tradition hésite entre les barbarismes *sunivastra* et *sunivasta*.

Page 96, ligne 3. — Sur समन्वाहृति, cf. I, 564.

Ligne 17. — Pour सारायणीयं, cf. I, 599.

Page 97, ligne 10. — «Par bonté d'âme le rishi lui répond naïvement et sans y chercher malice.»

Page 98, ligne 3. — Je ne sais qu'un moyen d'expliquer आच्छादो c'est d'y voir un vêtement précieux que l'heureux chasseur reçoit pour prix de son succès. Mais l'épithète विपुलो s'accorde mal avec cette traduction. — «La ville des lions devenue la ville des brâhmanes», à cause de l'affluence des brâhmanes qu'y a attirés le sacrifice projeté.

Ligne 14. — La lecture des mss. me paraît justifier les détails par lesquels le

texte de cette strophe s'écarte ici de celui qu'en a donné M. Minayeff (*Gr. pâlie*, trad. Guyard, p. XXXIII). सर्वं तं seul ne s'explique pas. Une épithète est nécessaire à प्रेमं; il ne s'agit pas d'une inclination en général, mais d'une inclination impérieuse, soudaine, irrésistible. C'est le sens que je cherche dans सर्वान्तं que j'ai introduit par conjecture.

PAGE 99, LIGNE 1. La phrase केदृशं, etc., a tout l'air d'une glose explicative de l'expression किं गुणानिर्वृत्ति.

PAGE 100, LIGNE 3. — Le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* donne, d'après des lexicographes, गड au sens d'« obstacle »; bien que ce sens ne paraisse pas garanti par un usage connu, il convient bien ici : निर्गड « qui ne présente pas de difficulté, pas d'objection ». Cependant nous manquons d'un verbe d'où dépende l'instrumental राज्ञा, tel que कृतं ou quelque équivalent. Peut-être निर्गडं est-il une corruption d'un participe de ce genre; mais je n'en vois aucun dont la restitution soit aisée.

LIGNE 16. — Avant निवर्तंति il faut suppléer कार्याणि « des milliers d'affaires sont arrêtées ».

PAGE 101, LIGNE 2. — Un exemple particulièrement frappant de l'oblitération des genres.

LIGNE 12. — Pour l'expression ज्ञनपदस्यान्तर voir un peu plus loin p. 113, l. 9.

PAGE 102, LIGNE 8. — Le second pâda est incomplet : il devrait rappeler les deux termes qui sont ici en jeu; il faudrait quelque chose comme पतिं किंपुरुषनगरं (en admettant l'orthographe नंगरं).

LIGNE 11. — Il est clair que tout ce dialogue est versifié; j'ai complété कुमारस्य qui rétablit le mètre et qui explique bien l'erreur de la tradition.

PAGE 103, LIGNE 1. — Cf. un peu plus bas p. 105, l. 5.

PAGE 104, LIGNE 3. — « Dans le temps même où il venait d'être témoin des lamentations du roi. » Je n'ai pas besoin de dire que je considère cette restitution comme fort douteuse.

LIGNE 8. — Le mètre paraît ici protéger la forme मालक, au lieu de मालवक.

LIGNE 12. — La lecture वहन्ति अक्षौहिन्यो ne se peut comprendre que dans ce sens : « capable de porter des armées ». Je la considère comme bien suspecte.

PAGE 105, LIGNE 5. — नियमो विनाभावो « la continence et la solitude ».

LIGNE 7. — Bien qu'il soit mesuré bref, व représente वा : « la mort ou la réunion avec Manoharâ ».

LIGNE 17. — व्याडेहि et किन्नरेहि sont coordonnés à l'instrumental de हंस et de सारस impliqué dans le composé. प्रपातजालां «divisée en un réseau de courants par les rochers sur lesquels elle se brise».

PAGE 106, LIGNE 1. — «Tout en marchant, Manoharâ cueille pour s'en parer les fleurs qui pendent à sa portée.»

LIGNE 3. — Peut-être, au lieu de श्रासि qui est faible, vaudrait-il mieux corriger : श्रासीना.

LIGNE 9. — Cf. Garbe, *Die indischen Mineralien*, p. 54.

PAGE 107, LIGNE 14. — Sur संभुणन्ति, cf. I, 406 et suiv.

PAGE 108, LIGNE 2. — La lecture des mss. se pourrait à la rigueur conserver en admettant une association fautive du neutre et du masculin, et en divisant la phrase en deux propositions. L'emploi absolu de गच्छति n'étant pas dans les habitudes de ce style, j'ai cru préférable de rétablir la forme से, assez peu commune pour que les scribes aient une tendance visible à la méconnaître et à l'effacer. Cf. I, 618.

LIGNE 15. — श्रात्मना चतुर्थे «avec ses trois compagnons».

PAGE 109, LIGNE 7. — Les participes संछन्न et उपशोभित ne peuvent guère s'appliquer qu'à la ville; mais la longueur des développements qui précèdent a fait perdre de vue le genre de नगरं.

LIGNE 9. — On remarquera l'orthographe वाद्यन्ति = वादेन्ति de B.

LIGNE 14. — Pour उदकहारिं cf. tout à l'heure p. 110, l. 15. — सो ईदृशो श्रामोदो «ces réjouissances semblent l'indiquer».

PAGE 110, LIGNE 1. — नेष्यति futur passif comme nous avons eu दोष्यति, etc.

LIGNE 9. — पत्तीयति est dans le style buddhique usité avec le sens de «croire, ajouter foi», comme *Lotus*, fol. 167[b] al. On le retrouve dans le mâgadhî jaina (cf. Weber, *Bhagav.*, p. 273 suiv.). Le sens est nettement déterminé (et il faut d'après cela rectifier légèrement l'interprétation de M. Weber); quant à l'origine du mot, elle est très obscure; les étymologies proposées par M. Weber ne me paraissent pas convaincantes; mais je n'ai rien de mieux à y substituer.

PAGE 112, LIGNE 18. — Je suppose qu'on hissait des drapeaux aux portes pour indiquer l'ouverture des jardins.

PAGE 113, LIGNE 5. — दिष्या वृद्धि en suppléant भवतु fait fort bien équivalent à la formule connue par les drames : दिष्ट्या वर्धसे.

Page 115, ligne 8. — On sait que le pâli a les deux orthographes सुकुमार et सुखुमाल. La dernière semble indiquer une dérivation secondaire de सुखुम = सूक्ष्म, d'où *सूक्ष्माल; सुकुमार ne serait qu'une maladroite restitution soi-disant étymologique.

Ligne 12. — La lecture et le sens ne me paraissent rien moins que certains. उल्लिप्तावलिप्तानि en admettant qu'il soit = अवलिप्तावलिप्तानि peut s'expliquer «couverts d'ornements». Quant à वातास्पर्शार्गडानि je ne puis traduire littéralement que : «qui offre des obstacles à l'attouchement du vent»; c'est une manière de dire bien contournée.

Page 116, ligne 1. — En écrivant उत्नियमे j'admets que l'idée verbale contenue dans le substantif régit les deux accusatifs : «pour arrêter la poussière et la lumière».

Ligne 10. — Pour वातुष्कारे, cf. I, 249, 13.

Page 117, ligne 2. — C'est l'accusatif que l'on attend plutôt que les génitifs °परिवाराणां; il n'est pas aisé de les faire dépendre de कुर्यां. Il est vrai que nous avons rencontré plusieurs cas où le génitif est employé dans la fonction de l'accusatif. On peut admettre qu'il en est de même ici.

Ligne 16. — On trouvera par exemple dans le Mahâsaccakasutta pâli cité par Oldenberg, *Buddha*, p. 427, l'expression équivalente : *sam̃bâdho gharâvâso rajapatho abbhokâso pabbajjâ.*

Page 118, ligne 2. — Je pense qu'il ne peut y avoir de doute sur la lecture जिनश्रावक, ni ici, ni à la ligne 9 de la page suivante. Nous aurions donc ici l'aveu exprès de l'antériorité du Jaïnisme.

Ligne 4. — J'entends प्रजहथ : «rejetez, abandonnez (les choses terrestres)».

Ligne 9. — Il est clair que, *Lal. Vist.*, 295, 17, c'est de même श्राद्ध : qu'il faut lire et non साई comme l'édition. Pour श्राराधयति, voir ci-dessus, I, 458.

Ligne 13. — Je n'ai pas besoin d'insister sur les confusions de personnes. Le narrateur oublie par moments que le récit est mis dans la bouche du Buddha.

Page 119, ligne 5. — «Cette doctrine ne va pas pour celui qui la pratique à la suppression complète de la douleur.» La correction तत्कारस्य me paraît certaine. Il est curieux que la même altération तत्कतारस्य se retrouve dans le *Lal. Vist.*, 296, 16. — Pour la correction पर्येष्टिमापद्येयं, cf. *Lal. Vist.*, loco cit., et ci-dessous p. 120, l. 16.

Ligne 8. — Il faut nécessairement un nom de lieu. J'ai complété राजगृहे, qui est indiqué par ce qui précède, qui est d'ailleurs conforme à la tradition du *Lal.*

Vist., 306, 3, et dont la chute s'explique assez bien par le voisinage d'un autre mot commençant aussi par रा.

Ligne 14. — Peut-être serait-il préférable de corriger स च en सचे.

Page 120, ligne 14. — La lecture des mss. ममानाचार्य° se pourrait en elle-même fort bien défendre : « me trouvant dans ces vues, il m'admit au partage de la dignité de maître ». Mais l'analogie de tous les passages parallèles recommande trop clairement la modification d'ailleurs légère que j'ai introduite dans le texte pour qu'on puisse, je pense, refuser de l'approuver.

Ligne 17. — Je traduis non sans beaucoup d'hésitation : « me trouvant dans cette situation au point de vue de la doctrine ». Cf. plus bas, l. 123, p. 16, तथादर्शन-समानो.

Page 121, ligne 1. — Pour les trois Upamâs, cf. *Lal. Vist.*, p. 309. Une version pâlie se trouve dans le Mahâsaccakasutta (Oldenberg, *Buddha*, p. 429).

Ligne 9. — J'ai corrigé आर्द्राये d'après la répétition de la seconde « comparaison ». Je ne vois de construction possible dans les deux cas qu'en prenant काष्ठे et ses épithètes comme un accusatif. Je considère comme très probable que la vraie lecture serait आर्द्रं काष्ठं सस्नेहं. — Je n'ai pas osé toucher à अभव्या ou अभव्यो. On peut expliquer सो अभिमन्थन्तो comme un nominatif absolu. Je n'ai pas besoin de rappeler l'analogie des constructions pâlies avec *sakkâ* et *labbhâ*.

Ligne 15. — Il est clair que notre texte कामेहि व्यपकृष्टाया . . अव्यपकृष्टचित्ता est préférable à celui du *Lal. Vist.*, qui devrait être corrigé en conséquence. Il y a trois hypothèses successives : l'attachement à la passion de corps et d'esprit — le détachement de corps mais non d'esprit — le détachement complet de corps et d'esprit.

Page 123, ligne 18. — « Qui se trouvent sur le bord d'étangs charmants, qui ne croissent que dans la solitude. » Je prends आद्रण्य = आरोप्य. La seconde épithète n'est qu'un équivalent de विगतजनपदानि.

Ligne 20. — J'écris सेतकां en me fondant sur l'analogie des passages pâlis cités par Oldenberg, *loc. laud.*, p. 429, c'est-à-dire श्वेतकां « blanche, pure ». Peut-être faudrait-il corriger en सुप्रतीर्था l'épithète qui suit; cependant la lecture संपन्नार्था « qui mérite son nom (sans tache) » donne un sens admissible.

Page 124, ligne 1. — Cf. Oldenberg, *loco cit.* प्रहाण est l'équivalent du pâli *padhâna* = effort : प्रहाणं प्रहातुं équivaut à *padhânaṁ padahituṁ* (cf. Childers) du pâli. Je comprends : « C'est assez mettre sa foi dans les efforts d'un autre ascète (allusion à ses maîtres dont aucun ne l'a pu satisfaire). Il faut maintenant que moi-même je me livre à l'effort. »

Ligne 11. — La forme उपहृधा, qui n'a rien de surprenant ici, explique mieux que उपहृध्य la leçon des mss. — गर्गरी «soufflet de forge», comme en pâli *gaggarî*.

Page 125, ligne 6. — Si समूहेन्सु: est la bonne leçon et qu'il ne faille pas restituer समुत्तरेन्सु: comme à la ligne 3, je ne puis m'expliquer le mot que dans le sens de «se réunir, se précipiter en foule».

Ligne 8. — इल्ल n'est consigné dans les dictionnaires que sous la forme féminine इल्लि ou इल्ली.

Ligne 12. — कालपर्वाणि (cf. *Lal. Vist.*, 321, 3) pourrait s'entendre : «les membres de kâla», la mort. Cependant le voisinage de असीतकी ne favorise guère cette traduction. (Cf. page suiv., l. 17, al.) On attend un nom de plante. M. Foucaux lit «kâlikâ»; j'ignore si c'est sur le témoignage des mss. En tout cas la leçon काल ne peut guère être douteuse; du reste nous trouverons plus bas अशीतक au lieu du féminin असीतकी du *Lal. Vist.*, et p. 129, l. 7, अशीत au lieu de अशीतक. — Il est clair que, à la ligne 15, ma correction पर्शुका est assez désespérée. Très probablement la bonne lecture doit être moins éloignée de la tradition; et c'est inadvertance de ma part de ne la point découvrir. Pour tout ce passage on peut comparer *Lal. Vist.*, p. 319, 20 qui offre plusieurs analogies. A la ligne 18, पार्शुलिक paraît garanti par l'équivalent pâli *phâsulikâ*. A la rigueur la forme पांशुलिका ne serait pas impossible; mais la confusion de l'*r* et de l'anusvâra est assez aisée pour que j'aie préféré restituer पार्शुलिका. Pour la restitution पांशुलिका° ou पार्शुलिकान्तराणि, cf. ci-dessous.

Ligne 16. — Ne sachant que faire de वक्ष्यानाचलि j'ai écrit वट्टनवेणी en m'inspirant des deux passages 319, 13, et 321, 6 du *Lal. Vist.* La répétition p. 127, l. 4 porte वट्टनामाली; elle ne se rapproche que faiblement de cette conjecture qui reste nécessairement hypothétique; cependant à la page 128, l. 9 et 129, l. 12, les mss. portent वट्टनमाली qui favorise au moins ma lecture du premier membre.

Page 126, ligne 5. — On se souvient que le pâli oppose *milâta* à म्लान du sanskrit.

Ligne 9. — Je ne puis tirer de ज्ञितं (encore moins de ज्ञिन्तं) rien de satisfaisant. De correction je ne vois que ज्ञातं : «la chose était connue dans tout le pays»; mais, outre qu'elle est médiocrement vraisemblable, elle donne un sens bien faible.

Page 127, ligne 12. — La lecture उच्छिहित्वा paraît assurée par un passage suivant, p. 128, l. 16. Je prends la forme comme équivalant à उत्थिहित्वा pour उत्थाहित्वा, comme nous allons avoir कुलच्छ = कुलत्थ. Il est vrai que plus haut nous avons eu उच्छ्रेत्वा. Faudrait-il garder उच्छ्रिहित्वा = उच्छ्रियित्वा pour उच्छ्रयित्वा?

Page 130, ligne 8. — Pour ce passage cf. *Lal. Vist.*, p. 329 et suiv. La concordance n'est du reste pas entière, et le texte publié du *Lal. Vist.* très corrompu. Je corrige एत्तावत् d'après la suite; on peut comparer l'emploi en pâli de *ettâvatâ*, je prends le neutre पारमितं comme un équivalent du féminin पारमिता, et je traduis : «c'est en vue de la perfection; mais par aucun moyen ils n'y atteignent».

Ligne 17. — वसतो ne donne aucun sens appréciable. Il est malaisé de décider quelle était la lecture primitive, peut-être च तत्र?

Page 131, ligne 1. — Il me paraît certain que le texte est ici altéré par plusieurs lacunes. Aux réflexions de Çâkyamuni est soudé un fragment du discours par lequel les devas lui offrent de lui rendre des forces sans qu'il prenne aucune nourriture apparente. Cf. *Lal. Vist.*, 330, 15 et suiv.

Ligne 5. — A लूहाधिमुक्ता le *Lal. Vist.* oppose लुब्धाधिमुक्ता. Entre les deux épithètes dont ni l'une ni l'autre n'est très claire, notre lecture me semble préférable, et je comprends : «les devas qui encouragent l'austérité, qui sont favorables à l'austérité». Ils ne veulent pas qu'un acte apparent de faiblesse en compromette aux yeux des hommes la pratique dans l'avenir.

Ligne 9. — कुलच्छ = कुलत्थ, comme nous avons vu इच्छत्व pour इत्थत्व, I, 417.

Ligne 11. — Il paraîtrait tout d'abord naturel de prendre नागनदी comme une apposition de नैरंजना; mais la place que le mot occupe rend cette conjecture, aussi bien ici que *Lal. Vist.*, 336, 4, difficilement admissible. Ce passage ne se peut du reste séparer d'un passage ultérieur (p. 264, l. 3) où नामनन्दी se doit corriger en नागनन्दी comme ici. Il ne reste qu'à prendre नागनन्दी comme une désignation de temps; je suis hors d'état d'en rendre compte, je me contente de comparer l'expression नन्दीमुखी रात्री (cf. I, 554). Le passage cité du *Lal. Vist.* ne contredit pas à cette explication, au contraire. On peut croire seulement que पूर्वाह्ण y est une glose explicative introduite après coup dans le texte. C'est probablement le moment du lever du soleil qui est ici visé.

Ligne 17. — Pour la définition des quatre dhyânas, cf. ci-dessus, I, 552 suiv.

Page 132, ligne 6. — Il est tombé ici une série d'épithètes, comme on peut le voir par la comparaison d'un passage suivant, l. 14.

Ligne 10. — J'ai conservé l'accusatif °विनिपातं bien que la construction en soit assez obscure, et qu'il fût facile de reconstituer un composé °विनिपातनरकेषु. Il m'a paru suffisamment protégé par les accusatifs analogues स्वर्गान्ति, etc., de la phrase qui suit.

Page 134, ligne 1. — Si la lecture समुड्डनाति est exacte, il faut comprendre : «devient violent, intense».

LIGNE 4. — J'ai relevé plus haut un cas où तत्वं paraissait employé adverbialement dans le sens de : «certainement, réellement». Il semble bien que nous ayons ici un nouvel exemple de la même locution. Cf. encore p. 140, l. 20.

LIGNE 7. — द्वितीया dans le sens de «femme» est connu par le pâli et par nombre d'exemples dans les inscriptions des grottes de la côte occidentale. — Je prends स comme équivalent du neutre तद्.

PAGE 135, LIGNE 1. — C'est à Çuddhodana que s'adressent les Devas.

LIGNE 5. — Si °चरणं et °पपेतं sont corrects, ce sont des accusatifs qui déterminent व्रजं, et alors il faudrait entendre : «rejetant la société même des gens vertueux et purs». — Le pâda suivant est incomplet; on pourrait lire °गतीमतिमां त्रि°. — Comme il faut un verbe fini j'ai cru pouvoir écrire अभिलषे, la confusion entre *e* et *aṁ* étant fréquente. Je suppose de même au vers suivant que निर्दिश्य n'est qu'une orthographe accidentelle pour निर्दिशे.

PAGE 137, LIGNE 1. — J'ai opté pour la forme चौरिका de C qui se retrouve ailleurs.

LIGNE 9. — अपविद्धिन्सु:, «l'abandonnèrent, s'éloignèrent». Cf. ci-dessous, p. 139, l. 4, et le pâli *apaviddha*.

LIGNE 20. — La proposition principale ne se trouve que p. 138, l. 18 : अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको.

PAGE 139, LIGNE 6. — अकोप्य, pâli *akuppa*, «inébranlable».

LIGNE 11. — अध्यवसित et अधिमूर्च्छित doivent, dans cette formule, être à peu près synonymes; j'entends : «sans se fixer, sans s'attacher», ni aux hommages ni, en général, aux choses de ce monde.

PAGE 140, LIGNE 1. — Ce titre est, comme on voit, inexact. Il s'agit de cinq songes «du Bodhisattva».

LIGNE 9. — Si ma restitution est exacte, ce qui demeure naturellement problématique, il faudrait prendre सुखं comme l'antécédent de यस्य. «Que sera dans ces conditions ce bonheur si grand en vue duquel tu auras abandonné moi (मम pour l'accusatif), tes parents, ton royaume?...»

LIGNE 16. — नित्यान्तरेण paraît certain; l'explication est pourtant difficile. Je propose de prendre अन्तर dans le sens d'«obstacle» que nous avons déjà relevé, et नित्य comme un équivalent de निर्वाण (cf. ci-dessous, p. 144, l. 4). Je traduirais alors : «appliquant à l'idée de la délivrance ton esprit (jusqu'à présent) tenu à l'écart du nirvâṇa, contente-toi, mon fils, de marcher dans la voie que j'ai suivie».

Page 141, ligne 5. — Il est fort probable que cette ligne est en réalité un vers déguisé par les altérations du texte et les licences de la métrique. En lisant चतुर्षु पदेषु et en effaçant पुत्र, on aurait :

भवामि ते प्रतिभुको चतुर्षु पदेषु ।
शीघ्रं उदीरेहि पुरा प्राणा जहन्ति ॥

Le rythme est bien d'une strophe vaitâlîya; on l'obtient, en effet, en admettant l'équivalence des syllabes र्षु pour une longue, de la syllabe प्रा pour deux brèves. Il faut aussi mesurer bref l'*e* de रे dans उदीरेहि. C'est sans doute beaucoup d'irrégularités pour un seul vers.

Ligne 18. — Pour cet emploi de गति, on peut comparer la locution गतिंगत.

Page 142, ligne 3. — Le seul sens que je puisse tirer du dernier pâda est celui-ci : «Reste près de moi qui te parle, qui t'en prie.» Mais भव est si faible, et cet emploi de उदाहरति si forcé, que je ne crois guère à l'exactitude du texte.

Ligne 7. — La répétition inadmissible de मधुरं montre bien que tout n'est pas en ordre dans cette strophe. L'un des deux devrait probablement faire place à un substantif signifiant «chant» ou quelque chose d'analogue. Dans सलिलं l'*i* paraît abrégé pour répondre aux exigences du mètre. Pour ce qui est de la strophe suivante elle a tout l'air d'une interpolation; elle semble destinée à corriger ce qu'aurait de choquant pour les lecteurs orthodoxes la seule pensée que le Bodhisattva pût souhaiter ou accepter les *kâmaguṇas*, les plaisirs des sens.

Ligne 19. — संजाये, le potentiel : «que personne ne conçoive ni orgueil ni égoïsme».

Page 143, ligne 13. — उपगत «ce que tu as en esprit». Cf. I, p. 433.

Ligne 16. — वर्तता वशात् «soit sous l'empire de [ma] volonté, soit dompté».

Ligne 18. — Sur श्रद्धो धर्म cf. I, 236, 18 et la note.

Page 144, ligne 5. — J'entends : «En me perdant, prends courage (grâce à cette certitude que...).»

Ligne 9. — कुर्यात्, la troisième personne pour la première.

Ligne 18. — Un long chapitre du *Lalita Vistara* nous montre le Bodhisattva entouré dans son palais, au milieu des plaisirs du harem, des exhortations que les dieux font miraculeusement retentir à ses oreilles; c'est le चोदनापरिवर्त. Il est malaisé de douter que la remarque de notre texte ne vise ce passage et ne soit une critique décochée en passant contre une école rivale. — सामतो, une dérivation secondaire de सामं, équivalente pour le sens (cf. I, 369).

Page 145, ligne 3. — स्वादीयति «il goûte, il jouit de... ». En pâli la forme correspondante *sâdiyati* est employée dans un sens analogue.

Ligne 7. — «Ô roi, connais le prince!»

Ligne 8. — Je prends सुपरीत्तं comme équivalent à परीत्तं ध्यानं, un certain stage de la contemplation. Cf. Childers, s. v. *paritto*.

Ligne 12. — L'emploi de मा semble impliquer ce sens : «Je n'imagine pas que... »

Ligne 16. — «Je considère que le vieillard est un autre mort», c'est-à-dire que la vieillesse n'est qu'une mort anticipée. C'est le seul sens que je puisse tirer de la lecture des mss. On pourrait songer à corriger मृतान्तं; mais on serait, pour obtenir un sens, obligé de prendre जीर्ण et मृत dans la valeur abstraite de «vieillesse, mort», ce qui paraît peu vraisemblable.

Page 146, ligne 1. — «Elle passe de l'un à l'autre.»

Ligne 8. — कीटृप्रामे = °प्रा इमे.

Ligne 13. — «Ces femmes semblables aux Apsaras, ma nombreuse parenté, qu'elles ne disparaissent(?) pas! Qu'aucune décadence, aucune épreuve n'atteigne le royaume ni le pouvoir!»

Page 147, ligne 3. — La fin de cette phrase n'est rien moins que claire. Me référant à l'emploi de अभिनिमन्त्रित à la ligne 15 de la page précédente, je propose de traduire : «Si tu ne peux donner satisfaction à mes vœux, je t'invite, moi, à la destruction de la vieillesse et de la mort (que tu es impuissant à vaincre)», à savoir moyennant que son père le laisse libre d'aller conquérir et prêcher la doctrine rédemptrice.

Ligne 6. — Je n'ai pas osé réformer l'incohérence de la construction. En ce genre, presque tout est possible dans notre texte. Cf. dans la phrase suivante l'incohérence des genres.

Ligne 15. — विपरीतसंज्ञा semble, d'après l'explication qui suit, exprimer «l'idée de contradiction». En effet, d'après le prince, toutes choses (धर्मकाय) aboutissent à la contradiction (विसंवादक), c'est-à-dire à l'inconsistance, dans l'individu, comme dans le monde extérieur (वाहिरं).

Ligne 19. — «Comment vois-tu donc les choses?»

Page 148, ligne 1. — «Le monde (संसार) éveille, sous l'influence de la connaissance (विज्ञान) qui joue le rôle des machines, les impressions diverses d'une représentation dramatique.» — Les indications des mss. paraissent trop concluantes pour que l'on puisse concevoir beaucoup d'hésitation sur la lecture de la phrase qui suit; il ne faut pas se préoccuper outre mesure de ce que la construction a

d'un peu entortillé. Voici au moins comme je traduis : «L'univers avec les trois mondes est la scène, le lieu où se tiennent les êtres sous les déguisements qu'ils traversent dans les six voies de l'existence; le théâtre vaut par le désir, par l'amour : sur cette scène se donne carrière la profondeur de cent passions.»

Ligne 5. — La locution अथापरं गुरुजनेषु n'est pour moi rien moins que claire. J'entends : «et ainsi de suite parmi les ascendants», c'est-à-dire et il en a été ainsi de tout temps.

Ligne 11. — Les incorrections métriques qui restent dans cette strophe seraient en grande partie faciles à éliminer, plusieurs par de simples artifices d'orthographe :

गतिषु सन्त्रस्तमनो शृणुहि

. . . .

जरव्याधि रिपुर्मरणं नतियं

Page 149, ligne 2. — Je considère ममातु comme = ममातो, une forme allongée au moyen du suffixe तः, qui serait prise comme équivalent de मम.

Ligne 22. — Il me paraît plus que douteux que la lecture soit correcte : le seul sens qui s'en puisse tirer — mais non sans quelque violence — est celui-ci : «pour voir si dans toute la population il n'y aurait pas une jeune fille dont s'éprenne le prince».

Page 150, ligne 9. — दर्दुरो est un dérivé du skr. दद्रु, en pâli *daddu*, avec une transposition fautive de l'*r*. Un peu plus bas (p. 156, l. 12) B écrit une fois दद्रुल.

Ligne 11. — Il va sans dire qu'il faudrait कुमारस्य. J'ai d'autant moins dû supprimer cette incohérence qu'elle se reproduit dans la phrase suivante. Le mélange du neutre et du masculin ou de l'accusatif et du nominatif peut rentrer dans la même catégorie de phénomènes; il est si dur cependant que je n'ai pas osé le maintenir dans le texte.

Page 152, ligne 13. — Le *Lal. Vist.*, 228, 10, donne pour दकोदरिक l'équivalent उदराकुल. Je n'ai pas besoin d'avertir que la restitution des mots suivants est conjecturale et douteuse. — अदाक्खणीय est une restitution sanskritisante de *adakkhaniya*. षोडशवे° des mss. s'explique bien par une première altération de णीयो en णीषो.

Page 153, ligne 1. — Sur आश्रय et आश्रित, cf. Burnouf, *Introduction*, p. 449. D'après cette explication des termes, la maladie serait ici appelée : «le réceptacle de la pensée et des sens,... la demeure des corps et des sensations». Ces qualifications sont assez extraordinaires. De l'antithèse धर्मस्योपशम je conclus qu'il faut

entendre que, en asservissant à la souffrance, la maladie donne une importance excessive aux sensations, aux préoccupations personnelles, et empêche l'homme de s'élever à la vie supérieure du dharma.

Page 154, ligne 19. — «La mort est également sûre pour toi, pour moi; elle ne connaît ni ami ni ennemi; comme les saisons qui reviennent infailliblement, elle est inévitable, implacable ...»

Page 155, ligne 4. — «Demande plaisirs, richesse, etc... [tu peux tout avoir]; pourquoi t'effrayer en voyant la mort...?»

Page 157, ligne 7. — Le sens admis par le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* pour un exemple de प्रकर्षिन्, «distingué par...», convient bien ici. — La lecture ज्ञानविकीर्णे s'éloigne trop de la tradition pour prétendre à la certitude.

Ligne 11. — Pour la restitution de ce vers cf. *Jâtaka*, éd. Fausböll, I, 61.

Ligne 13. — Le texte cherche à exprimer le zèle pieux du bodhisattva en prenant pour point de départ un jeu de mots fondé sur le sens primitif du thème सीदति : «il se fixe, il se jette sur cette idée du nirvâṇa».

Page 158, ligne 1. — Nous trouvons de même en pâli *apâpuranaṁ* (*Mahâvagga*, éd. Oldenberg, I, 53, 2) et *avâpurîyati*, *Jâtaka*, I, 63.

Ligne 2. — J'entends अभिषेके «en vue du sacre». Peut-être faut-il tout simplement lire अभिषेकभाण्डा.

Ligne 8. — सम्यग्गतिर्कयसि serait plus satisfaisant, si les exigences du mètre ne semblaient condamner cette lecture. Il ne paraît pas que यथा du vers suivant puisse être mis en corrélation avec एवं de celui-ci. Je traduis : «à la façon dont tu réfléchis, ô Sage! [il est clair que] tu portes en toi les racines de mérite (nécessaires).»

Page 159, ligne 3. — On remarquera combien les traits traditionnels principaux sont ici rapprochés confusément, sans transition et sous une forme heurtée.

Ligne 4. — Pour नकुल, cf. *Lal. Vist.*, 252, 1; pour सुघोष, *ibid.*, 258, 8. — Sur चन्द्रीसकं je n'ai aucune lumière, et il est bien possible que la restitution विपञ्चिकां soit superflue et que देवादिकं soit correct, ou aussi qu'il y faille substituer quelque composé dont वादक ou वादिक formerait le second membre.

Page 160, ligne 4. — पल्लानयन्तेन = पर्यानयन्तेन.

Page 161, ligne 2. — Cette phrase, certainement altérée dans les mss., demeure

pour moi assez douteuse. Je pense qu'il s'agit d'un cheval «Pelavaka» né en même temps que Kaṇṭhaka; il l'entend hennir et sort pour le suivre, en se disant : voyons si je serai son égal en vitesse. Son intervention, ainsi entendue, est bien inutile, bien mal justifiée. Devant la persévérance avec laquelle les mss. écrivent अन्नीयिन्तो je n'ai pas cru devoir m'éloigner de cette lecture, fût-ce pour rétablir l'*â* initial. De pareilles formes échappent forcément aux règles d'une orthographe rigoureuse.

Ligne 16. — Peut-être serait-il préférable d'écrire परिज्ञुपपो, à la façon pâlie, cette forme justifiant mieux la méprise des copistes dont l'ignorance explique la lecture des mss. L'emploi de परिज्ञुञ्ञ est attesté par le pâli. Cf. Childers. La restitution me paraît en tout cas certaine.

Page 162, ligne 5. — Le sens de निरामितो paraît être le suivant : «en plein calme» l'océan se prit à s'agiter.

Ligne 9. — Cf. précédemment I, p. 41 et les notes.

Page 163, ligne 8. — Étant donné que उद्गमन désigne nécessairement le levant et अवगमन le couchant, पथगमन ne peut s'appliquer qu'à la course des astres entre ces deux points extrêmes.

Page 164, ligne 6. — La Nagaradevatâ tient de même sa place dans les développements du *Lal. Vist.*, p. 272.

Ligne 15. — Le *Lal. Vist.*, 268, 2, dit अजरामरणापदं.

Ligne 18. — J'ai écrit अनोमियं, au lieu de अनोसियं, d'après l'analogie du fleuve *Anomâ* que cite en cette circonstance la version singhalaise (*Jâtaka*, I, 64). C'est du reste la lecture que nous trouvons plus bas p. 189, l. 1, 4, et la lecture अतोपियातो que nous aurons tout à l'heure, p. 166, l. 11, suggère la même forme.

Page 165, ligne 5. — Je ne puis découvrir à ce pâda d'autre sens que celui-ci : «Je vois une faute en toi quand tu penses, quand tu parles ainsi», et ces paroles, comme l'indique la justification qui suit, ne peuvent se rapporter qu'à des représentations que Chandaka aurait faites au Bodhisattva sur sa fuite. Si tel est bien le sens, il est clair qu'il faudrait admettre avant ce vers une lacune d'une ou plusieurs stances mises dans la bouche de Chandaka.

Ligne 12. — «Ces plaisirs qui parmi les hommes s'offrent aux divers sens existeraient [réellement].»

Ligne 13. — Peut-être faudrait-il lire चतुर्द्वीपपतिभिं°. Cependant गति s'explique suffisamment par la prise de possession miraculeuse des quatre continents telle qu'elle est décrite dans la formule légendaire de l'avènement du Cakravartin.

Page 166, ligne 11. — Il faut ou corriger बोधिसत्वेन en बोधिसत्वो ou prendre यान्तो impersonnellement, comme serait यातं.

Ligne 12. — Je vois mal comment सच्छन्नो pourrait être maintenu dans le texte. Cette forme est pourtant digne de remarque; elle reproduit l'orthographe pâlie, *channa*, du nom qui, dans le nord en général, et dans le Mahâvastu comme dans le Lalita Vistara, est régulièrement écrit छन्दक.

Page 167, ligne 12. — लोलीयन्ति, passif de लोडयति «sont fouillés».

·Ligne 17. — Si la correction सद्रव्यो श्रयितो que j'ai introduite dans le texte est justifiée, il faut admettre que cet argent dont le marchand est porteur représente ce qu'il a sauvé sur lui des mains des brigands.

Page 169, ligne 2. — पुरे = पुरः, comme en pâli. Je traduis : «L'homme sensé s'y engage [sans résistance]; il y a là [l'effet d']une intimité antérieure».

Ligne 7. — Peut-être faudrait-il restituer l'optatif जल्पेसि. C'est en tout cas dans le sens du subjonctif que se doit prendre जल्पसि : «Dis-leur bien qu'aucune autre personne n'en saura rien.»

Ligne 10. — कृतान्तसूनिका, «la boucherie de Yama», serait une expression figurée pour désigner le cimetière où ont lieu les exécutions. Il est superflu d'avertir que je suis loin de considérer comme certaine cette tentative de restitution.

Page 171, ligne 17. — Je n'ai pas osé introduire dans le texte la forme *cishṭayitvâ*, d'après B. Elle mérite du moins d'être signalée; elle repose sur le thème *ciṭṭhadi*, *ciṭṭhaï* du mâgadhî. Si l'on conserve la lecture पायेति, il faut suppléer इति à la fin de la phrase suivante qui est une réflexion du marchand; si, à cause du च qui suit यदा, on trouve la liaison peu vraisemblable, il ne reste qu'à lire पायेमि en mettant également les deux propositions dans sa bouche.

Ligne 19. — पश्यति «considère» pris ici figurément. «La courtisane se dit : il me regarde avec amour.....»

Page 172, ligne 4. — निवर्तेति ici et dans les lignes suivantes signifie : «faire rester, ṛetenir» sous l'eau. Un peu plus bas, j'ai conservé les formes निवुट्टिय, निवुट्टापिय qui sont possibles ici, et que je rapporte au même thème.

Ligne 10. — Il n'y a plus à revenir sur l'incohérence des genres. Cf. plus bas चेटोनि.

Page 173, ligne 6. — J'ignore le sens précis de चमु, «cercueil» ou quelque chose d'approchant. Cf. PWB s. v. चमु n° 2.

Page 174, ligne 3. — Un passage de la Taittirîya upanishad (II, 8, cité par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*) porte la locution आत्मानमुपसंक्रामति, pour dire «s'approcher de, entrer dans l'âtman», qui reviendrait aisément au sens de «mourir». Si nous transportons ce sens ici, l'idée : «assurément je mourrais plutôt que de laisser voir le corps» serait fort convenable; l'analyse cependant serait trompeuse. आत्मन् est ici le réfléchi. Comparez en effet *Div. Avad.*, édit. Cowell-Neil, p. 264, l. 11, 12 (et aussi 272, 16; 21 où il faut corriger *tathopakrântâ*) : *upakrânta* y est employé dans le sens de «assaillir, frapper» et en fait «tuer». C'est bien l'idée de suicide qu'il nous faut. Cf. ci-dessous, p. 492, l. 1-2.

Ligne 17. — Il faut l'autorisation du roi pour enlever la courtisane à l'emploi de sa caste.

Page 175, ligne 2. — चेष्टति «il traite». Le verbe est passé ici au sens actif.

Ligne 4. — Çyâmâ remarque leur «parler septentrional».

Ligne 7. — योनं n'est sûrement pas correct. Rien n'indique un Yavana dans le marchand Vajrasena, et cette épithète, si c'en était une qui se rapportât à lui, ne serait pas placée de la sorte. Je soupçonne quelque particule, peut-être भो नं «ah! alors...».

Page 176, ligne 5. — «Je ne vous crois pas, ou bien alors (si vous dites vrai) rien n'est plus impossible, et le vent pourrait enlever une montagne.»

Ligne 11. — Voici comment je comprends ce distique : «(non certes je ne retournerai pas près d'elle). Il ne faut pas que [renouvelant contre moi ce qu'elle a fait pour moi] elle substitue, à mes dépens, un nouveau venu à moi, son ancien ami, un ami sûr à celui qui n[e s]'est pas [montré] sûr. [Pour échapper] d'ici je fuirais encore bien plus loin; il ne faut pas que de moi elle fasse un autre». Pour tirer ce sens du dernier pâda je suis obligé de prendre मम dans la fonction de l'instrumental. C'est une liberté qui n'a certainement, dans notre texte, rien d'excessif.

Page 177, ligne 14. — Sur l'expression उत्सदकुशलसंचय, cf. I, p. 372.

Ligne 20. — अष्टांग°, c'est-à-dire, je pense, en possession de la «Bonne voie» qui a huit qualités. Cf. l'énumération dans Burnouf, *Lotus*, p. 519. Cette épithète est en quelque sorte la détermination et l'explication de la suivante.

Page 178, ligne 18. — Il doit manquer un mot, sans lequel le génitif ne se construit pas bien, quelque chose comme «est à la tête, est entourée, de...».

Page 179, ligne 14. — J'entends देवराज्ञविषयो «s'offrant aux regards tel que le roi des devas».

Ligne 20. — Ma restitution pour la fin de cette phrase me paraît plus que douteuse. Elle s'éloigne assez peu de la tradition, mais elle oblige à supposer que l'absolutif अपकृत्वान fait office de verbe fini, ce qui est possible, mais rare; revenant à la fin de la proposition sur l'idée qui le préoccupe surtout, le Nâga en répète sous une forme un peu différente les premiers mots. En revanche, la restitution अस्माकं, pour युष्माकं qui s'explique par le voisinage de यो et तव, pour l'accusatif, ne présente aucune difficulté.

Page 180, ligne 1. — «La terre tombera avec la lune et les étoiles. . . . ., avant que je. . . méconnaisse ton bienfait.»

Ligne 18. — La correction यथोचितं, d'après p. 187, l. 2.

Ligne 20. — Cf. p. 187, l. 11.

Page 181, ligne 1. — Le récit tourne court. Il semble que ces deux dernières lignes soient le programme d'un développement nouveau, non rédigé, qui aurait montré le Nâga rendant au roi service pour service. On remarquera que la rédaction versifiée qui suit est évidemment incomplète au début. A en juger par ce passage (l. 3) et par d'autres (p. 219, l. 17) परिकल्प semblerait spécialement appliqué aux rédactions «en prose» des jâtakas.

Page 182, ligne 2. — «Tant il est doué de force». Cf. I, 592. — Si c'est bien याचमानो qu'il faut lire à la ligne suivante, cet emploi du mot, détourné du sens ordinaire, devrait s'expliquer par la recherche d'une antithèse avec वणीपकस्य : «en cherchant (littéralement : en demandant) la vertu, il est tombé au pouvoir d'un mendiant».

Ligne 6. — «Comment croire que. . . » Quant à गृहीतनागो, à en juger par निगृहीतनागो, l. 4 de la page suivante, गृहीत se doit entendre dans le sens de निगृहीत, littéralement : «qui a réprimé le Nâga», c'est-à-dire «qui a dissimulé sa force et son apparence de Nâga». L'épithète ओसृष्टकायो commente celle-ci.

Ligne 22. — Si ma conjecture est fondée, गतो नीयतां représente l'ordre du roi à ses messagers : «Amenez celui qui a disparu.»

Page 183, ligne 16. — दामकपुष्पसन्निभं et सदृशीदेवीं sont deux composés irréguliers équivalents à पुष्पदामसन्निभं et देवीसदृशीं : «brillant comme des bouquets de fleurs», «semblable à une déesse».

Page 184, ligne 7. — «Tout ce qui vit dans l'univers est ingrat : ne va pas oublier ce que j'ai fait pour toi.» खुस्स = खलु स्विद् .

Ligne 11. — «Qu'il ne reçoive aucune existence corporelle heureuse. . .»

Page 187, ligne 18. — Ce vers paraît terminer le récit primitif. La suite ne peut être qu'une addition édifiante.

Page 188, ligne 12. — Ce premier pâda se peut traduire, en prenant भवे pour une première personne : «Puissé-je n'être pas ailleurs, mais être une créature humaine.» Le suivant fait plus de difficulté. Rien n'empêche le Nâga de passer directement de l'existence de Nâga au ciel. D'ailleurs, représenté comme attaché à la loi, c'est plus haut qu'il doit viser, et en effet, c'est pour parvenir au nirvâṇa que le passage par l'humanité est indispensable. Il n'est donc pas possible de comprendre दिवसंगमो comme «l'entrée dans le ciel». Je ne vois qu'une solution, qui est d'entendre «la réunion avec l'espace, la vie humaine sous le ciel libre», par opposition aux demeures souterraines ou sous-marines des serpents. वा se doit dès lors, comme souvent, interpréter = एव.

Page 189, ligne 12. — J'ai corrigé मां, qui est impossible, en मो. C'est la première fois que nous rencontrons cette forme pour le nominatif. On sait qu'elle est expressément garantie dans cet emploi. Cf. ci-dessus, I, 601.

Ligne 13. — मातुस्वसा des mss. cache soit un accusatif coordonné à पितरं, soit, ce qui est plus probable, un génitif construit, comme सर्वस्य [च] ज्ञातिवर्गस्य, avec कौशल्यं. C'est en admettant cette seconde alternative que j'ai adopté la leçon donnée dans le texte et dont la corruption s'explique bien aisément par des raisons graphiques.

Page 190, ligne 5. — Sur le sens de आलोप, cf. précédemment I, 616. — Il va sans dire que अल्लीयन्ति remplit irrégulièrement la fonction du causatif. — J'ignore le sens précis de उक्कारिकानि. Le mot se compare à उत्कारिका employé dans le sens de «cataplasme».

Ligne 16. — J'ai noté वैस्तारिक dans un passage du *Lotus* (fol. 17[a]); c'est शरीरवैस्तारिक que Burnouf traduit par «distribution des reliques». Le même sens convient ici, moyennant que nous admettions une irrégularité de construction qui n'est pas nouvelle pour nous : «occupé à la diffusion de la loi».

Page 191, ligne 2. — «Les étoiles disparaissent [en quelque sorte] du ciel», c'est-à-dire sont éclipsées par son éclat.

Page 192, ligne 4. — Le dernier mot étant sûrement मोदन्ति, j'ai corrigé d'après le passage analogue p. 193, l. 7.

Ligne 9. — तवे «pour toi».

PAGE 193, LIGNE 15. — «Munie de portes. . . .solides et ornées de têtes de lézard.» La répétition de तोरण me fait craindre que ce vers ou le précédent ne soit altéré.

LIGNE 20. — J'ai restitué वचनं d'après la ligne 23; la corruption d'une lecture si simple est surprenante; ce fait, joint à la distance qui sépare la conjecture du texte des mss., ne me la fait considérer que comme un pis aller.

PAGE 194, LIGNE 1. — «Au moment même où j'entendis cette parole.....» Cet emploi de सह se rapproche et de son emploi adverbial et de son emploi en composition que j'ai eu occasion de signaler ci-dessus, I, 390 et 548. — Dans वहेद् et, quatre lignes plus bas, dans उद्वीक्षेयं, etc., nous avons de nouveaux exemples du potentiel employé pour l'aoriste.

LIGNE 11. — Pour le subjonctif गच्छासि, cf. I, 499, 535, etc.

PAGE 195, LIGNE 1. — तादृशं, c'est-à-dire «comme moi»; दक्षिणीयेषु «au Bodhisattva, entre tous les êtres dignes de respect». — पश्यति au passif, comme quelquefois : «On voit de bonnes actions accumulées, même par un râkshasa.» Tous peuvent accumuler des mérites, comme l'a fait Chandaka qui n'était qu'un cheval. Il serait beaucoup plus simple de lire पश्यति अश्वभूतेन . . . «on voit quel mérite a pu être de la sorte accumulé par un être qui n'était qu'un cheval». J'ai peu de doute que cette lecture ne soit la bonne.

PAGE 196, LIGNE 3. — La lecture उपविश्य est exigée par le mètre; le sens réclame l'aoriste उपविशे. Nous avons ici un cas d'équivalence des orthographes *e* et *ya* qui paraît remonter sûrement à l'auteur même des vers. — Comp. p. 198, l. 13, la forme निष्क्रम्ये = निष्क्रम्य pour निष्क्रमे et ma note in p. 197, l. 7.

LIGNE 7. — J'admets, pour me rapprocher de la leçon des mss., que द्योतमानो serait ici écrit ज्ञोत° à la façon prâkrite.

LIGNE 14. — «Ce ne sont pas des vêtements magnifiques, ce sont les attributs mêmes de sa personne qui en font l'ornement.»

LIGNE 20. — «Par tous ces signes principaux et accessoires que j'énumère, il est marqué comme le maître souverain de tous les êtres, des trois mondes.» Il va sans dire que cette «énumération», comparée aux énumérations scolastiques des trente-deux lakshaṇas et des quatre-vingts anuvyañjanas, est fort incomplète; il serait oiseux d'insister sur des concordances partielles.

PAGE 197, LIGNE 2. — °समुच्छ्रया ne s'explique correctement que comme un ablatif = °समुच्छ्रयात्: «par la splendeur qui vient, qui s'échappe de tout son corps».

LIGNE 7. — Les deux mss. portent महर्षि, non महर्षिं; il est d'ailleurs peu probable que le texte ait juxtaposé les deux qualificatifs कुमारं et महर्षिं. Je maintiens donc महर्षि qui s'applique à Vaçishṭha; mais il faut que ce nominatif soit le sujet d'un verbe fini : ce qui nous amène à admettre qu'il faut suppléer इति après परिपृच्छेयं et prendre उपगम्य = उपगमे, comme nous venons de relever उपविश्य = उपविशे. Sinon, la seule ressource serait de corriger परिपृच्छये et de prendre le potentiel comme faisant fonction d'aoriste.

LIGNE 10. — La lecture सर्वभूतात्मया paraît s'imposer. Le sens de l'épithète n'est pourtant pas très clair, quelque chose, sans doute, comme : «qui pénètre, qui va à tous les êtres».

PAGE 198, LIGNE 17. — पुरस्तत: = पुरस्ताद् est le pâli *puratthato*, c'est-à-dire tourné vers l'est, *puratthâbhimukho*, dit le commentaire du Jâtaka (I, 66).

LIGNE 19. — L'accusatif pour le nominatif, चित्तं = चित्रं.

PAGE 199, LIGNE 11. — J'ai laissé ce vers tel que le donne B, non que la lecture soit acceptable — elle ne se prête à aucune traduction — mais faute d'en trouver une très plausible à y substituer. Dans le *Lal. Vist.* (301, 1), le roi offre au Bodhisattva la moitié de son royaume. Ici même निजजनपदो, dans la réponse du prince, semble faire allusion à une offre analogue du roi. Cette considération m'avait fait penser à écrire :

उदग्रो त्वमसि राज्यं अश्वारोहं च सैन्यकं

«Sois satisfait, je te donne un royaume avec une armée de cavaliers.......» Mais l'*açvâroha sainyaka* n'est rien moins qu'une formule consacrée, et je ne saurais donner grande confiance à cette tentative un peu désespérée de restitution.

PAGE 200, LIGNE 12. — En corrigeant पुरिमजिनसंगम, je comprends la «rencontre avec les Jinas antérieurs», dans ce sens que le Bodhisattva va aller atteindre la bodhi précisément à l'endroit où les Buddhas antérieurs l'ont obtenue avant lui. Cf. le vers suivant.

LIGNE 19. — Le mètre exige la lecture सपतिस्स au lieu de सप्पतिस्स qui est étymologiquement nécessaire et qui est exactement l'orthographe pâlie. Nous avons eu précédemment la forme sanskritisante सप्रतीस. Cf. I, 516.

PAGE 201, LIGNE 2. — «Ne t'éloigne pas, mais ne t'éloigne absolument jamais (नित्यं सर्वतो), de ces lieux.»

LIGNE 5. — Je n'ai pu restituer un sens qu'en admettant ici une nouvelle incohérence dans l'emploi des genres. — Au vers suivant on rétablirait la correction

grammaticale en se rapprochant de C et en lisant गिरां नराणां च भाषतां. Mais ce sont des voix divines qu'entend Sujâtâ et les «hommes» n'ont ici rien à faire. J'ai donc préféré admettre un génitif incorrect भाषन्तां qu'exige le mètre.

Ligne 20. — Je suppose que त्रिपुष्कर désigne une espèce particulière de tambour à la «triple peau».

Page 202, ligne 3. — तपे est bien douteux : que la souffrance causée par un sol rocheux ne vienne pas s'ajouter pour toi aux souffrances de la faim et de la soif.

Ligne 6. — Il faut compléter भवतु, si, comme je le pense, ma restitution परिवारं c'est-à-dire «entouré de, protégé par...», est exacte.

Ligne 9. — «Écoutez [la description de] cet ermitage [à l'aspect] varié dans la superbe forêt.»

Ligne 14. — Je prends वीरा: comme un vocatif qui s'adresse aux auditeurs du récit, comme le शृणोथ de tout à l'heure.

Ligne 16. — Je ne découvre pour मृषिता ni sens ni restitution admissible. Il est du reste inutile de remarquer combien sont hypothétiques plusieurs des lectures que j'ai par conjecture admises dans ces vers.

Page 203, ligne 6. — कुप्यक ne m'est pas connu comme nom d'arbre. Le sens du second vers m'échappe à cause de la corruption du texte : je ne sais comment rétablir le premier composé. Dans le second pâda le mètre semble recommander la correction de l'obscur सहोदरं en सादरं qui, malheureusement, n'éclaircit pas le sens général.

Ligne 15. — त्रिपादि, au pluriel, malgré la forme.

Page 204, ligne 3. — La forêt «que rend agréable la présence du saint qui impose le respect aux bêtes féroces et aux râkshasas».

Ligne 9. — J'entends यत्र पथे श्रस्मि गतो.....

Ligne 15. — Pour cette première personne en *matha*, cf. I, 394. Je n'ai pas cru devoir supprimer cette particularité, bien que la forme ordinaire, donnée par C, s'accommode mieux au mètre.

Ligne 19. — कुलच्छ, pour कुलत्थ comme plus haut, p. 131, l. 9. Le *Lal. Vist.*, 331, 6 porte हानीकृतं मुद्गं पूषं, ou, d'après une autre lecture donnée en note, फाणीकृतं पूगयूष; c'est suivant toute apparence फाणिकृतमुद्गयूष qu'il faut lire, c'est-à-dire de la purée de pois mis en bouillie. कानार्थे est ici sûrement corrompu. J'ai d'après ce précédent écrit फाणिकृतं, qui, je dois l'avouer, s'explique moins bien que फाणिकृतमुद्ग°.

Page 205, ligne 7. — Si la lecture est exacte, सुजातं aurait, appliqué à मधुपायस, le sens de «bien fait, bien préparé», par allusion bien entendu au nom de Sujâtâ.

Ligne 15. — Il est clair que les vers suivants s'ajustent mal à ce qui précède, c'est un fragment de quelque autre version du même récit. Il n'est pas aisé, tant la contexture de ces récits est lâche, d'en marquer la fin avec précision. Le discours de Sujâtâ pourrait à la rigueur reprendre après les çlokas, p. suiv., l. 7.

Ligne 17. — «Que cet objet souhaitable qu'il poursuit au prix de ces austérités, que cet avantage me soit assuré! puissé-je moi aussi m'engager dans cette voie avec le plus excellent des hommes!»

Page 206, ligne 15. — Sur भवनेत्री, cf. I, 566.

Page 208, ligne 1. — Les leçons des mss. étant inadmissibles, j'ai écrit प्रतिद्धाति, en me fondant sur l'emploi pâli de la locution *padhânaṁ padahati* (cf. Childers, s. v. *padhânaṁ*), la confusion s'étant faite complète entre *padhâna* et *pahâna*.

Ligne 4. — उग्रसति, une restitution prétendue pour उच्छ्रसति considéré sans doute comme prâkritisant.

Ligne 10. — Pour cette adoration du Bodhisattva se mouvant dans le sein de sa mère, cf. *Lal. Vist.*, p. 76 suiv. — Pour la correction उह्सितो, qui me paraît indispensable, cf. I, 546.

Page 209, ligne 7. — J'ai signalé précédemment (I, 632) l'emploi de अन्तरेण pour dire «après». Cette traduction n'est pas possible ici. Il n'est pourtant pas difficile de découvrir pour les deux emplois un terrain commun et comme un point de convergence. Nous avons plus haut rencontré अन्तर dans le sens d'«obstacle» (cf. encore p. 140, l. 9), dérivé de l'idée d'*interposition* inhérente au mot. ममान्तरेण se traduirait ainsi assez exactement «dans ma disparition, quand j'aurai disparu»; cette même traduction serait applicable ici où il est question seulement d'une disparition temporaire; on peut traduire: «après mon départ» ou «en mon absence», ou quelque formule équivalente. Il est vrai que, dans la répétition de cette phrase à la fin de notre récit (p. 219, l. 12 et 15), la locution ममान्तरेण est remplacée par les expressions मम कारणेन et मम अर्थाय. Il serait, je pense, téméraire d'y toucher; mais la seule traduction qu'elles permettent est «à propos de moi». Il paraît difficile d'attribuer à ममान्तरेण une pareille signification.

Ligne 12. — Il faut suppléer इति après धर्मा.

Ligne 15. — प्रासादिक ne m'est pas connu comme nom de plante, mais je ne sais quelle lecture substituer, peut-être *prasâraṇikâṁ?* En lisant विवेष्यति, je suis forcé d'admettre que le redoublement de विवेष्ट a été indûment introduit au futur. Cela n'est pas pour nous étonner surtout dans une forme aussi incorrecte que वेष्य-

ति. La question qui s'impose est celle-ci : «Qui prendra soin de votre fils? qui prendra soin de moi?» Je ne crois donc pas que कोन्चिद् puisse être maintenu. L'emploi de विष् dans une acception pour laquelle परिविष् est seul consacré peut surprendre. On peut cependant traduire littéralement : «qui se donnera du mouvement pour...?», ce qui rend mieux compte du génitif.

Page 210, ligne 17. — Nous sommes obligés par la construction de prendre मात्रे comme représentant le génitif.

Page 211, ligne 14. — Le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* donne, d'après le Çabdakalpadruma, चिन्न comme désignant une espèce particulière de grains.

Page 212, ligne 4. — परप्राणेय se peut, il me semble, expliquer : «dont la vie dépend des autres», qui a besoin pour vivre du secours d'autrui. La concordance des mss. paraît interdire aucun changement. Je dois dire pourtant que, dans la rédaction en vers (ci-dessous, p. 221, l. 2), la mesure réclame परप्रणेय्य «qui est obligé (étant aveugle) de se faire conduire par d'autres», et pourtant là encore C au moins a la longue प्रा. On pourrait écrire ici de même. J'ai gardé, non sans hésitation, la *lectio difficilior*. — वेष्टितुं ne me paraît donner aucun sens. वेषितुं serait appliqué ici d'une façon très analogue à l'emploi que nous avons constaté tout à l'heure (p. 209, l. 15), et construit aussi avec le génitif.

Ligne 15. — पेलियक्ष est un bien singulier nom, si singulier et si peu explicable qu'il est malaisé de ne pas songer à une déformation du latin *Felix*. Il se retrouve sous l'orthographe pâlie *Piliyakkha* dans l'allusion que le *Milinda Pañha* (édit. Trenckner, p. 198) fait à ce conte.

Ligne 19. — Je ne retrouve ce vers ni dans la rédaction pâlie ni dans la rédaction chinoise du Dhammapada. Un vers du Dhammapada pâli offre seul avec celui-ci une analogie d'ailleurs bien lointaine; c'est la strophe 93 de Fausböll. — विभागीय paraît désigner les hommes qui s'occupent du विभाग. Wassiljeff (trad. allem., p. 97) donne विभाग comme désignant un commentaire du Prâtimoksha. On n'en saurait séparer le *Vibhaṅga* de la tradition singhalaise où il désigne certaines parties du Prâtimoksha ou du Vinaya. Nous pouvons donc, sans être en état de préciser rigoureusement, être assurés que les Vibhâgîyas sont des hommes appliqués à l'étude du Vinaya; ce sens convient au rôle qui leur est attribué ici.

Page 213, ligne 5. — Les remaniements que j'ai dû faire subir dans ce passage à la lecture des mss. se justifient, je pense, d'eux-mêmes. — शब्दवेधिगन्धेन, «en sentant le [roi] qui tirait au bruit», au jugé.

Ligne 17. — केवलकल्पं «entièrement»; de même en pâli, Childers, *s. v.*

PAGE 214, LIGNE 10. — Je prends चरे avec la valeur d'une exclamation «Va!». — On pourrait songer à diviser en च रे; cette interjection est usitée en pâli; mais l'emploi n'en paraîtrait guère justifiable ici.

LIGNE 18. — अलभनीयं स्थानं «rester est impossible».

PAGE 215, LIGNE 10. — तमातो तमं «de ténèbres en ténèbres», c'est-à-dire d'enfer en enfer. अपायेषु est pour l'ablatif अपायेहि.

PAGE 216, LIGNE 6. — Sur अल्पकिसरेण, cf. I, 580.

PAGE 219, LIGNE 1. — Je suppose que l'impossible रुचतौ a été amené par la transition रुचतो = रुचत:. Le duel, si rare ici dans les verbes, ne pouvait pas manquer de déconcerter l'inexpérience des copistes.

PAGE 220, LIGNE 17. — Le singulier परे se peut conserver peut-être comme collectif : «il exhorte les autres».

LIGNE 18. — तीव्रं «avec zèle»; j'ai relevé l'emploi analogue du mot dans les édits de Piyadasi.

PAGE 221, LIGNE 2. — J'ai restitué प्रपञ्चयति en le prenant dans l'acception pâlie «tarder, être lent».

LIGNE 10. — Il est clair, d'une part, que le texte est altéré, tant ici qu'à la ligne 21, d'autre part qu'il faut un verbe signifiant quelque chose comme «être ennemi, attaquer». La conjecture त्रासेन्तु, si elle a l'avantage de se rapprocher assez de la tradition, surtout dans ce premier passage, ne m'inspire pourtant qu'une confiance très médiocre. Le génitif ते ou तुभ्यं est, nous le savons, fort possible; cependant, à première vue, il suggère plutôt quelque autre verbe; je ne l'ai pas su découvrir.

PAGE 222, LIGNE 1. — Sur ओसरति, cf. I, 380. Ici : «Il lâcha, il lança sur la gazelle.»

LIGNE 7. — सन्धा s'employant pour dire «poser une flèche sur l'arc»; on ne peut guère douter que सन्धितो ne soit ici une forme anormale du participe pris dans ce sens; seulement le mètre exige l'orthographe *sandahito*, dérivée du présent *sandahati*. Le même verbe exprime aussi une idée de «convention», d'«arrangement» d'où je déduis pour सन्धित, à la ligne 22, le sens d'«intentionnel», le seul qui paraisse convenir. Comp. l'emploi de सन्धाय pour dire : «en se référant à, en visant».

LIGNE 9. — J'ai conservé la lecture des mss. parce qu'elle peut à la rigueur re-

présenter une locution assez curieuse. En lisant ainsi, il faut couper la phrase après अवच et après केनास्मि; il faut donc, malgré la césure, joindre हन्यमान अस्मि qui signifierait «je suis frappé», littéralement «je suis étant frappé». Tout cela est médiocrement probable, et j'incline à penser que la vraie lecture serait केनाहं : «Il dit en tombant : Par qui moi qui ne fais de mal à aucun être, mon père, ma mère,» etc.

Page 223, ligne 9. — La lacune que révèle le mètre jette quelque incertitude sur le sens. Il semble qu'il faille entendre : «Moyennant que tu me réconfortes de certaine façon, la mort ne sera plus rien pour moi.» C'est cette allusion que saisit le roi (v. 11).

Ligne 20. — पत्तीय représente l'impératif : «Crois-moi». Sur le sens et sur la forme qui est du reste exigée par la mesure, cf. ci-dessus, p. 110, l. 9.

Page 224, ligne 10. — La forme रुण्ड, étant plusieurs fois répétée, doit être maintenue. Elle se compare au prâkrit *ruṇṇa*, et n'est qu'une autre transformation de la forme intermédiaire **rudna*.

Ligne 12. — Je prends आनुपूर्वी comme le pâli *ânupubbî* : «c'est l'ordre naturel des choses». Il faut alors entendre सुचिरं dans le sens peu ordinaire de «long».

Ligne 15. — चक्र ne fait pas allusion, je pense, à la conception classique de la «roue de la fortune»; il s'agit ici de «l'homme qui est emporté dans le cercle, dans le tourbillon, du *saṁsâra*».

Ligne 18. — Le texte est altéré. Le sens général ne peut être que celui-ci : «la mort est inévitable». Je ne sais pas tirer de la lecture des mss. une conjecture plausible qui le donne.

Page 225, ligne 1. — «Vis-à-vis de Çyâma», c'est-à-dire vis-à-vis de moi. — La longue de पारिचर्याये exigée ici par le mètre est consacrée par l'usage constant du pâli.

Ligne 6. — «Va prendre, ô roi de Kâçi, les ordres [de mes parents]...»

Ligne 20. — व्युत्थ est douteux. Si on le prend comme une forme prâkrite de व्युष्ट, il faudrait स्थानव्युत्थो : «Mon cœur est loin de sa place ordinaire, loin de moi, tout entier à l'enfant absent.» Le sens d'«interruption, arrêt», avec lequel se rencontre व्युत्थान, par exemple *Lotus*, 167[b] (trad. Kern, p. 295), ne donne pas d'ailleurs pour व्युत्थस्थान de traduction naturelle.

Page 226, ligne 5. — Je prends आगम्य = आगमे, comme un aoriste d'habitude : «aucun mortel ne vient jamais ici».

Ligne 9. — «S'approchant des père et mère qu'il a fini par découvrir, tout

meurtrier qu'il est il salue de douces paroles ces parents effrayés de l'absence de leur fils.»

Page 227, ligne 4. — Le mètre exige que l'on scande *pushpāphalaṁ*, ce qui rappelle l'orthographe pâlie *phalâphalaṁ*.

Ligne 7. — Pour la restitution भव्यस्य, cf. p. suiv., l. 13.

Ligne 12. — Je suppose qu'il faut mesurer *çūcitena*. Cf. p. 229, l. 12.

Ligne 16. — Si faible que soit l'expression, le commencement du vers semble signifier : «cette chose (cet événement) s'est produite innocemment (sans mauvaise intention)».

Page 228, ligne 4. — पूर्व, «avant que j'aie besoin des services d'aucun autre».

Ligne 8. — अङ्ग = अभूत «et par lui nous avions la tranquillité». Je traduis la ligne suivante, non sans hésitation : «Aussi bien des malheurs seraient plus que celui-là préférables pour moi; il ne saurait jamais y en avoir un pareil.»

Page 229, ligne 6. — Cette strophe et la suivante restent pour moi obscures et le texte douteux. Cette ligne est même sûrement altérée; car le mètre est troublé. De la seconde stance on peut à la rigueur, avec la lecture que j'ai introduite dans le texte, tirer le sens suivant : «la nourriture même qui doit soutenir notre existence, cette nourriture composée de centaines de végétaux (*littér.* : de feuilles — que cherchait Çyâma), nous sera intolérable, maintenant que nous serons privés de notre fils».

Page 231, ligne 4. — J'ai corrigé स्वयंप्रतिभञ्जितग्रन्थो, dans la pensée que notre vers fait allusion à l'aventure qui concerne Ânanda dans l'histoire légendaire du premier concile (cf. par ex. Köppen, I, 140) et à la peine qu'il eut à «rompre les liens».

Ligne 12. — J'admets pour संश्रय le sens de «corps», d'après l'analogie de समुच्छ्रित. Cf. I, 513 et voyez maintenant *Divya Avad.*, éd. Cowell et Neil, 70, 2; 73, 16. Il faut en même temps prendre स्या = स्यात्.

Ligne 13. — Pour कालाप्रतिक, cf. *Lal. Vist.*, 319, 8, et 321, 3. Si विष्कम्भे est bien la leçon exacte, विस्तरे de C s'expliquerait comme un équivalent explicatif. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer à quel point est hypothétique la restitution de la ligne suivante.

Page 232, ligne 14. — La lecture du dernier pâda est appuyée par la répétition qui en revient aussitôt. Elle paraît pourtant fautive; la longue finale de वीर्यतो

pourrait sans doute être comptée brève, mais je ne puis trouver ici de sens plausible à संसति. Quelque chose comme न च वीर्यं स्य क्षिप्यते conviendrait pour le sens; mais c'est s'éloigner beaucoup de la tradition.

Page 234, ligne 5. — Je ne suis pas entièrement rassuré sur la correction en सम्भृतं de la lecture सम्भुक्त. Mais quelque autorité que prête à cette leçon sa rareté, son obscurité même, je n'en puis rien faire, et सम्भृतं donne un sens très convenable. Les formules équivalentes sont ailleurs sensiblement différentes, par exemple *Divya Avad.*, éd. Cowell et Neil, p. 37, l. 1 et suiv.

Page 235, ligne 1. — ओड्डिता est pâli. Cf. Childers sub verbo *oḍḍeti.*

Page 237, ligne 20. — L'emploi de निरर्गड comme substantif, pour désigner un certain sacrifice, et non comme épithète de l' अश्वमेध ou d'un autre sacrifice (PWB), est ici certain.

Ligne 21. — Sur दुरभिसंभुणा cf. I, 406 et suiv.

Page 238, ligne 4. — Le *Lal. Vist.*, p. 327 et suiv., présente avec ce passage plusieurs analogies; elles vont rarement jusqu'à l'identité. On trouvera dans la comparaison l'origine de bon nombre des corrections que j'ai tenté d'introduire ici, contraint et forcé par le mauvais état de la tradition. — Les mots नदी नैरंजना paraissent être les restes d'un vers qui aurait d'ailleurs disparu, cf. *Lal. Vist.*, 327, 8.

Ligne 17. — J'ai complété मार् d'après *Lal. Vist.*, 328, 5, qui est, pour ce vers, très semblable. Il faut du reste bien entendre la pensée prêtée au Bodhisattva. Il ne dédaigne pas, d'une façon générale, l'acquisition du mérite moral (पुण्य); mais, pour lui, la mesure est pleine; il n'a pas besoin d'en accumuler davantage. «Comment, dit-il à Mâra, ne t'adresses-tu pas à ceux qui en ont besoin?» वचसि est l'orthographe exigée par le mètre, pour वद्देसि équivalant à वदसि.

Page 239, ligne 1. — «Le vent dessèche bien le courant des fleuves, pourquoi ne dessécherais-je pas mon sang par mes austérités»? Le vers correspondant (328, 10) du *Lal. Vist.* est certainement altéré. Peut-être faudrait-il lire :

किं तु न शोषियेत्काये शोणितं प्रहितात्मनां ॥

Ligne 11. — Le texte des mss. est manifestement très altéré dans ces lignes. La ressemblance avec le passage du *Lal. Vist.* n'est pas assez étroite pour permettre une restitution confiante; et je sens à merveille combien sont douteux mes essais de correction.

Page 240, ligne 5. — Si la lecture est correcte, il faut admettre que भीरु serait pris substantivement comme équivalent de भयं (que porte le *Lal. Vist.*, 329, 5), ou mieux serait une forme syncopée pour भीरुता, un peu, comme nous avons eu वशिप्राप्त = वशिताप्राप्त.

Ligne 10. — «Le lâche n'en triomphe pas, ou à peine vainqueur il regrette son triomphe» (il retombe).

Ligne 16. — उच्छ्रिति, qui serait pris dans un sens figuré, est fort hypothétique. Il me semble, en tout cas, que le sens général est certain.

Page 241, ligne 17. — Nous retrouverons वड्डवड्ड un peu plus bas, p. 246, l. 11. Cette forme est garantie pour l'apabhraṁça par un exemple d'Hemacandra IV, 364. A cette occasion M. Pischel explique le mot par le skr. *vaḍra* que donne l'Amarakosha. Je crois que c'est *vaḍra* qu'il faut expliquer par *vaḍḍa*, et cette forme elle-même me semble devoir s'entendre comme = *vṛiddha*, avec une perte de l'aspiration dont on connaît plusieurs cas. — Sur कड्डियन्ता, cf. I, 597.

Page 242, ligne 10. — On ne peut guère entendre यदा अग्लानभूतो «jusqu'à ce qu'il ne soit plus malade». J'ai donc corrigé ग्लान°, ce qui permet de donner ततो pour corrélatif à यदा; mais force est de prendre यदा comme équivalant à यदि, dans le sens de «si».

Ligne 12. — Peut-être faudrait-il écrire निष्कुड्डिय. En tout cas le sens nécessaire, «tirer de», semble indiquer un thème issu de कृष्, comme कड्ढ que nous venons de retrouver tout à l'heure. La lecture अत्तीयति est sûrement une confusion des scribes; अत्तीयति est du reste une dérivation parfaitement analogue du participe आत्त «pris». — L'orthographe पाटियेक्क est pâlie : *pâtiyekka, pâtiekka.* — La lecture वद्दो me paraît ici recommandable, l'oiseleur considère que l'oiseau est malade.

Page 243, ligne 11. — Pour l'orthographe उत्पत्तित्वा, cf. ci-dessus, I, 374.

Page 244, ligne 8. — J'entends उद्धरित्वा dans le sens réfléchi : «s'étant élevé hors de....., étant sorti de».

Ligne 10. — ग्रोलंको, en pâli *uluṁko* = skr. उदङ्क.

Page 245, ligne 1. — निर्मया «pure, propre». On pourrait se tenir un peu plus près de la tradition en lisant नीर्मया; je préfère pourtant la leçon que j'ai admise dans le texte. — कृषिकारणा «pour faire mes labours», me paraît être une expression plaisante que justifie bien le ton ironique de la strophe.

Ligne 7. — J'entends : «Beaucoup [de richesses] m'ont été conférées par le roi; j'ai réuni en abondance les trois choses précieuses», c'est-à-dire je pense le त्रिवर्ग :

dharma, *kâma*, *artha*. — J'écris मालकृते en prenant bien entendu la locution dans la fonction du génitif que nous lui connaissons et que nous retrouverons dans la suite : «tu seras à merveille dans le panier aux fleurs».

Page 246, ligne 15. — Sur ध्रियमाण, cf. I, 556.

Page 247, ligne 4. — ग्लानकं कृत्वा, l'analogie est curieuse avec notre locution «faire le malade».

Ligne 15. — उपगृहीतो, autre orthographe pour उपगृहीतो : «étant poussé, influencé». De même p. 256, l. 6 al.

Page 248, ligne 6. — Sur cet emploi de अभ्युपगत, cf. I, 433. — Je n'ai pas besoin de signaler le subjonctif परित्यजासि.

Page 249, ligne 2. — कर्करी doit ici désigner quelque protubérance qu'on se représentait sur la tête du çiçumâra, et que l'analogie des formes faisait comparer au «vase» que désigne ordinairement le mot कर्करि.

Ligne 6. — नातिदूरे समुद्रस्य, c'est-à-dire, je pense, pas très loin, pas très avant dans la mer.

Ligne 16. — उप्पारित्वा «s'étant élancé [comme l'éclair]», rappelle la forme pâlie; l'*â* ne se justifie que si l'on prend le verbe comme un causatif employé dans le sens du thème simple.

Ligne 19. — La restitution demeure naturellement hypothétique. Le sens du moins est satisfaisant : «Tu es sain et tu es d'âge, et tu n'as pas plus de raison?»

Page 250, ligne 1. — Attribuée au singe cette stance s'explique assez mal. Elle a tout l'aspect d'une réflexion ajoutée après coup.

Page 251, ligne 6. — Je ne sais pour मंगकुल aucune interprétation probable. La lecture de C indiquerait un mot plus long d'une syllabe et pourrait suggérer मुंगुसकुल, d'après le pâli *muṅgusa;* encore ne serait-ce qu'une tautologie, *muṅgusa* désignant le même animal que नकुल.

Ligne 17. — Cf. p. 253, l. 7, où nous retrouverons la même forme contractée en ग्लोष्यथ.

Page 252, ligne 2. — कालपाशोकासा = कालपाशावकाशगत.

Ligne 6. — पाशेहि, l'instrumental dans la fonction du locatif.

Page 253, ligne 10. — वितीर्णा, dans le sens de *passer, traverser,* donnerait une

lecture plus vraisemblable; cependant la façon de dire serait, pour ce style, bien poétique. J'ai conservé विस्तीर्णो, en admettant que le participe pouvait à la rigueur doubler चिरं, un temps si long, si «étendu».

Page 254, ligne 12. — «Celui-là, se dit l'oiseleur, le chef de la bande, est un vieux perdreau expérimenté qui est revenu ici brisant sa cage...,» etc.

Ligne 15. — J'ai écrit परिकड्ढको en dérivant le mot de कड्ढ् = कृष् ; le thème कर्त् ne donne aucun sens. On pourrait interpréter le mot dans le sens de «réfléchi, avisé», qui se dérive bien de l'emploi de परिकृष् relevé par le PWB sous le n° 3. Mais l'emploi de परिकड्ढति attesté par le début du conte suivant ne permet guère d'y chercher une autre signification que celle de «chef, conducteur».

Page 255, ligne 2. — Nous retrouvons ailleurs (par ex. p. 455, l. 18) la singulière forme पृष्ठिमेन. Faut-il y voir une formation analogique inspirée par des adjectifs comme पश्चिम ?

Ligne 15. — Nous avons rencontré déjà चरति construit avec l'accusatif dans le sens de «vivre de».

Page 256, ligne 9. — La lecture एवंरूपाणां ne paraît pas douteuse. L'interprétation, grâce à plusieurs analogies, ne l'est pas davantage. C'est un équivalent du pâli *tâdi* (= तादृश) qui est appliqué soit au Buddha, soit à de saints disciples (cf. Childers, *sub verbo*); le commentaire du Dhammapada l'explique une fois par *tathârûpa*, identique par le sens à एवंरूप. J'ajoute, en passant, que c'est sans doute par ce mot, comme l'a bien vu M. Kern (*Saddharmapuṇḍarîka*, p. 25), et non par त्रायिन qu'il faut expliquer l'épithète तायिन् que reçoivent quelquefois les Buddhas dans la langue des Buddhistes du Nord (Burnouf, *Lotus*, in fol. 16ᵃ. Cf. ci-dessous, p. 349, 12). Le mot revient au sens de «saint» ou quelque chose d'équivalent. Par quel détour? L'évolution indiquée par Childers ne me satisfait pas; d'abord parce que l'épithète est plus souvent appliquée au Buddha en personne qu'à des disciples; en outre, il est difficile de séparer cette locution du titre très voisin de *tathâgata*, lequel est exclusivement réservé au Buddha. Ce rapprochement ne fait, il est vrai, qu'élargir et reculer le problème, le sens primitif de तथागत n'ayant pas reçu jusqu'ici une interprétation évidente. Quoi qu'il en puisse être de cette question, la pensée est ici certaine : «La poussière qu'ont touchée les pieds du Buddha est plus précieuse qu'une montagne d'or.»

Page 257, ligne 9. — C'est sûrement अभिक्रान्त qu'il faudrait lire; le sens «beau, charmant», ne peut, à cet égard, laisser aucun doute. Il faut pourtant se garder d'introduire cette correction dans l'écriture. Le pâli, en effet (cf. Childers), lit de

son côté *abhikkaṁta*. Une pareille confusion est, pour le remarquer en passant, assez instructive. Elle est faite pour caractériser la réglementation artificielle du pâli; la possibilité ne s'en explique bien que par la prolongation de la période orthographique où les consonnes doubles n'étaient pas encore marquées dans l'écriture.

Page 258, ligne 5. — Il n'y a d'autre expédient pour expliquer दोषा que de prendre le mot dans le sens général de crépuscule, de façon qu'il se puisse appliquer au «matin», comme c'est ici nécessaire.

Page 259, ligne 2. — Les lignes que j'ai cru devoir exclure du texte et dont la lecture est du reste fortement corrompue paraissent avoir pour origine l'interpolation de quelque scolie par laquelle on s'était proposé d'indiquer ce qu'était l'Avalokitasûtra.

Ligne 9. — Un substantif अपचिता est possible à côté de l'ordinaire अपचिति.

Ligne 10. — आमोदनीया धर्माः «ces dix-huit conditions de la joie», autrement dit : «dix-huit raisons de se réjouir». Je ne connais pas ailleurs d'énumération de ces dix-huit dharmas qui, bien entendu, n'ont rien à faire avec d'autres catégories de dix-huit dharmas, tels que les *âveṇikas dharmas*. Cette circonstance est d'autant plus regrettable que l'explication qui suit n'est rien moins que claire. Contient-elle, comme le promet la formule कतमे अष्टादश, l'énumération complète des dix-huit dharmas en question? Il est naturel de le penser. Chacun des qualificatifs पूर्वयोगसम्पन्नो, पूर्वोत्पादसम्पन्नो, etc., représenterait un des motifs de joie. Mais alors, il nous en faudrait trouver cinq dans la fin de la phrase à partir de अविपरीतधर्म....., ce qui n'est pas faisable. Il est vrai que, comme il advient souvent aux énumérations contenues dans notre texte, celle-ci peut être incomplète et tronquée. Ce passage explicatif est d'autant plus sujet à caution qu'il manque dans C. Il est donc très possible qu'il ne soit qu'une glose particulière à B. — Sur पूर्वयोग, cf. I, 615. Sans commentaire beaucoup de ces termes techniques demeurent plus ou moins obscurs; et d'abord युगोत्पादसम्पन्नो; la traduction me paraît ici si malaisée que je serais porté à admettre que la vraie lecture devrait être युग्य° = योग्य°. प्रणिधिपूर्वोत्पाद° marque une existence antérieure où s'est produit le प्रणिधि, la détermination *officielle* de devenir un Buddha. — Pour निश्रयसम्पन्नो, cf. Childers, s. v. *nissayo*. Cependant je ne crois pas que निश्रय ait ici l'application particulière que reçoit le mot dans le passage où est relevé *nissayasampanna*. Les termes qui suivent indiquent une acception plus générale : «muni du point d'appui [nécessaire à sa future mission]»; उपधानसम्पन्नो «muni du substrat [de bonnes actions, etc., nécessaire]»; (cf. I, 464), etc. — अव्यावध्ययशं «dont la gloire est indestructible» (?).

Page 260, ligne 5. — यावज्जीवं «aussi longtemps, dans leurs vies successives, que...». — सर्वेण सर्वं est une locution adverbiable, pour dire avec insistance «complètement». On la connaît par le Divya Avadâna (édit. Cowell et Neil, *index*).

Ligne 15. — Je conserve l'orthographe आरम्बण au lieu de आलम्बण, à cause du pâli *ârammaṇa*. La locution entière se traduit littéralement : «ils atteignent l'idée des grandes castes» («l'idée des castes passées» dans la formule suivante); je ne discerne pas du tout clairement à quoi elle se réfère.

Page 261, ligne 2. — La répétition, en lisant विडालत्रस्तस्तम्भोपमचित्तता, explique le terme que nous avons ici : «ils ont la pensée immobile (concentrée) comme [est immobilisée par la terreur la souris] effrayée par le chat». On peut croire qu'il y a là une allusion à quelque fable, peut-être — mais c'est bien douteux, à cause du rôle secondaire qu'y joue ce trait — la 4ᵉ du IIᵉ livre de l'Hitopadeça.

Ligne 5. — Nous avons ici une catégorie de «quatre vaiçâradyas» différente de l'énumération consacrée (cf. Burnouf, *Lotus*, p. 402); les trois premiers termes sont simples. Il n'en est pas de même du quatrième, पृथुवैशारद्य : je suppose que c'est पृथग्वैशारद्य qu'il faut entendre; même sous cette forme, l'expression aurait besoin d'être définie par un commentaire.

Page 262, ligne 13. — Je ne puis entendre प्रणीतं que comme épithète de प्रदेशो «et il apparaît excellent au milieu [du monde]».

Page 263, ligne 11. — «Les rois Cakravartins ne se reposent pas en ce lieu, si ce n'est pour venir l'adorer.»

Page 264, ligne 2. — La seule explication que je puisse suggérer de नेतिये consiste à lire नीतिये et à traduire : «il ramène sa réflexion, son esprit sur la conduite à tenir». Un pareil emploi de नीति est pourtant loin de me sembler naturel.

Ligne 3. — Sur la correction नागनन्दीकालसमये, cf. ci-dessus p. 131, l. 11 et la note.

Ligne 6. — On a vu par une note antérieure (I, p. 466) comment nos mss. semblent souvent hésiter entre लम्बक et लञ्चक comme second membre de composition, et le doute qui règne sur la portée exacte du mot. En écrivant ici °लञ्चकं, j'admets cette signification, qui me semble suffisamment appuyée par l'acception de *lañca* en pâli : «qui se trouve à point muni d'une provision d'herbe».

Ligne 17. — मोर्, l'orthographe intermédiaire entre le sanskrit et le prâkrit.

IMPRIMERIE NATIONALE.

Page 265, ligne 5. — पूर्वोत्पादा «signes précurseurs».

Page 266, ligne 9. — मासिक dérivé de मसि : «noir comme l'encre».

Page 268, ligne 3. — पुरिम° «en souvenir des Buddhas antérieurs». De même un peu plus bas चित्तीकारेसि : «il attira la pensée, l'attention».

Ligne 12. — L'orthographe °त्तु° ou °त्तू° de संत्तुयमानो, protégée par sa qualité de *lectio difficilior*, est trop constante dans B, trop ordinaire dans C, pour qu'il me paraisse possible de songer à une correction. Quant à l'explication, je ne puis guère tirer le mot que du thème स्कु; त्तू serait donc une fausse restitution pour स्कू. La conjugaison pourrait se justifier par une confusion avec l'intensif चोष्कूयते dont il existe des exemples védiques. — Pour उह्सित, cf. I, 546.

Page 270, ligne 10. — Le roi Pṛithu est dans la légende le type par excellence du roi Cakravartin.

Ligne 14. — उपादान, dans le sens attesté pour le pâli de «combustible». — A la ligne suivante, j'ai écrit निष्यन्दसंयुक्तो en me fondant surtout sur l'usage pâli de *nissanda* qui équivaut assez exactement à *phala*, et marque les fruits du *karman*. On remarquera la phrase empruntée par le *Dict. de Saint-Pétersbourg* au Mahâvyutpatti, निष्यन्दः स तथागतः पुण्यानां (*s. v.* निस्यन्द). Elle forme le commentaire le plus expressif de notre épithète.

Page 271, ligne 1. — La question des moines n'est ici nullement préparée. L'histoire de Jyotishka est au contraire racontée dans le Divya Avadâna (éd. Cowell et Neil, p. 271 et suiv.); elle y amène naturellement de la part des bhikshus une question semblable à celle que nous trouvons ici et à laquelle le Buddha répond par une version analogue à la nôtre de l'histoire du généreux Anaṅgana (p. 282 et suiv.).

Page 272, ligne 7. — अनवलोकित्वा «sans avoir égard à moi»; c'est une forme réduite de la locution complète मुखमवलोकयितुं. Cf. I, 391, et, par exemple, *Divya Avad.*, p. 270, l. 26, etc.

Ligne 14. — «La question est de savoir si le roi sera le premier en mérite, si ce ne sera pas moi. J'ai du reste, en invitant Bhagavat, cru agir conformément aux vœux du roi.»

Page 273, ligne 2. — La leçon que j'ai admise dans le texte me paraît suffisamment garantie par la suite. Elle donne ce sens nécessaire : «Quoi qu'ait fait le roi un jour dans sa réception, le lendemain Anaṅgana le dépasse invariablement.»

Ce sens, bien que les faits soient présentés et motivés différemment, rentre bien dans l'analogie de la version propre au Divya Avadâna. Il s'y établit de même entre le roi et le sujet une lutte à qui fera le plus en l'honneur du Buddha.

Ligne 6. — Je ne me sens rien moins qu'assuré de la correction de cette ligne. Je traduis littéralement : «Il faut amener une exclusion de cet Anaṅgana, qui l'empêche [de continuer].» Le sens que j'attribue à उत्क्षेप se justifie par l'emploi technique de *ukkhepa*, *ukkhepana*. La tournure n'en reste pas moins bien lourde et suspecte.

Ligne 15. — Cf. *Divya Avadâna*, p. 186, à la fin.

Ligne 17. — शलाका, comme le montre clairement la suite, équivaut aux काष्ठानि du *Divya Avadâna*, p. 285; il s'agit de bois, de branches pour faire du feu. Les lignes qui suivent contiennent certainement plusieurs erreurs ou confusions auxquelles je suis très empêché de porter remède. Si les mots कुतो गृहपतिस्य, etc., faisaient suite immédiatement à °किं करिष्यति, tout irait bien; mais il n'est guère possible d'expliquer les mots intermédiaires comme une répétition ou comme une glose. Il semble que la phrase, depuis न केनचित् jusqu'à यावद्वारितो, contienne une répétition de ce qui précède, depuis 273, 17; et cette répétition protège la lecture अवारितो. Malheureusement je ne sais comment construire la phrase केनापि — अवारितो. D'autre part, après यावद्वारितो, शतं est sûrement corrompu. सक्तं est en somme la correction la plus probable que je sois en état de suggérer. Cf. plus bas, p. 274, l. 8.

Page 274, ligne 3. — प्रदर्शिका ne donne pas de sens; दर्शनीया est une lecture bien simple pour admettre qu'elle ait été altérée. उद्यानकृता est un de ces génitifs dont il a été question précédemment (I, 622) «les sièges du jardin». — यावत् est ici un mode d'abréviation insolite. Il ne s'agit pas en effet d'un passage à répéter textuellement. La locution paraît employée comme le serait notre *et cetera* : «où le maître de maison prendra-t-il les sièges du jardin, etc.? où les éléphants?». Cf. p. 275, l. 3.

Ligne 7. — Je ne me tiens pas assuré des lectures शलाकान्येव et अथ च. Elles donnent au moins un sens suffisant : «Si je n'ai pas de bois, je trouverai bien des brindilles, et si je n'en obtiens pas pour préparer les aliments, j'aurai encore la ressource de préparer [sans le secours du feu] d'autres aliments agréables, excellents.»

Ligne 13. — Le *Divya Avadâna*, 286, 15; 288, 15, porte मण्डवाट ou मण्डलवाट. La conséquence avec laquelle est répétée la forme मण्डलमाल ne permet guère d'y toucher. J'ai peine cependant à la croire exacte, et मण्डपमाल «une série de pavillons» paraîtrait beaucoup plus satisfaisant.

Ligne 16. — J'ai conservé la lecture भद्रमुष्टिकानि; je considère que c'est une

orthographe arbitraire pour °मुदृिकानि = मद्रमुस्तिका. On tire le beurre et l'huile comme on amène d'une pièce d'eau la plante appelée मद्रमुस्तिका.

Page 275, ligne 17. — ग्रामालुक, ग्रामालु, un «villageois». Cf. sur cette formation *Hemacandra*, II, 163.

Ligne 19. — Je suis hors d'état de restituer un texte correct pour cette phrase et la suivante (cf. du reste, pour une partie, un peu plus bas, p. 276, l. 7). Le sens général qu'elles doivent contenir ne paraît guère douteux. Surpris de l'offre énorme du roi, le paysan se demande comment il se peut qu'on lui offre 500 purâṇas de son lait. Mais je ne sais par quelles corrections mettre les mots en harmonie avec ce sens, d'autant moins que je manque de passage parallèle qui me permette de compléter les abréviations marquées par les divers यावत् .

Page 276, ligne 11. — J'ai conservé la lecture सुखस्याधारणं des mss. Elle me semble pouvoir s'interpréter comme apposition des substantifs qui précèdent; «support du bonheur», c'est-à-dire «source d'un grand bonheur». Je ne puis cependant citer aucun exemple de cet emploi de आधारण. Je ne serais pas éloigné de penser que la lecture correcte serait सुखमसाधारणं; que mes mérites «deviennent pour moi [la source d']un bonheur *non commun*».

Ligne 19. — La confusion dans l'emploi des cas du pronom personnel est si grande que je n'ai guère hésité à conserver ici अहं pour l'accusatif comme nous avons मे dans la suite. On peut comparer *Hemac.*, III, 107, où cet emploi est explicitement enseigné. J'ai rétabli समानं, considérant que समानो avait été amené par le voisinage mal interprété de अहं.

Page 278, ligne 1. — सुपन, une forme parallèle de सुपिन = स्वप्न.

Ligne 4. — La signification de परिनिक्षेप laisse pour moi, faute de passages parallèles, place à bien des doutes. Je comprends — en lisant, comme j'ai fait, मानुष्यस्य — : «Ces héros (tels que le Bodhisattva) ne savent même pas se débarrasser de l'humanité», c'est-à-dire pour s'élever au rang des devas dont je suis.

Ligne 16. — J'écris अभ्यन्तरो, d'après p. 287, l. 11. D'अन्यतरो je ne puis rien faire. अभ्यन्तर s'explique bien dans le sens d'«intime, dévoué». On peut comparer l'emploi du mot dans des passages comme *Div. Avad.*, p. 254, 255, où il se peut traduire : «qui a des relations intimes».

Page 279, ligne 13. — Les mss. lisent : ° तं सुखं यं °; c'est par inadvertance que cette indication manque aux variantes. Avec सुख le sens est contradictoire à la pensée générale qui s'exprime ici. Il ne faut pas songer, pour plusieurs raisons évidentes, à changer उपादिन्नं en परित्यक्तं ou quelque équivalent. Dans ces

conditions la correction दुःखं me paraît s'imposer. Pour cette application du mot aux souffrances, aux épreuves religieuses, qui n'est pas très ordinaire, on peut comparer Feer, *Journ. asiat.*, 1870, I, p. 396.

Ligne 19. — संस्कारेषु, le locatif dans la fonction de l'ablatif.

Ligne 20. — J'ai indiqué précédemment le sens de उत्पाद् «signe, présage» dans ces locutions. Les autres termes de l'énumération sont, ou clairs par eux-mêmes, ou conformes à l'usage consacré par les expressions pâlies correspondantes.

Page 282, ligne 14. — तावत् «si, tellement». Nous avons relevé (I, 596) un emploi exactement parallèle de यावत्. पदात = पदाति est attesté pour le sanskrit. Cet exemple apporte un petit argument de plus en faveur de cette forme mise à tort en suspicion par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*.

Page 283, ligne 5. — Cf. I, 552.

Ligne 13. — Pour ce passage, cf. *Lal. Vist.*, p. 439 et suiv. — En pâli *paṭi-saṁkhâti* est usité dans le sens de «méditer, considérer». La correction प्रतिसंख्याय (= °ख्याय) pour l'impossible प्रतिसंलाय nous rapproche donc par un équivalent de °साक्षात्क्रियायै du *Lal. Vist.*

Page 285, ligne 3. — J'ai suppléé l'indispensable प्रज्ञया d'après *Lal. Vist.*, 447, 16.

Ligne 20. — L'orthographe correcte serait प्रतिनिस्सर्गो que porte en effet le Mahâvyutpatti (PWB). Cependant, en présence du pâli *paṭinissaggo*, il serait arbitraire de la rétablir.

Page 287, ligne 9. — निक्षेपणा exprime ici clairement une idée d'«égalité», d'«équivalence» : «Il n'est point parmi les dieux ni parmi les hommes pour le Çramaṇa de rival qui soit à sa taille.»

Page 288, ligne 8. — Sur कृताधिकार्, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 312.

Ligne 13. — J'entends कार् dans le sens d'«actes d'adoration, actes méritoires», sur lequel cf. *Div. Avad.*, éd. Cowell et Neil, index *s. v.* : «De pareils êtres sont doués de la louange, de la gloire des bonnes œuvres.»

Ligne 17. — Au lieu de विभूति°, on pourrait penser à écrire भूरि, dans le sens connu de «sagesse». La lecture que j'ai préférée me paraît rentrer, mieux que la seconde, dans l'analogie des épithètes qui précèdent.

Page 289, ligne 9. — Le suffixe क dans यापनक me paraît donner ici au nom une acception abstraite, comme nous en avons dans la langue buddhique de

nombreux exemples. Je pense qu'on pourrait rendre le mot approximativement par «vitalité».

Ligne 14. — Plusieurs des épithètes qui forment le fond de cette énumération sont à coup sûr assez peu significatives; ce serait naïveté pure que de prétendre en serrer la portée de trop près. Cependant आवाससम्पन्न est, autant que je puis voir, par trop insignifiant; la lecture en doit être altérée. Faut-il lire आश्वास° ou आश्वासनसम्पन्नाः ?

Page 292, ligne 12. — Qu'est-ce que ces «cinq jñâtis»? Je ne sais rien faire de «cinq parents». Il y a au contraire une énumération bien connue de «cinq connaissances». Ordinairement le terme consacré est अभिज्ञा; cependant on trouve पञ्चज्ञान pour désigner «un buddha» (cf. PWB). Si c'est cette catégorie qui est ici visée, il faudrait admettre une dérivation ज्ञाति, de ज्ञा, comme elle existe de तन्, ou prendre ज्ञाति comme équivalent de ज्ञप्ति, ज्ञत्ति, ज्ञाति. L'un et l'autre parti sont peu rassurants.

Page 293, ligne 11. — Comme il arrive d'ordinaire ici dans les énumérations un peu longues, celle-ci est incomplète; il manque, si j'ai bien compté, deux *abhigarjanas*.

Ligne 18. — Bien que j'aie conservé dans le texte la lecture प्रापयित्वा, je doute fort qu'elle soit primitive. La leçon de C प्रावरित्वा, qui donne bien le sens nécessaire, fait plutôt penser à l'orthographe pâlie पापुरित्वा ou पारुपित्वा que son étrangeté aurait fait changer par quelque copiste en प्रापयित्वा, plus correct en apparence, en réalité destitué de sens.

Page 294, ligne 5. — La correction धर्मालोको s'impose, dans ce sens : «lumière, illumination de la loi».

Page 295, ligne 1. — Pour la correction स्थूणां et la division de la phrase, il suffit de renvoyer à un passage ultérieur p. 314, l. 1.

Ligne 3. — «Dans le seul nom du Sugata (c'est-à-dire rien qu'à émettre le nom du Sugata) il y a des mérites infinis.»

Ligne 6. — J'ai imprimé cette phrase telle à peu près que la donnent les mss. avec toutes les fautes qui la rendent inintelligible. Je n'ai aucun texte certain ni même très vraisemblable à y substituer. Peut-être pourrait-on songer à lire quelque chose comme : यथा तारका हि सहस्रांशुनो चतुराशीति अनुचरा प्रास्तु येहि घोषा अंगसहस्रेहि अविकल्यो पंचगुणो परिगृहीतो भगवतो येहि भगवतो वाचा. On compléterait परिगृहीता et l'on prendrait le verbe dans le sens indiqué par le PWB sous le n° 14; अविकल्य serait = अवैकल्य, «plein de mérite (en mille façons)». Mais les difficultés sautent aux

yeux, et entre autres cette catégorie de quatre-vingt-quatre suivants du Buddha qui m'est inconnue, malgré la consécration qu'a reçue chez les buddhistes le nombre quatre-vingt-quatre.

Ligne 9. — समेति est, bien entendu, = शमयति «fait cesser». — Dans la phrase qui suit, c'est un peu en désespoir de cause que j'ai écrit शिखरगिरिसर्षपेहि; cette lecture nous donne un composé de contexture assez lâche : «des grains de moutarde [accumulés] en montagnes escarpées»; mais le cas n'est point rare dans ce style.

Page 297, ligne 1. — Je n'ai pas besoin de rappeler les rayons lumineux qui passent pour s'échapper de la langue du Buddha, non plus que le goût merveilleusement subtil dont elle est douée (cf. *Lég. du Buddha*, 2e édit., p. 133-134).

Ligne 3. — En restituant सभ्रमुख je n'ai pas la prétention de donner un texte correct. Seulement je considère que nous sommes en présence d'une confusion curieuse des scribes et que la lecture authentique serait le pâli *sabhamukaṁ* que l'ignorance des copistes a cru faire merveille en écrivant सभ्रमुखं.

Ligne 7. — La correction कल्पविपाकं करोहि est indiquée par la comparaison de la ligne 12; cela revient à dire : «fais-nous jouir, par ta parole, du fruit de nos bonnes actions».

Ligne 11. — La lecture प्रतिभायसि est garantie par le parallélisme de प्रतिभाण et de प्रतिभायन्ति. Il semble cependant que le sens du verbe ne puisse pas être rigoureusement identique dans les deux cas. प्रतिभान a pris en pâli (cf. Childers) le sens de «facilité de parole» à côté de celui de «sagesse, intelligence»; de quelque façon que se soit développée cette acception, elle paraît se refléter ici dans l'emploi de प्रतिभायसि. Dans प्रतिभायन्ति au contraire le sens de «apparaître, se montrer» est parfaitement suffisant.

Ligne 15. — Les génitifs बोधिसत्त्वानां, etc., ici et dans les lignes suivantes, doivent se construire avec अर्थं : «cet événement [de la carrière] des bodhisattvas...».

Page 298, ligne 6. — Je considère ce passage comme composé en une sorte de vaitâlîya aupacchandasaka, avec cette particularité que chaque pâda contient 18 brèves et non pas alternativement 16 et 18. Mais à côté de la forme – ᴗ – ᴗ – – pour la fin du pâda, nous trouvons une forme ᴗ ᴗ – ᴗ – –, et dans ce cas, la brève manquante se retrouve ordinairement en plus dans la première partie du pâda. Comme d'ordinaire, je me suis abstenu de modifier l'orthographe suivant les exigences du mètre, en sorte, par exemple, que bon nombre de finales écrites longues doivent être mesurées brèves, etc. A la ligne 17, j'ai écrit त्रिसहृ° comme le fait l'orthographe pâlie et comme l'exige la mesure.

Ligne 10. — नमस्य «pour saluer». Dans le pâda suivant nous n'obtenons la

valeur de huit brèves initiales qu'en lisant उपागामि et en mesurant longue la finale *i*. La seule difficulté réside dans le fait que la seconde brève se trouve ainsi, contrairement aux règles, combinée en une longue avec la troisième. L'objection ne me paraît pas grave dans une métrique si peu sévère. Le même fait se reproduit au troisième pâda de la strophe suivante, s'il faut bien mesurer ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑, au second pâda de la ligne 9 de la page suivante. Cf. aussi à la ligne 11 l'équivalence irrégulière ⏑⏑ ⏑ – pour – ⏑ – dans la partie finale des deux pâdas.

Page 299, ligne 10. — Il faut sans doute admettre un allongement रत्नाविचित्रं, fort analogue par sa liberté à celui de पारिपूर्ण dans le pâda suivant.

Page 300, ligne 17. — Pour l'énumération des «sept montagnes», cf. Burnouf. *Lotus*, p. 846 et suiv., Beal, *Catena*, p. 45. Voir aussi PWB, s. v. खदिरक, qui renvoie à *Mahâvyutp.* 102.

Page 301, ligne 4. — On ne peut séparer la locution अष्टापदविनिबद्ध de l'expression सुवर्णसूत्राष्टापदनिबद्ध qui revient à plusieurs reprises dans le *Lotus*. Burnouf (p. 363-364) la traduisait, non sans hésitation : «qui contient des enceintes tracées en forme de damiers avec des cordes d'or», et M. Kern, d'une façon analogue quoique moins nette : «which contains a checkerboard of eight compartments distinguished by gold threads». Il me paraît malaisé de tirer de ces interprétations aucun sens satisfaisant pour l'esprit. Nous avons précédemment rencontré une expression अष्टापदसम (I, 258, 7; 259, 3) «uni comme un échiquier», qui s'entend à merveille. Je propose, d'après cette analogie, de traduire निबद्ध, विनिबद्ध «ferme, bien établi, bien dressé», et de voir en somme dans l'épithète que nous avons ici un simple équivalent de l'épithète अष्टापदसम. Il faudrait alors, dans la locution plus complexe du *Lotus*, traduire : «bien dressé comme un échiquier fixé par des fils d'or».

Ligne 10. — Ces demeures, qui étaient toute splendeur, sont, par la comparaison de cet éclat merveilleux, comme privées de splendeur (cf. p. 304, l. 1).

Page 302, ligne 3. — Je rétablis ici la lecture शिरीषगर्भपंजरेहि de la répétition qui seule contient des éléments de composition corrects; mais je dois avouer que ces keçaras «qui forment des cages contenant des çirîshas» ne me représentent aucune idée claire.

Page 303, ligne 5. — स्वभवनेषु, pour l'ablatif : «venus de leurs demeures».

Page 304, ligne 11. — यादृशा réclame un corrélatif. Il y a ici dans la tradition une lacune qui explique l'apparente irrégularité du vers composé de six pâdas.

PAGE 305, LIGNE 3. — Cf. श्रोगर्भ dans le PWB qui le donne, d'après le *Mahâvyutpatti*, comme le nom d'une pierre précieuse. L'épithète entière détermine probablement ज्ञानुका; c'est au moins la seule hypothèse qui me permette d'expliquer ce mot.

LIGNE 18. — Faute de mieux je prends ग्रासीसु comme un pluriel fantaisiste obtenu par l'addition au singulier ग्रासी de la syllabe सु qui caractérise le pluriel. Quant à उत्सद, le mot est dans ce passage (cf. surtout la l. 7) visiblement employé dans un sens très analogue à celui de लक्षण. Cf. un peu plus bas, p. 306, l. 2.

LIGNE 19. — Je ne puis comprendre qu'en lisant फणिकोपम°, फणिक étant = फणिन्.

PAGE 307, LIGNE 6. — महाप्रभा ते fait fonction d'accusatif et s'applique aux dieux que «les buddhas surpassent en éclat, malgré leur splendeur».

PAGE 308, LIGNE 12. — Il me semble bien douteux que le Nâga puisse s'adresser au Bodhisattva en l'appelant मार्ष; il doit rester quelque incorrection.

PAGE 309, LIGNE 14. — यथास्वकाये अधिमुक्तीये «suivant l'inclination de chacun».

PAGE 311, LIGNE 8. — Pour cet emploi de संबुद्ध = संबोधि, cf. I, p. 404.

LIGNE 11. — मुद्राहस्तक semble protégé par la clarté des mots composants; mais je ne puis dire quelle est la nuance exacte de signification, à moins qu'il ne s'agisse de «mains tenant un sceau», une forme de cachet qui n'est pas rare même chez nous. — हंसदाम désignant sûrement des colliers faits d'une succession de haṁsas mêlés de feuillage comme les monuments de l'architecture buddhique nous en offrent tant d'exemples, il n'est peut-être pas téméraire d'admettre que les सिंहलता sont des enroulements combinés de feuillage et de lions.

PAGE 312, LIGNE 6. — De cet emploi de निर्यात on peut rapprocher l'expression पूर्वकुशलकर्मनिर्यात, *Lal. Vist.*, 52, 8. J'entends निर्यात dans ce sens : «qui est sorti, délivré des attaches terrestres».

PAGE 313, LIGNE 9. — लूखाधिमुक्तिक «qui a des inclinations grossières», est la contre-partie de शुभाधिमुक्त que l'on trouve, par exemple, *Lal. Vist.*, 161, 9.

PAGE 314, LIGNE 1. — Relativement à विदग्धस्थूणा, cf. ci-dessus, p. 295, l. 1.

LIGNE 15. — Si प्रतिसंशिक्षति est exact, le verbe ne peut guère être pris ici que dans le sens de «déclarer, proclamer», et इमं = इदं, au neutre. Un peu plus bas

au contraire अनुशिक्षितव्या ne peut signifier que «apprendre», un emploi qui est d'ailleurs parfaitement conforme à l'usage de *anusikkhitabba* en pâli.

Page 315, ligne 3. — «Considérant le Bodhisattva comme un rival.» — Je ne puis expliquer हरित्वा d'une façon naturelle qu'en y voyant une orthographe prâkritisante de भरित्वा : «remplissant» de son immense armée bien des centaines de yojanas dans l'espace.

Ligne 6. — La construction générale de la phrase laisse place à quelques doutes. Cependant सचेद् ne peut guère s'entendre que dans une certaine dépendance de la proposition qui précède : «si par hasard, dans la crainte que», et je traduis : «Mâra ne peut voir le Bodhisattva; car il détourne les yeux de peur que le Bodhisattva ne fasse apparaître [l'ovale de] sa face avec la puissance dont il dispose.» Suit la description de cette puissance.

Ligne 14. — Il est clair que la strophe qui suit ne saurait être mise dans la bouche du Bodhisattva, et que le texte porte ici des traces de confusions. La strophe ne peut s'entendre que comme l'exclamation admirative de quelqu'un des spectateurs divins de la scène.

Page 316, ligne 10. — La restitution de अभू suppose la mesure भेष्यति pour भविष्यति.

Page 317, ligne 8. — सिंहोल्लता est un pis aller et ne me satisfait guère.

Page 318, ligne 7. — En écrivant रक्ताङ्ग्यो je pense au sens de *corail* que donne Halâyudha pour रक्तागी (PWB).

Page 319, ligne 6. — Même en comparant les énumérations qui nous sont connues (cf. par exemple, ci-dessus p. 314, ci-dessous p. 348-349), je ne vois aucun nom de classe divine qui me fournisse pour ce pâda la correction nécessaire. Les noms des Çubhakritsnas et des Brihatphalas se succèdent d'ordinaire immédiatement; peut-être °रूप est-il le reste d'une épithète laudative de cette dernière catégorie.

Ligne 21. — Par analogie avec d'autres emplois de उत्सद (cf. I, 372), j'entends उत्सदप्राप्त «rempli, encombré» à savoir par la multitude que Mâra arme contre le Bodhisattva.

Page 320, ligne 9. — Ce joyau, c'est bien entendu le «dharma» ou, plus généralement, «la sagesse».

PAGE 321, LIGNE 13. — आभा se peut, je pense, expliquer comme un équivalent de l'instrumental, pour आभया, un peu comme les absolutifs qui, en pâli, perdent la syllabe finale *ya*.

LIGNE 17. — प्रोभासि est le subjonctif : «brille». प्रज्ञासि ne peut s'entendre que comme un potentiel barbare = *प्रज्ञासेत्, la troisième personne dans la fonction de la seconde. C'est de même façon que j'analyse व्रसि du vers suivant.

LIGNE 20. — Si c'est bien, comme je l'admets, la seconde personne du potentiel qu'il faut rétablir dans ce pâda, le mètre appelle la forme pâlie *kareyyâsi*.

PAGE 322, LIGNE 14. — संभारिका s'écarte beaucoup de la tradition; mais il convient au point de vue métrique. Je ne vois ni dans l'énumération de la p. 159, ni dans les énumérations analogues du *Lal. Vist.* (cf. p. 251, 2; 258, 8; 377, 11), rien de plus satisfaisant à substituer à la lecture certainement fautive des mss.

PAGE 323, LIGNE 16. — Je n'ai écrit निनादये qu'en désespoir de cause, ne trouvant rien de mieux à substituer à ममदे ou अमदे des mss.; j'ai, à défaut d'un verbe convenant au mètre, indiqué le sens qu'il devrait fournir. Le changement de वाचां en गिरां s'explique facilement par la présence de गिरां dans le pâda qui suit.

PAGE 324, LIGNE 9. — अनुशंस, ou quelque forme analogue, n'est pas rare dans notre texte avec le sens du pâli *ânisaṁsa*, mais ici le mètre exigeant la longue, j'ai cru devoir rétablir l'orthographe pâlie; l'origine du mot est du reste obscure.

LIGNE 18. — Je n'oserais affirmer que नयति puisse s'employer avec संज्ञां, comme le suppose ici mon texte, dans le sens de «conduire, attacher sa pensée à...». Cependant la correction नये est graphiquement si recommandable que je l'ai préférée à ज्ञने (= ज्ञनये) ou à toute autre.

PAGE 325, LIGNE 10. — Il n'est guère possible de lire autre chose que चिकित्सु ni surtout de voir dans ce mot autre chose que l'aoriste de चिकित्सति. Nous aurions le verbe ici dans une acception «supprimer, éclipser» analogue aux acceptions 5-7 que le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* enregistre d'après les lexiques.

PAGE 326, LIGNE 2. — Cf. plus bas, p. 361, l. 12. Dans les deux passages la tradition indique une forme फुष्फस et non फुप्फुस du sanskrit régulier. Je ne me suis pas cru en droit de supprimer ce qui peut être une orthographe parallèle.

LIGNE 10. — Un passage suivant, p. 333, l. 15, nous force à admettre un thème प्रपति autre équivalent de प्राप्ति.

LIGNE 14. — A partir de cette stance, les irrégularités se multiplient dans le mètre. Le choriambe qui régulièrement forme le milieu du pâda s'allonge d'une

et de deux syllabes. Dans beaucoup de vers il serait aisé de rétablir la correction par de faciles conjectures; mais le cas se répète trop fréquemment pour que je me sois cru en droit d'imposer à une métrique assez lâche, même dans les parties les moins mauvaises, une régularité qui sans doute en altérerait le caractère véritable.

Ligne 16. — «De trois sortes», c'est-à-dire en paroles, actions et pensées. — Le mètre semble indiquer que कर्म est une glose, laquelle d'ailleurs entre bien dans le sens.

Ligne 18. — वूल्ह «entraîné, perdu».

Page 327, ligne 13. — Une lecture पुरिमे भवे ऽभूत् rétablirait le mètre.

Ligne 17. — Bien que ce pâda soit d'une longueur démesurée, je l'ai conservé tel quel, ne voyant pas ce que l'on en pourrait supprimer; अप्रमत्तो marque bien le rythme final. C'est Sârthavâha qui prend ici la parole, comme l'indique la suite, p. 330, l. 5; et le *Lalita Vistara* connaît en effet ce fils de Mâra. Pourtant le pâda, à la page 330 comme ici, est trop long. Je soupçonne fort que le nom propre a été introduit après coup dans l'un et l'autre passage, et que, primitivement, nous n'avions ici que स (du second pâda) dans un sens indéfini : «un fils de Mâra bien intentionné à l'égard du Buddha».

Page 329, ligne 1. — La restitution de cette ligne est toute conjecturale.

Ligne 14. — समरजं = *रजसमं, «il le réduirait en poussière».

Page 330, ligne 5. — Cette strophe et la suivante sont la réponse de Mâra à celui de ses fils qui vient de parler et qui reprend ensuite la parole, bien que rien dans le texte n'annonce expressément le changement d'interlocuteur.

Ligne 9. — Si je comprends bien, Mâra se plaint de ce qu'il représente comme la trahison de Sârthavâha : «Ce fils, l'aîné de mes fils, que j'ai soigné (nourri) pendant des milliers d'années, m'abandonne ici (*uttyajati*); il s'est fait ici le suivant de Gautama, se préparant à me détruire avec l'armée de Mâra.» C'est à cette accusation que répondrait aussitôt Sârthavâha.

Ligne 18. — ग्राहेय «je voudrais faire prendre» à savoir श्रद्धां et शीलं (la foi au Buddha et la moralité qu'il enseigne) contenues implicitement dans les épithètes अश्रद्दधन्तं et विपन्नशीलं. Mais une pareille construction est bien elliptique; je ne doute pas qu'il ne faille corriger शुद्धां en श्रद्धां.

Page 332, ligne 13. — Je suis obligé, si ma restitution est fondée, d'admettre une construction न शक्यं...चालनाय «il n'est pas possible d'ébranler, d'éloigner». Elle n'est pas absolument rare ici; cf. plus haut, p. 329, l. 20, et plus bas, p. 362, l. 8. Elle me paraît particulièrement admissible en un morceau où nous rencon-

trons (par exemple le nominatif धूमकेतु, etc., pour l'accusatif dans les lignes suivantes) des irrégularités encore plus fortes.

PAGE 333, LIGNE 9. — सर्वा सहस्रा, सर्वा त्रिसाहस्रलोकधातु, «tout l'univers».

LIGNE 15. — Il est difficile de ne pas considérer dans ce passage प्रपतिषु comme le locatif d'un substantif प्रपति ayant un sens analogue à celui de प्रपात.

PAGE 334, LIGNE 6. — La lecture est plus douteuse que le sens général. En conservant celle des mss., on peut à la rigueur entendre प्रवर्षमाणो au sens passif et l'accusatif हिरण्यधारं अक्षमात्रं comme un déterminatif : «couvert dans sa maison d'une pluie d'or tombant par poids d'un aksha». Si l'on trouve cette construction trop forcée, il serait aisé de lire °धारे ° मात्रे प्रवर्षमाणो ; le seul inconvénient est d'impliquer l'emploi au masculin de धारा signifiant «averse»; il est, dans un texte comme le nôtre, assez léger. Je comprends च्यविष्यं en suppléant इति : «se sauverait en se disant : je vais être tué!».

PAGE 335, LIGNE 12. — Le sens qu'on attend est : reprends tes esprits, reviens à la raison. L'acception de «recueillir» qui appartient à अपचि peut-elle se transporter ainsi au moral? Cela me paraît au moins bien douteux; en sorte que je suis peu rassuré sur la lecture अपचिनोहि.

PAGE 336, LIGNE 20. — बुद्ध qui encombre le vers me paraît une addition fortuite. Je n'ai pas beaucoup hésité à rétablir le neutre चत्वारि, malgré son incorrection. Les cas pareils sont trop fréquents pour que l'on condamne une restitution qui, combinée avec त्रिनेहि = त्रिना हि, rend aisément compte de l'altération du texte.

PAGE 338, LIGNE 6. — Il faut sans doute comprendre que d'autres *kalyāṇamitras* encore s'efforcent de *le* détourner, c'est-à-dire Mâra, de ses aveugles projets.

PAGE 339, LIGNE 21. — J'ai restitué cette ligne par conjecture d'après la seconde des strophes qui suivent. Quant au pâda suivant, j'ai essayé d'y rétablir le mètre par l'introduction d'un double च. L'expédient a le tort d'être trop facile.

PAGE 340, LIGNE 12. — «Quand les êtres seraient tous autant de Mâras en personne, ils ne sont pas capables de faire remuer un poil de mon corps.» J'admets que la strophe suivante est une réplique de Mâra.

PAGE 341, LIGNE 9. — Pour ma correction त्रसि ईश्वरत्वे, cf. p. 321, l. 19.

LIGNE 12. — Il faut comparer p. 344, l. 9. Malheureusement l'explication de

शून्य n'est pour moi rien moins qu'évidente. Il semblerait que शून्या निमित्ता dût signifier «des présages vides de sens, dénués de signification et de portée». Telle ne saurait être la pensée. Je propose, faute de mieux, et avec beaucoup d'hésitation, d'entendre : «Les présages sont épuisés», c'est-à-dire tous les présages précurseurs se sont produits, «et j'ai une pensée unique : c'est d'arriver à la bodhi».

Ligne 22. — «Comme le ciel est sans existence, de même (c'est-à-dire sans existence, sans réalité) sont naturellement toutes choses.»

Page 344, ligne 9. — Nous venons, p. 341, l. 12, de trouver ces mots mis dans la bouche du Bodhisattva; il me semble que c'est ce que veut rappeler la présente strophe; c'est pourquoi j'ai corrigé वदते स, comprenant : «le Saint prononce cette parole». Reste एवंस्वभावं; je n'y puis voir autre chose qu'une épithète de शब्दं signifiant «de cette nature, tel», et je traduis : «telle est la parole que prononce le Saint».

Ligne 12. — J'écris नागे विमाने comme nous avons eu précédemment तुषिते काये = तुषितकाये.

Ligne 17. — Je construis, en suppléant le sujet, «les êtres», impliqué en quelque sorte dans यमस्य लोका, et en prenant le singulier प्रयाति dans la fonction du pluriel : «alors quittant les enfers ou la condition animale, les êtres, du monde de Yama, revinrent dans tout l'univers».

Page 345, ligne 2. — तत = तताः «sont étendus, répandus» sur la terre.

Ligne 9. — Si j'ai bien complété cette stance, elle signifie que les quatre vérités sont enseignées par le seul Buddha. Suit l'exposé des douze *nidânas*.

Page 347, ligne 13. — «Après avoir réduit (*c'est-à-dire* et de réduire) en poussière cent montagnes égales en hauteur.» Cf. page suiv., l. 5.

Ligne 20. — भवाग्रा त्रिसाहस्रा «tout l'univers jusqu'au haut de l'échelle des êtres.» Cf. भवाग्रा लोकधातूयो, p. 350, l. 3, et Childers, s. v. *bhavaggaṁ*.

Page 349, ligne 12. — Cf. la note de la p. 256, l. 9.

Page 350, ligne 17. — Je ne vois aucun moyen d'échapper à la nécessité d'admettre que निर्मिता se rapporte à कूटागारेहि et est par conséquent pour निर्मितेहि. Il en est exactement de même de उद्गता: pour उद्गतेहि à la ligne 25. — Pour la restitution du vers suivant, je m'appuie sur le troisième des vers pâlis cités par Burnouf, *Lotus*, p. 576.

Page 351, ligne 2. — धूपनेत्र, au sens de «brûle-parfums, encensoir», est ga-

ranti non seulement par le présent passage, mais par d'autres, fol. 350ª et 350ᵇ.

LIGNE 18. — ततोमुख «tourné vers». Nous retrouvons la même expression dans un passage très analogue à celui-ci, fol. 350ᵇ.

PAGE 354, LIGNE 3. — J'ai conservé la lecture मोचिष्यि उपपत्ततां; en suppléant इति, elle me paraît pouvoir s'interpréter : «je [les] délivrerai [de] leur condition d'être soumis à la renaissance».

LIGNE 16. — ओरस est connu par le pâli. दण्डकर्मेहि वर्जिता ne peut guère signifier ici que «libres d'actes méritant un châtiment», et par conséquent arrivés au moment de la délivrance finale; c'est précisément ce que me paraît exprimer असंस्कृतायु, «dont la vie n'est plus recomposée», c'est-à-dire pour qui des existences ultérieures ne seront plus reconstituées par les *saṁskâras*.

PAGE 355, LIGNE 16. — Sur संगणिकाराम, cf. Childers, s. v. *saṅgaṇikâ*.

LIGNE 19. — J'ai corrigé नता; il me semble que le but de cette strophe comme de la précédente ne peut être que de décrire les heureux effets de la parole du Buddha, même sur des auditeurs mal préparés.

PAGE 356, LIGNE 9. — Force nous est de prendre धरेसि comme l'aoriste d'habitude, un singulier avec un sujet pluriel, comme souvent. लुज्यमान s'explique par la comparaison du pâli *palujjati* : «ceux qui soutiennent la religion déclinante». Cf. ci-dessous, p. 370, l. 22 suiv.

LIGNE 11. — On pourrait compléter व्रतानु°.

PAGE 357, LIGNE 1. — Le premier चित्तताय conservé seulement dans C sous la forme चित्ताय n'est sûrement qu'un débris d'une locution analogue aux deux termes qui suivent. De ces termes le dernier semble être amené par une sorte de calembour entre हित et अवहित : «la pensée du bien des êtres, la pensée tournée vers tous les êtres».

LIGNE 19. — Je ne puis construire qu'en admettant que पश्यन्ति est pris passivement.

PAGE 358, LIGNE 7. — आभोग dans le sens de «pensée, méditation», est connu par le pâli. Un peu plus bas, p. 360, l. 9, les mss. semblent indiquer une lecture प्रीतेन भोगं कृत्वान. Cependant B, dans la leçon प्रीतेनाभोगं, garde encore une trace de आभोगं. Ne fût-ce que comme *lectio difficilior*, la lecture प्रीते आभोगं m'a paru mériter la préférence dans les deux passages.

LIGNE 12. — Si ददन्तो est la vraie lecture, il faut admettre que le vers appartient

à un temps où la règle monastique n'était pas strictement observée. En théorie, le bhikshu vit d'aumônes; il reçoit et n'a rien à donner.

Page 359, ligne 10. — «Aucun lieu n'est impénétrable pour lui dans tous les buddhakshetras.»

Page 361, ligne 18. — Si पवन्ते est exact, on peut à la rigueur entendre: «pleins de zèle pour vous purifier». La comparaison de p. 382, l. 14, paraît protéger cette lecture et cette interprétation.

Page 362, ligne 8. — अन्तरेण «dans l'intervalle», jusqu'à ce que l'auteur de ces dévotions ait atteint le nirvâṇa par l'un des trois *yânas* ou véhicules.

Page 366, ligne 13. — J'admets une forme अपस्करोति, comme nous avons अपस्कर, अवस्कृत, sans parler des autres traces du maintien de l'*s* initial. Le sens est trop convenable pour ne pas recommander cette correction.

Page 368, ligne 8. — त्रियध्वचित्तं «les pensées dans le passé, le présent et l'avenir.» Cf. l'expression courante अतीतमध्वानं.

Ligne 10. — La construction est en quelque sorte disloquée : «Il serait plus facile à un enfant de dire le nombre des grains de sable et les milliers de koṭis de Nâgas des quatre grands océans, que.....»

Ligne 16. — Ma restitution de ce vers est bien conjecturale. Voici comme je comprends : «Les arbres, ceux qui, en commençant par la demeure des dieux, y vivent tout le temps d'un kalpa, ceux qui sont ici-bas durant ce laps de temps, et ceux qui seront sur la terre dans l'avenir.....»

Ligne 20. — Si le texte est exact, il ne nous reste qu'à prendre तस्य, comme serait régulièrement तस्य तस्य, avec un sens distributif, «de tel ou tel héros».

Page 369, ligne 2. — Cette strophe entre dans un nouvel ordre d'idées; elle devait être primitivement précédée d'autres vers, tels par exemple qu'est le suivant, expliquant à qui se rapporte le génitif से, à savoir au Bodhisattva.

Ligne 5. — J'ai, ici et un peu plus bas, cru devoir rétablir la forme pâlie *aviddasu* dont l'aspect un peu insolite explique aisément la corruption.

Ligne 12. — एकस्मिन् जिह्वायां «sur chaque langue» m'a effrayé, même ici.

Ligne 14. — Il faut suppléer गच्छति ou un équivalent; la liberté est forte.

Ligne 20. — Si ma lecture est justifiée, अभिमर्दा devrait être entendu comme adjectif. मज्जाघास «qui ronge la moelle» ne peut avoir que la valeur d'une conjecture. Je n'ai pas besoin de faire remarquer que les menaces exprimées dans cette stance

et dans les stances suivantes en rapportent avec évidence la composition à une époque ou à une région où l'autorité du buddhisme avait subi des atteintes profondes.

Page 371, ligne 2. — अहं = अयं. Cf. I, 372, 417.

Ligne 10. — La lecture प्रतिक्रोश paraissant certaine, le mot ne peut guère s'appliquer qu'aux violences auxquelles se heurtent les apôtres de la religion en décadence. L'épithète पुरिमनिरोधदृष्ट est pour moi plus obscure; निरोध ayant le sens technique de méditation extatique, l'adjectif marque peut-être ces oppositions comme «prévues dans les méditations antérieures». En somme, l'apôtre dévoué dont il est ici question, d'après notre strophe, accepte avec joie les misères de cette vie et s'assure un avenir heureux.

Page 372, ligne 21. — «Au moment de sa mort [qui doit pour lui être] la dernière», parce qu'il entre dans le nirvâṇa.

Page 373, ligne 7. — «Celui qui n'accomplit pas cette action excellente, celui-là n'a pas une mort heureuse.»

Page 374, ligne 9. — उपसंक्रमि, comme करि à la strophe suivante, etc. Je reviendrai ailleurs sur ces formes.

Ligne 23. — Le pâli नीघो se rapproche tellement de la lecture des mss. que je l'ai restitué dans le texte; le sens est bon : «Par lui n'advient aucun mal aux hommes.»

Page 375, ligne 15. — A उद्दीक्षणीयो comp. उल्लोकनीयो, par exemple, p. 378, l. 8, etc.

Ligne 23. — भवतोपपत्ति a bien l'air de signifier भवत्युपपत्तिः. Le mètre paraît protéger cette bizarre lecture. Je l'ai gardée sans prétendre en rendre compte.

Page 376, ligne 6. — Il y a apparence que la lecture अनाग्रहीत, c'est-à-dire ° गृहीत, est exacte. Je ne puis pourtant suggérer du mot, faute d'exemples parallèles, aucune traduction qui me satisfasse.

Page 377, ligne 5. — J'ai conservé la lecture बुद्धे que je considère comme une forme fantaisiste du potentiel. — अजरमरां = अजरामरां.

Ligne 7. — तं प्रसूतं, c'est-à-dire la récompense due à cette bonne action, le fruit dont il vient de semer le germe.

PAGE 379, LIGNE 5. — Je ne vois rien de très probable à tirer de फलिखंभुज्ञो; le mot doit être une épithète du trône. On pourrait croire que la première partie du mot est फलिक, une forme prâkrite de स्फटिक, comme अच्छति = *आसति.

PAGE 380, LIGNE 18. — सहा, c'est-à-dire सहालोकधातुः.

PAGE 381, LIGNE 2. — Le locatif पुण्यस्कन्धे équivaut au génitif पुण्यस्कन्धस्य.

LIGNE 3. — Cette strophe, si je l'ai bien restituée, s'écarte de l'analogie des stances environnantes; elle semble renfermer une allusion à un fait légendaire, et préparer ainsi la promesse qu'apporte le vers suivant. Mais plusieurs de mes conjectures peuvent paraître douteuses. Je suis obligé d'admettre que माहृत est employé dans le sens de «dieux», au lieu de l'ordinaire मरुत्. रश्मिराज्ञा pour dire «le soleil» s'explique bien; mais la locution n'est pas courante et consacrée.

LIGNE 8. — Si आङ्क peut être maintenu, il faudrait le prendre comme = आसि «j'ai été», ce qui ne me paraît guère vraisemblable. Quant à la locution शतसहस्रं, il est clair qu'elle revient à «cent mille fois».

LIGNE 21. — La seconde personne, भोसि, करोषि, est ici singulière. On se rapprocherait du tour qui domine dans ces dernières strophes en restituant les premières personnes भोमि, करोमि.

PAGE 384, LIGNE 13. — Ma lecture suppose, comme on le voit aisément, le calembour si ordinaire sur le double sens de रज्ञः.

LIGNE 14. — करिकारधर्म doit être corrompu, malgré l'accord des mss. En tout cas je n'en puis, pour ma part, tirer aucun sens certain. — Je ne suis pas plus fixé sur le sens de कारोषि qui se répète dans les vers suivants. Est-ce une forme plus ou moins altérée se rattachant à कार्षापण?

PAGE 386, LIGNE 2. — C'est-à-dire «qu'il donne fût-ce la centième partie d'une goutte d'huile».

PAGE 387, LIGNE 6. — Ces deux pâdas résument l'enseignement prêté à l'être qui, grâce à ses mérites, est devenu deva : «les skandhas sont instables; ils sont une source de malheur, et il faut saisir le bienfait des Bienfaiteurs», c'est-à-dire l'enseignement apporté par les Buddhas.

LIGNE 11. — On ne voit pas de Buddha dans le Satyaloka, mais seulement sur la terre; de là ma correction.

LIGNE 14. — Ou il faut prendre que देवा est employé pour le locatif sans désinence, ou corriger देवो «étant deva». Le second parti est le plus recommandable.

PAGE 388, LIGNE 10. — Je n'entends pas तुलयति ; je suppose que c'est तारयति qu'il faudrait lire.

PAGE 390, LIGNE 1. — अन्तिश parait être = अन्तःस्थ, अन्तःस्थ, et désigner les habitants qui sont «à l'intérieur» de la ville.

PAGE 391, LIGNE 3. — A ces जालक on peut comparer le *muttâkiṅkiṇîjâlaka* qui, dans le Mahâvaṁsa (p. 179, l. 12), est suspendu au-dessus des reliques.

LIGNE 22. — छोरयति est employé (*Lal. Vist.*, 154, 13; 284, 7) dans le sens d'«abandonner». Ici cet *abandon* est inspiré par une pensée pieuse; c'est «donner» qu'il faut traduire.

PAGE 395, LIGNE 6. — Je considère ईश्वरियं comme = ऐश्वर्यं : «personne ne peut avoir l'idée d'exercer l'empire sur lui».

LIGNE 8. — Sur les quatre Saṅgrahavastus, cf. I, 370.

PAGE 396, LIGNE 9. — Il faut suppléer un régime à प्रतिगृह्णति, à savoir पात्रं, comme le montre ce qui précède et ce qui suit.

LIGNE 18. — «Puissé-je devenir dans le monde entier l'œil de tous les aveugles!» On pourrait aussi corriger अन्धो न «Puisse-t-il ne pas rester dans le monde un œil aveuglé!»

PAGE 398, LIGNE 16. — Ces vers se rattachent visiblement au morceau de la p. 401, l. 5 et suiv. dont ils sont indûment séparés. Les vers suivants (17 et suiv.) se présentent en effet *ex abrupto*. L'absence de toute transition qui ne permet même pas de démêler exactement le sens du premier pâda, jointe au changement de mètre, prouve qu'il y a ici une lacune. Ce passage n'est sans doute qu'un fragment égaré de quelque autre version du même récit. J'admets ici comme cadence une forme de tous les pâdas ◡ ◡ ◡ – ◡ ◡ – –; j'ai introduit en conséquence dans le texte les modifications légères qu'en exigeait la restitution. J'ai dû en outre dans le premier vers éliminer गात्र pour lequel il n'y a pas de place. Un autre fragment, faisant évidemment suite à la ligne 6 de la page suivante, est égaré à la p. 402, l. 22 — p. 403, l. 3. Il est assez visible que toute cette partie du texte est en grand désordre.

PAGE 400, LIGNE 4. — La comparaison de p. 402, l. 6 et p. 403, l. 7, ne permet pas de toucher à la leçon वाषा, bien que j'ignore quel oiseau ce mot désigne.

PAGE 401, LIGNE 4. — A l'appui de la correction ज्ञिनपारमिताये, cf. plus bas,

p. suiv., l. 22. On pourrait rester plus près des mss. en lisant ज्ञानिक्षयाय, ज्ञानि étant un pâlicisme pour ज्यानि; l'expression «destruction de toute ruine» s'expliquerait à la rigueur comme un des innombrables synonymes de *nirvâṇa* ou de *bodhi;* mais elle impliquerait pour ज्यानि un emploi général qu'aucune formule ne consacre.

Ligne 14. — Le présent नमस्यन्ति dans le sens du passé, comme s'il était accompagné de स्म.

Page 402, ligne 4. — Pourrait-on admettre une forme सर्वांगिभूत comme équivalent de समंगिभूत? Elle nous permettrait de rester plus près de la tradition.

Ligne 22. — «En s'avançant vers la perfection de Buddha.....»

Page 403, ligne 2. — स्वस्तिककाले me paraît douteux. Il faudrait entendre : «au temps qu'il vit Svastika», c'est-à-dire après avoir vu Svastika, après s'être muni de l'herbe nécessaire pour préparer son siège sous l'arbre de Bodhi.

Ligne 5. — J'entends जाल comme une expression figurée suggérée par les entrelacs que forment les brindilles disposées en tapis par le Bodhisattva.

Ligne 9. — «La voie suivie précédemment [par d'autres Buddhas].»

Page 404, ligne 15. — Ces deux çlokas sont ici visiblement déplacés; ils devraient clore les stances de Kâla et venir à la page précédente après la ligne 17.

Ligne 19. — Cette énumération des quatre moyens par lesquels se manifeste l'habileté politique (cf. Yâjñavâlkya, I, 345) est ici hors de place. Est-ce une interpolation amenée, on ne voit guère pourquoi, par l'énumération de cinq saṁjñâs ?

Page 405, ligne 2. — वेगप्रमत्त manque de clarté; वेग est-il employé dans un sens voisin de संवेग, en sorte qu'on doive traduire : «enivré de ta force, comme le roi des animaux»?

Ligne 5. — Il y a changement d'interlocuteur. Mâra répond.

Ligne 14. — Le vers est incomplet et कामकानां sûrement altéré.

Ligne 16. — «Ne te préoccupe pas de l'avenir (cf. les abstraits en *ikâ*), propose-toi les jouissances terrestres.» Cf. Childers s. v. *sandiṭṭhika*. Il va de soi que ce *phala* n'a rien à faire avec le *sandiṭṭhikasâmaññaphala;* au contraire il désigne en somme précisément l'opposé de la loi du Buddha.

Page 406, ligne 9. — Le vers n'est pas complet. On pourrait songer à condenser en un seul çloka les lignes 8, 9 et 10, en admettant que *dârayitvâ bandhanâ* est une glose explicative (du reste très superflue) de *pâçaṁ bhittvâ;* mais il semble bien que la ligne 9 constitue dans l'intention du texte un demi-çloka, et

nous obtenons ainsi le cadre de deux çlokas complets. Sur l'exclamation अहो धर्म, cf. I, 560.

Ligne 19. — J'admets une forme moyenne ब्रवीत qui n'est pas ordinaire, mais qu'indique la leçon des mss. et que réclame la mesure.

Page 407, ligne 2. — J'entends : «Si tu as pouvoir sur ton esprit, tu es [vraiment] maître; si tu es le maître des désirs, tu n'as sûrement pas de maître.» Et la suite explique que ce sont les passions des sens qui font perdre leur pouvoir aux rois. Le vers सो दासतां, etc., prouve qu'il faut prendre ceci conditionnellement : «tu serais vraiment maître si tu avais l'empire sur ton esprit», etc.

Ligne 20. — La mesure exige ce sandhi prâkritisant पश्यसिह. Dans le vers suivant, nous sommes obligé de compter brève la finale de चतुरंगिनीं.

Page 409, ligne 6. — «Celui qui entreprend une semblable attaque»; c'est-à-dire : «il faut être aveugle pour songer à une pareille lutte».

Ligne 11. — Ma restitution ne m'inspire aucune confiance; je crois bien que le sens doit être : «et de pareilles gens n'ont aucune sagesse, qui...», mais यत्र dans ce sens n'est guère satisfaisant.

Ligne 18. — La lacune serait sans doute facile à combler si l'on savait à quelle fable il est fait allusion ici.

Page 411, ligne 14. — अरिनिघातिन् n'est, bien entendu, considéré que comme un synonyme d'*arhat,* par l'intermédiaire du jeu de mots étymologique *arihan.*

Page 412, ligne 18. — Je n'ai pu rétablir quelque régularité dans les strophes qui suivent qu'en les considérant comme composées de trishṭubhs de type très variable, n'ayant en commun d'une façon régulière que la cadence ⏑ – – à la fin de chaque pâda. Encore plusieurs des corrections nécessaires n'ont-elles pu être obtenues qu'au prix de conjectures que je suis le premier à considérer comme bien douteuses.

Page 413, ligne 14. — J'entends que les râkshasas tremblent encore tout en se donnant mutuellement des paroles de réconfort.

Ligne 20. — Si c'est ainsi qu'il faut lire, नदो serait un raccourcissement arbitraire pour नादो.

Page 414, ligne 4. — भाव, à en juger par भावं de la ligne 20, doit désigner surtout ici la condition, l'état intérieur, la grandeur morale et la haute dignité du Bodhisattva.

PAGE 415, LIGNE 8. — Ce pâda est visiblement altéré. Les génitifs ne sont pas clairs. En les supposant exacts, on ne pourrait que les faire dépendre des nominatifs qui suivent : «(j'ai observé) les fleurs brillantes des guirlandes et l'odeur délicieuse des parfums», mais alors on ne peut garder पुष्पस्य qui, du reste, semble condamné par le mètre.

LIGNE 10. — Dans ces deux dernières strophes, le mètre reperd sa régularité; il paraît retomber dans ce type de trishṭubh indéterminé et flottant dont nous avons eu des spécimens un peu plus haut.

LIGNE 14. — Je n'ai pas osé garder उहते, उहत étant ordinairement employé dans un sens différent de celui que le participe comporte ici (cf. I, 566). Cependant il serait peut-être à la rigueur possible, et l'on pourrait considérer par exemple que l'emploi de उद्घाट dans अर्गडोद्घाटसमय (où उद्घाट est quelquefois remplacé par उद्गमन, comme p. 430, l. 6) est une garantie suffisante pour la transition d'une acception à l'autre.

PAGE 416, LIGNE 18. — व्यपनेति = *व्यपएति est connu par le pâli.

LIGNE 20. — Cette explication et celle qui lui fait pendant après la strophe suivante n'est, bien entendu, qu'une annotation scolastique. Le Buddha est représenté dans les deux cas comme concevant l'enchaînement des causes (प्रतीत्यसमुत्पाद), mais la première fois par un procédé positif, en découvrant les causes des lois, la seconde par un procédé négatif, en apercevant la destruction successive des causes (प्रत्यय) qui s'enchaînent.

PAGE 417, LIGNE 12. — Scander *sûryeṇevobhâ°*.

PAGE 418, LIGNE 5. — Ce passage n'est pas très clair : j'entends le texte tel que je l'ai écrit : «ce n'est pas de ce dont ils s'enivrent (c'est-à-dire des objets des sens qui éveillent en eux le désir, *râga*) que peut venir pour les hommes le changement (c'est-à-dire la délivrance)». Mais la construction est bien pénible.

LIGNE 11. — «Tous les modes d'existence tendent à se propager, et tous sont instables,» etc.

LIGNE 15. — On ne voit pas bien comme अपत्यक्तः, qui est tout simple, a pu faire place à cette *lectio difficilior* उपेत्यगा. Il est certain pourtant que cette lecture n'est pas correcte, et je ne trouve rien de plus plausible à y substituer.

LIGNE 16. — Sur cette formule, cf. I, 34 et suiv. et les notes.

PAGE 420, LIGNE 1. — पापाचारपरिश्रम «qui s'épuise à faire le mal».

LIGNE 11. — इषुतोमरपाणिनो est en dehors de toute construction et ne s'explique que comme une glose ajoutée à सहस्त्यारोहाणि.

Page 421, ligne 16. — उत्सङ्ग est ici nom de nombre, comme *Lal. Vist.* 168, 16, cité dans PWB.

Page 422, ligne 17. — अनुपात्रं «comme il convenait pour le personnage», c'est-à-dire comme il convenait pour un prince de si haut rang et de si merveilleuse origine.

Page 423, ligne 13. — J'ai conservé विरुह्यति qui se peut à la rigueur entendre : «Celui qui n'a que peu de mérites croît (mal) comme un arbre né dans le chemin.» Mais j'estime, d'après l'analogie de प्रलुज्यति, que la vraie lecture est विलुज्यति: «Celui qui n'a que peu de mérite est détruit comme l'arbre né dans le chemin.» C me paraît avoir ici conservé avec L l'orthographe originale.

Ligne 18. — आवर्जनसम्पन्न «doué de bonne grâce, d'affabilité», etc. Cf. ci-dessus, I, 377 al.

Page 424, ligne 20. — Sur ओप्रिरितव्य et sur le participe ओप्रिष्ट (l. 10), cf. plus haut I, 380.

Page 425, ligne 5. — On sent ici des traces métriques. Cf. en effet la répétition en vers, plus bas fol. 259^{b}; des fragments paraissent s'en être glissés ici.

Ligne 12. — कामे ne me paraît donner aucun sens. En écrivant काये, je comprends «dans quelle catégorie d'êtres se trouve Subandhu?»

Page 426, ligne 8. — Je considère प्रतिभागय् comme un dénominatif tiré de प्रतिभाग : «fais-moi part d'une femme».

Ligne 16. — प्रार्यक pour «arrière-grand-père ne paraît pas consacré par la langue classique.

Ligne 19. — गूह्यति ici et गुहाहि un peu plus bas ont le sens qu'auraient ग्रन्थयति et ग्रन्थाहि. Cette acception me paraît suffisamment garantie par l'emploi analogue de अवगुह्, ci-dessus, I, 304, 15 et la note.

Page 427, ligne 6. — J'ai conservé शयवस्त्र°, शय étant à la rigueur possible; mais शयनवस्त्र que donne C est en somme beaucoup plus probable. — प्रष्टुं, bien entendu, = स्प्रष्टुं.

Page 428, ligne 1. — कासनक dérivé de कासन, équivalent de कास, «toux».

Ligne 9. — La rédaction en vers (ci-dessous, fol. 259^{b}) paraît avoir influé sur ce passage dont la construction n'est ni parfaitement claire, ni surtout d'allure

prosaïque. En revanche, on verra que la version versifiée est justement ici altérée et fragmentaire dans nos mss.

Ligne 14. — याव गच्छामि, c'est-à-dire comme à la ligne 4.

Page 429, ligne 12. — Je doute fort de cette forme कट्टीक्रियति (cf. ensuite कट्टीयमानो, et ci-dessus, I, 544); je ne sais trop s'il faut réellement admettre l'orthographe कट्ट à côté de कड्ड, et cette locution कड्डी° ou कट्टीकरोमि ne me satisfait guère. — C'est aussi comme pis aller que j'ai admis dans le texte la lecture अश्रूहि वहन्तेहि आलापेन गलन्ती; pour traduire «tout inondée dans ses lamentations de larmes qui se précipitent», je suis obligé d'attribuer à वहति un sens neutre et à गलति une acception «dégoutter», qui ne sont ni l'un ni l'autre ordinaires.

Ligne 18. — «Sans chaussures, elle dont le pied n'avait jamais touché le sol.»

Page 430, ligne 2. — Cf. p. 95, l. 19.

Ligne 5. — Pour cette phrase, voy. ci-dessous, p. 431, l. 10.

Page 431, ligne 17. — La lecture सिंहासनपीठो ne me paraît pas du tout certaine. A quoi bon spécifier que le prince sera destiné à la royauté? Au lieu d'ajouter न, peut-être pourrait-on lire सिंहसपीठो. Il faudrait admettre que सपीठ est une manière de dire «égal de», et l'expression serait l'équivalent de सिंहसदृशो que nous avons eu précédemment. Mais je ne puis alléguer aucun exemple de cet emploi de सपीठ.

Page 432, ligne 3. — J'ai conservé l'écriture निघृषयित्वा si incorrecte qu'elle soit; elle est caractéristique pour la manière dont nos scribes considéraient la voyelle *ṛi*.

Ligne 7. — J'ai cru devoir écrire partout निषदा au lieu de निषिदा. Le mot me paraît être simplement une orthographe sanskritisante du pâli *nisadâ* = दृषद्. L'*i*, comme l'indique l'*î* long de C, résulte d'un rapport imaginaire établi entre le mot et le thème नि-षद्.

Page 434, ligne 9. — Le membre de phrase किमेतानि रक्षित्वा ति reste pour moi obscur et douteux. Le seul sens que j'en puisse tirer est le suivant : Kuça rend les jouets «en pensant : à quoi bon les conserver ?», c'est-à-dire qu'il les rend de son plein gré, quand il n'a plus aucune envie de les garder.

Page 435, ligne 4. — त्रीहि तालेहि paraît devoir s'entendre : «[en partant] après trois coups frappés dans les mains», en d'autres termes, au signal donné par trois coups.

PAGE 437, LIGNE 14. — Je n'ai pas voulu toucher à la forme देहरा des mss., quoique la seule forme reconnue par la langue classique soit देहली, et que notre tradition elle-même donne देहला un peu plus bas.

PAGE 439, LIGNE 6. — Le participe dans la fonction du verbe fini. — Un peu plus bas, à la ligne 8, on remarquera la lecture अह: pour अहो de B; elle caractérise bien l'arbitraire des restitutions orthographiques de notre tradition.

PAGE 440, LIGNE 21. — Je me demande s'il ne faudrait pas corriger व्ययकर्षेण en व्यपकर्षेण «procure-moi une femme en la faisant enlever dans quelque contrée éloignée, à prix d'or».

PAGE 441, LIGNE 7. — Les Madras ne figurent pas habituellement dans cette relation étroite avec les Çûrasenas. (Cf. Lassen, *Zeitschr. fur die Kunde des Morgenl.*, III, 212-215.) Dans le sud, des Madrus ou Madras sont donnés comme les habitants de Mathurâ (Wilson, *Vishṇu Pur.*, éd. Hall, II, 163 n.). La présence de Madras ici se rattache-t-elle au nom de Mathurâ, qui, au nord, désigne un des centres des Çûrasenas ?

LIGNE 14. — प्रावरिय = प्रावृत्य «s'étant vêtus».

PAGE 442, LIGNE 14. — रोचयति dans le sens où आरोचयति est ordinairement seul employé est bien douteux.

PAGE 443, LIGNE 8. — L'orthographe परिचारेति est ici répétée avec trop de conséquence pour qu'il soit prudent de l'éliminer. C'est un exemple de plus de l'emploi du causatif pour le thème simple.

LIGNE 16. — Construction incohérente, comme souvent.

LIGNE 19. — En lisant चिरगता च स्म, j'entends : «Il y a longtemps que nous sommes partis de notre pays.»

PAGE 444, LIGNE 7. — L'orthographe प्रत्युस्थासि m'a paru mériter d'être conservée.

LIGNE 16. — Si la lecture est exacte, il faut prendre अन्तरं dans le sens d'«obstacle, difficulté», qui a déjà été relevé (I, 631). Mais peut-être faut-il écrire ici comme plus bas कारणं.

PAGE 446, LIGNE 4. — आहन्तु est une faute certaine; je n'y substitue मङ्गन्तं que faute de mieux; l'expression serait faible et même assez plate.

Page 448, ligne 4. — Sur le verbe मेलेति, cf. I, 603.

Ligne 7. — La locution हेठामुत्पादयति est construite avec l'accusatif, comme si le texte portait विहेठयति.

Ligne 16. — प्रकृत्यैव «simplement, sans aucun appareil qui fasse connaître ton rang».

Page 449, ligne 6. — Cette formule est répétée trop souvent pour qu'il soit possible de la corriger. La répétition de la p. 451, l. 12 où on lit आरागेसि en marque du reste la vraie signification. Il suffit de comparer la formule connue des drames यदाज्ञापयति भवान्.

Ligne 12. — सर्वबहूनि «nombreux entre tous», c'est-à-dire «les plus nombreux». Cf. plus bas, 451, 16, सर्वशोभन = «le plus beau de tous», etc.

Ligne 16. — Sur le vocatif en हो, cf. ci-dessus, I, 403.

Page 450, ligne 2. — Il faut admettre que, par une négligence de construction, le sujet de कृत्वा est अन्या देवीयो.

Ligne 10. — कटच्छु se retrouve ailleurs dans le sanskrit buddhique (cf. Cowell, *Divya Avad.*, ind. s. v.) comme en pâli (Childers, s. v.) où la signification de «cuiller» lui est assignée. On peut croire qu'il s'agit ici de la cuiller qui sert à l'offrande, au *bali* par lequel les femmes sont censées avoir apaisé le Râkshasa. Mais comment expliquer ou plutôt corriger स्वलिता? Plus loin (p. 452, l. 17) les mss. portent स्वालापिता qui protège notre leçon présente.

Ligne 16. — मनास्मि = मनागस्मि «j'ai presque été dévoré par un Râkshasa».

Page 453, ligne 17. — Nous avons déjà rencontré le mot पति(प्रति ou पटि)-मोक (I, 195, 14) que j'ai écrit प्रतिमोदक, suivant le témoignage dominant de la tradition. La lecture पतिमोक, que nous retrouvons ici même, où il paraît probable que nous sommes en présence du même mot, semble faire pencher la balance en faveur de la forme पटि° ou प्रतिमोक. La syllabe के ou क que les mss. ajoutent ici entre ति et मो jette d'autre part sur le mot une obscurité nouvelle.

Page 454, ligne 16. — Au lieu de मेलेहि le paragraphe suivant porte मर्षेहि (456, 1). Il serait tentant d'introduire ici cette lecture. Mais nous avons précédemment rencontré (I, 363, 14) मिलेहि exactement dans la même fonction que remplit मेलेहि dans notre passage.

Page 456, ligne 9. — अपरज्जुकातो est assez curieux, d'abord à cause du prâkritisme *aparajju* = अपरेद्युः, ensuite à cause de la dérivation analogique en कातो qui se peut comparer à des formes comme पृष्ठिमेन.

Page 457, ligne 14. — Je ne sais trop que faire de बङ्कनउत्तकानि; उत्त = उप्त ne donne pas un sens possible. Je ne vois d'ailleurs aucune correction, ni °उत्थानि, ni उत्तराणि, qui paraisse très plausible.

Ligne 19. — Ma correction एकेनोत्साहेन est évidemment toute conjecturale. La lecture सतलकपटकानि est aussi fort douteuse. Il y a là un terme technique de construction qui m'est inconnu. Peut-être est-ce सतलकापउकानि qu'il faudrait lire.

Page 458, ligne 2. — Sur छटच्छटाय, cf. I, 317 et la note.

Ligne 10. — Comp. la répétition de ce passage, ci-dessous fol. 262*.

Page 459, ligne 7. — Le vers suppose la lecture prâkritisante तिखिणेन.

Page 460, ligne 7. — La forme कण्णकुब्ज que recommande la lecture de B est aussi celle que le nom de कन्यकुब्ज prend en pâli, malgré l'analogie, qui ferait attendre कञ्ञकुब्ज.

Ligne 11. — Graphiquement, la correction यतो n'est pas très naturelle; une lecture पर्येषिता खल्वियं se recommanderait davantage; ततो semble pourtant appeler un corrélatif.

Page 461, ligne 21. — Dans la suite गोपूरं पिटकं est remplacé par गोपिटकं qu'il faut, je pense, rétablir ici. Le mot se retrouve dans le *Div. Avadâna*, éd. Cowell et Neil, p. 70, l. 28. Il s'agit d'un « vase à lait » et l'addition de पूरं, si elle n'est pas une glose explicative, peut venir d'une répétition accidentelle. — Ce n'est pas sans hésitation que j'écris अलिन्द; le mot ne m'est point connu d'ailleurs; ici comme dans la répétition C écrit avec conséquence par la cérébrale अलिण्ड. Je suppose que ce terme doit être apparenté à अलिञ्जर qui est donné comme signifiant : un petit vase à eau (PWB).

Page 462, ligne 10. — Je ne vois pas comment खड्डरूपं se prêterait à une explication satisfaisante. J'ai donc corrigé खड्डालोपं « une seule bouchée »; sur cet emploi de आलोप, cf. ci-dessus, I, 616. La confusion si fréquente de ल et र rend bien compte de l'erreur.

Ligne 20. — प्रत्यूषदेशकाले ne se pouvant maintenir, j'écris par conjecture °लेश° en comprenant : « au petit jour ».

Page 464, ligne 8. — Je n'ai pas cru, dans une phrase si simple et si courte, pouvoir admettre l'incohérence de la construction ता — दासीयो — प्रवेशितानि.

Page 465, ligne 2. — J'ai écrit फेलिका d'après la répétition où nous avons फेला et फेलिका; फेला se trouve aussi dans le *Div. Avad.* (éd. Cowell-Neill, p. 504,

l. 23) où les éditeurs lui attribuent hypothétiquement le sens de *table*. Ce mot, de même que अयक्क ou अपक्क, अन्तकोट, ne m'est pas connu d'ailleurs, et comme l'étymologie n'en est pas transparente, ni même la forme certaine, je n'essayerai pas d'en déterminer le sens exact par de vaines conjectures.

Page 466, ligne 5. — चोल dans le sens de «vêtement» est usité en pâli, et donné pour le sanskrit par les dictionnaires (Cf. PWB.).

Ligne 18. — Si l'on compare रंङ्गापनीयं dans le paragraphe suivant, on remarquera que nous avons ici un nouvel exemple de l'équivalence des suffixes *iya*, *ika* (cf. I, 425), compliquée de cette circonstance que, par une fausse analogie avec d'autres formations, le suffixe *ânîya* a eu préalablement son *î* racourci en *i*. La lecture रंङ्गापनीकं de la page suiv., l. 7, semble témoigner du caractère tout mécanique de la transformation du *ka* final en *ya*.

Page 467, ligne 1. — Au lieu de देशान्ते, c'est peut-être दशान्ते «sur le bord de l'étoffe», qu'il faudrait lire. Dans le paragraphe suivant nous avons seulement देशे. J'aurais dû citer cet emploi de लञ्छक dans une note antérieure (I, 467), relative à la signification de ce mot. J'y ai relevé sa synonymie avec कल्याण; elle donne bien le sens qu'exige ici le contexte : «pur, agréable».

Page 468, ligne 13. — Peut-être faudrait-il écrire तट्टककार्. Nous retrouvons le mot *taṭṭaka* ou *taṭṭika*, en pâli, par exemple *Jâtaka*, I, 141, 10; 329, 14. De ces passages et de notre contexte ici même, il résulte que ce terme désigne des vases particulièrement précieux.

Page 469, ligne 16. — Il faudrait compléter, comme ailleurs त्वं (च धीता च ते सुदर्शना) तावद्, etc.

Page 470, ligne 9. — Je n'entends pas मुखफुल्लका. Il serait peu raisonnable d'éliminer une leçon difficile comme celle-là pour la remplacer par quelque expression telle que मुक्तावल्लिका dont on ne s'expliquerait guère la corruption.

Ligne 13. — सुनिर्वायन्तानि me paraît infiniment suspect. Peut-on entendre «bien composés», litt. «bien tissés»? J'en doute fort.

Page 472, ligne 3. — C'est, je pense, मणिवाकरा qu'il faudrait lire; on pourrait entendre «des réseaux formés de pierres précieuses», d'après l'analogie du pâli *vâkarâ*, forme équivalant au sanskrit वागुरा, que donne l'Abhidhânappadipikâ.

Page 473, ligne 10. — अंजनीय désigne, je suppose, des boîtes à collyre; de même रोचनपिशाचिका doit s'appliquer sans doute à des boîtes à onguents affectant la forme de génies fantastiques. Dans la suite beaucoup des dénominations restent pour moi indéterminées, bien que, en général, la lecture paraisse assez assurée. Il y a pourtant au moins शंखबोचक dont je ne sais trop que faire.

Page 475, ligne 6. — J'ai conservé l'orthographe prâkritisante तन्त्र = यन्त्र, et, d'après les lectures suivantes, restitué ici माष्ट. Ce n'est pas que le mot soit clair pour moi; serait-ce une dérivation prâkritisante de मृष्ट «orné, embelli»? तन्तमा-ष्टदपडाणि : «des manches, des cannes habilement machinées»?

Ligne 9. — Sur महाशालिका et sa traduction, je ne puis offrir aucune conjecture probable.

Ligne 12. — Bien que je n'aie pas osé toucher à la *lectio difficilior* मोरम्बा, je me figure que la lecture primitive a dû être मोरका.

Page 477, ligne 6. — J'entends वेत्रमेथिकानि et वेत्रपेटकानि : «des tiges de cannes et des porte-cannes».

Page 479, ligne 10. — Le roi le traite comme un visiteur respectable en lui passant au cou une guirlande de fleurs. Il faut tirer de आलब्धा le sens de «suspendre», ce qui n'est guère possible qu'en admettant une confusion entre les thèmes लभ् et लम्ब्, en sorte que आलब्धा équivaudrait en réalité à आलम्बिता.

Ligne 19. — J'écris पृष्ठिमं (qui nous débarrasse du से que je ne sais comment construire), d'après l'analogie de la locution पृष्ठिमं पृष्ठिमेन que j'ai relevée précédemment. La phrase suivante montre qu'il faut prendre आरुहित्वा avec la valeur du causatif : «le faisant monter, le prenant sur le dos».

Page 480, ligne 2. — L'emploi pâli de *khîyati* pour dire «être en colère» est suffisamment connu.

Ligne 4. — Il me semble impossible de construire si l'on n'admet que वयं est maladroitement employé ici dans la fonction du génitif. Même dans ces conditions la phrase marche assez mal. Le seul sens qu'on puisse y chercher me paraît être : «Si cet homme qui nous sert de jouet était ton époux, tu aurais le droit de te mettre en colère»; mais le présent ईर्ष्यायसे ne comporte pas le sens conditionnel.

Ligne 15. — गरुहामि ne donne ici (de même l. 17), autant que je puis voir, aucun sens admissible. La difficulté est de le remplacer. Je ne vois rien de mieux à proposer que आह्वयामि dont la leçon गरुहयामि de la ligne 17 nous rapproche un peu.

PAGE 481, LIGNE 5. — Cf. le second distique de la page 483.

PAGE 482, LIGNE 5. — Cf. le distique l. 5-6 de la page suivante. Nous voyons par la répétition que le sens doit être : «que cette pénitence, cette épreuve tourne à mal pour toi !», au lieu de te valoir mon amour. Il faut admettre que अयं — वापकः porte ici sur ब्रह्मचर्यं, avec changement du genre.

LIGNE 9. — वयं ne s'explique que s'il fait fonction de cas oblique. C'est un emploi que j'ai été amené déjà à admettre p. 480, l. 4.

PAGE 483, LIGNE 6. — कर्णिका désigne, au moins en pâli (cf. Childers), une certaine partie de la charpente des constructions. Comp. *Dhammap.*, p. 188, l. 16-17, où il est question de la *kaṇṇikâ* et d'un *kaṇṇikârukkha*, d'un arbre d'où se peut tirer la *kaṇṇikâ*. Évidemment l'arbre appelé कर्णिकार était considéré comme particulièrement impropre à cet usage.

LIGNE 8. — Le mètre semble exiger les formes इच्छेसि et कामसि, c'est-à-dire l'inverse de ce que réclame la grammaire.

PAGE 484, LIGNE 4. — Telle qu'elle est transmise par les mss., cette stance m'est inintelligible. Je proposerais de lire :

तं न धर्मं अपराध्यं यन्ते उत्पादितं पुरा ।
तमेव धर्मं स्मरमाणो न मे बन्धितुमिच्छसि ॥

Cependant ces corrections m'ont paru trop incertaines pour être directement introduites dans le texte.

LIGNE 7. — Pour मण्डयित्वा c'est, je pense, बन्धयित्वा ou दण्डयित्वा qu'il faudrait rétablir.

PAGE 485, LIGNE 17. — Les fréquentes répétitions du mot ne permettent guère de douter que धारयति ne soit ici employé dans le sens de «retenir, assiéger».

PAGE 486, LIGNE 4. — J'admets un dénominatif भस्मायति signifiant : «réduire en cendres». — Relativement à एलूका qui désigne clairement ici un monument religieux d'un caractère funéraire, cf. l'emploi assez différent du mot (I, 190, 15). La signification générique commune aux deux passages est peut-être celle de *tour* ou *petit édifice*.

LIGNE 16. — Cette phrase me laisse très perplexe. Il semble certain qu'elle contient l'antithèse अहं ते — त्वं मम ; कुर्यात् serait incorrect et ferait fonction de la 2ᵉ per-

sonne; la chose n'est pas pour nous étonner, et à conserver ग्रहं de C on ne gagnerait rien; il faudrait admettre que कुर्यात् représente la 1re personne. Si l'on prend d'autre part करेयं dans le sens du passé, comme nous avons vu l'optatif souvent employé, on arrive — péniblement, je le reconnais — à cette traduction : «En t'aimant je t'ai, paraît-il (Kuça parle ironiquement), fait une grande injure; que médites-tu contre moi (en retour)?» Kuça prendrait pour un piège les confidences de Sudarçanâ.

PAGE 487, LIGNE 8. — J'ai corrigé ici en me fondant sur l'analogie de la répétition ultérieure.

PAGE 489, LIGNE 3. — ग्रवसानेन ne me satisfait guère; il nous faut un mot qui fasse antithèse à ग्रन्तर्नगरे. Admettra-t-on que ग्रवसाने ou ग्रवसानेन puisse, par l'intermédiaire des notions de *fin*, *limite*, signifier «au dehors»? Je ne le pense pas. Je songerais plutôt à lire वाह्येन.

PAGE 490, LIGNE 19. — J'ai éliminé सुवर्ण qui ne s'explique pas et qui a pu être introduit par erreur à cause du voisinage du mot dans la ligne précédente. On pourrait aussi lire सुबद्धसन्धी.

PAGE 491, LIGNE 16. — Les mots मो द्ानि यस्य sont sûrement corrompus. La correction que j'en ai proposée मोघानस्य, me paraît très vraisemblable.

PAGE 492, LIGNE 13. — याव, comme serait येन, dans le sens de «afin que...».

TABLE

DU DEUXIÈME VOLUME.

IMPRIMERIE NATIONALE.

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
New Delhi
LIBRARY

See vol I

NE CJ 14/10/70